

שבוע פרשת בהר־בחוקותי (לכל העולם)

(6 – 12 May 18)

כ"א – כ"ז אייר תשע"ח

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַוְוָה בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תְבַרְכוּ אֶת־בָּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יְבָרֶכְךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲגֵד: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לָךְ שְׁלוֹם:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בָּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵני אֲבָרְכֶם:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבָתְךָ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לֵבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְךָ
הַיּוֹם, עַל לֵבְךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מְצֻוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה
אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל
לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסְפַּתְי דִּגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁךְ
לְבַהֲמֹתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסִרְתֶּם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָיָה
אִם יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהִאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְדַּתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרַתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בִּגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנָּף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם
קִדְּשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מְקַבֵּל עָלֵי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתְךָ לְרַעַד בְּמוֹךְ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החרדש.**

**יְהִי רְצוֹנוֹ מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֶנָּה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומיש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מתורו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תוכות "לה'") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחרדו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החרד כולו ייהפך ל"חרד וביט של צדקה".

תהלים

קיו.

מוזמור משני פסוקים רמו על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הללו את יהוה כל־גוים שִׁבְחוּהוּ כָּל־הָאֲמִים: ב כִּי גָבַר עָלֵינוּ | חֲסִדוֹ וְאַמֶּת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קית.

בו יסופר גודל הבטחון שהיה לדוד והרבתי תהלות להשיי שקיים לנו מזה שהבטיח אותנו:

א הוֹדוּ לַיהוָה בִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ב וְאִמְרוּנָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ג וְאִמְרוּנָא בֵּית־אֱהֲרֹן
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ד וְאִמְרוּנָא יִרְאִי יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ה מִן־הַמִּצֵּר קָרָאתִי יְהוָה עֲנֵנִי בְּמִרְחַב יְהוָה:
ו יְהוָה לִי לֹא אִירָא מִה־עֲשֵׂה לִי אָדָם: ז יְהוָה לִי בְּעֲזָרִי וְאֲנִי אֲרָאָה בְּשֵׁנָאִי: ח טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה
מִבְּטַח בָּאָדָם: ט טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטַח בְּגִדִּיבִים: י כָּל־גוֹיִם סִבְּבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יא סִבְּבוּנִי
גַּם־סִבְּבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יב סִבְּבוּנִי כְּדִבְרֵים דַּעֲכוּ כַּאֲשֶׁר קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יג דַּחַח
דַּחִיתָנִי לְנֶפֶל וַיהוָה עֲזָרָנִי: יד עֵינִי וּזְמִירַת יְהוָה וַיהִי־לִי לִישׁוּעָה: טו קוֹל | רָנָה וַיִּשְׁוֹעָה בְּאֶהְלִי צְדִיקִים
יָמִין יְהוָה עֲשֵׂה חֵיל: טז יָמִין יְהוָה רֹמְמָה יָמִין יְהוָה עֲשֵׂה חֵיל: יז לֹא־אֲמֹת בִּי־אֲחִיָּה וְאֶסְפֹּר מַעֲשֵׂי
יְהוָה: יח יִסֹּר יִסְרֵנִי יְהוָה לְלִפְנוֹת לֹא נִתְּנִי: יט פִּתְחוּ־לִי שַׁעֲרֵי־צֶדֶק אֲבֹא־בָם אוֹדָה יְהוָה: כ זֶה־הַשַּׁעַר לַיהוָה
צְדִיקִים יָבֹאוּ בּוֹ: כא אוֹדֶךָ כִּי עֲנִיתָנִי וַתְּהִי־לִי לִישׁוּעָה: כב אֲבֹן מַאֲסוֹ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פְּנֵה:
כג מֵאֵת יְהוָה הָיְתָה זֹאת הִיא נִפְלְאָת בְּעֵינֵינוּ: כד זֶה־הַיּוֹם עֲשֵׂה יְהוָה נִגִּילָה וְנִשְׁמַחַה בּוֹ: כה אֲנִי
יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא אֲנִי יְהוָה הַצִּלֵּיתָהּ נָא: כו בְּרוּךְ הָבָא בְּשֵׁם יְהוָה בְּרִכְנוּכֶם מִבֵּית יְהוָה: כז אֵל |
יְהוָה וַיֵּאָר לָנוּ אֶסְרוּ־חַג בַּעֲבַתֵּים עַד־קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: כח אֵלִי אַתָּה וְאוֹדֶךָ אֱלֹהֵי אֲרוֹמְכֶךָ: כט הוֹדוּ
לַיהוָה בִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח אייר, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיום הולדת שלו ביום השני דחג השבועות הבע"ל.

הנה בטח ינהג בהסדר הידוע בזה, לאמר ספר תהלים, לימוד מאמר דא"ח וחזרתו בעל פה
ברבים אם ביום זה או בשבת שלאחריו, ונתינת צדקה בערב החג לפני תפלת שחרית ומנחה, והשי"ת
יצליחו להיות ירא שמים חסיד ולמדן ולהסתדרות בגשמיות וברוחניות גם יחד.

בברכה לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

נ"ב: מוסג"פ קטע משיחת ש"ק מברכים סיון אשר בטח יפרסמו באופן המתאים.

מפתח כללי

סדר הנחת תפילין	ב	כא) עין יעקב מסכת תענית.....	ריח
מזמורי תהלים קיז, קיח	ג	מסכת זבחים עם ביאורים	כב)
מאמר ד"ה להבין ענין ספירת העומר	ג	מדף כג עד דף כט	רכ
שבת פרשת בהר-בחוקותי, מברכים החודש סיון, ה'תשס"י	ה		
מאמר ד"ה אם בחוקותי תלכו גוי	ד		
שבת פרשת בהר-בחוקותי, מברכים החודש סיון, ה'תשס"ח	יז		
שיחת שבת פרשת בהר-בחוקותי, מברכים החודש	ה		
סיון ה'תשס"ח	כג		
משיחות שבת פרשת בהר-בחוקותי, מברכים החודש	ו		
סיון ה'תשס"ח	כט		
לקוטי-שיחות פרשת בהר כרך יב	לז		
ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל	ח		
ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	מ		
ילקוט גאולה ומשיח – פרשת בחוקותי	טב		
שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת בהר-בחוקותי	י		
שיעורי תהלים לשבוע פרשת בהר-בחוקותי	יא		
שיעורים בספר התניא (מוגה)	יב		
לשבוע פרשת בהר-בחוקותי	עח		
לוח "היום יום" לשבוע פרשת בהר-בחוקותי	יג		
הלכה יומית לעיון ברמב"ם	יד		
שיעורי רמב"ם			
ג' פרקים ליום לשבוע פרשת בהר-בחוקותי	טו		
– פרק אחד ליום לשבוע פרשת בהר-בחוקותי ...	טז		
– ספר המצוות לשבוע פרשת בהר-בחוקותי	יז		
מסכת סוטה עם ביאורים	יח		
מדף לו עד דף מב	קפ		
נביאים וכתובים	יט		
ישעיה פרק סב-סג, שיר השירים פרק א	רח		
משניות – מסכת כתובות	כ		
ביאור קהתי	רי		
ביאורים לפרקי אבות פרק ה	לג		
חומש לקריאה בציבור	לד		
קריאה התורה למנחת שבת-קודש	לה		
לוח זמנים לשבוע פרשת בהר-בחוקותי	לו		
סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש	לז		
מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:			
שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים	כג		
אדמו"ר הזקן	רמח		
שולחן ערוך הלכות סוכה	כד		
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	נ		
לקוטי תורה	כה		
אדמו"ר הזקן	רנג		
שערי תשובה	כו		
אדמו"ר האמצעי	רסג		
מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו	כז		
אדמו"ר ה"צמח צדק"	רסד		
תורת שמואל תרל"ב	כח		
אדמו"ר מוהר"ש	רסה		
שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב	כט		
אדמו"ר מוהר"ש	רסה		
ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)	ל		
אדמו"ר מוהר"ש	רסז		
ספר השיחות ה"ש"ת-תש"א בלה"ק	לא		
אדמו"ר מוהר"ש	רע		
אגרות קודש	לב		
אדמו"ר מוהר"ש	רעב		

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

עצמית כמו תבואה מוכנה שעומדת וניצבת בתוקף ועבודת האדם היא לבטל
ולהכניע את הישות העצמית על ידי הנפת חרמש ש'קוצר' ומבטל את 'עמידת'
המידות והדבר צריך להיות בכל ה'ציור' והדמות של ה'קומה', היינו בכל
פרטי המידות, כפי שיבואר בהרחבה להלן בהמשך המאמר. **וְעֵנִן זֶה**
צָרִיף לְהִיּוֹת בתקופת הזמן הוּו
בֵּין יְצִיאַת מִצְרַיִם לְמַתָּן
תוֹרָה בגלל הקשר התוכני הפנימי
של ביטול ואיבוד הדברים הבלתי־
רצויים לשני העניינים, יציאת מצרים
ומתן תורה, כפי שהולך ומבאר.

דְּהֵנָּה, הֵהֲפֹרֵשׁ ההבדל **בֵּין**
יְצִיאַת מִצְרַיִם וּמַתָּן תוֹרָה
הוא, **שְׂבִיעִיַּאת מִצְרַיִם הָיוּ**
כָּל הַגְּלוּיִים האלוקיים מלמעלה
בְּדֶרֶךְ אֲתָעֲרוּתָא דלעילא
התעוררות מלמעלה, **מְלַמְעֵלָה**
לְמַטָּה, התגלות אלוקית מלמעלה אל
בני ישראל למטה בעוד שהם מצידם
לא התעוררו ועדיין היו במצב נחות
ביותר **שֶׁהָיָה יְצִיאַת מִצְרַיִם**
נֶאֱמָר⁷ בדברי הנביא שבאותה שעה
כנסת ישראל היו במצב של **וְאַתָּה**
עָרוֹם וְעֵרְיָה מהמצוות ללא כל
לבושים או עיטורים מבחינה רוחנית כי
לא היו להם מעלות וזכויות מצד
עצמם, כיוון **שֶׁלֹא הָיָה אֲצֵלָם**
עֵנִן הַעֲבוּדָה עבודת ה' רוחנית
כָּלִל, וְכָל מַעֲלָתָם הָיְתָה רַק
עֵנִן הָאֱמוּנָה, **שֶׁהָיָה בְּכַחֲנִית**
קִטְנוּת, לעומת לימוד התורה בהבנה
והשגה וקיום המצוות האמונה
כשלעצמה נחשבת דרגה נמוכה בחינת
'קטנות' **וְאֵין זֶה בְּעֶרְףְּ הָעֵרֶךְ** של
האמונה בלבד קטן מדי (מבחינה
רוחנית, כמובן) בשביל **לְעוֹרֵר** את
הרצון העליון של הקדוש־ברוך־הוא
ו**לְהַמְשִׁיךְ** מלמעלה למטה ולהביא
לידי גילוי **אֶת הַהִמְשָׁכוֹת** של
האורות האלוקיים העליונים

לְהַבִּין¹ את המשמעות הפנימית, לפי תורת החסידות, של **עֵנִן סְפִירַת**
הָעֵמָר, שֶׁהוּא מְמַצֵּעַ אמצעי המקשר ומחבר **בֵּין יְצִיאַת מִצְרַיִם**
בְּחַג הַפֶּסַח לְמַתָּן תוֹרָה בְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב² בתורה
אודות מצוות ספירת העומר שהיא מקשרת בין חג הפסח מצד אחד לחג
השבועות מצד שני שהרי נאמר
וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמִּחֶרֶת הַשָּׁבָת
וְדַרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל ש"ממחרת
השבֹּת" היינו **מִמִּחֶרֶת הַפֶּסַח**³
והיום הבא לאחר היום הראשון של חג
הפסח שחל בט"ו בניסן, היינו יום ט"ז
בניסן הוא היום שבו מתחילה ספירת
העומר) **גו' חֲמִשִּׁים יוֹם גו',**
וְיוֹם הַחֲמִשִּׁים לאחר ספירת
העומר במשך ארבעים ותשעה יום
(שהם שבעה שבועות) הוא **חַג**
הַשְּׁבוּעוֹת, וְהַמְמַצֵּעַ בֵּינֵיהֶם
בין חג הפסח וחג השבועות הוא
עֵנִן סְפִירַת הָעֵמָר.

וְהָעֵנִן בְּזֶה, דְּהֵנָּה בְּסְפִירַת
הָעֵמָר נֶאֱמָרוּ בתורה ב' עֲנִינִים.⁴
עֵנִן הָא' הוּא מַה שֶּׁכְּתוּב⁵
שָׁבַע שָׁבָתוֹת תְּמִימוֹת
תְּהִינָּה, שְׁצָרִיכִים לְהִיּוֹת
תְּמִימוֹת היינו שבועות שלמים,
ובהמשך המאמר יבואר מהי
המשמעות הרוחנית הפנימית של
המושג "תמימות" **וְעֵנִן הַב' הוּא**
מַה שֶּׁכְּתוּב⁶ בתורה בהמשך הציור
על ספירת העומר **שָׁבַע שְׁבוּעוֹת**
תִּסְפֹּר לָךְ מִהַחֵל חֶרְמֶשׁ
בְּקֻמָּה, וְאַתָּה בְּרָאשׁוֹנִים⁷
אֶל־תִּקְרִי בְּקֻמָּה אֶלָּא בְּקוּמָה, דְּקֵאִי
עַל הַצִּיּוֹר קוּמָה כו', וְהִינוּ, שְׁצָרִיף לְהִנְיֹף
חֶרְמֶשׁ כְּדֵי לְהַחֲרִים וּלְהַכְרִית אֶת כָּל הָעֲנִינִים
(הֵלֹא־טוֹבִים) שֶׁכָּכֵל הַצִּיּוֹר קוּמָה⁸. **וְעֵנִן זֶה**
צָרִיף לְהִיּוֹת בֵּין יְצִיאַת מִצְרַיִם לְמַתָּן תוֹרָה.
דְּהֵנָּה, הֵהֲפֹרֵשׁ בֵּין יְצִיאַת מִצְרַיִם וּמַתָּן תוֹרָה
הוא, **שְׂבִיעִיַּאת מִצְרַיִם הָיוּ כָּל הַגְּלוּיִים בְּדֶרֶךְ**
אֲתָעֲרוּתָא דלעילא, מְלַמְעֵלָה לְמַטָּה, שֶׁהָיָה
בִּיְצִיאַת מִצְרַיִם נֶאֱמָר⁹ **וְאַתָּה עָרוֹם וְעֵרְיָה, שֶׁלֹּא**
הָיָה אֲצֵלָם עֵנִן הַעֲבוּדָה כָּלִל, וְכָל מַעֲלָתָם
הָיְתָה רַק עֵנִן הָאֱמוּנָה, שֶׁהָיָה בְּכַחֲנִית קִטְנוּת,
הַצִּיּוֹר קוּמָה¹⁰ כי המידות מצד
עצמן הן בעלות תחושה של ישות

בס"ד. שבת פרשת בהר־ בחוקותי, מברכים החודש סיון, ה'תשח"ו

(הנחה בלתי מוגה)

לְהַבִּין¹ **עֵנִן סְפִירַת הָעֵמָר, שֶׁהוּא מְמַצֵּעַ בֵּין**
יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּחַג הַפֶּסַח לְמַתָּן תוֹרָה
בְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב² **וּסְפַרְתֶּם לָכֶם**
מִמִּחֶרֶת הַשָּׁבָת (מִמִּחֶרֶת הַפֶּסַח) גו' חֲמִשִּׁים
יוֹם גו', וְיוֹם הַחֲמִשִּׁים הוּא חַג הַשְּׁבוּעוֹת,
וְהַמְמַצֵּעַ בֵּינֵיהֶם הוּא עֵנִן סְפִירַת הָעֵמָר. וְהָעֵנִן
בְּזֶה, דְּהֵנָּה בְּסְפִירַת הָעֵמָר נֶאֱמָרוּ ב' עֲנִינִים.
עֵנִן הָא' הוּא מַה שֶּׁכְּתוּב³ **שָׁבַע שָׁבָתוֹת**
תְּמִימוֹת תְּהִינָּה, שְׁצָרִיכִים לְהִיּוֹת תְּמִימוֹת,
וְעֵנִן הַב' הוּא מַה שֶּׁכְּתוּב⁴ **שָׁבַע שְׁבוּעוֹת**
תִּסְפֹּר לָךְ מִהַחֵל חֶרְמֶשׁ בְּקֻמָּה, וְאַתָּה
בְּרָאשׁוֹנִים⁵ **אֶל־תִּקְרִי בְּקֻמָּה אֶלָּא בְּקוּמָה, דְּקֵאִי**
עַל הַצִּיּוֹר קוּמָה כו', וְהִינוּ, שְׁצָרִיף לְהִנְיֹף
חֶרְמֶשׁ כְּדֵי לְהַחֲרִים וּלְהַכְרִית אֶת כָּל הָעֲנִינִים
(הֵלֹא־טוֹבִים) שֶׁכָּכֵל הַצִּיּוֹר קוּמָה⁶. **וְעֵנִן זֶה**
צָרִיף לְהִיּוֹת בֵּין יְצִיאַת מִצְרַיִם לְמַתָּן תוֹרָה.
דְּהֵנָּה, הֵהֲפֹרֵשׁ בֵּין יְצִיאַת מִצְרַיִם וּמַתָּן תוֹרָה
הוא, **שְׂבִיעִיַּאת מִצְרַיִם הָיוּ כָּל הַגְּלוּיִים בְּדֶרֶךְ**
אֲתָעֲרוּתָא דלעילא, מְלַמְעֵלָה לְמַטָּה, שֶׁהָיָה
בִּיְצִיאַת מִצְרַיִם נֶאֱמָר⁷ **וְאַתָּה עָרוֹם וְעֵרְיָה, שֶׁלֹּא**
הָיָה אֲצֵלָם עֵנִן הַעֲבוּדָה כָּלִל, וְכָל מַעֲלָתָם
הָיְתָה רַק עֵנִן הָאֱמוּנָה, שֶׁהָיָה בְּכַחֲנִית קִטְנוּת,
וְאֵין זֶה בְּעֶרְףְּ לְעוֹרֵר וּלְהַמְשִׁיךְ אֶת הַהִמְשָׁכוֹת

(1) על העתק ההנחה שבספריית אגודת חסידי חב"ד – ציין כ"ק אדמו"ר שליט"א בכתי"ק: "אחרי רנה" [ד"ה משכני דש"פ אחרי־קדושים תרנ"ה (סה"מ תרנ"ה ע' קעב ואילך)]. (2) אמור כג, טו. (3) מנחות סה, ב ואילך. תו"כ ופרש"י עה"פ. (4) ראה טז, ט. (5) רא"ש סוף פסחים. כסף משנה הל' תמידין ומוספין פ"ז הכ"ג בשם ראשונים. שו"ע אדה"ז או"ח סתפ"ט ס"ד. וראה זח"ג קכד, רע"א. ועוד. (6) ראה לקו"ת במדבר טו, ד. טז, ד. יז, ג. ד"ה ועשית חג שבועות תרע"ו (סה"מ תרע"ו ע' קד). (7) יחזקאל טז, ז.

להבין ענין ספירת העומר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 אָמַנְם תַּכְלִית הַפִּנּוּנָה הִיא שְׁפָל הַהִמְשָׁכוֹת וְהַגִּילויִים שֶׁל הָאוֹרוֹת
44 הָאֱלֹקִיִּים הַעֲלִינִים יִמְשְׁכוּ עַל-יְדֵי עֲבוּדָה דְּוָקָא מִצַּד הַתַּחְתּוֹנִים,
45 וְעֵנִין זֶה נִתְחַדֵּשׁ בְּמִתֵּן תּוֹרָה, שְׁמִמְשִׁיכִים אֶת כָּל
46 הַהִמְשָׁכוֹת וְהַתְּגִלוֹת הָאוֹרוֹת הָאֱלֹקִיִּים מִלְּמַעַל עַל-יְדֵי הָעֲבוּדָה

דְּקִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצּוֹת עַל יְדֵי

48 הַתַּחְתּוֹנִים וּמִצַּד עֲבוּדָתָם דְּוָקָא.

49 וְהַהֲכָנָה לְמִתֵּן תּוֹרָה הִיא עַל-

50 יְדֵי סְפִירַת הָעֵמֶר, שְׁלֹכֵן

51 צָרִיכִים לִהְיוֹת בְּסְפִירַת הָעֵמֶר

52 מִעֵין הָעֵנִינִים שְׁבִמִתֵּן תּוֹרָה,

53 כִּי כְאֹמֶר סְפִירַת הָעֵמֶר הִיא 'מִמּוֹצֵע'

54 בֵּין יִצְיָא מִצְרִים וּמִתֵּן תּוֹרָה וְלֹכֵן

55 צָרִיךְ לִהְיוֹת בַּה מִעֵין וְדוֹגְמָא שֶׁל שְׁנֵי

56 הַדְּבָרִים, וְכִדִּי שְׁסִפִּירַת הָעֵמֶר הִתְּחַל

57 הַכְּנָה לְמִתֵּן תּוֹרָה צָרִיךְ לִהְיוֹת בַּה מִעֵין

58 הָעֲבוּדָה שֶׁל מִתֵּן תּוֹרָה שְׁהוּא עֵנִין

59 הָעֲבוּדָה בְּדֶרֶךְ מְלִמְטָה

60 לְמַעַלָּה, וְעַל-זֶה נֶאֱמַר

61 וּסְפַרְתֶּם לָכֶם, עִם דָּגֵשׁ עַל

62 "לָכֶם", כְּלֹמֶר מִעֵין דְּאֶרְךָ

63 אֲנִהוּיָבֵן עֲפָעַס אֲלֵיין טָאן,

64 אַתֶּם בְּעֲצַמְכֶם צָרִיכִים לְהַתְּחִיל לַעֲשׂוֹת

65 מִשְׁהוּא לְבַד, וְלֹא לְהִסְתַּפֵּק בְּגִילויִים

66 מִלְּמַעַל וְהָעֲבוּדָה הִיא מִהַחֵל

67 חֲרָמֵשׁ בְּקָמָה, בְּקוּמָה, בְּכָל

68 הַצִּיּוֹר קוּמָה, כְּמוֹבָא לַעֲיֵל

69 שֶׁבְּסִפִּירַת הָעֵמֶר לֹא מִסְתַּפְּקִים בְּבִירוֹר

70 וְחִיקוּן פֻּרְט מִסּוּיִים אֲלֵא מוֹתָנִים אֶת

71 כָּל הַמִּידוֹת לְפִרְטִיהֶן עַל בִּיטוּל וְהַכְּנָעָה

72 שֶׁל הַיְּשׁוּת הָעֲצָמִית. וּבְפִרְטִיּוֹת

73 יוֹתֵר הָרִי זֶה כְּמוֹ שְׁפָתוֹב

74 בְּתוֹרָה בְּפִרְשֵׁת בְּחֻקוֹתֵי¹⁰

75 (שְׁקוֹרִין עַל-פִּי תַּקְנֵת

76 הַגְּאֻלִּים קִדְּם חֵג

77 הַשְּׁבוּעוֹת¹¹) וְאֹלֶךְ אֲתָכֶם

78 קוּמָמוֹת, ב' קוּמוֹת¹², נֶאֱמַר

79 בְּתוֹרָה שֶׁאֵם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקְיִמוּ אֶת חֻקֵּיהֶן שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא, יִלְמְדוּ תּוֹרָה

80 וְיִקְיִמוּ מִצְוֹת, יִתְבָּרְכוּ בְּבִרְכוֹת רַבּוֹת – וְאֹלֶךְ אֲתָכֶם קוּמָמוֹת וְאֹמְרוּ

81 חֲכָמֵינוּ ז"ל: "רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר: מֵאִתֵּים אִמָּה, כְּשֶׁתִּי קוּמוֹת שֶׁל אָדָם הָרָשׁוֹן

82 (וְהַבִּיטוּי "קוּמָמוֹת" נִדְרֵשׁ כְּאִילוֹ נֶאֱמַר "קוּמוֹת") וּבְתוֹרַת הַחֲסִידוֹת מִפְּרִישִׁים

83 שְׁתֵּי קוּמוֹת הֵינּוּ הַקּוּמָה דְּנִפְשָׁא הָאֱלֹקִית וְהַקּוּמָה דְּנִפְשָׁא

84 הַבְּהִמִּית, שִׁיחַד הֵן שְׁתֵּי קוּמוֹת וּבְשִׁיתֵּיהֶן תִּהְיֶה עֲלֶיהָ וְהַגְּבָהָה וְהֵינּוּ¹³,

1 שְׁנִמְשְׁכוּ וְנִתְּגַל בִּיצִיאַת מִצְרַיִם, אֲלֵא כָּל הַהִמְשָׁכוֹת הָיוּ אֲזִי
2 בְּדֶרֶךְ מְלִמְעָלָה לְמִטָּה לֹא כָּל הַתְּעוֹרְרוֹת מִצַּד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה,
3 שְׁלֹא מִצַּד עֲבוּדָתָם כָּלָל וְלֹא הִיָּתָה עֲבוּדָה רוּחָנִית כְּלִשְׁהִי שֶׁל בְּנֵי
4 יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא בְּכוּחָה לְגִרוּם אֶת הַתְּגִלוֹת הָאוֹרוֹת הָאֱלֹקִיִּים מִלְּמַעַל.

5 וְזֶהוּ גַם כֵּן מִה שְׁנִתְּבָאָר

6 בְּמִקּוֹם אַחֵר⁸ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת

7 בְּדִבְרֵי הַמְּדַרְשׁ⁹ (עַל הַכְּתוּב

8 "צִיִּנָּה וְרֹאנָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמִלֵּךְ שְׁלֹמֹה

9 בְּעִטְרָה שְׁעִטְרָה לוֹ אִמֶּר") לֹא זֶה

10 מִחֻבָּה הַחִיבָה וְהַחֲבָה שֶׁל

11 הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִמְשָׁלָה

12 לְחַתֵּן הַקּוּרָא לְכֹלָה בְּלִשְׁוֹנוֹת שְׁנִים שֶׁל

13 חִיבָה עַד שְׁקָרָא בְּתִי אַחֻתִי

14 אִמִּי, וְכָל אֶחָד מִשְׁלוֹשֵׁת הַבִּיטוּיִים

15 מִבְּטָא קֶשֶׁר וְשִׁיכוֹת שְׁנֵה שֶׁל אַחָבָה

16 וְחִיבָה שְׁבִחִיתָ אִמִּי הַקֶּשֶׁר

17 וְהַשִּׁיכוֹת שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא לְבְנֵי

18 יִשְׂרָאֵל שְׁבוּ הֵם מְכֻנִּים "אִמִּי" הוּא

19 בְּחֵג הַסְּפִיכּוֹת (וּבְכָלִּלוֹת יוֹתֵר

20 בְּכָל חֲדָשׁ תִּשְׁרִי וְלֹא רַק בְּחֵג

21 הַסּוּכוֹת כִּי בְּכָל הַחֹדֶשׁ הָאֲחָבָה

22 וְהַחִיבָה שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא לְבְנֵי

23 יִשְׂרָאֵל הִיא יוֹתֵר בְּגִילּוֹ מֵאִשֶּׁר בְּכָל

24 יְמוֹת הַשָּׁנָה, וּבְחִינַת אַחֻתִי הוּא

25 הַבִּיטוּי "אַחֻתִי" הוּא מִשָּׁל לְקֶשֶׁר

26 וְלִשִּׁיכוֹת שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא לְבְנֵי

27 יִשְׂרָאֵל כִּפִּי שְׁהוּא בְּחֵג הַשְּׁבוּעוֹת,

28 וּבְחִינַת בְּתִי הַבִּיטוּי "בְּתִי" כִּפִּי

29 שְׁהוּא מִשָּׁל לְקֶשֶׁר וְלִשִּׁיכוֹת שֶׁל

30 הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא

31 בְּחֵג הַסְּפִיכּוֹת, וְהֵינּוּ, שְׁבִחָה

32 הַסְּפִיכּוֹת יִשְׂרָאֵל הֵם בְּבִחִינַת

33 בְּתִי, בְּחִינַת מְקַבֵּל, כְּמוֹבָא

34 בְּקַבְּלָה וְחֲסִידוֹת שֹׁכֵר הוּא בְּחִינַת

35 מִשְׁפִּיעַ וְנִקְבָּה הִיא בְּחִינַת מְקַבֵּל.

36 וְעֵינֵינוּ, תְּכֻנָּה זֹאת שֶׁהִנֵּקְבָה מְקַבֵּל

37 מִהֻזְכָּר מוֹדַגֵּשׁ בְּבִיטוּי "בְּתִי" יוֹתֵר מֵאִשֶּׁר בְּבִיטוּי "אַחֻתִי" וְ"אִמִּי" וְהִטְעַם

38 לְכָךְ שְׁדוּקָא בְּחֵג הַסְּפִיכּוֹת מוֹדַגֵּשׁ שְׁנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם בְּבִחִינַת "מְקַבֵּל" הוּא לְפִי

39 שְׁפָל הַהִמְשָׁכוֹת וְהַגִּילויִים הָעֲלִינִים בְּחֵג הַסְּפִיכּוֹת הָיוּ בְּדֶרֶךְ

40 אֲתַעֲרוּתָא דְּלַעֲיָלָא הַתְּעוֹרְרוֹת מִלְּמַעַל מִצַּד עֲצָמָה וְלֹא בְּעַקְבוֹת

41 "אַתְעוּרָא דְּלַתָּא" מִצַּד עֲבוּדַת הָאָדָם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ רַק בְּחִינַת "מְקַבֵּל"

42 שֶׁל הַהִשְׁפָּעָה מִבְּלִי שִׁיחַד גּוֹרֵם לְהַתְּעוֹרְרוֹת הַהִשְׁפָּעָה.

(8) ראה אוה"ת: בא כרך א ע' רנח. כרך ח ס"ע ב'תתק"ח; שמע"צ ע' א'תשעג ואילך. סה"מ תרנ"ד ע' קלח ואילך. ד"ה וידבר גו' כה תברכו תשמ"ז. (9) שמור"ר ס"פ פקודי. שהש"ר ספ"ג. (10) כו, יג. (11) ראה תוס' מגילה לא, ב. (12) ראה ב"ב עה, א ובחדא"ג מהרש"א שם. סנהדרין ק, א. (13) ראה ד"ה ועשית חג שבועות הנ"ל. וראה לקו"ת במדבר שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁמֹכְרֵר בַּעֲבוּדָה הַרוּחִיָּת שֶׁל סְפִירַת הָעוֹמֵר אֶת כָּל ה'צִיּוֹר קוֹמָה'
- 2 דִּנְפֶּשׁ הַבְּהֵמִית, וְעַל-יְדֵי הַבְּרִיר דִּנְפֶּשׁ הַבְּהֵמִית בְּכָל הַפְּרָטִים
- 3 שֶׁלָּה נַעֲשֶׂה תוֹסֶפֶת כַּח אֹר וְחַיּוֹת גַּם בִּנְפֶּשׁ הָאֱלֹקִית, שֶׁגַם
- 4 הִיא מִתְעַלֶּית לְדִרְגָּה גְבוּהָה יוֹתֵר מִכִּפִּי שֶׁהִיָּתָה קֹדֶם לָכֵן וְכִיּוֹן
- 5 שֶׁהַהוֹסָפָה שֶׁל הַכּוֹחַ, הָאֹר וְהַחַיּוֹת
- 6 בִּנְפֶּשׁ הָאֱלֹקִית בָּאָה עַל-יְדֵי
- 7 עֲבוּדָתוֹ שֶׁל הָאָדָם בִּנְפֶּשׁ
- 8 הַבְּהֵמִית, לָכֵן הִנֵּה גַם
- 9 הַקּוֹמָה הַהִתְעַלּוֹת וְתוֹסֶפֶת הַגְּבוּהָה
- 10 הַרוּחִיָּת דִּנְפֶּשׁ הָאֱלֹקִית אֵף
- 11 שֶׁכְּמוֹכֵן הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא הוּא הַנוֹתֵן
- 12 בֵּה אֶת הַכּוֹחַ וְהַהִתְעַלּוֹת הַנוֹסֶפֶת, בְּכָל
- 13 זֹאת הוּא עֹנֵן שָׂבָא מִצֵּד
- 14 עֲבוּדָתוֹ שֶׁל הָאָדָם, הִיָּינוּ, שֶׁגַם
- 15 זֶה הוּא בִּבְחִינַת מַעֲשֵׂה יְדִיו לְהִתְפָּאֵר.¹⁴
- 16 שֶׁל הָאָדָם לְהִתְפָּאֵר.¹⁴
- 17 וְעֹנֵן זֶה עֲבוּדַת הָאָדָם שֶׁגִּירָמַת
- 18 הַתְּעַלּוֹת הֵן בִּנְפֶּשׁ הַבְּהֵמִית וְהֵן בִּנְפֶּשׁ
- 19 הָאֱלֹקִית הוּא הַכֹּהֵן לְקַבֵּל
- 20 הַתּוֹרָה, שֶׁהָרִי הַתּוֹרָה עֹנִינָה
- 21 לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בְּפִמְלִיא שֶׁל
- 22 מַעֲלָה וּבְפִמְלִיא שֶׁל מִטָּה¹⁵,
- 23 כְּדִבְרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁהַלּוּמֵד תּוֹרָה
- 24 לִשְׁמָה "מַשִּׁים שְׁלוֹם" גַּם לִמְעַלָּה וְגַם
- 25 לִמְטָה שֶׁמֶזְהָ נִמְשָׁךְ גַּם לִמְטָה
- 26 הַשְׁלוֹם בֵּין נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית
- 27 שֶׁהִיא בְּרוּגְמַת "פִּמְלִיא שֶׁל מַעֲלָה"
- 28 וְנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית¹⁶ שֶׁהִיא בְּרוּגְמַת
- 29 "פִּמְלִיא שֶׁל מִטָּה", וְלָכֵן צָרִיכָה
- 30 לְהִיּוֹת הָעֲבוּדָה דִּסְפִירַת
- 31 הָעֵמֶר בְּאֹפֶן כּוֹחַ שֶׁפְּעוּלָתָהּ
- 32 וְהַשְׁפַּעְתָּה תְּהִיָּה בָּב' הַקּוֹמוֹת
- 33 דִּנְפֶּשׁ הָאֱלֹקִית וְנֶפֶשׁ
- 34 הַבְּהֵמִית שֶׁתִּפְעַל עִילּוֹ וְהַגְּבִיחָהּ
- 35 בִּשְׂתִּיָּהּ גַּם יָחַד, וְעַל-יְדֵי-זֶה
- 36 זֻכָּרִים בְּמִתֵּן תּוֹרָה לָב' ³⁷
- 37 הַקּוֹמוֹת הָאֲמוּרוֹת, הִיָּינוּ הַתְּעַלּוֹת הֵן
- 38 בִּנְפֶּשׁ הָאֱלֹקִית וְהֵן בִּנְפֶּשׁ הַבְּהֵמִית
- 39 בְּאֹפֶן שֶׁשְׂתִּיָּהּ בָּאוֹת עַל-יְדֵי
- 40 עֲבוּדָתוֹ שֶׁל הָאָדָם, וְכִן יֵשׁ לָהֶם
- 41 תּוֹקֵף וְגִדּוּלָה יוֹתֵר מֵאִשֶּׁר הַגִּילּוּיִים
- 42 שֶׁהִיוּ בַּעַת יִצִּיאַת מִצְרַיִם שֶׁהִיוּ רַק
- 43 מִלְּמַעַלָּה, לֹא עֲבוּדַת הָאָדָם.

- 44 וְזֶהוּ כָּלָלוֹת עֹנֵן סְפִירַת הָעֵמֶר שֶׁהוּא מִמְצָע הַמַּחֲבֵר וּמִקְשֶׁר
- 45 בֵּין יִצִּיאַת מִצְרַיִם וּמִתֵּן תּוֹרָה, שֶׁאֹתָם הָעֹנִינִים שֶׁהִיוּ
- 46 בִּיצִיאַת מִצְרַיִם בְּדֶרֶךְ אֲתֵּירוֹתָא דְלַעֲיִלָּא הַתְּעוֹרְרוֹת מִלְּמַעַלָּה
- 47 וְהִיוּ אֲוֵרוֹת עֲלִיּוֹנִים בְּיוֹתֵר, לִמְעַלָּה מֵאֲוֵרוֹת שֶׁהָאָדָם מִסּוּגָל לִגְלוֹת וְלִהְיוֹת
- 48 עַל יְדֵי עֲבוּדָתוֹ, הִנֵּה בִּסְפִירַת
- 49 הָעֵמֶר נַעֲשִׂית בָּהֶם עֲצָמִים
- 50 הָעֲבוּדָה מִצֵּד הָאָדָם בְּדֶרֶךְ
- 51 עֲבוּדָה מִלְּמַטָּה לְמַעֲלָה,
- 52 שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה נִמְשָׁכִים אַחֲרֵי-
- 53 כֵּף אֹתָם הָעֹנִינִים שֶׁבִּיצִיאַת
- 54 מִצְרַיִם הִיוּ עֲדִיין ב"קִטְנוֹת" בְּמִתֵּן
- 55 תּוֹרָה וְכַעַת הֵם בִּבְחִינַת "גְּדוּלוֹת".
- 56 וְכָלָלוֹת הָעֲבוּדָה דִּסְפִירַת
- 57 הָעֵמֶר הִיא מִהַחֲל חֲרָמֶשׁ
- 58 בְּקָמָה, שֶׁהוּא עֹנֵן הַבְּרִיר
- 59 בְּכָל ה'צִיּוֹר קוֹמָה' הִיָּינוּ בְּכָל
- 60 הַפְּרָטִים, כְּמוֹבָר לַעֲלִי, וּבָב'
- 61 הַקּוֹמוֹת הֵן בִּנְפֶּשׁ הַבְּהֵמִית וְהֵן בִּנְפֶּשׁ
- 62 הָאֱלֹקִית, וְהָעֲבוּדָה הִיא בְּבְרִיר
- 63 הַמִּדּוֹת שֶׁבִּנְפֶּשׁ הָאָדָם, שֶׁזֶּהוּ
- 64 חֲמִשְׁמִעוֹת הַפְּנִימִיָּת שֶׁל הַצִּיּוֹר שֶׁכָּעָה
- 65 שְׁבוּעוֹת תִּסְפֵּר לָךְ, שֶׁכָּעָה
- 66 שְׁבוּעוֹת הֵם כְּנֶגֶד שְׁבַעַת
- 67 הַמִּדּוֹת, וְכִיּוֹן שֶׁכָּל מִדָּה
- 68 כְּלוּלָה מִכָּל ז' הַמִּדּוֹת, כִּי
- 69 בְּמִידַת הַחֲסֵד, לִמְשַׁל, יֵשׁ חֲסֵד שֶׁבַחֲסֵד
- 70 וְגִבּוּרָה שֶׁבַחֲסֵד וְתַפְאֶרֶת שֶׁבַחֲסֵד וְכוּ'
- 71 וְכֵן בְּמִידַת הַגְּבוּרָה יֵשׁ חֲסֵד שֶׁבַחֲבוּרָה
- 72 וְגִבּוּרָה שֶׁבַחֲבוּרָה וְתַפְאֶרֶת שֶׁבַחֲבוּרָה
- 73 וְכוּ' לָכֵן צָרִיכָה לְהִיּוֹת סְפִירַת
- 74 הָעֵמֶר שְׁבַעַת שְׁבוּעוֹת שֶׁהֵם מ"ט יוֹם,
- 75 כִּדִּי שֶׁהִבְיּוֹר וְהִתְיַקֵּן שֶׁל הַנֶּפֶשׁ בְּיָמֵי
- 76 סְפִירַת הָעוֹמֵר יִהְיֶה בְּכָל פְּרָטִי
- 77 הַמִּדּוֹת כְּפִי שְׁכָּלָלוֹת זֹ מִזֹּ.
- 78 (ב) וְבָאוּר הָעֹנֵן אֵיךְ שֶׁכָּל
- 79 מִדָּה וּמִדָּה כָּל אַחַת מִשְׁבַּע הַמִּדּוֹת
- 80 חֲסֵד, גְּבוּרָה, תַּפְאֶרֶת, נִצַּח, הוֹד, יִסּוּד,
- 81 מַלְכוּת כְּלוּלָה מִז' ¹⁷ הַמִּדּוֹת
- 82 מ"חֲסֵד שֶׁבַחֲסֵד" עַד "מַלְכוּת
- 83 שֶׁבַחֲלֹחַ", הִנֵּה, מִדַּת הַחֲסֵד
- 84 הוּא עֹנֵן הָאֲהֻבָּה, כְּמוֹ
- 85 שְׁכָּתוּב¹⁸ אֲהֻבַת עוֹלָם
- 86 אֲהֻבַתִּיךְ עַל כֵּן מִשְׁכָּתִּיךְ חֲסֵד

(14) ע"פ לשון הכתוב — ישע' ס, כא. (15) סנהדרין צט, ב. (16) ראה לקו"ת מטות פה, ד ואילך. (17) בהבא לקמן — ראה ד"ה משכני תרנ"ה שבהערה 1. (18) ירמ' לא, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

באמת, אזי מטבע הדברים הוא שונא את האוייבים של אהובו **שְׂשֹׁנָה זו**
 היא אמנם פעולה שנראית כביטוי של מידת הגבורה ובכל זאת היא **פָּאָה**
מַצֵּד מִדַּת הָאֱהָבָה עֲצָמָה ובעצם היא ביטוי של מידת האהבה ולא
 של מידת הגבורה, **שֶׁכֵּל כֶּף גְּדֹלָה אֶהְבְּתוּ לְאַהֲבֹה** והיחס שלו כלפי
 אהובו נובע כולו מהחסד והאהבה,
שֶׁמַּצֵּד זֶה הוּא שׁוֹנֵא אֶת
אוֹיְבָיו שהנהגתם ומציאותם סותרת
 ומתנגדת לאהובו אבל השנאה הזו היא
 חלק בלתי נפרד מהחסד והאהבה וכן
 היא מוגדרת "גבורה שבחסד". **וְכִמּוֹ**
כֵּן קיימת דוגמא נוספת לגבורה
 שבחסד **בְּאַהֲבַת הָאֵב לְכִנּוּ**
שְׂאוּהֶבּוּ שׁוֹחֲרוֹ מוֹסֵר¹⁹, הָרִי
גְּבוּרָה זו כאשר האב מחנך את בנו
 באמצעות דברי מוסר, הדבר הוא
 פעולה שנראית כביטוי של מידת
 הגבורה אבל לאמיתו של דבר הרי זו
 נובעת מחסד ואהבה (והראייה שהוא
 מייסר רק את בנו האהוב עליו ולא את
 בניהם של אחרים) והגבורה הזו היא
מַצֵּד הַחֶסֶד, וְלִכְן כָּכָל
שֶׁתְּגַדֵּל אֶהְבְּתוּ של האב לבן
יִגְדֵּל גַּם כֵּן עֲנִין הַגְּבוּרָה והוא
 יתמסר לחינוכו ובמידת הצורך ירבה
 לייסר אותו, **לְפִי שֶׁאֵין זֶה מְקַלֵּל**
מִדַּת הַגְּבוּרָה, אֲלֵא מְקַלֵּל
מִדַּת הַחֶסֶד כְּפִי שֶׁבָּאָה עֲנִין
שֶׁל גְּבוּרָה ולכן תוספת בחסד
 ואהבה תגדיל את המוסר שנובע
 מהחסד והאהבה, והדבר נקרא גבורה
 רק על שם אופן הביטוי החיצוני שלו.
 וענין תפארת שבחסד היינו
שֶׁהַחֶסֶד בָּא ופועל ומתגלה **בְּאַפֵּן**
שֶׁל תְּפָאֲרֵת, על דרך לשון חכמינו
 ז"ל בפרקי אבות שה"דרך הישרה"
 לעבוד את ה' היא דרך שהיא
 תפארת לעושיה ותפארת לו
 מן האדם²⁰, **וְכִמּוֹבָאֵר בְּמָקוֹם**
אֲחֵר הִדְגָּמָא לָזֶה, שֶׁלְפָעֲמִים
 ההתגלות והפעולה של מידת החסד

הרי שהחסד והאהבה הם עניין אחד. **וּמִדַּת הַחֶסֶד כְּלוּלָה מְכֹל** שאר
 שבע המדות, **שֵׁישׁ חֶסֶד שֶׁבְּחֶסֶד גְּבוּרָה שֶׁבְּחֶסֶד וְכו'.** והולך
 ומבאר את משמעות ההתכללות של כל המידות במידת החסד **חֶסֶד**
שֶׁבְּחֶסֶד הֵינִינוּ שֶׁהָאֱהָבָה לֹא תהיה רק כפי שהיא מצד
 הַטָּבֵעַ שֶׁהִיא בְּהֶעֱלֵם, כל עוד
 החסד הוא רק רגש של אהבה ייתכן
 שהתחושה הזו תישאר בהעלם ולא
 תקבל ביטוי ואילו "חסד שבחסד" הוא
 כאשר האהבה והחסד אינם בהעלם
 אֲלֵא כְּפִי שֶׁבָּאָה מִדַּת הַחֶסֶד
בְּגִלּוּי אל הזולת באמצעות מעשה
 בפועל **וּבִתְקָף** כי תחושה נעלמת
 איננה מורגשת כל כך ואיננה חזקה כל
 כך כמו כאשר יש פעולה ניכרת
 ונרגשת שלה, **וְכִמּוֹ בְּאִישׁ הַחֶסֶד**
כְּאִשְׁרֵי מִדַּת הַחֶסֶד שהיא אמנם
 המידה העיקרית שלו ולכן הוא נקרא
 "איש החסד" אבל היא חזקה יותר
 ובתוקף יותר כאשר היא **בָּאָה בְּגִלּוּי**
לְהִטִּיב לְזוּלָתוֹ. וְכִמּוֹ כֵּן
בְּאַהֲבַת הָאֵב לְכִנּוּ, שֶׁהִיא
אֶהְבָה טְבִיעִית, אֶהְבָה עֲצָמִית
 הנובעת מכך שמעצם מהותו הבן
 קשור באב, **הֵנָּה עֲנִין חֶסֶד**
שֶׁבְּחֶסֶד הוּא שֶׁאֶהְבְּתוֹ לְכִנּוּ
שְׂקִימָת באופן טבעי **בָּאָה בְּגִלּוּי**
וּבִתְקָף שאז כל עניינה ומהותה הוא
 בְּתֵרֶךְ שֶׁאֵת הוֹפֵכֶת מ"חסד" סתם
 ל"חסד שבחסד". **וְעֲנִין גְּבוּרָה**
שֶׁבְּחֶסֶד הוּא שֶׁהַחֶסֶד עֲצָמוֹ
בָּא בְּהִתְלַבְּשׁוּת עֲנִין שֶׁל
גְּבוּרָה כפי שהולך ומבאר. **וְהֵינּוּ,**
שֶׁאֵין הַפְּנוּנָה עֲנִין הַתְּפִלָּלוֹת
 מידת הגבורה בַּחֶסֶד, **שֶׁסְּפִירַת**
הַגְּבוּרָה כְּפִי שֶׁהִיא מִדָּה בְּפִנִּי
עֲצָמָה ולא חלק ממידת החסד היא
כְּלוּלָה בַּחֶסֶד, אֲלֵא הַפְּנוּנָה
הִיא לְגְבוּרָה שֶׁהִיא מַעֲצָמוֹת
מִדַּת הַחֶסֶד וחלק בלתי נפרד ממנה
 ולא נטייה ר'תנועה' שסותרת לחסד,
 היינו, **שֶׁמַּצֵּד מִדַּת הַחֶסֶד וְהָאֱהָבָה נַעֲשִׂית אֲצִלּוֹ פְּעֻלָּה**
שֶׁבְּגִלּוּי כלפי חוץ היא ענין של גבורה, שגבורה זו שבעצם
 היא חסד אלא שנראית כפעולה של גבורה היא **מַעֲצָמוֹת מִדַּת הַחֶסֶד.**
 וְכִמּוֹ מִי שֶׁשׁוֹנֵא אֶת אוֹיְבֵי הָאֱהֹב, כאשר אדם אוהב מישהו

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 כשלעצמו הוא חסר טעם וריח. אִמְנֵם הַפְּנוּנָה פֶּאֶן הִיא לא למידת
45 הנצח עצמה אלא לַעֲנִין הַנִּצָּח שֶׁבְּחֶסֶד, שֶׁהוּא מִפְּלֵל מִדָּת
46 הַחֶסֶד מִמֶּשׁ ומהווה חלק בלתי נפרד ממנה, היינו שֶׁבְּחֶסֶד עֲצֻמוֹ
47 בָּא ופועל ומתגלה בַּעֲנִין שֶׁל נִצָּח, שֶׁמִּצַּד גִּדְּל אֶהְבְּתוּ הָרִי
48 הוּא עוֹמֵד בְּנִצְחוֹן כו', כאמור
49 לעיל וְלִכְּן כָּל שֶׁהֶאֱהָבָה הִיא
50 גִּדְּלָה יוֹתֵר, כִּף תִּגְדֵּל גַּם
51 הַעֲמִידָה בְּנִצְחוֹן והאדם מוכן
52 להתגבר גם על מניעות ועיכובים קשים
53 כדי לנצח ולהביא את האהבה לידי
54 ביטוי וגילוי, וכל זה כחלק ממידת
55 החסד.
56 וַעֲנִין הוּד שֶׁבְּחֶסֶד כאשר מידת
57 החסד כלולה ממידת ההוד ופועלת
58 באופן שמידת ההוד באה לידי ביטוי
59 הוּא כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בִּפְרָדִּס' 23
60 שֶׁנֶּקְרָא מִדַּת הַחֶסֶד הוּד בְּהִיּוֹתוֹ
61 מִתְּלַבֵּשׁ בְּמִדַּת הַגְּבוּרָה מְבוֹרָא
62 בַּקְּבֵלָה וחסידות שבאופן כללי עשר
63 הספירות נחלקות לשלושה 'קרים'. קו
64 ימין שעיקרו מידת החסד, שמאל
65 שעיקרו מידת הגבורה, ואמצע שעיקרו
66 מידת התפארת. והחלוקה היא כך:
67 חח"נ (חכמה, חסד, נצח) בימין, בג"ה
68 (בינה, גבורה, הוד) בשמאל, דת"י
69 (דעת, תפארת, יסוד) באמצע. ולענייננו
70 — מידת ההוד היא בקו הגבורה ומכאן
71 שיש דמיון וצד שווה בין חסד
72 שבגבורה לחסד שבהוד, כפי שהולך
73 ומבאר שהחסד מלוּבֵשׁ בהוד כאשר
74 הוּא בא על מנת לְהַשְׁפִּיל אוֹיְבָיו
75 וּלְנַצֵּחַ מִלְחָמוֹת אבל הדבר לא
76 נעשה בתור פעולה של הוד כשלעצמה
77 אלא בתור ביטוי של מידת החסד כי
78 הסיבה של הפעולה להשפיל אויבים
79 ולנצח מלחמות היא מתוך 'תנועה' של
80 אהבה וחסד וּלְהַצִּיל אוֹיְבָיו
81 עֲלִיּוֹן ולשחרר אותם מהאויבים והמונעים ומעכבים, אֲלֵא שֶׁאֵין זֶה
82 מִדַּת הַהוּד עֲצֻמָּה, כִּי אִם כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל בַּעֲנִין הַגְּבוּרָה
83 שֶׁבְּחֶסֶד שאין זו מידת הגבורה עצמה אלא, שֶׁהִיא חלק בלתי נפרד
84 מִמִּדַּת הָאֱהָבָה עֲצֻמָּה, שֶׁמִּצַּד אֶהְבְּתוּ הָרִי הוּא שׁוֹנָא
85 לְאוֹיְבֵי אוֹהֲבֵוֹ ואם כן נמצא שהשנאה אינה ביטוי של מידת הגבורה אלא
86 דווקא של מידת החסד והאהבה, וְכֵמוֹ כֵּן הוּא בְּהוּד שֶׁבְּחֶסֶד,

1 מוסיפה תפארת לאיש החסד שעושה אותה, וְרַק בְּאֶשֶׁר הַחֶסֶד הוּא
2 בְּהִבְחָנָה והנתינה היא לאחר מבחן למי ראוי לתת, הָרִי זֶה תִּפְאָרֶת
3 לוֹ מִן הָאָדָם פעולה שאפשר להגדיר אותה כראויה ומפוארת ביחס לאדם
4 המקבל את החסד, וּבִמְלֵא גַם תִּפְאָרֶת לְעוֹשֶׂיהָ הנותן, העושה את
5 החסד.
6 וַעֲנִין נִצָּח שֶׁבְּחֶסֶד הֵינּוּ כאשר
7 ביחד עם פעולת האהבה והנתינה
8 שנובעת ממידת החסד יש גם פעולה
9 והתגלות של מידת החסד שֶׁמִּצַּד
10 גִּדְּל אֶהְבְּתוּ של האדם לְדַבֵּר
11 הָאֱהוּב הָרִי הוּא מִתְּעוֹרֵר
12 בְּמִדַּת הַנִּצָּח לְהִתְגַּבֵּר עַל כָּל
13 הַמְּנִיעוֹת וְעוֹכָבִים הַמְּפַסְקִים
14 בֵּינוֹ לְאֱהוּב ויוצרים ריחוק והבדלה
15 ביניהם, לְנַצֵּחַ אוֹתָם באמצעות
16 מידת הנצח (כפי שהיא חלק ממידת
17 החסד), וּלְהִתְקַרֵּב אֶל האדם
18 הָאֱהוּב או הַדַּבֵּר הָאֱהוּב
19 עֲלִיו. וַאֲיִן הַפְּנוּנָה פֶּאֶן בִּנִצָּח
20 שבתסוד" לְמִדַּת הַנִּצָּח כְּפִי
21 שֶׁהִיא מִצַּד עֲצֻמָּה לא כחלק
22 ממידת החסד, לֵאלֹא הַתְּגִלוֹת אוֹר
23 הָאֱהָבָה, וְהֵינּוּ שלפני מידת
24 הנצח עצמה פועלת בכיוון של חסד,
25 שֶׁגַּם לְאַחֲרֵי שֶׁנִּסְתַּמַּלַק מִמֶּנּוּ
26 הִרְגֵּשׁ הָאֱהָבָה שֶׁכָּל שֶׁהִיא
27 בְּעֵבֶר וְנִשְׁאָר רֶשֶׁם בְּעֵלְמָא אך
28 לא רגש ניכר וגלוי, הֵנָּה מִצַּד זֶה
29 בכוחו של ורשם האהבה בלבד, האדם
30 עוֹמֵד בְּתִקְוָה וַעֲקֻשָּׁנוֹת נִגְדֵּל כָּל
31 מוֹנֵעַ וּמַעֲכֹב לְנִצָּחוֹ להתגבר
32 עליו ולהתקרב לאהובו למרות
33 המניעות והעיכובים, שֶׁאֵזַר כאשר
34 מידת הנצח לא פועלת כתוצאה מרגש
35 גלוי של אהבה אלא מהורשם בלבד
36 מִדַּת הַנִּצָּח הִיא מִפְּלֵל בְּדִי
37 עֲרֻכּוֹת (פְּדוּעֵי) 21 כמבואר בקבלה
38 ובחסידות שֶׁנִּצָּח וְהוּד הספירות שבאות לאחר עיקר המידות שהם חסד
39 גבורה ותפארת נִקְרָאִים בְּדִי עֲרֻכּוֹת), שֶׁאֵין בָּהֶם טַעַם וְרִיחַ 22,
40 כדברי המדרש הידועים שמבין ארבעת המינים, הערבות הן ללא טעם וללא
41 ריח (ומסמלות את ההתאחדות עם היהודים שאין בהם תורה, טעם, ומצוות,
42 ריח) לְפִי שֶׁאֵין פֶּאֶן במידות נצח והוד וַעֲנִין הִרְגֵּשׁ, אֲלֵא רַק
43 עֲנִין שֶׁל פֶּעַל בְּלִבֵּד שלעומת העושר והעומק שברגש, המעשה בפועל

ביאור בדרך אפשר

1 **שְׁמֵלִקְחָהּ** והתגברות על השונאים 'כו' **בָּאָה מִצֵּד מִדַּת הָאֱהָבָה**
2 ולכן למרות שלכאורה זוהי 'תנועה' ונטייה נפשית הפוכה ממידת החסד,
3 למעשה מדובר בחלק ממידת החסד, **וְהִתְפָּרַשׁ** ההבדל **בֵּין גְּבוּרָה**
4 **שֶׁבַחֶסֶד לַהוֹד שֶׁבַחֶסֶד** למרות שבאופן כללי מדובר באותה 'תנועה' של
5 התגברות ומלחמה בבורים המנועים

ביאור בדרך אפשר

44 על הפסוק²⁵ וַיְבֹאוּ אֵלֵימָהּ, שְׁלֹמֹעַמִים אָפִילוּ דְבוּרִים
45 אֲחֵרִים מִדְּבָרִים עִמּוֹ עַם אַהֲבָה מִחֲמַת הָאֲהָבָה, כְּמוֹ גִּבִּי
46 שְׂאוֹל שֶׁדְּבָרוֹ עִמּוֹ הִנּוּת בְּעֵנִינִים אֲחֵרִים וְלֹא דְבָרֵי אַהֲבָה אֲבָל
47 הִסִּיבָה לְדִיבּוּר הֵייתָה מִצֵּד יָקִינוּ כּו'²⁶ כִּי שִׁבְחָתָךְ כִּי יוֹכְלוּ לְהִבִּיט בּוֹ,
48 וְגַם דִּיבּוּר בְּאוֹפֵן כֹּזֵה אֵינְנוּ בִּטּוֹר

5 התגברות ומלחמה בגורמים המונעים

6	את החסד והאהבה הוא, שְׁהִגְבוּרָה	1	הוא בְּהוֹד שְׁבַחְסָד, שְׁ
7	היא שְׁנֵאָה פֶּלֶב פֶּלֶב כֹּאמֹר	2	מִדַּת הָאֱהָבָה, וְהִפְרָשׁ
8	לעיל שְׁגִבוּרָה שְׁבַחְסָד היא שְׁשֹׁנָא אַת	3	שְׁבַחְסָד הוא, שְׁהִגְבוּרָה
9	אויבֵי הָאֱהוּב, וְהַהוֹד שְׁבַחְסָד הוּא	4	וְהַהוֹד הוּא גַם מְלַחֵם
10	גַם מְלַחְמָה בְּפֶעַל כִּנְגַד הַמַּתְנַגְדִּים	5	שְׁבַחְסָד הֵינְנוּ שְׁמַצְד אֵ
11	לְחַסַּד, וּבְכָל זֹאת עַם זֶה חָלַק בְּלִתי נִפְרָד	6	עַם הָאֱהוּב. וְכָל שְׁתַּגַּד
12	מִמִּידַת הַחֶסֶד, כִּמְבוּאָר לַעֲלִי.		

הוא בְּהוֹד שְׁבַחְסָד, שֶׁהַמִּלְחָמָה כִּי בָּאָה מֵצֵד מִדַּת הָאֱהָבָה, וְהַהֲפָרֵשׁ בֵּין גְּבוּרָה שְׁבַחְסָד לְהוֹד שְׁבַחְסָד הוּא, שֶׁהַגְּבוּרָה הִיא שְׂנֵאָה בְּלִב בְּלִבָּד, וְהַהוֹד הוּא גַּם מִלְחָמָה בְּפִעֵל. וְעִנְיָן יְסוֹד שְׁבַחְסָד הִינּוּ שֶׁמֶצֶד אֲהָבָתוֹ הָרִי הוּא מִתְקַשֵּׁר עִם הָאֱהוּב. וְכֵן שֶׁתְּגַדֵּל אֲהָבָתוֹ כִּפּוֹ תְּגַדֵּל גַּם

13 וַעֲנֵן יְסֹד שְׁכֵחַסָּד הִינֵנוּ 7 הַהִתְקַשְׁרוּת. וַעֲנֵן מֶלֶךְ
14 שְׁמֻצָּד אֶהְיֶה הָרִי הוּא 8 אֶהְיֶה הָרִי הוּא מַדְבָּר
15 מִתְקַשֵּׁר עִם הָאֱהֹוּב, כַּמְבוּאָר 9 גַּם דְּבָרִים אֲחֵרִים בְּכַדִּי
16 בַּחֲסִידוּת שְׁמִידַת הַיְסוּד הִיא כוֹחַ 10 וְכִמּוֹ שְׁכֵחַב הָרֵב הַמְּגִי
17 הַהִתְקַשְׁרוּת (וְהַיְסוּד שְׁדִרְכָּה נִפְתַּח 11 אֵלֵימָה, שְׁלֻפְעָמִים אֶ
18 הִפְתַּח לְמַעַבְר הַהִשְׁפָּעָה מִהַמְּשִׁפִּיעַ 12 מַדְבָּרִים עֲמֹ מַחְמַת הַ
19 וְהַמְּקַבֵּל) וְכָל שְׁתַּגְּדֵל אֶהְיֶה 13 שְׁדִרְכּוֹ עֲמֹ הַבְּנוֹת בְּעַ
20 בַּעֲקֻבוֹת גִּילּוֹי וּבִיטּוֹי חֹזֵק יוֹתֵר שֶׁל 14
21 מִידַת הַחֲסֵד כִּף תַּגְּדֵל גַּם

ההתקשרות. וענין מלכות שבחסד היינו שמצד
 אהבתו הרי הוא מדבר דברי אהבה, או שמדבר
 גם דברים אחרים בכדי להיות ביחד עם האהוב,
 וקמו שכתב הרב המגיד²⁴ על הפסוק²⁵ ויבואו
 אלימה, שלפצעים אפילו דבורים אחרים
 מדברים עמו מחמת האהבה, כמו גבי שאול
 שדברו עמו הבנות בענינים אחרים מצד יפיו
 כו'²⁶.

22 הַהִתְקַשְׁרוֹת שֶׁהֵיא פְעוּלָה שֶׁל
23 מִידַת הַיִּסּוּד.

וְעִנֵּן מַלְכוּת שְׁבָחֶסֶד כַּמְבוּר 24
בַּחֲסִידוּת סְפִירַת הַמַּלְכוּת הִיא בַּחֲנִית 25
הַדִּיבּוּר הָעֵלְיוֹן כִּי עֵיקַר עֲנִינָה הוּא 26
לְהַעֲבִיר וּלְהַשְׁפִּיעַ אֶת עֲנִיֵּן הַסְּפִירוֹת 27
שֶׁלֹּמֶעֱלָה מִנֶּה לְבַחֲנִית שֶׁלֹּמֶה 28
מִנֶּה כִּמוֹ הַדִּיבּוּר בְּאֵדָם שֶׁאֵין בּוֹ חֹסֶן 29
מִצַּד עֲצֻמוֹ אֲלֵא עֲנִינּוֹ לְהַעֲבִיר אֶל 30
הַזּוֹלָת אֶת עֲנִינֵי הַשֶּׁכֶּל וְהָרֶגֶשׁ, וּמַלְכוּת 31
שֶׁבַחֶסֶד הֵינּוּ שֶׁמִּצַּד אֲהַבְתּוֹ 32
שׁוֹבֵעַת מִמִּידַת הַחֶסֶד הַרִּי הוּא 33
מִדְּבַר דְּבָרֵי אֲהָבָה וְאִמּוּנָה פְּעוּלָת 34
הַדִּיבּוּר נֹבֶעֶת מִמִּידַת הַמַּלְכוּת אֲבָל 35
בַּמִּקְרָה זֶה הַדִּיבּוּר הוּא מַלְכוּת שֶׁבַחֶסֶד 36
וּבַעֲצֵם נַחֲשֵׁב בִּיטּוֹ נֹטֵף שֶׁל מִידַת 37
הַחֶסֶד עֲצֻמָּה, אוֹ שֶׁמִּדְּבַר גַּם 38
דְּבָרִים אֲחֵרִים לְאוֹ דְּרוּקָה דְּבָרֵי 39
אֲהָבָה אֲבָל מִטַּרְתִּי הַדִּיבּוּר הִיא לֹא 40
הַדִּיבּוּר עֲצֻמוֹ אֲלֵא בְּכִדִּי לְהִיטִי 41
בִּיחָד עִם הָאֱהוּב שֶׁאֵין כָּאֵן זֶה 42

הָאֱלֹקִית. דְּהִנֵּה, מִדַּת הַחֶסֶד דִּנְפֹשׁ
הָאֱלֹקִית הִיא הָאֲהָבָה לָאֱלֹקוֹת, וּמִדָּה זֹאת כְּלוּלָה
מִכָּל הַמִּדּוֹת. חֶסֶד שְׂבַחְסֵד הֵינּוּ שְׂהֻאֲהָבָה
לָאֱלֹקוֹת הִיא בְּהַתְגַּלּוּת בְּנִפְשׁוֹ. וּבַעֲמֻקַּ
וּבַפְּנִימִיּוֹת יוֹתֵר הָרִי זֶה כִּמּוֹ שְׁנִתְבָּאֵר לַעֲלִי
שְׂבַחְסֵד שְׂבַחְסֵד הָאֲהָבָה אֵינָה כְּפִי שֶׁהִיא מִצַּד
הַטָּבֵעַ, אֲלֹא בְּתַקְףָּהּ, וְכִמּוֹ כֵּן בְּנִפְשׁ הָאֱלֹקִית,
שֶׁעֲנֵן חֶסֶד שְׂבַחְסֵד הוּא שְׂאֲהָבָתוֹ לַהוֹי' הִיא
בְּתַקְףָּהּ, וְהֵינּוּ, שְׂהֻאֲהָבָה הִיא לֹא רַק בְּכָל
לִבְכָּךְ²⁷, אֲלֹא גַם בְּכָל נִפְשָׁךְ²⁷. דְּהִנֵּה²⁸, הָאֲהָבָה
הִיא כִּמּוֹ כָּל הַמִּדּוֹת שְׂמֻקּוֹמָם בָּלָב, שֶׁהֵלֵב
אוֹהֵב, אֲבָל יִכּוֹל לְהִיּוֹת שְׁלֵא כָּל הֵלֵב מִמְּלֵא
מִהֻאֲהָבָה, אֲלֹא נִשְׁאַר בּוֹ מְקוֹם גַּם לְאֲהָבוֹת
זָרוֹת. וְעֵנֵן בְּכָל לִבְכָּךְ הוּא שְׁלֵא זֶה בְּלִבְךָ
שֶׁנִּגְשֶׁת אֲהָבָה בְּלִבּוֹ, כִּי אַם, שְׂכָל הֵלֵב הוּא
מִמְּלֵא מִהֻאֲהָבָה, עַד שְׁאִינוֹ שִׁיף לְאֹהֵב דְּבָר

43 פעולה של מלכות שבחסד, וכמו שכתב הרב המגיד²⁴ ממעזריטש

וגם דיבור באופן כזה איננו ביטוי
למידת המלכות עצמה אלא שייך
לבחינת מלכות שבחסד.

51 (ג) וְהָיָה פְּרִטִי הַמְדוֹת הַנִּזְכָּר
52 מִחֹסֶד שֶׁבְּחֹסֶד וְעַד מַלְכוּת שֶׁבְּחֹסֶד
53 יִשְׁלָשְׁנוּ גַם בְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית כִּפִּי
54 שְׁהוּלָךְ וּמִפְּרִט. דְּהֵנָּה, מֵדֶת
55 הַחֹסֶד הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית הִיא
56 הָאֱהָבָה שֶׁל הָאֵדָם לְאֱלֹקוֹת,
57 וּמֵדָה זוֹ כְּלוּלָה מִכָּל הַמְדוֹת.
58 חֹסֶד שֶׁבְּחֹסֶד הֵיינו שֶׁהָאֱהָבָה
59 לְאֱלֹקוֹת הִיא בְּהַתְגַּלּוּת
60 בְּנֶפֶשׁוֹ וְהִיא נִיכָרַת וְנִרְגַּשְׁתָּ כִּגֶּשׁ
61 גָּלוּי. וּבְעֵמֶק וּבִפְנִימִיּוֹת יוֹתֵר
62 הָרִי זֶה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל
63 שֶׁבְּחֹסֶד שֶׁבְּחֹסֶד הָאֱהָבָה
64 אֵינָה רַק כִּפִּי שֶׁהִיא מֵצֵד

הַשֶּׁבַע, אֲלֵא בְתִתְּךָ וּבִיחֹר שָׂאָה,
וּבְכֹמוֹ כֵּן בְּנַפְשׁ הָאֱלֹקִית,
שֶׁעֲנֵן חֶסֶד שֶׁבְּחֶסֶד הוּא
שֶׁאֲהַבְתּוּ לַהוֹי' הִיא בְתִתְּךָ
וְחֻזְקָה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר רָגַשׁ אֲהַבָה רִגִּיל,
וְהֵנִנוּ, שֶׁאֲהַבְּהָ הִיא לֹא רַק
בְּכָל לִבְכֶּךָ,²⁷ אֲלֵא גַם בְּכָל
נַפְשְׁךָ²⁷ וְהוֹלֵךְ וּמֵבֹאֵר אֶת מַעֲלֵת
הָאֲהַבָה "בְּכָל נַפְשׁ" עַל הָאֲהַבָה "בְּכָל
לִבְכֶּךָ" וְכִידֵּעַ הִיא בְּתוֹקֶף וּבְחֻזְקָה יוֹתֵר.
דִּהְיָה²⁸, הָאֲהַבְּהָ הִיא כְּמוֹ
כָּל הַמַּדּוּת שֶׁמְקוּמָם בְּלִב, שֶׁהֵלֵךְ אוֹהֵב,
לְהִיּוֹת שְׂלֵא כָּל הַלֵּב מְמַלֵּא
מִהָאֲהַבָה, אֲלֵא נִשְׁאָר בּוֹ
מְקוֹם גַּם לְאֲהַבּוֹת זָרוֹת שֶׁאֵין
אֲהַבְתּוֹ. וְעֲנֵן בְּכָל לִבְכֶּךָ הוּא
שְׂלֵא זֶה בְּלִבִּי שֶׁנִּרְגַּשְׁתִּי
הָאֲהַבְּהָ בְּלִבּוֹ שֶׁהֵרִי עֲצֵם הַתְּגִלּוֹת
הִרְגַּשׁ הוּא דְּבַר שְׂקִיִּים גַּם בְּאֲהַבָה
חִלְשָׁה שֶׁאֵינָה "בְּכָל לִבְכֶּךָ", כִּי אִם,
הֵן, עַד שֶׁאֵינֶנּוּ שִׁיף לְאֲהֹב דְּבַר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וזלתו כלל. אמנם מצד שני, האהבה דבכל לבבך היא בלב
- 2 בלבד, ולא בשאר אברי הגוף. ולמעלה מזה היא האהבה
- 3 דבכל נפשך, שהאהבה היא גדולה כל כך שלא זו בלבד
- 4 שהיא ממלאת את כל הלב, אלא עוד זאת, שהיא
- 5 מתפשטת גם לשאר אברי
- 6 הגוף ויש לה השפעה על כל
- 7 ההתנהגות וההתנהלות של האדם,
- 8 וכמו למשל שהאדם יהיה רץ
- 9 לדבר מצוה²⁹, שזהו מצד
- 10 התפשטות האהבה עד כדי כך
- 11 שלא זו בלבד שהיא ממלאת את כל
- 12 הלב כולו אלא היא מתפשטת
- 13 ומתרחבת ופועלת בכל אברי הגוף עד
- 14 כח ההלך שברגל שהוא
- 15 באבר היותר תחתון, שמצד
- 16 זה בגלל שהאהבה מגיעה עד אליו
- 17 הרי הוא (לא רק הולך לדבר
- 18 מצוה, אלא) רץ דוקא, שזהו
- 19 ענין שבאין-ערוף כלל שכן
- 20 ריצה היא דבר שונה לחלוטין מאשר
- 21 הליכה רגילה עד שאין ביניהם דמיון
- 22 ורק כאשר אהבת ה' שכלל מגיעה גם
- 23 לרגלים אזי האדם רץ לדבר מצוה.
- 24 ויש אהבה גדולה יותר, שגם
- 25 היא באה לידי ביטוי במצב של חסד
- 26 שבחסד, היינו כאשר האהבה היא
- 27 בחזק ובתוקף רב שכל כך גדלה
- 28 אהבתו של האדם לקדוש-ברוך-הוא
- 29 עד שמתבטל ממציאותו (ער
- 30 פארלייט זיך מאבד את ה'אני'
- 31 שלו) לגמרי ומגיע למצב בו כאילו
- 32 אין לו מציאות משלו והוא חסד רק
- 33 במציאות ה' וזאת מצד גדל
- 34 אהבתו, וכמו דוגמא לדבר, כיצד
- 35 האהבה לה' גורמת לו לשכוח את
- 36 מציאותו האישית היא שמצד גדל
- 37 אהבתו לתורה הגורמת לו לעסוק
- 38 בלימוד התורה במסירות גדולה מאד
- 39 הרי הוא שוכח שהוא רעב
- 40 וצמא ושאר צרכי גופו, והינו
- 41 לפי שנתבטל ממציאותו מצד
- 42 גדל האהבה וכיוון שמציאותו האישית לא נחשבת בעיניו כלל, הרי הוא
- 43 לא שם לב אפילו לצרכי גופו ההכרחיים.
- 44 וענין גבורה שבחסד כפי שהיא בנפש האלוהית היינו שהאהבה

באה לידי גילוי בענין של גבורה. וכמו שנתבאר לעיל שאין זה שמדת הגבורה כפי שהיא מדה בפני-עצמה כלולה בחסד, כי אם שגם הגבורה היא מקלל חסד ולכן אין זו פעולה של מידת הגבורה אלא של מידת החסד, אלא שהחסד בא בצורה שגורמת כפעולה של גבורה, וכמו השנאה של האדם האוהב את ה' לאויבי ה', כמו שכתוב³⁰ תכלית שנאה שונאה לאויבים היו לי, ולכן ככל שתגדל אהבתו להו' ותהיה חזקה יותר כך תגדל שנאתו לאויבי ה' וכיוון שבמקרה זה האהבה היא הגורמת את השנאה, מובן שגם השנאה היא חלק ממידת החסד והיא גבורה שבחסד.

ותפארת שבחסד היינו שהאהבה היא באפן של יפי, שמיפה ומפארת אותו, כך שהודות לאהבה האדם האוהב מתעלה ומקבל תוספת יופי ותפארת רותניים כלשון חכמינו ז"ל שעבודת ה' כראוי גורמת תפארת לעושיה מצד האדם העושה עצמו ותפארת לו מן האדם מצד הזולת.

ונצח שבחסד היינו שמצד אהבתו של האדם להו' הרי הוא עומד נגד כל המניעות ועפובים המרחקים אותו ומתגבר עליהם ומנצחם, כדי שיוכל לקרב את האלקות אליו או להתקרב לאלקות כמבואר בחסידות שההתקרבות וההתחברות של האדם לאלוקות יכולה להיות בשני אופנים: בדרך מלמעלה למטה, היינו שאור אלוקי עליון מאיר על האדם, ובדרך מלמטה למעלה, היינו שהאדם מצידו מודרך ומתעורר ומתקרב לאלוקות. ובשני האופנים יתכן מצב של מניעות ועיכובים על ההתקרבות. וכאשר האדם מתגבר עליהם ומנצח אותם ונצחת התקרבות, הרי כיוון שההתייבשות נגד המונעים והמעכבים וההתגברות עליהם נובעים מהאהבה, הרי זו פעולה של נצח שבחסד.

להבין ענין ספירת העומר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

הָעוֹלָם, הַיּוֹד כְּלוּלָה גַּם מִכָּל הַמִּדּוֹת, חֶסֶד שְׂבֻחָסֵד, גְּבוּרָה
שְׂבֻחָסֵד וְכוּ' וּפְעוּלָתָהּ הִיא בְּאֹפֶן מִקְבִּיל לַמְּבוּאָר לַעֲלִיל לַגְּבִי הַמִּדּוֹת
דְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית, הֵינּוּ שְׂכָאֶשׁר הַמְּנִיעַ הַעִיקָרִי וְהַמְּטָרָה שֶׁל הָאָדָם הִיא רִגְשׁ
הָאֵהָבָה לַעֲנִינֵי הָעוֹלָם וְעִשִּׂית פְּעוּלוֹת שׁוֹנוֹת כְּדִי לַמְּלֹא אֶת הָרָצוֹן הַזֶּה אִי
גַם כֹּאֲשֶׁר הָרְגֵשׁ מִתְּפַשֵּׁט וּמִתְגַּלֶּה
בְּאֹפְנִים אֲחֵרִים וְגוֹרֵם לַעֲנִינִים שֶׁל
גְּבוּרָה אוּ מִדּוֹת אֲחֵרוֹת, עֲדִיין מְדוּבָר
בְּפְעוּלוֹת שֶׁל מִידַת הַחֶסֶד. וְכֵמוֹ כֵּן
הוּא בְּשָׂאֵר הַמִּדּוֹת דְּנֶפֶשׁ
הַבְּהִמִּית, שְׂכָל אַחַת מֵהֶן
כְּלוּלָה מִכָּל.

אִמָּנָם, עֲנִין הַהִתְכַּלְלוֹת שֶׁל הַמִּדּוֹת
בְּנֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית דּוֹרֵשׁ בִּיאור: וְהָעֲנִין
כְּזֶה, דְּלִכְאוּרָה הִיָּה מְקוֹם
לֹמַר, דְּבִשְׂלָמָא בְּנֶפֶשׁ
הָאֱלֹקִית, כִּיּוֹן שְׂשֻׁרְשָׁהּ
מֵעוֹלָם הַתִּקּוֹן, שְׂהוּא בְּאֹפֶן
שֶׁל הַתְּפַלְלוֹת, לְכֹן הַמִּדּוֹת
דְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית כְּלוּלוֹת זֶה
מִזֶּה, אֲבָל נֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית,
שְׂכֻשְׂמָהּ כֵּן הִיא, שְׂנִקְרָאת
בְּשֵׁם בְּהִמָּה, שְׂשֻׁרְשָׁהּ מֵעוֹלָם
הַתְּהוֹ, שְׂהוּא בְּאֹפֶן שֶׁל
פְּרוּד, אִם כֵּן אִין בְּה עֲנִין
הַתְּפַלְלוֹת הַמִּדּוֹת מְבוּאָר
בְּחִסְדוֹת שִׁישׁוֹ עוֹלָם רֹחוּנִי עֲלִיין בּו
הָאוֹרוֹת מְרֻבִּים וְהַכִּלִּים מוֹעֲטִים
וְכַתּוּבָא מִכָּן הָאוֹרוֹת לֹא נִקְלָטִים וְלֹא
'מִתִּישְׁבִּים' אֲלֵא מֵאִירִים יִתֵּר עַל
הַמִּידָה וְעוֹלָם זֶה נִקְרָא עוֹלָם הַתְּהוֹ,
בְּשׁוּנָה מֵהָעוֹלָמוֹת שֶׁבָּהֶם הָאוֹרוֹת כֵּן
'מִתִּישְׁבִּים' בְּכִלִּים וְנִקְרָאִים בְּחִינַת
'תִּיקוֹן' הֵינּוּ שֶׁהָאֵרָה וְהַתְּגַלּוּת הִיא
מִתּוֹקֶנֶת וּמְסוּדֶרֶת כְּרִיאִי. וְעוֹד מְבוּאָר
שֶׁבְּעוֹלָם הַתְּהוֹ הַמִּדּוֹת הֵם בְּתוֹקֶף רֵב
(בְּדוּמָה לַמִּדּוֹת שֶׁל הָאָדָם כְּפִי שֶׁהֵם
מִצַּד עֵצָם נִפְשׁוּ, מִבְּלִי שִׁיחִי נִשְׁלֻטוֹת
עַל יְדֵי הַשְּׂכָל) וְכֵל מִידָה לֹא נֹתֶנֶת
מְקוֹם לְזוּלָתָהּ בְּשׁוּנָה מֵהַמִּדּוֹת שֶׁל
עוֹלָם הַתִּיקּוֹן שֶׁמִּתְאַפְּיִנוֹת בְּכָךְ שֶׁכֵּל

מִידָה כְּלוּלָה מִחִבְרָתָהּ כֵּךְ שֶׁלְּמִדּוֹת שֶׁחֶסֶד וְהַגְּבוּרָה, לְמַשְׁל, הֵן שְׁנֵי 'קִיּוֹן'
שׁוֹנִים, יֵשׁ בָּהֶם 'גְּבוּרָה שֶׁבְּחֶסֶד' ו'חֶסֶד שֶׁבְּגְבוּרָה'. וְלִפִּי זֶה יֵשׁ לַתְּהוֹמָה מָה
פֶּשֶׁר הָאִמּוֹר לַעֲלִיל שְׁעִינִין הַהִתְכַּלְלוֹת קִיִּים גַּם בְּנֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית?.
אִף הָעֲנִין הוּא, כִּידוּעֵי³² שִׁישׁ דְּעָה שְׂגָם בְּתָהוּ הִיָּה עֲנִין

וְהוּד שְׂבֻחָסֵד הֵינּוּ שְׂמַצֵּד אֶהְבְּתוֹ לַהֲוִי' עוֹמֵד הוּא
בְּתַנּוּעָה דְּהוּד שְׂהִיא מִידָה דּוּמָה לַמִּידָת הַגְּבוּרָה, כְּמְבוּאָר לַעֲלִיל, וּפּוֹעֵל
לְהַשְׁפִּיל אוּיָבָיו וְלִכְבֹּשׁ מַלְחָמוֹת וְלַהֲצִיל אוּהָבֵי עֲלִיין וְגַם
כֹּל הַפְּעוּלוֹת הַלָּלוּ הַנִּרְאוֹת כְּפְעוּלוֹת שֶׁל גְּבוּרָה וְהוּד הֵם בִּיטוּי שֶׁל מִידַת
הַחֶסֶד, כְּמְבוּאָר לַעֲלִיל.

וְעֲנִין יִסוֹד שְׂבֻחָסֵד כְּפִי שְׂהוּא
בֹּא לִידֵי בִיטוּי בְּעִבּוּדֵת הָאֵהָבָה שֶׁל
הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית לְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
הֵינּוּ שְׂמַצֵּד אֶהְבְּתוֹ לַהֲוִי'
הָרִי הוּא מִתְקַשֵּׁר בְּאֱלָקוֹת, וְכֹאֲשֶׁר מִתְקַשֵּׁר
בְּאֱלָקוֹת אִזִּי אִינוֹ שִׁיף לְהַתְקַשֵּׁר בְּעֲנִינִים
אֲחֵרִים, וְכִמְאָמֵר הִידוּעֵי³¹ אִזִּי צוּגְעָבּוֹנֵדֵן
אוּיָבָן, פֹּאֲלֵט מְעַן גִּיט אוּנְטָן. וְעֲנִין מַלְכוּת
שְׂבֻחָסֵד הֵינּוּ שְׂמַצֵּד אֶהְבְּתוֹ לַהֲוִי' הָרִי הוּא
מְדַבֵּר דְּבָרֵי אֶהְבָּה, בְּהִדְר גָּאוֹנוֹ כו', אוּ גַם
עֲנִינִים אֲחֵרִים, וְכִמוֹ דְּבוּרֵי תוֹרָה וּמִצְוֹת כו'.
וְכֵשֶׁם שְׂנַתְבָּאָר בְּמִדַּת הַחֶסֶד אִיף שְׂהִיא כְּלוּלָה
מִכָּל, כֵּן הוּא גַּם בְּמִדַּת הַגְּבוּרָה וְיִרְאָה, וְגַם
בְּשָׂאֵר הַמִּדּוֹת, שְׂכָל אַחַת מֵהֶן כְּלוּלָה מִכָּל ז'
הַמִּדּוֹת.
וְהִנֵּה כֵשֶׁם שְׂנַתְבָּאָר עֲנִין הַתְּפַלְלוֹת הַמִּדּוֹת
בְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית, כֵּן הוּא גַּם כֵּן בְּנֶפֶשׁ
הַבְּהִמִּית, וְהֵינּוּ, שְׂמִדַּת הַחֶסֶד שֶׁבְּנֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית,
שְׂהִיא אֶהְבָּה לַעֲנִינֵי הָעוֹלָם, הִיא כְּלוּלָה גַּם
מִכָּל הַמִּדּוֹת, חֶסֶד שְׂבֻחָסֵד, גְּבוּרָה שְׂבֻחָסֵד וְכוּ'.
וְכֵמוֹ כֵּן הוּא בְּשָׂאֵר הַמִּדּוֹת דְּנֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית,
שְׂכָל אַחַת מֵהֶן כְּלוּלָה מִכָּל. וְהָעֲנִין כְּזֶה,
דְּלִכְאוּרָה הִיָּה מְקוֹם לֹמַר, דְּבִשְׂלָמָא בְּנֶפֶשׁ
הָאֱלֹקִית, כִּיּוֹן שְׂשֻׁרְשָׁהּ מֵעוֹלָם הַתִּקּוֹן, שְׂהוּא
בְּאֹפֶן שֶׁל הַתְּפַלְלוֹת, לְכֹן הַמִּדּוֹת דְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית
כְּלוּלוֹת זֶה מִזֶּה, אֲבָל נֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית, שְׂכֻשְׂמָהּ כֵּן
הִיא, שְׂנִקְרָאת בְּשֵׁם בְּהִמָּה, שְׂשֻׁרְשָׁהּ מֵעוֹלָם
הַתְּהוֹ, שְׂהוּא בְּאֹפֶן שֶׁל פְּרוּד, אִם כֵּן אִין בְּה
הַמִּדּוֹת.

וְהִנֵּה כֵשֶׁם שְׂנַתְבָּאָר עֲנִין
הַתְּפַלְלוֹת הַמִּדּוֹת בְּנֶפֶשׁ
הָאֱלֹקִית, כֵּן הוּא גַּם כֵּן
בְּנֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית שְׂהִי שְׁתֵּי הַנֶּפֶשׁוֹת הֵן "זֶה לְעוֹמֵת זֶה" וְכֵשֶׁם שֶׁלְּנֶפֶשׁ
הָאֱלֹקִית יֵשׁ שֶׁבַע מִדּוֹת כֵּךְ גַּם לְנֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית יֵשׁ שֶׁבַע מִדּוֹת וְכֵשֶׁם שֶׁבְּנֶפֶשׁ
הָאֱלֹקִית יֵשׁ הַתְּכַלְלוֹת שֶׁל הַמִּדּוֹת זֶה בּוֹז, כֵּךְ גַּם בְּנֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית, וְהֵינּוּ,
שְׂמִדַּת הַחֶסֶד שְׂכֻשְׂמָהּ הַבְּהִמִּית, שְׂהִיא אֶהְבָּה לַעֲנִינֵי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

48 הנפש האלוהית על ידי הפיכתה לקדושה וְעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה
49 תּוֹסֶפֶת אֹר גַּם בְּכָל־לַיְלָה הַקּוֹמָה דְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית בְּנִ"ל
50 כפי שהוסבר לעיל שביור הנפש הבהמית מביא לנפש האלוהית תוספת
51 אור וכן תוספת כוח וחיות.

52 (ד) וְהָיָה נִתְבָּאֵר לְעִיל שְׂאוֹתָם

53 הָעֲנִיִּים והתגלות האורות האלוהיים
54 העליונים שֶׁהָיוּ בִּיצִיאַת מִצְרַיִם
55 בְּדֶרֶךְ אֲתֵּירוֹתָא דְלַעֲיָלָה
56 התעוררות מלמעלה והארה מאת
57 הקדוש-ברוך-הוא ללא פעולה והכנה
58 מצד בני האדם, צְרִיכָה לְהִיּוֹת
59 בָּהֶם באותם עניינים עצמם
60 הָעֲבוּדָה הרוחנית של האדם
61 בְּסִפִּירַת הָעֵמֶר מְלֻמָּטָה
62 לְמַעַלָּה בתהליך שתחילתו פעולה
63 מצד האדם והמשכו התקבוצות של
64 האדם לאלוקות, וְאַחֲרֵי-כֵן
65 נִמְשָׁכִים אוֹתָם הָעֲנִיִּים בְּמִתָּן
66 תּוֹרָה בתוספת המעלה שנובעת מכך
67 שתחילת ההתעוררות ועיקר ההמשכה
68 והתגלות היא כתוצאה מעבודת
69 האדם. וְכִיּוֹן שֶׁהָעֲבוּדָה
70 דְּסִפִּירַת הָעֵמֶר הִיא בְּב' **הַקּוֹמוֹת דְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית וְנֶפֶשׁ**
71 **הַבְּהֵמִית** היינו בכל הפרטים
72 ובשלימות ה'ציור' של שתי הנפשות,
73 שֶׁהֵם בְּכַחֲנִית מְשֻׁפָּע וּמְקַבֵּל
74 כיוון שהנפש האלוהית, המשפיע,
75 מתלבשת בנפש הבהמית, המקבל, כדי
76 לברר ולזכך אותה, לְכֵן ה'נְתִיבָתָהּ
77 כַּח' עַל-זֶה העבודה של ספירת
78 העומר עם שתי הנפשות שהיחס ביניהן
79 הוא של משפיע ומקבל הִיא
80 מִיצִיאַת מִצְרַיִם, שִׁישׁ בָּה גַּם
81 פֶּן עֲנִין מְשֻׁפָּע וּמְקַבֵּל.
82 וְהִינוּ, דָּעִים הֵיּוֹת שֶׁכָּל־לַיְלָה
83 הַגְּלוּיִים דִּיצִיאַת מִצְרַיִם הֵם
84 בְּדֶרֶךְ אֲתֵּירוֹתָא דְלַעֲיָלָה,
85 מְלֻמָּעָלָה לְמַטָּה, ואם כן נשאלת
86 השאלה: מאחר שיציאת מצרים הייתה
87 התגלות מלמעלה ללא כל פעולה מצד
88 בני ישראל למטה הרי לאבואה לא היה
89 בתהליך זה כל 'מקבל' ומהו הדמיון בין
90 יציאת מצרים לעבודה של הנפש האלוהית עם הנפש הבהמית? מְקַבֵּל-

91 מְקוֹם יֵשׁ בְּזֶה גּוֹפָא בענייני יציאת מצרים עצמם ב' הַחֲלֻקוֹת שֵׁנִי
92 העניינים השונים וחלוקים זה מזה דְּמְשֻׁפָּע וּמְקַבֵּל, שֶׁהֵם ב' **הָעֲנִיִּים דִּיצִיאַת מִצְרַיִם וְקָרִיעַת יַם-סוּף** כפי שיתבאר להלן.
94

1 הַתְּכַלְלֹת הַמְדוּת, אֲלָא ההבדל בין תהו ותיקון הוא שֶׁהַתְּכַלְלֹת
2 בתהו הִיָּתָה רַק מִיּוֹ"ד שכל אחת מעשר הספירות הייתה כלולה מכל
3 הספירות וְלֹא יוֹתֵר, וְהִינוּ, שֶׁבְּתִקּוֹן הַתְּכַלְלֹת הִיא מִיּוֹ"ד,
4 וְיּוֹ"ד מִיּוֹ"ד כּו', כך שגם חסד שבחסד עצמו, למשל, כלול מכל עשר

5 הבהינות וכל אחת מהעשר כפי שהיא
6 כלולה בהתכללות זו, גם היא כלולה
7 מעשר, שְׁאֵז נִקְרְאוֹת בָּשֶׁם
8 פְּרָצוּף שלם שיש בו בחינות רבות
9 ושונויות, אֲבָל בתהו הַתְּכַלְלֹת
10 הִיא רַק מִיּוֹ"ד וְלֹא יוֹתֵר,
11 שְׁאֵז נִקְרְאוֹת בָּשֶׁם סִפִּירָה
12 אחת. וְכִיּוֹן שֶׁגַּם בְּתַהוּ יֵשׁ
13 הַתְּכַלְלֹת מִיּוֹ"ד, לפחות, לְכֵן
14 גַּם בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית שֶׁשְׂרָשָׁה
15 מִתַּהוּ הִנֵּה כָּל מִדָּה כְּלוּלָה
16 מְכַל הַמְדוּת לפחות במידה
17 מסוימת (למרות שההתכללות בתיקון
18 ובנפש האלוהית היא אכן באופן אחר).
19 וְזֶהוּ עֲנִין סִפִּירַת הָעֵמֶר
20 שֶׁהִיא הָעֲבוּדָה עבודת ה'
21 רוחנית ב'ציור קוֹמָה' בכל
22 הפרטים מהדרגות הכי גבוהות עד
23 הדרגות הכי נמוכות שביחד מהוות
24 'ציור' ודמות של קומה שלמה
25 דְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית וּב'צִיּוֹר
26 קוֹמָה' בכל הדרגות דְּנֶפֶשׁ
27 הָאֱלֹקִית, שֶׁהָיָה כָּל נֶפֶשׁ
28 תהיה דרגתה אשר תהיה הִיא
29 ב'צִיּוֹר קוֹמָה שלם ואין נפש
30 שמורכבת מפרט אחד בלבד, כִּיּוֹן
31 שֶׁכָּל מִדָּה כְּלוּלָה מְכַל
32 הַמְדוּת וביחד הן מרכיבות 'ציור'
33 של קומה שלמה, וְלָכֵן צְרִיכָה
34 לְהִיּוֹת עֲבוּדַת הַבְּרִיר
35 בְּכָל־לַיְלָה הַקּוֹמָה דְּנֶפֶשׁ
36 הַבְּהֵמִית כדי שלא יישאר אף חלק
37 ממנה בלתי מבורר, וְהִינוּ עַל-

38 יְדֵי-זֶה שֶׁנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית
39 מִתְּלַבֶּשֶׁת בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית
40 לְבִרְרָה לְזַכָּה וְלַהֲעֲלֹתָהּ
41 וְלִיְחִידָהּ עִם הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית
42 כמבואר בחסידות שפעולת הביור
43 של הנפש הבהמית על ידי הנפש

44 האלוהית היא בדרך 'התלבשות', היינו בהתעסקות בצורה קרובה ופנימית
45 ולא רק בהארת אור כללי 'מקיף' מלמעלה ויש בזה דרגות שונות - ביור
46 שעניינו הפרדת הטוב מהרע, זיכור ועידון המידות הלא טובות של הנפש
47 הבהמית, העלאת של הנפש הבהמית לקדושה ועד להתאחדות שלה עם

יציאת מצרים לעבודה של הנפש האלוהית עם הנפש הבהמית? מְקַבֵּל-
מְקוֹם יֵשׁ בְּזֶה גּוֹפָא בענייני יציאת מצרים עצמם ב' הַחֲלֻקוֹת שֵׁנִי
העניינים השונים וחלוקים זה מזה דְּמְשֻׁפָּע וּמְקַבֵּל, שֶׁהֵם ב' **הָעֲנִיִּים דִּיצִיאַת מִצְרַיִם וְקָרִיעַת יַם-סוּף** כפי שיתבאר להלן.
94

להבין ענין ספירת העומר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְהֵעֲנִין בְּזֶה³³, דְּהֵנָּה בִּיצִיאַת מִצְרִים כְּתִיב³⁴ בתורה שבזמן
 2 שהייתה מכת כינים, גם חרטומי מצרים ניסו לברוא כינים ולא הצליחו, והם
 3 אמרו לפרעה שמכה זו היא אֶצְבַּע אֱלֹקִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַלְכוּת,
 4 וְהֵינּוּ, שְׂבִי צִיאַת מִצְרִים הִיא עֶקֶר הַגְּלוּי שֶׁל האור האלוקי
 5 מִבְּחִינַת מַלְכוּת, כְּמֵאמֶר³⁵
- 6 כפי שאומרים בהגדה של פסח שֶׁנֶּעַת
 7 יציאת מצרים נִגְלָה עֲלֵיהֶם על בני
 8 ישראל מֶלֶךְ מַלְכֵי
 9 הַמְּלָכִים, והטעם על כך שהקדוש-
 10 ברוך הוא מְכַנֶּה כֵּן דווקא בתואר
 11 "מלך מלכי המלכים" המדגיש את ענין
 12 המלכות הוא מפני שְׁזָהוּ גְלוּי
 13 בְּחִינַת מַלְכוּת דְּאֵין-סוּף
 14 כמבואר בחסידות שעיקר ענין
 15 הספירות העליונות עם 'ציור' והגדרה
 16 וחלוקה ברורה לעשרה כוחות שונים
 17 מתחיל מעולם האצילות ומטה, אבל
 18 בעצם כל התגלות וכל פעולה של
 19 האור האלוקי היא באמצעות עשר
 20 הספירות הללו אלא שבדרגות יותר
 21 עליונות הדבר הוא כהעלם (והספירות
 22 נקראות "עשר ספירות הגנוזות") ולכן
 23 גם באור אין סוף שאין בו 'ציור'
 24 והגדרה כזו או אחרת יש בחינת מלכות
 25 דאין-סוף. וְעַם הַיּוֹת שֶׁהִיא גַם
 26 הַגְּלוּי דְּבְּחִינַת (מֶלֶךְ מַלְכֵי
 27 הַמְּלָכִים) הַקָּב"ה, בְּחִינַת
 28 זְעִיר אֲנָפִין פנים קטנות, היינו
 29 ששת המידות שלמעלה מספירת
 30 המלכות (כפי שהן "גנוזות" באין סוף)
 31 ואם כן לכאורה אין להדגיש דווקא את
 32 ענין המלכות, מִפְּלִמְקוֹם, הֵנָּה
 33 עֶקֶר הַגְּלוּי בִּיצִיאַת מִצְרִים הִיא
 34 מִבְּחִינַת מַלְכוּת והגילוי של שאר
 35 המידות היה בתור דבר נוסף על
 36 העיקר, וְכֵמֵאמֶר³⁶ כפי שמוסיפים
 37 ואומרים בהגדה של פסח שהאמור
 38 בתורה שיציאת מצרים הייתה
 39 וְכִמְּאִמְרָא גְדוֹל זֶה גְלוּי שְׂכִינָה,
 40 דְּשְׂכִינָה הִיא בְּחִינַת הַמְּלָכוּת. וְמָה שֶׁכְּתוּב וְכִמְּאִמְרָא גְדוֹל,
 41 הסיבה לכך שהגילוי מספירת המלכות נקרא דווקא בשם זה הֵינּוּ לְפִי
 42 שֶׁהִיא גְלוּי בְּחִינַת הַמְּלָכוּת כְּפִי שֶׁהִיא בְּגִדְלוּת, בְּחִינַת
 43 מַלְכוּת דְּאֵין-סוּף בשונה מספירת המלכות כפי שהיא בעולם האצילות
- ומטה שם מודגש כיצד אין לה שום מציאות ותוכן משלה וכל עניינה הוא
 להעביר ולמסור את האורות וההשפעות מהספירות שמעליה. אֲמָנָם
 בְּקָרִיעַת ים-סוּף כְּתִיב³⁷ הִיד הַגְּדוֹלָה (לא רק אֶצְבַּע, אֱלֹא
 כָּל הַיָּד), שֶׁהוּא גְלוּי בְּחִינַת זְעִיר אֲנָפִין היינו התגלות כל ששת
 המידות של הספירות העליונות. וְעַם
 הַיּוֹת שֶׁהִיא בקריעת ים סוף גַם
 הַתְּגִלוֹת הַמְּלָכוּת, כְּמוֹ שְׂכִינָה³⁸ כְּעַתָּה ים, בְּחִינַת
 הַמְּלָכוּת, מִפְּלִמְקוֹם, עֶקֶר
 הַגְּלוּי הִיא מִבְּחִינַת זְעִיר
 אֲנָפִין בחינת המידות והגילוי של
 המלכות כתוספת לעיקר, בשונה
 מיציאת מצרים שבה עיקר הגילוי היה
 מבחינת המלכות, כפי שהולך ומבאר.
 וְהֵינּוּ, שְׂבִי צִיאַת (בִּיצִיאַת
 מִצְרִים וּבְקָרִיעַת ים-סוּף)
 הִיא הַגְּלוּי מִבְּחִינַת זְעִיר
 אֲנָפִין ומבחינת הַמְּלָכוּת,
 וְהוּא עֲנִין יָחִיד זְעִיר-אֲנָפִין
 וְנוֹקְבָא בדרך כלל, ההשפעה מדרגה
 לדרגה הבאה אחריה היא באופן שרק
 הסוף והחיצוניות של דרגה אחת
 עוברים אל הבאה אבל כאשר יש
 השפעה פנימית ועמוקה מדרגה לדרגה
 הדבר קרוי "יחוד", כלומר התאחדות,
 של שתי הדרגות, ובענייננו, השפעה
 פנימית מבחינת המידות (ז"א, שנמשלו
 לזכר המשפיע) לבחינת המלכות
 (שנמשלה לנקבה המקבלת) נקראת
 "יחוד ז"א ומלכות" וזה היה אופן
 הגילוי הן ביציאת מצרים והן בקריעת
 ים סוף אֶךְ מִפְּלִמְקוֹם יֵשׁ
 הַפְּרָשׁ הַבְדֵּל בֵּינֵיהֶם,
 שְׂבִי צִיאַת מִצְרִים הִיא הַעֶקֶר
 מִבְּחִינַת הַמְּלָכוּת, וּבְקָרִיעַת
 ים-סוּף הִיא הַעֶקֶר מִבְּחִינַת
 זְעִיר אֲנָפִין. וְהִיא זְעִיר
 אֲנָפִין, וּמִלְכוּת הֵם מְשַׁפֵּיעַ
 וּמְקַבֵּל וּמַצֵּא שְׂבַע עָשָׂר גַם בִּיצִיאַת
 מִצְרַיִם, למרות שעיקרה הוא גילוי מלמעלה, כן היה ענין של משפיע ומקבל.
 אֲמָנָם, כָּל זֶה הִיא בְּדֶרֶךְ גְלוּי מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, וְאַחֲרֵי-כֵן
 נִסְתַּלְקוּ הָעֲנָנִים כו' וחזרו ועלו למעלה, בְּכִדִּי שִׁמְשִׁיכוּ אוֹתָם
 מַחֲדֵשׁ עַל-יְדֵי עֲבוּדָה מִצֵּד הָאֵדֶם. וְזֶהוּ הַשַּׁעַם שֶׁאֵין גּוֹמְרִין אֶת

(33) בהבא לקמן – ראה סד"ה וספרתם תרע"ג (סה"מ תרע"ג ע' רמז ואילך). (34) וארא ח, טו. (35) הגש"פ פיסקא "מצה זו". (36) שם פיסקא "ביד חזקה". (37) בשלח יד, לא. (38) תהלים עח, יג.

מלמעלה למטה היתרון הוא בעיקר בכך שנמשך אור נעלה שהאדם מצידו
לא מסוגל להמשיך ולעורר ובדרך מלמטה למעלה היתרון הוא בעיקר
שההתעוררות היא פנימית ועמוקה יותר ובת-קיימא. ולענינו, העבודה של
ספירת העומר היא מלמטה למעלה ולכן לכאורה ביכלתה לפעול המשכת אור
מדרגה נמוכה בלבד אבל **מכל-**
מקום, גם אז ישנה ההמשכה
לא רק בבחינת המלכות כמו
שהיא בקטנות, אלא גם כמו
שהיא בגדלות, היינו, כפי
שהמלכות היא מצד המוחין,
ועד כפי שהיא בשרשה לפני
הצמצום, ולמעלה יותר בדרך
כלל, לפי הסדר הרגיל של הספירות יש
הארה והשפעה מהמוחין (הספירות
חכמה בינה ודעת) אל המידות (ספירת
החסד ושאר המידות) ומהמידות אל
המלכות. ומספירה לספירה ומדרגה
לדרגה ההארה הולכת ומתמעטת עד
שבספירת המלכות עצמה יש רק הארה
מצומצמת, אבל ישנו גם אופן של
השפעה שלא לפי סדר זה אלא
שהמוחין עצמם מאירים במלכות ואז
ההארה שבמלכות היא בבחינת גדלות,
ויש אופן שבו האור המאיר במלכות
גדול עוד יותר והוא כפי שהמלכות
היא בשרשה באור אין סוף, כפי שנוכר
לעיל שלפחות בהעלם הספירות
קיימות באין-סוף ושם בוודאי גם
המלכות היא בבחינת "אין סוף"
"וגדלות". וכמו כן גם בבחינת
זעיר אנפין, המידות,
שהמשכה שעל ידי עבודת האדם,
למרות שהיא מלמטה למעלה, היא
לא רק ב'זעיר אנפין' כמו
שהוא בקטנות, אלא גם כמו
שהוא בגדלות, והינו כפי
שה'זעיר אנפין' הוא מצד
המוחין כפי שהמוחין עצמם, עם כל
העומק והפנימיות, נרגשים במידות
שרשו כו' שם האור שבבחינת ז"א (המידות) מאיר ביתר שאת.
וזהו מה שכתוב שבע שבתות תמימות תהינה, דענין
התמימות הוא על-דרך מה שכתוב בגמרא⁴¹ על הפסוק⁴²
שנה תמימה, להביא חדש העבור, והינו שתבת תמימה

ההלל אחרי הימים הראשונים דפסח ורק בשני הימים הראשונים
(בחזן לארץ, ובארץ ישראל ביום הראשון בלבד, גומרים את ההלל ואומרים
הלל שלם) **לפי שהענינים מתמעטים ומסתלקים כו' ובימים**
שבהם ה'גילויים' פחותים יותר לא אומרים הלל שלם, והסיבה לכך שהגילויים
מתמעטים וחוזרים ועולים למעלה היא
לא כדי למנוע גילוי אור אלא בכדי
שימשיכו אותם מחדש על-ידי
עבודה³⁹ ואז הגילויים יהיו עוד
יותר נעלים.
וזהו ענין ספירת העמר, שאז
העבודה היא מלמטה
למעלה, ועל-זה נאמר
וספרתם לכם, ופרש רבנו
הזקן וספרתם מלשון הארה⁴⁰
כשם שהספירות העליונות נקראות
בשם זה על שהן מאירות, והינו
העבודה הרוחנית שנועדה להאיר
בב' הקומות דפסח האלקית
ונפש הבהמית, שהם משפיע
ומקבל (פנ"ל) ובאמצעות עבודה
זו הנפש הבהמית מקבלת תוספת אור
כי הנפש האלוקית מזככת אותה
והנפש האלוקית מקבלת תוספת אור כי
בסופו של דבר ההתעסקות עם הנפש
הבהמית מוסיפה בה אור וחיות.
וזהו גם כן מה שכתוב בתורה
וספרתם לכם ממחרת השבת,
ואמרו חכמינו ז"ל שאין הכוונה
ממחרת יום השבת כפשוטו, יום שביעי
בשבוע, אלא דקאי הביטוי מכון
על מחרת הפסח, הוא ט"ז
בניסן, ללא הברד באיזה יום בשבוע
חל חג הפסח ובכל אופן ספירת העומר
מתחילה מיד לאחר חג הפסח כו',
הפסח על העבודה דספירת
העמר בענין משפיע ומקבל,
כמבואר לעיל, הוא מצד זה
שבחג הפסח האירו הענינים
דמשפיע ומקבל בדרך מלמעלה למטה, שעל-ידי-זה נתן
הפסח להמשיכם אחר כך מחדש על-ידי עבודה מלמטה למעלה.
והנה עם היות שהעבודה דספירת העמר היא בדרך
מלמטה למעלה, מבואר בחסידות שלכל אחד מאופני ההתעוררות
וההתגלות, מלמעלה למטה ומלמטה למעלה, יש יתרון לעומת השני. בדרך

(39) ראה לקו"צ יו צו, ד. 40) ראה לקו"צ אמור לה, ב. ועוד. 41) ערכין לא, א-ב. וראה אוה"ת (יהל אור) לתהלים עה"פ יט, ח (ע' סו). 42) בהר כה, ל.

להבין ענין ספירת העומר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 חכמינו ז"ל הנלמדים מהפסוקים שמצוות ספירת העומר כוללת שני ענינים –
 44 מצוה למנות את הימים ומצוה למנות את השבועות, וכך נפסקה הלכה
 45 למעשה. ולפי פנימיות הדברים הסיבה לכך היא משום **דְּיוּמִי וְשָׁבוּעִי**
 46 **הֵם זְעִיר־אֲנָפִין וּמַלְכוּת** הימים מכוונים כנגד המידות (כמבואר
 47 בחסידות שהעולם נברא בשישה ימים
 48 כנגד ששת המידות, בחינת ז"א)
 49 והשבועות הם כפי שבנוסף לששת
 50 המידות יש עניין שביעי, מידת
 51 המלכות. **וְעַל־יְדֵי הָעֲבוּדָה**
 52 **דְּסִפִּירַת הָעֹמֶר בְּבַחֲנֵינָת זְעִיר־**
 53 **אֲנָפִין וּמַלְכוּת**, כמבואר לעיל,
 54 **מְמַשִּׁיכִים אוֹתָם הָעֲנִינִים**
 55 **בְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת**, ובכך זוכים לשתי
 56 המעלות גם יחד, כי בספירת העומר
 57 מודגשת המעלה של עבודת האדם
 58 מלמטה למעלה ובחג השבועות נוספת
 59 על כך ההמשכה מלמעלה שְׁזָהוּ מַה
 60 **שְׁפָתוֹב⁴⁵ בְּמִתֵּן תוֹרָה אֲנִי**
 61 **הוּי' אֱלֹקֶיךָ, דְּהוּי' אֱלֹקֶיךָ**
 62 **הוּא זְעִיר־אֲנָפִין** כי שם הו"י כולל
 63 את כל הספירות ובהן המידות
 64 וּמַלְכוּת.
 65 (ה) וְזָהוּ עֲנִין סִפִּירַת הָעֹמֶר
 66 שֶׁהוּא מְמַצֵּעַ בֵּין יְצִיאַת
 67 מִצְרַיִם לְמִתֵּן תוֹרָה, שְׁאוֹתָם
 68 הָעֲנִינִים שֶׁהֵאִירוּ מִצַּד עֲצָמָם
 69 בְּיִצְאֵת מִצְרַיִם, צְרִיכָה
 70 לְהִיטֵב בָּהֶם הָעֲבוּדָה בְּדֶרֶךְ
 71 מְלֻמָּטָה לְמַעַלָּה בְּסִפִּירַת
 72 הָעֹמֶר, וְעַל־יְדֵי־זֶה מְמַשִּׁיכִים
 73 עֲנִינֵיהֶם אֵלּוּ בְּשַׁעַת מִתֵּן תוֹרָה
 74 שִׁיחִי הֵן מְלֻמָּטָה לְמַעַלָּה וְהֵן מְלֻמָּעָה
 75 לְמַטָּה.
 76 וְזָהוּ גַם כֵּן מַה שְׁפָתוֹב⁴⁶
 77 מְשַׁכְנִי אַחֲרֶיךָ נְרוּצָה, הִבִּיאֲנִי
 78 הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו, נְגִילָה וְנִשְׁמָחָה
 79 בָּךְ, מְשַׁכְנִי קָאֵי עַל הַזְמַן
 80 דְּיִצְאֵת מִצְרַיִם, וּכְמוֹ אָדָם
 81 הַמוֹשָׁף דָּבָר שְׁלֹא מִדַּעְתּוֹ
 82 קָלָל וּבִיכּוּלָתוֹ לְמִשּׁוֹךְ דָּבָר מִבְּלִי
 83 שֶׁהִדְבִּיר יִהְיֶה מוֹדַע לָכֵן כָּלל, וְהוּא
 84 עֲנִין הַמְשִׁיכָה בְּדֶרֶךְ אֲתֵרוּתָא דְּלַעֲיָלָא מְלֻמָּעָה לְמַטָּה

1 **בָּאָה לְרִבּוּת גַּם חֹדֶשׁ הָעֵבּוֹר, שֶׁהוּא עֲנִין שֶׁל הוֹסָפָה כְּדִי**
 2 **לְהַשְׁוֹת שְׁנַת הַלְבָנָה לְשְׁנַת הַחֹמָה** כי תוספת חודש אדר בשנים
 3 מעוברות נועדה להשלים את הפער שנוצר בין שנת הלבנה לשנת החמה,
 4 שהוא אחד עשר יום (כדי שחג הפסח יחול בחודש האביב ולא פעם בחורף
 5 ופעם בקיץ) ונמצא שכדי להשיג
 6 "תמימות", היינו שלמות, יש צורך
 7 בהוספה על הרגיל. וּכְמוֹ כֵּן הוּא
 8 **גַּם בְּמַה שְׁפָתוֹב שָׁבַע שְׁפָתוֹת**
 9 **תְּמִימוֹת, שְׁקָאֵי** המושג תמימות
 10 במשמעות של שלמות מלאה מכון
 11 **עַל הַהוֹסָפָה בְּבַחֲנֵינָת זְעִיר־**
 12 **אֲנָפִין וּמַלְכוּת כְּמוֹ שֶׁהֵם**
 13 **בְּבַחֲנֵינָת גְּדֻלּוֹת** כי התוספת יותר
 14 מהרגיל היא שמביאה את השלמות
 15 והתמימות. וְזָהוּ גַם כֵּן מַה
 16 **שְׁפָתוֹב מִמְּחַרַת הַשָּׁבַת דּוֹקָא,**
 17 **וְלֹא מִמְּחַרַת הַפֶּסַח,** אף
 18 שלמעשה הכתוב מדבר על מחרת
 19 הפסח ולא על יום ראשון בשבוע הבא
 20 לאחר השבת **כִּי מְחַרַת הַשָּׁבַת**
 21 **מוֹרָה עַל בְּחִינָה שְׁלֻמָּעָה**
 22 **מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת⁴³** כמבואר בלקוטי
 23 תורה אודות העבודה הרוחנית של
 24 ספירת העומר שהעומר בא מן
 25 השעורים, מאכל בהמה וכן למעלה
 26 חיות הקודש שבמרכבה העליונה הם
 27 בחינת בהמה למעלה, שורש הנפש
 28 הבהמית למטה וכאשר הכהן מניף את
 29 העומר הוא מעלה ומברר את הנפש
 30 הבהמית "לפני הוי'", למעלה משם
 31 הוי' ועל ידי נמשכים אורות "מקשים"
 32 שלמעלה מסדר ההשתלשלות של
 33 האורות ה"פנימיים".
 34 **וְעַל־פִּי־זֶה מוֹכֵן שְׁפָלָלוֹת**
 35 **הָעֲבוּדָה דְּסִפִּירַת הָעֹמֶר** שהיא
 36 באופן של חיבור בחינת המשפיע עם
 37 בחינת המקבל היא הָעֲבוּדָה
 38 **בְּבַחֲנֵינָת זְעִיר־אֲנָפִין וּמַלְכוּת**
 39 הפועלת יחדו וחיבור ביניהם וממשיכה
 40 אותם כפי שהם באופן הכי נעלה. וְיִשׁ
 41 **לּוֹמֵר בְּדֶרֶךְ־אֲפֹשֶׁר שְׁזָהוּ גַם**
 42 **כֵּן עֲנִין מַצּוּה לְמִימְנֵי יוֹמִי וּמַצּוּה לְמִימְנֵי שָׁבוּעִי⁴⁴,** כדברי

המשך בעמוד כח

(43) ראה לקו"ת אמור לה, ד. לו, ב. (44) מנחות סו, ב. (45) יתרו כ, ב. (46) שה"ש א, ד. וראה ד"ה משכני באוה"ת שה"ש ח"א ע' נט ואילך.

1 **אם** בחקוטי תלכו גו'¹, הקדוש-ברוך-הוא אומר לבני ישראל שאם
2 יעסוק בלימוד התורה ובקיום המצוות יזכו לברכות האמורות בהמשך הפרשה,
3 ונחתי גשמיכם בעיתם וכן הלאה, **ומבאר ב'לקוטי תורה'** ספר מאמרי

4 אדמו"ר הזקן על פרשיות התורה

5 בחומשים ויקרא, במדבר, דברים (ושיר

6 השירים) **ריש** ראש והתחלת **פרשת**

7 **בחוקותי**² (התחלת

8 **החסיד'שע** **פרשה** הפרשה

9 החסידית, כפי שנהוג לקרוא למאמרי

10 הספרים 'תורה אור' ו'לקוטי תורה')

11 **השנייה בשבת זו**, לאחר מאמרי

12 פרשת בהר, שהם הפרשה החסידית

13 הראשונה של השבוע) **ובדרושי**

14 מאמרי החסידות **רבותינו נשיאנו**

15 אדמו"רי חב"ד **שלאחר-זה**,

16 בדורות הבאים אחרי אדמו"ר הזקן,

17 **ד'בחוקותי** הוא **לשון**

18 **חקיקה**, כמו למשל אותיות

19 החקוקות באבן והופכות להיות

20 מציאות אחת עם האבן, כפי שיוסבר

21 להלן, **כי התורה כפי שהיא**

22 **בתכלית העלוי**, במעלתה הגבוהה

23 ביותר, **הרי היא באפן של**

24 **חקיקה**, כמו שכתוב³ בתורה

25 לגבי עשרת הדברות הכתובות על

26 לוחות הברית, **חרות חקוק על**

27 **הלוחות**, ולמטה מזה התורה

28 כפי שהיא בדרגה נמוכה יותר,

29 **נמשכת** ויורדת **התורה**

30 **באותיות הכתב** הכתובות על גבי

31 קלף, **תורה שבכתב**, ואחר-כך

32 **נמשכת למטה יותר בתורה**

33 **שבצל-פה** שאינה כתובה.

34 **וההפך** **ביניהם** ההבדל בין

35 אותיות החקיקה לאותיות הכתיבה

36 הוא, **דבאותיות החקיקה**

37 **החקוקות וחרותות על האבן**,

38 **הרי האותיות (לא רק תכנון,**

39 **הרעיון והתוכן** שהאותיות והמילים

40 **מכילות אלא גם עצם מציאותן**

41 **של האותיות) הרי הן דבר אחד**

42 **ממש עם האבן שחקיקות**

43 **עליה, ואי-אפשר להפריד**

בס"ד. שבת פרשת בהר-

בחוקותי, מברכים החודש סיון

ה'תשמ"ח.

(הנחה בלתי מוגה)

1 **אם** בחקוטי תלכו גו'¹, ומבאר ב'לקוטי תורה'

2 **ריש פרשת בחוקותי**² (התחלת החסיד'שע

3 **פרשה השנייה בשבת זו**) ובדרושי רבותינו

4 **נשיאנו שלאחר-זה**, ד'בחוקותי" הוא לשון

5 חקיקה, כי התורה כפי שהיא בתכלית העלוי,

6 הרי היא באפן של חקיקה, כמו שכתוב³ חרות

7 על הלוחות, ולמטה מזה נמשכת התורה

8 באותיות הכתב, תורה שבכתב, ואחר-כך

9 נמשכת למטה יותר בתורה שבצל-פה. וההפך

10 ביניהם הוא, דבאותיות החקיקה החקוקות

11 וחרותות על האבן, הרי האותיות (לא רק תכנון,

12 אלא גם עצם מציאותן) הרי הן דבר אחד ממש

13 עם האבן שחקוקות עליה, ואי-אפשר להפריד

14 ביניהן. וזהו ענין בחינת אותיות החקיקה

15 שבבתורה, שהם 'חד' ממש עם קודש-א-ברך-

16 הוא. ולמטה מזה נמשכת התורה באותיות

17 הכתב, כמבאר בפתגא⁴ שהתורה נסעה וירדה עד

18 שנתלפשה בדיו על הספר, שהדיו והספר הם

19 שני דברים שאפשר להפריד ביניהם. ויש לומר,

20 שמה שאותיות החקיקה אי-אפשר להפריד

21 אותן מהאבן, יש בזה שני ענינים. ענין אחד,

22 שאי-אפשר להפריד את האותיות מהאבן, כי הן

23 מינה-וביה. והענין השני, שאי-אפשר להפריד

24 את האבן מהאותיות, והינו שענינה של האבן

25 הוא מה שבה נחקקות האותיות. ועל-פי-זה יש

26 לומר, דמה שיש באבן חוץ מהאותיות, הרי זה

27 בחינת "פסלתן של לוחות". שנוסף לפרוש הפשוט ב"פסלתן של לוחות",

28 שאמר רבותינו ז"ל⁵ שממן נתעשר משה, שזהו מה שנפל מהלוחות, הרי

לחלק ביניהן. וזהו ענין בחינת אותיות החקיקה שבבתורה,

שהם 'חד' ממש אחד ממש, היינו מציאות אחת ממש עם קודש-א-

ברך-הוא הקדוש-ברוך-הוא. ולמטה מזה, כפי שהתורה ירדה למטה

יותר, נמשכת התורה באותיות הכתב, כמבאר בפתגא⁴

שהתורה נסעה וירדה מלמעלה

למטה דרגות רבות עד שנתלפשה

בדיו על הספר העשוי קלף (או

נייר), שהדיו והספר הם שני

דברים שאפשר להפריד

ביניהם וזו הוכחה שהאותיות והספר

לא מאוחדות למציאות אחת ממש.

ויש לומר, שמה שאותיות

החקיקה אי-אפשר להפריד

אותן מהאבן אלא האותיות והאבן

הן מציאות אחת ממש, יש בזה

שני ענינים. ענין אחד, שאי-

אפשר להפריד את האותיות

מהאבן, כי הן מינה-וביה

האותיות נחקקו ממנה ובה, היינו מתוך

האבן עצמה ובתוך האבן עצמה.

והענין השני שמיחד ומאפיין את

אותיות החקיקה הוא, שאי-אפשר

להפריד את האבן

מהאותיות, והינו שענינה של

האבן הוא מה שבה נחקקות

האותיות והאותיות הפכו להיות

חלק בלתי נפרד מהמציאות והמהות

של האבן עצמה.

ועל-פי-זה יש לומר, דמה

שיש באבן חוץ מהאותיות,

מציאות האבן מצד עצמה, מלבד

האותיות החקוקות בה, הרי זה

בחינת "פסלתן של לוחות",

כלומר, אותו חלק באבן שלא חקוקות

בו אותיות נחשב כמו 'פסולת' לגבי

החלק באבן שבו חקוקות האותיות,

כפי שממשיך ומבאר. שנוסף

לפרוש הפשוט ב"פסלתן של

לוחות", שאמר רבותינו

ז"ל⁵ שממן נתעשר משה, שזהו מה שנפל מהלוחות, הרי

(1) פרשתנו (בחוקותי) כו, ג. (2) מה, א ואילך. (3) תשא לב, טז. (4) פ"ד. (5) נדרים לח, א. שמו"ר פמ"ו, כ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 פירשו מה שנפל מהלוחות, הרי על-פי המבאר לעיל שכל
2 ענינם של הלוחות הם האותיות שלהם, ולכן אי אפשר להפריד
3 את הלוחות, את האבן, מהאותיות, אם-כן נמצא שהחלק שלא היו
4 בו אותיות, הרי זה בחינת "פסלתן של לוחות" ואין לו
5 חשיבות אלא הרי הוא כפסולת'
6 לעומת חלק הלוחות (האבן) שחקוקות
7 בו אותיות. והיננו, דאף שחלק
8 האבן של לוחות הברית שלא היו
9 בו האותיות החקוקות הוא
10 שטח גדול יותר מהשטח שבו
11 נחקקו אותיות, וכמפרש בגמרא⁶
12 שהלוחות היו מרובעות ארזן
13 ששה (טפחים) ורחבן ששה
14 וגבהן שלשה, ואם-כן כל
15 השאר באורך ורוחב גובה האותיות
16 הוא בחינת "פסלתן של
17 לוחות" לגבי האותיות וחלק
18 האבן שבו האותיות חקוקות.
19 ונלחצי שבמקום אחר⁷
20 בשיחות של הרבי נתבאר,
21 שמדברי הש"ס שם בסוגיה זו
22 בגמרא מוכח שהלוחות היו
23 מרובעות דוקא, בלי חצאי-
24 עגול בראשם. ולפי זה,
25 לכאורה פלא גדול הוא שיש
26 נוהגין מצד חשף הגלות
27 לציר את הלוחות עם שני
28 חצאי-עגול בראשם ולא
29 מרובעות כפי שהיו בפועל. ואף
30 שאומרים שמנהג אבותיהם
31 בידיהם⁸, אשר מנהג
32 אבותינו תורה היא⁹, ולטענתם
33 הם מצירים את הלוחות בחצאי עגול
34 בראשם כי כך ציירו בדורות קודמים,
35 מפל-מקום הרי אין זה מגיע
36 לשלמות ציור הלוחות והציור
37 הנכון והמושלם הוא שהלוחות
38 מרובעות כמפרש בגמרא.
39 והענין ב'עבודת', המשמעות של
40 'אותיות החקיקה' כפי שהדבר משתקף בעבודת ה' שהתורה צריכה
41 להיות חקוקה באדם, כלומר, לימוד התורה צריך להיות בצורה כזו
42 שהאדם יתאחד עם דברי התורה עד למציאות אחת ממש. וגם בזה ישנם
- שני ענינים על-דרך הנ"ל בדומה לאמור לעיל שבאותיות חקוקות
באבן יש שני ענינים – האחד, שלא ניתן להפריד את האבן מהאותיות, והשני
– שלא ניתן להפריד את האותיות מהאבן. וכך גם כפי שהדבר מתבטא
בעבודת ה', ענין אחד, שכל מציאות התורה הוא ישראל,
הלומדים את התורה, עד שאי-
אפשר לחלק ולהפריד ביניהם
כלל, ובלשון חכמינו ז"ל¹⁰
בגמרא תורתו שנקראת על
שמו, (וכדברי הגמרא, "בתחילה
(בתחילת הלימוד, כשהלימוד הוא
עדיין בדרגה נמוכה) נקראת (התורה)
על שמו של הקדוש-ברוך-הוא ולבסוף
(כשהאדם מתעלה לדרגה שבה לימוד
התורה שלו הוא באופן יותר נעלה
והוא מתאחד עם התורה שלומד)
נקראת על שמו (של הלומד) שנאמר
בתורת ה' חפצו ובתורתו יגה יומם
ולילה"), עד שמצד זה שהלימוד
הוא מתוך התאחדות עם התורה ולכן
התורה שלומד נקראת על שמו,
'תורת' הרי תלמיד-חכם
שמחל על כבודו - כבודו
מחולל¹¹, כי התורה שלמד ועל
ידי זה נעשה תלמיד חכם 'שלו'
היא והוא רשאי למחול על כבודו.
ויש לומר, שזהו גם התוכן של
מה שאמרו בוורר שישראל
אורייתא וקודשא-ברוך-הוא
בני ישראל, התורה והקדוש-ברוך-הוא
כולא חד¹², הכול אחד, היינו
מציאות אחת, שישראל
מתאחדים על-ידי אורייתא
עם קודשא-ברוך-הוא, ולפי
האמור פירוש הדברים הוא שעל ידי
לימוד התורה באופן של 'אותיות
החקיקה', היינו שהלומד נעשה דבר
אחד ממש עם התורה, בני ישראל
מתאחדים עם הקדוש-ברוך-הוא
(שהתורה מאוחדת בו) מפנין שהם
בני ישראל 'חד' אחד, מציאות אחת, עם התורה. ויתר על כן, לא
זו בלבד שעל ידי ההתאחדות עם התורה, בני ישראל מתאחדים עם
הקדוש-ברוך-הוא אלא יתירה מזו שהם בני ישראל פועלים התחברות

(6) ב"ב יד, א. וראה ירושלמי תענית פ"ד, ה"ה. שמו"ר פכ"ח, א. 7) ראה לקו"ש חכ"א ע' 484. וש"נ. 8) ל' חז"ל - שבת
לה, ב. 9) תוד"ה נפסל - מנחות כ, ב. 10) ע"ז יט, א. ועוד. 11) קידושין לב, א. רמב"ם הל' ת"ת פ"ה ה"א. 12) זח"ג עג,
א. לקו"ת נצבים מו, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 והתאחדות בין אוריתא וקודשא-בריה-הוא. התורה והקדוש-ברוך-הוא, וכמבאר במקום אחר¹³ בתורת החסידות בבאור הלשון¹⁴
 - 2 בזהר תלת קשרין מתקשרין דא בדא, ישראל באוריתא
 - 3 ואוריתא בקודשא-בריה-הוא, שלושה קשרים מתקשרים זה בזה,
 - 4 ישראל בתורה והתורה בקדוש-ברוך-הוא, דלכאורה "תלת קשרין"
 - 5 וקודשא-בריה-הוא. וכמבאר במקום אחר¹³ בבאור הלשון¹⁴ תלת קשרין מתקשרין דא בדא,
 - 6 ישראל באוריתא וקודשא-בריה-הוא, דלכאורה "תלת קשרין" מאי בעי הקא, והרי
 - 7 בשביל לקשר שלושה דברים מספיקים שני קשרים?
 - 8 אף הבאור בזה, שיש קשר שלישי שבין ישראל וקודשא-בריה-הוא שלא על-
 - 9 ידי התורה, כי בני ישראל קשורים בקדוש-ברוך-הוא מעצם מהותם
 - 10 ומצד זה בגלל הקשר של בני ישראל עם הקדוש-ברוך-הוא מצד עצמם הרי ישראל מקשרים
 - 11 את הקב"ה בתורה, וכמבאר בחסידות¹⁵ הענין מה שדוד
 - 12 היה מחבר תורה שלמעלה בקודשא-בריה-הוא כפי שמואב
 - 13 בחסידות בשם 'ספר הבהיר' והזוהר, לגבי אופן לימוד התורה של דוד
 - 14 המלך, כמבאר ב'לקוטי תורה' לאדמו"ר הזקן: "... דוד המלך עליו-
 - 15 השלום היה מחבר תורה שלמעלה עם קודשא-בריה-הוא שהיה ממשיך
 - 16 השראת אוראין-סוף בחכמה. וזהו פירוש עוסק בתורה לשמה, לשמה
 - 17 ממש לשם התורה עצמה", שענין זה נאמר בדוד ש"דוד מלך
 - 18 ישראל חי וקיים"¹⁶, דוד מלכא משיחא (גואל
 - 19 אחרון)¹⁷, ובגלל עניינים אלו בדוד שהוא 'חי וקיים' והוא 'מלכא משיחא'
 - 20 הגואל את בני ישראל, הרי מה שמצינו בדוד המלך שיך לכל אחד מישראל
 - 21 ושמן מנהו מעט מהמעט ממה שהיה בלימוד התורה של דוד המלך
 - 22 ישנו בכל אחד מישראל, כמו שיש בכל אחד ואחד נצוץ רבי שמעון בן יוחאי¹⁸ ונצוץ משה רבנו¹⁹ (גואל ראשון)¹⁷,
- ומזה מובן שענין זה שיש לכל אחת מה מציאות ישראל היא התורה, וכנודע המושל שנתן רבי עקיבא²¹ שהמציאות של ישראל והתורה היא כמו דגים וים, שפשם שמציאות הדגים תלויה בים, כך גם המציאות של ישראל תלויה בתורה, וכלשון הגמרא: "תנו רבנן: פעם אחת גזרה מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה, בא פפוס בן יהודה ומצאו לרבי עקיבא שהיה מקהיל קהלות ברבים ועוסק בתורה, אמר לו: עקיבא, אי אתה מתיירא מפני מלכות הרשעה, אמר לו: אמשול לך משל למה הדבר דומה. לשועל שהיה מהלך על גב הנהר וראה דגים שהיו מתקבצים במקום למקום. אמר להם: מפני מה אתם בורחים, אמרו לו: מפני רשתות שמביאין עלינו בני אדם. אמר להם: רצונכם שתעלו ליבשה ונדור אני ואתם כשם שדרו אבותי עם אבותיכם, אמרו לו: אתה הוא שאומרים עליך פיקח שבחיות, לא פיקח אתה אלא טיפש אתה. ומה במקום חיותנו אנו מתייראין, במקום מיתתנו על-אחת-כמה-זכמה. אף אנחנו, עכשיו שאנו יושבים ועוסקים בתורה, שכתוב בה כי הוא חייך ואורך ימך כך, אם אנו הולכים ומבטלים ממנה על אחת כמה וכמה..."
- ועוד זאת, על-פי המבאר בדרושי מאמרי החסידות של אדמו"ר הרשב"י נשמתו-עדן²² דעת רבן שמעון בן גמליאל²³ שדגים שבים אינם חוצצים לטבילה, והטובל בים ודג מבדיל בינו ובין המים, אין זו חיצוץ כי כל מציאותם של הדגים היא מן המים, ולכן דגים אינם

(13) סה"מ תרנ"ז ס"ע כח. מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"ג ע' רצג. (14) ראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בסה"מ ה'ת"ש ע' 61. (15) ראה לקו"ת שלח מז, ג. ובכ"מ. (16) ר"ה כה, א. זח"א קצב, ב. (17) ראה שמור"ר פ"ב, ד. וראה רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"א. (18) ראה קונטרס משיחות ל"ג בעומר וכו' ש.ז. ס"ב. (19) תניא רפמ"ב. (20) לקו"ת ברכה, ד"ה תורה צוה. וש"נ. (21) ברכות סא, ב. ע"ז ג, סע"ב. (22) ד"ה וראיתי אני תרס"ב. (23) מקואות פ"ו מ"ז. ידים פ"ב מ"ב. וראה זבחים כב, א.

אם בחוקותי תלכו גו'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 חוֹצְצִים, מְשֻׁם שֶׁהֵם דָּבָר אֶחָד מְצִיאוֹת אַחַת מִמֶּנּוּ עִם הָיִם. כְּתוּבָתָה כְּמוֹ הַצּוּרָה שֶׁל הָאוֹת ה', וְהַשְּׁנוּי הַמְבְרִיל אֶת הָאוֹת ח' וְק' וְכֵן הוּא גַם הַיִּחָס שֶׁל יִשְׂרָאֵל עִם הַתּוֹרָה שֶׁהֵם מְצִיאוֹת אַחַת וְאִי אֶפְשָׁר לְהַבְרִיל וּלְחַלֵּק בֵּינֵיהֶם.
- 2 וְהַעֲנִין הַמְשֻׁמָּעוֹת שֶׁל הַתַּאֲחָדוֹת הָאֵדָם עִם הַתּוֹרָה, כְּאִמּוֹר לַעֲלִי, בְּעִבּוּדָתָה הָאֵדָם, הִנֵּה אֶפֶן לְמוֹד הַתּוֹרָה בְּבַחֲנִיתָ הַתּוֹרָה עִם הָיִם. וְכֵן הוּא גַם הַיִּחָס שֶׁל יִשְׂרָאֵל עִם הַתּוֹרָה שֶׁהֵם מְצִיאוֹת אַחַת. וְהַעֲנִין בְּעִבּוּדָתָה הָאֵדָם, הִנֵּה אֶפֶן לְמוֹד הַתּוֹרָה בְּבַחֲנִיתָ אוֹתִיּוֹת הַחֲקִיקָה הוּא שֶׁהָאֵדָם הַלּוֹמֵד דָּבָר אֶחָד עִם הַתּוֹרָה, וְדָבָר זֶה אֶפְשָׁר לְהַסְבִּיר גַּם לְקִטָּן, כִּי בְּשִׁפְלָה מְצִיאוֹתָיו הֵיא מְצִיאוֹת הַתּוֹרָה, הָרִי גַם בָּעֵת הַשֵּׁנִיָּה חוֹלָם אוֹדוֹת עֲנִינֵי תּוֹרָה וְכִי. וְיֵשׁ לְקִשְׁרָה זֶה גַם עִם עֲנִין "וְהַיִּחָס יִתֵּן אֶל לְבוֹ"24, כִּי "נִתְּנָה לְלִבּוֹ", אִם הִיא נִתְּנָה אֶמְתִּית, הָרִי "כָּל הַנּוֹתֵן בְּעֵין יָפָה הוּא נּוֹתֵן"25, וְאִם-כֵּן הוּא נּוֹתֵן אֶל לְבוֹ בְּאֶפֶן כְּזֶה, שִׁפְלָה הַמְצִיאוֹת שֶׁל לְבוֹ נִעֲשִׂית מְצִיאוֹת הַתּוֹרָה.
- 3 וְיֵשׁ לְקִשְׁרָה זֶה גַם עִם בְּאוֹר אֲמוֹרָה בְּהַעֲרוֹת לְזַהֵר פְּרָשְׁתָּנוֹ26, שֶׁ"חֵק" הוּא אוֹתִיּוֹת ח'ק', שֶׁתִּיֵּהֵן תְּמוֹנֶתֶן כְּתוּבָתָה ה', וְהַשְּׁנוּי הוּא בְּרָגֶל שְׂמָאל, שֶׁבַּה' הִרְגֵּל הַשְּׂמָאלִית קִצְרָה מִרְגֵּל הַיְּמִנִית, וּבַח' הִיא שְׁוֹה שֶׁמִּתְאַרְכֶּת לְמַעְלָה, וּבַק' הִיא מִתְאַרְכֶּת לְמַטָּה, כְּמִבְאָר שֶׁם הַעֲנִין. וְעַל-פִּי הַמְבָאָר ב'לְקוּטֵי תּוֹרָה'27 שְׁצִיּוֹר אוֹת ה' רוֹמֵז עַל מַחֲשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשָׂה, יֵשׁ לֹמֵר, דְּהִנֵּה יִסּוֹד הַעֲנִין הוּא אוֹת ה', כִּי בַּה' נִבְרָא עוֹלָם הַזֶּה28, הִנֵּנוּ שְׂאוֹת ה' מוֹרָה עַל צִיּוֹר הָעוֹלָם בְּעֵצִים כְּפִי שֶׁהוּא מִצֵּד הַבְּרִיאָה. כִּי שְׁלוֹשֶׁת הַקְּוִים בְּאוֹת ה', מוֹרִים עַל שְׁלוֹשָׁה עוֹלָמוֹת הַכְּלָלִים הַנִּקְרָאִים בְּרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה, שֶׁכְּנִגְדָם הֵם שְׁלֹשֶׁת הַלְבוּשִׁים מַחֲשָׁבָה כְּנִגְדָם עוֹלָם הַבְּרִיאָה דְּבוּר כְּנִגְדָם עוֹלָם הַעֲשִׂיָּה. כְּנִגְדָם עוֹלָם הַעֲשִׂיָּה. דְּמִשְׁעָם זֶה, הָרִי הַקּוֹ הַעֲלִיּוֹן שֶׁל הָאוֹת ה' הַרוֹמֵז עַל הַמַּחֲשָׁבָה, מַחֲבֵר מִיד בַּחֲבוּר יִשִּׁיר, לֵאל אֶל הַפֶּסֶק, עִם הַקּוֹ הַיְּמִינִי הַרוֹמֵז לְדְבוּר, כִּי הַדְּבוּר בֹּא מִיד אַחֲרֵי הַקְדָּמַת הַמַּחֲשָׁבָה וְכַמֶּשֶׁךְ יִשִּׁיר אֶל הַמַּחֲשָׁבָה. וְאֶפִּילוֹ כְּשֶׁהָאֵדָם מִדְּבַר בְּאֶפֶן בְּלִתִּי מְסֻדֵּר, כְּתוּצָא מִכֶּן שְׁהִיבּוֹר לֹא מַחוּבֵר מִסְפִּיק עִם הַמַּחֲשָׁבָה, הָרִי זֶה מְשֻׁם שֶׁמִּדְּבַר זְמַן מִה אַחֲרֵי הַמַּחֲשָׁבָה וּבְגִלָּל הַזְמַן שֶׁעָבַר
- 4 חוֹצְצִים, מְשֻׁם שֶׁהֵם דָּבָר אֶחָד מְצִיאוֹת אַחַת מִמֶּנּוּ עִם הָיִם. כְּתוּבָתָה כְּמוֹ הַצּוּרָה שֶׁל הָאוֹת ה', וְהַשְּׁנוּי הַמְבְרִיל אֶת הָאוֹת ח' וְק' וְכֵן הוּא גַם הַיִּחָס שֶׁל יִשְׂרָאֵל עִם הַתּוֹרָה שֶׁהֵם מְצִיאוֹת אַחַת וְאִי אֶפְשָׁר לְהַבְרִיל וּלְחַלֵּק בֵּינֵיהֶם.
- 5 וְהַעֲנִין הַמְשֻׁמָּעוֹת שֶׁל הַתַּאֲחָדוֹת הָאֵדָם עִם הַתּוֹרָה, כְּאִמּוֹר לַעֲלִי, בְּעִבּוּדָתָה הָאֵדָם, הִנֵּה אֶפֶן לְמוֹד הַתּוֹרָה בְּבַחֲנִיתָ הַתּוֹרָה עִם הָיִם. וְכֵן הוּא גַם הַיִּחָס שֶׁל יִשְׂרָאֵל עִם הַתּוֹרָה שֶׁהֵם מְצִיאוֹת אַחַת. וְהַעֲנִין בְּעִבּוּדָתָה הָאֵדָם, הִנֵּה אֶפֶן לְמוֹד הַתּוֹרָה בְּבַחֲנִיתָ אוֹתִיּוֹת הַחֲקִיקָה הוּא שֶׁהָאֵדָם הַלּוֹמֵד דָּבָר אֶחָד עִם הַתּוֹרָה, וְדָבָר זֶה אֶפְשָׁר לְהַסְבִּיר גַּם לְקִטָּן, כִּי בְּשִׁפְלָה מְצִיאוֹתָיו הֵיא מְצִיאוֹת הַתּוֹרָה, הָרִי גַם בָּעֵת הַשֵּׁנִיָּה חוֹלָם אוֹדוֹת עֲנִינֵי תּוֹרָה וְכִי. וְיֵשׁ לְקִשְׁרָה זֶה גַם עִם עֲנִין "וְהַיִּחָס יִתֵּן אֶל לְבוֹ"24, כִּי "נִתְּנָה לְלִבּוֹ", אִם הִיא נִתְּנָה אֶמְתִּית, הָרִי "כָּל הַנּוֹתֵן בְּעֵין יָפָה הוּא נּוֹתֵן"25, וְאִם-כֵּן הוּא נּוֹתֵן אֶל לְבוֹ בְּאֶפֶן כְּזֶה, שִׁפְלָה הַמְצִיאוֹת שֶׁל לְבוֹ נִעֲשִׂית מְצִיאוֹת הַתּוֹרָה.
- 6 וְיֵשׁ לְקִשְׁרָה זֶה גַם עִם בְּאוֹר אֲמוֹרָה בְּהַעֲרוֹת לְזַהֵר פְּרָשְׁתָּנוֹ26, שֶׁ"חֵק" הוּא אוֹתִיּוֹת ח'ק', שֶׁתִּיֵּהֵן תְּמוֹנֶתֶן כְּתוּבָתָה ה', וְהַשְּׁנוּי הוּא בְּרָגֶל שְׂמָאל, שֶׁבַּה' הִרְגֵּל הַשְּׂמָאלִית קִצְרָה מִרְגֵּל הַיְּמִנִית, וּבַח' הִיא שְׁוֹה שֶׁמִּתְאַרְכֶּת לְמַעְלָה, וּבַק' הִיא מִתְאַרְכֶּת לְמַטָּה, כְּמִבְאָר שֶׁם הַעֲנִין. וְעַל-פִּי הַמְבָאָר ב'לְקוּטֵי תּוֹרָה'27 שְׁצִיּוֹר אוֹת ה' רוֹמֵז עַל מַחֲשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשָׂה, יֵשׁ לֹמֵר, דְּהִנֵּה יִסּוֹד הַעֲנִין הוּא אוֹת ה', כִּי בַּה' נִבְרָא עוֹלָם הַזֶּה28, הִנֵּנוּ שְׂאוֹת ה' מוֹרָה עַל צִיּוֹר הָעוֹלָם בְּעֵצִים כְּפִי שֶׁהוּא מִצֵּד הַבְּרִיאָה. כִּי שְׁלוֹשֶׁת הַקְּוִים בְּאוֹת ה', מוֹרִים עַל שְׁלוֹשָׁה עוֹלָמוֹת הַכְּלָלִים הַנִּקְרָאִים בְּרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה, שֶׁכְּנִגְדָם הֵם שְׁלֹשֶׁת הַלְבוּשִׁים מַחֲשָׁבָה כְּנִגְדָם עוֹלָם הַבְּרִיאָה דְּבוּר כְּנִגְדָם עוֹלָם הַעֲשִׂיָּה. כְּנִגְדָם עוֹלָם הַעֲשִׂיָּה. דְּמִשְׁעָם זֶה, הָרִי הַקּוֹ הַעֲלִיּוֹן שֶׁל הָאוֹת ה' הַרוֹמֵז עַל הַמַּחֲשָׁבָה, מַחֲבֵר מִיד בַּחֲבוּר יִשִּׁיר, לֵאל אֶל הַפֶּסֶק, עִם הַקּוֹ הַיְּמִינִי הַרוֹמֵז לְדְבוּר, כִּי הַדְּבוּר בֹּא מִיד אַחֲרֵי הַקְדָּמַת הַמַּחֲשָׁבָה וְכַמֶּשֶׁךְ יִשִּׁיר אֶל הַמַּחֲשָׁבָה. וְאֶפִּילוֹ כְּשֶׁהָאֵדָם מִדְּבַר בְּאֶפֶן בְּלִתִּי מְסֻדֵּר, כְּתוּצָא מִכֶּן שְׁהִיבּוֹר לֹא מַחוּבֵר מִסְפִּיק עִם הַמַּחֲשָׁבָה, הָרִי זֶה מְשֻׁם שֶׁמִּדְּבַר זְמַן מִה אַחֲרֵי הַמַּחֲשָׁבָה וּבְגִלָּל הַזְמַן שֶׁעָבַר

(24) קהלת ז, ב. (25) ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ. (26) ע' של, ע' שמ. (27) ר"פ בלק. וראה תו"א ד"ה חייב איניש (הראשון).

אוה"ת תרומה ע' א'תקטו. ובכ"מ. (28) מנחות כט, ב.

שבת פרשת בהר-בחוקות, מברכים החודש סיון, ה'תשמ"ח

ביאור בדרך אפשר

- 1 ביתיים, הדיבור אינו מסודר, אבל בעצם הדיבור והמחשבה מחוברים זה לזה.
- 2 אָמַנְם הַמַּעֲשֶׂה הוּא נִפְסָק וּנְבַדַּל מִהַמַּחֲשָׁבָה, שְׁלֹא נִכְרַ בּוֹ
- 3 תְּמִיד שָׁבָא עַל-יְדֵי מַחֲשָׁבָה. וְכִמּוּ בַּעֲלָמוֹת בְּרִיאָה-
- 4 יִצְרִיחַ-עֲשִׂיָּה שֶׁהַמַּחֲשָׁבָה וְהַדִּיבּוּר וְהַמַּעֲשֶׂה הֵם כְּנֻגְדִם, כַּאֲמֹר לַעֲלֹל,
- 5 שְׁעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה הוּא עוֹלָם
- 6 נִפְרָד מֵהַעֲלָמוֹת בְּרִיאָה וַיִּצְרִיחַ
- 7 שְׁמַעֲלִי, כִּמּוּ שְׁכָתוֹב כֹּל הַנִּקְרָא
- 8 בְּשֵׁמִי וּלְכַבֹּדִי בְּרֵאשִׁית יִצְרִיתִי "אָף"
- 9 עֲשִׂיתִיו", "אָף" הַפָּסִיק
- 10 הָעֵנָן.
- 11 אַךְ כֹּל זֶהוּ כְּפִי שֶׁהַבְּרִיאָה הִיא מִצַּד
- 12 עֲצֻמָּה אָמַנְם עַל-יְדֵי עֲבוֹדַת
- 13 הָאָדָם בְּבְרִיאָהּ, יָכוֹל לִשְׁנוֹת
- 14 אֶת הָאוֹת ה' וּלְגַרֵם בָּה עֲלֹוֹי
- 15 וַיִּתְּרוֹן, וְזֹאת בְּשֵׁנִי אוֹפְנִים, אוֹ
- 16 שְׁתַּהֲיָה הָאוֹת ה' לְאוֹת ח' שָׁבָה
- 17 הַקּוֹ הַשְּׁמָאֲלִי הַרְוִיזוּ לַמַּעֲשֶׂה
- 18 מִחֲבֵר עִם הַקּוֹ הָעֲלִיּוֹן,
- 19 וּבַעֲבוֹדַת הָאָדָם הֵינּוּ שֶׁהַמַּעֲשֶׂה דְּבֻק
- 20 וּמִחוּבֵר לְדִיבּוּר וּלְמַחֲשָׁבָה, אוֹ
- 21 שֶׁעֲבוֹדַת הָאָדָם תִּפְעַל שֶׁהָאוֹת ה'
- 22 תִּתְּפוֹרֵק לְאוֹת ק' שָׁבָה הַקּוֹ
- 23 הַשְּׁמָאֲלִי נִמְשָׁךְ לַמַּטָּה מִן
- 24 הַשְּׁוֹרָה, כְּפִי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִבְּאֵר.
- 25 וְהָעֵנָן הוּא, שֶׁהַחֲדוּשׁ בָּאוֹת
- 26 ח', שָׁבָה הַקּוֹ הַשְּׁמָאֲלִי שֶׁהוּא קוֹ
- 27 הַמַּעֲשֶׂה מִחֲבֵר עִם הַקּוֹ הָעֲלִיּוֹן
- 28 שֶׁהוּא קוֹ הַמַּחֲשָׁבָה, מוֹרָה עַל
- 29 שְׁלָמוֹת הַמַּעֲשֶׂה, בְּאִפְּן
- 30 שֶׁהוּא הַמַּעֲשֶׂה מִחֲבֵר לְגַמְרִי
- 31 עִם הַמַּחֲשָׁבָה וְעִם מִקּוֹר
- 32 הַכֹּל, וְעֵינֵן הַמַּעֲשֶׂה הֵינּוּ קִיּוֹם
- 33 הַמִּצְוֹת בַּפֹּעַל 'מִצְוָה' מִלְּשׁוֹן
- 34 צִוְּתָא וְחִבּוּרִי²⁹ וְהִגַּם שֵׁשׁ
- 35 גַּם עֵינֵן שֶׁל אוֹת ח' דִּלְעַמַּת-
- 36 וְח', שֶׁל הַצַּד הָאֲחֵר, הַצַּד שֶׁלְעוֹמַת
- 37 צַד הַקְּדוּשָׁה שֶׁמִּנְהָ שֶׁהִקּוֹ
- 38 הַשְּׁמָאֲלִי מִחֲבֵר לְקוֹ הָעֲלִיּוֹן
- 39 אֶפְשָׁר שְׁתַּהֲיָה יְנִיקָה תּוֹסַפַּת
- חיות למקום לא ראוי וכו', מְכַל-מְקוֹם הַכּוֹנֵה כָּאֵן הִיא לְעֵנָן
- אוֹת ח' דִּקְדָּשָׁה וְלִכְן הַחִיבּוּר בֵּין הַקּוֹ הַשְּׁמָאֲלִי, עֵינֵן הַמַּעֲשֶׂה, וְהַקּוֹ
- הָעֲלִיּוֹן, עֵינֵן הַמַּחֲשָׁבָה, הוּא חִיבּוּר טוֹב וְרוּצִי. וְהַחֲדוּשׁ בָּאוֹת ק', הָרִי
- לְפִי פְּשׁוּטוֹ הָרִי זֶה הִירֵדָה שֶׁל הַקּוֹ הַשְּׁמָאֲלִי לַמַּטָּה, נִמּוֹךְ יוֹתֵר
- מֵהַשּׁוֹרָה שֶׁל הָאוֹת עֲצֻמָּה, מוֹרָה עַל
- יְרִידָה לַמַּטָּה מֵהַשּׁוֹרָה
- בְּמִקּוֹם הַקְּלָפוֹת, [עַל-דֶּרֶךְ הַמִּבְּאֵר בְּעֵינֵן אוֹת ל'
- הַמִּבְּאֵר בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת בְּעֵינֵן
- אוֹת ל' שְׁעוֹלָה לַמַּעֲלָה מִן
- הַשּׁוֹרָה, בְּחִינַת מְגִדֵּל הַפּוֹרֵחַ
- בְּאִוִּיר³⁰, לַמַּעֲלָה
- מֵהַשְּׁתַּלְשּׁלוֹת וְהָאוֹת ל' רִמּוֹת
- לְאוֹר אֱלֹוִקִי נִעֲלָה שֶׁלְמַעֲלָה מִסֹּדֵר
- הַשְּׁתַּלְשּׁלוֹת וְכֵשֶׁם שֶׁהָעֲלִיָּה שֶׁל הָאוֹת
- ל' לַמַּעֲלָה מֵהַשּׁוֹרָה רִמּוֹת לַעֲלִיָּה
- בְּקְדוּשָׁה, כִּךְ הִירֵדָה שֶׁל הָאוֹת ק'
- לַמַּטָּה מֵהַשּׁוֹרָה רִמּוֹת לִירִידָה
- מֵהַקְּדוּשָׁה אֶל הַיִּפְךָ הַקְּדוּשָׁה], אֲבָל
- אִי-אֶפְשָׁר לִזְמֵר שֶׁאֵין אוֹת ק'
- בְּקְדָּשָׁה, וְאֶדְרְבָּה, עֲקָר אוֹת
- ק' הוּא בְּקְדָּשָׁה וְהָרִי אֶפְלֹו
- הַקְּלָפוֹת הַכּוֹחוֹת שֶׁל הַיִּפְךָ הַקְּדוּשָׁה
- הַמִּכְסוּת עַל הָאוֹר הָאֱלֹוִקִי וּמִסְתִּירוֹת
- אוֹתוֹ, כְּמוֹ קְלִיפָה מִכְסָּה אֶת הַפִּירִי,
- אֵינֵן אוֹמְרוֹת כְּפִי שֶׁאֲמַר פְּרַעַה
- "לִי יֹאדְרִי וְאֵנִי עֲשִׂיתִנִּי"³¹
- שׁוֹר כְּפִירָה מוֹחֲלֶטֶת בְּמִצִּיאוֹת הַבּוֹרָא
- אֶלָּא קָרוּ לָיָה אֶלְקָא
- דְּאֶלְקִינָא³² אֵלָּא קוֹרָאִים לְקְדוּשָׁה
- בְּרוּךְ-הוּא אֱלֹוִקִי הָאֱלֹוִקִים, הֵינּוּ
- שֶׁאֲמַנְם טוֹעִים לַחֲשׁוֹב שִׁישׁ אֱלֹוִקָה
- מִלְּבַדּוֹ אֲבָל מוֹדִים בְּמִצִּיאוֹתָו וְאוֹמְרִים
- שֶׁהוּא אֱלֹוִקִי כֹל הָאֱלֹוִהִים], וְיֵשׁ
- לִזְמֵר, שֶׁזֶּה יְרִידַת הַרְגֵּל הַשְּׁמָאֲלִי
- שֶׁל הָאוֹת ק' לַמַּטָּה מוֹרָה עַל
- הַמַּחֲשָׁבָה וְהִירֵדָה וְהַתְּגַלּוּת שֶׁל
- הָאוֹר הָאֱלֹוִקִי לַמַּטָּה מִן הַשּׁוֹרָה,
- הַמּוֹרָה עַל גְּלוּי אוֹר עֲלִיּוֹן
- בְּיוֹתֵר שֶׁאֵין גְּבוּל עַד הֵיכַן הוּא

(29) לְקוֹת פִּרְשָׁתָנוּ (בְּחֻקוֹתִי) מִזֶּה, ג. (30) רָאָה אוֹה"ת תְּרוּמָה ע' אֶתְקִיד וְאֵילֶךְ, נ"ך ס"ע מֵט וְאֵילֶךְ, הַמִּשְׁךְ בִּאֲתִי לִגְנִי הַשִּׁי"ת ס"ח. ס' הַעֲרִיכִים חֲב"ד מַעֲרַכַת אוֹתִיּוֹת אוֹת קו"ף, ע' שִׁכּוֹ וְאֵילֶךְ, וּש"נ. וְרָאָה ס' הִלְקוּטִים לְהַאֲרִיז"ל פ' רָאָה. (31) זח"ב צא, א. עֲמַה"מ ש"א פ"מ. וְרָאָה ס' הַעֲרִיכִים חֲב"ד, שֶׁם אוֹת לִמ"ד ס"ט (ס"ע קֶלֶד וְאֵילֶךְ). וּש"נ. (32) יִחְזָקָא כֵּט, ג. וְרָאָה שֶׁם, ט. (33) סוּף מִנְחוֹת. וְרָאָה תְּנִיָּא סִפְכ"ב (כח, א). פכ"ד (כט, סע"ב וְאֵילֶךְ), דְּרוּשׁ שַׁעַר הַשְּׁכִירָה (אוֹה"ת נ"ך ח"ב) פ"א (שֶׁם ע' תִּשְׁסוֹ וְאֵילֶךְ). וּפ"ח (ע' תִּשְׁפ' וְאֵילֶךְ). לְקו"ש חֲכ"א ע' 40.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 נמשך ומתפשט שְׁמִינִי בְּכָל מְקוֹם³³. וְכַמְבָּאָר³⁴ בתורת החסידות
- 2 בְּעֵינֵי אוֹת נ' אֶרְפָּה נו"ן סופית ד' "בו תִּדְבְּקוּן"³⁵, דִּלְפַּעֲמִים
- 3 כְּתִיב³⁶ "תִּדְבְּקוּן" בְּלִי נו"ן, וְרַק בְּפֶסוּק זֶה יִשְׁנָה בסוף המילה
- 4 אוֹת נ', כִּי לְאַחֲרֵי שְׁלֹמוֹת שִׁשָּׁה הַדְּבָרִים הַמְּנוּיִים בְּפֶסוּק³⁷
- 5 לִפְנֵי-זֶה, "אחרי ה' אלקיכם תלכו
- 6 ואותו תיראו ואת מצותיו תשמרו
- 7 ובקולו תשמעו ואותו תעבדו" בְּאִים
- 8 לְבַחֲיַנָּת נ' הַמּוֹרָה עַל הַמִּשְׁכָּת
- 9 בַּחֲיִינָת הַחֲמִישִׁים, כַּמְבּוּאָר
- 10 בחסידות, ספירת הבינה העליונה
- 11 מחולקת לחמישים דרגות המכונות
- 12 'שערים' ואמרו חכמינו ז"ל בגמרא
- 13 שישנם חמישים שערי בינה וכולם ניתנו
- 14 למשה רבינו חסר אחד, שנאמר
- 15 'ותחסרהו מעט מאלוקים' ורק ביום
- 16 פטירתו זכה לשער הנו"ן, ומבואר
- 17 בקבלה וחסידות שכך הוא העניין גם
- 18 לגבי ספירת העומר שהיא מ"ט ימים,
- 19 האדם מסוגל להגיע בעבודתו עד השער
- 20 המ"ט ואת שער הנו"ן משפיעים
- 21 מלמעלה בחג השבועות, כי עניין
- 22 החמישים הוא בחינה נעלית ביותר,
- 23 וּבַחֲיִינָה זוּ בַּחֲיִינָת הַחֲמִישִׁים
- 24 שְׁלֹמֶעֱלָה מִסְדֵּר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת
- 25 נִמְשָׁכָת ויורדת ובאה לידי גילוי
- 26 לְמֹשֶׁה מִן הַשְּׁוֹרָה, לְמֹשֶׁה עַד
- 27 אֵין תְּכִלִּית³⁸, כַּמְבּוּאָר בקבלה
- 28 וחסידות שעניין האין-סוף הוא, שאין
- 29 סוף וגבול למידת ההמשכה והגילוי
- 30 שֶׁלּוֹ שְׁזֹדְנוֹת עֲנִינִים של היפך
- 31 הקדושה לגמרי, גם מקבלים אור אלוהי
- 32 עליון ולכן נַעֲשֶׂה לוֹ כְּזִכִּיּוֹת³⁹,
- 33 עַד לְזִכִּיּוֹת מִמֶּשׁ ולא רק 'זכיות'
- 34 בכ"ף הדמיון.
- 35 וְהִנֵּה הַסֵּדֶר הָרְגִיל בְּזֶה
- 36 בעבודת ה' המורמות באותיות ח' וק'
- 37 ('אותיות החקיקה', כַּמְבּוּאָר לעיל)
- 38 הוּא בְּאֶפֶן ד' תְּמִידִין
- 39 כְּסִדְרָן, כְּסִדְרָן אוֹתִיּוֹת הָא-
- 40 ב', מִשְׁלַב לִשְׁלֹב לִפִּי סֵדֶר הַמִּיקוֹם שֶׁל כָּל אַחַת מֵהָאוֹתִיּוֹת הַלָּלוּ בִּאלֶיֶךָ

- בי"ת שֶׁבַתְחֻלָּה בָּאָה אוֹת ה' (כְּפִי סֵדֶר הָרְגִיל מִצַּד
- הַבְּרִיאָה, "בְּה' נִבְרָא הָעוֹלָם הַזֶּה"), וְאַחֲרֵיכֵן בָּאָה אוֹת
- ח' (עַל-יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם) שְׁמַחְבֵּר גַּם אֶת הָקוֹ הַשְּׁמָאֲלִי
- (כַּחַ הַמַּעֲשֶׂה) שְׁבָאוֹת ה' שְׁאִינֵנוּ מִחֻבּוֹר לָקוֹ הָעֲלִיּוֹן, וְאַחֲרֵיכֵן
- בָּאָה אוֹת ק' שְׁמוֹרָה עַל
- עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה עַד לִזְדוּנוֹת
- נַעֲשׂוּ לוֹ כְּזִכִּיּוֹת, כַּמְבּוּאָר לַעִיל.
- אֲמָנָם מִצַּד הָעֲבוֹדָה שְׁלֹא
- עַל-פִּי סֵדֶר וְהַדְּרָגָה, עֲבוֹדַת
- בְּעַל־יְדֵי תְשׁוּבָה, יִשְׁנָה עֲבוֹדָה
- בְּאֶפֶן לִפִּי סֵדֶר הַפּוֹן, לֹא לִפִּי סֵדֶר
- הָאוֹתִיּוֹת בִּאלֶיֶךָ בִּי"ת אֵלֹא
- שְׁמַתְחִילִים בָּאוֹת ק', שְׁזָהוּ
- מִצַּד סֵדֶר הָא־ב' בְּסִדְרֵ הַפּוֹן
- מֵהַסֵּדֶר הָרְגִיל דְּתִשְׁרֹן, מְלֻמָּשָׁה
- לְמַעַלָּה [כְּמוֹ הָא־ב' הַנֶּרְמָז
- בְּרִאשֵׁי-תִבְּכוֹת בְּתַפְלַת מוֹסָף
- בְּשַׁבָּת, תִּקְנַת שַׁבָּת כו']
- שֶׁתְּחִילָתוֹ בִּת', הַמִּילָה הַבָּאָה מִתְחִילָה
- ב'ש' וְכֵן הִלָּאָה], וְגַם אֲצִלּוֹ גַּם מִי
- שֶׁמִּתְחִיל בָּאוֹת ק', עֲנִיין הַתְּשׁוּבָה,
- צָרִיכָה לִהְיוֹת אַחֲרֵיכֵן אוֹת
- ה', הָעֲבוֹדָה ד' תְּמִידִין
- כְּסִדְרָן" וְכַמְבּוּאָר לַעִיל שֶׁהָאוֹת ה'
- הֵיא עֲנִיין הָעֲבוֹדָה בְּעוֹלָם כְּפִי שֶׁהוּא
- מִצַּד הַבְּרִיאָה.
- וְיִשְׁנֻ גַּם סֵדֶר הָעֲבוֹדָה לִפִּי
- סֵדֶר אַחֵר שְׁמַתְחִילִים בָּאוֹת ח',
- שְׁזָהוּ הַסֵּדֶר שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת בְּתִבְּכוֹת
- בְּמִילָה "חֻקָּה" הַמּוֹרֻכָּת מֵאוֹתִיּוֹת
- אֵלֹא לִפִּי הַסֵּדֶר שֶׁל ח' וְאַחֵר כֵּךְ ק'
- וְאַחֵר כֵּךְ ה', וּבְשִׁלּוֹשׁ אוֹתִיּוֹת
- אֵלֹא וְשְׁנֵי צְרוּפֵן הַסֵּדֶר שֶׁל
- הָאוֹתִיּוֹת בְּמִילָה נִכְלָל כְּלָלוֹת
- עֲבוֹדַת הָאָדָם כַּמְבּוּאָר לַעִיל.
- וְעַל-יְדֵי שְׁלֹמוֹת הָעֲבוֹדָה
- בְּכָל עֲנִינִים אֵלֹא, הֵן לִימּוֹד
- הַתּוֹרָה, הֵן בְּעֲבוֹדָה שֶׁל 'תְּמִידִין
- כְּסִדְרָן' וְהֵן בְּעֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה, בְּאִים
- אֵל הַגָּאֻלָּה דְּלַעֲתִיד, בְּקֻרֹב מִמֶּשׁ.

(34) ראה אוה"ת תרומה שם. חנוכה שלד, א. ס' הערכים שם, אות קו"ף, ס"ע שדמ ואילך. (35) לקו"ת ראה כ, ב ואילך.

(36) ראה יג, ה. (37) יהושע כג, ח. (38) ראה לקו"ת שם. וראה אוה"ת ראה ע' תרפא. ביאורי הזוהר להצ"צ ע' תכט. (39) יומא

בס"ד. שיחת שבת פרשת בהר בחוקותי, מבה"ח סיון ה'תשמ"ח.

בלתי מוגה

א. נהוג לאחרונה לפתוח בענין "והחי יתן אל לבו"¹ – לימוד והוראה מתחילת פרשת השבוע ופירוש רש"י, כולל גם – מה'פרשה החסידית', דרושי החסידות על פרשת השבוע ב'ליקוטי תורה' וכו', ועל-דרך-זה בנוגע ללימוד והוראה משאר שיעורי היום בתורה.

ובהקדמה – שלימוד הוראה מעניני התורה ("החי יתן אל לבו" – בקן השמחה והטוב, טוב הנראה והנגלה) זמנו בכל ימי השנה, ועל-אחת-כמה-וכמה בימים מיוחדים שיש להם השפעה על ימים נוספים (לפניהם ולאחריהם), כבנידון-דידן: יום השבת, ובזה גופא – שבת בימי ספירת העומר, ובפרט בקביעות שנה זו שיום השבת הוא גם סיום שבוע שלם של ספירת העומר ("תמימות" גם בימי השבוע²), ובזה גופא – שבת מברכים חודש סיון, החודש של מתן-תורה (לאחרי סיום ההכנה בספירת העומר) – הרי בוודאי שענין "והחי יתן אל לבו" צריך להיות בהדגשה יתירה, להיותו בקשר ובשייכות לכללות ענין מתן-תורה.

ב. ובזה יש להעיר אודות ענין הדורש תיקון: כשמדברים אודות ענין "והחי יתן אל לבו" בקשר ובשייכות להכנה ליום טוב' מסויים וכיוצא בזה, ומעוררים שיש להשתדל בענין פרטי – מובן וגם פשוט שענין פרטי זה בא בהוספה על כל הענינים הידועים לפני-זה, אשר מרוב הפשיטות שבדבר אין צורך להזכירם.

אמנם, לפעמים קורה שמרוב ההתלהבות כו' בפרסום הענין שבא בהוספה, שוכחים אודות הענינים העיקריים, ולכן כשמפרסמים אודות ההכנות לחג השבועות, מפרסמים רק את ההצעה על ההשתדלות להביא כל ילדי ישראל לבית-הכנסת לשמיעת עשרת הרבבות, להוסיף בצדקה וכיוצא בזה, ותו לא מידי. ולכן, יש צורך להדגיש שענינים הנ"ל באים בהוספה על העיקר, ופשיטא, שיש לפרסם אודות ההכנות העיקריות לחג השבועות, כפי שנתבארו בריבוי מקומות, אפילו לפני שלומדים הענינים שנתבארו בתורת החסידות, כ-אם בספרי מוסר כו', עד ל"קיצור שולחן ערוך", הן כפשוטו, והן בתוכנו – בלשון עם ועם.

וכאמור, ענינים אלו נתפרשו ונתבארו בריבוי מקומות בתורה, אלא שמצד חושך הגלות יש צורך להדגיש שענינים אלו לא ישארו ב'תורה', אלא יומשכו גם בעולם. כלומר, עם היותו (על-פי תורה) בגדר של 'עולם', מלשון העלם (והסתר)³, הרי התורה היא 'בעלהבית' על מציאות העולם⁴, ופועלת שהעולם לא יהיה מציאות בפני-עצמו, אלא חדור בתורה, עד שנעשה מציאות אחת עם התורה.

וענין זה (פעולת התורה בעולם) מודגש בכללות ענין מתן-תורה – נתינת התורה בעולם דוקא, ובאופן שהתורה חודרת במציאות העולם, כמאמר רבותינו ז"ל⁵ "שור לא געה כו' העולם שותק ומחריש", מעין ודוגמת השלימות דלעתיד-לבוא ("כבר היה לעולמים מעין זה בשעת מתן-תורה"⁶), שמציאות העולם נעשית דירה לו יתברך, אשר ענין זה נפעל על-ידי "מעשינו ועבודתינו"⁷ של בני-ישראל, ש"את העולם נתן בלבם"⁸, כל העולמות, וכנוסח התפילה שלאחרי ספירת העומר – "ועל-ידי-זה יושפע שפע רב בכל העולמות".

ג. ויש להוסיף שגם בפעולת התורה בעולם, נוסף עילוי מיוחד בשנה זו, 'שנת הקהל', ושנת תש"מח וְתש"מח:

(6) תניא פל"ו (מו, א).

(7) שם רפ"ז.

(8) קהלת ג, יא. וראה זח"א קצה, ב. לקו"ת במדבר ה, רע"ב.

וש"נ.

(1) קהלת ז, ב.

(2) ראה קה"ר פ"א, ג ובמת"כ שם.

(3) לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ.

(4) ראה ירושלמי כתובות פ"ב ה"ב, וש"נ.

(5) שמו"ר ספכ"ח.

- 1 ענין ה"הקהל" בישראל - "הקהל את העם, האנשים והנשים והטף גו' ושמרו לעשות את כל דברי
- 2 התורה הזאת"⁹ - פועל גם במציאות העולם, שנברא "בשביל ישראל"¹⁰, היינו, אסיפת והקהלת כל עניני
- 3 העולם (וכל העולמות) כדי שיקיימו בהם עניני התורה ומצוות בתכלית השלימות - "כמצות רצונך"¹¹
- 4 על-ידי השלימות שנעשית בכל פרטי דומם-צומח-חי-מדבר שבעולם.
- 5 וענין השמחה (תשמח ותשמח) - שפורצת כל הגדרים¹², כולל גם גדרי ה"עולם", מלשון העלם, ולכן
- 6 נמשכים ומתגלים כל עניני התורה במציאות העולם.
- 7 ובכל הנ"ל נוספת גם מעלת המקום - "בית גדול", "שמגדלין בו תורה, ומגדלין בו תפילה"¹³, וכן
- 8 צדקה וגמילות-חסדים, של "גדול הדור", כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו.
- 9 ד. ויהי-רצון שיהיה "החי יתן אל לבו" בנוגע לכל ענינים אלו (כדלקמן), הן בנוגע לכללות הזמן,
- 10 והן בנוגע לתחילת פרשת השבוע ופירוש רש"י, בהוספה על ההוראה הכללית מחיבור "בהר"
- 11 ו"בחוקותי": "בהר" - צומח שבדומם, תכונת הגידול והצמיחה אפילו בדומם, ו"בחוקותי" - ענין
- 12 החקיקה, וההשפעה ההדרית שביניהם (כמדובר בשנים שלפני-זה¹⁴).
- 13 וכל ענינים אלו - באופן של שמחה, ובאופן של "הקהל", אשר על-ידי-זה זוכים לשמחה ו"הקהל"
- 14 בתכלית השלימות - כאשר יקויים היעוד "ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל"¹⁵, "קהל גדול ישובו
- 15 הנה"¹⁶, לארצנו הקדושה (שתהיה במצב של הרחבה - "ירחיב ה' אלקיך את גבולך"¹⁷), ושם גופא -
- 16 לירושלים עיר הקודש (שגם היא תהיה במצב של הרחבה - "וראמה גו'¹⁸"), ושם גופא - לבית-המקדש
- 17 השלישי ("מקדש אדני-כוננו ידיך"¹⁹, ככל פרטי הענינים שנאמרו בנבואת יחזקאל²⁰ אודות בית-המקדש
- 18 דלעתיד), עד לקודש הקדשים - הנקודה הפנימית של 'עולם-שנה-נפש' - "אשר על ענין שלוש בחינות
- 19 אלו הוא יסוד של ספר יצירה"²¹ (ומ"יצירה" - נמשך גם לעולם העשיה).
- 20 והעיקר - שכל זה יהיה בזריזות, ויתירה מזה - שאין צורך ב'זריזות' (ששייך לומר רק בענין שצריך
- 21 לבוא בעתיד, שיבוא באופן של זריזות), מכיון שכבר ישנה הגאולה בפועל, ונמצאים באמצע הענין, ועד
- 22 לאמצע שהוא באופן של שלימות, על-דרך אמצע החודש, ש"קיימא סיהרא באשלמותא"²²,
- 23 ובפשטות - גאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו בתכלית הזריזות, "לא עיכבן המקום
- 24 כהרף עין"²³, תיכף ומיד ממש,

*

- 25 ה. הביאור בפירוש רש"י ריש פרשת בהר, "מה ענין שמיטה אצל הר סיני", ובריש פרשת בחוקותי,
- 26 "שתהיו עמלים בתורה", וההוראות בקשר ובשייכות לעבודת ההכנה למתן-תורה - הוגה על-ידי כ"ק
- 27 אדמו"ר שליט"א, ונדפס לעיל.
- 28 ו. ויש להוסיף עוד לימוד והוראה בכל הנ"ל:
- 29 נוסף על האמור לעיל ש"הר סיני" הוא ענין התורה (וצריך להמשיכה ב"ענין שמיטה" הקשור עם
- 30 מציאות העולם) - יש לומר גם לאידך גיסא²⁴, ש"הר (הר) סיני" קשור (גם) עם "מדבר סיני", "מדבר"
- 31 לגריעותא, "מדבר העמים"²⁵, דקאי על כללות זמן הגלות²⁶.

(9) וילך לא, יב.
 (10) פירש"י עה"ת בתחילתו. ועוד.
 (11) נוסח תפילת מוסף. וראה תו"ח ר"פ ויחי. ובכ"מ.
 (12) ראה בארוכה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכנ ואילך.
 (13) מגילה כז, רע"א.
 (14) שיחת ש"פ בהו"ב תשמ"ז. ועוד.
 (15) ישע' כז, יב.
 (16) ירמ' לא, ז.
 (17) שופטים יט, ח ובפירש"י.
 (18) זכרי' יד, יו"ד. וראה ב"ב עה, ב.
 (19) בשלח טו, יז ובפירש"י.
 (20) קאפיטל מ ואילך.
 (21) אוה"ת יתרו ע' תתטז ואילך.
 (22) זהר ח"א קנ, רע"א. ח"ב פה, רע"א. ועוד.
 (23) מכילתא ופירש"י בא יב, מא.
 (24) ראה לקו"ת במדבר ד, ג.
 (25) יחזקאל כ, לה.
 (26) ראה בחיי ועוד ר"פ מסעי, לקו"ת דרושי אלה מסעי, וביאורם.

ועל זה באה ההוראה מהחיבור ל"ענין שמיטה" - שגם כאשר נמצאים ב"מדבר (סיני)", "מדבר העמים", בכחו של יהודי לפעול על עצמו שיהיה אצלו מעמד ומצב ד"שמיטה", "ושבתה הארץ שבת לה", על-דרך ובדוגמת המעמד ומצב בימות המשיח.

והענין בזה: כדי שיהודי יוכל לעבוד עבודתו בלימוד התורה וקיום המצוות כדבעי, צריך להיות מעמד ומצב של מנוחת הנפש ומנוחת הגוף, שמחה וטוב לבב כו', כמו שכתב הרמב"ם²⁷ בנוגע ליעודים הגשמיים שבתורה (כולל היעודים שבפרשתנו) ש"הבטיחנו בתורה.. שיסיר ממנו כל הדברים המונעים אותנו מלעשותה.. וישפיע לנו כל הטובות המחזיקות את ידינו לעשות התורה, כגון שובע ושלוש וריבוי כסף וזהב, כדי.. (ש)נשב פנויים ללמוד בחכמה ולעשות המצוה כו'", וממשיך²⁸: "ומפני זה נתאו כל ישראל.. לימות המשיח, כדי שינוחו ממלכיות שאינן מניחות להן לעסוק בתורה ובמצוות כהוגן, וימצאו להם מרגוע וירבו בחכמה כו'".

ואף-על-פי-כן, גם כאשר נמצאים בזמן הגלות, "מדבר העמים", ויש דברים המבלבלים כו' להתעסק בתורה ומצוות כהוגן - בכוחו וביכלתו של יהודי לפעול על עצמו שמצב הגלות לא יפריע לו לשלימות העבודה בתורה ומצוות - על-ידי-זה שמתבונן ומצייר לעצמו את מצב הגאולה שזוכים אליה תיכף ומיד ממש, שאז נעשה בהרגש נפשו, מצב שהוא מעין ודוגמת מצב הגאולה²⁹.

[ועל-דרך המדובר כמה פעמים, שענין "תורתו אומנתו"³⁰ שייך אצל כל אחד ואחד מישראל - שבמשך הזמן שקובע לתורה, הוא מצייר לעצמו שאין שום דבר בעולמו מלבד התורה],

וכפי שרואים במוחש בטבע בני-אדם, שרגש השמחה והתענוג בגלל מאורע שמתרחש במשך זמן מסויים ביום, פועל על היום כולו, גם על התחלת היום לפני בוא המאורע, בקדו שיעומד להתרחש תיכף מאורע המשמח.

ויהי-רצון שעוד בימי הגלות האחרונים, יתן הקב"ה לכל אחד ואחד מישראל כל המצטרך לו בשביל עבודתו בקיום התורה-ומצוות, כמו שכתוב בפרשתנו "אם בחוקותי תלכו גו' ונתתי גשמיכם בעתם", כידוע³¹ הפירוש (בשם הבעל-שם-טוב) ש"גשמיכם" הוא מלשון גשמיות, היינו, שכל הענינים הגשמיים הם "בעתם", וכל שאר הברכות האמורות בפרשה, עד לסיום הפרשה - "והתהלכתי בתוכם גו' ואולך אתכם קוממיות", בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, תיכף ומיד ממש.

*

ז. מאמר דיבור-המתחיל "אם בחוקותי תלכו" גו'.

ח. כאן המקום להזכיר אודות אלו שהכניסו קנקני משקה עבור התועדויות ומסיבות בקשר עם הקמת בתי חב"ד, בתי תורה תפילה וגמילות-חסדים (כל שלושה הקוים יחד, ועל-כל-פנים אחד מהם).

וכרגיל בכגון-דא - יעלו ויכריזו אודות פרטי הדברים, ויזמינו את המסובים וכו'.

ויהי-רצון שפעולות אלו ימהרו ויזרזו עוד יותר את בנין בית-המקדש השלישי, "מקדש אדני כוננו ידיך", בביאת משיח צדקנו, שאז תהיה גם התועדות חסידית בתכלית השלימות, "כמים לים מכסים"³², במהרה בימינו ממש, ומתוך שמחה וטוב לבב.

[לאחרי חלוקת המשקה - התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "והריקותי לכם ברכה"].

*

(31) ראה כש"ט סר"ז. וסרנ"ו. "היום יום" כ"ח תשרי. וראה

גם פי' הרמב"ן עה"פ.

(32) ראה המשך וככה תרל"ז רפמ"ו. סה"ש תש"ד ע' 129.

(27) הל' תשובה רפ"ט.

(28) שם ה"ב.

(29) ראה שיחות דלעיל הערה 65.

(30) שבת יא, א.

- 1 ט. נוסף על כל האמור לעיל, יש ללמוד הוראה - "והחי יתן אל לבו" - גם מ'פרקי אבות' שלומדים
- 2 בשבת זו, פרק חמישי (הקשור גם עם המדובר לעיל (במאמר) בענין אות ה', ב"ה' נברא העולם הזה"33,
- 3 שלושה האופנים בציוור הרגל השמאלית של אות ה', כנ"ל בארוכה).
- 4 ובהקדמה - ש'פרקי אבות' הם חלק מהמשניות שסודרו על-ידי "רבי", "רבינו הקדוש", "רבינו" של
- 5 כל אחד ואחד מישראל, שלכן ענינו שייכים לכל אחד ואחד מישראל, כולל גם דרגת הקדושה שלו
- 6 (שנקרא "הקדוש"34), שגם בענין זה נקרא "רבינו", ומזה מובן גם בנוגע להוראות מ'פרקי אבות', "מילי
- 7 דחסידותא"35, ששייכים לכל אחד ואחד מישראל, כולל ובמיוחד - בקשר ובשייכות להכנה ל"זמן מתן
- 8 תורתנו", שלכן לומדים 'פרקי אבות' בשבתות שבין פסח לעצרת36.
- 9 ובזה נכלל גם פרק ששי דמסכת 'אבות' - אף שהמאמרים שבו אינם משניות, אלא ברייתות, שנשנו
- 10 מחוץ לבית-מדרשו של רבינו הקדוש (בבית מדרשו של רבי חייא ורבי אושעיא), ולכן נקראו "ברייתות",
- 11 מלשון חוץ (תרגום "מחוץ" - "מברא"37, הרי על-פי מנהג ישראל ("תורה היא"38) נקבעו בהמשך אחד
- 12 למשניות חמשת פרקי מסכת אבות - "פרק ששי", שמזה מובן שגם הן שייכות למשנתו של רבי (נוסף
- 13 על כללות שייכות הברייתות למשנתו של רבי - "רבי לא שנה, רבי חייא מנא ליה"39).
- 14 וכן יש להתעכב על שיעור היומי ברמב"ם, לכל לראש - הבנת פשוטם של ההלכות. שהרי, ספרו של
- 15 הרמב"ם הוא "תורה שבעל-פה" (אף שנקרא "משנה תורה", משנה לתורה שבכתב), שבה אין יוצאים
- 16 ידי-חובת לימוד התורה אלא על-ידי הבנת הלימוד40. ונוסף לזה - לבאר גם הלימוד וההוראה ב"לתקן
- 17 הדעות"41.
- 18 י. בהתחלת פרק חמישי דמסכת אבות, שנינו: "בעשרה מאמרות נברא העולם, ומה תלמוד לומר,
- 19 והלא במאמר אחד יכול להבראות, אלא ליפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות,
- 20 וליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות".
- 21 [ביאור יתור הלשון "ומה תלמוד לומר", ובהקדמת הפרעון מן הרשעים לנתינת השכר לצדיקים -
- 22 נכלל בשיחות דלעיל סעיף יא, והערה 64].
- 23 והנה, בפירוש "מאמר אחד" - ישנם שני קצוות:
- 24 לפירוש אחד - "מאמר אחד" הוא למעלה מ"עשרה מאמרות", בחינת הכתר. ולפירוש אחר - "מאמר
- 25 אחד" הוא למטה מ"עשרה מאמרות", בחינת המלכות42.
- 26 [ועל-דרך שני הפירושים במספר י"ג, בנוגע לשלושה היתרים על העשרה - אם הם למעלה מן העשרה,
- 27 או שהם למטה מהעשרה43].
- 28 ושני הפירושים קשורים זה בזה - כי בחינת המלכות קשורה עם בחינת הכתר, ודוגמתו בעבודת
- 29 האדם - כמאמר "נשמה שנתת בי טהורה וכו' אתה נפתחה בי", מעולם האצילות עד לעולם העשיה,
- 30 ושם (בעולם העשיה) דוקא - "אתה משמרה בקרבי", מבחינה נעלית יותר אפילו מבחינת "נתת בי"44.
- 31 ונוסף לענין "מאמר אחד" בשני האופנים האמורים - ישנם גם כמה אופנים ב"עשרה מאמרות".
- 32 ובהקדמה - שלכאורה אינו מובן: מדוע כופל ומשלש "עשרה מאמרות" - "בעשרה מאמרות נברא
- 33 העולם. . מאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות.. מקיימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות" -
- 34 היפך דרך המשנה שהיא "בלשון קצר"?

(40) ראה הל' ת"ת לאדה"ז ספ"ב. וש"נ.

(41) ראה רמב"ם הל' תמורה בסופן.

(42) ראה פרדס ש"ב פ"ו, מדרש שמואל אבות רפ"ה, הובא

ונת' בד"ה פדה בשלום תרנ"ט. ד"ה הנ"ל (וד"ה שלום רב) תש"ד.

(43) ראה פרדס, שער עשר ולא תשע פ"ז.

(44) ראה לקו"ת שה"ש ל, רע"ג. ובכ"מ.

(33) מנחות כט, ב.

(34) ראה שבת ק"ח, ב.

(35) ראה ב"ק ל, א.

(36) ראה מדרש שמואל בהקדמה לפרקי אבות.

(37) ראה שם רפ"ו.

(38) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס קפ, סתצ"ד סט"ז. לקו"ש

חכ"ב ע' 56 הערה 2. וש"נ.

(39) עירובין צב, א, וש"נ.

ולכן צריך לומר, ששלוש הפעמים "עשרה מאמרות" שנזכרו במשנה, הם בשלוש דרגות (על-דרך המדובר בהתוועדות שלפני-זה⁴⁵ אודות שלוש הבבות במשנה⁴⁶ "הסתכל בשלשה דברים כו"') - (א) "עשרה מאמרות" כפי שהם מצד הבריאה - "בעשרה מאמרות נברא העולם", (ב) "עשרה מאמרות" כפי שנוסף בהם על-ידי העבודה ב"סור מרע" - "מאבדין (פעולה שלילית) כו' בעשרה מאמרות", (ג) "עשרה מאמרות" כפי שנוסף בהם על-ידי העבודה ב"עשה טוב" - "מקיימים (פעולה חיובית) כו' בעשרה מאמרות".

[ולהעיר גם מהמשנה שאומרים בסיום 'פרקי אבות' - "רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות"⁴⁷, ש"הרבה" כולל גם אופנים וסוגים שונים, ובכללות - "סור מרע" ו"עשה טוב", שהם שני אופני עבודה שונים, ולכן גם פעולתם בעולם שנברא בעשרה מאמרות היא באופן שונה].

יא. בשיעור היומי ברמב"ם - מצינו דבר פלא הדורש ביאור והסבר: "כל השיעורין האלו שמרחיקין בין הגפנים והתבואה או הירק, אינן אלא בארץ ישראל או בסוריא, אבל בחוצה לארץ מותר לזרוע בצד הגפנים בתוך הכרם לכתחילה"⁴⁸. וממשיך בהלכה שלאחר-זה⁴⁹, "ואף-על-פי שמוותר לזרוע הירק בצד הכרם בחוצה לארץ, הרי אותו הירק הזרוע שם אסור באכילה ואפילו בחוצה לארץ".

ולכאורה, הרי זה דבר פלא הדורש ביאור והסבר: הרי ידוע גודל הזהירות וההרחקה מכל ענין של תקלה, ולדוגמא: ההרחקה בנזיר שלא יתקרב (אפילו) לחרם, "אמרי, נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב"⁵⁰, כדי שלא יבוא לידי תקלה כו', ועל-דרך-זה בריבוי ענינים כיוצא בזה.

ועל-פי-זה: גם כאשר (א) עדיין לא הוסיף אחד ממאתיים⁵¹, (ב) ואיסורו (אפילו לאחר שיוסיף אחד ממאתיים) אינו איסור הנאה אלא איסור אכילה בלבד - אסור לעשות פעולה שיכולה להביא לידי תקלה, ואיך יתכן ש"מותר לזרוע בצד הגפנים בתוך הכרם לכתחילה"?

יב. הביאור בהלכה "שתי גינות כו"⁵² - ראה בשיחות דלעיל הערה 51. בסיום הענין, שתענוג הבורא נעשה תענוג הנברא, עד שפועל שמנונית בגוף, כהסיפור ברבי נחום מטשערנאביל - אמר:

וראוי ונכון לפרסם סיפור זה, ולהדגיש ההוראה שבדבר - בהוספה על ההוראות העיקריות אודות ההוספה בכל עניני התורה ומצוותיה, "סור מרע ועשה טוב", כולל ובמיוחד הוספה באהבת ישראל ואחדות ישראל, כהכנה ל"זמן מתן תורתנו", כנ"ל בארוכה.

ועוד והוא העיקר - שמהדיבור אודות תענוג הבורא שחודר ונעשה גם תענוג הנברא, יומשך כן בפועל, ולכל-לראש - בנוגע לגילוי חיבתן של ישראל אצל הקב"ה, אשר כתוצאה מזה גואל הקב"ה את בני-ישראל מהגלות, אפילו "בעל-כרחם"... ובפרט לאחר שכתב "כלו כל הקיצין"⁵³, הרי בוודאי ש"מיד הן נגאלין"⁵⁴, תיכף ומיד ממש.

*

יג. ענין נוסף בשבת זו - הכינוס של נשי ובנות חב"ד (שהתחיל לפני השבת, ונמשך ביום השבת, וביום ראשון שלאחר-זה).

ובנוגע לנשים - תוכן ענין "כי תבואו אל הארץ גו' ושבתה הארץ שבת לה" (שהכניסה לארץ צריכה להיות חדורה בכוונה ד"ושבתה הארץ שבת לה") מובן בפשטות - מאופן הנהגתן ביסוד הבית הפרטי שלהן בתור "עקרת הבית"⁵⁵:

(51) ראה רמב"ם הל' כלאים פ"ה הכ"א-כב.

(52) פ"ו ה"ה.

(53) סנהדרין צד, ב.

(54) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

(55) בהבא לקמן - ראה בארוכה שיחת יום א' כ"ח אייר,

בכינוס לנשי חב"ד.

(45) שיחת ש"פ אהר"ק ס"ט.

(46) אבות רפ"ג.

(47) מכות כג, רע"ב.

(48) הל' כלאים פ"ח הי"ג.

(49) הלכה יד.

(50) שבת יג, סע"א. וש"נ.

- 1 בנין בית בישראל - "בנין עדי עד" (כנוסח ברכת נישואין), על יסודי התורה והמצוות - צריך להיות
- 2 באופן שנבנה מתחילתו בשביל הכוונה והתכלית ד"ושכנתי בתוכם"⁵⁶, בבחינת "מקדש מעט", ואז נעשים
- 3 כל עניני הבית (עניני הרשות) חדורים בעניני קדושה, ועל-אחת-כמה-וכמה בני הבית, הבעל והילדים,
- 4 שכל מציאותם חדורה בקדושה, תורה ומצוותיה (בהשפעתה של "עקרת הבית") - בבחינת "שבת לה'",
- 5 היינו, שממשיכים לא רק קדושת "יום טוב", "מקראי קודש"⁵⁷, אלא גם קדושת השבת, "קודש מלה
- 6 בגרמיה"⁵⁸, שגם קדושה זו חודרת ב"שש שנים" שבהם עוסקים בעניני חול, "שדך" ו"כרמך".
- 7 ועל-ידי-זה זוכים גם להמשכת ברכותיו של הקב"ה בכל המצטרך, כולל ובמיוחד - שנעשים שותפים
- 8 להקב"ה (על-דרך מאמר רבותינו ז"ל⁵⁹ "נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית") על-ידי ענין הלידה -
- 9 "שלושה שותפין באדם, הקב"ה ואביו ואמו"⁶⁰, לידת בנים ובנות, בני חיי ומוזנא רויחא, ובכולם רויחא,
- 10 מתוך מנוחת הנפש ומנוחת הגוף, על-דרך ובדוגמת מנוחת השבת - "כל מלאכתך עשויה"⁶¹.
- 11 ויהי-רצון שהמשך הכינוס שלהן יהיה בהצלחה רבה ומופלגה - הן בנוגע להמשך ביום השבת-קודש
- 12 בזמן "רעוא דרעוין"⁶², הן במוצאי שבת, שבוודאי ישתתפו (או יערכו בעצמן) בסעודת 'מלוה מלכה',
- 13 "סעודת דדוד מלכא משיחא"⁶³, והן ביום הראשון - ככל פרטי התכנית של הכינוס, ובוודאי יוסיפו
- 14 כהנה וכהנה בקבלת החלטות טובות, והעיקר - קיומן במעשה בפועל.
- 15 ובנקודה הפנימית - שכל אחת ואחת תעשה מביתה הפרטי "מקדש מעט", אשר על-ידי-זה ממהרים
- 16 ומזרזים עוד יותר את בנין בית-המקדש השלישי, שיבנה במהרה בימינו ממש.
- 17 [כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה].

(61) מכילתא ופירש"י יתרו כ, ט. שו"ע אדה"ז או"ח סש"ו סכ"א.
 (62) זח"ב פח, סע"ב.
 (63) סידור האריז"ל (לר"ש מרשקוב).

(56) תרומה כה, ח.
 (57) אמור כג, ב"ד.
 (58) זח"ג צד, ב.
 (59) שבת יו"ד, א. קיט, רע"ב.
 (60) קידושין ל, סע"ב. וש"נ.

המשך מעמוד 20

שבת פרשת בהר-בחוקות, מברכים החודש סיון, ה'תשח"י

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מבלי שהמטה והתחתון מצידו יעשה פעולה של הכנה לזה ואפילו מבלי
- 2 שיהיה מודע לכך. אַחֲרֵיכּ נְרוּצָה קָאִי עַל הַזְמַן דְּסִפִּירַת פִּמָּאמֶר⁴⁷ הוּוּהוּ יִשְׂרָאֵל מִתְקַשְּׁרִין בְּאוֹרֵייתָא וְאוֹרֵייתָא
- 3 הָעֶמֶר כאשר העיקר הוא עבודת
- 4 האדם מלמטה, וְעַל-זֶה על
- 5 העבודה של האדם מצד עצמו, נֶאֱמַר נְרוּצָה לְשׁוֹן רַבִּים, שְׁמוּרָה עַל הָעֲבוּדָה
- 6 מלמטה למעלה נֶאֱמַר נְרוּצָה
- 7 לְשׁוֹן רַבִּים, שְׁמוּרָה עַל
- 8 הָעֲבוּדָה בְּב' הַקּוֹמוֹת דְּנִפְשׁ הַתּוֹרָה וְנִפְשׁ הַבְּהֵמִית.
- 9 הָאֱלֹקִית וְנִפְשׁ הַבְּהֵמִית.
- 10 וְנִפְשׁ הַבְּהֵמִית הַיִּצְאִי הַמְּלָךְ
- 11 חֲדָרָיו שֶׁמִּשְׁמַעו קִירוב וְחִיבוֹר
- 12 פְּנִימִי וְעַמּוּק קָאִי מְכוּון עַל

בס"ד. משיחות שבת פרשת בהר בחוקותי, מבה"ח סיון ה'תשמ"ח.

ובמיוחד בבוא שבת מברכים חודש סיון, שבו
נמשכת ברכה ונתינת כח לקבלת התורה.
ובפרטיות יותר - צ"ל ההכנה על יסוד הלימוד
וההוראה מפרשת השבוע שקורין בשבת מברכים
חודש סיון (בשנה זו), פרשת בהר בחוקותי, כפתגם
הידוע¹³ ש"צריכים לחיות עם הזמן", "לחיות" עם
פרשת השבוע¹⁴, ובלשון הידוע - "והחי¹⁵ יתן אל
לבו¹⁶". ולכל לראש - ראש והתחלת פרשת "בהר"
(שהיא גם ההתחלה דפרשת בחוקותי כשהן
מחוברין¹⁷) ופירוש רש"י (פשוטו של מקרא),
כדלקמן.

ב. בהתחלת פרשת "בהר", מעתיק רש"י את
התיבות "בהר סיני", ומפרש: "מה ענין שמיטה
אצל הר סיני, והלא כל המצוות נאמרו מסיני, אלא
מה שמיטה נאמרו כללותי ופרטותי ודקדוקי
מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני.
כך שנוי ב'תורת כהנים'. ונראה לי שכן
פירושה, לפי שלא מצינו שמיטת קרקעות שנשנית
בערבות מואב במשנה תורה, למדנו שכללותי
ופרטותי כולן נאמרו מסיני, ובא הכתוב ולמד כאן
על כל דיבור שנדבר למשה, שמסיני היו כולם
כללותיהן ודקדוקיהן, וחזרו ונשנו בערבות מואב".

פירוש רש"י זה - נתבאר כבר בארוכה
ובפרטיות במקום אחר¹⁸, ולכן נתעכב עתה רק על
ענינים נוספים שעדיין לא נתבארו:

(א) מהו הטעם שלימוד זה - ש"כולן נאמרו
כללותיהן ודקדוקיהן מסיני. כל דיבור שנדבר
למשה (ש)מסיני היו כולם כללותיהן ודקדוקיהן"

א. ענינו העיקרי של חודש סיון - המתברך
בשבת זו - מתן תורה, כמרומו גם בשמו של החודש
- "חודש השלישי"¹, "ירחא תליתאי", ע"ש נתינת
התורה, "אוריאן תליתאי"².
ובפרט שב"ראש³ חודש" סיון (שמכריזים
בברכת החודש⁴) נעשו ישראל ראויים לקבלת
התורה - כמ"ש⁵ "בחודש השלישי גו' ביום הזה
(ר"ח⁶) באו מדבר סיני גו' ויחן שם ישראל גו'",
"ויחן" לשון יחיד, "כאיש אחד בלב אחד"⁷, שאז
"אמר הקב"ה: הואיל ושנאו ישראל את המחלוקת
ואהבו את השלום ונעשו חני' אחת, הרי השענה שאתן
להם את תורת⁸".

וע"פ הידוע ש"הימים האלה נזכרים ונעשים"⁹,
היינו, שבכל שנה ושנה חוזר ונעשה הענין דנתינת
וקבלת התורה באופן מחודש¹⁰,

- ובהדגשה יתירה בשנה זו, שנת שלושת
אלפים ושלוש מאות למתן-תורה, כמשנת"ל
בארוכה¹¹ -

יש להתכונן כדבעי למתן-תורה השתא - החל
מעבודת ההכנה במשך כל ימי ספירת העומר¹²,

(1) יתרו יט, א.

(2) שבת פח, א.

(3) הכולל ומנהיג את כל ימי החודש - בדוגמת ה"ראש"
שכולל חיות כל הגוף ומנהיגו כו' (ראה לקו"ת דרושי ר"ה נח,
א ואילך. עט"ר שער ר"ה בתחלתו. ובכ"מ).

(4) ובפרטיות - בקביעות שנה זו - "ר"ח סיון ביום השלישי",
ע"ד ובדוגמת כללות הענין דמ"ת - "אוריאן תליתאי בירחא
תליתאי כו' ביום תליתאי".

(5) יתרו יט, א-ב.

(6) שבת פו, ב. פירש"י עה"פ.

(7) פירש"י יתרו שם, ב. וראה מכילתא שם.

(8) ויק"ר פ"ט, ט. דא"ז פ' השלום.

(9) ל' הכתוב - אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבים.
הובא ונת' בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.

(10) ראה אגה"ק סי"ה.

(11) שיחת ז' אדר שנה"ז.

(12) ובפרטיות: (א) התשוקה והגעגועים למ"ת (ראה ר"ן סוף
פסחים) - ע"י ההתבוננות בגודל העילוי והיוקר כו' דתורה, (ב)
בירור כל פרטי המדות דנפש הבהמית, מחסד שבחסד עד מלכות
שבמלכות, כדי שהאדם יהי' מבורר ומוזכך וראוי לקבלת התורה.
וראה לקמן סי"א.

(*) נוסף לכך שבכל שנה ה"ה (בשבוע הו' (דספ"ה) ביום ג', שאז נעשו
מוכנים למ"ת (תו"א יתרו טז, ג).

(13) "היום יום" ב' חשון. סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך.

(14) כולל גם - הפרשה החסידי, דרושי החסידות דפרשת
השבוע בלקו"ת וכו', עד לדרושי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו
(ראה גם שיחת ליל ד' דחג הפסח שנה"ז).

(15) קהלת ז, ב.

(16) כלומר, המשכת תוספת חיים (ע"י "תורת חיים") - "באור
פני מלך חיים" (משלי טז, טו), ועאכו"כ ע"י המלך עצמו (לא
רק "אור פני מלך") שהכניס עצמו בתורה - "אנא נפשי כתבית
יהבית" (שבת קה, א), ובאופן של נתינה ("יתן אל לברי"), "כל
הנותן בעין יפה נותן" (ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ), עד לחיים
גשמיים כפשוטם בטוב הנראה והנגלה למטה מעשרה טפחים.

(17) וראה לקמן ס"ט ואילך - השיבות להלימוד וההוראה גם
מהתחלת פ' בחוקותי.

(18) לקו"ש ח"ז ע' 276 ואילך.

32 "מצות" - "מה ענין שמיטה (ולא מצות שמיטה)
33 להר סיני", ואין זה מתאים עם המשך הלשון
34 "והלא כל המצוות נאמרו מסיני"?

35 וי"ל, שרש"י נקט סגנון זה כדי לרמוז שאלה
36 נוספות - כמשמעות הלשון "מה ענין שמיטה אצל
37 הר סיני":

38 ענין שמיטה הוא ביחס לעבודת האדמה
39 (לאחרי "כי תבואו אל הארץ"), ובמילא, אין זה
40 שייך ל"הר סיני" - הן מצד ריחוק הזמן כפשוטו,
41 לאחר ארבעים שנה, ולאח"כ י"ד שנה דכיבוש
42 וחלוקה (ועוד שש שנים דעבודת האדמה), והן
43 מצד תוכן המקום; ב"הר סיני", הר, ולא מקום
44 מישור, ועאכ"כ הר שהוא במדבר סיני - לא שייך
45 עבודת האדמה.

46 ועפ"ז נשאלת השאלה: "מה ענין שמיטה אצל
47 הר סיני", מהי שייכות "ענין שמיטה" ל"הר סיני"
48 (לא רק מצות שמיטה, אלא "ענין שמיטה"):

49 "ענין שמיטה" קשור עם עבודת האדמה, ואינו
50 שייך בזמן ובמקום ד"הר סיני", אלא בזמן ובמקום
51 אחר, "כי תבואו אל הארץ", ולאחרי ריבוי שנים.
52 ובזה נכללת גם השאלה, מדוע נאמר "כי תבואו
53 אל הארץ גו' ושבתה הארץ גו'" (אף שתחילה צ"ל
54 "שש שנים תזרע שדך") - מכיון שרש"י שואל
55 יתירה מזה (ויש בכלל מאתיים מנה²³) - לא רק
56 מדוע מקדימים "ושבתה הארץ" שיהי' בשנה
57 השביעית, אלא יתירה מזה, מדוע אומרים בהר סיני
58 ענין שמיטה (בכללותו) במקום "הפכ"י מהר סיני,
59 והרבה הרבה שנים לאח"כ!"

60 ד. ועפ"ז י"ל שגם תירוץ השאלה מדוע נאמר
61 "כי תבואו אל הארץ גו' ושבתה הארץ גו'", מרומז
62 בתירוץ של רש"י על השאלה "מה ענין שמיטה
63 אצל הר סיני" - ש"נאמרו כללותי ופרטותי
64 ודקדוקי מסיני":

65 ההוספה ד"פרטים" ו"דקדוקים" לגבי "כללות"
66 המצוה היא - בפשטות - לצורך קיום המצוה במעשה
67 בפועל, היינו, שכדי לקיים המצוה במעשה, לא
68 מספיק לומר כללות המצוה, אלא בהכרח לבאר גם
69 פרטי המצוה, עד לדקדוקי המצוה (דקדוקים

1 - אמרה תורה במצות שמיטה דוקא¹⁹, כלומר, מהו
2 המיוחד במצות שמיטה שדווקא בה נתפרש
3 ש"כללותי ופרטותי" כולם נאמרו מסיני", וממנה
4 למדין שכן הוא גם בכל המצוות?

5 (ב) שאלה בפשטות הכתובים - שלא נתבארה
6 (לכאורה) בפירוש רש"י, שענינו לפרש כל דבר
7 הדורש ביאור בפשוטו של מקרא:

8 בהמשך הכתוב על-דבר מצות שמיטה - נאמר
9 "דבר אל בני ישראל גו' כי תבואו אל הארץ גו'
10 ושבתה הארץ שבת לה". ואינו מובן: מכיון
11 שקיומה של מצות שמיטה בפועל הוא בשנה
12 השביעית, במפורש בהמשך הכתובים "שש שנים
13 תזרע שדך ושש שנים תזמור כרמך, ואספת את
14 תבואתה" (ואח"כ) "ובשנה השביעית שבת שבתון
15 יהי' לארץ גו'" - מדוע אומר הכתוב²⁰ "כי תבואו
16 אל הארץ גו' ושבתה הארץ שבת לה", דבר שיהי'
17 רק בשנה השביעית, לאחר העבודה בשדה ובכרם
18 במשך שש שנים²¹!?

19 ג. ויש לומר, שבשאלת רש"י "מה ענין שמיטה
20 אצל הר סיני כו'" - נכללת גם השאלה מדוע נאמר
21 "כי תבואו אל הארץ גו' ושבתה הארץ גו'".

22 ובהקדים - הדיוק בסגנונו של רש"י²² "מה ענין
23 שמיטה אצל הר סיני":

24 שאלת רש"י היא, מכיון ש"כל המצוות נאמרו
25 מסיני", מדוע מדגיש הכתוב "בהר סיני" במצות
26 שמיטה דוקא. ואינו מובן: (א) מדוע כותב רש"י
27 "מה ענין שמיטה אצל הר סיני", שמשמעות הסגנון
28 שמצות שמיטה אינה שייכת להר סיני - בה בשעה
29 שתוכן השאלה הוא להיפך, שהשייכות להר סיני
30 אינה חידוש במצות שמיטה, מכיון ש"כל המצוות
31 נאמרו מסיני"? (ב) מדוע משמיט רש"י תיבת

(19) אך שכו"כ מצוות לא נשנו במשנה תורה.

(20) דלא ככפ' משפטים (כג, ייא) "ושש שנים תזרע את ארצך גו' והשביעית תשמטנה גו'".

(21) להעיר מלקו"ת ריש פרשתנו: "משמעות הכתוב, כי מיד כי תבואו אל הארץ - ושבתה, קודם שיתחילו השש שנים". אבל, בפשוטו של מקרא י"ל שסומך על הפירוט בכתוב שלאח"כ, "שש שנים תזרע שדך גו' ובשנה השביעית שבת שבתון יהי' לארץ". אלא שאעפ"כ אינו מובן (וגם מיותר): מדוע הקדים הכתוב "ושבתה הארץ שבת לה", ככפנים. וראה לקמן ס"ח.

(22) ואף שכן הוא הלשון בתו"כ - הרי מצינו בכו"כ מקומות שרש"י משנה מלשונות חז"ל בהתאם לפירושו שהוא דוקא בפשוטו של מקרא, כידוע בכללי פירוש רש"י על התורה.

(23) ל' חז"ל - ב"ק עד, א. ב"ב מא, ב.

(24) להעיר משינויי הלשונות בפירוש רש"י, כולל גם שינויי הדפוסים נר' (ראה גם לקו"ש שם ע' 276), ואכ"מ.

1 [וע"ד המבואר במקום אחר²⁷ החילוק שבין
2 תורה למצוות - שהמצוות הן ציוויים לאדם איך
3 להתנהג בעולם, משא"כ התורה (כולל גם המצוות
4 כפי שהן בתורה²⁸), שהיא רצונו וחכמתו של הקב"ה
5 שלמעלה מגדר שייכות לעולם, ובלשון הגמרא²⁹ -
6 "חמודה גנוזה שגנוזה לך . . קודם שנברא
7 העולם"].
8

9 בסגנון אחר קצת: בכללות המצוה - מודגשים
10 בעיקר גדרי המצוה (נותן התורה ומצוה המצוות),
11 ובפרטי ודקדוקי המצוה - ההדגשה היא על גדרי
12 האדם שמקיים את המצוה, וגדרי העולם שבו
13 מקיימים את המצוה.
14

15 וזהו גם החילוק שבין "הר סיני" ל"ערכות
16 מואב" - ש"הר סיני" קשור עם גדרי העליון, היינו,
17 לא רק "מדבר סיני", מדבר למעליותא, שלא ישב
18 אדם שם, למעלה מ"ציוור" אדם³⁰, אלא בזה גופא
19 ה"ז באופן של "הר", הגבהה והתנשאות כו'; ואילו
20 "ערכות מואב" קשור עם גדרי התחתון.
21

22 ולכן, יש מקום וסברא לומר שרק כללות
23 המצוה (שבה מודגש בעיקר רצון העליון) נאמרה
24 מסיני, ואילו פרטי ודקדוקי - מכיון שהם קשורים
25 עם הקיום בפועל ע"י האדם (שהקיום בפועל
26 מוכרח להיות בפרטים ודקדוקים³¹), לכן נאמרו
27 (לא בסיני, מצד גדרי העליון, אלא) ב"ערכות
28 מואב" (גדרי התחתון).
29

30 והחידוש שבפרשתנו - "נאמרו כללותי"
31 ופרטותי ודקדוקי מסיני³² - שגם הפרטים
32

1 בפרטים עצמם, פרטי פרטים²⁴), שעל-ידם יודעים
2 כיצד צ"ל קיום המצוה במעשה בפועל.

3 והנה, בנוגע לכללות המצוות, מובן בפשטות
4 (ואין צורך לחדש) שהציווי על כל המצוות - גם
5 אלו שקיומן לאחר משך זמן רב - צ"ל (והי'
6 בפועל) בסיני²⁵ (וכמו שכתוב כמה פעמים, ומהם
7 בסיום וחותם פרשת בחוקותי²⁶ "אלה המצוות
8 אשר צוה ה' את משה אל בני ישראל בהר סיני"):

9 אבל בנוגע לפרטי ודקדוקי המצוה - יש מקום
10 וסברא לחלק ולומר, שבסיני נאמרו רק פרטי
11 ודקדוקי המצוות שצריכים לקיימם במעשה בפועל
12 תיכף ומיד (כמו: עשרת הדברות, פרטי הדינים
13 ד"משפטים" בנוגע לאופן ההנהגה בין אדם
14 לחבירו וכו'), משא"כ בנוגע למצוות שקיומן
15 במעשה בפועל אינו אלא לאחר משך זמן (רב), כמו
16 מצות שמיטה, שקיומה אינו אלא לאחר ש"תבואו
17 אל הארץ" (כולל כיבוש וחלוקה כו') - נאמר בסיני
18 רק כללות המצוה, ואילו פרטי ודקדוקי נאמרו (לא
19 בסיני, אלא) "בערבות מואב", בסמיכות זמן (ומצב)
20 ל"כי תבואו אל הארץ".

21 וזהו החידוש (שבפרשת "בהר") "וידבר ה' גו'
22 בהר סיני גו' כי תבואו אל הארץ ושבתה הארץ
23 וגו'" - ש"נאמרו (לא רק) כללותי" (אלא גם)
24 ופרטותי ודקדוקי מסיני", היינו, שגם הפרטים
25 והדקדוקים שצריכים לידע כדי לקיים במעשה
26 בפועל לאחר משך זמן, "נאמרו . . מסיני".

27 ה. וביאור הענין:

28 בציווי לאדם לעשות איזו מצוה - בהכרח לומר
29 לו את הפרטים איך לקיים את המצוה. ומכיון
30 שבכללות המצוה לא יודעים (עדיין) איך לקיים את
31 המצוה, מובן, שעיקר גדרה של כללות המצוה הוא
32 (לא הציווי לאדם שיקיימנה, אלא) מצות הקב"ה.
33 משא"כ פרטי ודקדוקי המצוה שענינם הוא הציווי
34 לאדם איך לקיים את המצוה.

25 ולכן, בפסוק "שש שנים תזרע את ארצך גו' והשביעית
תשמטה גו' (שבפ' משפטים), אין מקום לשאלה "מה ענין
שמיטה אצל הר סיני" (כמ"ש רש"י בר"פ משפטים "ואלה
המשפטים . . אף אלה מסיני") - מכיון שמדובר אודות כללות
המצוה.

26 ולפנ"ז (כו, מו) - "אלה החוקים והמשפטים והתורות
אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל בהר סיני ביד משה", ובפירש"י:
"והתורות, אחת בכתב ואחת בעל-פה, מגיד שכולם ניתנו למשה
בסיני".

27 "הדרן" על הש"ס (קה"ת תשמ"ח) סכ"ו.

28 להעיר, שהמענה של משה למלאכים על הטענה "תנה
הודך על השמים" (שבת פח, ב) הי' שאצלם לא שייך קיום ציווי
התורה.

29 שבת, שם.

30 ראה לקו"ת במדבר ב, ב ואילך. שה"ש כב, א ואילך.
ובכ"מ.

31 להעיר ממ"ש הרמב"ם במו"נ (ח"ג פכ"ו) ש"כלל המצוות
(הוא) בגלל תועלת מסוימת . . אבל פרטיהן . . הן לפשט הציווי
. . הצורך שיהיו שם פרטים כו'. וראה לקו"ש חל"ב ע' 178
הערה 34.

32 להעיר מהפולגותא (חגיגה ו, סע"א ואילך. וש"נ) "ר'
ישמעאל אומר, כללות נאמרו מסיני ופרטות באוהל מועד. ר'
עקיבא אומר, כללות ופרטות נאמרו בסיני", ומפשטות לשון

* ראה לקו"ש חז"ו ע' 283 ואילך. בביאור החילוק שבין "אוהל
מועד" ל"סיני" (בפנימיות הענינים) - שב"אוהל מועד" יש סדר,
מדידה והגבלה, בציוור דסדר השתלשלות, משא"כ "סיני" הו"ע
שלמעלה ממדידה והגבלה הנ"ל.

ומכיון ש"לא מצינו שמיטת קרקעות שנשנית
בערבות מואב, למדנו שכללותי' ופרטותי' כולן
נאמרו מסיני, היינו, שגם הפרטים השייכים לקיום
מצוה שהיא "בריוחוק מקום וחמון" מ"הר סיני",
נאמרו מסיני" - הרי מובן (במכל-שכן) שכן הוא
בכל המצוות, שפרטי ודקדוקי המצוות ביחס לקיום
ע"י האדם, הם חלק מעצם המצוה מצד רצון
העליון, "מסיני".

ז. ובוה מרומז גם התירוץ על מ"ש "כי תבואו
אל הארץ גו' ושבתה הארץ גו'", עוד לפני שכתב
"שש שנים תזרע שדך גו'":

תוכן החידוש שבכללות הפרשה, אודות שייכות
"ענין שמיטה אצל הר סיני", ש"נאמרו כללותי'
ופרטותי' ודקדוקי' מסיני" - הוא, שגם בפרטים
ודקדוקים (ביחס לקיום ע"י האדם) מודגש רצון
העליון, "סיני".

ותוכן זה מודגש גם (ואולי - יותר) בפרטי
הפרשה - שענין וציווי על השמיטה, לא נאמר ע"פ
הסדר של קיום המצוה בפועל, שתחילה הוא "שש
שנים תזרע שדך גו'" ואח"כ "ובשנה השביעית
שבת שבתון יהי' לארץ", כ"אם כפי שהמצוה היא
בתורה, מצד רצון העליון - "כי תבואו אל הארץ גו'
ושבתה הארץ שבת לה" (ורק לאח"ז מדברת
התורה בקיום בפועל - "שש שנים גו' ובשנה
השביעית גו'").

ח. ויש להוסיף בכל זה - בעומק יותר:
נאמרו כללותי' ופרטותי' ודקדוקי' מסיני" -
מדגיש לא רק שגם פרטי ודקדוקי המצוה הם חלק
מעצם המצוה מצד רצון העליון ("מסיני"), אלא
גם לאידך גיסא - שרצון העליון הוא בפרטי ודקדוקי
המצוה שמצד גדרי האדם והעולם, היינו, שרצון
הקב"ה הוא שקיום המצוה יפעל בירור וזיכוך
באדם ובעולם, שגם הם יהיו חדורים בגדרי העליון,
"סיני".

ובסגנון פשוט - המובן גם ל'בן חמש למקרא'
- שבקדעו גודל העילוי וההפלאה של מעמד הר סיני,
כמסופר בפשטות הכתובים "ויהי קולות וברקים
גו'"³⁶, "והר סיני עשן כולו, מפני אשר ירד עליו
ה' באש גו'"³⁷, "וכל העם רואים את הקולות גו'".

והדקדוקים ביחס לאופן הקיום במעשה בפועל ע"י
האדם, הם חלק מעצם המצוה מצד רצון העליון³³,
ולכן "נאמרו . . מסיני", גדרי העליון.

עפ"ז מובן גם הטעם שענין זה נתפרש בתורה
במצוות שמיטה דוקא - "שמיטה נאמרו כללותי'
ופרטותי' ודקדוקי' מסיני":

ענין (ועאכו"כ מצות) שמיטה - "רחוקה" מהר
סיני יותר משאר המצוות, הן מצד ריחוק הזמן,
שקיומה אינו אלא לאחר הכניסה לארץ, לאחר
כיבוש וחלוקה, ולאחרי שש שנים דעבודת
האדמה³⁴, והן מצד ריחוק המקום (שבהר סיני לא
שייך עבודת האדמה)³⁵, עד כדי כך, שיש מקום
לשאלה "מה ענין שמיטה אצל הר סיני".

רש"י משמע* שכונתו לשלול דעת ר"י ש"פרטות באוהל
מועד", כ"אם כדעת ר"ע ש"כללות ופרטות נאמרו בסיני".
אבל י"ל, שגם לדעת ר"י ש"פרטות נאמרו באוהל מועד" -
הרי "אוהל מועד" שבמדבר סיני (בסמיכות מקום ל"הר סיני" -
שחנו שם עד "בשנה השנית בחורש השני בעשרים לחורש"
(בהעלותך י', יא)) הוא ע"ד וברוגמת "הר סיני" (ובפרט ביחס
ל"ערבות מואב").

(33) ראה המשך תרס"ו ס"ע תקג (ועד"ז שם ע' נג) - "רצון
עצמי, שדבר זה מצוה ובאופן כך וכך דוקא לפי נושא העצמות",
היינו, שגם פרטי ודקדוקי המצוה, "באופן כך וכך דוקא", הם
רצון עצמי, "לפי נושא העצמות"***.

(34) משא"כ שאר המצוות התלויות בארץ, שקיומן מיד לאחר
ירושה ויישבה, במשך שש השנים דעבודת האדמה.

(35) משא"כ מצות "הקהל", שאף שקיומה לאחר שנת
השמיטה, "מקץ שבע שנים גו'" (ויק' לא, יד) - הרי, תוכנה
שייך ל"מ"ת, "הקהל את העם גו' למען ישמעו ולמען ילמדו גו'
ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת" (שם, יב), "כיום
שניתנה בו בסיני . . כאילו עתה נצטווה בה ומפי הגבורה
שומעה" (רמב"ם הל' חגיגה פ"ג ה"ו).

ועפ"ז י"ל, שהפולגתא דר"י ור"ע אם "פרטות באוהל מועד" או
"פרטות נאמרו בסיני", היא לשיטתייהו בכ"כ מקומות (גם בנוגע
למ"ת - מכילתא יתרו כ. א, שם, טו) אם גדרן של המצוות הוא כפי
שהם מצד הקצוה, הקב"ה (פרטות נאמרו מסיני), או כפי שהם מצד
האדם נצטווה במצוה (פרטות באוהל מועד - ציור סדר
השתלשלות, גדר התחתון) - ראה בארוכה "הדרן" על מסכת פסחים
(נדפס בהגש"פ (הוצאת קה"ת) בסופה).

(**) אבל ראה לקר"ש (שם ע' 277 ואילך) שפירוש רש"י בפשוטו של
מקרא מתאים גם (ואדרבה - מתאים יותר) לדעת ר"י, מכיון
שהפירוש ד"הר סיני" הוא - מדבר סיני, שבו ה' גם אוהל מועד.

(***) ומ"ש באוה"ת (בראשית כד' ו - תתרצב, סע"ב) שפרטי המצוות
הם רק מצד החכמה, אבל מצד הרצון עצמו "לא היו צמצומים כ"כ" -
אולי י"ל, כי שם מדובר ברצון דבחי' אריך (כמפורש שם), דמכיון
שהרצון דבחי' זו מוגדר בזה שרוא למעלה מעולמות, נוגע בו (בעיקר)
הכלל, ולא (כ"כ) הפרטים שמצד גדרי העולמות, משא"כ בבחי' רצון
העצמי דעצמות - נוגע גם הפרטים, וגם הם "לפי נושא העצמות".

(36) יתרו יט, טז.

(37) שם, יח.

ומזה למדים גם בנוגע לשאר המצוות - "כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני" - שרצון העליון הוא שיהי' בירור וזיכוך האדם והעולם (ע"י פרטי ודקדוקי המצוה), שגם הם יהיו חדורים בגדרי העליון, "סיני".

וזהו גם כללות ענין מתן־תורה בהר סיני - כפי שמבאר רבינו הזקן בספר התניא⁴¹ ש"כבר הי' לעולמים מעין זה בשעת מתן תורה, כדכתיב⁴² אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו, הראת ממש בראי' חושיית . . מסתכלין⁴³ למזרח ושומעין את הדיבור יוצא אנכי, וכן לארבע רוחות ולמעלה ולמטה כו", מעין הגילוי דלעתיד־לבוא, שאז תתגלה בפועל כוונת הבריאה - שנתאוהו הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים⁴⁴, היינו, שמציאות התחתונים נעשית דירה לעצמותו ית', בדוגמת הדירה שבה מתגלה האדם בכל עצמותו, "כדכתיב⁴⁵ ולא יכנף עוד מוריד, פי' שלא יתכסה ממך בכנף ולבוש"⁴⁶.

ט. ויש לקשר האמור לעיל גם עם פרשת בחוקותי:

מבואר בדרושי חסידות⁴⁷ ש"בחוקותי" הוא מלשון חקיקה, כמו אותיות החקיקה של הלוחות, אשר החילוק בינן לבין אותיות הכתיבה, הוא שבאותיות הכתיבה בדיו על הקלף, האותיות הן מהות בפני־עצמן (דיו), לא מהקלף כלל, וגם לאחר חיבור האותיות עם הקלף, הם שני דברים (ועד שיכולים להפריד ביניהם כו'), משא"כ אותיות החקיקה, שהאותיות הם ממהותן ויתירה מזה - מעצמותן של הלוחות אשר נחקקו מהם ובהם, באופן שלא שייך להפריד ביניהם כלל.

וענינו בעבודת האדם - שקיום התומ"צ צ"ל באופן של חקיקה ("בחוקותי תלכו"), היינו, שעניני התומ"צ צ"ל לא כמו דבר נוסף על מציאות האדם, כ־אם שנעשים חקוקים מיני' ובי', מציאות אחת.

1 וירא העם וינועו וגו'³⁸, אזי כשאומרים לו 2 ש"נאמרו כללותי' ופרטותי' ודקדוקי' מסיני", שגם 3 הפרטים והדקדוקים נאמרו מסיני, הרי זה פועל 4 שהקיום במעשה (ע"י הפרטים והדקדוקים) יהי' 5 חדור בעילוי וההפלאה של מעמד הר סיני, ובלשון 6 חז"ל³⁹ מה להלן באימה וביראה כו' אף כאן כו'".

7 וענין זה מודגש ביותר בפרשת שמיטה זו - 8 החיבור ד"ענין שמיטה" ו"הר סיני" - שעם היותם 9 ב' קצוות מן הקצה אל הקצה, כי "הר סיני" מורה 10 על גדרי העליון שלמעלה ממדידה והגבלה (כנ"ל), 11 ואילו "ענין שמיטה" קשור עם גדרי והנהגות 12 העולם, עבודת האדמה, "שש שנים תזרע שדך 13 וגו'", ועד שיש מקום לשאלה "מה ענין שמיטה 14 אצל הר סיני" - הרי, הכוונה היא ש"ענין שמיטה" 15 (לא רק מצות שמיטה, אלא "ענין שמיטה", שכולל 16 "שש שנים תזרע שדך") יהי' חדור ב"הר סיני", 17 היינו, שהארץ עצמה (שדך, כרמך - של האדם) 18 נעשית חדורה בגדרי העליון.

19 ובפרטיות יותר - "כי תבואו אל הארץ גו' 20 ושבתה הארץ שבת לה":

21 מהביאורים במה שכתוב "כי תבואו גו' ושבתה 22 הארץ גו'", ש"משמעות הכתוב, אשר מיד כי 23 תבואו אל הארץ - ושבתה, קודם שיתחילו השש 24 שנים⁴⁰ - שהכניסה לארץ ("כי תבואו אל הארץ") 25 צ"ל מלכתחילה על־מנת ש"ושבתה הארץ שבת 26 לה", ובמילא, גם במשך ה"שש שנים" שבהם 27 נעשית העבודה בשדה ובכרם, ה"ה חדור בכוונה 28 האמיתית - "ושבתה הארץ שבת לה", (אלא) 29 שמתגלית בפועל בשנה השביעית, שאז "שבת 30 שבתון יהי' לארץ".

31 ונמצא, שבענין זה מודגשת ביותר הכוונה של 32 בירור וזיכוך התחתון - לא רק בפרטי ודקדוקי 33 המצוה הקשורים עם גדרי התחתון (שגם הם נאמרו 34 מסיני), אלא גם במציאותו וגדריו של התחתון 35 עצמו, שעבודת האדמה ("שש שנים תזרע שדך") 36 עצמה, חדורה בענין "שבת לה", עד ש"ושבתה 37 הארץ (הארץ עצמה) שבת לה".

(41) פרק לו.

(42) ואתחנן ד, לה.

(43) ראה תקו"ז תכ"ב (סד, ב). תנחומא שמות כה. שמו"ר

פ"ה, ט.

(44) ראה תנחומא נשא טז. ועוד. תניא שם. ובכ"מ.

(45) ישעי' ל, כ.

(46) תניא, שם.

(47) לקו"ת ר"פ בחוקותי, ור"פ חוקת. ובכ"מ.

(38) שם כ, טו.

(39) ברכות כב, א. וש"נ.

(40) לקו"ת שבעה ערה 21.

כמובא בדרושי חסידות⁵² ש"אומרים על רבי נחום²⁹
מטשערנאביל, שהי' שמן בגופו מעניית אמן יהא³⁰
שמה רבא⁵³.³¹

י. ויש להוסיף, שבפרשת בחוקותי, מודגש (לא³²
רק בירור וזיכון האדם, אלא) גם בירור וזיכון³³
מציאות העולם:³⁴

בהתחלת הפרשה נאמר "אם בחוקותי תלכו³⁵
ואת מצוותי תשמרו גו' ונתתי גשמיכם בעתם³⁶
וגו'", וכל שאר הברכות האמורות בפרשה, עד³⁷
לסיום - "ואולך אתכם קוממיות⁵⁴".³⁸

ובזה נכלל גם שלימות השכר על כללות מעשינו³⁹
ועבודתנו בקיום התומ"צ - בימות המשיח ("ואולך⁴⁰
אתכם קוממיות"), היינו, נוסף על יעודים גשמיים⁴¹
הדרושים לצורך העבודה דקיום התומ"צ⁵⁵, אלא⁴²
גם תכלית השלימות דגילוי אלקות בעולם לעתיד-⁴³
לבוא, שאז יהי' שלימות הבירור והזיכון דגשמייות⁴⁴
העולם גופא - "מלאה הארץ דעה את ה'"⁵⁶ (ע"ד⁴⁵
הענין ד"ושבתה הארץ שבת לה'").⁴⁶

יתירה מזה, שלעתיד-לבוא חודר גילוי אלקות⁴⁷
בעולם באופן של "חקיקה" - "כמים לים⁴⁸
מכסים"⁵⁶, היינו, שמציאות הארץ (נוסף על⁴⁹
ש"מלאה" ב"דעה את ה'", בדוגמת הברואים⁵⁰
שבים, שכל מציאותם היא מי הים, "דעה את ה'")⁵¹

וההסברה בזה - ע"פ האמור לעיל שגם פרטי¹
ודקדוקי המצוה (עד לקיומם במעשה בפועל) מצד²
(וע"י) האדם הם "מסיני", היינו, שגדרי האדם³
נעשים חדורים בגדרי העליון, "סיני", עד שנעשים⁴
מציאות אחת ממש.⁵

ולדוגמא בעבודה בפועל - בלימוד התורה,⁶
כפירוש רש"י "אם בחוקותי תלכו, יכול זה קיום⁷
המצוות, כשהוא אומר ואת מצוותי תשמרו, הרי⁸
קיום המצוות אמור. הא מה אני מקיים אם⁹
בחוקותי תלכו, שתהיו עמלים בתורה":¹⁰

מכיון ש"קיום המצוות אמור", הרי מובן, שבזה¹¹
נכלל גם הלימוד המוכרח לדעת את המעשה אשר¹²
יעשון ואלה אשר לא תעשינה (פרטים ודקדוקים),¹³
ובמילא, ההוספה ד"בחוקותי תלכו" היא - "תהיו¹⁴
עמלים בתורה", היינו, עמל ויגיעה בלימוד התורה¹⁵
גם כשאין זה נוגע למעשה בפועל, חכמתו של הקב"ה¹⁶
מצ"ע (למעלה מגדרי העולם, "סיני"), ועד שכל¹⁷
מציאותו וחיותו היא - תורה, כהמשל דרבי עקיבא¹⁸
שבנ"י והתורה הם בדוגמת "דגים שבים"⁴⁸,¹⁹
שמציאותם של הדגים היא - מי הים⁴⁹.²⁰

וממשיך בכתוב "ואת מצוותי תשמרו", "הו²¹
עמלים בתורה על-מנת לשמור ולקיים"⁵⁰, היינו,²²
שגם הלימוד באופן ד"עמלים בתורה", חכמתו של²³
הקב"ה מצ"ע, "סיני", חודר ונמשך בקיום המצוות²⁴
בפועל מצד גדרי האדם (והעולם), עד למציאות²⁵
האדם גופא - שהחיות והתענוג הגשמי הוא²⁶
מהתורה עצמה (כפי שהיא למעלה מגדרי²⁷
האדם)⁵¹, ועד שתענוג זה פועל שמנונית בגוף,²⁸

(48) ראה ברכות סא, ב. ע"ז ג, סע"ב.

(49) ויומתק ע"פ דעת רשב"ג (מקואות פ"י מ"ז. ידיים פ"ב
מ"ב) דכל שהוא מבריית המים אינו חוצץ. - ואף שאין הלכה
כמותו (נת' בד"ה וראיתי אני, תרס"ב), הרי פסקין כוותי' בהא
דובחים (כב, א). וכבר שקר"י בזה בתו"ט מקואות שם. והאריך
בזה בס' גולת עליות שם. חיבור לטהרה, הל' מקואות כלל ב
בסופו (לפענ"ד בשינויא דחיקא). ועוד. ואכ"מ.
(50) פירש"י עה"פ.

(51) ובסגנון דתורת החסידות - שתענוג הנברא הוא מתענוג
הבורא (ראה המשך וככה תרל"ז פ"ב. ועוד).

ויש לקשר גם עם שיעור היומי ברמב"ם (הל' כלאים פ"ו
ה"ה) - "שתי גנות זו על גב זו, התחתונה עשוי' כרם. . . ואם
היתה העליונה עשוי' כרם כו'":

"שתי גנות זו על גב זו" - מבואר בלימוד ע"פ פנימיות
התורה, דקאי על שתי דרגות בענין התענוג (ע"ד הידוע בפי'
המשנה "שתי גנות זו על גב זו והירק בינתיים", דקאי על ג"ע
התחתון וג"ע העליון (אוה"ת על מארז"ל ע' לו ואילך)).

והנה, מצד גדרי האדם, הרי ענין ה"כרם" (שלימות ונחת כו')
הוא ב"עליונה", לעת"ל ובעוה"ב, כמארז"ל (אבות פ"ד מ"ז)
"יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה",
אבל לאמיתו של דבר, עיקר הכרם הוא - התחתונה, מכיון
שנתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים דוקא, ועי"ז בא כל
סדר ההשתלשלות - וגם מה שלמעלה מזה, שהרי ע"י שנתאוה
כו' בא הרצון "הראשון" - ראה המשך תרס"ו בתחילתו, ובכ"מ..
ולאחרי כו"כ ענינים צמצומים והמשכות וכו' בא מ"ת, שתי גינות
וכו'. ואכ"מ.

ומקדים הרמב"ם "התחתונה עשוי' כרם" פס"ד לאדם שגם
אצלו צ"ל "התחתונה עשוי' כרם" - כי שלימות העבודה היא
שתענוג הנברא הוא מתענוג הבורא, שלכן "יפה שעה אחת
בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב" (אבות שם); ורק
לאח"ז ממשיך "ואם היתה העליונה עשוי' כרם" - אם עדיין לא
הגיע לשלימות העבודה (כהסדר באבות - מילי דחסידותא -
שמקדים "יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט בעוה"ז", ואח"כ
מוסיף "יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב").

(52) סה"מ תרע"ח ע' קצט. "היום יום" ט"ו תמוז.
(53) וענין זה נעשה הוראה לכאורא, שגם אצלו יכול להיות
מעין זה.

(54) כו, יג. וראה ב"ב עה, א. וש"נ.

(55) ראה רמב"ם הל' תשובה רפ"ט.

(56) ישע"י יא, ט. וראה רמב"ם הל' מלכים בסופן.

הארץ שבת לה", עד לאופן של חקיקה, מעין 30
ודוגמת השלימות דלעתיד-לבוא⁶⁵ (כשיקויים 31
היעוד "ואולך אתכם קוממיות") - "מלאה הארץ 32
דעה את ה' כמים לים מכסים". 33

ופשיטא - שעוד לפני צ"ל תכלית הזהירות 34
מענינים בלתי־רצויים, "סור מרע"⁶⁶, וכדיוק 35
הלשון בהתחלת פרק חמישי דאבות (שלומדים 36
בשבת זו) "ליפרע מן הרשעים" ואח"כ "ליתן שכר 37
טוב לצדיקים", די"ל הביאור בלימוד והוראה 38
ב"מילי דחסידותא"⁶⁷, שתחילה צ"ל הסרת הענינים 39
המונעים והמבלבלים והבלתי־רצויים ("ליפרע מן 40
הרשעים"), ואח"כ יכול להיות (בשלימות) העלי' 41
בקודש בעניני "עשה טוב" ("ליתן שכר טוב 42
לצדיקים")⁶⁸, ובנידון־דידן, שלימות הבירור 43
והזיכרון דהגוף ונה"ב (תוכן העבודה דספה"ע) כדי 44
שהגילוי של קבלת התורה יומשך ב"כלי" נקי 45
ומזוכך בשלימות⁶⁹. 46

(65) כי הגילוי דלע"ל הוא הכוונה והתכלית דבריאת העולם
ש"לכך נברא מתחילתו" (תניא פל"ו), ולכן, כשהעבודה היא
באופן ד"חקיקה", שנרגש אצלו שכוונת הבריאה היא (לא כמו
דבר נוסף על העולם, אלא היא) עצמו הפנימי דהעולם גופא, אזי
גם ב"שש שנים" (לפני הגאולה) נרגש אצלו כבר הענין ד"שבת
להי'".

(66) ל' הכתוב - תהלים לד, טו, לו, כז.
(67) ולכן, אין זה בסתירה להמדובר כמ"פ (ראה גם שיחת
ש"פ אחר"ק ס"ח) שיש להתחיל מיד ב"עשה טוב", ועי"ז יתברר
הרע בדרך ממילא* (ראה גם לקו"ת שה"ש סח, ג) - כי המדובר
כאן בדרגא נעלית בעבודה, "מילי דחסידותא", ובזה גופא -
בפרק חמישי (דרגא חמישית, לאחר הקדמת ד' הפרקים־דרגות
שלפנ"ו), שאז יש צורך בשימת־לב מיוחדת על תכלית הזהירות
מענין בלתי־רצוי (לפי ערך דרגתו כו') כהכנה להעילוי והשלימות
ב"עשה טוב".

(68) להעיר גם מלקו"ת פירשתנו (בהר מ, ד ואילך) "בתחילה
ושבתה הארץ בבחי' סור מרע, ואח"כ שבת לה' בבחי' ועשה טוב
. . צריך כל אחד ואחד לעבוד בנפשו עבודת הכרם, לקצוץ
הקוצים, דהיינו המדות נפשיות שבאדם הבאות מנפשו החיונית .
ואחר הבירור שבת שבתון יהי' לארץ כו'".
(69) ראה לקו"ת בלק ע, ג: כמשל המלך ב"ו שרוצים לעשות
לו דירה נאה, שצריכים לפנות ההיכל מכל לכלוך . . ואח"כ לסדר
שם כלים נאים. וראה סה"ש תש"ג ע' 174, שעבודה מסודרת
ואמיתית באה לאחר הקדמת ההכשרה, כי לולי ההכשרה מאבד
ומלכלך ח"ו עניני העבודה ד"עשה טוב", עד"מ תנית מאכל טוב
ומתוק בכלי בלתי נקי, שע"ז מאבד המאכל הטוב.

(*) ועד"ז בעניני שכר ועונש - הסדר דפ' בחוקותי, שתחילה נאמר ענין
השכר ("ליתן שכר טוב לצדיקים"), ורק אח"כ נאמר גם ענין העונש
("ליפרע מן הרשעים"). "מין מקרבת" ואח"כ "שמאל דוחה" (ראה
שיחת ש"פ אחר"ק הנ"ל).

1 - גם) מכוסה לגמרי ב"דעה את ה'" "כמים לים
2 מכסים".

3 יא. עפ"ז מובן הלימוד וההוראה ("והחי יתן
4 אל לבו") מקריאת פרשת בהר־בחוקותי בשבת
5 מברכים חודש סיון - שההכנה למתן־תורה, החל
6 משבת מברכים חודש סיון (נוסף על ההכנה במשך
7 כל ימי הספירה) צריכה להיות בהתאם ללימוד
8 והוראה מפרשת השבוע ("לחיות עם הזמן") -
9 "בהר־בחוקותי":

10 לכל לראש - בנוגע ללימוד התורה, כמובן,
11 שההכנה העיקרית לקבלת התורה היא ע"י לימוד
12 התורה [ובפרט הלכות החג⁷⁰, כולל ובמיוחד -
13 לימוד חלקי התורה המבארים גודל והפלאה הענין
14 דמ"ת (הן בנגלה דתורה, לדוגמא: הסוגיא דמ"ת
15 במסכת שבת⁷¹, והן דרושי מ"ת בתורת החסידות),
16 שע"ז ניתוסף בתשוקה והגעגועים לקבלת התורה]
17 - שהלימוד חדור בידיעה והכרה ש"נאמרו כללותי'
18 ופרטותי' ודקדוקי' מסיני", שע"ז נעשה הלימוד
19 ע"ד ובדוגמת מתן־תורה בסיני⁷², "מה להלן
20 באימה וביראה כו' אף כאן כו'" (כנ"ל), ובאופן
21 של גיעה - "שתהיו עמלים בתורה", ועד שהתורה
22 נעשית אצלו באופן ד"חקיקה".

23 ומזה נמשך גם בעבודתו בבירור וזיכרון חלקו
24 בעולם, ע"י קיום המצוות במעשה בפועל, כולל גם
25 ההתעסקות בעניני הרשות באופן (ד"כל מעשיו
26 יהיו לשם שמים"⁷³, ובאופן) ד"בכל⁷⁴ דרכיך
27 דעה"⁷⁵ (כולל תורת הבעש"ט הידועה⁷⁶ שמעניני
28 העולם גופא למדים הוראות בעבודת ה'⁷⁷) -
29 שממשיך בחלקו בעולם העילוי ד"סיני", "ושבתה

(57) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס תכט.

(58) פי, א ואילך.

(59) ראה תו"א יתרו סז, ב.

(60) אבות פ"ב מ"ב.

(61) משל ג, ו.

(62) ראה בארוכה קונטרס משיחות ט"ו אייר, ל"ג בעומר,
וש"פ אמור שנה"ז.

(63) "היום יום" ט' אייר. כש"ט הוספות סק"ז קכט. וש"נ.

(64) וי"ל שמרומז גם בהתחלת פרק חמישי (שלומדים בשבת
זו) - "בעשרה מאמרות נברא העולם, ומה תלמוד לומר, והלא
במאמר אחד יכול להבראות כו'" - דלכאורה, יכול לשאול "והלא
במאמר אחד כו'" ללא ההקדמה ד"ומה תלמוד לומר"? וי"ל,
שבזה מרומז שכאשר יהודי שומע ע"ז ענין בעולם, ובפרט בנוגע
לתחילתו ובריאתו "בעשרה מאמרות נברא העולם", עליו לשאול
ולברר: "מה תלמוד לומר", מהו הלימוד וההוראה מענין זה
בעבודתו לקונו, תכלית בריאת האדם.

21 של בניי שנעשו ע"י פעולות האנשים והנשים
22 והטף שבהם, ע"ד ובדוגמת "מקדש מעט"⁷⁸.
23 וכפי שקורין תיכף בתפילת מנחה, אודות מנין
24 בניי - "מתוך חיבתן לפניו"⁷⁹, שמתגלית שלימות
25 חיבתן של ישראל אצל הקב"ה שבאה לידי ביטוי
26 במנין העשירי⁸⁰, "עוד תעבורנה הצאן על ידי
27 מונה"⁸¹, לא רק ע"י משה ואהרן ("תפקדו גו' אתה
28 ואהרן"⁸²), אלא ע"י הקב"ה בעצמו - "אני אספור
29 אתכם"⁸³.

30 ואז זוכים גם לקבלת התורה מהקב"ה בעצמו -
31 "תורה חדשה מאתִי תצא", מתוך שמחה וטוב לבב,
32 "בשמחה ובפנימיות"⁸⁴, ובפרט בשנה זו - שנת
33 תְּשׁוּמָח וְתְשׁוּמָח, עד לשלימות השמחה - "שמחת
34 עולם על ראשם"⁸⁵.

כנסיות והבתי־מדרשות (שהגנו על בניי שיוכלו להתפלל וללמוד
כו', ו"ספגו" את אותיות התפילה והתורה כו') - בוודאי יקבלו
שכרם שיחזרו ויקבעו בארץ ישראל.

ו"ל, שעד"ז הוא גם בנוגע לחרוטי, ואדרבה - במכ"ש וק"ו
- להיותו ה"סיבה" לכל עניני התומ"צ, שהם נצחיים (ראה תניא
פכ"ה: "יחוד זה למעלה הוא נצחי לעולם ועד, אלא שלמטה הוא
תחת הזמן כו" - בעולם הזה דוקא, עולם השינוי, משא"כ
לעתיד־לבוא - מצב שלמעלה משינוי*).

78 ראה יחזקאל יא, טז. מגילה שם.

79 פירש"י ר"פ במדבר.

80 ראה יל"ש ר"פ תשא. במדבר"ר פ"ב, יא. וש"נ.

81 ירמ' לג, יג.

82 במדבר שם.

83 יל"ש שם.

84 ראה לק"ש ח"ד ע' 1307. ח"ח ע' 272. ח"ג ע' 158.
ועוד.

85 ישעי' לה, י"ד. נא, יא.

(*) כולל גם השינוי שנעשה בקדושה דהר סיני ע"פ תורה - "במשוך
היובל המה יעלו בהר" (יתרו יט, יג) - דלכאורה תמוה ביותר וביותר
לומר שלעת"ל ישאר הר סיני במקומו עתה קרוב לרפידים וכו' וישאר
כן לנצח! ועכ"ל שלעתיד־לבוא יתבטל שינוי זה.

1 ונוסף לזה, יש לעסוק גם בענינים שדובר
2 אודותם בשנים האחרונות (בהוספה על כל האמור
3 לעיל), כולל בנוגע לפועל - להשתדל להביא את
4 כל ילדי ישראל לבית־הכנסת (לכל־הפחות)
5 לשמיעת עשרת הדברות ב"זמן מתן תורתנו",
6 "כאילו אתם עומדין לפני הר סיני ומקבלין את
7 התורה"⁷⁰, ובהדגשה יתירה בשנה זו - ג' אלפים
8 וג' מאות למתן־תורה, וגם 'שנת הקהל', "הקהל
9 את העם, האנשים והנשים והטף"⁷¹, "כיום שניתנה
10 בו בסיני"⁷².

11 יב. ויה"ר שע"י ההכנה וההליכה והוספה בה,
12 שתהא מתאימה לקבלת התורה - נזכה לשלימות
13 הגילוי דמתן־תורה לעתיד־לבוא, "תורה חדשה
14 מאתי תצא"⁷³.

15 ובפשטות - שתיכף ומיד זוכים לקיום היעוד
16 "ואולך אתכם קוממיות" לקבלת פני משיח צדקנו,
17 "בנעריו ובזקניו גו' בבנינו ובבנותינו"⁷⁴, ו"כספם
18 וזהבם אתם"⁷⁵ (בגשמיות, ועאכו"כ ברוחניות⁷⁶),
19 ועאכו"כ הבתי־כנסיות ובתי־מדרשות שעתידין
20 שיקבעו בארץ ישראל⁷⁷, כולל גם בתיים הפרטיים

70 פסיקתא דר"כ פ' בחודש השלישי (הובא ברוקח סרצ"ו).

71 וילך לא, יב.

72 רמב"ם הל' חגיגה פ"ג ה"ו.

73 ישעי' נא, ד. ויק"ר פ"ג, ג.

74 בא יו"ד, ט.

75 ישעי' ס, ט.

76 ראה תו"א ר"פ וישב. ובכ"מ.

77 מגילה כט, א. - ולכאורה פשוט, שהכוונה אינה רק
לבתי־כנסיות ובתי־מדרשות שקיימים בהווה (בזמן הגאולה),
אלא גם לאלו שהיו קיימים במשך הדורות שלפניו [אע"פ שחברו
כו' - ולהעיר מפס"ד הרמב"ם (הל' ביהב"ח פ"ו הט"ז)
ש"קדושת המקדש (וי"ל - זיל בתר טעמא - דכולל מקדש מעט).
מפני השכינה ושכינה אינה בטלה, והרי הוא אומר (פרשתנו כו,
לא) והשמות את מקדשיכם . . אע"פ ששוממים, בקדושתם הן
עומדים"], שהאבנים העצים והעפר כו' שמהם נעשו הבתי־

המשך ביאור למס' זבחים ליום שישי עמ' א

8 - על מה ששנה התנא בברייתא (ראה תריכ צו פרק יג), כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר
9 'וְאֵם הָאֵבֶל יֵאָכֵל בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי פְּגוּל הוּא לֹא יִרְצֶה' בְּפֶרֶשְׁת
10 'קְדוּשִׁים תִּהְיוּ' (ויקרא יט ז), שֶׁאֵין תִּלְמוּד לזֶמֶר - אֵין מִלְמַדוֹ
11 הַכְּתוּב עַל מַחֲשַׁבֶּת חוּץ לזִמְנוֹ (וכפי שראוי היה לפרשן
12 לַבְּאִירָה), שֶׁהֵרִי כִּכֵּר נֶאֱמַר לְעֵיל (שם ז יח) 'וְאֵם הָאֵבֶל יֵאָכֵל
13 מִבֶּשֶׂר זֶבַח הַשְּׁלָמִים בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי', ומשם כבר למדנו על
14 מַחֲשַׁבֶּת חוּץ לזִמְנוֹ,

1 שנעמיד דווקא בו את המשך הפסוק שמחייב כרת, משום דְּפָתַח
2 בִּיה - שהרי בו התחיל הפסוק.
3 הגמרא דוחה: אֲדָרְבֵּת, חוץ לְמִקְוֵמוֹ עֲדִיף לַהֲעַמִּיד בו כרת, משום
4 דְּסִמְיָה לִיה - שפסול חוץ למקומו נאמר בסמיכות לסיום הפסוק
5 המחייב כרת.
6 הגמרא מביאה דרשה אחרת: אֵלֹא אִמֵּר אֲבִי, בִּי אָתָּא - כשבא
7 אלינו רב יִצְחָק בֶּר אֲבִימִי [אִמֵּר, שְׂרָב] סְמִיךְ - סִמְךָ אֲדָתְגִי תִּנָּא

לקוטי שיחות פרשת בהר כרך יב

27 "מה להנך (גזל ואונאה) שכן שלא מדעת [אונאה
28 — לא ידעי ב', גזל — על כרחי שקל"12], תאמר
29 בריבית דמדעת' [נותן לו"12],

30 ומכיון שהריבית שאני מגזל ואונאה, דלקיחת
31 הממון הוא "מדעתיה" דהלואה, לכן אתי שפיר שלא
32 אסרה התורה לקחת ריבית (הקלה מגזל ואונאה)
33 אלא מ"אחיך" אבל לא מעכו"ם (וגר תושב).

34 אמנם זה שיש גם "מצות עשה להשיך לעכו"ם",
35 צריך ביאור: אף שהלואה נותן את הריבית מדעתו
36 ומרצונו — אבל הרי התורה קראה בשם "נשך"13
37 וסוף סוף יש "בכולן (גזל אונאה וריבית) חסרון
38 ממון שמחסר את חבירו"14 — ואם כן מהו הטעם
39 שנצטוונו לחסר ממנו של העכו"ם על ידי נשך?

40 ב. ויובן זה בהקדים ביאור פלוגתת הפוסקים
41 אם מועילה מחילה בריבית: דעת הגאונים15 שגם
42 אם המלוה כבר גבה את הריבית, אין מחילת הלואה
43 מועילה לפטור את המלוה מלהחזירה ללוה.
44 והטעם לזה: "כל ריבית שבעולם מחילה היא, אבל
45 התורה לא מחלה ואסרה מחילה זו. לפיכך אין
46 המחילה מועילה בריבית". אבל דעת הרא"ש16
47 (וכן נפסקה ההלכה בטור ושולחן ערוך17), שאין
48 מחילה מועילה להתיר את לקיחת הריבית מעיקרא
49 (כי כל ריבית שבעולם מחילה היא והתורה אסרה
50 מחילה זו), אבל "אם (כבר) לקח ממנו ריבית
51 וצריך להחזירה לו, מועילה מחילה לפוטרו כמו
52 בכל גזל"18.

53 והנה טעמים של הגאונים שאין מחילה מועילה
54 כלל בריבית גם לאחר שנתנה הלואה מדעת'19
55 להמלוה

56 [אף שחידוש זה, ש"התורה לא מחלה ואסרה
57 מחילה זו" הוא, לכאורה, רק בנידון מחילת הלואה

1 א. כתוב בפרשתנו1: "וכי ימוך אחיך גר'
2 ותושב וחי עמך, אל תקח מאתו נשך ותרבית גר'".
3 ופירשו חז"ל בגמרא2, שמה שנאמר "אל תקח
4 מאתו נשך ותרבית" קאי רק על "אחיך" ולא על
5 "גר ותושב" [שלכן נאמר "אל תקח מאתו" בלשון
6 יחיד, ולא "אל תקח מאתם" בלשון רבים]. ומה
7 שנאמר "גר ותושב" הוא רק לענין "וחי עמך" —
8 "שאתה מצווה להחיותו"3, אבל לא לענין "אל
9 תקח מאתו נשך ותרבית".

10 וכתב הרמב"ם4: "העכו"ם וגר תושב לזין מהם
11 ומלזין אותן בריבית. . . לאחיך אסור ולשאר העולם
12 מותר. ומצות עשה להשיך לעכו"ם5 שנאמר6 לנכרי
13 תשיך, מפי השמועה למדו שזו מצות עשה".

14 והיינו שישנם ג' דינים בהלוואה בריבית:
15 ישראל — אסור להלוותו בריבית, גר תושב — מותר
16 להלוותו בריבית, עכו"ם — מצוה לקחת ממנו
17 ריבית.

18 והנה מה שהתירה התורה לקחת ריבית מעכו"ם
19 (ומגר תושב) — אף ש"אסור לגזול או לגנוב כל
20 שהוא דין תורה בין מן ישראל בין מנכרי"7 וגם
21 "אסור (מדאורייתא8) לרמות את בני אדם במקח
22 וממכר. . . ואחד עכו"ם ואחד ישראל שוים בדבר
23 זה"9 —

24 מובן הוא, כי שאני10 ריבית מגזל ואונאה,
25 וכדאיתא בגמרא11 (שגם בישראל לא מצינו למילף
26 האיסור דלקיחת ריבית מאיסורי גזל ואונאה, כי)

(1) כה, לה"ז.

(2) ב"מ ע"א, סע"א.

(3) רש"י שם.

(4) הל' מלוה ולוה רפ"ה.

(5) וכ"כ בסהמ"צ מ"ע קצח, וכן פסק אדה"ז ביו"ד הל' ריבית
סע"ה, שהוא מ"צ. וראה במ"כ הרמב"ם שם. מפרשים לסהמ"צ
להרמב"ם שרש ו. ב"ח ליו"ד ר"ס קנט.

(6) תצא כג, כא.

(7) לשון אדה"ז — בשולחנו ריש הל' גזילה וגניבה, מרמב"ם
ריש הל' גניבה. טושו"ע חו"מ ריש סי' שמח. ובנוגע לגזילה ראה
רמב"ם ריש הל' גזילה ואבידה. טושו"ע שם ר"ס שנט (ראה ש"ך
שם סק"ב בשם המהרש"ל, שהרמב"ם והסמ"ג ס"ל שהוא
מדאורייתא).

(8) שו"ע אדה"ז הל' אונאה וגניבת דעת סי"א.

(9) רמב"ם הל' מכירה רפ"ח, וראה טושו"ע חו"מ סרכ"ח
ס"ו.

(10) ראה בכ"ז רמב"ן תצא שם, כ'. אברבנאל תצא שם ד"ה
והתשובה הד'. שו"ת צ"צ יו"ד ספ"ג.

(11) ב"מ ס"א, א.

(12) רש"י שם.

(13) ראה פרש"י משפטים כב, כד: כנשיכת נחש שנושך
חבורה קטנה ברגלו ואינו מרגיש. . . עד שהריבית עולה ומחסרו
ממון הרבה. וראה תנחומא משפטים ט. שמו"ר פל"א, ו.

(14) לשון רש"י ב"מ שם (ד"ה למה לי).

(15) הובא ברמב"ם הל' מלוה ולוה פ"ד הי"ג. וברא"ש
וחידושי הריטב"א החדשים (והובא בשיטמ"ק) לב"מ שם.

(16) ב"מ שם. וכ"ה דעת הרמב"ם (לפי פ"י המ"מ והריטב"א
הנ"ל) שם.

(17) יו"ד סי' קס ס"ה. וכ"ה בשו"ע אדה"ז הל' ריבית ס"ה.

(18) ל' הטושו"ע שם.

שחייבתו התורה אין זה ד"לשמים הוא חייב", אלא³⁰
 דרמא חיובא עלי' להחזיר את הממון שחיסר את³¹
 חבירו שלא כדין, והיינו שנתחייב (מצד מצוה זו)³²
 בחיוב לחבירו, ועל זה מהני מחילה.³³
 וכמבואר בדברי הריטב"א הנ"ל (לשיטת³⁴
 הגאונים) שענין החזרת הריבית מפתא חיובא³⁵
 דרמא רחמנא עלי' (ולא מטעם שעבוד ממון) ה"ה³⁶
 "כענין פריעת בע"ח מצוה", אלא שהריטב"א חילק³⁷
 (לדעת הגאונים) בין פריעת בעל חוב להחזרת³⁸
 ריבית, דבפריעת בעל חוב "איכא דין ממון לחבירו³⁹
 ומהניא מחילה אבל הכא לשמים הוא חייב",⁴⁰
 ושיטת הרא"ש היא שגם ענינה של מצות החזרת⁴¹
 ריבית הוא שחייבתו התורה להחזיר את הממון⁴²
 שחיסר את חבירו, ואינו בגדר "חיוב לשמים"⁴³.
 ונמצא שבין לשיטת הגאונים ובין לשיטת⁴⁴
 הרא"ש (והטור שולחן ערוך)⁴⁵ נחשב ממון הריבית

1 והסכמתו לתת את הריבית, אבל לאחר נתינת
 2 הריבית לא מצינו שהתורה אסרה המחילה]
 3 מבאר הריטב"א¹⁹, וזה לשונו: "תביעת ריבית
 4 לא היא כשאר תביעות בגזל ואונאה וכיוצא בהן
 5 דאית ליה על חברי' שעבוד ממון, אלא חיוב הוא
 6 שחייב הכתוב להחזיר איסור שבלע . . דחיובא
 7 דרמא עלי' רחמנא הוא, וכענין חוב למאן דאמר
 8 פריעת בעל חוב מצוה ושעבודא לאו דאורייתא,
 9 אלא דהתם איכא דין ממון לחבירו ומהניא מחילה,
 10 אבל הכא לשמים הוא חייב, וכיון שכן לא תועיל
 11 לו מחילת חבירו".
 12 והיינו, שכוונת הגאונים בהוכחה ש"כל ריבית
 13 שבעולם מחילה כו" היא²⁰:
 14 מכיון ש"כל ריבית שבעולם מחילה היא" אלא
 15 ש"התורה לא מחלה ואסרה", הרי מזה מוכח
 16 שהאיסור דלקיחת ריבית וחיוב החזרתה אינו בגדר
 17 דין ממון שהוא חייב לחבירו (מאחר שהלה מחל את
 18 הריבית), אלא שהוא ענין ואיסור שהתורה הטילה
 19 על המלוה בגדר מצוה וחיוב לשמים (ובחיוב החזרתו
 20 ללוה הוא משועבד לגבוה) – ולכן "אין המחילה
 21 מועילה בריבית" גם אחרי שקבל אותה המלוה, כי
 22 אינו יוצא ידי חובתו לשמים עד שיחזיר את
 23 ה"איסור שבלע".
 24 ג. והנה על פי זה צריך לומר דסברתו של
 25 הרא"ש (והטור והשולחן ערוך) דמהני מחילה
 26 בריבית (לאחרי שבא לידי המלוה):
 27 עם היות שחיוב החזרת הריבית הוא חיובא
 28 דרמא רחמנא עלי', ואינו מטעם שעבוד ממון (כמו
 29 שהוכיח הריטב"א שם²¹), בכל זאת, חיוב זה
 (19) ב"מ שם.
 (20) בשו"ת אבני' (י"ד (ח"א) סקמ"ו סק"ג), שסברת
 הגאונים "כל ריבית שבעולם מחילה הוא והתורה לא מחלה כו"
 וסברת הריטב"א "לשמים הוא חייב" ב' טעמים הם. אבל ע"פ
 מ"ש לעיל בפנים שהחידוש ש"התורה לא מחלה" מצינו רק
 בנידון המחילה לתת את הריבית ולא בנוגע להמחילה שלאחרי
 נתינת הריבית – הרי מוכן, שהסברא "התורה לא מחלה כו"
 (כשלעצמה) אינה מספקת שמשו"ז לא תועיל מחילה גם אח"כ
 וולהעיר גם משו"ע אדה"ז (הל' רבית שם) שכותב "כל רבית
 שבעולם מחילה כו" והתורה לא מחלה ואסרה מחילה זו, ומ"מ
 פוסק כהרא"ש שהמחילה שלאחר נטילת הריבית מועילה],
 ולכן צריך לומר, שהסברת הריטב"א ד"לשמים הוא חייב"
 היא הסברה בדברי הגאונים "התורה לא מחלה כו", כפנים.
 (21) מהא ד"רבי יוחנן סבר (ב"מ סא, ב) דריבית קצוצה אינה
 יוצאה בדינין וגם לד"ה אם מת בניו פטורין אלא בדבר המסויים
 מפני כבוד אביהן בלבד" (שם סב, א).

(22) וההוכחות שברטב"א שם (הובאו בהערה הקודמת) ה"ה
 רק שאינו שעבוד ממון אלא חיובא דרמא רחמנא עלי' ולא כבגזל
 ואונאה שישנו שעבוד ממון, עיי"ש. אבל לא לענין זה ש"לשמים
 הוא חייב".

(23) אבל ראה רמב"ן בסהמ"צ מ"ע יז (במנין המצות שלו),
 ובמג"א שם.

העירני ח"א: דבשו"ת אבני נזר (סימן קס"ח סק"א) כתב
 שס"ל להרמב"ם (לפי ביאור המג"א שהטעם מה שלא מנה
 הרמב"ם מצות החזרת ריבית הוא "לפי שהיא נכללת במצות
 השבת הגזילה") שהוא "חיובא דממונא", ושם סק"ב שאלו
 הסוכרים דמהני מחילה סבירא להו כשיטה זו.

אבל** דאה ב"י (י"ד סק"ס ד"ה ומ"ש רבינו. שם סק"ס א
 ד"ה וריבית דאורייתא (מהנמק"י (פרק א"ג) בשם הרשב"א
 והר"ן). וכן פסק בשו"ע שם ס"ה: "דהא דריבית קצוצה יוצא
 בדינין, היינו לומר דכופין אותו . . כדי שיקיים המצוה, אבל אין
 ב"ד יורדין לנכסיו***" - הרי משמע שס"ל להמחבר שהריבית
 הוא ממנו של המלוה, ומכיון שגם המחבר (י"ד סי' קס ס"ה)
 פוסק כהרא"ש ש"מועילה מחילה לפטרו"ן וראה אבני נזר שם:

(*) וי"ל (בדוחק עכ"פ) שגם המג"א סובר שממון הריבית הוא נחשב
 לממנו של המלוה והחיוב להחזירו הוא רק מצוה, ומה שריא נחשבת
 במצות השבת הגזילה הוא רק מצד זה שענינה של מצות החזרת ריבית
 הוא להחזיר את הממון שחיסר את חבירו (כבפנים), דוגמת השבת
 הגזילה.

(**) וכן מוכח מזה שלא הובא בטור וכו' (ענין זה שכ' הרמב"ן או
 המג"א) שצריך להחזיר ריבית כמו שצריך להחזיר הגזילה כו'. (ומובן
 שאין זה דומה למ"ש הטור (בשם הרא"ש) שמועילה מחילה כו' כמו
 בכל גזל וראה מחנ"א (הל' מלוה ולוה דיני רבית סימן י"ד, מש"כ
 בהרא"ש).

(***) במחנ"א (שם סי' א') כתב דלדעת הרא"ש יורדין לנכסיו, אבל
 עיי"ש שאי"ז מטעם שעבוד ממון כ"אדנחותין לנכסיו כדי שיקיים
 המצוה דכמו שכופין אותו בגופו כופין אותו בממונו. וראה פט"ד
 להצ"צ חידושים על הרמב"ם בתחלתו (ע' שלט). קצתו סל"ט סק"א.
 סי' רצ"ט סק"ג.

לי"ל³³ השכל מחייב זה³⁴ - הרי מובן, שגם²²
הניצוצות שבהריבית יש להם איזו שייכות לשרש²³
נשמתו. אולם מאחר שהתורה אסרה את הריבית,²⁴
לא ניתן לו לברר ניצוצות אלו, וסדר עבודתו בהם²⁵
הוא בדרך דחיה (כמו בניצוצות שבכל דברים²⁶
האסורים³⁵).

אמנם לאחר שלקח המלוה את דמי הריבית²⁸
וכבר נעשו חלק מממונו ואין עליו חיוב להחזירה²⁹
מצד דין ממון כשלעצמו, אלא מצד חיובא דרמא³⁰
רחמנא עלי' כנ"ל - הנה אף שעבר איסור בזה³¹
וחייב להחזיר את הריבית, מכל מקום, כל היכא³²
שישנה דרך אחרת המאפשרת שלא יצטרך³³
להחזירה - צריך להשתדל שתשאר הריבית בידו,³⁴
מכיון שהניצוצות שבה שייכים לשרש נשמתו.³⁵

וזהו הטעם (הפנימי) שמדת חסידות היא שלא³⁶
לקבל החזרת הריבית מהבא לצאת ידי שמים, כי³⁷
הניצוצות שבדמי הריבית, שייכים לשרש נשמתו³⁸
של המלוה.³⁹

ה. על פי כל הנ"ל יש לבאר גם הטעם שנצטוונו⁴⁰
ליקח הריבית מן הגוי - אף שאסור לחסר ממנו⁴¹
על ידי גזל ואונאה - כי ניצוצות אלו שבדמי⁴²
הריבית של הגוי הלוה מ ישראל, שייכים הם⁴³
להמלוה, ועליו לברר את הניצוצות מרשות⁴⁴
הקליפה ולהעלותם לקדושה³⁶.

ועל פי זה יובן גם מה שיש אומרים³⁷ דהמצוה⁴⁶
ד"לנכרי תשיך" היא (לא רק ליקח ממנו ריבית,⁴⁷
אלא גם) מצוה להלוות את הנכרי בכדי לקחת ממנו⁴⁸
ריבית - כי מזה שהנכרי זקוק להישראל שילוח לו⁴⁹
מעות, מוכח, שהניצוצות הנמצאים במעותיו של⁵⁰
נכרי זה שייכים הם לישראל. ולכן מצוה להלוותו⁵¹
בכדי לקחת ממנו ריבית בכדי להעלות את ניצוצות⁵²
אלו לקדושה.⁵³

(משיחת שבת פרשת משפטים, תשכ"ג)

שהתורה גזרה שאף שנתחייב שלא יקח" (מל"מ פ"ח מהל' מלוה
ולוה ה"א ד"ה מי שהי). וראה צפע"נ עה"ת תצא כג, כ (ע' ריז):
"שבאמת הוא חייב לו ריבית כו' רק שהתורה אסרה זה".

(33) ב"מ סג, ב.

(34) ועד כדי כך דחמשינ דעבדין טבין מן מאתים דלא עבדין
(ירוש' פאה פ"ח ה"ח).

(35) ראה לקר"ת שה"ש ו, ד.

(36) ראה אוה"ת דברים ד"ה לנכרי תשיך (ע' תתרח): "ולכן
יש ליקח ממנו (מהנכרי) רבית". וראה גם אוה"ת (יהל אור)
לתהלים טו, א סק"ד: "אמנם לעכומ"ז הותר הנשך. . . שתתמלא
מל' דאצילות מחורבנם של ג' קליפות".
(37) ראה כנה"ג ליו"ד סי' קנט.

1 לממונו של מלוה²⁴ ואין עליו חיוב להחזירו מצד
2 דין ממון כשלעצמו, אלא מצד חיובא דרחמנא.

3 ד. ועל פי זה יש לבאר, בפנימיות הענינים, פרט
4 בדין החזרת ריבית:

5 המלוה בריבית אם בא לעשות תשובה ולהחזיר
6 הריבית אין מקבלים ממנו²⁵, ואף על פי שאין
7 מקבלים ממנו חייב להחזיר לצאת ידי שמים ומכל
8 מקום מדת חסידות שלא לקבל ממנו²⁶, והביאור
9 בזה:

10 אמרו רז"ל²⁷ "התורה חסה על ממון של
11 ישראל", והטעם לזה יש לומר:

12 פסוק דין הוא "כל מעשיך לשם שמים" ו"בכל
13 דרכיך דעה"²⁸ - במילא כיון שזהו ממנו עליו
14 לקיים פסק דין זה גם בכל ממנו²⁹, ובלשון
15 הרמב"ם³⁰ "לא יהיה בלבו לקיבוץ ממון בלבד
16 אלא כו".

17 בסגנון תורת החסידות - בממונם של ישראל
18 ישנן "ניצוצין קדושים השייכים לשרש נשמתו"³¹.

19 והנה מכיון שהטביע הקב"ה את עולמו באופן
20 וסדר זה, שהאדם יכול להרויח בכספו על ידי
21 שילוח אותו בריבית³² ויתירה מזו ש"אגר נטר

"ודברי המחבר לפענ"ד סותרין זא"ז וצ"ע" - על כרחך צ"ל
שהטעם לזה הוא לפי שענינה של מצוה זו הוא להחזיר את
הממון שחיסר את חברו, כנ"ל בפנים. וראה בהנסמן לקמן הערה
הבאה.

(24) ראה חידושי הריטב"א קדושין ו, ב. חידושי הריטב"א
החדשים ב"מ סה, א בשם הרמב"ן (הובא בשטמ"ק שם).

במחנא" (הל' מלוה ולוה דיני ריבית ס"ב) רוצה להוכיח
מכ"מ (דלא כהריטב"א) דכשהריבית הוא בעין לא קנה המלוה
את הריבית, אבל ראה שעה"מ (פ"ח מהל' אישות הל' טו) שהשיג
עליו. וראה גם אבני מילואים סי' כח סקכ"ב. פנ"י ב"מ סא, ב.
חי' רעק"א שם, א"ב. ועוד.

(25) ב"ק צד, ב. רמב"ם פ"ד מהל' מלוה ולוה ה"ה. טוש"ע
יו"ד סי' קסא ס"ו.

(26) שו"ת הריב"ש סי' תיו. הובא בב"י יו"ד סי' קסא ד"ה
והיכא. משא"כ בגיולה - ראה טוש"ע חו"מ ר"ס שסו ובחכמת
שלמה (למהרש"ק) שם.

(27) ר"ה כז, א. וש"נ.

(28) אבות פ"ב, מ"ב. משלי ג, ו. וראה לקו"ש ח"ג ע' 907,
932.

(29) להעיר מהציווי דלא תשחית גוי' (אלא כיון שזהו היזק -
ולא רק מניעת ריוח - הוזירה תורה אפילו משל הפקר (ואפילו
על של נכרים שנלחמים עמם) - הל' שמירת גוף כו' - לאדה"ז
- סי"ד).

(30) הל' דיעות פ"ג ה"ב (וסיום הענין בה"ג שם).

(31) כתר שם טוב סי' ריח (בהוצאת קה"ת). אור תורה להח"מ
קא, ד (בהוצאת קה"ת).

(32) ראה אברבנאל שבהערה 10. וגם לאחר שהתורה אסרה
ריבית הנה "הריבית חוב הוא שנתחייב הלוה וחייב לשלם אלא

ילקוט לוי יצחק על התורה

האהבה דכמים הפנים לפנים כו', שייך ג"כ לתפארת עדמ"ש¹⁰ ישר יחזו פנימו, ועיין בזה הקדוש פרשת ויקרא דף¹¹ ט"ו ע"א וע"ב.

והוא בפרק מ"ו שייך ג"כ לתפארת הנק'¹² אמה, ועיין במאור ואור¹³ מע' אמה, והוא האצבע האמצעי תפארת, וכן אמה¹⁴ ו' טפחים, הוא תפארת אות ו' — מדת¹⁵ אמת ליעקב, — אות אמת בריש פרשת¹⁶ ויקרא

ובפרט בשעת ק"ש וברכותיה כמו שיתבאר, והוא כאשר ישים אל לבו מ"ש הכתו' כמים הפנים לפנים כן לב האדם אל האדם.

(10 תהלים יא, ז.)

(11 וז"ל: ישר יחזו פנימו, מאי פנימו (על איזה פנים הכוונה, ומשיב) פנים עילאין (הפנים דלמעלה) . . . דתאנא, בשעתא דקדושה בריך הוא אשגח בעלמא (כי למדנו, בשעה שהקב"ה משגיח בעולם), וחמא דמתכשר עובדיהון דבני נשא לתתא (ורואה שהוכשרו ונתקנו מעשיהם של בני אדם למטה), אתגלייא עתיקא קדישא בועיר אנפין (בתחילה מתגלה עתיקא קדישא ומסתכל ומאיר בועיר אנפין, ואח"כ) ומסתכלין כל אינון אנפין, באנפין סתימין (מסתכלים כל אותם הפנים של אור"א וז"א, בפנים הסתומים, ועל ידי הסתכלותם זה בזה נעשים יחודין קדישין), ומתברכין כולוהו (ומתברכים כל הפרצופים), מאי טעמא מתברכין (מהו הטעם שכולם מתברכים), משום דמסתכלין אלין באלין בארץ מישר (לפי שמסתכלים אלו באלו בדרך הישר, כי בהסתכלות פנים של זה בפנים של זה, נכלל של זה בזה ושל זה בזה, ועי"ז כל הפנים הם כפולים), דלא סטאן לימינא ולשמאלא (שאינם נוטים לימין או לשמאל), הדא הוא דכתיב (זהו שכתוב) ישר יחזו פנימו (פירושו "ישר" בדרך ישר, "יחזו פנימו" מסתכלים הפנים של הפרצופים אלו את אלו, ועל ידי זה) מתברכין כולוהו (מתברכים כל הפרצופים על ידי אור העליון שמקבלים), ומשקיין דא לדא (ומשקים ומשפיעים שפע זה לזה), עד דאתברכין כולוהו עלמין (עד שמתברכים כל העולמות כלומר גם עולמות ב"ע), ומשתכחי כולוהו עלמין כחד (ונמצאים כל העולמות כאחד), וכדין אתקרי (ואז נקראים) יהו"ה אחד ושמו אחד, ע"ש.

(12 אמ"ה בגי' מו. ומבאר ד"אמה" מרמו לתפארת מצד ב' דברים: א) הוא האצבע האמצעי, ראה ציור 1. ותפארת הוא בקו האמצעי, באמצע חסד וגבורה. ב) "אמה" הוא ו' טפחים, ואות ו' הוא תפארת מדת האמת.

(13 מערכת אות אלף סעיף צ', וז"ל: אמה נקראת תפארת, ולכן כל אמה ו' טפחים, ע"ש.

(14 ראה סוכה ה, ב. ושי"נ.

(15 ראה לקוטי לוי יצחק אגרות קודש עמוד רמ וז"ל: "כי ו' מדות דז"א נרמזים באות ו' שבשם, הנה בפרט הוא בתפארת אות אמת בזה ריש פרשת ויקרא, מפני שהתפארת כולל כל הו' קצוות". ראה תורת מנחם — ספר המאמרים ה'תשי"ז עמוד קיד ואילך. לעיל סימן נט.

(16 זהו ריש ויקרא וז"ל: (דף ב' ע"א) מה כתיב (יהושע ב, יב) ונתתם לי אות אמת, דא אות ו' דדא איקרי אות אמת (זו היא אות ו' שזאת נקראת אות אמת), ואי תימא שאר אתון לאו אינון אמת (ואם תאמר וכי שאר אותיות אינן אמת, ומתרגן), אין (ודאי כל האותיות הן אמת), אלא אות דא אות אמת איקרי (אלא עצם אות ו' נקראת אות אמת לפי שהיא אות ו' דשם הוי' וכו'). ע"ש.

ראה רשימות מכ"ק אדמו"ר זי"ע חוברת קסט וז"ל: אות ואו דא אות אמת (זח"ג ב' א').

בראשית לו, לז: וַיָּמָת הָשֶׁם וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו הַדָּד בֶּן־בְּדֵד הַמִּכָּה אֶת־מִדְּוָן בִּשְׂדֵה מוֹאָב וַשֵּׁם עִירוֹ עֻיָּית: קלט

"שם עירו עוית", בחי' תפארת דתהו, היפך מן תפארת דקדושה הנק' ישר וכו'

שם עירו עוית הוא מבחי' תפארת¹ דתהו.

והוא היפך מן תפארת דקדושה הנק' ישראל, ישר² אל, וכן³ ישורון, ואיזהו דרך ישרה שיבור לו כל שהוא תפארת לעושי' ותפארת לו מן האדם, הרי שדרך ישרה הוא מדת התפארת מדתו של יעקב⁴ קו האמצעי. וכן בתניא פרק מ"ה⁵ עוד יש דרך ישר כו' ע"י מדתו של יעקב אבינו ע"ה שהיא מדת הרחמים כו', הרי שמדתו של יעקב, רחמים תפארת, נקרא ישר, וכמ"ש כי⁶ האלקים עשה את האדם ישר, ואדם הוא תפארת שם⁸ מ"ה, (וזהו שהוא בפרק מ"ה בתניא).

והאמור שם בפרק מ"ו⁹ ויש דרך ישר כו' שהוא

(1 מבאר דהמלך הדד בן בדד הוא מז' מלכי דתהו, והוא מבחי' תפארת דתהו (עץ חיים שער [ח] דרושי הנקודות פרק ד), ומרמוז בשם עירו "עוית".

(2 ישראל נוט' ישר-אל. ראה לקוטי לוי יצחק הערות לזהר בראשית עמוד קמא וז"ל: "כהנים הם בחי' חסד שם אל, וליוואי הם בחי' גבורה, שיר (כי עבודת הלויים בשיר), היינו שם ישראל שהוא שיר אל — גבורה חסד", ע"ש. עיין לקמן סימן קמא. לקוטי שיחות חלק יח עמוד 222.

(3 ישעי' מד, ב "כי אמר ה' . . . אל תירא עבדי יעקב וישרון בחרתי בו". וראה אור התורה ברכה עמוד א'תתננ.

(4 אבות פרק ב משנה א.

(5 ראה זהר חלק א' דף קנז, ב. חלק ג' דף שב, א. לקוטי תורה פרשת ואתחנן ה, ב. תורה אור פרשת נח יא, א. המשך תרס"ו (קה"ת ה'תשע"א) עמוד רצא. תקע"ג. לעיל סימן טז הערה 6.

(6 וז"ל: עוד יש דרך ישר לפני איש לעסוק בתורה ומצות לשמן ע"י מדתו של יעקב אע"ה שהוא מדת הרחמי' לעורר במחשבתו תחלה רחמים רבים לפני ה' על ניצוץ אלהות המחיה נפשו אשר ירד ממקורו חיי החיים א"ס ב"ה הממלא כל עלמין וסובב כל עלמין וכולא קמיה כלא חשיב ונתלבש במשכא דחויא הרחוק מאור פני המלך בתכלית ההרחק כי העו"הו הוא תכלית הקליפו' הגסות כו' ובפרט כשיזכור על כל מעשיו ודבוריו ומחשבותיו מיום היותו אשר לא טובים המה ומלך אסור ברהטים ברהיטי מוחא כי יעקב חבל נחלתו, וכמשל המושך בחבל וכו' והוא סוד גלות השכינה, ועי"ז נאמר וישוב אל ה' וירחמנו לעורר רחמים רבים על שם ה' השוכן אתנו כדכתיב השוכן אתם בתוך טומאתם.

(7 קהלת ז, כט.

(8 שם מ"ה: הוא שם הוי' במילוי אלפין, יו"ד, ה"א, וא"ו, ה"א. ראה הביאור אור התורה ענינים עמוד רנא.

(9 וז"ל: ויש דרך ישר לפני איש שוה לכל נפש וקרוב הדבר מאד מאד לעורר ולהאיר אור האהבה התקועה ומסותרת בלבו להיות מאירה בתוקף אורה כאש בוערה בהתגלות לבו ומוחו למסור נפשו לה' וגופו ומאודו בכל לב ובכל נפש ומאד מעומקא דלבה באמת לאמיתו

וההיפך מזה שם עירו דתפארת דתהו עוית, שהוא¹⁸
חשבונות רבים עיגולים¹⁹ דתהו סוד²⁰ רה"ר, היפך
דאדם ישר.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד רמח

בודאי נמצאים תמיד חידושי תורה הנחמדים מזהב ומפז (רב), יתבו
ולעז באורייתא (ישבו ועסקו בתורה), אדהכי קם בריה דאושפיזא
ויתבי קמיהו (בתוך כך קם בנו של בעל האכסניא וישב לפניו),
אמר לון (שאל מהם) מאי דכתיב (יהושע ב, יג. אצל רחב שהצילה
ממלך יריחו את מרגלי יהושע שהיו כלב ופנחס, והיא נתגיירה
ובקשה מהם) והחיתם את אבי ואת אמי וגו', וכתיב ונתתם לי אות
אמת, מאי קא בעאת מנייהו (מה בקשה מהם, כלומר מה הסוד של
בקשתה), אמר רבי אבא יאות שאלת (אמר לו רבי אבא יפה שאלת),
אבל אי שמעת מידי אימא ברי (אבל אם שמעת בזה דבר אמור בני),
אלא הכי אוליפנא (אלא כך למדתי), היא בעאת סימנא דחיי (היא
בקשה מהם סימן של חיים שהיא אות ו' דשם הוי"ה הנקרא אות
אמת, כדי שתהי' בטוחה שיחיו אותה ואת בית אבי' כשיכבשו בני
ישראל את יריחו), דכתיב והחיתם את אבי וגו', ואמרה סימנא דחיי
לא שרייא אלא באות אמת (ואמרה להם שסימן של חיים אינו שורה
אלא באות אמת), ומאי איהו אות אמת (ומה הוא אות אמת, ואמר)
דא את ו' בגין דבי' שריין חייין (זהו אות ו' של השם הוי"ה שבז"א
שהוא הת"ת שבו שורה החיים כי הוא סוד עץ החיים), הכי אוליפנא
סימנא דמשה קא בעאת (וכך למדתי שסימן זה של משה שהי'
מורשש בז"א בקשה מהם).

(18) הוא המשך הפסוק דלעיל (קהלת ז, כט) "אשר עשה את האלקים
את האדם ישר, והמה בקשו חשבונות רבים". ראה אור התורה פרשת
ברכה עמוד א'תתנגיד.

(19) תהו הוא בחי' עיגולים. ואחד הטעמים הוא: דיש בחי' עיגול,
ויש בחי' ישר, בחי' עיגול מורה שהאור אינו בא בבחי' התיישבות,
ומורה על תהו, משא"כ בחי' ישר הוא אור הבא בכלי. ראה תורת
חיים בראשית — פרשת ויחי — עמוד רמג, ג ואילך. תורה אור פרשת
שמות נב, א. אור התורה פרשת נשא עמוד רנד. המשך תרס"ו עמוד
שצז (קה"ת תשע"א). סה"מ תש"ל-תשל"א עמוד 542. ועיין ילקוט
לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן לח. קנד.
(20) ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן מח.

ובפרשת ויחי¹⁷ דף רמ"א ע"ב.

ו' הוא ז"א הנקרא אמת.

ו' במספר הקדמי — כשמחברים למספר ו' את כל המספרים הקודמים
אליו, והיינו אבגדה"ו — עולה כ"א, וכ"א בריבוע (כ"א פעמים כ"א)
עולה תמ"א — בגימטריא אמת (הרמ"ז שם).

ו' — שומר מרובעו, כלומר: ו' פעמים ו' — עולה ל"ו, ו' פעמים
ל"ו — עולה ריו, ו' פעמים ריו — עולה א'רצ"ו, וכן הלאה, היינו,
שלעולם ישר בסופו ו'. והוא מספר השוה בחלקיו, כלומר: חציו
(3) עם שלישיתו (2) וששיתו (1) — עולה (6) — ראב"ע (שמות ג'
טו). [גם במספר כח' — ועוד מספרים — כן הוא, ששוה בחלקיו,
כי, כשתחלקו לחצי (14) לרביע (7) לשביעית (4) ליי"ד (2) ולכ"ח
(1) — יעלו כל חלקיו למספר 28].

כל גשם הוא בעל ו' קצוות, כי נקודה קו שטח (שאינ בהם ו' קצוות)
אינם אלא ציורים.

ו' — כולל הפכים (ו' דוהנורא").

ו' — מוסיף על ענין ראשון ומחלק מענין ראשון".

ו' — מהפך מעבר לעתיד ולהיפך".

ו' — בגימטריא אחד (כי וא"ו עולה י"ג), מחבר ומאחד. ע"ש.

ראה תורת מנחם — ספר המאמרים ה'תשח"י עמוד נה.

(17) וז"ל: רבי אבא הוה יתיב ליליא חד וקם למלעי באורייתא (רבי
אבא היה יושב לילה אחד וקם לעסוק בתורה), עד דהוה יתיב אתא
רבי יוסי ובטש אפתחא (בעוד שהיה יושב בא רבי יוסי ודפק בדלת),
אמר סיפטא (פ' תיבה) בטופסרא (אצל השרים, פ' תכשיטים)
שכחי (אמר בתיבת השרים נמצאים תכשיטים, כלומר אצל רבי אבא

א) ראה גם סה"מ תקס"ה ח"א ע' שסח ואילך. לקוטי לוי"צ הערות
לזח"א ע' נג.

ב) ראה גם הקדמה לספר צמח דוד.

ג) ראה לקו"ת ואתחנן ח, א. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סוף סימן
קעג. ובכ"מ.

ד) ראה — לדוגמא — פרש"י לך לך יז, ט. ועוד.

ה) אולי יש להעיר מהנסמן באנציק' תלמודית ערך ו' (ב) ס"ג (ע'
תד ואילך).

ו) פרש"י ר"פ נח. ויצא כט, טו.

ז) ראה ספר הבחור המאמר הראשון העיקר הרביעי ס"ג ואילך. ספר
מסלול מסלת הפעלים נתיב ז' סמ"ז ואילך.

ח) ראה גם לקוטי לוי"צ הערות לזח"ג ע' שכב.

כל המצוות גם אללו שהשכל מחייבם . . צריכים לקיימם מתוך קבלת עול, כמו חוקים.

משיחת שבת פרשת בחוקותי תשי"ט

כאשר אדם צריך להניח את שכלו ולעשות היפך השכל – הרי זה עניין של עמל.

משיחת שבת פרשת בחוקותי תשי"ט

כו, ג – אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם

א. אם בחוקותי תלכו. כתב הגאון בספר ברכת טוב ז"ל בליקוטיו דף כג וזה לשונו, אם בחוקותי תלכו רצה לומר כשבחוקותי תלכו יהי' הגאולה הנרמז במילת אם, בגאולת מצרים על ידי אהרן משה, דיוונים על ידי אלעזר מתתיהו, דאחשורוש על ידי אסתר מרדכי, דלעתיד לבא על ידי אליהו משיח, וזהו אם הבנים שמחה עכ"ל.

גם הרב הקדוש מ"מ בספר סמוכים לעד ז"ל דכתב בכוננת הסמיכות משם הרב מנחה בלולה ז"ל ד'אם' ראשי תיבות אליהו משיח לרמוז למאמר רז"ל בשבת דף קיח אם שמרו ישראל שני שבתות כראוי מיד נגאלים ולזה סמך (כו, ב) שבתותי תשמורו מיד אם בחוקותי תלכו, כלומר מיד אליהו משיח מתגל' עכ"ל.

ברכת טוב

כו, ד – ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פרי

ב. ונתנה הארץ יבולה. לא כדרך שהיא עושה עכשיו, אלא כדרך שעושה בימי אדם הראשון. ומנין שהארץ עתידה להיות נזרעת ועושה פירות בן יומה, תלמוד לומר (תהלים קיא, ד) זכר עשה לנפלאותיו. וכן הוא אומר (בראשית א, יא) תדשא הארץ דשא עשב מלמד שבו ביום שהי' נזרעת בו ביום עושה פירות.

ועץ השדה יתן פרי. לא כדרך שהיא עושה עכשיו אלא כדרך שעשתה בימי אדם הראשון, ומנין שהעץ עתיד להיות נטוע ועושה פירות בן יומה, תלמוד לומר (תהלים קיא, ד) זכר עשה לנפלאותיו. ואומר (בראשית א, יא) עץ פרי עושה פרי למינו, מלמד שבו ביום שהוא נטוע בו ביום עושה פירות.

תורת כהנים

ג. ונתנה הארץ יבולה. שהארץ תצמיח מית' לעתיד. יבולה כתיב, אם יבֹלָה המות אף על פי כן יחי'.

[ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה, וכי היום אין הגשמים יורדים ואין הארץ נותנת יבולה, אלא זה רמז לתחיית המתים שתהי' בעתה, הקב"ה מוריד הגשמה מן השמים, כענין שנאמר (תהלים נ, ד) יקרא אל השמים מעל זו הנשמה, והארץ מצמחת מית' מלמטה, כענין שנאמר (שם) ואל הארץ לדין עמו, וזהו ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה].

רמזי רבינו יואל ז"ל (מבעלי התוס')

זה שבזמן הזה באים עניני האדם באופן של טירחא ויגיעה, ועובר זמן רב עד שמוציאים פירות, הן בעשבים והן בפירות האילן, אינו רק בסיבת חטא עץ הדעת' שירד

מצב העולם, "ארורה" האדמה בעבורך בעצבון תאכלנה גו' בזעת אפיך תאכל לחם גו', אלא לפי שעניני גשמיית העולם אינם "כלים" כביכול להשפעת הקב"ה. והיינו שגם אדם הלומד תורה ומקיים מצוות כדבעי, ונשפע לו כל טוב גם בצרכיו הגשמיים, אין זה בא תיכף ומיד, כי דבריו הגשמיים אינם מיוחדים עם שרשם ברוחניות, השפעת ה'. וזהו החידוש שיהי' לעתיד לבוא בימות המשיח, שלא יהי' הפסק בין הפעולה והצמיחה בגשמיית, לפי שלעתיד יהיו הדברים הגשמיים בהתאחדות עם שרשם ומקורם – דבר הוי'.

וחילוק זה בין העבודה באופן של חקיקה והתאחדות בזמן הזה והחידוש שיהי' לעתיד לבוא, מובן על פי משל מהחילוק בין חקיקה על גבי האבן וחקיקה שהיא מעבר לעבר. וכמבואר בחילוקם², דאיותיות החקיקה על דרך משל באבן טוב אף שהאותיות הם מיני' ובי' דהאבן, מכל מקום, כיון שאותיות אלו יש להם מקום אחיזה בהאבן יש להם דמיון ושייכות לאותיות הכתיבה³, שגם הן מעלימות קצת, הן משחירות ה"טוהר" של האבן טוב, ואילו אותיות החקיקות מעבר לעבר (כמו האותיות שבלוחות⁴) אין להם מקום אחיזה ומובדלות לגמרי מאותיות הכתיבה.

וכן הוא בנמשל⁵: כאשר איזה דבר חקוק בהאדם דוגמת אותיות החקיקה באבן טוב, היינו שחקוק וחודר בתוכו (לא כאותיות הכתיבה שהן על הקלף) אבל אינו חודר לתוך העצם שלו ממש, הרי כשם שאצל האדם אינו העצם שלו ממש, כן הוא גם בהתוצאה מזה, שאינה באופן שחודר עד לכל דבריו החיצוניים שלו; אבל כאשר התורה ומצוות נחקקים באדם מעבר לעבר, שזהו כל העצם שלו, הרי זה חודר ופועל מעבר לעבר, בכל כוחותיו ועניניו עד בכל הדברים שבעולם, ולכן נראה ונגלה גם בגשמיית העולם שאין הפסק בין פעולת האדם והפירות הצומחים, שההשפעה של הקב"ה נשפעת תיכף ומיד ממש בלי הפסק כלל.

וענין זה יהי' בגילוי לעתיד לבוא, שאז תהי' בגלוי החקיקה שבלוחות, כמו שכתוב⁶ "חרות על הלוחות", ואמרו רז"ל⁷ אל תקרי חרות אלא חירות, חירות ממלאך המות כו', שחירות זו תהי' לעתיד לבוא, בגאולה האמיתית והשלמה על ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש. לקוטי שיחות חלק לז פרשת בחוקותי

(2) בראשית ג, יז ואילך.

(3) המשך תרס"ו עמוד תפג ואילך. המשך תער"ב חלק א' עמוד תק. ספר המאמרים תש"י עמוד 63. ובכמה מקומות.

(4) ועד שאפשר למלאותן דיו, היינו שנותנין מקום לאותיות הכתיבה המעלימים לגמרי (תרס"ו ותש"י שבהערה הקודמת).

(5) כמור"ל (שבת קד, א) מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין.

(6) ראה לקוטי שיחות חלק ח' עמוד 131 ביאור החילוק בעבודת האדם (לגבי קב"ע).

(7) תשא לב, טז.

(8) אבות פרק ו, ב.

(9) ראה שמות רבה פרק מא, ז. וש"נ.

(1) להעיר מנצח ישראל להמהר"ל פ"נ. נתיבות עולם נתיב העבודה פ"ז.

♦ יום ראשון כ"א אייר ♦

כה (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּהַר סִינִי לֵאמֹר: א ומליל יי עם משה בטורא דסיני למימר:

מצינו שמטת קרקעות שנשנית בערבות מואב במשנה תורה, למדנו שכללותיה ופרטותיה כלן נאמרו מסיני, ובא הפתוח ולמד כאן על כל דבור שנדבר למשה, שמסיני היו כלם, כללותיהן ודקדוקיהן, וחרו ונשנו בערבות מואב.

נ"י ב"ה סיני • מה ענין שמטה אצל הר סיני? והלא כל המצות נאמרו מסיני? אלא, מה שמטה נאמרו כללותיה, פרטותיה ודקדוקיה מסיני, אף כלן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני; כך שנויה ב'תורת כהנים'. ונראה לי שפך פרושה: לפי שלא

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יז עמ' 276)

לכל" (פסוק ה וברש"י). אף זהו בפרטיות, כשמודיקים בלשון; ובכללותיות, הן 'פרט' והן 'דקדוק' כולל שניהם. ולכן, לאחר שמפרט חלוקות אלו אינו חוזר עליהן, אלא פותב בהמשך "כללותיהן ודקדוקיהן".

כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה (רש"י כה, א) **כללותיה** - "והשביעית תשמטנה ונטשתה" (משפטים כג, יא). **פרטותיה** - "לא תזרע... לא תזמור" (פסוק ד). **דקדוקיה** - "לא תקצור, להיות מחזיק בו כשאר קציר, אלא הפקר יהיה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יז, עמוד 283)

(בזמן קריאת-שמע), ואילו עבודת כל היום היא עבודה מסודרת, על-פי טעם ודעת. לכן אומר רבי ישמעאל, שרק 'כללות' (יסוד העבודה) נאמרו ב'סיני', הרומז למסירות-נפש (סיני הוא מדבר, לא מקום 'שוב וסדר'), ואילו 'פרטות' (פרטי העבודה) נאמרו ב'אהל מועד', הרומז לעבודה מסודרת.

מה שמטה נאמרו כללותיה (ופרטותיה) ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני (רש"י) זו היא דעתו של רבי עקיבא, ואילו לפי רבי ישמעאל "כללות נאמרו בסיני, ופרטות באהל-מועד" (זבחים קטו). **רבי ישמעאל** - הינו עבודת הצדיק. שכן רבי ישמעאל היה כהן, שמצד תולדתו "קדוש הוא לאלקיו". **רבי עקיבא** - הינו עבודת בעל-תשובה, כי רבי עקיבא היה בן גרים (ראה סדר הדורות, ערך רבי עקיבא). והנה, בעבודת הצדיק, די במסירות-נפש בתחילת היום

מצד שני, עבודת בעל-תשובה היא מתוף מסירות-נפש **תמידית**, כך שגם פרטי העבודה חדורים במסירות-נפש, ולכן סבור רבי עקיבא, שאף הפרטות נאמרו מ'סיני'.

במלל עם בני ישראל ותימר להון ארי תעלון לארעא די אנא יחב לכון ותשמט ארעא שמטתא קדם יי:

(ב) וַיְדַבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תִבְאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וּשְׁבַתָּה הָאָרֶץ שִׁבְתָּ לַיהוָה:

נ"י שבת לה' • לשם ה', כשם שנאמר בשבת בראשית.

ספורנו

העיד בסוף דברי הימים באמרו "עד רצתה הארץ את שבתותיה" (דברי הימים ב לו, כא). תורה ב

(ב) **כי תבאו אל הארץ**. אל גליל הגוים.

ושבתה הארץ. הקרקעות המוכנות לעבודת האדמה.

שבת לה'. שתהיה כל השנה הבטלה מעבודת האדמה מוכנת לעבודתו, כמו שכוון בשבת בראשית, באמרו "שבת לה' אלהיך" (שמות כ, י). תורה ג

באמרו ו"ל: מה ענין שמטה אצל הר סיני, אלא מה שמטה נאמרו כללותיה ודקדוקיה ופרושיה מסיני, אף כל המצוות נאמרו מסיני כללותיהם ודקדוקיהם ופרושיהם. והזכיר משה רבינו זאת הפרשה בזה המקום, כי חשב שיכנסו תכף לארץ, כמו שהעיד באמרו "נסעים אנחנו אל המקום" (במדבר י, כט). והזכיר על שמטת קרקע בפרט, כי בחטאם בשמירתה יגלו ממנה, כמו שהעיד באמרו "אז תרצה הארץ את שבתותיה" (לחל כה לד), וכן

כה (א) וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּהַר סִינִי. הנה לא יזכיר בשום מצוה מקום צווי, וזולתי באשר קרה חידוש אז באותו המקום. אצל באר, ששפאמור האל יתעלה בסיני "והשביעית תשמטנה ונטשתה ואכלו אביני עמך ויתרם" וכו' (שמות כג, יא), פרש למשה אז כל דיני השביעית האמורים בזה המקום, וזה להבין ולהורות שנה בעצמו היה בכל שאר המצוות, שאף על פי שנאמר בקצתם מקרא מעט היה הפאור אז רחב באר היטב,

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות שבת פרשת בהר התשי"ט)

הבריאה, הוא באופן של "מקדשא וקיימא", שהוא ענין הקדושה הבאה מלמעלה. ואילו ענין השבת הקשור עם יציאת מצרים, הוא באופן שבא על-ידי עבודת האדם - "לעשות את השבת".

וכמו כן, ישנם ב' ענינים אלו בשנת השמיטה: ישנה קדושת שנת השמיטה שבאה מלמעלה, ללא הקדמת עבודת האדם - שעל זה נאמר "כי תבאו אל הארץ גו' ושבתה הארץ שבת לה"; וישנה קדושת השמיטה שבאה על-ידי עבודת האדם - שעל זה נאמר "שש שנים תזרע שדך גו' ובשנה השביעית שבת שבתון".

ואף שענין זה בא על-ידי העבודה מלמטה, הגה ההמשכה שנעשית על-ידי העבודה היא נעלית יותר מאתערוותא דלעילא שמצד-עצמה - שזהו מה שנאמר "ובשנה השביעית שבת שבתון", הינו, לא רק שבת סתם, אלא "שבת שבתון", כפי שנאמר ביום הפיפורים, שזהו מעין ודוגמת "יום שכולו שבת כו'".

ידועה הקושיא, שמסגנון לשון הכתוב משמע, שפאשר "תבאו אל הארץ", הגה מיד צריך להיות "ושבתה הארץ שבת לה" - היפך הדין, ששנת השמיטה באה לאחר שש השנים שבהם עוסקים בעבודת האדמה, כמפורש בהמשך הכתוב: "שש שנים תזרע שדך גו' ובשנה השביעית שבת שבתון הינה לארץ גו'?"

והבאור בזה - נרמז בפרוש רש"י "שבת לה", כשם שנאמר בשבת בראשית:

בשבת (שבת בראשית) - ישנם ב' ענינים: (א) ענין השבת כפי ששיר לבריאת העולם - "ויכולו השמים והארץ גו'", שעל זה נאמר "זכר למעשה בראשית", (ב) ענין השבת כפי שהוא מצד (וקשור עם) יציאת מצרים - "זכר ליציאת מצרים".

וב' ענינים אלו ישנם בכל שבת, ונחלקים לב' זמנים: ליל שבת - שאז אומרים "ויכולו", ויום השבת - שבתפילת שחרית אין אומרים "זכר למעשה בראשית".

וכללות החילוק ביניהם - שענין השבת הקשור עם

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעיין בארוכה לקושיחות כרך כב, עמוד 143 - מתוך 'לקראת שבת')

שלמות חרות העבד ביציאתו בשמיטה

ענגיל כלל ה' בארוכה), שישנם דוגמאות רבות לכך שאף מדאורייתא, פעמים שהמצוה מתקיימת בשלמותה (לכתחלה), ופעמים שאינה בשלמותה, ואבהו דכולהון הא דאמרינן בקדשים "שנה עליו הכתוב לעבד" (יומא נא, ב).

ועל-דרך-זה יש לומר גם בבאור דברי הזהר. דהן אמת שלא פליג הזהר על כך שיוצא העבד בשביעית למכירתו. אלא פסבירא-ליה שאם חלה שנת שחרורו בשנת שמטת הקרקעות, הרי שאז יציאתו לחרות היא בשלמותה. דכיון שבשנת השמיטה ישנה מנוחה כללית, הרי כשיוצא לחרות, מנוחתו הפרטית היא בשלמות. מה-שאינן אם יוצא בשנה אחרת, הרי אין יציאתו אז בשלמות. וזו הסבה שקורא הזהר לשנת שחרור העבד "שמיטה", דכיון ששחרורו מהנה עבודו מנוחה פרטית, כשנת השמיטה שבה מנוחה כללית, הרי כשמשחרר אכן בשנת השמיטה, אזי, כנ"ל, גאלתו ומנוחתו בשלמות יותר.

ושבתה הארץ שבת ליהנה: (כה, ב)

בזהר (פרשתנו קח, א) מביא על כך את הפסוק "כי תקנה עבד עברי . . . ובשביעית יצא לחפשי חנם", ומבאר שבשנת השמיטה צריך להיות כל איש וישאר במנוחה, דכשם שהקרקע נחה בשביעית אף העבדים צריכים לנוח, ולכן יציאתם לחפשי היא בשנת השמיטה.

וידועה התמיהה בזה במפרשי הזהר (תו"ש למשפטים שם. מקדש מלך ורמ"ז לזהר שם. ועוד): הלכה רוחת היא בחז"ל בכל מקום, שעבד יוצא לחפשי בשנה השביעית למכירתו, ולא בשנת שמטת הקרקעות. ודחק גדול לומר שנהלק על-זה הזהר, וסבירא-ליה שיוצא כבר בשנת השמיטה (גם אם לא מלאו שבע שנים למכירתו).

ויש לומר בזה:

מצינו בפסוק וכמה מצות וסוד, שאפילו בדאורייתא איכא לכתחלה ובדיעבד. וכמבאר באחרונים (עיין לקח טוב להגרי

(ג) **שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמר פרמך ואספת את תבואתה:**
גשית שנין תזרע חקלך ושית שנין תכסח פרמך ותכניש ית עללתה:

שלא כמנהג בעבודת האדמה, שאם יזרעו חלקה אחת בעצמה שנים רצופות, לא תוסיף תת כחה. תורה ד

כי אמנם המנהג בה הוא שיהיה נרה שנה וזרעה שנה, כמו שהזכירו רבותינו ז"ל. ואספת את תבואתה.

(ג) **שש שנים תזרע שדך.** אז תוכל לזרע שדה אחד בעצמו שש שנים רצופות שלא כמשפט עבודת האדמה,

שיעור יומי ליום ראשון כ"א אייר ושנים מקרא ואחד תרגום - כה - פרשת בהר-בחוקותי מה

ד ובשנת השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת
ותשמוט קדם יי חקלך לא תזרע וכרמך לא
תבצר לא תזרע וכרמך לא תבצר לא תזרע:
תבסח:

לו (ישעיה לג יב) "קוצים כסוחים", (תהלים פ יז) "שרפה באש
כסוחה".

ה ית פתי דחצדך לא תחצד וית ענבי שדך
לא תקטוף שנת שמטתא יהי לארעא:
לא תבצר שנת שבתון יהיה לארץ:

ז לא הפקר יהיה לכל. נזירך. שהנזיר והפרשת
בני-אדם מהם ולא הפקרתם. לא תבצר. אותם
אינך בוצר, אלא מן המפקר.

ו ויהי שמטת ארעא לכוון למיכל לך
ולעבדך ולאמתך ולזוגיך ולתוכך ודניך
עמך:
ויהי שבת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך
ולאמתך ולשכירך ולתושבך הגרים עמך:

ז יי ויהי שבת הארץ וגו'. אף-על-פי שאסרתם
עליך, לא באכילה ולא בהנאה אסרתם, אלא שלא
תנהג בהם כבעל הבית, אלא הכל יהיו שוים בה,
אתה ושכירך ותושבך. שבת הארץ לכם לאכלה.
(ת"כ) מן השבות אתה אוכל, ואי אתה אוכל מן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקטרישיחות חלק ט. עמוד 407)

ז שבת הארץ - שביתת וביטול הארציות והחמירות
(שבת מלשון "והשבתי חיה רעה") צריכים להיות לא רק
בשעת עסק התורה והתפילה, אלא גם, "לאכלה..."

ז ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל-
תבואתה לאכל:
ז ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל-
תבואתה לאכל:

ז יי ולבהמתך ולחיה. אם חיה אוכלת, בהמה לא
כל-שכן, שמזונותיה עליך! מה תלמוד לומר
"ולבהמתך"? מקיש בהמה לחיה: כל זמן שחיה

ח וספרת לך שבע שבתות שנים שבע
פעמים והיו לך ימי שבע שבתות השנים תשע
וארבעים שנה:
ח וספרת לך שבע שבתות שנים שבע
פעמים והיו לך ימי שבע שבתות השנים תשע
וארבעים שנה:

ספורנו

ז יי ויהי לך ימי שבע שבתות השנים
וגו'. לא תמנה ליוכלות את שנות
הלכנה פשוטות לחשבון שנים עשר
חדשים לשנה, אבל תהינה פשוטות
יתעוררו לדרש את ה' באפן מה. תורה
(ח) והיו לך ימי שבע שבתות השנים
וגו'. לא תמנה ליוכלות את שנות
הלכנה פשוטות לחשבון שנים עשר
חדשים לשנה, אבל תהינה פשוטות
ז יי ויהי לך ימי שבע שבתות השנים
וגו'. לא תמנה ליוכלות את שנות
הלכנה פשוטות לחשבון שנים עשר
חדשים לשנה, אבל תהינה פשוטות
ז יי ויהי לך ימי שבע שבתות השנים
וגו'. לא תמנה ליוכלות את שנות
הלכנה פשוטות לחשבון שנים עשר
חדשים לשנה, אבל תהינה פשוטות

ז יי ויהי לך ימי שבע שבתות השנים
וגו'. לא תמנה ליוכלות את שנות
הלכנה פשוטות לחשבון שנים עשר
חדשים לשנה, אבל תהינה פשוטות
ז יי ויהי לך ימי שבע שבתות השנים
וגו'. לא תמנה ליוכלות את שנות
הלכנה פשוטות לחשבון שנים עשר
חדשים לשנה, אבל תהינה פשוטות
ז יי ויהי לך ימי שבע שבתות השנים
וגו'. לא תמנה ליוכלות את שנות
הלכנה פשוטות לחשבון שנים עשר
חדשים לשנה, אבל תהינה פשוטות

וגו'. מגיד לך, שאף-על-פי שלא עשית שמטות, עשה יובל לסוף מ"ט שנה. ופשוטו של מקרא: יעלה לך חשבון שנות השמטות למספר מ"ט.

כ"י. שבת שנים. שמטות שנים, יכול יעשה שבע שנים וצופות שמטה ויעשה יובל אחריהם? תלמוד לומר: שבע שנים שבע פעמים, הרי אומר: כל שמטה ושמטה בזמנה (ת"כ). והיו לך ימי שבע

ט ותעבר שופר יבבא בנחא שביעאה בעשרא לירחא ביומא דכפוריא תעברין שופרא בכל ארעכון:

(ט) והעברת שופר תרועה בחדש השבעי בעשור לחדש ביום הכפרים תעבירו שופר בכל-ארצכם:

תקיעת עשור לחדש דוחה שבת בכל ארצכם, ואין תקיעת ראש-השנה דוחה שבת בכל ארצכם, אלא בבית-דין בלבד.

כ"י. והעברת. לשון (שמות לו) "ויעבירו קול במחנה", לשון הכרזה. ביום הכפרים. (ת"כ) ממשמע שנאמר: "ביום הכפרים", איני יודע שהוא בעשור לחדש? אם כן, למה נאמר בעשור לחדש? אלא לומר לך:

י ותקדשון ית שנת חמשין שנין ותקדשון חרותא פארעא לכל יהבקהא יובלא היא תהי לכון ותתובנו גבר לאחסנתה וגבר לזרעיתה תתובנו:

(י) וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דרור בארץ לכל-ישיביה יובל הוא תהיה לכם ושבבתם איש אל-אחוזתו ואיש אל-משפחתו תשובו:

ואינו ברשות אחרים. יובל הוא. שנה זאת מבדלת משאר שנים בנקיבת שם לה לבדה, ומה שמה? "יובל" שמה, על שם תקיעת שופר. ושבבתם איש אל-אחוזתו. שהשדות חוזרות לבעליהן. ואיש אל-משפחתו תשובו. לרבות את הנרצע.

כ"י. וקדשתם. (ת"כ) בכניסתה מקדשין אותה בבית-דין ואומרים: "מקדשת השנה!". וקראתם דרור. לעבדים, בין נרצע בין שלא פלו לו שש שנים משנמכר. (ר"ה ט) אמר רבי יהודה: מהו לשון "דרור"? כמדיר ביד-דירא וכו', שדר בכל מקום שהוא רוצה

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם – התנועותיות תשמ"ג ח' ע' 1466. ע"פ ביאורי החומש)

אכילה ושתיה כדי לשפר את מקום מגוריו. לכן גם פאן מפרש רבי יהודה שהאפשרות לבחר את מקום המגורים היא תכונתו החשובה ביותר של בן-חורין, עד כדי כך שהחרות עצמה נקראת בשם "דרור" על-שם תכונה זו.

וקראתם דרור בארץ לכל ישיביה (כה, י) בגמרא מובא מאמרו של רבי יהודה: "פחות ממיכלך וממשתיתך ותוסיף על דירתך". כלומר: מקום המגורים הוא חשוב ביותר, עד כדי כך שפדאי לאדם למעט בצרכי

יא יובלא היא שנת חמשין שנין תהי לכון לא תזרעון ולא תחצידון ית פתהא ולא תקטפון ית שבקהא:

(יא) יובל הוא שנת החמשים שנה תהיה לכם לא תזרעו ולא תקצרו את-ספיחיה ולא תבצרו את-נזריה:

כ"ש. שנאמר בשיעית, כך נאמר ביובל, נמצאו שתי שנים קדושות סמוכות זו לזו: שנת מ"ט – שמטה, ושנת החמשים – יובל.

כ"י. יובל הוא שנת החמשים שנה. מה תלמוד לומר? לפי שנאמר: "וקדשתם וגו'", כדאיתא בראש-השנה וכתורת כהנים. את-נזריה. את הענבים המשמרים, אבל בוצר אתה מן המפקרים.

תהיה לכם. כמו שיצאה הקרקע לחרות מיד הקונים (פסוק י), בן תהיה בלתי משעבדת ביד הבועלים השבים אליה, שלא ישתמשו בה כדרך בעלים באותה השנה. תורה יב

הפך מה שאמר "אתם לא שמעתם אלי לקרא דרור איש לאחיו, הנני קרא לכם דרור נאם ה' אל החרב אל הדבר ואל הרעב" (ירמיהו לז, יז). תורה יא (יא) יובל היא שנת החמשים שנה

(ט) שופר תרועה. לשמחת חרות העבדים והשבת השדות לבעליהם. תורה י (י) יובל היא תהיה לכם. שתהיו גם אתם בני חורין משעבוד האמות, על

(יב) **בִּי יוֹבֵל הוּא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם מִן־הַשָּׁדָה תֹּאכְלוּ** יב ארי יובלֵא היא קודשֵא תהי לכוֹן מן חקלא תיכלוֹן ית עללֵתה: **אֶת־תְּבוּאֹתֶיהָ:**

נ"י קדש תהיה לכם • (ת"כ) תופסת דמיה כהקדש, יכול תצא היא לחלין? תלמוד לומר: "תהיה", בהנחה תהא. מן־השדה תאכלו • (ת"כ) על־ידי השדה אתה אוכל מן הבית, שאם כלה לחיה מן השדה, אתה צריך לבער מן הבית, כשם שנאמר בשביעית, כך נאמר ביובל.

(יג) **בְּשָׁנַת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת תֵּשְׁבוּ אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתוֹ:** יג בשתא דיובלֵא הדא תובוֹן גבר לאחסנתה: נ"י תשבו איש אל־אחזתו • והרי כבר נאמר: "ושבתם איש אל־אחזתו"? אלא לרבות המוכר שדהו ועמד בנו וגאלה, שחזרת לאביו ביובל.

(יד) **וְכִי־תִמְכְּרוּ מִמֶּכֶר לַעֲמִיתְךָ אוֹ קִנְיָה מִיַּד עֲמִיתְךָ אֶל־תִּנּוֹנוּ אִישׁ אֶת־אֲחִיו:** יד וארי תזבֹן זבינין לחברך או תזבֹן מידא דחברך לא תזבֹן גבר ית אחיו:

נ"י וְכִי־תִמְכְּרוּ וגו' • לפי פשוטו, כמשמעו. ועוד יש דרשה: מנין כשאתה מוכר, מכל לישאל חברך? תלמוד לומר: "וְכִי־תִמְכְּרוּ מִמֶּכֶר – לַעֲמִיתְךָ" מוכר.

(טו) **בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחֵר הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת עֲמִיתְךָ בְּמִסְפַּר שְׁנֵי־תְבוּאוֹת יִמְכְּרֶלָּךְ:** טו במנין שניא בטר יובלֵא תזבֹן מן חברך במנין שני עללֵתא יזבֹן לך:

נ"י בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחֵר הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה • זהו פשוטו לישב המקרא על אפניו, על האונאה בא להזהיר. כשתמכר, או תקנה קרקע, דע, כמה שנים יש עד היובל, ולפי השנים ותבואות השדה שהיא ראויה לעשות, ימכר המוכר ויקנה הקונה, שהרי סופו להחזירה לו בשנת היובל, ואם יש שנים מעטות וזה מוכרה בדמים קרים, הרי נתאנה לוקח, ואם יש שנים מרבות ואכל ממנה תבואות הרבה, הרי נתאנה מוכר; לפיכך צריך לקנותה לפי הזמן, וזהו

שנאמר: "בְּמִסְפַּר שְׁנֵי־תְבוּאוֹת יִמְכְּרֶלָּךְ", לפי מנין שני התבואות שתהא עומדת בידי הלוקח תמכר לו. ורבתינו דרשו (ערכין כ): מכאן, שהמוכר שדהו אינו רשאי לגאל פחות משתי שנים, שתעמד שתי שנים בידי הלוקח מיום ליום, ואפלו יש שלש תבואות באותן שתי שנים, כגון שמכרה לו בקמותיה, ו"שני" אינו יוצא מפשוטו, כלומר, מספר שנים של תבואות ולא של שדפון; ומעוט שנים, שנים.

ספורנו

או קנה. באשר לא ידע המוכר שוין של דבר, אף על פי שכבר היה הדבר בידו והיה לו שהיה להראותו לתגר או לקרובו – **אל תזנו.** ואף על פי שאמרו אין אונאה לקרקעות' (כתובות צט, ב), מכל מקום – תורה טו (טו) **בְּמִסְפַּר שָׁנִים.. תִּקְנֶה.** לא תהיה אונאה במנין השנים, באמרם ז"ל: כל דבר שבמדה ושבושקל ושבמנין,

לבעלים השבים אליה להחזיק בה לאחזה, ולהשתמש בה בבנין בתים ושוככים וגדרות צאן וזולתם, חוץ מעבודת האדמה ושמיירת פרותיה. תורה יד (יד) **וְכִי תִמְכְּרוּ.** בשום "ממכר" לא תהיה שום מין אונאה, כמו שאמרו ז"ל: לא יבור מעל פי המגורה, שאינו אלא כגונב את העין (בבא מציעא ס, א במשנה).

(יב) **קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם מִן הַשָּׁדָה תֹּאכְלוּ.** אף על פי שאסרתי לבעלים להשתמש בה בוריעה וקצירה, ושלא יאסף כל פרות השדה אליו כשאר השנים, באמרו "ולא תקצרו את ספיחיה ולא תבצרו" (פסוק יא), לא אסרתי לבעלים לאכל מפריה, אבל מתירים הם לאכל פרותיה כשאר כל אדם, כמו בשביעית. תורה יג (יג) **תֵּשְׁבוּ אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ.** ומתר

(מז) **לְפָנַי רַב הַשָּׁנִים תִּרְבֶּה מִקְנָתוֹ וּלְפִי מַעַט הַשָּׁנִים תִּמְעִיט מִקְנָתוֹ בִּי מִסֵּפֶר תְּבוּאוֹת הוּא מִכֹּר לָךְ:**

טז לְפֻם סְגִיאוֹת שְׁנִיָּא תַסְגִּי זְבִינְהִי וּלְפֻם זְעִירוֹת שְׁנִיָּא תַזְעֵר זְבִינְהִי אַרִי מִנֵּן עַלְלָתָא הוּא מִזְבֵּן לָךְ:

כז- תִּרְבֶּה מִקְנָתוֹ • תִּמְכְּרֶנָּה בִּיקָר. תִּמְעִיט מִקְנָתוֹ • תִּמְעִיט בְּדַמְיָה.

(יז) **וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת-עַמִּיתוֹ וִירֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:**

לְכָךְ נֹאמַר: "וִירֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ"; הַיּוֹדֵעַ מִחֻשְׁבוֹת, הוּא יוֹדֵעַ. כָּל דְּבַר הַמְסוּר לָלֵב, שָׁאִין מִכִּיר אֶלָּא מִי שֶׁחִמְשָׁה בְּלִבּוֹ, נֹאמַר בּוֹ: "וִירֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ".

כז- וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת-עַמִּיתוֹ • (ת"כ) כָּאֵן הִזְהִיר עַל אוֹנָאת דְּבָרִים, שֶׁלֹּא יִקְנִיט אִישׁ אֶת חֲבֵרוֹ וְלֹא יִשְׁאָנֻ עֲצָה שְׁאִינָה הוֹגְגֶת לוֹ, לְפִי דְרָכּוֹ וְהִנָּאֲתוֹ שֶׁל יוֹעֵץ. וְאִם תֹּאמַר: מִי יוֹדֵעַ אִם נִתְפַּנְנִיתִי לְרַעָה?

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּסִי שִׁיחוֹת כֹּךְ כו עמ' 146)

וְאִף שֶׁשִּׁשׁ לְהַשְׁתַּדֵּל לְמִצַּא חֲדוּשׁ דִּין, וְרַק כְּשֶׁאִין חֲדוּשׁ אוֹמְרִים "לַעֲבֹר עָלָיו בְּשָׁנִי לְאוּיִן" – הוּא רַק אִם זָהוּ אוֹתוֹ הֵלָא, וְאֵלּוּ אוֹנָאת דְּבָרִים כּוֹלֶלֶת גַּם עֲצָה שְׁאִינָה הַגּוֹנֶה וְגַם שֶׁלֹּא יִקְנִיט אֶת חֲבֵרוֹ (שֶׁלֹּא שִׁיף ל"לְפָנַי עוֹר").

וְלֹא יִשְׁאָנֻ עֲצָה שְׁאִינָה הוֹגְגֶת לוֹ (רש"י כה, יז) וְקִשָּׁה, "לְפָנַי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל" (לְפָנַי הַסּוּמָא בְּדָבָר לֹא תִתֵּן עֲצָה שְׁאִינָה הוֹגְגֶת לוֹ, רש"י) לָמוּה לִי, וְהִרִי זֶה בְּכָלֹל אוֹנָאת דְּבָרִים. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁהוּא לַעֲבֹר עָלָיו בְּשָׁנִי לְאוּיִן.

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּסִי שִׁיחוֹת כֹּךְ כו עמ' 147)

פֶּרֶשׁ שֶׁחֲסָרוֹן הוּא רַק בְּנִתְיִנֶת הַעֲצָה (הַעֲצָה הִיא לְהִנָּאֵת הַיּוֹעֵץ, לֹא לְטוֹבֶת הַשּׁוֹאֵל). וְאֵלּוּ ב"מִשְׁגָּה עוֹר", שֶׁהוּא אֶחָד מִי"א אֲרוּרִים שֶׁבַּתְרוּרָה, פֶּרֶשׁ שֶׁהַעֲצָה עֲצֻמָּה הִיא רָעָה.

וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עַמִּיתוֹ (כה, יז) וְלֹא יִשְׁאָנֻ עֲצָה שְׁאִינָה הוֹגְגֶת לוֹ (רש"י) בְּפֶרֶשֶׁת תְּבֹא, לְגַבִּי "מִשְׁגָּה עוֹר בְּדֶרֶךְ", נִקְטַר רש"י "וּמִשִּׁיאוֹ עֲצָה רָעָה". וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁכָּאֵן מִיָּרִי בְּאוֹנָאת דְּבָרִים, וְלִכֵּן

(יח) **וַעֲשִׂיתֶם אֶת-חֻקֹּתַי וְאֶת-מִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אִתְּם וְיִשְׁבַּתֶּם עַל-הָאָרֶץ לְבִטָּח:**

אֶת שְׁבַתְתִּיהָ "וְהִרְצַת אֶת-שְׁבַתְתִּיהָ"; וְשִׁבְעִים שָׁנָה שֶׁל גְּלוּת בְּכָל, כְּנָגֵד שְׁבָעִים שְׁמֻטוֹת שֶׁבִטְלוּ, הִיוּ.

כז- וַעֲשִׂיתֶם עַל-הָאָרֶץ לְבִטָּח • שֶׁבַעֲזֵן שְׁמֻטָּה, יִשְׂרָאֵל גּוֹלִים, שֶׁנֹּאמַר (וּקְרָא כו לד): "אֲזַ תִּרְצֶה הָאָרֶץ

ספורנו

דְּרַכָּא דְּמִמוּנָא. **כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם.** אֱלֹהֵי הַקּוֹנֶה וְאֱלֹהֵי הַמּוֹכֵר, וּמִקְפִּיד אֲנִי עַל אוֹנָאת כָּל אֶחָד מֵהֶם. תוֹרָה יח **(יח) וַעֲשִׂיתֶם אֶת חֻקֹּתַי.** עֲנִין הַשְׁבִּיעִית וְהַיּוֹבֵל. **וְאֶת מִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ.** בְּעֲנִין הַמִּכֵּר וְהַמְקַנֶּה לְמִנֵּן הַיּוֹבֵל (פסוק טז) וְזוּלָתוֹ (פסוק טז), שֶׁלֹּא תִהְיֶה שׁוּם אוֹנָאָה. **וְיִשְׁבַּתֶּם עַל הָאָרֶץ לְבִטָּח.** שֶׁלֹּא תִגְלוּ מִמֶּנָּה. עַל הַפֶּךְ "וְתִרְצֵן אֶת שְׁבַתְתִּיהָ בְּהִשְׁמָה מְהֵרָה" (לחל כה, מג), וְעַל הַפֶּךְ "בְּעֲזֵן בְּעֲזֵן קִצְפָתִי" (ישעיהו כו, יז). תוֹרָה יט

מִלְכָּד הַתְּבוּאָה. **תִּמְעִיט מִקְנָתוֹ.** שֶׁלֹּא תִקְנֶה לְפִי חֻשְׁבוֹן מִמָּה שֶׁהִיִּית שׁוֹכֵר וְאִין צָרִיף לוֹמַר קוֹנֶה לְשָׁנִים מְעֻטוֹת. וְהִשְׁמַעַם, **כִּי מִסֵּפֶר תְּבוּאוֹת הוּא מִכֹּר לָךְ.** כִּי בְּשִׁתְקָנָה לְשָׁנִים מְעֻטוֹת, לֹא תוֹכֵל לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ אֶלָּא בְּתוּבָאָה לְבִדָּה, וְלֹא בְּדָבָר מִכְחִישׁ אֶת הָאָרֶץ בְּאִפְּן שֶׁלֹּא תִשׁוּב לְאִיתְנָה בְּשִׁתְשִׁיב הַשָּׂדֶה לְבָעֲלִים, בְּאִמְרָם ז"ל: הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מִחֲבֵרוֹ לְשָׁנִים מְעֻטוֹת לֹא יוֹרְעָנָה פֶּשְׁתָּן (בבא מציעא קט, א. תוֹרָה יז **(יז) וְלֹא תוֹנוּ.** אִפְּלוֹ בְּדָבָרִים וּגְנִבַת דַּעַת וְעֲצוֹת רְעוּת, אִפְּלוֹ בְּלִתִּי שׁוּם

אִפְּלוֹ פְּחוֹת מִכְדִּי אוֹנָאָה, חוֹזֵר נִבְא מְצִיעַא נח, ב). **אֲחֵר הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה.** שָׁאִין רִאיוֹ לְקִנּוֹת בַּיּוֹבֵל, בְּאִפְּן שֶׁלְּפָעֲמִים לֹא תִשְׁקָה בִּיד הַבְּעָלִים הַשְּׂבִים אֵלֶיהָ שׁוּם זְמַן, וְהִיוּ כָּלֵא שְׂבִים אֶל אֲחֻזָּתָם כָּלֵל. **שְׁנֵי תְבוּאוֹת.** וְלֹא שְׁנֵי שְׁדָפוֹן וִירְקוֹן, כְּמִשְׁפָּט בְּשִׁכִּירוֹת קִרְקַע וְחִכִּירוֹת. תוֹרָה טז **(טז) תִּרְבֶּה מִקְנָתוֹ.** תִּקְנֶה בְּיוֹתֵר מִמָּה שֶׁהָיָה רִאיוֹ לְקִרְקַע בְּתוֹרַת שְׁכִירוֹת לְשָׁנָה, כִּי אִמְנָם בְּשִׁתְקָנָה לְשָׁנִים רַבּוֹת עַד הַיּוֹבֵל תוֹכֵל לַעֲשׂוֹת בָּהּ לְשָׁנִים רַבּוֹת גְּדוּרוֹת צֶאן וְשׁוֹכְבִים וְזוּלָתָם

♦ יום שני כ"ב אייר ♦

(יט) וַנִּתְּנָה הָאָרֶץ פְּרִיָּה וְאֶכְלֹתֶם לְשִׁבְעַת יְיָשְׁבֵיתֶם
לְבַטַּח עָלֶיהָ:
יט וְתָתַן אֶרְעָא אִפְּה וְתִכְלוּן לְמִשְׁבַּע
וְתִתְּבוּן לְרִתְּצֻן עָלֶיהָ:

כ"י וַנִּתְּנָה הָאָרֶץ וְגו' וַיִּשְׁבְּתֶם לְבַטַּח עָלֶיהָ • שְׁלֹא תִדְאָגוּ מִשְׁנַת בְּצֻרְתָּ. וְאֶכְלֹתֶם לְשִׁבְעָ • אִף בְּתוֹךְ
הַמַּעֲשִׂים תִּהְיֶה בּוֹ בְּרָכָה.

(כ) וְכִי תֹאמְרוּ מִה־נֹּאכַל בִּשְׁנָה הַשְּׁבִיעִית הֵן לֹא
נִזְרַע וְלֹא נֶאֱסַף אֶת־תְּבוּאָתֵנוּ:
כ וְאִרִי תִּמְרִין מֵא נִיכּוּל בְּשִׁתָּא שְׁבִיעִיתָא
הָא לֹא נִזְרַע וְלֹא נִכְנוּשׁ יֵת עַלְלָתָנָא:

כ"י וְלֹא נֶאֱסַף • אֵל הַבֵּית. אֶת־תְּבוּאָתֵנוּ • כְּגוֹן יֵין וּפְרוֹת הָאֵילָן וְסִפְחֵינן הַבָּאִים מֵאֲלֵיהֶם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כו עמ' 189)

וְכִי תֹאמְרוּ מִה נֹאכַל בִּשְׁנָה הַשְּׁבִיעִית (כה, כ)
'שש שנים' ו'השנה השביעית' הם כנגד שית אלפי שנים
דְּהוּ עֲלֵמָא וְהֶאֱלָף הַשְּׁבִיעִי. וְנִשְׁאַלְתָּ הַשְּׁאֵלָה - פִּיֻצֵּד יִכּוֹל
הַדּוֹר שְׁלֵנוּ, הִירִיד וְהַחֲלֵשׁ, לְהִבִּיא אֶת הַגְּאֻלָּה? עַל כֵּן בָּאָה
הַבְּטָחָה ה', שְׁאֵם תַּעֲשׂוּ אֶת כָּל הַתְּלוּי בְּכֶם, אֲתָן אֶת
בְּרַכְתִּי וְיִזְרִיעַת הַשְּׁנָה הַשְּׁשִׁית' תִּשְׂגִּי אֶת מִטְרָתָהּ וְתִבִּיא
אֶת הַגְּאֻלָּה, אִף שְׁהִשְׁדָּה' כְּחוּשָׁה, שְׁהִירִי נֶעְבְּדָה בְּמִשְׁרָ
שֵׁשׁ שָׁנִים.

(כא) וְצִוִּיתִי אֶת־בְּרַכְתִּי לָכֶם בִּשְׁנָה הַשְּׁשִׁית וְעָשִׂתָּ
אֶת־הַתְּבוּאָה לְשִׁלֹּשׁ הַשָּׁנִים:
כא וְאַפְקֵד יֵת בְּרַכְתִּי לְכוּן בְּשִׁתָּא שְׁתִּיתָא
וְתַעֲבֵד יֵת עַלְלָתָא לְתֵלַת שָׁנִין:

כ"י לְשִׁלֹּשׁ הַשָּׁנִים • לְמַקְצַת הַשְּׁשִׁית, מִנִּסָּן וְעַד רֹאשׁ־הַשָּׁנָה, וְלִשְׁבִיעִית וְלִשְׁמִינִית, שִׁזְרְעוּ בְּשְׁמִינִית
בְּמִרְחֻשָּׁן וְיִקְצְרוּ בְּנִיסָן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (קטעים מהתוועודות שבת פרשת בהר ה'תשי"ט. תורת מנחם כרך כה, ע' 279-275; 283-285, בלתי מוגה)

בְּעִנְיָן הַזֶּה - "וְצִוִּיתִי אֶת בְּרַכְתִּי גו' בִּשְׁנָה הַשְּׁשִׁית, וְעָשִׂתָּ
אֶת הַתְּבוּאָה לְשִׁלֹּשׁ הַשָּׁנִים" - יֵשׁ גַּם הוֹרָאָה בְּנוֹגַע לִיקָר
הַזָּמָן, שֶׁהוּא עִנְיָן הַקָּשׁוּר גַּם עִם יְמֵי הַסְּפִירָה:
לְכַאוּרָה אֵינוֹ מוּבָן: מִהוּ הַעֲנִין בְּסִפִּירַת הַזָּמָן - הִרִי מִהֶלֶף
הַזָּמָן הוּא תְּמִיד בְּאוֹתוֹ אוֹפֵן?
אִף הַעֲנִין הוּא - שְׁנִיצוּל הַזָּמָן יִכּוֹל לְהִיּוֹת בְּכַמּוֹה אוֹפְנִים:
יִשְׁנו אוֹפֵן שְׁמִמְלָאִים אֶת הַזָּמָן בְּתוֹכָן שֶׁל עֲבוּדַת ה', וּמִצַּד
זֶה הִנֵּה גַם רִיבּוּי זְמַן נֶחֱשֵׁב "כִּימִים אֲחָדִים"; וְיִשְׁנו אוֹפֵן
שֶׁהַזָּמָן אֵינוֹ מְמוּלָא כו'. אֲדָם יִכּוֹל לְחִיוֹת שְׁבָעִים שָׁנָה,
שְׁמוֹנִים שָׁנָה וּמֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה, וְלֹא לְפַעוּל מֵאוּמָה;
וְיִכּוֹל לְהִיּוֹת מַעֲמִיד וּמִצַּב שְׁ"בִשְׁעָה אַחַת" הִרִי הוּא "קוּנָה
עוֹלָמוֹ", עַד כְּדִי כֵּן, שֶׁרַבְּנוּ הַקָּדוֹשׁ מְקַנָּא בּוֹ!

וְזֶהוּ גַם פְּרוֹשׁ מֵאֲמָר רַבּוּתֵנוּ ז"ל "יִכְפָּה שְׁעָה אַחַת
בְּתִשְׁבָּה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּעוֹלָם הַזֶּה מִכָּל חֵי הָעוֹלָם
הַבָּא":
בְּ"כָל חֵי הָעוֹלָם הַבָּא" נִכְלָלִים כָּל פְּרָטֵי הַמִּדְרָגוֹת: תַּעֲנוּג
הַמִּוִּרְגָשׁ, תַּעֲנוּג הַבְּלִיתִי מוִּירְגָשׁ כו', עַד לְדִרְגַּת "יוֹם שְׁכּוּלוֹ
שְׁבַת וּמִנוּחָה". וְכִיּוֹן שְׁכָל זֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי הָעֲבוּדָה עֲכָשׁוּ,
הִרִי מוּבָן, שֶׁהָעֲבוּדָה עֲכָשׁוּ הִיא לְמַעַלָּה אֲפִילוּ מִ"יוֹם
שְׁכּוּלוֹ שְׁבַת וּמִנוּחָה".
וְכָל זֶה הוּא בְּ"שְׁעָה אַחַת" - שְׁכָל שְׁעָה, אִם מִנְצָלִים אוֹתָהּ
כְּדָבָעִי, אִזִּי הִיא נַעֲלִית יוֹתֵר מִהַגִּילּוּיִים שְׁלֻעֲתִיד, לְמַעַלָּה
גַּם מִהַעֲלּוּי שֶׁל "יוֹם שְׁכּוּלוֹ שְׁבַת וּמִנוּחָה לְחֵי הָעוֹלָמִים".
וְזֶהוּ גַם עִנְיָן וּפְרָצֶת" בְּנוֹגַע לְזָמָן - שְׁנוֹסָף עַל שְׁמִירַת

ספורנו

(יט) וְאֶכְלֹתֶם לְשִׁבְעָ. שִׁיחֵיו הַפְּרוֹת
רַבִּי הַמְּזוּן, כְּעִנְיָן שֶׁהִיָּה בְּעֶמֶר, שֶׁהִיָּה
מִסְפִּיק לְגָדוּל כְּמוֹ לִקְטָן, בְּאֶמְרָם ז"ל:
אוֹכֵל קִמְעָא וּמִתְבָּרֵךְ בְּמַעֲיו (תוֹרַת כְּהִנִּים
בְּחוֹקֵי ח, כ), וְיִסְפִּיקוּ פְּרוֹת הַשְּׁשִׁית גַּם
לְשְׁבִיעִית.
וַיִּשְׁבְּתֶם לְבַטַּח עָלֶיהָ. וְלֹא תִשְׂאוּ
חֶרֶפַת רָעַב בְּגוֹיִם, שְׁלֹא תִצְטָרְכוּ לְלָכֶת
בְּאַרְצוֹתֶם לִקְנוֹת הַתְּבוּאָה. תוֹרַה כ
(כ) וְכִי תֹאמְרוּ מִה נֹאכַל. וְכִאֲשֶׁר
יִסְפֹּק זֶה אֲצִלְכֶם, וְלֹא תִבְטְחוּ שִׁיחִיָּה
הַמַּעֲט מִסְפִּיק בְּאִיכוֹתוֹ. תוֹרַה כא
(כא) וְעָשִׂתָּ אֶת הַתְּבוּאָה. בְּאֶפֶן
שֶׁתִּשְׁבַּע עֵין מְרָאוֹת, וְתִרְאוּ שִׁסְפִּיק
הַכְּמוֹת. תוֹרַה כב

שיעור יומי ליום שני כ"ב אייר ושנים מקרא ואחד תרגום – כה – פרשת בהר בחוקותי

הזמן באופן שכל פמות הזמן ממוקד בלימוד התורה וקיום המצוות, צריך להיות גם "ופרצת" בנוגע לאיכות הזמן. הינה, שמילוי הזמן בענייני תורה ועבודה, יהיה מתוך מסירה

(כב) וזרעתם את השנה השמינית ואכלתם מן התבואה ישן עד השנה התשיעית עד-בוא תבואתה תאכלו ישן:

ל"א עד השנה התשיעית. עד חג הסוכות של תשיעית, שהיא עת בא תבואתה של שמינית לתוך הבית, שכל ימות הקיץ היו בשדה בגרנות, ובתשרי הוא עת האסיף לבית, ופעמים שהיתה צריכה לעשות

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך I עמ' 172)

הבינה, 'עלמא דחירו', בטול במציאות. לכן נאמר "לשלוש השנים", שכן הצורך לתרוץ קשיא ("מה נאכל") קיים רק בדרגת 'שמיטה', ואלו בדרגת 'ובל' אין מלכתחלה מקום לקשיא כלל.

(כג) והארץ לא תמכר לצמתת פילי הארץ פיגרים ותושבים אתם עמדי:

ל"א עד השנה השמינית. עד חג הסוכות של שמינית לתוך הבית, שכל ימות הקיץ היו בשדה בגרנות, ובתשרי הוא עת האסיף לבית, ופעמים שהיתה צריכה לעשות

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם – התועדויות תשמ"ה ח"ד ע' 2066. ע"פ ביאורי החומש)

בבחינת "גרים", שזכויותיהם בארץ חלקיות בלבד. הבטוי "תושבים", מתייחס למעמדם של בני ישראל לאחר שנכנסו לארץ, כבשו אותה וקבלו את הבעלות עליה.

(כד) ובכל ארץ אחותכם גאלה תתנו לארץ: ס

ל"א עד השנה השמינית. עד חג הסוכות של שמינית לתוך הבית, שכל ימות הקיץ היו בשדה בגרנות, ובתשרי הוא עת האסיף לבית, ופעמים שהיתה צריכה לעשות

(כה) פיימוך אחיך ומכר מאחוזו ובא גאלו הקרב אליו וגאל את ממכר אחיו:

ספורנו

(כג) והארץ לא תמכר פיגרים ותושבים אתם עמדי. באותו הגליל, שאינו בכלל "והארץ נתן לבני אדם" (תהלים סט, טז). תורה כד

(כד) ובכל ארץ אחותכם גאלה תתנו לארץ. אכל בחוצה לארץ, אין שם דין שמטין ויובלות. תורה כה

(כה) פיימוך אחיך ומכר מאחוזו ובא גאלו הקרב אליו וגאל את ממכר אחיו:

ל"א עד השנה השמינית. עד חג הסוכות של שמינית לתוך הבית, שכל ימות הקיץ היו בשדה בגרנות, ובתשרי הוא עת האסיף לבית, ופעמים שהיתה צריכה לעשות

שיעור יומי ליום שלישי כ"ג אייר ושנים מקרא ואחד תרגום – כה – פרשת בהר-בחקותי נא

כ"י • פִּי-יִמְכֹר אֶחָיִךְ וּמָכַר • (ת"כ) מִלְמַד, שְׂאִין אָדָם וְשָׂאִי לְמָכַר שְׂדֵהוּ אֶלָּא מִחֲמַת דְּחָק עֲנִי. מֵאַחֲזָתוּ • וְלֹא כֹלָה, לְמַדָּה תוֹרָה דְּרָף אֶרֶץ שִׁישִׁיר שְׂדֵה לְעַצְמוֹ. וְגָאֵל אֶת מִמְכָּר אָחִיו • (ת"כ) וְאִין חֲלוּקָתָא יָכוֹל לְעַכְבָּ.

(כו) וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה-לוֹ גָּאֵל וְהִשְׁגָּה יָדוֹ וּמָצָא כו וּגְבֵר אָרִי לֹא יִהְיֶה לֵה פְרִיק וְתִדְבֵק יָדָה וַיִּשְׁפַּח כְּמִסַּת פְּרָקְנָה: כְּדִי גֵאֲלָתוּ:

כ"י • וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה-לוֹ גָּאֵל • (קידושין שם. ת"כ) וְכִי יֵשׁ לָךְ אָדָם בִּישְׂרָאֵל שְׂאִין לוֹ גּוֹאֲלִים? אֶלָּא גּוֹאֵל שְׂיֻכַּל לְגָאֵל מִמְכָּרוֹ.

(כו) וְחָשַׁב אֶת-שְׁנֵי מִמְכָּרוֹ וְהִשִּׁיב אֶת-הָעֵדֶף לְאִישׁ אֲשֶׁר מָכַר-לוֹ וְשָׁב לְאַחֲזָתוֹ: כו וַיִּחְשַׁב יָת שְׁנֵי זְבִינוּהִי וַיָּתֵב יָת מוֹתָרָא לְגֵבֵר דִּי זָבֵן לֵה וַיִּתִּיב לְאַחֲסָנְתָהּ:

כ"י • וְחָשַׁב אֶת-שְׁנֵי מִמְכָּרוֹ • כְּמָה שְׁנִים הָיוּ עַד הַיּוֹבֵל? בָּךְ וְכָךְ; וּבְכִמְהָ מִכְרִיתִיָּה לָךְ? בָּךְ וְכָךְ; עֲתִיד הָיִיתָ לְהַחֲזִירָהּ בַּיּוֹבֵל, נִמְצְאָתָה קוֹנָה מִסְפָּר הַתְּבוּאוֹת כְּפִי חֲשֻׁבוֹן שֶׁל כָּל שָׁנָה – אַכְלָתָ אוֹתָהּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים אוֹ אַרְבָּע, הוֹצָא אֶת דְּמִיתָן מִן הַחֲשֻׁבוֹן וְטַל אֶת הַשְּׂאָר. וְזֶהוּ: וְהִשִּׁיב אֶת-הָעֵדֶף • בְּדִמִּי הַמִּקָּח עַל הָאֲכִילָה שְׂאֵכֵל, וַיִּתְּנֵם לְחֻקָּה. לְאִישׁ אֲשֶׁר מָכַר-לוֹ • הַמוֹכֵר הֵזָה שָׁבָא לְגֵאֲלָהּ.

(כח) וְאִם לֹא-מָצָאָהּ יָדוֹ דִּי הָשִׁיב לוֹ וְהָיָה מִמְכָּרוֹ בֵּיד הַקִּנְיָה אֹתוֹ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל וַיֵּצֵא בַּיּוֹבֵל וְשָׁב לְאַחֲזָתוֹ: כח וְאִם לֹא תִשְׁפַּח יָדָה כְּמִסַּת אֲתֵב לֵה וְהָיָה זְבִינוּהִי בִידָא דְזָבֵן וְתָה עַד שְׂתָא דַּיּוֹבֵלָא וַיִּפּוֹק בַּיּוֹבֵלָא וַיִּתִּיב לְאַחֲסָנְתָהּ:

כ"י • דִּי הָשִׁיב לוֹ • (ערכין ל) מִכָּאֵן, שְׂאִינוּ גּוֹאֵל לְחֻצְאִין. עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל • (ת"כ) שְׁלֹא יִפְגֹּם לְתוֹף אוֹתָהּ שָׁנָה כְּלוּם, שֶׁהַיּוֹבֵל מִשְׁמַט בְּתַחֲלָתוֹ.

♦ יום שלישי כ"ג אייר ♦

(כט) וְאִישׁ כִּי-יִמְכֹר בֵּית-מוֹשָׁב עִיר חוֹמָה וְהָיְתָה גֵאֲלָתוֹ עַד-תֵּם שְׁנַת מִמְכָּרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גֵאֲלָתוֹ: כט וּגְבֵר אָרִי יִזְבֵּן בֵּית מוֹתֵב קִרְתָּא מְקַפָּא שׁוּר וְתִהִי פְרָקְנָה עַד מִשְׁלָם שְׂתָא דְזְבִינוּהִי עַדן כְּעֵדֶן תִּהִי פְרָקְנָה:

כ"י • בֵּית-מוֹשָׁב עִיר-חוֹמָה • (ת"כ) בֵּית בְּתוּף עִיר הַמִּקְפָּת חוֹמָה מִימּוֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נוּן. וְהָיְתָה גֵאֲלָתוֹ • לְפִי שְׁנֵי אֲמָר בְּשָׂדֵה שִׁיכּוֹל לְגֵאֲלָה מִשְׁתִּי שְׁנִים וְאֵילָף כָּל זֶמֶן שִׁירְצָה, וּבְתוּף שְׁתִּי שְׁנִים הָרָאוּשִׁים אֵינוּ יָכוֹל לְגֵאֲלָה, הֶעָרָף לְפָרֵשׁ בָּזָה שְׁהוּא חֲלוּף, שְׂאֵם רוּצָה לְגָאֵל בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה, גּוֹאֲלָהּ, וְלֵאחֶר מִכָּאֵן אֵינוּ גּוֹאֲלָהּ. וְהָיְתָה גֵאֲלָתוֹ • שֶׁל בֵּית. יָמִים • יָמֵי שָׁנָה שְׁלֵמָה קְרוּיִים יָמִים, וְכֵן (בראשית כד נח) : "וַיָּשָׁב הַנְּעָרָה אֶתְנֹו יָמִים".

(ל) וְאִם לֹא-יִגָּאֵל עַד-מְלֹאת לוֹ שָׁנָה תְּמִימָה וְקָם הַבֵּית אֲשֶׁר-בְּעִיר אֲשֶׁר-לוֹ חֹמָה לְצִמִּיתָ לְקַנְיָה אֹתוֹ לְדֹרֹתָיו לֹא יֵצֵא בַּיּוֹבֵל: ל וְאִם לֹא יִתְפָּרַק עַד מִשְׁלָם לֵה שְׂתָא שְׁלֵמָתָא וַיְקוּם בֵּיתָא דִּי בְּקִרְתָּא דִּי לֵה שׁוּרָא לְחֲלוּטִין לְדִי זָבֵן יָתָה לְדֹרוּהִי לֹא יִפּוֹק בַּיּוֹבֵלָא:

כ"י • וְקָם הַבֵּית וְגו' לְצִמִּיתָ • יֵצֵא מִכַּחוֹ שֶׁל מוֹכֵר וְעָמַד בְּכַחוֹ שֶׁל קוֹנֵה. [אֲשֶׁר-לֹא חֹמָה • "לוֹ" קְרִינֵן, אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָכוּרֵם לְכַרְכָּה: אֶף-עַל-פִּי שְׂאִין לוֹ עֲכָשׁוּ, הוֹאִיל וְהָיְתָה לוֹ קֶדֶם לְכֵן. וְ"עִיר", נִקְבָּה הִיא, וְהֶעָרָף לְכַתֵּב "לֵה", אֶלָּא מִתּוֹךְ שְׂצָרִיף לְכַתֵּב "לֹא" בְּפָנִים, תִּקְנוּ "לוֹ" בְּמִסְרָת; זֶה נִפְלַע עַל זֶה]. לֹא יֵצֵא בַּיּוֹבֵל • אָמַר רַב סִפְרָא: [אֶף] אִם פָּגַע בּוֹ יוֹבֵל בְּתוּף שְׁנָתוֹ, לֹא יֵצֵא.

(לא) ובתי החצרים אשר אין להם חמה סביב
על-שדה הארץ יחשב גאלה תהיה-לו וביבל יצא:

לא ובתי פצחיא די לית להון שור מקף
סחור סחור על חקל ארעא ותחשב פרקנא
תהי לה וביוכלא יפוק:

כ"י • ובתי החצרים • פתרגומו: "פצחיא", עירות
פתוחות מאין חומה, ויש הרבה בספר יהושע (יהושע
יג כח): "הערים וחצריהם"; (בראשית כה טו) "בחצריהם
ובטירתם". על-שדה הארץ יחשב • הרי הן פשדות

הנגאלים עד היובל ויוצאין ביובל לפעלים - אם
לא נגאלו. גאלה תהיה-לו • (ת"כ) מיד אם ירצה,
ובזה יפה כחו מפת שדות, שהשדות אין נגאלות
עד שתי שנים. וביבל יצא • בחנם.

(לב) וערי הלויים בתי ערי אחוזתם גאלת עולם
תהיה ללויים:

לב וקרני ליואי בתי קרני אחסנתהון פרקן
עלם תהי לליואי:

כ"י • וערי הלויים • ארבעים ושמונה עיר שנתנו
להם. גאלת עולם • גואל מיד אפלו לפני שתי
שנים, אם מכרו שדה משדותיהם הנתונות להם

באלפים אמה סביבות הערים, או אם מכרו בית
בעיר חומה, גואלין לעולם ואינו חלוט לסוף
שנה.

(לג) ואשר יגאל מן-הלויים ויצא ממכר-בית ועיר
אחוזתו ביבל כי בתי ערי הלויים הוא אחוזתם
בתוך בני ישראל:

לג ודי יפוק מן ליואי יפוק זבין ביתא
וקרנא אחסנתה ביוכלא ארי בתי קרני
ליואי היא אחסנתהון בגו בני ישראל:

כ"י • ואשר יגאל מן-הלויים • ואם יקנה בית או עיר
מהם. ויצא ביבל • אותו ממכר של בית או של עיר,
וישוב ללוי שמכרו, ולא יהיה חלוט כשאר בתי ערי
חומה של ישראל, ויגאלה זו, לשון מכירה. דבר אחר:
לפי שגאמר: "גאלת עולם תהיה ללויים", יכול לא דבר
הפתיב אלא בלוקח ישראל שקנה בית בערי הלויים,
אבל לוי שקנה מלוי יהיה חלוט? תלמוד לומר:

"ואשר יגאל מן-הלויים", אף הגואל מיד לוי, גואל
גאלת עולם. ויצא ממכר-בית • הרי זו מצוה אחרת,
ואם לא גאלה, יוצאה ביובל, ואינו נחלט לסוף שנה
כבית של ישראל. כי בתי ערי הלויים היא אחוזתם •
לא היה להם נחלת שדות וכרמים, אלא ערים לשבת
ומגרשיהם, לפיכך הם להם במקום שדות, ויש להם
גאלה כשדות, כדי שלא תפקע נחלתם מהם.

(לד) ושדה מגרש עריהם לא ימכר כיאחוזת עולם
הוא להם:

לד וחקל רוח קרויהון לא יזדבן ארי אחסנת
עלם הוא להון:

כ"י • ושדה מגרש עריהם לא ימכר • מכר גזבר,
שם הקדיש בן לוי את שדהו ולא גאלה, ומכרה
גזבר, אינה יוצאה לכהנים ביובל, כמו שגאמר

בישראל (ויקרא כד כ): "ואם-מכר את-השדה לאיש אחר
לא-יגאל עוד", אבל בן לוי גואל לעולם.

(לה) וכי-ימוד אחיד ומטה ידו עמך והחזקת בו גר
ותושב וחי עמך:

לה ווארי יתמספן אחוץ ותמוט ידה עמך
ותמקף בה דיר ותותב ויחי עמך:

כ"י • והחזקת בו • (ת"כ) אל תניחהו שירד ויפל ויהיה
קשה להקימו, אלא חזקהו משעת מוטת היד, למה
זה דומה? למשאווי שעל החמור; עודהו על החמור,
אחד תופס בו ומעמידו; נפל לארץ, חמשה אין

מעמידין אותו. גר ותושב • אף אם הוא גר או
תושב, ואיזהו תושב? כל שקבל עליו שלא לעבד
עבודת אלילים ואוכל נבלות.

שיעור יומי ליום רביעי כ"ד אייר ושנים מקרא ואחד תרגום - כה - פרשת בהר-בחוקותי נג

(לו) אֶל־תִּקַּח מֵאֲתוֹ נֶשֶׁךְ וְתִרְבִּית וְיִרְאֵתָּ מֵאֱלֹהֶיךָ לֹא תִסַּב מִגָּזַל חֲבוּלָיָא וְרִבִּיתָא וְתִדְחַל מֵאֱלֹהֶיךָ וַיְחִי אַחֲרָיִךְ עֶמְךָ:
וַיְחִי אַחֲרֶיךָ עֶמְךָ:

כ"י- נֶשֶׁךְ וְתִרְבִּית • חד שויננהו רבנן, ולעבר עליו בשני לאוין. ויראת מאלהיך • לפי שדעתו של אדם נמשכת אחר הרבית וקשה לפרש הימנו, ומורה לעצמו החר בשביל מעותיו שהיו בטלות אצלו, הצרך לומר: "ויראת מאלהיך", (ב"מ סב) או התולה מעותיו בנכרי כדי להלוותם לישראל ברבית, הרי זה דבר המסור ללבו של אדם ומחשבתו, לכן הצרך לומר: "ויראת מאלהיך".

(לז) אֶת־כֶּסֶףךָ לֹא־תִתֵּן לֹו בְנֶשֶׁךְ וּבִמְרִבִּית לֹא־תִתֵּן אֶכְלֶךָ:
לֹו יֵת כֶּסֶףךָ לֹא תִתֵּן לֹו בְּחֲבוּלָיָא וּבִרְבִּיתָא לֹא תִתֵּן מִיכְלֶךָ:

(לח) אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֵת לָכֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים:
לח אָנָּה יי אלהינו די אפקית יתכון מארעא דמצרים למתן לכון ית ארעא דכנען למתן לכון לאלה:

כ"י- אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי וגו' • והבחנותי בין בכור לשאינו בכור, אף אני יודע ונפרע מן המלוה מעות לישראל ברבית ואומר: 'של נכרי הם'. דבר אחר: "אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים", על־מנת שתקבלו עליכם מצותי, אפלו הן כבודות עליכם. לתת לכם את־ארץ כנען • בשכר שתקבלו מצותי. להיות לכם לאלהים • (ת"ס) שכל הדר בארץ ישראל, אני לו לאלהים. וכל היוצא ממנה, פעובד עבודת אלילים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (מקוטי שיחות כרך ח עמ' 97)

וְאֶפְלוּ הֵן כְּבֻדּוֹת עֲלֵיכֶם (רש"י כה, לח) לרש"י הקשה: הרי יציאת מצרים היא היסוד לקיום כל מצות התורה כלה, ומדוע היא מן־פרת לגבי אסור רבית דוקא. וכדי לתרץ שאלה זו מוסיף "וְאֶפְלוּ הֵן כְּבֻדּוֹת עֲלֵיכֶם".

♦ יום רביעי כ"ד אייר ♦

(לט) וְכִי־יִמּוֹךְ אַחֲרֶיךָ עֶמְךָ וְנִמְכַּרְלָךְ לֹא־תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדַת עֶבֶד:
לֹט וַיֵּאָרִי יתמסכן אחרוך עמך ויזדבן לך לא תפלה בה פלחן עבדין:

כ"י- עֲבֹדַת עֶבֶד • עבודה של גנאי, שיהא נפר בה כעבד: שלא יוליך פליו אחריו לבית המרחץ, ולא ינעל לו מנעליו.

(מ) כְּשֹׁכִיר כְּתוּשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ עַד־שְׁנַת הַיָּבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ:
מ פאגירא כתושבא יהי עמך עד שתא דיובלא יפלח עמך:

כ"י- כְּשֹׁכִיר כְּתוּשָׁב • עבודת קרקע ומלאכת אמונות, כשאר שכירים התנהג בו. עד שנת היבל • אם פגע בו יובל לפני שש שנים, היובל מוציא.

ספורנו

(לז) אֶל תִּקַּח מֵאֲתוֹ • כי זה דרך נאות להקדמו, כשתלוהו בלי נשך ותרבית. וַיְחִי אַחֲרֶיךָ עֶמְךָ • וזה תעשה כשיש לאל ידך די לחיות אתה ולהלותו, באמרם ז"ל: חייך קודמים לחיי חברך (בבא מציעא סב, א). תורה לו (לח) לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים • שיהיה התכלית המקנן ממנו משג בין בלכם, ולכן ראוי שיהיה סדר המדינות בכם באפן שתוכלו בלכם לחיות זה עם זה, ותעזרו זה את זה להשלים המקנן. תורה לט (מ) כְּשֹׁכִיר כְּתוּשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ • הקנוי קנן שש שנים יהיה אצלך "כשכיר שנה בשנה", והקנוי קנן יובל יהיה (בבא מציעא סב, א). תורה לו (לח) לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים • שיהיה התכלית המקנן ממנו משג בין בלכם, ולכן ראוי שיהיה סדר המדינות בכם באפן שתוכלו בלכם לחיות זה עם זה, ותעזרו זה את זה להשלים המקנן. תורה לט (מ) כְּשֹׁכִיר כְּתוּשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ • הקנוי קנן שש שנים יהיה אצלך "כשכיר שנה בשנה", והקנוי קנן יובל יהיה

(מא) וַיֵּצֵא מֵעֶמְקָךְ הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ וְשָׁב אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ
וְאֶל־אַחֲזֵת אֲבֹתָיו יָשׁוּב׃

רש"י: הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ • אָמַר רַבִּי שְׁמֵעוֹן: אִם הוּא נִמְכַּר, בְּנָיו מִי מִכְרָן? אֲלָא מִכְרָן, שָׂרְבוּ חֵיב בְּמִזְזוֹנוֹת

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יב עמ' 152)

בְּנָיו מִי מִכְרָן (רש"י כה, מא) וְאֵלּוּ בְּגִמְרָא נֶאֱמַר "מִי נִמְכָּרִים". וְשֵׁשׁ לְבָאֵר: מִי נִמְכָּרִים - לְפִי רז"ל אֵין בְּכָלל אִפְשָׁרוֹת שָׂאֵב יִמְכֹּר אֶת בְּנוֹ, כִּפִּי שִׁדְרָשׁוּ בְּגִמְרָא מִן הַתָּנוּב "וְכִי יִמְכֹּר אִישׁ אֶת בְּתוֹ לְאִמָּה". מִי מִכְרָן - בְּדִרְךְ

(מב) כִּי־עֲבַדְתָּ הֵם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
לֹא יִמְכְּרוּ מִמִּכְרַת עֶבֶד׃

רש"י: כִּי עֲבַדְתָּ הֵם • (ת"כ) שְׁטָרֵי קוֹדֶם. לֹא יִמְכְּרוּ מִמִּכְרַת עֶבֶד • בְּהִכְרָזָה: 'כָּאֵן יֵשׁ עֶבֶד לְמִכְרָא! וְלֹא יַעֲמִידֵנוּ עַל אֶבֶן הַלֶּקַח.

(מג) לֹא־תִרְדֶּה בּוֹ בַּפֶּרֶךְ וִירֹאתָ מֵאֲלֹהֶיךָ׃

רש"י: לֹא־תִרְדֶּה בּוֹ בַּפֶּרֶךְ • מִלְּאִכָּה שְׁלֹא לְצַרְךָ כְּדִי לַעֲנוֹתוֹ, אֵל תֹּאמַר לוֹ: "הֲחֵם לִי אֶת הַכּוֹס הַזֶּה!" וְהוּא אֵינוֹ צָרִיךְ, "עֲדַר תַּחַת הַגֶּפֶן עַד שְׁאִבּוֹא!".

(מד) וְעַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ־לְךָ מֵאֵת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר
סְבִיבֹתֶיכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ עֶבֶד וְאִמָּה׃

רש"י: וְעַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ־לְךָ • אִם תֹּאמַר: אִם־כֵּן, בְּמָה אֲשַׁתְּמֹשׁ? בְּעַבְדֵי אֵינִי מוֹשֵׁל, בְּז' אִמּוֹת אֵינִי נוֹחֵל, שְׁתָּרִי הַזֶּה־תִּנֵּי (דברים כ טו): "לֹא תַחֲזִיחַ כָּל־נַשְׁמָה", אֲלָא מִי יִשְׁמַשְׁנִי?. מֵאֵת הַגּוֹיִם • הֵם

(מה) וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים הַגֵּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ
וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאֶרְצְכֶם
וְהָיוּ לָכֶם לְאִחָה׃

רש"י: וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים • (קידושין טו) שְׁבָאוּ מִסְבִּיבוֹתֵיכֶם לִשְׂא נָשִׁים בְּאֶרְצְכֶם וְיִלְדוּ לָהֶם, הֵבִין

הוֹלִיךְ אַחֵר הָעָב וְאֵינוֹ בְּכָלל "לֹא תַחֲזִיחַ", אֲלָא אִתָּהּ מִתֵּר לִקְנוֹתוֹ כְּעֶבֶד. מֵהֶם תִּקְנוּ • אוֹתָם תִּקְנוּ.

ספורנו

אֲצִלָּה בְּשִׁכְרִי שֶׁהִתְיַשֵּׁב עִמָּךְ לְשָׁנִים רַבּוֹת. תוֹרָה מֵא
מִב) כִּי עֲבַדְתָּ הֵם. אֵף עַל פִּי שְׁבִשְׁבִּיל
שְׁהוּא עֲבַדִּי אֵין בִּידוֹ לְמִכְרָא עֲצֻמוֹ
לְעַבְדוֹת מְחֻלָּט. תוֹרָה מִג
שְׁהִלָּךְ זֶה וְקָנָה אֲדוֹן לְעֲצֻמוֹ הִיָּה רֹאִי
לְכָל שְׁעַבְדוֹ, מְכָל מְקוֹם מִצַּד מֵה

שיעור יומי ליום רביעי כ"ד אייר ושנים מקרא ואחד תרגום – כה – פרשת בהר-בחוקותי נה

(מו) וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֹתָם לְבָנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לְרִשְׁתָּ אַחֲזָה לְעַלְמָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֲיֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאַחֲיוֹ לֹא־תִרְדֶּה בּוֹ בַּפֶּרֶד: ס

מו ותתחסון יתהון לבניכון בתיכון לירשת אחסנא לעלם בהון תפלחון ובאחיכון בני ישראל גבר באחיהי לא תפלח בה בקשיו:

וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֹתָם לְבָנֵיכֶם. וְהִתְנַחֲלֶתֶם. כְּמוֹ וְהִתְחַזְקֶתֶם. אִישׁ בְּאַחֲיוֹ. לְהֵבִיא נָשִׂיא בְּעַמּוֹ וּמִלֶּךְ בְּמִשְׁרָתוֹ, שְׁלֹא לְרִדּוֹת בַּפֶּרֶד.

כ"ט וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֹתָם לְבָנֵיכֶם. הִתְחַזְקוּ בָהֶם לְנַחֲלָה לַעֲרֹךְ בְּנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם; וְלֹא יִתְּכֶן לְפָרֶשׁ: "הִתְחַלּוּם לְבָנֵיכֶם", שְׁאֵם־כֵּן הָיָה לוֹ לְכַתֵּב

מו וארי תדבק יד ערל ותותב עמך ויתמספן אחורף עמה ויזדבן לערל ותותב עמך או לארמי זרעית גיורא:

(מו) וְכִי תֵשִׁיג יָד גֵּר וְתוֹשֵׁב עִמָּךְ וּמִן אַחֲיֶיךָ עַמּוֹ וְנִמְכָּר לַגֵּר תוֹשֵׁב עִמָּךְ אוּ לַעֲקָר מִשְׁפַּחַת גֵּר:

עמו, על-ידי שלמד ממעשיו. מִשְׁפַּחַת גֵּר. (קידושין כ. ב"מ ע"א) וְהוּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים. כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "לַעֲקָר", זֶה הַנִּמְכָּר לַעֲבוֹדָת אֱלִילִים עֲצֻמָּה לְהִיּוֹת לָהּ שִׁמְשׁ. וְלֹא לְאַלֹהוֹת, אֲלָא לְחֻטָּב עֲצִים וְלִשְׂאֵב מִיָּם.

כ"ט יד גר ותושב. גר והוא תושב, כְּתִרְגוּמוֹ: "עֲרַל תוֹתֵב", וְסוּפוֹ מוֹכִיחַ: "וְנִמְכָּר לַגֵּר תוֹשֵׁב". וְכִי תֵשִׁיג יָד גֵּר וְתוֹשֵׁב עִמָּךְ. מִי גֵרָם לוֹ שִׁיעֲשִׁיר? דְּבוּקוֹ עִמָּךְ. וּמִן אַחֲיֶיךָ עַמּוֹ. מִי גֵרָם לוֹ שִׁיעֲמוּךְ? דְּבוּקוֹ

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ) לקוטר שיחות כרך יו, עמוד 297 - מתוך 'לקראת שבת'

גם הנמכר לגר - "גאלה תהיה לו"

חסרה לו בחינת "אבא", הינו החכמה שבנפש הרואה אלקות תדיר, ולכן יוכל מצבו לירד כל כך. ולכן לא נמנה כאן אביו, להורות שמצב זה נובע מכך שאין לו "אב". ואם כן, אף שאדם הנמצא במצב שכזה, אינו יכול לפדות את עצמו כלל, הרי מבטח לו שיפדה, כמדיק בלשון הפתוב "גאלה תהיה לו" - לשון הבטחה, שלהיותו בן לעם ישראל, הרי ודאי הדבר שיפדה בסוף. ואחר שיפדוהו מלמעלה באתערותא דלעילא (קרוכיו), הרי התכלית היא שלבסוף תהיה עבודתו את ה' מצד עצמו. ולכן נכתב בסוף "השיגה ידו", הינו, שעליו לדאג שלא יהיה זה כמתנה מלמעלה, אלא ירכש גאלתו בעצמו.

וְנִמְכָּר לַגֵּר תוֹשֵׁב. . גָּאֻלָּה תִּהְיֶה־לּוֹ אֶחָד מֵאַחֲיוֹ יִגָּאֻלּוּ: אוֹ-דָדּוֹ אוֹ בִן־דָּדּוֹ יִגָּאֻלּוּ. . אוֹ-הַשִּׁיגָה יָדוֹ וְנִגָּאֻל: (כה, מז-מט)

צריך להבין: א. הרי מנה כאן הפתוב קרוכיו המתייבם לפדותו לפי סדר קרבתם, ומדוע לא נכתב אביו, שהוא הקרוב ביותר. ב. מדוע אם "השיגה ידו" מופיע לבסוף, הרי אם יש לו ממון מתייבם הוא תחלה לפדות עצמו.

ויש לומר בזה בדרך חסידות: איש יהודי הנמכר לגוי, ועד לעבודה-זרה, מורה שנשמתו נמצאת במעמד ומצב רוחני נמוך וירוד ביותר, שלכן תתכן אפשרות שיהיה עבד לעבודה-זרה. מצב שכזה יסודו ב"שכחה" אודות אביו שבשמים [ובסגנון דתורת חסידות:

מח פתר ויזדבן פרקנא תהי לה חד מאחיו מאחיהי יפרקנה:

(מח) אַחֲרֵי נִמְכָּר גָּאֻלָּה תִּהְיֶה־לּוֹ אֶחָד יִגָּאֻלּוּ:

המגיע בכל שנה ושנה נפח לו הנכרי מן דמיו: אם היו עשרים שנה משנמכר עד היוכל, וקנאו בעשרים מנה, נמצא שקנה הנכרי עבודת שנה במנה; ואם שהה זה אצלו חמש שנים ובא לגאל, נפח לו חמשה מנים ויתן לו העבד ט"ו מנים, וזהו "והיה כסף ממכרו במספר שנים".

כ"ט גָּאֻלָּה תִּהְיֶה־לּוֹ. מִיד, אֵל תִּנְחִיחַהוּ שִׁיעֲמַע עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל, שֶׁהָרִי כָּל עַצְמוֹ לֹא קָנָא אֲלָא לַעֲבֹדוֹ עַד הַיּוֹבֵל, שֶׁהָרִי בַּיּוֹבֵל יֵצֵא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לְמַשָּׁה: "וַיֵּצֵא בַּשָּׁנָה הַיּוֹבֵל", וּבִנְכָרִי שֶׁתַּחַת יָדָּהּ הַפְּתוּב מְדַבֵּר (ב"ק ק"ט), וְאֵף־עַל־פִּי־כֵן, לֹא תָבֵא עָלָיו בְּעֻקְפִּין מִפְּנֵי חֲלוּל הַשֵּׁם. אֲלָא כְּשֶׁבָּא לְגָאֵל, יִדְקֶדֶק בְּחֻשְׁבוֹן, לְפִי

ספורנו

(מח) אַחֲרֵי נִמְכָּר גָּאֻלָּה תִּהְיֶה. תאמר, מאחר שהלך זה ונעשה כמר לו. כָּבֵר בְּאֵרֵי ז'ל (קידושין כ. ב) שֶׁלֹא לַעֲבוֹדָה זָרָה אֲדָרְכָה אֲבֹן אַחֵר הַנוֹפֵל, תלמוד לומר: "אַחֲרֵי נִמְכָּר גָּאֻלָּה תִּהְיֶה לוֹ". תורה מט

(מט) אֹרְדוּ אוֹ כְּנִדְדוּ יִגְאֻלְנוּ אוֹ-מִשְׁאֵר בְּשָׂרוֹ
מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ יִגְאֻלְנוּ אוֹ-הַשְּׂנִיגָה יְדוֹ וְנִגְאֹל:
מט או אֶח אֲבוּהִי או בֵּר אֶח אֲבוּהִי
יִפְרָקָנָה או מְקַרֵּיב בְּשֵׁרָה מִזְרַעִיתָה
יִפְרָקָנָה או דְּמַדְבֵּק יְדָה וְיִתְפָּרֵק:

(נ) וְחָשַׁב עִם-קִנְיָהּ מִשְׁנַת הַמָּכָרוֹ לֹא עַד שְׁנַת הַיָּבֵל
וְהָיָה כֶּסֶף מִמָּכָרוֹ בְּמִסְפַּר שָׁנִים בִּימֵי שְׂכִיר יִהְיֶה
עִמּוֹ:
נ ויחשב עם זְנִיָּה מִשְׁתָּא דְּאִזְדָּבֵן לָהּ עַד
שְׁתָּא דִּיּוֹבֵלָא וְיִהִי כֶּסֶף זְבִינוּהִי בְּמִנְיָן
שְׁנֵינָא בְּיוֹמֵי אֲגִידָא יִהִי עִמָּה:

כ"י - בִּימֵי שְׂכִיר יִהְיֶה עִמּוֹ • חֲשׁוֹבֹן הַמַּגִּיעַ לְכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, יִחְשׁוֹב כְּאִלּוֹ נִשְׁכָּר עִמּוֹ כָּל שָׁנָה בְּמִנְיָהּ,
וְיִנָּכֶה לוֹ.

(נא) אִם-עוֹד רַבּוֹת בְּשָׁנִים לְפִיָּהּ יֵשִׁיב גְּאֻלָּתוֹ מִכֶּסֶף
מִקְנָתוֹ:
נא אם עוֹד סְגִיּוֹת בְּשָׁנֵינָא לְפִוְמָהּן יִתִּיב
פְּרָקָנָה מִכֶּסֶף זְבִינוּהִי:

כ"י - אִם-עוֹד רַבּוֹת בְּשָׁנִים • עַד הַיּוֹבֵל • לְפִיָּהּ • הַכֹּל כְּמוֹ שֶׁפָּרָשְׁתִּי.

(נב) וְאִם-מְעַט נִשְׁאָר בְּשָׁנִים עַד-שְׁנַת הַיָּבֵל וְחָשַׁב
לֹא כִּפִּי שָׁנָיו יֵשִׁיב אֶת-גְּאֻלָּתוֹ:
נב ואם נִשְׁאָר בְּשָׁנֵינָא עַד-שְׁנֵינָא עַד שְׁתָּא
דִּיּוֹבֵלָא וְיִחְשַׁב לָהּ כֶּסֶם שְׁנוּהִי יִתֵּב יָת
פְּרָקָנָה:

(נג) בְּשִׂכְרֵי שָׁנָה בְּשָׁנָה יִהְיֶה עִמּוֹ לֹא-יִרְדְּנוּ בַּפֶּרֶךְ
לְעֵינֵיךָ:
נג בְּאַגִּיר שְׁנָא בְּשָׁנָא יִהִי עִמָּה לֹא יִפְלַח
בָּהּ בְּקִשְׁיֹו לְעֵינֵיךָ:

כ"י - לֹא-יִרְדְּנוּ בַּפֶּרֶךְ לְעֵינֵיךָ • כְּלוֹמֵר, וְאַתָּה רוֹאֶה.

(נד) וְאִם-לֹא יִגְאֹל בְּאֵלָהּ וַיֵּצֵא בְּשַׁנַּת הַיָּבֵל הוּא
וּבְנָיו עִמּוֹ:
נד ואם לֹא יִגְאֹל בְּאֵלָהּ וַיֵּצֵא בְּשַׁנַּת הַיָּבֵל הוּא
דִּיּוֹבֵלָא הוּא וּבְנֵיהִי עִמָּה:

כ"י - וְאִם-לֹא יִגְאֹל בְּאֵלָהּ • בְּ"אֵלָהּ" הוּא נִגְאֹל, וְאֵינּוּ נִגְאֹל בְּשֵׁשׁ. (הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ • הַנִּכְרִי חֵיב בְּמִזְוִנוֹת
בְּנָיו).

(נה) כִּי-לִי בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדֵי הֵם אֲשֶׁר-
הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
נה אַרְי דִּילִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִין עֲבָדֵי אֲנֹן
דִּי אֲפִיקִית יְתֵהוֹן מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי יְיָ
אֱלֹהֵיכֶן:

כ"י - כִּי-לִי בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים • שְׁטָרֵי קוֹרֵם. אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • כָּל הַמִּשְׁעָבָדִין מִלְּמַטָּה, כְּאִלּוֹ מִשְׁעָבָדִין
מִלְּמַעְלָה.

ספורנו

(ג) וְחָשַׁב עִם קִנְיָהּ. אֵף עַל פִּי
שֶׁהַקִּנְיָה הוּא גוֹי כְּבוֹשׁ תַּחַת יָדְךָ וְקִנְיָה
שְׁלֹא כְּהֶגֶן, לֹא יִמְשְׁכֶנּוּ וַיֵּצֵא. תוֹרָה נֹא
(נא) אִם עוֹד רַבּוֹת בְּשָׁנִים. אֵין סִפֵּק
שֶׁאַחֵר שֶׁשְׁהָא הָעֶבֶד בְּבֵית אֲדוֹנָיו וְיָמֵן
רַב תִּהְיֶה פְּעֻלָּתוֹ יוֹתֵר מֵעֲלָה מִמֶּה
שֶׁהִיָּתָה בְּתוֹחַלַּת הַכִּנְסוֹ לְעֶבֶד. לְכָף
אֶמֶר, שֶׁאֵף עַל פִּי שֵׁשׁ זְמַן הִרְבֵּה עַד
סוּף זְמַן מִמָּכָרוֹ, וְאֵין סִפֵּק שְׁלֹא הִיָּתָה
פְּעֻלָּתוֹ עַל אוֹתוֹ הַשְּׁלֵמוֹת שֶׁהִיָּתָה
עֲתִידָה לְהִיּוֹת אִם הִיָּה שׁוּהָא כָּל
הַזְמַן, מִכָּל מָקוֹם יִגְרַע מִדְּמֵי מִכָּר כִּפִּי
"כֶּסֶף מִקְנָתוֹ", כְּאֶמֶרָם ו"ל: 'נִתְרַבֵּה
כֶּסֶף, מִכֶּסֶף מִקְנָתוֹ' (קדושין ב,
א. תוֹרָה נב
(נב) וְאִם מְעַט נִשְׁאָר. בְּאֶפֶן שֶׁשְׂכָר
שְׁנֵי הַפְּעֻלָּה הַטּוֹבָה שֶׁעֲבָרוּ עוֹדָף עַל
הֶרְאִיו כִּפִּי חֲשׁוֹבֹן הַמִּכָּר, יִגְרַע הֶרְאִיו
לְפֻעֲלַת הַשָּׁנִים שֶׁעֲבָרוּ, כְּאֶמֶרָם ו"ל:
'נִתְמַעַט כֶּסֶף, כִּפִּי שְׁנֵי' (שם). תוֹרָה נג

כו (א) **לֹא־תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים וּפֶסֶל וּמִצֵּבָה לֹא־תִקְיְמוּ לָכֶם וְאֲבֵן מִשְׁפָּת לֹא תִתְּנוּ בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:**
א לא תעבדון לכון וצלם וקמא לא תקימו לכון ואבן סגדא לא תתנו בארעכון למסגד עלה ארי אנא יי אלהיכם:

מוכר אחרות; לא חזר בו, סוף מוכר את ביתו; לא חזר בו, סוף לונה ברבית - כל אלו האחרונות קשות מן הראשונות; לא חזר בו, סוף מוכר את עצמו; לא חזר בו, לא דיין לישראל, אלא אפלו לנכרי. **ואבן משפית** - לשון כסוי, כמו (שמות לג כב): "ושפתי כפי", שמכסין הקרקע ברצפת אבנים. **להשתחוות עליה** - אפלו לשמים, לפי שהשתחוואה בפשוט ידים ורגלים היא, ואסרה תורה לעשות בן, חוץ מן המקדש.

כ"י - **לֹא־תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים** (ת"י) כנגד זה הנמכר לנכרי, שלא יאמר: הואיל ורבי מגלה עריות, אף אני כמותו. הואיל ורבי עובד עבודת אלילים, אף אני כמותו. הואיל ורבי מחלל שבת, אף אני כמותו; לכך נאמרו מקראות הללו, ואף הפרשיות הללו נאמרו על הסדר: בתחלה הזהיר על השביעית; ואם חמד ממון ונחשד על השביעית, סופו למכור מטלטליו, לכך סמך לה: "וכי־תמכרו ממכר, (מה כתיב בה? "או קנה מיד עמיתך", דבר הנקנה מיד ליד); לא חזר בו, סוף

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקושי שיחות כרך I, עמוד 177 - מתוך 'לקראת שבת')

שלא יאמר אף אני כמותו

מצוה מב), היה מקום לחשוב שנפקעו ממנו אסורי עריות, והוא מחיב בעריות כבן נח בלבד, ועל־זה התורה מזהירתו. שבת: מפיו שעל־פי תורה הוא משעבד לרבו, היה מקום לחשוב שמכיון שאצל רבו אין שבת, ו"עכ"פ"ם ששבת חייב מיתה", וממילא חל עליו חיוב התורה לשבתו אף ביום השבת, ועל־זה התורה מזהירתו. עבודה־זרה: יש לומר שאין הפנה כאן לעבודה־זרה כפשוטה, שבזה גם העכו"ם מחיב, אלא הפנה ל"שתוף" שבני נח מתרים בזה, והבאור בזה: מפיו שהקב"ה נתן מקום שאמות העולם יחשבו שלכוכבים ומזלות יש דעה בהשפעה אלקית, אם כן היה מקום לומר דמאחר שהעבד סמוך על שלחן רבו, ומקבל השפעותיו ממנו, אם כן אף אני כמותו, שגם השפעתו באה על־ידי רבו, באופן שרבו מקבל זאת (לפי טעותו), ולכן שללה זאת התורה.

לֹא־תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים וּפֶסֶל וּמִצֵּבָה לֹא־תִקְיְמוּ לָכֶם . . אֶת־שִׁבְתִּי תִשְׁמְרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִירָאוּ אֲנִי יְהוָה:

לא תעשו לכם אלילים - כנגד זה הנמכר לנכרי, שלא יאמר הואיל ורבי מגלה עריות אף אני כמותו, הואיל ורבי עובד עבודת אלילים אף אני כמותו, הואיל ורבי מחלל שבת אף אני כמותו, לכך נאמרו מקראות הללו. (כו א-ב ובפירוש רש"י)

וצריך להבין: מה ההנהגה אמנא לומר שיהיה מתר בדברים אלו, שלכן הפתוב הצרר לשוללם?

ויש לומר שבשליש ענינים אלו, יש ההנהגה אמנא מיוחדת שהעבד יהיה מתר בכך:

גלוי עריות: מפיו ש"להוליד ולדות" זה חלק מעבודת העבד לאדונו, ואם יש לרבו שפחה כנענית מוסר אותה לו להוליד ממנה עבדים (ראה שקלאוטריא בזה ב'מנחת חינוך' סוף

(ב) **אֶת־שִׁבְתִּי תִשְׁמְרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִירָאוּ אֲנִי יְהוָה:** בית יומי שביא דיילי תטרונו ולבית מקדשי תהון דחלין אנא יי: פ פ פ

כ"י - **אֲנִי ה'** - נאמן לשלם שכר:

נ"ז פסוקים, חט"ל סימן. לאחוז"ה סימן. חסלת פרשת בהר

ספורנו

כו (א) **לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם**. אף על פי שתשתעבדו לאמות - כמו שעשה זה, שמכר עצמו לגוים - לא תמירו כבודכם בלא יועיל. וזה, שלא יטעו, כמו שהזכירו ז"ל (סנהדרין ק"א) שטעו רבים בעת הגולה, שאמרו לנביאים: עבד שמכרו רבו, ואשה שגרשה בעלה, כלום יש לזה על זה כלום? וזה, כי אפלו אחר כל שעבוד - אתם עבדי, כמו שהזכירו ז"ל (שם) שהשיבו הנביאים על זה, כאמרם (שם): אמר ריש לקיש, מאי דכתיב "דָּוָד עֲבָדִי" (שמואל ב ג, יח), "נְבוּכַדְנֶצַּר עֲבָדִי" (ירמיהו כה, ט), עבד שקנה נכסים, עבד למי, נכסים למי? **כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם**. אפלו בימי השעבוד, כאמרו "ואף גם זאת.. לא

מאסתים.. כי אני ה' אלהיכם" (פסוק מד). תורה ב
(ב) **אֶת שִׁבְתִּי תִשְׁמְרוּ**. אף בימי השעבוד, אף על פי שהמנוחה בהם זכר לחרות. **ומקדשי תיראו**. המקומות המקדשים בגלות, והם בתי כנסיות ובתי מדרשות, אף על פי שחבר בית המקדש, כאמרו "ואהי

(ג) **אם־בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ וְאֶת־מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעִשִּׂיתֶם** ג אם בְּקִנְיִי תִּהְיוּ וְיֵת פְּקוּדֵי תִּטְרוּן וְתַעֲבֹדוּן יִתְהוּן:
אתם:

שְׁתַּחֲוִי עֲמָלִים בַּתּוֹרָה. וְאֶת־מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ • הִיוּ עֲמָלִים בַּתּוֹרָה עַל־מִנַּת לְשֹׁמֵר וּלְקִיָּם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ה א): "וּלְמַדְתֶּם אֹתָם וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשֹׂתָם".

ז"ל: **אם־בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ •** יכול זה קיום המצוות? כִּשְׁהוּא אוֹמֵר: "וְאֶת־מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וּגו'", הֲרִי קִיָּם הַמִּצְוֹת אֲמֹר! הֲאֵל מָה אֲנִי מְקִיָּם "אם בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ"?

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (שיחות יום ד' פרשת בחוקות, י"ד אייר, פסוק שני ה'תשד"ח)

בהנה, גם כְּאִשֶּׁר אֵין אֲצִלּוֹ עֲנִין שֶׁל חֶסְרוֹן הַדּוֹרֵשׁ תִּיקוּן, אֲלֹא תָמִיד שׁוֹאֵף הוּא לְהַתְעַלּוֹת לְדֶרֶגָה נְעִלִית יוֹתֵר.

"בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ" מוֹרָה עַל עֲבֻדָּה שֶׁהִיא בְּאוֹפֶן שֶׁל הַלִּיקָה, "יֵלְכוּ מִחִיל אֶל חִיל". הֵינּוּ, שְׂאִינוּ מִסְתַּפֵּק בְּאוֹפֶן עֲבֻדָּתוֹ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (שבת פרשת בחוקות, י"ז אייר, ה'תשד"ח)

בְּדַבּוּר, וְאַחֲרֵיכֶן "וְעִשִּׂיתֶם אוֹתָם" הֵינּוּ קִיָּם הַמִּצְוֹת בְּמַעֲשֶׂה, וְחֹשֵׁב כָּאֵן אֶת קִיָּם הַמִּצְוֹת בְּכָל ג' הַלְבוּשִׁים דְּמַחֲשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֶׂה.

עֲנִין "בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ" קָאֵי עַל בְּחִינַת הַחֻקִּיקָה שֶׁבַּתּוֹרָה, וְהֵינּוּ קִיָּם הַמִּצְוֹת בְּמַחֲשָׁבָה (שֶׁהִיא בְּבִחִינַת חֻקִּיקָה), וְמֵה שֶׁתּוֹב "וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ" קָאֵי עַל קִיָּם הַמִּצְוֹת

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (שבת פרשת בחוקות, י"ז אייר, ה'תשד"ח)

מִסְתַּפֵּל בָּהּ בְּאוֹרֵייתָא וּמְקִיָּם עֲלֵמָא. וְעַד שֶׁבָּאִים לְכָל הַיְעוּדִים שֶׁלְאַחֲרֵי־זֶה, וּשְׁבָתָם לְבִטָּח בְּאַרְצְכֶם, וְנִתְּנִי שְׁלוֹם בְּאַרְצְךָ, עַד וְאוֹלָךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוֹת. וּבִפְרָט עַל־פִּי הַבְּטָחַת וְדַבְּרִי כְּבוֹד־קְדוּשַׁת מוֹרֵי־חֻמֵּי אֲדָמוֹר, שְׂאֵנו עוֹמְדִים כְּבָר בְּזִמָּן דְּעֻקְבָּתָא דְּעֻקְבָּתָא דְּמִשְׁחָא. וְיָקוּיָם מִיָּד מֵה שֶׁתּוֹב וְהַתְּהַלְכָתִי בְּתוֹכְכֶם וְהִיִּיתִי לָכֶם לְאַלְקִים, בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ מְמֹשׁ, בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צְדִקְנוּ.

אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ גו', דְּהֵינּוּ הַעֲבֻדָּה בְּג' הַלְבוּשִׁים דְּמַחֲשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֶׂה, דְּאֵף שֶׁהֵם לְבוּשֵׁי הַנֶּפֶשׁ, מְכַל־מְקוֹם עַל־יָדָם הוּא קִיָּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ (כְּדֹאִיתָא בְּתַנְיָא בְּתַחֲלָתוֹ), וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה קָאֵי כְּפִרוּשׁ ה'תּוֹרַת כְּהֵנִים' (דְּתּוֹרָה בְּכַפִּישָׁה נִתְּנָה) עַל עֲנִין הַעֲמָל בַּתּוֹרָה, בְּחִינַת הַיְגִיעָה, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת הַחֻקִּיקָה שֶׁבְּנֶפֶשׁ, עַל־יְדֵי־זֶה בָּאִים לְכָל הַבְּרָכוֹת הַמְּנוּיֹת בְּהַמְשֹׁךְ הַפְּרָשָׁה. וְכְּדֹאִיתָא ב'זִהר' דְּקוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא אֲסִתַּפֵּל בְּאוֹרֵייתָא וּבְרָא עֲלֵמָא, בַּר נֶשׁ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כרך יז עמ' 79)

הַתּוֹרָה צְרִיקָה לְהִיּוֹת חֻקִּיקָה בְּלִב, הִיא צְרִיקָה לְהִתְמַזְגַּע עִם הָאָדָם וּלְחַדֵּר בְּכָל מַהוּתוֹ. וְדַבֵּר זֶה בָּא לִיְדֵי בְטוּי בְּכָר שֶׁהַשְּׁפָעָתָה מְקִיפָה גַם אֶת חֵייו הַגִּשְׁמִיִּים וּמְבִיאָה לוֹ שְׂכָר גִּשְׁמִי.

אם בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ . . וְנִתְּנִי גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם (כו, ג"ד)
יְדוּעָה הַשְּׂאֵלָה, הֲרִי הַעֲקָר הוּא הַשְּׂכָר הַרוּחָנִי. וְנֶשׁ לְבָאֵר, דְּהֵנָּה "בְּחֻקֹּתַי" הוּא גַם מַלְשׁוֹן חֻקִּיקָה. כִּשֶּׁם שֶׁלֹּא נִתָּן לְהַפְרִיד בֵּין אוֹת הַחֻקִּיקָה בְּאֶבֶן וּבֵין הָאֶבֶן עֲצֻמָּה, כְּמוֹ כֵּן

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (על"פ לקוטי שיחות כרך יז, עמוד 313 – מוֹתָן 'לקראת שבת')

למוד התורה באפן דיגיטלי

וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ הֲרִי קִיָּם הַמִּצְוֹת אֲמֹר, הֲאֵל מֵה אֲנִי מְקִיָּם אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ, שְׁתַּחֲוִי עֲמָלִים בַּתּוֹרָה (כו, ג).

אם־בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ וְאֶת־מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ
אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ – יָכוֹל זֶה קִיָּם הַמִּצְוֹת, כִּשְׁהוּא אוֹמֵר

ספורנו

לְהִיּוֹתָם בְּצִלְמוֹ כְּדַמוֹתוֹ.
וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם. וְאֵל יִהְיֶה לָכֶם זֶה הַשְּׁלָמוֹת בְּקִנְיָן, בְּאֶפֶן שֶׁתַּעֲשׂוּ אוֹתָם כְּמוֹ פוֹעֲלִים הַטּוֹב בְּרָצוֹן נִפְשָׁכֶם, לֹא כְּמַצִּיִּים וְעוֹשִׂים מִיֶּרְאָה, אֲשֶׁר בְּזֶה יִהְיֶה הַעוֹשָׂה מִתְפַּעֵל בְּצַד מֵה, אֲבָל תַּעֲשׂוּ מֵאֲהָבָה, חֲפָצִים בְּרָצוֹן הָאֵל יִתְבָּרָךְ, כְּאֶמְרָם: עֲשֵׂה רָצוֹנוֹ כְּרָצוֹנִי (אבות ב, ד). תורה ד

הַלֵּךְ" (יחזקאל לג, טו).
וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ. הִנֵּה הַשְּׁמִירָה בְּמִצְוֹת הִיא הַהִשְׁגָּחָה בְּאֶפֶן עֲשִׂיתֶם וּבְמִכְנֹן מֵהֶם, וְזֶה בְּעִיּוֹן נְאוֹת, כְּאֶמְרָם ו'ל: "שֹׁמֵר" זוֹ מִשְׁנָה.
אֲמַר אִם כֵּן: אִם תִּתְּנֶהוּ בְּדַרְכֵי הָאֵל יִתְבָּרָךְ הַנִּגְלָלִים בְּחֻלְק הַמַּעֲשִׂי בַּתּוֹרָתוֹ, וְתַעֲנִינוּ בְּמִצְוֹת לְדַעַת אֶפֶן עֲשִׂיתֶן וְתִכְלִיתֶן, וּבְזֶה תִּשְׁלִימוּ כְּנִתָּה

לְהֵם לְמִקְדָּשׁ מְעֻט" (יחזקאל יט, טז), וְאֶמְרוּ ו'ל (מגילה כט, א): אֵלּוּ בְּחִי כְּנִסְיֹת וּבְחִי מִדְּרָשׁוֹת (שֶׁבְּבָבֶל). תּוֹרָה ג (ג) **אם בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ.** 'חֻקֹּת' הֵם גְּזֵרוֹת מֶלֶךְ שִׁינְהַג הָאָדָם בְּהַשְׁתַּדְּלוֹת עֲסָקִי חֵייו, וְהַתְּהַלְּלוֹת בָּהֶם יִקְרָא 'הַלִּיקָה', כְּאֶמְרוּ "וּבְחֻקֹּתֵיהֶם לֹא תֵלְכוּ" (לעיל יח, ג), וְכֵן "וְאֶת חֻקֹּתַי תִּשְׁמְרוּ לְלִכַּת בָּהֶם" (שם פסוק ד), וְכֵן "בְּחֻקֹּת הַחַיִּים

שיעור יומי ליום רביעי כ"ד אייר ושנים מקרא ואחד תרגום – כו – פרשת בהר-בחוקותי נט

התורה כפשוטו, דהרי זה נכלל ב"ואת מצותי תשמרו", אלא מכרחים לומר דאיידי בהוספה מיוחדת בלמוד התורה, שאינה כלולה בחיוב של מצות תלמוד תורה – "עמלים בתורה". כי מצד מצות תלמוד תורה ("ואת מצותי תשמרו") אין חיוב להתנגע בתורה. וזוהי ההוספה ד"בחקותי תלכו" – ללמוד התורה באופן דעמל ויגיעה.

ובפירוש רש"י
וצריך להבין (פ' שהקשו במפרשים), מהיכן למד רש"י בפשט הכתוב דקאי על עמל התורה, ולא על למוד התורה בכללות?
ויש לומר הבאור בזה: תלמוד תורה הרי הוא אחד מתרי"ג המצוות, ולכן אי אפשר לומר ש"בחקותי" קאי על למוד

(ה) ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו:

כ"י • בעתם • (ת"כ, תענית כב) בפעם שאין דרוך בני אדם לצאת, כגון (בבלי רביעית, רש"י ישן) בבלי שבתות.

ועץ השדה • (ת"כ) הן אילני סרק, ועתידין לעשות פירות.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקושיחות כרך לו, עמוד 81 – מתוך 'לקראת שבת')

סבת היעודים הגשמיים

ובכל עניניו הגשמיים השייכים אליו. ולכן: אם השקר על למוד התורה לשמה היה רק שיזקה למעלות ורוחניות וענינים געלים, אין כאן בטוי שלם שהתורה היא כל מציאותו, כי השקר הוא כמו תוצאה טבעית מעסק התורה שלו, שלכן הוא שקר רוחני תמורת עבודתו הרוחנית. אבל כאשר נשפעות לו טובות גשמיים בגלל עבודתו הרוחנית בתורה ומצוות, ונתתי גשמיכם בעתם, אזי נראה ונפר שהתורה והמצוות אינם רק ללמוד ועשיה נוספים על מציאותו או אפילו פרט במציאותו, אלא התורה היא כל מהותו וחייתו, ולכן העסק בה מביא טובה ותועלת בכל עניניו, גם בענינים גשמיים של העולם הזה.

ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו: (כו ד)

והקשה האברבנאל: מדוע השקר על עמל בתורה וקיום המצוות הוא שקר גשמי, והרי עיקר שלמות השקר הוא תועלת וטובה רוחנית שהיא הטובה והתועלת האמיתית? ויש לומר הבאור בזה: על התורה נאמר "כי הוא חייו וארץ ימיו", ופרושו, לא רק שהתורה מביאה חיים לאדם, אלא שהיא היא החיים של כל אחד ואחד מ ישראל. והינו שבנוגע לאיש ישראל, אין התורה דבר נוסף על מציאותו ופרט מסים בחייו, אלא היא מהותו וחייו ממש. וענין זה שהתורה היא חיינו, מתבטא כאשר התורה פועלת ומשפיעה לא רק על עניני נשמתו אלא גם בענינים גופניים

(ה) והשגו לכם דיש את-בציר ובציר ישיג את-זרע ואכלתם לחמכם לשבע וישבתם לבטח בארצכם:

כ"י • והשגו לכם דיש את-בציר • שיהא הדיש מרבה ואתם צסוקים בו עד הבציר, ובבציר תצסקו

עד שעת הזרע. ואכלתם לחמכם לשבע • (ת"כ) אוכל קמצא, והוא מתברך במעיו.

(ו) ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד והשבתי חיה רעה מן הארץ וחרב לא-תעבר בארצכם:

וואתן שלמא בארעא ותשרון ולית דמניד ואבטל חיתא בשמא מן ארעא ודקטלין בחרפא לא יעדון בארעכון:

כ"י • ונתתי שלום • שמא תאמרו: הרי מאכל והרי משתה, אם אין שלום אין כלום! תלמוד-לומר אחר כל זאת: ונתתי שלום בארץ; מכאן, שהשלום שקול כנגד הכל, וכן הוא אומר "עושה שלום ובורא את

הפל". וחרב לא-תעבר בארצכם • (ת"כ) אין צריך לומר שלא יבואו למלחמה, אלא אפלו לעבר דרוך ארצכם ממדינה למדינה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקושי שיחות כרך ז עמ' 192)

והשבתי חיה רעה מן הארץ (כו, ו) ר"ל אמרו "משביתן שלא יזיקו", והינו שהמזיק עצמו הופך לטוב, בחינת

א'תהפכא'. וכן מצינו בחג השבועות, ששתי הלחם חביבים להיות חמץ, אף שבפסח החמץ אסור. שכן, מי שנמצא

שיעור יומי ליום רביעי כ"ד אייר ושנים מקרא ואחד תרגום – כו – פרשת בהר-בחוקותי

בשלב של 'יציאת מצרים' חזב להרחיק את ה'חמץ', בעת ספירת העומר, הופך ה'חמץ' עצמו למצוה, בבחינת הגבחה והתנשאות; אך לאחר הברור של הנפש הבהמית

(י) וירדפתם את-איביכם ונפלו לפניכם לחרב:

ויתרדפו את-איביכם ונפלו לפניכם לחרב:

כ"י – לפניכם לחרב • (ת"כ) איש בחרב רעהו.

(ח) וירדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו ונפלו איביכם לפניכם לחרב:

ח וירדפון מנכון חמשה מאה ומאה מנכון לרבותא יערקון ויפלוני בעלי דבכיכון קדמיכון לחרבא:

כ"י – וירדפו מכם • (ת"כ) מן החלשים שבכם ולא מן הגבורים שבכם. חמשה מאה ומאה רבבה • (ת"כ) וכי כך הוא החשבון, והלא לא היה צריך לומר, אלא: "ומאה מכם שני אלפים ירדפו?" (ש' מדקדקים בלשון רש"י, שהוא כמו כפל ואריכות: וכי כך הוא החשבון, והלא לא היה צריך לומר, וקמו בן מדקדקים כל גדולי המקראים וחשוביהם בלשון רש"י בפרשת בראשית: לא היה צריך להתחיל, ומה שעם פתח? שגם כן כפל, ועין

שם בישובכם, וכאן נראה לפרש למורי הנאון המפלה, מורנו הרב רבי משה חריף נר"ו, שמלת 'רבבה' סובל שני פירושים: פרוש אחד עשרת אלפים, ועל זה מקשה רש"י: 'וכי כך הוא החשבון? פרוש ב', רבבה, מספר מרבה, על שם רבוי, וזה הפרוש שולל רש"י באמרו: והלא לא היה צריך לומר וכו' וד"ק), אלא אינו דומה מעטין העושין את התורה למרבים העושין את התורה. ונפלו איביכם וגו' • שיהיו נופלין לפניכם שלא בדרך הארץ.

~ נקודות משיחות קודש ~

מן החלשים שבכם, ולא מן הגבורים שבכם (רש"י כו, ח) התבות "ולא מן הגבורים שבכם" נראות מיתרות לכאורה. ויש לבאר, דהנה אחד מתבססי המלחמה הוא, ששולחים קבוצה חלשה של חילים בראש, להטעות את

האויב, כאשר פלגה של גבורים מסתתרת במארב. הכתוב מלמדנו, שהשונא יפחד מן החלשים עצמם, ולא מן הגבורים המסתתרים.

(ט) ופנית אלכם והפית אתכם והרפית אתכם והקימתי את-בריתי אתכם:

ט ואתפני במימרי לאוטבא לכוני ואפש יתכוני ואסגי יתכוני ואקם ית קמי עמכוני:

כ"י – ופנית אלכם • אפנה מכל עסקי לשלם שכרכם, משל למה הדבר דומה? למלך ששכר פועלים וכו' בדיאת ב'תורת פהנים'. והפית אתכם • (ת"כ) בפרה ורביה. והרפית אתכם • (ת"כ) בקומה זקופה. והקימתי את-בריתי אתכם • (ת"כ)

ברית חדשה, לא כברית הראשונה שהפרתם אותה, אלא ברית חדשה שלא תופר, שנאמר (ירמיה לא ל-לא): "וכרתי את-בית ישראל ואת-בית יהודה ברית חדשה, לא כברית וגו'".

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטר-שיחות כרך י, עמוד 327 – מתוך 'לקראת שבת')

השכר המיוחד של בני ישראל על עמלם בתורה

ופנית אלכם והפית אתכם והרפית אתכם והקימתי את-בריתי אתכם: והפית אתכם – בפרה ורביה. והרפית אתכם – בקומה זקופה. (כו, ט. ובפירושו רש"י)

וצריך להבין: רש"י הרי כתב בפרשת בראשית: "פרו – אחד מוליד אחד ולא יותר. רבו – שאחד מוליד הרבה", ומדוע שנה כאן בפרוש, ופרש שהפריה והרביה שניהם כלולים במלת "והפית", ואלו "הרביתי" מדבר על ענין

ספורנו

(י) וירדפתם את איביכם. חוץ לגבולכם. ונפלו לפניכם לחרב. בזולת מלחמתכם, באמרו "כי באש ה' נשפט, ובחרבו [את] כל בשר, ורבו חללי ה'" (ישעיהו טז, טז). תורה ח

אתכם. אקמיהו עמכם בזכותכם, לא שאזכר לכם ברית אבות בלכד, באמרו "וכרתי להם ברית שלום, ברית עולם יהיה אותם" (יחזקאל לז, כז), ובאמרו: "וברית שלומי לא תמוט" (ישעיהו נד, י). תורה י

(ט) ופנית אלכם. אחר אבדן האמות, באמרו "כי אעשה כלה בכל הגוים.. ואתה לא אעשה כלה" (ירמיהו מז, כח). והקימתי את בריתי. אותו הברית שאמרתי "להיות לה לאלהים ולזרעך אחריו" (בראשית יז, ז).

אחר לגמרי?

ויש לומר, שמפנין שפאן מדבר על שָׂכָר מִיָּחַד שְׂמָגִיעַ לְיִשְׂרָאֵל על ההוספה בשמירת התורה ומצוות, "שתהיו עמלים בתורה", לכן גם השָׂכָר הוא שָׂכָר מִיָּחַד לְיִשְׂרָאֵל, ולכן אי־אפשר לומר שהפננה היא על שָׂכָר של פְּרִיָּה ורְבִיָּה כפשוטם, שהרי בזה נתברכו גם אמות העולם "פרו ורבו", אלא הפננה היא לסוג ברכה אחרת לגמרי.

פרו: שהפריה עצמה היא באפן של רְבִיָּה. הינו, שאצל אומות העולם, יש פְּרִיָּה שֶׁאֶחָד מוליד אֶחָד, אֲבָל לֹא מְחַיֵּב

שהנולד יוליד, אלא יכול להיות שהוא יהיה עָקָר, וְיֵשׁ רְבִיָּה שֶׁאֶחָד מוליד הרבה. אֲבָל בְּבִרְכַּת "וְהִפְרִיתִי" אֲצֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַפְּנָה היא, שֶׁאֶפִּילוּ כְּשֶׁאֶחָד יוליד אֶחָד, זֶה יִהְיֶה בֶּאֱפֹן שֶׁל רְבִיָּה, הֵינּוּ שֶׁיִּהְיֶה לָזֶה הַמִּשְׁפָּח עַד סוּף כָּל הדורות, עַל־דֶּרֶךְ שֶׁנֶּאֱמָר בְּאַבְרָהָם **"וְאַרְבָּה"** אֶת זֶרְעוֹ וְאֶתֵּן לוֹ אֶת יִצְחָק" (שנולד לוֹ בֶּן אֶחָד, אֲךָ בֶּאֱפֹן שֶׁל רְבִיָּה). וְלִכְּנֵן הִיא מְכַרְח רַש"י לְפָרֹשׁ אֶת "וְהִפְרִיתִי אֶתְכֶם" שֶׁמִּדְּבַר בְּרַבּוֹ אִיכוּתִי וְלֹא רְבִי כְּמוֹתִי – שֶׁזֶה כְּבָר נֶאֱמָר – וְלִכְּנֵן פֶּרֶשׁ בְּקוּמָה זְקוּפָה, רְבִי בְּאִיכוּת.

♦ יום חמישי כ"ה אייר ♦

(י) וְאָכַלְתֶּם יֵשֶׁן נוֹשָׁן וַיֵּשֶׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ:

יִתְיַחֲלוּ עֲתִיקָא דְעִתִּיק וְעִתִּיק מִן גְּדָם חֲדָתָא תְּפִנּוּן:

שִׁיְהִיו הַגְּרָנוֹת מְלֹאוֹת חֲדָשׁ וְהַאֲצֵרוֹת מְלֹאוֹת יֵשֶׁן, וְצָרִיכִים אִתָּם לִפְנוֹת הַאֲצֵרוֹת לְמָקוֹם אַחֵר, לְתֵת הַחֲדָשׁ לְתוֹכוֹן.

כ"י וְאָכַלְתֶּם יֵשֶׁן נוֹשָׁן • (ח"כ) הַפְּרוֹת יִהְיוּ מִשְׁתַּמְרִין וְטוֹבִים לְהִתְיַשֵּׁן, שִׁיְהִי יֵשֶׁן הַנוֹשָׁן שֶׁל שְׁלֹשׁ שָׁנִים יָפֶה לְאָכֹל מִשָּׁל אֶשְׁתֵּקֵד. וַיֵּשֶׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ.

(יא) וְנָתַתִּי מִשְׁכְּנִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא־תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם:

יֵא וְאֵתֵן מִשְׁכְּנִי בִּיְגִיכּוֹן וְלֹא יִרְחַק מִימָרִי יִתְכּוֹן:

מִגֵּן גְּבוּרִים", לֹא קָבַל הַמִּשְׁיָחָה, שֶׁמוֹשְׁחִין מִגֵּן שֶׁל עוֹר בְּחֶלֶב מִבְּשָׁל כְּדִי לְהַחֲלִיק מַעֲלִיו מִפֶּת חֵץ אוֹ חֲנִית, שְׁלֹא יִקָּב הַעוֹר.

כ"י וְנָתַתִּי מִשְׁכְּנִי • זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְלֹא־תִגְעַל נַפְשִׁי • אֵין רוּחִי קָצָה בְּכֶם. כָּל 'גְּעִילָה', לְשׁוֹן פְּלִיטָה דְּבָר הַפְּלוּעַ בְּדָבָר, כְּמוֹ (שְׁמוּאֵל ב א כא): "כִּי שָׁם נִגְעַל

(יב) וְהִתְחַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם וְהִיִּיתִי לָכֶם לָאֱלֹהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי לְעָם:

יב וְאַשְׁרֵי שְׂכִינָתִי בִּיְגִיכּוֹן וְאַהֲוִי לְכוֹן לְאֵלֶּה וְאַתֵּן תִּהְיוֹן גְּדָמִי לְעָם:

כ"י וְהִתְחַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם • אֲטִיל עִמָּכֶם בְּגִן־עֵדֶן כְּאֶחָד מִכֶּם וְלֹא תִהְיוּ מְזַדְעָזְעִים מִמֶּנִּי, יָכוֹל לֹא תִירָאוּ מִמֶּנִּי? תִּלְמוּד לומר: "וְהִיִּיתִי לָכֶם לָאֱלֹהִים".

~ נקודות משיחות קודש ~ (שבת פרשת בחוקותי, י"ז אייר, ה'תשד"ח)

בַּעֲנִין "וְשִׁמְתִּי כְּדָכְד שְׁמִשְׁתִּין", כְּדִין וְכִדִּין, דְּלַעֲתִיד־לְבֹא יִהְיוּ ב' הַמַּעֲלוֹת דְּעִבּוּדָה מְלֻמָּטָה לְמַעֲלָה וּמְלֻמָּטָה לְמַטָּה.

וְהִתְחַלַּכְתִּי הוּא ב' הַלִּיכוֹת, מְלֻמָּעֵלָה לְמַטָּה וּמְלֻמָּטָה לְמַעֲלָה, הֵינּוּ שְׁלַעֲתִיד־לְבֹא יִהְיוּ ב' הַמַּעֲלוֹת, וְכַמְבָּאֵר גַּם

ספורנו

(יא) וְנָתַתִּי מִשְׁכְּנִי בְּתוֹכְכֶם. תִּשְׁרָה שְׂכִינָתִי בְּתוֹכְכֶם בְּכָל מָקוֹם שֶׁתִּהְיֶה, כְּמוֹ שֶׁיַּעֲד קֹדֶם הֶעָלָה בְּאֶמְרוֹ "בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת שְׁמִי אֲבֹא אֵלָיִךְ" (שְׁמוֹת כ, כא).

וְלֹא תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם. לְעוֹלָם, כְּאֶמְרוֹ "לֹא יוֹסִיף לְהִגְלוֹתְךָ" (איכה ד, כב). וְכְּאֶמְרוֹ "כֵּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקְצָף עֲלֶיךָ וּמִגָּעַר כֶּף" (ישעיהו נד, ט). תוֹרָה יב

(יב) וְהִתְחַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם. עֲנִין הַמִּתְחַלֵּךְ הוּא הַהוֹלֵךְ אֲנָה וְאֲנָה, לֹא

שִׁיְהִיהוּ יֵשֶׁן תּוֹצִיאוּ מִמֶּנּוּ לְפִלִּיטִי הָאֲמוֹת לְפָרֶסֶס, כְּאֶמְרוֹ "כִּי הָיוּ וְהִמְמַלְכָּה אֲשֶׁר לֹא יַעֲבֹדוּךָ יֵאבְדוּ" (ישעיהו ס, יב). וְהַטַּעַם שֶׁתּוֹצִיאוּ דְּבַר שִׁישׁ בּוֹ חִיִּי נֶפֶשׁ מֵאַרְצְכֶם אֶל הָאֲמוֹת הַזֵּה, מִפְּנֵי שֶׁכְּבָר בָּא הַחֲדָשׁ, וְלֹא תִדְּאָגוּ שֶׁיִּחָסֵר לָכֶם, כְּמוֹ שֶׁהָיָה, כְּאֶמְרָם "אֵין מוֹצִיאִין מֵאַרְצָךְ יִשְׂרָאֵל דְּבַר שִׁישׁ בּוֹ חִיִּי נֶפֶשׁ, כְּגוֹן יִינוֹת שְׂמָנִים וְסִלְתוֹת" (בבא בתרא א, ב). תוֹרָה יא

(י) וְאָכַלְתֶּם יֵשֶׁן נוֹשָׁן. אַחֵר שִׁימְעֻטוּ הָאֲמוֹת אֶפְרִיכִים וְכוּרְמִיכִים, יִרְבֶּה הַדָּגֵן שָׁנָה לְשָׁנִים, כְּדִי שִׁיִּסְפִּיק הַמַּעֲט מִשְׁאֲרֵי הָאֲמוֹת לְשִׁרְתָּכֶם לְאֶסֶף תְּבוּאוֹת, וְזוֹלַת זֶה, וְתִתְּפָרְנְסוּ שֶׁלֹּא בִצְעַר, "יִהְיֶה פֶּסֶת בַּר בְּאֶרֶץ בְּרֹאשׁ הָרִים, יִרְעַשׁ כְּלָבָנוֹן פְּרִי" (תהלים עב, טז), וְכְּאֶמְרָם 'עֲתִידָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁתּוֹצִיא גְלוּסְקָאוֹת וְכָלִי מִילַת' (שבת א, ה).

וַיֵּשֶׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ. יִהְיֶה לָכֶם מִהַנּוֹשָׁן דִּי צָרִיכִיכֶם, אֲפִי עַל פִּי שְׁמָאוֹ

(יג) אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם מִהֵיטֵב לָהֶם עֲבָדִים וְאֲשַׁבֵּר מִמֶּת עַלְכֶם
וְאוֹלֵךְ אֶתְכֶם קוֹמָמִיּוֹת: פ

כִּי־אֵלֶיךָ אֲנִי ה' אֱלֹהֶיכֶם • כִּדְאִי אֲנִי שְׁתַּאֲמִינוּ בִּי, שְׁאֲנִי
יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כָּל אֱלֹה, שֶׁהָרִי הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם וְעַשִׂיתִי לָכֶם נִסִּים גְּדוֹלִים. מִטֹּט • כִּמֵּין יִתֵּד
בְּשָׁנִי רֹאשִׁי הָעַל הַמַּעֲכָבִים הַמוֹסְרָה שֶׁלֹּא תֵצֵא

וְאוֹלֶךְ אֶתְכֶם קוֹמָמִיּוֹת (כו, יג)

פֶּרֶשׁ רַשׁ״י: "בְּקוֹמָה זָקוּפָה". וְקָשָׁה, הָרִי "הַמְהִלָּךְ בְּקוֹמָה זָקוּפָה . . פָּאָלוּ דוֹחַק רִגְלֵי שְׂכִינָה". וְזֶשׁ לוֹמַר, שֵׁישׁ 'קוֹמָה זָקוּפָה' שְׂבָאָה מִבְּטוֹל מִחֻלְט: הָאָדָם אֵינוֹ מְצִיאוֹת לַעֲצָמוֹ

(יד) וְאִם־לֹא תִשְׁמָעוּ לִי וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת פְּלִי־הַמִּצְוֹת
הָאֵלֶּה:

רש"י: "ואם-לא תשמעו לי. להיות עצמים בתורה ולדעת מדרש חכמים. יכול לקיום המצות? כשהוא אומר: "ולא תעשו וגו'" – הרי קיום מצות אמור! הא מה אני מקיים: "ואם-לא תשמעו לי"? להיות עצמים בתורה. ומה תלמוד לומר "לי"? אין "לי" אלא זה המפיר את רבונו ומתכונן למרד בו, וכן

וְלֹא־לֵאלֹהִים מִיָּחָד "לָכֶם", לֹא יִהְיֶה לָכֶם
אֱלֹהִים וּמִנְהִיג וּלְתִי, וּבִכֵּן יִהְיֶה
בְּצִחֻיּוֹת מְצִיאוֹתְכֶם מִמֶּנִּי בְּלִתי
אֲמַעְצִי, וְכִמוֹ שֶׁהוּא לְשֹׂאֵר הַנִּבְדָּלִים
הַנִּצְחָיִים, בְּהִיוֹתְכֶם אֹז בְּצִלְמִי בְּדַמּוֹתֵי
כִּמוֹ שֶׁהִיָּתָה הַפְּנוּהַ בְּבְרִיאת הָאָדָם
וּבִמְתֵּן תּוֹרָה, וְלֹוּהָ אָמַר "וּלְקַחְתִּי
אֶתְכֶם לִי לְעָם, וְהִיִּיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים"
(שְׁמוֹת א' ז).

כִּי אָמַנְם בְּמַתָּן תּוֹרָה לִלְוֵי הַשְּׁחִיתוּ
יְדֵיהֶה הַכּוֹנֶה לְשׁוֹם אוֹתָם בְּמַעַלְת
יְמוֹת הַמְּשִׁיחַ וְעוֹלָם הַבָּא שְׂעֵד בּוֹזֵאת
הַפְּרָשָׁה בְּלִי סֶפֶק. אָמַנְם בְּפִרְשֵׁת
”אֲתָם נִצְבִּים” אָמַר שֶׁהַכּוֹנֶה שְׂקִים
אוֹתָם לְעַם בְּדִי שִׁיחָהּ הוּא לְאֱלֹהִים
(וּדְרִיטִים יב, ט), אָבָל לֹא יַעַד שִׁיחָהּ בֶּן
אָז. אָבָל פְּעַלְת הַתְּמִיד שֶׁל מִשְׁכָּן
בְּאֵמְרוֹ ”וְשִׁכַּנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,

אֶל מְקוֹם אֶחָד בְּלִבָּר. אָמַר אִם כֵּן:
אֲתֵהִילָךְ בְּתוֹכָכֶם, כִּי לֹא אֶל מְקוֹם
אֶחָד בְּלִבָּר יֵרֵד שֹׁפֵעַ הַכְּבוֹד, כְּמוֹ
שֶׁהָיָה בְּמִשְׁכַּן וּבִמְקוֹדֶשׁ, בְּאָמְרוֹ "וַעֲשֹׂה
לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכָם" (שְׁמוֹת כה, ח),
כְּלוֹמַר בְּזֶה הָאֵפֶן וּבִאֲתוֹת הַמְּקוֹם
בְּלִבָּר אֲשַׁכֵּן בְּתוֹכָם, וּבֹאֵר זֶה בְּאָמְרוֹ
"אֲשֶׁר אֲנִיעַד לָךְ שְׁמָה" (שם ל, ו),
"וְנוֹעַדְתִּי שְׁמָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל" (שם כט,
ג), אֲבָל אֲתֵהִילָךְ בְּתוֹכָכֶם וַיֵּרָאֶה
כְּבוֹדִי בְּכָל מְקוֹם שֶׁתִּהְיוּ שָׁם. כִּי אֲמַנֵּם
בְּכָל מְקוֹם שֶׁיִּהְיוּ שָׁם צְדִיקֵי הַדּוֹר הוּא
"קֹדֶשׁ מִשְׁכְּנֵי עֲלִיוֹן" (תהלים מז, ח), שֶׁבּו
תִּשְׁלֹם כְּנִנְתּוֹ, בְּאָמְרוֹ "הַשְּׁמִים כִּסְאִי,
וְהָאָרֶץ הֶדֶם רַגְלִי... וְאֵל זֶה אֲבִיטִי, אֵל
עֲנִי וְנִכְּה רוּחַ, וְחָרַד עַל דְּבָרִי" (ישעיהו סו,
ב).

וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה.
וּמֵאַחֵר שְׁלֹא תִלְכוּ בַּחֲקָתִי לֹא תַעֲשׂוּ
אֶת כָּל הַמִּצְוֹת, אֲלֵא תַעֲשׂוּ מֵהֶם
הַנִּרְאֶה בְּעֵינֵיכֶם בְּלִבְדִּי. תוֹרָה טו

והייתי לכם לאלהים. אהיה

(טו) וְאִם-בַּחֲקָתִי תִמָּאֶסוּ וְאִם אֶת-מִשְׁפָּטִי תִגְעַל וּנְפַשְׁכֶּם לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת-כָּל-מִצְוֹתַי לְהַפְרֹכֶם אֶת-בְּרִיתִי:

טו וְאִם בַּקְּיָמִי תִקְוְצוּן וְאִם יְתִינִי תִרְחַק וּנְפַשְׁכֶּם בְּדִיל דְּלֹא לְמַעַבְדִּי יְתִינִי כָּל פְּקוּדֵי לְאַשְׁנִייתְכֶם יְתִינִי קְיָמִי:

לְהַפְרֹכֶם אֶת-בְּרִיתִי • כּוֹפֵר בְּעֶקֶר; הָרִי שְׂבַע עֲבֻרוֹת: הָרֵאשׁוֹנָה גִּוְרֶרֶת הַשְּׁנִיָּה, וְכֵן עַד הַשְּׁבִיעִית, וְאֵלּוּ הֵן: לֹא לְמַד, וְלֹא עֲשֵׂה, מוֹאֵס בְּאַחֲרִים הָעוֹשִׂים, שׁוֹנֵא אֶת הַחֲכָמִים, מוֹנֵעַ אֶת הָאֲחֵרִים, כּוֹפֵר בְּמִצְוֹת, כּוֹפֵר בְּעֶקֶר.

טו"י וְאִם-בַּחֲקָתִי תִמָּאֶסוּ • מוֹאֵס בְּאַחֲרִים הָעוֹשִׂים. מִשְׁפָּטִי תִגְעַל וּנְפַשְׁכֶּם • שׁוֹנֵא הַחֲכָמִים. לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת • מוֹנֵעַ אֶת אֲחֵרִים מֵעֲשׂוֹת. אֶת-כָּל-מִצְוֹתַי • כּוֹפֵר [בְּמִצְוֹת] שְׁלֹא צוִיִּיתִים, לְכַךְ נֶאֱמַר: "אֶת-כָּל-מִצְוֹתַי", וְלֹא נֶאֱמַר: "אֶת-כָּל-הַמִּצְוֹת".

(טז) אִף-אֲנִי אַעֲשֶׂה-זֹאת לָכֶם וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם בְּהִלָּה אֶת-הַשְּׁחָפָה וְאֶת-הַקְּדִיחַת מְכַלּוֹת עֵינִים וּמְדִיכַת נֶפֶשׁ וְזֶרַעְתֶּם לְרִיק וְרַעְכֶּם וְאָכַלְהוּ אִיבִיכֶם:

טז אִף אֲנִי אֶעֱבֹד דָּא לְכוּן וְאַסְעֵר עֲלֵיכוּן בְּהִלָּתָא יְתִינִי שְׁחָפָתָא וְיְתִינִי קְדִיחַתָּא מִחֲשָׁכוֹן עֵינִין וּמִפְחָן נֶפֶשׁ וְזֶרַעְתֶּם לְרִיקוֹן וְרַעְכֶּם וְאָכַלְהוּ דְּכִיכֶם:

עֵינִים וּמְדִיכַת נֶפֶשׁ • הָעֵינִים צוֹפִיּוֹת וְכַלּוֹת לְרֵאוֹת שֵׁיִקֵּל וְיִרְפָּא, וְסוֹף שְׁלֹא יִרְפָּא, וְיִדָּאבוּ הַנְּפֻשׁוֹת שֶׁל מִשְׁפָּחָתָא בְּמוֹתוֹ. כָּל תַּאֲוָה שְׂאִינָה בָּאָה וְתוֹחֶלֶת מִמֶּשְׁכָּה, קְרוּיָה 'פְּלִינ' עֵינִים'. וְזֶרַעְתֶּם לְרִיק. תִּזְרְעוּ וְלֹא תִצְמַח, וְאִם תִּצְמַח, "וְאָכַלְהוּ אִיבִיכֶם".

טז"י וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם • וְצוִיִּיתִי עֲלֵיכֶם. שְׁחָפָה • חֲלִי שְׁמִשְׁחָף אֶת הַבֶּשֶׂר, אֲנִפּוּלִי"ש בְּלַע"ז, דוֹמָה לְנִפְחָה שֶׁהוֹקְלָה נִפְיחָתוֹ וּמִרְאִית פָּנָיו וְעוֹפָה. קְדִיחַת • חֲלִי שְׁמִקְדִּיחַ אֶת הַגּוֹף וּמִחֲמָמוֹ וּמִכְעִירוֹ, כְּמוֹ (דְּבָרִים ל"ב כ"ב): "כִּי-אֵשׁ קְדַחָה בְּאִפִּי". מְכַלּוֹת

(יז) וְנָתַתִּי פָנֶי בָכֶם וְנִגְפָתֶם לִפְנֵי אִיבִיכֶם וְרָדוּ בָכֶם שְׁנֵאֵיכֶם וְנִסְתֶּם וְאִין-רִדְךָ אֶתְכֶם:

יז וְנָתַתִּי רִיגְזִי בְּכוּן וְתִתְבָּרוּן קִדְם בְּעֲלִי דְּכִיכֶם וְיִרְדּוּן בְּכוּן סְנַאיכֶם וְתִעֲרִיקוּן לִילִית דְּרִידִיף יִתְכוּן:

"אִף אֲנִי אֶלֶךְ עִמָּם בְּקִרְיִי". וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם. שִׁיחִיּוֹ הַמְּכֻוֹת פּוֹקְדוֹת אֶתְכֶם מִזֹּו: עַד שֶׁהָרֵאשׁוֹנָה פְּקוּדָה אֲצִלְכֶם, אָבִיָּא אַחֲרַת וְאַסְמִכְנָה לָהּ. בְּהִלָּה • מִכָּה הַמְּבַהֶלֶת אֶת הַבְּרִיּוֹת, וְאִיזוֹ? זֹו מִכַּת מִתֵּן [פִּי מִגְּפָה]. אֶת-הַשְּׁחָפָה • יֵשׁ לָךְ אָדָם שֶׁהוּא חוֹלָה

טז"י וְנָתַתִּי פָנֶי • פָּנָאִי שְׁלִי, פּוֹנֶה אֲנִי מִכָּל עֲסָקִי לְהִרְעֵ לָכֶם. וְרָדוּ בָכֶם שְׁנַאיכֶם • כְּמִשְׁמָעוֹ, יִשְׁלֹטוּ בָכֶם.

פִּיכִי"י (טז-יז) אֶגְדַּת 'תּוֹרַת כְּהֻנִּים' מִפְּרָשָׁה זֹו: אִף-אֲנִי אַעֲשֶׂה-זֹאת • אִינִי מְדַבֵּר אֲלֵא ב'אִף', וְכֵן;

ספורנו

מיופר ובטל גם אתי, כמו שאמרתי (פסוק יא) שבהיותכם לי לעם אהיה לכם לאלהים בלתי אמצעי. והפקדתי עליכם בהלה. אמנה עליכם פקידים בהלה, בענין "ולא אלה אומר באוני, עברו בעיר אחרינו והבנו אל תחם עינכם ואל תחמלו" (יחזקאל טו, טז).

(סנהדרין טז, א). וכן העיד הנביא באמרו "לא יתנו מעליהם לשוב אל אלהיהם, כי רוח ונונים בקרבם" (דנחשע ה, ד). להפרכם את בריתי. כדי להיות כשאר האמות המולכות בעולם הנה בלי שום על תורה ומצוות, באמרו "והעלה על רוחכם היו לא תהיה, אשר אתם אמרים נהיה כגוים כמשפחות הארצות, לשרת עץ ואבן" (יחזקאל כ, לב). תורה טז (טז) אף אני אעשה זאת לכם. אעשה מה שחשבתם לעשות, שיהיה הברית

(טו) וְאִם בַּחֲקָתִי תִמָּאֶסוּ. שלא בלבד תבטלום, אֲכַל תִּמָּאֶסוּ בָּם. וְאִם אֶת מִשְׁפָּטִי תִגְעַל וּנְפַשְׁכֶּם. תגַּעַל אותם כמו שמקיא אדם בכוונה מסכמת, מבלי אין דרך למאס אותם בהיות טעמם נודע והגון. לבלתי עשות את כל מצותי. וזאת הגעילה למשפטים לא תהיה אלא כדי לפרק מעליכם על כל המצוות, באמרם ו"ל: יודעים היו ישראל בעבודה זרה שלא היה בה ממש, ולא עבדו עבודה זרה אלא כדי להתיר להם עריות בפרהסיא

ומטל במטה, אבל בשרו שמור עליו? ! תלמוד לומר: "שחפת", שהוא נשחף; או עתים שהוא נשחף, אבל נח ואינו מקדיח? תלמוד לומר "ואת הקדחת", מלמד שהוא מקדיח. או עתים שהוא מקדיח, וסבור הוא בעצמו שיחיה? תלמוד לומר: "מכלות עינים". או הוא אינו סבור בעצמו שיחיה, אבל אחרים סבורים שיחיה? תלמוד לומר: "ומדיבת נפש". וזרעתם לריק זרעכם. וזרעה ואינה מצמחת, ומעתה מה אויביכם באים ואוכלים? ומה תלמוד לומר: "ואכלהו אויביכם", הא כיצד? וזרעה שנה ראשונה ואינה מצמחת, שנה שנייה מצמחת ואויבים באים ומוציאים תבואה לימי המצור, ושפנים מתים ברעב, שלא לקטו תבואה אשתקד. דבר אחר: "וזרעתם לריק זרעכם", כנגד הבנים והבנות הכתוב מדבר, שאתה עמל בהם ומגדלן והחטא בא ומכלה אותם, שנאמר (איכה ב כב): "אשר-טפחתי ורבייתי אויבי

כלם". ונתתי פני בכם. כמו שנאמר בטובה: "ופנתי אליכם", כך נאמר ברעה: "ונתתי פני", משלו משל למלך שאמר לעבדיו: פונה אני מכל עסקי ועוסק אני עמכם לרעה. ונגפתם לפני אויביכם. (ת"כ) שיהא המות הורג אתכם מבפנים ובעלי דבכיון מקיפין אתכם מבחוץ. ורדו בכם שנאיתם. (ת"כ) שאני מעמיד שונאים אלא מכם ובכם, שבשעה שאמות העולם עובדי אלילים עומדים על ישראל, אינם מבקשים אלא מה שבגלוי, שנאמר (שופטים ו ג'): "והיה אם-זרע ישראל ועלה מדין ועמלק ובני קדם וגו', ויחנו עליהם וישחיתו את-יכול הארץ", אבל בשעה שאעמיד עליכם מכם ובכם, הם מחפשים אחר המטמוניות שלכם, וכן הוא אומר (מלכים ג א): "ואשר אכלו שאר עמי ועורם מעליהם הפשיטו וגו'". ונסתם. מפני אימה. ואין-רדף אתכם. מבלי כח.

(יח) ואם-עד-אלה לא תשמעו לי ויספתי לים-יבשה אתכם שבע על-חטאתיכם:

יח ואם עד אלץ לא תקבלון למימרי ואוסף למרדתי תכון שבע על חוביכון:

כ"י ואם עד-אלה. ואם בעוד אלה לא תשמעו. ויספתי. עוד יסורין אחרים. שבע על-חטאתיכם.

(ת"כ) שבע פרעניות על שבע עברות האמורות למעלה.

(יט) ושבירתי את-גאון עוזכם ונתתי את-שמיכם כפרזל ואת-ארצכם כנחשה:

יט ואתבר ית זקר תקפכון ואתן ית שמיא די עליוכון תקיפין כפרזלא מלאחטא מטרא וארעא דתחומיכון חסינא כנחשא מלמעבר פירין:

כ"י ושבירתי את-גאון עוזכם. זה בית המקדש, וכן הוא אומר (יחזקאל כד כא): "הנני מחלל את-מקדשי גאון עוזכם". ונתתי את-שמיכם כפרזל ואת-ארצכם כנחשה. זו קשה משל משה, ששם הוא אומר (דברים כח כג): "והיו שמיך אשר על ראשך נחשת וגו'", שיהיו

השמים מזיעין בדרך שהנחשת מזיעה, והארץ אינה מזיעה בדרך שאין הפרזל מזיע, והיא משמרת פרוותיה. אבל כאן, השמים לא יהיו מזיעין בדרך שאין הפרזל מזיע, ויהא חרב בעולם, והארץ תהא מזיעה בדרך שהנחשת מזיעה, והיא מאבדת פרוותיה.

(כ) ותם לריק כחכם ולא-תתן ארצכם את-יבולה ועץ הארץ לא יתן פרויו:

כ ויסופון לריקנו חיליכון ולא תתן ארעכון ית עללתה ואילן ארעא לא יתן אבה:

כ"י ותם לריק כחכם. (ת"כ) הרי אדם שלא עמל, שלא חרש, שלא זרע, שלא נפש, שלא כסח, שלא עדר, ובשעת הקציר בא שדפון ומלקה אותו, אין בכך כלום, אבל אדם שעמל וחרש וזרע ונכש וכסח ועדר, ובא שדפון ומלקה אותו, הרי שניו של זה קהות. ולא-תתן ארצכם את-יבולה. (ת"כ) אף מה

שאתה מוביל לה בשעת הזרע. ועץ הארץ. (ת"כ) אפלו מן הארץ יהא לקוי, שלא יחניט פרוותיו בשעת הנחטה. לא יתן. משמש למעלה ולמטה, אעץ ואפרי. לא יתן פרויו. כשהוא מפנה משיר פרוותיו, הרי שתי קללות, ויש כאן שבע פרעניות.

(כא) וְאִם-תֵּלְכוּ עִמִּי קָרִי וְלֹא תֵאָבֹוּ לְשִׁמְעַי לִי וְיִסְפְּתִי עֲלֵיכֶם מִכָּה שְׁבַע כַּחֲטָאֵיכֶם:

כ"ה" וְאִם-תֵּלְכוּ עִמִּי קָרִי • רבותינו אמרו: עראי, במקרה, שאינו אלא לפרקים, בן תלכו עראי במצות. ומנחם פרש לשון מניעה, וכן (משלי כה יז): "הקר וגלך", וכן (משלי יז כח): "קַרְרוּחַ", וקרוב לשון זה לתרגומו

(כב) וְהִשְׁלַחְתִּי בָכֶם אֶת-חַיַּת הַשָּׂדֶה וְשִׁפְלָה אֶתְכֶם וְהִכְרִיתָהּ אֶת-בְּהֵמַתְכֶם וְהִמְעִיטָה אֶתְכֶם וְנָשְׁמוּ דְרִכֵּיכֶם:

כ"ה" וְהִשְׁלַחְתִּי • לשון גרוי. וְשִׁפְלָה אֶתְכֶם • אין לי אלא חיה משפלה, שדרכה בכה. בהמה, שאין דרכה בכה, מניין? תלמוד לומר (דברים לב כד): "וְשִׁן-בְּהֵמַת אֲשַׁלַּח בָּם", הרי שתיים. ומנין שתהא ממיטה בגשיקתה? תלמוד לומר (שם): "עַם-חֲמַת זֶחְלִי עָפָר", מה אלו נושקין וממיתין, אף אלו נושקין וממיתין; כָּבֵד הִיוּ שְׁנַיִם בְּאַרְצֵי-יִשְׂרָאֵל: חמור נושף וממית,

(כג) וְאִם-בְּאֵלֶּה לֹא תוֹסְרוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי קָרִי: כ"ה" לֹא תוֹסְרוּ לִי • לשוב אלי.

(כד) וְהִלַּכְתִּי אִתְּךָ אֲנִי עִמָּכֶם בְּקָרִי וְהִבִּיתִי אֶתְכֶם גַּם-אֲנִי שְׁבַע עַל-חַטָּאֵיכֶם:

(כה) וְהִבֵּאתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב נֶקֶמַת נָקִים-בְּרִית וְנֹאסְפֹתֶם אֶל-עֲרִיכֶם וְשִׁלַּחְתִּי דָבָר בְּתוֹכְכֶם וְנִתְּתֶם בְּיַד-אוֹיֵב:

כ"ה" נָקִים-בְּרִית • ויש נקם שאינו בברית, כדרך שאר נקמות, וזהו סמוי עיניו של צדקהו. דָּבָר אַחֵר: "נָקִים בְּרִית" – נקמת בריתי אשר עברתם, כל 'הקצאת חרב' שבמקרא, היא מלחמת חילות אויבים. וְנֹאסְפֹתֶם •

(כז) וְהִבֵּאתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב. כמו שהיה הענין בימי מלכי ישראל, באמרו "כי ידעתי את אשר תעשה לבני ישראל רעה, מבצריהם תשלח באש, ובחריהם בחרב תהרג" (מלכים ב ח, יב). נֶקֶמַת נָקִים בְּרִית. נקמת באותה הנקמה הכתובה בספר הברית, באמרו "ז": אף על פי שבטלו השבטים ביד מלך אשור. תורה כו

(כו) בְּשִׁבְרִי לָכֶם מִטֶּה־לָּחֶם וְאָפוּ עֶשֶׂר נָשִׁים
לַחֲמֶכֶם בְּתַנּוּר אֶחָד וְהִשִּׁיבוּ לַחֲמֶכֶם בַּמִּשְׁקָל
וְאָכַלְתֶּם וְלֹא תִשְׁבְּעוּ: ׀

את השִּׁבְרִים לַחֲלֶקֶם בִּינִיהֶם. וְאָכַלְתֶּם וְלֹא
תִשְׁבְּעוּ. ׀ זה מאַרְה בַּתּוֹךְ הַמַּעֲשִׂים בַּלָּחֶם, הָרִי שֶׁבַע
פְּרָעִינִיּוֹת: חֶרֶב, מִצּוֹר, דֶּבֶר, שִׁבְרֵי מִטֶּה לָּחֶם, חֶסֶר
עֲצִים, פֶּת נְפוּלָה, מִאֲרָה בַּמַּעֲשִׂים; ׀ וְנִתְּתֶם ׀ אֵינָה מִן
הַמִּנְיָן, שֶׁהִיא הַחֶרֶב.

כ"ה ׀ מִטֶּה־לָּחֶם. לְשׁוֹן מִשְׁעָן, כְּמוֹ (ירמיה מח יז):
״מִטֶּה־עֹד״. בְּשִׁבְרִי לָכֶם מִטֶּה־לָּחֶם. אֲשֶׁבֶר לָכֶם
כָּל מִסְעֵד אֲכַל, וְהֵם חֲצִי רָעָב. וְאָפוּ עֶשֶׂר נָשִׁים
לַחֲמֶכֶם בְּתַנּוּר אֶחָד. מִחֶסֶר עֲצִים. וְהִשִּׁיבוּ
לַחֲמֶכֶם בַּמִּשְׁקָל. שֶׁתִּהְיֶה הַתְּבוּאָה נִרְקֶבֶת וְנִעֲשִׂית
פֶּת נְפוּלָה וּמִשְׁתַּבֶּרֶת בְּתַנּוּר, וְהֵן יוֹשְׁבוֹת וְשׁוֹקְלוֹת

(כו) וְאִם־בָּזֹאת לֹא תִשְׁמָעוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי בְּקָרִי:
(כז) וְהִלַּכְתִּי עִמָּכֶם בַּחֲמַת־קָרִי וְיִסְרַתִּי אֶתְכֶם
אֲפִ־אֲנִי שֹׁבַע עַל־חַטָּאתֵיכֶם:

(כט) וְאָכַלְתֶּם בָּשָׂר בְּגִיכֶם וּבָשָׂר בְּנִתֵיכֶם תֹּאכְלוּ:
כ"ט וְנִתְּתֶם בָּשָׂר בְּגִיכֶם וּבָשָׂר בְּנִתֵיכֶם תֹּאכְלוּ:
כְּט וְנִתְּתֶם בָּשָׂר בְּגִיכֶם וּבָשָׂר בְּנִתֵיכֶם תֹּאכְלוּ:
כְּט וְנִתְּתֶם בָּשָׂר בְּגִיכֶם וּבָשָׂר בְּנִתֵיכֶם תֹּאכְלוּ:

(ל) וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת־בְּמִתֵּיכֶם וְהִכְרַתִּי אֶת־חַמְנֵיכֶם
וְנִתְּתִי אֶת־פְּגָרֵיכֶם עַל־פְּגָרִי גְלוּלֵיכֶם וְגַעְלָה נַפְשִׁי
אֶתְכֶם:

כ"ל ׀ בְּמִתֵּיכֶם. מַגְדָּלִים וּבִירְנִיּוֹת. חַמְנֵיכֶם. מִין
עֲבוּדַת אֱלִילִים שֶׁמַּעֲמִידִין עַל הַגָּגוֹת, וְעַל שֵׁם
שֶׁמַּעֲמִידִים בַּחֲמָה קְרוּיִין 'חַמְנִים'. וְנִתְּתִי אֶת־

(לא) וְנִתְּתִי אֶת־עֲרִיכֶם חֲרָבָה וְהִשְׁמַדְתִּי
מִקְדָּשֵׁיכֶם וְלֹא אֲרִיחַ בְּרִיחַ נִיחָחְכֶם:

כ"ב ׀ וְנִתְּתִי אֶת־עֲרִיכֶם חֲרָבָה. יָכוֹל מֵאֲדָם?
כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: ״וְהִשְׁמַדְתִּי אֲנִי אֶת־הָאָרֶץ״, הָרִי אָדָם
אֲמַר! הֵא מָה אֲנִי מַקְיִם: ״חֲרָבָה״? מַעֲוָר וְשֹׁב.
וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת־מִקְדָּשֵׁיכֶם. יָכוֹל מִן הַקְּרָבָנוֹת?
כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: ״וְלֹא אֲרִיח״, הָרִי קְרָבָנוֹת אֲמַרִים!
הֵא מָה אֲנִי מַקְיִם: ״וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת־מִקְדָּשֵׁיכֶם״? מִן
הַגְּדוּדִיּוֹת, שִׁירֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵיוּ מִתְקַדְּשׁוֹת

נְבוֹזָרָאָדָן. וְלֹא אֲרִיחַ בְּרִיחַ נִיחָחְכֶם. אֵף עַל פִּי
שֶׁהֵיוּ בּוֹ אֲזוֹ הַכְּהֻנִּים בְּנֵי צְדוֹק שֶׁהָיָה
קְרָבָנָם רִיחַ נִיחָח בְּלִי סֶפֶק, מִכָּל מְקוֹם
לֹא הָיָה לְרָצוֹן לֹא־שָׁמַת הָעָם. תּוֹרָה לֹב

(לב) וְהִשְׁמַתִּי אֶנִּי אֶת־הָאָרֶץ וְשִׁמְמוּ עָלֶיהָ אֹיְבֵיכֶם
הַיֹּשְׁבִים בָּהּ:
לכ ואצדי אנא ית ארעא ויצריון עלה בעלי
דכביכון דיתבין בה:

כז"י וְהִשְׁמַתִּי אֶנִּי אֶת־הָאָרֶץ • זו מדה טובה לישראל, שלא ימצאו האויבים נחת רוח בארצם, שתהא שוממה מיושביה.

(לז) וְאַתֶּכֶם אֲזַרְה בְּגוֹיִם וְהִרִיקְתִּי אַחֲרֵיכֶם חָרֵב
וְהִיתָה ארצכם שְׁמָמָה וְעַרְיֵם יִהְיוּ חֲרָבָה:
לג ויתכון אבדר ביני עממא ואגרי בתריכון
דקטלין בחרבא ויהי ארעכון צדיא
וקריוכון יהון חרבא:

כז"י וְאַתֶּכֶם אֲזַרְה בְּגוֹיִם • זו מדה קשה, שבשעה שבני מדינה גולים למקום אחד, רואים זה את זה ומתנחמין; וישראל נזרו כבמזרה, כאדם הזורה שעורים בנפה ואין אחת מהן דבוקה בחברתה. והריקתי • כששולף החרב, מתרוקן הגדן. ומדרשו: חרב הנשמטת אחריכם אינה חוזרת מהר, כאדם שמריק את המים ואין סופן לחזור. והיתה ארצכם שְׁמָמָה • שלא תמהרו לשוב לתוכה, ומתוך כך עריכם יהיו חרבה – נראות לכם חרבות; שבשעה שאדם גולה מביתו ומפרמו ומעירו וסופו לחזור, כאלו אין פרמו וביתו חרבים, כך שנויה ב'תורת כהנים'.

(לד) אֲזִי תִרְצֶה הָאָרֶץ אֶת־שִׁבְתֶּיהָ כֹּל יְמֵי הַשָּׁמָה
וְאַתֶּם בָּאָרֶץ אֹיְבֵיכֶם אֲזִי תִשְׁבַּת הָאָרֶץ וְהִרְצַת
אֶת־שִׁבְתֶּיהָ:
לד ככן תרעי ארעא ית שמשא כל יומין די
צדיאת ואתון בארע בעלי דכביכון ככן
תשמט ארעא ותרעי ית שמשא:

כז"י אֲזִי תִרְצֶה • תפיס את פעם המקום, שכעס על שמשותיה. והרצת • למלך את שבותיה. (כל ימי השמה • לשון 'העשות', ומ"ם דגש במקום כפל, 'שמה').

(לה) כֹּל־יְמֵי הַשָּׁמָה תִּשְׁבַּת אֶת אֲשֶׁר לֹא־שִׁבְתָּהּ
בְּשִׁבְתֵּיכֶם בְּשִׁבְתֶּכֶם עָלֶיהָ:
לה כל יומין די צדיאת תשמט ית די לא
שמטת בשמטיכון בד הויתון יתבין עלה:

כז"י אֶת אֲשֶׁר לֹא־שִׁבְתָּהּ • שבעים שנה של גלות בכל, הן היו כנגד שבעים שנות השמטה ויובל שהיו בשנים שהכעיסו ישראל בארצם לפני המקום, ארבע מאות ושלשים שנה: שלש מאות ותשעים היו שני עונם משנכנסו לארץ עד שגלו עשרת השבטים, ובני יהודה הכעיסו לפניו ארבעים שנה משגלו עשרת השבטים עד חרבות ירושלים, הוא שנאמר בייחזקאל (ד ט'): "וְאַתָּה שָׁכַב עַל־צִדָּךְ הַשְּׁמָאֲלִי וְגו' וְכָלִיתָ אֶת־אֱלֹהֶיךָ, וְשָׁכַבְתָּ עַל־צִדָּךְ הִמְנִי שְׁנִית וְנִשְׁאַתָּ אֶת־עֵצוֹן בֵּית־יְהוּדָה אַרְבָּעִים יוֹם", ונבואה זו נאמרה לייחזקאל בשנה החמשית לגלות המלך יהויכין;

(לג) וְאַתֶּכֶם אֲזַרְה בְּגוֹיִם • בלכתם למצרים אחר החרבן (מלכים ב כו).
(לד) אֲזִי תִרְצֶה הָאָרֶץ • תשלם ותפרע. את שבתתיה. שמטין ויובלות, כמו (טז) תורה לד
שבאר באמרו "עד רצתה הארץ את שבותיה, כל ימי השמה שבתה, למלאות שבעים שנה" (דברי הימים ב לה, כא). תורה לה
אתכם בארץ מצרים" (ירמיהו מב, טז).

(ג"א: ואותו יובל שגלו, שלא נגמר, בעונם נחשב להם); וְעָלִיָּהֶם נִגְזַר שְׂבָעִים שָׁנָה שְׁלָמִים. וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּדִבְרֵי הַיָּמִים (ד"ה"ב לו כא): "עַד-רִצָּתָהּ הָאָרֶץ אֶת שְׁבַתֹתֶיהָ וְגו' לְמַלְאוֹת שְׂבָעִים שָׁנָה".

(לו) וְהַנְּשֹׂאִים בָּכֶם וְהַבָּאִתִּי מִרְךָ בְּלִבְכֶם בְּאַרְצָתְ אִיבֵיהֶם וְרִדְף אֹתָם קוֹל עָלֶיהָ נִדְף וְנָסוּ מִנְּסַת-חֶרֶב וְנִפְּלוּ וְאִין רִדְף:

נ"י: וְהַבָּאִתִּי מִרְךָ. פחד ורף לכב. מ"ם' של "מִרְךָ", יסוד נופל הוא, כמו מ"ם' של מועד' ושל מוקש'. עֲלֶיהָ נִדְף. שְׁהִרִיחַ דוּחָפוֹ וּמִפְּחָו עַל עָלֶיהָ אַחֵר וּמִקְשָׁקֵשׁ וּמוֹצִיא קוֹל, וְכֵן תַּרְגוּמוֹ: "קל טרפא של

(לו) וְכָשְׁלוּ אִישׁ-בְּאֹחִיו כַּמִּפְנֵי-חֶרֶב וְרִדְף אִין וְלֹא- תִהְיֶה לָכֶם תְּקוּמָה לִפְנֵי אִיבֵיכֶם:

נ"י: וְכָשְׁלוּ אִישׁ-בְּאֹחִיו. כְּשִׁירְצוֹ לָנוֹס, וְכָשְׁלוּ זֶה בְּזֶה, כִּי יִפְּחָלוּ לְרוּץ. כַּמִּפְנֵי-חֶרֶב. כָּאֵלּוּ בּוֹרְחִים מִלִּפְנֵי הוֹרְגִים שֶׁיָּהָא בְּלִבְכֶם פִּחַד, וְכָל

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש ב עמ' שמו)

זֶה נִכְשַׁל בְּעֹזְנוֹ שֶׁל זֶה, שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל עֲרִבִין זֶה לָזֶה (רש"י כו, לו) אֵיתָא ב'לְקוּטֵי תוֹרָה' שְׂדִבְרֵי הַתּוֹכָחָה, לִפִּי הָאֻמָּת, אֵינֶם אֵלָּא בְּרוּכוֹת. וְאֵף כָּאֵן: הַבְּרָכָה הִיא, שֶׁאֶחָד

(לח) וְאַבְרָתֶם בְּגוֹיִם וְאַכְלָה אֹתָם אֶרֶץ אִיבֵיכֶם: נ"י: וְאַבְרָתֶם בְּגוֹיִם. כְּשֶׁתִּהְיוּ פְּזוּרִים, תִּהְיוּ אַבּוּדִים זֶה מִזֶּה. וְאַכְלָה אֹתָם. אֵלּוּ הַמַּתִּים בְּגוֹלָה.

(לט) וְהַנְּשֹׂאִים בָּכֶם יִמְקוּ בְּעוֹנָם בְּאַרְצָת אִיבֵיכֶם וְאֵף בְּעוֹנַת אֲבֹתָם אֹתָם יִמְקוּ:

נ"י: בְּעוֹנַת אֲבֹתָם אֹתָם. (ת"כ) כְּשֶׁעוֹנוֹת אֲבוֹתָם אֹתָם – כְּשֶׁאֲחֻזִּים מַעֲשֵׂה אֲבוֹתֵיהֶם בִּידֵיהֶם. יִמְקוּ.

(מ) וְהַתְּוֹדוֹ אֶת-עוֹנָם וְאֶת-עוֹן אֲבֹתָם בְּמַעַלְם אֲשֶׁר מַעַלּוּ-בִי וְאֵף אֲשֶׁר-הִלְכוּ עִמִּי בְּקָרִי:

(מא) אֶף-אֲנִי אֵלֶךְ עִמָּם בְּקָרִי וְהַבָּאִתִּי אֹתָם בְּאַרְץ אִיבֵיהֶם אוֹ-אִזּוּ יִפְּנֹעַ לְבָבָם הָעָרֹל וְאִזּוּ יִרְצוּ אֶת-עוֹנָם:

(מ) וְהַתְּוֹדוֹ אֶת עוֹנָם. קִצְתָּם, כְּמוֹ (מא) וְהַבָּאִתִּי אֹתָם בְּאַרְץ אִיבֵיהֶם. כְּשֶׁחֲזָרוּ בְּנֵי הַגּוֹלָה לָאָרֶץ דְּנִינְאֵל וְעוֹרָא וְזוֹלָתָם. תוֹרָה מא

יִשְׂרָאֵל בְּמִצּוֹת כּוֹרֵשׁ מֶלֶךְ פָּרַס, הִיטָּה: הָאָרֶץ תַּחַת מְשָׁלַת הָאֻמּוֹת, כְּאִמְרוּ

שיעור יומי ליום חמישי כ"ה אייר ושנים מקרא ואחד תרגום - כו - פרשת בהר-בחוקותי סט

כ"י • וְהִבֵּאתִי אֹתָם • (ת"כ) אֲנִי בַעֲצָמִי אֲבִיאָם! זֶה מִדֵּה טוֹבָה לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא יִהְיוּ אוֹמְרִים: 'הוֹאִיל וְגַלְנוּ בֵּין הָאָמוֹת עוֹבְדֵי אֱלִילִים, נַעֲשֶׂה כַּמַּעֲשִׂיהֶם! אֲנִי אֵינִי מִנִּיחָם, אֲלֵא מַעֲמִיד אֲנִי אֶת נְבִיאִי וּמַחֲזִירָן לְתַחַת כַּנְפִי, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל כ לב-לג): "וְהַעֲלֵה עַל-רוּחָם

הַיּוֹ לֹא תִהְיֶה וְגו' חִי-אֲנִי וְגו' אִם-לֹא בִיד חֲזָקָה וְגו'". אוֹ-אֲזַי יִכְנַע • כְּמוֹ (שמות כג): "אוֹ נִדְעָ כִּי שׁוֹר נִגַּח הוּא", אִם אֲזַי יִכְנַע. לְשׁוֹן אַחֵר: אוֹלִי, שְׁמֵא, אֲזַי יִכְנַע לְבָבָם וְגו'. וְאֲזַי יִרְצוּ אֶת-עֲוֹנָם • יִכְפְּרוּ עַל עֲוֹנָם בְּסִסְרֵיהֶם.

(מב) וְזָכַרְתִּי אֶת-בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאֶף אֶת-בְּרִיתִי יִצְחָק וְאֶף אֶת-בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֲזָכֹר וְהָאָרֶץ אֲזָכֹר:

מב וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאֶף אֶת בְּרִיתִי יִצְחָק וְאֶף אֶת בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֲזָכֹר וְהָאָרֶץ אֲזָכֹר דְּכִיר:

כ"י • וְזָכַרְתִּי אֶת-בְּרִיתִי יַעֲקֹב • בְּחַמְשָׁה מְקוֹמוֹת נִכְתָּב מֵלֹא; וְאֵלֶיהוּ חֹסֵר בְּחַמְשָׁה מְקוֹמוֹת: יַעֲקֹב נִטַּל אוֹת מִשְׁמוֹ שֶׁל אֵלֶיהוּ עֲרֹכוֹ, שֶׁיֵּבֵא וְיִבְשֹׁר גְּאֻלַּת בְּנָיו. וְזָכַרְתִּי אֶת-בְּרִיתִי יַעֲקֹב • לָמָּה נִמְנָו אַחֲרֵיכֶם?

כְּלוּמַר, כְּדֵאי הוּא יַעֲקֹב הַקָּטָן לְכָךְ; וְאִם אֵינִי כְּדֵאי, הָרִי יִצְחָק עִמּוֹ. וְאִם אֵינִי כְּדֵאי, הָרִי אַבְרָהָם עִמּוֹ, שֶׁהוּא כְּדֵאי. וְלָמָּה לֹא נֶאֱמַרְהָ 'זְכִירָה' בְּיִצְחָק? אֲלֵא אֶפְרָיִם שֶׁל יִצְחָק נִרְאָה לְפָנַי צָבוּר וּמִנְחָה עַל הַמִּזְבֵּחַ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כה עמ' 133)

אֶפְרָיִם שֶׁל יִצְחָק נִרְאָה לְפָנַי צָבוּר וּמִנְחָה עַל הַמִּזְבֵּחַ (רש"י כו, מב) יֵשׁ לִשְׁאֹל, הָרִי אֶפְרָיִם הַקָּטָן אֵינִי נִשְׁאָר עַל הַמִּזְבֵּחַ, אֲלֵא יֵשׁ לָקִים בּוֹ מִצְוֹת תְּרוּמוֹת וְהוֹצָאת הַדָּשֵׁן. וְיֵשׁ לִזְמֹר, שֶׁהַעֲקֵדָה הִיא בְּגֵדֵר פְּעֵלָה מִתְחַדֶּשֶׁת, כְּאֵלוֹ

יִצְחָק נִשְׁרָף עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּקֶרֶן בְּכָל רִגְעַ מִחֲדָשׁ; בְּכָל רִגְעַ "צָבוּר וּמִנְחָה עַל הַמִּזְבֵּחַ" הָאֶפְרָיִם שֶׁנוֹצֵר עַל יְדֵי שְׂרָפָתוֹ, כְּבִיכּוֹל, בְּרִגְעַ זֶה. וְלָכֵן לֹא נֶאֱמַרְהָ בּוֹ זְכִירָה, שֶׁכֵּן אֵין צָרָה לְזָכֹר מֵאֲרַע הַמִּתְרַחֵשׁ בְּרִגְעַ זֶה עִצְמוֹ.

(מג) וְהָאָרֶץ תַּעֲזֹב מֵהֶם וְתִרְץ אֶת-שִׁבְתֵּיהֶם בְּהִשְׁמָה מֵהֶם וְהֵם יִרְצוּ אֶת-עֲוֹנָם יַעַן וּבִלְעַן בְּמִשְׁפָּטֵי מֵאָסוֹ וְאֶת-חֻקֵּי גִּעְלָה נִפְשָׁם:

מג וְהָאָרֶץ תַּתְרַשֵׁשׁ מִנְהוֹן וְתִרְעִי יֵת שְׁמִשְׁהָא בְּדַעֲדִיאת מִנְהוֹן וְאֶנְוִן יִרְעוֹן יֵת חוֹבִיָּהוֹן לְוִטִין חֲלָף בְּרָכָן אִתִּי עֲלִיהוֹן דְּבִדְנִי קִצִּי וְיֵת קְנָמִי רַחֲקַת נִפְשָׁהוֹן:

כ"י • יַעַן וּבִלְעַן • גָּמוּל וּבְגָמוּל אֲשֶׁר בְּמִשְׁפָּטֵי מֵאָסוֹ.

(מד) וְאֶף גַּם-זֹאת בִּהְיוֹתָם בָּאָרֶץ אִיְבֵיהֶם לֹא מֵאֲסָתִים וְלֹא-גִעְלָתִים לְכָלֵתָם לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתָּם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם:

מד וְאֶף בְּרַם דָּא בְּמִהוּיָהוֹן בָּאָרֶע בְּעִלִּי דְּבִיָּהוֹן לֹא אֶרְשָׁנוֹן וְלֹא אֶרְחֻקָּנוֹן לְשִׁיעִיּוּתָהוֹן לְאַשְׁנָאָה קְנָמִי עֲמִהוֹן אֶרִי אֲנָא יֵי אֱלֹהֵיהוֹן:

כ"י • וְאֶף-גַּם-זֹאת • וְאֶף אֶפְלוֹ אֲנִי עוֹשֶׂה עִמָּהֶם זֹאת הַפְּרָעוֹת אֲשֶׁר אֲמַרְתִּי, בִּהְיוֹתָם בָּאָרֶץ אִיְבֵיהֶם, לֹא מֵאֲסָתִים לְכָלֵתָם וְלְהַפֵּר בְּרִיתִי אֲשֶׁר אִתָּם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כו עמ' 292)

לֹא מֵאֲסָתִים וְלֹא גִעְלָתִים לְכָלֵתָם (כו, מד) בְּזֶהֱרַ מִבְּאֵר שְׁבָנִי יִשְׂרָאֵל נִמְצְאִים בְּגִלוֹת, הַנִּמְשָׁל לְשׁוֹק שֶׁל בּוֹרֶסְקִי, אֲבָל הַקִּבְּהָ אֵינִי מוֹאֵס בָּהֶם, וְאֶדְרָבָה, בְּעִינֵי ה' הוּא כְּשׁוֹק שֶׁל בְּשָׂמִים: לֹא מֵאֲסָתִים מִצַּד לְכָלֵתָם - לְשׁוֹן

כְּלָה (וְכָמוֹ אָדָם שֶׁכָּלְתוֹ דָּרָה בְּשׁוֹק שֶׁל בּוֹרֶסְקִי, שְׁבָעִינִי הוּא כְּשׁוֹק שֶׁל בְּשָׂמִים). הֵנּוּ אוֹמְרִים: יְהוּדִי אֵינִי 'אוֹכֵל' מִהַגְלוֹת, וְאֵין זֶה אֲלֵא שְׂרִירָה רַע מְקִיף אוֹתוֹ מִבְּחוּץ; וְיִרִי זֶה עֲצָמוֹ הוֹפֵךְ ל'רִיחַ נִיחוּחַ', בְּבִחִינַת 'תְּרוֹן הָאוֹר מִן הַחֹשֶׁךְ'!

ספורנו

"וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר נִתְּתָה לְאַבְתִּינוּ לְאָכֹל אֶת פְּרִיָּהּ וְאֶת טוֹבָהּ, הִנֵּה אֲנִיחָנוּ עֲבָדִים עֲלֶיהָ. וְתִבְּאוּתָהּ מִקְרָב לְמַלְכִּים אֲשֶׁר תִּתְּתָה עָלֵינוּ בְּחַטָּאוֹתֵינוּ" (נחמיה ט, לו לז). תורה מב (מב) וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי. בְּבִנְיָן בֵּית תורה מד

מה ודכירנא להון קנס קדמאי די אפקית
יתהון מארעא דמצרים לעיני עממיא
למהוי להון לאלהא אנא יי:

(מו) וזכרתי להם ברית ראשנים אשר הוצאתי אתם
מארץ מצרים לעיני הגוים להיות להם לאלהים
אני יהוה:

כ"י - ברית ראשנים • של שבטים.

מו אליו קדמא ודינא ואורקתא די יחב יי
פיו מימרה ובין בני ישראל בטורא דסיני
בידא דמשה:

(מו) אלה החקים והמשפטים והתורה אשר נתן
יהוה בינו ובין בני ישראל בחר סיני ביד משה:

כ"י - והתורה • אחת בכתב ואחת בעל-פה, מגיד, שכלם נתנו למשה בסיני.

♦ יום שישי כ"ו אייר ♦

אומליל יי עם משה למימר:

כו (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

ב מלל עם בני ישראל ותימר להון גבר ארי
יפרש נדר בפרסן נפשטא קדם יי:

(ב) דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם איש כי
יפלא נדר בערפך נפשת ליהוה:

כ"י - כי יפלא • יפריש בפיו. בערפך נפשת • לתן ערך נפשו, לומר: 'ערך דבר שנפשו תלויה בו - עלי'.

ג ויהי פרסנה דכורא מבר עסרין שנין ועד
בר שתין שנין ויהי פרסנה חמשין סלעין
דכסף בסלעי קודשא:

(ג) והיה ערפך הזכר מבן עשרים שנה ועד
בן-ששים שנה והיה ערפך חמשים שקל כסף
בשקל הקדש:

כ"י - והיה ערפך וגו' • אין ערך זה לשון דמים, הערך הקצוב עליו בפרשה זו. ערפך • כמו 'ערך';
אלא בין שהוא יקר בין שהוא זול - כפי שניו, הוא וקפל הכפיון, לא ידעתי מאיזה לשון הוא.

ד ואם נקובתא היא ויהי פרסנה תלתין
סלעין:

(ד) ואם-נקבה הוא והיה ערפך שלשים שקל:

ה ואם מבר חמש שנין ועד בר עסרין שנין
ויהי פרסנה דכורא עסרין סלעין ולנקובתא
עסר סלעין:

(ה) ואם מבן-חמש שנים ועד בן-עשרים שנה והיה
ערפך הזכר עשרים שקלים ולנקבה עשרת שקלים:

ספורנו

יתעלה הברכות לכשיוצבו, וקבלו הם
האלות אם לא יזכו. אבל ערפי אדם,
ודיני הקדש בית ושרה וכבור, וחרמים
ומעשר בהמה - כלם נאמרו אחר זה
הברית, אף על פי שנאמרו גם הם בהר
סיני, באמרו (לחז בן, ד) "אלה המצות
אשר צוה ה' את משה אל בני ישראל
בהר סיני". אבל לא נתנו "בינו ובין בני
ישראל" בברית. תורה זו

קלקולם לעתיד תבא. תורה זו
(מו) אלה החקים. כל המצות שנאמרו
קדם שהתחיל פרשת "אם בן-קתי", הם
"החקים והמשפטים והתורות"
שעליהם נכרת הברית בברכות
וקללות. וזה הוא הברית שהזכיר
באמרו "מלכד הברית אשר כרת אתם
בחרב" (דברים כח, טט).
בינו ובין בני ישראל. שנדר הוא

(מה) וזכרתי להם. בקבוץ גליות.
אשר הוצאתי. להיות להם לאלהים.
שהוצאתי כדי שאהיה להם
לאלהים, באמרו "ואתם תהיו לי
ממלכת כהנים וגוי קדוש" (שמות יט, ו),
ומה שהשחינו או יתקנים אחר קבוץ
גליות לימות המשיח ועולם הבא.
אני ה'. לא שנית, ולא היה הקלוקל
וזלתי מהם, ואשלים בנגתי בסור כל

שיעור יומי ליום שישי כ"ו אייר ושנים מקרא ואחד תרגום – כז – פרשת בהר-בחוקות עא

כ"י. וְאִם מִבֶּן-חֲמִשׁ שָׁנִים • לֹא שִׁיחָא הַגִּידר קָטָן, שְׁאִין בְּדַבְרֵי קָטָן כְּלוּם, אֶלָּא גְדוֹל שְׁאָמַר: 'עֲרֹךְ קָטָן הִזָּה, שֶׁהוּא בֶּן חֲמִשׁ שָׁנִים, עָלֶי'.

(ו) וְאִם מִבֶּן-חֲדָשׁ וְעַד בֶּן-חֲמִשׁ שָׁנִים וְהָיָה עֲרֹכְךָ הַזֶּכֶר חֲמִשָּׁה שָׁקָלִים בְּסָף וְלִנְקֵבָה עֲרֹכְךָ שְׁלֹשֶׁת שָׁקָלִים בְּסָף:

(ז) וְאִם מִבֶּן-שְׁשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה אִם-זֶכֶר וְהָיָה עֲרֹכְךָ חֲמִשָּׁה עָשָׂר שָׁקָל וְלִנְקֵבָה עֲשָׂרָה שָׁקָלִים:

כ"י. וְאִם מִבֶּן-שְׁשִׁים שָׁנָה וּגְו' • כְּשֶׁמִּגִּיעַ לִימֵי הַזְקָנָה הָאִשָּׁה קְרוּבָה לְהַחֲשֵׁב כְּאִישׁ, לְפִיכָךְ הָאִישׁ פּוֹחֵת בְּהַזְדַּקְנוֹ יוֹתֵר מִשְׁלִישׁ בְּעֶרְכּוֹ, וְהָאִשָּׁה אֵינָה

סָבָא בְּבִיתָא, פָּחָא בְּבִיתָא (רש"י כז, ז) יֵשׁ לִשְׂאֹל, אִם כֵּן רְאוּי שְׂלֵא יְהִי לְזָקֵן עֲרֹךְ כָּלל, וּמִדּוּעַ יֵשׁ לוֹ עֲרֹךְ, וְאִף יוֹתֵר מִזְקָנָה. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁרִש"י מֵיִשֵּׁב זֹאת בְּדִיק לְשׁוֹנוֹ: הַכֹּנֶה

(ח) וְאִם-מֶלֶךְ הוּא מְעֲרֹכְךָ וְהַעֲמִידוּ לְפָנָי הַכֹּהֵן וְהַעֲרִידוּ אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל-פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁיַג יַד הַגִּידֵר יַעֲרִיכֵנוּ הַכֹּהֵן: ׀

כ"י. וְאִם מֶלֶךְ הוּא • שְׁאִין יָדוֹ מִשְׁגָּת לִתֵּן הָעֲרֹךְ הִזָּה. וְהַעֲמִידוּ • לְנַעֲרֹךְ לְפָנָי הַכֹּהֵן, וְיַעֲרִיכֵנוּ לְפִי הַשְּׁגָת יָדוֹ שֶׁל מַעֲרִיד. עַל-פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁיַג • לְפִי

(ט) וְאִם-בְּהֶמָּה אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָן לַיהוָה כֹּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ לַיהוָה יִהְיֶה-קָדֹשׁ:

כ"י. כֹּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ • אָמַר: 'רִגְלָהּ שֶׁל זוֹ עוֹלָה', דְּבָרֵיו קִיָּמִין וְתִמְכַּר לְצָרְכֵי עוֹלָה וְדָמִיָּה חֲלִין, חוּץ מִדָּמֵי אוֹתוֹ הָאֶבֶר.

(י) לֹא יַחֲלִיפֵנוּ וְלֹא-יִמִּיר אֹתוֹ טוֹב בְּרַע אוֹ-רַע בְּטוֹב וְאִם-הִמִּיר יִמִּיר בְּהֶמָּה בְּהֶמָּה וְהָיָה-הוּא וְתִמְוֶרְתּוֹ יִהְיֶה-קָדֹשׁ:

כ"י. טוֹב בְּרַע • תָּם בְּכַעַל מוֹם. אוֹ-רַע בְּטוֹב • (ת"כ, תמורה ט) וְכָל-שֶׁפָּן טוֹב בְּטוֹב וְרַע בְּרַע.

(יא) וְאִם כֹּל-בְּהֶמָּה טָמְאָה אֲשֶׁר לֹא-יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָן לַיהוָה וְהַעֲמִיד אֶת-הַבְּהֶמָּה לְפָנָי הַכֹּהֵן:

יא וְאִם כֹּל בְּעִירָא מִסְּאָבָא דִּי לֹא יִקְרִיבוּ מִנָּה קָרְבָּנָא קָדָם יְיָ וְיָקִים יְיָ בְּעִירָא קָדָם כֹּהֲנָא:

כ"י • וְאִם כָּל־בְּהֵמָה טְמֵאָה • (ת"כ, תמורה לב) בְּבַעַלְת מוֹם - הַפְּתוּב מִדָּבָר, שֶׁהִיא טְמֵאָה לְהַקְרִיבָהּ; וְלִמְדוֹךְ

(יב) וְהֶעֱרִיד הַכֹּהֵן אֹתָהּ בֵּין טוֹב וּבֵין רָע בְּעֶרְכָּךְ הַכֹּהֵן בֵּן יִהְיֶה:

כ"י • כְּעֶרְכָּךְ הַכֹּהֵן בֵּן יִהְיֶה • לְשָׂאֵר כָּל אָדָם הַבָּא לִקְנוֹתָהּ מִיַּד הַקֹּדֶשׁ.

(יג) וְאִם־גָּאֵל יִגְאָלָנָה וְיֹסֵף חֲמִישָׁתוֹ עַל־עֶרְכָּךְ: יוֹאֵם מִפְּרֹק יִפְרֹקָנָה וְיֹסֵף חֲמִשָּׁה עַל פְּרִסָּנָה:

כ"י • וְאִם־גָּאֵל יִגְאָלָנָה • בְּבַעַלִּים הַחֲמִיר הַפְּתוּב לְהוֹסִיף חֲמִשָּׁה (ת"כ). וְכֵן בְּמִקְדִּישׁ בֵּיתוֹ, וְכֵן בְּמִקְדִּישׁ

(יד) וְאִישׁ כִּי־יִקְדֹּשׁ אֶת־בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ לַיהוָה וְהֶעֱרִיכוּ הַכֹּהֵן בֵּין טוֹב וּבֵין רָע בְּאִשֶּׁר יַעֲרִיד אֹתוֹ הַכֹּהֵן בֵּן יָקוֹם:

(טו) וְאִם־הַמִּקְדִּישׁ יִגְאֹל אֶת־בֵּיתוֹ וְיֹסֵף חֲמִישָׁתוֹ בְּסֶף־עֶרְכָּךְ עָלָיו וְהָיָה לוֹ: טו וְאִם דֹּאקְדֵשׁ יִפְרֹק יֵת בֵּיתָהּ וְיֹסֵף חֲמִשָּׁה כֶּסֶף פְּרִסָּנָה עָלֶיהָ וְהָיָה לָהּ:

• שבת קודש כ"ז אייר •

(טז) וְאִם מִשְׁנֵה אַחֲזָתוֹ יִקְדִּישׁ אִישׁ לַיהוָה וְהָיָה עֶרְכָּךְ לָפִי זֶרַעוֹ זֶרַע חֲמֹר שְׁעָרִים בַּחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל בְּסֶף:

כ"י • וְהָיָה עֶרְכָּךְ לָפִי זֶרַעוֹ • וְלֹא כָפִי שׁוֹיָה, אַחַת שָׂדֶה טוֹבָה וְאַחַת שָׂדֶה רָעָה, פְּדִיּוֹן הַקֹּדֶשׁ שֶׁנֶּה בֵּית פֹּר שְׁעוֹרִים בַּחֲמִשִּׁים שֶׁקֶלִים, כֶּף גִּזְרַת הַפְּתוּב, וְהוּא שָׂבָא לִגְאֹלָה בְּתַחֲלַת הַיּוֹבֵל. וְאִם בָּא לִגְאֹלָה בְּאַמְצָעוֹ, נֹתֵן לָפִי הַחֲשֹׁבּוֹן: סֹלַע וּפְדִיּוֹן לְשָׁנָה; לָפִי שְׂאִינָה הַקֹּדֶשׁ אֵלָּא לְמַנְּן שְׁנֵי הַיּוֹבֵל, שְׂאִם

(יז) אִם־מִשְׁנֵה הַיּוֹבֵל יִקְדִּישׁ שְׂדֵהוּ בְּעֶרְכָּךְ יָקוֹם: יוֹאֵם מִשְׁתָּא דִּיּוֹבֵלָא יִקְדֵשׁ חֲקֵלָה כְּפִרְסָנָה יָקוֹם:

כ"י • אִם מִשְׁנֵה הַיּוֹבֵל יִקְדִּישׁ וְגו' • אִם מִשְׁעֲבָרָה שְׁנַת הַיּוֹבֵל, מִיַּד הַקֹּדֶשׁ, וְכֹא זֶה לִגְאֹלָה מִיַּד.

(יח) וְאִם־אַחֵר הַיּוֹבֵל יִקְדִּישׁ שְׂדֵהוּ וְחִשְׁבֵּ־לוֹ הַכֹּהֵן אֶת־הַכֶּסֶף עַל־פִּי הַשָּׁנִים הַנּוֹתָרֹת עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל וּנְגַרַע מִעֶרְכָּךְ:

יח וְאִם בְּתֵר יוֹבֵלָא יִקְדֵשׁ חֲקֵלָה וְיִחְשַׁב לָהּ כְּהֵנָּה יֵת כֶּסֶף עַל מִימֵר שְׁנֵי דִישְׁתָּאָרָן עַד שְׁתָּא דִּיּוֹבֵלָא וְיִתְמַנֵּעַ מִפְּרִסָּנָה:

שיעור יומי לשבת קודש כ"ז אייר ושנים מקרא ואחד תרגום - כז - פרשת בהר-בחוקותי עג

ושמונה פונדיונין - הרי סלע ופונדיון לשנה, אלא שחסר פונדיון אחד לכלן, ואמרו רבותינו שאותו פונדיון - קלבון לפרוטרוט. והבא לגאל, יתן סלע ופונדיון לכל שנה לשנים הנותרות עד שנת היובל. ונגרע מערפך • מנין השנים שמשנת היובל עד שנת הפדיון.

יט ואם מפרק יפרוק ית חקלא דאקדש וזה ויוסף חמש כסף פרסנה עלוהי ויקום לה:

(יט) וְאִם־גָּאֵל יִגָּאֵל אֶת־הַשָּׂדֶה הַמִּקְדִּישׁ אֹתוֹ וְיֹסֵף חֲמִשִּׁית כֶּסֶף־עֲרֵפְךָ עָלָיו וְקָם לוֹ:

כ"י ואם גאל יגאל • המקדיש אותו, יוסיף חמש על הקצבה הזאת.

כ ואם לא יפרוק ית חקלא ואם זבין ית חקלא לגבר אחרן לא יתפרק עוד:

(כ) וְאִם־לֹא יִגָּאֵל אֶת־הַשָּׂדֶה וְאִם־מָכַר אֶת־הַשָּׂדֶה לְאִישׁ אַחֵר לֹא־יִגָּאֵל עוֹד:

כ"י ואם לא יגאל את השדה • המקדיש. ואם מכר • הגזבר. את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד. לשוב ביד המקדיש.

כא ויהי חקלא במפקה ביובלא קודשא קדם יי פחקל חרמא לכהנא תהי אחסנתה:

(כא) וְהָיָה הַשָּׂדֶה בְּצֵאתוֹ בַּיּוֹבֵל קֹדֶשׁ לַיהוָה בְּשָׂדֶה הַחֵרֶם לַפֶּהֱן תִּהְיֶה אַחֲזוֹתוֹ:

(במדבר יח יד): "כל חרם בישראל לך יהיה", אף זו תתחלק לכהנים של אותו משמר, שיום הכפורים של יובל פוגע בו.

כ"י ויהיה השדה בצאתו ביובל • מיד הלוקחו מן הגזבר, בדרך שאר שדות היוצאים מיד לוקחיהם ביובל. קדש לה • לא שישוב להקדש בדרך הבית, ליד הגזבר, אלא כשדה החרם הנתון לכהנים, שנאמר

כב ואם ית חקל זבינוהי די לא מחקל אחסנתה יקדש קדם יי:

(כב) וְאִם אֶת־שָׂדֶה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשָּׂדֶה אַחֲזוֹתוֹ יִקְדִּישׁ לַיהוָה:

לאחר, או אם לא יגאל הוא בשנת היובל "ישוב השדה לאשר קנהו מאתו" - אותו שהקדישה, ופן תאמר: "לאשר קנהו", הלוקח הזה האחרון, מאתו וזהו הגזבר? ! לכה הצריך לומר: "לאשר לו אחזת הארץ", מירשת אבות, וזהו בעלים הראשונים שמכרה למקדיש.

כ"י ואם את שדה מקנתו וגו' • חלוק יש בין שדה מקנה לשדה אחזה, ששדה מקנה לא תתחלק לכהנים ביובל, לפי שאינו יכול להקדישה אלא עד היובל, שהרי ביובל היתה עתידה לצאת מידו ולשוב לבעלים, לפיכך אם בא לגאלה, יגאל בדימים הללו הקצובים לשדה אחזה. ואם לא יגאל וימכנה גזבר

כג ויחשב לה פהנא ית מנין פרסנה עד שתא דיובלא ויתן ית פרסנה ביומא ההוא קודשא קדם יי:

(כג) וְחָשַׁב־לוֹ הַכֹּהֵן אֶת מַכְסַּת הָעֲרֵפְךָ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל וְנָתַן אֶת־הָעֲרֵפְךָ בַּיּוֹם הַהוּא קֹדֶשׁ לַיהוָה:

כד בשתא דיובלא יתוב חקלא לזבונה מנה לדדילה אחסנת ארעא:

(כד) בְּשָׁנַת הַיּוֹבֵל יָשׁוּב הַשָּׂדֶה לְאִשֶּׁר קָנָהוּ מֵאֲתָוֹ לְאֲשֶׁר־לוֹ אַחֲזַת הָאָרֶץ:

(כה) וְכָל-עֲרֹפֶךָ יִהְיֶה בְשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה
יִהְיֶה הַשֶּׁקֶל:

הוסיפו שתות, ואמרו רבותינו: שש מעה כסף דינר, עשרים וארבע מעות לסלע.

וְכָל-עֲרֹפֶךָ יִהְיֶה בְשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ. כָּל עֲרֹפֶךָ שֶׁכְּתוּב בו' 'שְׁקָלִים', יִהְיֶה בְשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ. עֶשְׂרִים גֵּרָה. עֶשְׂרִים מְעוֹת, כִּךְ הָיוּ מִתְחֵלָה וְלֵאחֶר מִכָּאן

כו בָּרַם בּוֹכְרָא דִּי יִתְכַפֵּר קָדָם יְיָ בְּכַעֲרָא לֹא יִקְדָּשׁ גְּבֵר יְתֵה אִם תּוֹר אִם אִמֵּר דִּי הוּא:

(כו) אֲדָּבָכּוֹר אֲשֶׁר יִכְבֵּר לִיהוָה בְּהִמָּה לֹא-יִקְדָּשׁ
אִישׁ אֹתוֹ אִם-שׁוֹר אִם-שֶׁה לִיהוָה הוּא:

וְכָל-עֲרֹפֶךָ יִהְיֶה בְשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ. לְשֵׁם קֶרֶבֶן אַחֵר לְפִי שְׂאִינוּ שְׁלוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטר-שיחות כרך יו, עמוד 333 - מתוך 'לקראת שבת')

בכור ומעשר בעבודת האדם

שני ענינים אלו קיימים גם בָּאָדָם עֲצָמוֹ:
בכור - מורה על הבחינה העליונה שבנפש - חכמה שבנפש,
ולכן הוא קדוש מעצמו, פי ענין המסירות-נפש הבאה
מהחכמה שבנפש, אינה באה על-ידי עבודה אלא היא ירושה
לנו מאבותינו, וקדושה זאת נמצאת בתמידיות גם בזמן
הגלות, כי בחינת החכמה שבנפש היא בשלמות תמיד.

מעשר - בנפש יש עשר כחות, וחובת כל אחד ואחד
שלקל-הפחות הכח העשירי שבנפש יִהְיֶה קָדֶשׁ, הינו הכח
האחרון שבנפש השׂר למחשבה דבור ומעשה. ומפיו
שענין זה תלוי בעבודת האדם, לכן יש חלוקים בזה בין
זמן הבית (שהאלוקות האירה בגלוי), לזמן הגלות (דמפני
חטאינו גלינו כו').

אֲדָּבָכּוֹר אֲשֶׁר יִכְבֵּר לִיהוָה בְּהִמָּה. . . לִיהוָה הוּא: . .
וְכָל-מַעֲשֶׂר בְּקֶרֶב וְצֹאן. . . הַעֲשִׂי יִהְיֶה קָדֶשׁ (כו - לב).
בסוף הפרשה מצינו שתי מצות בנוגע לקרבנות: בכור
ומעשר. הבכור נוהג גם בזמן הגלות, ואלו המעשר בפעל
איננו נוהג בזמן הגלות, כי חכמים גזרו שלא למנות את
הבהמות.

ויש לבאר הטעם על כך בפנימיות הענינים:
בכור - קדושתו מלמעלה, ואיננו תלוי במעשה האדם, וזה
מורה על המשכת הקדושה מלמעלה, ללא קשר למעשה
התחתונים. ואלו מעשר קדושתו תלוי בהספירת האדם,
וזה מורה על עבודת האדם מלמטה למעלה, ולכן כותבת
התורה הבכור לפני המעשר, להורות לנו שקודם נתנים
הכחות מלמעלה, ורק לאחר-כך ויבכחם מגיעה ובאה
עבודת האדם מלמטה למעלה.

כו וְאִם בְּכַעֲרָא מְסַבְּבָא וְיִפְרֹק בְּפִרְסָה
וְיוֹסֵף חֲמִשָּׁה עֲלוּהִי וְאִם לֹא יִתְפָּק וְיִזְדָּבֵן
בְּפִרְסָה:

(כו) וְאִם בְּהִמָּה הַטְּמֵאָה וּפְדָה בְּעֲרֹפֶךָ וְיוֹסֵף
חֲמִשָּׁתוֹ עָלוּ וְאִם-לֹא יִגָּאֵל וְנִמְכַּר בְּעֲרֹפֶךָ:

שְׁלֹמֹעֲלָה דָּבָר בְּפִדְיוֹן בְּהִמָּה שְׁהוּמָה, וְכָאן
דָּבָר בְּמִקְדָּשׁ בְּהִמָּה טְמֵאָה לְבִדָּק הַבֵּית. וּפְדָה
בְּעֲרֹפֶךָ. כִּפִּי מִזֶּה שִׁיעָרִיכְנָה הַכֶּהֶן. וְאִם-לֹא יִגָּאֵל.
עַל-יְדֵי בְּעָלִים (ת"ז). וְנִמְכַּר בְּעֲרֹפֶךָ. לְאַחֲרִים.

וְאִם בְּהִמָּה הַטְּמֵאָה וְגו'. אין המקרא הזה
מוסב על הבכור, שאין לומר בבכור בהמה טמאה
"ופדה בערופך". וחמור אין זה, שהרי אין פדיון
פטר חמור אלא טלה, והוא מתנה לפהן ואינו
להקדש. אלא הכתוב מוסב על ההקדש, שהכתוב

כח בָּרַם כָּל חֲרָמָא דִּי יִתְרַם גְּבֵר קָדָם יְיָ מִכָּל
דִּי לֵה מְאֻנְשָׁא וּבְכַעֲרָא וּמִחְסָל אַחֲסָנָהּ לֹא
יִזְדָּבֵן וְלֹא יִתְפָּק כָּל חֲרָמָא קָדֶשׁ קוֹדֶשִׁין
הוּא קָדָם יְיָ:

(כה) אֵךְ כָּל-חֲרָם אֲשֶׁר יִחְרַם אִישׁ לִיהוָה מִכָּל-
אֲשֶׁר-לוֹ מֵאָדָם וּבְהִמָּה וּמִשְׁנֵה אֲחֻזָּתוֹ לֹא יִמָּכַר
וְלֹא יִגָּאֵל כָּל-חֲרָם קֹדֶשׁ-קֹדָשִׁים הוּא לִיהוָה:

מִקָּדָשׁ (במדבר יח יד): "כָּל חֲרָם בְּיִשְׂרָאֵל לָךְ יִהְיֶה?"
בְּחֲרָמֵי כֹהֲנִים, שֶׁפָּרַשׁ וְאָמַר: "הָרִי זֶה חֲרָם לָכֶּהֱן!"

וְכָל-חֲרָם וְגו'. (תורת כהנים): נחלקו רבותינו
בדבר, יש אומרים: 'סתם חרמים להקדש', ומה אני

שיעור יומי לשבת קודש כ"ז אייר ושנים מקרא ואחד תרגום - כז - פרשת בהר-בחוקותי עה

תַּרְמִים לְבֶדֶק הַבֵּית, מְבִיא רֹאֵיהּ מִכָּאן; וְהָאֹמֶר:
'סֶתֶם תַּרְמִים לְכֹהֲנִים', מִפְּרֹשׁ "כָּל תֶּרֶם קִדְש־קִדְשִׁים
הוּא לֵה'", לְלַמֵּד שֶׁתַּרְמֵי כֹהֲנִים חָלִים עַל קִדְשֵׁי
קִדְשִׁים וְעַל קִדְשֵׁי קָלִים וְנוֹתֵן לִכְהֹן, כְּמוֹ שֶׁשִּׁנֵּינוּ
בְּמִסְכֵּת עֲרִכִין: 'אִם גִּדְרָה, נֹתֵן דְּמִיָּהֶם, וְאִם נִדְבָה,
נֹתֵן אֶת טוֹבָתָהּ'. מֵאָדָם • (עֲרִכִין כח) כְּגוֹן שֶׁהַחֲרִים
עֲבָדֵיו וְשִׁפְחוֹתָיו הַכֹּנְעָנִים.

וַיֵּשׁ שְׂאֲמָרוֹ: 'סֶתֶם תַּרְמִים לְכֹהֲנִים'. לֹא יִמְכֹּר וְלֹא
יִגָּאֵל • אֲלֵא יִנָּתֵן לִכְהֹן. לְדַבְּרֵי הָאֹמֶר: 'סֶתֶם תַּרְמִים
לְכֹהֲנִים', מִפְּרֹשׁ מִקְרָא זֶה בְּסֶתֶם תַּרְמִים; וְהָאֹמֶר:
'סֶתֶם תַּרְמִים לְבֶדֶק הַבֵּית', מִפְּרֹשׁ מִקְרָא זֶה בְּתַרְמֵי
כֹהֲנִים (עֲרִכִין כח), שֶׁהַכָּל מוֹדִים שֶׁתַּרְמֵי כֹהֲנִים אֵין לָהֶם
פְּדִיּוֹן, עַד שֶׁיָּבִאוּ לֵיד כֹהֵן, וְתַרְמֵי גִבְהַת נִפְדִּים.
כָּל-תֶּרֶם קִדְש־קִדְשִׁים הוּא לֵה'. הָאֹמֶר: 'סֶתֶם

(כט) כָּל-תֶּרֶם אֲשֶׁר יַחֲרֹם מִן-הָאָדָם לֹא יִפְדֶּה מוֹת יוֹמָת:

כט כָּל תַּרְמָא דִּי יתְחַרֵּם מִן אָנְשָׁא לֹא יתְפָּקֵר
אֲתַקְטֵּלָא יתְקַטֵּל:

יֹמָת • הָרִי הוֹלֵךְ לְמוֹת, לְפִיכָךְ לֹא יִפְדֶּה, אֵין לוֹ
לֹא דָמִים וְלֹא עֶרֶף.

(ל) וְכָל-מַעֲשֵׂי הָאָרֶץ מִזֶּרַע הָאָרֶץ מִפְּרִי הָעֵץ
לִיהוָה הוּא קִדְשׁ לִיהוָה:

ל וְכָל מַעֲשֵׂא דְאֶרְעָא מִזֶּרְעָא דְאֶרְעָא מִפְּרִי
אֵילָנָא דִּינִי הוּא קוֹדֶשָׁא קֳדָם יְיָ:

כִּי"א וְכָל-מַעֲשֵׂי הָאָרֶץ • בְּמַעֲשֵׂי שְׁנֵי - הַכְּתוּב
מִדְּבַר. מִזֶּרַע הָאָרֶץ • דִּגְוֹן. מִפְּרִי הָעֵץ • תִּירוֹשׁ
וַיִּצְהָר. לֵה' הוּא • קִנְאוֹ הַשֵּׁם, וּמִשְׁלַחֲנֹו צִוָּה

לךְ לַעֲלֹות וְלֵאכֹל בִּירוּשָׁלַיִם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יד
כט): "וְאִכְלֹתָ לִפְנֵי ה'" אֱלֹהֶיךָ מַעֲשֵׂי דִגְוֹנָךְ תִּירוֹשְׁךָ
וְגו'".

(לא) וְאִם-גָּאֵל יִגָּאֵל אִישׁ מִמַּעֲשֵׂרוֹ חֲמִשִּׁיתוֹ יִסֶּף
עָלָיו:

לא וְאִם מִפְּרִי יִפְרֹךְ גִּבְר מִמַּעֲשֵׂרָה חֲמִשָּׁה
יִסֶּף עָלָיו:

כִּי"א מִמַּעֲשֵׂרוֹ • וְלֹא מִמַּעֲשֵׂר חֲבֵרוֹ: הַפּוּדָה מַעֲשֵׂר
שֶׁל חֲבֵרוֹ, אֵין מוֹסִיף חֲמִשָּׁה. וּמָה הִיא גְּאֻלָּתוֹ? פְּדִנּוֹ,
כְּדִי לְהַתִּירוֹ בְּאִכְלָה בְּכָל מְקוֹם, וְהַמַּעֲוֹת יַעֲלֶה

וְאִכֹּל בִּירוּשָׁלַיִם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יד כח): "וְנִתְּנָתָה
בְּכֶסֶף וְגו'".

(לב) וְכָל-מַעֲשֵׂר בָּקָר וְצֹאֵן כָּל אֲשֶׁר-יַעֲבֹר
הַשֶּׁבֶט הָעִשְׂרִי יִהְיֶה-קִדְשׁ לִיהוָה:

לב וְכָל מַעֲשֵׂר תוֹרִין וְצֹן כָּל דִּנְעֵבֶר תַּחֲוֹת
חֲטָרָא עֲשִׂירָאָה יִהְיֶה קִדְשׁ קֳדָם יְיָ:

כִּי"א תַּחַת הַשֶּׁבֶט • כִּשְׁבָא לַעֲשֹׂרֵן, מוֹצִיאֵן בְּפִתַח זֶה
אַחֵר זֶה, וְהָעִשְׂרִי מִכָּה בְּשֶׁבֶט צְבוּעָה בְּסִיקְרָא לְהִיּוֹת
נֶכֶד שֶׁהוּא מַעֲשֵׂר, כֵּן עוֹשֶׂה לְטָלָאִים וְעִגְלִים שֶׁל כָּל

שָׁנָה וְשָׁנָה. יִהְיֶה-קִדְשׁ • לִקְרֹב לְמִזְבֵּחַ דָּמוֹ וְאִמּוּרָיו,
וְהַבֶּשֶׂר נֶאֱכָל לְבָעָלִים, שֶׁהָרִי לֹא נִמְנָה עִם שְׂאֵר מִתְּנוּת
כֹהֲנָה, וְלֹא מְצִינוּ שֶׁיִּהְיֶה בְּשֹׂרָה נִתֵּן לְכֹהֲנִים.

~ נקודות משיחות קודש ~

מוֹצִיאֵן בְּפִתַח (רש"י כז, לב) אֵין הַכֹּהֵן שְׂמוּצִיאֵם בִּידֵים,
אַלֵּא גּוֹרֵם לָהֶם שִׁצְאוֹ. שֶׁכֵּן אָמְרוּ בְּגִמְרָא "עֵבֶר כְּתִיב,

וְלֹא שִׁיעֲבִירוּהוּ". וְרִש"י לֹא בֹא לְפָרֶשׁ מֵלֶת "עֵבֶר" וְלָכֵן
לֹא הִעֲתִיקָה בְּדִבּוּר הַמִּתְחִיל.

(לג) לֹא יִבְקֹר בֵּין-טוֹב לָרַע וְלֹא יִמְרְנוּ וְאִם-הִמָּר
יִמְרְנוּ וְיִהְיֶה-הוּא וּתְמוֹרָתוֹ יִהְיֶה-קִדְשׁ לֹא יִגָּאֵל:

לג לֹא יִבְקֹר בֵּין טֹב לְבִישׁ וְלֹא יִחְלַפְנָה וְאִם
חֲלָפָא יִחְלַפְנָה וְיִהְיֶה הוּא וְחִלּוּפָה יִהְיֶה
קוֹדֶשָׁא לֹא יתְפָּקֵר:

כִּי"א לֹא יִבְקֹר וְגו' • לִפִּי שְׁנֶאֱמַר (שם יב): "וְכָל מִבְחָר
נִדְרִיכֶם", יָכוֹל יִהְיֶה בּוֹרֵר וּמוֹצִיא אֶת הַיָּפֶה? תִּלְמוּד
לוֹמֵר: "לֹא יִבְקֹר". "בֵּין-טוֹב לָרַע": בֵּין תָּם בֵּין

בְּעַל מוֹם, חֵלָה עָלָיו קִדְשָׁה; וְלֹא שִׁנְיָרִיב בְּעַל מוֹם,
אַלֵּא יֶאֱכֹל בְּתוֹרַת מַעֲשֵׂר וְאִסּוּר לִגְזוֹ וְלַעֲבֹד.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת בחוקותי, תשכ"ה)

יתברך דירה בתחתונים על-ידי "עשה טוב", ואחר-כך מבאר אשר קודם לזה צריכה להיות העבודה ד"סור מרע". עוד יש לומר (על-פי פשט שברמז זה): מקדים הודאי - יאכל, ואחר-כך הספק - שאם יהיה צמור הראוי להגזז ועבודה הראויה להיעשות על-ידי בהמה זו - אסור ליגזז וליעבד.

והנה אף ש"סור מרע" - "איסור גיזה וכו'", הוא רק הקדמה והכנה להמשכת הקדושה בגילוי על-ידי "עשה טוב" - "יאכל בתורת מעשר", מכל-מקום צריכה להיות ההירות ד"סור מרע", דוקא בכל הפרטים. ומבאר רש"י שזה ב' הענינים: איסור גיזה ואיסור עבודה, ההירות צריכה להיות הן ב"עבודה" הנעשית בגוף הבהמה - דהינו בענינים עיקריים: והן ב"גיזה" שהיא בשערות, הן "את בשרו, הטפל לבשרו" - דהינו ההירות גם בענינים (שנראים לכאורה כ)טפלים.

ועל-ידי עבודה בסדר זה, תהיה אחר-כך כדבעי ההמשכה שעל-ידי "עשה טוב", לעשות לו יתברך דירה בתחתונים.

ידוע בענין "סור מרע" ו"עשה טוב" שעיקר המשכת קדושת אלקות הוא על-ידי "עשה טוב" - מצות-עשה דוקא, אלא שבכדי להמשיך אלקות על-ידי מצות-עשה, צריך להיות תחלה "סור מרע", ו"כמשל המלך בשר-ודם שרוצים לעשות לו דירה נאה, שצריכין לפנות ההיכל מקל לכלוף וכו' ואחר-כך לסדר שם פלים נאים כו'".

וזהו שברמז רש"י בסדר הענינים: "שיאכל בתורת מעשר (ואחר-כך) אסור ליגזז וליעבד". מתחילה מבאר עיקר המכון שבעבודה - "יאכל בתורת מעשר", הוא ענין חיובי - "עשה טוב", שבזה מתבטאת בחינת הקדושה בגילוי כנ"ל: ואחר-כך מדבר אודות "סור מרע", שהוא הקדמה וטפל להמשכת אלקות - "אסור ליגזז וליעבד".

והינו, אף שבסדר הדברים בפועל, הרי תחלה צריכה להיות ההירות ב"סור מרע" שלא יהיו דברים בלתי רצויים, ואחר-כך העבודה ב"עשה טוב", אבל בפירוש רש"י "גינה של תורה", מדגיש העיקר והמכון שבעבודה - לעשות לו

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יב עמ' 135)

בבעל מום. ועל כרחך, שהפגנה היא כפשוטו: האוכל צריך לכוון בעת האכילה שהוא אוכל מעשר (וזהו מדאורייתא). ולכאורה חדוש גדול הוא, ולא אשתמיט במקום אחר.

אלא יאכל בתורת מעשר (רש"י כז, לג) יש לשאל, מה ענינה של אכילה זו, והרי הדין של נאכל לשני ימים ולילה אחד, וכן הדין שנאכל בכל העיר - אינם אלא בתם ולא

(ד) **אלה המצות אשר צוה יהוה את-משה אל-בני ישראל בהר סיני:** **לד אלני פקודי די פקיד יי ית משה לות בני ישראל בטיורא דסיני: חזק**

ע"ח פסוקים, עז"א סימן. חסלת פרשת בחוקותי

חזק חזק ונתחזק

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רפ - רפד

המשך ביאור למס' זבחים ליום רביעי עמ' א

מהם שדמם ניתן בחלק העליון של המזבח החיצון, ויש שניתן בחלקו התחתון, ויש שניתן על המזבח הפנימי. משנה זו עוסקת בדין זריקת הדם במקום שאינו ראוי. נתנו - זרק את הדם על גבי הכבש, שאין זה מקום מתן דמים, או שזרק על קיר המזבח שלא כנגד היסוד, שאין זה מקום הראוי לזריקה, או נתן את הדמים שדינם להיות הניתנין למטה מחוט הסיקרא ונתנם למעלה מחוט הסיקרא, וכן אם את הניתנין למעלה נתנם למטה, וכן את הניתנין בפנים - במזבח הפנימי (שבהיכל) נתנם בחוץ - במזבח החיצון, ואת הניתנין בחוץ בפנים, בכל אלה הקרבן פסול, ואין בו כרת לאוכל מבשרו.

הגמרא דנה באיזה אופן צריכה להיות עמידת העובד בעזרה: בע"א מיניה רבי ירמיה מרבי זירא, אם הוא (ו-העובד) בפנים העזרה ויצאיתו (ו-שערן) בחוץ, מהו. אמר ליה רבי זירא, לאו אמרת לעיל בשם שמואל, שממה שנאמר 'והביאום לה' משמע שלכתחילה אין לשחוט עד שתבא בהמת הקרבן בולה לפנים העזרה ואין די בביאת רובה, ואם כן הקא נמי לגבי מקום עמידת העובד שנאמר בו (שמות ל ב) 'בבואם אל אהל מועד', יש לדרוש שאין לו לעבוד עד שיקא בולו לאהל מועד, ואין די בביאת רובה.

משנה

התורה קבעה מקום נתינת הדם לכל אחד ממיני הקרבנות. יש

שיעורי תהלים לשבוע פרשת בהר־בחוקותי

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"א אייר מפרק קד עד סוף פרק קה	יום רביעי - כ"ד אייר מפרק קיג עד סוף פרק קיח
יום שני - כ"ב אייר מפרק קו עד סוף פרק קז	יום חמישי - כ"ה אייר פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו
יום שלישי - כ"ג אייר מפרק קח עד סוף פרק קיב	יום שישי - כ"ו אייר פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק
שבת קודש - כ"ז אייר פרק כ מפרק קכ עד סוף פרק קלד	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"א אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ע, פרק נ והנה כל... עד עמ' 140, ח"ו.

ליקוטי אמרים

פרק נ והנה כל בחי' ומדרגות אהבה הנ"ל הן
מסטר דימינא ובחי' כהן אישחסד ונק' כסף הקדשים מלשון נכסוף נכספת לבית
אביך. אך יש עוד בחי' אהבה העולה על כולנה
כמעלת הוזהב על הכסף והיא אהבה כרשפי אש מבחי'
גבורות עליונות דבינה עילאה דהיינו שע"י התבוננות

1 פֶּרֶק נ. כדי להקל על הבנת פרק נ, אותו אנו עומדים ללמוד, נדרשת
2 הקדמה קצרה לפחות:¹ עד כאן למדנו על בחינות ואופנים שונים באהבת
3 ה', שכל אחד מהם, מביא את האדם ללמוד תורה ולקיים מצוות; אהבות
4 אלו נותנות חיות בלימוד התורה ובקיום המצוות.
5 ברם, קיים צד שווה בכל
6 בחינות ואופני האהבה
7 האמורים, והוא שהאהבה, 1
8 בכל האמור, מבוססת על 2
9 תשוקה ורצון להיות דבוק 3
10 בהקב"ה, או שאלקות תהיה 4
11 בהתגלות בנפשו. לפיכך, 5
12 מחייבת אהבה זו, באופן ישיר, 6
13 את ענין לימוד התורה וקיום
14 המצוות, כי על-ידיה מתבדק ייחודי בהקב"ה, ואלקות מתגלית בנפשו.
15 בפרק נ' ידובר אודות סוג של אהבה, המתבטא, לא בכוסף ותשוקה
16 להיות דבוק באלקות, אלא בצמאון ובתשוקה לאלקות עד כלות הנפש,
17 שנפשו כלה לאלקות; כלומר: ה"יעד" של אהבה זו, הוא: שהנפש תתנתק
18 מהגוף ומכל הענינים הקושרים אותה לגוף, ולהיכלות בכלות הנפש.
19 אהבה מסוג כזה, אינה יכולה לעורר באופן ישיר, לקיום התורה
20 והמצוות, כי לימוד תורה וקיום מצוות אפשריים רק כאשר הנשמה
21 לבושה בגוף, ולא כאשר המבוקש של אהבה זו הוא להיפך מהאמור –
22 להיכלות ולהינתק מהגוף. ברם, תכליתה של כל אהבה, היא הרי
23 העבודה בתורה ומצוות הבאה מאהבה זו – ואופן העבודה בתורה
24 ומצוות שמתוך אהבה זו של כלות הנפש, בא על ידי תנועה הפכית
25 בנפש: בשעה שנפשו נמצאת בלהבה של אהבה, בתנועה של "רצוא",
26 בתנועה של "ריצוא" וכליון – חש הוא, עם זאת, שלא זו היא הכוונה
27 העליונה, אלא, הכוונה העליונה היא להיפך, שהנשמה תתלבש בגוף
28 ותמשיך אלקות למטה. מפאת הרגשה זו בא האדם לידי התבטלות
29 ונוצרת בו תנועה של "שוב", שבמקום להיות בתנועה של "רצוא" וכלות
30 הנפש, הוא נמצא בתנועה הפכית, תנועה של "שוב", של חזרה, להיות
31 לבוש בגוף, ולקיים תורה ומצוות – ובכך לבצע את הכוונה העליונה.
32 האופנים ודרגת האהבה, אודותם למדנו עד עתה, מתוארים בבחינה של
33 "כסף", מלשון "כוסף", "כסף" הוא בחינת חסד, שהיא צד הימין – "חסד"
34 דרועא ימינא, ובהתאם לכלל בתורת הקבלה, שעשר הספירות
35 מחולקות בשלושה קווים: קו הימין – קו החסד, קו השמאל – קו הגבורה,
36 וקו האמצעי. וקו הימין מורכב מחכמה, חסד ונצח, ממילא יוצא שחסד
37 היא ענף של "חכמה", שבה מתחיל קו הימין; מאידך, קו השמאל מורכב
38 מבינה, גבורה ויחוד, כך שגבורה היא ענף של "בינה", שבה מתחיל קו
39 השמאל. לפי זה יוצא, שכל דרגות האהבה אודותן למדנו, הן בחינת

40 "חסד" ו"כסף" והן "ענפי" החכמה, ואילו אהבת כלות הנפש, אודותה
41 נלמד בפרק זה, היא בחינת "גבורה", שהיא בחינת "זהב" ו"ענף" לספירת
42 ה"בינה". וְהֵנָּה, כָּל בְּחִינֹת וּמְדֻרָּגֹת אֲהָבָה הַנִּזְכָּרוֹת לְעֵיל
43 - הֵן מִסְטֵרָא דִּימִינָא, - מצד ימין, וּבְחִינַת "כֶּהֱן" - הַנִּקְרָא,
44 אִישׁ חֶסֶד", - שעבודתו –
45 עבודת הכהן – היא באופן
46 ובבחינת חסד, וְנִקְרָאֹת –
47 מדרגות האהבה
48 האמורות, נקראות "כֶּסֶף
49 הַקִּדְשִׁים", מִלְשֹׁן
50 "נֶכֶסֶף נִכְסַפְתָּ לְבֵית
51 אֲבִיךָ".³ - כך, שכל
52 בחינות ואופני האהבה,
53 הם ענין של כוסף ותשוקה, מה שיהודי רוצה להיות דבוק
54 באלקות; וב"לבית אביך" מתכוונים גם לבחינת חכמה, "קדש"
55 (קדשים), שנקראת גם "אבא". שכן, כאמור, האהבות הן
56 "ענפים" מ"חכמה", ומביאות באופן ישיר לקיומן של תורה
57 ומצוות הבאות מ"חכמה". אֲךִּי יֵשׁ עוֹד בְּחִינַת אֲהָבָה, הַעוֹלָה
58 עַל כָּלָנָה, - על כל בחינות האהבה האמורות, כְּמַעֲלַת הַזָּהָב
59 עַל הַכֶּסֶף, - מעלתה וחשיבותה של אהבה זו, אינה מתבטאת
60 בכמות, בחזק, אלא באיכות. עליונותה של אהבה זו, מתוארת
61 במעלת ה"זהב" לגבי ה"כסף": כמו שחשיבות הזהב לגבי כסף
62 אינה בכמות בלבד, שוהב שוה יותר מכסף – שהרי, כמות גדולה
63 יותר של כסף שוה כמו כמות קטנה של זהב – אלא, חשיבותו
64 ומעלתו של זהב לגבי כסף מתבטאת בכך שזוהב ישנו סוג
65 מסוים המנצנץ בניצוץ השובה את הנפש (בלשון הקודש זה
66 נקרא "לוחשות", כמו "גחלים לוחשות", והרבי שליט"א מציין
67 את ה"זוהר" בו נאמר "נהיר ונציעץ לעיניך" – מאיר ומנצנץ
68 לעינים), וכל סוגי הזהב, יש להם שייכות לאותו סוג של זהב
69 (כפי שמוכר בזוהר שם); ואילו ב"כסף" לא קיימת מעלה זו⁴. –
70 כך גם ביחס לאהבה זו, שהיא כוללת בתוכה צמאון וכלות
71 הנפש, שאינם קיימים בשאר האהבות. וְהִיא אֲהָבָה כְּרִשְׁפִּי
72 אִשׁ", - אהבה בוערת – שלא כמו האהבות האמורות, שהן
73 בעיקר אהבה כמים, שאהבת הנפש להקב"ה היא "נמשכת",
74 דומה למים הנמשכים: "זכור אב נמשך אחריו כמים" – אלא,
75 היא אהבה כרשפי אש⁵, מִבְּחִינַת גְּבוּרֹת עֲלִיּוֹנוֹת דְּבִינָה
76 עֲלֵאָה, - שורש אהבה זו הוא בחינת גבורה של ספירת ה"בינה"
77 העליונה, דְּהֵינָּה, - כיצד נוצרת אהבה זו? – שְׁעָלֵי־יְיָ
78 הַתְּבוֹנְנוֹת מְגִדֹּלֶת אֵיךְ־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, דְּכָלֵּא קָמִיָּה כָּלֵּא

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עייג'כ פלח הרימון וירא (119, טור ב'), ביאור תניא קופיר דרש"ג בסופו". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי (מבאר ע"פ) וכוונתו להכתוב (מ"ב יב, ה) דשם מבוואר דבנ"י מביאים זה לבית ה', ושייך – לכהנים. ועיין תו"א ס"פ תשא בפ"י שקל הקודש". 3. בראשית לא, ל. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מה מכריחו להכנס לשלילת הכמות (בפירוש התניא) וכן בהמצאות? וצ"ע הכן הוא. בתו"א (לה, א.) שהזהב... לוחשות אבל אין מוכרח שם שזוהב מעלתו על הכסף (שאינו מוזכר שם כלל), ובכמד"ר (פ"ב, ד): כסף שהוא כו' זהב כו' יש בו מינין הרבה וגוונין הרבה, וכ"ז מתאים לזו"ב (קמח, א): דזהב כו' וכסף כו' זהב סליק יחיד (כנ"ל מעלת הזהב על הכסף) כו' דנהיר ונציעץ לעיניך (כתבו"א) כו' ומתמן נפקי ואתמשכן כל מיני זהב (כבמד"ר)". 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולכאורה קשה ממש"כ ספ"ט דמאהבה זו דכרשפי אש כו' וגם כלתה נפשי כו' יעלה כו' למדרי"

1 "שוב" - כפי שיוסבר להלן - היתה הנפש בלה, כְּמוֹ שְׁכַתּוֹבָה¹⁰:
2 "גַם בְּלֹתָה נִפְשִׁי". וְהִנֵּה, מִכָּאן - מבחינת הגבורות העליונות
3 של "בינה עילאה", יֵצֵא שְׂרֵשׁ הַקְּלָיִים לְמִטָּה - אופן עבודת
4 הלוים בא מבחינת זו. [וְלַעֲתִיד שֶׁהָעוֹלָם יִתְעַלֶּה - יִהְיוּ הֵם -
5 הלוים, הַכֹּהֲנִים¹¹, - שלא
6 כפי שהמצב הוא כעת,
7 שהכהנים הם העיקר,
8 והלוים טפלים בלבד
9 לכהנים, ככתוב: "וילוו
10 עליך וישרתוך"¹², שהלוים
11 טפלים לכהנים, וְכֵמוֹ
12 שְׁכַתּוֹבָה הָאֲדָרִי וְלֹא עַל
13 פְּסוּק: "וְהַכֹּהֲנִים
14 הַקְּלָיִים"¹³ - שְׁהַקְּלָיִים שֶׁל
15 עֲבָדָיו יִהְיוּ כֹהֲנִים
16 לַעֲתִיד¹⁴, וְעֹבֶדֶת
17 הַקְּלָיִים הֵיחָה לְהָרִים קוֹל
18 רִנָּה וְתוֹדָה, בְּשִׁירָה -
19 בפה, וְזִמְרָה, - בכלי שיר,
20 בַּגִּיל, ישנן שתי תנועות הפכיות: תנועות של מרידות
21 וגבורה ותנועות של שמחה וחסד, בְּכִתְיֹנִת "רְצוּא וְשׁוֹב", -
22 שבכך מתבטאת עבודתם, שהיתה בצורה של "רצוא ושוב" -
23 רצוא וכלות הנפש, ושוב - נסיגה והשבה, שְׁהִיא בְּחִינַת אֶהְבָּה
24 עֲזָה זו - כפי שלמדנו, שאהבה זו היא בבחינת רצוא ושוב,
25 בְּשִׁלְהֶבֶת הַיּוֹצֵא מִן הַקּוֹץ, - כלי שבו צורפים זהב, בו להבת
26 האש פורצת בחוזק, ושבה מיד - "רצוא ושוב", בְּרִאֲתָא - כמו

1 מִמֶּשׁ חָשִׁיב - שהכל לגביו נחשב לכלום, תִּתְלַחַט וְתִתְלַחַב
2 הַנֶּפֶשׁ לִיקָר תַּפְאֶרֶת גְּדֻלָּתוֹ, וְלֹאֲסַתְּכָלָא בִּיקְרָא דְּמִלְכָּא,
3 - ולהסתכל ביקור המלך - ואליז יעמוד באהבה בְּרִשְׁפִּי אֵשׁ
4 שֶׁלֹּהֶבֶת עֲזָה הָעוֹלָה לְמַעְלָה, - לא אהבה הנמשכת למשהו,
5 אלא אהבה העולה מתוך
6 אש שלהבת של כלות
7 הנפש, וְלִפְרֵד מִהַפְתִּילָה
8 וְהַעֲצִים שְׁנֵאֲחֻזֹּת בָּהֶן, -
9 משמעות הדבר ביחס
10 לנשמה, היא: להינתק
11 מהגוף שהוא כפתילה
12 (כנ"ל פרק ל"ה) ועצים
13 (כנ"ל פרק כ"ט) לגבי אור
14 ואש הנשמה⁶. וְהִינוּ, עַל-
15 יְדֵי תַּנְפֶּרֶת יִסּוֹד הָאֵשׁ
16 אֱלֹהֵי שְׁכֵנֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית,
17 - שלא כמו בשאר
18 האהבות הבאות מיסוד
19 המים שבנפש האלקית,
20 וְזִמְרָה בָּאָה - הנפש, לִידֵי
21 צִמְאֻן, - כמו שהדבר בגשמיות, שעל ידי התגברות יסוד האש
22 נעשה אדם צמא, כך גם ברוחניות - שעל ידי התגברות יסוד
23 האש של הנפש האלקית - נוצר צמאון בנשמה, וְכֵמוֹ
24 שְׁכַתּוֹבָה⁷: "צִמְאָה לִךְ נִפְשִׁי"⁸, וְאַחֲרֵיכֶן - מגיעה הנפש,
25 לְבִחִינַת "חולת אֶהְבָּה"⁹, - שהנפש חולה מאהבה - כמו
26 צמאון בלתי רוי - מביא למצב של חולי, וְאַחֲרֵיכֶן בָּאָה -
27 הנשמה, לִידֵי כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ מִמֶּשׁ, - שלולא התנועה של

אה"ר בחי' המים כו', ומתורץ ע"פ מש"כ באוה"ת להצ"צ פ' אחרי (צה-צו) ומה שאמרו כו' דוקא לגבי כו'.⁶ "היינו בגוף עצמו חילוק דהמעשה ודיבור או דמחשבה (עיין לקוטי תורה ריש פ' אחרי) - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.⁷ תהלים סג, ב. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אאפ"ל דהראי' סתם שיש צמאון בנפש: (1) דמאי קמ"ל? (2) א"כ הול"ל על חולת אה' דסמ"ך ל"י כמ"ש כי חולת אהבה אני", (3) הול"ל ראי' בכ"מ לפני זה בתניא שמדבר שם ע"ד צמאון הנפש. וי"ל הדוחרך כאן דוקא לראי' כיון שהמדובר בנה"א (ולא בכללות האדם או נה"ב) שגם בהיותה למטה היא חלק אלק' ממעל ממש, וגם לא הייתה בארץ צי' (ככפ"ז) בע"ת, כ"א הוא בדרגא שמתבונן כו' שלמע' מדרגת נכסוף נכספתי גו'. ומביא ראי': וכמ"ש צמאה לך נפשי (דוד - נה"א שאין לו יצה"ר) [והתירוצ' בסיום הכתוב - בארץ צי', שאינו בירושלים כ"א במדבר (אף שזהו מדבר יהודה), וכדלעיל שמתבונן דכולא קמ' כלא ממש]. ועוד יש להוסיף - שהראי' היא גם שהתבוננות בגדולת כו' מביאה לצמאון: וכמ"ש צמאה גו', (דרישי': אלק' אלי אתה אשחרך). ועד"ז לקמן הראי': וכמ"ש וגם (כנראה כך צ"ל, כל' הכתוב) כלתה נפשי (דיש כליון הנפש בנפח"א דצדיק). וגם בזה יש להוסיף דהראי' גם ע"ז שהיא העולה על אהבה דנכסוף כו': וכמ"ש גם (הוספה ועלי' על העבודה שמזכיר קודם לזה: נכספה) - ועפ"ז מוכן מה שמביא גם התיבה "גם", דלכאורה הול"ל; "וכמ"ש כלתה נפשי". 9. שיר השירים ב, ה. 10. תהלים פד, ג. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בזה מתורץ הסתירה - דלעיל אמר שהיא העולה על אהבה דכהן, והרי לויים טפלים לכהן. ומתורץ דכן הוא כדלעיל, אלא שהעולם צריך להתעלות כו'". 12. במדבר יח, ב. 13. יחזקאל מז, טו. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מדייק ומוסיף בזה שהלויים של עכשיו יהיו כהנים דלעתיד - וי"ל דבזה מיישב הקושיא שהרי התורה אמרה לנו ולבנינו עד עולם שמזה ידעינן שלא יהי' בה שינוי (רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ט). ומבאר שאלה שעכשיו (ולא בזמן ההוא) הם לויים - יהיו (כי יולדו) כהנים לעתיד. וא"ת איך (דלעת"ל יולדו הלוים לאב כהן) מהו החידוש? וההסברה פשוטה - הלוים (בעניני תומ"צ - היינו אופן עבודתם בביהמ"ק ועד"ז בתפלה וכו') היינו מפני שנשמתם בחי' לוי (גבורה וכו'), ועד"ז הכהנים - מפני שנשמתם בחי' כהן איש חסד (כדלעיל בפרקין). ולעתיד לבא הנשמה שבבחי' לוי תהי' למעלה מהנשמה שבבחי' כהן. ולכן יולדו בדוקא לאב כהן וכו'". על הערת זו של כ"ק אדמו"ר שליט"א, נשאלו, על ידי מחבר הספר, שאלות שונות, והרבי שליט"א ענה עליהן בין מלות השאלות. אנו מביאים להלן את השאלות (באות גיליה) ותשובות הרבי שליט"א (באות מודגשת): בענין הקושיא ד"לנו ולבנינו", הלא שייך להקשות זה גם על שלעתידי תהי' ההלכה

בשלימות ענין של "לב", ונבון, - ומשתמש בכוח הבינה, 20
 המשיביל על דבר - משתמש בכוח החכמה, ומעמיק לנפש 21
 דעתו ותבונתו בה' - ומשתמש בכוח הדעת, ומצא טוב ואור 22
 הננו בנפשו המשיבילת, כל חד לפום שיעורא דיליה - כל אחד 23
 לפי השיעור שלו, ויש 24
 מתפעל בו' ויש מתפעל 25
 בו', - יש מי שמתפעל 26
 מהתבוננות זו, ויש מי 27
 שמתפעל מהתבוננות 28
 אחרת, ואינה דומה 29
 התפעלות האחד 30
 להתפעלות השני, אחר 31
 קדימת יראת חטא, - 32
 בתחילה ישנה יראת חטא, 33
 הפחד להיכשל בחטא, 34
 להיות סור מרע בתכלית שלא להיות "עונותיכם מברילים" 35
 בו' חס' ושלום. - כלומר: בכל צורה של התפעלות האהבה, מן 36
 ההכרח שתהיה תחילה הקדמה של יראת חטא, כדי שיהיה "סור 37
 מרע" בתכלית; אחרת - אין באפשרותו להגיע לאהבה. 38

שאנו מוצאים, בנפלא [פרק ב' דהנהיגה¹⁵]. - שהכוונה במה 1
 שכתוב לגבי חיות הקודש "והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק", 2
 היא כמו האש האמורה, שהנה היא פורצת בחזק ומיד שבה 3
 ונעלמת; כך גם באהבה זו, שבתחילה היא בתנועה של "רצוא", 4
 בריצה ובכלות הנפש, אך 5
 מיד לאחר מכן בא ה"שוב" 6
 - כפי שכתוב ב"ספר 7
 יצירה" "אם רץ לבך שוב 8
 לאחד" שהכוונה היא: 9
 בשלבך "רץ" בכלות הנפש 10
 - שוב וחזור ל"אחד", 11
 הימנע מכך ושוב למצבך, 12
 כדי להמשיך התגלות 13
 אחדות ה' בעולם; כלומר: 14
 הוא חש ומרגיש שהכוונה 15
 העליונה איננה בענין של כלות הנפש, אלא שהנשמה תהיה בגוף 16
 ותקיים תורה ומצוות, שעלי-ידה ממשיכים אלקות באופן 17
 שתהיה ההתגלות של "אחד", אחדות ה', בעולם. ואי אפשר 18
 לבאר ענין זה היטב במכתב, רק כל איש נלכב - שיש בו 19

יום שני כ"ב אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 140, והנה סדר העבודה... עד עמ' עא, החיים ב"ה.

מבחינת אהבה עזה זו, היא מבחינת "שוב" לבך, - 57
 הימנעות מכלות הנפש, כדי לבצע את הכוונה העליונה, שהיא 58
 דוקא בהימצאות הנשמה בגוף. כמו שכתוב ב"ספר יצירה": 59
 "ואם רץ לבך שוב לאחד", פירוש "ואם רץ לבך" - היא 60
 תשוקת הנפש שכלב 61
 בחלל הימני, - מקומה 62
 של הנפש האלקית, 63
 בשמתגברת - התשוקה, 64
 ומתלהבת ומתלהטת 65
 במאד מאד עד כלות 66
 הנפש ממש, להשתפף 67
 אל חיק אביה חיי החיים 68
 תחיים ברוך-הוא, 69
 ולצאת ממאסרה בגוף 70
 הנופני ונשמי לדבקה בו 71
 ותתקד - זהו פירוש "ואם רץ לבך", לבו נמצא בתנועה של 72
 "ריצה", באהבה בלתי מוגבלת, עד לידי כלות הנפש - להתאחד 73
 עם הקב"ה - אי' - אז צריך להיות "שוב לאחד", לשוב ל"אחד", 74

להלן מסביר רבנו הזקן, שמכיוון שזוהי אהבה של כלות הנפש - 39
 אין בכוחה לחייב את ענין עבודת ה' בתורה ומצוות - כי, דבר זה 40
 שייך רק כשהנשמה נמצאת בתוך הגוף, ואילו כאן מדובר 41
 שנשמתו נמצאת, עקב אהבה זו, בתנועה של יציאה מן הגוף; הרי 42
 סדר העבודה בלימוד 43
 התורה וקיום המצוות 44
 מאהבה זו (שהרי תכליתה) 45
 של כל עבודה היא הרי לא 46
 האהבה עצמה, אלא 47
 שהיא תביא ותוסיף חיות 48
 בלימוד התורה ובקיום 49
 המצוות) הוא באופן של 50
 "שוב" בלבד - הימנעות 51
 מכלות הנפש, כי הוא חש 52
 ומרגיש שהכוונה העליונה 53
 איננה בענין כלות הנפש, אלא שהנשמה תהיה בגוף ותקיים תורה 54
 ומצוות. ובלשון ה"תניא": 55
 והנה, סדר העבודה בעסק התורה והמצוות הנמשכת 56

כבית שמאי (זהו קושיא על היסוד דהתורה לא תשתנה - ולא על הביאור הנ"ל), שהכוונה בזה הוא שהפסק למעשה יהי' כבית שמאי, ולכן אומרים שמחלוקת ב"ש וב"ה סופה להתקיים בפסק בפועל. על פי דין - ב"ד הגדול מב"ד הקודם יכול לפסוק אחרת. ומובן שזהו ג"כ בנוגע למחלוקת ב"ש וב"ה - הלכה כמי. משא"כ בנוגע ללויים וכהנים - אין בזה שייכות כלל לב"ד ולמחלוקת וכו'. וכן בענין הבעל חי שעתיד ליטור שייך להקשות זה. החתם סופר (בס' תורת משה לשמיני) מתיר שאז ישתנה סימנו ויעלה גרה. וכן במה שהקב"ה יתיר השחיטה שלויתן שוחט לשור הבר בסנפיריו שנאמר על זה (ויקרא רבה יג, ג) "תורה חדשה מאתי תצא - חידוש תורה". קושיא מעיקרא ליכא - כי כאן המדובר על דבר פעם אחת. והוראת שעה - הרי דין התורה שאפילו נביא מורה, וכשי"כ הקב"ה מקור הנבואה. וזהו הדין "חידוש תורה" - ולא נאמר "שינוי" - חידוש (הוראה), אבל אין בזה שינוי. 15. יג, ב.

לו רצון ותשוקה להיפך מהחיים, לכולות הנפש, והחיים בגוף 32
צריכים להיות בו בעל כרחו, כנגד רצונו: מאידך גיסא, 33
מהמאמר השני ("על כרחך אתה מת") יוצא, שהרצון והתשוקה 34
צריכים להיות – להיות בחיים. ואילו ההיפך מהחיים, כלות 35
הנפש – צריך להיות אצלו 36
כנגד רצונו, בעל כרחו. 37
ואם כך – הרי שקיימת 38
סתירה בין מאמר אחד 39
לשני, ואלא איך יהיה 40
רצונו – כיצד בכל זאת 41
יזיה רצונו? אך כפי 42
שכבר למדנו, יובנו 43
הדברים: בתחילה על 44
האדם להשתדל להגיע 45
לאהבה גדולה כזו 46

ליקוטי אמרים

הזה להחיותו כדי להמשיך חיים עליוני' מחיי החיים ב"ה 3
למטה ע"י תורת חיים להיות דירה בתחתוני' לאחדותו 4
ית' בבחי' גילוי כמש"ל וכמ"ש בזה"ק למהוי אחד 5
באחד פי' שהיחוד הנעלם יהיה בבחי' עלמא דאתגליא 6
וז"ש לכה דודי וכו' וזוה יובן מארז"ל ע"כ אתה חי וע"כ 7
וכו' ואלא איך יהיה רצונו וכמ"ש במ"א באריכות על 8
משנה זו ע"כ אתה חי בעזרת חיי החיים ב"ה: 9

להקב"ה, עד לידי כלות הנפש, ושהחיים יהיו אצלו "בעל 47
כרחו", רק כדי לבצע את הרצון העליון, להמשיך אלקות 48
ואחדות ה' בעולם. וזהו "על כרחך אתה חי". ואילו, לאחר מכן, 49
כשהוא כבר נמצא בתנועה של "שוב", עליו שוב ליצור בקרבו 50
את התנועה של "רצוא" ושל אהבה של כלות הנפש. שכן, על 51
ידי כך הוא ממשיך ב"שוב", מדריגה עליונה יותר, וכן גם מפני 52
שבהיותו במצב של "שוב", הוא עלול להיות נמשך לענינים 53
הנחותים שבעולם – ולכן עליו לעורר בקרבו שוב את התנועה 54
של "רצוא" – "בעל כרחך אתה מת": לעורר בקרבו אהבה עד 55
לידי כלות הנפש, כנגד רצונו הנוכחי, שהוא בתנועה של "שוב", 56
להיפך מכלות הנפש. וכמו שנתבאר במקום אחר באריכות 57
על משנה זו: "על כרחך אתה חי", בעזרת חיי החיים 58
ברוך-הוא: כלומר: בשעה שהוא עומד בתנועה של "רצוא" 59
ואהבה של כלות הנפש, הוא מעורר בתוכו, כנגד רצונו, שיהיה 60
חי", לחיות בתוך הגוף, כדי להמשיך את החיים של חיי החיים 61
למטה¹⁷. 62

זאת ישיב אל לבו – והיינו שעליו להתבונן במאמר רבותינו 1
זכרונם לברכה¹⁶, כי "על כרחך אתה חי" – על אף שרצונך 2
ותשוקתך הם למטה שהוא היפך החיים – כלות הנפש, אבל 3
בניגוד לרצונך, עליך להיות, בנפש הטהרה להחיותו, כדי 4
להמשיך חיים עליונים 5
מחיי החיים ברוך-הוא 6
למטה, על-ידי תורת 7
חיים, – שעל ידי תורה 8
ממשיכים את החיים 9
העליונים למטה, להיות 10
דירה בתחתונים 11
לאחדותו 12
בבחינת גלוי, – כמו 13
שבדירה מתגלה האדם 14
בכל מהותו כמו שהוא, 15

כך גם למטה, בנבראים התחתונים, תהיה התגלות אמיתת ענין 16
אחדות ה', כמו שנתבאר לעיל, – שזוהי תכלית הכוונה של 17
עבודת האדם, לעשות את העולם לדירה לו יתברך. – זהו "שוב 18
לאחד": שוב מאהבתך ומכלות נפשך, בשביל ה"אחד", כדי 19
לגלות אחדות ה' בעולם. וכמו שכתוב בזה"ק הקדוש: 20
למהוי אחד באחד, – שיהיה אחד באחד, פירוש שהיחוד 21
הנעלם יהיה בבחינת "עלמא דאתגליא". – עולם מגולה. 22
כלומר: שהיחוד שהוא "נעלם", יהיה בבחינת "עלמא 23
דאתגליא", שיתגלה למטה. אחד באחד היינו: שה"אחד" של 24
עולם ומדריגה עליונה יותר, יתגלה ב"אחדות" של העולם 25
והמדריגה התחתונים יותר. וזה שאמרים: "לכה דודי וכו'". 26
– לקראת כלה, שלקראת "כלה" – כלות הנפש שבאהבה זו, 27
יהיה "לכה דודי" – הליכה והמשכה מ"דודי" – להמשיך אלקות 28
למטה. וזה יובן במאמר רבותינו זכרונם לברכה: "על 29
כרחך אתה חי, ועל כרחך וכו'", – אתה מת" – ההוראה 30
בעבודת ה' ממאמר על כרחך "אתה חי", היא: אדם צריך שיהיה 31

יום שלישי כ"ג אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עא, פרק נא והנה לתוספת... עד עמ' 142, וחיות הללו.

יהודי. ורבונו הזקן מסביר, מדוע צריכים להודקק למעשים טובים בתור 74
שמן" לאור השכינה, ולא מספיקה לכך הנשמה עצמה, הנפש האלקית 75
שהיא חלק אלקה ממעל – כי, הנשמה, אפילו של צדיק גמור, היא 76
"מציאות" איזו שהיא, ואיננה בטלה במציאות לאור ה', שתהיה דבר 77
אחד עם אור ה'. ולכן, אין היא יכולה לשמש כ"שמן" לאור השכינה, 78
היות והשמן נהפך לגמרי לאור; ואילו, מצוות מעשיות דוקא, שהן רצונו 79
של הקב"ה, ורצונו וחכמתו הם הרי דבר אחד אתו – לכן דוקא מצוות 80
ומעשים טובים יכולים לשמש כ"שמן" לאור השכינה ה"שורה" על 81
ראשו. לאחר מכן, הסביר רבנו הזקן, שעל ידי תורה נמשך האור על 82
הנשמה ועל שני לבושיה, מחשבה ודיבור, הנכללים באור ה' ונתאחדים 83
אתו ביחוד גמור. אך, כדי להמשיך את האור והשראת השכינה גם על 84

פרק נא. להסברת המלה "לעשותו" בפסוק "כי קרוב אליך הדבר מאד 63
בפיך ובלבבך לעשותו", שמכיוון שהפסוק מסתיים ב"לעשותו" – משמע, 64
שתכלית הכל, היא – "לעשותו", לקיים מצוות מעשיות – החל רבנו הזקן 65
להסביר בפרק ל"ה, שתכלית כל סדר ההשתלשלות ותכלית עבודתו של 66
יהודי – היא: להמשיך אלקות בעולם, לעשות את העולם לדירה לו 67
יתברך; 68
ועל כך הביא רבנו הזקן את דברי ה"נוקא" ב"זוהר" (פרשת בלק), שאסור 69
ליהודי ללכת ארבע אמות בגילוי ראש, מפני שאור השכינה שורה על 70
ראשו, ושעל יהודי לדעת שאור השכינה השורה על ראשו, זקוק ל"שמן" 71
ול"פתילה", שהוא ייחוד בהם, והסביר, שגופו של יהודי הוא ה"פתילה" 72
לאור השכינה, וה"שמן" לאור, הוא "עובדאן טבין" – מעשיו הטובים של 73

16. אבות ד, כד. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ביאור קצת בכ"ז וטעם: תו"ח וישלח ד"ה ויקח פ"ד מיוסד על תו"א שם (כה),
(ב). וראה ד"ה אחרי מות תרמ"ט ע' 25 ואילך".

1 הנפש החיונית ועל הגוף – נזקקים למצוות מעשיות דוקא, שאדם יכול
2 לקיימן רק באמצעות גופו ונפשו החיונית. לאחר מכן, מסביר רבנו הזקן,
3 שהמצוות המעשיות הן דן תכלית כל סדר ההשתלשלות – כדי להמשיך
4 אלקות בעולם. ובהמשך לכך, הוא מסביר ענין כוונת המצוות, שכדי
5 שהמצוות המעשיות תיעשנה
6 כדבעי, בחיות ובנשמה, זה בא
7 על ידי ה"כוונה", על ידי יראת
8 ה' והאבהת ה', בצינו האופנים
9 השונים ביראת ואהבת ה'/
10 בהם יכול יהודי לקיים מצוות.
11 בפרק נ"א, אותו אנו עומדים
12 ללמוד, מסביר רבנו הזקן
13 ובתוספת ביאור, את לשון
14 ה"ינוקא" שהזכרנו לעיל,
15 ש"הוא נהורא איצטרך
16 למשחא" – שאור השכינה
17 זקק לשמן – בצינו: שבכל
18 מקום מרמז "שמן" ל"חכמה",
19 ואילו כאן אומר ה"ינוקא",
20 ש"שמן" – "אינון עובדאן טבין", מעשים טובים, כלומר, מצוות מעשיות.
21 איזו שייכות יש בין מצוות מעשיות לבין "שמן" המרמז לבחינת חכמה?
22 כדי להסביר זאת, יפרש רבנו הזקן ענין השראת השכינה, ויסיים,
23 שמצוות מעשיות באות מ"חכמה" ושלכן מובן מדוע מצוות מעשיות הן
24 ה"שמן" שאור השכינה זקק לו, כדי להיאחז ב"פתילה", הוא גופו של
25 האדם.
26 **וְהִנֵּה, לְתוֹסֶפֶת פֶּאֹר לְשׁוֹן הַיְּנוּקָא דְלָעִיל,** – בפרק ל"ה –
27 שאור השכינה השורה על יהודי, זקק ל"שמן" והוא "עובדאן
28 טבין", מעשים טובים – ולכאורה לא מובן, איזו שייכות יש
29 למעשים טובים – לשמן שהוא חכמה? – צריך לְבַאֵר תַּחֲלָה
30 **לְהִבִּין קֶצֶת עֲנִין הַשְּׂרָאָה הַשְּׂכִינָה שְׁהִיתָה שׁוֹרָה בְּבֵית**
31 **קִדְשֵׁי־קִדְשִׁים,** – ב"קדשי קדשים" היתה הרי, "השראת
32 השכינה", שלכן היו קיימות הלכות מיוחדות שהיו קשורות
33 בקדשי קדשים, מפני ששם היתה השראת השכינה, וְכֵן כָּל
34 **מָקוֹם** – שאומרים שיש בו הַשְּׂרָאָה הַשְּׂכִינָה – מָה עֲנִינוּ? –
35 מהו הענין שמצינים באופן מיוחד מקום מסוים ואומרים שעליו
36 במיוחד ישנה השראת השכינה? הלא "מלא כל הארץ
37 כְּבוֹדוֹ", וְ"לִית אֲתֵר פָּנָיו מִיָּה" – אין מקום שפניו ממנו
38 יתברך. כיצד, איפוא, אומרים, שדוקא באותו מקום מסוים –
39 ישנה השראת השכינה, הרי הקב"ה נמצא בכל מקום? יסביר
40 רבנו הזקן להלן, שענינה של השראת השכינה הוא ההתגלות
41 של מדריגת האלקות הנקראת "שכינה"; שכן, למרות שהקב"ה
42 נמצא בכל מקום, בכל זאת הימצאותו היא באופן של העלם,
43 ולא של התגלות; ואילו, השראת השכינה, משמעה: שבאותו

ליקוטי אמרים

פרק נא והנה לתוספת ביאור לשון הינוקא
דלעיל צריך לבאר תחלה להבין
קצת ענין השראת השכינה שהיתה שורה בבית
ק"ק וכן כל מקום השראת השכינה מה עניינו הלא
מלא כל הארץ כבודו ולית אחר פנוי מיניה. אך הענין
כדכתיב ומבשרי אחזה אלוה שכמו שנשמת האדם
היא ממלאה כל רמ"ח אברי הגוף מראשו ועד רגלו
ואעפ"כ עיקר משכנה והשראתה היא במוחו ומהמוח
מתפשטת לכל האברים וכל אבר מקבל ממנה חיות
וכח הראוי לו לפי מזגו ותכונתו העין לראות והאוזן
לשמוע והפה לדבר והרגלים להלך כנראה בחוש
שבמוח מרגיש כל הנפעל ברמ"ח אברים וכל הקורות

מקום השכינה היא בהתגלות. אך הענין, כדכתיב: – כמו
שכתוב: "ומבשרי אחזה אלוה", – ממה שאדם רואה בנפשו
ובגופו, הוא יכול להבין איך הדברים הם באלקות ובעולם –
שכמו שנשמת האדם היא ממלאה כל רמ"ח – 248, אברי
הגוף מראשו – החלק
העליון ביותר בגופו, ועד
רגלו, – האברים
התחתונים ביותר בגופו –
את כל האברים הללו
ממלאה הנשמה, כלומר:
הנשמה נמצאת בכל
האברים האלה, ולא קיים
אף אבר אחד או חלק
מהגוף, שהנשמה לא
תמלא אותו, ואף-על-פי
כן עקר משכנה –
בפנימיות, והשראתה –
באופן מקיף, היא כְּמוֹחַ,
ומהמוח מתפשטת לכל
האברים, – באופן שווה; שכן, לפי דעת כ"ק אדמו"ר שליט"א,
הכוונה בהתפשטות הנשמה, היא ענין החיות שהאברים חיים
ממנה; ובענין של "חיים", הרי כל האברים שווים. והו ענין אחד
הנמשך ומתפשט מהנשמה שבמוח לאברים, והוא ענין של אור.
דבר נוסף "לוקחים" האברים מהנשמה שבמוח: וְכָל אֶבֶר
מִקְבֵּל מִמֶּנָּה – מהנשמה, סוגים שונים של חיות וְכֵן הָרָאוּי
לו לְפִי מִזְגוֹ וּתְכוּנָתוֹ, – של האבר, ולא⁴ שהשינויים (שהכוון
באבר אחד שונה מהכוון שבאבר שני) נוצרים על ידי האבר
עצמו, כמו הגוון הנראה במים כשהם נמצאים בכלי של זכוכית
צבועה – אלא, מלכתחילה מושך האבר לעצמו את הכוח מן
הנפש, לראות, או לשמוע וכו'. ובלשון ה"תניא": הָעֵין – מקבלת
מן הנשמה חיות וכוח, לְרֵאוֹת, – כוח הראיה הוא בהתאם
למזגו ותכונתו של חומר העין, שהוא כדבר מלוטש, המסוגל
לראיה, וְהָאֵזֶן – מקבלת חיות וכוח לְשִׁמְעַ, וְהַפֶּה לְדַבֵּר,
וְהָרְגָלִים לְהֵלֵךְ, – כל אחד מהאברים מקבל לפי מזגו ותכונתו,
את החיות והכוח מן הנשמה ה"שורה" ומתגלה בתחילה במוח.
כְּנִרְאָה בְּחוּשׁ שְׂכֻמַּת מְרִגִּישׁ כָּל הַנִּפְעֵל בְּרַמ"ח אֲבָרִים וְכָל
הַקּוֹרוֹת אוֹתָם. – כל אשר קורה באברים – מרגיש האדם
במוחו, וכל כך למה? – מפני שבמוח נמצא עיקר מקומה ומקורה
של החיות (ומשם מתפשטת החיות לכל האברים), ובמקור
מורגש כל הנעשה בחיות המתפשטת ממנו. (הערת כ"ק אדמו"ר
שליט"א: "ובאם לא היו הכחות מחולקים מצ"ע (כ"א רק מצד
האברים – כדוגמת מים ואור הנראים ע"י זכוכית צבועה) אזי
כשהמוח מרגיש בעצמו את הנפעל באברים לא הי' שינוי

1. איוב יט, כו. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להבא לקמן – להעיר מזח"ג רנו, ב". 3. בלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ומהמוח מתפשטת לכל האברים" – מה שהיא בשוה בכל האברים, מה שהם חיים. אור. ועוד ענין – 'וכל אבר מקבל ממנה...'. 4. בלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולא שהשינוי נעשה ע"י האבר כגוון, הנראה במים הנמצאים בכלי זכוכית צבוע". 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "י"ל שפרט ד' אלו – שמהם מסתעפים הג' דפיך לבבך לעשותו, מחדו"מ; ראי' ושמיצה (מעוררים המ' – חו"ב כמו שבאים בהתחלקות האברים), פה לדבר, רגלים להלך (תכלית העשי' והירידה (ולכן לא נקט ידיים))."

ליקוטי אמרים

נפרדים מצד עצמם כי אם מצד האברים, וכגון מים או אור 49
הנראים דרך זכוכית צבועה, הרי המים או האור אין להם צבע 50
כלל, הם מקבלים את הצבע מגוון הצבע של הזכוכית, ואם 51
נאמר כך גם ביחס לכוחות הנמשכים באברים, הרי כשהמוח 52
מרגיש בנעשה באברים, 53
לא היה שינוי בהרגשתו 54
ממה שנעשה בעין למה 55
שנעשה באוזן, או בשאר 56
האברים, מכיוון שאותן 57
רגשות כבר יצאו מהעין 58
או מהאוזן (וכמו במים) 59
כשמוציאים אותם מהכלי 60
הצבוע, הרי שאין הבדל 61
בין המים שהיו קודם בכלי לבן או בכלי אדום, המים חוזרים 62
לגוונם העצמי והטבעי. כך גם ברגשות הבאים מהנעשה בעין 63
או באוזן שאין הבדל ושינוי בהם, מכיוון שהם כבר יצאו 64
מהאברים). ואם נאמר שהשינוי שהאבר פועל בכוח הנמשך בו 65
– נקנה באותו כוח ונשאר בו תמיד (כמו למשל בחתיכת כסף 66
שעשו ממנו כלי, הרי הכלי נשאר לתמיד. וכך נרצה לומר גם 67
ביחס לענייננו: שהשינוי (שכל אבר פועל בחיות השייכת לו) 68
נשאר כבר גם ברגש שאותו אבר מעורר במוח – למרות שהוא 69
כבר יצא מהאבר) ואשר לכן שונה הרגש הבא מהעין לרגש 70
הבא מהאוזן – אבל, הרי אם נאמר שהנשמה שבמוח איננה 71
בגדר של התחלקות כלל (גם לא באופן שכוחות כלולים בה), – 72
לא היו בנשמה שבמוח שום התחלקות ושינוי בין הרגשת 73
הנעשה בעין לבין הרגשת הנעשה באוזן או בשאר האברים, 74
מכיוון שהיא הרי פשוטה בתכלית – וגם אם מבחינת הרגשות 75
הבאים מהאברים, כן היה הבדל, הרי לא היה שינוי זה נקלט 76
בנשמה כמו שהיא במוח, אם נאמר שהיא פשוטה בתכלית. כל 77
האמור, מכריח לומר, שעוד לפני שהחיות נמשכת מן הנשמה 78
בפועל ממש לאברים – קיים בה כבר הבדל בין כוח לכוח. להלן, 79
יסביר רבנו הזקן, באיזה "מקום" ומדרגה בנשמה, מתחיל 80
השינוי וההתחלקות בין הכוחות השונים. והנה, אין שינוי 81
קבלת הכחות והחיות שבאברי הגוף – מה שכל אבר מקבל 82
מהנשמה כוח וחיות בצורה שונה אינו נובע מן הנשמה מצד 83
עצמה ומחותה, – שנאמר, שיהיה מחותה ועצמותה – של 84
הנשמה, מתחלק לרמ"ח – 248, חלקים שונים – וכך הם 85
מתלבשים ברמ"ח – 248 מקומות, כפי ציור חלקי מקומות 86
אברי הגוף, – כלומר: שנאמר שבנשמה עצמה ישנם כבר בגלוי 87
כוחות שונים ומובדלים אחד מן השני – כוח לראות, כוח לשמוע, 88
וכן הלאה, ושכאלו 248 הכוחות שבנשמה – מתלבשים ב־248 89
אברי הגוף, כל כוח במקום ובאבר השייך לו, כך אי אפשר לומר, 90
שכן, שלפי זה, נמצא עצמותה ומחותה – של הנשמה, מצד 91
בציור גשמי – ויש לה ודמות ותבנית כתבנית הגוף חס" 92
ושלום, – ואשר כשם שבגוף ישנם אברים שונים בעלי צורות 93
שונות, כך נאמר גם כן שהכוחות שבנשמה הם שונים גם בדמותם 94
ובצורתם – אי אפשר לומר כך – אלא – הנשמה כלה – היא (1) 95
עצם אחד, (2) רוחני – ויתירה מזו, האחדות שבה, היא באופן 96

בהרגשות הבאות מן העין או מהאוזן, כיון שעלו כבר מן 1
להמוח (וכמו המים כשנלקחים מן הזכוכית הצבועה – אין שינוי 2
בין הנלקחים מכיל לבן או מאדום בו) ואת"ל שהשינוי בהאבר 3
בהכח שנמשך בו נקנה בהכח (וכמו חתיכת כסף שעשאוה כלי) 4
הרגשתו כשעולה להמוח, 5
באם הנשמה שבמוח אינה 6
בגדר התחלקות כלל (גם) 7
לא באופן שכלולה בה), 8
הרי לא תהי' בה 9
התחלקות ושינוי בין 10
הרגשת הקורה ונפעל 11
בעין או באוזן וכו' – כיון 12
שהיא פשוטה בתכלית. 13
ובהנ"ל מכריח לומר שעוד קודם שנמשך מהנשמה בפ"מ 14
באברים – הכחות משונים זמ"ז. ועתה מפרש באיזה "מקום" 15
דהנשמה מתחיל השינוי והתחלקות. כדי להקל על הבנת 16
הדברים שלמדנו, ובמיוחד להבין את ביאורי הרבי שליט"א – 17
נדרשת הקדמה קצרה: שני עניינים באור וחיות הנפש שבגוף: (א) 18
ענין החיות – חיים – שהגוף כולו חי מהנשמה. ומבחינה זו – אין 19
הבדל בין אבר אחד למשנהו. הראש אינו יותר מאשר חי, 20
והרגל אינה פחות מאשר חי. כל הגוף, על כל אבריו חיים באופן 21
שווה. חיות זו מתוארת בתואר "אור". (ב) החיות והכוח, שכל 22
אבר "לוקח" מהנשמה, המותאמים במיוחד לאותו אבר, ולמשל 23
– העין מקבלת מהנשמה חיות וכוח לראות, האוזן – חיות וכוח 24
לשמוע, הפה – חיות וכוח לדבר, הרגלים – חיות וכוח ללכת, 25
וכך הלאה. כלומר: החיות הכללית, מה שכל אבר "חי" – ובכך 26
כל האברים שווים. החיות והכוח הפרטיים שכל אבר מקבל כדי 27
שיוכל למלא את תפקידו המוגדר – ובכך הם משתנים בכל אבר 28
בנפרד. – החיות של הנפש היא פשוטה, כלומר: אין בה שום 29
התפצלות של כוחות שונים, וכיצד נוצרת ההשתנות בכוחות? – 30
הדבר בא כתוצאה מהתלבשות החיות באברים, שמהחיות 31
המתלבשת בעין – נוצר כוח הראיה, ומהחיות המתלבשת באוזן 32
– נוצר כוח השמיעה, וכך הלאה, וכמו למשל מים הנמצאים 33
בכלי של זכוכית צבועה, הרי למרות שהמים פשוטים ובעלי גוון 34
אחד, בכל זאת, כשהם נמצאים בכלי אדום – נראים המים 35
אדומים, בכלי ירוק – נראים המים ירוקים. כך אפשר לומר גם 36
ביחס לכוחות הנפש – האבר ממשיך מהנפש חיות פשוטה, אלא 37
שהאבר הופך את החיות לכוח פרטי, העין הופכת את החיות 38
לכוח של ראייה, וכך בשאר האברים. האופן השני: – הנפש 39
כלולה מכוחות שונים הנמשכים באברי הגוף. כלומר: העין 40
מושכת אליה לכתחילה מן הנפש, כוח של ראייה, שהיה כלול 41
בנפש, האוזן מושכת מהנפש כוח של שמיעה, ולא שהשינוי בין 42
כוח לכוח נוצר רק אחרי שהחיות הנפש מתלבשת באבר המיוחד. 43
רבנו הזקן יסביר להלן, שהאמת היא כפי האופן השני, שבנשמה 44
עצמה ישנם כבר כוחות שונים והם נמשכים לכל אבר בהתאם 45
לתפקידו. לפי ביאורו של הרבי שליט"א, הראיה לכך, שמן 46
ההכרח לומר שעוד לפני שהם מתלבשים באברים, קיימים כבר 47
הכוחות הנפרדים בנשמה, היא: שכן, אם הכוחות לא היו 48

- 1 פִּשְׁטֵּי – ולא "מורכב" מחלקים שונים, ועצמותה הרוחנית היא
2 וּמִפְּשֵׁט מְכַל צִיּוֹר גִּשְׁמִי וּמִבְּחִינַת וְגֵדֶר מְקוֹם וּמִדָּה וּגְבוּל
3 גִּשְׁמִי – מכל האמור
4 הנשמה מופשטת מִצֶּדֶר
5 מְהוּתָהּ וְעִצְמוּתָהּ, – היא 1
6 כל כך מופשטת מכל אלה, 2
7 עד שגם כשהיא נמצאת 3
8 בתוך האברים – אין כוח 4
9 באברים ליצור בה שינוי 5
10 בכך, ולכן ממשיך רבנו 6
11 הזקן ואומר: "וְלֹא שִׁיָּדָה 7
12 בְּמַהוּתָהּ וְעִצְמוּתָהּ 8
13 לִזְמַר שֶׁהִיא – הנשמה
14 נמצאת בְּמַחֲוִין שֶׁבְּרָאשׁ יוֹתֵר מִבְּרָגִלִים, מֵאַחֵר שֶׁמְהוּתָהּ
15 וְעִצְמוּתָהּ אֵינָה בְּגֵדֶר וּבְחִינַת מְקוֹם וּגְבוּל גִּשְׁמִי, – הרי שאין

ליקוטי אמרים

ומופשט מכל ציור גשמי ומבחי' וגדר מקום ומדה וגבול
גשמי מצד מהותה ועצמות' ולא שייך במהות' ועצמותה
לומר שהיא במוחין שבראש יותר מברגלים מאחר
שמהותה ועצמותה אינה בגדר ובחי' מקום וגבול גשמי
רק שתי"ג מיני כחות וחיות כלולים בה במהותה
ועצמותה לצאת אל הפועל והגילוי מההעלם להחיות
רמ"ח אברין ושם"ה גידין שבגוף ע"י התלבשותם בנפש
החיונית שיש לה ג"כ רמ"ח ושם"ה כחות וחיות הללו.
התלבשותם בנפש החיונית, שיש לה – לנפש החיונית, גם בן
רמ"ח ושם"ה כחות וחיות הללו.

יום רביעי כ"ד אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 142, והנה על המשכת... עד עמ' 142, כנ"ל.

- 31 להלן יוסבר, שכוחות אלה, בשעה שהם נמשכים מן הנשמה
32 ומתגלים בגוף – אז אומרים, שיעקר מקום ההמשכה וההתגלות
33 הוא במוח שבראש, ומדמוח זה מתפשט לכל אברי הגוף. ואילו,
34 עצמות ומדות הנשמה נמצאת בכל מקום בשווה, ברגל כמו
35 בראש. בתחילה דובר רק
36 על רמ"ח אברי הגוף
37 ורמ"ח כוחות הנשמה 9
38 המלוכשים בהם, אך 10
39 לאחר מכן מדובר כבר 11
40 יותר בפרטיות, שישנם 12
41 תרי"ג: רמ"ח אברים 13
42 ושם"ה גידים, ולכל אחד 14
43 מהם יש ענין מיוחד של 15
44 חיות הנפש, ולכן מכאן 16
45 ואילך כבר מדובר על 17
46 תרי"ג. והנה, על 18
47 המשכת כל התרי"ג – 19
48 613, מיני כחות וחיות –
49 הנמשכים מהעלם הנשמה אל הגוף להחיותו, עליה – על
50 המשכה זו, אמרו, – חכמינו ז"ל, שעקר משכנה והשראתה
51 של המשכה זו וגילוי זה הוא בלו במוחין שבראש, ולכן הם
52 – המוחין מקבלים תחלה תכונת החיות הראוי להם לפי
- מִזְגָּם וּתְכוּנָתָם, שֶׁהֵן – השכל המתחלק לשלושה כוחות:
חֲבִיחָהּ בִּינָהּ דַּעַת וְכֵן הַמְּחַשְּׁבָה וְכָל הַשִּׁיָּד לְמַחֲוִין. – שכל
מה ששייך למוחין, ויש להם המזג והתכונה של הדמוח – מקבלים
מהנפש לפני שאר האברים, וְלֹא זֶה בְּלִבָּד, – שהמוחין מקבלים
את החיות שלהם לפני
שאר האברים, אֲלֵא גַם
בְּלִלּוֹת כָּל הַמְּשֻׁכּוֹת
הַחִיּוֹת לְשָׂאֵר הָאֲבָרִים,
גַּם בֵּן – לפני שהן
נמשכות בשאר האברים,
הן בְּלִלּוֹת וּמִלְבָּשֶׁת
בְּמַחֲוִין שֶׁבְּרָאשׁ, וְשֵׁם –
במוחין שבראש, הוּא
עֶקְרָה וְשִׁרְשָׁה שֶׁל
הַמְּשֻׁכָּה זֶה, בְּבְחִינַת
גִּלּוּי הָאוֹר וְהַחִיּוֹת שֶׁל
כָּל הַנְּשָׁמָה בְּלָה, –
כשהמשכה היא במוח
- שבראש – מתחילים האור והחיות להיות באופן של התגלות,
ומשם – מדמוחין, מתפשטת הארה לשאר כל האברים,
ומקבל כל אחד בנ"ח וחיות הראוי לו כפי מזגו ותכונתו:
בנ"ח הראיה מתגלה בעין, ובנ"ח השמיעה באזן וכו'. – שכן,

ליקוטי אמרים

והנה על המשכת כל התרי"ג מיני כחות וחיות מהעלם
הנשמה אל הגוף להחיותו עליה אמרו שעיקר משכנה
והשראתה של המשכה זו וגילוי זה הוא כולו במוחין
שבראש ולכן הם מקבלים תחלה הכח והחיות הראוי
להם לפי מזגם ותכונתם שהן חב"ד וכח המחשבה וכל
השייך למוחין ולא זו בלבד אלא גם כללות כל המשכות
החיות לשאר האברים ג"כ כלולה ומלוכשת במוחין
שבראש ושם הוא עיקרה ושרשה של המשכה זו בבחי'
גילוי האור והחיו' של כל הנשמה כולה ומשם מתפשטת
הארה לשאר כל האברים ומקבל כל א' כח וחיו' הראוי
לו כפי מזגו ותכונתו כח הראיה מתגלה בעין וכח

6. בלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כ"כ עצומה פשוט, עד שאפילו מצד זה שנמצאת באברים אין האברים פועלים בה שינוי בזה שלכן:
'ולא שייך במהותה ועצמותה...'. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שתוכת מין שוללת ממש – זהו באידיש, בלה"ק (מין) היינו
שכולל כמה פרטים, ולשולל ממש) צ"ל "כמין" (צריך במס' סוכה וכיו"ב). ואולי הדיוק "מין" כאן – כי מין כח הראי' (וכיו"ב)
נכללים בו מצ"ע (ולא רק מצד הכלי שלו – העין) כמה כחות ראי', וכמו ראייתו של צדיק וראיתו של רשע (עין טובה ועיה"ר, נתן
עיניו בו ונעשה כו' ועוד) – וכיון שעבודת האדם משנה אותו מרשע לצדיק אבל אין היא משנה את חומר העין ולא מחליפה נשמתו
בנשמה אחרת עכצ"ל שגם בהיותו רשע וכח הראי' שלו שבעין היתה רק רע, הרי ה' גם אז בהעלם אצלו (במקור כח הראי' שבעין
– היינו, בנשמתו) כח ראי' דצדיק, כח ראי' דנתן עיניו בו כו' – היינו מין (שכולל כמה פרטי) כח הראי'. ועצ"ע."

- 1 מתי קיים "כוח הראיה" המוכן להתגלות בעין, ו"כוח השמיעה"
2 המוכן להתגלות באוזן? – הרי זה, לאחר שהחיות נמשכה קודם
3 באופן כללי במוחין, ומשם נמשכת הארה לכל אבר, והארה זו
4 כבר מוגדרת לפי מזגו ותכונתו של האבר. וְכָל הַכּוֹחוֹת
5 מִתְפַּשְׁטִים מִהֶמֶחַ
6 בְּנוֹדָע, בִּי שֵׁם – במוחין,
7 הוא עֵקֶר מִשְׁבֵּן הַנֶּשְׁמָה
8 בְּלֶה בְּכַחַת גִּלּוֹי, –
9 עצם הימצאות הנשמה
10 בגוף, הוא באופן
11 שהנשמה נמצאת בכל
12 חלקי הגוף בשווה, בלי
13 הבדל בין אבר אחד
14 למשנהו; אך, המקום
15 העיקרי שבו הנשמה היא בהתגלות – הרי זה במוחין, שְׁנִגְלִית
- שֵׁם – במוחין, בְּלִלּוֹת הַחַיּוֹת הַמִּתְפַּשְׁטִים מִמֶּנָּה. – מהנשמה.
16 רַק בַּחוּתֶיהָ שֶׁל בְּלִלּוֹת הַחַיּוֹת מֵאִירִים וּמִתְפַּשְׁטִים מִשֵּׁם
17 – מהמוחין לְכָל אֲבָרֵי הַגּוּף, בְּדַמְיוֹן הָאוֹר הַמִּתְפַּשֵּׁט וּמֵאִיר
18 מִתְשַׁמֵּשׁ לְחִדְרֵי חֲדָרִים. [וְאֵפֶלּוּ הַלֵּב – שהוא אבר כללי,
19 שִׁמְנוֹ נִמְשָׁךְ לְשֵׁאֵר
20 הָאֲבָרִים, "לבא פליג לכל
21 שִׁיפִין", בכל זאת, גם הלב
22 מִקְבֵּל מִהֶמֶחַ, וְלִכְּנֵן
23 הַמֶּחַ שְׁלִיט עָלָיו – על
24 הלב, בְּתוֹלְדוֹתוֹ, בְּנוֹדָע
25 לְעֵיל – בפרק י"ב, שֶׁכֶּךָ
26 נִבְרָא הָאָדָם בְּטֵבַע,
27 שֶׁהַמוֹחַ יִהְיֶה שְׁלִיט עַל
28 הלב; וְזֹאת – מפני שגם
29 הלב מקבל מן המוח, שִׁמְשׁוֹם כֶּךָ הַמוֹחַ "שְׁלִיט עַל הַלֵּב".
30

יום חמישי כ"ה אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עב, וככה ממש עד"מ... עד עמ' 144, א"ס ב"ה.

- 1 וְכֵכָה מִמֶּשׁ, עַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁלַל, אֵינְ-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא מְמַלֵּא כָּל
2 עֲלָמִין – כל העולמות, לְהַחְיֵיתָם, – כמו שלמדנו במשל הנפש,
3 שהנפש נמצאת וממלאה את כל הגוף, כך אור איך-סוף ברוך
4 הוא "ממלא כל עלמין", ממלא ונמצא בכל העולמות, וְכֵכָה
5 עוֹלָם יֵשׁ בְּרוּאִים לְאֵין
6 קֵץ וְתַכְלִית, רַבּוּא
7 רַבְּבוּת מִיְּמֵי מִדְּרָגוֹת
8 מִלְּאָכִים וְנִשְׁמוֹת כו', –
9 מספר נבראים בלי גבול
10 בכל עולם, וְכֵן רַבּוּי
11 הָעוֹלָמוֹת אֵין לוֹ קֵץ
12 וְגִבּוֹל, גְּבוּהָ עַל גְּבוּהָ
13 כו'. – ישנם עולמות בלי
14 מספר, וכל עולם הוא
15 למעלה מהעולם השני –
16 שכן, ההתחלקות בדברים
17 ברוחניות, היא רק באשר
18 לדרגה, וכשאומרים
19 "הרבה עולמות", הכוונה היא, שכל אחד מהם הוא במדרגה
20 אחרת, עולם אחד למעלה מהשני; ובכך מתבטאת ההתחלקות
21 הגדולה בעולמות ונבראים, שהמשל על כך הוא ההתחלקות
22 באברים, בין אבר אחד לשני. וכשם שביחס לנשמה, אי אפשר
23 לומר שמהות ועצמות הנשמה נמצאת במוח שבראש יותר
24 מאשר ברגלים – כך גם בנמשל, שמבחינת 'מהות ועצמות
25 איך-סוף' אין הבדל בין עולם לעולם, אלא – ה"איך-סוף" נמצא
26 בכל העולמות בשווה, והוא בהעלם בכל העולמות בשווה.
- וְהַחַיּוֹת וְעֲצָמוֹתָיו שֶׁל אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא מְמַלֵּא כָּל
27 עֲלָמִין – כל העולמות, לְהַחְיֵיתָם, – כמו שלמדנו במשל הנפש,
28 שהנפש נמצאת וממלאה את כל הגוף, כך אור איך-סוף ברוך
29 הוא "ממלא כל עלמין", ממלא ונמצא בכל העולמות, וְכֵכָה
30 עוֹלָם יֵשׁ בְּרוּאִים לְאֵין
31 קֵץ וְתַכְלִית, רַבּוּא
32 רַבְּבוּת מִיְּמֵי מִדְּרָגוֹת
33 מִלְּאָכִים וְנִשְׁמוֹת כו', –
34 מספר נבראים בלי גבול
35 בכל עולם, וְכֵן רַבּוּי
36 הָעוֹלָמוֹת אֵין לוֹ קֵץ
37 וְגִבּוֹל, גְּבוּהָ עַל גְּבוּהָ
38 כו'. – ישנם עולמות בלי
39 מספר, וכל עולם הוא
40 למעלה מהעולם השני –
41 שכן, ההתחלקות בדברים
42 ברוחניות, היא רק באשר
43 לדרגה, וכשאומרים
44 "הרבה עולמות", הכוונה היא, שכל אחד מהם הוא במדרגה
45 אחרת, עולם אחד למעלה מהשני; ובכך מתבטאת ההתחלקות
46 הגדולה בעולמות ונבראים, שהמשל על כך הוא ההתחלקות
47 באברים, בין אבר אחד לשני. וכשם שביחס לנשמה, אי אפשר
48 לומר שמהות ועצמות הנשמה נמצאת במוח שבראש יותר
49 מאשר ברגלים – כך גם בנמשל, שמבחינת 'מהות ועצמות
50 איך-סוף' אין הבדל בין עולם לעולם, אלא – ה"איך-סוף" נמצא
51 בכל העולמות בשווה, והוא בהעלם בכל העולמות בשווה.
- וְהַחַיּוֹת וְעֲצָמוֹתָיו שֶׁל אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא מְמַלֵּא כָּל
52 עֲלָמִין – כל העולמות, לְהַחְיֵיתָם, – כמו שלמדנו במשל הנפש,
53 שהנפש נמצאת וממלאה את כל הגוף, כך אור איך-סוף ברוך
54 הוא "ממלא כל עלמין", ממלא ונמצא בכל העולמות, וְכֵכָה
55 עוֹלָם יֵשׁ בְּרוּאִים לְאֵין
56 קֵץ וְתַכְלִית, רַבּוּא
57 רַבְּבוּת מִיְּמֵי מִדְּרָגוֹת
58 מִלְּאָכִים וְנִשְׁמוֹת כו', –
59 מספר נבראים בלי גבול
60 בכל עולם, וְכֵן רַבּוּי
61 הָעוֹלָמוֹת אֵין לוֹ קֵץ
62 וְגִבּוֹל, גְּבוּהָ עַל גְּבוּהָ
63 כו'. – ישנם עולמות בלי
64 מספר, וכל עולם הוא
65 למעלה מהעולם השני –
66 שכן, ההתחלקות בדברים
67 ברוחניות, היא רק באשר
68 לדרגה, וכשאומרים
69 "הרבה עולמות", הכוונה היא, שכל אחד מהם הוא במדרגה
70 אחרת, עולם אחד למעלה מהשני; ובכך מתבטאת ההתחלקות
71 הגדולה בעולמות ונבראים, שהמשל על כך הוא ההתחלקות
72 באברים, בין אבר אחד לשני. וכשם שביחס לנשמה, אי אפשר
73 לומר שמהות ועצמות הנשמה נמצאת במוח שבראש יותר
74 מאשר ברגלים – כך גם בנמשל, שמבחינת 'מהות ועצמות
75 איך-סוף' אין הבדל בין עולם לעולם, אלא – ה"איך-סוף" נמצא
76 בכל העולמות בשווה, והוא בהעלם בכל העולמות בשווה.
- וְהַחַיּוֹת וְעֲצָמוֹתָיו שֶׁל אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא מְמַלֵּא כָּל
77 עֲלָמִין – כל העולמות, לְהַחְיֵיתָם, – כמו שלמדנו במשל הנפש,
78 שהנפש נמצאת וממלאה את כל הגוף, כך אור איך-סוף ברוך
79 הוא "ממלא כל עלמין", ממלא ונמצא בכל העולמות, וְכֵכָה
80 עוֹלָם יֵשׁ בְּרוּאִים לְאֵין
81 קֵץ וְתַכְלִית, רַבּוּא
82 רַבְּבוּת מִיְּמֵי מִדְּרָגוֹת
83 מִלְּאָכִים וְנִשְׁמוֹת כו', –
84 מספר נבראים בלי גבול
85 בכל עולם, וְכֵן רַבּוּי
86 הָעוֹלָמוֹת אֵין לוֹ קֵץ
87 וְגִבּוֹל, גְּבוּהָ עַל גְּבוּהָ
88 כו'. – ישנם עולמות בלי
89 מספר, וכל עולם הוא
90 למעלה מהעולם השני –
91 שכן, ההתחלקות בדברים
92 ברוחניות, היא רק באשר
93 לדרגה, וכשאומרים
94 "הרבה עולמות", הכוונה היא, שכל אחד מהם הוא במדרגה
95 אחרת, עולם אחד למעלה מהשני; ובכך מתבטאת ההתחלקות
96 הגדולה בעולמות ונבראים, שהמשל על כך הוא ההתחלקות
97 באברים, בין אבר אחד לשני. וכשם שביחס לנשמה, אי אפשר
98 לומר שמהות ועצמות הנשמה נמצאת במוח שבראש יותר
99 מאשר ברגלים – כך גם בנמשל, שמבחינת 'מהות ועצמות
100 איך-סוף' אין הבדל בין עולם לעולם, אלא – ה"איך-סוף" נמצא
101 בכל העולמות בשווה, והוא בהעלם בכל העולמות בשווה.

בהתגלות ממש – אלא קצת יותר מאשר בעולמות התחתונים.
 וְכָל הַבְּרִיּוֹת שֶׁבָּהֶם – בעולמות העליונים, מְקַבְּלִים – חיות
 גלויה זו, כָּל אֶחָד כִּפִּי בָחוּ וְתִכְוֶנְתּוֹ, – כמו שלמדנו במשל,
 שכל אבר מקבל חיות מהמוח "כפי מזגו ותכונתו", כך גם בנמשל,
 מקבל כל גברא את חיותו,

"כפי מזגו ותכונתו",
 כלומר: עד כמה שיש
 בכוחו לקבל, ובאיזה אופן
 ותכונה תתגלה בו החיות –
 אם באופן של מוחין ושכל,
 או באופן של מדות ו"אבל
 לא שה"תכונה" מסתירה
 הגילוי כ"א 'ממשיך ומאיר
 לו' – הערת כ"ק אדמו"ר
 שליט"א, שְׁהֵיא תְכוּנַת
 וּבְחִינַת הַמְּשִׁיךְ
 הַפְּרִמִּית אֲשֶׁר אֵין־סוֹף
 בְּרוּךְ־הוּא מְמַשֵּׁךְ וּמְאִיר
 לוֹ; – לאותו גברא פרטי.
 וְהַתְּחִיּוֹת, אֶפְלוּ
 הַרוּחָנִיִּים, אֵינֶם מְקַבְּלִים
 – את החיות האלקית,
 בְּבְחִינַת גִּלּוֹי בְּלִפְנֵי, –
 כמו העולמות העליונים,
 רק בְּלְבוּשִׁים רַבִּים אֲשֶׁר

אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא מְלַבֵּשׁ בָּהֶם – באותם לבושים, תְּחִיּוֹת
 וְהָאוֹר אֲשֶׁר מְמַשֵּׁךְ וּמְאִיר לָהֶם לְתִיּוֹתָם. – שהחיות
 האלקית הנמשכת להחיות את העולמות התחתונים, לבושה
 בהרבה לבושים המסתירים, שהחיות לא תהיה בהתגלות;
 הסתרה גדולה זו שהלבושים מסתירים, איננה רק בכמות, במספר
 הלבושים המסתירים על החיות, אלא גם באיכות: מדובר בסוג
 לבוש שונה, המסתיר בצורה כזו, שנברא ממנו עולם גשמי. שכן,
 גם במספר רב של לבושים בלבד, היו מתוהוים מהחיות נבראים
 רוחניים; כדי שיווצרו נבראים כמו שבעולם הגשמי – נדרש סוג
 לבוש אחר לגמרי – ובלשון ה"תניא": וְכָל־כֶּף עֲצָמוֹ וְנִבְרָו
 הַלְּבוּשִׁים אֲשֶׁר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ הוּא מְלַבֵּשׁ וּמְסַתֵּיר בָּהֶם
 הָאוֹר וְתִיּוֹתָיו, – לא רק שהלבושים הם גדולים ורבים במספר,
 אלא הם מסוג כזה שההסתרה עצמה שהם מסתירים, היא גדולה
 וחזקה יותר, עַד אֲשֶׁר בָּרָא בּוֹ – באור וחיות אלה, עוֹלָם הָזֶה
 הַחֲמִירִי וְהַגִּשְׁמִי מְמַשׁ, – "כי ישנו עולם העשי' רוחני"¹⁰ – הערת
 כ"ק אדמו"ר שליט"א, וּמִתְהוּהוּ וּמִתְחַיֶּה בְּחִיּוֹת וְאוֹר אֲשֶׁר
 מְמַשֵּׁךְ וּמְאִיר לוֹ, אוֹר הַמְּלָכִשׁ וּמִכְסָּה וּמְסַתֵּר בְּתוֹךְ
 הַלְּבוּשִׁים הַרְבִּים וְהַעֲצוּמִים הַמְעֲלִימִים וּמְסַתֵּרִים הָאוֹר
 וְתִיּוֹתָיו, עַד שֶׁאֵין נִרְאָה וְנִגְלָה שׁוֹם אוֹר וְחִיּוֹת רַק דְּבָרִים

מְמַשׁ. – הרי שגם בהימצאותו אין הבדל בין העולמות העליונים
 לבין העולמות התחתונים, כי כשם שהוא נמצא בעולמות
 העליונים, באותה מדה הוא נמצא גם בעולמות התחתונים.
 וְהַתְּחִלָּה שֶׁבִּין עוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים וְתַתְּחוֹנִים, הוּא מַצֵּד
 הַמְּשִׁכָּה הַחִיּוֹת אֲשֶׁר
 אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא
 מְמַשֵּׁךְ וּמְאִיר בְּבְחִינַת
 גִּלּוֹי מְהֻעָעֵל – כפי
 שישביר להלן, שההתגלות
 היא כדי להחיות העולמות
 והנבראים שבתוכם, כי
 חיותם, היא ההתגלות
 האלקית שבהם – ובכך
 מתבטא ההבדל שבין
 העולמות העליונים –
 לעולמות התחתונים –
 באיזו מדה ההתגלות:
 בעולמות העליונים
 ההארה מהחיות האלקית
 היא יותר בהתגלות מאשר
 בעולמות התחתונים.
 דברו כאן, בענין הגילוי
 וההעלם, מסביר רבנו
 הזקן, במאמר המוסגר,¹⁷
 שזהו אחד הטעמים מדוע

קוראים לחיות האלקית שבעולמות, בשם "אור" [שְׁהֵיא אֶחָד
 מִהַמְּעִמִּים שֶׁהַשְּׁפָעָה וְהַמְּשִׁכָּה הַחִיּוֹת מְכַנֶּה בָּשֵׁם "אוֹר"
 עַל־דֶּרֶךְ־מִשָּׁל – במקום "שפע" שקוראים החוקרים להשפעת
 החיות האלקית – זה נקרא ב"קבלה" בשם "אור". אחד הטעמים
 לכך הוא: שכן, המושג אור, מבטא את ההתגלות מההעלם –
 בתחילה היה האור מוסתר ונעלם במאור, ולאחר מכן הוא נמשך
 ממקורו, שהוא ה"מאור", ומתגלה בתור "אור", כלומר: גילוי
 מההעלם באופן שהארה בלבד מההעלם באה בגילוי – שלא כמו
 ב"שפע", שעצם הדבר כמו שהוא – יכול להיות נשפע, כמו
 למשל, "שפעת מים", שהמים עצמם שהיו בתחילה במקום אחד,
 יימשכו במקום אחר. ואילו, "אור" ענינו גילוי מן ההעלם, שהארה
 בלבד מההעלם באה בהתגלות. זהו טעמו של דבר, מדוע החיות
 האלקית הנמשכת בעולמות – נקראת בשם "אור", מפני שהיא
 גילוי מן ההעלם]. המשכת החיות, שאֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא מְמַשֵּׁךְ
 ומגלה, היא – לְתִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת וְהַבְּרִיּוֹת שֶׁבָּהֶם, – שבכך,
 קיים כבר הבדל בין העולמות העליונים לבין העולמות
 התחתונים, שֶׁהָעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים מְקַבְּלִים – המשכה וחיות זו,
 בְּבְחִינַת גִּלּוֹי קִצָּת יוֹתֵר מִתְּחִיּוֹתָיו, – מאשר העולמות
 התחתונים. כלומר: גם בעולמות העליונים אין האור והחיות

9. "כפי כחו ותכונתו" – הנמשל על הנאמר במשל: 'מזגו ותכונתו' – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנראה כוונתו ודיוקו כאן החומרי והגשמי ממש – לענין ההתהוות מאין ליש ממש, היינו כדור הארץ החומרי, היינו רק חלק הדומם, [וענין הצמיחה, חיות ומדבר – בא מאור וחיות אחר ונגלה יותר מהנ"ל אף שגם הוא ממל' דמל' דעשי' [לקמן קלב, ע"ב בתחלתו], ובוה מובן כמה דיוקים בל': מאין ליש [דלכאורה הרי כבר אמר שמדובר בעוה"ז כו'] הנראה לעיני בשר ועור. משא"כ עולם העשי'

הבריאה" וכו', **עַד שֶׁתִּתְּנֶה בְּלֶן** – בספירות של כל העולמות –
כולל גם "עולם העשיה", ישנן **עֶשְׂרֵי סְפִירוֹת דְּאֶצִּילוֹת**¹² –
"עולם האצילות" הוא העולם העליון ביותר, והספירות של
"עולם האצילות" – הַמִּיחְדוֹת – הספירות של "עולם האצילות"

מאוחדות בְּמַאצִּילֵן אֵיין
סוף בְּרוּךְ-הוא: – הרי,

שגם בכדור הארץ החומרי
ישנם אור וחיות של איך
סוף ברוך-הוא, הבאים
עלידי הספירות של
העולמות (שכן) –
ה"ספירות" – האלקות של
העולמות, והם נמשכים
דרך לבושים המכסים
ומסתירים על החיות, שלא
תיראה. זהו ההסבר על
ההבדל שבין העולמות

העליונים לבין העולמות התחתונים, הנובע מהאור והחיות
הנמשכים מאור איך-סוף ברוך-הוא, להיות ולהיות את
העולמות: בעולמות העליונים החיות היא יותר בהתגלות,
ובעולמות התחתונים היא פחות בהתגלות, עד שבעולם הזה
הגשמי – החיות מכוסה לגמרי ואינה נראית כלל. ברם, מבחינת
'מהות ועצמות איך-סוף ברוך-הוא' – אין כל הבדל בין העולמות
העליונים לבין העולמות התחתונים, כי אור איך-סוף, מוסתר גם
בתחתונים וגם בעליונים, והוא נמצא גם בעליונים וגם בתחתונים.

הַמְרִיִּים וְנִשְׁמִיִּים, וְנִרְאִים מְתִים, – נדמה שאלה הם דברים
מתים, שאין בהם חיות רוחנית, וכפי שהדבר בכדור הארץ
החומרי, כדלהלן. **אֵךְ בְּתוֹכָם יֵשׁ אֹר וְחַיּוֹת הַמְּתִינָה אוֹתָם**
מֵאֵין לֵישׁ תְּמִיד, שְׁלֹא יִחְזְרוּ לְחַיּוֹת אֵין וְאִפֶּס בְּשֶׁהֵיוּ – לפני
שנבראו. שכן, לא די במה
שהם נבראו פעם אחת

בששת ימי בראשית, אלא, 1
תמיד, בכל עת ובכל רגע, 2
על האור והחיות האלקי 3
לחדש ולהוות מחדש מאין 4
ליש – הרי, שתמיד ישנם 5
בהם האור והחיות האלקי 6
המהווה אותם, למרות 7
שאין הם נראים, ואור זה 8
הוא מֵאֵין-סוף בְּרוּךְ 9
הוא, רק שְׁנִתְלַבֵּשׁ 10
בְּלְבוּשִׁים רַבִּים, וּכְמוֹ 11
שֶׁכְּתוּב בְּעֵץ חַיִּים¹¹, **שְׁאֹר וְחַיּוֹת כְּדֹר הָאָרֶץ הַחֲמִיר** 12
הַנִּרְאָה לְעֵינֵי בָשָׂר, הוּא מְלָכוֹת דְּמַלְכוּת דְּעֵשִׂיָּה, – "מלכות 13
דעשיה" היא הספירה התחתונה ביותר ב"עולם העשיה", 14
וב"מלכות" עצמה, ישנה הרי התכללות מכל עשר הספירות, 15
שהתחתונה שבהן היא "מלכות", וזהו "מלכות דמלכות דעשיה" 16
– בחינת "מלכות" שבספירת "מלכות" של העולם התחתון ביותר 17
– עולם הזה, וּבְתוֹכָהּ – ישנה, **מְלָכוֹת דְּיִצְרָה וְכוּ'**, – וכך 18
הלאה, שבתוך מלכות ד"יצירה" ישנה התכללות של "עולם 19

העליונים לבין העולמות התחתונים, הנובע מהאור והחיות
הנמשכים מאור איך-סוף ברוך-הוא, להיות ולהיות את
העולמות: בעולמות העליונים החיות היא יותר בהתגלות,
ובעולמות התחתונים היא פחות בהתגלות, עד שבעולם הזה
הגשמי – החיות מכוסה לגמרי ואינה נראית כלל. ברם, מבחינת
'מהות ועצמות איך-סוף ברוך-הוא' – אין כל הבדל בין העולמות
העליונים לבין העולמות התחתונים, כי אור איך-סוף, מוסתר גם
בתחתונים וגם בעליונים, והוא נמצא גם בעליונים וגם בתחתונים.

יום שישי כ"ו אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 144, פרק נב. וכמו שבנשמת... עד עמ' עג, מהשמש.

מבחינת 'עצמות ומהות איך-סוף ברוך-הוא', אין מקום לחלק בין
העולמות העליונים לבין העולמות התחתונים – כי גם הימצאותו של
אור איך-סוף בעולמות העליונים – הוא בהעלם, עד כדי כך, ששום
מחשבה, גם של הנבראים שבעולמות העליונים, אין באפשרותה
ל"תפוס" ולהשיג אותו, ובאשר לעצם הימצאותו של אור איך-סוף – הרי
הוא נמצא באופן שווה בעולמות התחתונים ובעולמות העליונים.
ההתחלקות בין העולמות העליונים לבין העולמות התחתונים (כמו
שהדבר במשל של ההתחלקות באברים) היא מצד המשכת וגילוי
החיות מאין-סוף ברוך-הוא, להתהוות העולמות והנבראים ולהיותם:
החיות בעולמות העליונים היא בהתגלות יותר מאשר בעולמות
התחתונים. בפרק הבא, אותו אנו מתחילים ללמוד, ממשיך רבנו הזקן
להסביר בנמשל (של אלקות ועולם) מה שנאמר במשל, שהגילוי של
החיות הכללית, הוא במוחין שבראש.

בפרק הקודם, החל רבנו הזקן להסביר, ענין השראת השכינה
שהיתה בקדשי-קדשים ובמקומות מסויימים נוספים, כאשר יש להבין
לכאורה: מה משמעות "השראת השכינה" – במקום זה או אחר, והרי
"מלא כל הארץ כבודי?" ורבנו הזקן הסביר ש"מבשרי אחזה" – מגופו
ונפשו יודע האדם, שנשמתו נמצאת בכל גופו ובכל אבריו – ובכל זאת,
עיקר מקום הנשמה, הוא במוחין שבראש. והרי, כלפי עצם הנשמה, אי
אפשר לומר כך, שכן עצם הנשמה נמצא בכל האברים באופן שווה,
הוא לא נמצא במוחין שבראש יותר מאשר ברגלים; אלא, הכוונה
להמשכה הכללית והגלויה של החיות, הנמשכת מהנשמה להחיות את
הגוף, לפני שהיא מתפשטת בגוף לפי מוגו ותכונתו של כל אבר – על
המשכה כללית וגלויה זו שמן הנשמה, אומרים שיעקר מקומה, הוא
במוחין שבראש, ומשם נמשכת ומתפשטת הארה בלבד אל כל שאר
אברי הגוף. כך – הסביר רבנו הזקן – גם בנמשל של אלקות ועולם.

סחם (שכולל גם העשי' הרוחני) – כותב לקמן (ספנ"ב ופנ"ג) מל' דעשי' (ולא מל' דמל'). 11. "ש"נ פ"א – בשער מ"ג פ"א גירסות
שונות. ולהעיר ממשנת חסידים מס' עשי' גופנית פ"א משנה ב" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 12. "ראה לקמן קמ, א: "הארה
שבאצי' בוקעת כו' ובעוה"ז החומרי" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

מחהמשכה הכללית שבמוחין, הוא הנקרא - בתורת הקבלה, 40
 "עלמא דאתגליא", - עולם של התגלות, כי כאן מתחילה 41
 ההתגלות של אלקות בעולמות, וכן הוא נקרא ו"מטרוניתא", 42
 - מלכה, המקבלת מהקב"ה - המלך של המלכה, ו"אמא 43
 תתאה", - המדריגה 44
 התחתונה יותר של 45
 "אימא", כי גם "בינה" 46
 נקראת "אימא" (ככתוב: 47
 "אם) לבינה תקרא", 48
 אלא - בינה היא "אימא 49
 עילאה", המדריגה 50
 העליונה שב"אימא", 51
 ומלכות נקראת "אימא 52
 תתאה", ו"שכינה" - 53
 מלשון "ושכינתי 54
 בתוכם", - שכינה 55
 והתגלות³. להלן יסביר 56
 רבנו הזקן - כפי שהרבי 57
 שליט"א מפרש זאת⁴ 58
 משמעותם של כל 59
 התוארים האמורים, 60
 המתארים את תכונות 61
 ופעולתו של מקור החיות: 62

מקור החיות נקרא "עלמא דאתגליא" - על שם שמקור זה 63
 הוא ראשית התגלות אור איין סוף, - ומכיוון שהמקור עצמו 64
 הוא ענין של התגלות, לכן הוא עצמו (מצד תכונותו העצמית) 65
 נקרא בשם "עלמא דאתגליא" (עולם של התגלות). ולא משום 66
 שהוא מחיה עלמא דאתגליא; מקור החיות נקרא גם 67
 "מטרוניתא" (מלכה), מפני שהוא אשר ממשך ומאיר 68
 לעולמות בבחינת גלוי, - ולכן, זה בדוגמת "מטרוניתא" 69
 (מלכה) שעליה נמשכים ומתגלים עניניו של מלך. הרי, 70
 שמקור החיות, הוא התחלת ההתגלות של אור איין סוף, 71
 המתגלה מאור איין סוף ב"מטרוניתא" (מלכה). ומקור זה 72
 נמשך לכל אחד - מהעולמות והנבראים, האור וחיות פריי 73
 הראוי לו, - שלכן, נקרא מקור החיות גם בשם "אימא תתאה", 74
 מפני שהוא ה"אם", מקור החיות הפרטית של כל נברא, ושכן 75
 ומתלבש בתוכם - בעולמות ובנבראים, להחיותם. - שלכן, 76
 נקרא מקור החיות גם בשם "שכינה", על שם ששוכנת 77
 ומתלבשת בעולמות ובנבראים, להחיותם. עד כאן למדנו, איך 78

וכמו שבנשמת האדם עקר גלוי כללות החיות הוא במחין, 1
 וכל האברים מקבלים אור ובה לבד, המאיר להם ממקור 2
 גלוי החיות שבמוחין - בכה ממש, על-דרך משל, עקר גלוי 3
 כללות המשכת החיות, להחיות העולמות והנבראים 4
 שבהם - הוא מלש 5
 ונכלל ברצונו וחכמתו 6
 ובינתו ודעתו ותבונה, - 7
 של הקב"ה, הנקראים - 8
 בשם "מחין", - ספירות 9
 כתר (רצון), חכמה, בינה 10
 ודעת - נקראות "מוחין" 11
 למעלה, ובהן מלובשת 12
 ונכללת ההמשכה 13
 הכללית של החיות, והיא 14
 ההתגלות הראשונה של 15
 איין סוף ברור-הוא 16
 בעולמות, והן הן - 17
 הרצון, החכמה, הבינה 18
 והדעת שלמעלה, 19
 המלכיים בתורה 20
 ומצוותיה. - שכן, ההלכה 21
 עצמה או המצוה עצמה, 22
 - זהו רצונו של הקב"ה, 23

שרוצה שההלכה תהיה כך וכך, או שהמצוה תהיה באופן כזה; 24
 והשכל וההבנה של ההלכות וטעמי המצוות - הם ה"חכמה" 25
 בינה-דעת שלמעלה - הרי, בתורה ובמצוות מלובשים המוחין 26
 שלמעלה, שבהם ישנה ההמשכה הכללית של החיות האלקית 27
 לעולמות. וגלוי כללות המשכה זו - כשההמשכה הכללית 28
 שבמוחין - באה לידי התגלות, שכפי שרבנו הזקן מסביר להלן, 29
 הרי כשההמשכה מהמוחין באה בספירת המלכות, הוא מקור 30
 החיות, אשר העולמות מקבלים כל אחד בפרייטות. רק 31
 הארה מתפשטת ומאירה ממקור זה, - לא מדובר כאן על 32
 ההמשכה הכללית שבמוחין, אלא - על התגלותה - של 33
 המשכה זו. התגלות זו - היא מקור החיות שמקבלים כל 34
 העולמות והנבראים, כל אחד מהם - ההארה הפרטית השייכת 35
 אליו. הארה והתפשטות זו, היא: פרייטות אור המתפשט 36
 מהשמש על-דרך משל, - כמשל האור שהוא הארה בלבד 37
 מהשמש, וכמשל ובהות אברי הגוף - המתפשטים, מהמח 38
 הנזכר לעיל. - בפרק נ"א. ומקור זה - שהוא כבר התגלות 39

1. ראה משלי ב, ג; ברכות נז, א (וחדושי אגדות מהרש"א, שם). 2. שמות כה, ח. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכל זה אין מזכיר שהוא מלכות דאצילות ודבר הוי' רק אח"כ כהקדמה להענין דק"ק ותורה איך הם משתלשלים מעולם לעולם, אז אומר שהיא מלכות דאצי' וכו' דבריא וכו' וכיון שמשתייע בזה מע"ח מביא ל' הע"ח "מלכות" (ולא שכינה וכו') - משא"כ בל' התניא מצ"ע - שאינו בל' ס' הקבלה". 4. בלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "התיבות 'על שם שמקור זה הוא ראשית התגלות אוא"ס" הם ביאור על מה שאמר שמקור זה עצמו נקרא דאתגליא (ולא מפני שמח' עלדא"ג) "אשר ממשיך ומאיר לעולמות בבחי' גילוי" (בדוגמת מטרוניתא שעי' נמשכים ומתגלים עניני המלך); והתיבות "וממקור זה נמשך לכל אחד האור וחיות פרטי הראוי לו", הוא ביאור על "אימא תתאה"; והתיבות "ושוכן ומתלבש בתוכם להחיותם", הם ביאור על מה שאמר שנקרא שכינה מלשון ושכנתי בתוכם ומוסיף אח"כ עוד ענין בנוגע לנשמות (כהקדמה ל"הנגלות לנו ולבנינו כו") "ולכן נקרא אם הבנים ונסנת ישראל" (בתחלה מדבר בעולמות וברואים בכלל ואין זה הענין דכנסיי או הבנים)".

- 1 הוא מקור לעולמות ונבראים בכלל, להלן - נלמד איך הוא
 - 2 מקור לנשמות ישראל:
 - 3 ולכן - הוא נקרא - גם
 - 4 כן, "אם הבנים" על
 - 5 דרך משה, - "בנים" היינו
 - 6 "נשמות ישראל", ונקרא
 - 7 גם ו"כנסת ישראל",
 - 8 שממקור זה נאצלו
 - 9 נשמות האצילות - שהם
 - 10 אינם נבראים, אלא "נאצלים", ונקראו נשמות דבריאה וכו'.
- ליקוטי אמרים**
- בתוכם להחיותם ולכן נקרא אם הבנים עד"מ וכנסת
ישראל שממקור זה נאצלו נשמות דאצי' ונבראו
נשמות דבריאה וכו' וכולן אינן רק מהתפשטות החיות
והאור מהמקור הזה הנק' שכינה כהתפשטות האור
מהשמש
- מקור זה.

יום שבת קודש כ"ז אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עג, אבל השכינה עצמה... עד עמ' עג, מצות התורה.

- 21 אבל השכינה עצמה, שהיא ראשית הגלוי ועקרו, מה
 - 22 שאינסוף ברוך הוא מאיר לעולמות בבהינת גלוי, והיא
 - 23 - השכינה, מקור כל המשכות החיות שבכל העולמות
 - 24 [שכל החיות שבהם - שבעולמות, אינו רק אור המתפשט
 - 25 ממנה - מהשכינה, באור
 - 26 המתפשט מהשמש] -
 - 27 הרי השכינה עצמה,
 - 28 שהיא מקור כל החיות של
 - 29 העולמות - אי אפשר
 - 30 לעולמות לסבל ולקבל
 - 31 אור שבהינתה, שתשכן
 - 32 ותתלבש בתוכם ממש,
 - 33 בלא לבוש המעלים
 - 34 ומסתיר אותה מהם, -
 - 35 אין הם יכולים לקבל את
 - 36 אור השכינה, אם הוא
 - 37 יתגלה אליהם שלא על
 - 38 ידי לבוש המעלים ומסתיר
 - 39 את האור, שלא יתבטל
 - 40 במציאות לגמרי
 - 41 במקורם, כבטל אור
 - 42 השמש במקורו בגוף
 - 43 השמש, - שאז, כשאור השמש נמצא במקורו, בשמש עצמה -
 - 44 הרי הוא באופן - שאין נראה שם אור זה, רק עצם גוף
 - 45 השמש בלבד. - כך גם, מכיוון שהשכינה היא מקור החיות של
 - 46 כל העולמות והנבראים, שחיותם היא הארה בלבד מהשכינה
 - 47 (כמו אור השמש שהוא הארה מהשמש), הרי, אם השכינה
 - 48 (המקור עצמו) היתה מאירה בהם, היו הם נמצאים אז במקורם,
 - 49 והיו בטלים במציאות, כמו שאור השמש בטל במציאות בהיותו
 - 50 במקור שלו. וכדי שהשכינה תתלבש בעולמות ובנבראים, מן
 - 51 ההכרח שהיא תתלבש בלוש המעלים ומסתיר על האור שלה,
 - 52 שדוקא אז - בכוח העולמות והנבראים "לקלוט" ולקבל את
 - 53 האור ולא להתבטל במציאות. אך, נשאלת השאלה: באיזה
 - 54 לבוש מדובר, שיש ביכולתו להעלים ולהסתיר על אור השכינה,
 - 55 ושהוא עצמו לא יתבטל במציאות? מכיוון שהשכינה היא הרי
- ליקוטי אמרים**
- אבל השכינה עצמה שהיא ראשית הגלוי
ועיקרו מה שא"ס ב"ה מאיר לעולמות בבחי' גלוי והיא
מקור כל המשכות החיות שבכל העולמות [שכל החיו'
שבהם אינו רק אור המתפשט ממנה כאור המתפשט
מהשמש] א"א לעולמות לסבול ולקבל אור שכינתה
שתשכון ותתלבש בתוכם ממש בלא לבוש המעלים
ומסתיר אורה מהם שלא יתבטלו במציאות לגמרי
במקורם כביטול אור השמש במקורו בגוף השמש
שאין נראה שם אור זה רק עצם גוף השמש בלבד.
ומהו הלוש שיוכל להסתירה ולהלבישה ולא יתבטל
במציאות באורה הוא רצונו ית' וחכמתו וכו' המלוכשים
בתורה ומצותיה הנגלית לנו ולבנינו דאורייתא מחכמה
נפקת היא חכמה עילאה דלעילא לעילא מעלמא
דאתגליא דאיהו חכים ולא בחכמה ידיעה וכו' וכמש"ל
- השכינה, ולא יתבטל - הלוש עצמו, במציאות באורה?
הוא רצונו יתברך וחקמתו וכו' - ובינתו ודעתו, שכאמור הם
כולם מהווים ענין המוחין למעלה, המלכשים בתורה
ומצותיה, הנגלית לנו ולבנינו, - הם יכולים להיות "לבוש"
לאור השכינה, ושלבוש זה לא יתבטל באור השכינה - וכל כך
למה? דאורייתא מחכמה נפקת, - שכן, התורה באה מן
ה"חכמה", היא חכמה עלאה - חכמה עליונה, ספירת החכמה
של "עולם האצילות", דלעילא לעילא מעלמא דאתגליא, -
שלמעלה מעלה מהעולם של התגלות. "עלמא דאתגליא" הוא,
כאמור, בחינת "שכינה" - "ראשית הגלוי" - ר"חכמה עילאה",
שלמעלה מהתגלות בכלל, הרי היא למעלה ולמעלה מ"עלמא
דאתגליא", דאיהו חכים ולא בחכמה ידיעה וכו', - הקב"ה
חכם (בבחינת חכמה ד"אצילות") אבל לא ב"חכמה" הידועה,

- 1 וּכְמוֹ שֶׁנֶּחֱמָא לְעִיל, שְׁאוּר אֵין סוֹף בְּרוּךְ־הוּא מְלֻכְשׁ
 2 וּמִיָּחָד בְּחֻכְמָה עֲלֵאָה, — בחכמה העליונה, וְהוּא יְתִבְרָךְ
 3 וְחֻכְמָתוֹ אַחֵר. — הרי שחכמה, וכן גם שאר הבחינות של מוחין
 4 שלמעלה (כמו בינה
 5 ודעת) הם למעלה בהרבה
 6 מאשר מדרגת אור
 7 השכינה, ולכן יכולים הם
 8 להיות לבוש לאור
 9 השכינה ולא להתבטל
 10 במציאות באור זה. ברם,
 11 כיצד יכולים המוחין
 12 שלמעלה לשמש בתור לבוש, וכיצד יכולים הנבראים לקבל
- לבוש זה — בשעה שהוא למעלה גם מאור השכינה? — רק — זהו
 מפני שחכמה עילאה ותורה⁵ שִׁירְדָה בְּסִתְרַּת הַמְּדֻרְגּוֹת
 מְדֻרְגָּה — עליונה, לְמִדְרָגָה — תחתונה, בְּהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת
 הָעוֹלָמוֹת, עַד
 שְׁנִתְלַבְּשָׁה בְּדִבְרִים
 גְּשָׁמִיִּים, שֶׁהֵן תִּרְיָ"ג —
 613, מִצְוֹת הַתּוֹרָה. —
 שבהם ירדה ונתלבשה
 התורה, ובירידתה
 במדרגות ובדברים
 הגשמיים התחתוניים — יש
 בכוחה להיות לבוש המסתיר על אור השכינה.

ליקוטי אמרים

שאוור א"ם ב"ה מלובש ומיוחד בחכמה עילאה והוא
 ית' וחכמתו אחר רק שירדה בסתר המדרגות ממדרגה
 למדרגה בהשתלשלות העולמות עד שנתלבשה
 בדברים גשמיים שהן תרי"ג מצות התורה.

5. "ואולי הכוונה רק לתורה ראה פ"ד ל' זה ממש. ועיין רפנ"ג: ח"ע דאצי' שהיא כללות התורה וצ"ע" — הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

אגרות קודש

ב"ה, י"ט אייר, תשי"ג
 ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ כו' מוה"ר דוד מאיר
 שי שוי"ב

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ט לעומר, במה שמעורר בהכתוב בקונטרס פ"ד, אשר בהחיות אין הפרש
 כמו שהוא במוח או בצפורן שברגל, לפי שהחיות הוא עצמי וכו'. ובכמה מקומות ומהם בלקו"ת פ'
 אמור ד"ה ונקדשתי כתוב שהחיות המלובש בראש נעלה יותר על חיות הגוף וכו'.

החילוק בין שני המקומות הנ"ל הוא, שבחיות עצמו ישנו עצם החיות וגילוייו, ובעצם החיות
 הרי אין שייך לחלק ולומר, שהרגל הוא פחות חי מאשר הראש, משא"כ בגילויי החיות בכחות הנפש,
 הרי כמה כחות לנפש והם תריג במספר, וזה גופא הוכחה שאין זה עצם החיות, ומחולקים לפי האברים
 שבהם מתלבשים, ועיין תניא פרק נ"א.

ויש למצוא דוגמא לזה בנגלה ובעבודה, שמצד נקודת היהדות אין לחלק בין הגדול שבגדולים
 להקטן שבקטנים, משא"כ מצד ידיעה והשגה, וה"ה גם בענייני תומ"צ יש כדוגמא זו. וכמו לענין
 ונקדשתי שצ"ל בתוך עשרה מישראל, שבזה אין לחלק בין משה רבינו להפחות שבפחותים בדורנו זה,
 כיון שבזה ניתן עצם נקודת היהדות המושרש בכאו"א ועצם החיות של כאו"א, משא"כ מצד רמ"ח
 מ"ע ושס"ה מל"ת, שכמה וכמה חילוקים בהקומה שלימה דעם ישראל.

בברכה לבריאות הנכונה לו ולזוגתו שיחיו.

יום ראשון

יום רביעי

כא אייר, לו לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בחוקתי, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קד"קה.
תניא: כי על . . . "ע" ומאדו כנ"ל.

על כל אחד ואחד לדעת, כי הוא יתברך בהשגחתו הפרטית נותן לכל אדם האפשרות להביא רצון העליון יתברך מן הכח אל הפעל, בקיום המצות ובחזוק היהדות ותורתנו הקדושה בכל עת ובכל מקום שהוא, ואין הדבר תלוי אלא בעבודתו.

יום שני

יום חמישי

כב אייר, לז לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בחוקתי, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קוק"ז.
תניא: פרק נ. והנה . . . "140" ח"ו.

פעם אחת התוועדו חסידים הראשונים – בשנת תקמ"ד – ותוכן שיחתם הי': דער רבי – רבנו הזקן – האט אויפגעטאן וואס מען איז ניט עלענט. אמאל, איז דער רבי – דער ר"מ און גאון – געווען עלענט, און די תלמידים זיינען געווען עלענט. דער דרך החסידות וואס דער רבי האט מייסד געווען איז דער גרויסער ג"טליכער אויפטו, וואס דער רבי איז ניט עלענט און חסידים זיינען ניט עלענט.

פעם אחת התוועדו חסידים הראשונים – בשנת תקמ"ד – ותכן שיחתם ה': הרבי – רבנו הזקן – פעל שאיננו בכדידות. פעם הרבי – ה'ריש מתיבתא' והגאון – ה'יה בודד [לעצמן], והתלמידים היו בודדים [לעצמם]. דרך החסידות שהרבי יסד הוא החדוש האלקי הגדול, שהרבי אינו בודד וחסידים אינם בודדים.

יום שלישי

יום ששי

כג אייר, לח לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בחוקתי, ששי עם פירש"י.
תהלים: קח"קב.
תניא: והנה . . . חיי החיים ב"ה.

ראשית הירידה, ר"ל, הוא העדר העבודה בתפלה, עס ווערט אלץ טרוקען און קאלט, די מצות אנשים מלומדה ווערט שוין אויך שווער, מען איילט, מען ווערט אן דעם געשמאק אין תורה, והאוויר מתגשם, ומובן הדבר שאינו שייך כלל לפעול על הזולת.

ראשית הירידה, רחמנא לצלן, הוא העדר העבודה בתפלה, הכל נהיה יבש וקר; גם המצות אנשים מלומדה הופכים כבר לנטל; ממחרים, מאבדים את הטעם בתורה, והאוויר מתגשם, ומובן הדבר שאינו שייך כלל לפעול על הזולת.

יום
רביעי

שבת

כד אייר, לט לעומר

ה'תש"ג

מְבָרְכִים רֹאשׁ חֹדֶשׁ סִינּוּן. אֲמִירַת כָּל הַתְּהִלִּים בְּהִשְׁבָּחוֹת. יוֹם הַתְּנוּעוֹת. לְשִׁלְיֵי עוֹלָה ה'בְּעַל קוֹרָא, וּמַעֲצָמוֹ. אוֹמְרִים אֲב הַרְחֵמֵם.

שיעורים. חומש: בחוקתי, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קיג-קיד.

תניא: פרק נא. והנה . . . בתולדתו כנ"ל.

"אם בַּחֲקָתִי תִלְכוּ", "אם" זֶה, הוּא לְשׁוֹן תַּחֲנוּנִים, כְּמֵאֲמַר רַז"ל, שְׂכַנְתּוּ הַלְוָאֵי בַּחֲקוֹתֵי תִלְכוּ. זֶה שֶׁהַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כְּבִיכּוֹל, מִתְחַנֵּן לִפְנֵיהֶם שִׁישְׁמְרוּ אֶת הַתּוֹרָה, זֶה עֲצָמוֹ מִסִּיעַ וְנוֹתֵן כַּח לְאָדָם שִׁיעֲמַד בְּבַחֲרֵתוֹ הַטּוֹבָה. וְעוֹד זֹאת אֲשֶׁר בַּחֲקוֹתֵי הָלַכְוּ, דִּנְעָשִׁית הַנִּשְׁמָה מֵהַלֵּךְ.

בְּבִיאַת הַמָּשִׁיחַ תִּתְגַּלֶּה מַעֲלַת הַפְּשִׁיטוֹת וְהַתְּמִימוֹת שִׁישׁ בַּעֲבוּדָתָם שֶׁל אֲנָשִׁים פְּשוּטִים שֶׁמִּתְפַּלְלִים וְאוֹמְרִים תְּהִלִּים בְּתִמְיָמוֹת.

יום
חמישי

יום ראשון

כה אייר, מ לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.

תניא: וככה . . . "עב" בתחתונים ממש.

מִמַּאֲמָרֵי רַבְּנֵי הַזֶּקֶן בְּשֵׁנֶת תַּקֵּנָה בְּלִיאֲזָנָא: "שֹׁכֵר מִצְוָה מִצְוָה", הַמִּצְוָה בַּעֲצֵם עֲצֻמוֹתֶיהָ הִיא הַשֹּׁכֵר, וְהַתְּגַלּוֹת הָעֲצֻמוֹת תִּהְיֶה לְעֵתִיד, אֲבָל זֶהוּ הַקֶּרֶן קִיַּמַת שֶׁל הַמִּצְוָה. אֲמָנָם פְּרוּתִיהָ אָדָם אוֹכֵל בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְהוּא בְּכָל מִצְוָה וּמִצְוָה בַּעֲנִינָהּ, דְּכֹאֲשֶׁר צָרִיךְ לְאוֹתוֹ דָּבָר הוּא נִעְנֶה.

יום
שישי

יום שני

כו אייר, מא לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, שני עם פירש"י.

תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.

תניא: וההבדל . . . "עב" להחיותם.

קִדְּם צְוּוֵי "הוֹכַח תּוֹכִיחַ", כְּתִיב "לֹא תִשָּׂא אֶת אָחִיךָ", כִּי זֶהוּ תִּנְאִי מְקֻדָּם לְהוֹכְחָהּ. וְאַחֲרֵי זֶה כְּתִיב "וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֹטֵא", שְׂאֵם לֹא פִּעֲלָהּ הַהוֹכְחָה, בּוֹדָאִי אֶתְהָ הָאִשָּׁם, שֶׁלֹּא הָיוּ דְּבָרִים הַיּוֹצֵאִים מִן הַלֵּב.

שבת
קודש

יום שלישי

כז אייר, מב לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, שלישי עם פירש"י.

תהלים: קכ"ד.

תניא: וכ"כ עצמו . . . א"ס ב"ה.

אֲדִנִּי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הַרְש"ב] סֵפֶר שֶׁשָּׁמַע מֵאֲבִיו [=אֲדִמוֹר מֵהַר"ש] בְּשֵׁם הַ"צֶּמַח צִדִּיק שֶׁשָּׁמַע מִרַבְּנֵי הַזֶּקֶן, שֶׁהָיָה קוֹרֵא אֶת עֲצָמוֹ בְּשֵׁם בֶּן לְהֶרֶב הַמַּגִּיד, וּבְשֵׁם נֶכֶד לְהַבְעַל-שֵׁם-טוֹב.

האיסור לכהן להיטמא בספק טומאה יום ראשון כ"א אייר ה'תשע"ח

ב. ועוד מסתפק ה'מנחת חינוך' (שם): הנטמא בספק טומאה ברשות היחיד שספקו טמא – האם כשהתרו בו שלא יטמא וטימא עצמו לוקה או שמא רק לענין טומאה גילתה תורה שברשות היחיד ספקו טמא וטעון טבילה, אבל לענין הלאו דינו כשאר איסורים שאין לוקים על הספק.

וכתב ה'אחיעזר' (ח"א סי' א סק"ב) שהדבר תלוי במחלוקת אמוראים בירושלמי (נזיר פ"ו ה"ג) בנזיר שאם נטמא ודאי מגלח ומביא קרבנות, מה דינו בנטמא מספק ברשות היחיד. לדעה אחת אינו מגלח ואינו מביא קרבנות כי אף שהתורה החמירה ונטמא מספק, אינו נחשב כטמא מת בוודאות. ולפי דעה זו אין הכהן שנטמא מספק לוקה. ולדעה השניה שהנזיר מגלח ומביא קרבנות גם על ספק טומאה ברשות היחיד. ואם כן, לדעה זו טומאת הספק ברשות היחיד נחשבת כוודאי טומאת מת שהכהן הוזהר עליה ולוקה.

הלכות שאר אבות הטומאות פרק טו, הלכה ח: טמאה שהיא מנחת ברשות הרבים, ספק נגע בה, ספק לא נגע – ספקו טהור; היתה מנחת ברשות היחיד, וספק נגע בה, ספק לא נגע – ספקו טמא.

ה'מנחת חינוך' (מצוה רס"ג) הסתפק:

א. האם מותר לכהן לטמא עצמו בספק טומאה ברשות הרבים כי מאחר שהוא טהור גמור אין כאן איסור או שמא לענין האיסור להיטמא למת דינו כשאר אסורי התורה וספק דאורייתא לחומרא.

וכתב ה'אבני נזר' (יור"ד סי' תסו סק"י) שאין האיסור תלוי בטומאה, האם היא ודאית ואסור לכהן להיטמא ברשות הרבים מספק שמא יש שם מת ככל איסורי תורה שספקם אסור. דוגמא לדבר: אין הגוסס מטמא עד שתצא נפשו ובכל זאת אסור לכהן להיכנס לבית שהגוסס נמצא בו.

מתי מתירים את הספק? יום שני כ"ב אייר ה'תשע"ח

האמור לעיל התערובת מותרת רק אם החתיכה נפלה לים או נאכלה קודם שנודע הספק אבל לאחר שנודע הספק ונאסרה כל התערובת, הרי היא נשארת באיסורה גם אם חתיכה נפלה לים או נאכלה (משל"מ, ד"ה ומכאן ג"ל).

אמנם, ה'משנה אחרונה' חולק על כך וסובר שגם לאחר שנודעה התערובת ונוצר הספק – נפילת חתיכה לים מתירה את התערובת. והראיה, שההיתר הוא רק אם החתיכה נפלה מעצמה או שנאכלה בשוגג, וההבדל בין נפילה מעצמה לנאכלה במזיד שייך רק לאחר שנודעה התערובת ונוצר ספק איסור (כי רק אז ישנו המושג מיד).

ויש הבדל בין שתי ההלכות: ב'שני שבילין', לאחר שנעשו ה'טהרות' ושתייהן לפנינו הרי זו תערובת של 'חד בחד', אחת טמאה ואחת טהורה, וכל אחד מהשניים נחשב כגוף האיסור, ולכן גם אם נאכלה אחת אין להתיר את השניה כי תמיד האיסור קיים לפנינו. אבל בתערובת איסור ברוב היתר ('חד בתרי'), מדין תורה האיסור בטל ברוב (גם ב'בריה' ודבר שיש לו מתירין), ואם נפלה חתיכה לים יש להתיר גם לאחר שנודעה התערובת ונוצר הספק, כי כאשר הרוב היתר (ואיסור המיעוט הוא מדרבנן) תולים שהאיסור נפל (משנה אחרונה טהרות פ"ה מ"ג, ד"ה ונאכלו).

הלכות שאר אבות הטומאות פרק יט, הלכה א: שני שבילין, אחד טמא ואחד טהור, הלך באחד מהן ואין ידוע באיזה הלך, ועשה טהרות, ונאכלו... וטהר, והלך בשני ועשה טהרות – הרי אלו טהורות; ואם קימות הראשונות – אלו ואלו תלויות.

אם ה'טהרות' (תרומה טהורה) שעסק בהם לאחר שהלך בשביל הראשון נאכלו ואינם, ואחר כך הלך בשביל השני ועסק שוב ב'טהרות' – גם הן טהורות מספק (כדין ספק טומאה ברשות הרבים), כי כאשר דנים על ה'טהרות' השניות יכולים לתלות את הטומאה בראשונות, אך אם ה'טהרות' הראשונות לא נאכלו ושתייהן לפנינו, כיון שאחת מהן טמאה וודאי ואי אפשר לטהר את הוודאי, הרי כיון שלא ידוע איזו היא, שתייהן 'תלויות' ואף אחת מהן אינה נאכלת.

ומדייק ה'משנה למלך': ה'טהרות' השניות טהורות מספק רק אם הראשונות נאכלו קודם שנולד הספק בשניות, אבל אם לא נאכלו והספק נולד כאשר שתייהן לפנינו, אזי גם אם אחת ה'טהרות' תיאכל או תישרף – הנשארות אסורות.

והנה, נפסק ב'שלחן ערוך' (יור"ד סי' קי"ז) : דבר איסור שאינו בטל ברוב, כגון 'בריה' או 'דבר שיש לו מתירין', שהתערב בהיתר, אם נפלה חתיכה מהתערובת לים או נאכלה – הותרה התערובת כי תולים שהאיסור הלך לו. ואולם לפי

פירות שעל האילן - מתי נחשבים כתלושים? יום שלישי כ"ג אייר ה'תשע"ח

ותמה ה'כסף משנה':

הגמרא (חולין קכז, ב) דנה בפירות שיבשו בעודם על האילן האם נחשבים כמחוברים, הן לענין שבת (והתולשם בשבת חייב חטאת) והן לענין טומאת אוכלים (המחובר לקרקע אינו מקבל טומאה). והמסקנה היא שלענין שבת נחשבים מחוברים ולענין טומאת אוכלים נחשבים תלושים. וזהו מקורו של הרמב"ם!

הלכות טומאת אוכלין פרק ב, הלכה ד: אם יבש האילן, ובו פירות – הרי הן בתלושין.

וכתב על זה הראב"ד: "אין דבר זה [שלא יבש האילן הפירות כתלושים ומקבלים טומאה] במשנה ולא בתוספתא ולא בגמרא דחולין, אבל אם יבשו בו פירות במחובר, הרי הן כמחוברים [ואינם מקבלים טומאה]".

וה'משנה למלך' מיישב את הראב"ד:

בגמרא אכן מבואר שפירות שיבשו על האילן הם כתלושים, אך הרמב"ם כתב "ובש האילן ובו פירות (אף שעדיין לא יבשו) הרי הן כתלושים". ועל זה משיג הראב"ד שדין הפירות כשיבש האילן אינו נמצא במשנה ובגמרא (והוסיף שיש לתקן בלשון הראב"ד "אם יבשו בו פירות במחבר הרי הן כמחברין" וצריך להיות "אם יבש ובו פירות". והכוונה שאם יבש האילן והפירות עדיין לא יבשו, הרי הן כמחברים).

ואחרונים (בני חיי אור"ח סי' שלו. מנחת חינוך מוסף השבת סק"ה. אגלי טל, קוצר סק"א) הביאו מקור לדברי הרמב"ם:

אסור לעלות או להשתמש באילן בשבת שמא יתלוש מפירותיו. ומבואר בגמרא (עירובין ק, ב, ע"פ פירוש רש"י) שהאיסור הוא באילן ל"ח כי בתלישת הפרי מתחייב משום 'קוצר' (האילן 'חי' והפרי מחובר אליו), ובאילן יבש אין איסור לתלוש את הפרי ("אין בו לחלות ולא מחובר הוא") אך השימוש בו אסור מדרבנן כי יביא לנשירת פירותיו ויבואו להתיר לתלוש גם מאילן לח. ואם פירות אילן יבש נחשבים כתלושים לענין שבת (ורק מדרבנן אסור לתלושם כדי שלא יבואו להתיר תלישה באילן לח), כל שכן שנחשבים כתלושים לענין טומאה, וכמו שכתב הרמב"ם כאן.

נטילת ידיים ללחם פחות מ'כביצה' יום רביעי כ"ד אייר ה'תשע"ח

שפחות מכביצה אינו נקרא אוכל לענין טומאת אוכלין, שמפני זה אינו מטמא משקים ואוכלים אחרים שנגעו בו, ולכן "אין אכילתו חשובה אכילה לענין נטילת ידיים". כלומר: אוכל בשיעור פחות מכביצה אינו מטמא אחרים משום שחסר בו בחשיבות ותואר 'אוכל', ולכן יתכן שאף אין צריך נטילה לאכילה בשיעור זה, כי אינה אכילה חשובה (ראה קצות השולחן סי' לו, ברה"ש ד).

ולפי זה מבואר ענין נוסף: המת מטמא בשיעור כזית ואם נגעו שני חצאי כזית של מת במאכל נטמא, אך אם נגעו במאכל שני מאכלים טמאים שכל אחד מהם בשיעור חצי כביצה, אינו נטמא.

והטעם, כי שיעור כביצה במאכל טמא הוא מפני חשיבות האוכל ולכן שתי חתיכות נפרדות שאין בכל אחת מהן כביצה, אף אחת מהן אינה נחשבת 'אוכל' ואינו מטמאות (ראה אשר לשלמה ג, א. משנת טהרות – טהרות, ע' שכת).

הלכות טומאת אוכלין פרק ד, הלכה א: בְּמָה שְׁעוֹר אֲכָלִין לְטֻמְאָה? לְטֻמְאָה עֶצְמוֹ, כָּל שֶׁחָנָה... וְאִין אֲכָל טֻמְאָה מְטַמֵּא אֲכָל אַחֵר... עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ כְּבִיצָה בְּלֹא קְלָפָתָהּ. כתב ה'בית יוסף' (או"ח סי' קנח) בשם ה'רוקח' שיש להסתפק אם האוכל פת פחות משיעור כביצה צריך ליטול את ידיו, ולכן יטול ללא ברכה.

וטעם הספק הוא: מאכל פחות מכביצה אינו מקבל טומאת אוכלין ויש מקום לומר שלא הצריכו בו חכמים נטילה, שכל עיקרה הוא כדי שלא יטמא האוכל מידיו.

אך לכאורה ספק זה הוא רק לפי הסבורים (תוספות פסחים לג, ב) שמאכל בשיעור פחות מכביצה אינו מקבל טומאה, אך לדעת הרמב"ם גם מאכל בשיעור הכי קטן מקבל טומאה, ורק אינו מטמא אחרים אם הוא פחות מכביצה, ואם כן בוודאי צריך ליטול ידיים גם על פחות מכביצה.

אך מדברי אדמו"ר הזקן (שו"ע או"ח שם, סי' ב) מבואר שהספק הוא גם לדעת הרמב"ם, וכך הוא מנמק את טעם הספק: "לפי

הדלקת סיגריה בנר של חלב יום חמישי כ"ה אייר ה'תשע"ח

הן נמשכים כדבק", אבל בשאר מיני אוכל "אין הניצוק שלהן חיבור". ואם כן אף שהשלהבת העולה מן הנר מדליקה את הסיגריה, אין כאן חיבור בין החלב להדלקת הסיגריה.

ב. בעירורי המשקים לחמין, האדים העולים מן החמין מתחברים למים בכלי העליון, ואילו בהדלקת הסיגריה מהנר, הרי החלב שממנו דולקת האש נשאף לסיגריה לאחר שהוא שרוף. ומטעם זה ה'בני חיי' חזר בו והתיר הדלקת סיגריה מנר של חלב. ולמעשה, כותב ה'משאת משה': "אין כאן סרך איסור אם לא על צד הפרישות ומשנת חסידים גרידא".

גם ה'חיד"א' (מחזיק ברכה סי' רי סק"ח) הביא דעות האוסרים ודעות המתירים ולמעשה התיר. ולדעה אחת, אף שיש להתיר מכל מקום "בעל נפש יחוש לזה". וה'לקט הקמח' (או"ח דף נב) הביא "חלום נפלא שסיפר לו הרב הגדול... שהיו מנדין אותו בשמים על שהיה מדליק ה'פיפא' (מקטרת) מנר של חלב".

הלכות טומאת אוכלין פרק ז, הלכה ב: וּמִפְנֵי מַה אָמְרוּ, הַמְעַרְבָּ מִצּוּנָה לְחִמִּין חִבּוּר? לְפִי שֶׁעֲנַן הַחֲמִין עוֹלָה בְּתִמְרוֹת עֵשָׂן, וּמִתְעַרֵּב בְּנִצּוֹק וּבְמִים שֶׁבְּכָלִי הָעֲלִיּוֹן, וּמִטֻּמְאָה חֵבֵל - שֶׁהָעֵנָן הָעוֹלָה מִן הַחֲמִין, מְשַׁקֵּין הוּא חָשׁוּב.

מהלכה זו למד ה'בני חיי' (סי' קה סק"ד) שאסור להדליק סיגריה מנר של חלב האסור באכילה שהרי כתב הרמב"ם "ענן החמין עולה כתמרות עשן ומתערב בנצוק (עמוד הקילוח) ובמים שבכלי העליון", היינו שהאדים העולים מן המים ונחשבים כמשקין מתערבים במים שבכלי. וגם בהדלקת הסיגריה על ידי שאיפת האש - "להב הנר הנמשך מן החלב מתערב בטיטון (סיגריה) ונמצא שואף חלב".

אך ב'משאת משה' (י"ד סי' ד) כתב שיש לחלק בין הנידון לראיה:

א. החיבור על ידי עליית האדים מן המים החמים קיים רק במשקים, ואילו באוכל ההלכה היא (להלן ה"ד) שהניצוק מחבר בין הכלי הטהור לטמא רק בדבש "שיש להן ריר והרי

רצון בעלים בהכשר אוכלים לטומאה

יום שישי כ"ו אייר ה'תשע"ח

משנה: "דאין סברא דרצון אחרים יגרום טומאה לדבר שאינו שלהם".

ויש להסתפק בהגדרת 'רצון' זה – האם צריך שיאמר בפירוש שזהו לרצונו ואם לא נתכוון לכלום, לא לרצון ולא שלא לרצון, אין זה נחשב לרצונו או שגם כשלא נתכוון לכלום, הרי זה נחשב לרצונו, עד שיתכוון בפירוש שאינו רוצה.

וב'חזון נחום' (ריש מס' מכשירין) דייק מדברי הרמב"ם (בפירוש המשניות שם) "שיבלל ברצון, לא שיבלל שלא ברצון" ש'סתם' אינו נחשב לרצון. וכך כתב גם ב'גינת ורדים' (הובא בשו"ת שבספר אבני מילואים סי' כ) שצריך רצון חיובי דווקא, ולכן בכמה מקרים שבאו מים על האוכלים הצריכו שהבעלים יהיו 'שמחים' בנתינת המים (ראה לדוגמא: מכשירין פ"ג מ"ח), "ומשמע דאם אין לו שמחה, אע"ג שאינו מיצר דאין לו הפסד וגריעות בהכשר זה – דאינו מכשיר לקבל טומאה".

הלכות טומאת אוכלין פרק יב, הלכה א: **כָּל דְּבַר הַכֹּשֶׁר אֲכָלִיו, דְּבַרִּי קִבְּלָהּ הוּא... וְהוּא שִׁנְתָּהּ עֲלֵיהָן בְּרָצוֹן בְּעָלִים.**

אוכל נעשה 'מוכשר' וראוי לקבל טומאה דווקא לאחר שנרטב במים או במשקה אחר שנאמר "וכי יותן מים על זרע.. טמא הוא לכם". ואמרו בגמרא (בבא מציעא כב, ב) "כתיב כי יתן [בלא וא"ו] וקרינו כי יותן. הא כיצד, בעינן כי יותן דומיא דכי יתן – מה כי יתן לדעת, אף כי יותן לדעת (ישיב) בנתינה והוכשר בעיניו. רש"י". ומכאן, שהמשקה צריך להינתן 'ברצון בעלים'.

והנה, לדעת כמה ראשונים (רשב"א, הובא בכס"מ כאן) אין צורך ב'רצון הבעלים' דווקא, אלא גם כאשר אחר נתן את המשקה מועיל רצון הנותן 'להכשיר' את האוכל. כי "כי יותן" משמעו בכל אופן שיותן – בין ברצון הבעלים ובין ברצון של אחר (רשב"ם ב"ב צו, א). אולם לדעת הרמב"ם צריך 'רצון בעלים' דוקא ולא יועיל רצון של הנותן. ומבאר על-כך ה'כסף

מעשה ומחשבה של קטן

שבת קודש כ"ז אייר ה'תשע"ח

הטל, אך לא ניתן להבין כלל שזו כוונתו. ומחשבה זו אינה פועלת כלל, אפילו מדרבנן (משנה למלך, ע"פ תוספות חולין יב, ב). התייחסות נוספת לתוקפו של מעשה הקטן מצאנו במשנה (טהרות פ"ח, מ"ו, וברמב"ם לעיל פ"ג, ה"י) לגבי גזול שנפל לגת ומת שאינו נחשב כאוכל לעניין קבלת טומאה, מאחר והוא מאוס ובדרך כלל אינו מיועד לאכילת אדם, אך אם ייעדו אותו לאכילה נחשב כאוכל ומטמא. ואם קטן העלה אותו מהגת כדי לתת אותו לאדם, מחשבתו מועילה להחשיבו כאוכל.

ויש להבין: הרי מבואר כאן שהעלאת הפירות לגג על ידי הקטן כדי שירד עליהם הטל אינה מועילה כי המעשה אינו מוכיח על הכוונה, ומדוע אם כן העלאת הגזול מועילה, הרי יתכן שהעלה אותו לצורך אכילת כלב ולא לאדם?

והביאור:

בדרך כלל העלאת הפירות לגג אינה נעשית כדי שירד עליהם הטל אלא למטרות אחרות. ולכן צריך מעשה מיוחד להוכיח שהכוונה לשם ירידת הטל, אך העלאת גזול מהגת נעשית בדרך כלל לאכילת אדם ולכן אין צורך בהוכחה מפורשת לכך (פירוש הרא"ש שם).

הלכות טומאת אוכלין פרק יד, הלכה ב: **אם העלים תרש שופה וקמן – אף על פי שחשבו שירד עליהן הטל, לא הכשירו; שיש להם מעשה, דין תורה; ואין להם מחשבה, ואפילו מדברי סופרים. הפכו בהן הקמנים על הנג, הרי אלו מכשירין; שאם היתה מחשבתו של קטן נכרת מתוך מעשיו, הרי מחשבתו מועלת מדבריהם.**

בהלכה זו נאמרו שלוש דרגות בכוחו של הקטן להחיל דינים:

א. 'מעשה': כאשר כוונת הקטן מוכחת בוודאות מתוך המעשה שלו, הרי זה מועיל מהתורה, וכגון קטן החוקק בחומר גלם כדי לעשותו כלי, הרי זה נעשה כלי ומקבל טומאה מן התורה (הל' כלים פ"ב, ה"א).

ב. מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו: כאשר הכוונה ניכרת קצת מתוך המעשה אך לא באופן מוחלט, כגון שהפך בפירות המונחים על הגג ונראה שכוונתו שירד עליהם הטל ויירטבו. ומחשבה כזו אינה פועלת מהתורה אלא מתקנת חכמים.

ג. מחשבה בלבד: כאשר הכוונה אינה ניכרת כלל מתוך המעשה, כגון שהעלה את הפירות לגג כדי שירד עליהם

מה ההכרח לאתר החתונה לכמה וכמה זמן, ובוודאי ידועה לו דעתי בזה מאז ומקדם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"א-כ"ז אייר תשע"ח

וזבה מחוייבת להביא קרבנות וכל זמן שלא הביאה אסורה לאכול קודש.

- ד. ספק נגעים פיצד? עד שלא נזקק לטמאה⁸ - 27
ספקו טהור, כמו שבארנו בפרק ששי מהלכות⁹ - 28
נגעים⁹. 29

(8) אם נולד הספק לפני שטימאו הכהן. מצורע אינו נטמא כל זמן שלא אמר הכהן שהוא טמא. (9) הלכה ה. [במקומן נקראו: "הלכות טומאת צרעת"].

- ה. ספק עומד ועובר פיצד? מצרע שיושב תחת¹⁰ - 30
האילן והטהור עובר, ספק האהיל עליו האילן¹¹ - 31
וטמא ספק לא האהיל עליו; וכן אם היה הטהור¹² - 32
יושב תחת האילן¹³ והמצרע עובר תחתיו, ספק¹⁴ - 33
עמד המצרע ונטמא הטהור ספק לא עמד - ספקו¹⁵ - 34
טהור. 35

(10) בתורת כהנים פרשת תזריע הלכה י"ב סימן יד למדו מן הכתוב (ויקרא יג, מו): "הטמא עומד תחת האילן והטהור עובר - טמא (מפני שהאילן מאהיל עליו ועל המצרע שמקומו כאן), הטהור עומד תחת האילן והטמא עובר - טהור (מפני שאין זה מקום מושבו של המצרע, שהרי הוא רק עובר), אם עמד - טמא".

- ו. ספק שרצים¹⁶ זה ספק הנזקקין. פיצד? זרק שרץ¹⁷ - 36
או דבר טמא לבין הפירות, או שזרק כפר לבין¹⁸ - 37
הטמאות, וספק נגע¹⁹ ספק לא נגע - הרי זה טהור, 38
הואיל ומצא הכפר הטהור שאינו נוגע בטמאה. 39
שכל הטמאות - כשעת מציאתן, ואין אומרים שטמא²⁰ - 40
נגע בו ואחר כך נפל בצדו, אלא הרי הן כשעת²¹ - 41
מציאתן. 42

(11) שם פרק ד הלכה י"ב: "ספק שרצים כשעת מציאתן". ובתוספתא שם (פר ה הלכה ה) אמרו: "ואיזהו ספק שרצים שטיהרו חכמים? זה ספק הנזקקין". (12) בשעה שעבר עליהן, אבל אחר שנת אינו נוגע בכיכרות.

- ז. השרץ בפי החלדה ומהלכת על גפי פירות של²² - 43
תרומה, ספק נגע²³ ספק לא נגע - ספקו טהור²⁴, 44
מפני שלא נחה הטמאה²⁵. היתה מהלכת בו ונגע²⁶ - 45
בפירות, ספק חי ספק מת - הרי הן טהורות. במה²⁷ - 46
דברים אמורים? בזמן שנטולתו והלכה לה; אבל אם²⁸ - 47
נמצא מת בפיה²⁹ - הרי אלו טמאות³⁰. ראיהו חי³¹ - 48
בפיה, אף על פי שמצאוהו³² מת בפיה - הרי אלו³³ - 49
טהורות³⁴. וכן השרץ בפי החלדה והנבלה בפי³⁵ - 50
הפלב ועברו בין הטהורים או שעברו טהורים³⁶ - 51
ביניהן - ספקו טהור, מפני שאין לטמאה מקום³⁷ - 52
קבוע³⁸. היו מנקרין בהן על הארץ - הרי הן³⁹ - 53

יום א' כ"א אייר ה'תשע"ח

הלכות שאר אבות הטמאות

פרק חמשה עשר

(1) יבאר ששנים עשר ספיקות טיהרו חכמים ומה דינם לכל דבר.

- א. ספק דברי סופרים פיצד? ספק אכל אכלין¹ - 1
טמאין ושתה משקין טמאין² ספק שלא אכל ושתה³ - 2
ספק שפא ראשו ורבו במים שאובין או שנפלו⁴ - 3
עליו שלשה לגין מים שאובין ספק שלא בא ושתה⁵ - 4
נפלו - הרי זה טהור. וכן אם אכל אכלין טמאין או⁶ - 5
שתה משקין טמאין או בא במים שאובין או נפלו⁷ - 6
עליו שלשה לגין מים שאובין, וספק נגע בטהרות⁸ - 7
אלו ספק לא נגע - הרי טהרות אלו טהורות. וכן⁹ - 8
האוכל ספק אכלין טמאים והשתה משקין שהן¹⁰ - 9
טמאים בספק - הרי זה טהור. וכן האוכל תרומה¹¹ - 10
תלויה¹² - טהור. וכן כל פיצא באלו מולדי טמאות¹³ - 11
שהן מדברי סופרים¹⁴ - ספקן טהור. אבל אב¹⁵ - 12
[הטמאה] שהוא מדברי סופרים - ספקו טמא; אלא¹⁶ - 13
אם הן היה האב עצמו טמא בספק, כגון בית הפרס¹⁷ - 14
וארץ העמים, שאין שורפין על ספק מנען, כמו¹⁸ - 15
שבארנו. 16

(2) נתבאר למעלה (פרק ח הלכה י) שחכמים גזרו עליו שיהיה כשני לטומאה. (3) תרומה שהיא טמאה מדרבנן אסורה באכילה ואסור לשרוף אותה, שהתורה אסרה לשרוף תרומה טהורה והרי תרומה זו טהורה מן התורה, ולפיכך נקראת "תלויה", לא נאכלת ולא נשרפת. (4) כל הטומאות מראשון ולמטה נקראים "וולד הטומאה". (5) כגון גויים, עבודה זרה, יין נסך וכדומה, שהם גזירת חכמים.

- ב. ספק החלין היא טהרת אוכלי חליהן בטהרה,¹⁹ - 17
והן הנקראים פרושים. פיצד? אוכלי חליהן בטהרה²⁰ - 18
שנולד להן ספק טמאה בטהרותיהן - הרי אלו²¹ - 19
טהורים, ככל²² הספקות פלו. ואין להן טמאה אלא²³ - 20
טמאה ודאית. 21

(6) צריך להיות: "בכל" (דפוס רומא ר"מ).

- ג. ספק הקרבנות פיצד? מחסר כפורים שיש עליו²⁴ - 22
ספק חמשה קרבנות, כגון האשה שיש עליה ספק²⁵ - 23
חמש זיבות או ספק חמש לדות²⁶ - מכיאה קרבן²⁷ - 24
אחד וטהור לאכל בקדשים, ואין השאר עליו²⁸ - 25
חובה, כמו שבארנו בהלכות מחסרי כפרה. 26

(7) כגון שהפילה וספק אם נגמרה צורת הוולד או לא. יולדת

32) ויצאה מטומאתה מפני שאינה ראוייה להשתמש בה.
33) בגד טמא שבלה - נטהר.

יא. שני עדים אומרים לו נטמא, והוא אומר טהור
אני - הוא נאמן על ידי עצמו³⁴. ואף על פי כן, אין
אומרים לו עסק בטהרות; אלא אם עשה טהרות -
הרי הן טהורות, ויחוש לעצמו³⁵. עד אומר נטמא,
ושנים אומרים לא נטמא, בין ברשות הרבים בין
ברשות היחיד - טהור. שנים אומרים נטמא, ועד
אחד אומר לא נטמא, בין ברשות היחיד בין ברשות
הרבים - הרי זה נטמא. עד אומר נטמא, ועד אומר
לא נטמא; אשה אומרת נטמא, ואשה אומרת לא
נטמא: ברשות היחיד - טמא, ברשות הרבים -
טהור³⁶.

34) כחכמים שם ונימוקם אמרו בכריתות יב, א: "שאדם
נאמן על עצמו יותר ממאה עדים" (35) פירוש, הוא עצמו
גם כן ייזהר ולא יעסוק לכתחילה בטהרות עד שיטבול (כסף
משנה). (36) ככל ספק טומאה רגיל. [רבינו אינו מבאר דין
שניים אומרים נטמא ושניים אומרים לא נטמא וגם
במשנה אינו, אולם בתוספתא שם הלכה י שנינו שדינו כמו
בעד אחד].

פרק עשה עשרי

1) יבאר מפני מה טיהרו ספק טומאה ברשות הרבים
והחמירו בה ברשות היחיד. ודין מה שספיקו ב"ה, טהור
או טמא. על אי זו חזקה שורפים ברשות היחיד. ודין בגדי
התינוק אם הם מידרס כבגדי עם הארץ ואם עושים על גבם
טהרות.

א. מפני מה² טהרו חכמים ספק טמא ברשות
הרבים? שהרי הצבור עושין פסח בטמא בזמן
שהטמאים מרובין³. אם טמא ודאית נדחית
מפניהן, קל וחמר לספק טמא; שאסור כל
הספקות מדבריהן, כמו שבארנו בהלכות ביאות
אסורות⁴. ומפני מה החמירו בספק רשות היחיד?
שהרי סוטה שנסתרה⁵, אף על פי שהדבר ספק -
הרי היא טמאה לבעלה⁶ עד שתשתה⁷.

2) תוספתא טהרות פ"ו ה"י. (3) שרוב ישראל טמאים
טומאת מת, אבל טמאים מועטים - נדחים לפסח שני
בארבעה עשר באייר, והטהורים מקריבים בטהרה. [בסוטה
כח, ב ובחולין ט, ב אמרו נימוק אחד: מסוטה למדו, שספק
טומאה ברשות היחיד - טמא, וסוטה היא ברשות היחיד
ואין ללמוד ממנה לרה"ר]. (4) פי"ח הי"ז. (5) אשה
שקינא לה בעלה, ואמר לה אל תסתרי עם איש פלוני
ונסתרה עמו - נקראת סוטה. (6) אשת איש שזינתה -
אסורה לבעלה, והתורה קראה לזנות "טומאה". (7) מים
המאירים ככתוב בתורה (במדבר ה, ו ואילך).

ב. וכשם שהסוטה ובוועלה שנים⁸, כך ספק טמא
בשנים; אבל אם היו שלשה ברשות היחיד - הרי

1 במנחין²², ומטמאין למפרע מספק אם היו ברשות
היחיד, כמו שיתבאר²³.

13) השרץ המת. 14) אפילו ברשות היחיד. 15) טומאה
שהיא בתנועה נכללה בגדר "הנזקים", שספקם טהור.
16) פירוש ראינו שהשרץ נגע בכירות. 17) אחר שירדה
מן הכירות. 18) שכל הטומאות כשעת מציאתן.
19) אחר כן. 20) מפני שהייתה לו (לשרץ זה) חזקת
טהרה. 21) פי בעלי חיים אינו מקום קבוע, ולפיכך הוא
בכלל "נזקים". 22) אף על פי שבשעת הניקור השרץ
מתנועע. 23) בהלכה ח, שברשות הרבים אפילו טומאה
מונחת אינה מטמאה מספק.

ח. ספק רשות הרבים פיצד? טמא שמנחת ברשות
הרבים, ספק נגע בה ספק לא נגע - ספקו טהור.
היתה ברשות היחיד וספק נגע בה ספק לא נגע -
ספקו טמא. וכל אלו הספקות²⁴ שטהרו חכמים
אפילו ברשות היחיד, מפני שאין בהן דעת
להשאל²⁵, כמו שיתבאר²⁶.

24) עשרת הספיקות שנמנו בהלכות הקודמות לזו.
25) דעת רבינו, שכל אלו הספיקות טיהרו חכמים מנימוק
זה (כסף משנה). 26) לקמן פרק ט"ז הלכה ב, שמי שאין
בו דעת להישאל ספיקו טהור אפילו ברשות היחיד. והטעם,
מפני שספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא למדנו
מסוטה, ואשה יש בה דעת להישאל ולענות על השאלה
ואפשר ללמוד ממנה את הדומה לה בלבד.

ט. ספק שתי רשות פיצד? היתה דבר טמא ברשות
היחיד ודבר טהור ברשות הרבים, או שהיתה הדבר
להפך, ונגע באחד מהם ואין ידוע באי זה מהן נגע,
או שהסיט²⁷ את אחד מהן ואין ידוע אי זה הסיט,
אם היתה הדבר הטמא מטמא במשא²⁸, או שהיתה
אחד מהן מטמא באהל והאהיל על אחד מהן ואין
ידוע אי זה מהן האהיל - הרי זה טהור. אף על פי
שספק רשות הרבים טהור, כשיבוא לשאל אומרים
לו: אם טבלת, אין בכך הפסד²⁹. אם טבל - הרי זה
משבח; ואם לא טבל ועשה טהרות - הרי הן
טהורות, שספק רשות הרבים - טהור.

27) הזיו ממקומו. 28) דעת רבינו שהיסט כמשא.
29) ולפיכך תטבול.

י. שרץ שנמצא שריו³⁰ ומנח על גבי אכלין, וכן
טלית שנמצאת בלוייה³¹ ומחט שנמצאת שבויה או
חלודה³² בין הפלים - הרי אלו טהורין בין ברשות
הרבים בין ברשות היחיד; ואין אומרים: שקא אחר
שנגע באכלין נשרף ואחר שננטמא הפלים במגע
הטלית והמחט נשברה או החלודה ובלתה הטלית
עד שטהרה³³, שכל הטמאות כשעת מציאתן.

30) ואינו מטמא. 31) וידוע שנטמאה לפני שבלתה.

1 סֶפֶק טְמֵאָתָם שֶׁם טְהוֹר בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים. בְּמָה דְּבָרִים
2 אֲמֹרִים? כְּשֶׁהִיא זֶה שְׁנֵטְמָא בְּסֶפֶק יֵשׁ בּוֹ דַּעַת
3 לְהִשָּׁאֵל וְלִדְרֹשׁ מִמֶּנּוּ מָה אָרַע לוֹ, כְּסוּטָה⁹; אָבֵל
4 אִם הָיָה חֲרַשׁ אוֹ שׁוּטָה אוֹ קָטָן שְׁאִינוֹ יוֹדֵעַ לְהִשָּׁב
5 עַל הָעֲנָנִין כְּשֶׁשׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ - הָרִי סֶפֶקוֹ טְהוֹר.
6 כִּי־צִד¹⁰? חֲרַשׁ אוֹ שׁוּטָה אוֹ קָטָן שְׁאִין בּוֹ דַּעַת
7 לְהִשָּׁאֵל שְׁנֵטְמָא בְּחֶצֶר אוֹ בְּמִבּוּי¹¹ שִׁישׁ שֶׁם
8 טְמָאָה, וְסֶפֶק נִגְעוֹ וְסֶפֶק לֹא נִגְעוֹ - הָרִי אֵלּוֹ
9 טְהוֹרִין. וְכֵן כָּל שְׁאִין בּוֹ דַּעַת לְהִשָּׁאֵל, אֵף עַל פִּי
10 שְׁנוּלֵד לוֹ הַסֶּפֶק בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד - סֶפֶקוֹ טְהוֹר.

(8) נזיר נז, א. (9) שהיא גדולה ויש בה דעת לענות על שאלות. (10) טהרות פ"ג מ"ו. (11) בתקופת חכמי התלמוד לא היו הבתים פתוחים ישר לרחוב אלא בתים אחדים היו פתוחים לחצר, ופתחי החצרות פתוחות למבואות, והיציאה לרשות הרבים היתה דרך החצר והמבוי.

11 ג. הסומא¹² וְהִישָׁן וְהִמְלִיךְ בְּלִילָה - סֶפֶקוֹ בְּרִשּׁוֹת
12 הַיָּחִיד טְמָא, מִפְּנֵי שִׁישׁ בּוֹ דַּעַת לְהִשָּׁאֵל¹³. בְּמָה
13 דְּבָרִים אֲמֹרִים שְׁפֵל שְׁאִין בּוֹ דַּעַת לְהִשָּׁאֵל סֶפֶקוֹ
14 טְהוֹר? כְּשֶׁהִיא הַדָּבָר שְׁקוּל¹⁴ וְאִין שֶׁם חֲזָקָה; אָבֵל
15 אִם הָיָה הַדָּבָר יָדוּעַ שְׁחֻזְתּוֹ שְׁנֵטְמָא¹⁵ - הָרִי זֶה
16 טְמָא. כִּי־צִד? תִּינוּק¹⁶ טְמָא¹⁷ שְׁנֵטְמָא בְּצִד הָעֶסָה
17 וְהַבָּצֵק בִּידוֹ - הָרִי הָעֶסָה טְמָאָה¹⁸, שְׁדִרְךָ הַתִּינוּק
18 לְטַפְחָ¹⁹ וּבִכְךָ הִיא חֲזָקָתוֹ. וְאִין שׁוֹרְפִין²⁰ עַל חֲזָקָה
19 זִי²¹.

(12) תוספתא טהרות פ"ג ה"ו. (13) ואף-על-פי שבענין הנידון אין לו אפשרות לענות על שאלות. (14) שתי האפשרויות שקולות, ואין הדעת נוטה לאחת יותר מלחברתה. (15) מצב הדברים מחזק את אפשרות הטומאה. (16) טהרות פ"ג מ"ח. (17) במשנה כתוב "תינוק" סתם, ורבינו הוסיף "טמא", שאם אין אנו יודעים אם הוא טהור או טמא, הרי יש כאן שני ספיקות: שמא הוא טהור, ושמא לא נגע אלא אדם טהור נתן הבצק לידו. [אמנם בתוספתא שם ה"ה אמרו, שהתינוק טמא מפני שנשים נדות מגפפות ומנשקות אותו, אולם התנו ואמרו שזה רק בילד נקי בלבד אבל מלוכלך טהור, מפני שאין דרכן לנשק את המלוכלך, ולפיכך העדיף רבינו לכתוב תינוק טמא, זאת-אומרת כשיוודעים בו שהוא טמא מאיזה טעם שהוא]. (18) כחכמים. (19) בעיסה (רבינו בפירושו למשנה). [רש"י בקידושין פ, א. וכן בחולין פו, א מפרש, שדרכו של תינוק לטפח באשפה, ושרצים מתים מצויים שם, והנגיעה בבצק היא ודאית. ורבינו תם (בחולין שם) מפרש כרבינו]. ראה לקמן ה"י. (20) אם הבצק היה תרומה או חלה. (21) כר' יוחנן, קידושין פ, א.

37 ה. אִיזוֹ הִיא³³ חֲזָקָה שְׁשׁוֹרְפִין עָלֶיהָ בְּרִשּׁוֹת
38 הַיָּחִיד? עֶסָה בְּפִת וּשְׂרָצִים וּצְפָרְדַּעִים³⁴ מְטַפְּלִין
39 שֶׁם, וְנִמְצְאוּ חֲתִיכוֹת מִבָּשָׂר בְּעֶסָה: אִם רֹב
40 הַמְטַפְּלִים שְׂרָצִים³⁵ - הָעֶסָה טְמָאָה וְתִשְׁרַף, וְאִם
41 הָרֹב צְפָרְדַּעִים - טְהוֹרָה.

(33) שם, כר' יוחנן. (34) צפרדעים אינם מטמאים. בתורה (ויקרא יא, כט"ל) נמנו שמונה שרצים המטמאים, ושרצים אחרים אינם מטמאים. [סתם "שרצים" האמור בכל מקום, הכוונה לשמונה אלה]. (35) לשונו של ר' יוחנן, ורש"י מפרש שם: "אם הבית מוחזק להיות שרצים מצויים שם יותר מצפרדעים". התכוון לבאר למה קורא ר' יוחנן לזה "חזקה", והלא רוב כאן ורוב עדיף מחזקה. ולפיכך הוא מפרש, שהרוב אינו רוב ממש, שהרי אין אנו יודעים אם בשעה שנפלו החתיכות היה רוב שרצים בבית אלא שהבית מוחזק בכך. ויוצא מזה, שסמכנו על חזקה.

ו. הִי³⁶ טְמָאוֹת וּטְהוֹרוֹת³⁷ בְּצִדוֹ³⁸ אוֹ לְמַעַלָּה מִמֶּנּוּ, וְנִתְעַשָּׂה בְּטִלְיָתוֹ וְסֶפֶק נִגְעוֹ³⁹ סֶפֶק לֹא נִגְעוֹ בְּעֵת שְׁנִתְעַשָּׂה: אִם הָיָה בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד - סֶפֶקוֹ טְמָא⁴⁰; וְשֶׁסֶפֶק טְמָאָה הִבָּא בְּיַד אָדָם - נִשְׁאֲלִין עָלֶיהָ⁴¹. אֲפִלּוּ בְּכָלִי הַמִּנְחָה עַל גִּבִּי קִרְקַע - הָרִי הוּא כְּמִי

20 ד. הָיָה מְשָׁקִין²² טְמָאִין וּבָצֵק טְהוֹר, וּבִהְמָה אוֹ חֲיָה אוֹ עוֹפוֹת בְּפִת, וְנִמְצָא בְּבָצֵק מְשָׁקִין - וְנִשְׁאֲלִין עָלֶיהָ²³. וְשֶׁשְׁתֵּי מְשָׁקִין וְנִשְׁכָּה בְּבָצֵק וְטְמָאוֹהוּ²⁴.
23 הִיָּתָה שֶׁם פָּרָה, וּבִין הַמְשָׁקִין וְהַבָּצֵק כְּדִי שֶׁתִּלְחַח

1. וַיֵּשׁ בּוֹ דַּעַת לְשֹׂאֵל. וְאִם הָיוּ בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים - סִפְקוֹ
2. טָהוֹר. וְאִם אֵי אֶפְשָׁר שְׂלֵא יִגַּע⁴² - סִפְקוֹ טָמֵא.
- 36) תוספתא טהרות פ"ד ה"א, מובאה בנדה ה, ב.
37) בגמרא שם הגירסא "וטהרות וטומאות". פירוש, כגון
שרץ. 38) והוא טהור. 39) בתוספתא ובגמרא, הגירסא
"נגע". ונראה לגרוס כך גם בדברי רבינו. ופירוש הדברים:
הספק הוא אם נגע השרץ בטלית ונטמאה, והמדובר
כשהטלית ודאי נגעה בטהרות, והוא-הדין אם הטלית טמאה
וספק נגעה בטהרות בשעה שפשט ידיו ונתעטף בה ולא
הרגיש. ראה רש"י ותוספות שם, שביארו עוד כמה אופנים
של ספיקות. 40) ואף-על-פי שהטלית אין בה דעת
להישאל, ואמרנו למעלה שדבר שאין בו דעת להישאל
אפילו ברשות היחיד ספיקו טהור, כאן טמא מפני שהספק
בא על-ידי האדם שפשט ידיו (נדה שם). 41) האנשים
נשאלים עליה, ולפיכך הדין כמי שיש בו דעת להישאל.
42) קרוב לוודאי שנגע. אם אי-אפשר ממש, מובן מאליו
שהוא טמא ולא צריך להשמיענו (כסף-משנה).
3. ז. כִּפְרֵי שָׁל תְּרוּמָה⁴³ שֶׁנֶּתֹן עַל גִּבֵּי הַדָּף וּמִדֶּרֶס⁴⁴
4. נִתּוֹן תַּחְתִּי, וְאֵי אֶפְשָׁר לוֹ כְּשִׁיפֵל שְׂלֵא יִגַּע בַּמִּדְרָס,
5. אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא בַּמָּקוֹם מִדְּרוֹן⁴⁵, וְכָא וּמִצָּא הַכֶּפֶר
6. בַּמָּקוֹם אַחֵר⁴⁶ - הֲרִי הוּא בְּטַהֲרָתוֹ⁴⁷; שְׂאֵנִי אוֹמֵר:
7. אָדָם בָּא וְנִטְלוֹ וְנִתְּנוּ בַּמָּקוֹם זֶה⁴⁸. וְאִם אָמַר: בְּרִי
8. לִי שְׂלֵא בָּא אָדָם לְכָאן - טָמֵא; שְׂוֹדָאֵי נָפֵל וְנִגַּע
9. בַּמִּדְרָס כְּשֶׁנָּפֵל.
- 43) ברייתא, נדה ד, א. 44) דבר שדרס עליו הזב ונטמא.
45) מקום משופע, והכיכר הנופלת עליו מתגלגלת למקום
טהור. 46) במקום הטהור. 47) ואין אנו אומרים הכיכר
נפלה על המדרס, ומפני השיפוע נתגלגלה והגיעה למקום
הטהור. 48) כדי שלא תיפול ותיטמא.
10. ח. תִּינוּק⁴⁹ שֶׁנִּמְצָא בְּצֵד בֵּית הַקְּבֻרֹת וְהַשּׁוֹשְׁנִים
11. בְּיָדוֹ, אֵף עַל פִּי שְׂאֵין שָׁם שׁוֹשְׁנִים אֲלֵא בַּמָּקוֹם
12. הַטָּמֵא - סִפְקוֹ טָהוֹר⁵⁰, שְׂמָא אַחֵר לִקְטָן וְנִתְּנָם
13. לוֹ⁵¹. וְכֵן חֲמוֹר הָעוֹמֵד בְּבֵית הַקְּבֻרֹת - כִּלְיוֹ⁵²
14. טָהוֹרִין, וְאִין אוֹמְרִין שְׂמָא נִתְּמַעַף בִּהֶן⁵³ וְנִגַּעוּ
15. בְּקֶבֶר, מִפְּנֵי שְׂאֵין בּוֹ דַּעַת לְשֹׂאֵל, וְכִשְׁנִמְצָאוּ לֹא
16. נִמְצָאוּ נוֹגְעִין⁵⁴, וְכָל הַטָּמְאוֹת כְּשֶׁעָתָּה מְצִיאתָן.
- 49) טהרות פ"ג מ"ז. 50) התינוק טהור, ואין אנו אומרים
שנכנס לבית הקברות וקטפן ונטמא. 51) נתבאר בהלכה
ב, שקטן שאין בו דעת להישאל, ספיקו אף ברשות היחיד
טהור. 52) הכלים שעליו. 53) כדרך החמורים
ששוכבים על הארץ ומתגלגלים לכאן ולכאן. 54) במקום
טומאה.
17. ט. תִּינוּק⁵⁵ שֶׁהָיָה תּוֹפֵשׁ בְּיָדוֹ שֶׁל אָבִיו אוֹ שֶׁהָיָה
18. רוֹכֵב עַל גִּבֵּי כְּתָפוֹ שֶׁל אָבִיו - סִפְקוֹ בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד
19. טָמֵא⁵⁶, מִפְּנֵי שְׂאֵבִיו נִשָּׂאֵל עָלָיו⁵⁷.
- 55) תוספתא טהרות פ"ג ה"ד. 56) אע"פ שאין בו דעת
להישאל. 57) בכל הנוגע לתינוק, שואלים את אביו.
- י. וְאַרְבָּעָה סִפְקוֹת⁵⁸ אָמְרוּ חֲכָמִים בְּתִינוּק: תִּינוּק
שֶׁאִינוּ יָכוֹל לְהֵלֵךְ שֶׁהִנִּיחֵהוּ אָמוֹ וְכָאָה וּמִצָּאתוֹ כְּמוֹ
שֶׁהוּא בַּמָּקוֹמוֹ - טָהוֹר, וְאִין אוֹמְרִין שְׂמָא טָמֵא⁵⁹
בָּאָה וְנִשְׁקָתוֹ וּגְפָפוֹ⁶⁰. הַתַּחֲלִיל הַתִּינוּק לְצִאת
וּלְהִכָּנֵס⁶¹ - בְּגִדָיו טָהוֹרִין, וְאִין מִדֶּרֶס כְּשֶׁאֵר בְּגָדֵי עֵם
הָאָרֶץ⁶². וְאֵף עַל פִּי שֶׁהֵן טָהוֹרִין - אִין עוֹשִׂין עַל
גִּבְיֵיהֶן טָהֳרוֹת⁶³. הַגִּדִיל עַד שִׁיְהִיָּה בּוֹ דַּעַת לְשֹׂאֵל -
סִפְקוֹ טָמֵא בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד. הַגִּדִיל עַד שִׁיְהִיָּה בּוֹ דַּעַת
לְשֹׂמֵר אֶת גּוּפּוֹ⁶⁴ - אוֹכְלִין עַל גִּבֵּי גּוּפוֹ טָהֳרוֹת⁶⁵; יוֹדֵעַ
לְשֹׂמֵר אֶת יָדָיו⁶⁶ - אוֹכְלִין עַל גִּבְּן⁶⁷ טָהֳרוֹת. כִּיצַד
בוֹדְקִין אוֹתוֹ?⁶⁸ מְטַבִּילִין אוֹתוֹ וְנוֹתְנִין לוֹ חֲלִין לְשֵׁם
תְּרוּמָה⁶⁹. אִם יוֹדֵעַ⁷⁰ לְשֹׂמֵר אֶת גּוּפּוֹ - אוֹכְלִין אַגָּב
גּוּפוֹ טָהֳרוֹת; וְאִם יוֹדֵעַ לְשֹׂמֵר אֶת יָדָיו - אוֹכְלִים אַגָּב
יָדָיו טָהֳרוֹת.
- 58) תוספתא שם ה"ה. 59) בתוספתא: "אשה נדה".
60) וטימאה אותו. [בתוספתא שם מחלק ר' יהודה בין נקי
למלוכלך, ופליאה היא למה כתב רבינו סתם: תינוק?].
61) בדפוס רומא: ולהיכנס. 62) שחכמים גורו עליהם
טומאת מדרס (ראה למעלה פ"ג ה"א). 63) לכתחילה,
ואם עשו לא נטמאו. 64) מטומאה. 65) טהרות שנגעו
בגופו ולא נגעו בידיו - טהורות. 66) נתבאר למעלה (פ"ט
ה"ח) שגזרו טומאה על סתם ידיים שלא נשמרו שמירה
מעולה לשם טהרת תרומה, ויש קטן שיודע להישמר
מלנגוע בטומאה אבל לא לשמור שמירה מעולה את ידיו
עד כדי שלא תהיינה כסתם ידיים (רש"י סוכה מב, א).
67) אם נגעו בידיו. 68) אם הוא יודע לשמור את גופו
ואת ידיו. 69) אומרים לו שצריך לשמור אותם בטהרת
תרומה, אבל אין מוסרים לו תרומה ממש, שמא לא ישמור
אותם כראוי ותיטמא. 70) מתבוננים ומסתכלים כיצד הוא
שומר.
- פֶּרֶק שִׁבְעָה עָשָׂר**
- 1) יבאר כזית מן המת בפי העורב ספק האהיל על האדם או
לא ברשות היחיד. הממלא בכלי שיש לו אזניים ונתן
בעשרה כלים או המערה מכלי לכלי ונמצא השרץ בתחתון.
הזולף את הבור וממלא ממנו חביות וכו'. הקורץ מיקרצת
מן העיסה ונמצא שרץ במיקרצת או אוכל טמא שנמצאה
גרעינה שלה בתוך הכיכר או על גבי תבשיל רותח וכו'. היו
בבית אוכלין טמאים וטהורים ונמצאה גרעינה בבית וכו'.
- א. כְּזִית² מִן הַמֵּת בְּפִי הָעוֹרֵב, סִפְקָ הָאֵהִיל³ עַל
הָאָדָם וְעַל הַכִּלִּים בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד סִפְקָ שְׂלֵא הָאֵהִיל
הֲרִי הָאָדָם טָמֵא מִסִּפְקָ, וְהוּא שִׁיְהִיָּה בּוֹ דַּעַת
לְשֹׂאֵל⁴, וְהַכִּלִּים טָהוֹרִים, מִפְּנֵי שְׂאֵין לֵהֵן דַּעַת
לְשֹׂאֵל. וְכֵן הַמְּמַלֵּא⁵ בְּכָלִי וְנִתַּן בְּעֶשְׂרֵה כִּלִּים⁶
וְנִמְצָא הַשֶּׁרֶץ בְּאֶחָד מֵהֶן⁷ - הוּא טָמֵא⁸ וְהַכִּלִּים⁹
טָהוֹרִין, אֵף עַל פִּי שֶׁכֵּלֶן סִפְקָ שְׂמָא הַשֶּׁרֶץ בְּכָלִי
שְׂמַלָּא בּוֹ הִיָּה תַּחֲלָה¹⁰, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כִּלִּים וְאִין בִּהֶן

האפשרות שהשרץ היה בבור אינה מכריעה לטומאה ודאית של הדלי. [ולא נטמא ממשקין הטמאים שבתוכו, מפני שספק משקין לטמא אחרים - טהור, לא החמירו חכמים כל-כך ותולים שבכלי היה]. (18) ולא בדלי. (19) מתקבל על הדעת, שהאזנים עיכבו את השרץ ונגעו בו ונטמא הדלי, ואין אנו תולים שהיה בכלי, מהטעם שאמרנו למעלה, שיותר מתקבל על הדעת שבבור היה השרץ. ויוצא מזה, שדלי אחד ודאי טמא ואין אנו יודעים איזהו, ולפיכך מטמאים את כולם. וכל זאת כשלא ידוע מאיזה דלי שפך לכלי שנמצא בו השרץ, אבל כשאנו יודעים זאת - הרי אין טעם לטמא את תשעת הדליים האחרים. (20) אינני יודע לפרש למה כל הכלים טמאים. הרי לתשעת הכלים לא הגיעה הטומאה? (תמיהה זו השמיע כבר ה'כסף משנה' ולא מצא לה יישוב). (21) כאן - בשני כלים - ספק השקול הוא, אם היה השרץ בכלי העליון או בתחתון, ואין כל סברא מכריעה לכאן או לכאן.

ב. קפה²² שששתמש בה בטהרות ונמצא בה שרץ²³, אם יש לה שולים, או אֲזָנִים²⁴ אף על פי שאין לה שולים²⁵ - הרי כל הטהרות שששתמשו בה טמאות²⁶. אפילו היתה בדיוקה²⁷ ומכסה, שמא עם הגבחה ידו מן הבדיקה נפל השרץ²⁸. ואפילו נשתמש בה בטהרות בזוית זו וטלטלה לזוית אחרת ונמצא בה השרץ - פלן טמאות²⁹; לפי שמחזיקין טמאה במקום למקום³⁰ לתלות, אבל לא לשרף.

(22) חבית שנותנים בה פירות. (23) אחר שהוציא את הטהרות. (24) ראשי קרשי החבית כפופים כלפי תוכה, ראה למעלה הערה ט. (25) וכשהיא מונחת לארכה אפשר להניח בה פירות. (26) כרבי יוחנן, בנדה ג, ב. והטעם, שאנו אומרים: השרץ היה שם לפני שהוציא את הפירות, וכשהיטה את החבית, כדי להוריק את הפירות, עיכבו האוגנים את השרץ ונשאר בחבית. (27) לפני ששמו בה את הפירות, בדקה ולא היה שם שרץ. (28) לתוך החבית ולא הרגיש בו. (29) אסורות באכילה אם הן של תרומה, אבל אסור לשורפם, כמו שמסיים רבינו. (30) כשהעבירו טהרות ממקום למקום ונמצאה טומאה בכלי אחר העברתו, אנו מניחים שהיתה בכלי עוד לפני העברתו. ראה למעלה פט"ו ה"ו, שאין מחזיקים טומאה מזמן לזמן.

ג. הזולף³¹ את הבור³² וממלא ממנו חביות: אם היה משקיע כל חבית וחבית בבור וממלא אותן, ונמצא השרץ בראשונה³³ - פלן טמאות³⁴. נמצא באחרונה - היא טמאה וכלן טהורות; שאני אומר: אחר שמלא את הראשונות נפל שרץ לבור³⁵. הנה זולף בכלי ונותן לתוך החביות עד שמלאן, ונמצא השרץ באחת מהן - היא בלבד טמאה, וכלן טהורות; שאני אומר: בזה בלבד נפל השרץ³⁶ או הנה בזה עד שלא זלף לתוכה. לפיכך, אם הנה בודק כל חבית מהן ואחר כך נותן בה היין ומכסה אותה אחר שזולף לתוכה, ונמצא השרץ באחת מהן - פלן

1 דעת לשאל. ואם היה לפני שמלא בו אֲזָנִים¹¹,
2 הואיל ואפשר שיצאו המים ויתאחר בו השרץ¹² -
3 פלן טמאים¹³. וכן הממלא בעשרה דליים¹⁴ זה אחר
4 זה ונתן בעשרה כלים, מדלי אחד¹⁵ לכלי אחר, ואין
5 ידוע הראשון מן האחרון¹⁶, ונמצא השרץ בכלי
6 אחד מהן - הרי התשעה כלים עם עשרת הדליים
7 טהורים¹⁷; שאני אומר: שמא בכלי זה¹⁸ היה השרץ
8 מתחתלו. ואם יש לדליים אֲזָנִים¹⁹ - הרי כל הדליים
9 עם כל הכלים טמאים²⁰. המערה מפלי לכלי²¹
10 ונמצא השרץ בתחתון - העליון טהור, ואין אומרים
11 מהעליון נפל, אלא שמא בתחתון היה. מפני שהן
12 כלים ואין להן דעת לשאל. וכן כל פיוצא בזה.

(2 טהרות פ"ד מ"ד. (3) כזית מן המת המאהיל על אדם או כלים - נטמאו (הל' טומאת מת פ"א ה"). (4) ולא חרש, שוטה או קטן. [הר"ש משאנץ שואל, הלא טומאה בפי עורב פורח היא טומאה נזרקה שאינה מטמאה מספק? (ראה למעלה פט"ו ה").] ותיירץ שטומאת אוהל חמורה, ולא טיהרו בה ספק טומאה נזרקה]. (5) שם. (6) במשנה כתוב: "הממלא בעשרה דליים", ומפרש רבינו שמילא אותו הדלי עצמו עשר פעמים (וכן פירש בנדה ג, ב) ואחרי כל מילוי שפך כל המים שבדלי לכלי אחר. (7) באחד הכלים ששפך לתוכם. (8) הכלי שנמצא בו השרץ. (9) תשעת הכלים האחרים שנתמלאו והמים שבהם. (10) וזה מתקבל על הדעת, מפני ששרצים מתים מצויים יותר בבור מאשר בכלים ריקנים, ואף-על-פי-כן טהורים תשעת הכלים מפני שהשרץ שבדלי נופל לכלי ששפך לתוכו בראשונה. וסברא זו שקולה נגד הסברא ששרצים מצויים בבור ולא בכלים, ולפיכך אפילו אם נמצא השרץ בכלי האחרון, טהורים שאר הכלים מפני שספק זה נידון כספק השקול שהוא טהור באין בו דעת לישאל. [לא נתבאר דינו של הכלי שמילא בו. ומסתבר, שאם נמצא השרץ בכלי ששפך לתוכו בראשונה, נטמא הכלי שמילא בו, שהרי כאן מכריעה הסברא ששרצים מצויים בבור ואין כל סברא נגדית, כמובן, אבל אם נמצא באחד משאר הכלים גם כלי זה טהור מאותו הטעם עצמו שמטהרים את תשעת הכלים]. (11) נדה ג, ב. ושם כתוב "אוגנים", ופירש רש"י שפה כפופה כלפי פנים. שם אמר ריש לקיש זאת על הברייתא, ורבינו למד ממנו גם לדין שבמשנתינו. (12) ואפשר שנפל בשפיכה אחרונה. (13) מפני שאין כאן סברא נוגדת את הסברא המתקבלת על הדעת, שהשרץ היה בבור ונשאב בכלי שמילא בו. [לפי פירוש זה, מתיישבות שתי התמיהות של ה'כסף משנה' על בבא זו. ראה שם]. (14) ברייתא, נדה שם. (15) כן צ"ל. פירוש, לא נתן לשני כלים מדלי אחד. בדפוסים: אחר. (16) אינו יודע איזה כלי מילא ראשון, ואיזה מילא אחרון. (17) תשעת הכלים ברור שהם טהורים, שהרי לא הגיעו אליהם המים מדלי שהשרץ בתוכו. והדליים טהורים, שאפילו אם היה בבור ונשאב בדלי, לא נטמא מפני שזה ספק טומאה צפה (ראה למעלה פ"ד ה") ושמו לא נגע השרץ בדלי אלא יצא עם המים אגב שפיכה, ולפיכך גם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום א' כ"א אייר – ספר טהרה – הל' שאר אבות הטומאות קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

חוששים שמא נגע בהם השרץ (טהרות, שם). (47) זיתים אחדים מדובקים יחד, והשרץ לחוץ ביניהם. (48) משעת הוצאתם מהמעטן. (49) מפני שאין דרכם של זיתים להתדבק לגוש בזמן קצר שכזה. (50) פירוש, במשך שלושת הימים.

ה. הקורץ⁵¹ מקרצת⁵² מן העֶסֶה וּנְמָצָא שָׁרֵץ בַּמְקָרֶצֶת⁵³ - הַמְקָרֶצֶת לְבִדָּה טִמְאָה⁵⁴. נְמָצָא בְּעֶסֶה - הָעֶסֶה לְבִדָּה טִמְאָה⁵⁵. נְמָצָא בְּתוֹךְ הַמְקָרֶצֶת - אֵף הָעֶסֶה טִמְאָה⁵⁶.

(51) חותך או תולש. תוספתא, שם. (52) חתיכת עיסה. (53) על גבה, במקום הנראה לעין. (54) שאנו אומרים על המקרצת נפל. (55) והמקרצת טהורה. אנו תולים, שהשרץ נפל לעיסה אחר שנטל את המקרצת. כחכמים, שם. (56) מתקבל על הדעת שלעיסה נפלה, שאם נפלה על המקרצת לא היתה שוקעת כל-כך במקרצת (ביאור הגר"א בתוספתא).

ו. אֶכֶל טִמְאָה⁵⁷ שֶׁנְמָצָא גִרְעִינָה שְׁלֹשָׁה⁵⁸ בְּתוֹךְ הַכֶּפֶר אוֹ עַל גְּבִי תִבְשִׁיל רֹתַח, אֵף עַל פִּי שְׁאִין עֲלִיָּה מִשְׁקָה טוֹפֶחַ⁵⁹ - הָרִי הֵן⁶⁰ טִמְאִים⁶¹; שְׁאִי אוֹמֵר: הָאֶכֶל כֵּלּוּ נָפֶל שָׁם וְנִמְוָח בְּתוֹךְ הַכֶּפֶר אוֹ מִחֲמַת הָרְתִיחָה וְנִשְׁאַרָה גִרְעִינָתוֹ. נְמָצָאת הַגִּרְעִינָה עַל גְּבִי הַכֶּפֶר אוֹ בְּתוֹךְ תִּבְשִׁיל צוֹנָן - הָרִי אֵלּוּ טְהוֹרִין, אֵף עַל פִּי שֵׁשׁ עֲלִיָּה מִשְׁקָה⁶²; שְׁאִי אוֹמֵר: גִּרְעִינָה זוֹ לְבִדָּה נִפְלָה אַחֵר שְׁאֵבֵד הָאֶכֶל מִעֲלִיָּה, שְׁהָרִי אֵינָה מְטִמְאָה.

(57) תוספתא, שם פ"ד ה"ו. (58) גרעין של תמרה או של זית וכדומה. [מצאנו כמה פעמים בתלמוד "גרעינה" במקום "גרעין" (משנה יומא – כמוה וכגרעינתה: עוקצין פ"ב מ"ב – גלעינה של רותב, ובתוספתא כאן – גרעינה של גפת]. (59) משקה שיש בה כדי להרטיב את הנוגע בה. (60) הכיכר והתבשיל. (61) אף-על-פי שגרעינה יבישה אינה טמאה. (62) אין אנו אומרים שמשקה זה בא מן האוכל הטמא. [בתוספתא שם, שנינו: "גרעינה של גפת טמאה (גפת = פסולת של זיתים אחר סחיטתם) שנמצאת בתוך הכיכר או על גבי תבשיל רותח, אף-על-פי שאין עליה משקה טופח – טימאתה. נמצאת בתוך כיכר צונן או על גבי תבשיל צונן אע"פ שיש עליה משקה טופח – טהורה". ופירשה רבינו כמבואר למעלה. והגר"א בביאורו לתוספתא מפרש, שמכוח הלחץ בשעת סחיטת הזיתים, נבלע קצת שמן בגרעין וכשהוא נתון על גבי דבר רותח הוא פולט את הבלוע בו ומטמא את הנוגע בו, אבל בצונן אינו פולט. ולפירושו, רצוי לגרוס בתוספתא: "על גבי כיכר או על גבי התבשיל".]

ז. הַיּוֹצֵא⁶³ בְּפִית אֶכְלִין טִמְאִין וְאֶכְלִין טְהוֹרִים וְנִמְצָאת גִּרְעִינָה בְּפִית⁶⁴ - הוֹלְכִין אַחֵר הָרֹבֵץ⁶⁵. וְכֵן אִם הָיוּ⁶⁶ דָּמִים טְהוֹרִים וְדָמִים טִמְאִים בְּתוֹךְ הַפִּית וְנִמְצָא דָם עַל הָאֶכֶל - הוֹלְכִים אַחֵר הָרֹבֵץ. מַעֲשֵׂה הָיָה בְּכֶפֶר שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנְמָצָא עָלָיו דָּם, וְכָא מַעֲשֵׂה

טִמְאוֹת³⁷. וְכֵן אִם נְמָצָא הָשָׁרֵץ בְּבוֹר אוֹ בְּכִלִּי שְׂוֹלֵף בּוֹ - הֵכֵל טִמְאָה³⁸.

(31) טהרות פ"י מ"ז. (32) הבור מלא יין או שמן, והוא מעביר את המשקה קימעה קימעה לחביות. (33) אחר שמילא את כולן. (34) בין אם השרץ היה בבור או אם היה בחבית הראשונה לפני ששאב בה – נטמא כל היין שבבור, ואין אנו אומרים שנפל לחבית אחר השאיבה, מפני שמחזיקים טומאה מזמן לזמן, ואפילו אם בדק את החביות לפני השאיבה ולא מצא שרץ – תולים שלא בדק יפה, וכששאב טימא השרץ את כל היין שבבור. (35) או היה בחבית זו. מובן שאם נמצא באמצעות, טמאות כל החביות שנשמטו אחריה. (36) נתבאר בהלכה א. (37) ברור הדבר, שהשרץ היה בבור. (38) מחזיקים טומאה מזמן לזמן, ואומרים שהשרץ היה בכלי מתחילת השאיבה.

ד. הִיָּה³⁹ קוֹצָה⁴⁰ יְזִיתִים מִן הַמַּעֲטָן⁴¹ וּמַעֲלָה אוֹתָן לַגָּג⁴², וְנִמְצָא הָשָׁרֵץ בְּגֵג - יְזִיתִים שֶׁבַּמַּעֲטָן טְהוֹרִים⁴³. נְמָצָא בַּמַּעֲטָן - הַמַּעֲטָן טִמְאָה⁴⁴. נְמָצָא בֵּין כֶּתֶל לְיְזִיתִים⁴⁵ - הַיְזִיתִים טְהוֹרִים⁴⁶. נְמָצָא הָשָׁרֵץ בְּתוֹךְ גּוֹשׁ שֶׁל יְזִיתִים⁴⁷ וְהַגּוֹשׁ בְּגֵג: אִם בְּתוֹךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים⁴⁸ - אֵף הַמַּעֲטָן טִמְאָה, שְׁאִי אוֹמֵר: גּוֹשׁ זֶה מִן הַמַּעֲטָן עָלָה וְהָשָׁרֵץ בְּתוֹכוֹ⁴⁹; וְאִם נְמָצָא אַחֵר שְׁלֹשָׁה יָמִים מִשְׁהַעֲלָה הַיְזִיתִים לַגָּג - הָרִי הַמַּעֲטָן טְהוֹר, שְׁמָא בְּגֵג נִתְקַבְּצוּ וְנַעֲשׂוּ גּוֹשׁ בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשָׁה יָמִים⁵⁰.

(39) תוספתא, טהרות פ"א ה"א. (40) מלקט. (41) "כשמוסקים (קוטפים) את הזיתים נותנים אותם בחפירה שהוכנה לכך, כדי שיתרככו ויוציאו הרבה שמן בשעת סחיטתם. וחפירה זו נקראת מעטן" [רבינו בפירושו לטהרות פ"ט מ"א. והר"ש שם מפרש, כלי שנותנים בו הזיתים]. (42) כדי שתתייבש הזיעה שעליהם. (43) אנו אומרים שהשרץ לא היה במעטן אלא נפל על הזיתים שבגג. [ואין זה דומה לדין קופה שנשתמש בה בטהרות שבהלכה ב, שמחזיקים ממקום למקום, מפני שהקופה עצמה אמנם וזה ממקומה, אבל הטהרות והשרץ לא עזבו את מקומם שבתוך הקופה, ולפיכך זה כעין מזמן לזמן שמחזיקים טומאה. אבל כאן הזיתים עזבו מקומם שבמעטן, וכגון זה אין מחזיקים טומאה. ראה 'תפארת ישראל' טהרות פ"ט 'יכין' אות סד]. (44) והזיתים שבגג טהורים, מפני שאנו תולים שהשרץ נפל למעטן אחר שהעלה הזיתים לגג. כחכמים בתוספתא, שם. ואף-על-פי שמחזיקים מזמן לזמן, זה רק כשלא טילטל ממקומו את הדבר שנולד בו הספק, אבל אם טילטל אותו הרי זה כעין ממקום למקום. [ב'סוף משנה' מתפלא, למה פסק רבינו כחכמים בתוספתא שם נגד ה'סתם משנה' בטהרות (פ"ט, מ"ט)? והלא כלל בדינו (יבמות מב, ב) סתם במשנה ומחלוקת בברייתא, הלכה כסתם? ואולי מפני שבתוספתא - רבי הוא היחיד החולק על חכמים בדין זה, סובר רבינו שיש לראות את המשנה כדעת רבי לברו שסידר את ה'סתם']. (איני יודע לפרש, מה בין זה לדין נמצא בבור בהלכה ג). (45) ואינו נוגע בזיתים. (46) ואין

- 1 לפני חכמים וטהרה. שאפלו נאמר: דם שרץ
2 הוא, הריני אומר: דם שרץ חי הוא, שהוא טהור.

(63) תוספתא, שם. (64) בכיכר או על תבשיל רותח, ואין
אנו יודעים אם הגרעינה מאוכל טמא או טהור. (65) אם
רוב האוכלין שבבית טמאים נטמאו הכיכר והתבשיל, ואם
הרוב טהורים - הם טהורים (ראה ביאור הגר"א וזר זהב/
שם). (66) תוספתא, שם פ"ו ה"א.

- 3 ח. עיר⁶⁷ שיש בה נבלות ושחוטות - בשר הנמצא
4 בה⁶⁸ הולכים אחר הרב⁶⁹. וכן אם היה הנמצא בה
5 ספק שרץ ספק צפרדע - הולכין אחר הרב שיש
6 באותה העיר באותו הזמן. זה הכלל: בנמצא⁷⁰ הלך
7 אחר הרב.

(67) שם. (68) מושלך בחוץ. (69) בין לקולא ובין
לחומרא. פסק כחכמים נגד דעת רבי שמעון בן גמליאל
האומר שאפילו רוב שחוטות - טמא, מפני שנבילות
מושכות שכיחות יותר משחוטות מושלכות. (70) להוציא
בשר שהוא במקומו המיוחד לו, כגון במחסן או בחנות,
שדנים בו דין מחצה על מחצה (ראה הל' מאכלות אסורות
פ"ח ה"א).

- 8 ט. האשה⁷¹ שמגבבת גבבא⁷² בחצר, ונמצא שרץ
9 בתוך גבבא - הרי זו טהורה, שאין השרץ מטמא
10 במשא⁷³. נמצא על גבי גבבא - הרי זו טמאה, שמא
11 נגע בה. היתה כוכרת⁷⁴ בכבדה ונמצא שרץ בתוך
12 הפירות שפכרה - הרי זו טהורה⁷⁵. נמצא על גבי
13 הכבדה - הרי זו ספק טמאה, שמא נגע בה, וכל
14 ספק ברשות היחיד - טמא, כמו שבארנו⁷⁶.

(71) שם פ"ג ה"ג. (72) בפירושו למשנה, שבת פ"ג, מפרש
רבינו: גבבא - זבל השדות. ונראה שהתכוון לחלק
השיבולת שנשאר בקרקע אחר הקצירה והוא משמש זבל
לשדה. (73) אלא במגע, ואנו אומרים שלא נגעה בו.
(74) מנקה גרעינים. (75) אין דרכה של אשה לנגוע בפירות
שבכברה. (76) למעלה פט"ז.

יום ב' כ"ב אייר ה'תשע"ח

פרק שמונה עשר

- (1) יבאר שכל מה שאתה יכול לרבות ספיקות וספק ספיקות
ברשות היחיד - טמא, ברשות הרבים - טהור וכישר.

- 15 א. כל שאתה יכול לרבות ספקות וספקי ספקות,
16 ברשות הרבים - טהור, ברשות היחיד - טמא. כיצד?
17 נכנס למבו⁷⁷ והטמא בחצר, ספק נכנס לחצר ספק
18 לא נכנס; טמאה בפית, ספק נכנס לפית ספק לא
19 נכנס; ואפלו נכנס, ספק שלא היתה שם ספק היתה
20 שם; ואם תאמר היתה שם בעת שנכנס, ספק יש בה
21 בפעור ספק אין בה; ואם תאמר יש בה, ספק שהיא
22 טמאה ספק אינה טמאה; ואפלו היא טמאה, ספק

(13) אחר שעבר עליו הרגיש בו. (14) מתקבל על הדעת
שנגע. נדייק רבינו וכתב "שחזקתו שנגע" ולא כתב "וודאי
נגע", מפני שהמדובר כשיש אפשרות שהיא שלא נגע, כגון
שנטה לצדי דרכים, אבל אין הדבר מתקבל על הדעת,

(2) שחצרות הבתים פתוחות לתוכן. (3) התוספות בבא
בתרא נה, ב דיבור המתחיל רבי (הראשון) בשם רבינו תם
נימקו: מפני שדין ספק טומאה ברשות היחיד למדו מסוטה
ושם אפילו ספק אחד היה מספיק, כדי לטהר את האשה
מפני חזקת כשרות, אלא שהתורה אוסרת אותה ולפיכך אין
הבדל בין ספק אחד להרבה ספיקות. ונתבאר כבר למעלה
בפרק ט"ז, שכל דיני ספק טומאה למדנו מסוטה, שהתורה
קראה לזנות - טומאה.

- ב. תשעה צפרדעים ושרץ אחד ביניהן ברשות
היחיד, ונגע באחד מהן ואינו יודע אי זהו - ספקו
טמא. תשעה שרצים וצפרדע ביניהן ברשות הרבים
ונגע באחד מהן - ספקו טהור. זה הכלל: כל ספק
ברשות הרבים - טהור, עד שלאמר נטמאתי בנדאי⁷⁸;
וכל ספק ברשות היחיד - טמא, עד שלאמר ודאי
שלא נטמאתי. לפיכך, עצמות המת⁷⁹ ועצם נבלה⁸⁰
ברשות הרבים, או גוש מארץ טהורה וגושים מבית
הפרס⁸¹ או מארץ העמים⁸², ונגע באחד מהן או
הסיט⁸³, ואין ידוע במה נגע מהן⁸⁴ ובמה⁸⁵ הסיט;
פזית מן המת ופזית מן הנבלה, והאהיל על אחד
מהן, ואין ידוע על אי זה מהן האהיל; שני שבילין,
אחד טהור ואחד טמא⁸⁶, הלך באחד מהן ואין ידוע
באי זה הלך; או שנגע באדם זה בדרך, ואין ידוע
אם הוא טמא או טהור; או שהיו שני אנשים, אחד
טמא ואחד טהור, ונגע באחד מהן ואין ידוע באי
זה מהן נגע - בכל אלו הספקות טהור.

(4) ואפילו רוב לטומאה - טהור. (5) שמתמאים במגע
ובמשא בשיעור כשעורה (הלכות טומאת מת פרק ב הלכה
ט). (6) שאינה מטמאה כלל. (7) שדה שנחרש בה קבר
וחכמים גזרו עליו טומאה. (8) גוש אדמת חוץ לארץ,
שהוא לארץ ישראל, היא מטמאה מדרבנן. (9) הזיוז. דין
היסט כדין משא, וגושים אלה מטמאים במשא. (10) אם
בגוש הטמא או בטהור. (11) פירוש, או במה. (12) כגון
שביל העובר בבית הקברות (רבינו בפירושו למשנה).

- ג. המוצא מת משפכ⁸⁷ לרחבו של דרך אם היה
שלם והוא מן הקצה אל הקצה - הרי זה טמא
לתרומה, שחזקתו שנגע⁸⁸; היה לו מקום לעבר, או
שהיה משבר ומפרק שאפשר שעבר בין שוקיו
ויפרקו - הרי זה טהור. ואם היה קצר לכל רחב
הדרך - הקצר מצרפו⁸⁹, והעובר שם⁹⁰ טמא. שאין
זה כשאר ספקות, אלא חזקתו שנגע.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ב' כ"ב אייר - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

העיר טמאין²⁷ - בגדיו מדרס, ואם רב העיר טהורים²⁶
- הרי הוא טהור.²⁷

(24) ואין אנו יודעים אם הוא טהור או טמא. (25) ביושב.
(26) כדין ספק רוקים. (27) זבים. [אמנם זה כמעט מן
הנמנעות שרוב תושבי העיר יהיו זבים, אבל אי אפשר
לפרש אחרת, שהרי עם הארץ אין גופו מטמא מדרס, ומה
שגזרו טומאת מדרס על בגדיהם הוא מפני שאשתו נידה
יושבת עליהם, ואין לפרש שהכוונה לרוב גויים שדינם
כזבים, שהרי טומאת גויים היא מדרבנן ואין שורפים עליה.
וכן פירשו הברטנורה ובעל תוספות יום טוב].

ז. מי שאבד לו פלי ומצאו ברשות היחיד - הרי זה
טמא מדרס וטמא טמא מת. אבד לו ברשות הרבים
ומצאו ברשות הרבים: אם אבדו ביום ומצאו לבו
ביום - טהור; אבד ביום ומצאו בלילה, בלילה
ומצאו ביום, או שאבד ביום ומצאו ביום של אחריו
- הרי זה בחזקת טמא. זה הפלל: כל שעבר עליו
הלילה או מקצתו - טמא.³⁴

ח. הניח פלי או שכחו ברשות הרבים, אף על פי
שעבר עליו הלילה - טהור. הניחו או שכחו ברשות
היחיד - הרי זה טמא מדרס וטהור מטמא מת.
ומפני מה לא החמירו בשוכח ומניח כמאבד? מפני
שאינו דבר מצוי תמיד, לא גזרו עליו.³⁹

ט. המאבד ומצא בתוך הבית - הרי זה טהור, מפני
שהוא בחזקת שמוור.⁴¹

י. השוטח פלים ברשות הרבים - הרי אלו טהורין;
וברשות היחיד - טמאים, שמא נגעו בהן טמאים.
ואם היה משמרן - טהורים. נפלו והלך להביאם -
טמאים, מפני שנגעלמו מעיניהם. וכן מי שאבדו פליו
ברשות היחיד ומצאן אפלו בו ביום - הרי הן מדרס
וטמא מת, כמו שבארנו.⁴⁷

יא. שוטה אחת בעיר או נכרית - כל הרקין שבעיר
בחזקת טמאה לעולם בכל מקום.⁴⁹

יב. מי שדרסה אשה על בגדיו או שישבה עמו
בספינה: אם מפירתו שהוא אוכל בתרומה - פליו
טהורין, ואם לאו - ישאלנה.⁵²

יג. מי שישן ברשות הרבים ועמד - פליו טהורים.⁵³

יד. נגע ברשות הרבים באחד בלילה ואין ידוע אם
חי אם מת, ובשחר עמד ומצאו מת - הרי זה טמא,
שכל הטמאות פשעת מציאתן. ואם ראוהו חי
בערב, ובשחר מצאו מת - הרי זה ספק ברשות
הרבים וטהור.⁵⁸

ולפיכך טמא אף על פי שספק טומאה ברשות הרבים טהור.
וכל זה לתרומה, ולנוזיר ועושה פסח נתבאר הדברים
בהלכות קרבן פסח פרק ו הלכה י"א ובהלכות נזירות פרק
ט הלכה י"ח והלכה י"ט. ואין לפרש חזקה זו כמו סתם
חזקה בכל מקום, שהרי רוב עדיף מחזקה ואינו מכריע
לטמא, כמבואר בהלכה קודמת ומכל שכן חזקה.
(15) מצרף את כל החלקים וכאילו הקבר מלא טומאה.
(16) ואפילו הוא יודע שלא נגע במת ושעבר במקום, שאין
שם כלום מן המת.

ד. שרץ שנמצא במבוי - מטמא למפרע עד העת
שיאמר: בדיקתי את המבוי הזה ביום פלוני ולא היה
בו שרץ¹⁷. אפלו בבדו¹⁸ ולא בדיקו - הרי זה מטמא
למפרע מקדם הפבוד. במה דברים אמורים?
שמצאו יבש; אבל אם מצאו לח - אינו מטמא
למפרע אלא עד שעה שאפשר שימות בה ויהיה
עתה לח בעת שנמצא¹⁹.

(17) ואינו מטמא אלא משעת הבדיקה ואילך, שהרי שרץ זה
הגיע לכאן אחר הבדיקה. (18) אין אנו אומרים, הכיבוד
היה מעביר את השרץ אילמלי היה כאן. (19) כרבי שמעון
שם. [בפירושו למשנה מסיים רבינו: "ואין הלכה כרבי
שמעון" וכאן חזר בו ופסק כמותו, מפני שרבי אלעזר (שם)
עמוד ב) מבאר את דבריו].

ה. שני רקין ברשות היחיד, אחד טהור ואחד מן
הרקין הנמצאים שגזרו עליהן טמאה כמו שבארנו,
ונגע באחד מהן או הסיטו ואין ידוע אי זהו -
תולין²⁰ עליו את התרומה, מפני שהן שני ספקות²¹:
ספק בטהור נגע ספק בנמצא; ואם תאמר בנמצא,
ספק שהוא טמא ספק שהוא טהור. היו שני הרקין
ברשות הרבים: אם היו נגובין ומנחין שם ונגע
באחד מהן - ספקו טהור; נשא אחד מהן - תולין
עליו, שהרי משנשאו אינו מנח ברשות הרבים; וכן
אם היה אחד מהן לח ונתלה בו הרק הלח - תולין
עליו, שהרי אינו מנח ברשות הרבים כדי שיהיה
ספקו טהור, אלא הרי הוא על בגדו. כבר בארנו,
שאם נגע ברק הנמצא או נשאו או הסיטו בכל
מקום²² - שורפין עליו את התרומה, בבית הפרס
וכיוצא בה ששורפין על ודאי מגעין²³ בכל מקום.

(20) לא אוכלים ולא שורפים. (21) לא ביאר רבינו אם גם
באותם הספיקות שנמנו למעלה בהלכה א תולין ולא
שורפין, או לא אמרו תולין אלא בטומאות שעיקרן מדרבנן.
כגון רוקים ובית הפרס. (22) בין ברשות היחיד ובין
ברשות הרבים. (23) אלה הם מששת הספיקות שגזרו
חכמים לשרוף עליהם תרומה וקדשים שנמנו שם.

ו. מי שישב ברשות הרבים ובא אחד²⁴ ודרס על
בגדיו או שרקק ונגע בו²⁵ הרק - על רקו שורפין
את התרומה²⁶, ועל בגדיו הולכין אחר הרב: אם רב

מהן טמאה ודאי, אלא שאין אנו יודעים איזו. (11) אף-על-פי שהוא אינו שואל על שתיהן בבת אחת, ואפילו אם שאל כבר על הטהרות הראשונות, והחכם טיהר אותן. (12) ואי-אפשר לטהר טמא ודאי. (13) והראשונות קיימות. (14) גירסת אליהו רבא במשנתנו - טהורות, וכן שנינו בתוספתא שם פ"ו ה"ג. ורבינו מקיים את הגירסא שלפנינו במשנה. וכן גורס הרא"ש, ומבאר שכל זמן ששתיהן קיימות, אין לטהר אף אחת מהן, אף-על-פי שהשניות טמאות ודאי (ראה השלמות). (15) שם מ"ד. (16) שאינו מטמא. (17) גם בשני שבילין - המדובר ברשות הרבים, כמו שנתבאר למעלה בהערה ג. אבל ברשות היחיד - כל הספיקות טמאים, ורבינו לא מצא לנחוץ להודיע זה בפירוש, מפני שסתם שבילים רשות הרבים הם.

ב. שני שבילין¹⁸, אחד טמא ואחד טהור, הלך באחד מהן ועשה טהרות, ובא חברו והלך בשני ועשה טהרות: אם באו ונשאלו זה אחר זה - מורין לכל אחד מהן בפני עצמו שהוא טהור; באו שניהן כאחד, או שבא האחד ושאל עליו ועל חברו¹⁹ ואמר: שנים היינו ובשני השבילים הלכנו ושתי טהרות עשינו - הרי שניהם טמאין, וטהרות שעשו נשרפות²⁰. וכן²¹ אם נטמאו בטמאה קלה. כיצד? שני כפרים²², אחד טמא ואחד טהור, אכל את אחד מהם²³ ועשה טהרות, ובא חברו ואכל את השני ועשה טהרות: אם נשאלו זה אחר זה - שניהן טהורין, מפני שהן ספק דברי סופרים²⁴, שהוא מקלל הספקות שטהרו חכמים, כמו שבארנו²⁵; נשאלו שניהן כאחת או שנשאלו עליו ועל חברו - שניהן טמאין מספק, וטהרותם נשרפות, שהרי ודאי אחת מהן טמאה. ואפלו כבר אחד²⁶ טמא שנתערב במאה כפרות טהורין - כלן טמאין²⁷ וישרפו.

(18) שם מ"ה. (19) רבא, בפסחים י', א מפרש את מחלוקתם של ר' יהודה ור' יוסי במשנתנו, בשאל על עצמו ועל חברו, ופסק רבינו כר' יוסי שאמר - טמאים. (20) באדם אחד, שנינו במ"ג "תלויות", ובשני בני אדם שנינו "טמאים". ומשינוי לשון זה, למד רבינו שדינן כטמאות ממש. ולא נתבאר טעמו של הבדל זה, וההגיון מחייב להחמיר יותר באדם אחד, כשם שהחמרנו בשאל בזה אחר זה, שכולן תלויות. [ב'תוספות חדשים' שבגליון המשניות, מפרש מה שאמרו במשנה "טמאים" הכוונה לשני האנשים, אבל הטהרות תלויות. אולם רבינו כותב "וטהרות שעשו נשרפות".] (21) שם מ"ו. (22) לשון המשנה. (23) ונתבאר למעלה (פ"א ה"א), שהאוכל אוכלין טמאים, פסול לאכילת תרומה מדרבנן. (24) לכאורה נימוק זה מיותר, שהרי גם בטומאה דאורייתא פסק כן. הרגיש בזה המשנה-למלך, ופירש שרבינו התכוון לרמוז בזה שגם ברשות היחיד טהור. (25) למעלה פט"ו ה"א. (26) זה המשך הנימוק למה נשרפות. ובתוספתא שם הלכה ד, הגירסא: "שאפילו" כבר אחד וכו'. (27) דברי ר' יוסי בתוספתא שם ה"ד.

טו. המספן ברשות היחיד ונתעלה, ואין ידוע אם מת או עדין הוא חי, והוציאנוהו לרשות הרבים וחזרו והכניסוהו לרשות היחיד: כשהוא ברשות היחיד - ספקו טמא, וכשהוא ברשות הרבים - ספקו טהור. מעשה באחד שהיה מספן והוליכוהו מעיר לעיר במטה, והיו כתות מתחלפות תחתיו, ובאחרונה נמצא מת, ולא טמאו חכמים אלא פת אחרונה בלבד.

טז. טמא שהיה עומד ומדבר על הבור ונתזה צנורא מפיו, ספק הגיע לבור ספק לא הגיע: אם היה בור של שמן - ספקו טמא ברשות היחיד; ואם היה בור של יין - ספקו טהור בכל מקום, מפני ששפת הבור קולטת.

פרק תשעה עשר

(1) יבאר שני שבילים, אחד טהור ואחד טמא, והלך באחד מהם ואינו יודע באי זה הלך וכו'. ודין שני שבילים, אחד טהור ואחד טמא, והלך באחד מהם ועשה טהרות וחבירו הלך בשני ועשה טהרות וכו'. כיכר טמאה שנתערבה בתשע כיכרות טהורות ובאו חמישה בני אדם ואכלו חמש כיכרות מהן וכו'. ודין שני שבילים, אחד טהור ואחד טמא, והלכו בהם שני אנשים, אחד טהור ואחד טמא וכו'.

א. שני שבילין², אחד טמא³ ואחד טהור⁴, הלך באחד מהן ואין ידוע באי זה מהן הלך⁵, ועשה טהרות ונאכל⁶, והזה שלישי ושביעי⁷ וטבל וטהר⁸, והלך בשני ועשה טהרות - הרי אלו טהורות⁹. אם קימות הראשונות¹⁰ - אלו ואלו תלויות¹¹, שבודאי שאחד מן הטהרות טמא¹². ואם לא טהר בינתיים¹³ - הראשונות תלויות¹⁴, והשניות ישרפו, שהרי הן טמאות בודאי, שזה טמא הוא, מפני שהלך בשני השבילין. וכן השרץ¹⁵ והצפרדע¹⁶ ברשות הרבים¹⁷ ואין צורתן נפרת ואין ידוע אי זהו השרץ, ונגע באחד מהן, ועשה טהרות ונאכלו, וטבל, ונגע בשני ועשה טהרות - הרי אלו טהורות. ואם קימות הראשונות - אלו ואלו תלויות. ואם לא טבל בינתיים¹⁸ - הראשונות תלויות, והשניות ישרפו.

(2) טהרות פ"ה מ"ג. (3) טומאת מת. (4) ושניהם ברשות הרבים. (5) פירוש, אם השביל שהלך בו הוא הטהור או הטמא, אבל יודע הוא באיזה שביל הלך. ואין לפרש הדברים כפשוטם, שאינו יודע באיזה שביל הלך, שהרי כתב לקמן "והלך בשני", ואם הוא אינו יודע באיזה שביל הלך בראשונה - מניין לו שעכשיו הלך בשני. (6) כדין, שספק טומאה ברשות הרבים - ספיקו טהור. (7) אע"פ שמן הדין הוא טהור - אומרים לו שלכתחילה יטהר עצמו (למעלה פט"ו ה"ט). (8) ששקעה החמה, ויצא מכלל טבול-יום שמתמא תרומה וקדשים (תוספות יום טוב). (9) מפני שאנו דנים עכשיו על טהרות השניות בלבד. (10) ואחת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ב' כ"ב אייר - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

החמה¹⁴; ובסילקין¹⁵ מלכים, שהוא בנין רחב הרבה
לעמד בו אנשי המרכבה¹⁶ ויש לו פתחים הרבה
פתחים לרשות הרבים; והפון, והוא הבנין הגדול
שיש לו שני פתחים זה כנגד זה וחצר, שהרבים
נכנסין בפתח זה ויוצאין בפתח אחר. וכן מבואות¹⁷
היורדים לים או לנהר, אף על פי שהן גדורין¹⁸
מקאן ומקאן, ורבים¹⁹ מטפסין ועולין בהן,
והבימוסות²⁰ והמרחצאות²¹ - הרי הן פרשות הרבים
לטמאה. וכן כל העזרה²² - פרשות הרבים לטמאה.

9) יש במציאות (סיגנון ערבי). (10) שם מ"ר-ט. (11) לא
כרמלית בלבד, שאינה רשות היחיד לשבת, אמרו שהיא
כרשות הרבים לטומאה, אלא ישנם גם מקומות שהם רשות
היחיד ממש לענין שבת ואעפ"כ הם רשות הרבים לענין
טומאה. (12) שם מ"ו. פירוש, מבוי מפולש (פתוח משני
צדדים) ובסופו בור או גת החוסמת את היציאה, ושכיל
עובר באותו מבוי שהולכים בו בני אדם לשאוב מן הבורות
(רבינו בפירושו לשנהג). (13) שטח גדול במישור שיש בו
הרבה שדות. (14) ובאים לשם פועלים לקצור את
התבואה, לאסוף ולדוש. בקעה כזו דינה כרשות היחיד
לשבת, אבל אין שם מקום להסתתר מעיני הפועלים.
(15) מלה יוונית. "מלך" ביוונית "בסיליאוס".
(16) הממונים על מרכבות המלך. (17) תוספתא פ"ז ה"ד.
(18) גדידות משני צידיהם המכבידות את הכניסה.
(19) פירוש, אם רבים. (20) צ"ל: והדימוסות. פירוש,
מרחצאות של מי מעיינות חמים, כגון חמי טבריה.
(21) תוספתא, שם פ"ז ה"ה. (22) שבבית המקדש (פסחים
יח, ב).

ד. גנות העיר²³ שדרה העיר עוברת עליהן - רשות
הרבים לטמאה.

(23) תוספתא, שם.

ה. הגנה²⁴, בזמן שהיא משתמרת²⁵ - רשות היחיד,
ובזמן שאינה משתמרת - רשות הרבים לטמאה. וכן
בסילקין גדולה²⁶, בזמן שפותחין אותה - רשות
הרבים לטמאה, ובזמן שנועלין אותה - רשות
היחיד לכל.

(24) שם. (25) בשעות מסוימות, שומרים עליה שלא ייכנסו
לה בני אדם. (26) שנעלת בלילה ונפתחת ביום.

ו. הפקעה²⁷ המקפת גדר בימות הגשמים - רשות
היחיד לשבת ולטמאה²⁸; ואם לא היתה מקפת -
הרי היא רשות היחיד לטמאה בלבד²⁹. ובקעה
שעברו³⁰ עליה בימות³¹ הגשמים³² - הרי היא רשות
היחיד לטמאה אפלו בימות החמה³³. ואלו הן
ימות החמה? משתעקר התבואה מתוכה. ואלו הן
ימות הגשמים? משתרד רביעה שנה³⁵. בין
העגולים³⁶ של ענבים לזוגין³⁷ - רשות הרבים
לטמאה³⁸.

ג. כפר טמא שנתערב בתשעה פפרות טהורין, וכאו
חמשה בני אדם²⁸ ואכלו חמשה פפרות מהן, וכאו
חמשה בני אדם אחרים ואכלו חמשה הנשארים -
הראשונים טמאים, מפני שאין להן אנשים אחרים
שיתלו בהן²⁹; והחמשה האנשים האחרונים
טהורין, מפני שהן תולין בראשונים³⁰.

(28) תוספתא שם ה"ה. (29) ומפני שכל התערובת טמאה,
כלמעלה בסוף ההלכה הקודמת - נטמאו, שהרי אכלו
אוכלין טמאים. (30) אנו אומרים שהראשונים שטימאנו
אותם - אכלו את הכיכרות הטמאות, והם אכלו את
הטהורות.

ד. שני שבילין³¹, אחד טמא ואחד טהור, והלכו
בהן שני אנשים, איש אחד טהור ואיש אחד טמא,
אפלו היה האחד תלוי - הרי זה הטהור תולה
בתלוי, ואומרין: זה הטהור הלך בשכיל הטהור
והרי הוא בטהרתו, וזה התלוי הלך בשכיל הטמא.
ואף על פי ששאלו שניהן כאחד.

(31) מימרא של ר' יוסי בר חנינא, נדה ס, א. המדובר ברשות
הרבים.

פרק עשרים

1) יבאר המקומות שהם רשות הרבים לענין טומאה. דברים
שהם ברשות הרבים אם דינם כרשות הרבים. וחמור ברשות
הרבים גבוה עשרה טפחים וטומאה עליו. ודין היה זה רוכב
על חמורו וזה רוכב על חמורו ומהלכים בדרך וכו'.

א. כל מקום שהוא רשות הרבים לענין שבת², כן
הוא רשות הרבים לענין טמאה³.

2) שאסרה תורה להוציא בשבת מרשות היחיד לרשות
הרבים, וכן להיפך. (3) שיהיה ספיקו טהור. אבל יש
דברים, שהם רשות הרבים לטומאה ואינם רשות הרבים
לשבת, כמו שיתבאר בהלכות הבאות.

ב. ארבע אמות⁴ הסמוכות לרשות הרבים - הרי הן
פרשות הרבים לטמאה⁵. וכן הפקמלית⁶, כגון הים
והאצטונית⁷ - הרי הן פרשות הרבים לטמאה⁸.

4) בבאבטרא יב, א. (5) מסוטה שנסתרה למדנו, שספק
טומאה ברשות הרבים (שאינה מקום סתירה) טהור, ולפיכך
כל מקום שאין בו סתירה - ספיקו טהור. (6) מקום שאינו
לא רשות הרבים ולא רשות היחיד, נקרא "כרמלית".
[מקורה של תיבה זו נתבאר ברמב"ם לעם' בהערות ספר
זמנים הל' שבת פ"ד ה"א]. (7) טהרות פ"ו מ"ו. פירוש,
אולם גדול, שהוא רכוש ציבורי וראשי הציבור רגילים
להתאסף בו לשם התייעצות, ופתחיו מכוונים זה כנגד זה.
(8) מפני שאי אפשר להסתיר בה.

ג. יש שם⁹ מקומות¹⁰, שאף על פי שהן רשות
היחיד לשבת - הרי הן פרשות הרבים לענין
טמאה¹¹. ואלו הן: השבילין המפלישין לשיחין
ולבורות ולגתות¹²; והפקעה¹³ המקפת גדר בימות

(45) לענין טומאה מכריעה העובדה, אם רבים עוברים במקום או לא. (46) מקום שאין בו ארבעה טפחים אורך על ארבעה רוחב, אינו רשות היחיד לשבת. (47) בתוך הענפים. (48) אף-על-פי שאין שם כשיעור האמור למעלה. (49) האדם העומד ברשות הרבים. (50) שאין בו כשיעור, ואינו רשות היחיד לשבת. (51) שאין רבים מצויים שם.

17 וְעֹנְכִים וְזִיתִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - מִקְבֵּל טֻמְאָה; וְכָל
18 שְׂאִינוֹ מִיַּחַד לְמֹאכֵל אָדָם - הֲרִי זֶה טְהוֹר וְאִינוֹ
19 מִקְבֵּל טֻמְאָה, אֲלֵא אִם בֶּן חֹשֶׁב עָלָיו וְיַחַד לְמֹאכֵל
20 אָדָם. וְזֶה וְזֶה אִינוֹ מִקְבֵּל טֻמְאָה עַד שְׂפִילָל תַּחֲלָה
21 בְּאַחַד מִשְׁבְּעָה מִשְׁקִין. וְזֶהוּ הַנִּקְרָא הַכָּשֵׁר. שְׁנֵאמַר:
22 וְכִי יִתֵּן מִים עַל זֶרַע.²

(2) ומסיים "ונפל מנבלתם עליו טמא הוא לכם", משמע, שאם לא ניתנו מים לא נטמא, ובתורת כהנים שמיני פרק יא הלכה ו מרבה שישה משקין המפורטים בהלכה הבאה.

23 ב. וְאֵלֹהֵי הַן הַשְּׂבָעָה מִשְׁקִין שְׂמִכְשִׁירִין אֶת הָאֹכְלִין
24 לְטֻמְאָה: הַמִּים, וְהַטֶּל, וְהַשֶּׁמֶן, וְהַיֵּין, וְהַחֶלֶב,
25 וְהַדֶּם, וְהַדְּבִשָּׁה.³ וְאִינוֹ מִכְשִׁירִין עַד שְׂפִילָה עַל
26 הָאֹכְלִין בְּרִצּוֹן הַבְּעָלִים. וְלֹא יִהְיֶה סְרוּחִין,
27 שֶׁהַמִּשְׁקָה הַסְּרוּחַ אִינוֹ מִכְשִׁיר.⁴ וְכִינֵן שֶׁהַכָּשֵׁר
28 הָאֵכָל, אֵף עַל פִּי שְׂיִבֵּשׁ וְהָרִי הוּא נָגוּב - הֲרִי זֶה
29 מִקְבֵּל טֻמְאָה.

(3) דבש דבורים. בתורת כהנים שם פרשתא ח הלכה א אמרו, שכל המשקין שאין להם שם לוואי (שם נוסף) מכשירים, להוציא מי תותים, מי רימונים וכדומה, אבל דבש דבורים אינו בכלל אלה שיש להם שם לוואי מפני שסתם דבש הוא דבש דבורים. במשנה ה שם שנינו, שמי רגליים, רוק ומי האף גם כן מכשירים, ולא מנאם רבינו כאן מפני שהם תולדות מים. (4) תורת כהנים שם הלכה ד: "אשר ישתה" פרט למשקה סרוח.

~ נקודות משיחות קודש ~

שלושה תנאים ציין הרמב"ם לטומאת אוכלין:

א: שיהיה אוכל מיוחד לאדם. ב: שיבלל תחילה באחד משבעת המשקין. ג. שלא יהיה מחובר לקרקע אפילו כשורש קטן (ריש פרק ב'). והסיבה הפנימית בזה שכל גדר הטומאה שייך רק במקום שיש קדושה או אפשרות לקדושה כי מצד טבע הבריאה הוקצבה לקליפות חיות מצומצמת מאוד, ולכן הם משתדלים להגיע למקום הקדושה ולקבל תוספת חיות על ידי שמורידים את האדם בקליפה ובטומאה.

אכילה במזון הרחב היא כל צרכי האדם, ומאכל אדם היינו צרכי נשמתו הם ענייני התורה ומצוותיו, ולכן רק אוכל המיוחד לאדם יכול לקבל טומאה כי יש בו תוספת קדושה. משקין, מורים על חסד והשפעה כי טבעם לעזוב מקום גבוה ולירד למקום נמוך ולהשפיע למטה מטה. ובנוסף, הם המוליכים את האוכל בגוף (שלכן אמרו חז"ל "אכל ולא שתה אכילתו דם").

ובעבודת האדם, כאשר עבודת ה' של יהודי היא כדבעי יש בו לחלוות המדבקות ומחברת את הסביבה ומשפיעה על הקרובים לו. ולכן, בסוג זה של "אוכל" רוצה הקליפה

גזעי האילנות ואינם מקבלים טומאה, וכן נייר אינו מקבל טומאה, ובכן נעשתה שמירה מעולה לכיכר של תרומה שלא יטמא. (68) ואין ידוע אם טהור לתרומה. (69) כמו בהכניס ידו לתוך הקופה. ואע"פ שהכפישה אינה רשות היחיד, ספיקו טמא מפני שהיא על כתיפו של אדם (כסף-משנה). ומה שאמרו "כרוך בסיב או בנייר" הכוונה להשמיענו רבנות, שאף-על-פי-כן חוששים אנו שמא נגע בכיכר עצמה.

1 יב. חמור⁷⁰ ברשות הרבים גבוה עשרה טפחים
2 וטמאה נתונה עליו, ספק נגע⁷¹ ספק לא נגע - ספקו
3 טהור. פשט ידו על גביו, ספק נגע ספק לא נגע -
4 ספקו טמא⁷². וכן סלע המנח ברשות הרבים גבוה
5 עשרה טפחים וטמאה נתונה עליו, ספק נגע ספק
6 לא נגע - ספקו טהור. עלה בראש הסלע⁷³, ספק
7 נגע ספק לא נגע - ספקו טמא.

(70) שם. (71) אדם. (72) מכיוון שהושיט ידו לאויר רשות היחיד. (73) לא נתבאר, למה בחמור כתוב "פשט ידו", וכאן כתב "עלה". ומשמע שפשט ידו אינו טמא.

8 יג. היה⁷⁴ זב רוכב על חמורו וזה⁷⁵ רוכב על חמורו
9 ומהלכין בדרך, ספק נגע בזב ספק לא נגע; תינוק
10 טמא מרכב על כתפו של אביו ותינוק טהור מרכב
11 על כתפו של אביו והלכו זה בצד זה, ספק נגע ספק
12 לא נגע; חבילה על כתפו והרדק מדבק בפתל⁷⁶, ספק
13 נגע ספק לא נגע; פלים שטוחין ברשות הרבים
14 למעלה מעשרה⁷⁷ והטמא עובר, ספק הסיט ספק לא
15 הסיט⁷⁸ - הפל טהור⁷⁹.

(74) שם ה"ג. (75) אדם טהור. (76) וספק רוקין טמא. (77) ומקום זה נידון כרשות היחיד. (78) הזיו. (79) ואפילו אם הוא זב שטמא בהיסט. מחלוקת רבי יעקב ורבי יוסי שם, ופסק כרבי יוסי, האומר "שכל שהוא דרך הילוכו – טהור".

בריש רחמנא דסייען

יום ג' כ"ג אייר ה'תשע"ח הלכות טמאת אוכלין

מצות עשה אחת, והיא דין טמאת אוכלין ומשקין והכשרן.

ובאור מצוה זו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) יבאר אוכל המיוחד למאכל אדם, ושאינו מיוחד אין מקבל טומאה. המשקין שמכשירים את האוכלין או אינם מכשירים. הדברים שאינם מקבלים טומאה אף על פי שבני אדם אוכלים אותם. הדברים שאם חשב עליהם בטלה דעתו או הזק מחשבה.

16 א. פל אוכל המיוחד למאכל אדם, כגון לחם וכשר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

11) ירושלמי מעשרות פרק א סוף הלכה ג. (12) אם יסחוט אותם לא יוציאו יין ושמן כדי שליש ממה שיוציאו כשיובשלו. (13) בירושלמי המובא למעלה אמרו שאינם מכשירים. ורבינו מוסיף ואומר, שאינם מקבלים טומאה, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת, שמשקה שאינו מכשיר אינו מקבל טומאה. וכן משמע בתורת כהנים שהבאנו למעלה.

- ו. אֱלוֹ דְּבָרִים¹⁴ שְׁאֵינָן מְקַבְּלִין טֻמְאָה אֶף עַל
פִּי שְׂבָנֵי אָדָם אוֹכְלִין אוֹתָן, לְפִי שְׁאֵינָן נֹאכְלִין
לְהֵנָּאת גּוֹפֶן¹⁵, אֶלָּא מִפְּנֵי שְׁנוּתָנִין טַעַם בְּמִאכְלֹת
אוּ מִפְּנֵי הָרִיחַ אוֹ הַמְּרָאָה. וְאֵלוּ הֵן: הַקֶּשֶׁט
וְהַחֲמֶס וְרֹאשֵׁי בְּשָׂמִים וְהַתִּיּאָה וְהַחֲלָתִית
וְהַפֶּלְפֶּלִין וְחִלּוֹת חֲרִיעַ¹⁶. וְכֵן כָּל פְּיוֹצָא בִּהֵן.

(14) פרק ג משנה ה. (15) ליהנות מגוף דברים אלה.
(16) כל אלה מיני תבלינים הם, שמשמשים בהם לשיפור הטעם או הריח או הגוון של התבשיל.

- ז. הַשֶּׁבֶת¹⁷ - סִתְמוֹ לְאַכִּילַת גּוֹפּוֹ כְּשֶׁאֵר יִרְקוֹת
הַשֶּׁדֶה; וְאִם חָשַׁב עָלָיו לְקַדְּרָה - אֵינוֹ מִתְטַמֵּא
טֻמְאָת אֶכְלִין¹⁸. וְהַשֶּׁבֶת מִשְׁנוּתָנָה טַעַם לְקַדְּרָה - הֵרִי
זוֹ כְּזֶבֶל¹⁹ וְאֵינָה מִתְטַמְּאָה טֻמְאָת אֶכְלִין.

(17) שם משנה ד. ופירש רבינו שם שהוא מין ירק שנקרא כן גם בערבית ועומד לאכילה כשהוא חי (על פי הגמרא נדה נא, ב: "סתם שבת לכמך עשויה"). ואם נותנים אותו בתבשיל יוצא ורובו לתוך התבשיל והנשאר הוא כפסולת שאינה ראויה למאכל אדם. (18) אם חישב עליו לקדירה הרי הוא כתבלין, ונתבאר למעלה שתבלינים אינם מקבלים טומאה. (19) נימוק למה אינו מקבל טומאה מפני החלק שאינו נימוח בקדירה ואינו כתבלין.

- ח. הַתְּמָרִים²⁰ וְהַגְּרוֹגְרוֹת²¹ שֶׁנִּתְּנָן לְקַדְּרָה כְּתַבְלִין -
עֲדִין הֵן מִתְטַמְּאִין טֻמְאָת אֶכְלִין עַד שִׁיפְסְדוּ מִלְּאֶכֶל
אָדָם²².

(20) תוספתא עוקצין פרק ג הלכה ח. (21) תאנים יבשות.
(22) בתוספתא שלפנינו כתוב: "שיפסלו ללכלב" ורבינו גורס כמו שכתב כאן, בהתאם לשיטתו לקמן פרק ב הלכה ד, שדבר שנפסל לאדם אינו מקבל טומאה. ולפני שנפסלו מקבלים טומאה ואין המחשבה מועילה להוציאם מתורת אוכל - כמו שבת שבהלכה הקודמת - מפני שהם אוכל חשוב.

- ט. הַכְּרִישִׁינִים²³, אִם יִחַדּוּ לְמֵאכֶל אָדָם - מִתְטַמְּאִין
טֻמְאָת אֶכְלִין.

(23) שרביטים דומים לשרביטי עדשים ובתוכם גרעינים קטנים והם מאכל בהמה, ובשעת הדחק נאכלים גם על ידי בני אדם.

- י. הַקּוֹרֶה²⁴ - הֵרִי הוּא פֶּעֶץ לְכָל דָּבָר. וְאִם שֶׁלְקוֹ
וְטַגְנוֹ - מִתְטַמְּא טֻמְאָת אֶכְלִין.

(24) "ראש הדקל והוא עץ לבן רך ... ואוכלין אותו בני אדם" (רבינו בפירושו למשנה עוקצין פרק ג משנה ז).

להתדבק יותר מהאוכל עצמו כי יש בו השפעת קדושה לרבים ומשום כך מצינו ריבוי גזירות על משקין יותר מעל אוכלין.

העצה להינצל מכך היא בתנאי השלישי שבטומאת אוכלין: "...כל זמן שהן מחוברין אפילו כשורש קטן... אינן מקבלין טומאה" כשכל פעולות האדם מקושרות עם פנימיות נשמתו, כלומר עם הידיעה וההכרה במטרה האמיתית של תפקידו בעולם, אין הטומאה יכולה לגעת בו כלל כי פנימיות נשמתו של יהודי היא לעולם בשלימות.

ככל עניין בעבודת ה' גם מקורו של עניין זה הוא בתורה שבה מצינו שאין די בידיעת התורה, ובכדי שתהיה לו "סם החיים" חייב לקשר לימודו עם נותן התורה "ברכו בתורה תחילה" על ידי חיבור נגלה דתורה שהן גופי תורה עם פנימיות התורה שהיא נשמתא דאורייתא. "וגדול תלמוד שמביא לידי מעשה" שע"י חיבור גליא דתורה ופנימיות התורה נפעל בכל עבודתו חיבור עם פנימיות הנשמה עד שאינו בגדר קבלת טומאה כלל.

(ע"פ לקו"ש חלק כו ע' 74. על פי יין מלכות" ספר טהרה סימן כב)

- ג. אֶכֶל שֶׁהִיָּה בְּלוּל⁵ בְּמִי פְרוֹת, כְּגוֹן מִי תוֹתִים
וְרִמּוֹנִים⁶, אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּלוּל⁷ וְנִגַּע בּוֹ הַזֵּב אוֹ
בְּשֹׂר הַמֶּת - הֵרִי הוּא טְהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִכְשִׁיר⁸
בְּאֶחָד מִשְׁבַּעַת הַמִּשְׁקִין.

(5) רטוב. (6) שם הלכה א: "ומוציא אני מי תותים ומי רימונים ושאר כל מיני פירות שיש להם שם לוואי".
(7) עודנו רטוב בשעה שנגע בטומאה ואפשר לומר שהמשקה נטמא. (8) נימוק למה לא נטמא האוכל. ובסמוך יבואר למה לא נטמא המשקה שעל האוכל.

- ד. אֵין שֵׁם מִשְׁקָה שֶׁמְקַבֵּל טֻמְאָה אֶלָּא שְׁבַעַת
הַמִּשְׁקִין⁹ שֶׁמִּנֵּינוּ בְּלִבָּד; אֶכֶל שְׂאֵר מִי פְרוֹת - כְּדֶרֶךְ
שְׁאֵין מְכַשְׂרִין, כִּף אֵין מְקַבְּלִין טֻמְאָה כְּלָל¹⁰.

(9) דברי רבינו כאן הם סיום הנימוק לדין שבהלכה הקודמת. הנימוק שנאמר שם מספיק רק לטהר את האוכל כשהוא לעצמו, אבל למה לא ייטמא המשקה שעל גבו ויטמא את האוכל אחר שיוכשר על ידי הרוק שבפי האדם? ולפיכך הוסיף כאן שמשקין אלה לא רק שאינם מכשירים אלא גם אינם מקבלים טומאה. (10) בתורת כהנים שם הלכה א דרשו את הכתוב (ויקרא יא, לד) "וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא". אי כל משקה יכול (אפשר לחשוב) מי תותים או מי פירות או מי רימונים ושאר כל מיני פירות, תלמוד לומר "מים", מה מים מיוחדים שאין להם שם לוואי, ומוציא מי תותים ומי רימונים וכו' שיש להם שם לוואי". וסובר רבינו שפרשה זו כוללת הכשר וגם טומאה.

- ה. זִיתִּים וְעִנְבִּים¹¹ שֶׁלֹּא הִבִּיאוּ שְׁלִישׁ¹² - מִשְׁקִין
הַיּוֹצֵאִין מֵהֶן אֵינָן מְכַשְׂרִין וְלֹא מְקַבְּלִין טֻמְאָה¹³,
אֶלָּא הֵרִי הֵן כְּשֶׁאֵר מִי פְרוֹת שֶׁהֵן טְהוֹרִין לְעוֹלָם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ג' כ"ג אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 יא. הַחֲרָצִיץ²⁵ וְהַנִּיץ²⁶, אָף עַל פִּי שֶׁפָּנָס לְאָכְלִין²⁷
2 - אֵינָן מִתְטַמְּאִין²⁸ טְמֵאת אָכְלִין.
- 25 גרעיני הענבים. (26 קליפות הענבים. (27 אחר
שנדרכו הענבים ויצא יינם כנס את הפסולת, החרצנים
והזגים וחישב לאכול אותם. (28 מפני שאין דרכם של בני
אדם לאכלם בטלה דעתו של זה.
- 3 יב. זִיתִּים וְעִנְבִּים הַקָּשִׁים שֶׁנִּפְרָצִין²⁹ וְיוֹצֵאִין מִתַּחַת
4 הַקֹּרֶה בְּשַׁעַת הַדְּרִיכָה - אֵינָן מְקַבְּלִין טְמֵאָה³⁰. וְעַד
5 פְּמָה³¹? עַד אֲרַבְעָה קִבְּבִין לָכֵל כּוֹר³². הִיא הַנִּפְרָץ
6 יְתֵר מִזֶּה - מְקַבְּלִין טְמֵאָה³³. וְאִם פָּנָס לְאָכְלִין, אָף
7 עַל פִּי שֶׁהֵן פְּחוֹת מֵאֲרַבְעָה קִבְּבִין - מְקַבְּלִין טְמֵאָה.
- (29 קופצים מתחת הקורה הלוחצת עליהם. (30 מפני
שאינם ראויים לא לאכילה ולא לתעשיית שמן ויין.
(31 תהא כמות הנפרצים ולא יקבלו טומאה. (32 הכור
הוא שלוש סאה והסאה שישה קבים, נמצא שהכור מחזיק
מאה ושמונים קבים, ואם נפרצים יותר מארבעה קבים לכור
זיתים או ענבים שהוכנסו לבית הבד או לגת אין אדם מותר
עליהם. (33 מפני שלא יצאו לגמרי מתורת אוכל,
המחשבה מועילה.
- 8 יג. הַכִּפְּנִיּוֹת³⁴ וְהַפְּגִיץ³⁵ וְהַבֶּסֶר³⁶ וְהַקֶּצֶח³⁷ - הֲרִי הֵן
9 כְּאֹכְלִין וּמְקַבְּלִין טְמֵאָה.
- (34 שם משנה ז, "עוקצי התמרים בתחילת צמיחתם" (לשון
רבינו בפירושו שם). (35 תאנים שלא בשלו. (36 ענבים
שטרם בשלו. שם משנה ו. ופסק כרבי עקיבא. (37 כמון
שחור (ערוך).
- 10 יד. לֹחֲלֵי זֶרְדִּים³⁸ וְחֲרוּבִין וְשֵׁל עֶרֶל וְעֲלֵי הַלֹּף
11 הַשּׁוֹטָה - אֵינָן מְקַבְּלִין טְמֵאָה עַד שִׁיתִּמְתְּקוּ³⁹.
- (38 "הקצוות הרכים היוצאים בקצוות השבטים (הענפים
הדקים) בעת שהאילנות מבלבים". (39 שישופר טעמם
על ידי כבישה וכדומה.
- 12 טו. הַחֲרָדָל וְהַתּוֹרְמוֹסִין⁴⁰ וְשֶׁאֵר כָּל הַנִּכְבָּשִׁין -
13 מִטְּמֵאִין טְמֵאת אָכְלִין בֵּין מִשְׁהִמְתִּיקוּ בֵּין עַד שֶׁלֹּא
14 הִמְתִּיקוּ⁴¹.
- (40 מין קטנית. במסכת ביצה כה, ב אמרו ששולקים אותו
שבע פעמים ואוכלים אותו בקינוח סעודה. (41 דרכם של
בני אדם לכובשם ולאוכלם ולפיכך יש עליהם תורת אוכלין
אפילו לפני כבישתם.
- 15 טז. זִיתִּים שֶׁכָּבֶשׂן פְּעִלִין שֶׁלֶּהֶן - אֵין הָעֲלִין
16 מְקַבְּלִין טְמֵאָה⁴²; שֶׁלֹּא כָּבֶשׂן לְאָכְלִין אֵלֹא
17 לְמִנְאָה⁴³.
- (42 מפני שאינם נאכלים. (43 הזיתים נראים טריים ויפים
כשהם מחוברים לעלים.
- 18 יז. כְּשֹׁת שֶׁל קְשׁוֹת⁴⁴ וְהַנִּיץ⁴⁵ שֶׁלֶּה - אֵין מְקַבְּלִין
19 טְמֵאָה⁴⁶, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוּ אֹכֵל.
- (44 קישוים. (45 קישוים. (46 טומאת אוכלין.
- 44 קישואים וכשהם קטנים יש עליהם כעין שערות
ונקראות כשות ואינן ראויות לאכילה. (45 הפרח שבראש
הקישוא. (46 אם נגעה בהם טומאה לא נטמאו הקישואים,
מפני שאינם יד ולא שומר לקישואים. ראה לקמן פרק ה הלכה
א והלכה ב.
- 47 יח. דָּבֵשׁ בְּכוֹרֵתוֹ⁴⁷ - מִטְּמֵא טְמֵאת אָכְלִין⁴⁸ שֶׁלֹּא
49 בְּמִחְשָׁבָה. רָדָה הַדְּבֵשׁ⁴⁹ - מִשְׁיִרְסֵק הַחֲלוֹת⁵⁰
50 מִתְטַמֵּא מִשּׁוּם מִשְׁקָה⁵¹. דָּבֵשׁ הַזָּב⁵² מִפּוֹרֵתוֹ -
51 מִתְטַמֵּא טְמֵאת מִשְׁקִין⁵³; חֶשֶׁב עָלִיו לְאָכְלִין -
52 מִתְטַמֵּא טְמֵאת אָכְלִין⁵⁴.
- (47 כשעודנו בכוורת. (48 אינו כמשקה. טומאת משקין
חמורה מטומאת אוכלין. (49 הדבורים אוגרות את הדבש
בשפופרות ממושות לשעווה המדובקות לחתיכות גדולות
הנקראות "חלות דבש", והוצאת החלות מהכוורת נקראת
רדייה. ובכן: "רדה הדבש" משמעותו הוציא חלות דבש
מהכוורת. (50 כדי להוציא דובשן. (51 אבל לפני
הריסוק יש עליו דין אוכל. (52 מאליו. (53 כדין חלות
שריסקן להוציא דובשן. (54 כשריסק החלות אין מחשבת
אוכלין מועילה מפני שעשה מעשה המוכיח שנתכוון
למשקה, אבל בזב מאליו מועילה מחשבתו.
- 55 יט. הַשֶּׁמֶן הַקְּרוֹשׁ⁵⁵ - אֵינוּ אֹכֵל וְלֹא מִשְׁקָה. חֶשֶׁב
56 עָלִיו כְּשֶׁהוּא קְרוֹשׁ בֵּין לְאָכְלִין בֵּין לְמִשְׁקִין - בְּטֵלָה
57 דַּעְתּוֹ⁵⁶. וְכֵן הַדָּם שֶׁקָּרַשׁ - אֵינוּ אֹכֵל וְלֹא מִשְׁקָה.
58 חֶשֶׁב עָלִיו לְאָכְלִין - מִתְטַמֵּא טְמֵאת אָכְלִין⁵⁷; חֶשֶׁב
59 עָלִיו לְמִשְׁקִין - בְּטֵלָה דַּעְתּוֹ.
- (55 בתוספתא כתוב סתם "השמן" ורבינו הוסיף מדעתו
"הקרוש", שהרי שמן ניגר הוא אחד משבעת המשקין.
(56 מכיוון שאין דרכם של בני אדם לאכול שמן קרוש אין
מחשבת יחיד מועילה לעשותו אוכל או משקה. [הראב"ד
משיג על רבינו ומפרש התוספתא בשמן שיצא מאליו מן
הזיתים. ובתוספות פסחים כתבו בשם רבינו תם כדעת
רבנן]. (57 לא נתפרש מה בין דם לשמן, וההגיון הפשוט
מחייב ששמן קרוש יותר ראוי לאכילה מדם קרוש. ואולי
בתקופתם רגילים היו גויים לאכול דם קרוש, והרי אמרו
"כבד כולו דם".
- 60 כ. חֶלֶב שֶׁקָּרַשׁ - לֹא אֹכֵל וְלֹא מִשְׁקָה. חֶשֶׁב עָלִיו
61 לְאָכְלִין⁵⁸ - מִתְטַמֵּא טְמֵאת אָכְלִין; לְמִשְׁקִין - בְּטֵלָה
62 דַּעְתּוֹ.
- (58 בתוספתא שלפנינו (שם הלכה ב) הגירסא: "אין צריכין
מחשבה לאוכלין". [דיני חלב יתבארו לקמן בפרק שלישי].
בתקופת המשנה לא היו רגילים לאכול חלב קרוש ואין
לפרש שהכוונה לחלב קרוש שנמצא במעי עגל רך, שהרי
דינו כפרש ממש ומחשבה אינה מועילה בו (ראה לקמן
הלכה כ"ג והלכות אבות הטומאות פרק א הלכה ט"ו).
- 63 כא. דָּבֵשׁ תְּמָרִים - לֹא אֹכֵל וְלֹא מִשְׁקָה. חֶשֶׁב עָלִיו
64 לְאָכְלִין - מִתְטַמֵּא טְמֵאת אָכְלִין⁵⁹; לְמִשְׁקִין - בְּטֵלָה
65 דַּעְתּוֹ⁶⁰. וְשֶׁאֵר כָּל מֵי פְּרוֹת כֶּלֶן - לֹא אֹכֵל וְלֹא

- 1 מְשֻׁקָּה. חֶשֶׁב עֲלֵיהֶן בֵּין לְאֶכְלִין בֵּין לְמִשְׁקִין -
2 בְּטָלָה דַּעְתּוֹ.
3 19 בְּחֶלֶב, וּבֶשֶׂר פָּרָה אֲדָמָה⁷⁸, וְהַפְּגוּל⁷⁹, וְהַנּוֹתֵר⁸⁰, אֵף
20 עַל פִּי שֶׁכֵּל אֱלוֹ אֲסוּרִין בְּהִנָּאָה - כָּל מִתְּטַמֵּאִין
21 טָמְאָת אֶכְלִין⁸¹.

(72) פירות האילן בשלוש השנים הראשונות לנטיעתו נקראים "ערלה" ואסורים באכילה ובהנאה (פרשת קדושים יט, ג). (73) אם נזרעה תבואה בין הגפנים נאסרה התבואה והענבים בהנאה. דיניהם מפורטים בספר זרעים הלכות כלאיים. (74) שור שנגח אדם או רבע אשה דינו בסקילה, ואם שחטו אותו אחר שנגמר דינו בבית דין לסקילה, בשרו אסור באכילה ובהנאה. (75) נמצא הרוג ולא נודע מי רצחו מביא בית דין עגלה ועורפים אותה, ובשרה אסור באכילה ובהנאה. דיניה - מתבארים בספר נזיקין הלכות רוצח פרק ט. (76) אחר עריפתה אין העגלה מטמאה טומאת נבילות. מפני שמצוותה בעריפה היא (העריפה) עומדת במקום שחיטה. (77) בכור חמור מצוה לפדותו בשה ולתת את השה לכהן, ואם לא פדאוהו, עורפים אותו, ככתוב בתורה (שמות יג, יג). והמדובר, כשנשחט ועודו מפרס, ואינו מטמא טומאת נבילות כל זמן שיש בו מקצת חיות, ואף על פי כן דינו כאוכלין, מקבל טומאה ומטמא אחרים בנגיעה, כמו ששנינו בחולין (קיו, ב): "השוחט בהמה טמאה לגוי, מטמאה טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבילות עד שתמות". אבל אחר שמת הרי הוא נבילה ומטמא טומאה חמורה אפילו לא נגע בטומאה. ואפשר להעמיד דין זה גם אחר מיתת החמור, כגון שלקח פחות מכזית מנבלת החמור (פחות מכזית נבילה אינו מטמא) וצירף אוכל טהור והשלים לכביצה (אוכלין טמאים אינם מטמאים בפחות מכביצה) ונגעו בשרץ, נטמאו טומאת אוכלין ומטמאים את האוכלין שיגעו בהם. (78) בשרה אסור באכילה ובהנאה. (79) קדשים שחישב בשעת שחיטתם להקטיר אימוריהם או לאכול בשרם אחר הזמן או מחוץ למקום (לפעמים כולל המונח "פיגול" גם מחשבת חוץ למקומם), שקבעה תורה. (80) בשר קדשים שלא נאכל בזמנו. (81) אף על פי שכל הדברים שנימנו כאן אסורים באכילה ובהנאה, לא יצאו מתורת אוכל. פסק כחכמים נגד דעת רבי שמעון בתוספתא שם.

פרק שני

(1) יבאר האוכלין הגדלים מן הקרקע אם מקבלים טומאה לפני שייצקרו. ודין אוכלין שהוכשרו כשהם מחוברים לקרקע או במים שבקרקע. ודין משקין טמאים שנפלו על האוכלין, ואוכל שנפסד ונסרח עד שאינו ראוי לאכילה וכו'. זרעים טמאים שזרעם ומשקה שנטמא ואחר שנטמא נפסד ונסרח. קדירה מלאה משקין ונתונה בתוך המקווה ופשט ראשון לטומאה ידו ונגע בה וכו'. מי שפיכות אם הם בחזקת טומאה ואם ירדו עליהם גשמים.

- 22 א. כָּל הָאֶכְלִין² הַגְּדֵלִין מִן הַקֶּרֶע - אֵינָן מְקַבְּלִין
23 טָמְאָה עַד שְׁיַעֲקְרוּ; אֲבָל כָּל זֶמֶן שֶׁהֵן מְחַבְּרִין,
24 אֲפִילוּ בְּשֶׁרֶשׁ קָטָן שֶׁיְּכֻלִּין לַחֲיוֹת מִמֶּנּוּ³ - אֵינָן
25 מְקַבְּלִין טָמְאָה.

(2) עוקצין פ"ג מ"ח. (3) במשנה כתוב סתם: ומעורה

(59) ישנם בני אדם שאוכלים דבש תמרים ולפיכך מועילה מחשבתו להוריד עליו תורת אוכל. (60) מפני שאין אדם שותה דבש תמרים.

- 3 כב. הַשֵּׁלֶג - אֵינוֹ אֹכֵל וְלֹא מְשֻׁקָּה. חֶשֶׁב עֲלֵיו
4 לְאֶכְלִין - בְּטָלָה דַּעְתּוֹ; לְמִשְׁקִין - מִתְּטַמֵּא טָמְאָת
5 מְשֻׁקָּה. נְטָמָא מְקַצְתּוֹ - לֹא נְטָמָא כָּל⁶¹; הֶעֱבִירוּ⁶²
6 עַל גְּבִי כָּלִי חֶרֶס הַטָּמֵא⁶³ - נְטָמָא כָּל⁶⁴.

(61) אלא המקום שנגע בטומאה, והטעם מפני שהשלג אינו גוש אחד אלא קבוצה של הרבה קרטים דבוקים זה בזה. (62) את השלג. (63) פירוש, שהכניסו לתוך אוויר הכלי. (64) מפני שכל השלג היה באוויר הכלי והתורה אמרה (ויקרא יא, לג) "כל אשר בתוכו יטמא". בגמרא שם מסיימים: התורה העידה על כלי חרס (שהוא מטמא מאוויר), אפילו הוא מלא חרדל. [בברייטא שם הגירסא: "שהעבירו על אוויר תנור", ורבינו שינה וכתב "על גבי כלי חרס". מובן שהתכוון לאווירו, שהרי כלי חרס אינו מטמא מגבו].

- 7 כג. הַחֶלֶב שֶׁבִּפְחָל⁶⁵ שֶׁחֶשֶׁב עֲלֵיו - בְּטָלָה דַּעְתּוֹ,
8 וְהָרִי הוּא טָהוֹר. חֶשֶׁב עַל הַחֶלֶב שֶׁבִּקְבָּה⁶⁶ - הָרִי
9 זֶה מִתְּטַמֵּא טָמְאָת אֶכְלִין⁶⁷.

(65) שד הבמה. (66) הנמצא בקיבת עגל יונק. (67) רוב בני אדם אינם אוכלים אותו ולפיכך אם לא חישב עליו אין עליו תורת אוכל, ומכיוון שישנם בלתי איסטניסים האוכלים אותו, מועילה בו מחשבה לעניין טומאה (לעניין איסור ראה בהלכות מאכלות אסורות פרק ט). [למעלה בהלכה כ אמרנו, שחלב קרוש אין מחשבה מועילה בו ובעל כרחנו עלינו לפרש, שכאן המדובר בחלב ניגר. אולם תמוה קצת למה מחשבת משקין אינה מועילה ומחשבת אוכלין מועילה. ואולי אין דרכם של בני אדם לשתותו אלא מטבילים בו לחם וכדומה].

- 10 כד. עֲנָבִים שֶׁדִּרְכָן⁶⁸ - מְשִׁיחֵלֶף בֵּהֶן הַדּוֹרֵף שְׁתִּי
11 וְעָרַב מִתְּטַמֵּאִין טָמְאָת מְשֻׁקָּה⁶⁹. נִשְׁתַּיֵּר בֵּהֶן גִּרְגָּרִין
12 שְׁלָמִים - אוֹתָן גִּרְגָּרִין מִתְּטַמֵּאִין טָמְאָת אֶכְלִין⁷⁰.
13 וְכֵן הַזֵּיתִים - מְשִׁיטְעָנָם⁷¹ מִתְּטַמֵּאִין טָמְאָת מְשֻׁקָּה.
14 נִשְׁתַּיֵּרוּ בֵּהֶן גִּרְגָּרִין שְׁלָמִין - מִתְּטַמֵּאִין טָמְאָת
15 אֶכְלִין.

(68) בגת להוציא יינם. (69) אפילו הנשאר בתוך הקליפה. (70) מלשונו של רבינו משמע, שהמדובר בענבים שנשארו שלמים במקום הדריכה. (71) יטעינו עליהם את הקורה הכבידה.

- 16 כה. הָעֵרְלָה⁷², וְכֵלְאִי⁷³ הַפָּרֶם, וְשׁוֹר הַנִּסְקָל⁷⁴
17 שֶׁנִּשְׁחַט, וְעֵגְלָה עֲרוּפָה⁷⁵ בֵּין שְׁנֵשְׁחָטָה בֵּין
18 שְׁנֵעִיפָה⁷⁶, וְצִפְרִי מְצָרֵעַ, וּפֶטֶר חֲמוּר⁷⁷, וּבֶשֶׂר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ג' כ"ג אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קיא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

התפשטות החיות לכל הגוף, לכן עלולים יותר לקבל טומאה.

ונחלקו ב"ש וב"ה "חלות דבש מאימתי מיטמאות משום משקין" היינו באיזה אופן צריך האדם לשמור עצמו בעבודתו כדי שיתלבש בו הניצוץ ויתאחד עמו. בית-שמאי אומרים: משיהרהר מחשבה בלבו לרדות הדבש ומחמירים להצריך שימור וזהירות גם על לבוש המחשבה שבאדם. אבל בית-הלל מקילים ואומרים משירסק כי הקפידו רק על לבוש המעשה, וכל עוד שלא ריסק נחשבים כמחוברים ואינם מקבלים טומאה, ומיד כשעושה המצוה ומתחיל בהעלאת דבר גשמי ממקום חיבורו נעשה משקה ומתאחד עם הניצוץ.

(ע"פ רשימות ח' קל"ב ט"ד)

16 מתטמאים ומטמאים טומאת אוכלין. 17 בתוספתא שם כתוב "כמחוברין", אבל בגמרא שם פירשו שהמדובר לענין שבת, אבל לטומאה דינם כתלושים. [הראב"ד השיג ואומר שלא נמצא מקור דין זה, ברור שהוא קיבל את הגירסא שבגמרא שם "בבשו". פירוש, הפירות. אולם רבינו הסתמך על גירסת התוספתא "יבשו". פירוש, האילן יבש. וגירסתו מתקבלת יותר על הדעת, שהרי הרישא של ברייתא זו מדברת באילן שנפשה, והיא ממשיכה ואומרת: "יבשו", ומסיימת: "הרי הן כמחוברין". וקושיית הגמרא על שמואל, המדבר על פירות שיבשו, היא מקל-וחומר: אם יבש האילן כולו - דין הפירות כמחוברים, כשיבשו הפירות לבדם - לא כל-שכן. ע' שם בגמרא, וראה משנה-למלך].

ה. תאנים¹⁸ שייבשו¹⁹ באביהן - מטמאות טמאת אכלין במקומן²⁰.

18 מימרא של שמואל שם. 19 בגמרא שם כתוב "שצמקו", ומפרש רבינו (וכן רש"י שם) שיבשו. 20 אפילו כשעודם מחוברים באילן.

ו. כל האכלין שהן מפעלי חיים - אינן מקבלין טמאה עד שיימותו²¹. שחט²² בהמה חיה ועוף, אף על פי שצדין הן מפרפסין - מקבלין טמאה²³. ודגים מאימתי מקבלין טמאה? משיימותו²⁴. נולד בהן²⁵ טרפה²⁶ ונתטמאו²⁷ פשהן מתנדנדין - הרי יש בדבר ספק, אם הן חשובין פמתים הואיל ונטרפו²⁸, או אינן מקבלין טמאה עד שיידמו פאבן ולא יתנדנדו. האיבר או הפשר המדלדלין בבהמה או חיה שאינן יכולין לחיות²⁹, אם הכשרו³⁰ - מקבלין טמאה במקומן, מפני שהן חשובין פאכל שפרש. נשחטה בהמה - הכשרו פשחיתה³¹; שהבהמה פלה כמו יד לאיבר זה, ויד שהכשר - הכשר האיבר פלו, כמו שיתבאר³². ויש בדבר ספק, אם תהיה בהמה בחייה כמו יד לאיבר או פשר המדלדלין³³ בה.

21 כל זמן שהם חיים, אין עליהם תורת אוכל. 22 שם

בשורש קטן". וסובר רבינו, שאם אין התבואה יכולה לחיות משורש זה, הרי היא כעקורה לגמרי.

ב. יחור⁴ של תאנה⁵ שנפשה⁶ ומערה בקלפה שאינו יכול לחיות ממנה⁷ - כל האכלין שבו מתטמאין⁸. ויש בדבר ספק, אם היה שאר האילן כמו יד⁹ לזה היחור שנשפר או לא¹⁰.

4 שם. 5 ענף, ותאנים תלויות בו. 6 נשבר. 7 אם תקשור את הענף לקליפתו, לא יתרפא לשוב להוציא עלים, פרחים ופירות. 8 כדעת חכמים שם. שהטומאה לא נגעה באוכל. וזה נקרא יד לאוכל. 9 פירוש, אם נגעה טומאה באילן, ספק הוא אם נטמאו התאנים התלויות בייחור. בעיא של רב פפא בחולין קכח, ב ונשאה בתיקו. [בלשון ראשון מפרש רש"י שהבעיא היא, אם נפשה זה הייחור, והייחור השני אינו יכול לחיות, ופירות שבו מקבלות טומאה, והייחור הראשון יכול לחיות, ודינו כמחובר. ושאל רב פפא, אם הייחור הראשון נעשה יד לשני, וטומאה הנוגעת בו מטמאה את הפירות שבייחור השני. ולשונו של רב פפא מתיישבת יותר לפי פירוש זה, שהרי אמר: "מהו שתעשה יד לחברתה?". 10 תוספתא עוקצין פ"ב ה"ג, מובאה בחולין קכז, ב.

ג. ירקות שייבשו¹¹ באביהן¹², כגון פרום ודלעת שייבשו באביהן - אינן מתטמאין טמאת אכלין¹³. לקטן¹⁴ ליבשן - הרי הן אכלין פשהיו¹⁵ עד שייבשו ויעשו פעין.

11 טרם שנקצצו. 12 מפני שאינם ראויים לאכילה. [בחולין שם כתוב "שצמקו", ורבינו נקט לשון התוספתא]. 13 כשהם לחים וראויים לאכילה. 14 ואין המחשבה מועילה להוריד מהם תורת אוכל (ראה הלכה ד). 15 שם ה"ד.

ד. אילן שנפשה ובו פרות - הרי הן פתלושין¹⁶. וכן אם יבש האילן ובו פרות - הרי הן פתלושין¹⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

חכמה ובינה נקראו 'אוכל' ו'משקה', שהאוכל הוא נקודה אבל השתיה מביאה התפשטות האוכל בגוף - בינה, ולכן "אין מערבין במים" כי אינם מן המזונות. דבש מרמז על עשיית תורה ומצוות, כמאמר חז"ל "מה הדבורה הזאת כל מה שהיא מסגלת מסגלת לבעליה כך כל מה שישראל מסגלין מצוות ומעשים טובים הם מסגלים לאביהם שבשמים". בעשיית המצוות, העיקר הם הניצוצות שבדומם צומח וחי שבהם נעשית המצוה ועל ידם מקבל האדם חיות בדוגמת החיות של אכילה. אבל כדי שהניצוצות יתלבשו (פעולת המים) באדם העושה, צריך שיהיה "תלמודו בידו". ומובן שכל עוד שאין תפיסת יד אדם אין מקום לטומאה, וזהו שאין טומאה במחובר. וכיון שמים עניינם נעלה יותר כי הם המביאים את

שאינו נקוב, ודין הקישות כתלושה, ואפילו יצא חלק ממנה חוץ לעציץ, אין אנו אומרים שהיא יונקת מן האוויר שכנגד הקרקע, והרי היא כמחוברת. ופירוש זה מתקבל יותר על הדעת, מפני שהבבא הבאה מתחילה: "ועציץ שהוא נקוב", משמע שעד כאן המדובר באינו נקוב. (45) דרך הנקב. (46) שם מ"ו. (47) שם.

י. עציץ⁴⁸ שאינו נקוב - הרי הנטוע בו מקבל טמאה; ואם היו מים בתוכו - מכשירין.¹⁶
17

(48) שם.

יא. פלי⁴⁹ גללים⁵⁰ וכלי אדמה⁵¹ שהשרשים יכולין לבקע בהן⁵² ולצאת - אינן מכשירין את הדרעים⁵³, ואף על פי שאינן נקובין - הרי הן כנקובין.²⁰

(49) שם. (50) כלים העשויים מרפש בהמות מיובש. (51) בלתי מוסקים באש. (52) מפני שהם רכים. (53) הזרעים הגדלים בהם, דינם כמחובר לקרקע ואינם מקבלים הכשר, והמים שבתוכו אינם מכשירים (במשנתנו כתב רבינו פירוש אחר מסובך מאד, וכאן חזר בו).

יב. עציץ שמלאהו⁵⁴ עפר עד שפתו - אינו חשוב פלי⁵⁵, אלא הרי הוא כטבלא שאין לה שפה, שאינו כלי קבול⁵⁶.
21
22
23

(54) שם. (55) אפילו אינו נקוב, מפני שהעפר ביטלו מתורת כלי. (56) כלי עץ וכלי חרס אינם מקבלים טומאה אלא אם יש להם בית קיבול, ומשמיענו כאן שהמים הנמצאים בכלי זה שמילאהו עפר - אינם מכשירים.

יג. משקין⁵⁷ טמאין שנפלו על האכלין⁵⁸ - נטמאו, אף על פי שנפלו שלא ברצון הבגלים⁵⁹, שהרי הטמאה וההכשר באין כאחת⁶⁰. והוא שלא יהיו בקרקע⁶¹.
24
25
26
27

(57) מכשירין פ"א מ"א. (58) שלא הוכשרו לקבל טומאה. (59) בבבא מצינא כב, ב למדו מן הכתוב (ויקרא יא, לח) שהכשר צריך רצון בעלים. (60) נימוק זה נמשך גם לדין מכשירים שלא לרצון. במשנתנו מבאר רבינו בארוכה את הנימוק הזה, ותמצית דבריו היא: מכיוון שרצון בעלים למדנו מן הכתוב "וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו, טמא הוא לכם", והרי כתוב זה נאמר בהכשר שבא לפני נפילת הטומאה, אבל כשהכשר והטומאה באים בבת אחת לא שמענו, ואין להוסיף מדעתנו על דבר שהוא גזירת הכתוב. (61) הדין שמחוברים אינם מכשירים, למדנו מכתוב "אשר ישתה בכל כלי" (שם ו, לד).

יד. כל אכל⁶² שנפסד ונסרח עד שאינו ראוי למאכל אדם - אינו מקבל טמאה. וכן משקה⁶³ שנפסד ונפסד ואינו ראוי לשתית אדם - אינו מקבל טמאה, בדרך שאינו מכשיר⁶⁴, שנאמר: אשר ישתה⁶⁵.
28
29
30
31

(62) שנינו במסכת טהרות פ"ח מ"ו: "כלל אמרו בטהרות: כל המיוחד לאוכל אדם, טמא עד שיפסל מאכילת כלב".

קיו, ב. (23) דין זה שנינו שם, בשוחט בהמה טמאה לגוי. והטעם, מפני ששחיטה מתירה בהמה טהורה לאכילה כשעודה מפרססת, מועילה היא גם בבהמה טמאה להוריד לה תורת אוכל, ומכל-שכן השוחט בהמה טהורה, שניתרת לאכילה בשחיטה לפני שתמות. (24) עוקצין פ"ג מ"ח, כבית-הלל. (25) בדגים. (26) פירוש, נולד בהם מום או מחלה, שכיוצא בהם בבהמה חיה ועוף - טריפה. (27) נגעו בטומאה. (28) בעיא שלא נפשטה (חולין עה, א). (29) להתרפא. (30) נרטבו באחד משבעת המשקין שנמנו למעלה בפ"א ה"א. (31) פירוש, בדם שיצא בשעת שחיטה. פסק כר' מאיר (שם קכו, ב) שבהמה נעשית יד לאבר. ראה למעלה ה"ב דין ייחור של תאנה. (32) לקמן פ"ה ה"ג. (33) בעיא שלא נפשטה, שם קכח, א.

ז. השוחט בהמה חיה ועוף - הכשר כל הבשר בדם שניצא בשחיטה³⁴. לפיכך, אם לא יצא מהן דם בשחיטה - הרי כל בשרן צריך הכשר³⁵ ככל האכלין שלא הכשרו.⁴

(34) דין זה נתבאר כבר, ונכפל כאן כעין מבוא לדין שלאחריו. (35) כתנא-קמא במשנה (שם לג, א) נגד דעת ר' שמעון שהשחיטה עצמה מכשירה.

ח. אכלין³⁶ שהכשרו בשהן מחברין לקרקע³⁷, או שהכשרו במים המחברים³⁸ שבקרקע - אינו הכשר, עד שיקשרו אחר שנעקרו במים התלושין מן הקרקע או בשאר משקין; שנאמר: ככל פלי - אינו מכשיר עד שיתגלש מן הקרקע פעין המים שבכלים³⁹. שאב המים בכלי ונתנן בקרקע - אינן מכשירין⁴⁰.

(36) שם קיח, ב. (37) ונעקרו אחר שנוגבו. (38) מים שבבורות ובמערות, ונגעה בהם טומאה בעודם במים המחברים, אבל אם הוציאם מן הבור הוכשרו במים שעל גבם. [בפסחים טז, א אמרו, שמים מחוברים מכשירים. ופירש ריב"א 'בתוספות' שם ד"ה חד, שהמדובר כשהוציאו האוכל מן המים המחברים, ומסתמך על המשנה מכשירין פ"ד מ"ן. (39) 'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשתא ח, ב. (40) אף-על-פי שהיו לפני כן בכלי, והיו ראויים להכשרה (הכסף-משנה מציין המקור 'תורת כהנים' שם, אולם נפלו שם כמה שיבושים, וקשה לקבוע את הגירסא הנכונה. ראה קרבן אהרן שם).

ט. קשות⁴¹ שנטעה בעציץ⁴² והגדילה, אף על פי שניצאת חוץ לעציץ⁴³ - אינה מקבלת טמאה⁴⁴. ועציץ שהוא נקוב פדי שניצא בו⁴⁵ שרש קטן⁴⁶ - הרי הוא פארץ, והנטוע בו אינו מקבל טמאה. וכן אם היו בו מים - אינן מכשירין⁴⁷.
11
12
13
14
15

(41) עוקצין פ"ב מ"ט. (42) נקוב, והזרעים שבו דינם כמחובר לקרקע. (43) הגדילה, ויצא חלק ממנה חוץ לעציץ. (44) אין אנו אומרים שחלק זה נתלש מן העציץ, ודינו כפירות תלושים (על-פי פירוש רבינו במשנתנו. ראה ראב"ד וכסף-משנה). [ואפשר גם לפרש, שהמדובר בעציץ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ג' כ"ג אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

77) תוספתא טבול-יום פ"א ה"ב: "ואין להן טהרה מטומאתן".

יט. זרעים⁷⁸ טמאים שזרעם - הרי הצומח מהן טהור, ואפילו בדבר שאין זרעו פלה⁷⁹. והוא שהשרישו⁸⁰; אבל קדם השרשה - הרי הן בטמאתן, ואפילו בדבר שזרעו פלה⁸¹.

78) ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פ"א ה"ב, דרשו: מנין לזרעים טמאים שזרען טהרו? תלמוד לומר "אשר יזרע טהור" (ויקרא יא, לו). יכול אף-על-פי שלא השרישו, תלמוד לומר "הוא". 79) כגון בצלים ששותלים בצלצל קטן, והוא גדל והולך. [במעשרות פ"ה מ"ב, שנינו: "בצלים משהשרישו בעליה - טהרו מלטמא". ומפרש הר"ש, שהבצלים היו מונחים בעליה על גבי המעזיבה, שעפר שטוח עליה והשרישו באותו עפר. אבל בצלים שבסל, אפילו הוציאו עליהם לא טהרו]. ורש"י (פסחים לד, א) מפרש הטעם, שכיוון שחוברו לקרקע - בטלו לגבה ויצאו מתורת אוכל. 80) הוציאו שרשים. 81) נרקב באדמה.

כ. אכלין⁸² שמתפרין לכלים⁸³ - בטלו מתורת אכל. ואם נטמא הכלי - הרי הן מתטמאין בטמאת הכלי⁸⁴; והואיל והן משמשין תשמיש עץ⁸⁵ - הרי הן כעץ.

82) חולין קכט, א. 83) כגון שיירי עיסה הדבוקים בעריבה ואין דעתו לאכלם. 84) בדרגת הטומאה של הכלי. אם הכלי אב הטומאה, גם שיירי האוכל אב הטומאה. 85) נעשו חלק מדופן הכלי.

כא. כל משקה שנטמא ואחר שנטמא נפסד ונסרח - הרי זה בטמאתו לעולם⁸⁶, שאין המשקה יוצא על ידי הכלב⁸⁷ לעולם. ואין למשקה שנטמא טהרה חוץ מן המים בלבד, שאם הטביל מים טמאים במקוה - פין שצפו מי מקוה עליה⁸⁹ טהור⁹⁰. ומטבילין חמין בצונן וצונן בחמין, ורעים בפיפים ופיפים ברעים⁹¹.

86) לענין קבלת טומאה, פסק רבינו (למעלה הי"ד) שמשקה דינו כאוכל, ואם נפסד מאוכל אדם אינו מקבל טומאה. אבל לענין יציאה מטומאתו - מחלק רבינו ביניהם. באוכל כתב (בהי"ח) שאם נטמא ונפסד מאכילת כלב נטהר, אבל משקה אינו יוצא מידי טומאתו. ומקור הדין ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשת ח, ה"ד. שנינו שם: ר' אליעזר אומר "אשר ישתה", פרט למשקה סרוח. אמרו לו, אין משקין יוצאים לא לידי עופות ולא לידי פרה (יש גורסים: מידי). ומפרש רבינו שלדעת ר' אליעזר מיעטה התורה מכל טומאה - משקה שאינו ראוי לשתיית אדם, ואפילו אם נטמא לפני שנפסל משתיית אדם - יוצא מטומאתו כשנפסל; ואמרו לו חכמים, הרי משקה זה ראוי לעופות ולפרה, ולפיכך אם כבר נטמא אינו יוצא מטומאתו, אבל מודים הם שמשקה שנפסל משתיית אדם אינו מקבל טומאה. ופסק רבינו כאמרו לו, מטומאתו. 87) שהכלב מלקק כל משקה סרוח שהוא,

ואמרו על משנה זו בכריתות כא, א: "ההוא לאסוקי טומאה מיניה (פירוש, להעלות ממנו את הטומאה שישנה כבר עליו), הכא (מה) שאמרנו כאן שאם אינו ראוי לאדם אף-על-פי שהוא ראו לכלב אינו טמא) לאחותי ליה טומאה" (להוריד טומאה על אוכל טהור). וכאן מקור הלכה זו. 63) 'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשת ח ה"ד. 64) שאמרנו למעלה בפ"א ה"ב. 65) ודרשו שם: פרט למשקה סרוח. [נפסק זה נדרש בתו"כ שם בעיקר להכשר, אבל כולל גם טומאה, שהרי מסיים "יטמא"].

1 טו. העור⁶⁶ ששלקו והשליא שחשב עליה
2 לאכילה⁶⁷ - מתטמאין טמאת אכלים בפני עצמן⁶⁸.

66) ברייתא חולין עז, ב. 67) אף-על-פי שלא שלקה, עור שהוא קשה אינו נאכל בלי שליקה, אבל שליא היא רכה, ולפיכך מועילה המחשבה להוריד לה תורת אוכל בלי שליקה. 68) אפילו לא עירבם עם אוכל אחר.

3 טז. עור החמור⁶⁹ ששלקו - הרי זה ספק, אם
4 מתטמא טמאת אכלים בפני עצמו ששלקו, או
5 אינו מתטמא מפני שהוא מאוס הרבה.

69) שם עמוד א, בעיא שלא נפשטה. בגמרא שם אמרו, שעור החמור מאוס ואין אוכלים אותו אפילו ע"י שליקה.

6 יז. חטים⁷⁰ שפגללי בקר⁷¹ ושעורים שפגללי
7 בהמה שלקטן⁷² - אין מקבלין טמאה. ואם חשב⁷³
8 עליהן לאכילה - מתטמאות טמאת אכלין.

70) ברייתא, מנחות טז, א. 71) רגילים להאכיל את הבקר - חטים, ואת הבהמות האחרות, כגון סוסים וגמלים - שעורים (רש"י). 72) ולא חישב לאכלן. 73) בשעה שלקטן. והמחשבה שלאחר הליקוט אינה מועילה (כ"מ). [בברייתא שם כתוב: אע"פ שחשב עליהן לאכילה, אינן מטמאין טומאת אוכלין. כנסן לאוכלין - מטמאין טומאת אוכלין. וכדי להתאים דברי רבינו לאותה הברייתא, פירשם הכסף-משנה כך].

9 יח. כל אכל⁷⁴ שנטמא ואחר שנטמא נפסל ונסרח:
10 אם נפסל מלאכל הכלב או שיבש פחרש⁷⁵ - הרי זה
11 טהור⁷⁶; ואם נפסל מלאכל אדם ועדין הוא ראוי
12 לכלב - הרי זה טמא פשהיה. וכל האכלין שנטמאו
13 - אין להן טהרה במקוה⁷⁷.

74) נתבאר למעלה בהלכה יד. 75) ומתוך כך אינו ראוי לאכילת כלב, אף-על-פי שלא נסרח. [הכסף-משנה מציין מקור דין יבש כחרס, בגמרא נדה נה, א, אולם שם המדובר בבשר המת שנפרך (לדעת ר' יוחנן) או נעשה כקמח (לדעת ריש לקיש), ולא נאמר שם כלום בדין יבש כחרס, ורבינו עצמו (בפ"ב מהלכות טומאת מת ה"א) פסק שבשר המת יבש כחרס מטמא. ולכאורה יש בזה סתירה לדבריו כאן. אולם אין לדמות טומאת מת לטומאת אוכלין, אבל קשה להבין כיצד מצא הכסף-משנה בסוגיא זו מקור להלכה שאנו עוסקים בה כאן]. 76) פקעה טומאתו.

15 בַּתּוֹף הַמִּקְוָה¹⁰⁵. הֵיטָה מְלֵאָה מִיָּם - הַקְדָּרָה
16 טְהוֹרָה¹⁰⁶, שְׁאִין הָרָאשׁוֹן מְטַמֵּא כְּלִי חָרָס לְעוֹלָם,
17 וְאִין הַמִּיָּם שֶׁבְּתוֹכָהּ טָמְאִים¹⁰⁷, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְעַרְבִים
18 בְּמֵי הַמִּקְוָה¹⁰⁸. פֶּשֶׁט אֵב הַטְּמֵאָה אֶת יָדוֹ וְנִגַּע בָּהּ
19 - נְטִמָּאת הַקְדָּרָה, שְׁאִין הַמִּקְוָה מְטַהֵר כְּלִי חָרָס¹⁰⁹.

(100) מכשירין פ"ד מ"ח. סתם קדירה של חרס היא.
(101) כל המשקין המקבליים טומאה חוץ למים.
(102) נתבאר בהלכה כ"א שהשקה אינה מועילה אלא למים בלבד. (103) במשקין שבקדירה. ואם נגע בקדירה עצמה הכול טהור, מפני שראשון אינו מטמא כלי. (104) משום גזירת משקין (הלכות אבות הטומאות פרק ז ה"ב).
(105) שכלי חרס אין לו טהרה במקוה, ככתוב בתורה (ויקרא יא, לג): "וכל כלי חרש . . . ואותו תשבירו". (106) אפילו נגע בקדירה עצמה. (107) אפילו אם נגע בהם. (108) ונטהרים בהשקה. (109) והקדירה מטמאה את המים כשמוציאה מן המקוה, ואין זה דומה לאדם העומד במקוה ונגע בטומאה שבתוכה.

20 כו. מִי¹¹⁰ שְׁפִיכוֹת¹¹¹ - הֵרִי הֵן בְּחֻזְקַת טְמֵאָה. יִרְדּוּ
21 עֲלֶיהֶן מִי גִשְׁמִים, אִם רַבּוּ עֲלֵיהֶן - הֵרִי הֵן טְהוֹרִים;
22 מִחֻצָּה לְמִחֻצָּה - הַפֶּל טָמֵא, בֵּין בְּכִלִּים בֵּין
23 בְּקַרְקָעוֹת¹¹². אֵימָתִי? בְּזִמְנֵן שֶׁקָּדְמוּ מִי שְׁפִיכָה; אֲבָל
24 קָדְמוּ מִי גִשְׁמִים וְיִרְדּוּ עֲלֵיהֶן כָּל שֶׁהוּא מִמֵּי
25 שְׁפִיכוֹת - הַפֶּל טָמֵא¹¹³, שֶׁמִּשְׁקִין טָמְאִין שְׁיִרְדּוּ
26 לְטְהוֹרִים - מִטְּמֵאִין בְּכָל שֶׁהוּא.

(110) מכשירין פ"ב מ"ג. (111) מי שופכים. (112) רבינו לשיטתו בפט"ו ה"י, שמשקין מחוברים מיטמאים ומטמאים, אם נגעו ברצון בעלים. (113) הרא"ש במשנה מסביר, כשקדמו מי השפיכה לא החשיב האדם את מי הגשמים, שהרי יזוהמו בשופכין, ולפיכך לא נפלו לרצונו ואינם מקבליים טומאה. אבל אם קדמו מי גשמים, לרצונו הם ומקבליים טומאה.

27 כז. הַטְּוֹרָה¹¹⁴ אֶת גִּגְיָה¹¹⁵ וְהַמְכַבֵּס אֶת פְּסוּתוֹ¹¹⁶ וְהֵרִי
28 הֵן מְנַטְפִים, יִרְדּוּ עֲלֵיהֶן גִּשְׁמִים וְרַבּוּ הַנְּטִיפוֹת¹¹⁷ -
29 הֵרִי רַבּוּ מִי גִשְׁמִים עֲלֵיהֶן, וְהַנְּטִיפִין מִהֵן טְהוֹרִין.

(114) שם מ"ד. (115) מחליק את הטיט שטח על הגג. בפרוס ימות הגשמים, היו נותנים טיט חדש על הגג במקום הישן שנפרץ מחמת החום, ושופכים עליו מים ומחליקים אותו במעגילה. (116) ומים אלה דינם כשופכין (כך משמע מפירושו של רבינו למשנתנו, והרא"ש שם מפרש שהמדובר במים טמאים). (117) עם ירידת הגשמים, התגבר טפטוף המים.

30 כח. הַסֵּף¹¹⁸ שֶׁמֶן טְהוֹר וְנִטְמָא זֶה הָאָדָם וְטָבַל וְהֵרִי
31 הַשֵּׁמֶן עַל בְּשָׂרוֹ, אִם הָיָה בְּדִי סִיכַת אֵיבָר קָטָן¹¹⁹ -
32 הֵרִי הוּא טְהוֹר כְּשֶׁהֵיךְ מִקְדָּם¹²⁰. סֵף שֶׁמֶן טָמֵא
33 וְטָבַל - לֹא טָהַר הַשֵּׁמֶן שֶׁעָלָיו; אֲלָא אִם נִשְׁאַר
34 מִמֶּנּוּ מִשְׁקָה טוֹפֵחַ¹²¹ - הֵרִי הַשֵּׁמֶן בְּטִמְאָתוֹ, וְאִם
35 לֹא נִשְׁאַר מִמֶּנּוּ בְּדִי לְהִטְפִּיחַ מִמֶּנּוּ - בָּטַל בְּמַעוֹטוֹ.

ולפיכך אין בכלל משקה שנפסל משתיית כלב. ונב/ותרת כהנים' כתוב "פרה". ורבינו סובר, שהכוונה לכל בהמה שהיא (ראה השלמות). (89) אם השקיע כלי מלא מים טמאים במקוה עד שנגעו במי המקוה. (90) משנה ביצה יז, ב. בלשון חכמים זה נקרא "השקה", והיא טהרת מים בלבד אבל לא שאר משקין (מכשירין פ"ד מ"ח). (91) כבית-הלל במשנה מקוואות פ"ו, ו.

1 כב. מִקְלָל⁹² שֶׁהָיָה מְלֵאָה מִשְׁקִין טָמְאִים⁹³ וְהִטְבִּיל
2 מְקַצָּתָהּ בְּמִקְוָה⁹⁴ - לֹא טְהוֹר הַמִּיָּם שֶׁעַל מְקַצָּתָהּ⁹⁵
3 עַד שִׁיטְבַל אֶת כָּלָהּ.

(92) טהרות פ"ח מ"ט. (93) כל המקל נרטב במים טמאים. [מה שכתב "משקין" הכוונה למים בלבד, שהרי אמרנו (למעלה בהכ"א) שהשקה אינה מטהרת אלא מים בלבד]. (94) ונגעו מי המקוה במצאת המים שעל המקל. (95) שעל המקצת שלא הוטבל, אע"פ שהם מחוברים למים שבחלק המושק. [ונראה שגם המים הנמצאים בחלק המוטבל טמאים, מפני נגיעתם במים שנשארו בטומאתם]. וטעמו של דבר, מפני שמשקין הנמצאים במקום משופע, אף-על-פי שסופם לרדת למטה, אינם בגדר חיבור, כמו ששינונו שם: "הניצוק והקטפרס אינו חיבור" (משקין הזוחלים לאט לאט על פני שטח משופע, נקראים "קטפרס"). ודווקא מקל, אבל כלי - דינו כאשבורן (מים בגומא), ואפילו נגעו רק מקצת המים במקוה נטהרו כולם, מפני שנעשו שטח אחד עם מי המקוה (רבינו בפירושו שם). [ולא נתבאר לי למה לא טימאו המשקין את הכלי, והכלי יחזור ויטמא את המשקין אחר שנטהרו בהשקה? ואולי התכוון רבינו לכלי שאינו מקבל טומאה].

4 כג. שֶׁלֵּג⁹⁶ שֶׁנִּטְמָא וְהִשִּׁיק מְקַצָּתוֹ לְמִי מְקָה -
5 הוֹאִיל וְטָהַר מְקַצָּתוֹ, טָהַר כָּלּוֹ⁹⁷.

(96) ברייתא, נדה יז, א. (97) למעלה (פ"א הכ"ב) למדנו שנטמא מקצתו לא נטמא כולו, מפני שאין דנים את פתיתי השלג כמחוברים לגוש אחד, ולמה נחשב כגוף אחד לענין השקה? הר"ש משאנץ בפירושו למשנה טהרות פ"ג, ב, מסביר את ההבדל הזה, מפני ששלג משלים את המקוה לארבעים סאה (מקוואות פ"ז מ"א), ואם-כן כל השלג המושק נעשה חלק מהמקוה, ולכן נטהר.

6 כד. הַתָּמֵד⁹⁸ הַטָּמֵא, בֵּין שֶׁנִּטְמָא אַחֵר שֶׁתָּמְדוּ בֵּין
7 שֶׁתָּמְדוּ בְּמִיָּם טָמְאִים: עַד שֶׁלֹּא הִחְמִיץ - מִשְׁיָקוֹ
8 בְּמִקְוָה וְיִטְהַר, שֶׁהֵרִי הוּא כְּמִיָּם; מִשְׁהִחְמִיץ - הֵרִי
9 הוּא כִּינּוֹ, וְאִין לֹא טְהוֹרָה בְּמִקְוָה⁹⁹.

(98) משקה שעושים ממים ושמרי יין. (99) ברייתא, חולין כו, ב.

10 כה. קְדָרָה¹⁰⁰ שֶׁמְלֵאָה מִשְׁקִין, כְּגוֹן דְּבִשׁ וְיֵינ
11 וְכִיזָא בְּהֵן¹⁰¹, וְנִתְּנָה בְּתוֹף הַמִּקְוָה¹⁰², וּפֶשֶׁט
12 הָרָאשׁוֹן לְטְמֵאָה אֶת יָדוֹ וְנִגַּע בָּהּ¹⁰³ - הֵרִי זֶה מְטַמֵּא
13 אֶת הַמִּשְׁקִין אֲף עַל פִּי שֶׁהֵן בְּתוֹף הַמִּקְוָה, וְנִטְמָאת
14 הַקְדָּרָה¹⁰⁴ מִחֻמַּת הַמִּשְׁקִין שֶׁבְּתוֹכָהּ אֲף עַל פִּי שֶׁהָיָה

מִקְבָּלִין טֻמְאָה עַד שִׁיחֹשֵׁב עָלֶיהָ אַחֵר שִׁיחֹשֵׁב, 28
שֶׁמֶחֱשָׁבָת חֲבוּרָה 24 אֵינָה מִחֻשְׁבָּה. עַל־שֵׁין שֶׁלִּקְטֹן 29
לְבַהֲמָתוֹ וְהִדִּיחָן, וְנִמְלֹךְ עָלֶיהָ לְאָדָם - צְרִיכִין 30
הַכָּשֵׁר שְׁנֵי אַחֵר הַמִּחֻשְׁבָּה 25. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה. 31
הָאֵלֶּל 26, אִם חֹשֵׁב עָלָיו לְאָכִילָה - מִקְבָּל טֻמְאָה 32
אֶכְלִין 27, וְאִם לֹא - הָרִי הוּא כְּעֵץ 28 וְאֵינוֹ מִקְבָּל 33
טֻמְאָה. וְכֵן הַעֲצָמוֹת הַמִּחֻבְּרִין בַּבֶּשֶׂר, וְהַגִּידִים, 34
וְהַמְקוּמוֹת הַרְפִּים מִן הַקְּרָנִים וּמִן הַטְּלָפִים 29, 35
וְהַכְּנָפִים 30 וְהַנוּצָה 31, וְהַמְקוּמוֹת הַרְפִּים מִן 36
הַצְּפָרְנִים וּמִן הַחֲרָטוֹם הַמִּבְּלָעִין בַּבֶּשֶׂר - צְרִיכִין 37
הַכָּשֵׁר וּמִחֻשְׁבָּה. וְאֵלּוֹ שְׁאֵין צְרִיכִין לֹא מִחֻשְׁבָּה 38
וְלֹא הַכָּשֵׁר: נִבְלָת בְּהֵמָה טְהוֹרָה בְּכָל מְקוֹם 32, 39
וְנִבְלָת הָעוֹף הַטְּהוֹר 33 וְחֵלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה 34 40
בְּכָרְפִּים 35. לְפִי שֶׁהוּא מֵיחֲדִין לְמַאֲכָל אָדָם, אֵין אֶחָד 41
מֵאֵלּוֹ צָרִיךְ מִחֻשְׁבָּה; וְאֵינוֹ צְרִיכִין הַכָּשֵׁר, מִפְּנֵי 42
שֶׁסּוֹפֵן לְטֻמְאָה 36 אָדָם וְכָלִים בְּכַזִּית 37, וְכָל הַמִּטְמֵא 43
טֻמְאָה חֲמוּרָה אֵינוֹ צָרִיךְ הַכָּשֵׁר. וְאֵלּוֹ צְרִיכִים 44
מִחֻשְׁבָּה וְאֵינוֹ צְרִיכִין הַכָּשֵׁר 38: נִבְלָת הָעוֹף הַטְּהוֹר 45
בְּכָרְפִּים, וְנִבְלָת בְּהֵמָה טְמֵאָה בְּכָל מְקוֹם. וְהוּא 46
שֶׁחֹשֵׁב עַל פְּחוֹת מְכַזִּית; אֶכֶּל כַּזִּית - אֵב טֻמְאָה 47
הוּא. 48

(7) עוקצין פ"ג מ"א. (8) נאכלים הם בין בערים בין בכפרים. (9) תושבי הערים אינם רגילים לאוכלם. (10) תוספתא, שם ה"א. במשנה שלפנינו הגירסא "צריכים מחשבה בכפרים". ברור שגירסא אחרת היתה לעיני רבינו, שהרי אין להעדיף את התוספתא על המשנה. (11) חלב נבילה אינה מטמא טומאת נבילות, שנאמר (ויקרא ז, כד): "וחלב נבילה וחלב טריפה יעשה לכל מלאכה", ואפילו למלאכת קודש, אבל מטמא טומאת אוכלין. בפירוש למשנה כתב רבינו, שאם הוכשר במים הוא מטמא טומאת אוכלין אע"פ שלא נגע בטומאה מפני שהתורה טיהרה אותו מטומאת נבילות בלבד, כדי שלא יטמא אדם וכלים. חולקים עליו כל מפרשי המשנה, ודעתם שצריך גם הכשר שרץ, פירוש, שיגע בשרץ ואחר-כך יטמא (ראה הל' אבות הטומאות פ"א ה"ה). (12) בין בכרכים ובין בכפרים. בחוספתא שם, אנו שונים: "חלב מתה בכל מקום צריכה הכשר, ואינה צריכה מחשבה מפני שהיא כגופה" (ראה לקמן הערה טו). (13) משנה, שם פ"ג, ב. (14) במשנה כתוב: "החותך מן האדם וכו'" ורבינו דייק וכתב בשר הפורש, פירוש שפרש מאליו, אבל אם חתכו אדם - יש הבדל בין חתכו להאכילו לאדם ובין להאכילו לכלב, כמבואר לקמן בה"ט, שאם חתכו לאדם חתיכתו היא מחשבתו ואינו צריך מחשבה שניה. ומשנתינו תתפרש בנחתך מאליו, או בלי כל כוונה או במתכוון לכלב. (15) שאינו מטמא כלל, אבל מקבל טומאה ככל אוכל. (16) רבינו מחלק בין חלב בהמה טהורה שנתבלה ובין חלב שחוטא, בחלב נבילה כתב למעלה שאינה צריכה מחשבה אפילו בכפרים, ובשחוטא פוסק כאן שבכפרים צריכה

(118) עדיות פ"ד מ"ו. (119) אצבע קטנה (רבינו בפירוש למשנה). (120) לפני הסיכה, לפי שהשמן נתבטל אגב הגוף, אבל אם היה יותר מכדי שיעור זה - לא נתבטל, ונטמא מן הגוף הטמא, והמקוה אינו מטהר משקין. (121) אם תיגע בו אצבע - תורטב. דינים אלה הם מקולי בית-שמיאי ומחומרי בית-הלל, ופוסק רבינו כבית-הלל, שהלכה כמותם בכל מקום, בין לקולא ובין לחומרא.

פרק שלישי

(1) יבאר אוכל המיוחד לאדם במקום אחד ואינו מיוחד במקום אחר אם צריך מחשבה. דברים שצריכים מחשבה והכשר, הכשר ולא מחשבה, או מחשבה ולא הכשר, או לא זה ולא זה.

א. פָּכֵר בְּאַרְנוֹ, שְׁאֵין הָאֶכְלִין מִתְטַמְּאִין עַד שִׁיחֹשֵׁב; וְשֶׁכֶּל אֶכֶּל שְׁאֵינוֹ מֵיחָד לְמַאֲכָל אָדָם - אֵינוֹ מִקְבָּל טֻמְאָה עַד שִׁיחֲדוֹ לְאָדָם.

(2) פ"א, ה"א.

ב. אֶכֶּל³ שֶׁהוּא מֵיחָד לְאָדָם בְּמְקוֹם זֶה וְאֵינוֹ מֵיחָד לְאָדָם בְּמְקוֹם אַחֵר - בְּמְקוֹם שֶׁהוּא מֵיחָד בּוֹ אֵינוֹ צָרִיךְ מִחֻשְׁבָּה לִיחְדוֹ לְאָדָם, וּבְמְקוֹם שְׁאֵינוֹ מֵיחָד בּוֹ צָרִיךְ מִחֻשְׁבָּה לִיחְדוֹ לְאָדָם וְאַחֵר כֹּף יִקְבָּל טֻמְאָה⁴. וְכָל אֶכֶל שֶׁסּוֹפּוֹ לְטֻמְאָה אָדָם וְכָלִים⁵ אֵינוֹ צָרִיךְ הַכָּשֵׁר⁶.

(3) עוקצין פ"ג מ"ג. (4) ברבים מדיני טומאה והכשר טומאה, מחשבת האדם היא בעלת משקל מכריע. (5) כגון השוחט בהמה טמאה לגוי, והיא מפרקת - אינה מטמאה כנבילה כל זמן הפירכוס (משנה, חולין קיז, ב). אבל לאחר שתפסיק מלפרס - תטמא טומאה חמורה אדם וכלים. ראה לקמן ה"ד. (6) ומתטמא וגם מטמא טומאת אוכלין.

ג. יֵשׁ אֶכְלִין⁷ שֶׁצְרִיכִין הַכָּשֵׁר וְאֵינוֹ צְרִיכִין מִחֻשְׁבָּה, וְיֵשׁ שֶׁצְרִיכִין מִחֻשְׁבָּה וְאֵינוֹ צְרִיכִין הַכָּשֵׁר, וְיֵשׁ שֶׁצְרִיכִין מִחֻשְׁבָּה וְהַכָּשֵׁר, וְיֵשׁ שְׁאֵין צְרִיכִין לֹא מִחֻשְׁבָּה וְלֹא הַכָּשֵׁר. בִּיצֵד? כָּל הָאֶכְלִין הַמֵּיחֲדִין לְאָדָם בְּכָל מְקוֹם⁸ - צְרִיכִין הַכָּשֵׁר וְאֵין צְרִיכִין מִחֻשְׁבָּה. דְּגִים טְהוֹרִים וְחִגְבִּים טְהוֹרִים בְּכָל מְקוֹם, וְחִגְבִּים טְמֵאִים וְדְגִים טְמֵאִים בְּכָרְפִּים⁹ - הָרִי הֵן מֵיחֲדִין לְאָדָם, וְצְרִיכִין הַכָּשֵׁר וְלֹא מִחֻשְׁבָּה¹⁰. וְכֵן חֵלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה שְׁמֵתָה - צָרִיךְ הַכָּשֵׁר¹¹ וְלֹא מִחֻשְׁבָּה בְּכָל מְקוֹם¹². וְאֵלּוֹ צְרִיכִין מִחֻשְׁבָּה וְהַכָּשֵׁר¹³: בֶּשֶׂר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַחֵי¹⁴, בֵּין מִן הָאָדָם בֵּין מִן הַבְּהֵמָה בֵּין מִן הָעוֹף, וְנִבְלָת הָעוֹף הַטְּמֵא¹⁵, וְחֵלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה שְׁחוּטָה בְּכָרְפִּים¹⁶. אֵף עַל פִּי שֶׁהַכָּשֵׁר בְּשִׁחִיטָה¹⁷, צָרִיךְ הַכָּשֵׁר שְׁנֵי אַחֵר הַמִּחֻשְׁבָּה¹⁸. וְשֶׁאֵר כָּל יִרְקוֹת הַשָּׂדֶה¹⁹, כְּגוֹן²⁰ הַבְּצִלִּים הַקָּשִׁים בְּיוֹתֵר וְהַפְּטָרִיּוֹת. וְכֵן חִגְבִּים וְדְגִים קְטָנִים²¹ - צְרִיכִין מִחֻשְׁבָּה בְּכָרְפִּים. עַל־שֵׁין²² שְׁוִיעָן לְבַהֲמָה²³ וְנִמְלֹךְ עָלֶיהָ לְאָדָם - אֵינוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מחשבה. מקור הבדל זה הוא בתוספתא שהבאנו למעלה (הערה יא) הממשיכה ואומרת: "חלב שחוטא בכפרים צריך מחשבה והכשר". וטעמו של דבר: חלב לבדו אינו נאכל בכפרים ולפיכך צריך מחשבה, אבל בכרכים שמרובים תושביהם נמצאים קונים גם לחלב. וכל זה בחלב שפורש מן הבשר, אבל חלב מחובר לבשר נאכל גם בכפרים. ומכאן ההבדל בין חלב נבילה וחלב שחוטא. בהמה שנשחטה כהלכה, בשרה נאכל ליהודים ואת החלב חותכים ומוכרים לגויים, אבל בהמה שנתנבלה - מוכרים אותה כולה לגויים והם אוכלים את הבשר ביחד עם החלב שעליו ('חזון איש'. ראה השלמות). (17) דם השחיטה הכשירה. (18) ההכשר שלפני המחשבה אינו מועיל, מפני שהחלב לא היה אז אוכל, ולכן הוא טעון הכשר אחר שנעשה אוכל על-ידי מחשבתו. (19) פירוש, אלה שלא נמנו בה"א. (20) במשנה שלפנינו (שם פ"ג מ"ב) הגירסא: "חזן משמרקעין (בצלים חריפים מאוד) ופטריות". אולם גירסת רבינו: "ושמרקעין" והוא מפרש שהמשנה נקטה שני אלה לדוגמא. (21) במשנה (שם ט) שלפנינו, כתוב: דגים טמאים. וגירסת רבינו: קטנים. (22) מין ירק שהוא ראוי בדוחק למאכל אדם, ובעיקרו הוא משמש מאכל בהמה. כיום קוראים "עולש" לירק שעושים ממנו תחליף לקפה (ציקוריה בלעז). (23) בשעת זריעה חישב להאכיל את הגידולים לבהמה. (24) המחשבה שחישב כשהירק היה מחובר לקרקע. (25) שהכשר אינו מועיל בדבר מחובר (ראה למעלה בדין חלב שחוטא). מדובר כשנתייבשו המים שעליהם לפני שחישב עליהם לאכילת אדם, אבל אם נשארה עליהם לחלוות כדי להרטיב את האצבע הנוגעת בהם - הוכשרו בלחלוות זו. (26) בפירושו למשנה (חולין קיז, ב) כותב רבינו, שאלל הוא הבשר הנשאר דבוק בעור כשמפשיטים את הבהמה. כריש לקיש שם, נגד דעת רבי יוחנן. (27) שם קכא, א. (28) שם אמרו דבר זה לדעת רבי יוחנן, שאלל הוא מרקטא (גיד השדרה והצואר - רש"י). אבל לפירושו של ריש לקיש, הנימוק הוא משום שאינו חשוב. ותמוה קצת למה נקט רבינו נימוקו של רבי יוחנן, ופירושו של ריש לקיש. (29) חלקי הטלפיים והקרניים המובלעים בבשר, רכים הם. (30) הנוצה הנשארת אחר מריטת הנוצה הגדולה. (31) הדקה מן הדקה הנשארת אחר מריטת כל הנוצות (על-פי פירוש רבינו במס' טהרות פ"א מ"ב, וכגירסת הגר"א שם). (32) עוקצין פ"ג מ"ג. (33) שם. (34) שחוטא. דין חלב בהמה טהורה שנתנבלה - נתבאר למעלה. (35) בכפרים שתושביהם מועטים, אין אוכלים נבלת עוף ולא חלב שאינו דבוק לבשר, כמו שנתבאר למעלה. (36) נימוק זה נמשך לנבלת בהמה ועוף, ולא לחלב, שהרי חלב - אפילו של נבילה - אינו מטמא טומאה חמורה לעולם. ולמה חלב שחוטא אינו צריך הכשר? מפני שהוכשר בשחיטה. (37) בנבלת בהמה מדובר בפחות מכזית, וצירפו לאוכל טמא אחר, והשלימו לכביצה (אוכל אינו מטמא אחרים בפחות מכביצה), שאם יש בו כזית הרי הוא מטמא טומאת נבילות שהיא חמורה מטומאת אוכלין, ולשם מה אנו דנים בטומאת אוכלין (ראה סוף הלכה זו)? ומשמיענו רבינו, שהפחות מכזית נבילה

ד. יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׁחַט³⁹ בְּהֶמָּה טְמֵאָה לְזָכְרִי, וְשָׁחַט בָּהּ שְׁנֵים⁴⁰ [או רב שְׁנֵים] - הָרִי זֶה מְטַמֵּא טְמֵאָה אֶכְלִין כָּל זָמַן שֶׁהָיָה מִפְּרָפֶסֶת⁴¹. וְאִין צְרִיכָה מִחֲשָׁבָה, שֶׁהָרִי יִשְׂרָאֵל שָׁחַטָה לְאֶכִילַת הָעוֹבֵד בּוֹכְבִים, וְאִין לֶף מִחֲשָׁבָה גְדוּלָּה מְזִי; וְאִינָה צְרִיכָה הַכֶּשֶׁר, לְפִי שְׁסוּפָה לְטַמֵּא טְמֵאָה חֲמוּרָה. שָׁחַט בָּהּ אֶחָד⁴² או שְׁנֵי⁴³ - אִינָה מְטַמֵּא טְמֵאָה אֶכְלִין⁴⁴. וְכֵן עוֹבֵד בּוֹכְבִים שֶׁשָּׁחַט בְּהֶמָּה טְהוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, וְשָׁחַט בָּהּ שְׁנֵים או רב שְׁנֵים - מְטַמֵּא טְמֵאָה אֶכְלִין⁴⁵ כָּל זָמַן שֶׁהָיָה מִפְּרָפֶסֶת, וְאִינָה צְרִיכָה הַכֶּשֶׁר. שָׁחַט בָּהּ אֶחָד או נָחֵרָה - אִינָה מְטַמֵּא טְמֵאָה אֶכְלִין, וְהָרִי הִיא פְּשָׁר הַנְּבִילֹת.

(39) חולין קיז, ב (40) שני הסימנים: וושט וקנה. (41) מפני שישראל שחטה שחיטה המתירה בהמה טהורה באכילה, הרי היא כאוכל אף-על-פי שעודנה מפרקסת, ומטמאה טומאת אוכלין, ולאחר שתמות מטמאה טומאת נבילות. (42) סימן אחד, וושט או קנה. (43) דקרה. (44) שחיטה המתירה טהורה מפרקסת באכילה, עושה גם בהמה טמאה מפרקסת כאוכל, אבל שחיטה או נחירה, שדוגמתן בטהורה אינה מתירה באכילה - אינה מועילה בטמאה. (45) שם קכא, ב. מפני ששחיטה שכזו על-ידי ישראל מתירה את המפרקסת באכילה, מועילה שחיטת גוי להוריד עליה תורת אוכל (רש"י. ראה ראב"ד וכסף-משנה).

ה. הַחֹתֶף פְּשָׁר מְאִיכָר מִן הַחֵי⁴⁶ שֶׁל בְּהֶמָּה וְאַחֵר כֶּף חֲשֵׁב עָלָיו⁴⁷ - צְרִיךְ הַכֶּשֶׁר⁴⁸. חֲשֵׁב עָלָיו וְאַחֵר כֶּף חֲתָכוֹ⁴⁹ - אִינוֹ צְרִיךְ הַכֶּשֶׁר, מִפְּנֵי שֶׁמְטַמֵּא טְמֵאָה חֲמוּרָה כְּנִבְלָה⁵⁰, וְכָל הַמְטַמֵּא טְמֵאָה חֲמוּרָה אִינוֹ צְרִיךְ הַכֶּשֶׁר.

(46) אבר שלם מן החי מטמא כנבילה, והבשר הפורש ממנו אינו טמא טומאת עצמו. (47) ונעשה אוכל. (48) ואף-על-פי שלפני שחתכו היתה עליו טומאה חמורה בתורת אבר, אין זה מועיל, מפני שהבשר הזה יצא מתורת אבר ונעשה אוכל, ומשעה שנעשה אוכל לא טימא טומאה חמורה והוא כפנים חדשות (סברת רש"י בחולין קכח, ב). (49) וירדה עליו תורת אוכל, בעודו מחובר לאבר. (50) לפני שחתכו כשהיה כבר אוכל. למדנו מכאן, שלא דווקא אמרו "ססופו לטמא טומאה חמורה אינו צריך הכשר" אלא גם אם תחילתו טומאה חמורה - הדין כך. [בגמרא שם (קכט, א) משמע, שצריך הכשר, אולם רבינו מעדיף את התוספתא המפורשת (הראב"ד מציין שרבינו מצא תוספתא כזו) על שקלא-וטרין שבגמרא. רבינו נמנע בדרך כלל מלהוציא הלכות מתוך שקלא-וטרין. ראה ראב"ד וכסף-משנה].

ו. פָּחוֹת מִכְּזִית⁵¹ מִנְּבִילַת בְּהֶמָּה טְמֵאָה שֶׁחֲשֵׁב עָלָיו, וְהַשְּׁלִים עָלָיו כְּבִיצָה מֵאֲכָלִים אֲחֵרִים - אֵין

סוף הלכה זו? ומשמיענו רבינו, שהפחות מכזית נבילה

65) ה'חזון איש' מגיה וגורס "צריך הכשר". וכן כתב רבינו בפירוש למעלה ה"ג, בדין בשר הפורש מן החי, ולענין הכשר אין סברא לחלק בין חותך לבין פורש מאליה.

י. גוזל⁶⁶ ששפך לגת⁶⁷ ומת, אף על פי שהגת¹⁹ במדינה⁶⁸ - הרי נמאס בגת⁶⁹, ולפיכך צריך²⁰ מחשבה⁷⁰. חשב עליו פשהעלהו להאכילו לנכרי - הרי זה מטמא, שהרי חשב עליו למאכל אדם. חשב עליו להאכילו לכלב - אינו מתטמא טמאת אכלים⁷¹. היה זה שחשב עליו להאכילו לאדם חרש שוטה וקטן - הרי זה טהור⁷². העלוהו כדי להאכילו לאדם - הרי זה טמא; שיש להן מעשה⁷³, ואין להן מחשבה²⁷.

66) עוף קטן. 67) טהרות פ"ח מ"ו. 68) בעיר שאוכלוסיה מרובים, ואוכלים נבלת עוף טהור. 69) נדה ג, ב. 70) אף-על-פי שנבלת עוף טהור אינה צריכה מחשבה בכרכים (ראה למעלה סוף ה"ג). 71) מפני שלא ייחדו למאכל אדם (ראה למעלה פ"א ה"א). 72) שמחשבתם אינה מועילה. 73) מעשיהם מועילים כמעשה אדם בריא ומבוגר. כל הדינים שבהלכה זו נשנו שם.

יום ד' כ"ד אייר ה'תשע"ח

פרק רביעי

1) יבאר כמה שיעור אוכלין ומשקין לטמא עצמם או אחרים. ודין אם כל האוכלין והמשקין מצטרפים לשיעור. דברים שהניחם בחמה ונתמעטו או הניחם בגשמים ונתפחו. ודין כל שיעורם וטומאתם שוים או טומאתם ולא שיעורם או שיעורם ולא טומאתם.

א. פמה² שיעור אכלין לטמאה? לטמאת עצמן - כל²⁸ שהן. אפילו שמשום או חרדל מתטמא. שנאמר: כל²⁹ האכל אשר יאכל - כל שהוא³. ואין אכל טמא מטמא אכל אחר או משקין או ידים עד שיהיה בו פביצה בלא קלפתה⁴. וכן האוכל אכלין טמאים - אינו נפסל⁵ עד שיאכל פביצה ומחצה⁶. וזהו חצי פרס³⁴.

2) תורת כהנים פרשת שמיני פרק ט הלכה א. 3) דרשו זאת מהתיבה "כל" המיותרת. 4) הקליפה הקשה. פסק כחכמים בעירובין פג, א. 5) מלאכול תרומה וקדשים. בפרק ח מהלכות אבות הטומאות הלכה ו נתבאר, שחכמים גזרו טומאה על האוכל אוכלין טמאים או שותה משקין טמאים, לתרומה ולקדשים. ובגמרא נקראה טומאה זו "פסול גווייה". 6) בהלכות אבות הטומאות שם כתב רבינו "כביצה ומחצה שוחקות" פירוש קימעה יותר.

ב. המשקין מתטמאין כל שהן, ומטמאין⁷ בכל³⁵ שהן. אפילו טפת משקין טמאים פחדל שנגעה³⁶ באכלין או בכלים או במשקין אחרים - נטמאו. ואף

1 הפל צריך הכשר⁵²; הואיל ופחות מפזית⁵³ שפכל¹ הביצה, אם השלימו לפזית, מטמא טמאה חמורה. 2 וכן פזית⁵⁴ מנבלת בהמה טמאה שחשב עליו, 3 והניחה בכזק עד שהשלים לכביצה, הואיל ואינו מטמא במגע מפני הכזק⁵⁵ - הרי זה צריך מחשבה. 4 ואין הכזק הזה צריך הכשר, הואיל וכל השעור 5 הזה מטמא במשא⁵⁶ מפני פזית נבלה שבתוכו, אף על פי שאינו מטמא במגע, הרי סופו⁵⁷ לטמא 6 טמאה חמורה, לפיכך אין צריך הכשר. 7

51) כריתות כא, א. 52) אפילו החלק של אוכלין אחרים. 53) של הנבילה (ראה השלמות לה"ז). [גם נבלת בהמה טהורה הדין כך, ונקט בהמה טמאה, משום "חישב עליו", שהרי נבלת בהמה טהורה אינה צריכה מחשבה. רבינו רמז על דין זה בסוף ה"ג, ושם ביארנו]. 54) שם עמוד ב. 55) החוצץ בין הנבילה ובין הנוגע. 56) משא מטמא אפילו בלא נגיעה (הלי' טומאת מת פ"א ה"ז). 57) פירוש, הרי זה נכלל בדין סופו לטמא טומאה חמורה. ראה למעלה הערה נא.

ז. פחות מפזית⁵⁸ מבשר המת שהשלים עליו כביצה 10 משאר אכלין - הפל⁵⁹ צריך מחשבה, שהרי בטל 11 הפל⁶⁰ אצל כל אדם; ואין הפל צריך הכשר, מפני 12 בשר המת שפכלו. 13

58) שם. 59) אפילו הבצק שעליו. 60) כך היא גירסת רבינו בגמרא שם ('קריית ספר' להמבי"ט) ולא כמו שכתוב בספרים שלפנינו: "בטלה דעתו אצל כל אדם" [ולענין הראב"ד היתה הגירסא שלפנינו, ולפיכך כתב שמחשבה אינה מועילה, שהרי בטלה דעתו]. ומדבריו יוצא שההבדל בין בשר נבילה לבשר המת הוא, שבבשר נבילה אין הבצק צריך מחשבה, כי הוא ראוי למאכל אדם, מה שאין-כן בבשר המת, שאין אדם אוכל בצק שהיה ממולא בשר המת, ואף-על-פי-כן מועילה מחשבתו, מפני שכשהוא לעצמו לא נפסל מאכילת אדם, ואילמלא ידע ששימש כיסוי לבשר המת היה אוכלו (ראה השלמות).

ח. פזית⁶¹ מן המת שחפהו בכזק - הפל מתטמא 14 טמאה חמורה⁶². 15

61) שם. 62) אפילו אדם וכלים שנגעו בבצק, מפני שטומאת מת בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת.

ט. החותך בשר מאדם חי להאכילו לכלב⁶³, אם 16 חשב עליו⁶⁴ למאכל אדם - הרי זה צריך מחשבה, 17 ואינו צריך הכשר⁶⁵. 18

63) מחשבה זו אינה מועילה לעשות את הבשר כאוכל לענין טומאה, מפני שאוכל שאינו ראוי לאדם אינו מקבל טומאה (ראה מס' כריתות שם). 64) לאחר שחתכו נמלך וחישב עליו למאכל אדם. המילים "צריך מחשבה" מיותרות, שהרי מדובר בחישב עליו, אלא שנקט לשון המשנה מס' עוקצין פ"ג, ב: החותך מן האדם וכו' צריך מחשבה והכשר.

ו. פזית חלב ודם ונותר²¹ ופגול²² שהניחון בַחֲמָה
ונתמעטו - אין חיבין עליהן פרת. הניחון בגִּשְׁמִים²³
ונתפחו²⁴ - חזרו לקמות שהיו. בין לטמא²⁵
חמורה²⁵, בין לטמא קלה²⁶, בין לאסור²⁷.

(21) בשר קדשים שנשאר אחר הזמן שקבעה התורה
לאכילתו. (22) אם הכהן המקריב את הקרבן חישב בשעת
עבודתו לאכול את הבשר אחר הזמן שקבעה תורה - הרי
זה פיגול. והאוכל כזית מאחד הדברים שנימנו כאן עונשו
כרת. (23) את אותם הכזיתים שנתמעטו. (24) ויש בהם
כזית. (25) מת ונבילה. (26) טומאת אוכלין.
(27) אכילה. ואם הניח בגשמים פחות מכזית מעיקרו ותפח
עד לכזית אסור מדברי סופרים.

ז. עלי בצלים²⁸ ובגין בצלים²⁹ שהן חלולין: אם יש
בהם ריר - משתערין פמות שהן³⁰; ואם היו חלולין
ורקנים - ממעף את חללן³¹.

(28) עוקצין פרק ב משנה ח. עלים אלה דומים לקנים
חלולים ובתוכם ריר סמך. (29) העלים היוצאים מבצלים
שאינם מחוברים לקרקע. (30) מפני שגם הריר נאכל ולכן
מצטרף לשיעור כביצה. (31) ואם אין כשיעור אחר
שמיעכו אינו מטמא.

ח. פת ספגנין³² - משתערת פמות שהיא³³. ואם יש
בה חלל³⁴ - ממעף את חללה.

(32) נקבובי כספוג. (33) עם הנקבים הקטנים. (34) מקום
ריק גדול.

ט. בשר העגל שנתפח³⁵ ובשר זקנה שנתמעטה³⁶ -
משתערין פמות שהן³⁷.

(35) בבישול. בשר עגל רך גדל כשמבשלים אותו הרבה
(רבינו שם). (36) בשר כזה מצטמק ומתמעט בבישול.
(37) כפי כמותם בשעת הנגיעה. כגירסת רב ורבי חייא ורבי
יוחנן במנחות נד, א.

י. האגוז והתמרים והשקד המתקרקשים³⁸ -
משתערין פמות שהן.

(38) המתקשקשים. כשהם לחים אינם מקשקשים וכשהם
מתייבשים ומצטמקים כן מקשקשים.

יא. כל שטמאתו³⁹ ושעורו⁴⁰ שוין - מצטרפין זה עם
זה. היו טמאתן שוין אבל לא שעורן, שעורן אבל
לא טמאתן - אין מצטרפין ואפלו לטמא פקל
שבשניהן⁴⁰. כיצד טמאתו ולא שעורו? כגון בשר
המת⁴¹ ורקב של⁴². שעורו ולא טמאתו? כגון בשר
המת ובשר הנבלה⁴³. ואין צריך לומר, שאם לא היו
שוים לא בשעור ולא בטמאה, כגון בשר נבלה⁴⁴
ובשר השרץ⁴⁵ - שאין מצטרפין.

(39) חומרת הטמאה. (40) ואין אנו אומרים הרי הטומאה
החמורה כוללת גם טומאה קלה וראוי לה לחמורה להצטרף

על פי כן, אין השוטה משקין טמאין נפסל עד
שישתה רביעית⁸, כמו שבארנו.

(7) אחרים. (8) כביצה וחצי שהן רביעית הלוג.

ג. כל המשקין מצטרפין לפסל את הגויה לרביעית.
וכל האכלין מצטרפין לכביצה לטמא טמאת
אכלים, ולכחצי פרס לפסל את הגויה. אפלו חטה
עם קמח עם בצק עם תאנה ובשר וכיוצא באלו -
הכל מצטרף.

ד. העור⁹ המחקר בפשר¹⁰, והמרק¹¹ והתפליון¹²,
והאלל¹³ - אף על פי שמקצתו חשב עליו¹⁴
ומקצתו לא חשב עליו, מקצתו פלטתו חיה¹⁵
ומקצתו פלטתו סבין¹⁶ - והעצמות המחקרות
בפשר, והגידים, והמקומות הרבים מן הקרנים ומן
הטלפים, והקנפים והנוצה, והמקומות הרבים מן
הצפרנים ומן התרטום המכלעין בפשר - כל אחד
מאלו מתטמאין ומטמאין, ומצטרפין לכביצה¹⁷ או
לכחצי פרס¹⁸.

(9) בחולין קיי, שנינו: העור והרוטב והקופה והאלל
והעצמות והגידין והקרניים והטלפיים מצטרפים לטמא
טומאת אוכלין. ורבינו מביא כאן את הדינים שנאמרו
במשנה כפי שנתבאר בגמרא. (10) עור כשהוא לעצמו
אינו מטמא, מפני שאינו ראוי לאכילה, אבל אם הוא דבוק
בפחות מכביצה בשר הוא משלימו לכביצה ומטמא, מפני
שהוא שומר לבשר וכל השומרים מטמאים (עוקצין פרק א
משנה א). (11) במשנה כתוב: "הרוטב". בגמרא שם (קכ,
א) פירש אב"י ציר סמך המתמזה מן הבשר, ור"א פירש
"שומנא" (פירש רש"י השומן שעל המרק) וכנראה "מרק"
הוא אחד משני אלה. (12) פירוש "קיפה" שבמשנה, כרב
פפא שם. (13) חתיכות קטנות של בשר שנשארו דבוקות
בעור אגב הפטו. (14) לאכילה. שם קכא, א. (15) חיה
אכלה את הבשר והשאירה את העור ושרידי בשר דבוקים
בו. (16) כשהפשיטו את הבהמה בסכין נפלטו מתחת פי
הסכין. שם נאמרו שני הפירושים הללו היינו: א. מקצתו
חישב ומקצתו לא חישב; ב. מקצתו פלטתו חיה ומקצתו
סכין, וקילב רבינו את שניהם להלכה. (17) לטמא אוכלין.
(18) לפסול את הגווייה. כל הדברים שנימנו בהלכה זו אינם
מקבלים טומאת אוכלין בפני עצמם. אבל משלימים את
השיעור כשיש עמהם אוכל אחר פחות מכשיעור.

ה. כביצה אכלין טמאים שהניחון בַחֲמָה ונתמעטו¹⁹
- אינן מטמאים. וכן פזית מן המת או מן הנבלה
וכעדשה מן השרץ²⁰ שהניחון בַחֲמָה ונתמעטו -
טהורין.

(19) נתייבשו מחמת חום השמש וצמקו ולא נשאר בהם
כביצה. (20) נתבאר בפרק ד מהלכות אבות הטומאות
הלכה ב ששמונה שרצים האמורים בתורה מטמאים
בכעדשה (ראה שם הלכה י"ג, פנים והערות, פרטי הלכה זו
והלכה ו).

שלישי. נפל זה לעצמו [וזה לעצמו] על כפר של
תרומה - לא פסלוהו. נפלו שניהן כאחד - פסלוהו,
מפני שעשאוהו שלישי.
טו. כביצה אכל ראשון וכביצה אכל שלישי שבללן
זה בזה - ראשון⁵⁷. חלקן - זה שני וזה שני,
שהשלישי שנגע בראשון נעשה שני.

(57) כולו כראשון.

טז. פשתי ביצים אכל ראשון וכשתי ביצים אכל
שני שבללן - הכל ראשון. חלקן לשנים - כל אחד
מהן ראשון. חלקן לשלשה חלקים או לארבעה -
כל אחד מהן שני. וכן פשתי ביצים אכל שני וכשתי
ביצים אכל שלישי שבללן - הכל שני. חלקן לשנים
- כל אחד מהן שני; לשלשה ולארבעה - הרי כל
אחד מהן שלישי.

פרק חמישי

(1) יבאר מה הן ידות האוכלין ושומריהם ומה דינם. מי
שהוא יד ואינו שומר, שומר ולא יד או לא זה ולא זה אם
מתטמא ומטמא ומצטרף. הבודד לגת אם יש לו ידות או
הקוצר לסיכור, וידות האוכלין שבססם בגורן. ודין שומר
ע"ג שומר והקליפות והגרעינים שמטמאין ומצטרפים. ודין
המתטמאים ומטמאים ומצטרפין או שאינם מצטרפים או
שאינם מתטמאים ולא מטמאים ולא מצטרפים.

א. ידות האכלים² - הן העצים הרפין הסמוכין
לאכל שהאכל³ נתלה בהן מן האילן, כמו עקצי
התאנים והאגסים וקצת האפול⁴, וכן הגרעינים
וכיוצא בהן מדברים שהאכל צריך להן. ושומרי
האכלין - הן הקלפה שעל האכל שהיא שומרתו.
וכן כל כיוצא בזה⁵.

(2) עוקצין פ"א מ"א. (3) הפרי. (4) יבואר לקמן בהלכה
כ. (5) בהלכה זו מבאר רבינו את המונחים, ובהלכות
הבאות יבואר דיניהם.

ב. כל שהוא יד⁶ ואינו שומר - מתטמא ומטמא ולא
מצטרף⁷; וכל שהוא שומר, אף על פי שאינו יד -
מטמא ומתטמא ומצטרף; וכל שאינו לא שומר ולא
יד - אינו מתטמא ולא מטמא, ואין צריך לומר
שאינו מצטרף⁸. כיצד מתטמא ומטמא ואינו
מצטרף? שאם נגעה טמאה ביד - נטמא האכל
התלוי בו⁹; ואם נגעה טמאה באכל - נטמא היד¹⁰;
ואין היד מצטרפת עם האכל להשלימו לכביצה¹¹ או
לכחצי פרס¹². אבל אם היה שומר - הרי זה מצטרף
לכביצה ולכחצי פרס.

(6) שם. (7) יתבאר לקמן בהלכה זו. (8) מכיוון שלמדנו
ביד שמיטמא ומטמא, ואף-על-פי-כן אינו מצטרף, יש
ללמוד בקל-וחומר שהדבר שאינו מיטמא ומטמא אינו

עם הקלה לכשעור, וכן לענין הברל בשיעורים יצטרף
הדבר ששיעורו קטן עם זה ששיעורו יותר גדול, כשיש
בשניהם יחד כדי השיעור הגדול. ולמה אין מצטרפים? מפני
שהם שני מיני טומאה. (41) שטמא בכזית. (42) בשר
המת שהרקיב, ששיעורו במלוא חפניו (הלכות טומאת מת
פרק ב הלכה י"א). ובכן שיעורם אינו שווה, אבל טומאתן
שווה, שניהם מטמאים טומאה חמורה במשא ובאוהל. [ואף
על פי שמת מטמא במגע ורקב לא, אין בכך שינוי בעצם
חומרת הטומאה, אלא מפני שאי אפשר לו ליגע בכזית שלם
או במלוא חפניו, שהרי הבשר התפורר לפירורים זעירים].
(43) שניהם מטמאים בכזית, אבל מת מטמא טומאת שבעה
ומטמא באוהל מה שאין כן נבילה. (44) מטמא במשא בלי
נגיעה ושיעורו בכזית. (45) שיעורו בכעדרה ואינו מטמא
במשא.

יב. אכלין טמאים - שעורם שוה, שכל אכל טמא
אינו מטמא⁴⁶ אלא כביצה, וטמאתם שוה⁴⁷, שכל
אכל טמא אינו מטמא אלא במגע ואינו מטמא לא
אדם ולא בלי, לפיכך מצטרפין לטמא בכל
שבשניהן. כיצד? כחצי ביצה אכל ראשון⁴⁸ וכחצי
ביצה אכל שני שבללן זה בזה - הרי זה שני, ואם
נגע בתרומה - פסלה⁴⁹. כחצי ביצה אכל שני וכחצי
ביצה אכל שלישי שבללן - הרי זה שלישי⁵⁰. וכן
כל כיוצא בזה. אפלו חצי ביצה אכל ראשון וחצי
ביצה אכל רביעי של קדש שבללן זה בזה - הרי
הכל רביעי⁵¹.

(46) אוכלין אחרים. (47) כל האוכלין חומרת טומאתם
שווה ואפילו האחד ראשון לטומאה והשני רביעי אין
לראות בזה הברל מהותי אלא מקרי, שזה נגע באב וזה נגע
בשלישי. (48) אוכל הנוגע באב הטומאה נעשה ראשון
ועושה את הנוגע בו שני לטומאה וכן הלאה. (49) היא
עצמה פסולה, אבל אינה פוסלת תרומה אחרת בנגיעתה.
(50) ופוסל את הקודש, אבל לא את התרומה, שאין רביעי
לתרומה. (51) ואינו פוסל את הקודש, שאין חמישי בקודש
אלא בפרה אדומה. משמענו, שאין אנו תופסים את
הממוצע לומר הראשון משפיע להעלות במקצת את כוחה
של טומאת הרביעי.

יג. כביצה אכל ראשון וכביצה אכל שני שבללן זה
בזה - הכל ראשון⁵². חלקן⁵³ - כל אחד מהן שני⁵⁴.
נפל זה לעצמו [וזה לעצמו] על כפר של תרומה -
פסלוהו⁵⁵. נפלו שניהן כאחד - עשאוהו שני⁵⁶.

(52) מפני שיש כאן שיעור שלם של ראשון. (53) לשני
חלקים. (54) שהרי אין בראשון לבדו כשיעור.
(55) נעשה שלישי ואינו פוסל אחרים. בכל מקום שאתה
מוצא ההגדרה של פסול, הכוונה שאינו מטמא ואינו פוסל
אחרים. (56) שהרי נגע בבת אחת בשיעור שלם של
ראשון.

יד. כביצה אכל שני וכביצה אכל שלישי שבללן
זה בזה - הרי הכל שני. חלקן - כל אחד מהן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- מצטרף. נכותב רבינו לתרץ למה לא נאמר במשנה שאינו מצטרף, ולפיכך הדגיש וכתב: "ואין צריך לומר". (9) היינו "מטמא". (10) היינו "מתטמא". (11) למדנו בפרק הקודם, שאוכל אינו מטמא אחרים אם אין בו כביצה. ומשמיענו רבינו כאן, שאם אין באוכל עצמו - בלי היד - כזית שלם, אין מצרפים את היד להשלים את השיעור. (12) לפסול את האדם האוכלו מלאכול בתרומה, ראה למעלה פ"ד ה"א. בחולין ק"ח, א למדו דיני יד ושומר מהמקרא.
- ג. פ"שם¹³ שְׂיֵד לְטִמְאָה, כִּפּוּי יֵשׁ יָד לְהַכְשִׁיר¹⁴. שְׂאֵם הַכֶּשֶׁר הַיָּד - הַכֶּשֶׁר כָּל הָאֵכָל הַתָּלִי בּוֹ¹⁵. וְיֵשׁ יָד לְפָחוֹת מִכִּזֵּית¹⁶. וְיֵשׁ שׁוֹמֵר לְפָחוֹת מִכִּפּוּל¹⁷. וְשׁוֹמֵר שְׂחָלָק¹⁸ - אֵינוֹ מִצְטָרֵף עִם הָאֵכָל¹⁹.
- (13) חולין ק"ח, ב. (14) נתבאר כבר, שאוכל אינו מקבל טומאה כל זמן שלא הורטב באחד משבעת המשקין שנמנו למעלה (פ"א ה"ב). (15) כר' יוחנן שם. (16) הכוונה לטומאת עצמו, בהתאם לדעת רבינו (למעלה בפ"ד ה"א) שטומאת עצמם בכל שהן (ראה 'תוספות' שם ד"ה אין יד). (17) כר' יוחנן שם. מלשונו משמע שאין יד לפחות מכפול פול = מין שעועית, ואין בו כחצי זית (ראה רש"י שם ד"ה ור' יוחנן). (18) שם ק"ט, ב. (19) מכיוון שכל חלק בפני עצמו אין בו כדי שמירה.
- ד. וּמִנִּין²⁰ לְשׁוֹמְרֵי²¹ אֲכָלִין שֶׁהֵן מִתְטַמְּאִין עִם הָאֵכָלִין כִּשְׁהֵן מִחֻבְרִין בֵּהֶן? שְׁנֵאמַר: עַל כָּל זֶרַע זָרַע אֲשֶׁר יִזְרַע²² - פִּדְרָף שְׂבִנֵי אָדָם מוֹצִיאִין לְזִרְעָה: חֲטִים בְּשַׁעוּרֵיהֶן²³ וְשַׁעוּרִים בְּקִלְפֵיהֶן וְעֵדָשִׁים בְּקִלְפֵיהֶן. וְהוּא הַדִּין לְשֹׂאֵר הַשׁוֹמְרִין.
- (20) שם ק"ז, ב. (21) ע"פ כת"י תימן ודפוס רומי. בדפוסים: לשמורי. (22) ובפסוק שלאחריו כתוב: "ונפל מנבלתם עליו, טמא הוא לכם". (23) אינני יודע לפרש תיבה זו. בגמרא שם כתוב חיטה בקליפתה, וגם רבינו בפירושו לעוקצין פ"א מ"א גורס כך. [יש להניח שהשין מיותרת, ויש לקרוא "בעוריהן" כי אין קליפה לחיטה בדומה לשעורים או עדשים, אלא עור דקיק שאי אפשר להפרידו מגוש הקמח שבחיטה בלי טחינה וניפוי. ומלשונו של רש"י במנחות ע, ב ד"ה קליפת, משמע שהכוונה לקליפה שהחיטה טמונה בה לפני הדישה ונופלת אגב דישה].
- ה. וּמִנִּין לִידוֹת²⁴ הָאֲכָלִין שֶׁהֵן מִתְטַמְּאוֹת וּמִטְמְאוֹת כִּשְׁהֵן מִחֻבְרִין עִם הָאֲכָלִין? שְׁנֵאמַר: טָמֵא הוּא לָכֵם - לְכָל שֹׁבֵעַרְבִיכֶם²⁵.
- (24) חולין ק"ח, א. (25) כל דבר הנצרך לכם בקשר עם אותו אוכל.
- ו. הַבּוֹצֵר²⁶ לִבָּת²⁷ - אֵין לוֹ יְדוֹת, שֶׁהָרִי אֵין לוֹ צִרְף בֵּיד, מִפְּנֵי שְׂמוּצֵץ אֶת הַמִּשְׁקָה²⁸.
- (26) סוכה יג, ב. (27) הקוטף ענבים כדי לדרוך אותם בגת
- לעשיית יין. (28) היד סופגת יין, ולפיכך אין האדם רוצה בו.
- ז. הַקּוֹצֵר²⁹ לְסִכּוּף³⁰ - אֵין לוֹ יְדוֹת³¹, שֶׁהָרִי אֵינוֹ צִרְף לֵיד.
- (29) שם. (30) לסכך בו סוכתו. (31) כרב מנשיא שם.
- ח. כָּל יְדוֹת³² הָאֲכָלִין שֶׁשִּׁסָּסן³³ בְּגֵרָן - טְהוֹרִין.
- (32) עוקצין פ"ג מ"ה. (33) "מכתתן ורצצן, מלשון בוססו מקדשך (ישעיה סג, יח)" (רבינו בפירושו שם). כר' יוחנן בסוכה יד, א.
- ט. פְּסִיגָה³⁴ שֶׁל אֲשׁוּל שֶׁרָקְנָה³⁵ - טְהוֹרָה. וְאֵם נִשְׁתַּיֵּר בָּהּ גִּרְגֵר³⁶ אֶחָד - הָרִי זֶה לְאוֹתוֹ גִּרְגֵר וּמִקְבֵּלֶת טְמֵאָה. וְכֵן³⁷ שְׂרִבִּיט תִּמְרָה³⁸ שֶׁרָקְנָה - טְהוֹר. שֶׁיֵּר בּוֹ תִּמְרָה אַחַת - טְמֵא. וְכֵן שְׂרִבִּיט קִטְנִיּוֹת³⁹ שֶׁרָקְנָה - טְהוֹר. שֶׁיֵּר בּוֹ גִּרְגֵר אֶחָד - מְקַבֵּל טְמֵאָה.
- (34) אשכול ענבים קטן היוצא משידרה האמצעית של האשכול, וענבים תלויים בו. (35) הוריד ממנה את הענבים (משנה שם). (36) ענב. (37) שם. (38) תמרים תלויות בדקל, באופן דומה לאשכולות ענבים, שידרה גדולה מרכזית מחוברת ישר לאילן, וממנה צומחים כעין ענפים קטנים שהתמרים מחוברות בהם ונקראים "שרביטים". (39) שם. המדובר בשרביטים שאינם ראויים לאכילה, אבל שרביטי אפונה וכדומה ראויים לאכילה כל זמן שלא נתייבשו, ומקבלים טומאה בתורת אוכל.
- י. לְעוֹלָם⁴⁰ אֵין שׁוֹמֵר עַל גְּבִי שׁוֹמְרִי⁴¹, אֲלֵא שׁוֹמֵר אֶחָד בְּלִבֵּד הַסְמוּךְ לְאֵכָל הוּא הַנְּחָשׁב עִמּוֹ.
- (40) חולין ק"ט, ב. (41) כגון הקליפה הירוקה שעל גבי קליפת האגוז.
- יא. שְׁלֹשׁ⁴² קְלִפּוֹת בְּבָצָל: פְּנִימִית⁴³ - בֵּין שְׁלֹמָה בֵּין קְדוֹרָה⁴⁴ מִצְטָרֶפֶת⁴⁵; אֲמֻצְעִית⁴⁶ - שְׁלֹמָה מִצְטָרֶפֶת⁴⁷, קְדוֹרָה אֵינָה מִצְטָרֶפֶת⁴⁸; הַחִיצוֹנָה - בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף טְהוֹרָה⁴⁹.
- (42) עוקצין פ"ב מ"ד. (43) בשר הלבן של הבצל. (44) חתוכה, נקובה. (45) מפני שהיא עצמה אוכל. מובן שהיא מיטמאה מחמת עצמה, ואינה צריכה צירוף. ונקט לשון צירוף, משום הדינים הבאים. (46) קליפה שאינה נאכלת, וקליפה שניה (חיצונית) מקיפה אותה. (47) מדין שומר. (48) קליפה חתוכה אינה שומרת על הבצל, ונקלפת אגב משמוש בידים. (49) א. מפני שאין שומר על גבי שומר; ב. מפני שהיא נוחה ליפול כשנוגעים בה. פסק כר' יהודה, וחזר בו מדברי עצמו בפירושו שמסיים שם: "ואין הלכה כר' יהודה". ולמה פסק כר' יהודה נגד תנא-קמא? מפני שבחולין (ק"ט, ב) מסתמכת הגמרא על דבריו (כסף-משנה).
- יב. כָּל הַקְּלָפִין⁵⁰ מִתְטַמְּאוֹת וּמִטְמְאוֹת וּמִצְטָרֶפּוֹת,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ד' כ"ד אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קבא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 מפני שהן שומר. קלפי פולין⁵¹ ותורמוסין⁵²: זרקן -
- 2 אינן מתטמאות, פנסן לאכלין - מתטמאין. ואם נשאר
- 3 בהן אכל - בין כך ובין כך מתטמאין. קלפי מלפפון⁵³,
- 4 אף על פי שאין בהן מתוך המלפפון⁵⁴ - מתטמאות
- 5 טמאות אכלין. השעורים⁵⁵, בזמן שהן יבשין - קלפתן
- 6 מצטרפת⁵⁶ עמהן, ובזמן שהן לחין - אין מצטרפת.
- 7 אכל החטה, בין לחה בין יבשה - קלפתה מצטרפת.
- 50 עוקצין שם. (51 תוספתא עוקצין פ"ב ה"ג. (52 מין קטנית (ראה פ"א ה"ו). יש בני אדם ששולקים ואוכלים קליפות אלו. (53 שם. (54 שקלף קליפה דקה מאוד, ולא נשאר עליה כלום מבשר המלפפון עצמו. (55 במנחות ע, ב: שעורה שאינה קלופה אינה מצטרפת. והקשו על ברייתא זו מהדרשה של תנא דבי ר' ישמעאל המובאה למעלה בהלכה ד, ותרצו "הא (כאן) בלחות, הא ביבשות". פירוש, לחות אין מצטרפות, יבשות מצטרפות. ולא נתבאר טעמו של הברדל זה. ואולי טעמו מפני ששעורה רכה מתקלפת בנקל. נרש"י שם מפרש להיפך: יבשות אינן מצטרפות מפני שאינן ראויות לאכילה, אבל לחות ראויות לאכילה ומצטרפות. (56 ראה למעלה ה"ד.
- 8 יג. כל הגרעינין⁵⁷ מתטמאות ומטמאות ולא
- 9 מצטרפות⁵⁸, חוץ מגרעינות הרטב⁵⁹; אכל של
- 10 תמרה יבשה - אינה מצטרפת.
- 57 עוקצין פ"ב מ"ב. (58 נידונים כיד ולא כשומר (ראה ה"ב). (59 תמרה רטובה, צעירה ולחה. ואם תוציא את גרעינה תתקלקל, ולפיכך דין הגרעין כשומר ומצטרף (רבינו בפירושו למשנה).
- 11 יד. החותל⁶⁰ שעל הגרעינה של רטב⁶¹ - אין
- 12 מצטרף⁶², ושעל גרעינת היבשה - מצטרף⁶³; מפני
- 13 שהוא דבוק באכל, נחשב כאכל⁶⁴.
- 60 קרום דק המבדיל בין בשר התמרה לבין גרעינה. "חותל" משמעותו ליפוף, מלשון המקרא (יחזקאל טז, ד): "והחתל לא חתלת". (61 של תמרה לחה. (62 משום שלא הוא שומר על הפרי אלא הגרעין, כמו שביארנו. (63 אף-על-פי שאינו שומר. (64 משמע, שהוא עצמו אוכל. [בפירושו למשנה כתב: "הוא דבק בעצם התמרים והוא השומר, לא הגרעין"].
- 14 טו. גרעינה⁶⁵ של רטב שניצאת מקצתה⁶⁶ - כל
- 15 שפנגד האכל מצטרף, והיוצא אינו מצטרף. וכן
- 16 עצם שיש עליו בשר - כל שפנגד הבשר⁶⁷ מצטרף.
- 17 הנה עליו הבשר מצד אחד⁶⁸ - אינו מצטרף ממנו
- 18 אלא העצם שפתח הבשר עד חלל העצם⁶⁹. ואם לא
- 19 היה לעצם חלל - רואין אותו כאלו הוא כעבי
- 20 האזוב⁷⁰. ושאר העצם אין מצטרף, שהעצמות⁷¹
- 21 לבשר כשומר הן חשובין.
- 72 קולית⁷² עליה בשר אפלו כפול - גורר
- 73 את פלה לטמאה⁷³.
- 72 עצם הירך (חולין קיט, א). (73 כחכמים שם, לפי גירסת הגר"א. ראה למעלה ה"ג.
- 74 גרעיני זיתים⁷⁴ ותמרה, אף על פי ששלקן
- 75 לאכלין - אין מתטמאין⁷⁵.
- 74 תוספתא עוקצין פ"ב ה"ג. (75 למעלה בהלכה יג אמרנו שגרעיני תמרה יבישה אינה מצטרפת, אבל מיטמא ומטמא משום יד. המדובר שם כשהגרעין בתוך התמרה, וכאן כשיצא לגמרי מן הפרי.
- 76 גרעיני חרובין⁷⁶, אף על פי שפנסן לאכלין -
- 77 אין מתטמאין; שלקן לאכלין - מתטמאין⁷⁷.
- 76 שם. (77 משום שהם מתרככים בבישול, וראויים למאכל אדם.
- 78 יט. ואלו⁷⁸ מתטמאין ומטמאין ומצטרפין: שרשי
- 79 השום והבצלים והקפלוטות⁷⁹ בזמן שהן לחין,
- 80 והפטמה⁸⁰ שלהן בין לחה בין יבשה, והעמוד⁸¹
- 81 שהוא מבין כנגד האכל. ושרשי החזרין⁸² והנפוס⁸³.
- 82 ושרש צנון גדול - מצטרף, והסיב שלו⁸⁴ - אינו
- 83 מצטרף. ושרשי המנתא⁸⁵ והפיגם⁸⁶. ושרשי ירקות
- 87 שדה⁸⁷ וירקות גנה⁸⁸ שעקרן⁸⁹ לשתלים⁹⁰. והשורה⁹¹
- 88 של שבלת והלבוש שלה⁹². ועקצי תאנים וגרוגרות
- 89 והפלסים⁹³ והחרובין⁹⁴.
- 78 עוקצין פ"א מ"ב. (79 מין בצלים קטנים (הרא"ש במשנה). (80 כעין כפתור שבראש הבצל. (81 כעין קנה יוצא מאמצעותו של הבצל, ובראשו כיס ובתוכו זרע הבצל. (82 חסא. (83 מין צנון. (84 כעין חוטים היוצאים מהצנון. (85 מין עשב, ושמו בכמה שפות "מנתה" (מם סגולה ותיו דגושה). (86 אל פגא' בערבית. רבינו בפיה"מ. (87 הגדלים מעצמם בשדה. (88 שזורעים או שותלים אותה בגינה. (89 כך בכ"י תימן, וכן הגירסא במשנה. בדפוסים: שעיקרם. (90 במקום אחר, ולפיכך הוא צריך לשרשיהם. (91 צ"ל והשדרה (כתי' תימן, וכן הגירסא במשנה). כשמוציאים את החיטה מהשיבולת, נשאר שם במקומה כעין שלשלת עשויה חוליות חוליות כשידרה (רבינו במשנה). (92 הקליפה שגרעיני התבואה טמונים

בה, והיא נופלת בשעת דישא. [בפיה"מ כתוב "קרום", אולם רבינו התכוון לקליפה שאמרנו]. (93) מין תאנים דקות (רבינו בפירושו למשנה שם). (94) עוקצין של חרובים. כלוסים וחרובים שניטלו עוקציהם מקדימים להתייבש, ולפיכך דין העוקץ כשומר.

כב. הרמז¹¹⁶ והאבטיח שנמזק¹¹⁷ מקצתו - אין הנשאר חבור לאותו שנמזק¹¹⁸. ואין הנשאר מן הקלפה¹¹⁹ מצטרף, שהרי אין שמירתו מועלת כלום¹²⁰. וכן אם היה שלם מכאן ומכאן ונמזק באמצע¹²¹ - אין הצדדין חבור זה לזה, ואין קלפתו מצטרפת. עלי ירקות: ירקין¹²² - מצטרפין, ויבנים¹²³ - אינם מצטרפין, שהרי אין כלום.

(116) שם פ"ב מ"ג. (117) נמס, הרקוב. (118) ואין הנימוק יד ולא שומר. (119) שלא נרקבה. (120) שהרי הרקוב אותו חלק הפרי שהיא שמרה עליו. (121) פירוש, נימוק חלק מבשר הרימון באופן שחלק הרימון שלא נימוק נחלק לשני חלקים, והרקב מפריד ביניהם. (122) ראויים לאכילה או שומרים על הירק. (123) נכמשו.

פרק טשי

(1) יבאר הדבר שהוא חיבור לאוכל ואם חיבור אדם חיבור. אוכל פירות שהוא מכונס ודבק זה בזה אם מצטרף לכביצה לטמא אוכלין אחרים. היו גושים הרבה זה בצד זה ונגע אב הטימאה באחד מהם וכו'.

א. האגוזין והשקדים שנסדקה קלפתן - עדין הוא חבור לאכל³ עד שירצין⁴ את הקלפה.

(2) עוקצין פ"ב, מ"ה. (3) הקליפה היא כמחוברת לאוכל, ויש עליה תורת שומר. (4) ישבר.

ב. ביצה⁵ מגלגלת⁶ - משויקב⁷ בה מקום לגמעה⁸ ממנו אין שאר קלפתה חבור⁸. ושלוקה⁹ - קלפתה חבור עד שירצין את הקלפה¹⁰. ואם נתפלה¹¹ בקלפתה¹², אף על פי שרצצה כלה - חבור¹³.

(5) שם מ"ו. (6) צלוייה קצת ולא נקרשה עדיין (ראה משנה, שבת לב, ב). (7) בעוקצין שם: "עד שיגוס", ומפרש רבינו עד שיעשה נקב. (8) משום שאינה שומרת על האוכל שבביצה, שהרי יצא דרך הנקב. (9) נתבשלה ונקרשה קצת, ואי אפשר לגמעה ע"י נקב קטן. (10) כי הקליפה השלימה שומרת על הביצה. (11) נתן בה תבלין. (12) הדביק את התבלין על קליפה, והם נספגים לתוך הביצה דרך הקליפה. (13) מפני שהאדם רוצה להחזיקה בתוך שברי הקליפה המתובלת כדי שתספוג את התבלין (ע"פ 'כסף משנה').

ג. עצים¹⁴ שיש בו מח - חבור עד שירצין¹⁵. צמר¹⁶ שבראשי הכבשים ושער שבזקן התנישים, אף על פי שחרכן באור - הרי הן חבור עד שיתחיל לתלש.

(14) משנה, שם. (15) את העצם. (16) תוספתא עוקצין פ"ב ה"ו.

כ. ואילו⁹⁵ מתטמאים ומטמאין ולא מצטרפין⁹⁶: שרשי השום והבצלים והקפלוטות בזמן שהן יבשים, והעמוד שאינו מבזק פנגד האכל⁹⁷. ומלעין של שבבים. והן השערות השחורות שבראש השבלת שדומין כמו מסר⁹⁸. ועקצי האגסים והקרוסטמלין⁹⁹ והפרישין¹⁰⁰ והעזרדין¹⁰¹. ועקץ דלעת - טפח הסמוך לאכל. ועקץ קונדס¹⁰² - טפח. וכן יד הפרכל - טפח מכאן וטפח מכאן. והפרכל הוא השריג¹⁰³ שהאשכולות תלוין בו. ויד האשכול¹⁰⁴ - כל שהוא. וזנב האשכול¹⁰⁵ שרקנו¹⁰⁶ ויד המכבד של תמרה - ארבעה טפחים. והמכבד הוא העץ האדם שהשרביטין תלוין בו, והתמרין דבוקות בשרביטין. וקנה השבלת¹⁰⁷ - שלשה טפחים. ויד כל הנקצין - שלשה טפחים; ושאין דרך להקצר¹⁰⁸ - ידיהם ושרשיהן כל שהן¹⁰⁹. כל אלו מתטמאין ומטמאין ולא מצטרפין, מפני שהן ידות אכלין.

(95) שם מ"ג. (96) דינם כיד, ולא כשומר. (97) רבינו מגדיר במונח "אוכל" רק את הגוש הפנימי שבמרכז הבצל בלבד, להוציא את כל חלקי הבצל הסובבים את הגוש הפנימי, ואף-על-פי שגם הם נאכלים. (98) משור. (99) מין תפוחים זעירים (שם מ"ו). (100) חבושים. (101) "זעוררים" בשפה המדוברת בישראל. (102) מין ירק מר כשהוא חי, ומרירותו מתנדפת על-ידי שרייה במים חמים (ערוך). (103) ענפי הגפן הדקים נקראים שריגים, ומפני שכמה אשכולות תלוים בכל שריג צריך הוא ליד באורך טפח מכאן וטפח מכאן. (104) העוקץ המחובר לשריג. (105) סוף האשכול. (106) הוריד ממנו את הענבים, ונשארו הענבים שבאשכול בקצהו שהיה מחובר לשריג, מפני שעץ הזנב הוא דק, והענבים שבחלק הנשאר מרובים וגדולים - צריך שיעור גדול כדי להחזיק את האשכול. (107) שיבולת הוא החלק העליון של התבואה, שבו טמונים הגרגירים. וכל שלמטה מהשיבולת - נקרא קנה. (108) אלא עוקרים אותו. (109) בין גדול ובין קטן.

כא. ואילו¹¹⁰ לא מתטמאין ולא מטמאין ולא מצטרפין: שאר כל העקצים. ושרשי קלחי הפרוב. וחלפי תרדים¹¹¹ וחלפי הלפת. והן העקצין שנשארו בקרקע קלקטו הפרוב והלפת וחזרו והחליפו¹¹². וכל השרשין שדרךן להגזו שנעקרו עם האכל¹¹³. הפטמה¹¹⁴ של רמון - מצטרפת, והגין¹¹⁵ שלו - אינו מצטרף.

(110) שם מ"ד. (111) בערבית "סלק" (רבינו בפירושו

נְטֵמָא זֶה - לֹא נְטֵמָא זֶה, אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא מְעֵרָה³⁷ 16
בּוֹ. חֲתָךְ לְכַבֵּשׁ אוֹ לְשַׁלֵּק³⁸ אוֹ לְהַנִּיחַ עַל הַשֻּׁלְחָן - 17
הָרִי זֶה חֲבוּרָה³⁹, וְאִפְלוּ הַתְּחִיל לְפָרֵק מֶה שֶׁחֲתָךְ⁴⁰. 18

(33) משנה, שם פ"ב, ה. (34) לא גמר את החיתוך, והחתיכות מחוברות במשהו. (35) פירוש - ולא הבדיל. התיבה "שלא" נמשכת גם ל"והבדיל". (36) יודע הוא שהחתיכות תתפרקנה בבישול, ולכן אינו מעוניין כלל בחיבורן ולפיכך אינו חיבור לטומאה. [נתבאר כמה פעמים, שלענין טומאה וטהרה, המחשבה היא אחד הגורמים המכריעים]. (37) מחובר קצת. (38) לבישול קל. רבינו מפרש בכל מקום, ששליקה פחותה מבישול. והר"ש כאן וגם רש"י בכמה מקומות פירשו, ששלוך משמעותו מבושל הרבה. ראה למעלה ה"ב. (39) מפני שהוא מעוניין בכך שיינטלו בבית אחת. (40) אף-על-פי-כן החתיכות שלא פירק הן חיבור, ואין אנו אומרים הרי גילה דעתו שרוצה לפרק את הכול (על פי פירוש רבינו למשנה, שם).

ח. כָּל אֲכָלִי⁴¹ שֶׁעֲדִין לֹא פָּרַק - חֲבוּרָה, וְאִם נְטֵמָא 19
מִקְצָתוֹ - נְטֵמָא כָּלּוֹ. 20

(41) האמור בהלכה זו הוא סיום ההלכה הקודמת.

ט. אֲכָלִי⁴² שֶׁנִּפְרַס⁴³ וּמְעֵרָה מִמֶּקְצָת, וְנִגַּע טֵמָא 21
בְּאֶחָד מֵהֶן: אִם אוֹחֲזִי בָּזָה שֶׁנִּגַּע בּוֹ וְהִשְׁנִי עוֹלָה 22
עִמּוֹ - הָרִי זֶה חֲבוּרָה⁴⁴; וְאִם כִּשְׁאוּחֲזִי בָּזָה הַטֵּמָא 23
וּמִגִּבְהִיהוּ יִשְׁמֹט הָאֲחֵר וְיִפֹּל - אִינּוּ חֲבוּרָה⁴⁵, אֲלֹא הָרִי 24
זֶה הָאֲחֵר כְּנוֹגֵעַ בְּרֹאשׁוֹ שֶׁנְטֵמָא. 25

(42) טבול-יום פ"ג מ"א. (43) נחלק. (44) כחכמים, שם. (45) ואף-על-פי שהטמא עולה עם זה שלא נגע בטומאה. ולפי זה, עלינו לפרש את דין המחלת ירקות שבה"ז כשהטהור עולה עם הטמא.

י. כָּל הָאֲכָלִי⁴⁶ שֶׁהָיָה עָלָיו⁴⁷ אוֹ קִלְחִין מִחֲבָרִין בֵּהֶן: 26
אֵת שֶׁדִּרְפוֹ לְהֶאֱחֹז בְּעֵלָה - אוֹחֲזִין אוֹתוֹ בְּעֵלָה, 27
בְּקִלְחָ - אוֹחֲזִין אוֹתוֹ בְּקִלְחָ; אִם נִתְּלָה עִמּוֹ - הָרִי 28
זֶה חֲבוּרָה בְּטָבֹול יוֹם⁴⁸, וְאִין צָרִיף לֹמֵר בִּשְׁאָר 29
הַטֵּמָאוֹת. וְכֵן אִם הָיָה לוֹ יָד - אוֹחֲזִין אוֹתוֹ בְּיָד 30
שְׁלוֹ⁴⁹. הָיְתָה לוֹ יָד וְעֵלָה - אוֹחֲזִין אוֹתוֹ בְּאִי זֶה מֵהֶן 31
שֶׁיִּרְצֶה⁵⁰. לֹא הָיְתָה לוֹ יָד וְלֹא עֵלָה - בָּזָה אֲמָרוֹ: אִם 32
אוֹחֲזִי בְּטֵמָא וְהִשְׁנִי עוֹלָה עִמּוֹ - חֲבוּרָה, וְאִם לֹא - 33
אִינּוּ חֲבוּרָה. 34

(46) שם. (47) עלים שלו. (48) טמא שטבל נקרא 'טבול יום', ונשארה עליו טומאה קלה עד הלילה. (49) ואם האוכל עולה כשמגביהים את היד, הרי זה חיבור. (50) פירוש, אם יאחז באחד מהם - ביד או בעלה - ויעלה הכול עמו, הרי זה חיבור (תוספתא שם פ"ב ה"ג).

יא. הָאֲגוּזִין⁵¹ שֶׁשָּׁעֲצָן בְּעַקְצִיהֶן⁵² כִּשְׁהֶן רִפִּין 35
וְאִמְנָן⁵³ כִּלְּוֹ כִּמְוֹ חֲבֵל⁵⁴, וְכֵן הַבְּעָלִים שֶׁחֲבָרִין בְּדֶרֶךְ 36
הַזֹּאת - הָרִי אֵלּוֹ חֲבוּרָה⁵⁵. הַתְּחִיל לְפָרֵק בְּאֲגוּזִים 37

ד. בְּנִפְי חֲגָבִים¹⁷ וְשֶׁשָּׁקְשִׁי דָּגִים, אֶף עַל פִּי שֶׁהֶעֱבִיר 1
סָבִין עָלֵיהֶן¹⁸ - חֲבוּרָה עַד שֶׁתְּחִיל לְקַלֵּף. הָרִמּוֹן 2
שֶׁפָּרְדִּי¹⁹ - חֲבוּרָה עַד שֶׁיִּקְשֶׁשׁ עָלָיו בְּקִנְיָה²⁰. 3

(17) תוספתא, שם. [ה'כסף משנה' מציין: תוספתא טבול-יום פ"ד. בספרים שלפנינו, אין במס' טבול-יום יותר משני פרקים, וה'כסף משנה' הוסיף עליהם את שני הפרקים הראשונים מעוקצין, ויצא לו שפ"ב מעוקצין הוא פ"ד ממס' טבול-יום. יש להעיר, שתוכן שני הפרקים הללו מוכיח שמקומם הנכון הוא במסכת עוקצין]. (18) והפרידן קצת מן הבשר. (19) משנה, שם פ"ב מ"ו. תוכו של רימון עשוי חדרים חדרים והגרגירים הנאכלים דבוקים בקליפותיהם, וכשמייבשים את הרימון ומנענעים אותו נפרדים הגרעינים מן הקליפה (רבינו בפירושו). (20) הגרעינים אינם נפרדים לגמרי מן הקליפה היבשה, אלא אם מכים עליה במקל. ולפיכך דין הקליפה כשומר כל זמן שלא הקיש בקנה.

ה. הַשְּׂרָבִיטִים²¹ שֶׁל תְּמָרִים - אִינָן חֲבוּרָה זֶה לָזֶה²². 4

(21) תוספתא, שם פ"א ה"ד. במכבד היוצא מגזע הדקל צומחים כמה שרביטים (שבטים דקים) שהתמרים תלויות בהם (ראה למעלה פ"ה ה"כ). (22) ואם נגעה טומאה באחד מהם לא נטמאו האחרים, ואף-על-פי שכולן יוצאות מאותו המכבד.

ו. מְלַפְפוֹן²³ שֶׁחֲתָכֹוּ²⁴ וְנִתְּנוּ עַל הַשֻּׁלְחָן - חֲבוּרָה²⁵ 5
עַד שֶׁתְּחִיל לְפָרֵק²⁶. הַתְּחִיל לְפָרֵק - חֲתִיכָה וְכָל 6
הָעוֹלָה עִמָּה²⁷ חֲבוּרָה, וְהַשְּׂאָר אִינּוּ חֲבוּרָה²⁸. פָּקָה 7
הַתְּחִתָּנָה²⁹ - חֲבוּרָה לְעֶצְמָהּ, וְאִינָה חֲבוּרָה לְחֲתִיכוֹת. 8
הָיָה שְׁנִים אוֹ שְׁלֹשָׁה מְלַפְפוֹנוֹת, וְחֲתָךְ כָּל אֶחָד מֵהֶן 9
וְהַנִּיחֵן עַל הַשֻּׁלְחָן, וְהַתְּחִיל בְּאֶחָד מֵהֶן - זֶה 10
שֶׁהַתְּחִיל בּוֹ חֲבוּרָה, וְהַשְּׂאָר אִינּוּ חֲבוּרָה³⁰. אִפְלוּ אֲמָר: 11
חֲצִי אֲנִי אוֹכֵל שְׁחִירִית³¹ וְחֲצִי עֲרִכִית - זֶה הַחֲצִי 12
שֶׁהַתְּחִיל בּוֹ חֲבוּרָה, וְהַשְּׂאָר אִינּוּ חֲבוּרָה³². 13

(23) שם פ"ב ה"ה. (24) ולא הפריד את החתיכות אלא נשארו מחוברות קצת למטה. (25) אם נגעה טומאה בחתיכה אחת נטמאו כולן. (26) להפריד את הפרוסות זו מזו. (27) כשמגביהים פרוסה אחת, עולות עמה עוד שתיים או שלוש פרוסות, מפני שהן דבוקות זו לזו. (28) לחלק שעלה, אבל הפרוסות שנשארו חיבור זו לזו. (29) במקום הצומח מן הקנה. (30) כל הפרוסות שבו, דינן כאילו הן מחוברות. (31) פירוש, החצי מכל מלפפון ומלפפון. (32) אפילו חציו השני מהמלפפון שבדעתו לאכלו עכשיו. ואין אנו אומרים שמכיוון שבדעתו לאכול כל החצאים והתחיל לאכול - דינם כחתיכה אחת. [דברי התוספתא לפי גירסת רבינו, הם סתומים וקשה מאוד להבינם ולהסבירם, וכל הפירושים שנאמרו בהם הם דחוקים מאוד. ולהגיר"א גירסא אחרת בתוספתא זו. ראה 'תוספתא ראשונים' לר"ש ליברמן].

ז. הַמְּחַתֵּךְ יִרְקוֹת³³ וְכִיּוּצָא בֵּהֶן לְבִשָּׁל, אֶף עַל פִּי 14
שֶׁלֹא מִרְקָה³⁴ וְהַבְּדִיל³⁵ - אִינּוּ חֲבוּרָה³⁶; אֲלֹא אִם 15

21 שֶׁל זֵיתִים, וְהֵן הַזֵּיתִים שֶׁנַּעֲשֶׂוּ בִלְן גּוֹף אֶחָד, אֶפְלוּ
22 נִגַע בְּכַשְׁעוּרָה - הַכֹּל טָמֵא, שֶׁהַכֹּל גּוֹף אֶחָד. הִיתָה
23 לוֹ⁸¹ אוֹם שֶׁל זֵיתִים וְעֵתִיד לְהַפְכָהּ⁸² - בִּיּוֹן שֶׁתַּקַּע
24 בָּהּ אֶת הַיֵּתֶר⁸³, אֵף עַל פִּי שְׁלֹשׁ בָּהּ גּוֹשִׁים הַרְבֵּה⁸⁴,
25 אֵינָן חֲבוּרִים⁸⁵. וְאִם מִשְׁהַפְכָהּ נַעֲשֶׂוּ אוֹם⁸⁶ - אֵינָן
26 חֲבוּרִים⁸⁷.

77 (תוספתא, טהרות פ"א ה"ב. 78) החפירה שנותנים בה את הזיתים העומדים לסחיטה כדי שיתרככו, נקרא "מעטן" בלשון המשנה, ומכאן המונח "עטן", ופירושו, נתן את הזיתים במעטן. ראה פירוש רבינו לטהרות פ"ט מ"א. 79) זיתים נפרדים אינם מוציאים כל השמן האצור בהם, אבל כשהם נעשים כגוש אחד עוברות טיפות השמן מזית לחבירו ומתקבצות לכמות ניכרת המתמצית מן הגוש בלחץ הקורה והאבנים. (80) משנה, טהרות פ"ט ח. (81) תוספתא, שם פ"י ה"ז. (82) וכשיהפוך אותה תתפרק. (83) יתד מיוחדת להפיכת גושי זיתים. (84) שטרם נתפרקו. (85) ואם נגע בזית אחד לא נטמאו שאר הזיתים שבגוש, מפני שדעתו להפכם ולפרקם. (86) נתחברו שנית מאליהם. (87) אחר הוצאת שמנם, אין האדם מעוניין בחיבורם, ועוד: מפני שנתחברו מאליהם בלי פעולה מיוחדת של האדם (הגר"א בפירושו לתוספתא).

27 יו. אֶכְלָם⁸⁸ פְּרוּד⁸⁹ שֶׁהוּא כֹּל מְכַנֵּס וְדָבָק זֶה בָּזָה, וְאֵינוּ כְּגוֹף
28 אֶחָד כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁹¹ - הָרִי הוּא מְצֻטָּרֶף לְכַבֵּיעָה
29 לְטָמֵא טָמֵאֵת אֶכְלִים אֲחֵרִים⁹². וְאִם לֹא כְּנִסוּ⁹³
30 אֶלָּא הָרִי הוּא מְפֻרָד, כְּמַעֲשֶׂה קְדֵרָה⁹⁴ וְהַקְטִנִּית -
31 אֵינוּ מְצֻטָּרֶף⁹⁵ עַד שֶׁיִּקְבָּצֻם וְיַעֲשֶׂם גּוֹשׁ אֶחָד⁹⁶.
32 הֵיוּ גּוֹשִׁים הַרְבֵּה זֶה בְּצַד זֶה, וְנִגַּע אֶב הַטָּמֵא
33 בְּאֶחָד מֵהֶן - הָרִי הוּא רָאוּשׁוֹ, וְהַגּוֹשׁ שֶׁבְּצִדוֹ שֵׁנִי,
34 וְשֶׁבְּצִד הַשֵּׁנִי שְׁלִישִׁי, וְשֶׁבְּצִד הַשְּׁלִישִׁי רְבִיעִי⁹⁷.

88) משנה, עדיות פ"ג מ"ב. 89) גוש ובו כמה תאנים או תמרים וכדומה דבוקים יחד. 90) אם נגע בפרי אחד שבגוש, לא נטמאו האחרים. 91) למעלה בהלכה יד. 92) נתבאר למעלה (פ"ד ה"א) שאוכל פחות מכביצה מתטמא, אבל אינו מטמא אחרים. פסק כחכמים, שם. 93) טבול-יום פ"ב מ"ה. 94) גרעיני תבואה וגרגירים קטנים אחרים שמבשלים אותם בקדירה (רבינו בפירושו למשנה). 95) לטמא אחרים, אפילו אם כולם טמאים. 96) רבינו מפרש מה שאמרו במשנה "אינו חיבור" הכוונה לטמא אחרים. 97) במשנתנו: "הרי אלו יימנו". ופירש רבינו: מונים בהם ראשון ושני, וכן הלאה.

36 יח. כְּפָר⁹⁸ שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁהִיתָה רָאוּשׁוֹ לְטָמֵא
37 וְהַשִּׁיף⁹⁹ לָהּ אַחֲרוֹת - כָּלֵם רָאוּשׁוֹ¹⁰⁰; פְּרִשָּׁה -
38 הִיא רָאוּשׁוֹ וְכָלֵן¹⁰¹ שְׁנִיּוֹת¹⁰². הִיתָה שְׁנִיָּה וְהַשִּׁיף
39 לָהּ אַחֲרוֹת - כָּלֵן שְׁנִיּוֹת; פְּרִשָּׁה - הִיא שְׁנִיָּה וְכָלֵן
40 שְׁלִישִׁיּוֹת¹⁰³. הִיתָה שְׁלִישִׁית וְהַשִּׁיף לָהּ אַחֲרוֹת -
41 הִיא שְׁלִישִׁית וְכָלֵן טְהוֹרוֹת¹⁰⁴, בֵּין שֶׁפָּרְשׁוּ בֵּין
42 שֶׁלֹּא פָּרְשׁוּ¹⁰⁵.

1 וּלְפָקֵל⁵⁶ בְּבָצָלִים - אֵין הַשָּׂאָר חֲבוּר⁵⁷. אֶפְלוּ הֵיוּ
2 לְפָנָיו מֵאָה כּוֹר - אֵין כָּלֵן חֲבוּר, שֶׁהָרִי הוֹכִיחַ
3 שְׁדַעְתּוֹ לְפָרֵק הַכֹּל.

(51) עוקצין פ"ב מ"ה. (52) עם העוקצים. (53) חרום וחיבורם למחרות. [רבינו בפירושו למשנה כתב, מלשון "ויהי אומן את הדסה" (מגילת אסתר ב) ומשמעותה מאסף ומקבץ]. (54) קשר אותם בעוקציהם בחוט זה על יד זה, ויצא חבל ארוך מלא אגוזים. (55) מפני שנתחברו על-מנת לקיימם יחד זמן רב. (56) "להכרית עליו שלו ולהסיר את הנתלה בו" (רבינו בפירושו למשנה, מעשרות פ"א, מ"ו). (57) אף-על-פי שהם עדיין מחוברים כמקודם, דינם כאילו נפרדו זה מזה (והנפרדים כל-שכן שאינם חיבור). והטעם, מפני שחיבור מלאכותי בידי אדם אינו חיבור (ראה הי"ב) אלא-אם-כן נתחברו לקיום של קבע ('חזון נחום' במשנה).

4 יב. קָלִיעָה⁵⁸ שֶׁל שׁוֹם⁵⁹ שֶׁנִּפְּלוּ מִשְׁקִין עַל אֶחָד
5 מֵהֶן⁶⁰ - הוּא טָמֵא⁶¹ וְחֲבוּר⁶² טְהוֹר; שֶׁאֵין חֲבוּרִי
6 אֶדָם חֲבוּר⁶³ לְכָל דָּבָר. וְכֵן אֶתְרוֹג שֶׁנִּפְרַשׁ⁶⁴ וְתַחֲבוּ
7 בְּכוֹשׁ⁶⁵ אוּ בְקִיסָם - אֵינוּ חֲבוּר.

(58) תוספתא, שם פ"א ה"ד. (59) מגדלי שום רגילים לחבר את עלי השומים המיובשים כעין קליעת שער. (60) על שום אחד. (61) הוכשר לקבל טומאה. (62) השומים המחוברים אליו באותה קליעה. (63) כשלא נתחברו לקיום זמן רב, וקליעת שום חיבור עראי הוא ('חזון נחום'). (64) נתחלק, נחתך. (65) הברזל שבראש הפלך.

8 יג. עֶסֶה⁶⁶ שֶׁלִּשָּׁה בְּמִי פְרוֹת⁶⁷ - אֵינוּ חֲבוּר; שֶׁאֵין
9 לָהּ דָּבָר שֶׁמִּחֲבַר אֶת הָאֶכְלִין אֶלָּא שְׂבָעָה מִשְׁקִין
10 בְּלִבָּד.

(66) שם. (67) מיצי פירות שלא נמנו למעלה בפ"א ה"ב בין שבעת המשקין המכשירים את האוכלין לקבל טומאה.

11 יד. הַמִּמְעָף⁶⁸ אֶכְלִין זֶה בָּזָה וְקָבָצוּ, כְּגוֹן הַדְּבִלָה⁶⁹
12 וְהַתְּמָרִים וְהַצְמוּקִין שֶׁקָּבָצוּ וַעֲשָׂאוּ גּוֹף אֶחָד⁷⁰ -
13 אֵינָן חֲבוּר. לְפִיכָף, עָגוּל שֶׁל דְּבִלָה⁷¹ שֶׁנִּפְּלוּ מִשְׁקִין
14 טָמֵאִין עַל מְקַצְתּוֹ - הָרִי זֶה נוֹטֵל מִמֶּנּוּ מְקוֹם
15 הַמִּשְׁקִין בְּלִבָּד, וְהַשָּׂאָר טְהוֹר⁷².

(68) תוספתא, טהרות פ"א ה"א. (69) תאינה יבישה ('ערוך'). (70) על-ידי לחץ חזק. (71) דרכם לקבץ את התאנים ולחברן, על-ידי לחץ, לגושים עגולים - ונקראים "עיגולי דבילה". (72) תוספתא, טבול-יום פ"ב ה"ו.

16 טו. הַתְּמָרִים⁷³ וְהַגְּרוֹגְרוֹת⁷⁴ שֶׁשָּׁלְקָן וַעֲשֶׂוּ אוֹם⁷⁵ -
17 הָרִי זֶה חֲבוּר⁷⁶.

(73) תוספתא, עוקצין פ"ב ה"ב. (74) תאנה יבישה נפרדת. (75) גוש גדול אחד. (76) מכיוון שזה חיבור של קבע.

18 טז. הַזֵּיתִים⁷⁷ שֶׁנִּטְנָן⁷⁸ וַנַּעֲשֶׂוּ גּוֹשׁ אֶחָד - הָרִי זֶה
19 חֲבוּר, מִפְּנֵי שֶׁמִּתְחַלָּה לֹא נִתְּנָן לְמַעֲטָן אֶלָּא עַל מְנַת
20 שְׁיִינְקוּ זֶה מֵזֶה⁷⁹. לְפִיכָף, שֶׁרָץ⁸⁰ שֶׁנִּמְצָא עַל אוֹם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ה' כ"ה אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

10 וְאִם קָלַט מִן הַמִּשְׁקִין הַנֶּגְרִין מִן הָאֵוִיר³ - הָרִי זֶה
11 שֶׁקָּלַט טָהוֹר. וְאִין צָרִיף לֹמֶר, שֶׁהַמִּשְׁקִין שֶׁמֶעְרָה
12 מִמֶּנּוּ טָהוֹרִין.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה".

בהסבר מהות הניצוק מצינו שלושה אופנים: א: נגיעת התחתון בעליון על ידי ההבל (כפירוש רבנו עובדיה מברטנורא). ב: חיבור התחתון לעליון ע"י ההבל (לשון הרמב"ם בפירוש המשניות). ג: ההבל גורם חיבור הניצוק שבין העליון לתחתון (כפירושו בספר הי"ד). והצד השווה ביניהם שתתאה גבר כשהוא חם, ולכאורה קשה שהרי הכלל הוא ש"הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה". והביאור הוא על פי פנימיות העניינים: "עליון" רומז על הקב"ה שאין עליון למעלה ממנו ותחתון רומז על הנבראים והעולם הזה הגשמי. ניצוק בין העליון לתחתון רומז על החיבור התמידי של הקב"ה עם העולם, ומלמדנו דין התורה ש"הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה" היינו שהחיבור הוא רק לעניין התהוות העולם בכל רגע, אבל לא בנוגע לטומאתו וטהרתו של האדם כי זה תלוי רק בבחירתו "ובחרת בחיים" ואף שהתחתון מחובר עם העליון יכול להיות אצלו מצב של "טומאה" וכן לאידך יכול להיות אצלו מצב של טהרה אבל זו אינה נובעת מחיבורו על ידי "קילוח העליון" אלא ע"י שמתחבר עם העליון בכח עצמו. ו"במה דברים אמורים שעירה מצונן לצונן אבל המערה משקין צונן לחמין חיבור" כי המים כפי שהם מצד עצמם הם קרים אבל חמימות המים מראה שנעשתה בה פעולה ועבודה על ידי האדם. ושלושת האופנים הנ"ל האמורים בהסבר דין ניצוק, הם שלושה שלבים בעבודת האדם למטה.

דברי רבנו עובדיה מברטנורא שכתב שהתחתון מעלה הבל לעליון הצונן, מתאימים לשלב הראשון בעבודת האדם שכולה מצד בחירה חופשית ובכח עצמו ואין נראה בזה החיבור לעליון. פירוש הרמב"ם בפירוש המשניות שעליית ההבל החם פועלת החיבור עם העליון (ולא רק נגיעה) מגלה שעבודת התחתון פועלת חיבור עם העזר מלמעלה ובה כבר נרגש שעבודת האדם היא בכח ובעזרת הקב"ה. ודברי הרמב"ם בספר היד החזקה "הרי הניצוק חיבור" מדגישים שעל ידי עבודת התחתון מתגלה שסוף סוף כל זה הוא ענינו של הניצוק גופא כי כל בריאתו והתהוותו על ידי הקב"ה היתה מלכתחילה לכוונה זו, היינו לעבודת האדם "למעשה ידיך תכסוף".

והגם שכל עניין החיבור הנ"ל נאמר לעניין טומאה, הרי הרמז בפרט זה שעיקר עבודת החיבור נעשית על ידי עבודת התשובה שהיא עיקר העבודה בכח עצמו ולא על

(98 טהרות, פ"א מ"ח. 99) קירב והדביק. מדובר בבצק, ונקט לשון נשיכה, מפני שאחת נושכת מחברתה בשעה שמפרידים אותן, בין לפני אפיה ובין לאחר מכאן (הרא"ש מ"ז). 100) אם נגע בה אוכל נעשה שני, כאילו נגע בראשונה, אע"פ שלא נעשו גוש אחד ממש. והטעם, מפני שהנשיכה עושה חיבור. 101) כל האחרות. 102) הנשיכה אינה חיבור מלא כמו גוש אחד שנשאר בטומאתו אפילו אחר שנחלק, והיא (הנשיכה) מועילה רק לענין שהנוגע בהן כל זמן שלא נפרדו, יהיה דינו כנוגע בכיכר הראשונה. 103) מדובר בתרומה, אבל בחולין - אין שלישי לטומאה. 104) שאין רביעי בתרומה. 105) מפני שטומאת הראשונה היא קלה, שאינה פוסלת אחרים, אין כוחה יפה לעשות נשיכה כחיבור. [והר"ש מפרש, מכיוון שאם יפרשו לא תישאר בהן כל טומאה שהיא, לפיכך אין חיבור קל זה מועיל אפילו לפני שפירשו, מה שאין כן בראשון ושני שנשארה בהן טומאה גם אחר שפירשו].

1 יט. כפרות¹⁰⁶ של תרומה נושכות זו בזו¹⁰⁷, נטמאת
2 אחת מהן בשרץ - כלן ראשון, ואף על פי שפירשו
3 אחר מפתן¹⁰⁸. [נטמאת אחת במשקין טמאין - כלן
4 שניות¹⁰⁹, אף על פי שפירשו אחר מפתן]. נטמאת
5 אחת מהן בידים - כלן שלישיות¹¹⁰, ואף על פי
6 שפירשו. מפני שהיו¹¹¹ גוף אחד בשעת טמאתן.

(106) שם מ"ז. רבינו שינה מהסדר שבמשנה, והקדים את המאוחר, ולא נתבאר לנו נימוקו. (107) רבינו שם מפרש, שהיו עושים עוגות גדולות דומות ללוחות גדולים, וחותרים אותם לכמה חתיכות מבלי להפרידן לגמרי, ונשאר חיבור קל בין החתיכות, ואחר האפיה הן נפרקות על ידי תנועה קלה. וזה נקרא "נושכות". (108) אין זה דומה לדין השיך שבהלכה הקודמת, מפני שכאן היו כל החתיכות מחוברות חיבור מלא, לא בטל כוח החיבור, כל זמן שנשארה נשיכה, ולכן דינן כאילו נגע בהן השרץ, אבל בהשיך מדובר כשלא היו מעולם מחוברות ממש, ואין הנשיכה עושה חיבור מלא. [ויש עוד הבדל בין הי"ח והי"ט, בהי"ח מדובר כשהטומאה נגעה לפני שהשיך, ובהי"ט נגעה הטומאה כשהיכרות היו מחוברות]. (109) מפני שמשקין הם תמיד ראשון לטומאה (הל' אבות הטומאות פ"ז ה"ה). (110) חכמים גזרו טומאה על סתם ידים (שם פ"ח ה"ב). (111) נימוק לכל דיני "פירשו" שבהלכה זו.

יום ה' כ"ה אייר ה'תשע"ח

פרק שביעי

(1) יבאר הניצוק אם הוא חיבור לטומאה ולטהרה מחם לצונן או מצונן לחם. ודין דברים שאינם חיבור בטבול יום אף על פי שהם חיבור לשאר דברים. ודין אוכלים שהם מתטמאים בכל הטומאות והם טהורים בטבול יום.

7 א. הניצוק² אינו חיבור לא לטמאה ולא לטהרה.
8 פיצוד? ה'ה מ'ערה מ'שקין טהורין לתוך פלי טמא,
9 ואפלו על גפי השרץ - הרי העמיד הניצוק טהור,

יחנן נגד ריש לקיש, קיבל רבינו כאן פירושו של ריש לקיש, שנתקבל יותר על דעתו, מפני שאין בזה הברל להלכה, שהרי דרגת סמיכות הדבש קובעת]. (14) כשאדם נוגע בכל משקה שהוא, ניתק הקשר שבינו ובין המשקה ברגע שהוא מסלק את ידו, אבל כשנוגע בדבש סמך ומסלק את ידו נמשך עמוד דק של ריר המחבר את ידו לדבש, ולפיכך נידון עמוד הניצוק כגוש אחד, ולא כשאר משקין שכל טיפה היא גוש בפני עצמו. (15) מפני שחיבור ניצוק של דבש מנומק בריירם ולא בסמיכות שלו. [בניזיר שם שאלו אם יש ניצוק לאוכלין עבים (סמיכים) כדבש או אין להם ניצוק ואין לדמותם לדבש שיש לו ריירם, ומשמע שם שריירם קובעים ולא סמיכות. ומכאן ה"לפיכך" בדברי רבינו כאן].

ה. הניצוק אינו חבור לטהרה. פיצד? שאם ערה מים טמאים מקלי אבן¹⁷ וכיוצא בהן¹⁸ לתוך המקוה - אין אומרים: משהגיע קצת הניצוק למקוה טהרו המים¹⁹, אלא הרי הן בטמאתן עד שישקין²⁰ המקוה לכלן מצד אחד²¹, כמו שבארנו²². וכן הקטפרס²³ שיש עליו משקה טופח²⁴ - אינו מחברן לשאר המשקין שבמדרון²⁵ לא לטמאה²⁶ ולא לטהרה²⁷. אבל המשקין שבאשרבון²⁸ - פלן חבור לטמאה ולטהרה.

(16) בהלכה א אמרנו הניצוק אינו חיבור לא לטמאה ולא לטהרה, ובהלכות ב, ג וד נתפרשו דיני ניצוק לטמאה, ומבאר רבינו בהלכה זו לטהרה כיצד. (17) שאינו מקבל טומאה. (18) כלי אדמה וכלי גללי בהמה. (19) מדין השקה (ראה למעלה פרק ב הלכה כא). (20) שיגעו מי המקוה במי המים הטמאים. (21) כגון כל השטח העליון. (22) שם. ולמה נקט כלי אבן? משום שבכלים המקובלים טומאה אין ההשקה מועילה אפילו אם ניצוק חיבור, שהרי המשקין הטמאים טימאו את הכלי, וחזור הכלי ומטמא את המשקין שטהרו על ידי ניצוק. והשקה בכלים המקובלים טומאה נעשית על ידי הטבלת הכלי במקוה עד שמי המקוה צפים על גבי המים הטמאים ואז נטהר הכלי בטבילה והמים בהשקה. (23) מקום משופע והמים שנשפכו עליו יורדים תיכף למטה ואינם מתעכבים כלל. (24) קצת משקה המרטיב את היד הנוגעת בה. (25) שיש בהם יותר ממשקה טופח. (26) אם נגעה טומאה במשקה טופח לא נטמאו המשקין שבמדרון. (27) אם נגעו במי מקוה לא נטהר המשקה טופח וכן להיפך. (28) בבקע שבאדמה.

ו. ערבה שהיא קטפרס²⁹ ועליה משקה טופח, ושלש חתיכות אכלין טמאים בבביצה³⁰ מנחין עליה זו למטה מזו - אינן מצטרפות³¹; הן שתיים - הרי אלו מצטרפות³². ואם היתה תחתיהם משקה עומד³³, אפילו פצין החרדל³⁴ - הרי זה מצרף את פלן³⁵.

(29) ששוליה משופעים, או שהיא שעונה על מקום מדרון. (30) שלשתן ביחד יש בהן כביצה, והמדובר כשנוגעת זו בזו ואינן נושכות. (31) לטמא המשקין והם יחזרו ויטמאו את העריבה, כדין כל משקין שטמאים אחרים בכל שהם

ידי גילוי אור כעבודת הצדיקים, ועל ידי עבודתם פועלים הבעלייתשובה חיבור עם העליון "בחילא יתיר" כי דווקא בעבודה זו ישנו עניין חמימות.

(לקו"ש חלק לו עמוד 27)

(2) טהרות פרק ח משנה ט. עמוד הקילוח המחבר את הנוזלים שבכלי שממנו יוצקים עם הנוזלים שבכלי המקבל אותם, נקרא "ניצוק". (3) הכניס כלי באמצע העמוד ונפלו לתוכו מקצת מהמשקין לפני שהגיעו לכלי הטמא. (4) שטרם יצאו מהכלי העליון.

ב. במה דברים אמורים? בשערה מצונן לצונן או מחם לחם או מחם לצונן; אבל המערה משקין טהורין צונן לתוך משקין טמאין חמין - הרי הניצוק חבור, ונטמאו המשקין הצונן פלן שהוא מערה מהן, ונטמא הפלי שמערה ממנו מחמת המשקין שבתוכו, שהרי נטמאו. ומפני מה אמרו: המערה משקין צונן לחמין - חבור? מפני שעשן החמין⁵ עולה כתימרות עשן ומתערב בנצוק ובמים שבפלי העליון ומטמא הפלי⁷, שהעשן העולה מן החמין משקין הוא חשוב.

(5) הקיטור העולה מהמים החמים, שהוא אד המים המתנדפים. (6) כעמוד עשן. (7) וכל מה שבתוכו ואת הניצוק, אבל בחם לתוך חם אין הניצוק סופג את אדי התחתון מפני שהוא עצמו מוציא אדים.

ג. לפיכך, האשה שהיו ידיה טהורות והגיסה⁸ בקדרה⁹ טמאה והזיעו ידיה מהכל הקדרה - נטמאו ידיה כאלו נגעה במשקה שבקדרה¹⁰. וכן אם היו ידיה טמאות והגיסה בקדרה והזיעו ידיה - נטמא כל מה שבקדרה כאלו נגעה במשקין שבקדרה.

(8) בוחשת בכף. (9) בתבשיל חם שבקדירה ואינה נוגעת בו ביד. (10) חכמים גזרו טומאה על ידיים שנגעו במשקין טמאים.

ד. נחיל¹¹ דבש¹² הזיפים ודבש הצפחת¹³ - הניצוק שלהן חבור, ואפילו היה מערה מצונן לצונן, מפני שיש להן ריר והרי הן נמשכין¹⁴ בדבק. לפיכך¹⁵, כל האכלין - אין הניצוק שלהן חבור ואפילו היו עבים הרבה, כגון הגריסין והחלב המתך וכיוצא בהן, לפי שאין להן ריר. וכן שאר פל המשקין - אין הניצוק שלהן חבור, אלא אם פן ערה מצונן לחם, כמו שבארנו.

(11) בכל מקום שנזכרה בתלמוד התיבה "נחיל" משמעותה קבוצת דבורים הנמצאת בכוורת אחת. במשנה כתוב סתם: "דבש הזיפים" ורבינו כאן הוסיף "נחיל". (12) שם משנה ט. (13) רבינו בפירושו למשנה אומר ש"זיפים וצפחת" שמות מקומות בארץ ישראל הם, והדבש הבא מהם היה סמך מאוד. [בסוטה מח, ב מפרש כן ריש לקיש, ורבי יוחנן מפרש זיפים מלשון זיוף, מפני שהדבש סמך אפשר היה לזייפו ולהוסיף מים. אף על פי שבכל מקום הלכה כרבי

הוא חבור פידים⁴⁷. וגם זה חומר בטמאת ידים²⁵
מטבול יום⁴⁸.²⁶

(45) ראה למעלה פרק ו הלכה ט דין אוכל שנפרס ונגע באב הטומאה. (46) והוא חיבור בשאר טומאות. (ראה לקמן פרק ח הלכה א). (47) אף על פי, שידיים מטבול יום שווים לפסול את התרומה ולא לטמא, אינם שווים לעניין חיבור. (48) בהלכות אבות הטומאות פרק י הלכה ה נתבאר חומר אחר בידיים מטבול יום; טבול יום אינו מטמא משקין של חולין כלל וידיים מטמאים אותם להיות כראשון לטומאה.

פרק שמיני

(1) יבאר הדברים שהם חיבור לטבול יום, והדברים שנגע בהם אם פוסלים. ודין טבול יום מטומאת מת ומבעילת נידה אם עושה בטהרות.

א. חלות² או פברים³ שפנסן והיו נושכות זו בזו⁴ ודעתו להפרישן, או שאפה חלה על גבי חלה⁵ פתנור ועדין לא קרמו פניה⁶, ונגע טבול יום פאת מת⁷ - לא פסל אלא החלה שנגע בה⁷. וכן המים שהרתיחו ונעשו קצקה⁸, והגרסיסין⁹ שהרתיחו רתיחה ראשונה¹⁰, וזין חדש¹¹ וארז¹² שהרתיחו, ונגע טבול יום פרתיה - אינו חבור, ולא פסל אלא הרתיחה בלבד. ובשאר כל הטמאות, בין קלות¹³ בין חמורות - הכל חבור. אכל חלות שהיו נושכות זו בזו ואין דעתו להפרישן, או שאפה חלה על גבי חלה ונשכו וקרמו פתנור¹⁴, ורתיחת המים שאינה מחלחלת קצקה¹⁵, ורתיחת הגרסיסין שניה¹⁶, ורתיחת זין יושן¹⁷, ורתיחת השמן בין יושן בין חדש, ורתיחת עדשים - הרי אלו חבור בטבול יום, ואין צריך לומר בכל הטמאות.

(2) כתוב בתורה (במדבר טו, כ): "מראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה". חלה זו צריך ליתן לכהן, וקדושה כתרומה. (3) של תרומה. (4) ואם תפרידן, תשאר חתיכה מכל ככר דבוקה בחברתה, כאילו נשכה ממנה. (5) "חלה" משמעותה בצק דק ושטוח. (6) לפני שעלה קרום על החלה התחתונה, הניח עליה חלה שניה. ומוכן שבדעתו להפרידן, כדי שלא תתקלקל תבנית התחתונה מכובד העליונה (רבינו בפירושו למשנה). (7) כבית-הלל בטבול-יום פ"א מ"א. וזה נאמר בנגיעת טבול-יום, אבל בשאר טומאות, אם נגע באחת נטמאו האחרות. [הר"ש במשנתנו מפרש, שכאן אפילו שאר טומאות אינן מטמאות אלא זו שנגע בה, ודעת רבינו כמו שכתבנו]. (8) העלו אבעבועות גדולות שתוכן ריק, ודומות לאוהל זעיר. (9) פולים כתושים. (10) טרם שהספיקו הגריסים לספוג את המים ולהיעשות מיקפה, ולפיכך הבעות ריקות כבועות מים. (11) שהעלה בועות. (12) כר' יהודה במשנתנו. (13) ואפילו טומאות שגזרו חכמים. (14) והקרום הקשה מגן על החלה התחתונה. (15) שהבועות הן זעירות ואינן חלולות. (16) כשהתבשיל עבה קצת, מעלות הרתיחות

ואפילו את הכלים. (32) מפני שטיפת המשקין שבין שתי החתיכות אין עליה דין קטפרס והיא נוגעת בכביצה אוכלין טמאים ונטמאה וחוזרת ומטמאה את העריבה, אבל בשלוש חתיכות הטיפה שבין העליונה והאמצעית אינה נוגעת בכביצה וכן הטיפה שבין האמצעית והתחתונה. והטיפות אינן מתחברות, מפני שהן קטפרס. (33) כגון ששולי העריבה הם מקום שטוח ישר, ומתוך כך המשקה עומד תחת כל החתיכות. (34) חתיכות הבצק הן קטנות כחרדל וכולן ביחד הן כביצה. (35) המשקה מצרף את כל הפירורים לשיעור כביצה ומטמאים את המשקה וזה מטמא את העריבה כמו שנתבאר למעלה.

ז. קבר בארנו, שטבול יום אינו מטמא חלין קלל, אלא פוסל³⁶ אכלי תרומה ומשקה תרומה ועושה הפל³⁷ שליש³⁸, וכן אם נגע באכלי קדש או משקה קדש - פסל ונעשן רביעי.

(36) נתבאר כבר, שדבר שנפסל אינו פוסל אחרים בנגיעתו. (37) אפילו את המשקין. (38) ומה שאמרנו (שם פרק ז הלכה ה) שאפילו שני שנגע במשקין נעשו תחילה (פירוש, כראשון לטומאה) המדובר באוכל שנגע בראשון ונעשה שני, אבל טבול יום אינו מטמא את התרומה ולא את הקודש, אלא פוסל (ראה ביאורנו שם). הלכה זו משמשת הקדמה לבאות אחריה.

ח. יש דברים שאינם חבור בטבול יום ואף על פי שהן חבור בכל הטמאות, אלא אם נגע בהן טבול יום - לא פסל אלא זה שנגע בו, ואילו היה הנוגע במקום טבול יום אדם אחר³⁹ - היה פוסל הכל. אפילו היה הנוגע אדם שאכל אכלין טמאין או שתה משקין טמאין, שהיא טמאה קלה⁴⁰ - הרי זה פסל הכל, שלא פסלו טבול יום. ואין צריך לומר, שאם היה הנוגע אב טמאה או ראשון, שהוא מטמא הכל. ומפני מה הקלו בטבול יום? מפני שפבר טהרי⁴¹ ואינו מחסר אלא הערב שמש⁴². ועוד הקלו בטבול יום, שיש אכלין שהן מיחדין לאדם ומתטמאין בכל הטמאות, והן טהורות בטבול יום. ואלו הן: השעורה והפסמת בזמן שאינן קלופין. אכל בזמן שהן קלופין, והחטה⁴³ אף על פי שאינה קלופה, והקצח⁴⁴ והשמשום - נפסלין בטבול יום, ואין צריך לומר שהן מתטמאין בכל הטמאות.

(39) אדם טמא אחר שלא טבל. (40) גזירת חכמים. ראה הלכות אבות הטומאות פרק ח הלכה י והלכה י"א. (41) על ידי טבילה. (42) שקיעת השמש ויטהר מאליו. (43) שקליפתה דקה וצמודה לגופה. (44) מין כמון שחור.

ט. כל יד האכלין שהן חבור באב הטמאה - הרי הן חבור בטבול יום. וכן כל האכל שנגפרס ומערה במקצת⁴⁵, שהוא חבור באב הטמאה - כך הוא חבור בטבול יום. וכל שאינו חבור בטבול יום⁴⁶ - הרי

ואינה נפסלת במגע טבול-יום. יתר על כן, לדעת רבינו (למעלה פ"א ה"ד), שמי פירות אינם מקבלים טומאה כלל, לא נטמאה הביצה אפילו אם נגע בה טמא ממש, שהרי ביצה דינה כמי פירות.

ה. חוט⁴⁰ של ביצה שקרם על דפנה של אלפס⁴¹ ונגע בו טבול יום: מן השפה⁴² ולפנים - חבור⁴³, מן השפה ולחוץ - אינו חבור. וכן בקטניות⁴⁴ שקרמו על שפת הקדרה.

(40 שם מ"ג. (41 מחבת גדולה, ובה תבשיל של תרומה. המדובר כשהחוט מגיע עד התבשיל שבאלפס. (42 של האילפס. (43 אם נגע בחלק החוט הדבוק משפת האילפס ולמטה בכיוון לתבשיל - נפסל כל התבשיל. (44 תבשיל של קטניות סמך.

ו. חבית⁴⁵ שנקבה, בין משוליה בין מצדיה, וסתם טבול יום הנקב בידו - נפסלה כלה⁴⁶.

(45 שם מ"ז. (46 כתנא-קמא. [רבינו מחמיר כאן בטומאה יותר מביין נסך, שהרי בהלכות מאכלות אסורות פ"ב ה"י פסק, שאם ניקבה חבית של יין מצידה, וסתמה גוי בידו - לא נאסר היין שממקום הנקב ולמטה. ראה כסף-משנה].

ז. המערה⁴⁷ מפלי לכלי⁴⁸ ונגע טבול יום בקלוח⁴⁹ - משערין זה שנגע בו באחד ומאה⁵⁰; שתרומה טמאה שנתערבה באחד ומאה - בטלה במעוטה⁵¹, כמו שבארנו בהלכות תרומות.

(47 שם. (48 משקה של תרומה. (49 בעמוד היורד מכלי לכלי, וזהו "ניצוק" האמור למעלה פ"ז ה"א. (50 אם יש בכל המשקה שבכלי התחתון פי מאה ואחד בכמות המשקה שנגע בה ונפסלה, בטלה אותה הטיפה והכל טהור. (51 פ"ד הי"ד (ראה השלמות).

ח. טבול יום⁵² שהיה תורם את חבור⁵³ ונפלה ממנו חבית של תרומה ושקעה בחבור של יין⁵⁴ ונגע ביין שבחבור: מן השפה ולחוץ⁵⁵ - אינו חבור⁵⁶, מן השפה ולפנים⁵⁷ - חבור. ואם היה חבור⁵⁸ פטוס⁵⁹, אפלו היה כלי גדול שפחזיק מאה פו - פלו חבור⁶⁰, ואם נגע במקצת היין - פסל התרומה שפחבית שבקרקה הפלי.

(52 שם מ"ו. (53 היה מפריש תרומה מבור של יין, ונזהר מלנגוע ביין שקרא עליו שם תרומה. (54 חולין. (55 למעלה משפת החבית או מצדיה. (56 אף-על-פי שיין חבור צף על פני התרומה - לא נפסלה, מפני שהוא כלי ואינה חיבור ליין שבבור. ודוקא טבול-יום, שאינו מטמא חולין כלל (למעלה פ"ז ה"ו), אבל טמא שנגע ביין שבבור - נעשה היין ראשון מדין גזירת משקין (ראה הלכות אבות הטומאות פ"ז ה"ה) ומטמא את חבית התרומה. (57 נגע ביין של חולין הצף על גבי התרומה בתוך החבית, כגון שהחבית לא היתה מלאה כשנפלה לבור, ונתמלאה מיין שבבור ונגע ביין שהתווסף - נפסל הכל (ברטנורא).

חלקי המיקפה. (17 רתיחות אלה הן סמיכות, ויש בהן ממשות היין.

ב. בצק¹⁸ שניצא בשעת אפיה¹⁹ ונמצא באמצע הכפר כמו מסמר יוצא, וכן קצת הצק שנמשך²⁰ ונחרף בעת אפיה, והוא הנקרא חרחור, אם היו פחותים מקצבוע ונגע טבול יום בהן - פסל כל הכפר. וכן אם נגע²¹ בגרגר מלח קטן שבכפר - נפסל כל הכפר. ואין צריך לומר בכל הטמאות. אבל צרור שבכפר או תורמוס²² וגרגר מלח גדול וחרחור יתר מקצבוע שנגע בהן אפלו אב הטמאה - הכפר טהור²³, ואין צריך לומר בטבול יום.

(18 שם מ"ג. (19 מפני החום הרב נסדקה הכיכר, ויצא על פניה קצת בצק. (20 נמשך מצידו הככר קצת בצק, ומתוך דקותו נחרף. (21 טבול-יום. (22 ראה למעלה פ"א ה"טו. (23 כל אלה גופים בפני עצמם הם, ואינם בטלים לגבי הכיכר.

ג. רקין²⁴ שנהרף²⁵ חציה וחציה קנים - הרי זה אינו חבור²⁶. נחרף האמצע²⁷ והצדדין קנים - אינו חבור זה לזה, אפלו באב הטמאה, ואין צריך לומר בטבול יום. פשר קדש²⁸ שקרם²⁹ עליו המרק ונגע טבול יום בקיפה³⁰ - החתיכות מתרות. נגע בחתיכה - החתיכה וכל העולין עמה³¹ חבור. וכן בתבשיל קטניות שקרם על גבי פרוסות³². שמן³³ שצף על גבי יין ונגע טבול יום בשמן - לא פסל אלא השמן.

(24 עוגה דקה. (25 כך היא גירסת רבינו בתוספתא עוקצין פ"ב ה"ג, ובסיפא של בבא זו נאמר דין רימון שנימוק (ראה ראב"ד וכסף-משנה). (26 ואם נגע בחלק שנחרף לא נטמא החלק השני. (27 פירוש, נחרף כעין פס מקצה אחד של הרקיק עד לקצהו השני, ופס זה מפסיק בין שני הצדדים שלא נחרכו (ראה למעלה פ"ה הכ"ב בדין רימון שנימוק). (28 טבול-יום פ"ב מ"ה. (29 נקדש. (30 במרק הקרוש. (31 כל מה שיעלה עם החתיכה כשיגביה אותה. (32 של לחם. (33 שם.

ד. ירק³⁴ תרומה וביצה טרופה³⁵ נתונה על גפיו³⁶, ונגע טבול יום בביצה - לא פסל אלא קלח שפנגדו³⁷. ואם היתה כמין פובע³⁸ - אינו חבור³⁹.

(34 טבול-יום פ"ג מ"ב. (35 שנתערבו יפה החלבון והחלמון אחר שהוצאו מקליפת הביצה. (36 ומפני שנתערבו החלבון והחלמון אינם נשמים מהירק. והמדובר כשיש שם כמה קלחים של ירק (37 שכנגד מקום הנגיעה, ואע"פ שביצה היא חולין ואינה נפסלת במגע טבול-יום, אבל הקלחים האחרים לא נטמאו, שביצה אינה מחברת אוכלין לטומאה. ולמה נפסל הקלח שכנגדו? משום שזה כאילו נגע בקלח עצמו. [הרא"ש מפרש שנפסל הקלח שכנגד הביצה, ופירושנו הוא ע"פ הר"ש]. (38 ולא היתה דבוקה לירק במקום הנגיעה. (39 ולא נטמא אפילו הקלח שכנגדו. וגם הביצה עצמה לא נפסלה, מפני שאינה תרומה,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ה' כ"ה אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קבט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מצרף את כל הקלחים (ראה למעלה פ"ז ה"ו. וראה השלמות). פסק כר' עקיבא בשם ר' יהושע.

יב. המקפה⁷⁸ של תרומה והשמן והשמן של חלין¹⁵
שנגע טבול יום במקצת - פסל את פלן¹⁶.

(78) שם פ"ב מ"ג. (79) מפני שהמקפה עיקר, והוא מחבר את הכל לגוש אחד.

יג. המקפה של חלין⁸⁰ והשמן⁸¹ של תרומה שנגע¹⁷
טבול יום במקצת - לא פסל אלא מקום מגעו⁸².
אם היה השום מרבה - הולכין אחר הרבה⁸³.
אימתי⁸⁴? בזמן שהוא גוש בקערה; אבל אם היה
מפזר במדוכה⁸⁵ ונגע במקצתו - לא פסל אלא מקום
מגעו⁸⁶. מפני שהוא רוצה בפזרו⁸⁷. ושאר⁸⁸ כל
הנידוכין שדרבן לדוכן במשקין, כגון השום בשמן,
אם דכן שלא במשקין וקבצן, אף על פי שהן גוש
בקערה, ונגע בהן - לא פסל אלא מקום מגעו;
שהרי הם כעגול של דבלה⁸⁹, שאם נטמא מקצתו -
לא נטמא כלו.

(80) שם. (81) צ"ל והשום והשמן (דפוס רומא ר"מ וכת"י
תימן, וכן הגירסא במשנתנו). (82) התבשיל שהוא חולין
אינו נפסל במגע טבול-יום, ולפיכך אינו מצרף את כל השום
והשמן לגוש אחד להיפסל, ואף-על-פי-כן נפסל מקום מגעו
מפני השום והשמן שבו. [והמדובר כשנבלע כל השמן
בתבשיל, אבל אם נשארה טיפה בעין - היא מצרפת את כל
השום של תרומה ונפסל כולו, כמו שביארנו למעלה בהלכה
יא. ראה בבלי פסחים מד, א. ורש"י ותוספות שם].
(83) לשון המשנה, ורבינו מפרש שם: "ואם היה השום יותר
מן המקפה, יהיה דין הכל כדין תרומה, וכאשר נגע במקצת
פסול הכל". משמע מלשוננו שלחומרא בלבד אמרו
שהולכים אחר הרוב, אבל כשהמקפה של תרומה, והשום
והשמן של חולין אפילו הם רוב - פסל את כולו, מפני
שהמקפה עיקר (תוספות יום טוב' במשנתנו). (84) פסל
את כולו? (85) בשעה שכותשים אותו. (86) החתיכה
שנגע בה. במשנה כתוב: "טהור". ומפרש רבינו שהחלק
שלא נגע בו טהור, אבל מקום מגעו טמא. (87) רוצה הוא
לכותשו לפירוים זעירים, ולפיכך אין רואים את כל חלקי
השום כגוש אחד. (88) הגר"א גורס במשנתנו: "וכן שאר
כל הנידוכין", ומובן שלדעתו יש לתקן כך גם כאן.
[בכסף-משנה מקיים גירסתנו, ומפרש: ושאר כל הדברים
שהם נידוכים במשקין כמו שום בשמן, גם כן דינם כך. ולפי
פירושו, יש להוסיף וא"ו, ולגרוס: "ואם דכן"]. (89) ראה
למעלה פ"ו הי"ד.

יד. עפה⁹⁰ שקרא שם חלתה⁹¹ בצפונה או בדרומה,
וכן הקשות⁹² שקרא שם תרומה בצפונה או בדרומה
- הרי זה חבור⁹³, ואם נגע טבול יום במקצת
העפה⁹⁴ - נפסלה החלה. נטלה חלתה מתוכה וחזרה
לתוכה - אינו חבור⁹⁵.

(90) תוספתא טבול-יום פ"ב הלכה א. (91) קדושת חלה

(58) תוספתא שם פ"ב ה"א. (59) בתוספתא שלפנינו
הגירסא: "ואם היה פיטס". ונראה שגם בדברי רבינו יש
לגרוס כך (ראה כסף-משנה). פירוש, שהחבית לא נפלה
לבור חפור בקרקע אלא לפיטס. פיטס = כלי גדול מאוד.
(60) טעם ההבדל בין בור לפיטס הוא, שחבית ובור סוגים
שונים הם. אבל חבית ופיטס שניהם כלים, ולפיכך
מתחברים (כסף-משנה).

ט. הסלת⁶¹ של מנחות והלבונה⁶² והקטרת
והגחלים⁶³ שנגע טבול יום במקצתן - פסל את
כלן⁶⁴. במה דברים אמורים? בגחלים שחותה
במחתה ביום הפפורים, שהמחתה שחותה⁶⁵ - בה
נכנס להיכל⁶⁶; אבל גחלים שחותה בכל יום,
כשהוא מערה במחתה של כסף לשל זהב, אם
נתפזרו מן הגחלים⁶⁷ - אין בהן קדשה⁶⁸, אלא
מכבדן לאמה⁶⁹.

(61) עדיות פ"ח מ"א; בבלי חגיגה כג, ב. (62) מין בושם
שמקטירים עם קומצי המנחות, והיא אחד הסממנים
שבקטורת. (63) גחלי אש שנותנים עליהן את הקטורת.
(64) אף-על-פי שכל קורט וקורט הוא גוף בפני עצמו.
חכמים עשו מעלה בקדשים (וכן באפר פרה אדומה) שהכלי
מצרפם להיות כגוף אחד לענין זה, והסמיכו מעלה זו על
הכתוב (במדבר ז, יד): "כך אחת עשרה זהב", עשה הכתוב
כל מה שבכף - אחת (ראה הלכות שאר אבות הטומאות
פ"ב ה"ז). [בפירושו למשנתנו כותב רבינו, שגם כלי שאין
לו תוך מצרף כל מה שעליו, ומקור הדין בחגיגה כד, א
לדעתו של ר' עקיבא. ראה 'תוספות יום טוב' שם].
(65) שגורף את הגחלים. (66) משנה יומא מג: "בכל יום
היה חותה בשל כסף, ומערה בתוך של זהב, והיום (ביום
הכיפורים) חותה בשל זהב ובה היה מכניס", ואותן הגחלים
נתקדשו. (67) שלא הגיעו למחתה של זהב. (68) מכיוון
שלא ישתמשו בהן להקטרה. (69) מרוב שברצפת העזרה.
ירושלמי חגיגה פ"ג ה"ב. כר' בון.

י. מקפה⁷⁰ של חלין⁷¹ או ריקק⁷² של חלין ושמן
של תרומה צף על גביהן, ונגע טבול יום בשמן -
לא פסל אלא השמן בלבד⁷³. ואם חבץ⁷⁴ - כל מקום
שהלף בו השמן פסל.

(70) תבשיל סמך. (71) טבול-יום פ"ב מ"ד. (72) עוגה.
(73) דין זה פשוט, שהרי טבול-יום אינו מטמא חולין, ונכתב
כעין הקדמה לדין שלאחריו. (74) עירבב את השמן
והמקפה, או לש את הרקיק באותו השמן (ראה ר"ש
ומלאכת שלמה במשנתנו).

יא. ירק⁷⁵ של חלין שפשלו בשמן של תרומה⁷⁶
ונגע בו טבול יום - לא פסל אלא מקום מגעו⁷⁷.

(75) שם פ"ג מ"ה. (76) והיו בתבשיל הרבה קלחי ירק,
ונבלע בהם כל השמן. (77) הקלח שנגע בו בלבד, ואין
השמן מחבר את כל הקלחים להיות דינם כגוש אחד, מפני
שכולו בלוע בירק. אבל אם נשאר קצת שמן עומד, הוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

108) שלא שמר על טהרתו. וגזרו חכמים עליהן דין שני לטומאה, לפסול תרומה וקודש. 109) ותהיה טהורה. 110) וטבול-יום וידיים - עושים שלישי. 111) בפ"א מהלכות אבות הטומאות. 112) עיסת חולין החייבת בחלה. 113) חותכת. 114) חתיכת הבצק שבדעתה לעשותה חלה, אבל אינה קוראת עליה עדיין שם חלה. 115) בכת"י תימן: בכלי. 116) את הכלי הזה. 117) בכלי גדול אחד. 118) ומקרכת. 119) הסמוך, הקרוב (חלה, וכן תרומה צריך להפריש מעיסה או מפירות הסמוכים לאלה שמפרישים עליהם. ראה משנה חלה פ"א, ט). 120) העריבה. ולמה הצריכה לתת החתיכה בכלי מיוחד, כדי שלא תיגע בה אחר קריאת השם "חלה" ותיפסל, אבל כלי אינו ניטמא במגע טבול-יום. [בפירושו למשנתנו, אומר רבינו שמניחתו בכלי אבן (כלי אבן אינו מקבל טומאה). ונשגב מביתני נימוקין].

18 יח. לגין¹²¹ שהוא טבול יום שְמֵלָאָהּ מִחֵבִית מַעֲשֹׂר
19 שְׁלֹא נִטְלָה תְּרוּמָתוֹ¹²² וְאָמַר: הֲרִי זֶה תְּרוּמַת מַעֲשֹׂר
20 עַל מֵה שֶׁבְּחֵבִית אַחֵר שֶׁתִּחַשֵּׁף¹²³ - הֲרִי זֶה תְּרוּמָה
21 טְהוֹרָה; לְפִי שְׁאִינָה נַעֲשִׂית תְּרוּמַת מַעֲשֹׂר עַד
22 שֶׁתִּחַשֵּׁף כְּפִי תָנֹא, וְאַחֵר שֶׁתִּחַשֵּׁף יַעֲרִיב שְׁמֹשׁוֹ שֶׁל
23 לְגִין וְיִטְהַר. נִשְׁכְּרָה הַחֵבִית¹²⁴ קִדְּם שֶׁתִּחַשֵּׁף -
24 הֲלִגִין בְּטַבְלוֹ¹²⁵; נִשְׁפֵּר הֲלִגִין - הַחֵבִית בְּטַבְלָהּ¹²⁶.

121) כד (שם מ"ד). 122) תרומת מעשר. 123) קדושת תרומת מעשר לא יחול עליה לפני שקיעת השמש. 124) ונשפך כל המשקה שבתוכו. 125) מעשר שלא ניטלה ממנו תרומת מעשר - נקרא טבל. מפני שנאבד המעשר לא נעשה המשקה שבכד תרומה, ומתוך כך נשאר טבל כמו שהיה, וצריך להפריש ממנו תרומת מעשר. 126) מפני שהיין או השמן שבכד נשפך לפני שחל עליו שם תרומת מעשר.

25 יט. טבול יום מטמאת מת ומבעילת נדה - עושה
26 בבית הפד¹²⁷. וכן שאר הטמאים¹²⁸ שְׁטַבְלוֹ - עוֹשִׂין
27 בְּטְהוֹרוֹת¹²⁹. חוץ מְזֵב וְזִבְחָה¹³⁰ בְּשִׁבְעֵי שָׁלָח¹³¹,
28 שְׁאֵף עַל פִּי שְׁטַבְלוֹ - לֹא יַעֲשֶׂה בְּבֵית הַפֶּד וְלֹא
29 יַחַעֲסֶקוּ בְּטְהוֹרוֹת, שְׁמָא יִרְאוּ¹³² וְנִמְצְאוּ טְמָאִים
30 לְמַפְרָע; שֶׁהָרִי סוֹתְרִין אֶת הַפֶּל¹³³, כְּמוֹ שֶׁבְּאִרְנוֹ¹³⁴.

127) מקום שסוחטין בו זיתים להוציא שמנם. 128) כגון נוגע בנבילה או בשרץ. רבינו מפרט טומאת מת ובעילת נדה, שהם טמאים שבעת ימים, ואחר-כך כלל כל הטמאים האחרים. 129) בבא זו אינה צריכה לגופה, שהרי השמיענו כבר (בהלכה יז) שאפילו במעשר מותרים לנגוע. וכפל הדברים כאן כעין הקדמה לבבא השניה. [ואפשר שהתכוון להשמיענו שטבול-יום אינו פוסל חולין שנעשו על טהרת תרומה]. 130) שהם מחוייבים לספור שבעה ימים נקיים מראית זוב. 131) ביום השביעי של ספירת נקיים שמותרים לטבול ביום, ודינם ככל טבול-יום, ואעפ"כ לא יגעו בטהרות. 132) זוב לפני שקיעת החמה. 133) אפילו אם ראו אחר הטבילה, סותרים כל ימי הספירה

כקדושת תרומה. ואפילו אם לא הפריש עדיין את החלה מן העיסה אלא קבע באמירה את מקומה בעיסה - אמירה זו מקדשת את החלה בקדושת התרומה, וזה נקרא "קרא שם". 92) מין ירק. יש מפרשים מלפפון, ואחרים אומרים "קוסה". 93) אף-על-פי שנגע בחלק שהוא חולין. והטעם, מפני ששני החלקים מחוברים מתחילת ברייתם. 94) בחולין שבה. 95) מכיוון שהופרשה פעם מן העיסה, וגם עכשיו אינו רוצה שתתערב בעיסה (הגר"א שם).

1 טו. עֶסְהָ⁹⁶ שְׁנִדְמָעָה⁹⁷ או שְׁנִתְחַמְצָה בְּשֹׁאֹר שֶׁל
2 תְּרוּמָה⁹⁸ - אֵינָה נִפְסָלֶת⁹⁹ בְּטַבּוּל יוֹם¹⁰⁰.

96) משנה שם פ"ג, ד. 97) שנתערבה בה תרומה יותר מחלק אחד ממאה חלקי חולין, ונאסרה לזרים (זר = מי שאינו מורע אהרן הכהן). 98) ונאסרה לזרים, אפילו אם היה השאור אחד מאלף בעיסה, כמו ששינו בערלה פ"ב מ"ד. והטעם, מפני שפעולת השאור ניכרת. 99) שפעולת השאור כוחה יפה לאיסור, אבל לא לטומאה. 100) במשנה ערלה שם מורים בית-הלל שאם היה שאור כשיעור ביצה מטמא. וכאן לא חילקו. ומשמע שאפילו בכביצה אינו מטמא, ואין בזה כל סתירה, כי שם המדובר בשאור של תרומה טמאה (כך פירש רבינו שם) ואם יש בה כביצה טמאה את כל העיסה, אבל פחות מכביצה אוכלין אינו מטמא, וכאן המדובר בתרומה טהורה.

3 טז. עֶסְהָ¹⁰¹ שֶׁהִכְשֶׁרָה¹⁰² בְּמַשְׁקִין¹⁰³ וְנִלְוָשָׁה בְּמֵי
4 פְּרוֹת¹⁰⁴ וְנִגַּע בָּהּ טַבּוּל יוֹם - לֹא פָּסַל אֲלָא מְקוֹם
5 מִגְעוֹ בְּלִבְד¹⁰⁵.

101) שם. 102) לקבל טומאה. 103) החטים נרטבו באחד משבעת המשקין המכשירים (רבינו בפירושו למשנתנו). 104) שאינם משבעת המשקין המכשירים. 105) שמי פירות אינם עושים חיבור. [ראה למעלה הי"א, שאפילו שמן שהוא משבעת המשקין המכשירים, אינו עושה חיבור אם לא נשארה טיפה בעין. ויוצא מזה, שהמדובר כאן כשנשאר משקה טופח בעין, ואעפ"כ אינו חיבור מפני שמי פירות אינם חיבור כשם שאינם מכשירים].

6 יז. מַעֲשֹׂר¹⁰⁶ רֹאשׁוֹן¹⁰⁷ שֶׁהִכְשֶׁר וְנִגַּע בּוֹ טַבּוּל יוֹם
7 או יָדִים מְסֻאָבוֹת¹⁰⁸ - מְפָרִישִׁין מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת מַעֲשֹׂר
8 בְּטְהוֹרָה¹⁰⁹. מִפְּנֵי שֶׁמַּעֲשֹׂר רֹאשׁוֹן בְּחָלִין, וְטַבּוּל יוֹם
9 וְיָדִים מְסֻאָבוֹת אֵינֶם פּוֹסְלִין אֶת הַחָלִין; שֶׁהַשְּׁלִישִׁי
10 בְּחָלִין - טְהוֹר¹¹⁰, כְּמוֹ שֶׁבְּאִרְנוֹ¹¹¹. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁהִיא
11 טְבוּלַת יוֹם - לִשָּׁה אֶת הָעֶסְהָ¹¹² וְקוֹצֶה¹¹³ לָהּ חֵלָה¹¹⁴
12 וּמְפָרִישָׁתָהּ וּמְנִיחָתָה בְּפָלִים¹¹⁵, וְנוֹתְנָתָהּ¹¹⁶ עִם שְׁאֵר
13 הָעֶסְהָ כְּאַחַת¹¹⁷ וּמִקְפָּתָהּ¹¹⁸ עַל הַפֶּל כְּדִי לְתַרֵּם מִן
14 הַמִּקֵּף¹¹⁹, וְאַחֵר כֶּף קוֹרְאָה לָהּ שֵׁם וְאוֹמְרָת: הֲרִי זֶה
15 חֵלָה. וּמִשְׁתַּקְרָא לָהּ שֵׁם לֹא תִגַּע בָּהּ, שֶׁלֹּא
16 תִּפְסָלָהּ. וְכֵן הִיא עוֹשָׂה אִם לִשָּׁה בַּעֲרָבָה שֶׁהִיא¹²⁰
17 טְבוּלַת יוֹם.

106) שם פ"ד מ"ב. 107) וצריך להפריש ממנו אחד מעשרה לתרומת מעשר, שדינה כתרומה גדולה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ה' כ"ה אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

היוצאין מהן טמאין; שפיון שפצאת טפה ראשונה 21
 נטמאת מכביצה 21 וטמאה כל המשקין. ואם היה 22
 הסוחט זב וזכה 22 וכיצא בהן 23, אפילו סחט גרגר 23
 אחד יחידי שלא הכשר ולא נגע במשקה - המשקה 24
 טמא; שפיון שפצאת טפה ראשונה נטמאת במשא 25
 הזב, שהזב שפצא אכלין או משקין - טמאין, כמו 26
 שפצאנו 24. וכן זב שחלב את העז - החלב טמא 25; 27
 שפיון שפצאת טפה הראשונה נטמאת במשא הזב 26.

(5) שם מ"א. (6) ולא חל עליהם גזירת משקין.
 (7) שהאדם יחשוב לאוכלם, וכל זמן שלא חישב כך אינם
 אוכלין ולא משקין ואינם מקבלים טומאה כלל (למעלה
 פ"א ה"כ, ופ"ד ה"ד). (8) כדי להרטיב את היד הנוגעת
 בו. [הרע"ב מפרש שהכוונה ל"טופח על-מנת להטפוח"
 פירוש, שהיד שנרטבה תרטיב בנגיעתה, ואפשר שגם רבינו
 התכוון לכך, אלא שנקט לשון המשנה, כדרכו במקומות
 רבים]. (9) לא נשארו בטומאתם הראשונה, מפני שהאוכל
 הוא גוף חדש. (10) שכל טיפה שנקרשה נטמאה במגע
 במשקין הטמאים, שאוכל מקבל טומאה בכל שהוא,
 ומשקין מטמאים אחרים בכל שהם, ולפיכך אפילו אם
 המשקין פחות מכביצה נטמא הקרוש. ומה בין אלה לשמן
 ודבש שבהלכה הקודמת, שאמרנו שם שאפילו קפאו דינם
 כמשקין? מפני ששמן ודבש אינם נקפאים כל-כך עד שלא
 תישאר בהם כל לחלוחית שהיא (רבינו בפירושו).
 (11) שם. (12) וכל-שכן אם היה פחות מכביצה.
 (13) רבינו מפרש שהם טהורים ממש, מפני שהמשקין הם
 גוף חדש שלא נטמא מעולם (ראה למעלה הערה ג, בדין
 נטמאו כשהן משקין), והנגיעה באוכל הטמא גם כן לא
 טמאה את המשקין, כי כשנימוח כלשהוא לא נשאר באוכל
 שיעור כביצה, ופחות מכביצה אוכלין אינו מטמא אחרים
 (למעלה פ"ד ה"א). (14) בנגיעה בכביצה. (15) שמשקין
 מתטמאים וגם מטמאים אחרים בכל שהן (שם ה"ב).
 (16) או פחות ממנה. (17) במקום שנעשה כבר משקה
 אע"פ שאין בו כביצה. (18) נימוק לדין טהורים.
 (19) אינו מחובר לזג שהוא אוכל, אלא כאילו הוא נתון
 בכלי. (20) ואין המשקה מתטמא מהנגיעה בזג הטמא,
 מפני שאינו נעשה משקה לפני סחיטתו (רבי יוחנן, פסחים
 לג, ב): לכן סחיטתו להו ליתיה לשיעוריה. (21) אף-על-פי
 שהמשקה המופקד בזגים ובזיתים הוא טהור, ובזגים עצמם
 אין כביצה, מצטרף עמהם המשקה הטהור להשלים את
 השיעור (רש"י פסחים שם, ד"ה טמא מת). (22) המשך
 המשנה, שם. (23) נדה ויולדת. (24) פ"ח מהל' משכב
 ומושב ה"ב. (25) אפילו לא נגע בו. (26) מפני שהזיז את
 החלב ממקומו.

ג. קדרה 27 שפצאת פכשין 28 של חלין ויצאו 29
 עליהם 29 חוץ לקדרה, ונגע אב הטמאה 30 או ראשון
 בעלה שחוץ לקדרה במקום הנגוב, אף על פי שיש 31
 בעלה כביצה - הוא טמא והכל טהור 31. חזר 32
 לקדרה - טמא את המשקין שבה 33, ונטמאת 33
 הקדרה 34 וכל הפכשין. נגע בעלה שחוץ לקדרה 34

שהיו נקיים מזוב, וחוזרים לטומאתם וצריכים להתחיל
 ולספור שבעת ימים נקיים אחרים ולטבול. בנדה כט, ב
 נאמרה חששא זו בשם ר' שמעון, לענין טהרה לבעלה.
 (134) בהלכות איסורי ביאה פ"ו ה"ד.

פרק תשיעי

(1) יבאר השמן והדבש שנטמאו ואחר כך קרשו ואחר כך
 נימוחו. הרוטב והגריסים והחלב שקרשו ונגע בהם אוכל
 ראשון. נטמאו כשהם משקין וקפאו, או כשהם קפואים
 ונימוחו וכו'. טמא שהיה אוכל ענבים מוכשרים ונפל ממנו
 גרגיר לגת וכו'. גוש של זיתים בלועים שהיה מקובץ
 והשליכו לתנור והוסק. עצים שהיו בלועים בהם משקין
 טמאים והסיקם בתנור. שרץ שנמצא בריחיים של זיתים.
 הגפת והזגים שנעשו בטהרה והלכו עליהם טמאים. כיכרות
 הקודש שהיו בהן גומות, ובגומות משקין ונגע שרץ באחד
 מהן. ודין אבעבוע הנעשה בעובי החבית ונגע אב הטומאה
 במשקה שבאבעבוע.

1 א. השמן או הדבש 2 שנטמאו 3 ואחר כך קרשו
 2 ואחר כך נימוחו - הרי הן ראשון לטמאה לעולם,
 3 מפני שהן כמשקין 4 ואף על פי שקפאו אחר
 4 שנטמאו.

(2) בטהרות פ"ג מ"ב שנינו: "רבי מאיר אומר, השמן תחילה
 לעולם. וחכמים אומרים, אף הדבש". ופירש רבינו שם,
 שמדובר בשמן ודבש שנטמאו ואחר-כך קרשו. (3) ונעשו
 ראשון לטומאה כדין משקין. (4) אפילו בזמן שהם
 קרושים (רבינו בפירושו למשנתנו). ואין בזה סתירה לדבריו
 פ"א ה"ט ששמן קרוש אינו לא אוכל ולא משקה, מפני
 שמדובר שם בשמן טהור שקרש ונפסל ע"ז למאכל אדם,
 ולפיכך אינו מקבל טומאה, וכאן מדובר בשמן שנטמא
 ואחר-כך קרש אין הטומאה יורדת ממנו עד שיפסל
 מאכילת כלב, כאמור למעלה פ"ב ה"ח. ומה שאמר:
 "ואחר-כך נימוחו" בא להשמיענו, שאפילו נימוחו וקפאו
 אלף פעמים - דינם כמשקה (ראה כסף-משנה כאן).

5 ב. הרטב 6 והגריסים והחלב שקרשו - הרי הן
 6 פאכלין 6, וצריכין מחשבה 7. ואם נגע בהן אכל
 7 ראשון או משקה - נעשו שניים. היה בהן משקה
 8 טופח 8 - הרי הן כמשקין והן תחלה לטמאה.
 9 נטמאו כשהן משקין וקפאו אחר כך וקרשו - הרי
 10 הן שניים 9, כמו אכל שנטמא ממשקין טמאין 10.
 11 נטמאו כשהן קפואים 11 ונימוחו ונעשו משקין: אם
 12 היה כביצה מכין 12 - הרי המשקין טהורין 13; היה
 13 יותר מכביצה - המשקין טמאין, שפצאנומה טפה
 14 ראשונה נטמאת בכביצה 14 אכל טמא שנימוחה
 15 ממנו 15, ואותה הטפה תטמא כל המשקין שנימוחו
 16 אחריה. וכן טמא מת שפחט זיתים וענבים
 17 שהכשרו: אם היה כביצה 16 - הרי המשקין היוצאין
 18 מהן טהורין, ובלבד שלא יגע במקום המשקה 17;
 19 שהמשקה 18 כמפקד פאכל 19 וכאלו הוא גוף אחר 20.
 20 היה אותן זיתים וענבים יתר מכביצה - הרי המשקין

פחות מכביצה אינו מטמא אחרים (ראה 'תפארת ישראל' שם). (46) ומתוך כך יש מעט משקה בפי הגרגר, ומשקה מטמא בכל שהוא. (47) שמהם לקח את הגרגר. (48) כלי בלתי מנוקב, והמשקה הזב מהענבים אינו הולך לאיבוד. (49) ולפיכך הכשיר את הענבים לקבל טומאה. במכשירין פ"א מ"א שנינו, שמשקין אינם מכשירים אלא מרצון בעלים]. (50) וטיפת המשקה נטמאה כשנגע בה הטמא. (51) מן הטמא. (52) טמאים. (53) שלא היו שם ענבים אחרים. (54) למעלה ה"ב.

ה. גוש⁵⁵ של זיתים⁵⁶ טמאין שהיה מקבץ ומחבר¹⁹ והשליכו לתוך תנור והסק⁵⁷: אם היה כביצה מכון - התנור טהור, שאין האכלין מטמאין פלים, והמשקה היוצא מהן טהור, כמו שבארנו. היה הגוש יתר מכביצה - נטמא התנור; ששפיצאה טפה אחת נטמאת כביצה, וטמאה את התנור. לפיכך, אם היו הזיתים הטמאין פרוירין⁵⁸ ואין גוש, אפלו²⁵ הן מאה - התנור טהור⁵⁹.

(55) שם פ"ג מ"ב. (56) הזיתים נדבקו ונעשו גוש אחד. (57) והחום הפליט שמן מן הגוש. (58) במשנה, הגירסא "פרודין". ואין הבדל במשמעות, ושתי הגירסאות מתכוונות לזיתים שלא נתחברו לגוש אחד. (59) שהשמן הנפלט לא נגע בשיעור כביצה.

ו. עצים⁶⁰ שנבלעו בהם משקין טמאין והסיקן - התנור טהור, שהרי בטלו בעצים. ואפלו הוציא העצים שנפלו⁶¹ עליהן גשמים, ונפלו לרצונו, והסיקן - התנור טהור, ואין הפלים שעליהן מתטמאין מן המשקין הבלועין בהם⁶². ולא יסיקם⁶³ אלא בידים טהורות⁶⁴. גזרה שלא יסיקם הטמא⁶⁵, ונמצאו המשקין שעליהם מטמאין את התנור.

(60) מכשירין פ"ד מ"י. (61) צ"ל שיפלו. (62) מפני שהמשקין הטמאים פלים במקומם מחום האש. (63) עצים שנפלו עליהם משקין. (64) שנשמרו בטהרה. ואף-על-פי שמשקין שנטמאו מחמת טומאת ידיים אינם מטמאים כלים. (65) כשעליהם משקה טופח.

ז. שרץ⁶⁶ שנמצא ברחים של זיתים⁶⁷ - אין טמא אלא מקום מגעו⁶⁸. אם היה משקה מהלף⁶⁹ - הפל טמא; שפיון שננטמא מקצת המשקה נטמא פלו, והשמן מטמא את כל הזיתים. נמצא על גבי העלין⁷⁰ למעלה מן הזיתים - ישאלו מן הבדידין⁷¹. אם אמרו: לא נגענו⁷² - נאמנין⁷³. נמצא על אום של זיתים - נטמא כל הגוש⁷⁵, כמו שבארנו⁷⁶. נמצא⁷⁷ על גבי זיתים פרוירין⁷⁸ והוא נוגע בכביצה⁷⁹ - הפל טמא; שהאכל שהוא כביצה מטמא המשקה המערב בהן⁸⁰, והמשקה מטמא שאר הזיתים. היו פרוירין על גבי פרוירין והמשקה מלמטה⁸¹, אף על פי שנגע בכביצה - אין טמא אלא מקום מגעו⁸².

והיה בו משקה³⁵, אם יש פעלה כביצה - הפל טמא; שהפעלה מטמא משקה שעליו, והמשקה מטמא כל המשקין שבקדרה³⁶, ומטמא את הקדרה. היתה הקדרה³⁷ מלאה כבשים של תרומה³⁸ ונער אותה טבול יום וראה משקין על ידו, ספק מן הקדרה נתזו ספק שהקלח נגע בידו - הירק פסול³⁹ והקדרה טהורה⁴⁰.

(27) טהרות פ"ב מ"א. (28) ירקות כבושים. ומדובר בחולין (רבינו בפירוש). (29) העלים של הירקות. (30) במשנה כתוב סתם "ונגעה", ורבינו הוסיף את המילים "אב הטומאה". לקמן יתבאר. (31) מכיוון שהעלה הטמא הוא מחוץ לקדירה, אינו חיבור לטומאה לירק שבקדירה, וכאילו הוא מובדל לגמרי מחלק העלה שבתוך הקדירה, ולפיכך אינו מטמאו בנגיעתו. (32) אחר שנטמא ויש בו כביצה. (33) ונעשו ראשון. נתבאר כבר שאפילו שני בחולין מטמא משקין להיות תחילה. (34) שמשקין טמאים מטמאים כלים (הל' אבות הטומאות פ"ז ה"א). (35) על העלה היה משקה ולא נגע במשקה. (36) מפני שהמשקה שעל העלה מחובר למשקה שבקדירה. [ביארנו לפי פירוש רבינו למשנתנו. ולא נתבאר למה דילג רבינו על הבבא: "היתה מגע טמא מת". ולהר"ש משאנץ שיטה אחרת לגמרי בפירוש משנה חמורה זו, שרב יהודה אמר עליה (ברכות כ, א): הוויות דרב ושמואל חזינא הכא]. (37) סיפא של המשנה, שם. (38) רבינו כאן מפרש את הסיפא בתרומה, מפני שכתוב בה "היתה טבולת יום" וטבול-יום אינו פוסל את החולין. [בפירושו למשנה, כותב רבינו שגם בסיפא מדובר בחולין, והירק נפסל מפני טומאת הידיים, ומיישב בדוחק גדול את המילים "טבולת יום". ונראה שחזר בו כאן מפירושו במשנה, כנראה מפני ששנינו (טבול יום פ"ב מ"ב) "הידיים ספיקן טהור". וכאן מטמא את העלה מספק. ולא נתבאר לי כיצד יפרש רבינו מה שכתוב במשנתנו "בידים מסואבות"]. (39) שספק טבול-יום ספיקו פסול (הל' אבות הטומאות פ"י ה"ה). (40) שמשקין שנטמאו במגע טבול-יום אינם מטמאים כלים (רבינו שם ה"ג).

ד. טמא⁴¹ שהיה אוכל ענבים מכשירים⁴² ונפל ממנו גרגר יחידי לגת⁴³: אם היה שלם ולא נשמש ממנו עקצו⁴⁴ - הגת טהור⁴⁵; ואם נטל עקצו⁴⁶, והיו ענבים⁴⁷ מוכנים בעביט⁴⁸ וכיוצא בו לדרך, שהרי רוצה במשקה היוצא מהן⁴⁹ - נטמא הגת בטפת משקה שבראש הגרגר במקום העקץ⁵⁰. נפלו ממנו⁵¹ ענבים⁵² ודרך במקום מפנה⁵³: אם היו כביצה מכון - הרי המשקין היוצאין מהן טהורין, כמו שבארנו⁵⁴. היו יתר מכביצה - היוצא מהן טמא; שפיון שפיצאת טפה ראשונה נטמאת בכביצה, ומטמאת את כל המשקה היוצא אחריה.

(41) טהרות פ"י מ"ה. (42) לקבל טומאה. (43) ובה ענבים מוכנים לדריכה. (44) הסותם את פי הגרגר, ולא יצאה ממנו טיפת משקה. (45) מפני שאין בגרגר כביצה, ואוכל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ה' כ"ה אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלחץ חזרו ונבלעו, וכשהם יוצאים מחמת דריכת הטמאים יוצאים בלי רצון בעלים, ושנינו במכשירין (פ"ו מ"ח) שמשקין שיצאו שלא לרצון בעלים, אינם מקבלים טומאה (ראה פירוש רבינו, שם). ואף-על-פי שמתחילה יצאו לרצון, כיון שנבלעו בתוך הפסולת דינם כפסולת ואינם כמשקין, ולפיכך צריך שיצאו לרצון (הגר"א). (91) תוספתא, שם. (92) מפני שנטמאו בדריכה ראשונה שהיו לרצון, וכשנבלעו בפסולת לא ירדה מהם טומאתם (הגר"א).

י. הַבְּדִידִין⁹³ שֶׁנִּכְנְסִין⁹⁴ וְיוֹצְאִין⁹⁵ וּמִשְׁקִין טִמְאִין⁹⁶ בְּתוֹךְ בֵּית הַבֵּדִידִין⁹⁷, אִם יֵשׁ בֵּין מִשְׁקִין לְזִיתִים⁹⁸ בְּדִי שִׁינְגָבוּ אֶת רִגְלֵיהֶן בְּאַרְץ⁹⁹ - הֲרִי זִיתִים טְהוֹרִין¹⁰⁰; שֶׁהִנוּגַע בְּמִשְׁקִין טִמְאִים שְׁלֹא בִידֵיו - טְהוֹר¹⁰¹ וְאִפְלוּ לְקַדֵּשׁ. כְּפָרוֹת¹⁰² הַקֹּדֶשׁ שֶׁהָיוּ בָּהֶן גִּמּוֹת וּבְתוֹךְ הַגִּמּוֹת הָיוּ מִשְׁקִין שֶׁל קֹדֶשׁ, וְנִגַּע הַשֶּׁרֶץ בְּאַחַת מֵהֶן, וְנִגַּעַה רִאשׁוֹנָה בְּשֵׁנִיָּה וּשְׁנִיָּה בְּשִׁלִּישִׁית, אִפְלוּ מֵאָה - בְּלֶן רִאשׁוֹן לְטִמְאָה¹⁰³, מִפְּנֵי הַמִּשְׁקָה שֶׁבְּגִמּוֹת וְחַפַּת הַקֹּדֶשׁ הֲרִי הֵן בְּלֶן בְּמִשְׁקִין שֶׁאֵין מוֹנִין בָּהֶן¹⁰⁴. אֲבָל אִם הָיוּ כְּפָרוֹת תְּרוּמָה - הֲרִי הַכֹּפֶר הַשְּׁלִישִׁית בְּלֶבֶד פְּסוּלָה¹⁰⁵, וּמִשְׁלִישִׁית וְהִלָּאָה טְהוֹר¹⁰⁶. וְאִם הָיָה מִשְׁקָה טוֹפֵחַ עַל קַל הַכְּפָרוֹת - אֵף בְּתֵרוּמָה הַכֹּל טִמְאָה. וְכֵלָן שְׁנִיּוֹת¹⁰⁷, חוּץ מִן הָרִאשׁוֹנָה שֶׁנִּגַּע בָּהּ הַשֶּׁרֶץ שֶׁהָיָה רִאשׁוֹן¹⁰⁸.

(93) ראה לעיל ה"ז, הערה 71 (טהרות פ"י מ"ב). (94) לבית הבד. (95) ורגליהם נוגעות בזיתים שבחוץ. (96) ונרטבו רגליהם. (97) שבחוץ מקום פנוי. (98) אגב הילוך. (99) וכשאין מקום כדי לנגב הרגלים, נטמאו הזיתים מן המשקין הטמאים שעל רגליהם. ומדובר ברגלים יחפות, אבל כשעליהן נעליים נטמאו הנעליים, שהרי משקין מטמאים כלים, והן מטמאות את הזיתים. (100) שם פ"א מ"ט. (101) כדן משקים, שהם ראשון לטומאה, אפילו אם נגעו בולד הטומאה. (102) ראשון ושני וכו'. [במשנתנו כתוב "כולן טמאות", ומפרש שם רבינו, שהמשקין נעשו ראשון ומטמאים את הכיכרות והן שניות, וכאן חזר בו ואומר שכולן ראשון. ובדוחק אפשר לומר, שהתכוון כאן לכל המשקין שבגומות]. (103) מובן שהראשונה היא ראשון, והשנייה היא שני לטומאה, כמו ששנינו שם: "מטמא שנים ופוסל אחד". (104) כדן אוכל תרומה. (105) המשקין שעליהם נטמאו ונעשו ראשון, כדן משקים שנגעו בראשון או בשני, והכיכרות שנגעו בהם נעשו שניות. (106) מפני שנגעה בשרץ.

יא. אֲבַעְבּוּעַ¹⁰⁷ הַנֶּעֱשֶׂה בְּעֵבֶי¹⁰⁸ הַחֲבִית¹⁰⁹ וְהָרִי הוּא כְּמוֹ כְּלִי אֲחֵר בְּצִדָּה, אִם נִקַּב הָאֲבַעְבּוּעַ לְאֵוִיר הַחֲבִית וְנִקַּב נִקַּב אֲחֵר לְחוּץ זֶה כְּנֶגֶד זֶה¹¹⁰, או שְׁהָיָה הַנִּקַּב הַפְּנִימִי מְלֻמָּטָה וְהַחוּצוֹן מְלֻמָּעָה¹¹¹, וְהָיָה הָאֲבַעְבּוּעַ וְהַחֲבִית מְלֵאִים מִשְׁקִין, אִם נִגַּע אֵב הַטִּמְאָה בְּמִשְׁקָה שֶׁבְּאֲבַעְבּוּעוֹת¹¹² - נְטִמָּאוּ כָּל הַמִּשְׁקִין שֶׁבְּחֲבִית¹¹³. הִיתָה הַחֲבִית מְקַפֶּת צָמִיד

(66) טהרות פ"ט מ"ח. (67) לפני שנותנים את הזיתים במקום סחיתתם, טוחנים אותם בריחיים, כדי שיוציאו בבית הבד כל שמנם בלחץ הקורות והאבנים. (68) הזיתים שנגע בהם השרץ, והזיתים הטמאים אינם מטמאים את הטהורים, מפני שאין באחד מהם כביצה. (69) ונוגע בכל הזיתים. (70) שאינם אוכלין, ואינם מקבלים טומאה כלל. (71) פועלי בית הבד. ומדובר בעמי הארץ שטיהרם חבר, ומעסיק אותם בבית הבד. (72) בשרץ. [הגר"א גורס במשנתנו "לא נגע", פירוש: השרץ לא נגע בזיתים]. (73) מה שאמרו ע"הארץ אינו נאמן על הטהרות, היינו בטהרות שלו, אבל על של אחרים נאמן (ראה ה' משכב ומושב פ"ג ה"ג). (74) זיתים שנדבקו לגוש אחד. (75) דנים את כל הזיתים שבאום כגוף אחד. (76) למעלה פ"ו ה"ז. ראה הערות, שם. (77) שם מ"ט. (78) האום התפורר לכמה גושים קטנים. (79) השרץ נגע בפירור שיש בו כביצה. [עלינו לדחוק ולפרש את לשונו של רבינו במשנתנו "זיתים מפורדים" לפי ביאורנו כאן, שהרי פסק בפ"א מהל' אבות הטומאות ה"ב, ששני חצאי זיתים מן הנבילה אינם מטמאים אפילו אם נגעו בבת אחת, ואפילו נדבקו בידי אדם וכל-שכן שאין הזיתים רבוקים, אבל כשנדבקו ונעשו גוש, נתבאר למעלה שהם חיבור. ראה פ"ו ה"ז טעמו של דבר]. (80) מדובר במשקה מועט שאינו מחבר את כל הפירורים שיהיה דינם כגוש אחד, אבל אם יש תחת כולם שמן בעין נטמא הכול, אפילו כשהשרץ מונח על פירור פחות מכביצה, מפני שהמשקה מצרפם. (81) ואינו נוגע בפירור שנגע בו השרץ. (82) מפני שהפירור הטמא אינו נוגע במשקה.

ח. עַם הָאָרֶץ⁸³ שֶׁהוּשִׁיט יָדָיו לָגֵת וְנִגַּע בְּאֶשְׁכּוֹלוֹת - אֶשְׁכּוֹל וְכָל סְבִיבוֹתָיו טִמְאִין, וְהִגַּת⁸⁴ כְּלָה טְהוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁמִּפְסִיקִין הָאֶשְׁכּוֹלוֹת⁸⁵ שֶׁסְבִיבוֹת זֶה הָאֶשְׁכּוֹל בִּינוֹ וּבֵין שָׂאֵר הַגֵּת.

(83) בבלי, עבודה זרה עה, ב. (84) הענבים שבגת שאינם נוגעים באשכול זה. (85) אבל זיתים אין להם אשכולות, ולפיכך אם נגע בגוש אחד - נטמאו כל הנוגעים בו. ונראה שזה אחד מהדברים שהקילו חכמים בטומאת ע"הארץ, אבל אם נגע טמא באשכול - נטמאו כל האשכולות שבגת כשהמשקה מחברם.

ט. הַגִּפֶּת⁸⁶ וְהַזִּגִּים⁸⁷ שֶׁנֶּעֱשֶׂוּ בְּטִהָרָה⁸⁸ וְהִלְכּוּ עֲלֵיהֶן טִמְאִין וְאֲחֵר כֶּף יִצְאוּ מֵהֶן מִשְׁקִין⁸⁹ - הֲרִי אֵלוֹ טְהוֹרִין, שֶׁמִּתְחִלָּה נֶעֱשֶׂוּ בְּטִהָרָה⁹⁰. וְאִם נֶעֱשֶׂוּ מִתְחִלָּה בְּטִמְאָה⁹¹ וְיִצְאוּ מֵהֶן מִשְׁקִין - טִמְאִין⁹².

(86) פסולת של זיתים אחר סחיתת שמנם (כלים פ"ט מ"ו). (87) פסולת הענבים אחר דריכתם. (88) נסחטו ונדרכו על-ידי טהורים. (89) הגר"א אינו גורס במשנתנו את המלים "ואחר-כך", ומוסיף ואו, וגורס "ויצאו". ומפרש שעל-ידי דריכת הטמאים יצאו המשקין. ויש להניח שגם בדברי רבינו כאן הוא גורס כך. וכך היא הגירסא בתוספתא טהרות פ"ג ה"א. (90) בתוספתא שם מבואר, שהמשקין שבתוך הפסולת יצאו בשעת סחיטה ודריכה, וכאשר סר

שְׁחִיטָה⁷ מִן הַבְּהֵמָה וְהַחֲמִיּוֹת וְהַעֲרֻבִּים; אֲבָל
דֵּם הַקְּלֹחַ⁸ - אֵינוֹ מִכְשֵׁיר⁹, שְׂעֵדִין חַיִּים הֵן וְהָרִי
הוּא דוֹמֶה לְדָם מִכָּה אוֹ לְדָם הַקֶּזֶה. הַשּׁוֹחֵט וְנִתְּנוּ דָם
עַל הָאֲכָלִין וְנִתְּקַנָּה הַדָּם בֵּין סִימָן¹⁰ לְסִימָן¹¹ - הָרִי
זֶה סִפְקָא¹². לְפִיכָךְ תּוֹלִין עָלָיו, לֹא אוֹכְלִין וְלֹא
שׁוֹרְפִין¹³. תּוֹלְדוֹת הַדָּם: דֵּם הַקֶּזֶה שֶׁל אָדָם שְׁהוּצִיאוֹ
לְשִׁתּוֹ¹⁴. אֲבָל אִם הוּצִיאוֹ לְרִפְּוָא - טָהוֹר וְאֵינוֹ
מִכְשֵׁיר. וְכֵן דָּם שְׁחִיטָה בַּבְּהֵמָה וּבַחֲמִיּוֹת וּבַעֲרֻבִּים
הַטְּמֵאִין¹⁵, וְהַדָּם הַיּוֹצֵא עִם הַלֶּחֶת וְעִם הָרֵעִי, וְדָם
הַשֹּׁחֵט וְהָאֲבַעְבּוּעוֹת, וְתִמְצִית הַבֶּשָׂר - כָּל אֵלּוּ אֵינָן
מִתְּטַמְּאִין וְלֹא מִכְשִׁירִין, אֲלֹא הָרִי הֵן פֶּשֶׁאֵר מִי
פְּרוֹת. וְדָם הַשֶּׁרֶץ - כְּבָשׂוֹר¹⁶, מְטֵמֵא וְאֵינוֹ מִכְשֵׁיר.
וְאֵין לָנוּ פִּיּוּצָא בָּהֶם¹⁷.

זב לאט לאט. (7) במכשירין שם מנו דם שחיטה בין
תולדות הדם, ובתוספתא שבת פרק ט הלכה י"ד שנינו:
"מניין לדם שהוא משקה שנאמר (במדבר כג, כד): ודם
חללים ישתה". ומשמע שעיקר דם הוא דם חללים של אדם.
(8) המתפרץ מן הפצע בכוח. (9) "ידם חללים ישתה" -
פרט לדם הקילוח שאינו מכשיר (חולין לו, א).
(10) הורשט והקנה הם שני סימני שחיטה וצריך לשחוט רוב
שניהם בבהמה. (11) חתך סימן אחד והדם שיצא לפני
חיתוך השני נפל על אוכלין. (12) איבעיאי שם אם
הוכשרו האוכלין או לא. (13) ודיוקא בנתקנה לפני
שחיטת הסימן השני, אבל כשלא נתקנה הוכשרו אחר גמר
השחיטה באותו הדם. מסקנת הגמרא שם. (14) לבהמה,
או לגוי, מחשבתו עושה אותו משקה. (15) אינו מכשיר.
כל דינים אלה נמסרו בקבלה איש מפי איש.
(16) בכעדרשה. (17) דומה לו, שמטמא ואינו מכשיר
(הרא"ש במשנתנו).

ד. מִי הַחֲלָב¹⁸ - הָרִי הֵן כְּחֶלֶב. וְחֶלֶב הָאָדָם שְׂאֵינוֹ
צָרִיךְ לוֹ - אֵינוֹ מִשְׁקָה, לֹא מִכְשֵׁיר וְלֹא מִתְּטַמֵּא.
לְפִיכָךְ חֶלֶב הַזֵּכֶר¹⁹ אֵינוֹ מִשְׁקָה²⁰. וְכֵן חֶלֶב בְּהֵמָה
וְחִמָּה שְׂעִיבָא שְׂלֹא לְרִצּוֹן, כְּגוֹן שֶׁזָּב מִהֶדֶד מֵאֵלָיו אוֹ
שֶׁחֲלָבוֹ כְּמִתְּעַסֵּק²¹. אֲבָל חֶלֶב הָאִשָּׁה, בֵּין שְׂעִיבָא
לְרִצּוֹן בֵּין שְׂעִיבָא שְׂלֹא לְרִצּוֹן - סִתְמוֹ מִשְׁקָה
וּמִתְּטַמֵּא אוֹ מִכְשֵׁיר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָאוּי לְתִינוּק²².

(18) נוזל הנפדר מן החלב כשמקפאים אותו לעשות גבינה.
(19) ישנם מקרים, אמנם נדירים מאוד, שמתמצה חלב מדדי
הזכר. במסכת שבת נג, ב מסופר על מעשה כזה שהיה.
(20) אין אדם שותה אותו. (21) מטפל בדדי הבהמה ללא
כוונת חליבה. (22) במשנה שאל רבי עקיבא הלא חלב
בהמה גם כן ראוי לתינוק ויש בו מעלה יתירה שראוי גם
לגדולים? וענו לו, שבחלב אשה יש מעלה יתירה שדם
היוצא מפצעה מכשיר, אבל בבהמה רק דם שחיטה מכשיר.
[רש"י (שבת קמד, א) מפרש שהכוונה למה שאמרו דם
נעכר ונעשה חלב והר"ש כאן דוחה פירוש זה].

ה. הַמִּשְׁקִין מִן הַטְּמֵאִין מֵאוֹתָן הַטְּמֵאִין²³ שְׂאוֹתָן

פְּתִיל¹⁴ וְנִתְּוָה בְּאֵהָל הַמֶּת¹⁵ - נְטִמָּאת מִפְּנֵי הַנֶּקֶב
שֶׁבְּאֲבַעְבּוּעַ זֶה, שְׁהָרִי הוּא מְפָלֵשׁ לְאוֹיָרָה¹⁶. וְכֵן
אִם הָיָה הַנֶּקֶב שֶׁבְּאֲבַעְבּוּעַ שֶׁבְּפָנִים מְלַמְעֵלָה
וְהַחֲצִיזוֹן מְלַמְטָה - הָרִי זֶה אֵינָה נִצָּלָת בְּצִמִּיד
פְּתִיל¹⁷; אֲבָל אִם נָגַע אֵב הַטְּמֵאָה בְּאֲבַעְבּוּעַ¹⁸ -
לֹא נְטִמָּאוּ מִשְׁקִין שֶׁבַחֲבִית, וְהֵנָּה כְּמִבְדִּילִין מִהֶן¹⁹.

(107) טבול-יום פ"ב מ"ח. (108) בדופן. (109) חביות של
חרס נעשות מטיט, ושורפים אותן בכבשן, ולפעמים הן
מעלות כעין אבעבועות חלולים בדפנותיהן.
(110) והמשקין שבחבית נכנסים בנקב הפנימי, ונשפכים
לחוץ דרך הנקב החיצון. (111) בשני המקרים הללו,
המשקין הנכנסים לחלול שבאבעבוע עד למקום הנקב
החיצון מתעכבים שם. (112) נגע בנקב החיצון.
(113) מכיון שמשקין שבאבעבוע מחוברים למשקין
שבחבית. ולאו דווקא אב הטומאה, אלא אפילו טבול-יום
מטמא. ונקט אב הטומאה משום הבבא האחרונה להשמיענו
שאפילו אב הטומאה אינו מטמא (תפארת ישראל. ראה
ראב"ד. (114) כיסוי מהודק ומחובר יפה. (115) כלי
חרס מוקף צמיד פתיל אינו מתטמא באוהל. (116) ואינה
סגורה מכל צד. (117) שהרי היא פתוחה לכניסת אוויר
ומשקין. (118) בנקב החיצון שמלמטה. (119) המשקין
הנכנסים לאבעבוע דרך הנקב שמלמעלה יוצאים תיכף לחוץ
דרך הנקב שלמטה הימנו, והרי זה כניצוק שאמרנו למעלה
(פ"ז ה"א) שאינו חיבור. [הר"ש בפירוש שני מפרש,
שאבעבוע שהמשקין אינם מתעכבים בו אין עליו תורת כלי
כלל, ודינו כגב הדופן, וכלי חרס אינו מטמא מגבן].

יום ו' כ"ו אייר ה'תשע"ח

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

(1) יבאר דין תולדות שבעת המשקין המכשירים כיוצא בהם,
ומה הן התולדות. ואם הקודש צריך הכשר.

א. כָּבֵד בְּאֵרְנוֹ², שֶׁהַשְּׂבָעָה מִשְׁקִין בְּלֶבֶד הֵן
שֶׁמֶתְטַמְּאִין אוֹ מִכְשִׁירִין, וְהַשָּׂאֵר קְרוּיִין מִי פְּרוֹת
וְאֵינָם מִתְּטַמְּאִין וְלֹא מִכְשִׁירִין. וְשְׂבָעָה מִשְׁקִין
שֶׁמְנִינָה - תּוֹלְדוֹתֵיהֶם³ פִּיּוּצָא בָּהֶם⁴.

(2) בפרק א הלכה ב מהלכות אלו. (3) בהלכות הבאות
יבואר תולדות מה הן. (4) דינם שווה לדין המשקין -
האבות.

ב. תּוֹלְדוֹת הַמֵּיִם הֵם הַיּוֹצֵא מִן הָעֵין וּמִן הָאֵזֶן וּמִן
הַחֹטֶם וּמִן הַפֶּה, וּמִי רִגְלֵי בְּנֵי אָדָם, בֵּין גְּדוֹלִים בֵּין
קְטָנִים. כָּל אֵלּוּ הַיּוֹצֵאִין מִן הָאָדָם - מִשְׁקִין הֵן, בֵּין
שְׂעִיבָא לְדַעְתָּו שֶׁל אָדָם בֵּין שְׂעִיבָא שְׂלֹא לְדַעְתָּו.
אֲבָל מִי רִגְלֵי בְּהֵמָה וְהַמִּלֵּחַ שְׁנִמְחַח⁵ - הָרִי הֵן כְּמִי
פְּרוֹת, לֹא מִתְּטַמְּאִין וְלֹא מִכְשִׁירִין.

(5) נמש ונעשה נוזל.

ג. הַדָּם הַמְּנוּי מִן הַמִּשְׁקִין הוּא הַדָּם הַשּׁוֹתֵת⁶ בְּשַׁעַת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ו' כ"ו אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

38) ששת המשקין המכשירים חוץ למים. (39) שאר משקין אינם בטלים בגוף ולא בטלה טומאתם. (40) בדפוס רומא (ר"מ) ובדפוס קושטא וכן בכתב יד תימן הגירסא: "מפני שנטמאו במגעו ביציאתן" וכן היא גירסת הראב"ד בהשגותיו, והוא מפרש, כגון ששתה רביעית הלוג שיעור שנטמא את האדם, והמשקין עצמם כשהם במעי האדם בטלה טומאתם, אולם כשהקיאם נטמאו שנית במגע האדם הטמא. וברור שהראב"ד מחלק בזה בין מים לשאר משקין, מים בטלה טומאתם ושאר משקין לא. וכדבריו שנינו בפירוש בתוספתא טבול יום פרק א הלכה ז: חומר במשקין (מבמים), שהמשקין אין להם טהרה ואין טהורין בגוף מה שאין כן במים. (41) בטבל והקיאם נטהרו המים בגוף כמו שאמרנו, ולא נטמאו אגב הקאה, שהרי האדם טבל ונטהר. ונסרחו או יצאו מלמטה טהורים אף על פי שלא טבל מפני שאינם ראויים לשתייה אינם מקבלים טומאה. (42) לא נטהרו בעודם בגוף, מכיוון שמשקין אינם בטלים בגוף.

ט. **כָּבֵד בְּאַרְנוֹ, שְׁהִיזְעָה אֵינָה מְשָׁקָה. אֶפְלוּ שְׁתָּה מְשָׁקִין טְמֵאִין וְהִזִּיעַ - זַעְתּוֹ טְהוֹרָה.** ⁴³ **אָכַל הֶבֶא בְּמִים שְׂאוּבִין וְהִזִּיעַ - זַעְתּוֹ טְמֵאָה.** ⁴⁴ **וְאִם נִסְתַּפֵּג מִן הַמִּים הַשְּׂאוּבִין וְאַחֵר כֶּף הִזִּיעַ - זַעְתּוֹ טְהוֹרָה.** ⁴⁵

(43) ואף על פי ששתה רביעית ונטמא גופו, וגם אינה מכשירה, מפני שהזיעה באה מגופו ולא מהמשקין שבלע (רבינו שם). (44) הבא ראשו ורובו במים שאובים אפילו טהורים טמא (הלכות אבות הטומאות פרק ט הלכה א). ומכיוון שהזיעה מעורבת במים השאובים נטמאה התערובת מנגיעתה בגוף הטמא, והיא גם מכשירה. (45) התנגב.

י. **זַעַת בְּתִים⁴⁶ שִׁיחִין וּמַעְרוֹת וּבוֹרוֹת - אֵינָן מְשָׁקָה, וְאֶפְלוּ הֵן טְמֵאִין - זַעְתָּן טְהוֹרָה. אָכַל זַעַת הַמֶּרְחֵץ - בְּמִים: אִם הֵיטָה הַמֶּרְחֵץ טְמֵאָה⁴⁷ - זַעְתָּה טְמֵאָה⁴⁸; וְאִם הֵיטָה טְהוֹרָה⁴⁹ וְהִכְנִיס בָּהּ פְּרוֹת - הַכְּשָׁרוֹ⁵⁰. הִכְנִיסוּ לָהּ פְּלִים - הָרִי הַמִּים שְׁעָלֶיהָן כְּתוּלוֹשִׁין בְּרִצּוֹן⁵¹ וּמְכַשְׁרִין.** ⁵²

(46) קירות בתים שנכנו במקומות נמוכים מוציאים לחלוחית המתגבשת לפעמים לטיפות דומות לטיפות זיעה. (47) המים שבתוכה היו טמאים. (48) וגם מכשירה, שהזיעה היא קיטור הבא מן המים שהתנדפו מחמת החום. (49) המים היו טהורים. (50) מפני שהורטבו בקיטור. (51) משקין שנתלשו ממקום חיבורם שלא ברצון בעלים אינם מכשירים (לקמן פרק י"ב הלכה ג), ומשמיענו, שאם הכניס כלים למרחץ והורטבו הרי זה רצון בעלים מפני שהוא יודע שירטבו והכניסם מרצונו.

יא. **הַבִּרְכָּה⁵² שֶׁבִּבְתִּי וְהַבִּית מִזִּיעַ מִחֻמְתָּהּ, אִם הֵיטָה הַבִּרְכָּה טְמֵאָה⁵³ - זַעַת כָּל הַבִּית שֶׁמִּחֻמְתָּה טְמֵאָה.** ⁵⁴

(52) חפירה בקרקע הבית ויש בה מים. (53) המים שבתוכה טמאים.

יב. **שְׁתֵּי בִּרְכוֹת בְּבֵית, אַחַת טְמֵאָה וְאַחַת טְהוֹרָה:** ⁵⁵

1 **הַמְשָׁקִין²⁴ אֲבוֹת טְמֵאָה - מְטֵמְאִים בְּלֹא הַכָּשֶׁר, שֶׁהַטְּמֵאָה וְהַהֲכָשֶׁר בְּאֵין כְּאֶחָת. וְאֵלּוּ הֵן: זֹכֵב הַזָּב וְשִׁכְבַת זָרָעוֹ וּמִימֵי רִגְלָיו, וּרְבִיעִית דָּם מִן הַמֵּת, וְדָם הַנֶּדֶה²⁵. וְכֵן²⁶ דָּם מִגִּפְתּוֹ²⁷ שֶׁל זָב וְחֻבְרָיו, וְחֵלֶב שֶׁל אִשָּׁה, וְדַמְעַת עֵינָיו עִם שְׁאָר תּוֹלְדוֹת הַמֵּיִם²⁸ הַיוֹצְאִין מִמֶּה - מְטֵמְאִין כְּמִשְׁקִין טְמֵאִין²⁹ שֶׁמְטֵמְאִין³⁰ בְּלֹא בְּנֵהוּ³¹, שֶׁמְשָׁקִין טְמֵאִין מְטֵמְאִין לְרִצּוֹן וְשֵׁלֹא לְרִצּוֹן. לְפִיכָּה, נִדָּה אוֹ זָבָה שֶׁנִּטְהַר³² חֵלֶב מִדִּדְיָה לְאוֹרֵי הַתְּנוּרָה³³ - נִטְמָא הַתְּנוּרָה וְכָל מֶה שֶׁבְּתוֹכוֹ.** ³⁴

(23) מן הטמאים שיפורטו לקמן. (24) שהמשקין האלה. (25) כל המנויים כאן הם אבות הטומאה ומטמאים גם אדם וכלים. (26) כל אלה המנויים מכאן ואילך, הם וולדות הטומאה. (27) פצעו. (28) המבוארים למעלה בהלכה ב. (29) פירוש, מטמאים בלי הכשר כמו המשקין הטמאים מחמת עצמם שנמנו למעלה שכולם אב הטומאה. נכל המשקין המפורטים בבבא זו, טומאתם מנגיעתם גוף הטמא, שממנה יצאו. (30) צריך להיות: ומטמאין. כאן מתחילה בבא חדשה ונמשכת לכל המשקין המפורטים למעלה בין אבות הטומאה ובין וולדות הטומאה. (31) אף על פי שנפלו על הטהרות בלי כוונתם שלא לרצונם של הבעלים - הוכשרו ונטמאו. (32) מעצמו. (33) של חרס.

ו. **כָּבֵד בְּאַרְנוֹ, שֶׁהַמְשָׁקִין הַיוֹצְאִין מִטְּבוֹל יוֹם אֵינָם טְמֵאִים. לְפִיכָּה, אִם נָפְלוּ אֶפְלוּ עַל כָּפֶר שֶׁל תְּרוּמָה - אֵינּוּ מְכַשֵּׁר עַד שֶׁיִּפְּלוּ לְרִצּוֹן, כְּשֶׁאֵר הַמְשָׁקִין הַטְּהוֹרִין שְׂאֵינָן מְכַשְׁרִין אֲלֹא לְרִצּוֹן.** ³⁵

ז. **הַזֵּעָה וְהַלֵּחָה הַסְּרוּחָה וְהָרֵעִי³⁴, וְהַמְשָׁקִין הַיוֹצְאִין מִבֶּן שְׁמוֹנֶה חֳדָשִׁים³⁵, וְהַשּׁוֹתָה מִי טְבִירָה³⁶ וְכִיּוֹצָא בָּהֶן אֵף עַל פִּי שִׁיּוּצָאִין נְקִיִּים - כָּל אֵלּוּ אֵינָן חֲשׁוּבִין מְשָׁקָה, וְלֹא מִתְטַמְּאִין³⁷ וְלֹא מְכַשְׁרִין.** ³⁸

(34) צואה. (35) שנולד בחודש השמיני לעיבור. נפל כזה אף על פי שהוא חי דינו כדבר דומם, מפני שאינו בן קיימא. (36) חמי טבריה. הם מביאים שלשול רב ולפעמים יוצאים כשהם זכים (רבינו בפירושו). (37) אם נגעו בטומאה.

ח. **הַשּׁוֹתָה שְׁאֵר מְשָׁקִין³⁸ וְיִצְאוּ - הָרִי הֵן מְשָׁקִין כְּשֶׁהִיוּ, שְׂאֵין שְׁאֵר הַמְשָׁקִין טְהוֹרִין בְּגוֹפָה³⁹. בִּיצֵד? שְׁתָּה מִים טְמֵאִין וְהִקְיָאן - הָרִי אֵלּוּ טְמֵאִין, מִפְּנֵי שֵׁלֹא טְהָרוּ בִּיצִיאָתָן⁴⁰. שְׁתָּה מִים טְמֵאִים וְטָבַל וְאַחֵר כֶּף הַקִּיּאָן, [או שְׁנִסְרָחוּ וְאַחֵר כֶּף הַקִּיּאָן], או שִׁיּוּצָאוּ מִלְמַטָּה אֵף עַל פִּי שֵׁלֹא טָבַל - הָרִי הֵן טְהוֹרִין⁴¹. שְׁתָּה שְׁאֵר מְשָׁקִין טְמֵאִין או שְׁאֵר אֲכָלִין טְמֵאִין, אֵף עַל פִּי שֶׁטָּבַל וְאַחֵר כֶּף הַקִּיּאָן - טְמֵאִין, לְפִי שְׂאֵינָן טְהוֹרִין בְּגוֹפָה⁴². נִסְרָחוּ או שִׁיּוּצָאוּ מִלְמַטָּה - הָרִי הֵן טְהוֹרִין.** ⁴³

- 1 המזיע⁵⁴ קרוב לטמאה⁵⁵ - טמא, קרוב לטהרה -
2 טהור, מחצה למחצה - טמא.

- 3 יג. המהל⁵⁶ - פשמן⁵⁷. משקין המנטפין מסלי זיתים
4 וענבים - אינו משקה ולא מתטמאין ולא
5 מכשירין⁵⁸, עד שיקניסם⁵⁹ בכלי.
54 אדם וכלים ואוכלין. (55 קרובים יותר לבריכה
הטמאה.
56 יג. המהל⁵⁶ - פשמן⁵⁷. משקין המנטפין מסלי זיתים
57 וענבים - אינו משקה ולא מתטמאין ולא
58 מכשירין⁵⁸, עד שיקניסם⁵⁹ בכלי.
59 (56 לחלוחית המתמצה מאליה מן הזיתים. ויש גורסים
"מוחל" (מכשירין פרק ו משנה ה). (57 ואף על פי שאין
עימו שיורי שמן. כרבי מאיר במשנתנו. (58 שאינם
משקה, לפי שאינו מקפיד עליהם והם הולכים לאיבוד.
(59 בכלי ויחשיב אותם ואז תורת משקה עליהם.

- 6 יד. השוקל ענבים בקף מאזנים - היין שבפך אינו
7 משקה עד שיעברנו לתוף הפלי, והרי זה דומה לסלי
8 זיתים וענבים שמתטפין.
9 טו. הדורס⁶⁰ ענבים של תרומה בחבית, אף על פי
10 שהיין צף על גבי ידיו⁶¹ - הרי הכל טהור⁶².

- 60 (60 לוחץ עליהם, כדי להכניס הרבה ענבים. (61 וסתם
ידים פוסלות את התרומה. (62 שהיין היוצא אגב הלחיצה
אינו משקה מפני שהאדם אינו רוצה שיצא היין.

- 11 טז. משקה בית מטבחיים שבעצרה, והוא דם
12 הקדשים והמים שמשפתמשין בהן שם - טהורין⁶³
13 לעולם, ואינן מתטמאין⁶⁴ ולא מכשירין. ודבר זה
14 הלכה מפי הקבלה. לפיכך, כל דמי הזבחים אינו
15 מקבל טמאה ואינו מכשיר. והואיל ודם הקדשים
16 אינו מכשיר, קדשים שנשחטו בעזרה לא הכשרו
17 בדם שחיטה; ואין לבשר הקדשים הכשר אלא
18 במשקין שיפלו על הבשר חוץ ממשקה בית
19 המטבחיים.

- 63 (63 שנינו שם: "העיד יוסי בן יועזר איש צרידה על משקה
בית מטבחיא דכן (טהור)". (64 כרב בפסחים טז, א
שאמר: "מה דכן? דכן ממש" פירוש, טהור לגמרי ואפילו
טומאת עצמם אין להם.

- 20 יז. פרת קדשים שהעבירה בנהר ושחטה ועדין⁶⁵
21 משקה טופח⁶⁶ עליה - הרי זו מכשרת. לפיכך, אם
22 נמצאת מחט טמאה⁶⁷ בבשרה - הרי הבשר טמא.
23 וכן אם היתה הפרה חסומה⁶⁸ מחוץ לירושלים⁶⁹,
24 אף על פי שאין המחט ידועה⁷⁰ - הרי הבשר טמא,
25 מפני שנגע בכלים הנמצאין מחוץ לירושלים⁷¹.
26 נמצאת המחט בפשר⁷² - הבשר טהור. ויבין כך ויבין
27 כך הידים טהורות, שאין טמאת ידים במקדש, כמו
28 שבארנו. במה דברים אמורים⁷³? להיות הבשר טמא
29 בדין תורה; אבל להתטמא מדבריהן - אין הקדש
30 צריך הכשר, אלא חבת הקדש מכשרת הבשר. ואם

פרק אחד עשר

- 1 יבאר הנוצר ענבים למכור או לגת אם הוכשרו. אימת
הוכשרו עם המשקה היוצא מהן. כרם שהוא עומד בצד בית
הפרס ונוצר ממנו לגת. המוסק זיתים שלא נגמרה מלאכתם
אם הוכשרו, ואימתי גמר מלאכתם. ודין הפוצע זיתים של
תרומה בידיים טמאות. העוטן ברשות עם הארץ ונעל וחתם,
והדורך בטומאה ורצה לטהר כלי בית הבד.

- א. הנוצר² ענבים למכור בשוק או ליבש³ - לא
הכשרו לטמאה⁴ עד שיפלו עליהן משקין לרצונו,
בשאר האכלין; אבל הנוצר לדר⁵ - הכשר
לטמאה⁶ ואף על פי שלא נפלו משקין על הבציר
כלל, ואם נגעה בו טמאה - נטמא. ודבר זה גזירה
מדברי סופרים. ומפני מה גזרו⁷ על הנוצר לגת
שהוא מכשר? שפעמים שאדם נכנס לכרמו לידע
אם הגיע להבצר, וסוחט אשכול של ענבים לבדק
בו ומזלפו על גבי הענבים הפצורות, שהרי הכל
לדריכה עומד⁸. ועוד, מפני שאינו מקפיד עליו⁹ הרי
הוא מתמעף¹⁰ ויצאו מימיו והרי הוא מקפיד עליהן
שלא יזובו בקרקע, ונמצא מכשר בהן¹¹. לפיכך
גזרו, שהנוצר לגת הכשר.

- 2 שבת טו, א. קטיפת ענבים נקראת "בצירה". בלשון-
הקודש ניתנו שמות שונים לקטיפת פירות שונים: בוצר -
ענבים, מוסק - זיתים, אורה - תאנים, גודר - תמרים.
3 לעשות צימוקים. 4 אף-על-פי שהורטבו במיץ שזב
מהם. והטעם, מפני שמיץ זה לא נפל עליהם מרצון
הבעלים, והכשר טעון רצון בעלים (לקמן פי"ב ה"א).
5 לתעשיית יין. 6 בשבת שם, מחלוקת שמאי והלל,
ופסק כשמאי, מפני שאמרו שם: "שתק ליה הלל לשמאי".
פירוש, אחרי טענותיו התקיפות של שמאי, שתק הלל,
משמע שהודה לו. ושם נז, א אמרו, שתלמידי שמאי והלל
גזרו על הבצירה, וגזירתם נתקבלה. 7 שם יז, א.
8 ואם כן, הורטבו לרצון בעלים. 9 על האשכול להניחו
בנחת, ושלא יכבידו עליו האשכולות האחרים. 10 בסל
מפני הלחץ. ולמה אינו מקפיד? מפני שעומד לדריכה.
11 שהרי מימיו (המיץ) יוצאים מרצונו (ראה ראב"ד
וכסף-משנה). רבינו כותב כאן על הענבים "הבצורות",
משמע שכבר נבצרו. אבל בגמרא שם, אמר רבה בר אבוא:

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ו' כ"ו אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עליו הענבים. (26) שם מ"ה. (27) הענבים שבגת לא נטמאו אפילו אם הם מוכשרים. (28) פירוש, הענבים שהוא אוכל לא הוכשרו, מפני שהמיץ נוטף שלא לרצון. (29) ולפיכך אין תורת משקה על המיץ המנטף, ודינו כמי פירות שאין מטמאים ואין מכשירים (למעלה פ"ה ה"א). פיסקא זו מנמקת למה לא נטמאת טיפת המיץ מחמת הידיים ונתטמא את הענבים שבגת, שהרי משקין מטמאים בכל שהם. (30) תוספתא טהרות פ"א ה"ז. (31) המדובר כשבצרום לאכילה, והמיץ יוצא שלא לרצונו. (32) בידיים טמאות. (33) שהתמצה לפני שזרקם לגת. (34) דעת רבינו, שהמיץ שאין עליו תורת משקה כלל אינו מכשיר אפילו כשירד לגת. בתוספתא שלפנינו כתוב "טהור", ואפשר לפרש כפשוטו שלא נטמאו מידי הטמאות, מכיוון שלא הוכשרו לפני שהגיעו לגת, שהרי נבצרו לאכילה, אולם רבינו כותב "לא הוכשרו", ולכאורה כאן סתירה גלויה לדבריו בהלכה ד, שאם לקח מן הסלים לדורכן הוכשרו (ראה השגת הראב"ד). אולם יש לחלק בין נטל על-מנת לדורכם, שנטילה זו דומה לבוצר לגת, לבין נטל על-מנת לאכול ונשתירה כמות לא גדולה, ולא גזרו חכמים על דבר זה (ע"פ כסף-משנה). ורבינו עצמו מעיר ברמיזה על הבדל הגיוני זה. בהלכה ד כתב "ולקח מהן לדורכן", וכאן כתב "וזרקו לגת". שינוי לשון זה מלמדנו שהמדובר כאן בכמות בלתי חשובה, שהבעלים "זורקים" אותם לגת בלי תשומת לב מיוחדת. בכל הלכה זו המדובר בבוצר לאכילה, אבל כשבצר לגת הרי הוכשרו מגזירת חכמים אף-על-פי שהמשקה הנוטף מהם לא הכשירם.

- ד. ענבים³⁵ שהיו בסלים או במשטח של אדמה¹⁸ ולקח מהן לדרכן - הכשרו³⁶. לפיכך צריך לקח מהן בידים טהורות, כדי שלא יקח מהן הטמא ויטמאן.²⁰
- (35) תוספתא שם (כסף-משנה). (36) מתקנת חכמים, כמו הבוצר לגת. ראה מה שכתבנו בהלכה הקודמת.
- ה. פֶּרֶם³⁷ שהוא עומד בבית הפרס³⁸ - הבוצר אותו לגת אינו מכשיר³⁹ כל זמן שהוא בבית הפרס⁴⁰. הואיל וטמאת בית הפרס מדבריהם⁴¹, והבוצר לגת הכשר מדבריהם⁴², הקלו בגזירה זו ולא גזרו עליו שהיה מכשיר עד שיצא מבית הפרס⁴³. לפיכך, הרוצה לבצר בבית הפרס לגת בטְהֵרָה - מטהר את הבוצרים ואת הפלים⁴⁴, ומזה עליהם⁴⁵ שלישי ושביעי⁴⁶ ומעריב שמן⁴⁷, כדי להפיר שאין מקלין בטמאת בית הפרס אלא מפני שהוא ספק⁴⁸, ואחר כך נכנסין ובוצרין ומוציאין חוץ לבית הפרס⁴⁹, ואחרים טהורים מקבלין מהן ומוליכין לגת⁵⁰. ואם נגעו אלו באלו⁵¹ - טמאין ומטמאין⁵² את הענבים. שהאנשים שבבית הפרס טמאין, ומטמאין לאותן שבחוץ ועושין אותן ראשון, והן מטמאין את הענבים, שהרי הכשרו משפיעו לאותן שבחוץ לבית הפרס.³⁶

(37) אהלות פ"ח מ"א. (38) שדה שנחרש בו קבר, וגזרו

"ובשעת בצירה, עדיין משקה טופח עליהם". ומשמע מזה שמולף הענבים לפני בצירתם. ואולי "הבצורות", פירושו בשלות ועומדות לבצירה. אמנם פירוש דחוק הוא, אבל לא מצאתי ביאור אחר.

- ב. הבוצר¹² ענבים¹³ שאם לא מצא להם שוק מחזירן לגת¹⁴ - לא הכשרו עד שיבואו לרשות הגת¹⁵. וכן היתים¹⁶ שבאו לרשות הבד - הכשרו, כמו שיתבאר¹⁷.

(12) תוספתא טהרות פ"א ה"ה. (13) על-מנת למוכרם. (14) לא היה בטוח שימצא קונים, וחשב שאם לא יוכל למוכרם - יעביר אותם לגת לעשות יין. (15) כל עוד שלא הגיעו לגת, אפשר שימצא קונים, ולפיכך אינו רוצה שיתמצה משקה מהענבים. (16) שם. זיתים אינם מוכשרים עד גמר מלאכתם. ואימתי גמר מלאכתם? כשימסוק כל הזיתים שבדעתו לסוחטם בבת אחת בבית הבד (לקמן ה"ח), ואם דעתו למוכרם אינם מוכשרים, מפני שלא גמר מלאכתם, שהרי חסירה מכירתם (לקמן ה"ו). ומלמדת התוספתא, שאם מסק כל זיתיו אבל היה בדעתו למוכרם, וחישב שאם לא ימצא קונים יעבירם לסחיטה, לא הוכשרו עד שיבואו לרשות בית הבד. ורבינו קיצר, והביא לשון התוספתא. (17) לקמן הלכה ו, שאם דעתו למוכרם - אין המסיקה גמר מלאכה, ולקמן בהי"ב, שלפני גמר מלאכה מותר ליטלם בטומאה, ולהוליכם לבית הבד בטומאה, ומובן שהטמא אינו מכניסם לתוך בית הבד ממש, אלא עד בית הבד.

- ג. הבוצר¹⁸ ענבים ונתנם בעביט¹⁹ או ששטחן על גבי העלין²⁰ - הכשרו במשקין היוצאין מהן, שהרי דעתו על המשקין ולפיכך שטח על העלין או נתן לתוך העביט, שהוא כמו בור²¹. לפיכך, אם נטל מהן טמא²² או מי שידין טמאות²³ - טמאן. בצר ונתן לסלים²⁴ או במשטח של אדמה²⁵ - לא הכשרו, שהרי אינו מקפיד על המשקה היוצא מהן. לפיכך נוטל הטמא מהן ואוכל. ואף על פי שהן מבקעות ומנטפות²⁶ לגת - הרי הגת טהורה²⁷, שהרי לא הכשרו²⁸ והרי נבצרו לאכילה²⁹, וכן הנוטל³⁰ מן הסלים ומן המשטח של אדמה³¹ ואכל והותיר בסאה וכסאותים וזרקן לגת³², ואף על פי שהיין³³ מנתו על הענבים - לא הכשרו³⁴.

(18) טהרות פ"י מ"ד. (19) חפירה שנותנים בה את הענבים העומדים לדריכה בגת (רבינו בפירושו למשנתנו. והר"ש פירש - כלי גדול). (20) על-מנת ליתן לגת את הענבים ביחד עם העלים שנטף עליהם מיץ. (21) שמתאסף שם המיץ, ומוציאים אותו ונותנים לגת. (22) אדם שנטמא גופו. (23) והגוף טהור, כגון שנגעו בראשון לטומאה, שאינו מטמא אדם, או סתם ידיים, שלא שמר עליהן בטהרה, וחכמים גזרו שתהיינה שניות. ראה הלכות אבות הטומאות פ"ח ה"ח, וה"י. (24) קלועים, והמיץ דולף והולך לאיבוד. (25) מקום על פני הקרקע המיוחד לשטוח

לסוחטם ביחד. (59) תוספתא טהרות פ"י ה"א. אינו רוצה שיתרככו הזיתים הראשונים לפני שיגיעו האחרונים למעטן, כדי שלא יתרככו יותר מדאי ויתקלקלו (תפארת ישראל במשנתנו שם). (60) שנטמאים אוכלין שלא הוכשרו, כמו שנתבאר למעלה בפ"ב הי"ג. (61) משקין טמאים מטמאים בכל שהם (שם הלכה כו). פסק כחכמים בטהרות פ"ט מ"ג.

ז. חֲבִית⁶² שֶׁל זֵיתִים מְגֻלְגָּלִים⁶³ - צִרְיָה לְנֶקֶב⁶⁴ הַחֲבִית פְּדִי שֶׁיֵּצֵא הַמַּהֲל; וְאִם לֹא נֶקֶב - הָרִי אֱלוֹ מְכָשְׁרִין⁶⁴. נֶקֶבָה וְסִתְמוּהָ שְׁמָרִים וְהֵנָּם⁶⁵ פְּלוּלִים בַּמַּהֲל - אֵינָם מְכָשְׁרִין, מִפְּנֵי שְׁאֵינָן בְּרִצּוֹנוֹ, שֶׁהָרִי נֶקֶבָה⁶⁶.

(62) עדיות פ"ד מ"ו. (63) מלוחים ומקובצים ועומדים לאכילה (רבינו בפירושו שם). (64) ואף-על-פי שהוא אינו צריך למוהל, רוצה הוא בו כדי שלא יתקלקלו הזיתים. ואם ניקב את החבית גילה דעתו שאינו רוצה במוהל. הלכה זו מנויה שם בין ההלכות שבית-שמאי מקילים ובית-הלל מחמירים. והלכה בכל מקום כבית-הלל, בין להקל ובין להחמיר. (65) הזיתים. ואפשר גם לפרש שהכוונה לשמרים. (66) במשנה שם אמרו, שבוה מודים בית-הלל שאינם מוכשרים.

ח. זֵיתִים שֶׁמִּסְקָן לְדִרְכָּה, מֵאִמְתִּי גִמְר מְלֹאכְתָּן? מִשְׁתַּגְּמֵר מִסִּיקָתָן⁶⁷ וְיִהְיוּ מְנַחִים וּמוֹכְנִים לְדִרְכָּה. אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָפְלוּ עֲלֵיהֶן מִשְׁקִין וְלֹא יֵצְאוּ מֵהֶן מִשְׁקִין, הוֹאִיל וְנִגְמְרָה מְלֹאכְתָּן - הִכְשָׁרוּ⁶⁸. אֲבָל קִדְּם שֶׁנִּגְמְרָה מְלֹאכְתָּן, אֵף עַל פִּי שֶׁנִּתְמַעְכּוּ וְהִזְיעוּ וְנִתְחַבְּרוּ בְּמִשְׁקֵיהֶן - אֵינָן מְכָשְׁרִין. גִּמְר מְלֹמְסָק זֵיתֵיהֶם⁶⁹ אֲבָל עֲתִיד לִקְחָם⁷⁰ זֵיתִים אַחֲרֵים לְהוֹסִיף עֲלֵיהֶם, אֲפִלוּ אֵינוּ עֲתִיד לְהוֹסִיף אֶלָּא אוֹ קֶבֶל⁷¹ אוֹ קַפִּים - לֹא הִכְשָׁרוּ. וְאִם הִעָרִים⁷² - הָרִי אֱלוֹ מְכָשְׁרִין⁷³. גִּמְר⁷⁴ מִלְקָח⁷⁵ אֲבָל עֲתִיד לְלוּת⁷⁶ וְלְהוֹסִיף, וְאֶרְעוּ אֲנֵם אוֹ נִתְעַסֵּק בְּמִשְׁתָּה וְלֹא הוֹסִיף - עֲדִין לֹא נִגְמְרָה מְלֹאכְתָּן וְאֵינָן מְקַבְּלִין טַמְאָה, וְאֲפִלוּ זָבִים וְזִבּוֹת⁷⁷ מִתְּלַכִּין עֲלֵיהֶם - טְהוּרִים.

(67) שאין בדעתו להוסיף עליהם, אלא להעבירם לבית הבר (ראה שם משנה ב). (68) רבן גמליאל (שם) אמר סתם "משתגימר מלאכתן", ולא הוסיף כל תנאי אחר, ומשמע מזה שגמר מלאכה עצמו מכשיר. [יש לראות בדבריו כאן סתירה למה שכתב בה"ו: "שחזקתן שהוכשרו במוהל שלהן". ובדוחק אפשר לפרש כוונתו כאן כשאין אנו רואים שם משקה, אבל אפשר שהיה ונבלע ביתים או נתייבש. ובתוספתא טהרות פ"י ה"א, שינו: "הגומר את זיתו בני יומן (ביום מסיקתם והכנסתם למעטן), חזרנו לדברי בית-שמאי ולדברי בית-הלל". ופירשו מבארי התוספתא, מפני שלפני גמר מלאכתם נפסקה הלכה כחכמים שאינם מוכשרים, נגד דעת בית-הלל, מלמדת תוספתא זו, שאם נגמרה מלאכתם וטרם הספיקו להוציא מוהל, אנו חוזרים למחלוקת בית-שמאי ובית-הלל במשנה שם, שבית-שמאי אומרים משיוצאו, ובית-הלל אומרים משיתחברו שלושה זה

חכמים טומאה על הנכנסים לתוכו, שמא נגע בעצם כגודל שעורה ולא הרגיש בה, ועצם כשעורה מטמאה מן התורה (הלכות טומאת מת פ"ב ה"י. ודיני בית הפרס, נתבאר בפרק יוד שם). (39) ולפיכך לא נטמאו בטומאת בית הפרס, אף-על-פי שכל הנבצר לגת מוכשר מגזירת חכמים, כלמעלה בהלכה א. (40) וברגע שיצאו הענבים משטח בית הפרס, חלה עליהם גזירה זו ונעשו מוכשרים מאליהם. (41) מגזירת חכמים. (42) ואם כן, צריכים אנו לשתי גזירות חכמים, כדי לדון את הענבים כמוכשרים ולטמאם. (43) כדי לאפשר את הבצירה. (44) ואפילו הם טהורים (רבינו בפירושו שם. והר"ש מפרש, שהמדובר בטמאים). (45) מי אפר פרה, כדין טמא מת. (46) ביום השלישי מיום שהתחיל בטהרתם, ובשיעור ממנו. (47) ואין מכניסים אותם לעבודה בכרם עד אחר שקיעת השמש, כדין טמא מת ממש. (48) טומאת בית הפרס היא מפני הספק, שמא נגע בעצם כשעורה כמו שביארנו למעלה. ולמה כל הטורח הזה? כדי שהבוצרים לא יחשבו שגם לטמא ודאי מותר לבצור לגת. (49) ומיד הוכשרו, כמו שנתבאר למעלה. (50) מפני שהענבים יוכשרו הכשר דאורייתא במיין שיפלטו אגב הולכתם, ויתטמאו בנגיעת הבוצרים, שטומאת בית הפרס עליהם, שהרי אין כאן אלא גזירת חכמים אחת - גזירת בית הפרס - ולא הקלו אלא בשתי גזירות. [הר"ש בפירושו שם. והרא"ש מפרש מפני שאפשר בטהורים, לא התירו בטמאים]. (51) האנשים הטמאים, בטהורים. (52) בדפוס רומא (ר"מ), וכן בכת"י תימן: "ומטמאין".

1. המוסק⁵³ את זיתיו לְכֶכֶשׁן או לְמִכְרֵן בְּשׁוֹק - לֹא הִכְשָׁרוּ עַד שֶׁיִּפְּלוּ עֲלֵיהֶן מִשְׁקִין בְּרִצּוֹן, כְּשֶׁאֵר הָאֲבָלִין. וְכֵן הַמוֹסֵק זֵיתֵיהֶם⁵⁴ לְדִרְךָ בְּבֵית הַבַּד⁵⁵ - לֹא הִכְשָׁרוּ עַד שֶׁתַּגְּמֵר מְלֹאכְתָּן⁵⁶. וּמִפְּנֵי מָה יִכְשָׁרוּ הַזֵּיתִים שֶׁנִּגְמְרָה מְלֹאכְתָּן? שֶׁחֲזַקְתָּן שֶׁהִכְשָׁרוּ בַּמַּהֲל⁵⁷ שֶׁלָּהֶן, שֶׁהָרִי רֹצֵה בְּקִיּוּמוֹ כְּדִי שִׁיְהִיו נֹחֲחִין לְדִרְךָ. אֲבָל קִדְּם שֶׁתַּגְּמֵר מְלֹאכְתָּן⁵⁸ - אֵין הַמַּהֲל הֵיוּצֵא מֵהֶן מְכָשְׁרִין, מִפְּנֵי שְׁאֵינוּ רֹצֵה בְּקִיּוּמוֹ⁵⁹. לְפִיכָּה, זֵיתִים שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלֹאכְתָּן שֶׁנִּפְּלוּ עֲלֵיהֶן מִשְׁקִין טַמְאִין⁶⁰ - אֵין טַמְא אֶלָּא מְקוּם מַגָּעַם, כָּכֵל הָאֲבָלִים שֶׁלֹּא הִכְשָׁרוּ. נָפְלוּ עֲלֵיהֶן מִשְׁקִין טַמְאִין אַחֵר שֶׁנִּגְמְרָה מְלֹאכְתָּן - גִּטְמָאוּ כָּלָן⁶¹; שֶׁהַמִּשְׁקִין הַטַּמְאִין מְטַמְאִים אֶת הַמַּהֲל שֶׁבָּהֶן, וְהַמַּהֲל מְטַמְא אֶת כָּלָן. שֶׁהַמַּהֲל שֶׁיֵּצֵא מֵהֶן אַחֵר גִּמְר מְלֹאכְתָּן חֲשׁוֹב מִשְׁקָה וּמִתְטַמֵּא וּמְכָשִׁיר.

(53) בשבת טו, א אמרו הכל מודים שמותר למסוק זיתים בידיים טמאות, אפילו כשהם עומדים לסחיטה בבית הבר, ומכל-שכן לאכילה או למוכרם בשוק. (54) טהרות פ"ט מ"א. (55) ונותן אותם במעטן, כדי שיתרככו ונוח יהיה להוציא שמנם. (56) כרבן גמליאל וחכמים במשנה שם. ומאימתי גמר מלאכתם? משיגמור למסוק ולהניח במעטן את כל הזיתים שבידעתו להעבירם לבית הבר לסחיטה (ראה הלכה ח). (57) נוזל המתמצה מן הזיתים במעטן. (58) בדעת בעל הזיתים להוסיף עוד זיתים לאותו מעטן, כדי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ו' כ"ו אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קלט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חושדים בו שישקר בודון (ראה הלכות משכב ומושב פ"א ה"א).

- 13 יב. הַרְצָה לטל⁹⁴ מִזִּיתִים שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מִלֵּאכֶתֶן
- 14 וְלִדְרֹךְ - הָרִי זֶה נוֹטֵל מִהֶן בְּטִמְאָה⁹⁵ וּמוֹלִיד לְבֵית
- 15 הַבַּיִת בְּטִמְאָה וּמִכֶּסֶד הַשָּׁעָר בְּטִמְאָה⁹⁶ וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ,
- 16 שֶׁהָרִי לֹא הִכְשִׁירוּ פָּדִי שֶׁיִּקְבְּלוּ טִמְאָה.

(94 משנה טהרות פ"ט, ז. (95 בידיים טמאות ובכלים טמאים, מפני שלא הוכשרו ולא יתטמאו. (96 הזיתים שנותרו במעטן, דינם כמו שהיה לפני שנטל מהם. כבית הלל במשנתנו. [בתוספתא שם פ"י ה"ח מסיימים בית הילל: "ובלבד שלא יעקור את כל האם ואם עקר הרי אלו טמאים ... ובלבד שלא יערים ואם הערים הרי אלו טמאים". פירוש, שלא יעביר לבית הבד את כל הגוש שבמעטן. ועוד תנאי: שאמירתו שברצונו להוסיף, יהיה רצון כנה ולא מחשבה ערומית, כדי שלא יוכשרו. ותמוה הדבר למה השמיט רבינו שני תנאי בית-הלל אלה? ונראה שב"הערים" סמך על מה שכתב בה"ח, ועקירת כל האום אפשר ללמוד מזה שאמר ומכסה "השאר".]

- 17 יג. הַמִּנְיָח⁹⁷ אֶת זִיתוֹ בְּכוֹתֶשׁ⁹⁸ פָּדִי שֶׁיִּמְתִּינוּ⁹⁹ וְיִהְיֶה
- 18 נוֹחִים לְהַפְתֹּשׁ - הָרִי אֵלּוּ מִכְשָׁרֵינוּ¹⁰⁰. הַנִּיחָן
- 19 שֶׁיִּמְתִּינוּ וְשֶׁיִּמְלַחֵם אַחֵר שֶׁיִּמְתִּינוּ - אֵינָן
- 20 מִכְשָׁרֵינוּ¹⁰¹, שֶׁהָרִי דַעְתּוֹ עֲלֵיהֶן לְכַבֵּשׁ¹⁰².

(97 שם מ"ה. (98 במכתשת גדולה שכותשים בה זיתים העומדים לאכילה. (99 במשנתנו הגירסא "שימתנו", פירוש, שיתלחלו ויתרכנו. [בבבא בתרא יח, א אמרו: "מתנותא קשי לכותל", פירוש לחלוחית מזיקה את הכותל. אמנם רבינו בפירושו למכשירין פ"ו מ"ב, מפרש "שימתינו" - שיתקיימו זמן ארוך, אבל כאן קשה לפרש כך]. (100 הוכשרו במשקה היוצא מהם. (101 כבית-הלל שם. (102 ולא נגמרה מלאכתם.

- 21 יד. הַפּוֹצֵעַ¹⁰³ זִיתִים שֶׁל תְּרוּמָה¹⁰⁴ בְּיָדִים טָמְאוֹת -
- 22 פֶּסֶל¹⁰⁵, שֶׁפָּצִיעֶתָּן הֵיא גִמְר מִלֵּאכֶתֶן. פָּצַעְנוּ¹⁰⁶
- 23 לְסַפֵּגָן בְּמִלַּח¹⁰⁷ - לֹא הִכְשָׁרוּ¹⁰⁸. וְכֵן¹⁰⁹ אִם פָּצַעְנוּ
- 24 לִידַע אִם יֵשׁ בָּהֶן שֶׁמֶן וְהִגִּיעוּ לְהִמָּסֵק¹¹⁰ - לֹא
- 25 הִכְשָׁרוּ¹¹¹.

(103 מבקע. שם. (104 בתרומה כתוב "זיתים" סתם, ורבינו הוסיף: "של תרומה" (ראה ההערה הבאה). (105 ידיים שניות לטומאה, ושני פוסל את התרומה. [גם כאן שינה רבינו מלשון המשנה שכתוב בה "טימאן", משמע שהזיתים פוסלים אחרים. ונראה שלדעתו "טימאן" לאו דוקא, וכוונת המשנה - שנפסלו ממגעם בידיים טמאות. ויוצא מזה, שלדעת רבינו הלחלוחית שעל הזיתים הנפצעים לא נטמאה מפני כמותה הזעירה, ואולי גם מפני שהיא הולכת לאיבוד לא חלה עליה תורת משקה, ומתוך כך נאלץ רבינו להעמיד משנתנו בתרומה, שהרי ידיים אינן פוסלות אוכל חולין. והמדובר כשהוכשרו לפני פציעתם. אולם הר"ש והרא"ש פירשו בחולין שלא הוכשרו - כמו הבבא הראשונה - והמשקין שיצאו נטמאו מידיהם, שידיים מטמאות

לזה. והגר"א שם מבאר, שרבן גמליאל וחכמים באו להקל, שכל זמן שלא נגמרה מלאכתם אינם מוכשרים, אבל לא להחמיר. וסוברים שאפילו נגמרה מלאכתם אינם מוכשרים עד שיזיעו - לדברי ב"ש, או עד שיתחברו לדברי ב"ה. ויש לתמוה על רבינו למה נטה מדברי תוספתא זון. (69 תוספתא פ"י ה"ח. (70 לקנות או להביא מכרם אחר. (71 מדה עתיקה, אחד משהה בסאה. (72 רצונו להוסיף, בא מתוך כוונה שזיתיו לא יוכשרו. (73 חכמים ראו בזה ערמה, ואין להסכים שערמתו תועיל לו. (74 טהרות פ"ט מ"ב. (75 מפני שהוציא כבר כל כספו. (76 בדעתו היה לעשות כך לשם הוספת רווח, ולא לשם מניעת ההכשר. (77 שטמאים טומאה חמורה.

- 1 ט. הַעוֹטֵץ⁷⁸ זִיתוֹ בְּשָׁנֵי בָּדִים⁷⁹ - פִּינִין שֶׁגִּמְר אַחַת⁸⁰
- 2 מִהֶן הִכְשִׁירוּ לְקַבֵּל טִמְאָה.

(78 נותן למעטן. תוספתא פ"י ה"ב. (79 יש לו הרבה זיתים, ואין בדעתו לסחוט את כולם בבת אחת. (80 למסוק ולתת במעטן את הזיתים שברצונו לסוחטם בבת אחת.

- 3 י. הַמוֹסֵק⁸¹ זִיתוֹ בְּגִלְלִי הַעֲלִיזִין וְעֵתִיד לְהוֹרִידֵם
- 4 לְגִלְלִי הַתַּחְתּוֹן - אֵין מִקְבָּלִין טִמְאָה⁸² עַד שְׁיֹרִידֵם⁸³
- 5 לְשֵׁם. וְהוּא שֹׁחֵשֵׁב עֲלֵיהֶן קֶדֶם שְׁיִמָּסֵק; אֲבָל אַחֵר
- 6 שְׁיִמָּסֵק - אֵין הַמַּחֲשֵׁב מוֹעֵלֵת, אֲלֹא הִכְשָׁרוּ. גִּמְר
- 7 אֶת זִיתוֹ וְעֵתִיד לְמַכְרָן⁸⁴ - לֹא הִכְשָׁרוּ⁸⁵. עֵתִיד
- 8 לְחַפּוֹתָן בְּעֲלִין⁸⁶ - הִכְשָׁרוּ⁸⁷ וּמִקְבָּלִין טִמְאָה.

(81 שם. (82 אפילו אין דעתו להוסיף. (83 הנתינה במעטן בגליל העליון, אינה גמר מלאכה, מפני שברצונו להעביר את הזיתים למקום אחר. גליל עליון וגליל תחתון לאו דוקא, אלא כל מחשבת העברה ממקום אחד לשני. ונקט "גליל" מפני שבתקופתם שגשגה שם תעשיית השמן. (84 שם ה"ב. (85 גמר מלאכה מכשירה כשדעתו לסחוט (ראה למעלה ה"ח, הערה סז). (86 כדי לשמור עליהם מפני הגשם או מפני האבק. (87 אף-על-פי שדעתו להוסיף חיפוי בעלים, מפני שמלאכת הזיתים עצמה נגמרה, והחיפוי מלאכה בפני היא.

- 9 יא. הַלּוֹקֵחַ⁸⁸ מַעֲטָן זִיתִים מִן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים, אִם
- 10 יֵשׁ מוֹסֵק⁸⁹ עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה - יַעֲשֵׂו בְּטִמְאָה⁹⁰, שְׁזָה
- 11 בַּחֲזָקַת שְׁגֻמָּה⁹¹. וְנִאֲמָן עִם הָאָרֶץ⁹² לֹאמַר: מַעֲטָן זֶה
- 12 לֹא גִמְרָתוֹ⁹³.

(88 שם ה"ג. (89 ונמצאים שם זיתים מוסקים של הגוי שלא נמכרו עם הזיתים שבמעטן. (90 פירוש, אפשר לטפל בהם בידיים טמאות, מפני שכבר נטמאו במגע הגוי, ואין אנו אומרים שהגוי רצה להוסיף למעטן את הזיתים הנמצאים על פני האדמה, ואם-כן לא נגמרה מלאכתם ולא הוכשרו. וכל-שכן אם אין שם מוסק. [המלים: "יעשו בטומאה" מתפרשים כאן אחרת מבמקומות אחרים. ראה לקמן הי"ב]. (91 לא היה בדעתו להוסיף אלא למכור מה שכבר נתן במעטן. (92 שם. (93 פירוש, היה בדעתו להוסיף ואף על פי שאינו נאמן על טומאה וטהרה אין אנו

15 יז. הדרף¹²⁹ בַּטְמָאָה¹³⁰ וְרָצָה לְטָהַר כְּלֵי בֵּית הַבַּד
16 וְהַעֲקֵל¹³¹ מִן הַמִּשְׁקִין הַטְּמֵאִין שֶׁנִּבְלְעוּ בָּהֶן, כִּי־צַד
17 יַעֲשֶׂה? כְּלֵי שֶׁל עֵץ וְשֶׁל אֲבָנִים - מְדִיחַ, וְשֶׁל
18 נְסִירִים¹³² וְכִי־צֶא בָּהֶן¹³³ - מְנַגֵּבִין¹³⁴, וְשֶׁל גְּמִי¹³⁵ -
19 מִיִּשְׁנָן¹³⁶ כָּל שְׁנֵים עָשָׂר הֻדָּשׁ, אוֹ חוֹלְטֵן בְּחִמֵּין אוֹ
20 בְּמֵי זֵיתִים¹³⁷, אוֹ מְנִיחֵן תַּחַת צְנוּר שְׁמִימִי
21 מְקַלְחִין¹³⁸ אוֹ לְתוֹף מַעֲזֵן שְׁמִימִי רֹדְפִין¹³⁹ שְׁתֵּים
22 עָשָׂרָה שְׁעוֹת, וְאַחֲרֵי כֵן מְטַבֵּיל אֶת הַכֵּלִים שֶׁצְּרִיכִין
23 טְבִילָה¹⁴⁰, וּמְשַׁתְּמֵשׁ בָּהֶן בְּטָהֳרָה.

(129) משנה טהרות פ"ו, ח. ותוספתא שם פ"א ה"י.
(130) ונרטבו כל כלי הגת ביין הטמא ונטמאו. (131) רבינו
במשנה, מפרש: "היקף סביב הזיתים בשעת הדריכה לקבצם
ולחברם". והר"ש מפרש כעין קופה מסורגת, ונותנים בה
הזיתים אחרי דריכתם, ומניחים עליהם דברים כבדים ויוצא
מותר השמן דרך נקבי הסריגה. (132) קרשים. נראה
שהכוונה לקרשים שאינם מהוקצעים. (133) והדומים להם,
שהדחה אינה מעבירה את הרטיבות שעליהם.
(134) בשמש או באוויר. (135) מין עשב שסופג הרבה.
(136) וצריכים הדחה וניגוב (תפארת ישראל). (137) מים
שנתבשר בהם זיתים (רש"י במסכת עבודה זרה עה, א).
מובן שהכוונה למי זיתים חמים (ראה השלמות).
(138) בזרם חזק. (139) זורמים. כר' שמעון בן גמליאל
בשם ר' יוסי בתוספתא שם. [במשנתנו אמר ר' יוסי: "אם
נותן בשיכולת הנחר, דיו" (שיכולת = זרם). ורבינו מסיים
שם: "ואין הלכה כר' יוסי". ברור שחזר בו כאן. ואולי
דעתו, שר' יוסי במשנתנו אינו מצריך שישהו בנהר 12
שעות]. (140) להוציא פשוטי כל עץ שאין להם בית
קיבול.

פָּרָק שְׁנִימַ עֶשְׂרִי

(1) יבאר שהכשר אוכלין צריך שיהיה ברצון בעלים, ואחר
שנעקרו מהקרקע. משקה שנפל על האוכל בתחילה ברצון
ולא בסוף או בהיפך. משקין שנחלשו מהקרקע שלא ברצון.
ודין הכופה קערה על הכותל כדי שתודח או שלא ילקה
הכותל, או שידוח הכותל.

24 א. כָּל דְּבָרֵי הַכֶּשֶׁר אֲכָלִין - דְּבָרֵי קְבֻלָּה הֵן. מִפִּי
25 הַשְּׁמוּעָה לְמָדוּ, שֶׁזֶה שְׁנֵאמַר: וְכִי יִתֵּן מִים עַל זֶרַע
26 - אֶחָד הַמִּים וְאֶחָד שְׂאֵר שְׂבָעָה מִשְׁקִין². וְהוּא
27 שֵׁינִתָּן עֲלֵיהֶם בְּרִצּוֹן בְּעָלִים³ וְאַחֲרֵי שֶׁנִּעְקְרוּ מִן
28 הַקֶּרֶקֶע⁴. שְׂדֵדֶר יָדוּעַ הוּא שְׂאִין לָהּ זֶרַע שֶׁלֹּא בָּא
29 עָלָיו מִים כְּשֶׁהוּא מְחַבֵּר⁵, לֹא נֶאמַר 'וְכִי יִתֵּן מִים'
30 אֶלָּא לְאַחֲרֵי שֶׁנִּעְקְרוּ הָאֲכָלִין וְנִתְּלָשׁוּ הַמִּשְׁקִין.

(2) הכוונה לששת המשקין שביחד עם המים הם שבעה.
ואלה הם שבעת המשקין: יין, דם, שמן, חלב, טל, דבש,
מים (ראשי תיבות: יד שחט דם). (3) מכשירין פ"א מ"א.
במשנה שם אמרו "לרצון" סתם, ורבינו מפרש "לרצון
בעלים, כי ההגיון מחייב, שבדבר התלוי ברצון - קובע רצון
בעלים ולא רצונם של אחרים (ראה למעלה פ"א ה"ב).
(4) 'תורת כהנים' פרשת שמני, פרשת ח ה"ג: "ומוציא אני

משקה חולין, שכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות
ראשון, והם מטמאים את הזיתים, שמשקין מטמאים בכל
שהם]. (106) שבת קמא, א. (107) המלח אינו נדבק יפה
בדברים יבשים, ואם נרטבו במוהל היוצא ע"י פציעתם -
יידבק. (108) שהרי לא נגמרה מלאכתם. בבא זו, וכן
הבבא שאחריה עוסקות בזיתים שלא הוכשרו, ולענין הכשר
אין הבדל בין תרומה לחולין. (109) שם. (110) בשלו
כבר, וראויים למסיקה. (111) מפני שאינו מעוניין כלל
במשקה היוצא, והוא הולך לאיבוד.

1 טו. הַמְּנִיחִין¹¹² זֵיתִים בְּגֵת לְגִרְגָּן¹¹³ וּלְיַפְשָׁן, אֶפְלוּ
2 הֵם רוֹם אֶמְהָ¹¹⁴ - אֵינָן מְכַשְּׂרִין¹¹⁵. נִתְּנָן בְּבֵית
3 שְׂיֻלְקוֹן¹¹⁶, אִף עַל פִּי שְׁעָתִיד לְהַעֲלוֹתָן לַגִּי¹¹⁷, אוֹ
4 שֶׁנִּתְּנָן בְּגֵת שְׂיֻלְקוֹ, אִף עַל פִּי שְׁעָתִיד לְפָתְחָם
5 וְיַפְרִים אוֹתָן¹¹⁸ - הֲרִי אֱלוּ מְכַשְּׂרִים¹¹⁹. נִתְּנָן בְּבֵית
6 עַד שֶׁיִּשְׁמָרוּ¹²⁰ אֶת גִּגּוֹ אוֹ עַד שֶׁיִּוָּלֶיכֶם לְמָקוֹם אַחֵר
7 - אֵינָן מְכַשְּׂרִים, שְׁעָדֵן לֹא נִגְמְרָה מְלַאכְתָּן¹²¹.

(112) טהרות פ"ו ה"ו. (113) פירות מיובים נקראים
גרגירים, ומכאן "לגרגר", פירוש לייבש עד שייעשו גרגרים
טובים לאכילה (רבינו בפירושו למשנתנו). (114) ואם כן,
התחתונים אינם ממהרים להתייבש, ובינתיים מתמצה
משקה ומרטיבם. (115) מפני שהתכוון לייבשם אינו רוצה
שיורטבו, שהרי הרטיבות מעכבת את הייבוש. [הר"ש גורס
במשנתנו "הרי אלו מוכשרים" ומפרש, שהמין מייפה את
טעם הזיתים, ולפיכך הוא רוצה בו]. (116) שיכמשו קצת
(רבינו שם). (117) אחרי כמישתם, כדי שיתייבשו.
(118) יחתכם לחצאים. (119) מפני שהוא רוצה בזיעה
הגורמת לעיפוש. (120) צ"ל "ש"ש"מ" כגירסתנו במשנה.
פירוש, שיעשהו ראוי לשמור על הפירות השטוחים עליו,
כגון שיקיפיהו מעקה או יבנה סוכה לשומר, שישמור על
הזיתים מפני הגנבים. (121) ואינו רוצה שיוציאו כאן מיץ,
שהרי ילך לאיבוד, כשיעביר את הזיתים למקום אחר.
[הלכה זו עוסקת בזיתים העומדים לאכילה, ומסיקתם היא
גמר מלאכתם, ולפיכך כשהורטבו ברצון בעלים - הוכשרו].

8 טז. הָעוֹטֵן¹²² זֵיתִי¹²³ בְּרִשּׁוֹת עִם הָאָרֶץ וְנָעַל וְחָתַם
9 - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שְׂמָא יֵשׁ לוֹ מִפְּתָח אַחֵר וְחוֹתָם אַחֵר.
10 אִף עַל פִּי שְׂמָצָא חוֹתָם מְקַלְקֵל וּמִפְּתָח פְּתוּחַ - הֲרִי
11 אֱלוּ טְהוּרִין¹²⁴. וְחוֹתָם שְׂאֵמָרוּ, אֶפְלוּ צְרוּר¹²⁵ אוֹ
12 קִיסָם¹²⁶. הֵיוּ שָׁם¹²⁷ חוֹרִין וְסָדְקִין - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ
13 שְׂמָא מְכַנִּים קִנָּה וּמְסִיטֵן. הֵיוּ שָׁם חֲלוּנוֹת שֶׁל
14 אֲרֻבָּעָה טְפָחִים - נְדוֹנוֹת כְּפִתְחִים¹²⁸.

(122) ראה הערה עז. (123) תוספתא טהרות פ"ו ה"ד.
(124) מפני שעם-הארץ ירא להכנס שם, שלא ייתפס כגנב,
ואנו אומרים שגנבים שברו את החותם ונמלכו ולא נכנסו
(ראה הלכות משכב ומושב פ"ב ה"טו). ואם לא נעל וחתם
אין עם-הארץ מפחד להיכנס, מפני שיכול להתנצל ולומר:
חשבתי שאינך מקפיד שאכנס, ולפיכך הזיתים טמאים.
(125) אבן קטנה. (126) חתיכת עץ. (127) בבית שבו
המעטן. (128) שאם לא נעל וחתם - טמאים, לפי שאפשר
לאדם להיכנס בלי התאמצות יתירה דרך חלון שכזה.

בעלים, ומספיק רצונו של כל אדם שהוא, ורק הנגיעה טעונה רצון הבעלים של הפירות, כמבואר בתחילת ההלכה הקודמת]. (16 שם. 17) כדי שירדו מי גשמים לתוכה וידיחה. (18) בהתאם לרצונו. (19) שהמים יעברו לקערה ולא ירטיבו את הכותל. (20) מפני שהוא אינו מעוניין בכך שיגיעו המים לקערה, אלא שלא יפלו על הכותל, והרי זה דומה למפני הצורך שבהלכה הקודמת. (21) לפי פירושו של רב פפא (חולין טז, א) למשנתו. (22) והחומר שממנו נבנה הכותל היה תלוש שחיברו לקרקע. (23) שנתלשו ברצון, שהרי הוא רוצה שיפלו על הכותל. (24) מפני שכותל זה לא היה תלוש מעולם.

ד. השוהה²⁵ לשותות²⁶ - הרי המים העולים בשפמו²⁷ ובפיו תלושין ברצונו²⁷; שדבר ידוע הוא שהשותה יעלה המים בפיו ובשפמו, והואיל ושתה ברצונו - הרי אלו נתלשו ברצון. אבל המים העולים בחטמו²⁸ ובנקנו²⁹ ובראשו - אינן תלושין ברצונו²⁸.

(25) מכשירין פ"ד מ"א. (26) מרכין ראשו, כדי לשתות מן המעיין וכדומה. (27) אף-על-פי שהוא אינו מעוניין אלא בכניסת המים למעיו בלבד. (28) שאפשר לשתות בזוהירות, ולא יגיעו שם מים.

ה. הממלא²⁹ את החבית³⁰: המים העולים אחריה³¹, ובחבל שהוא מכונן³² על צוארה³³, ובחבל שהוא לצרפה³⁴ - הרי הן תלושין ברצונו³⁵; והמים שבחבל היתר על צרפה - אינן תלושין ברצון. נתנה תחת הצנור³⁶ - כל המים שעל גבה ובחבל אינן תלושין ברצונו³⁷, לפיכך אין מכשירין.

(29) שם. (30) קושר סביבה חבל ומשקיעה בכור. [החביות בתקופת המשנה היו צרות למעלה ומוקפות שפה, וקושרים את החבל במקום הצר והשפה מעכבת שלא יפול]. (31) אחורי החבית. (32) לפוף, כרוך. (33) המקום שמתחת לשפה, נקרא "צואר". (34) לצורך מילוי החבית. כשהוא דולה מים מן הבור משקיע את החבית למטה מפני המים ומרטיב חלק מן החבל. [במשנה, אמר רבי שמעון בן אלעזר: "וכמה לצורכה? טפח". ותמוה למה השמיט רבינו את דבריו שאין חולק עליהם במשנתו]. (35) שהרי אי-אפשר למלא את החבית מבלי שיעלו מים על גבה ועל החבל, וזה דומה למים שבשפת השותה ובפיו שבהלכה הקודמת. (36) שיקלחו המים מעצמם ישר לחבית. (37) מפני שאפשר שהמים יפלו לחבית ללא הרטבת גבה או החבל הקשור סביב צוארה.

ו. מי שיירדו³⁸ עליו גשמים, אפלו היה אב הטמא³⁸ - המים שעליו, אף על פי³⁹ שיירדו מצד העליון לתחתון⁴⁰, טהורין⁴¹. והוא שינתקם מעליו ככל פחו⁴²; אבל אם היו שותתין⁴³ ויורדים - בשעת פרישתם מתטמאין⁴⁴. ובזמן שהן טהורין - אינן מכשירין, שהרי אינן תלושין עליו לרצונו; ואם נערי⁴⁵ - הרי אלו לרצונו⁴⁶. עמד תחת הצנור להקיר

(מדין הכשר) את שירדו לבורות שיחין ומערות שאינן תלושין מן הקרקע". ובמס' מכשירין פ"ד מ"ו, שנינו: "צנן שבמערה, נדה מדיחתו (במים מכונסים שבמערה) והוא טהור, העלתו כל שהוא מן המים - טמא" (ראה 'תוספות' חולין לא, ב - ד"ה ופירות). (5) ואם כן לא תמצא זרעים שאינם מוכשרים.

ב. כל משקה⁶ שנפל על האכל בתחלה ברצון בעלים⁷, אף על פי שאין סופו ברצון, או שהיה סופו ברצון ואין תחלתו ברצון⁸ - הכשיר. נפל שלא ברצונו - אינו מכשיר. אפלו כלל הוא פרוטיו מפני הסכנה⁹ או מפני הצרף¹⁰, והוא אין רצונו שיהיו בלולין - הרי אלו לא הכשרו. פיצד? הטומן פרוטיו במים מפני הגנבים¹¹, או הנותן פרוטיו לשביל הנגר¹² להביאן עמו¹² - אינן מכשירים.

(6) משנה, שם. (7) רבינו מדייק ואומר: "שנפל על האוכל בתחילה ברצון בעלים", אבל אם נפלו במקום אחר ברצון בעלים, ומשם חזרו ונפלו על הפירות שלא ברצונו - לא הוכשרו. ואין כן דעת הר"ש, והוא מפרש, שמספיק רצון בעלים בנפילה ראשונה. וכן דעת הראב"ד. (8) נפלו על הפירות ללא כוונת בעלים ואחר-כך היה מרוצה מזה. (9) לקמן יתבאר. (10) הוא צריך לכן שיהיו במים, אבל לא כדי שיורטבו. (11) שלא ירגישו בפירות (דוגמא לסכנה). (12) הוא הולך על שפת הנהר בכיוון הזרם, ונותן שק מלא פירות בנהר והוא שט עם הזרם (דוגמא למפני הצורך).

ג. משקין¹³ שנתלשו מן הקרקע שלא ברצון - אינן מכשירין. לפיכך, אדם או בלים או פרות שנבללו במשקין ונתלשו שלא ברצון, אף על פי שנגעו אכלין באותן משקין ברצון - לא הכשרו, שהרי אותן המים שלא לרצון נתלשו, ובאלו הן צדין בקרקע שאינן מכשירין¹⁴. היו המים שעל האדם ועל הכלים ועל הפרות תלושין ברצון ונגעו בהן אכלין ברצון - הכשרו¹⁵. פיצד? הכופה קערה על הפתל בשביל שתודח¹⁷ - המים שבה מכשירין, ואם הגיח בהן פרות - הכשרו, מפני שהן תלושין בכלי לדעת¹⁸. כפאה בשביל שלא ילקה הפתל¹⁹ - המים שבה אינן כתלושין²⁰, ולפיכך אם נתן בה אכלין - לא הכשרו. נתפון שיודח הפתל²¹: אם היה פתל בית²² - הרי אלו מכשירין; שהתלוש שחברו - לענין הכשר הרי הוא כתלוש, ונמצאו מים שעל פתל בית זה פמים שבפלים²³. ואם היה פתל מערה, שאינו בגין אלא עצמה של קרקע - המים שעליה אינן כתלושין²⁴ מן הקרקע.

(13) שם פ"ד מ"ג. (14) כמבואר בה"א. ואין זה דומה לדין צנן שבמערה שהוא למעלה בהערה ג, שאם הוציאה אותו מן המים - נטמא, מפני ששם נתלשו המים ברצון והם מכשירין אחרי שנתלשו. (15) גם התלישה וגם הנגיעה צריכות להיות ברצון. [נראה שהתלישה אינה טעונה רצון

דעת רבינו הוא: הבבא הראשונה עוסקת כשירד הדלף שלא לרצון בעלים. ושניהם מודים, שהמים אינם מכשירים, ולא רק הניתזים והצפים אלא גם אלה שבתוך העריבה (כן פירשו גם הר"ש והרא"ש במשנה), והמשנה כתבה "הניתזין והצפין" מפני הבבא השניה שבה נחלקו בית-שמאי ובית-הלל בניתזין וצפין. ואם נטל את העריבה לשפוך את המים במקום אחר, סוברים בית-שמאי מכיון שלא שפך המים בו במקום, אלא העביר את העריבה למקום אחר, הרי רצה שיישארו למשך זמן מה בעריבה, וזה נקרא לרצונו ומכשירים. ודעת בית-הלל, שיש כאן סברא נגדית: מכיון שהוא שופך את המים - גילה דעתו, שאינו רוצה בהם בכלל (ראה רא"ש כאן) ולכן אמרו שאינם מכשירים. בבבא שניה מדובר, כשהניח העריבה בכוונה שירדו לתוכה המים. כאן הדבר פשוט, שהמים שבתוכה מכשירים לדברי הכל, ולא הוצרכה המשנה להשמיענו זאת. ובניתזין וצפין נחלקו. בית-שמאי אומרים מכיון שירדו לעריבה לרצונו, אע"פ שניתזו או נשפכו - מכשירים, ובית-הלל חולקים, מפני שלא התכוון להם אלא למים שיישארו בעריבה. ובנטלה לשפכה משמיעה אותנו המשנה, שגם בית-הלל מודים שהמים שבתוכה מכשירים, ואין אנו אומרים, הרי גילה דעתו שאינו רוצה כלל במים אלה, ומכלי-שכן כשלא נטלה לשפכה, כמבואר למעלה. עד כאן פירוש המשנה, ועכשיו נמשיך בפירוש דברי רבינו: (59) המילה "שבתוכה" אינה במשנה, ורבינו הוסיף אותה, שלא תטעה לומר שהמחלוקת במשנה היא בניתזים וצפים, אבל במים שבתוך העריבה מכשירים גם לדעת בית-הלל כשנטלה לשפכה. (60) נראה שהמילה "שבתוכה" נעתקה ממקומה בטעות, ומקומה הנכון למטה אחר המילים "הרי אלו" (בדוחק גדול אפשר לפרש שהכוונה לצפים שהיו בתוכה לפני שנשפכו, אבל יש להעדיף העברתה למטה כמו שכתבנו. ראה השלמות). (61) ממקומם הראשון. נימוק זה אינו במשנה, ונאמר למעלה בפירושו למשנתנו לדעת בית-שמאי בבבא ראשונה, כשלא הניח את העריבה בכוונה, ושם לא נתקבל על דעת בית-הלל מפני שיש גם סברא נגדית, כמו שביארנו, ושתי הסברות שקולות, ולכן מעשה הנטילה לשפכה לא מעלה ולא מוריד. אולם כאן, כשהניח מרצונו, מסביר רבינו, למה אין השפיכה מועילה כגילוי דעת שאינו רוצה במים - ואומר, שיש כאן סברא נגדית "שתלשן מרצונו", ומשום כך מכריע גילוי דעתו הראשון, שהניח בכוונה. ומתוך אותו הטעם ששתי הסברות שקולות ומבטלות זו את זו, פוסק רבינו, בלא הניח בתוכה אינם מכשירים (ראה למעלה ה"א וה"ב).

ט. המטביל את פליו והמכבס את קסותו במערה: 14
המים העולין בידיו - ברצון⁶², וברגליו - אינן 15
בתלושין ברצון⁶³. 16

(62) פירוש, המים שעלו בידיו אגב כביסה, נידונים כתלושים ברצון ומכשירים, מפני שאי-אפשר לכבס או להטביל מבלי שיעלו המים על ידיו. (63) אין רצונו שיתלחחו רגליו במים.

י. פרות⁶⁴ שנפלו לתוך המים ופשט ידיו ונטלן - 17

1 או לדות - הרי זה לרצון, ואם היה טמא - המים 2
שעליו טמאין.

(38) שם מ"ב. (39) תוספתא, מכשירין פ"א ה"ג. (40) אפילו ירדו מגופו או מבגדיו. (41) מפני שנפלו עליו שלא לרצון. (42) ונותקו כהרף עין. (43) לאט לאט. (44) בנגיעתם בבגד הטמא, מפני שהוא רוצה בהעברתם מבגדיו, אבל כשנותקו כהרף עין - אין כאן נגיעה בשעת ההעברה. כך מפרש רבינו דברי רב יוסף בכריתות טו, ב (ראה ראב"ד). (45) כדי להוציא את המים והם ניתזים מן הבגד. (46) שהרי נתלשו לרצונו ע"י הניעור, ולפיכך הם מכשירים גם כשנותקו בכל כוחו, אף-על-פי שאינם מטמאים.

ז. חבית⁴⁷ שהיתה מלאה פרות וירד הדלף⁴⁸ 3
לתוכה⁴⁹ - הרי זה יערה⁵⁰ המים מעליהן ואינן 4
מכשירין⁵¹, ואף על פי שרצונו שיהיו בתוכה עד 5
שיערה המים מעליהן⁵². 6

(47) שם מ"ד. (48) מי גשמים הנוטפים מן הגג. (49) שלא לרצונו. (50) מטה את החבית על צידה והמים יצאו. (51) כבית-הלל, שם. (52) בפירושו למשנתנו מבאר רבינו טעמם של בית-שמאי שאמרו ישבר את החבית, שאם הוא מטה אותה על צידה, המים נשפכים לאט לאט, ורצון הבעלים בכך שפירותיו יהיו עוד מעט במים, ולפיכך ישבר את החבית, כדי שהמים יצאו במהירות האפשרית, ובית-הלל חולקים.

ח. עריבה⁵³ שירד הדלף לתוכה⁵⁴ - המים הנתזין⁵⁵ 7
והצפין⁵⁶ מעליה אינן תלושין ברצון⁵⁷. נטלה 8
לשפכה⁵⁸ - המים שבתוכה⁵⁹ אינן ברצון. הניתזה 9
שירד הדלף לתוכה - הנתזין והצפין שבתוכה⁶⁰ אינן 10
תלושין ברצון. ואם נטלה לשפכה - הרי אלו 11
מכשירין, שפינן שלא שפכה במקומה הרי תלשן 12
ברצונו⁶¹. 13

(53) שם מ"ה. (54) שלא לרצון בעלים. (55) כשנופלות טיפות עבות לתוך המים שבעריבה, ניתזות טיפות זעירות ונופלות מחוץ לעריבה. (56) כשנתמלאה העריבה, צפים על גבה מי הגשמים הנוספים ונשפכים. (57) ואינם מכשירים. והוא-הדין למים שבתוך העריבה. ונקטה המשנה "ניתזין וצפין" מפני הבבא השניה, העוסקת בהניח בכוונה כדי שירדו המים לתוכה, שבה נחלקו בית-שמאי ובית-הלל בניתזין וצפין. ורבינו נקט לשון המשנה, כדרכו. (58) כדי להסביר יפה את דברי רבינו, יש לבאר תחילה את המשנה ששימשה לו מקור להלכה זו. שנינו שם: "עריבה שירד הדלף לתוכה, הניתזין והצפין אינן בכייתון (פירוש, לא נכללו במה שכתוב (ויקרא יא, לח): וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו, טמא הוא לכם). נטלה לשפכה, בית-שמאי אומרים בכייתון, ובית-הלל אומרים אינן בכייתון. הניחה שירד הדלף לתוכה, הניתזין והצפין בית-שמאי אומרים בכייתון, ובית-הלל אומרים אינן בכייתון. נטלה לשפכה - אלו ואלו מודים שהן בכייתון". ופירושה לפי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ז אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(2) מכשירין פרק ד משנה ט. (3) תעלה להמשיך את המים ממקום כינוסם למקומות רחוקים (רבינו בפירושו). (4) המים שנשארו בתעלה. (5) אם נתן לתוכם פירות תוך שלושה ימים משאיבת המים - הוכשרו. (6) מתקבל על הדעת, שבשעת שפיכת המים לתעלה לא היה רצונו שיישארו בה המים יותר משלושה ימים, ואם נשארו אינם שם ברצון (כסף משנה).

ב. עצים שנפלו עליהן משקין⁷ ברצון, וירדו עליהן גשמים שלא לרצון, אם רבו⁸ - הרי פלן שלא לרצון. הוציאן שירדו עליהן גשמים, אף על פי שרבו - הרי פלן לרצון⁹. הרי רגליו או רגלי בהמתו מלאות טיט, ועבר בנהר ורחצו: אם שמח - הרי המים העולים עליהן תלושין ברצון¹⁰, ואם לאו - אינן ברצון.

(7) משבעת המשקין המכשירים. (8) מי הגשמים מרובים מהמשקין שעל העצים. (9) במשנה כתוב: "אף על פי שרבו טמאין" ומפרש רבינו שהמדובר במשקין טהורים "ומה שאמרו טמאים" הכוונה הוכשרו לטומאה. ובבא זו אינה צריכה לגופה, שהרי זה פשוט מאוד, ונכתבה משום הבבא שלאחריה: "בלעו משקין טמאין אף על פי שהוציאם שירדו עליהן גשמים - טהורין". ובבא זו כתבה רבינו למעלה בפרק ט הלכה ו, [על פי ביאור התוספות יום טוב שם]. (10) כתנא קמא שם, נגד דעת רבי יהודה שאינו לרצון עד שיעשה מעשה.

ג. המוריד את הגלגלים¹¹ ואת כלי הבקר¹² בשעת הקדים¹³ למים כדי שישתמו הסדקין שבפני - הרי המים העולים בהן תלושין ברצון.

(11) אופני העגלה העשויים עץ. (12) כגון מרדע שנותנים על צוואר הבקר וידות המחזיקה שם מעץ. (13) בימי הקיץ שרוח קדים (מזרחית) מנשבת ומייבשת את הלחלוחית שבעץ והוא מתבקע, ונותנים אותו במים כדי שיספוג לחלוחית ויסתתמו הסדקים.

ד. המוריד את הבהמה לשתות - המים העולים בפיה תלושין ברצון, וברגליה אינן תלושין ברצון, אלא אם חשב שירדחו רגליה. ובשעת החרף¹⁴ והדיש¹⁵ - אף שברגליה תלושין ברצון¹⁶. הורידה חרש¹⁷ שוטה וקטן, אף על פי שחשב שירדחו רגליה - המים העולים ברגליה אינן תלושין ברצון; שיש להן מעשה ואין להן מחשבה¹⁸.

(14) רבינו בפירושו למשנתנו גורס "בשעת היחף" ומפרש מחלת טלפיים הבאה מרוב הליכה והרחיצה במים צוננים מקילה את הכאב ומסירה את היגיעה. וגם כאן נראה לתקן ולכתבו כך. (15) רגילים היו לרוש את התבואה ברגלי הבהמות ומלאכה זו מייגעת מאוד. (16) ואפילו אם לא התכוון לכך, מפני שרוב בני אדם עושים זאת בכוונה, נידונה גם רחיצה שלא בכוונה כאילו התכוון בפירוש (רבינו שם). (17) שאינו שומע ואינו מדבר. (18) פירוש, מחשבתם אינה

לא הכשרו⁶⁵. ואם חשב שירדחו ידיו - הכשרו במים שבידיו, שהמים שבידיו ושעל הפרות⁶⁶ הרי הן בתלושין ברצון⁶⁷.

(64) שם מ"ז. (65) מפני שנפלו שלא ברצון בעלים. (66) שנרטבו מהמים שעל ידיו. (67) מכיוון שהוא רוצה שייגעו המים לידיו, ורוצה גם כן שיעזב בפירות בידיו אלו כדי להוציאם, אבל כשלא נחכוון שירדחו ידיו הרי המים שעל ידיו אינם לרצון, ולפיכך אע"פ שהוא רוצה שתגענה בפירות - לא הוכשרו.

יא. הנותני פרותיו לתוך המים ברצונו, אם היו מים שבקרקעות - אינן מכשירין כל זמן שהן במים⁶⁹; הוציאן - הכשרו במים שעליהן או שעל ידיו, שהרי נתלשו ברצון. כיצד? צנון או לפת שהוא בתוך המערה - נדה מדיחתו שם והוא טהור; העלתהו כל שהוא מן המים - נטמא במגע⁷⁰.

(68) שם מ"ו. (69) שמים מחוברים בקרקע אינם מכשירים, אע"פ שהפירות נרטבו מרצון בעלים. (70) בנגיעה שלאחר הוצאתם מן המים.

יב. קפה⁷¹ שהיא מלאה תורמוסין⁷² ונתנה⁷³ לתוך המקנה - מושיט ידו הטמא ונוטל תורמוסין מתוכה והן טהורין, מפני שלא הכשרו, שהרי מתוכה נטל ואין רצונו במים שעליהן⁷⁴. העלם⁷⁵ מן המים - הנוגעין בקפה טמאין⁷⁶, שהרי הכשרו במים שבקפה שנתלשו ברצונו⁷⁷, ושאר כל התורמוסין שבבתוך הקפה טהורין⁷⁸.

(71) שם. (72) מין קטנית. (73) שלא לרצונו. (74) ואין זה דומה לדין צנון שבהלכה הקודמת, מפני ששם מדיחה ברצון. (75) צ"ל העלה (דפוס רומא ר"מ וכת"י תימן, וכן גורס ה'תוספות יום טוב'), פירוש, הטמא העלה את כל הקופה מן המקווה. (76) שהקופה נטמאה מנגיעת הטמא, ומטמאה את התורמוסים. (77) כשהוציא את הקופה מן המקווה. (78) אפילו אם הוא אב הטומאה, מפני שהקופה נעשית ראשון, והתורמוס הנוגע בה הוא שני, ואין שני עושה שלישי בחולין (רבינו בפירושו למשנתנו). ויוצא מזה, שאם התורמוסים תרומה, נטמאו גם אלה שנגעו בנוגעים בקופה.

יום ש"ק כ"ז אייר ה'תשע"ח

פרק שלשה עשר

(1) יבאר הממלא בקילון אם המים הנשארים בקילון הם תלושים ברצון. ודין עצים שנפלו עליהם משקין לרצון ומי גשמים שלא לרצון. ודין כל המים שהם תלושים ברצון. ושמי תרומה שנתן עליהם מים.

א. הממלא² בקילון³ - המים הנשארים בקילון הרי הן תלושין ברצון עד שלשה ימים⁵; אבל אחר שלשה ימים אינן תלושין ברצון⁶, אלא אם נשאר שם משקה - אינו מכשיר.

קמד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ז אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(33) ולשם כך הוא משקיע ידו או אמת מידה למים שבבור.
(34) שהרי הוא רוצה שיעלו מים על ידו או על הקנה, כדי שידע עומק הבור. [ואף על פי שהוא מעוניין רק במים שהריטבו את ההיקף העליון ולא באלה שלמטה ממנו, נידונים כולם כמרצון, מפני שאי אפשר בלי עליית המים בחלק התחתון של היד והקנה]. (35) כשהוא מודד את רוחב הבור אינו מעוניין שתושקע ידו במים ואם נרטבה אין זה מרצונו. כרבי עקיבא במשנתנו וגם רבי טרפון החולק עליו בדיון רחבו, הודה לו בתוספתא שם הלכה ה. (36) כשהוא נוגע במים הוא מרגיש ואינו מעוניין שיעלו על ידו או רגלו. (37) אינו מעוניין בהתזה אלא בשמיעת קול החבטה. (38) אם יש אבן בבור ומקצתה בולטת הם כמחברים ואינם מכשירים. [במשנה כתוב "טהורין" ופירש רבינו, וכן מפרשי המשנה האחרים, שאינם מכשירים לטומאה].

י. החובט על השלח³⁹ חוץ למים⁴⁰ - הנתזין ממנו²⁷ תלושין ברצון, שהרי רצונו שיצאו. חבט עליו והוא בתוך המים - אינן תלושין ברצון.⁴¹

(39) עור הבהמה שלא ניטל צמרו, וכדי לנקותו רוחצים אותו במים וחובטים אותו במקל. (40) אחר שהוציאו מן מי הרחיצה. (41) אינו מתכוון להוציא המים, שהרי יספוג מים אחרים במקומם.

יא. המים העולים בספינה ובקל⁴² ובמשוטות - אינן תלושין ברצון; ובמצודות ובקשתות³¹ ובמכמורות⁴³ - אינם תלושין ברצון; ואם נער⁴⁴ - תלושין ברצון⁴⁵. וכן המים שעל הקסיה⁴⁶ של שלחנות⁴⁷ ועל השיפה⁴⁸ של לבנים - אינן ברצון; ואם נער - הרי אלו ברצון.

(42) רבינו מפרש מקום בספינה שמתאספים בו המים החודרים דרך הבקיעים הזעירים שבדופני הספינה. והרא"ש פירש: עוגן שמורידים בשלשלת עד קרקע הים או הנהר, כדי לעכב הליכת הספינה. (43) מצודות, רשתות ומכמורות הם כלים לצוד בהם בעלי חיים. (44) להוציא מהם המים. (45) מפני שהוא מעוניין בהוצאתם. (46) ציפוי. (47) כשיורדים גשמים מכסים השולחנים את שולחנותיהם העומדים בחוץ, כדי שהגשמים לא ירטיבו את הדברים שעליהם. (48) במשנה הגירסה: והסיפא, ופירש רבינו כיסוי ללבנים להגן עליהם מפני הגשם.

יב. המוליך את הספינה לים הגדול לצרפה⁴⁹, המוציא מסמר לגשמים לצרפו⁵⁰, המניח את האוד⁵¹ בגשמים לעשותו פהם⁵² - הרי המים שעליהן תלושין ברצון; אבל המוציא את המסמר ואת האוד לגשמים לכבות⁵³ - אין המים שעליהן תלושין ברצון.

(49) דופני הספינה מתייבשים ומתבקעים כשאינם במים ומוליכים אותה למים כדי לחזקה על ידי סתימת הסדקים (ויש מפרשים לבדקה, אם היא שטה כראוי).

מועילה, מפני שהיא מעורפלת, ושל קטן אינה מפותחת כל צרכה.

ה. הטובל במים - הרי כל המים שעל פשו¹ תלושין ברצון¹⁹; אבל העובר במים²⁰ - כל המים שעל פשו²¹ אינן תלושין ברצון²¹.

(19) שהרי מרצונו נכנס למים כדי לטבול וידע שיעלה מים על גופו. (20) נהר בדרכו והוא מוכרח לעבור בו. (21) יותר היה נוח לו אילמלי לא היה נהר מפסיק את הדרך.

ו. מי שטבל בנהר²² והיה לפניו נהר אחר ועבר בו - בטלו השניים²³ את הראשונים²⁴, והרי המים שעליו אינן תלושין ברצון. וכן אם דחהו חברו לשכרו²⁵ או לשכר בהמתו²⁶ - בטלו המים הראשונים; אבל אם דחהו דרך שחוק²⁷ - לא בטלו, אלא הרי המים שעליו תלושין לרצון. טבל בנהר ועלה וירדו עליו גשמים, אם רבו עליו גשמים²⁸ - הרי בטלו מים הראשונים. והרי כל המים שעליו אינן תלושין ברצון.

(22) והמים שעל גופו הם ברצון. (23) שאינם לרצון. (24) מפני שעברו מעל גופו בעברו בנהר השני. (25) הדוחה היה שיכור, שהרי אדם מפוכח לא ידחה את חברו למים (ר"ש ורא"ש). (26) והיו עליה מים תלושין ברצון. (27) שיחקו זה עם זה ומתוך פעולות השחוק נפל זה למים. (28) מי הגשמים שירדו עליו מרובים על מי הנהר שעל גופו.

ז. השט על פני המים - המים הנתזין²⁹ אינן תלושין ברצון³⁰, והמים העולים עליו תלושין ברצון. אם נתפזן להתיז על חברו - אף הנתזין תלושין ברצון³¹.

(29) על ידי תנועות איבריו. (30) השט אינו מעוניין בהתזת ניצוצות. (31) כמו בדחוחו דרך שחוק (למעלה הלכה ו).

ח. העושה צפור³² במים - המים הנתזין ואת שפה אינם תלושין ברצון.

(32) כלי עשוי מקנים והוא מיוחד לשחק בו בזריקה למים והמשתתפים במשחק אינם מעוניינים בהתזה ולא באיסוף מים לתוכו (רבינו בפירושו למשנתנו. והר"ש והרא"ש פירשו: מעלה אבעבועות על פני המים בנפיחת פה אגב שיטה).

ט. המודד את הבור לידע עמקו³³ - מים העולים בידו ובדבר שמדד בו תלושין ברצון³⁴. ואם מדד רחבו - מים העולים בידיו או בדבר שמדד בו אינן תלושין ברצון³⁵. פשט ידו או רגלו לבור לידע אם יש בו מים - הרי המים העולים בידו או ברגלו אינן תלושין ברצון³⁶. פשטן לידע כמה מים שם - העולים בהן תלושין ברצון. זרק אבן לבור לידע אם יש בו מים - מים הנתזין אינן ברצון³⁷, ושעל האבן³⁸ אינן תלושין.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ז אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 סִפָּה⁷⁵ וְנִפְלָה עַל חֲכָרְתָּהּ, וְתַחְתִּיתֶיהָ זָרְעִים וִירָקוֹת
19 מִחֲבָרִים לְקָרְקַע, וְנִפְּלוּ הַמֵּים עַל הַפְּרוֹת הַמְּחַבְרִין
20 שֶׁתַּחְתִּיתֶיהָ - אוֹתָן הַמֵּים שֶׁבְּזָרְעִים וְשֶׁבְּיִרְקוֹת אֵינָן
21 תִּלְוִשִׁין בְּרָצוֹן⁷⁶.

(73) שם משנה ג. (74) בכוונה להשיר מים. (75) פירוש,
ענף, מלשון המקרא (שופטים יוד, מט): ויקחו איש שוכה.
(76) ואינם מכשירים את הנוגע בהם, מפני שלא התכוון
שיפלו על אותם זרעים. ואם נפלו על תלושים מכשירים אף
על פי שלא התכוון להם (כסף משנה).

22 יז. שְׁמֵרִים⁷⁷ שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנֶּתַן עָלֶיהָ מֵיִם⁷⁸ - כָּבֵר
23 בְּאֶרְנֵה בְּתֵרוֹמוֹת שֶׁהָרָאשׁוֹן⁷⁹ וְהַשְּׂנִי⁸⁰ אֲסוּר לְזָרִים;
24 וְשֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּדֶק הַבֵּית⁸¹ - אֵף הַשְּׂלִישִׁי אֲסוּר; וְשֶׁל
25 קֹדֶשִׁי מִזְבֵּחַ - לְעוֹלָם אֲסוּר; וְשֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנִי⁸²
26 הַיִּדְאִי⁸³ - רָאשׁוֹן בְּלִבְד אֲסוּר⁸⁴. כֶּשֶׁם שֶׁאֲמַרְנוּ לְעִנְיָן
27 אֲסוּר, כֵּן אֲמַרְנוּ לְעִנְיָן הַכֶּשֶׁר. כְּגוֹן שֶׁנֶּתַּמְדוּ
28 מֵאֲלִיָּה⁸⁵ וְהִיתָה בְּהֵמָה שׁוֹתֶה⁸⁶ רָאשׁוֹן רָאשׁוֹן. שָׁאֵם
29 הִיא הָאֵדָם הוּא שְׁמִסִּיר הַמֵּים הָרָאשׁוֹנִים, אֵף עַל פִּי
30 שֶׁמֵּאֲלִיָּה נִפְּלוּ - מִיּוֹן שֶׁחֲשָׁבָן וְהִקְפִּיד עָלֶיהָ
31 מְכַשְׁרִין⁸⁷.

(77) שמרי יין. (78) לעשות תמד. (79) התמד הראשון.
(80) אחר התמד הראשון נתן מים פעם שנייה. (81) לצורך
תיקונים בבית המקדש והדומה להם, לא להקרבת קרבנות
על המזבח. (82) כל אדם מישאל חייב להפריש מפירותיו
שני עישורים, עישור ראשון ניתן ללויים ודינו כחולין (אחר
שהופרשה ממנה תרומת מעשר), ועישור שני ("מעשר שני
בשנות א, ב, ד ויה בכל שמיטה) הוא רכוש בעלים ונאכל
רק בתוך חומות ירושלים בטהרה. ולפני הפרשות אלו
הפירות הם טבל ואסורים באכילה. (83) שהופרש מטבל
וודאי, להוציא מעשר שני מפירות שנקנו מעם הארץ, שאינו
נאמן על המעשרות ופירותיו הם ספק מעושרים. ומלמדנו
רבינו שהתמד הראשון של מעשר שני מפירות אלה מותר
לשתותו חוץ לירושלים, מפני שאסור תמד הוא חומרא
דרבנן, לא גזרו על הספק. (84) לאכלו חוץ לירושלים.
(85) שנפלו שם מים מאליהם בלי כוונת הבעלים, שאם נתן
בכוונה אין מקום לדון אם מכשירים או לו, שהרי בנתינתו
החשיב את התמד למשקה, אבל כשאין כאן כוונה, אנו
אומרים שהשמרים מקלקלים את המים ויצאו מתורת
משקה. [כך פירשו התוספות שם, ונראה שגם דעת רבינו
כן. שהרי כתב סתם "מים" ולא כתב "מי גשמים" שצריכים
מחשבה, כמו שאמרו בגמרא שם בתחילת השקלא וטריא].
ואף על פי כן עד שני בתרומה מכשירין וכו', מפני
שחשובים משקה לעניין איסור, חשובים גם כן לעניין
הכשר. (86) שאם היה אדם שותה הרי החשיב את התמד
כמשקה (גמרא שם). (87) אפילו בחולין ואפילו עד אלף.

פֶּרֶק אֶרְבַּעַה עָשָׂר

(1) יבאר פירות שירד הדלף לתוכם ועירבן, והמעלה פירותיו
לגג מפני הכנימה וכו'. המוליך חטים לטחון וירדו עליהם
גשמים וכו'. חבית שהיא מליאה פירות שנתנה בתוך

(50) להקשותו. ברזל מלובן באש הניתן במים קרים הוא
מתקשה ומתחזק. (51) עץ שמחתים בו את האש וחלק
ממנו נשרף. (52) לכבות את הגחלת הבורעת ויישאר פחם
להשתמש בו. (53) כדי שלא יזוק בהם, הרי זה ככופה
קערה על הכותל, כדי שלא ילקה הכותל שנתבאר דינו
למעלה (בפרק י"ב הלכה ג).

1 יג. שְׁלִשְׁל אֶת הַמְּשֻׁלָּת⁵⁴ לְבוֹר לְהַעֲלוֹת בָּהּ כְּלִי אוֹ
2 קִיתוֹן⁵⁵, שְׁלִשְׁל אֶת הַכֶּלֶפֶלָה⁵⁶ לְבוֹר כְּדִי שֶׁתֵּשֵׁב עָלֶיהָ
3 הַתְּרֻגָּלָת⁵⁷ - אֵין הַמֵּים שֶׁעָלֶיהָ תִּלְוִשִׁין בְּרָצוֹן⁵⁸.

(54) שרשרת ובסופה וו מעוקם. (55) כוס לשתייה.
(56) סל קטן. (57) ויעלה אותה. (58) שהרי אינו מעוניין
כלל שתורטב המשולת או הכלכלה.

4 יד. הַמְּמַחֵק אֶת הַפְּרָשָׁה⁵⁹ לְהַסִּיר הַמֵּים שֶׁעָלֶיהָ,
5 וְהַסּוֹחֵט שְׁעָרוֹ⁶⁰ בְּכִסּוֹתוֹ - הַמֵּים הַיּוֹצְאִין תִּלְוִשִׁין
6 בְּרָצוֹן⁶¹, וְהַנֶּשְׂאָרִין אֵינָן תִּלְוִשִׁין בְּרָצוֹן⁶², מִפְּנֵי
7 שֶׁרָצוֹנוּ שִׁיֵּצְאוּ מִכֶּלֶן. וְכִרְשָׁה עֲצָמָה הַכֶּשֶׁרָה,
8 שֶׁבִּשְׂעֵצַת פְּרִישְׁתָּהּ מְכַשְׁרִין⁶³. וְאִם נִתַּק הַמֵּים
9 מֵעָלֶיהָ בְּכָל כּוֹחַ - לֹא הַכֶּשֶׁרָה⁶⁴.

(59) מין כרוב. המדובר, כשירדו עליה גשמים במחובר או
בתלוש שלא לרצון והוא מקנחה ומעביר את המים.
(60) שנרטב שלא ברצונו. (61) שהרי רוצה בהעברתם
ובציאתם. (62) אף על פי שעברו ממקום למקום. ואין זה
דומה לנטלה לשפכה שבפרק י"ב הלכה ח, מפני שלא
נתקיימה מחשבתו, שהרי רצונו שיצאו לגמרי. פסק כרבי
יוסי נגד תנא קמא, מפני שזה דומה לדין מרעיד את האילן
(שם משנה ב) ובית הלל עומדים שם בשיטתו. (63) המים
שיצאו מכשירים אותה ברגע שפירשו ממנה ברצונו.
(64) מפני שנתלשו כהרף עין לא הייתה נגיעה בשעת
פרישה.

10 טו. הַמְּרַעִיד⁶⁵ אֶת הָאֵילָן לְהַשִּׁיר⁶⁶ מִמֶּנּוּ אֶכְלִין אוֹ
11 לְהַשִּׁיר טֶמְאָה⁶⁷ - הַמֵּים הַנֶּתְזִין מִמֶּנּוּ אֵינָן תִּלְוִשִׁין
12 בְּרָצוֹן⁶⁸. הַרְעִידוּ לְהַשִּׁיר מִמֶּנּוּ מִשְׁקִין⁶⁹ - הַיּוֹצְאִין
13 הָרִי הֵן תִּלְוִשִׁין; וְהַנֶּשְׂאָרִין בּוֹ⁷⁰, אֵף עַל פִּי שֶׁנֶּשְׂאָרוֹ
14 מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, אֵינָן תִּלְוִשִׁין בְּרָצוֹן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
15 מִתְּפִנֵּן שִׁיֵּצְאוּ מִכֶּלֶן. וְכֵן אִם נִתְזוּ⁷¹ עַל הַמְּחַבְרִין -
16 אֵינָן תִּלְוִשִׁין בְּרָצוֹן⁷².

(65) מנענע את האילן והוא רועד. (66) להפיל.
(67) המונחת בענפי האילן. (68) שהרי לא נתכוון להוריד
את המים. (69) התכוון להפיל משקין שעליו.
(70) באילן. (71) על ידי הרעידה. (72) ואם נגעו פירות
תלושים במים שעל המחברים אינם מוכשרים [פירוש זה
מסלק השגתו של הראב"ד]. ומשמע, שאם ניתזו על
תלושים - מכשירים אף על פי שלא התכוון שיפלו עליהם,
שהרי נתקיימה מחשבתו להורידם מן המחברים. ואם
נתכוון שיפלו על המחברים, אותם מים מכשירים פירות
תלושים.

17 טז. הַמְּרַעִיד⁷³ אֶת הָאֵילָן⁷⁴ וְנִפְּלָה עַל חֲבֵרוֹ, אוֹ

קמו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ז אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה. שֶׁקֶן²³ שְׁהוּא מְלֵא זֵרְעוֹנִים וְנִתְּנָה עַל גְּבִי הַנְּהָר²⁴
או על פי הבור או על מעלות²⁵ המערה²⁶ וְשָׁאבוּ²⁷
24 - הַקְּשָׁרוֹ.

(23) שם מ"א. (24) ולא בנהר ממש אלא במקום קרוב מאוד למים. (25) מדריגות שיוורדים בהן למערה. (26) שיש בה מים, ועל המדריגות עצמן אין מים. (27) ספגו מים מן האוויר הרטוב.

ו. חֲבִית²⁸ שְׁהִיא מְלֵאָה פְּרוֹת שֶׁנִּתְּנָה בְּתוֹךְ²⁵
הַמְּשָׁקִין²⁹, או מְלֵאָה מְשָׁקִין שֶׁנִּתְּנָה בְּתוֹךְ הַפְּרוֹת³⁰,
וְשָׁאבוּ³¹ - הַקְּשָׁרוֹ. בְּאֵילוֹ מְשָׁקִין אֲמָרוּ? בְּמִים
וּבִינֵי וּבַחֲמִין³²; אֲבָל שָׁאֵר הַמְּשָׁקִין³³ אֵין מְשָׁאֲבִין³⁴
29 מִן הַחֵרֶס כְּדִי שִׁיכְשִׁירוּ הַפְּרוֹת שֶׁבְּצֶדֶן.

(28) שם מ"ב. סתם חבית היא של חרס. (29) ולא שקעה כולה במשקין ולא נכנסו לתוכה. (30) והפירות נוגעים בדופני החבית מבחוץ. (31) את הלחלוחית המתמצה דרך דופני החרס. (32) של יין. (33) חמשה המשקין האחרים המכשירים. (34) אינם חודרים דרך דופני החבית.

ז. הַרֹדְדָה³⁵ פֶּת חֲמָה וְנִתְּנָה עַל פִּי חֲבִית שֶׁל יֵין:
אִם הִיְתָה פֶּת חֲטִין - לֹא הַקְּשָׁרָה³⁶; וְאִם הִיְתָה שֶׁל
שְׁעוּרִים - הַקְּשָׁרָה, מִפְּנֵי שֶׁהַשְּׁעוּרִים שׁוֹאֲבוֹת³⁷. וְכֵן
אִם הִיְתָה³⁸ הֵינָן טָמָא וְהִיְתָה פֶּת חֲטִים - טְהוֹרָה;
וְאִם הִיְתָה שְׁעוּרִים - נְטִמָּא, מִפְּנֵי שֶׁשָּׁאֲבָה מְשָׁקִין
35 טָמְאִין.

(35) שם מ"ג. רודה - מוציא פת מן התנור. (36) המדובר בנילושו במי פירות, שאינם מכשירים, אבל כשנילושו במים הרי הוכשרו בלישה. (37) כר' יוסי שם. (38) במשנתו נחלקו לענין טומאה, ורבינו סובר שהוא-הדין לענין הכשר.

ח. הַמְּרַבֵּץ³⁹ אֶת בֵּיתוֹ וְנִתְּנָה בּוֹ חֲטִים וְטָנְנוֹ⁴⁰: אִם
מִחֲמַת הַמִּים - הַקְּשָׁרוֹ, וְאִם מִחֲמַת הַסֵּלַע⁴¹ - לֹא
הַקְּשָׁרוֹ. הַמְּכַבֵּס אֶת פְּסוּתוֹ בַּעֲרֹכָה וְנִתְּנָה בּוֹ חֲטִים
וְטָנְנוֹ: אִם מִחֲמַת הַמִּים - הַקְּשָׁרוֹ, וְאִם מִחֲמַת
40 הַעֲרֹכָה⁴² - לֹא הַקְּשָׁרוֹ.

(39) שם מ"ד. מרבץ - זולף מים על הרצפה כדי שלא יעלה האבק. (40) הורטבו. וכמוה מצינו במועד קטן ו, ב: אם היתה שדה מטוננת. (41) ספגו לחלוחית עצם סלע הריצפה. [הר"ש מפרש, סלע היינו אבן הנמצאת במקום מששת ימי בראשית, ואבנים כאלו מוציאות רטיבות, ודינה כזיעת בתי]. (42) במשנה: "מחמת עצמן", ויש גורסים "עצמה". וכך היא גירסת רבינו. [ונאמרו פירושים שונים דחוקים מאד, ומתקבל על הדעת פירושו של הראב"ד בהשגותיו כאן, שאם נתן החיטים בעריבה עד שיתלחלו מן המים הוכשרו, אבל אם נתן בשביל העריבה עצמה, פירוש שלא מצא מקום נוח יותר להניח בו את החיטים - לא הוכשרו. וסגנונו מוכיח, שאינו משיג אלא מפרש דברי רבינו].

ט. הַטּוֹמֵן⁴³ פְּרוֹת בְּחוֹל כְּדִי שִׁיכְטִיבוּ - הַקְּשָׁרוֹ⁴⁴.

המשקין או איפכא. הרודה פת חמה ונתנה על פי חבית של יין וכו'. המרבץ ביתו במים טהורים או טמאים ונתן בו חטים. המעלה שקים מלאים פירות מהנהר ונתן זה על גב זה. הנופח בעדשים לבודקן והנושך באוכל ונפל האוכל וכו'.

א. פְּרוֹת² שִׁירֵד הַדֶּלֶף לְתוֹכָן וְעָרְבָן כְּדִי שִׁיִּתְּנָבוּ³
2 - לֹא הַקְּשָׁרוֹ.

(2) מכשירין פ"ה מ"ג. (3) מתוך שהמים יתפזרו לכל הפירות. (4) שהרי אינו רוצה להרטיב את הפירות.

ב. הַמַּעֲלָה⁵ פְּרוֹתָיו לִגַּג מִפְּנֵי הַפְּנִימָה⁶ וְיֵרֵד עָלֶיהָ
הַטֵּל - לֹא הַקְּשָׁרוֹ; וְאִם נִתְּנָה שִׁירֵד עָלֶיהָ הַטֵּל -
הַקְּשָׁרוֹ. לְפִיכָךְ, אִם הַעֲלוּם חֲרַשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן, אִף
עַל פִּי שֶׁשָּׁאֲבוּ שִׁירֵד הַטֵּל עָלֶיהָ - לֹא הַקְּשָׁרוֹ;
שִׁישׁ מַעֲשֵׂה לֶהָן דִּין תּוֹרָה⁸, וְאֵין לֶהָן מִחֲשָׁבָה⁹
8 אֲפִילוּ מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים¹⁰. הִפְכוּ בֶּהֱן קְטָנִים¹¹ עַל הַגַּג
9 - הָרִי אֵלּוּ מְכַשְּׁרִין; שְׁאֵם הִיְתָה מִחֲשָׁבָה שֶׁל קָטָן
10 נִפְרָת מִתּוֹךְ מַעֲשֵׂיו - מִחֲשָׁבָתוֹ מוֹעֵלֶת מִדְּבָרֶיהָ¹².

(5) שם פ"ו מ"א. (6) כדי שיצאו התולעים מן הפירות. כנימה - תולעים. (7) מעשיהם מועילים בין לחומרא ובין לקולא. (8) חולין יג, א. (9) מחשבתם אינה מועילה. (10) שם. (11) והוכיחו בזה, שהם מתכוונים שירד הטל על כל הפירות. (12) שם. ומובן שאינה מועילה להקל אלא להחמיר. רבינו מדייק וכותב "קטנים" "קטן", ומשמע שמחשבת חרש ושוטה הניכרת מתוך מעשיהם - אינה מועילה אפילו מדבריהם.

ג. הַמַּעֲלָה¹³ אֶת הָאֲגָדוֹת¹⁴ וְאֶת הַקְּצִיעוֹת¹⁵ וְאֶת
הַשּׁוֹם לִגַּג בְּשִׁבְלִי שִׁיִּתְּנֶנּוּ¹⁶, וְיֵרֵד עָלֶיהָ הַטֵּל -
לֹא הַקְּשָׁרוֹ. וְאֵין אוֹמְרִין: הוֹאִיל וְהַפֵּל יוֹדְעִין
14 שֶׁהַטֵּל יוֹרֵד¹⁷ - הָרִי זֶה בְּרִצּוֹנוֹ; שֶׁהָרִי לֹא הַעֲלָם
15 אֲלֵא כְּדִי שִׁיִּתְּנֶנּוּ.

(13) שם מ"ב. (14) אגודות ירק. (15) גושי דבילה. (16) שיתקיימו זמן ארוך (רבינו בפירושו, ראה למעלה פ"א הי"ג). (17) בלילה. [והר"ש מפרש, שיתלחלו מאליהם מן הלחלוחית שתצא מהם, שאינה מכשירה].

ד. הַמּוֹלִיךְ חֲטִין¹⁸ לְטֶחֶן וְיֵרֵדוּ עָלֶיהָ גִּשְׁמִים, אִם
שָׁמַח¹⁹ - הַקְּשָׁרוֹ. הֵיוּ זֵיתָיו נְתוּנִין בְּגַג וְיֵרֵדוּ עָלֶיהָ
18 גִּשְׁמִים, אִם שָׁמַח - הַקְּשָׁרוֹ. הַחֲמָרִים²⁰ שֶׁהֵיוּ
19 עוֹבְרִים בְּנֶהָר וְנִפְּלוּ שָׁמָּה בְּמִים וְהַעֲלוּם, אִם
20 שָׁמַחוּ - הַקְּשָׁרוֹ הַפְּרוֹת, וְהַמִּים שֶׁעַל הַשָּׁקִין הֵנָּה
21 תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן²¹, שֶׁהָרִי שָׁמַחוּ²².

(18) שם פ"ג מ"ה. (19) חטים שרריות במים, מוציאות קמח יותר לבן. ואם הוא שמח, גילה דעתו שהוא מרוצה מהרטבתן. (20) מוליכי חמורים טעונים שקים מלאים תבואה. (21) ומכשירים פירות אחרים שיגעו בהם. (22) ואף-על-פי ששמחו על שהורטבו הפירות ולא על הרטבת השקים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ז אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קמז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טז. נִשְׁפָּח⁶³ בְּאֶכָל וְנִפְלָא הָאֶכָל - הָרִי מִשְׁקָה שְׁעָל
הָאֶכָל שְׁלֵא לְרִצּוֹן⁶⁴. הִיָּה אוֹכֵל זֵיתִים פְּצוּעִים⁶⁵
וְתַמְרִים רְטוּבוֹת וְכָל שֶׁהוּא רוֹצֶה לְמַץ אֶת גְּרַעֲנֵתוֹ⁶⁶,
וְנִפְלָא⁶⁷ מִפְּנֵי - הָרִי מִשְׁקָה שְׁעָלִיו בְּרִצּוֹן⁶⁸. הִיָּה
אוֹכֵל זֵיתִים נְגוּבִין וְתַמְרִים יְבֻשׁוֹת וְכָל שֶׁאֵינֶנּוּ רוֹצֶה
לְמַץ אֶת גְּרַעֲנֵתוֹ, וְנִפְלָא מִפְּנֵי - הָרִי מִשְׁקָה שְׁעָלִיו
שְׁלֵא בְּרִצּוֹן.

(63) טבול-יום פ"ג מ"ו. (64) ואינו מכשיר את הפירות
שיגעו בו, מפני שאינו רוצה שריו ירטיב את פיסת הלחם
לפני שתגיע לפיו וילעוס. (65) והם רטובים מהשמן
שבהם. (66) כדי להוציא ממנו מעט הלחלוחית שבו.
(67) הגרעין. (68) מפני שאי אפשר למוץ מבלי להרטיבו
בריר שבפיו, החשיבו ונעשה משקה, ולפיכך מכשיר את
הפירות שנגעו בו לרצונו.

יז. עֲלִישִׁין⁶⁹ שְׁלִקְטוֹן⁷⁰ לְבַהֲמָה⁷¹ וְהִדִּיחֵן⁷², וְחֹשֶׁב
עֲלִיָּהָ לְאָדָם אַחֵר כֶּף - כֶּכֶר בְּאֶרְנוֹ⁷³ שֶׁהֵן צְרִיכִים
הַכֶּשֶׁר שְׁנִי⁷⁴. וְאִם הִיָּה עֲלִיָּהָ מִשְׁקָה טוֹפֵחַ כְּשֹׁחֵב
עֲלִיָּהָ לְאָדָם - הָרִי אֵלֵי מְכַשְׁרִין⁷⁵.

(69) מין עשב שבעיקרו הוא מאכל בהמה, ויש בני אדם
שאוכלים אותו, ובלשונות לעז רבות נקרא "ציקוריה".
(70) ברייתא חולין קכח, ב. (71) כדי להאכילם לבהמה.
(72) ולא הוכשרו, מפני שמאכל בהמה אינו מקבל טומאה.
(73) למעלה פ"ג ה"ג. (74) ההדחה בזמן שהיו מאכל
בהמה, אינו מועילה להכשירים אחר שנעשו מאכל אדם.
(75) הוכשרו במשקה טופח שעליהם. תוספתא עוקצין פ"ג
ה"א.

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי

(1) יבאר המים שמטמאים ומתטמאים לרצון ושלא לרצון
ואותם שאין מטמאים אלא לרצון. המים שהם בחזקת טהרה
בימות הגשמים או כשפסקו. גבא שנפל לתוכו יין או חלב
או דבש או שמן. מי תמצית שלא פסקו. ומי שהיה אוכל
תרומה בידים טמאות והכניס ידו לתוך פיו. ודין האשה
שהיתה אוכלת תרומה שאינה מוכשרת והיתה גורפת התנור
הטמא והכה הקוץ ויצא ממנה דם וכו'.

א. מִים שֶׁבִּפְלִים² - מִתְטַמְּאִין בִּין לְרִצּוֹן בִּין שְׁלֵא
לְרִצּוֹן, וּמִתְטַמְּאִין אֶכָלִים וְכָלִים³ בִּין שְׁנִפְלָא עֲלִיָּהָ
בְּרִצּוֹן בִּין שְׁלֵא נִפְלָא עֲלִיָּהָ בְּרִצּוֹן. אֶכָל מִים
שֶׁבִּפְרָקָעוֹת, כְּגוֹן מִי בּוֹרוֹת⁴ שִׁיחִין⁵ וּמַעְרוֹת⁶ וּמִי
גְּבָאִים⁷ שְׁאִין בָּהֶם אֲרָבָעִים סָאָה⁸ - אֵין מִתְטַמְּאִין
אֶלָּא לְרִצּוֹן וְאֵין מִתְטַמְּאִין אֶלָּא בְּרִצּוֹן. מִיִּצֵּד? מִים
שֶׁבִּפְרָקָע שְׁאִין בָּהֶן אֲרָבָעִים סָאָה, בִּין שֶׁהִיוּ
שְׂאוּבִין⁹ בִּין שְׁאִינָן שְׂאוּבִין¹⁰, שְׁנִפְלָא לְתוֹכָן הֵמָּה אוֹ
שֶׁהִלָּךְ בָּהֶן הַטָּמֵא - הָרִי אֵלֵי טְהוֹרִין¹¹. אֶכָל אִם
שֶׁתָּה מִהֶן אָדָם טָמֵא אוֹ שְׂמֵלָא מִהֶן בְּכָלִי טָמֵא אוֹ
שְׁנִפְלָא לְתוֹכָן מִשְׁקִין טָמֵאִין בְּרִצּוֹן - הָרִי אֵלֵי
טָמֵאִין וְאִף עַל פִּי שֶׁהֵן בִּפְרָקָע. שֶׁתָּה מִהֶן הַטְּהוֹר
אַחֵר שְׁנִטְמָא בִּפְרָקָע אוֹ שְׂמֵלָא מִהֶן בְּכָלִי טְהוֹר -

1 הַטּוֹמֵן בְּטִיט הַנְּגוּב: אִם יֵשׁ בּוֹ מִשְׁקָה טוֹפֵחַ⁴⁵ -
2 הַכֶּשֶׁרִי, וְאִם לֹא - לֹא הַכֶּשֶׁרִי.

(43) שם. (44) שאין חול בלי מים שנבלעו בו (ר"ש).
(45) נשאר בטיט לחלוחית, שתספיק להרטיב את היד
הנוגעת בה.

3 י. הַמְרַבֵּץ⁴⁶ אֶת גְּרֵנוֹ - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ⁴⁷ שְׂמָא יִכְשְׁרוּ
4 חֲטִיין⁴⁸ אִם טָנְנוּ בּוֹ, וְאִף עַל פִּי שֶׁהוּא שְׂמִיחָ⁴⁹.

(46) שם. (47) אינו מחוייב לחשוש. (48) שיניחן שם
אחר-כך. (49) שישמח אם יטננו. וטעמו של דבר, מפני
היובש שבגורן, המים נבלעים מהר (על-פי פירוש הרא"ש
במשנתנו. וכן יש להבין גם דברי רבינו שם).

5 יא. הַמְלַקֵּט⁵⁰ עֹשֵׂשִׁים כְּשֶׁהִטֵּל יוֹרֵד עֲלֵיהֶן לַחֲפּוֹת
6 בָּהֶן הַחֲטִיין⁵¹ - לֹא הַכֶּשֶׁרִי; וְאִם נִתְּפוֹן לְכֶף⁵² -
7 הַכֶּשֶׁרִי.

(50) שם. (51) כדי שישפגו לחלוחית שבעשבים שאינה
מכשירה, אבל לא נתכוון לטל. [במשנה כתוב "להטן בהם
חטים", ופירשו ה'ברטנורא' וה'תפארת ישראל': שירטיבו,
ורבינו כתב "לחפות". ונראה שהוא מפרש גם-כן את
המשנה כמותם]. (52) לטל שעליהם.

8 יב. הַמְרַבֵּץ⁵³ אֶת בֵּיתוֹ בְּמִים טָמֵאִים וְנָתַן בּוֹ שְׂבָלִים
9 וְטָנְנוּ: אִם יֵשׁ עֲלֵיהֶן מִשְׁקָה טוֹפֵחַ⁵⁴ - הָרִי אֵלֵי
10 טָמֵאִין, וְאִם לֹא - טְהוֹרִין.

(53) תוספתא שם פ"ב ה"א. (54) נתבאר למעלה בהלכה ט.

11 יג. הַנוֹעֵר⁵⁵ אֲגֵדָה שֶׁל יָרֵק שֶׁהִיוּ עֲלֵיהָ מִשְׁקִין יוֹרְדוֹ
12 מִצֵּד הָעֲלִיּוֹן לְצֵד הַתַּחְתּוֹן - לֹא הַכֶּשֶׁר⁵⁶.

(55) מנענע את האגודה, כדי להוריד את המים שעל הירקות
(שם מ"א מ"ד). (56) מכיוון שהוא התכוון שירדו לגמרי
מן הירק, הרי לא נעשית מחשבתו.

13 יד. הַמַּעֲלָה⁵⁷ שִׁקִּין מְלֵאִין פְּרוֹת מִן הַנֶּהָר וְנִתְּנָן זֶה
14 עַל גְּבִי זֶה⁵⁸ - הַכֶּשֶׁר הַתַּחְתּוֹן בְּמִים שֶׁיִּרְדּוּ לוֹ מִן
15 הָעֲלִיּוֹן, שֶׁהָרִי בְּרִצּוֹנוֹ הֵנִיחַ זֶה עַל גְּבִי זֶה.

(57) שם. (58) וידע שהמים משק העליון ירדו לתחתון.

16 טו. הַנוֹפֵחַ⁵⁹ בְּעִדְשִׁים לְבָדֵקֵן אִם הֵן יְפוֹת⁶⁰ וְהִזְיָעוּ
17 - הַכֶּשֶׁר בְּהֶכֶל פִּי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְתוּלְדוֹת הַמִּים⁶¹.
18 וְכֵן הָאוֹכֵל שְׂמִשְׁמִין⁶² בְּאַצְבָּע - הַכֶּשֶׁר בְּמִשְׁקָה פִּי
19 וְשֶׁעַל אֶצְבָּעוֹ.

(59) שם מ"ו. (60) המדובר בעדשים טחונות, והוא בודק
אותן לדעת אם הן נוחות להתבשל ונופח עליהן, ואם הן
מתלחלות מהר, סימן שהן סופגות את ההבל ויספגו מהר
גם את מי הבישול (רבינו בפירושו למשנתנו). (61) שדינן
כמים לענין הכשר, כמבואר למעלה פ"י ה"ב. (62) הרוצה
לאכול שומשמין, מלחלח אצבעו ברוק שבפיו ומניחה
עליהם והם נדבקים בו, ואחר-כך מכניס אצבעו לפה
ומורידם.

טמאין, שהן בחזקת ששטה מהן הטמא ושמלאו
 מהן בכלים טמאין²⁷, והרחוקים טהורים²⁸ עד
 שיהלכו רב האדם. הלכו²⁹ - הכל בחזקת טמאה,
 שהולכים בשירות ממלאין ושותין מהן. במה
 דברים אמורים? בגבא שאפשר לשטות ממנה;
 אבל בגבא שאי אפשר לשטות ממנה³¹ אלא בדחק
 גדול - הרי זה בחזקת טהרה, (שהם בחזקת
 טהורין) עד שימצא מקום פרסות רגלי אדם³² או
 פרסות רגלי בהמה גסה³³ נפרת בו. אבל מצא
 פרסות רגלי בהמה דקה³⁴ - הרי זה טהור, שאפשר
 שיירדה³⁵ ושטה.

(25) שם. (26) הגבאים והבורות הנמצאים במקום קרוב
 לעיר. (27) בני העיר הטמאים שתו ומילאו בכלים.
 (28) מפני שאין דרכם של אנשים ללכת בדרכים שנתקלקלו
 בימות הגשמים. (29) התחילו בני אדם רבים לעבור
 בדרכים. (30) תוספתא, מקוואות פ"א ה"ג. (31) בלי
 טורח גדול. (32) על יד הגבא, שזו הוכחה שבה
 אדם, ויש לחוש שהיה טמא ושתה או מילא בכלים טמאים.
 (33) כגון חמור או סוס, ואפשר שאדם הגיע לגבא ברכיבה.
 (34) גדיים וטלאים. (35) בעצמה, בלי ליווי הרועה.

ד. חזקת³⁶ טיט וגמומיות³⁷ שפפתחי חניות³⁸ ברישות
 הרבים בשעת הגשמים שהן טהורין³⁹; פסקו
 הגשמים - הרי הן כמי שפיקחות⁴⁰. ושמלאין⁴¹ -
 הולכין בהן אחר הרב. גבא שפפל לתוכו⁴² או
 חלב או דבש - הולכין בו אחר הרב. נפל לתוכו
 שמן⁴³, אף על פי שהקפיאהו⁴⁴ - הרי זה⁴⁵ מטמא
 ומטמא שלא ברצון, לפי שאי אפשר לו לצאת ידי
 צחצחית⁴⁶.

(36) תוספתא, שם. (37) גומות. (38) החנוונים, וגם
 הבאים לחנות - שופכים שם מים עכורים. (39) חזקה
 (מתקבל על הדעת וקרוי לוודאי) שהם טהורים, מפני שמי
 הגשמים מרובים ומבטלים אותם, ואפשר שגם מעבירים
 אותם. (40) שנתבאר דינם למעלה בפ"ב הכ"ו.
 (41) הגר"א גורס בתוספתא "שבשווקים", ונראה שגם בדברי
 רבינו כאן הוא גורס כך. (42) שם ה"ב. (43) טמא, ושמן
 אינו מתערב במים. (44) על-ידי צינור והסירוהו מעל
 המים. (45) הגבא. (46) אי אפשר שלא יישארו במים
 צחצוחי (טיפות זעירות) שמן, והם מטמאים גם שלא לרצון
 (ראה הלכה הבאה).

ה. שמן ושאר המשקין חוץ מן המים - הרי הן
 בקרקע כמות שהן בפלים⁴⁷, דין אחד הוא⁴⁸.

(47) זה למד רבינו מדין שמן שהקפיאהו שבהלכה הקודמת.
 (48) דינם בקרקע כדין מים שבכלים, שנתבאר בה"א מפרק
 זה.

ו. מי תמצית⁴⁹ שלא פסקו⁵⁰, אף על פי שאין בהן
 ארבעים סאה, הואיל והם בקרקע והרי המים

נטמא השוטה¹² ונטמא הפלי, שהרי ברצון שטה או
 מלא. נפל¹³ לתוכן¹⁴ פכר של תרומה - הרי הוא
 טהור בשטה, שאין מתטמאין¹⁵ אלא לרצון.
 לפיכך, אם הדיח ידו והוציא הפכר - נטמא הפכר
 במים שבידו, שהרי הן ברצון¹⁶.

(2) מקוואות פ"א מ"ב. (3) נתבאר בפ"ז מהלי אבות
 הטומאות ה"א, שחכמים גזרו על המשקין שיטמאו כלים,
 ועל אוכלין לא גזרו. (4) בור עגול ועמוק. (5) ארוכים
 וצרים. (6) מקורות, מכוסות מלמעלה. (7) גומא לא
 עמוקה שנתקבצו בה מים. (8) ואם יש בהם ארבעים סאה,
 יתבאר דינם בהלי מקוואות פ"ט. (9) ששאבו מים בכלים
 ושפכום לתוכם. (10) שנמשכו מנהר או שנקווה בהם מי
 גשמים. (11) אף-על-פי שעבר מרצון, לא נטמאו המים
 מפני שהוא התכוון להגיע לצד השני, אבל אינו מעוניין
 בנגיעה במים, והרי זה דומה לעבר בנהר שבפ"ג ה"ה.
 (12) נתבאר בפ"ח מהלי אבות הטומאות ה"יא, שהשוטה
 רביעית משקין טמאים נטמא גופו מדרבנן. (13) מעצמו.
 (14) למים שנטמאו. (15) צ"ל שאין מטמאין.
 (16) [הראב"ד הקשה, למה צריך כאן רצון, הלא המים
 שבידו הם תלושים, ותלושים מטמאים בין לרצון ובין שלא
 לרצון, כמו שכתב רבינו בתחילת הלכה זו? אמנם הראב"ד
 לשיטתו שאל כענין, אבל רבינו ישיב כהלכה לשיטתו
 (למעלה פ"ב ה"ג) שמשקין אינם נקראים תלושים אם לא
 נתלשו ברצון, ומה שכתב בתחילת ההלכה "מים שבכלים",
 הכוונה למים שנתלשו ברצון. ואפשר גם לפרש שמדובר
 כאן במים טהורים, ומה שאמר נטמא, פירושו - הוכשרה
 (ראה כסף-משנה, ולא נתבאר לי דבריו).

ב. מי גבאים¹⁷ וכיוצא בהן ממים שבקרקעות, כגון
 מי בורות שיחין ומערות ומי תמצית¹⁸ שפסקו¹⁹
 ומקוואות²⁰ שאין בהן ארבעים סאה שנטמאו²¹,
 וירדו להם גשמים ורבו מי גשמים עליהם, אף על
 פי שלא שטפו²² - הרי הן טהורין²³. לפיכך, כל
 המים שבקרקעות, כגון מי גבאים וכיוצא בהן,
 בשעת הגשמים - הכל בחזקת טהרה²⁴.

(17) שם מ"ד. (18) גשמים היורדים על ההרים והמים
 מתמצים (מבעבעים מכוח הזחילה) ונופלים לעמק.
 (19) שפסקו הגשמים, וגם הזחילה נגמרה (ברטורא).
 (20) בורות מרובעים. (21) כגון ששטה מהם אדם טמא או
 מילא בכלי טמא. (22) לא עברו על גדותם. [מפירושו
 למשנתנו משמע שמדובר כשעברו ויש לתלות שגרפו את
 המים הטמאים. ונראה שחזר בו כאן]. (23) מפני שמי
 הגשמים מבטלים אותם כמו שנתבאר למעלה פ"ב ה"ג,
 בדין מי שפיקוח. ואין אנו חוששים שמה שטה מהם הטמא
 אחר שנפלו שם גשמים ונטמאו שנית, מפני שבתקופת
 הגשמים אין עוברי דרכים מצויים, ומים אפשר למצוא בכל
 מקום, ואין להניח שעובר דרך בודד פנה לבור לשטות
 ממנו. (24) מתקבל על הדעת כמעט ללא ספק, שהם
 טהורים.

ג. פסקו הגשמים²⁵ - הקרובין לעיר²⁶ או לדרך

ופ"י ה"ו). ונקט תרומה לרבותא של הבבא הבאה, שאם לא הפך 'אפילו תרומה לא נטמאה' (ראה השלמות). (57) וגם אינם מכשירים. (58) למעלה בה"א. (59) מטבע של מתכת. ולא דווקא פונדיון אלא כל מטבע שהוא של מתכת. (60) בפיו (משנה, שם). (61) צמא היה ולא נמצאו מים תחת ידו, והכניס המטבע לתוך פיו, כדי לגרות את בלוטות הרוק שתוציאנה כמות רוק למעלה מהרגלי. (62) מפני שהוציאו בכוונה (ע"פ פירושו למשנתינו). (63) כמו שנתבאר למעלה בדיון נטילת צרור.

16 ח. האשה⁶⁴ שהיתה אוכלת אכלין של תרומה⁶⁵ שאינן מכשירין, והיתה גורפת⁶⁶ את התנור הטמא⁶⁷, והפה הקוץ ויצא ממנה דם, ומצעה אצבעה מפני הדם, או שנוכית ונתנה אצבעה בפיה - נטמאת התרומה שבפיה, שהרי רצונה להוציא המשקה⁶⁸ מפיה ולעקרו במציצת אצבע.

(64) שם מ"א. (65) גם בחולין הדין כך, כמו שכתבנו בהלכה הקודמת, ונקט תרומה אגב ההלכה הקודמת. ראה השלמות להל' אבות הטומאות פ"ח ה"י. ומדובר באשה טהורה, ונקט אשה מפני שאין דרכם של אנשים לגרוף תנורים. [בבא ראשונה במשנתנו מלמדת דין אשה שנטף חלק מדדיה לתנור טהור, ומדובר באשה טמאה (רבינו הביא דין זה למעלה פ"ה ה"ה). ובבא שניה - הדין שלפנינו כאן - מדבר במקרה הפוך, שהאשה טהורה והתנור טמא (רבינו בפירושו למשנתינו)]. (66) מוציאה את הגחלים. (67) ונטמאו ידיה באויר התנור, אבל גופה לא נטמא, שכלי חרס אינו מטמא אדם. (68) הרוק. נימוק זה נמשך לנכויות, אבל בדיון הכה הקוץ, הדם מטמא את התרומה (על-פי פירושו למשנה).

1 נמשכין ובאין לה - אינן מקבלין טמאה, ואף על פי ששתה מהן הטמא ומלא מהן בכלי טמא או נתן לתוכן מים טמאים - הרי הן טהורין לכל דבר.

(49) משנה, מקוואות פ"א מ"ו. (50) שמי גשמים וזוחלים עוד מן ההרים ונמשכים (דין מי תמציות שפסקו, נתבאר למעלה ה"ב).

4 ז. מי שהיה⁵¹ אוכל תרומה בידים טמאות, כגון דבילה שלא הכשרה⁵², והכניס ידו לתוך פיו לטל צרור⁵³: אם הפך⁵⁴ - נטמאת הדבילה ברירו; שהרי נטמא ביד⁵⁵, מפני שעקרו⁵⁶. ואם לא הפך - טהורה; שהמשקה שבפיו קדם שיהפכנו או ימצננו להוציאו דומה למים שלא נתלשו אלא הן עדין פקרקע, שאין מתטמאין ואין מטמאין⁵⁷ אלא בצרור, כמו שבארנו⁵⁸, וזה אין רצונו אלא לטל הצרור. היה פונדיון⁵⁹ לתוך פיו⁶⁰ ופשט ידו לטלו והדבילה בתוך פיו, אם הניחו לצמאו⁶¹ - הרי זה הרק פקקור⁶², ונטמאת הדבילה מחמת משקה פיו שנטמא מחמת ידיו⁶³.

(51) כלים פ"ח מ"י. (52) ולא נפסלה בנגיעת ידו. (53) הרגיש בצרור שנלחץ לתוך הדבילה. (54) בידו את הדבילה שבפיו, ומתוך כך הזיז את הריר ממקומו. (55) הריר נטמא בנגיעת היד, והוא מטמא את הדבילה אף-על-פי שלא הוכשרה לפני כן, שההכשר והטומאה באים כאחת כמו שנתבאר למעלה פ"ה ה"ה. (56) את הריר. ואפילו דבילה חולין מתטמאה אף-על-פי שידיים אינן מטמאות את החולין. והטעם, מפני שידיים עושות את המשקין ראשון לטומאה לטמא אפילו חולין מגזירת י"ח דבר (פ"ה מהל' אבות הטומאות ה"י (ראה השלמות שם)

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"א-כ"ז אייר תשע"ח

24 בשטר הכתבה, אין נקראין כתבה, אלא נדוניא³ שקם. ואם קבל הפעל אחריות הנדוניא עליו ונעשית ברשותו - אם פחתה⁴ פחתה לו⁵, ואם הותירה⁶ הותירה לו⁷ - הרי זו נקראת נכסי צאן ברזל⁸. ואם לא קבל אחריות הנדוניא עליו, אלא הרי היא ברשות האשה - אם פחתה⁹ פחתה לה, ואם הותירה הותירה לה - הרי זו נקראת נכסי מלוג¹⁰.

(2) חפצים שאפשר לטלטלם ולהעבירם ממקום למקום, נכסי דנייד, בניגוד לקרקעות שהם: נכסי דלא נייד. (3) מלשון הפסוק (יחזקאל טז, לג): "ואת נתת את נדניך". (4) תפסד או תזול. (5) לחובתו, והוא אחראי לשלם לה כשיגרשנה את כל התמורה כפי שהוערכה בשטר הכתובה. (6) השביחה, הוקרה. (7) לזכותו, ואינו מחזיר לה את השבח. (8) יבמות פ"ז, מ"א. שהקדן קיימת כברזל,

יום ראשון כ"א אייר ה'תשע"ח

הלכות אישות

פרק ששה עשר

(1) ביאר בו רבינו מה הם כתובה, נדוניא, נכסי צאן ברזל ונכסי מלוג, פרעון כתובתה והשבועה. מוזן הבנות, תקנת הגאונים שתגבה כתובה ממטלטלין, קודם שתשבע וכיצד משיעין אותה, ייחד לה קרקע בכתובתה, הפוגמת כתובתה, הנפרעת שלא בפניו או הפוחתת בכתובתה, מקום שאין כותבין כתובה, עד מתי גובה כתובתה, היא אומרת בתולה נשאתי והיורשים אומרים בעולה, אם נאמן הקטן להעיד בגודלו, כתובה בלי גט או איפכא, שני גיטין ושתי כתובות.

22 א. הנכסים שמכנסת האשה לבעלה - בין קרקע, 23 בין מטלטלין², בין עבדים - אף-על-פי שהן נכתבין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21) מילה ערבית, ופירושה: שדה מלאה אבנים ('ערוך השלם'). והרמ"א בהגהותיו לשו"ע חו"מ סי' קא ס"ה, אומר "זיבורית - החלק הגרוע שבקרקע, מלשון זבורא (דבורה) שהוא מין מבעלי-חיים העוקצים". אבל הנדוניא הרי היא ככל חוב, ונגבית מן הבינונית.

ד. וכן התקינו, ששפשוטא לגבות פתבתה אחר מותו
- לא תגבה עד שתשבע בנקיטת חפץ²² שלא הניח
אצלה פלוס, ולא מכרה לו פתבתה, ולא מחלה
אותה. ושמין לה כל מה שעליה²³, ופוחתין אותו
מפתבתה²⁴. אבל אם גרשה לרצונו - גובה פלא
שבועה²⁵, ואין שמין פסות שעליה; שהרי לקחן לה
וזכתה בהן, והוא רוצה להוציא, לא היא²⁶.

22) "הנשבע אוהו ספר-תורה בזרועו, והוא עומד ונשבע בשם או בכינוי" (לשון רבינו הל' שבועות פ"א ה"ח). כי כלל הוא: "הבא להפדע מנכסי יתומים, לא יפרע אלא בשבועה" (כתובות פז). והוא הדין לנדוניא שאינה נגבית מן היתומים אלא בשבועה, כדין כל חוב, וכמבואר בהל' מלוה ולוה פ"ד ה"א. וכתב רבנו יצחק אלפסי בהלכותיו לכתובות שם, ששבועה זו היא בנקיטת חפץ. 23) הבגדים שעל גופה שקנה לה בחייו. 24) כתובות נד, א. כי לא הקנה לה דברים אלו על דעת שתקחם ותלך ממנו. 25) שהרי יודע הוא אם מכרה או מחלה לו כתובתה. ואם הוא אינו טוען כלום, מי יטען לו? אולם, אם טען: "תשבע לי על טענתי" - דינו מפורש לקמן הי"ט. 26) ולפיכך אין שמין כסות שעל גופה (רי"ף בהלכותיו סוף פ"ד דכתובות). אולם, כל אלה שכופים אותם להוציא (ראה כתובות עז. ולעיל פט"ו, ה"ז) - שמין כל מה שעליה, הואיל ואינו מגרשה לרצונו (מגיד-משנה).

ה. וכן התקינו, שלא תגבה האלמנה פתבתה אלא
מן הקרקע²⁷. ואינה גובה משבב ששכחו נכסים
לאחר מיתת הפעל²⁸. ואין הפנות נזונות לאחר מיתת
אביהן משבב ששכחו נכסים לאחר מיתתו. ואינה
טורפת²⁹ בפתבתה בשבב שהשפיח הלוקח³⁰, אף-
על-פי שפעל חוב גובה את השבב. ודברים אלו
מקלי פתבה הם³¹.

27) כתובות נא, א. ודף פא, ב. כרבנן דרבי מאיר. ולפי נוסח זה: "שלא תגבה האלמנה", רק אלמנה אינה גובה מפני שמטלטלין של היתומים אינם משועבדים לה, כשם שאינה משועבדים לבעל-חוב אחר (פ"ח מהל' נזקי ממון הי"א). אבל גרושה שגובה כתובתה מהבעל עצמו, גובה היא אפילו מן המטלטלין, כמו בעל-חוב אחר (שם הי"א). וכן נראה מלשון רבינו להלן ה"ז בתקנת הגאונים שתיקנו שתגבה "אחרי מות בעלה" - הרי שבחייו אין צורך לתקנה, וכמו כן בה"ח: "ונמצא האלמנה גובה מן המטלטלין" (מעשה רוקח). אבל הרשב"א בתשובה הביא בדברי רבינו: "התקינו שלא תגבה האשה כתובתה אלא מן הקרקע" - "האשה" משמע בין אלמנה ובין גרושה. וכתב הר"ן (נדרים סה:) שכתובה גרועה בזה מבעל-חוב אחר מפני שאין זמן פרעונה ידוע, ויתכן גם שלא תגבה אותה לעולם (כשתמות

שאפילו כלתה או נגנבה כולה - חייב לשלם, ולפי שהיו רגילים לשום הצאן בשומת כך וכך, והיה הרועה חייב באחריותו כפי השומא אפילו אם מתו כל הצאן, לכך נקראו הנכסים שהבעל מקבל עליו אחריותם: "נכסי צאן ברזל" ('ברטנורא' שם). 9) או נגנבה. 10) אמרו ב'בראשית רבה' פמ"ה (וכן ב'ירושלמי' יבמות פ"ז, ה"א): "מהו עבדי מלוג? כמו שאתה אומר: מלוג מלוג". כענין מליגת (מריטת) הראש, שתולשים השיער ועוזבים הראש, כך הבעל אוכל הפירות ומניח הקרן ואין לו רשות בה ('הערוך' ערך מלג).

ב. וכן כל נכסים שיש לאשה, שלא הכניסה אותן
לבעלה ולא כתבו אותן בפתבה¹¹, אלא נשארו
לעצמה, או נפלו לה בירשה אחר שנתארסה, או
נתנו לה במתנה - הפל נקראין נכסי מלוג, שכל
ברשותה¹² הן. ואין נקראין פתבה אלא עקר פתבה,
שהוא מאה¹³ או מאתיים¹⁴, עם התוספת בלבד.

11) בשעת האירוסין לא רשמו אותן בשטר הכתובה. 12) ואין לבעל רשות לכולתם או למכרם כ"אם לאכול פירותיהם בלבד, כפי שיתבאר לקמן פכ"ב ה"ז. 13) זו - לאלמנה. 14) זו - לבתולה. 15) שהוא מוסיף לה משלו (למעלה פ"י ה"ז), וראה להלן הערה טז. וסובר רבינו שאין לנדוניא דין כתובה, כדין כל חוב שבין מלוה ולוה. כי מה שתיקנו חכמים לתת לאשה כסף שלא הכניסה לבעלה, זהו ראוי להקרא כתובה. אבל מה שהאשה הכניסה משלה, זה עדיף מ'כתובה' ודינו כשאר חוב בעולם. והמקור לדעת רבינו הוא מהמשנה (כתובות פ:): "מתה, מה יעשו בכתובתה ובנכסים הנכנסים והיוצאים עמה?" (הם נכסי מלוג - רש"י שם). וכן (שם ק:): "אין להם כתובה. . . ולא בלאות". וכן בסוגיא דמורדת (כתובות סג:) חילקו בין כתובה לנכסי נדוניאה (מגיד-משנה). וראה במוספנו 'תשובת רבינו'.

ג. כבר הודענו¹⁶, ששכמים תקנו פתבה לאשה, ודין
התוספת בדין העקר¹⁷. ולא תקנו לגבותה כל זמן
שתרצה, אלא הרי היא כחוב שיש¹⁸ לו זמן, ואין
הפתבה נגבית אלא לאחר מיתת הפעל או אם
גרשה¹⁹. וכן התקינו, שאם היו לבעל שדות טובות
ורעות ובינוניות, ובאה האשה לגבות פתבתה ממנו,
שלא תגבה אלא מן הרעה שבנכסיו²⁰, והיא
הנקראת זבורית²¹.

16) לעיל פ"י ה"ז. 17) לרוב הדברים (פרט למקומות שנאמר בהם מפורש שיש חילוק בין עיקר לתוספת. ראה לעיל פט"ו ה"ח, ולקמן פכ"ד ה"ב וה"ה). וכן מפורש בכתובות נד, ב ש"תנאי כתובה (=היינו התוספת) ככתובה". 18) ובכת"י התימנים: "שקבוע". 19) כתובות פא, א: "לא ניתנה כתובה לגבות מחיים". 20) גיטין מח, ב. ואין לחוש שתימנע משום כך להנשא, כי "יותר ממה שאיש רוצה לישא - האשה רוצה להנשא" (שם ג). וב'תוספות יו"ט' שם מפרש: כי חשו חכמים שמא תקניטנו כדי שיגרשנה ותגבה כתובתה, לפיכך דינה בזיבורית.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"א אייר - ספר נשים - הלכות אישות קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לפני בעלה) ולפיכך אינה סומכת אלא על הקרקע. וראה גם להלן הערה כט. (28) בכורות נב, א. אם הנכסים לא היו שוים בשעת מיתת בעלה כדי שיעור כתובתה, ואח"כ השביתו - אינה גובה אלא כמה שהיו שוים בשעת מיתת הבעל (רש"י שם). (29) חוטפת, תופסת. (30) שלקח קרקעות מבעלה בחייו שהם משועבדים לכתובתה, כמבואר בסמוך ה"י. (31) בכורות, שם. קל הוא שהקילו חכמים בגביית כתובתה, הואיל ויותר משאיש רוצה לישא - אשה רוצה להנשא, ולא עשתה עמו טובה כ"כ, אבל בעל-חוב עשה טובה ללוה - אין לו לאבד זכויותיו מן השבח ולא מקילים בו (רשב"ם לבבא-בתרא קלב:). [ומסתימת לשון רבינו: "ודברים אלו מקולי כתובה", נראה שזה מוסב גם על הדין הראשון, שאינה גובה כתובתה אלא מן הקרקע - הרי שדין כתובה גרוע מדין בעל-חוב אחר, וכדעת הרשב"א למעלה הערה כה].

1 ו. וכן מקלי כתבה, שתטל האשה בכתבתה מן
2 הפחות³² שבמטבעות. כיצד? נשא אשה במקום
3 אחד, וגרשה במקום אחר: אם היו מעות מקום
4 הנשואין טובים ממעות מקום הגרושין - נותן לה
5 ממעות מקום הגרושין; ואם היו מעות מקום
6 הגרושין טובים ממעות מקום הנשואין - נותן לה
7 ממעות מקום הנשואין³³. במה דברים אמורים?
8 בשעה בכתבתה מעות סתם; אבל אם פרש בה
9 מטבע ידוע, בין בעקר בין בתוספת³⁴ - הרי היא
10 כדין המלוה את חברו מטבע ידוע, שנותן לו במה
11 שהלוהו, כמו שתבאר בהלכות הלואה³⁵.

32) בגדלן ובמשקלן. (33) כתובות קי, ב: "מפני שהכתובה היא מדרבנן, הקילו בה שיפוע פעם לפי מקום הנישואין ופעם לפי מקום הגירושין, וכוונתנו בכל זה להקל עליו הפרעון" (פירוש המשנה לרבינו, שם). וכל זה כשיש בשווי המטבע כדי מאתיים ומנה שתיקנו לה חכמים, שהם חמשה ועשרים דינר של כסף טהור, כמבואר לעיל פ"י, ה"ח. אבל פחות מזה אין הוא יכול לפרוע, שהרי אין פוחתין לבתולה ממאתיים... וכל הפוחת - בעילתו בעילת זנות (שם, ה"ט). (34) ובלבד שלא יהיה בו פחות משיעור החכמים, מאתיים ומנה כדלעיל. (35) פ"ד, ה"א. ודין הנדוניא כדין החוב, שהולכים בו אחרי מקום כתיבת השטר, וכמבואר בהל' מלוה ולוה פ"י, ה"ט.

12 ז. תקנו הגאונים בכל הישיבות³⁶, שתהיה האשה
13 גובה כתבתה אחרי מות בעלה אף מן המטלטלין³⁷,
14 בדרך שהתקינו³⁸ לבעל חוב לגבות מן המטלטלין³⁹.
15 ופשוטה תקנה זו ברב ישראל⁴⁰. וכן שאר תנאי
16 כתבה⁴¹ - קלן בכתבה הן, וישגן במטלטלין
17 בבקרקע. חוץ מכתבת בנזין דכרין⁴², שלא מצאנו
18 מנהג ירשתן פשוט⁴³ בכל הישיבות⁴⁴. לפיכך אני
19 אומר: מעמידין אותה על דין הגמרא, שאין יורשין
20 כתבת אמן אלא מן הקרקע.

36) ראה ב'אוצר הגאונים' לכתובות, חלק התשובות עמ' 127. (37) המטלטלין³⁷. (38) שהתקינו³⁸. (39) המטלטלין³⁹. (40) ברב ישראל⁴⁰. (41) כתבה⁴¹. (42) בנזין דכרין⁴². (43) פשוט⁴³. (44) הישיבות⁴⁴.

36) ראה ב'אוצר הגאונים' לכתובות, חלק התשובות עמ' 127.

21 ח. כבר נהגו בכל המקומות שידענו וישמענו
22 שמען, שיתכתבו בכתבה: בין ממקרקעי בין
23 ממטלטלי⁴⁵. ודבר זה תקון גדול הוא, ואנשים
24 גדולים ונבונים הנהיגו דבר זה; שהרי זה תנאי
25 שבממון⁴⁶, ונמצא האלמנה גובה מן המטלטלין
26 בתנאי זה, לא בתקנת אחרונים⁴⁷.

45) שכותב: "אחריות כתובה זו... קיבלתי עלי ועל יורשי אחרי... ועל מה שעתיד אני לקנות מקרקעות וממטלטלין". ראה נוסח הכתובה לרבינו פ"ד מהל' יבום הל"ג. וכן הוא ב'אוצר הגאונים' שם. (46) שאפשר להתנותו אפילו על מה שכתוב בתורה, ראה לעיל פ"ו, ה"ט. (47) וההבדל בין זה לזה, מתבאר בסמוך ה"ט.

27 ט. הרי שלא כתב⁴⁸ פך בשטר הכתבה, אלא נשא
28 סתם: אם היה ידוע בתקנה זו של גאונים - גובה⁴⁹,
29 ואם לאו, או שנסתפק לנו הדבר - מתישבין בדבר
30 הרבה; שאין כל בתקנת הגאונים לדון בה אף-על-
31 פי שלא נתפרשה, כדין תנאי כתבה שהם תקנת
32 הסנהדרין⁵⁰ הגדולה, עד שנוציא בה⁵¹ ממון מן
33 היורשים⁵².

48) "בין ממקרקעי בין ממטלטלי". (49) שכיין שידע בתקנה זו - שעבד לה כל נכסיו, אפילו המטלטלין שישארו לאחר מותו. (50) ובהם אנו אומרים: אע"פ שלא נכתבו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ושמא שלשה הדיוטות השביעה חוץ לבית-דין (מעשה רוקח). (64) שתאמר לפני בית-דין: "יאסרו עלי מיני מזונות אלו, אם קיבלתי כלום מכתובתי", ואפילו תעבור על נדרה אין ענשה חמור כל כך כעונש שבעת שקר (תוספות' שם).

יב. מתה האלמנה קדם שתשבע - אין יורשיה⁶⁵
יורשין מכתבתה כלום; שאין לה כתבה עד
שתשבע⁶⁶. ואם נשאת⁶⁷ קדם שתשבע - הרי זו
נשבעת אחר הנשואין, ונוטלת כל זמן שתראה;
אבל אינה נודרת ונוטלת, שמא יפר לה הפעל⁶⁸.

(65) בניה מבעל אחר. (66) "ואין אדם מוריש שבעה לבניו" (שבעות מח). לפי שאין הבנים יכולים להשבע שבעה זו שנתחייב אביהם (רש"י שם). השווה הל' מלוה ולוה פי"ז, ה"ג. (67) לבעל שני. (68) והיא סומכת על זה ונודרת וגובה על שקר (גיטין לה: וברש"י). אבל כשנדרה לפני נישואיה - אין בעלה השני יכול להפר ש"אין הבעל מיפר בקודמין" (שם).

יג. יחד לה קרקע⁶⁹ בכתבתה - בין שיחד לה בארבעת המצרים⁷⁰, בין במצר אחד⁷¹ - גובה את כתבתה ממנה בלא שבעה⁷². וכן אם כתב לה מטלטלין, והן עצמן קזמין - נוטלת אותן בלא שבעה. וכן אם נמכרו ונלקח בהן מטלטלין אחרים, ונודע שאלו השניים מדמי המטלטלין הראשונים - נוטלת⁷³ בלא שבעה⁷⁴.

(69) שכתב לה: "שדה פלונית תהא לכתובתך". (70) הגבולים. (71) ואין אומרים: מתוך שלא סימן את כל מצריה, אין זו מיוחדת כל צרכה, ואינה סומכת דעתה עליה. (72) כתובות נה, א. כי כל עיקר השבעה הוא מחשש שמא התפיסה צרור כסף לכתובתה, אבל זו שיחד לה שדה - היא היא הצרור שהתפיסה (רש"י שם). (73) ובכת"י התימנים: נוטלת. (74) שם. וכדעת הרי"ף, שהראשונים לא נאבדו אלא נמכרו. והוא-הדין בנכסי נדונייתה כל זמן שהם קיימים, נוטלתם בלא שבעה שהם מיוחדים ועומדים לרשותה. שהרי יכולה לומר: "כלי אני נוטלת" ואין הבעל יכול לסלקה בדמיהם - משום שבח בית אביה. ראה יבמות סו, ב (כסף-משנה בשם הריב"ש).

יד. הפוגמת כתבתה - לא תפרע אלא בשבעה. כיצד? הוציאה שטר כתבה שיש בו אלף זוז, הפעל אומר: נתקבלת הכל, והיא אומרת: לא נתקבלתי אלא כף וקף⁷⁵. ואפלו יש עליה עדים במקצת⁷⁶ שנטלה, ואפלו דקדקה עצמה בחשבון מה שנטלה בחצי פרוטה⁷⁷ - לא תטל השאר אלא בשבעה⁷⁸.

(75) כתובות פז, ב. הנפרע מחבירו אינו מדקדק לשום לב לכל מה שקיבל מחברו (והפורע מדייק). וזו הואיל ונפרעה במקצת, אפשר שנפרעה הכל - הטילו עליה שבעה כדי שתדייק. (76) אין אנו אומרים: אילו היה פורע לה יותר, היה מזמין עדים כדרך שעשה בפרעון הראשון. (77) אין

בשטר הכתובה - כאילו נכתבו, שזהו תנאי בית-דין (כתובות נא, ולעיל פי"ב, ה"ה). (51) בכח תקנת הגאונים. (52) כשלא ידע בתקנה זו, וגם לא כתב כן בשטר הכתובה. וזהו ה"תיקון הגדול" שהזכיר רבינו בהלכה ח', שתגבה מכח ה'תנאי' לא מכח 'תקנת האחרונים'. והשווה דברי רבינו הל' מלוה ולוה פי"א, הי"א: "אבל במערב היו כותבים בשטרי חובות שיש לגבות מן הקרקע ומן המטלטלין, בין בחייב בין אחר מותו, ונמצא גובה על תנאי זה יותר מן התקנה. . . שמא לא ידע הלוח בתקנה זו, ונמצא ממון יתומים יוצא שלא כדין, שאין כח בתקנת האחרונים לחייב בה יתומים".

י. ועוד תקנו חכמים, שיהיו כל נכסי הבעל אחראין וערבאין⁵³ לכתבה. אפלו כתבתה מנה⁵⁴, ויש לו קרקע בארץ והובים - הכל תחת שעבוד⁵⁵ הכתבה. וכל שימכר אחר הנשואין מנכסיו, אף-על-פי ששמכרו קים ויש לו⁵⁶ למכור כל נכסיו אם ירצה - יש לה לטורף⁵⁷ אותן בכתבתה כשיגרשנה או כשיממות, אם לא תמצא נכסים בני חורין⁵⁸. וכשתטורף - לא תטורף אלא בשבעה⁵⁹ בנקיטת חפץ⁶⁰, כדין כל בעלי חובות⁶¹. ותקנה זו, כדי שלא תהיה כתבה קלה בעיניו⁶².

(53) ערבים. (54) מאה זוז. (55) משכון. (56) ויכול. (57) לקחת בחזקה. (58) שלא נמכרו למישהו, בניגוד לנכסים שנמכרו ללקוח, הנקראים: "נכסים משועבדים". וכן מצינו במשנה (גיטין פ"ה, מ"ב): "אין נפרעים מנכסים משועבדים מקום שיש נכסים בני חורין", שהרי הלוקח אומר למלוה: "הנחתי לך מקום לגבות הימנו". (59) כתובות פז, א. (60) רי"ף לכתובות מ"ט. וראה למעלה ה"ד. (61) שבעות מה, א. ובהל' מלוה ולוה פי"ד, ה"א. (62) כתובות פב, ב: בראשונה היו כותבים לבתולה מאתיים (ולא היו משעבדים נכסיהם לאחריות הכתובה). . . ועדיין כשהיה כועס עליה, אומר לה טלי כתובתך וצאי (לפי שהיתה מיוחדת לך), עד שבא שמעון בן שטח ותיקן שיהא כתוב לה כל נכסי אחראין לכתובתה (ולא ייחד לה כתובתה במטלטלין, וסומכת על כל נכסיו, שעתה יהיה קשה עליו להוציא מעות וליתן לה - 'תוספות' שם).

יא. כשמשביעין בית דין או היורשין את האלמנה כשתבוא לגבות כתבתה - אין משביעין אותה אלא חוץ לבית דין; מפני שפתי דינין היו נמנעין מלהשביעה, שחוששין לה שמא לא תדקדק על עצמה בשבעה⁶³. ואם רצו היתומים להדירה - נודרת להן כל מה שירצו⁶⁴, ומדידין אותה בבית דין, ואחר כך נוטלת כתבתה.

(63) מפני שהיא טורחת לפני היתומים, תורה היתר לעצמה לישבע שלא לקחה כלום, בעוד שלקחה דבר מועט, וסוברת שזה בשכר טרחתה (גיטין לה). והשבעה כשהיא חוץ לבית-דין היא קלה שאינה בשם או בכינוי אלא בקללת ארור, ואין עונשה חמור כל כך (ראה רש"י 'תוספות' שם).

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"א אייר - ספר נשים - הלכות אישות קנג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יט. אָמַר הַבֶּעַל מַעֲצָמוֹ: תִּשְׁבַּע לִי עַל טַעֲנָתִי - 26
אֹמְרִין לָהּ: הַשְּׁבָעִי וּטְלִי⁸⁷, וְתִשְׁבַּע בְּנִקְיִטַּת חַפְצֵי. 27
הַתְּנִית עִמּוֹ שְׁתִּגְבֶּה כְּתֻבָּתָה שְׁלֹא בִשְׁבוּעָה⁸⁸, אוֹ 28
שֶׁתִּהְיֶה נֶאֱמָנָה בְּכָל מָה שֶׁתִּטָּעֵן⁸⁹ - גּוֹבֶה מִמֶּנּוּ בְּלֹא 29
שְׁבוּעָה כָּלָל. אָבָל אִם בָּאָה לְגִבּוֹת מִיִּרְשָׁיו - 30
תִּשְׁבַּע⁹⁰ וְאַחֲרַי כֶּן תִּטַּל. 31

87) שבועות מא, א. ובר"ף שם, וכן הוא בדברי רבינו
בפ"ד מהל' מלוה ולוה ה"ב בענין שטר חוב, ומשם למד
רבינו לענין כתובת אשה. (88) אף-על-פי שיאמר לה:
"השבעי וטלי". (89) כגון פוגמת (דלעיל ה"ד) שאינה
נפרעת אלא בשבועה. (90) שלא פטרה אלא ממנו, אם
תגבה כתובתה בחייו (כתובות פו:).

כ. הַתְּנִית עִמּוֹ שְׁתִּגְבֶּה כְּתֻבָּתָה מִיִּרְשָׁיו בְּלֹא 32
שְׁבוּעָה⁹¹, אוֹ שֶׁתִּהְיֶה נֶאֱמָנָה בְּכָל מָה שֶׁתִּטָּעֵן עַל 33
יִרְשָׁיו - הֲרִי זֶה נִוְטָלֶת מִקֶּן בְּלֹא שְׁבוּעָה⁹². אָבָל אִם 34
בָּאָה לְטָרֶף מִנְכָּסִים מִשְׁעָבָדִים⁹³ - לֹא תִטָּרֵף אֵלָּא 35
בִּשְׁבוּעָה⁹⁴, וְאִף-עַל-פִּי שֶׁהֶאֱמִינָה הַבֶּעַל; שְׁאִין 36
תִּנְאִי הַבֶּעַל מוֹעִיל אֵלָּא עָלָיו וְעַל יִרְשָׁיו, אָבָל 37
לְהַפְסִיד מִמּוֹן אֲחֵרִים אֵינוֹ מוֹעִיל⁹⁵. 38

91) אף-על-פי שמן הדין עליה להשבע, שאין נפרעים מנכסי
יתומים אלא בשבועה (כתובות פז:). (92) שם.
93) שנמכרו ללקוחות בחיי הבעל אחרי נישואיה, והרי הם
משועבדים ואחראים לפרעון כתובתה, אם אין שם נכסים
בני חורין, כדלעיל ה"י. (94) ללקוחות, שלא נתקבלה
כתובתה עדיין, כדלעיל ה"ד. (95) כן כתב רבינו בפט"ו
מהל' מלוה ולוה ה"ז. וכן דעת הר"ף בכתובות פ"ט.
והראב"ד סובר שכל שקדמה נאמנות הבעל למקח הלוקח,
היא גובהה שלא בשבועה, שהלוקח לא היה לו לקנות נכסים
אלה. ואיהו אפסיד אנפשיה (והוא הפסיד לעצמו).

כא. אֶלְמָנָה שֶׁהָיָה שָׁטֵר כְּתֻבָּה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָה - 39
נִשְׁבַּעַת וְגוֹבֶה כְּתֻבָּתָה לְעוֹלָם, אֶפְלוֹ אַחֲרַי מֵאָה 40
שָׁנָה⁹⁶. בֵּין שֶׁהָיָה בְּבֵית בַּעְלָהּ, בֵּין שֶׁהָיָה בְּבֵית 41
אֲבִיהָ⁹⁷. וְאִם אֵין שָׁטֵר כְּתֻבָּה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָה - אֵין 42
לָהּ כָּלוּם, וְאֶפְלוֹ עֵקֶר כְּתֻבָּה⁹⁸, וְאֶפְלוֹ תִבְעָה בְּיוֹם 43
מִיתָת בַּעְלָהּ⁹⁹. וְכֵן הַגְּרוּשָׁה, אֶפְלוֹ עֵקֶר כְּתֻבָּה אֵין 44
לָהּ¹⁰⁰ עַד שֶׁתּוֹצִיא שָׁטֵר כְּתֻבָּה¹⁰¹. 45

96) כתובות קד, א. כי אילו מחלה הכתובה ליורשים, היתה
מוסרת להם שטר הכתובה. (97) ראה בסמוך הכ"ג.
98) מאתיים זוז לבתולה, ומאה זוז לאלמנה. (99) שמא
נתקבלה כתובתה או מחלתה, והחזירה לו שטרה.
100) כשטוען הבעל פרעתי או מחלה לי, אבל אם הוא
מודה - חייב לפרועה. (101) שם פט, א. וכן בר"ף שם.

כב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמָקוֹם שֶׁדִּרְכָּן לְכַתֵּב 46
כְּתֻבָּה; אָבָל בְּמָקוֹם שֶׁאֵין דִּרְכָּן לְכַתֵּב כְּתֻבָּה, אֵלָּא 47
סוֹמְכִין עַל תְּנַאי בֵּית דִּין - הֲרִי זֶה גּוֹבֶה עֵקֶר כְּתֻבָּה 48
אִף-עַל-פִּי שֶׁאֵין בִּידָה שָׁטֵר כְּתֻבָּה - בֵּין נִתְּנָה 49
בֵּין נִתְּאֲלָמְנָה, בֵּין שֶׁהָיָה בְּבֵית בַּעְלָהּ בֵּין שֶׁהָיָה 50

זה מוכיח שהיא דייקנית ותיטול משום כך שלא בשבועה.
ובכת"י התימנים הנוסח: בחצי חצי פרוטה", מקביל ללשון
התלמוד שם: "פחות פחות משוה פרוטה", ומפרש רש"י:
במנה שקיבלה עושה עמו חשבון, כך נתן לי ביום פלוני,
וכך ביום פלוני, ומצרפת בחשבון אפילו פחות משוה
פרוטה. (78) וכן הדין בנדונייתה, שגם בשאר חוב הדין
כך, כמבואר בהל' מלוה ולוה פ"ד, ה"א.

1 טו. אָמַר הַבֶּעַל: נִתְקַבְּלָת הַכֵּל, וְהִיא אֹמֶרֶת: לֹא
2 נִתְקַבְּלָתִי כָּלוּם, וְעַד אֶחָד מֵעִיד עָלֶיהָ שֶׁנִּתְקַבְּלָה
3 הַכֵּל אוֹ מִקְצֵת - לֹא תִפְרַע כֵּל הַכְּתֻבָּה אֵלָּא
4 בִּשְׁבוּעָה⁷⁹.

79) כתובות, שם. ותקנת חכמים היא כדי להפסיק דעתו של
בעל. ואין זו שבועת התורה ש"עד אחד מחייב את המכחיש
- שבועה", שהרי כל הנשבעים שבתורה נשבעים ולא
משלמין, וזו נשבעת ונוטלת, אלא תקנת חכמים היא כנ"ל.

5 טז. הַנִּפְרַעַת שְׁלֹא בִפְנֵיו - לֹא תִפְרַע אֵלָּא בִּשְׁבוּעָה.
6 בִּיצֵד? הֲרִי שֶׁגָּרַשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְהִלָּךְ לוֹ - בֵּית דִּין
7 יוֹרְדִין לְנִכְסָיו אַחֲרַי שֶׁתִּשְׁבַּע וּמִגְבִּין אוֹתָהּ כְּתֻבָּתָה⁸⁰.
8 וְהוּא, שֶׁהָיָה בְּמָקוֹם רְחוֹק, שִׁישׁ לָהּ טָרַח
9 לְהוֹדִיעוֹ; אָבָל אִם הָיָה בְּמָקוֹם קָרוֹב לְהוֹדִיעוֹ -
10 שׁוֹלְחִין לוֹ וּמוֹדִיעִין⁸¹ אוֹתוֹ, וְאִם לֹא יָבוֹא - תִּשְׁבַּע
11 וְתִטַּל⁸².

80) שם פח, א. 81) הרי"ף שם. ומקורו בכבא"ב תרא קעד,
א שנכסיו של אדם הם ערבייו, והמלוה את חבירו לא יתבע
את הערב תחילה. 82) ואפילו בבעל-חוב הדין כן, "שלא
יהא כל אחד ואחד נוטל מעותיו של חבירו והולך ויושב
במדינת הים, ואתה נועל דלת בפני לווין" (שם פח:).

12 יז. הַפּוֹחֲתָת כְּתֻבָּתָהּ - נִפְרַעַת שְׁלֹא בִּשְׁבוּעָה. בִּיצֵד?
13 הוֹצִיאָה שָׁטֵר כְּתֻבָּה בְּאֶלֶף זוּז, הוּא אֹמֶר: נִתְקַבְּלָת
14 הַכֵּל, וְהִיא אֹמֶרֶת: לֹא נִתְקַבְּלָתִי כָּלוּם, וְאֵין לִי
15 אֵלָּא חֲמֵשׁ מֵאוֹת זוּז; וְזֶה שֶׁכָּתַב לִי אֶלֶף, אֲמָנָה⁸³
16 הָיָתָה בִּינִי לְבִינוֹ - הֲרִי זֶה נִפְרַעַת שְׁלֹא בִּשְׁבוּעָה⁸⁴.
17 אָבָל אִם אֲמָרָה: אֵין בִּשְׁטֵר כְּתֻבָּתִי אֵלָּא חֲמֵשׁ מֵאוֹת
18 - אֵינָה נִפְרַעַת בִּשְׁטֵר זֶה שִׁישׁ בּוֹ אֶלֶף זוּז כָּלוּם,
19 שֶׁהָיָה בְּטָלָה אוֹתוֹ וּכְאֵלוֹ הוֹדָתָ שֶׁהוּא שֶׁקֶר. לְפִיכָךְ
20 נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הֶסֶת וְנִפְטָר⁸⁵.

83) הוא האמין בי שלא אתבענו אלא חמש מאות זוז.
84) כתובות פז, ב. 85) כדין הטוען את חבירו מאה זוז -
והלה כופר בכל, שנשבע שבועת היסת מדרבנן (ראה
שבועות מ: והל' טוען ונטען פ"א, ה"ג).

21 יח. כֵּל מָקוֹם שֶׁאֲמָרְנוּ: לֹא תִפְרַע אֵלָּא בִּשְׁבוּעָה -
22 אֹמְרִים לָהּ בֵּית דִּין: הַשְּׁבָעִי וּטְלִי; וּמָקוֹם
23 שֶׁאֲמָרְנוּ: תִּפְרַע שְׁלֹא בִּשְׁבוּעָה - אֹמְרִים לְבַעַל:
24 עֲמֵד וְתֵן לָהּ⁸⁶, וְאֵין אֶתָּה נֶאֱמָן בְּטַעֲנָה זֶה עַד
25 שֶׁתִּבְאִי רֵאִיָּה לְדַבְּרֶיהָ.

86) ואין אנו משביעים אותה כדי להפסיק דעת בעלה.

העבירו לפניה כוס של בשורה", כוס של יין תרומה, כלומר זו ראשית כתורת ראשית. (110) "הינומא" צעיף על ראשה משורבב על עיניה, ומתוך שאין עיניה מגולות, מנממת לפעמים בתוכו, הינומא - על שם תנומה (שם יז: וברש"י). (111) כגון חילוק קליות לחינוקות (שם טו: במשנה). (112) שם טז, א: "רוב נשים - בתולות נישאות. וכל הנישאת בתולה יש לה קול (יודעים שיצאת בהינומא), וזו הואיל ואין לה קול - נתערער רובה". (113) במנה, ומודה במקצת חייב שבועה מן התורה (שבועות לח: ומב:). ואף-על-פי שאין נשבעים על כפירת שעבוד קרקעות? - הואיל ותקנת הגאונים היא לגבות מן המטלטלים, חייב הוא בשבועה (ה'מאירי' לכתובות טז. עמ' 72, ברבב"ד ובלחם-משנה). וההבדלים בין שבועת התורה לשבועת החכמים, מנויים בשבועות מא, א. ואחד מהם: בשבועות התורה יורדים לנכסי הנתבע (אם אמר איני נשבע ואיני משלם) ונותנים לתובע. ובשבועה דרבנן - אין יורדים לנכסיו אלא מנדים אותו שלשים יום, ואם לא בא ולא תבע נידויו, מלקים אותו מכת מדרות (מלשון רבינו הל' טוען ונטען פ"א ה"ד-ה). (114) הואיל ורוב נשים - בתולות נישאות, אין אנו צריכים לעדות גמורה (כתובות כח). ומכיון שכתב למעלה "אם יש עדים" נראה שצריך שנים, אלא שאפילו שניהם קטנים נאמנים ('מאירי' שם עמ' 132, ועי' כסף-משנה). (115) כתובות טז, ב. כי במקום שכותבים הרי אפשר לראות בכתובה אם נשאת בכתולה או כאלמנה, אם לא שנאבדה הכתובה, והבעל או היוורשים מודים שלא נפרעה, אלא שטוענים: "בעולה נשאת" (מגיד-משנה).

28 כו. האשה שאמרה לבעלה: גרשתי - נאמנת, 29 שאינה מעזה פניה בפני בעלה¹¹⁶. לפיכך, האשה 30 שהוציאה שטר כתבה ואין עמה גט, ואמרה 31 לבעלה: גרשתי ואבד גטי, תן לי כתבתי, והוא 32 אומר: לא גרשתי - חייב לתן לה עקר כתבה; אבל 33 אינו נותן לה התוספת, עד שתביא ראיה שגרשה, 34 או שיצא גט עם הכתבה מתחת ידה¹¹⁷.

(116) יבמות קטז, א. (117) הרבב"ד משיג על רבינו, ואומר: דברים אלו במות טלויות הם (מלשון הכתוב יחזקאל טז, טז) שאם אינה מעיזה פניה, וכאילו גט יוצא מתחת ידה, למה לא תהיה נאמנת גם על התוספת. ועוד הוא חולק על דברי רבינו וסובר, שאין היא נאמנת לגבות כתובתה, וגם אינה נאמנת להנשא לאחר לכתחילה אלא שאם נשאת לא תצא. שאם תאמר תינשא לכתחילה "לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה". וה'מגיד משנה' מצדיק את רבינו, ומשיב על דברי הרבב"ד במליצה: "במות אלו, כבר הקריבו עליהן קרבן הרבה מפרשים" הסוברים ג"כ שנאמנת להנשא לכתחילה, ומביאים ראיות לכך מכמה סוגיות בש"ס, ומכיון שמותרת להנשא לכתחילה, ממילא מקבלת כתובתה, שכן כתב לה בשטר כתובתה: "אם תנשאי לאחר, תטלי מה שכתוב לך" (יבמות קיז.). ובמה שהקשה הרבב"ד: "א"כ תקבל גם תוספת כתובתה?" - יפה השיב ה'מגידל עוד': "לא מצינו מתגרשת בעל כרחו ולרצונה שתגבה תוספת, שלא כתב לה על-מנת

1 בבית אביה¹⁰², אבל תוספת אין לה בכל מקום אלא 2 בראיה ברורה¹⁰³.

(102) שם. (103) שאינה מתנאי בית-דין שנאמר בה אע"פ שלא נכתבה הרי היא נכתבה. אלא מרצונו הטוב הוא מתחייב, והואיל ואין כתובתה בידה - אינה נאמנת.

3 כג. ועד כמה תגבה האלמנה העקר במקום שאין 4 פותבין כתבה? אם היתה בבית בעלה - גובה 5 לעולם¹⁰⁴, ואם היתה בבית אביה - עד עשרים 6 וחמש שנה. ואם באה לתבע אחר עשרים וחמש 7 שנה - אין לה כלום; שאלו לא מחלה - לא שתקה 8 כל זמן זה¹⁰⁵, והרי אינה עם היוורשים כדי שתאמר: 9 נכלמתי מלתבין והן עמי בבית.

(104) כי אין שתיקתה ראייה שמחלה להם כתובתה, אלא מפני שמכבדים אותה ונותנים לה פרנסתה, בושה היא לתבוע כתובתה. (105) אע"פ שהיא יזונית משלהם, הואיל ואינם מטפלים בה ביחוד, אינה בושה מלתבוע כתובתה (כתובות קד. וראה ב'תוספות יו"ט' למשנה שם).

10 כד. לפיכך¹⁰⁶, אם היה היוורש עצמו מוליד 11 מזונותיה לבית אביה ומטפל בה - יש לה לתבע 12 כתבתה ואפלו אחר עשרים וחמש שנה; מפני שזו 13 ששתקה ולא תבעה, מפני שהיא בושה מן 14 היוורש¹⁰⁷.

(106) הואיל ובשעה שהיא בושה, אין שתיקתה ראייה על מחילתה. (107) מחמת הכבוד הגדול שנהג בה (שם קד:). בטרחה בעצמו להוליד מזונותיה לביתה, ודין התוספת כדין הכתובה, שאפילו היתומים מודים בסכום התוספת, אלא שטוענים שמחלה להם, כל שעברו עליה כ"ה שנה והיא בבית אביה, הפסידה גם התוספת. ודין נדונייתה כדין חוב שלעולם לא דנים בו דין מחילה, כמבואר בגמרא (שם קד.). וכן הגרושה גובה כתובתה לעולם, שדינה כדין בעל-חוב (שם).

15 כה. היא אומרת: בתולה נשאתי ועקר כתבתי 16 מאתים, והפעל או יורשיו¹⁰⁸ אומרים: בעולה נשאת 17 ואין לה אלא מאה - אם יש עדים שראו שעשו לה 18 המנהגות שנהגו אנשי אותה העיר לעשותן 19 לכתולה, כגון מיני שמחה¹⁰⁹ או פתרים או 20 מלבוש¹¹⁰ ידוע, או שאר דברים שאין עושין כן 21 אלא לכתולה¹¹¹ - הרי זו נוטלת מאתים; ואם אין 22 לה עדים בזה - הרי זו נוטלת מנה¹¹². ואם היה 23 הפעל קים - יש לה להשביעו שבועת התורה, שהרי 24 הודה במקצת הטענה¹¹³. ונאמן הקטן להעיד בגדלו 25 ולומר: זכור אני כשהייתי קטן שנעשה לפלונית 26 מנהג התולות¹¹⁴. וכל הדברים האלו - במקום 27 שאין פותבין כתבה¹¹⁵, כמו שאמרנו.

(108) אם נתאלמנה. (109) כתובות טז, ב: "רקדו לפניה,

לכתובתה. (131) שבשניה כתב לה סכום יותר גדול מסכום הראשונה. (132) אם רוצה בכתובה המרובה אינה טורפת אלא מזמן האחרונה, ואם רוצה לטרוף מזמן שבראשונה, אין לה זכות לגבות את הסכום שבשניה. והרי כאילו אמר לה מתחילה: "אם תרצי למחול שעבוד על ראשונה - גבי כתובה שניה שהיא מרובה. ואם לא - גבי הראשונה המועטת" (שם וברש"י). אבל כשסכום שתיהן שוה, בהכרח בטלה שניה את הראשונה, שאם לא כן למה כתבה.

- 19 ל. הוציאה שתי גטין וכתבה אחת¹³³ - אין לה אלא
- 20 כתבה אחת; שהמגרש את אשתו והחזירה סתם¹³⁴
- 21 - על כתבתה הראשונה החזירה¹³⁵. הוציאה גט
- 22 וכתבה אחר מיתת הפעל¹³⁶: אם גט קודם לכתבה¹³⁷
- 23 - גובה בגט זה עקר כתבה, אם אין דרך לכתב
- 24 כתבה, וגובה כל מה שיש בכתבתה זו, שהרי זכתה
- 25 בה במיתתו; ואם כתבה קדמה את הגט¹³⁸ - אין לה
- 26 אלא כתבה אחת, שעל כתבתה הראשונה
- 27 החזירה¹³⁹.

(133) אחרי שגירשה, נשאה שנית ולא כתב לה כתובה, והיא לא גבתה משום מה כתובתה הראשונה, ואח"כ גירשה שנית, הרי בידה שני גטין וכתובה אחת. (134) ולא כתב לה כתובה חדשה, והיא לא גבתה את כתובתה הראשונה. (135) שם. (136) שגירשה וחזר ונשאה ומת. (137) שכתב לה עם נישואיו השניים. (138) שכשנשאה שנית, לא כתב לה כתובה. (139) שם ז, א.

- 28 ל. האשה נאמנת לומר 'מת בפעלי' כדי שתנשא,
- 29 כמו שיתבאר בהלכות גרושין¹⁴⁰. ומתנאי הכתבה -
- 30 שאם תנשא לאחר מותו, תטל כל מה שכתב
- 31 לה בכתבתה¹⁴¹. לפיכך, אם באה לבית דין ואמרה:
- 32 מת בפעלי, התירוני להנשא, ולא הזכירה שם כתבה
- 33 בפעול - מתירין אותה להנשא, ומשפיעין אותה¹⁴²
- 34 ונותנין לה כתבתה. באה ואמרה: מת בפעלי, תנו
- 35 לי את כתבתי - אף להנשא אין מתירין אותה;
- 36 שעל עסקי הכתבה באה, והרי זה בחזקת שלא מת,
- 37 ואין דעתה להנשא, אלא לטל כתבה מחיים
- 38 בלבד¹⁴³. באה ואמרה: מת בפעלי, התירוני להנשא
- 39 ותנו לי את כתבתי - מתירין אותה להנשא ונותנין
- 40 לה בכתבה, מפני שעקר דבריה על עסקי הנשואין
- 41 באה; אבל אם באה ואמרה: תנו לי את כתבתי
- 42 והתירוני להנשא - מתירין אותה, ואין נותנין לה
- 43 כתבה. ואם תפשה - אין מוציאין מידה¹⁴⁴.

(140) פי"ב הט"ו. (141) אע"פ שאין ממון נגבה אלא בעדות שנים, וכאן אין שום עדות בלעד, בכל זאת תיטול כתובתה, שכן כתב לה בשטר הכתובה: "אם תנשא לאחר, תטלי מה שכתוב לך" והרי הותרה להנשא (יבמות קיז). (142) שבועת האלמנה, שלא הניח אצלה כלום ולא מחלה לו כתובתה, כמבואר לעיל ה"ד. (143) שם. (144) מסופקים אנו, אם על עסקי הכתובה באה, ולפיכך

שתצא ממנו ותלך ותאכל עם אחר" (השווה לעיל פט"ו ה"). ובמה שהשיג הראב"ד: אם כן לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה? תמה המגדל עז, ואמר: "בת אברהם אבינו איך תעז פניה, והלא סימן לזרע אברהם אבינו ביישנים?!" (כמבואר ביבמות עט.). וכדעת רבינו, קיבלו גם רבותינו בעלי התוספות והרשב"א ז"ל. אלא שב'תוספות' ליבמות קטז, א העירו שאינה נאמנת אלא כשאינה תובעת כתובתה, אבל אם תבעה כתובתה - אינה נאמנת, וכמבואר בסמוך הלכה לא. ואילו לדעת רבינו, נאמנת אפילו כשתובעת כתובתה, כמבואר לפנינו. וראה שו"ע אהע"ז סי' יז ס"ב.

- 1 כז. אמר לה הפעל: כך היה, גרשתי ונתתי לה כל
- 2 הכתבה, עקר ותוספת, וכתבה לי שובר¹¹⁸, ואבד
- 3 שוברי - מתוך שכיול לומר 'לא גרשתי' ולא יתחייב
- 4 בתוספת¹¹⁹, נאמן. ומשפיעה בנקיטת הפך¹²⁰, ונותן
- 5 לה את העקר, ונשבע הוא שבועת הסת¹²¹ על
- 6 התוספת.

(118) שטר קבלה. (119) כמבואר למעלה הלכה כז. (120) על עיקר כתובתה. (121) שהרי היא תובעתו טענת ודאי והוא כופר, עליו להשבע שבועת היסט ויפטר.

- 7 כח. הוציאה גט ואין בידה שטר כתבה, אם דרך
- 8 אותו מקום שלא יכתבו כתבה - גובה עקר כתבתה
- 9 בגט שבידה¹²²; ואם דרך לכתב כתבה - אפלו עקר
- 10 אין לה עד שתוציא שטר כתבה¹²³, כמו שבארנו¹²⁴.
- 11 ונשבע הפעל שבועת הסת על טענתה, ונפטר.

(122) ואינו נאמן לומר שיניתי מנהג בני עירי וכתבתי לה (כתובות פט.). (123) שכיול לומר: אם אשלם לה עכשיו, שמא אחרי מותי תוציא כתובתה ותגבה בתורת אלמנה, לומר לא נתגרשתי ולא נפרעתי (רש"י שם). ואם יש עדים שאבדה הכתובה או נשרפה - הרי זה כמקום שאין כותבים כתובה, וגובה בגט שבידה (רמ"א אהע"ז סי' ק ס"ו). (124) לעיל הכ"א.

- 12 כט. הוציאה שתי גטין ושתי כתבות¹²⁵ - גובה שתי
- 13 כתבות¹²⁶. הוציאה שתי כתבות וגט אחד¹²⁷ - אינה
- 14 גובה אלא כתבה אחת. ואי זו מהן גובה? אם
- 15 שתיהן שוות¹²⁸ - בטלה האחרונה את הראשונה,
- 16 ואינה טורפת¹²⁹ אלא מזמן האחרונה¹³⁰; ואם היה
- 17 באחת משתיהן תוספת על חברתה¹³¹ - גובה באיזה
- 18 מהן שתירצה¹³², ותבטל השניה.

(125) שגירשה פעמיים. וזמן כתובה ראשונה קודם לזמן גט ראשון, וזמן כתובה שניה קודם לגט שני. (126) משני נישואיה (כתובות פט:). (127) וזמן שתיהן קודם לגט, הרי שלא נתגרשה אלא פעם אחת. (128) סכום שתיהן. (129) מהלקוחות שקנו נכסים מבעלה המגרש. (130) שלפיכך כתב לה כתובה שניה שתמחול לו על שעבודה של כתובה ראשונה, וכל מה שקנו הלקוחות בין זמן הכתובה הראשונה לכתובת השניה - אינו משועבד

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 **כָּאֶחָד בָּא, שֶׁבִּשְׂעָה שָׁקְנָה הָיָה מְשַׁעֲבֵד לְפָלֵי, וְאֵין**
15 **כָּאֵן דִּין קְדִימָה⁹.**

(8) בשעה שקנה הקרקע כבר היה חייב לשניהם, ונשתעבדה לשניהם כאחד. (9) כל זה כשהנכסים מספיקים לכולם, אבל אם אינם מספיקים - המלווה קודם לאשה, והיא נדחית לגמרי.

16 **ג. וְכֵן אִם הָיָה זְמַן הַתְּכַבּוּת וְהַשְׁטָרוֹת בְּלֵן יוֹם אֶחָד**
17 **אוֹ שְׂעָה אַחַת, בְּמָקוֹם שְׁפוּתֵבִין שְׁעוֹת¹⁰ - חוֹלְקִין**
18 **כָּאֶחָד, שָׂאִין שָׁם קוֹדֵם. וְלַעוֹלָם, כָּל שֶׁקָּדֵם וְזָכָה**
19 **בְּמַטְלָטְלִין כְּדִי חוּבוֹ אוֹ כְּדִי תְּכַבּוּתָהּ - אֵין מוֹצִיאִין**
20 **מִיָּדוֹ, שָׂאִין דִּין קְדִימָה בְּמַטְלָטְלִין¹¹.**

~ נקודות משיחות קודש ~

"שאיין דין קדימה במטלטלין".

יש לבאר דין זה על-פי פנימיות העניינים, שכאשר אדם מחשיב ועושה את עצמו ואת ענייניו החומריים "מטלטלין", הרי ש"אין דין קדימה במטלטלין" וממילא מתבטלת טענת היצה"ר שהוא "אקדמי" טענתי" כי אין קדימה במטלטלין.

(על-פי לקו"ש חלק ל"ב עמוד 214)

(10) כגון ירושלים, שהיו כותבים בשטרותיהם ביום פלוני בשעה פלונית. (11) שאין המטלטלין משועבדים לבעל חוב. כי אילו נשתעבדו, אין לך אדם שיקנה מטלטלים מחבירו שמא יטרפו ממנו בעלי חוב של המוכר, שהרי אין להם קול, שידעו הלקוחות להיזהר בקנייתם.

21 **ד. מִי שֶׁגִּרַשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְעָלִיו שָׁטֵר חוֹב, וְכָא בַּעַל**
22 **חוֹב וְהָאִשָּׁה לְגַבּוּת, וְהָיָה לוֹ מְעוֹת וְקָרָקַע כְּדִי הַחוֹב**
23 **וְהַתְּכַבּוּת - בַּעַל חוֹב נוֹטֵל מְעוֹת¹², וְהָאִשָּׁה נוֹטֵלָת**
24 **כְּתֻבָּתָהּ מִן הַקָּרָקַע¹³. וְאִם אֵין לוֹ אֶלָּא קָרָקַע שָׂאִין**
25 **כָּה כְּדִי לְגַבּוּת שְׁנֵיהֶם, וְלֹא הָיָה בָּהּ דִּין קְדִימָה¹⁴ -**
26 **נוֹתְנִין אוֹתוֹ לְבַעַל חוֹב. וְאִם נִשְׁאַר לְאִשָּׁה כְּלוֹם -**
27 **תָּטֵל, וְאִם לֹא - תִּדְּחָה מִפְּנֵי בַּעַל חוֹב. שֶׁהָיָה בַּעַל**
28 **חוֹב הַפְּסִיד וְהוֹצִיא מְעוֹתָיו, וְהָאִשָּׁה לֹא חֹסְרָה**
29 **דְּכָר; שִׁיתָר מִשְׁהָאִישׁ רוֹצֶה לְשָׂא, אִשָּׁה רוֹצֶה**
30 **לְהִנָּשֵׂא.**

(12) שהרי הלווה לו מעות. (13) שהרי לא נתנה לו כלום, וסמכה רק על שיעבוד הקרקע. (14) כגון שהיה זמן הכתובה והשטר חוב מיום אחד. או שנשא ולווה ואחרי כן קנה קרקע.

31 **ה. וְכֵן מִי שֶׁמָּת¹⁵ וְהִנִּיחַ אִשָּׁה וּבַעַל חוֹב וְקָרָקַע**
32 **שָׂאִין בָּהּ דִּין קְדִימָה - הָאִשָּׁה נְדָחִית מִפְּנֵי בַּעַל**
33 **חוֹב, וְהוּא גוֹבָה חוּבוֹ תַּחֲלָה.**

(15) אף על פי שבמקרה זה לא היינו צריכים לייפות את כוחו של בעל חוב, כי אין לחוש לנעילת דלת בפני לוויין, הואיל ומיתה אינה שכיחה, ולא יעלה המלווה על דעתו

הקדימה לומר: "תנו כתובתי", או על עסקי נישואין באה אלא שאינה יודעת לנסח דבריה כראוי, וכל ספק שבממון - אם תפש אין מוציאין מידו, כי שמא זכה בממונו ואין לך רשות להוציאו מידו. ואע"פ שאין נותנים לה כתובתה, מתירים אותה להנשא הואיל ומצד הדין אשה נאמנת לומר מת בעלי, מחמת "חזקה שאינה מקלקלת עצמה ותאסור עצמה על בעלה הראשון ועל השני . . . שאם הוא חי, סופו לבוא או ייודע שהוא חי" (לשון רבינו לקמן הל' גירושין פי"ב הט"ז), וכל הספק שנתעורר בדבריה אינו אלא ספק דרבנן - ולהקל (כסף-משנה). ובשו"ע (אהע"ז סי' יז, סמ"ד): "יש אומרים, בין בזו ובין בזו, אין מתירים אותה כיון שהזכירה כתובה".

יום שני כ"ב אייר ה'תשע"ח

פרק שבעה עשר

(1) ביאר בו רבינו שהקודמת לנישואין קודמת לגבות כתובתה, טענות בנכסי צאן ברזל, הניח נשים רבות ואין לו כדי כל הכתובות, ערב כתובת אשה, מכר בעלה בהסכמתה, מכירת קרקעות לצורך הכתובה, מוכרת או מוחלת כתובתה.

1 **א. מִי שֶׁהָיָה נָשׁוּי נָשִׁים רַבּוֹת וְיָמָת - כָּל שְׁנֵשׂאֵת**
2 **בְּתַחֲלָה² קוֹדֶמֶת לְטַל כְּתֻבָּתָהּ. וְאֵין אַחַת מֵהֶן נוֹטֵלָת**
3 **אֶלָּא בְּשִׁבְעָה³. וְאֵין לְאַחֲרוֹנָה אֶלָּא מֵה שְׁשִׁירָה**
4 **שְׁלִפְנִיָּה, וְגַם הִיא נִשְׁבַּעַת⁴ וְנוֹטֵלָת הַשָּׂאָר. וְכֵן אִם**
5 **הָיָה עָלָיו שָׁטֵר חוֹב: אִם הָיָה הַחוֹב קוֹדֵם - גוֹבָה**
6 **בַּעַל חוֹב תַּחֲלָה; וְאִם הַתְּכַבּוּת קְדָמָה - גוֹבָה הָאִשָּׁה**
7 **בְּתַחֲלָה⁷, וְהַנִּשְׁאָר לְבַעַל חוֹב.**

(2) שזמן כתובתה קודם לזמן כתובת השנייה. (3) אף באופן שאין יתומים שישביעון, בכל זאת נשבעת הראשונה לשנייה, כי השנייה טוענת: "השבעי לי שלא גבית משל בעלי כלום כי אולי לא יישאר לי ממה לגבות כתובתי", וכן השנייה לשלישית והשלישית לרביעית מאותו הטעם, שמא לא יישאר למאוחרת ממה לגבות כתובתה. (4) האחרונה. (5) כי שמא תימצא שדה אחת מאלו השדות, שגבו שלוש הנשים הראשונות - שאינה שלו (של הבעל) כי גזלה, וסוף שיבואו הבעלים ויטלוה ממנה, ואף על פי שתחזור ותוציא מידי האחרונה את השדה שגבתה, שהרי בעל חוב מאוחר שקדם מוציאם מידו - יכולה היא לטעון כי זאת האחרונה כבר קבלה כתובתה ויודעת היא כי סוף סוף יטלו ממנה שדה זו ולא תשים עין על השדה לעבודה ולשמרה כראוי ותיפסד, ולכן תשבע שלא קבלה עוד את כתובתה. (6) שנשא אשה וכתב לה כתובה ואחרי כן לווה. (7) כי שעבודה על הקרקע קדם לשעבוד בעל חוב.

8 **ב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיָתָה הַקָּרָקַע שְׂפָאו**
9 **לְגַבּוּת מִמֶּנָּה קְנוּיָה לוֹ בְּשַׁעַת נִשְׁוֹאִים וּבְשַׁעַת שְׁלֹחַ**
10 **הוּא; שֶׁהָיָה נוֹתֵן, שְׁכָל הַקוֹדֵם בְּשָׁטֵר תַּחֲלָה זָכָה**
11 **תַּחֲלָה. אֲבָל אִם נִשָּׂא נָשִׁים זו אַחֵר זו וְלֹוָה, בֵּין**
12 **קָדֵם נִשְׁוֹאִין בֵּין אַחֵר נִשְׁוֹאִין, וְאַחֵר שְׁנֵשׂא וְלֹוָה**
13 **קָנָה קָרָקַע - בְּלֵן חוֹלְקִין כָּאֶחָד; שֶׁשְׁעִבּוֹר בְּלֵן**

המאה בשנה בין ראשונה ושניה. נמצא ביד
הראשונה מאתם וחמשים, וכן ביד השניה, ונמצא
ביד השלישית מאתם, וביד הרביעית מאה. ועל
דרך זו חולקות לעולם, אפלו הן מאה.

(21) כי נישאו כולן ביום אחד וזמן כתובותיהן שווה. או
שלא נשאו אלא מטלטלין שאין בהם דין קדימה.
(22) בעלת הכתובה הפחותה. (23) שכל הכסף משועבד
לבעלת המאה כדרך שמשועבד לשאר חברותיה. (24) אם
הניח פחות מארבע מאות וזו. (25) שלזכות כל אחת
משלושתן מגיע סכום של לא פחות ממאה וזו. (26) יחד
עם המאה שלקחה בחלוקה הראשונה.

ט. הערב לאשה בכתבתה²⁷ - אף-על-פי שקנו
מיד²⁸, אינו חיב לשלם; שמצוה עשה²⁹, והרי לא
חסרה כלום³⁰. ואם ערב של כתבת בנו הוא, וקנו
מידו - חיב לשלם; שהאב בגלל בנו משעבד עצמו
וגומר ומקנה³¹. וקבלן של כתבה - חיב לשלם,
אף-על-פי שלא קנו מידו. ואי זה הוא קבלן? זה
שאמר לאשה: הנשאי לזה, ואני נותן³² כתבה זו.
אבל אם אמר לה: הריני ערב כתבה זו, אני פורע
כתבה זו, אני חיב כה, וכיצא כזה - פטור, אלא
אם פן יהיה אביו. המקדש את אשתו - ידידנה
הנאה³³ ואחר כך תפרע כתבתה מן הקבלן או
מאביו, אם היה ערב; שמא יחזירנה, ונמצאו עושין
קנוינא³⁴ על נכסיו של זה.

(27) שאמר לאשה: "הנשאי לפלוני ואני ערב בעד תשלומי
כתובתך אם בעלך לא ישלם לך". (28) קבלו קניין על
התחייבותו. (29) אין דעתו לפרוע ערבותו אבל מתכוון
לזווגן שעל ידי ערבותו מתרצין. (30) שלא הוציאה
משלה. ואמנם, אם ערב לנדוניה שהכניסה לבעלה, הרי הוא
חייב כשאר ערב. (31) לחיבת חיתוני בנו גמר בליבו
ומקנה עצמו לעמוד בהתחייבותו. (32) לא "ואני ערב"
אלא "ואני נותן" ועדיף קבלן מערב, כי בקבלן - מאיזה
שירצה יפרע תחילה, ואילו ב"ערב" לא יתבע את הערב
תחילה, אלא כשתבע את הלווה ולא נפרע חוזר אצל הערב
ונפרע ממנו. שקבלנות, משמעותה שהמלווה עשה שליחותו
של הקבלן ולפיכך יכול הוא לתבעו תחילה. (33) על דעת
רבים, שאין הפרה מועילה לנדר כזה. (34) הערמה, שלא
התכוונה להתגרש אלא להוציא את הכתובה מידי הקבלן.
אבל כשנדר הבעל הנאה מאשתו לא יחזירנה עולמית.

י. וכן המקדש נכסיו³⁵ וגרש את אשתו - ידידנה
הנאה ואחר כך תפרע מן הפודה מיד ההקדש³⁶;
שמא יעשו קנוינא על ההקדש. אבל המקדש את
אשתו ובאה לטרף מן הלקוחות - אין מחיבין אותו
להדידה, אלא נשבעת וטורפת. ואם רצתה, תחזר
לבעלה. שכתב ידעו הלקוחות שיש עליו כתבת
אשה, והם הפסידו על עצמם שלקחו נכסים שתחת
שעבדה.

שמה ימות הלווה ואשתו תחלוך עימו בנכסים - משמיענו
רבינו שגם בזה נדחית האלמנה, הואיל והפסיד כנ"ל.

ו. וכיין שתקנו הגאונים, שתגבה האשה ובעל חוב
מן המטלטלין¹⁶, והדבר ידוע שאין דין קדימה
במטלטלין, אם לא הניח מטלטלין כדי לתן
לשניהם - נותנין לבעל חוב כל חובו תחלה¹⁷; ואם
נשאר לאשה מה שתטל בכתבתה - תטל, ואם לאו
- תדחה¹⁸.

(16) של היתומים. (17) כי הוא הפסיד והוציא מעותיו.
(18) וכתב הטור: אם כתב לה בעלה בכתובתה "אחריות
כתובה זו . . . ממקרקעי ואגבן ממטלטלין" שהקנה לה
מטלטלין אגב קרקע - כשם שהשעבדו חל על הקרקע כך
חל הוא על המטלטלין, אזי יהיה גם במטלטלין דין קדימה.
ואם הכתובה קודמת לחוב תגבה הכתובה והחוב יידחה.

ז. היו פתובין בכתבתה נכסי צאן ברזל, וטענה
שאבדו או שלקחם הפעל¹⁹ - הרי היא בנכסי צאן
ברזל שלה כשאר בעלי חובות, ונשבעת שלא לקחה
אותן ולא נתנה ולא מחלה, וחולקת עם בעלי
חובות²⁰.

(19) לעצמו. (20) שנכסי צאן ברזל אינם ככתובה, אלא
כחוב אחר, שהרי הפסידה מעותיה.

ח. מי שמת או גרש, ויש לו נשים רבות, ואין שם
דין קדימה²¹, ואין לו כדי כל הכתבות - פיצד הן
חולקות? רואים: אם פשיחלק הממון על מנן
הנשים, יגיע לפחותה שבהן²² כדי כתבתה או פחות
- חולקות בשוה²³; ואם היה הממון יותר על זה -
חולקים ממנו כדי שיגיע לפחותה שבהן כשעור
כתבתה, וחוזרות וחולקות את המותר בין הנותרות
על דרך הראשון. פיצד? מי שהיה נשוי ארבע
נשים, כתבתה של ראשונה ארבע מאות, ושל שניה
שלש מאות, ושל שלישית מאתים, ושל רביעית
מאה, נמצא הפל אלה, וגרש פלן או מת: אם הניח
ארבע מאות או פחות - חולקות בשוה, וכל אחת
נוטלת מאה או פחות²⁴. הניח שמונה מאות - אם
תחלק בין פלן בשוה, נמצאת הרביעית נוטלת
מאתים, והרי אין בכתבתה אלא מאה. אלא פיצד
עושין? לוקחין ארבע מאות וזו וחולקין אותן
ביניהן בשוה מאה מאה²⁵, נמצאת הרביעית נוטלה
כדי כתבתה והלכה לה. נשאר כאן ארבע מאות וזו
ושלש נשים, שביד כל אחת משלשתן מאה וזו. אם
תחלק הארבע מאות בין שלשתן בשוה, נמצא
השלישית נוטלת מאתים ושלשים ושלש ושלש,
והרי אין בכתבתה אלא מאתים. לפיכך לוקחין
מארבע המאות שלש מאות, וחולקין בין שלשתן
בשוה, שנמצאת השלישית שנוטלה מאתים שלה²⁶
והלכה לה. נשאר כאן מאה ושתי נשים. חולקין את

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(45) וקדמו נישואי הראשונה לשנייה. (46) כגון שקנו ממנה תחילה ואחרי כן מכר הבעל כמבואר לעיל. (47) סביב, שוב ושוב, באותו אופן. חלילה - מגזרת חול (משורש זה "מחול") ועניינו היקף וסיבוב.

יג. אֶלְמָנָה, בֵּין מִן הַנְּשׂוּאִין בֵּין מִן הָאֲרוּסִין, נִשְׁבַּעַת⁴⁸ וּמוֹכֶרֶת מִקְרָקָע. בְּעֵלָה וְנִפְרַעַת כְּתֻבָּתָהּ בֵּין בֵּית דִּין מִמְּחִין בֵּין בֵּית דִּין שְׂאִינָן מִמְּחִין⁴⁹. וְהוּא, שֶׁהָיָה הַשְּׁלִשָּׁה הָאֲנָשִׁים נֶאֱמָנִין וְיִוָּדְעִין בְּשׂוּמַת הַקְרָקָע. וְאַחֲרֵית הַמֶּכֶר עַל נִכְסֵי יְתוּמִים⁵⁰. אֲבָל הַגְּרוּשָׁה לֹא תִמְכֹּר אֶלָּא בֵּית דִּין מִמְּחִין⁵¹. וְכָל הַמוֹכֶרֶת בֵּית דִּין - לֹא תִמְכֹּר אֶלָּא בְּהִכְרָזָה⁵². וּבִהְלָכֹת הַלְוָאָה⁵³ יִתְבָּאֵר מִשְׁפָּט מְכִירַת בֵּית דִּין הֵיאָךְ הִיא. אֲבָל הַמוֹכֶרֶת שְׁלֹא בֵּית דִּין - אֵינָה צְרִיכָה הַכְרָזָה⁵⁴. וְאַף-עַל-פִּי-כֵן צְרִיךְ שְׁלִשָּׁה שָׂהִים⁵⁵ נֶאֱמָנִים וְיִוָּדְעִים בְּשׂוּמָא.

(48) שלא הניח לה בעלה כלום לכתובתה. (49) שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין ואם בכתובה אמרו כן קל וחומר בנכסי צאן ברזל שהביאה מבית אביה. (50) אם נמצאת השדה גזולה וטרפה הנגזל מהלוקח, חוזר הלוקח על היתומים יורשי בעלה שהאלמנה הייתה שליח היתומים. (51) כי לא אכפת לו לאדם אם תתבזה גרושתו בבית דין. (52) שמכריזים על שדה זו העומדת למכירה, בכמה היא שומה, ומפני מה רוצים למכרה. (53) פרק יב, הלכה ח'. ושם הלכה י' מבואר: "בית דין שמכר שלא בהכרזה נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחוזר ומוכר בהכרזה". (54) כי אם טעה בית דין בפחות משישית המקח - המקח קיים לפיכך צריך הכרזה לדקדק בשומה ובמכירה, אבל כאשר אלמנה מוכרת שלא בבית דין אפילו מכרה שווה מנה ודינר, במנה - מכרה בטל, ואין היתומים מפסידים על ידה.

יד. אֶלְמָנָה שֶׁמְכָרָה קְרָקָע בְּכֻתְבָּתָהּ⁵⁵ בֵּינָה לְבֵין עֲצָמָהּ⁵⁶, אִם מְכָרָה שָׂוֶה בְּשָׁוֶה⁵⁷ - מְכָרָה קַיָּם, וְנִשְׁבַּעַת שְׁבוּעַת אֶלְמָנָה אַחֵר שֶׁמְכָרָה. וְהוּא, שֶׁמְכָרָה לְאַחֵר; אֲבָל אִם שָׂמָה לְעֲצָמָהּ⁵⁸ - לֹא עֲשֵׂתָה כָּלֹם, וְאַפְּלוּ הַכְרִיזָהּ⁵⁹.

(55) לצורך גביית כתובתה. (56) שלא נכחו אפילו שלושה הדיוטות האמורים בהלכה הקודמת. (57) שלא טעתה במכירה. (58) לקחת שדה היתומים לעצמה בשומת כתובתה. (59) על מכירה פומבית ולא טעתה בשומתה, בכל זאת אם רצו היתומים להגבותה מעות לאחר זמן חוזרים ונוטלים השדה ממנה. והטעם, מפרש הרשב"א, כי לא נעשתה אלא שליח למכור לאחרים, וכל שליח שנתמנה למכור לאחרים אינו יכול לזכות ולקנות באותו מכר, שאין המכר אלא הוצאת דבר מרשות זו לרשות אחרת, ולגבי השליח אין כאן הוצאה מרשות, כי הוא עומד במקום הבעלים, ו"אין אדם מקנה לעצמו".

טו. הֵיטָה כְּתֻבָּתָהּ מְאֵתִים, וּמְכָרָה שָׂוֶה מֵאָה בְּמֵאֵתִים, או שָׂוֶה מְאֵתִים בְּמֵאָה - נִתְקַבְּלָה כְּתֻבָּתָהּ

(35) לתיקון בדיק הבית. (36) אין היא גובה מההקדש עצמו שהלכה היא "הקדש מפיקע השעבוד שקדם, אלא כאשר ימכור גזבר ההקדש קרקע זו ותצא לחולין יש לאשה לגבות מן הפודה שהרי שעבודה עומד על קרקע זו.

יא. הַבַּעַל שֶׁמְכֹר נִכְסָיו³⁷, וְאַחֵר כֶּף כְּתֻבָּה אֲשֶׁתוֹ לְלוֹקָח: דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי עִמָּךְ, וְהַסְפִּיקָה לְמַעֲשָׂיו³⁸ - אָף-עַל-פִּי שֶׁקָּנוּ מִמֶּנָּה³⁹, הָרִי זֶה טוֹרְפָתָהּ⁴⁰; שְׁלֹא כְּתֻבָּה לֹא אֶלָּא שְׁלֹא תִהְיֶה בֵּינָה לְבֵין בְּעֵלָה קִטְטָה, וַיֵּשׁ לָהּ לֹמֶר: נַחַת רוּחַ עֲשִׂיתִי לְבַעְלִי⁴¹. אֲבָל אִם קָנוּ מִיָּד הָאִשָּׁה תַּחֲלָה שְׂאִין לָהּ שְׁעָבוֹד עַל מְקוֹם זֶה, וְאַחֵר כֶּף מְכֹר אוֹתוֹ הַבַּעַל - אֵינָה טוֹרְפָתָהּ אוֹתוֹ⁴². וְכֵן אִם מְכֹר הַבַּעַל, וְאַמֵּר לְאִשְׁתּוֹ לְכָתֹב לְלוֹקָח: דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי עִמָּךְ, וְלֹא כְּתֻבָּה וְלֹא הַסְפִּיקָה לְמַעֲשָׂיו, וְנִפְסַד הַמֶּכֶר⁴³, וְחִזֹּר הַבַּעַל וּמְכֹר לְאִישׁ אַחֵר, בֵּין אוֹתָהּ שָׂדָה בֵּין שָׂדָה אַחֲרָת, וְאַחֵר שֶׁמְכֹר הַבַּעַל הַסְפִּיקָה לְמַעֲשָׂיו, וְקָנוּ מִיָּדָה שְׂאִין לָהּ שְׁעָבוֹד עַל שָׂדָה זֶה - אֵינָה יְכוּלָה לְטָרֵף; שְׂאֵינָה יְכוּלָה לֹמֶר 'נַחַת רוּחַ עֲשִׂיתִי לְבַעְלִי', שֶׁהָרִי בְּרֵאשׁוֹנָה, כְּשֶׁלֹּא רָצָתָה, לֹא הִלְכָה בְּרִצּוֹן בְּעֵלָהּ⁴⁴.

(37) המשועבדים לכתובתה "שאפילו כתובתה נגה ויש לו קרקע באלפים והובים הכול תחת שעבוד הכתובה". (38) למעשה המכירה. (39) קבלו קניין ממנה על כתיבתה זו. (40) לכשתתגרש או תתאלמן ולא יהיו לבעלה נכסים בני חורין הרי זו גובה כתובתה מהנכסים המכורים. (41) אבל עד בוא שעת גביית המכירה קיימת. ויש נכסים שמכירתם בטלה לאלתר והם: "קרקע שהכניסה לו אשתו בכתובתה, קרקע שהכניס לה (בכתובה) שום משלו, קרקע שייחד לה (לגבות) בכתובתה, אף על פי שקנו מיד האשה אחר שקיימה מעשיו, כל מה שעשה בטל מפני שהיא אומרת: נחת רוח עשיתי לבעלי". (42) שאינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי שהרי קנו מידה קודם שבעלה מכר. (43) נתבטל המכר בגלל סירובה לכתוב. (44) ואין אומרים הואיל ונפסד המכר בראשונה, ודאי התקוטט עמה בעלה על כך והוכרחה להודות לו במכירתו השנייה, והרי זו אנוסה, אלא מתוך שהסכימה בשנייה, המכירה קיימת.

יב. מִי שֶׁהָיָה לוֹ שְׁתֵּי נָשִׁים⁴⁵, וּמְכֹר אֶת שְׂדָהּ, וְקָנוּ מִיָּד הָרֵאשׁוֹנָה שְׂאִין לָהּ שְׁעָבוֹד עַל שְׂדָה זֶה וְאֵינָה טוֹרְפָתָהּ אוֹתוֹ מִן הַלוֹקָח, וְהִיא הַקָּנָן הַמּוֹעִיל⁴⁶. שְׂאֵינָה יְכוּלָה לְטַעַן בּו 'נַחַת רוּחַ עֲשִׂיתִי לְבַעְלִי', וְאַחֵר כֶּף מֵת הַבַּעַל או גֵּרֶשׁ שִׁתְּהֵן - הַשְּׂנִיָּה מוֹצִיאָה מִיָּד הַלוֹקָח, שֶׁהָרִי לֹא קָנוּ מִיָּדָה לְלוֹקָח, וְהָרֵאשׁוֹנָה מוֹצִיאָה מִיָּד הַשְּׂנִיָּה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא קִדְמָה, וְלֹא הִסִּירָה שְׁעָבוֹדָה אֶלָּא מֵעַל הַלוֹקָח. וּכְשֶׁתַּחֲזֹר הַשְּׂדָה לְרֵאשׁוֹנָה, חֹזֵר הַלוֹקָח וּמוֹצִיאָה מִיָּדָה, שֶׁהָרִי קָנוּ לוֹ. וְחוֹזְרוֹת חֲלִילָה⁴⁷, עַד שֶׁיַּעֲשֹׂו פְּשָׁרָה בֵּינֵיהֶן.

70) כלומר כל כתובתה. (71) שאם ימות או יגרשנה לא תגבה כתובתה. (72) כגון רפואתה ופדינה ושאר התנאים המנויים לעיל. וכשתאלמן אבדה מזונותיה כיוון שמכרה כל כתובתה. (73) כשימות. (74) "שיהיו הבנים הזכרים יורשים כתובת אמם ונדונייתה שהכניסה בתורת נכסי צאן ברזל, ואחרי כן חולקים שאר הירושה עם אחיהם (בני נשים אחרות) בשווה". (75) ונראה מדברי רבינו שאפילו בחייו אינה ניוזנת ממנו. (76) קבלת קניין הדרושה בכמירה או במתנה. (77) אלא אם היא מודה - מחילתה מחילה, "כי לא הצריכה התורה עדים בידי ממונות אלא לכופר". (78) "יש דברים הרבה שאינם צריכים קניין ואין לקניין טעם בהם, כגון המשחרר את עבדו והמגרש את אשתו. . . או המוחל לחברו חוב או פיקדון שש לו בידו. . . נהגו רוב המקומות להקנות למקצת אלו הדברים. . . קניין זה אינו מועיל כלום אלא להודיע שאינו אומר דברים אלו כמשחק ומתהלל, אלא שגמר בליבו ואחרי כן אמר, לפיכך אם אמר בלב שלם אני אמרתי וגמרתי לעשות דבר זה אינו צריך דבר אחר כלל". (79) ואין המוחלת יכולה לטעון: "נחת רוח עשיתי לבעלי שמחלתי לו כתובתי", שהרי כל הנשים יש להן כתובה ואין כאן איבה אם לא תמחול לו, ואדרבה היא יכולה לומר לו: "ענינך נתת בגירושין שאתה מבקש ממני שאמחול לך כתובתי". (80) ש"ש הן שהוא כלאו ויש לאו שהוא כהן", שאם אמר "הן" בלשון תמיהה, הרי זה לאו.

יום שלישי כ"ג אייר ה'תשע"ח

פרק שמונה עשר

(1) ביאר בו רבינו זכויות האלמנה כלפי היורשים וזכויותיהם אצלה, מתה ולא נשבעה, דיני תפיסה, אלמנה שנפלה לפני היבם ממי ניוזנת, ייחד קרקע במזונותיה, אלמנה שבאה לבית דין לתבוע מזונות, מעשה ידיה, עניה או עשירה ששהו זמן ולא תבעו מזונות, אלמנה שתבעה מזונות מהיורשים.

- 29 א. אלמנה נזונת מנכסי יורשין² כל זמן אלמנותה³
- 30 עד שתטל כתבתה⁴. ומשתתבע כתבתה בבית דין,
- 31 אין לה מזונות⁵. וכן אם מכרה כתבתה⁶ פלה, או
- 32 משכנה כתבתה, או עשתה כתבתה⁷ אפותיקי⁸
- 33 לאחר, והוא שתאמר לו: פה תגבה חובך⁹ - בין
- 34 שעשתה דברים אלו בבית דין ממחין בין שלא בבית
- 35 דין, בין שעשתה בחיי בעלה בין שעשתה לאחר
- 36 מיתת בעלה - אין לה מזונות מן היורשים¹⁰. אבל
- 37 אם מכרה מקצתה - יש לה מזונות¹¹. ומשתתארס
- 38 האלמנה אבדה מזונותיה¹².

(2) שירשו מבעלה. (3) שכן התחייב לה בכתובתה, כמבואר לעיל פ"ב ה"ב. ותנאי בית-דין הוא שאע"פ שלא נכתב בכתובה, הרי זה כאילו נכתב (כתובות נב:). (4) אבל אין היורשים יכולים לפרוע לה כתובתה ולסלקה מן המזונות (שם נד:). (5) שגילתה דעתה שרוצה להינשא, והוא לא כתב לה אלא: "את תהי יושבת בביתי ותתני מנכסי כל ימי משך אלמנותיך" שהיא אלמנה בשביל כבודו (רש"י גיטין

1 ואין לה פלוס⁶⁰, ובכר ששבע שבועת אלמנה.
2 היתה כתבתה מאה, ומכרה שנה מאה ודינר במאה
3 - מכרה בטל⁶¹, ואפלו אמרה: אני אחזיר את הדינר
4 ליורשים.

(60) כי היתומים אומרים לה: "את הפסדת לעצמך", ואין אומרים ייבטל המכר, כי אין דין אונאה לקרקעות. וכשמכרה שווה מאה במאתיים, אינה יכולה לומר אני הרווחתי והריווח שלי, כי הלכה היא: השולח שליח לשוק לסחורה ולקח בזול, הכול לבעל המעות - בדבר שאין לו קצבה, כמו קרקע הנמכרת באומדן, זה בפחות וזה ביוקר. (61) שאותו דינר אין לה רשות למכור, נמצא שכל המכר טעות, שהרי בבת אחת היה.

5 טז. היתה כתבתה ארבע מאות זוז, ומכרה לזה
6 במנה ולזה במנה שנה בשנה, ולאחרון שנה מאה
7 ודינר במאה - של אחרון בטל, ושל כלם קיים⁶².

(62) ואם מכרה לראשון שווה מאה ודינר במאה אין המכר בטל, אלא ההפסד על חשבונה.

8 יז. יש⁶³ לאשה למכר כתבתה⁶⁴ או לתנה במתנה.
9 אם מת הבעל או גרשה - יבוא הלה ויטל⁶⁵; ואם
10 מתה היא בחיי בעלה⁶⁶ או קדם שנשבעה⁶⁷ - אין
11 לו פלוס⁶⁸.

(63) יכולה, רשאת. (64) העיקר והתוספת. (65) הלוקח יטול את הראוי להינתן לאשה בתור אלמנה או גרושה. (66) לא באה לידי גוביינא שהרי לא ניתנה כתובה ליגבות מחיים. (67) שאין לה כלום עד שתישבע, ואין אדם מוריש שבועה ליורשיו. (68) והפסיד מעותיו. ולפיכך נותן הלוקח בעד מכר זה דבר מועט.

12 יח. הרי שמכרה מקצת כתבתה, או משכנה מקצת
13 כתבתה, או נתנה לאחר מקצת כתבתה - מוכרת
14 מקרקע בעלה⁶⁹ ותגבה השאר בין בבית דין ממחין
15 בין בשלשה נאמנים. ומוכרת לכתבתה אפלו פעמים
16 רבות בין בבית דין בין בשלשה נאמנים ויורעים
17 שומת הקרקע.

(69) מוכרת קרקע לגבוי כתובתה.

18 יט. המוכרת כתבתה⁷⁰, בין לאחרים בין לבעלה⁷¹,
19 לא אבדה שאר תנאי כתבה⁷². ואם היה לה בן זכר
20 - יורש כנגד הכתבה הזאת שנמכרה מנכסי אביו⁷³
21 יותר על חלקו, פדין תנאי זה⁷⁴. אבל המוחלת
22 כתבתה לבעלה - אבדה כל תנאי כתבתה, ואפלו
23 מזונות אין לה עליה⁷⁵. ומוחלת כתבתה אינה צריכה
24 קנין⁷⁶ ולא עדים⁷⁷; פשאר כל המוחלים, שאינן
25 צריכין לא עדים ולא קנין, אלא בדברים בלבד⁷⁸.
26 והוא, שיהיו דברים שהדעת סומכת עליהן⁷⁹, ולא
27 יהיו דברי שחוק והתול או דברי תמיהה⁸⁰, אלא פדעת
28 נכונה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 12 וּכְסוּתָהּ - לְפִי כְבוֹדָהּ²². וְאִם הָיָה כְבוֹד הַפֶּעַל גָּדוֹל
13 מִכְבוֹדָהּ - נִתְּנִין לָהּ לְפִי כְבוֹדוֹ; מִפְּנֵי שְׁעוּלָה עִמּוֹ,
14 וְאִינָהּ יוֹרֶדֶת אֶפְלוֹ לְאַחַר מִיתָהּ²³.

(20) שגר בדירה שכורה. (21) שוכרים לה ("ירושלמי" כתובות פ"ד, ה"ג). והטעם שאין מתקנים לה המדור שנפל, וגם מעכבים עליה מלבנותו, כי אם תדור בבית הראשון, לעולם לא תצא ממנו. אבל כששוכרים לה בית אפילו לפי כבודה, שמא לא יהיה נוח לה ותצא לבית אביה (רש"ל, הובא בט"ז אהע"ז סי' צד). (22) כשם שהיתה גרה וניזונת ובעלה במדינת הים ("ירושלמי" כתובות פ"ב, ה"ג). (23) כתובות מח, א.

- 15 ד. בְּרֶפֶת הַבֵּית מִרְפָּה. פִּיצֵד? תִּמְשָׁה שְׁהִיָּה מְזוֹנוֹת
16 כָּל אֶחָד מֵהֶן קֵב²⁴ בְּשִׂיאָכֵל לְבָדוֹ, אִם הָיוּ תִּמְשָׁתָן
17 בְּבֵית אֶחָד וְאוֹכְלִין בְּעָרוֹב - מִסְפִּיק לָהֶן אֲרֻבַּע
18 קִבִּין. וְהָיוּ הָדִין לְשָׂאֵר צָרְכֵי הַבֵּית. לְפִיכָּה, אֲלֻמָּנָה
19 שְׂאֻמָּרָה: אֵינֶנִּי זֹה מִבֵּית אָבִי, פִּסְקוֹ לִי מְזוֹנוֹת וְתָנוּ
20 לִי שֵׁם - יְכוּלִין הַיּוֹרְשִׁין לִזְמַר לָהּ: אִם אֵת אֲצֻלָּנוּ
21 - יֵשׁ לָךְ מְזוֹנוֹת, וְאִם לֹא - אֵין אָנוּ נִתְּנִים לָךְ
22 אֲלֹא כְּפִי בְּרֶפֶת הַבֵּית. וְאִם הָיְתָה טוֹעֵנָת: מִפְּנֵי
23 שְׁהִיא יִלְדָּה²⁵ וְהֵם יִלְדִּים - נִתְּנִין לָהּ מְזוֹנוֹת
24 הַמְּסִפִּיקִין לָהּ לְבָדָהּ וְהִיא בְּבֵית אָבִיהָ²⁶. וּמִזֶּמֶר
25 מְזוֹנוֹת הָאֲלֻמָּנָה וּמִזֶּמֶר הַכֶּסֶת - לַיּוֹרְשִׁין²⁷.

(24) מדת היבש, והוא ששית הסאה, ונוצר במלכים ב' ו, כה. (25) צעירה. ושמא יצא עליה שם רע, אם תדור עמהם. (26) כתובות קג, א. (27) שם סה, ב. והראב"ד חולק.

- 26 ה. אֲלֻמָּנָה שִׁחְלָתָה: אִם צָרִיכָה לְרִפּוּאָה שְׂאִין לָהּ
27 קֶצֶבָה²⁸ - הָרִי זֶה מִמְּזוֹנוֹתָ²⁹ וַיּוֹרְשִׁין חֲבִיבִין בָּהּ; וְאִם
28 הִיא צָרִיכָה לְרִפּוּאָה שְׂאִין לָהּ קֶצֶבָה - הָרִי זֶה
29 מִתְּרַפָּאָה מִכְּתֻבָּתָהּ³⁰. נִשְׁבִּית - אֵין הַיּוֹרְשִׁין חֲבִיבִין
30 לְפִדּוּתָהּ³¹. אֶפְלוֹ הָיְתָה יְכַמָּה³², וְאֶפְלוֹ נִשְׁבִּית בְּחָיִי
31 בְּעֵלָה וּמָתָה וְהִיא בְּשִׁבְיָה - אֵין חֲבִיבִין לְפִדּוּתָהּ
32 מִנְּכֶסֶד³³; אֲלֹא נִפְדִּית מִשָּׁל עֲצָמָה, אוֹ תִטֵּל כְּתֻבָּתָהּ
33 וְתַפְּדָהּ עֲצָמָה.

(28) שהיא חולה תדיר, וזקוקה תמיד לטיפול רפואי. (29) שגם להן אין קצבה. (30) כתובות נב, ב. וכתב הרא"ש (שם): רפואה שיש לה קצבה דומה לפדיונה הבא בבת אחת, וכשם שהיורשים פטורים מלפדותה, כך הם פטורים מרפואתה. וראה לעיל פ"ד, ה"ז. (31) כתובות נב, א: "שאין אני קורא בה ואחזיק לי לאשה". (32) הזקוקה לאחר מן האחים שייבמו אותה לאשה - בכל זאת אינם חייבים לפדותה כל זמן שלא ייבמו אותה. וזהו לפי נוסחאות מדויקות בגמרא כתובות שם (הרמב"ן בספר ה'מלחמות' יבמות פ"ד, ד"ה ועוד מתניתין), וכן הוא ברי"ף שם. (33) כתובות, שם. ולפי שאין חייבים לפדותה, אינם אוכלים פירות נכסיה. שלא תיקנו "פירותיה אלא משום פדיונה". ראה לעיל פ"ב, ה"ד. ובסמוך ה"ח.

- 34 ו. מִתָּהּ הָאֲלֻמָּנָה³⁴ - יוֹרְשֵׁי הַפֶּעַל חֲבִיבִין בְּכְבוֹדָתָהּ³⁵.

(לה.). (6) העיקר והתוספת, ראה לקמן הכ"ח. (7) קרקע המיוחדת לכתובתה (רש"י כתובות נד.). (8) מילה יוונית: היפותיקו, משכנתא, שעבוד קרקע או בנין - שאמרה לבעל-חובה: "לא יהא לך פרעון אלא מזה". ובפירוש רש"י (בבא-קמא יא:): "אפותיקי - אפה תהא קאי". (9) כתובות נד, א. שבכל אלה הרי היא כאילו גבתה כתובתה, וכל שגבתה הסתלקה מבית בעלה ואין לה מזונות (ר"ן כתובות פ"א). (10) אבל בחיי בעלה יש לה מזונות, שהרי חיוב מזונות הוא מן התורה (למעלה פ"ב ה"ב). ומוחלת שזולתה בכתובתה - אין לה מזונות אף בחיי בעלה (למעלה פ"ז ה"ט והערה פג). וראה 'בית שמואל' סי' צג סקי"ח. (11) כתובות צז, ב: "ואם רצו היורשים, פורעים לה מותר כתובתה ומסלקים אותה. . . שאם לא כן כל אשה תמכור כתובתה עד תשלום דינר ותתפרנס כל ימיה בחסכון הדינר" (הרא"ש שם, וכן באהע"ז סי' צג ס"י). (12) כיון שנתארסה, "אשת איש" היא, ופסקה מלהיות אלמנה, והוא לא כתב לה אלא: "כל ימי משך אלמנותיך" (מגיד-משנה). וכתב ה'בית יוסף' אהע"ז סי' צג, שהוא-הדין אם רק נשתדכה, "אבל ששידכה עצמה לאחר, הפקיעה מעליה כבוד בעלה הראשון, ואיך יתכן שתהא ניוזנית מנכסיו, ד"ימי אלמנותיך" משמע כל זמן ששם בעלה הראשון נקרא עליה, שאומרים "זו אלמנתו של פלוני", ומשנשתדכה נקראת "משודכת של פלוני". וכיוצא בזה אמרו (כתובות נד.): תבעוה להנשא ולא נתפיסה יש לה מזונות, כיצד? אמרה: "מחמת פלוני בעלי (מתעכבת מלהנשא) - יש לה מזונות. מחמת בני אדם שאינם מהוגנים לי - אין לה מזונות", כי אין זה מחמת כבוד בעלה אלא שלא היה תובעה הגון לה. ואין אני קורא בה "משך אלמנותיך" (רש"י שם).

- 1 ב. כֶּשֶׁם שְׁנִיזֻנָתָ אַחַר מוֹתוֹ מִנְּכֶסֶדוֹ, כֶּן נִתְּנִין לָהּ
2 כֶּסֶת וְכָלִי תְּשֻׁמִּישׁ, וּמְדוֹר (או יוֹשֶׁבֶת בְּמְדוֹר¹³)
3 שְׁהִיָּתָה בּוֹ בְּחָיִי בְּעֵלָה, וּמִשְׁתַּמְּשֶׁת בְּכָרִים וּכְסוּתוֹת
4 בְּעֵבָדִים וּבְשִׁפְחוֹת שְׁנִשְׁתַּמְּשָׁה בָּהֶן בְּחָיִי בְּעֵלָה¹⁴.
5 נִפְלַ הַמְדוֹר - אֵין הַיּוֹרְשִׁין חֲבִיבִין לְבָנוֹתָ¹⁵. וְאִם
6 אֲמָרָה: הִנִּיחוּ לִי וְאֲנִי אֲבָנֶנּוּ מִשָּׁלִי - אֵין שׁוֹמְעִין
7 לָהּ¹⁶. וְכֵן לֹא תִחַזַּק בְּדִקְוָה¹⁷ וְלֹא תִטָּח אוֹתוֹ¹⁸, אֲלֹא
8 תֵּשֵׁב בּוֹ כְּמָה שֶׁהוּא אוֹ תִצָּא. וַיּוֹרְשִׁין שְׁמֹכְרוֹ מְדוֹר
9 אֲלֻמָּנָה - לֹא עֲשׂוּ וְלֹא כָלוּם¹⁹.

(13) בדפוסים קדומים, אין תיבות אלו מוקפות. ובכת"י התימנים הנוסח: "ומדור, יושבת במדור וכו'". (14) כתובות קג, א. ושם הוסיפו: בכלי כסף וכלי זהב כדרך שמשתמשת בחיי בעלה. (15) אלא שוכרים לה מדור לפי כבודה, כדלהלן הלכה ג. (16) שמכין שנפל, נסתלקה זכותה ממנו (כתובות, שם). (17) תחזק סדקו ובקיעו. מלשון הכתוב (מלכים ב' יב, ו): "והם יחזקו את בדק הבית". (18) תטוחנו בטיח של טיט וסיד וכדומה. (19) שהמדור משועבד לאלמנה עוד מחיי בעלה (כתובות, שם) שהרי ישבה בו לפני מותו.

- 10 ג. נִפְלַ הַבֵּית אוֹ שֶׁלֹא הָיָה לְבַעֲלָהּ בֵּית אֲלֹא בְּשֹׁכְרָה²⁰
11 - נִתְּנִין לָהּ²¹ מְדוֹר לְפִי כְבוֹדָהּ. וְכֵן מְזוֹנוֹתֶיהָ

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ג אייר - ספר נשים - הלכות אישות קסא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ליורשים דין בו. ומובן שאם אבדה הנדוניה או פחתה ובאה לגבות מן היורשין מה שפחתה צריכה להשבע, שאינה עדיפה משאר בעל-חוב הבא להפרע מנכסי יתומים, שדינו להשבע (מגיד-משנה). (47) ושמו אותם בסכום כסף, וקיבל עליו אחריות על אותו סכום - בכל זאת אינם חשובים כנכסיו, שיצטרכו להשבע ליתומים - אלא בחזקת האלמנה הם, וממילא היא מורישתם ליורשיה. ואם ייחד לה בעלה קרקע לכתובתה או מטלטלין ועדיין הם קיימים - נוטלים בלא שבועה, וממילא מורישתם לבניה, כמבואר לעיל פט"ז, הי"ג.

י. אֶלְמָנָה שֶׁתִּפְסָה מִטִּלְטָלִין בְּדִי שֶׁתִּזְוֶן מִהֶן⁴⁸ - בֵּין שֶׁתִּפְסָה מִחַיִּים בֵּין שֶׁתִּפְסָה אַחֵר מוֹתוֹ⁴⁹, אֶפְלוּ תִפְסָה כִּפְּרִי⁵⁰ זָהָב - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדָה; אֲלָא כּוֹתְבִין עָלֶיהָ בֵּית דִּין מָה שֶׁתִּפְסָה, וּפּוֹסְקִין לָהּ מְזוֹנוֹת, וּמַחֲשָׁבִין עִמָּה, וְהִיא נִזְוֶת מִמָּה שֶׁבִּידָה עַד שֶׁתָּמוֹת אוֹ עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָהּ מְזוֹנוֹת⁵¹, וְיִקְחוּ הַיּוֹרְשִׁין אֶת הַשָּׂאָר⁵².

(48) אע"פ שמצד הדין אין המזונות נגבים מן המטלטלין (כתובות ט:); תפיסתה מועילה לה (שם צו.). (49) שכבר זכו בהם היתומים, ומטלטלין של יתומים אינם משועבדים לשום חוב. (50) מפורש לעיל פ"י, ה"ז. ואע"פ שהוא יתר מכדי כתובתה או מכדי מזונותיה הראויים להנתן לה בכל שלשים יום, כמבואר להלן הכ"א. (51) כגון אם תגבה כתובתה או אם תתארס, כמבואר לעיל ה"א. (52) וכן אמרו ב"ירושלמי" (כתובות פ"א, ה"א): שעליה להראות ליתומים מה תפסה, כדי שנדע לחשב עמה כנ"ל.

יא. וְכֵן אִם תִּפְסָה מִטִּלְטָלִין בְּכֻתְבָתָּהּ בְּחַיֵּי בַעְלָהּ⁵³, וּמָת - גּוֹבָה מִהֶן; אֲבָל אִם תִּפְסָה אַחֵר מוֹתוֹ לְכֻתְבָתָּהּ - אֵינָה גּוֹבָה מִהֶן⁵⁴, אֶף-עַל-גַּב⁵⁵ שֶׁתִּקְנֶה הַגָּאוֹנִים⁵⁶ שֶׁתִּגְבֶּה הַכֹּתֶבֶת וְתִתְּנֵי הַכֹּתֶבֶת מִן הַמִּטְלָטָלִין. לְפִיכָךְ⁵⁷ תִּזְוֶן הָאֶלְמָנָה מִן הַמִּטְלָטָלִין אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא תִפְסָה.

(53) שעדיין לא זכו בהם יורשים. (54) שכבר זכו בהם יורשים, ואין תפיסתה מועילה כלפי היורשים, שכבר אמרנו אין מטלטלין של יתומים משועבדים לבעל-חוב, כמבואר בפסחים לא, א. והטעם שלמזונות מועילה תפיסתה, משום שהמזונות אינם נגבים מנכסים משועבדים (נכסים שנמכרו) כמבואר להלן הי"ג, לפיכך תיקנו לה תפיסה, אבל כתובה נגבית מנכסים משועבדים, כמבואר לעיל פט"ז הי"ד, ויכולה לטרוף מן הלוקחות, ולפיכך תפיסתה מהיתומים לא מועילה לה ('תוספות' כתובות צו. ד"ה: אלמנה שתפסה). ורבינו נמשך כאן אחרי דעת הר"ף בכתובות פ"א בהבנת סוגיית הש"ס בכתובות שם, ויש שיטות אחרות בדינים אלו, ראה ברי"ף וב'תוספות' שם צו. (55) בכת"י התימנים, כאן התחלת הלכה. ובדפוסים שלפנינו, משפט זה מחובר עם ההלכה הקודמת, ואין לו כל מובן. וב'כנסת הגדולה' סי' צג אות ט, שיער מדעתו שזהו משפט חדש, וכיוון לכת"י התימנים. (56) לעיל פט"ז, ה"ז. (57) בכת"י התימנים: "ולפיכך", וזה מחובר למה שלמעלה.

1 וְאִם נִשְׁבְּעָה שְׁבוּעַת אֶלְמָנָה וְאַחֵר כֶּף מִתָּה -
2 יוֹרְשֵׁיהָ יוֹרְשִׁין בְּכֻתְבָתָּהּ³⁶ וְהֵן חֵיבִין בְּקִבּוּרָתָהּ, אֲבָל
3 לֹא יוֹרְשֵׁי הַבְּעַל. מַעֲשֶׂה יְדֵי הָאֶלְמָנָה - לַיּוֹרְשִׁין³⁷.
4 יוֹרֵשׁ שֶׁאָמַר לְאֶלְמָנָה: טָלִי מַעֲשֶׂה יְדֶיךָ בְּמִזְוֹנוֹתֶיךָ
5 - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ³⁸; אֲבָל הִיא שֹׁרְצָתָה בָּזָה -
6 שׁוֹמְעִין לָהּ³⁹.

(34) ולא גבתה כתובה מהיורשים, וגם לא הספיקה להשבע שבועת אלמנה. (35) כתובות צה, ב. וכן שנינו לעיל (יב, ד) "וקבורתה תחת ירושתו לכתובתה". (36) כמבואר לעיל (פט"ז, הי"ב. ובשבועות מח.). וגובים אותה מירשי הבעל. והראב"ד חולק, ולדעתו אפילו כשלא נשבעה האלמנה - אין יורשי בעלה חייבים בקבורתה, כי שבועתה היא שלא נפרעה מבעלה ולא התפיסה צרור כסף בחייו, וכל עוד שלא נשבעה אומרים יורשי הבעל שמא כבר נפרעה והורישו הכסף ליורשיה - ועליהם לקבורה, ומה גם שהם נוטלים נדונייתה בלא שבועה, כמבואר בסמוך ה"ט. (37) כתובות שם. (38) במשנה, שם: "אלמנה ניזונת מנכסי יתומים" - וזהו ענין ניזונת שהיא ניזונת מהם על-כל-פנים, מבלי שיוכלו להפטר ('מאירי' שם) כשם שהבעל אינו יכול לומר כן לאשתו, שמא לא יספיקו מעשי ידיה למזונותיה, כמבואר למעלה פ"ב ה"ד. (39) כי המזונות לטובתה תוקנו כנגד מעשי ידיה, ואם היא מוותרת על תקנת חכמים שומעים לה ('ירושלמי' כתובות פ"א, ה"א).

7 ז. וְכָל מְלָאכּוֹת שֶׁהָאִשָּׁה עוֹשֶׂה לְבַעְלָהּ⁴⁰, אֶלְמָנָה
8 עוֹשֶׂה לַיְתוּמִים, חוּץ מִמְּזִיגַת הַכּוֹס וְהַצֵּצַת הַמָּטָה
9 וְהַרְחָצַת פָּנָיו וְיָדָיו וְרַגְלָיו⁴¹.

(40) המנויות לקמן פכ"א, ה"ז. (41) כתובות צו, א. שהן מלאכות המקרבות חיבה והרגל דבר (רש"י) וראה לקמן פכ"א, ה"ח.

10 ח. מִצִּיאַת הָאֶלְמָנָה וּפְרוֹת נָכְסִים שֶׁהִכְנִיסָה לְבַעַל
11 - לְעַצְמָהּ, וְאֵין לַיּוֹרֵשׁ בָּהֶם⁴² פְּלוּם.

(42) שהרי כל הטעם שתיקנו מציאת אשה לבעלה הוא כדי שלא תהא איבה בינה לבין בעלה, וזה לא שייך בנוגע ליורשים, שעל כרחם הם נותנים לה מזונותיה (כתובות צו.). ואשר לפירות נכסיה, הואיל ואינם חייבים בפדיונה אין להם פירות, שהרי "תיקנו פירותיה כנגד פדיונה" (רי"ף כתובות פ"ד), וראה למעלה הערה לב.

12 ט. וְהַנָּכְסִים עֲצָמָם שֶׁהֵם נְדוּנִיתָהּ⁴³ - נוֹטְלֵת אוֹתָן
13 בְּלֹא שְׁבוּעָה, וְאֵין לַיּוֹרְשִׁים בָּהֶם דִּין לְעוֹלָם⁴⁴, אֲלָא
14 אִם בֶּן הוֹתִירוֹ⁴⁵ בְּחַיֵּי הַבְּעַל וְהָיוּ נָכְסֵי צֶאֱן בְּרוֹל
15 שֶׁהַמּוֹתֵר לְבַעַל⁴⁶. וְאִם מִתָּה הָאֶלְמָנָה בְּלֹא שְׁבוּעָה
16 - יוֹרְשֵׁיהָ יוֹרְשִׁים נְדוּנִיתָהּ, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהָיוּ נָכְסֵי
17 צֶאֱן בְּרוֹל⁴⁷. וְאִם הָיָה בֶּהֶן מוֹתֵר - הַמּוֹתֵר לַיּוֹרְשֵׁי
18 הַבְּעַל.

(43) ועדיין קיימים. (44) שהרי שלה הם. (45) נתייקרו או נשתבחו. (46) כמבואר לעיל פט"ז, ה"א. וממילא יש

נמשך מיום הנישואין, ולכן יש דין קדימה. אבל הראב"ד סובר שכל יום הוא חיוב חדש, ולכן נזונות בשוה גם בקרקע.

ועפ"ז מבאר הרוגוצובי עניין נוסף בהל' גירושין, ששם כתב הרמב"ם ש"אם נשתטת... אינו חייב לרפאותה", וגם שם השיג עליו הראב"ד "למה לא יהיה חייב לרפאותה", ומבאר הרוגוצובי שהרמב"ם סובר שלרפאותה הוא מהדברים שמחמת הנישואין שבכל יום ויום הוא חיוב חדש, והרי בשוטה אין אדם דר עם נחש בכפיפה, לכן פקע החיוב.

אמנם, החיוב של דירה לא פקע, כי בזה אי אפשר לומר שהוא חיוב בכל יום מחדש, שהרי הגדר של דירה שהיא דבר של קבע.

ויש לקשר זה עם דברי הרוגוצובי בנוגע לחורבן, שזהו דבר נמשך. וכתב שזה מפורש בירושלמי "כל דור שאינו נבנה בימיו מעלין עליו כאילו הוא החרבו", ועפ"ז מובן עד כמה צריכה להיות גדולה הצעקה "עד מתי", אחרי שאתמול צעקו ועדיין לא נבנה. ממש כמו יהודי העומד ליד בית-המקדש בשעת חורבנו, שבוודאי היה מרעיש עולמות. כמו"כ מובן בנוגע לחיוב שהתחייב הקב"ה לבנות את בית-המקדש מחדש, שזהו חיוב בכל יום ויום לבנות את בית-המקדש מחדש, ויתירה מזו – באופן נצחי.

(על"פ י"ן מלכות' ספר נשים סימן יב)

64 ואין אומרים: הקודמת בזמן קודמת במזונות ('ירושלמי' פ"א, ה"א). 65 לפי שהלווה יכול למכור ולהפקיעם מידי שעבוד המלוה, כך אין דין קדימה במזונות, שהרי הוא יכול למכור נכסיו ולהפקיעה משעבוד מזונותיה (מגיד-משנה), ובדפוס רומי, הנוסח: "שאיין דין קדימה במזונות", ותיבת "כמו" חסרה שם. וכן הביא ה'בית יוסף' אבן-העזר סי' צג מספרי הרמב"ם שהיו בידו.

14 טו. אֶלְמָנָה שֶׁנִּפְלָה לִפְנֵי יָבֵם, בְּשִׁלְשָׁה חֳדָשִׁים
15 הָרִאשׁוֹנִים⁶⁶ - נְזוֹנָת מִשָּׁל פֶּעַל⁶⁷. וְאִם הָפַר הָעֶבֶר⁶⁸,
16 וְכֵן אִם הִנִּיחָה מַעֲפָרָת⁶⁹ - נְזוֹנָת וְהוֹלֶכֶת עַד
17 שְׁתַּלְדָּ⁷⁰. יִלְדָּה בֶּן שָׁל קִמָּא⁷¹ - נְזוֹנָת וְהוֹלֶכֶת כָּל
18 יָמֶי אֶלְמָנוּתָהּ, כְּשֶׁאָר כָּל הַנָּשִׁים⁷². לֹא נִמְצְאוּ
19 מַעֲפָרָת אַחֵר שְׁלִשָּׁה חֳדָשִׁים, או שֶׁהִפִּילָה⁷³ - אֵינָה
20 נְזוֹנָת לֹא מִשָּׁל פֶּעַל⁷⁴ וְלֹא מִשָּׁל יָבֵם⁷⁵, אֶלָּא תוֹכַעַת
21 בְּמָה לִכְנֵס או לְחַלֵּץ.

66 שאינה ראויה או ליבום ולא לחליצה, כמבואר בהל' יבום וחליצה פ"א ה"ט, וממילא שאינה יכולה להנשא לאחרים. 67 יבמות מא, ב. שהרי מעוכבת היא להנשא בגללו. 68 אחרי שלושת החדשים הראשונים (יבמות לז.). 69 שבמותו כבר ידעו שהיא מעוברת. ובכת"י אברבנאל, הנוסח: "משל בעל, אם לא הוכר העובר, ואם הניחה". 70 שעד אז אינה ראויה לא ליבום ולא לחליצה (כמבואר שם לו). וקל-וחומר שאינה יכולה להנשא לאחר,

1 יב. וְאִם⁵⁸ הִנִּיחַ בַּעֲלָהּ מִשְׁלָטָלִין וְלֹא תַפְסָה אוֹתָן -
2 הַיּוֹרְשִׁין נוֹטְלִין אוֹתָן⁵⁹ וְהֵן מַעֲלִין לָהּ מְזוֹנוֹת,
3 וְאֵינָה יוֹכֵלָה לַעֲכָב עֲלֵיהֶן וְלֹאמַר: יִהְיֶה הַמִּשְׁלָטָלִין
4 מִנְחִין בְּבֵית דִּין עַד שְׁאוּזִין מִהֶן, שְׁמָא יֵאבְדּוּ וְלֹא
5 יִהְיֶה לִּי מְזוֹנוֹת⁶⁰. וְאֶפְלוּ הַתְּנָתָה עָלָיו בְּפִירוּשׁוֹ
6 שְׁתּוּזִין מִן הַמִּשְׁלָטָלִין - אֵינָה מַעֲפָתָה. וְכֵן דָּנִין
7 תָּמִיד בְּכָל בֵּית דִּינִין.

58 בכת"י התימנים: "אם" וכן בדפוס רומי. ואין כאן התחלת הלכה, והכל מחובר למה שלמעלה: "אע"ג שתיקנו כו' ולפיכך תזון כו' אם הניח" כו'. 59 לעצמם. 60 שאם בקרקע שניזונת ממנה מדין התלמוד - אם מכרוה היתומים אינה טורפת (ראה להלן ה"ג) - במטלטלין שאינה אלא תקנת הגאונים - ודאי אינה יכולה לעכב מכירתם (מגיד-משנה). 61 בשעת כתיבת כתובתה.

8 יג. אָבַל אִם הִנִּיחַ קָרְקַע - יוֹכֵלָה הִיא לַעֲכָב עֲלֵיהֶן
9 שְׁלֹא יִמְכְּרוּ⁶². וְאִם מְכָרוּ - אֵינָה מוֹצִיָּאָה מִיַּד
10 הַלְקוּחוֹת; שְׁאִין הָאִשָּׁה וְהַפְּנוֹת נְזוֹנוֹת אֶלָּא מִנְּכָסִים
11 בְּגִי חֲרִין⁶³.

62 תשובת הגאונים (הובאה בספר 'העיטור').
63 כתובות סט, א. וכתב הרשב"א: אם קנו מידו באופן מיוחד על מזונות האשה לאחר מותו, היא טורפת מיד הלקוחות. וקבלת קנין הנזכרת בשטר כתובה שלנו אינה מועילה לכך, כי היא מכוונת למזונותיה בחיי הבעל (מגיד-משנה).

12 יד. הִנִּיחַ נָשִׁים רְבוֹת, אֶרֶץ-עַל-פִּי שֶׁנִּשְׁאָן זֶה אַחֵר זֶה
13 - נְזוֹנוֹת בְּשָׁוָה⁶⁴, שְׁאִין דִּין קְדִימָה בְּמִשְׁלָטָלִין⁶⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הניח נשים רבות, אע"פ שנשאן זה אחר זה, נזונות בשוה שאין דין קדימה במטלטלין".

ומשמע שאם נזונות מקרקע, יש דין קדימה. והסברא היא ששעבוד מזונות אינו חל על מטלטלין היכולים להגנב אלא על הקרקע, ולכן בקרקעות נזונות לפי קדימת השיעבוד.

והראב"ד השיג על כך וכתב שאפילו נזונות מן הקרקע נזונות כולן בשוה, כי חיוב המזונות נוצר לאחר מותו, וממילא הגיע לכולן באותו הזמן.

וכתב הרב המגיד, שגם הרמב"ם סבר כהראב"ד שניזונות גם מהקרקע בשוה, וגורס ברמב"ם שהלשון הוא "כמו שאין דין קדימה במטלטלין".

ובביאור הדברים, כתב הרוגוצובי שהרמב"ם והראב"ד חולקים האם כל יום הוא שעבוד חדש או שנשתעבד מחיי הבעל, כי בנישואין יש את שני האופנים, האחד שהחיוב חל בזמן הנישואין, וכל משך הזמן שאח"כ הוא המשך לחיוב הראשון, והשני שכל יום ויום ישנו חיוב חדש, ובזה נחלקו הרמב"ם והראב"ד, שלדעת הרמב"ם הוא חיוב

16 אותה⁸⁸. ואין ראוי לסמך על הוראה זו, מפני
17 שנתחלף לו הדבר באשה שהלך בעלה למדינת
18 הים⁸⁹. ורבותי הורו, שאין לה מזונות מבית דין עד
19 שתשב; שהרי זו באה להפריע מנכסי יתומים, וכל
20 הנפגע מנכסי יתומים - לא תפריע אלא בשבועה⁹⁰.
21 ולזה דעתי נוטה, וכן ראוי לדון⁹¹.

(88) שלא עיכבה משל בעלה כלום. (89) שאמרו (כתובות קה.) "תשבע בסוף (בשעת גביית כתובתה או כשיבוא בעלה) ולא תשבע בתחילה". ואין מכאן ראייה לאלמנה, כי יש לחוש שהניח לה צורר לאחר מותו כדי שלא תתבזה אצל היתומים, וגם מזונות אשה בחיי בעלה הם מן התורה, ומזונות אלמנה אינם אלא תקנת חכמים (ראה לעיל פי"ב, הי"ח). (90) כתובות פז, א. (91) וכן אמרו (שם צח.): "והלכתא, צריכא שבועה". וכל הסוגיא עוסקת שם במזונות (הגר"א אהע"ז סי' צג ס"ק לא).

22 כ. אלמנה שפאה לבית דין לתבע מזונות -
23 משביעין אותה בפתחלה⁹², ומוכרין בלא הכרזה⁹³,
24 ונותנין לה מזונות. וכן יש לה למפר למזונות שלא
25 בבית דין מחוץ⁹⁴, אלא בשלשה אנשים נאמנים,
26 בלא הכרזה. וכן אם מכרה למזונות בינה לבין
27 עצמה שנה בשנה⁹⁵ - מכרה קנים. וכשיבואו
28 היו"רשין להשביע אותה - נשבעת⁹⁶.

(92) ולא כדעת אחרים הסוברים שתשבע "בסוף" בשעת גביית כתובתה. (93) מכירה פומבית, כמבואר לעיל פי"ז הי"ג. וכן אמרו (כתובות ק): שאין צורך להכרזה במזונות האלמנה, שאי אפשר לעכב מזונותיה עד תום ימי ההכרזה. (94) שם צז, ב. (95) השווה לעיל פי"ז, יד. (96) שבועת אלמנה שלא עיכבה משל בעלה כלום, הואיל ולא נשבעה לפני המכירה.

29 כא. וכמה מוכרין למזונות? כדי לזון מהם ששה
30 חדשים, לא יותר על זה⁹⁷. ומוכרין על מנת שיהיה
31 הלוקח נותן לה מזון שלשים יום⁹⁸. וחזרת ומוכרת
32 פעם שניה לששה חדשים. וכן מוכרת והולכת
33 לעולם, עד שישאר מן הנכסים כדי כתבתה, גובה
34 כתבתה⁹⁹ מן השאר והולכת לה.

(97) כתובות צז, א. שם תתארס או תתבע כתובתה ותפסיד מזונותיה. (98) שאם תישא לאחר, יחזיר מה שבידו לירושלים (רש"י שם). (99) ואפילו כתובתה עולה יותר ממזון כדי ששה חדשים - מוכרת השאר ביחד (שם).

35 כב. אלמנה שפסקו לה בית דין מזונות - אין
36 מחשבין עמה¹⁰⁰ על מעשה ידיה, עד שיבואו
37 היו"רשים ויתבענה. אם מצאו לה מעשה ידיה -
38 נוטלין אותה¹⁰¹, ואם לאו - הולכין לדרבם¹⁰². ואני
39 אומר, שאם היו היו"רשים קטנים - בית דין מחשבין
40 עמה¹⁰³, ופוסקין מעשה ידיה¹⁰⁴, בדרך שפוסקין לה
41 מזונות.

והואיל ומעוכבת היא מבעלה - ניונת ממנו. (71) ראוי לחיות, שאינו נפל. (72) שאין זו זקוקה ליבום, והרי היא כאלמנה אחרת. (73) ומעתה ודאי שהיא זקוקה ליבום, שהרי נתברר שבעלה המת לא הניח אחריו בן. (74) שכבר אינה מעוכבת להנשא ממנו, אלא מחמת שאגודה היא ביבם ואין לה על נכסי בעלה כלום, ואינה דומה לשאר אלמנה שכל זמן שלא נשאת לאחר ואומרת: "מחמת פלוני בעלי שכבודו גדול עלי" - ניונת מנכסיו, וכאן כל העיכוב הוא רק מצד היבם (יבמות מא: וברש"י). (75) שעדיין לא נתייבמה לו.

1 טז. תבעה יבמה לבנס או לחלץ, ועמד בבית דין,
2 וברכה⁷⁶ או שהלה, או שהיה היבם במדינת הים⁷⁷ -
3 הרי זו נזונת משל יבם בלא שבועה כלל⁷⁸.

(76) אחר שעמד בבית דין ("ירושלמי" כתובות פ"ה, ה"ד). ושם תבעתו לדין מעצמה או ע"י שליחה, מיד חייב במזונותיה ואפילו לא ברח, הואיל והוא במדינה אחרת (כסף-משנה). (78) כי אין לחוש שהניח לה צורר כסף, שעדיין אין היא מקורבת לו, וגם מעשי ידיה אינם משועבדים לו (כתובות קז:).

4 יז. נפלה לפני יבם קטן⁷⁹ - אין לה מזונות עד
5 שיגדל ויהיה פשאר היבמין⁸⁰.

(79) ואינו ראוי לייבם או לחלץ עד שיהיה בן שלש-עשרה ויביא שתי שערות. (80) יבמות שם, א. וגם מבעלה אין לה, "כי משמים קנסוה" (שם). ואם הכניסה נדוניה משלה, והיא ביד שלישי, או שהיא אומרת ינתנו הנכסים לידי, ואני אקיים הקרן עד שיגדל הנער ואזון מן הרווח, נותנים הכסף לידה (אהע"ז סי' קס, ס"ג בשם הרי"ף).

6 יח. מי שיחד קרקע לאשתו במזונותיה בשעת
7 מיתתה⁸¹, ואמר: יהיה מקום פלוני למזונות - הרי
8 רבה לה מזונות. ואם היה שקר⁸² פחות ממזונות
9 הראויות לה - נוטלת השאר משאר נכסים; ואם
10 היה שקרו יותר מן הראוי לה - נוטלת הכל⁸³. אבל
11 אם אמר לה: יהיה במקום⁸⁴ פלוני במזונותיה⁸⁵,
12 ושתק⁸⁶ - אין לה אלא פירות אותו מקום בלבד,
13 שהרי קצין⁸⁷ לה מזונות.

(81) ובעדים, כדין מתנת שכיב-מרע (חולה סמוך למיתתו) שאינה צריכה קבלת קנין ולא תעודה בכתב, שדבריו ככתובים וכמסורים הם, מתקנת חכמים כדי שלא תטרף דעתו עליו כשידע שאין דבריו קיימים (מלשון רבינו הל' זכיה פ"ח, ה"ב). (82) ריוח המקום. (83) לא נתכוין זה אלא ליתן לה מזונות בריוח מהמקום ההוא. (84) ובכתי"י התיימנים: "מקום". וכן בדפוס רומי. (85) משמעה: בחוב מזונות שיש לך עלי, תהא זו פרעון לך. (86) ולא מיחתה, כי אילו לא עמדה שם, או נכחה ומיחתה - אינו יכול לגרוע ממזונותיה שלא בהסכמתה. (87) קצב (כתובות נד:).

14 יט. אלמנה שפאה לבית דין לתבע מזונות - יש מי
15 שהורה, שפוסקין לה מזונות ואין משביעים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

110) כגון זרק לה גיטה ספק קרוב לו (ואינה מגורשת) ספק קרוב לה (ומגורשת). 111) שעדיין אסורה להנשא לאחרים - שמא אינה מגורשת, וכל שמעוכבת להנשא מחמתו - יש לה מזונות (כתובות צז: וברש"י, וכן ברשב"ם לב"ב מז:).

19 כו. אֶלְמָנָה עֲנִיָּה שֶׁשֶׁהָתָה שְׁתֵּי שָׁנִים וְלֹא תִבְעָה
20 מְזוֹנוֹת, אוֹ עֲשִׂירֶה שֶׁשֶׁהָתָה שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְלֹא תִבְעָה
21 - וְתָרֶה¹¹², וְאֵין לָהּ מְזוֹנוֹת בְּשָׁנִים שֶׁעָבְרוּ, אֲלֵא
22 מִשְׁעָה שֶׁתִּבְעָה. וְאִם שֶׁהָתָה פָּחוֹת מִזֶּה אֶפְלוּ בָּיוֹם
23 אֶחָד - לֹא וְתָרֶה, אֲלֵא תוֹבֵעַת וְנוֹטֶלֶת מְזוֹן הַשָּׁנִים
24 שֶׁעָבְרוּ.

112) מחלה (כתובות צו. וברש"י) ובי"ד-משנה (שם פי"א, ה"ב) אמרו: במה דברים אמורים כשלא לוותה, אבל לוותה גובה, וכן אם יש בידה משכון (שתפסתו בתוך שלש שנים) גובה למפרע. אבל אם תפסה לאחר שלש שנים אין תפיסת משכונה כלום, כי כבר מחלה (מגיד-משנה בשם הרשב"א).

25 כז. אֶלְמָנָה שֶׁתִּבְעָה מְזוֹנוֹת מִן הַיּוֹרְשִׁים, הֵם
26 אוֹמְרִים: נָתַנּוּ, וְהִיא אוֹמֶרֶת: לֹא נָטַלְתִּי - כָּל זָמָן
27 שֶׁלֹּא נָשָׂאת - עַל הִיתוּמִים לְהִבְיֹא רֵאִיָּה, אוֹ תִשְׁבַּע
28 שְׁבוּעַת הַסֵּת¹¹³ וְתַטֵּל; מִשְׁנִשְׂאֵת - עָלֶיהָ לְהִבְיֹא
29 רֵאִיָּה, אוֹ יִשְׁבַּעוּ הַיּוֹרְשִׁים שְׁבוּעַת הַסֵּת שֶׁנָּתַנּוּ
30 לָהּ¹¹⁴.

113) אם לא הביאו ראיה שכבר נטלה, שהרי היא מוחזקת בנכסים והם באים להוציא ממנה, והרי זה כטוען את חבריו: "מנה לי בידך", והלה כופר בכל, נשבע הנתבע שבועת היסט ונפטר (הל' טוען ונטען פ"א, ה"ג) אף כאן היא נשבעת שלא נטלה והנכסים נשארים בחזקתה. שבועת היסט - מפורשת לעיל פט"ו הי"ג. 114) משנישאת עברו הנכסים לרשות היתומים והיא באה להוציא מידם, ישבעו שבועת היסט ויפטרו (כתובות צו: ובמגיד-משנה).

31 כח. דִּין תּוֹסֶפֶת כְּתֻבָּה כְּדִין הָעֵקֶר¹¹⁵. לְפִיכֹךְ,
32 אֶלְמָנָה שֶׁתִּבְעָה¹¹⁶ אוֹ מְכָרָה אוֹ מַחְלָה אוֹ מִשְׁכָּנָה
33 תּוֹסֶפֶת כְּתֻבָּתָהּ¹¹⁷ עִם הָעֵקֶר - אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת¹¹⁸.
34 וְאִם תִּבְעָה מִקְצַת וְהִנִּיחָה מִקְצַת¹¹⁹ - הָרִי זוֹ כְּמִי
35 שֶׁתִּבְעָה מִקְצַת הָעֵקֶר וְהִנִּיחָה מִקְצָתוֹ. וְכָל הַמוֹכְרֵת
36 אוֹ הַמּוֹחֶלֶת סֵתָם - מְכָרָה וּמַחְלָה תּוֹסֶפֶת עִם
37 הָעֵקֶר¹²⁰; שֶׁשְּׁנֵיהֶם כְּתֻבָּה שְׁמָם בְּכָל מְקוֹם.

115) מנה לאלמנה, ומאתיים לבתולה (כתובות נד:). 116) בבית-דין כמבואר לעיל ה"א. 117) בין בחיי בעלה בין לאחר מותו, כמבואר שם. 118) באלמנותה, ואם מחלה - אפילו בחייו אין לה מזונות, כמבואר לעיל פי"ז הי"ט. 119) תבעה העיקר והניחה התוספת (לחם משנה), וכן פירשו ה'תוספות' (כתובות נד: ד"ה "ולתובעת"). 120) שם נד, ב. השווה לעיל פט"ז ה"ב: "ואין נקראים כתובה אלא עיקר כתובה שהוא מאה או מאתיים עם התוספת בלבד".

100) לבדוק אם מעשי ידיה מספיקים למזונותיה. 101) שהוא שלהם תחת מזונותיה, כמבואר לעיל ה"ו. 102) כדרך ששינו באשה שהלך בעלה למדינת הים, לעיל פי"ב ה"ט. וכן נראה (כתובות קז). שבאלמנה הכל מודים שפוסקים לה מזונותיה מבלי לדרק על מעשה ידיה. 103) בודקים אחריה אם היא עושה המוטל עליה לעשות, ואם היא נותנת אותו ליורשים. 104) כלל הוא: "בית-דין אביהם של יתומים הוא" (גיטין לז). וצריך לשקוד על טובתם. וביחוד כשהם קטנים ואינם יודעים לטעון. וראיה לדברי רבינו מסוגיית התלמוד (ערכין כב:). שאמרו שם: אין נזקקים לנכסי יתומים (קטנים) למכרם אלא לכתובת אשה, משום מזונות שאם לא תגבה כתובתה היא תפסידם באכילת מזונותיה מממנם. ושאלו שם, הלא מעשי ידיה שלהם ואינה מפסידתם, ותרצו: לפעמים אין מעשי ידיה מספיקים, ויש הפסד במזונותיה. ואם נאמר שאין מחשבין על מעשי ידיה ואין ליתומים עליה כלום, אם-כן תמיד יש להם הפסד. מכאן, שבית-דין מחשב על מעשה ידיה כשפוסק לה מזונות ('אבני מילואים' סי' ע ס"ק ג).

1 כג. אֶלְמָנָה שֶׁאֵין שָׁטֵר כְּתֻבָּה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ -
2 אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת; שְׁמָא מַחְלָה כְּתֻבָּתָהּ, אוֹ מְכָרָה אוֹ
3 מִשְׁכָּנָה אוֹתָהּ¹⁰⁵. אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא טָעַן יוֹרֵשׁ -
4 טוֹעֲנִין אָנוּ לוֹ וְאוֹמְרִים לָהּ: הִבְיֹא כְּתֻבָּתְךָ
5 וְהִשְׁבַּעִי¹⁰⁶ וְטָלִי מְזוֹנוֹתֶיךָ. אֲלֵא אִם אֵין דְּרָכָם לְכַתֵּב
6 כְּתֻבָּהּ.

105) ובכל אלה אין לה מזונות, כמבואר להלן הכ"ח. 106) שלא עיכבת משל בעלך כלום, כדין הבא להפרע מנכסי יתומים, כמבואר לעיל הי"ט. וראה למעלה פי"ב, הי"ח: "ולעולם טוענים ליורש".

7 כד. הָאִשָּׁה שֶׁהִלְכָה הִיא וּבְעָלָהּ לְמַדִּינַת הַיָּם, וּבָאָה
8 וְאָמְרָה: מָת בַּעְלִי - רָצָתָה - נְזוֹנָת כְּדִין כָּל
9 הָאֶלְמָנוֹת, רָצָתָה - נוֹטֶלֶת כְּתֻבָּהּ¹⁰⁷. אָמְרָה: גְּרָשְׁנִי
10 בַּעְלִי - אֵינָה נֹאמֶנֶת¹⁰⁸, וְנְזוֹנָת מִנְכָּסֶי עַד כְּדִי
11 כְּתֻבָּתָהּ מִכָּל פָּנִים: שָׂאם עָדִין הִיא אֲשֶׁתוֹ - יֵשׁ לָהּ
12 מְזוֹנוֹת, וְאִם גְּרָשָׁה כְּמוֹ שְׂאֻמָּהּ - יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּהּ,
13 שֶׁהָרִי כְּתֻבָּתָהּ בִּידָהּ. לְפִיכֹךְ נוֹטֶלֶת מְזוֹנוֹת עַד כְּדִי
14 כְּתֻבָּתָהּ וְהוֹלֶכֶת לָהּ¹⁰⁹.

107) כתובות קז, ב. שהאשה נאמנת לומר מת בעלי להנשא, שאם הוא חי עשוי הדבר להגלות (להלן פי"ב מהל' גירושין הט"ו), ומכיון שנאמנת להנשא - נאמנת גם ליטול כתובתה (למעלה פט"ז הל"א). 108) שבזה היא יכולה לשקר, שאין הדבר עשוי להגלות כמו ב"מת בעלי" שלמעלה. 109) כתובות, שם.

15 כה. הָאִשָּׁה שֶׁהִיָּה לָהּ סֶפֶק גְּרוּשִׁין¹¹⁰ וּמַת בַּעְלָהּ -
16 אֵינָה נְזוֹנָת מִנְכָּסֶי, שְׂאֵין מוֹצִיאִין מִיַּד הַיּוֹרֵשׁ
17 מִסֶּפֶק. אֲבָל בְּחַיֵּי בַּעְלָהּ - יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת¹¹¹ עַד
18 שֶׁתִּתְגַּרֵּשׁ גְּרוּשִׁין גְּמוּרִין.

תיקנו חכמים כתובת 'בנין דכרין' במקום שנעקרת נחלה שבתורה על-ידם (כתובות נב:).

יום רביעי כ"ד אייר ה'תשע"ח

פרק תשעה עשרי

- ד. והוא הדין למי שנשא נשים רבות, בין בזו אחר 20
זו בין בבית אחת, ומתו פלן בחייו, ולו מהן בנים 21
זכרים, אם היה שם יותר על פדי כל הפתבות דינר 22
- כל אחד ואחד יורש פתבת אמו¹⁹, והשאר חולקין 23
בשורה²⁰. 24

(19) ואפילו סכום הכתובות שוה זה כזה, רוצים הבנים ליטול כתובת אמם ולא לחלוק בשוה, כגון שבני אשה אחת מועטים, והשניה בניה מרובים, וטוב למועטים ליטול לעצמם כתובת אמם ולא לחלוק עם אחיהם בשוה לפי הגולגולת (רש"י שם). (20) כדין ירושה של תורה. והעיד רבינו לעיל פט"ז ה"ז "שלא מצאנו מנהג ירושתן (של 'בנין דכרין') פשוט בכל הישיבות". והרא"ש לכתובות פ"ד סימן כד, כתב בשם הגאונים: "שאינן דנין כתובת בנין דכרין בזמן הזה, כיון שאין הטעם אלא שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו, ועכשיו נהגו ליתן יותר ויותר. . . הלואי שיתן אדם לבנו כבתו, וכמה הוצרך הדבר לנדות כל מי שירבה במתנת בתו". וגם הרמ"א באהע"ז סי' קיא, סט"ז כתב: שאין כתובת 'בנין דכרין' נוהגת במדינות אלו.

- ה. אמרו היתומים²¹: הרי אנו מעלין על נכסי אבינו 25
יותר דינר²², כדי שישלחו פתבת אמן - אין שומעין 26
להם, אלא שמין את הנכסים בבית דין פמה שהיו 27
שוין בשעת מיתת אביהן. ואף-על-פי שנתרבו או 28
נתמעטו²³ אחרי מיתת אביהן קדם שיבואו לחלק - 29
אין שמין אותן אלא בשעת מיתת אביהן²⁴. 30

(21) בני הכתובה הגדולה. (22) מעלים דמיהם לקבל עלינו ביוקר, שישאר דינר לחלוק בשוה. (23) שהוקרו או שהוזלו. (24) כתובות צא, א.

- ו. היה שם יותר על פדי כל הפתבות דינר או יותר, 31
אף-על-פי שיש עליו²⁵ שטר חוב כנגד היתר - אינו 32
ממעט²⁶, אלא כל אחד מהן יורש פתבת אמו. 33

(25) על אביהם, שחייב דינר או יותר למלוה. (26) אין לך ירושה גדולה מזו, שכשמת נפלו נכסים לפני יורשים וכשיצא שטר חוב על אביהם, אלו ואלו עושים מצוה לפרוע חוב אביהם, והיא היא ירושתם (שם צ: וברש"י).

- ז. מי שהיה נשוי שתי נשים, ומתה אחת מהן בחייו 34
ואחת אחר מותו²⁷, ולו בנים משתייהן, אף-על-פי 35
שלא הניח יתר על שתי הפתבות: אם נשבעה השניה 36
שבושת אלמנה²⁸ קדם שתמות - בניה קודמים 37
לירשת²⁹ פתבתה³⁰, מפני שאינן יורשין פתבת אמן 38
בתנאי זה³¹, אלא ירשה של תורה, ואחר כך יורשין 39
בני הראשונה פתבת אמן בתנאי זה³². ואם נשאר שם 40
כלום - חולקין אותו בשוה. ואם מתה קדם שתשבע³³ 41
- בני הראשונה יורשים פתבת אמן בלבד³⁴, והשאר 42
חולקין בשוה. 43

(1) ביאר בו רבינו דין "כתובת בנין דכרין", זכויות הבנות מנכסי אביהן, שאין לעקור תנאי הכתובה, בת הממאנת. בת היבמה, בת הארוסה, ובת השנייה לענין מזונות, הבנים והבנות לענין מזונות.

- א. מתנאי הפתבה, שהיה בנים הזכרים יורשים 1
פתבת אמן² ונדונייתה שהכניסה בתורת נכסי צאן 2
ברזל³, ואחר כך חולקין שאר הירשה⁴ עם אחיהם⁵ 3
בשוה⁶. 4

(2) העיקר והתוספת שכתב לה אביהם. (3) מפורש לעיל פט"ז ה"א, והיא מתה בחיי אביהם וירש אותה אביהם כדין בעל היורש את אשתו, ואח"כ מת גם האב. (4) שנשארה מעזובן האב. (5) שנולדו לאביהם מנשים אחרות. (6) כתובות נב, ב. ראה לעיל פ"ב ה"ב, וזוהי הנקראת: "כתובת בנין דכרין" (הבנים הזכרים) לעיל פט"ז, ה"ז.

- ב. פיצד נשא אשה, פתבתה⁷ ונדונייתה⁸ אלה, וילדה 5
בן ומתה בחייו⁹. ואחר כך נשא אשה אחרת¹⁰ 6
פתבתה ונדונייתה מאתים, וילדה בן, ומתה בחייו. 7
ואחר כך מת הוא, והניח אלפים. בנו מן הראשונה 8
יורש אלה שבכתבת אמו¹¹, ובנו מן השניה יורש 9
מאתים שבכתבת אמו, והשאר¹² יורשים אותו 10
בשוה¹³. נמצא פיד בן הראשונה אלה וארבע 11
מאות¹⁴, ובניד בן השניה שש מאות¹⁵. 12

(7) שכתב לה משלו. (8) שהכניסה לו משלה. (9) הרי ירש בעלה את נדונייתה, וכתובתה לא באה לידי גבייה. (10) לאו דוקא אחרי מות הראשונה, אלא אפילו נשא שתיהן כאחת - הדין כן, כמבואר בסמוך ה"ד. (11) בתורת 'בנין דכרין'. (12) שמונה מאות וזו. (13) כדין בנים היורשים את אביהם. (14) אלה מכתובת האם, וארבע מאות מירושת האב. (15) מאתיים מכתובת האם, וארבע מאות בירושה מהאב (כתובות צא). וטעם תקנת 'כתובת בנין דכרין' "כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו" (שם נב:). שאם ידע האב שבני בתו יירשו את מתנת נדונייתו, הוא ירבה לתת נדוניא לבתו לקראת נישואיה. וממילא תיקנו שגם כתובת הבעל - עיקר ותוספת - יירשוה בניה, כדי שלא יאמר האב אם זה מקפיד על שלו, מלהוריש לבני בתו, אף אני אמשוך ידי מלהרבות לו נדוניא (רש"י שם).

- ג. פמה דברים אמורים? בשעה ניה יותר על פדי שתי 13
פתבות דינר אחד או יותר כדי שישלחו השאר¹⁶ 14
בשוה¹⁷; אבל אם לא הניח יותר דינר - חולקים 15
הכל בשוה. שאם יירשו אלו פתבת אמן ואלו פתבת 16
אמן, ולא ישאר דינר אחד לחלק אותו בין 17
היורשים, נמצא תנאי זה מבטל חלוק ירשה בין 18
הבנים בשוה שהוא מן התורה¹⁸. 19

(16) את הדינר הנשאר. (17) לפי הגולגולת, ובו מקיימים דין ירושה האמורה בתורה (במדבר כז, ח"א). (18) ולא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה"ה). (43) כתובות נג, ב. ומשנתארכה - אפילו עודה קטנה, אינה ניוזנת מנכסי אביה, כמבואר להלן הט"ו. (44) שם, מג, א. נוח לו לאב שתרויח מעשה ידיה לעצמה. וכן דרשו שם (ויקרא כה, מז): "והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם" - אותם (עבדים כנענים) לבניכם ולא בנוחיתם לבניכם, מגיד שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו. וכן מציאתה לעצמה, שאפילו בחיי אביה לא זכה בה אלא משום 'איבה', שאם לא תתן לו מציאתה ימנע מלזונה, שהרי אינו חייב לזון אותה, אבל האחים זנים אותה בעל כרחם מנכסי אביהם המשועבדים למזונותיה ואין לחוש לאיבה (שם וברשי).

י"א. פוסקין לפת מזונות וקסות⁴⁵ ומדור מנכסי אביה, פדרף שפוסקין לאלמנה⁴⁶. ומוכרין למזון הפנות וקסות בלא הקרזה⁴⁷, פדרף שמוכרין למזון האלמנה וקסותה. אלא שהאשה פוסקין לה לפי כבודה וכבוד הפעל⁴⁸, ולפנות פוסקין להן דבר המספיק להן בלבד⁴⁹. ואין הפנות נשבעות⁵⁰.

(45) 'ירושלמי' כתובות פ"ב ה"א, שהכל בכלל מזונות. (46) למעלה פ"ח ה"ב. (47) כתובות פז, א. שאי אפשר לעכב מזונותיהן עד תום ימי ההכרזה. הכרזה - מכירה פומבית, ומבוארת למעלה בהרבה מקומות, ראה לעיל פ"ב הט"ז. (48) שאם בעלה עשיר היא עולה עמו וניזונת לפי כבודו, כמבואר למעלה פ"ח, ה"ג. (49) 'ירושלמי' כתובות פ"ב, ה"א: "הבת לא עולה ולא יורדת". (50) אף-על-פי שאלמנה נשבעת על מזונותיה (למעלה פ"ח ה"ט) - בבנות אין לחוש שאביהן התפיס להן צרור כסף, שאין מתפיסין כסף לקטנה (כתובות קז: - 'בית שמואל' סי' קיב ס"ק טו), אבל לפי זה נערה צריכה להשבע, ומדברי רבינו נראה שגם נערה אינה צריכה להשבע. ולדעת ה'מגיד משנה' מקור דברי רבינו בכתובות סט, א. שאמרו: שיש לבת, דין בעלת חוב של האחים, ואינה נשבעת להם כדרך שאין בעל-חוב נשבע ללווה. ולא אמרו: "הבא להפרע מנכסי יתומים, לא יפרע אלא בשבועה" - אלא בבא להפרע חוב אביהם. אולם זה נאמר שם, לענין פרנסת הבת (נדונייתה) ולא לענין מזונותיה (וראה ב'תוספות' גיטין נא, א. דיבור-המתחיל: אימור צררי אתפסה).

יב. אין הפנים יורשין כתבת אמן ולא הפנות נזונות בתנאים אלו, עד שיהיה שטר כתבה יוצא מפתח ידם. אבל אם אין שם שטר כתבה - אין להן כלום, שמה מחלה אמן כתבתה⁵¹. ואם אין דרכם לכתב כתבה - יש להן כפי התנאים.

(51) ו"המוחלת כתובתה, איבדה כל תנאי כתובתה" (לעיל יז, יט). והראב"ד מתפלל: וכי מזון הבנות תלוי בפרעון כתובתה, והלא המחילה אינה אלא כפרעון, ואם פרע הבעל כתובת אשתו (כשגירשה) לא יטלו בנותיו מזונותיה? אולם רבינו סובר שיש לחוש שמא מחלה כתובתה, ואמרה בפירוש שמוחלת על מזון הבנות אבל בפירעון לא מחלה כלום (לחם-משנה). וה'מגיד' עוז' מגין על רבינו, הואיל ואמרו (כתובות נג): מוחלת כתובתה אין לה מזונות, והלא

(27) ולא הספיקה לגבות כתובתה עד שמתה. (28) שלא הניח אצלה כלום, ולא מכרה לו כתובתה, כמבואר לעיל פט"ז ה"ד. (29) ובכת"י התימנים: "לירש". (30) המגיעה לאמם מנכסי אביהם. (31) של 'בנין דכרין' הזקוק ל'מותר דינר' (שם צ"א). (32) ואע"פ שאין כאן 'מותר דינר' על שתי הכתובות - הכתובה הנפרעת לבני השניה היא עצמה נעשית 'מותר לחברתה', הואיל ונגבית כחוב - אין לך ירושה גדולה מזו, שהרי על כל הבנים לפרוע הכתובה שהיא חובת אביהם והיא היא ירושתם. כמבואר לעיל בענין שטר חוב (שם צ:). (33) שאין לבני השניה כתובת אמם, כי אין אדם מוריש ממון שחייב עליו שבועה - לבניו, כמבואר לעיל פט"ז ה"ב. (34) ויש כאן 'מותר הרבה' - סכום הכתובה של האשה השניה שלא נשבעה עליה.

ח. היה נשוי שתי נשים, והיו לו פנים מהן, ומת³⁵, ואחר כך מתו הנשים: אם נשבעו ואחר כך מתו - כל אחד ואחד יורש כתבת אמו פירשה של תורה³⁶, ולא בתנאי זה. לפיכך אין משגיחין אם יש שם מותר או אין שם. ויורשי הראשונה קודמין ליורשי השניה³⁷. ואם לא נשבעו - חולקין הפנים הפל בשוה; ואין שם ירשת כתבה, לפי שאין לאלמנה כתבה עד שתשבע³⁸.

(35) ועל שתיהן לגבות כתובתן מיורשי הבעל שלהן. (36) העוברת ישר מהאם לבנים. (37) שהרי חובה קדם בזמן לחוב השניה, וכמבואר לעיל פ"ז, ה"א. (38) וגם כתובת 'בנין דכרין' אין כאן, כי לא מתו הנשים בחיי הבעל ולא ירש מהן כלום. וממילא לא הוריש לבניו כלום.

ט. אחת נשבעה ואחת לא נשבעה - זו שנשבעה פניה יורשין כתבתה תחלה³⁹, והשאר חולקין אותו בשוה. וכל היורש כתבת אמו שמתה בחיי אביו - אינו טורף מנכסים משעבדים⁴⁰, אלא מבני חורין, ככל היורשין⁴¹.

(39) כדין בעל חוב, שהוא קודם לירושת הבנים. (40) שנמכרו לאחר בחיי האב. (41) כשם שאין היורש זוכה במה שמכר אביו, כך כתובת 'בנין דכרין' אינה אלא מבני חורין. כתובה זו, אין לה דין 'חוב' הטורף ממשועבדים אלא היא כירושה, שכך כתב לה: "בנים זכרים שילדו לך ממני, הם יירשו כסף כתובתך, יותר על חלקם בירושה עם שאר אחיהם" (כתובות נב:).

י. ומתנאי כתבה, שתהיינה הפנות נזונות מנכסי אביהן אחר מותו⁴² עד שיתארכו⁴³ או עד שיבגרו. בגרה הפת אף-על-פי שלא נתארכה, או נתארכה אף-על-פי שלא בגרה - אין לה מזונות. ובת הנזונה מנכסי אביה לאחר מותו - מעשה ידיה ומציאתה לעצמה, לא לאחים⁴⁴.

(42) אע"פ שבחיי האב אין הוא חייב לזונן אלא עד שיהיו בנות שש שנים (למעלה פ"ב ה"ד), משמת - ניוזנות מנכסיו מכח בית-דין אף על פי שלא כתב לה (למעלה פ"ב

בעת קידושה עם כל תנאי כתובה, אלא שאח"כ גרמה לעצמה הפסד ע"י מיאונה ואבדה כתובתה, אולם בתה לא הפסידה זכותה, כי אם אשה שזנתה והפסידה כתובתה (לקמן פכ"ד ה"ו), האם תפסיד בתה את זכות מזונותיה? ('בית שמואל' אהע"ז ס' קיב ס"ק יא). ולדעת הראב"ד כל הלכה זו אינה מציאותית, שהרי קטנה הממאנת אינה יכולה עדיין ללדת ובת מגין לה? (ראה יבמות יב:). אולם רבינו סובר שאפשר לה להתעבר בקטנותה ולמאן, ואח"כ תלד ולד של קיימא (מגיד-משנה). וראה לעיל פ"ב ה"ט, ובביאורנו שם. ועדיין לא נמצא מקור נאמן לדין זה. (62) שכנס יבמתו וילדה לו בת, ומת. (63) שניה לעריות, ואסורה להנשא לו מדברי סופרים, כמבואר לעיל פ"א, ה"ו. (64) בא על ארוסתו, וילדה לו בת - ומת. (65) אנס את הנערה ונשאה אח"כ, וילדה לו בת - ומת. (66) כל אלה הן בעיות שלא נפשו בתלמוד (כתובות נג: נד.) ומספק אין להוציא ממון מנכסי אחי הבת. וטעם הספק, ביבמה - הואיל וכתובתה על נכסי בעלה הראשון, אם כן גם תנאי כתובתה אינם על נכסי היבם. בשניה - כיון שאין לה כתובה (ראה לקמן פכ"ד, ה"ב) ממילא אין לה תנאי כתובה. בארוסה - כיון שלא תיקנו לה חכמים כתובה עד שעת נישואין, ממילא אין לה תנאי כתובה. באנוסה - הואיל ואין לה כתובה - כי יצא כסף קנסה בכתובתה - (ראה לקמן הל' נערה פ"א, ה"ד) ממילא נפקעו ממנה דיני תנאי כתובה, ואפילו אם ילדה לו (האנוסה) בת באישות, שנשאה אח"כ - הדין כן. (67) עד גיל שש, כמבואר לעיל פ"ב, ה"ד.

- טו. המאָרס פת הַזִּזוֹנָה מִן הָאֵחִין - חֵיב בְּמִזְנוּתָהּ¹⁶
מְשַׁעַת הָאֵרוֹסִין; שְׁהָרִי אֵין לָהּ מִזְנוּת מֵאֲחִיהָ¹⁷
(אֵלָא עַד שֶׁתִּתְאַרֵס אוֹ עַד שֶׁתִּבְגֵּר, וְזוֹ) אֵינָה בּוֹגֶרֶת¹⁸
כְּדִי שֶׁתִּזְוֶן עֲצָמָהּ, אֵלָא קִטְנָה אוֹ נַעֲרָה¹⁹, וְאֵין אָדָם²⁰
רוֹצֵה שֶׁתִּתְבַּזֶּה אֲרוֹסָתָהּ וְתִלָּךְ וְתִשָּׂאֵל עַל הַפְּתָחִים²⁰.

(68) נמצא שהוא גרם לה להפסיד מזונותיה באירוסיו (ר"ן כתובות פ"ד). (69) כתובות נג, ב. ובוודאי על דעת כן אירסה מתחילה.

- טז. נִשְׂאָת הַבֵּת וּמֵאֲנָה⁷⁰ אוֹ נִתְגַּרְשָׁה אוֹ נִתְאַלְמְנָה⁷¹,
אֶפְלוּ הִיא שׁוֹמֶרֶת⁷² יָבָם - הוֹאִיל וְחִזְרָה לְבֵית אָבִיהָ²²
וְעָדִין לֹא בְּגֵרָה, הָרִי זֶה נִזְוֶנָה מִנְכְּסֵי אָבִיהָ עַד²³
שֶׁתִּבְגֵּר אוֹ עַד שֶׁתִּתְאַרֵס⁷³.²⁴

(70) שעקרה קידושה למפרע. (71) לדעת ה'מאירי' (כתובות שם, עמ' 201) גם בנתגרשה או נתאלמנה, המדובר בקידושי קטנה שאינם אלא מדרבנן, ולפיכך היא ניזונת מנכסי אביה, אבל נערה שנתקדשה ושוב נתגרשה או נתאלמנה - אינה ניזונת מנכסי אביה (ועי' כסף-משנה). (72) מצפה וממתנת ליבם שייבמה. (73) שנית (כתובות נג:).

- יז. מִי שֶׁמֶת וְהֵנִיחַ בָּנִים וּבָנֹת - יִירָשׁוּ הַבָּנִים כָּל²⁵
הַנְּכָסִים⁷⁴, וְהֵם זִנְיִן אֶת אֲחֵי־תֵימָה⁷⁵ עַד שֶׁיִּבְגְּרוּ אוֹ²⁶
עַד שֶׁיִּתְאַרְסוּ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהֵנִיחַ נְכָסִים²⁷
שֶׁאֶפְשָׁר שִׁיזְנוּ מֵהֶם הַבָּנִים וְהַבָּנוֹת כָּאֶחָת עַד²⁸

ידוע שאלמנתו עדיפה לו מבתו, שכן אמרו (שם מג.): הניח אלמנה ובת (ונכסים מועטים) האלמנה ניזונת והבת תשאל על הפתחים, שולזול אלמנתו קשה לו ביותר, מעתה במוחלת - שאיבדה מזונותיה, כל-שכן שאין הבנות ניזונות.

- יג. מִי שֶׁצִּוָּה בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ לַעֲקֹר אֶחָד מִתְנַאֲי¹
כְּתֻבָּהּ, כְּגוֹן שֶׁאָמַר אֶל יָדוֹנוּ בְּנוֹתָיו מִנְכָּסָיו, אוֹ אֶל²
תִּזְוֶן אֶלְמָנָתוֹ מִנְכָּסָיו, אוֹ אֶל יִירָשׁוּ בָנָיו כְּתֻבַּת³
אִמָּן⁵² - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ⁵³. נִתֵּן כָּל נְכָסָיו בְּמִתְנָה⁴
לְאֲחֵרִים⁵⁴ - הוֹאִיל וּמִתְנָת שְׂכִיב מָרַע⁵⁵ אֵינָה קוֹנֶה⁵
אֵלָא לְאַחֵר מִיתָה⁵⁶, כְּמוֹ שֶׁתִּבְבָּר⁵⁷, הָרִי הַמִּתְנָה⁵⁸
וְחִיּוֹב הַנְּכָסִים בְּתִנְאִין אֵלוֹ בָּאִין כָּאֶחָד, וּלְפִיכָךְ⁷
אֶלְמָנָתוֹ וּבְנוֹתָיו נִזְוֶנֹת מִנְכָּסָיו, וּבָנָיו יוֹרְשִׁים כְּתֻבַּת⁸
אִמָּן שְׁמִתָּה בְּחַיֵּי בַּעֲלָהּ⁵⁹.⁹

(52) שמתה בחייו, והיא 'כתובת בנין דכרינ' (למעלה ה"א). (53) כתובות סח, ב. שהרי משועבד הוא כתנאי בית-דין משעה שנשאה. (54) בשעת מיתתו אמר ליתן נכסיו לאחרים, ולא קנו מידו, ואין לה תוקף כמתנת בריא שהיא בקנין. (55) שכוב חולה, "חולה שתשש כח כל הגוף, וכשל כוחו מחמת החולי עד שאינו יכול להלך על רגליו בשוק, והרי הוא נופל על המיטה הוא הנקרא שכיב מרע" (לשון רבינו הל' זכיה פ"ח, א). (56) כי לא נתכוין זה ליתן אלא לאחר מותו. (57) הל' זכיה פ"ח, ה"ח. (58) לאחרים. (59) מתנת שכיב מרע אינה אלא מדברי חכמים, כדי שלא תטרף דעתו עליו (בבא-בבא קמז: -) כי מדין תורה אין למתנה תוקף אם לא קנו מיד הנותן או שיכתוב שטר מתנה וימסור למקבל - ואינה קונה אלא לאחר מיתה, ותנאי כתובה ג"כ תקנת חכמים היא והואיל וחלים בבת אחת לאחר מיתה אין האחת דוחה את חברתה (רי"ף לב"ב פ"ח). וכן אמרו (ב"ב קלג:): אם בירושה של תורה אלמנה ניזונת. ורבינו בהל' נחלות פ"ח ה"ט, מסכם: "לפיכך מוציאים לכתובת האשה... ומזון הבנות מיד אלו שצוה לתת להם, שהרי במיתתו נתחייבו הנכסים בכתובה ומזונות, ואלו שנתן להם לא יקנו אלא לאחר מיתה", כוונתו שהתחייבות הבעל לכתובה ומזונות קדמה למתנת שכיב מרע, אבל חלות החיוב באה כאחד, כמו שכתב כאן (לחם-משנה שם).

- יד. בֵּת הַמִּמְאָנָה⁶⁰ - הָרִי הִיא בְּשָׂאָר הַבָּנוֹת וְיֵשׁ לָהּ¹⁰
מִזְנוּת⁶¹. אֲבָל בֵּת הַיִּבְמָה⁶² וּבֵת הַשְּׁנִיָּה⁶³ וּבֵת¹¹
הָאֲרוּסָה⁶⁴ וּבֵת הָאֲנוּסָה⁶⁵ - אֵין לָהֶן מִזְנוּת אַחֵר¹²
מִיתַת אָבִיהֶן בְּתִנְאִין זֶה⁶⁶. אֲבָל בְּחַיֵּי אָבִיהֶן - הוּא¹³
חֵיב בְּמִזְנוּתוֹ, כְּדִין שָׂאָר הַבָּנִים וְהַבָּנוֹת בְּחַיֵּי¹⁴
אָבִיהֶן⁶⁷.¹⁵

(60) הנושא קטנה יתומה ונתעברה (ראה בהערה הבאה) ומיאנה בבעל ואחר-כך ילדה בת. (61) לאחר מות האב. ואע"פ שהממאנת אין לה כתובה, כמבואר לקמן פכ"ד ה"ה, ואם כן אין לה גם תנאי כתובה המחייבים מזונות הבת? (כמבואר בכתובות נד. לענין שניה שאין לה כתובה, ולפיכך אין לבתה מזונות) אפשר לדרן, שממאנת זו קיבלה כתובה

הבנות עד שיבגרו, והבנים ישאלו על הפתחים. (89) וגם הבנים יזונו עד שיכלו הנכסים לשניהם כאחד. כל זה בבבא-בבא-בבא, קמ, א בעיות שלא נפשו ונשאו בתיקו, ודינן: חומרא לתובע וקולא לנתבע, והבנים הם הנתבעים כי הנכסים בחזקתם עומדים מדין ירושה (רי"ף שם).

24 כא. הניח אלמנה וכת, ממנה או מאשה אחרת, ואין בנכסים כדי שיוזנו שתיהן - האלמנה נזונה, והבת תשאל על הפתחים⁹⁰. וכן אני אומר, שמזונות הבת קודמין לירשת הבן את כתבת אמו⁹¹ שמתה בתי אביו, ואף-על-פי ששניהם מתנאי הפתחה. וקל וחומר הדברים: אם נדחת ירשה של תורה⁹² מפני מזונות הבת⁹³, לא תדחה ירשת הפתחה, שהיא תנאי בית דין, מפני מזונות הבת?

(90) כבוד אלמנתו עדיף לו מכבוד בנותיו (ב"ב שם, ובכתובות מג). ומוציאים לאלמנה מזונות עד זמן שראויה לחיות, הכל לפי שנותיה וכפי אומדן בית-דין, ומעמידים את הנכסים ביד שלישי, והוא מפרנסה אחד לשלושים יום, כמבואר לעיל פ"ח, הכ"א. ולפי זה, כל אלמנה ממעט בנכסים מאחר שמוציאים לה מזונותיה בתחילה (מגיד-משנה). (91) היא כתובת 'בנין דכרין' הנזכרת לעיל ה"א-ב. (92) הראויה לבנים הזכרים. (93) שהיא ניוזנת, והבנים ישאלו על הפתחים, כדלעיל ה"ז.

32 כב. מי שמת והניח בנות גדולות וקטנות, ולא הניח בן - אין אומרים: יזונו הקטנות עד שיבגרו ויחלקו שאר הנכסים בשוה, אלא פלן חולקות בשוה⁹⁴.

(94) כי במקום שכל הבנות יורשות כל הנכסים כאחד, לא תיקן להן בית-דין תנאי מיוחד למזונות, שאינו אלא בזמן שיש בנים, הם היורשים, והבנות ניוזנות (בבא-בבא קלט).

יום חמישי כ"ה אייר ה'תשע"ח

פרק עשרים

(1) נתבאר בו שחייב האב לתת מעות לבתו להנשא, מת האב והניח בת, ואם צוה בשעת מיתה שלא יתפרנסו בנותיו מנכסיו, אלמנה ובת אי זו קודמת למזונות, יתומה קטנה שהשיאה אחיה ואמה לענין מזונות.

35 א. צוה חכמים, שיתן אדם מנכסיו מעט לבתו כדי שתנשא בו. וזה הוא הנקרא פרנסה. המשיא את בתו סתם - לא יפחת לה מנסות שפוסקין לאשת עני שבישראל³⁶, כמו שבארנו. במה דברים אמורים? בשעה האב עני; אבל אם היה עשיר - הרי זה ראוי לתן לה כפי עשרו³⁷.

(2) והיא נדוניה. (3) "לא יפחות לה מחמשים זוז". (4) אבל אין כופים אותו. ולכן דקדק רבנו וכתב "הרי זה ראוי ליתן".

41 ב. פירש על הפעל שאין לה פלוס ושיכניסנה ערמה

1 שיבגרו הבנות. ואלו הן הנקראין נכסים מרביין. 2 אבל אם אין בנכסים שהניח אלא פחות מזה - 3 מוציאים מהם מזונות לבנות עד שיבגרו⁷⁶, ונותנין 4 השאר לבנים. ואם אין שם אלא כדי מזון הבנות 5 בלבד - הבנות נזונות מהן עד שיבגרו או עד 6 שיתארוסו, והבנים ישאלו על הפתחים⁷⁷.

(74) ונושאים ונותנים בהם כרצונם. (75) מזונות יום ביומו, ואינם חייבים להקציב בבת אחת עבור כל מזונותיהן מעתה עד שיבגרו. (76) מפרישים בבת אחת כל הסכום הדרוש למזונותיהן עד שיבגרו, ומניחים אותו ביד בית-דין או ביד אפוטרופוס. (77) בבא-בבא קלט, ב. וכן אמרו בכתובות סז, א שיתום ויתומה שבאו להתפרנס (מזונות של צדקה) מפרנסים את היתומה ואח"כ מפרנסים את היתום, מפני שהאיש דרכו לחזור על הפתחים ואין האשה דרכה לחזור על הפתחים.

7 יח. במה דברים אמורים? בשעה קרקע; אבל אם 8 לא הניח אלא מטלטלין - הואיל ובתקנת הגאונים 9 הוא שיוזנו הבנות מן המטלטלין⁷⁸, הרי הבנים 10 והבנות נזונות כאחד מן הנכסים האלו המועטין, 11 שלא תקנו להם במטלטלין אלא שיהיו בנכים. וכזה 12 הורו הגאונים⁷⁹.

(78) ראה לעיל פט"ז, ה"ז. (79) הובאה דעתם ברי"ף לבבא-בבא תחילת פרק ט'.

13 יט. הניח קרקע, והיו הנכסים מרביין⁸⁰, ונתמטטו 14 אחר פ'81 - כבר זכר בהן יורשים⁸². היו מועטין 15 בשעת מיתה, ונתרבו אחר כך - הבנים יורשין 16 אותן⁸³. ואפילו לא נתרבו, אם קדמו הבנים ומקרו 17 נכסים מועטין - מקרן קנים⁸⁴.

(80) בשעת מיתה. (81) אפילו קודם שבאו לבית-דין. (82) והם זנים את אחיותיהם עד שיכלו הנכסים לשניהם יחד. (83) כי יש לבנים חלק ותפיסת-יד בנכסים, וזכותם בהם לעולם עומדת. (84) בבא-בבא קמ, א. כי אין מוציאים למזון הבנות מנכסים משועבדים, ולדעת רש"י (כתובות קג. וסוטה כא:) הכוונה שקדמו ומכרו קודם שיבואו לבית-דין, אבל לאחר שבאו וזיכה בית-דין את הבנות - אין לאחר מעשה בית-דין כלום, ולדעת ה'תוספות' (יבמות סז:) אפילו כשכבר באו לפני בית-דין, אם מכרו קודם שיאכלו הבנות - מכרם קיים.

18 כ. היו הנכסים מרביין ויש עליהם⁸⁵ חוב, או שהתנה 19 עם אשתו⁸⁶ שיוזן את בתה⁸⁷ - אין החוב ולא 20 מזונות פת אשתו ממועטין בנכסים⁸⁸; אלא יירשו 21 הבנים הכל, ויתנו לבעל חוב חובו, ויזונו פת אשת 22 אביהן עד זמן שפסק, ויזונו אחיותיהן עד שיבגרו 23 או עד שיתארוסו⁸⁹ ויצאו מתחת ידיהם.

(85) על האב שמת. (86) בשעת נישואיה. (87) מאיש אחר, ראה לקמן פכ"ג, יז. (88) להוציא מהם מזונות

- 1 - אין לה פלוג. ולא יאמר הפעל: בשתבוא לבית
2 אכסנה, אלא מכסנה והיא בבית אביה.

15) שלא נטלה מן הנכסים כלום.

- 28 ז. והאחים שמכרו או משפנו קרקע אביהם - הפת
29 טורפת מן הלקוחות פרנסתה¹⁶, כדרך שטורפים כל
30 בעלי חובות מן הלקוחות¹⁷, כמו שיתבאר בהלכות
31 הלואה.

16) ובשבועה. 17) הואיל ופרנסה דבר קצוב הוא, היה להם להיזהר שלא לקנות קרקעות שהם כסכום פרנסתה (אבל מזונות האשה והבנות הואיל ואין להם קצבה אין מוציאים להם מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם).

- 32 ח. מי שהשיא בנות גדולות ונשארו קטנות ומת
33 בלא בן - אין נוטלין פרנסה לקטנות ואחר כך
34 חולקות הנכסים, אלא חולקות פלן בשנה¹⁸.

18) כי לא תוקנה פרנסה לבנות אלא כשיש שם בנים, שהבנות אינן יורשות כלום. אבל בשעה שיורשות - כולן שוות.

- 35 ט. מי שמת והניח שתי בנות ובן, וקדמה ראשונה
36 ונטלה עשור נכסים¹⁹, ולא הספיקה השנית לגבות
37 עד שמת הבן ונפלו כל הנכסים לשתייהן²⁰ - אין
38 השניה נוטלת עשור, אלא חולקות בשנה²¹, וזכתה
39 הראשונה בעשור שלה.

19) כדינה, שהרי הבן יורש הכול. 20) ושתייהן יורשות בשווה. 21) ואין אומרים תיטול השנייה עשור נכסים תחילה כמו שנטלה ראשונה ואחרי כן יחלוקו אלא ראשונה זכתה, ובת על הבת אין לה עשור נכסים שהרי שתייהן שוות בירושה.

- 40 י. מי שצוה בשעת מיתה: אל תפרנסו בנותי מנכסי
41 - שומעים לו, שאין זה מתנאי כתובה²².

22) אלא חוב על היתומים, ולפיכך אם ציווה האב שלא לפרנסן אין עליהם חוב כלל.

- 42 יא. מי שמת והניח אלמנה ובת - כבר בארנו
43 שזמזונות האלמנה קודמין למזונות הבת. וכן אם
44 נשאת הבת - אינה נוטלת עשור נכסים מפני מזונות
45 האלמנה²³. ואפילו מתה הבת אחר שנשאת - אין
46 הפעל יורש פרנסה הראויה להנתן לה²⁴; שהרי
47 הנכסים פלן בחזקת האלמנה שתהא נזונה מהן.

23) נלמד מדין מזונות הנ"ל, שאם במזונותיה שהן מתנאי כתובה אמרו כן, קל וחומר לעישור נכסים שאינו אלא תקנת חכמים. וטעם הדבר: מפני שהאלמנה היא בעלת חוב של האב ואילו הבת היא בעלת חוב של האחים. 24) ואין אומרים איש נכרי הוא זה, ואינו יורש של אב אלא של אשתו, ויש לו דין לוקח, ואין מוציאים למזון האלמנה

3 ג. האב שמת והניח בת - אומדין דעתו במה היה בלבו לתן לה לפרנסה ונותנין לה⁵. ומניין יודעין אומדין דעתו? מרעיו ומידעיו ומשאיו ומתנו וכבודו. וכן אם השיא בת בחייו - אומדין בה⁶. ואם לא ידעו לו בית דין אומדין דעת⁷ - נותנין לה מנכסיו עשור⁸ לפרנסתה.

5) אפילו אם היה יותר מעישור נכסיו. 6) יינתן לשנייה כדרך שנתן לראשונה בחייו. 7) שלא גר בינינו ולא עמדנו על סוף דעתו אם וותרן או קמצן היה. 8) חלק עשירי.

- 9 ד. הניח בנות רבות - כל שתבוא להנשא⁹, נותנין לה עשור הנכסים. ושל אחריה - עשור מה ששירה ראשונה. ושל אחריה - עשור מה ששירה שניה. ואם באו פלן להנשא קאחת - ראשונה נוטלת עשור, והשניה - עשור מה ששירה ראשונה, והשלישית - עשור מה ששירה שניה, וכן אפילו הן עשור, וחזרות וחולקות כל העשורים בשנה¹⁰, ושאר הנכסים לאחים. 16

9) כי אין הבת נוטלת לפרנסתה אלא לזמן נישואיה. 10) וכל זה כדי לברר חלק הבנים ולהניח להם ירושה כדין תורה, כי אילו היו הבנות נוטלות כל אחת עשור נכסים ממש לא היה נשאר לבנים כלום ונמצאת ירושה של תורה נדחית מפני פרנסת הבנות שאינה אלא תקנת חכמים.

- 17 ה. עשור זה שהוא לפרנסה אינו מתנאי כתובה. לפיכך, אפילו לפי תקנת חכמים (הראשונים) ואחרונים, אינה נוטלת אלא מן הקרקע¹¹. ויש לה¹² לגבות עשור זה משכירות הקרקע¹³. ואם רצו האחים לתן לה מעות כנגד עשור הקרקע - נותנין¹⁴.

11) אף על פי שהחכמים האחרונים (הגאונים) תקנו להגבות הכתובה ושאר תנאיה גם מן המטלטלין, - עשור זה, שאינו מ"תנאי כתובה", אינו אלא מן הקרקע. וכל זה אינו אלא ב"עישור נכסים", אבל כשאומדין דעת האב - גובה היא אפילו מן המטלטלין. 12) יכולה. 13) העומדת להגבות (שזה שכבר נגבה הוא מטלטלין). ואף על פי שכבר עברה חצי שנה מיום שהשכיר האב - כיון שעדיין לא נגבה השכר, הרי זה כקרקע, כי אין שכירות משתלמת אלא בסוף השנה. 14) כדין כל בעל חוב הגובה את חובו מהלווה בחייו. ואילו הייתה בעלת חוב של אביהם, הייתה נוטלת רק מהזיבורית ובשבועה כדין הבא להיפרע מנכסי יתומים.

- 22 ו. הבת בעשור זה בפעל חוב של אחין היא, לפיכך
23 נוטלת אותו מן הבינונית בלא שבועה. ואם מתו
24 האחים - נוטלת אותו מן בניהם מזיבורית
25 ובשבועה¹⁵; שהרי היא נפרעת מנכסי יתומים,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מנכסים משועבדים, אלא לטובת האשה, עשאוהו כדורש. ומיורש מוציאים למזון האלמנה.

יום שישי כ"ו אייר ה'תשע"ח

פרק אחד ועשרים

(1) כולל דיני מציאת האשה ומעשה ידיה, מלאכות שעושה לבעלה, המדיר אשתו שלא תעשה מלאכה, השימוש שהאשה עושה בעצמה לבעלה, מלאכות שהנדה עושה לבעלה, האשה ששברה כלים בשעת מלאכתה, אשה שמנעה עצמה מכל המלאכות, דיני מינקת וחיובי הנקה, התובעת בנה או בתה עמה אחרי שגמלתו.

- א. מציאת האשה ומעשה ידיה לבעלה.² ומה היא עושה לו? הכל כמנהג המדינה.³ מקום שדרךן לארג - אורגת, לרקם - רוקמת, לטוות צמר או פשתים - טווה. ואם לא היה דרך נשי העיר לעשות כל המלאכות האלו - אינו כופה אלא לטוות הצמר בלבד.⁶ שהפשתן מזיק את הפה ואת השפתים.⁷ והטווה היא המלאכה המיוחדת לנשים,⁸ שנאמר: וכל אשה חכמת לב בדיה טוו.

(2) משנה, כתובות סה, ב. מציאה - משום איבה, שהרי בעלה נותן לה מזונות, ואם תעכב מציאתה לעצמה יבואו לירי קטטה (כתובות צו. ובבא-מציעא יב:). ובירושלמי (כתובות פ"ו ה"א) אמרו: "שלא תהא מברחת משל בעלה, ואומרת מציאה מצאתי". מעשה ידיה - תחת מזונותיה (כתובות נח:), וכמבואר לעיל פי"ב ה"ד. (3) תוספתא כתובות פ"ה ה"ג. (4) תפירת צורות שונות על האריג בחוטים צבעוניים לשם נוי וקישוט. (5) ראה להלן הערה ז. (6) תוספתא, שם. (7) כתובות סא, ב: "מסריח את הפה ומשרבט את השפתים", משרבט - פושטן כמין שרביט עד שנעשות גדולות ע"י שצריכה לשרות החוט תמיד ברוק (רש"י שם). (8) ולפיכך אינו כופה אלא על הטווה, אבל לא על האריגה והרקמה, אע"פ שהן מלאכות חשובות וקלות (מעשה רוקח). וכן אמרו ביומא סו, ב: "אין חכמה לאשה אלא בפלך, וכן הוא אומר וכל אשה חכמת לב בדיה טוו". וכן נראה במשנה (כתובות סד:): שאמרו: "ומה היא עושה לו, משקל חמשה סלעים שתי ביהודה, שהם עשרה סלעים בגליל. או משקל עשרה סלעים ערב ביהודה, שהן עשרים סלעים בגליל" - הרי שכל המדובר בטוויית החוטים. ורבינו השמיט שיעורים אלו, מפני שסובר שאין קצבה זו בכל המקומות אלא הכל כמנהג המדינה (מגיד-משנה).

- ב. דחקה⁹ עצמה ועשתה יותר מן הראוי לה - המותר לבעלה.¹⁰ היה לו¹¹ ממון הרבה, אפילו היה לה¹² כמה שפחות - אינה יושבת לבטלה בלא מלאכה, שהבטלה מביאה לידי זמה.¹³ אכל אין פושין אותה לעשות מלאכה כל היום פלו, אלא לפי רב הממון ממעטת במלאכה.¹⁴

(9) התאמצה. (10) כתובות סו, א. (11) ובכת"י התימנים:

- יב. קטנה יתומה שהשיאתה אמה או אחיה לדעתה²⁵, ונתנו לה מאה או חמשים זוז - יכולה היא משתגדיל להוציא מידם פרנסה הראויה לה, או באמדין דעת²⁶ האב או בעשור הקרקעות²⁷. ואפילו לא היו האחין זנין אותה²⁸, ואף-על-פי שלא מחתה²⁹ בשעת נשואין, מפני שהקטנה אינה בת מחאה³⁰.

(25) בהסכמתה. (26) כמה היה בדעתו ליתן לה לפרנסה. (27) אם לא ידע לו בית דין אומדין דעת. (28) ולא היה לה להתבייש ולמחות. (29) התנגדה, מלשון הכתוב (דניאל ד, לב): "ולא איתי די ימחא בידה". (30) אינה יודעת למחות ואין מחילתה מחילה ואפילו גדלה משנשאת ולא תבעה תיכף, לא אבדה פרנסתה כשתמחה, שכל שלא אבדה בשעת נשואיה שוב אינה צריכה למחות.

- יג. נשאת הבת אחר שגדלה, בין נערה בין בוגרת, ולא תבעה פרנסתה - אבדה פרנסתה³¹. ואם מחתה בעת נשואיה³² - הרי זו מוציאה את הראוי לה כל זמן שתדעה. בגרה ועודה בבית אביה, בין שפגרה אחר מותו בין שהניחה בוגרת, אם פסקו האחין מלתת מזונותיה, שהרי אין לה מזונות כמו שפארנו, ושתקה ולא תבעה פרנסתה אבדה פרנסתה; לא פסקו האחים מזונותיה וזנו אותה בגרה³³, אף-על-פי שלא מחתה, לא אבדה פרנסתה כל זמן שהן זנין אותה; שיש לה לטעון: מפני שהן זנין אותה אף-על-פי שאינן חיבין, והיא עדין לא נשאת³⁴, מפני זה לא תבעה פרנסתה³⁵.

(31) שתיקתה זוהי מחילתה. (32) בנערותה. (33) מרצונם הטוב, ולא מחמת חיוב. (34) אבל אם בגרה ונשאה צריכה למחות אף על פי שהם זנים אותה. (35) מפני הבושה.

- יד. מי שצוה לתת לבתו כך וכך מעות לפרנסתה לקח בהן קרקע, בין שהיה שכיב מרע בין שהיה בריא, ומת, והרי המעות ביד השליש³⁶, ואמרה הבת: תנו אותם לבעלי, כל מה שירצה יעשה בהן - אם היתה גדולה ונשאת - הרשות בידה³⁷, ואם עדין מארסת היא - יעשה שלישי מה שהשליש בידו³⁸, ואם עדין קטנה היא - אפילו נשאת, אין שומעין לה³⁹, אלא יעשה שלישי כמו שצוה האב⁴⁰.

(36) אדם שלישי הנאמן על שני הצדדים. (37) שאף האב לא עלה בדעתו למסרן ביד שלישי אלא עד שתינשא שמשנשאת הבעל זכאי לאכול פירות. (38) יקנה השדה, ואין שומעים לה, שמצוה לקיים דברי המת בין אם המצוה שכיב מרע ובין אם הוא בריא. (39) "אין מעשה קטנה כלום". (40) ליקח בהן קרקע. כי לטובתה נתכוון שלא יוציא בעלה המעות ויפסיד. ואפילו אומרת: נאמן בעלי עלי

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ו אייר - ספר נשים - הלכות אישות קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

של הבעל, אבל לפני בקרו העומד לחרוש שאינו לצורך גופו של הבעל - אינה נותנת תבן ('שיטה מקובצת' שם).
(26) בבית הטחנה. (27) מנפה. ולדעת ה'טור' (אה"ע"ז סי' ס) הכוונה לשמירה ממש. (28) אין היא בעצמה טוחנת בריחיים גדולים במקום בהמה - שזה טורח גדול, אלא "מטחנת" מכינה צרכי טחינה. ובכת"י התימנים, הנוסח: "ואצה בטוחנת". (29) מנהיגה את הבהמה המסובבת את הריחיים. (30) כתובות נט, ב.

ו. במה דברים אמורים? פנאים; אבל אם הכניסה לו שפחה אחת או נכסים שראוי לקנות מהן שפחה אחת, או שהיתה לו שפחה אחת או שהיה לו ממון כדי לקנות ממנו שפחה אחת³¹ - אינה מטחנת, ולא אופה, ולא מכבסת³², ולא נותנת תבן לפני בהמתו³³. הכניסה לו שתי שפחות או נכסים הראויין לקנות מהן שתי שפחות, או שהיו לו שתי שפחות או שהיה ראוי לקנות שתי שפחות - אינה מבשלת, ואינה מניקה את בנה³⁴, אלא נותנת אותו לשפחה להניק.

(31) שם, סא, א: "אחד שהכניסה לו משלה, ואחד שמצאה לו משלו" - לפי גירסת הר"ף, וגרסתנו: "ואחד שצמצמה לו משלה", וראה ב'תוספות' שם. (32) שם נט, ב. (33) ובר"ן לנדרים פא, ב מבואר שאינה פטורה מנתינת תבן עד שיהיו לה ארבע שפחות, וכן ברא"ש שם. (34) כתובות, שם.

ז. נמצאו כל המלאכות שקל אשה³⁵ עושה אותן לבעלה - חמש מלאכות: טוה, ורוחצת פניו ידיו ורגליו, ומוזגת את הפוס, ומצעת את המטה, ועומדת ומשמשת בפניו. והמלאכות שמקצת הנשים עושות אותן ומקצתן אינן עושות³⁶ - שש מלאכות: מטחנת, ומבשלת, ואופה, ומכבסת, ומניקה, ונותנת תבן לפני בהמתו.

(35) בין עניה בין עשירה. (36) כשיש להן שפחה.

ח. כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה - נדה עושה לבעלה. חוץ ממזיגת הפוס, והצעת המטה, והרחצת פניו ידיו ורגליו³⁷. גזרה משום הרהור שמא יבא לבעל. לפיכך מצעת מטתו כשהיא נדה שלא בפניו ומוזגת את הפוס ואינה נותנת אותו בידו בדרפה תמיד אלא מנחת אותו על הארץ או על הפלי או על השלחן והוא נוטלו³⁸.

(37) כתובות סא, א. כי אלו הם דברים של קירוב וחובה. הרחצת פניו - אפילו הוא רוחץ והיא יוצקת המים שאינה נוגעת בגופו, כי נגיעת גופו אפילו בלא רחיצת פניו אסורה, כמבואר בהל' איסורי ביאה פ"א ה"ח (והשווה שם ה"ט). ודברים אלו אסורים אפילו בעת ספירת שבעה ימים נקיים, כמבואר שם (מגיד-משנה). (38) כתובות, שם.

ט. האשה ששברה פלים בעת שעשתה מלאכותיה³⁹

"לה". (12) ובכת"י התימנים: "היו להם". (13) משנה בכתובות נט, ב. כרבי אליעזר, והלכה כמותו (שם סא:). זמה - פריצות, זנות. (14) שם, וכמבואר בסמוך ה"ו.

ג. המדיר¹⁵ את אשתו שלא תעשה מלאכה כלל¹⁶ - יוציא ויתן כתובה, שהפטלה מביאה ליד זמה¹⁷. וכן כל אשה רוחצת לבעלה פניו ידיו ורגליו, ומוזגת לו את הפוס¹⁸, ומצעת לו את המטה¹⁹, ועומדת ומשמשת בפניו, כגון שתתן לו מים או כלי או תטל מלפניו וכיוצא בדברים אלו. אבל אינה עומדת ומשמשת בפני אביו או בפני בנו²⁰.

(15) בכת"י התימנים: "והמדיר", והוא מקושר לסוף ה"ב. והלכה הבאה, מתחילה: וכן כל אשה וכו'. (16) שאסר הנאתו עליה אם תעשה מלאכה, אבל אם אמר: הריני אוסר עליך לעשות מלאכה, אין בדבריו כלום, וכמבואר בבאורנו לעיל פ"ב הכ"ד. ואפילו לא אסר עליה לשחק בכלבים, שאין חשש שתבוא לידי שעמום - יש חשש שתבוא לידי זימה. (17) משנה בכתובות נט, ב. וכרבי אליעזר (שם, סא:). ראה למעלה הערה יב. (18) שם סא, א. מוזגת - יוצקת. (19) פורסת סדין ולבדין, דבר שאינו טורח כדי שתחבב עליו (רש"י שם). ורבינו בפירוש המשנה (כתובות פ"ה מ"ו) אומר: "שאלו הענינים אינו מותר לו לאדם שישתמש לו אלא מאשתו, לפי... שאין משתמשים באשה ואין הפרש בין שפחה או זולתה, בין גדולה בין קטנה". ושני הטעמים מובאים ב'ירושלמי' שם. (20) כתובות סא, ב.

ד. ומלאכות אלו עושה אותן היא בעצמה. ואפילו היה לה במה שפחות - אין עושין מלאכות אלו לבעל אלא אשתו²¹.

(21) כבר ביאר רבינו בפירושו למשנה הנ"ל, שאין משתמשים באשה אלא באשתו. ורש"י בכתובות סא, א מפרש: "חכמים השיאוה עצה טובה להנהיג זאת בישראל" כדי שתתחבב עליו.

ה. יש מלאכות אחרות שהאשה עושה לבעלה בזמן שהן עניים, ואלו הן: אופה הפת בתנור²², ועזרא תבן, שתהיה אשה משכמת ואופה, כדי שתהיה הפת מצויה לעניים²³. ומבשלת את התבשילין. ומכבסת את הפגדים. ומניקה את בנה²⁴. ונותנת תבן לפני בהמתו, אבל לא לפני בקרו²⁵. ומטחנת. כיצד מטחנת? יושבת ברחים²⁶ ומשמרת²⁷ הקמח, ואינה טוחנת²⁸. או מחמרת אחר הבהמה²⁹, כדי שלא יבטלו הרחים. ואם היה זרפן לטחן ברחים של יד - טוחנת³⁰.

(22) אבל לא באלפס או על גבי גחלים, שאין זה מנהג העולם ('מעשה רוקח'). (23) בבא"קמא פב, א. (24) כתובות נט, ב. (25) שם, סא, ב. וכגירסת ספרי ספרד, וכן הוא ברי"ף שם. והטעם בזה הוא: לפי שבהמה מיוחדת לו לרכיבה, ולכן נותנת היא תבן לפניו, שזהו לצורך גופו

21 אֵלָא מְנִיקָה אֶחָד וְשׁוֹכֵר הַפֶּעַל מְנִיקָה לְשָׁנִי⁴⁹. הָרִי
22 שְׂרָצְתָה הָאִשָּׁה לְהִנִּיק בֶּן חֲבֵרְתָּה עִם בְּנָה - הַפֶּעַל
23 מַעֲכָב, וְאִינוּ מְנִיקָה אֵלָא לְהִנִּיק בְּנוֹ בְּלִבְדוֹ⁵⁰.

(49) "ירושלמי" כתובות פ"ה ה"ו. (50) שם, מדקדוק לשון המשנה "ומניקה את בנה", בנה - ולא שנים, בנה - ולא בן חברתה.

24 יג. נִדְרָה שְׁלֹא לְהִנִּיק אֶת בְּנָה - כּוּפָה אוֹתָהּ⁵¹
25 וּמְנִיקָתָה עַד שִׁיהִיָּה בֶּן אֶרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים חֳדָשׁ⁵², אֶחָד
26 הַזָּכָר וְאֶחָד הַנְּקֵבָה. הִיא אוֹמֶרֶת: אֲנִי אֲנִיק אֶת בְּנִי,
27 וְהוּא אֵינוּ רֹצֵה שְׂתֵּנִיק אֶשְׁתּוֹ כִּדִּי שְׁלֹא תִתְּנוּל -
28 אֶף-עַל-פִּי שֵׁישׁ לָהּ בְּמָה שְׂפָחוֹת, שׁוֹמְעִין לָהּ;
29 שְׂצַעַר הוּא לָהּ לִפְרֹשׁ מִבְּנָהּ⁵³.

(51) שהיא משועבדת להניק, ואין הנדר חל כלל (כתובות נט:). (52) שהוא סוף זמן ההנקה (שם ס.). (53) שם סא, א. ולפי זה, אפילו אם בעלה יתן לה תינוק אחר להניק (שארין לה צער חלב) ג"כ שומעים לה משום צער פרישותה מבנה (בית שמואל' אהע"ז סי' פב, ס"ב). ורש"י פירש: החלב רב בדדיה ומצער.

30 יד. הִיתָה עֲנִיָּה שֶׁהִיא חִיבָת לְהִנִּיק אֶת בְּנָה, וְהָרִי
31 הוּא עֲשִׂיר שָׂרָאוֹ לוֹ שְׁלֹא תִנִּיק אֶשְׁתּוֹ⁵⁴, אֶף-עַל-פִּי
32 שְׂאִין לוֹ שְׂפָחוֹת, אִם לֹא רָצְתָה לְהִנִּיק - שׁוֹכֵר
33 מְנִיקָה אוֹ קוֹנָה שְׂפָחָה; מִפְּנֵי שֶׁהָאִשָּׁה עוֹלָה עִם
34 בַּעֲלָהּ, וְאִינָה יוֹרְדָתָה⁵⁵.

(54) כגון שיש לו נכסים הראויים לקנות מהם שתי שפחות, כמבואר לעיל ה"ו. (55) כתובות סא, א. שנאמר (בראשית ג, כ): "כי היא היתה אם כל חי - לחיים ניתנה ולא לצער ניתנה".

35 טו. הִיא אוֹמֶרֶת: רָאִיוּ הוּא לְשֹׁכֵר אוֹ לְקֹנֵת שְׂפָחָה,
36 וְהוּא אוֹמֵר אֵינוּ רָאִיוּ - עָלֶיהָ לְהִבִּיא רָאִיָּה, וְאִין
37 כָּאן מְקוֹם לְשִׁבּוּעָה⁵⁶.

(56) לומר לו השבע שבועת היסט ותפטר, שהוא אינו חייב לה כלום, אלא היא משועבדת להניק את בנה, וכל שהיא רוצה להפקיע עצמה משעבוד - עליה להביא ראיה (מגיד-משנה).

38 טז. הָאִשָּׁה שֶׁנִּתְגַּרְשָׁה - אֵין כּוּפִין אוֹתָהּ לְהִנִּיק⁵⁷.
39 אֵלָא: אִם רָצְתָה - נוֹתֵן לָהּ שֹׁכֶרָה וּמְנִיקָתָה, וְאִם לֹא
40 רָצְתָה - נוֹתֵנָת לּוֹ אֶת בְּנוֹ וְהוּא מְטַפֵּל בּוֹ. בְּמָה
41 דְּבָרִים אֲמֹרִים? שְׁלֹא הִנִּיקָה אוֹתוֹ עַד שֶׁהִפְרִיָּה;
42 אֲבָל אִם הִפְרִיָּה, וְאֶפְלוּ הוּא סוּמָא - אֵין מְפָרִישִׁין
43 אוֹתוֹ מֵאִמּוֹ, מִפְּנֵי סִפְנֵת הַזָּלָד⁵⁸, אֵלָא כּוּפִין אוֹתָהּ
44 וּמְנִיקָה אוֹתוֹ בְּשֹׁכֵר עַד אֶרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים חֳדָשׁ⁵⁹.

(57) שאינה משועבדת לו יותר (כתובות נט:). (58) אע"פ שאינו מכירה בראיה, מכירה בטעם ובריח (שם ס.), ואינו רוצה לינוק מאשה אחרת. ולא נתן רבינו שיעור לזמן ההכרה, שאין כל התינוקות שוים בזה, אלא כל אחד לפי

1 בְּתוֹךְ בֵּיתָה - פְּטוּרָה. וְאִין זֶה מִן הַדִּין, אֵלָא תַּקְנָה.
2 שְׂאִם אֵין אֶתָּה אוֹמֵר כֵּן - אֵין שְׁלוֹם בְּתוֹךְ הַבֵּית
3 לְעוֹלָם, אֵלָא נִמְצְאָת נִזְהָרָת וְנִמְנָעָת מִרֵּב הַמְּלָאכּוֹת,
4 וְנִמְצְאָת קִטְטָה בִּיגִיָּהם⁴⁰.

(39) [ב"ירושלמי" (כתובות פ"ט ה"ד) לא מפורש ששברה בעת מלאכה ('חלקת מחוקק' סי' פ ס"ק כט). ונראה שכוונת רבינו היא שהשבירה היתה בלי כוונה, ועי' משנה-למלך]. (40) "ירושלמי" כתובות, שם.

5 י. כָּל אִשָּׁה שֶׁתִּמְנָע מִלְעֲשׂוֹת מְלָאכָה מִן הַמְּלָאכּוֹת
6 שֶׁהִיא חִיבָת לְעֲשׂוֹתָן - כּוּפִין אוֹתָהּ⁴¹ וְעוֹשָׂה, אֶפְלוּ
7 בְּשׁוּט⁴². טָעֵן הוּא שֶׁאִינָה עוֹשָׂה, וְהִיא אוֹמֶרֶת
8 שֶׁאִינָה נִמְנָעָת מִלְעֲשׂוֹת - מוֹשִׁיבִין אִשָּׁה בִּיגִיָּה⁴³
9 אוֹ שְׂכָנִים. וְדָבָר זֶה כְּפִי מַה שִּׁירָאָה הַדִּין שֶׁאֶפְשָׁר
10 בְּדָבָר.

(41) ואפילו אומרת: "איני ניזונת ואיני עושה" שאין כופים אותה לעשות, כמבואר לעיל פי"ב ה"ד, אינה פטורה אלא מטוויית הצמר, אבל שאר מלאכות שאשה עושה לבעלה לצרכי הבית חייבת בהן, כמו שכתב 'מגיד משנה' לעיל שם (כסף-משנה כאן). ואין דנים אותה כמורדת (למעלה פי"ד ה"ח) שאינה נקראת מורדת אלא אם מרדה מתשמיש (כתובות ג:). (42) ראה למעלה פט"ו ה"ז. וכן כתב הר"ן ברי"ף (כתובות ג:). בשם גאון. והראב"ד כותב: "מעולם לא שמעתי ייסור שוטים לנשים". (43) ואף-על-פי שאשה פסולה לעדות - האמינו כאן לאשה משום שלום בית, ומטעם זה לא חייבוה להשבע ('חלקת מחוקק' סי' פ ס"ק כח).

11 יא. הָאִשָּׁה כָּל זְמַן שֶׁהִיא מְנִיקָה אֶת בְּנָה - פּוֹחֲתִין
12 לָהּ מִמַּעֲשֵׂה יָדֶיהָ, וּמוֹסִיפִין לָהּ עַל מְזוֹנוֹתֶיהָ יֵין
13 וְדִבְרִים שִׁפְיָן לְחֵלֶב⁴⁴. פִּסְקוּ לָהּ מְזוֹנוֹת הָרְאוּיוֹת
14 לָהּ⁴⁵, וְהָרִי הִיא מִתְאַוָּה לְאָכֹל יוֹתֵר אוֹ לְאָכֹל
15 מֵאֲכָלוֹת אַחֲרוֹת מִפְּנֵי חֲלֵי הַתְּאֻוָּה שֵׁישׁ לָהּ כִּבְטָנָה
16 - הָרִי זֶה אוֹכֵלָת מִשְׁלָה⁴⁶ כָּל מַה שֶׁתִּרְצֶה. וְאִין
17 הַפֶּעַל יָכוֹל לְעַכֵּב וְלֹאמֵר, שְׂאִם תֹּאכֹל יוֹתֵר מִדָּאִי אוֹ
18 תֹּאכֹל מֵאֲכָלִים רַעִים - יָמוּת הַזָּלָד⁴⁷, מִפְּנֵי שְׂצַעַר
19 גּוֹפָה קוֹדֵם⁴⁸.

(44) כתובות סד, ב. ודף סה, ב. (45) [ראה למעלה פי"ב ה"י שפוסקים לאשה מזונות כלאדם בינוני, ולא כלחולה וגורג'ן]. (46) כן מפורש רבינו מה שאמרו בברייתא (כתובות ס:): "פסקה קמצא אוכלת הרבה - משלה", ועיי"ש ברש"י ולהלן בדברי רבינו בהלכה יב. (47) בברייתא שם, מפורש להיפך: "לא תאכל עמו דברים הרעים לחלב". ואולי היתה לרבינו נוסחא אחרת שם. (48) כן אמר רבי יוסי בנדרים פ, ב - במעין של בני העיר שאינו מספיק לכביסת בני העיר וגם לשתייה לבני עיר אחרת, שכביסתם של בני העיר קודמת לשתייתם של בני העיר האחרת, שצער גופם קודם לחיי אחרים (בית שמואל' סי' פ ס"ק טו).

20 יב. יִלְדָה תְּאוּמִים - אֵין כּוּפִין אוֹתָהּ לְהִנִּיק שְׁנֵיהֶם,

(67) בתורת צדקה. כמבואר לעיל (פי"ב, הט"ו). (68) עד שתבגר, כמבואר למעלה פי"ב הט"ו. (69) כתובות קב, ב. "ואם נראה לבית-דין שטוב לה יותר לישב עם בית אביה, אין האם יכולה לכוף שתשב עמה" (שו"ע אהע"ז סי' פב ס"ו). (70) או ליורשי האב, כמבואר ביבמות מב, ב. (71) שאין חיוב לאשה לגדל בניה (מגיד-משנה). ולדעת בעל 'מעשה רוקח' מחייבת היא לפרנס בניה משום צדקה, כי גם האשה חייבת בצדקה (ראה קידושין ח:), אלא הואיל ורוצה להנשא, והדבר ידוע שאנשים ימנעו מלישאנה מכח משא הבן, ואפילו היא עשירה אין אדם נוטה לגדל בנים אחרים, לפיכך היא רוצה למסרו לאביו או להשליכו לקהל, אבל זה ודאי שהיא חייבת בהחזקתו, כפי עשרה וממונה.

יום ש"ק כ"ז אייר ה'תשע"ח

פרק שנים ועשרים

(1) ביאר בו רבינו דין ירושת הבעל בנכסי אשתו ואשה האסורה לו, וקטנה וחרשת לענין זה, דיני נכסי מלוג ונכסי צאן ברזל לענין מכירת האיש, ומכירת האשה ושומרת-יבם, כתובת יבמה, מתנה לאשה על מנת שלא יאכל הבעל פירות, מוכרת כתובתה בטובת הנאה, כפל שמשלם הגנב עבור ולד בהמת מלוג. החובל באשתו, נזק וצער וברשת למי. פקדונות מנשים, עבדים, קטנים.

- א. הבעל קודם לכל אדם בירשת אשתו.²¹ ומאימתי יזכה בירשתה? משתצא מרשות האב, ואף-על-פי שעדיין לא נכנסה לחפה.²² הואיל ונעשית ברשות בעלה - יירשנה.²³

(2) כן כתב רבינו למעלה פי"ב ה"ג, ובפ"א מהל' נחלות ה"ח. וראה יבמות פט, ב. ובבא-בבא קנח, א. (3) היא ההבאה לביתו והייחוד עמה (למעלה פי"א ה"א).

- ב. כיצד? האשה שנתארסה, ומסרה אביה לבעלה או לשלוחיו בעלה, או מסרה לשלוחי האב לבעלה או לשלוחיו, ומתה בדרך קדם שתכנס לחפה - אף-על-פי שפנתפתה²⁴ עדין בבית אביה, בעלה ירשה.²⁵ וכן אם הלך האב או לשלוחי האב עם הבעל, ונכנס עמה בדרך לחצר ונתיחד עמה שם לשם נשואין, ומתה - הרי זה יירשנה בעלה.²⁶ אבל אם עדין האב עם הבעל להוליכה לבית בעלה, או שהלכו לשלוחי האב עם שלוחי הבעל או עם הבעל, אפילו נכנס הבעל עמה לחצר ללון בדרך שלגין עובדי דרכים בפנדק אחד - הואיל והאב או שלוחיו עמה, ועדין לא נתיחד עמה לשם נשואין, אם מתה - יירשנה אביה,²⁷ אף-על-פי שפנתפתה בבית בעלה.²⁸

(4) שהיה האב משלחה לו ע"י שלוחיו, ופגעו בשלוחי הבעל ומסורה להם. (5) מטלטלין שייחד אביה לנדרוניתה. (6) כתובות מח, ב. (7) שמשנתייחדה עמו לשם נישואין, הרי היא ברשות בעלה. (8) שם. ובתלמוד שם הגדירו, כל

חריפותו, וכמו שאמרו ב'ירושלמי' (שם): שמואל אמר מכיר אני את מילדתי, שהבחנתי בה בצאתי מרחם אמי, ומאז אני מכירה. (59) "ואם אין לו, כופים אותה ומניקתו" (אהע"ז סי' פב ס"ה). והטעם, שהרי גם אשה חייבת במצות צדקה, וכשם שעשירה חייבת לזון את בנה מחמת צדקה, וכופין על הצדקה, כך זו שהיא עשירה בחלב שבדדיה, כופים אותה להניק את בנה משום צדקה (בני אהובה).

- יז. הגרופשה אין לה מזונות⁶⁰ אף-על-פי שהיא מניקה את בנה, אבל נותן לה יותר על שכרה דברים שהקטן צריך להן מקסות ומאכל ומשקה וסיכה וכיוצא בזה.⁶¹ אבל המעפרת - אין לה פלוג⁶². שלמו חדשיו⁶³ וגמלתו, אם רצתה המגרשת שיהיה בנה אצלם - אין מפרישין אותו ממנה עד שיהיה בן שש שנים גמורות⁶⁴, אלא כופין את אביו ונותן לו מזונות והוא אצל אמו. ואחר שש שנים, יש לאב לומר: אם הוא אצלי - אתן לו מזונות, ואם הוא אצל אמו - לא אתן לו מזונות.⁶⁵ והפת אצל אמה לעולם⁶⁶, ואפלו לאחר שש.

(60) כתובות טו, ב. (61) שחייב הוא במזונות בניו עד שיהיו בני שש, כמבואר למעלה יב, יד. (62) ולכשתלה, יתן לה בעלה שכר הנקה. ואם רצתה, נותנת לו בנו והולכת לה. (63) כ"ד חדשי ההנקה. (64) כתובות סה, ב. שעד גיל זה הוא כרוך אחרי אמו וצריך לה, וכן אמרו (עירובין פב:): "בן שש בצוות אמו נוח לו". והראב"ד חולק: "אין הדעת סובלת שנוכוף את האב להפריש בנו ממנו עד שיהא בן שש, והלא הוא חייב לחנכו בתורה בן ארבע ובן חמש, ואיך יחנכנו והוא גדל בין הנשים". אולם רבינו בהלכות תלמוד תורה (ב, ב) כותב: "מכניסים את התינוקות להתלמד כבן שש... ופחות מבן שש אין מכניסים אותו". ואם כוונת הראב"ד למה שאמרו (סוכה מב): "קטן היודע לדבר, אביו מלמדו תורה וקריאת שמע", ומבואר ג"כ בהל' תלמוד תורה (א, ו) שמלמדו פסוקים בודדים, דבר זה יכול הוא לחנכו אצל אמו כשיבוא אצלו לפעמים (מגיד-משנה). (65) שמאז והלאה, עליו לחנכו וללמדו תורה. (66) כתובות קב, ב. שהיא צריכה לאמה לטפל בה בגידוליה ובתמרוקי הבנות, שאין האב מצוי בהם, וגם פטורה מתלמוד תורה, כמבואר בהל' תלמוד תורה (א, יג), ולפיכך טובת הבת להתגדל אצל אמה ('פרישה', אהע"ז סי' פב ס"ח). והשווה פירוש המשנה (כתובות פי"ב מ"א): "לה הבחירה בבת - ולאב הבחירה בבן".

- יח. כיצד? הנה האב ראוי לצדקה - מוציאין ממנו הראוי לו בעל כרחו⁶⁷ וזנין אותה⁶⁸ והיא אצל אמה⁶⁹. ואפלו נשאת האם לאחר - בתה אצלה, ואביה זן אותה משום צדקה עד שגמולת האב. ותזון מנכסיו אחר מותו בתנאי קתבה והיא אצל אמה. ואם לא רצתה האם שיהיו בניה אצלה אחר שגמלתו, אחד זכרים ואחד נקבות - הרשות בידה. ונותנת אותן לאביהן⁷⁰, או משלכת אותן לקהל - אם אין להן אב - והן מטפלין⁷¹ בהן.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רחוקה. (23) לעיל פ"ג, הי"ג. (24) שאין שתיקתו מוכיחה כלום, כי כועס הוא עליה ושותק (קידושין מה:). (25) בחייה, שהסכים להם בפירוש. והשווה ה' תרומות (פ"ח, הט"ז).

ו. הורו הגאונים, שהאשה שחלתה ובקשה מבעלה שיגרשנה ותצא בלא כתובה, כדי שלא יירשנה - אין שומעין לה. ואפלו אמרה: אני שונאה אותו ואיני רוצה לעמד עמו - אין שומעין לה. ואין דנין אותה בדין מורדת.²⁶ ודין יפה הוא זה.²⁷

(26) המבואר למעלה פ"ד ה"ח, שכופין אותה לגרשה מיד. (27) שלא נכתונה זו אלא להבדיל נכסיה מבעלה (רי"ף כתובות פ"ה). וכן אם נתן עיניו לגרשה, ועדיין לא גירשה - יורשה (אהע"ז סי' צ ס"ה).

ז. כל נכסים שיש לאשה, בין נכסי צאן ברזל²⁸ בין נכסי מלוג²⁹ - הבעל אוכל כל פרוותיהן בחייה. ואם מתה בחייה בעלה - יורש בעלה הכל. לפיכך, אם מקרה האשה נכסי מלוג אחר שנשא, אף-על-פי שאותן הנכסים נפלו לה קדם שתתארס³⁰ - הבעל מוציא הפרות מיד הלקוחות³¹ כל ימי חייה, אבל לא גוף הקרקע; שאין לו פלוס בגוף נכסי מלוג עד שתמות³². מתה בחייה - מוציא הגוף מיד הלקוחות בלא דמים³³. ואם הדמים שלקחה מיד הלקוחות קיימין בעצמן - מחזירין ללקוחות, ואינו יכול לומר: שקמא מציאה הן.³⁴

(28) שקיבל הבעל אחריות הנכסים עליו. (29) שלא קיבל עליו אחריות, ואם פחתו פחתו לה, כמבואר למעלה (פ"ז ה"א). (30) ובזכותה נפלו, שעדיין לא זכה בה. (31) כתובות ע"ב. ב. שהפירות משועבדים לו ואינה זכאית למכרם. (32) ואם ימות הבעל בחייה, זכו הלקוחות בכל. (33) שעשאוהו חכמים כלוקח, והרי הוא לוקח ראשון (שם נ. וברש"י). ולענין מכירתה בנכסי צאן ברזל, ראה לקמן הלכה טו. (34) רי"ף כתובות פ"ד. וכתב רבינו אפרים, שאם מכרה ברשות בעלה מכירתה קיימת, ואם הלוקח רוצה יכול הוא להחרים את הבעל אם לא הערים במכירה זו, ושמה הכל היה לדעתו ולהנאתו, להפסיד את הלוקח (מגיד-משנה).

ח. במה דברים אמורים? בנכסים הידועין לבעל³⁵; אבל אם נפלו לה נכסים במדינה אחרת, ולא ידע בהן הבעל, ומכרה אותן - מקרה קיים³⁶. וכן ארוסה שמכרה קדם הנשואין - מקרה קיים³⁷; שאין לבעל בנכסי ארוסתו פלוס עד שיקנס.

(35) שעל מנת כן נשאה, שהיה מצפה שיפלו לה לירושה. (36) כתובות ע"ב. ב. (37) שם.

ט. האשה שכתבה כל נכסיה לאחר, בין קרוב³⁸ בין רחוק, קדם שתנשא³⁹ - אף-על-פי שאם נתגרשה או נתאלמנה תבטל המתנה, כמו שיתבאר בהלכות

שהחצר היא שלו, סתם כניסתו עמה היא לשם נישואין, וכל שהחצר היא שלה, סתם כניסתם היא ללון, אם לא שפירשו שהיא לשם נישואין. ורבינו השמיט כל זה מפני שנמשך אחרי הרי"ף, שלא ירד לחלק בזה. ובוודאי כל שנכנסה לחצר שלו ונתייחדה עמו אפילו בסתם הרי היא כנשואה, וזה נכלל במה שכתב למעלה (ה"א): "הואיל ונעשית ברשות בעלה יירשנה", וכאן עוסק רבינו בסתם חצר שאינה שלה ולא שלו. ולפיכך סתמה - ללון, עד שיתייחד עמה לשם נישואין.

ג. וכן אם היתה פוגרת⁴⁰ או יתומה או אלמנה⁴¹, והלכה היא בעצמה מבית אביה לבית בעלה, ואין עמה לא בעלה ולא שלוחיו, ומתה בדרך - אין הבעל יורש אותה.⁴²

(9) שאין לאביה רשות בה. (10) אע"פ שהיא קטנה, כל שנאלמנה משנשאת אין לאביה רשות בה, כמבואר למעלה (פ"ג, ה"ב). (11) אע"פ שנתארסה אין בעלה יורשה, כמבואר בכתובות נג, א. ואם בעלה או שלוחיו עמה בדרך לבית בעלה, נעשית ברשותו לענין יורשה אע"פ שעדיין לא נכנסה לחופה. והשווה ה' נדרים (פ"א, הכ"ב).

ד. הנושא אשה שהיא אסורה⁴³ - הואיל ויש לו בה קדושין⁴⁴, אם מתה תחתיו - יירשנה⁴⁵. וכן הנושא את הקטנה⁴⁶, אף-על-פי שאין קדושיה קדושין אמורים⁴⁷, אם מתה תחתיו - יירשנה⁴⁸. אבל הפקח שנשא חרשת, אם מתה - לא יירשנה. והחרש שנשא פקחת ומתה - יירשנה⁴⁹; שהרי היא בת דעת, ולדעתה נשאת, וזכתה לו ממנה⁵⁰.

(12) איסור לאו או איסור עשה, וכן ה'שניות' המנויות למעלה (פ"א, ה"ו). (13) בכל אלה קידושין תופסין, כמבואר למעלה (פ"ד ה"ד), פרט לעריות שחייב על ביאתו עונש כרת שאין קידושין תופסין בהן, כמבואר שם ה"ב. (14) תוספתא יבמות פ"ב. (15) יתומה או שיצאת מרשות אביה, כמבואר למעלה (פ"ד, ה"ז). (16) מן התורה, אלא מדברי סופרים, ויכולה למאן ויוצאה בלא גט, כמבואר שם ה"ח. (17) יבמות ק"ח, א. אבל "הנושא את הקטנה שאינה צריכה מיאון (כגון שהיא פחותה מבת שש, ראה למעלה פ"ד, ה"ז) אינו יורשה, שהרי אין כאן שום אישות" (לשון רבינו בהל' נחלות פ"א ה"ה). (18) כשם שאין לה כתובה (למעלה פ"א ה"ד), כך אינו יורשה. והיא אינה בת דעת שתוכל לזכותו בנכסיה. חרש וחרשת - מפורשים למעלה (פ"ב הכ"ו). (19) ולפעמים יש לה כתובה ממנו, כגון שהשיאה בית-דין, כמבואר למעלה (פ"א ה"ו). ומקור הדברים ב'ירושלמי' כתובות (פ"א ה"ב).

ה. קטנה שנתקדשה לדעת אביה⁵¹, ונשאת שלא לדעת אביה, בין בפניו⁵² בין שלא בפניו⁵³ - יכול האב למחות, כמו שבארנו⁵⁴. ואפלו שתק האב, אם מתה - אין הבעל יורשה⁵⁵, אלא אם כן רצה האב בנשואיה⁵⁶.

(20) שלא הודיעתו. (21) שהוא כאן. (22) שהלך לעיר

להעמיד ממון בחזקתו. (53) מספק, שמא היא כנשואה, הרי הם בחזקת הבעל שאם פיתחו - פיתחו לו, והוא אחראי להם, ושמא אינה כנשואה, הרי הם בחזקת יורשי האשה שהביאה נכסים אלו מבית אביה, ו"הואיל והללו באים לירש והללו באים לירש - יחלוקו" (כתובות פ: ובבא-בבא קנח:). והשווה הל' נחלות (פ"ג, ה"ט. ופ"ה ה"ו). (54) שהרי תיקנו קבורתה תחת כתובתה (כתובות מז:), והואיל ויורשי הבעל יורשים כתובתה - העיקר והתוספת - עליהם לקברה (שם פא.).

16. יא. שומרת יבם - כתבתה על כל נכסי בעלה⁵⁵.
17. לפיכך אין היבם יכול למכור בנכסי אחיו, בין קדם
18. יבום בין אחר יבום. ואם מכר או נתן מתנה או חלק
19. עם אחיו בנכסי המת, בין קדם יבום בין אחר יבום
20. - לא עשה כלום; שפכר נתחייבו נכסים אלו
21. לאלמנה לגבות מהן כתבתה⁵⁶.

(55) הראשון, שכל נכסיו אחראים לכתובה, והיבם אינו כותב לה כתובה. (56) כתובות פא, ב. ואפילו כתובתה מנה, והניח נכסים במאה מנה - אינו יכול למכור (שם), כדי שלא תצטרך לחזור ולטרוח ולטרוף מן הלקוחות, ואפילו ישאיר לה כנגד כתובה, חוששים אנו שמא יאבדו או ישתדפו השדות שישאיר ('תוספות' שם עמוד א, ד"ה הרוצה). אבל כל בעל אחר הכותב כתובה לאשתו ומתחייב לפרוע לה מהנכסים שקנה ושעתיד לקנות, אין אשתו מעכבתו מלמכור נכסיו, שהרי שעבודה עליו ועל כל נכסיו (רש"י שם). וראה ב'תוספות' יבמות לט, א.

22. יב. כנס את יבמתו והניח אחיו פרות מחברין
23. לקרקע⁵⁷ - ימכרו, וילקח בהן קרקע, והיבם אוכל
24. פרותיהן⁵⁸.

(57) דינם כקרקע, ואף הם משועבדים לכתובתה (משנה, שם פ: וכריש לקיש שם פב.). (58) שאפילו הקרקע שלה ממש, הרי בעלה זוכה בפירות.

25. יג. הניח פרות תלושין מן הקרקע, וכן אם הניח
26. מעות ומטלטלין - הכל של יבם, ומשתמש בהן כמו
27. שורצה, ואינה יכולה לעכב. שהמטלטלין אין
28. היתבה נגבית מהן⁵⁹ אלא בתקנת הגאונים⁶⁰, ואין
29. כל בתקנה זו למנוע מנכסי אחיו ולאסרן עליו
30. באחריות זו שלא ישא ויתן בהם.

(59) כחכמים במשנה שם, וגם אם תפסה לאחר מות בעלה הראשון - אין התפיסה מועילה (למעלה פ"ח ה"א). (60) כמבואר למעלה (פ"ז ה"ז). ואם היה כתוב בכתובתה: "בין מקרקעות בין ממטלטלין", שאז גובה מהמטלטלין מצד הדין (כמבואר למעלה שם ה"ח) אף הם משועבדים לכתובתה ומוכרים אותם ולוקחים בדמיהם קרקע (מגיד-משנה).

31. יד. יבמה שלא היתה לה כתבה⁶¹, או שמחלה
32. כתבתה - זכה בנכסי אחיו, ומוכר ונותן כחצו.
33. וקשיכנס את יבמתו, יכתב לה כתבה מאה, ויהיו כל

1 מתנה⁴⁰, אין הפעל אוכל פרותיה, ואם מתה בחייו
2 - אינו יורש; שהרי נתנה אותן קדם שתנשא⁴¹.
3 וכשתמות בחי בעלה, יקנה מקבל המתנה מתנתו
4 קנין גמור⁴². ולא עוד, אלא אפילו נתנה מקצת
5 נכסיה או פלם קדם נשואיה, וכתבה למקבל: קנה
6 מהיום ולקשארצה⁴³, שהרי לא קנה קנין גמור עד
7 שתארצה - אין הפעל אוכל פרות אותה המתנה, ואם
8 מתה - אינו יורשה⁴⁴.

(38) קרבת משפחה. (39) נתכוונה להבריה נכסיה מבעלה, שלא יזכה בהם ובפירותיהם. (40) פ"ו ה"ב, "שזו מברחת היא, ולא כתבה כל נכסיה אלא להבריה מבעלה שלא יירשנה, וכשתהיה צריכה להם יחזרו לה". וכביאור התלמוד (כתובות עט.) אין אדם עוזב את עצמו ונותן ממנו לאחרים. (41) והרי הם כנכסים שאינם ידועים לבעל, שהרי סבור היה שהמתנה גמורה, ועל-מנת שאין לה נכסים נשאה (שם וברש"י). (42) הואיל ויש לו שטר מתנה, הוא קודם לכל. ואם היתה כותבת לו רק מקצת נכסיה, היה המקבל זוכה בהם מיד, ואפילו נתגרשה או נתאלמנה - אין המתנה חוזרת. כי הואיל ושיירה לעצמה מקצת נכסים, גמרה להקנות נכסיה בלב שלם (שם). (43) אם ארצה, ואומר אח"כ: הן. ויש כאן הברחה מבעלה, שאם יבוא הזכות, תאמר אני רוצה במתנה ונמצאת קיימת למפרע, ואם המקבל יבוא להחזיק, תאמר אני רוצה (שם, וברש"י). (44) שם: "עשואם כנכסים שאינם ידועים לבעל", שלא סמכה דעתו עליהם.

9. י. שומרת יבם⁴⁵ יש לה⁴⁶ למכור ולתן במתנה נכסים
10. שנפלו לה כשהיא שומרת יבם⁴⁷. ואין ליבם פרות,
11. אפילו בנכסי צאן פרזל⁴⁸ שהכניסה לאחיו, עד
12. שיקנס. מתה כשהיא שומרת יבם⁴⁹ - יורשיה מאביה
13. יורשין בנכסי מלוג שלה⁵⁰ וחצי נכסי צאן פרזל⁵¹,
14. ויורשי הבעל יורשים כתבתה⁵² וחצי נכסי צאן
15. פרזל⁵³. ויורשי הבעל חייבין בקבורתה⁵⁴.

(45) שבעלה מת בלא בנים, והיא ממתנת ליבם שייבמה, או שיחלוץ לה. (46) יכולה. (47) אע"פ שארוסה שנפלו לה נכסים אינה מוכרתם לכתחילה, מפני שסתם ארוסה לנישואין עומדת, אבל שומרת יבם, עומדת לחליצה כמו לייבום, ולפיכך עצמאית היא בנכסיה ('תוספות' כתובות עח.). (48) ואין צורך לומר שאין לו כלום בפירות נכסי מלוג שהכניסה לאחיו, שהם עומדים לרשותה לגמרי שאם מתה, יורשי אביה יורשים אותם, כמבואר לפנינו. (49) והיבם רוצה ליורשה, מכיון שהיתה זקוקה לו, הרי היא כנשואתו. וגם יורשי אביה באים בטענה, הואיל וזיקה זו, אינה אלא כספק נשואה (שהרי אפשר שהיתה חולצת) ושמא אינה נשואה, הרי הם יורשיה החוקיים (יבמות לח:). (50) שהם ברשותה המוחלטת, שאם פחתו - פחתו לה, ואם הוסיפו - הוסיפו לה, ויוצאים עמה כשהיא יוצאת מבעלה, כמבואר לעיל (פ"ז ה"א). (51) מספק, שמא אינה כנשואה. (52) עיקר ותוספת, שהם בחזקת הבעל, ועלינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 נָכְסִיוֹ אַחֲרָיוֹן לְכַתְּבָתָהּ, כְּשֶׁאָר כָּל הַנְּשִׁים שֵׁישׁ לָהֶן
2 כְּתֻבָּה.⁶²
- 61 כגון שהיתה ארוסה ולא כתב לה בעלה כתובה, שאינה
גובה כלום (למעלה פ"י הי"א). 62 כדי שלא תהא קלה
בעיניו להוציאה (כתובות פב:).
- 3 טו. הָאִשָּׁה שֶׁמָּכְרָה או שֶׁנִּתְּנָה אַחֵר שְׁנִשְׁאֵת בְּנָכְסֵי
4 צֵאֵן בְּרִזָּל, בֵּין לְבַעֲלָהּ בֵּין לְאַחֲרִים - לֹא עֲשֵׂתָהּ
5 פְּלוּם.⁶³ וְכֵן בַּעַל שֶׁמָּכַר קֶרְקַע בְּנָכְסֵי אִשְׁתּוֹ, בֵּין
6 נָכְסֵי צֵאֵן בְּרִזָּל בֵּין נָכְסֵי מְלוֹג - לֹא עֲשָׂה פְּלוּם.⁶⁴
- 63 כשנתנה לבעלה, יכול לטעון: נחת רוח עשיתי לבעלי,
ולא בלב שלם (בבא-בבא נ. וכפירוש הרי"ף שם).
וכשנתנה או מכרה לאחרים, ודאי שאין מעשיה כלום בלי
רשות הבעל, שהרי הם שלו ובאחריותו (גיטין נה:). וראה
בפ"ל מהל' מכירה ה"ג, שאם קיים הבעל מכירתה או
מתנתה - הכל קיים. 64 ובטלה מכירתו לאלתר, אף-על-
פי שעדיין לא הגיעה לידי גביית כתובתה מנכסי צאן ברזל
(ועי' ראב"ד) - לפי שאין דרכה של אשה לחזור אחר בתי
דינים, לאחר מותו או בשעת גירושין כשכתבוא לגבות
כתובתה מידי הלוקחות ('ירושלמי' יבמות פ"ז ה"א, ומגיד-
משנה פ"ל מהל' מכירה ה"ג). ונכסי מלוג שלה הם ואינו
יכול למכרם (בבא-בבא נ. וראה בכתובות פ. בענין "בעל
שמכר קרקע לפירות").
- 7 טז. מְכַר מִטְּלָטְלִין שֶׁל נָכְסֵי צֵאֵן בְּרִזָּל, אֶף-עַל-פִּי
8 שְׁאִינוֹ רִשְׁאִי,⁶⁵ אִם מְכַר - מִמְּכָרוֹ מִמְּכָרוֹ.⁶⁶ מְכָרוֹ
9 שְׁנֵיהֶם בְּנָכְסֵי מְלוֹג - בֵּין שֶׁלָּקַח מִן הָאִישׁ תְּחִלָּה
10 וְחָזַר וְלָקַח מִן הָאִשָּׁה, בֵּין שֶׁלָּקַח מִן הָאִשָּׁה וְחָזַר
11 וְלָקַח מִן הָאִישׁ - מִכָּרָן קָיָם.⁶⁷
- 65 שהרי אם יגרשנה תטלם לעצמה. 66 שאינם דומים
לקרקע שאינה כלה ונפסדת ודעתה סומכת עליה, ולפיכך
מקחו בטל, אבל מטלטלין שיכול לכלותם ולהפסידם
לגמרי, אין דעתה סומכת עליהם כל כך, וזהו שאמרו
ביירושלמי (כתובות פ"ז ה"ג), שאין אדם רשאי למכור כלי
אשתו, ולא אמרו: לא עשה כלום (מגיד-משנה פ"ל מהל'
מכירה ה"ה). 67 בבא-בבא נ. א. ואין היא יכולה
לטעון: נחת רוח עשיתי לבעלי, כמבואר בסמוך.
- 12 יז. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁמָּכְרָה או נִתְּנָה נָכְסֵי מְלוֹג לְבַעֲלָהּ
13 - מִמְּכָרָהּ וּמִתְּנָתָה קָיָמִין; וְאִינָהּ יְכוּלָה לֹאמַר בְּנָכְסֵי
14 מְלוֹג: נִחַת רוּחַ עֲשִׂיתִי לְבַעֲלִי.⁶⁸ אֲבָל בְּשֶׁאֵר נָכְסִים
15 - יֵשׁ לָהּ לֹאמַר.
- 68 כיון שהם שלה ממש, לא תהיה לו איבה אם לא תמכרם
לו או לאחרים, ואינה יריאה מבעלה למחות בו, ואם בכל
זאת מכרה לו או לאחרים ממכרה קיים (בבא-בבא נ. שם).
- 16 יח. מֵיֵצֵד? הָאִשָּׁה שֶׁמָּכְרָה או נִתְּנָה לְבַעֲלָהּ מִנְּכָסֵי
17 צֵאֵן בְּרִזָּל, בֵּין קֶרְקַע בֵּין מִטְּלָטְלִין, או שְׂדֵה שְׂיָחִיד
18 לָהּ בְּכַתְּבָתָהּ,⁶⁹ או שְׂדֵה שֶׁכְּתֹב לָהּ בְּכַתְּבָתָהּ,⁷⁰ או
19 שְׂדֵה שֶׁהַכֵּנִס לָהּ שׁוּם מִשְׁלוֹן⁷¹ - לֹא קָנָה בְּעָלָהּ.
- 41 וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁקָּנוּ מִיָּד הָאִשָּׁה בְּרִצּוֹנָה - חֻזְרֹת בְּכָל
42 עֵת שֶׁתִּרְצֶה.⁷² שְׁלֹא נִתְּנָה וְלֹא מָכְרָה אֲלֵא מִפְּנֵי
43 שְׁלוֹם בֵּיתָהּ. לְפִיכָךְ אֵין לְבַעַל רְאִיָּה⁷³ בְּנָכְסֵי אִשְׁתּוֹ
44 כָּלֵל חוּץ מִנְּכָסֵי מְלוֹג, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.⁷⁴
- 69 לאחר נישואין ייחד לה שדה שתשמש אפותיקי ופרעון
לגביית כתובתה. 70 שהכניסה לו שדה נדוניה, ושמוה
ורשמוה בכתובתה. 71 כנגד נדונייתה הכניס לה שדה
משלו ורשמה בכתובתה, כמבואר לקמן פכ"ג הי"א. והשווה
פ"ל מהל' מכירה ה"ג. 72 כי ודאי לא גמרה בלבה
להקנות לו שדות המושעבדות לכתובתה, ומה שחתמה לו
- מפני שיראה ממנו, שמא יטעון: עניך נתת במיתה או
בגירושין, לפיכך את מסרבת לחתום (בבא-בבא נ. שם).
73 בעדים או בשטר, ואפילו מחלה לו אותם נכסים אין
מחילתה מועילה לו, כי אין מחילתה מועילה אלא לעיקר
כתובה ותוספת (כמבואר למעלה פ"ח הכ"ח), שבאלה לא
תהיה לו איבה אם לא תמחלם לו, שהיא יכולה לומר לו:
עניך נתת בגירושין, ולפיכך אתה מבקש למחול לך - ואם
בכל זאת מחלה, מחילתה מחילה (מגיד-משנה).
74 למעלה הי"ז.
- 45 יט. נָכְסֵי צֵאֵן בְּרִזָּל שֶׁאֲבָדוּ או שֶׁנִּגְנְבוּ, וּמִחֲלָה
46 הָאִשָּׁה אוֹתָם לְבַעֲלָהּ, וְקָנוּ מִמֶּנָּה⁷⁵ בְּעֵדִים - יִרְאֶה
47 לִי, שְׁאִינָהּ יְכוּלָה לֹאמַר: נִחַת רוּחַ עֲשִׂיתִי לְבַעֲלִי.
48 הֲאֵל לָמָּה זֶה דֹּמָה? לְמִי שֶׁקָּנוּ מִיָּדָה שְׂאִין לָהּ
49 אַחֲרִיּוֹת, שֶׁהִתְחַזְּרָה⁷⁶ נָכְסִים אֵלֶּי נָכְסֵי מְלוֹג.⁷⁷ שֶׁהִרִי
50 אֵין הַבַּעַל מְבִיא רְאִיָּה לְטַל פְּלוּם וְלֹא לְהַחֲזִיק
51 בְּנָכְסִים, אֲלֵא לְהַפְטֹר מִתְּבִיעָתָה מִלְּשָׁלֶם.⁷⁸ אֲבָל אִם
52 נִתְּנָה לוֹ מִתְּנָה מִטְּלָטְלִי צֵאֵן בְּרִזָּל הַקֵּיָמִין - לֹא
53 קָנָה, מִפְּנֵי שֵׁישׁ לָהּ לֹאמַר: נִחַת רוּחַ עֲשִׂיתִי
54 לְבַעֲלִי.⁷⁹
- 75 בקנין סודר (כמבואר למעלה פ"י ה"ט). 76 שהפכה.
77 שאין אחריותם עליו (כמבואר למעלה פ"ז ה"א).
78 אין כאן מתנה אלא מחילת שעבוד. 79 מבואר
בהלכה הקודמת.
- 55 כ. בַּעַל שֶׁמָּכַר קֶרְקַע לְפָרוֹת⁸⁰ - לֹא עֲשָׂה פְּלוּם;
56 מִפְּנֵי שְׁלֹא הִתְקִינוּ פָּרוֹת לְאִישׁ אֲלֵא כְּדֵי לְהַרְוִים
57 בְּהוֹצָאת הַבֵּית⁸¹. לְפִיכָךְ, אִם מְכַר לְפָרוֹת וְלָקַח
58 אוֹתָן הַמַּעֲוֹת לְסַחֲרָהּ⁸² - שׁוּמְעִין לָהּ.⁸³
- 80 מכר נכסי מלוג שיאכל הלוקח פירותיהם, וגוף הקרקע
ישאר לאשה. 81 שיהא מזון הבית מצוי ויטיב לה
(כתובות פ: וברש"י). 82 לישא וליתן בהן, והריות יהיה
להוצאת הבית. 83 שם.
- 59 כא. הָיוּ לְאִשָּׁה כְּסָפִים: אִם נָכְסֵי צֵאֵן בְּרִזָּל הֵן⁸⁴ -
60 הָרִי זֶה נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּהֵן⁸⁵; וְאִם נָכְסֵי מְלוֹג הֵן⁸⁶ -
61 בֵּין שֶׁהַכֵּנִסָּה אוֹתָן לֹא⁸⁷, בֵּין שֶׁנִּפְּלוּ לָהּ בִּירְשָׁה או
62 נִתְּנוּ לָהּ בְּמִתְּנָה, או נִפְּלוּ לָהּ מִטְּלָטְלִין או נִתְּנוּ לָהּ
63 - הָרִי אֵלֶּי יִמְכְּרוּ, וְיִלָּקַח בֵּהֶן קֶרְקַע, וְהוּא אוֹכֵל
64 פְּרוֹתֵיהֶן.⁸⁸

- 84) שקיבל בעלה אחריותם עליו. (85) כדי להריות ('ירושלמי' כתובות פ"ו ה"ג). (86) שלא קיבל הבעל אחריותם עליו, והם ברשות האשה אם פחתו, פחתו לה וכו' (כמבואר למעלה פט"ז ה"א). (87) בעת הנישואין. (88) כי אם יוציא הכספים או המטלטלין, הרי הוא מכלה את הקרן ולא ישאר לה כלום, לפיכך יקח בהם קרקע שתשאר קרן קיימת לרשות האשה (כתובות עט.).
- 1 כב. וכן האשה שחבלו⁸⁹ בה אחרים - פל המעות
2 הראויות לתת לה⁹⁰ ולקח בהן קרקע, והפעל אוכל
3 פרותיהן כמו שיתבאר בהלכות חובל⁹¹.
- (89) שהיכו אותה והזיקה. (90) כתשלומי נזקה, כגון: צער, בושת ופגם (כמבואר בכתובות סה:). (91) פ"ד הט"ו. וראה להלן הלכה כח.
- 4 כג. נפלו לה עבדים, אף-על-פי שהם זקנים⁹², לא
5 ימכרו מפני שבח בית אביה⁹³. נפלו לה זיתים
6 וגפנים ולא הדיה בגוף הקרקע שהאילנות בה פלום⁹⁴
7 - אם עושין כדי טפולם⁹⁵ - לא ימכרו, מפני שבח
8 בית אביה⁹⁶; ואם לאו - הרי אלו ימכרו לעצמם,
9 וילקח בהן קרקע, והוא אוכל פרות⁹⁷.
- (92) ונמצא שהקרן כלה מהר. (93) כי כל זמן שהם קיימים אצלה - הרי הם לשם ולתפארת לה ולבית אביה, ולפיכך היא יכולה לעכב (כתובות עט:). (94) שאביה קנה זיתים בלא קרקע על-מנת שיהיו בקרקע המוכר, והוא יאכל פירות עד שייכשו (שם וברש"י). (95) שמכניסים דמי הוצאתם. (96) שכל עוד שלא יבשו, הרי הם לה לשבח ('ירושלמי' כתובות פ"ח ה"ו, וכן ברי"ף). (97) הואיל ואינם עושים כדי טפולם, אין להתחשב עם 'שבח בית אביה', ומוטב לקנות בהם קרקע, שהקרן תשאר לרשות האשה. ואם האילנות היו בקרקע שלה והם זקנים - לא ימכרו, משום שבח בית אביה, שהרי הקרקע אינה כלה והיא תשמש לה קרן (כתובות עט:).
- 10 כד. נפלו לה פרות מחברין לקרקע - הרי אלו של
11 בעל⁹⁸; תלושין מן הקרקע - שלה, וימכרו, וילקח
12 בהן קרקע⁹⁹, והוא אוכל פרות. אכל המגרש את
13 אשתו והיו לה פרות מחברין לקרקע בשעת גרושין
14 - הרי אלו שלה¹⁰⁰; ואם היו תלושין - הרי אלו
15 של¹⁰¹.
- (98) אע"פ שלא גדלו ברשותו, תורת 'פירות' להם ויאכלם, הואיל והקרקע קיימת לה. (99) שאם יאכלם, הרי הקרן כלה, ומה ישאר לאשה? (כתובות עט:). (100) הואיל ולא תשלם בעודה תחתיו, לא זכה בהם. (101) שם, שמשתלם זכה בהם מדין פירות נכסי מלוג.
- 16 כה. עבדי נכסי מלוג ובהמת נכסי מלוג - הפעל
17 חיב במזונות שלהן ובכל צרכיהם¹⁰², והן עושין לו,
18 והוא אוכל פרותיהם. לפיכך: ולד שפחת מלוג -
19 לפעל¹⁰³, ולד בהמת מלוג - לפעל. ואם גרשה,
- 107) בבא-בבא נא, ב: "נותן, בעין יפה נותן" (רשב"ם שם). אולם אם מתה, הבעל יורשה, שהרי זה דומה לאב שנתן לבנו מתנה שאין לאב בה אכילת פירות, ואם מת הבן - האב יורשו (רשב"א, הובא במגיד-משנה). (108) נדרים פח, א. וניזיר כד, ב. והשווה פ"ג מהל' זכיה הי"ג. (109) שאם ימות בעלה בחייה, יהיה כסף כתובתה ללוקח, ואם היא תמות בחי בעלה - אין ללוקח כלום, שהרי לא באה לידי גבייה ובעלה יורשה (כמבואר למעלה פ"ז הי"ד). (110) בבא-קמא פט, א: "פירות תקנו לו חכמים, פירי פירות לא תקנו לו", שלא תקנו לו חכמים אלא פירי-פירות היוצאים מגופם, אבל הבאים ממקום אחר - לא תקנו חכמים ('תוספות' שם ד"ה פירא). והוא הטעם למה שכתב להלן הלכה כח.
- 111) כתובות עט, ב. שגם כפל הוא פירי פירות שבאים ממקום אחר (ראה הלכה הקודמת). (112) הפחת שנפחתה משוויה בגלל חבלת גופה (ראה פ"א מהל' חובל, ה"ב). (113) פ"ד הט"ז, ע"פ הוראת הגאונים. והטעם, כי מצד הדין היה ראוי שבושתה ופגמה יהיו שלה, אפילו כשאחר חבל בה, אלא מתוך שגם הוא מתבייש בבשתה ומצטער בפגמה, לפיכך פירות מעותיה שלו. אבל זה שחבל באשתו, ציער את עצמו ובייש את עצמו ולמה יטול פירותיה (הרשב"א, הובא במגיד-משנה שם). ולדעת הראב"ד (שם) אין הוא

העבדים ולא מן הקטנים¹²³. ואם עבר וקבל מן
האשה - יחזיר לאשה¹²⁴. מתה - יחזיר לבעלה¹²⁵.
קבל מן העבד - יחזיר לעבד. ואם מת - יחזיר
לרבו¹²⁶. קבל מן הקטן - יקנה לו בו ספר תורה¹²⁷.
או דבר שאוכל פרותיהם. וכלם שאמרו בשעת
מיתתו: פקדון זה של פלוני הוא - אם היו בחדות
נאמנים אצל זה שהפקדון אצלו - יעשה כמו שצוה,
ואם לאו - יתן ליורשיהם¹²⁸.

(123) שיש לחוש שמא גנבום מבעליהם או מאדוניהם,
ואסור לסייע ידי עוברי עבירה. וכשלא יקבלו מהם יחזירו
למקום שגנבו שם (בבא-בבא נא:). (124) שאין להחזיקה
כגנבה. (125) שאפילו הכסף שלה, בעלה יורשה.
(126) שכל מה שקנה עבד, קנה רבו (שם). (127) לא יחזיר
לקטן שאינו יודע לשמור, והרי זה כמשלך לאיבוד, אלא
יקנה לו ספר-תורה ללמוד בו - הרי פירות, והקן קיימת
(שם נב.). (128) שם. מכאן ראייה למה שכתב רבינו
למעלה בהלכה ל, שאין האשה נאמנת לומר ניתן לי במתנה
על מנת שלא יהיה לבעל רשות בו, כי אם בחייה היתה
נאמנת להפקיע ממונה מבעלה שלא יאכל פירותיו, אף
לאחר מיתה תהא נאמנת להפקיעו מירושתה, שהרי היה
בידה להפקיעו בחייה (מגיד-משנה). והשווה פ"ז מהל'
שאלה ופקדון ה"י.

לג. האשה שהיו לה כספים הראויות¹²⁹ לבעל
לאכל פרותיהם, הוא אומר: כך וכך ילקח בהם,
והיא אומרת: איני לוקחת בהן אלא כך וכך -
לוקחים דבר שפרותיו מרבים ויציאתו מעוטה¹³⁰,
בין שהיה הדבר פרצונו או שהיה פרצונה. ואין
לוקחין אלא דבר שגזעו מחליף¹³¹, שמא יאכל הפל'
ונמצא הקרן אבד.

(129) כצ"ל. ובדפוסים "הראויות". (130) כגון שהוא רוצה
לקנות קרקע לזריעה והיא רוצה לקנות בתים, קונים קרקע
ששכרה מרובה והיא מתקיימת (כתובות עט. וברש"י).
(131) שפירותיו נאכלים, והגזע אינו כלה אלא מתחלף ובה
לשנה הבאה, כגון יער וכדומה (שם).

לד. האשה שהכניסה לבעלה עז לחלבה¹³² ורחל
לגזתה ודקל לפרותיו, אף-על-פי שאין לה אלא
פרות אלו בלבד. הרי זה אוכל והולך עד שתכלה
הקרן. וכן אם הכניסה לו פלי תשמיש¹³³ בתורת
נכסי מלוג, הרי זה משתמש בהן ולובש ומציע
ומכסה עד שיכלה הקרן. וכשיגרש - אינו חייב
לשלם הפלאות¹³⁴ של נכסי מלוג.

(132) שלא העז היתה שלה אלא החלב היה שלה, וכן כולם.
(133) כגון בגד ללבוש. (134) השחקים, אע"פ שהקרן
כלה, כיון שאין בילוי ניכר כל שעה, אין חוששים לו
(כתובות עט: ע"פ רבינו אלפס ור"ן שם).

לה. הורו הגאונים¹³⁵, שנכסי צאן ברזל, אף-על-פי

אוכל פירות ממה שראוי ליתן לה, משום קנס, הוא עשה
שלא כהוגן - דין הוא שלא יהא חוטא נשכר.

1 כט. המוכר קרקע לאשתו: אם היו המעות שלקחה
2 בהן את הקרקע מבעלה גלויין וידועין לבעל -
3 קנתה, והבעל אוכל פרות אותה הקרקע¹¹⁴; ואם היו
4 מעות טמיוני - לא קנתה, שהבעל אומר: לא מכרתי
5 אלא פרי להראות המעות ששטמנה. ואותן המעות
6 שגנאו - ילקח בהן קרקע, והבעל אוכל פרות¹¹⁵.

(114) בבא-בבא נא, ב. כיון שנקנתה ממעות שלה שהן
נכסי מלוג. (115) שם. ונאמנת היא לומר שהמעות שלה,
כמבואר בסמוך. ולפיכך יקחו בהן קרקע בשבילה.

7 ל. הרי שנמצאו מעות או מטלטלין ביד האשה,
8 היא אומרת: במתנה נתנו לי, והוא אומר: ממצעשה
9 ידוך הם שהם שלי¹¹⁶ - הרי זו נאמנת¹¹⁷. ויש לו
10 להחריס¹¹⁸ על מי שטוענת דבר שאינו כן. וילקח
11 בהן קרקע, והוא אוכל פרות. ואם אמרה: על מנת
12 כן נתנו לי, על מנת שלא יהיה לבעלי רשות בהן,
13 אלא אעשה בהן כל מה שארצה - עליה להביא
14 ראיה¹¹⁹; שכל ממון שנמצא ביד האשה - בחזקת
15 הבעל הוא שיאכל פרותיו¹²⁰, עד שתביא ראיה.

(116) כמבואר למעלה פכ"א ה"א. (117) "ירושלמי"
כתובות פ"ו ה"א: "קול יוצא למתנה", כלומר יראה לשקר,
לפי שיש לעמוד על השקר ע"י חקירה, ולפיכך נאמנת. וכן
אמרו (בבא-בבא נב:): "האשה שהיא נושאת ונותנת בתוך
הבית, והיו שטרות יוצאים על שמה ואמרה שלי הם, . . .
עליה להביא ראיה". משמע מזה שאילו לא היתה נושאת
ונותנת בתוך הבית - נאמנת לומר במתנה נתנו לי (כסף-
משנה). (118) מבואר לעיל פ"א ה"י. אבל אינו יכול
להשביעה שבועת היסת, הואיל ואינו טוען טענת ברי
(ודאי), ואין נשבעים שבועת היסת על תביעת ספק,
וכמבואר לעיל פט"ו ה"ג. (119) כי אע"פ שקול יוצא
למתנה, אין קול יוצא שזו מתנה על מנת שאין לבעלה
רשות בה, ולפיכך יכולה היא להעז ולשקר ואינה נאמנת
(מעשה רוקח). (120) ואין צורך לומר שבעלה יורשה,
וכמבואר בסמוך בהל"ב (כסף-משנה בשם בעל ה'תרומות').

16 לא. אמרה לו: אתה נתת לי במתנה - נשבעת
17 שבועת הסת שנתן לה הבעל¹²¹, ואינו אוכל
18 פרותיה¹²².

(121) שהרי בעלה טוען טענת ודאי שלא נתן לה מעות אלו.
שבועת היסת - מפורשת לעיל בבאורנו פט"ו ה"ז.
(122) הואיל ואין אשה מעיזה פניה בפני בעלה בכל דבר
שהוא יודע האמת כמוה, נאמנת היא לומר מתנה הן, ואין
לו פירות, כמבואר למעלה הכ"ז. וגדולה מזו מצינו,
שהאשה נאמנת לומר לבעלה בפניו, גרשתי, חזקה אינה
מעיזה פניה בפני בעלה (למעלה פ"ד ה"ג).

19 לב. אין מקבלין פקדונות לא מן הנשים ולא מן

135) הובאה דעתם ברי"ף יבמות ריש פ"ז. (136) כגון שמתו, או פחתו באופן שאין עושים מלאכתם. (137) דומה למלאכתם. (138) ואינו משלם את ההפרש. (139) נפוץ ומקובל. שאע"פ שמצד דין התלמוד, היה ראוי לשלם הפחת, כמו שכתב רבינו למעלה פט"ז ה"א - נהגו העולם כשיטת הגאונים הנ"ל. וכתב ה'מגיד משנה' ש"אין מנהג ארצותינו כן (כמנהגו של הרמב"ם) אלא כדין הגמרא, ונכסי צאן ברזל הרי הם כחוב גמור על הבעל". (140) כי בשעה שמשמשים אותו בבית אחר יש לה ריוח בבית, כי אינה צריכה לשמשו אז, ומה לה אם ישמשוהו בביתה או בבית אחר, ואמנם אם אינם משמשים אותו, אלא את אשתו השניה בלבד, ודאי יכולה בעלת העבדים לעכב (כתובות פ:). (141) כי אם הוא בעיר אחרת, אין כאן שום "ריוח בית" שאין שימוש מוטל עליה (כסף-משנה).

1 שפחיתתן על הבעל¹³⁶, אם היו הבלאות קיימין והיו עושין מעין מלאכתן¹³⁷ - נוטלת פליה כמה שהן¹³⁸; ואם לא היו עושין מעין מלאכתן - הרי הן כמו שנגנבו או אבדו, שהוא חייב לשלם בדמיהם ששמו אותן עליו בשעת נשואין. ומנהג¹³⁹ פשוט הוא זה, וכל הנושא - על מנהג זה קבל עליו אחריות הגדוניה. וכשם שאינו משלם הפחת, כך אינו נוטל את השבחה, אם הותירו דמיהן, לפי מנהג זה. יש לבצע לכף מקצת עבדי אשתו ואמהותיה שיהיו משמשים אותו בבית אשה אחרת¹⁴⁰ שנושא, בין שהיו עבדי מלוג בין שהיו עבדי צאן ברזל. אבל אינו יכול להוליכן לעיר אחרת שלא מדעת אשתו¹⁴¹.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"א-כ"ז אייר תשע"ח

23 אָקלין ומשקין פדינים האמורים בהם, ומצוה זו כוללת
24 כל-תורת טמאת אָקלין ומשקין פלם.

יום חמישי כ"ה אייר ה'תשע"ח

מצות עשה צח.

25 המצוה הצ"ח — הצווי שנוצטוינו לדון בטמאת
26 אָקלין ומשקין פדינים האמורים בהם, ומצוה זו כוללת
27 כל-תורת טמאת אָקלין ומשקין פלם.

יום שישי כ"ו אייר ה'תשע"ח

מצות עשה צח.

28 המצוה הצ"ח — הצווי שנוצטוינו לדון בטמאת
29 אָקלין ומשקין פדינים האמורים בהם, ומצוה זו כוללת
30 כל-תורת טמאת אָקלין ומשקין פלם.

יום ש"ק כ"ז אייר ה'תשע"ח

מצות עשה צח.

31 המצוה הצ"ח — הצווי שנוצטוינו לדון בטמאת
32 אָקלין ומשקין פדינים האמורים בהם, ומצוה זו כוללת
33 כל-תורת טמאת אָקלין ומשקין פלם.

יום ראשון כ"א אייר ה'תשע"ח

מצות עשה קה.

14 המצוה הק"ה — הצווי שנוצטוינו להיות שכבת זרע
15 מטמאה, ומצוה זו כוללת כל-דיני שכבת זרע.

יום שני כ"ב אייר ה'תשע"ח

מצות עשה צח.

16 המצוה הצ"ח — הצווי שנוצטוינו לדון בטמאת
17 אָקלין ומשקין פדינים האמורים בהם, ומצוה זו כוללת
18 כל-תורת טמאת אָקלין ומשקין פלם.

יום שלישי כ"ג אייר ה'תשע"ח

מצות עשה צח.

19 המצוה הצ"ח — הצווי שנוצטוינו לדון בטמאת
20 אָקלין ומשקין פדינים האמורים בהם, ומצוה זו כוללת
21 כל-תורת טמאת אָקלין ומשקין פלם.

יום רביעי כ"ד אייר ה'תשע"ח

מצות עשה צח.

22 המצוה הצ"ח — הצווי שנוצטוינו לדון בטמאת

ביאורים למסכת סוטה דף לו עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

הצרעה, וזרקה בהן באיבים מרה לעברו המערבי של הירדן, וסימיתה עיניהן מלמעלה, וסירסתן מלמטה, שנאמר "ואנכי השמרתי את האמורי מפניהם אשר בגובה ארזים נבחו וחסון הוא באלונים ואשמיר פרו ממצל וישעיו מתחת וגו'", אך לא נכנסה לארץ כנען. עוד מתרצת הגמרא. רב פפא אמר, שתי צרעות הוא, חדא דמשה, כמו שכתוב 'ושלחתי את הצרעה', וחדא דיהושע, צרעה דמשה לא עבר, וצרעה דיהושע עבר. שנינו במשנה, ששה שבטים עלו לראש הר גריזים, וששה שבטים עלו לראש הר עיבל כו', וכפי שנאמר בתורה "אלה יעמדו לברך את העם על הר גריזים בעברכם את הירדן, שמעון ולוי ויהודה ויששכר ויוסף ובנימין. ואלה יעמדו על הקללה בהר עיבל, ראובן גד ואשר וחבולן דן ונפתלי". בספר יהושע מסופר שבני ישראל קיימו מצוה זו, וכך נאמר שם, "וכל ישראל זקניו ושוטרים ושופטים עומדים מזה ומזה לארון נגד הכהנים הלויים נושאי ארון ברית ה' כגר כאורח, חציו אל מול הר גריזים, והחציו אל מול הר עיבל, כאשר צוה משה עבד ה' לברך את העם ישראל בראשונה". שואלת הגמרא מאי 'והחציו' - למה נאמר 'והחציו' אל מול הר עיבל, ב'ה' הידיעה, שמשמעו החצי המיוחד, או החצי הידוע שהוזכר כבר במקום אחר. מפרשת הגמרא אמר רב כהנא, בדרך - כסדר זה שחלוקין שבטי ישראל כאן בברכות וקללות, אלו בהר גריזים ואלו בהר עיבל, כך חלוקין שמות שבטי ישראל, בסדר כתיבתן כאבני אפוד - שהיו קבועים על כתפות האפוד שני אבני שהם, ועליהם כתובים שמות שבטי ישראל, ששה משמותם על האבן האחת, וששה על השנית. וזהו מה שנאמר 'והחציו', כלומר, אותו החצי משבטי ישראל, החקוק באחת מן האבנים שבאפוד. יוצא לדברי רב כהנא, שסדר כתיבתן על אבני האפוד היה כך, שמעון לוי יהודה יששכר יוסף ובנימין באחת, ראובן גד אשר זבולן דן ונפתלי בשניה, מקשה הגמרא, מיתבי, שתי אבנים מובות היו לו לכהן גדול על כתיפיו, אחת מכאן, ואחת מכאן, ושמות שנים עשר שבטים כתוב עליהם, ששה על אבן זו, וששה על אבן זו, שנאמר "ששה משמותם על האבן האחת ואת שמות הששה הנותרים, על האבן השנית כתולדותם וגו'", יש לנו ללמוד ממה שנאמר 'כתולדותם' רק באבן השנית, שבשניה נכתבו כתולדותם - כסדר שנולדו, גד אשר יששכר זבולן יוסף בנימין, ולא באבן הראשונה כתולדותם, מפני שהיה מוקדם - נכתב בה ראשון, אף שהיה רביעי לסדר תולדותם. ואחריו, ראובן שמעון לוי דן נפתלי, כסדר לידתם, וחמשים אותיות היו סך כל האותיות של שמות השבטים, עשרים וחמש על אבן זו, ועשרים וחמש על אבן זו. רבי חנינא בן גמליאל אומר,

ומבאר הגמרא, כמאן - כמי הולכת הברייתא הזו שאם יחזור אומות העולם שבחוצה לארץ בתשובה, יקבלום. ברבי שמעון שאמר לעיל שכתבו להם שיחזרו בתשובה ויקבלום, ולמדנו מדבריו 'הא למדת שאם היו חוזרים בתשובה היו מקבלין אותם'. ממשיכה הברייתא, בא וראה כמה נסים נעשו באותו היום שעברו ישראל את הירדן. נס ראשון, עברו ישראל את הירדן בחרבה. נס שני, ובאו בקפיצת הדרך לחר גריזים ולחר עיבל יתר מששים מיל. נס שלישי, ואין כל בריה יכולה לעמוד בפניהם. נס רביעי, וכל העומד בפניהם מיד נתרו - יוצאים צרכיו על כרחו, שנאמר "את אימתי אשלח לפניך והמותי את כל העם אשר תבא בהם וגו'" ופירוש 'המותי' מלשון מהומה ועירוב הגוף ומה שכתבו. ואומר בשירת הים "תפול עליהם אימתה ופחד וגו' עד יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו קנית", ודורשים, 'עד יעבור עמך ה' זו ביאה ראשונה - כשעלו ישראל ממזרים בימי יהושע, 'עד יעבור עם זו קנית' זו ביאה שנייה - כשעלו ישראל מהגולה בימי עזרא, אם כן רואים שהיושן ביאה ראשונה וביאה שנייה, אומר מעתה ראויין היו ישראל לעשות להם גם ביאה שנייה בביאה ראשונה, שיעלו בזרוע נטויה ולא ישתעבדו לאומות, אלא שגם החמא של עם ישראל בימי בית המקדש הראשון וגזור עליהם שלא יעלו אלא ברשות כורש. נס חמישי, ואחר כך הביאו את האבנים שהיו גדולות ארבעים סאה, וקנו את הקופת, וסדוהו בסידי, הכל כמבואר לעיל וכפי שנצטוו בתורה. נס ששי, וכתבו עליהם את כל דברי התורה בשבעים לשון, שנאמר "וכתבת על האבנים את כל דברי התורה הזאת באר היטב". ונס שביעי, שבאותו יום הספיקו והעלו עולות ושלמים, ואכלו ושתו ושמחו כמו שנצטוו, וברכו וקללו כמבואר לעיל במשנה, וקפלו את האבנים - קילפו את הסיד מעל האבנים, ובאו וחזרו באותו יום ולנו - וישנו בגלגל, שנאמר "הכין שתים עשרה אבנים והעברתם אותם עמכם והנחתם אותם במלון", ומבאר הברייתא, יכול בכל מלון ומלון - הייתי חושב נלקחו איתם את האבנים לכל מקום שהלכו, תלמוד לומר בהמשך הפסוק שם 'אשר תלינו בו הלילה', דווקא למקום שישנו בו באותו הלילה, ודיכן ישנו, וכתוב "ואת שתים עשרה האבנים האלה אשר לקחו מן הירדן הקים יהושע בגלגל וגו'". הברייתא מביאה עוד דבר שאירע לעם ישראל בכניסתם לארץ כנען. תנא, צרעה שגירשה האויבים בפניהם בימי משה, וכדלהלן, לא עברה עמה את הירדן לארץ כנען. מקשה הגמרא, ולא עברה עמם הצרעה את הירדן, בתמיחה, והא פתיב 'ושלחתי את הצרעה לפניך וגרשה את החיו את הכנעני ואת החתי מלפניך'. מתרצת הגמרא, אמר רבי שמעון בן לקיש, על שפת הירדן המזרחי עמדה

אגרות קודש

ב"ה, י"ד סיון, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיום ד' סיון, בו שואל חו"ד אודות קביעות זמן החתונה של בנם... שי', ולפלא שאינו מזכיר במכתבו כל הצעה בזה. וכיון ששואל בשם המחזותנים משני הצדדים הרי לדעתי לקבוע הזמן בחדש אלול או בחדש כסלו הבע"ל. ויותר נראה לי בחדש אלול הבע"ל, ובפרט אם הזכירו שיהי' בשנת ה'תשי"ג. ואיך שיקבעו יהי' בשעה טובה ומוצלחת ולבנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות.

ברכה.

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לו עמוד א

רש"י

תוספות

כמאן כר"ש. וא"ל דלמא ביפת תואר אפילו ר' יהודה מודה דהא לא דברה תורה אלא כנגד היצר הואיל והותרו שאר נבריות דהלכה למשה מסיני דקנאין פוגעין בו כדאיתא בפרק שני דע"ז (ף טו) הותרו אפילו כנענים שבתוכה לארץ במקום שדותרה יפת תואר דאמר בפ"ק דקידושין (ף קכא) איבעיא לכו כהן מהו ביפת תואר רב אמר מותר

ושמואל אמר אסור בביתא ראשונה כ"ע לא פליגי דשרי שלא דברה תורה אלא כנגד היצר הרע ועוד אפילו ר"ש מה הוצרך להחמירה מאי שנא מבין א"ע דזונה היא לא איצטריך קרא למשרייה הואיל ולא דברה תורה אלא כנגד היצר הרע ויל כיון דלא התיר יפת תואר אלא במלחמות הרשות שבו הכתוב מדבר שמע מינה דגבי כנענים לא אמרינן לא דברה תורה אלא כנגד היצר הרע דא"כ יצר אמר לא תחיה אפילו במקום יפת תואר הלכך לרבי יהודה דאית ליה כנענים שבתוכה לה נמי בכלל לא תחיה ואין מקבלין אותן לא היה תמיר במקום יפת תואר מיהו איכא למיתמה לר"ש דאמר מקבלים אותם ואינם בכלל לא תחיה למה לי קרא ושבת שבו לרבות יפת תואר ואבתי נימא איפכא דדוקא לרבי יהודה איצטריך וגו' וזוהי הכתוב הוא גבי יפת תואר שבתוכה לה א"ע ש כנענים אחרים שבתוכה לה הם בכלל לא תחיה ויל דעיקר טעמא דר"ש אקרא ושבת שבו סמך דאי מהדיא קרא למען אשר לא ילמדו איכא למימר כר' יהודה דאתא למשרייה או שראו אנומה או כנענים קודם שהתחילו במלחמה:

ואחר כך הביאו את האבנים. ד"ג בתוספתא (פ"ח) והביאו את האבנים שהעלו מן הירדן ובנו את המזבח והעלו עולות ושלמים ולא גרסינן וכתבו עליו את התורה:

מאי והחציו חציו של מול הר גריזים מרובה מחציו של הר עיבל. לשון הירושלמי מיושב יותר דגרסינן התם מה תלמוד לומר והחציו מלמד שמעוטין בהר גריזים ומרובין בהר עיבל למה שאין בשטן של לוי כלו שם שאם היה כל שטן לוי שם היו שוין ר' שמואל בר נחמני בשם ר' יוחנן אמר אילו היה כל שטן של לוי שם לא היו שוין למה שכתב נפלו משבתו של שמעון עשרים וארבעה אלף בששים א"ר יוסי בר בון אילו היה שם כל שטן של לוי היו שוין למה שלא בא משבת ראובן וגו' אלא מ' אלף חלוצי

צבא והשתא אתי ספיר והחציו אל מול הר עיבל חציו המבורר שהוא הרוב דהוי חציו בשבשים ורובא בגברי ומיהו כשתוקדק במנין אחרון שנאמר בו לאלה תחלק הארץ (מנכ"ט) לאחר שמתו מרגלים כדכתיב ובאלה לא היה איש וגו' והיה בשנת הארבעים לאחר פטירת אהרן דכתיב ביה ויעל אהרן הכהן וגו' וימת שם בשנת הארבעים לצאת בני ישראל מארץ מצרים בחדש החמישי (ס"ג) והבי מוכח בסדר עולם תמצא במנין שבטים שעמדו על הר גריזים ערוף על אותן שעמדו בהר עיבל תשע אלף חסר ק"ל ואפילו אם עמדו ליום למטה שמנה אלף עדיין היו מרובין של הר גריזים קרוב לאלף שיהי אתה מוצא בפרטן של אותן שבטים שעמדו על הר עיבל שלש מאות ושבעת אלפים ותתק"ל ובפרטן של הר גריזים ג' מאות וששה אלף ותת"ל ויל הא דאמרין בירושלמי שאם היה שם כל שטן לוי היו שוין לאו דוקא שוין שהרי מרובין היו אלא כלומר לא היו של הר גריזים פחותין והשתא שלא היו כל שטן לוי שם צריך לומר שעמדו ליום למטה תשע אלף או יותר אבל הא דאמר רבי שמואל בר נחמני בשם ר' יוחנן אילו היה שם כל שטן של לוי לא היו שוין למה שכתב נפלו משבתו של שמעון עשרים וארבעה אלף קשיא שהרי תמנין היה אחריו כן כדכתיב והי אחריו המגפה וגו' (ס"ג) ומה שחלק עליו ר' יוסי בר בון לפי שלא בא משבת ראובן וגו' אלא מ' אלף חלוצי צבא א"כ לא נשארו משבת ראובן אלא ג' אלף ותשל"ש שהרי כל פקודי שבת וראובן לא היו כי אם מ"ג אלף ותשל"ש והיאך היו אותן ג' אלף ותשל"ש של ראובן שנשארו מעבר לירדן ממלאין לכ"ד אלף שנפלו משמעון שהיה בשנת הארבעים מיהו הא לא קשיא דאיכא למימר דהבי קאמר מחמת חסרון משבת שמעון שנפלו במגפה אפילו היה שם שטן של לוי לא היו שוין דמתוך כך היו של הר גריזים מועטין ולא שיחסרו מן עשרים וארבעה אלף משמעון (ואלא ג' אלפים או פחות) ועלה קאי רבי יוסי בר בון אפילו לדברין כשאותם מחסר כנגדו ג' אלף ותשל"ש משבת ראובן שנשארו מעבר לירדן היו שוין שמחמת חסרון משבת שמעון אין חסר יותר מ' אלף ותשל"ש אבל ההיא דר' שמואל בר נחמני תיקשי כדפרשית שהמגפה היתה קודם למנין:

עשרים וחמש על אבן זו ועשרים וחמש על אבן זו. וירושלמי והלא אינן אלא כ"ג מבאן וכ"ו מבאן פ"א לתנא דתני התם כשם שחלוקין כאן כך חלוקין באבני אפרד מקשה איכ על אותה אבן שהיו עליה של הר גריזים היו כ"ג ועל השניה כ"ז וחבולין מלא ומשני א"ר יוחנן בנימין היה חצי מכן וצ"ל דעל השניה שכתובין עליה אותו של הר עיבל היה כתוב ב"ז ועל הראשונה ימין א"ר ובידא וזאת מי כתיב ששה שמונים לא כתיב אלא ששה משמונים משמונים ולא כל שמונים:

כמאן כר' שמעון. דאמר שכתב להם שיחזרו בתשובה ויקבלום, אלקא לא היה העומדין חזין לגבולין בכלל לא תחיה כל נשמה, אָל ל' יהודה פלן בכלל לא תחיה: נתידי. מתקלקל מרעה: והפסתי. לשון מזהרם ונרבוה הגוף ומה שבתוכו: ביאה ראשונה. בימי יהושע: ביאה שניה. בימי עזרא: לעשות להם גם. לעלות בירושלם ולא יהיו משתעבדים למלכות, אלא שגרים חקאם של ישראל בימי בית ראשון ונגזר עליהם שלא יעלו אלא ברשות, כדכתיב כי בכם מקל עמו (ש"ל ט"ז) פרו' מפעל. ענינו: ונשפיו מפתח. סודו: והעלו עולות ושלמים. שכן נעטו באותה פרשה, אבנים שלמות תבנה וגו' ונתתן שלמים וגו': פאי והחציו. ביהושע הכי כתיב בהאי קרא דמתני' וכן לישראל וגו' חציו אל מול הר גריזים והחציו אל מול הר עיבל. למה לי למכתב והחציו דמשמע או חציו המוקד או חציו הנזקק במקום אחר: בדרך שחלוקין. השבטים בהר גריזים וזה עיבל כדכתיב (דברים כז) אלה יעמדו לומר את העם וגו' ואלה יעמדו על הקללה, כך חלוקים באבני אפרד שאמור בהן ששה משמונים וגו', הנה ששה דהר גריזים כתובים על האות והששה דהר עיבל כתובים על השנית, והנה דכתיב והחציו, אותו חציו החקוק באחת מן האבנים: בתולדותם. בסדר לידתן, ששה האחרונים בסדרן ג' ואשר ישכר וחבולין יוסף ובנימין וזה סדר לידתן, וששה ראשונים נכתבו בה יהודה ראובן שמעון ולוי דן ונפתלי בסדר לידתן חוץ מיהודה: ועשרים וחמשה על אבן זו. לקמן פריך ששה אחרונים עשרים וארבע הוא דהו:

שמעון בן לקיש: על שפת ירדן עמדה, וזרקה בהן מרה וסיפומה עיניהן מלמעלה, ויסרסרן מלמטה, שנאמר: "ואנכי השמדת את האמרי מפניהם אשר פגבה ארצו בבהו וחסן הוא באלונים ואשמיד פרו' ממועל ושרשו מתחת". רב פפא אמר: שתי צרעות הווי, חדא רבמשה וחדא דיהושע, רבמשה לא עבר דיהושע עבר ששה שבטים עלו לראש הר גריזים כו': מאי "והחציו"? אמר רב כהנא: בדרך שחלוקין פאן, כך חלוקין באבני אפרד. מיתבי שתי אבנים טובות היו לו לכהן גדול על פתפיו, אחת מכאן ואחת מכאן, ושמות שנים עשר שבטים כתוב עליהם, ששה על אבן זו וששה על אבן זו, שנאמר: "ששה משמותם על האבן האחת", שניה בתולדותם ולא ראשונה בתולדותם, מפני שיהודה מוקדם והמשים אותיות היו, עשרים וחמש על אבן זו ועשרים וחמש על אבן זו. ר' חנינא בן גמליאל אמר:

צבא והשתא אתי ספיר והחציו אל מול הר עיבל חציו המבורר שהוא הרוב דהוי חציו בשבטים ורובא בגברי ומיהו כשתוקדק במנין אחרון שנאמר בו לאלה תחלק הארץ (מנכ"ט) לאחר שמתו מרגלים כדכתיב ובאלה לא היה איש וגו' והיה בשנת הארבעים לאחר פטירת אהרן דכתיב ביה ויעל אהרן הכהן וגו' וימת שם בשנת הארבעים לצאת בני ישראל מארץ מצרים בחדש החמישי (ס"ג) והבי מוכח בסדר עולם תמצא במנין שבטים שעמדו על הר גריזים ערוף על אותן שעמדו בהר עיבל תשע אלף חסר ק"ל ואפילו אם עמדו ליום למטה שמנה אלף עדיין היו מרובין של הר גריזים קרוב לאלף שיהי אתה מוצא בפרטן של אותן שבטים שעמדו על הר עיבל שלש מאות ושבעת אלפים ותתק"ל ובפרטן של הר גריזים ג' מאות וששה אלף ותת"ל ויל הא דאמרין בירושלמי שאם היה שם כל שטן לוי היו שוין לאו דוקא שוין שהרי מרובין היו אלא כלומר לא היו של הר גריזים פחותין והשתא שלא היו כל שטן לוי שם צריך לומר שעמדו ליום למטה תשע אלף או יותר אבל הא דאמר רבי שמואל בר נחמני בשם ר' יוחנן אילו היה שם כל שטן של לוי לא היו שוין למה שכתב נפלו משבתו של שמעון עשרים וארבעה אלף קשיא שהרי תמנין היה אחריו כן כדכתיב והי אחריו המגפה וגו' (ס"ג) ומה שחלק עליו ר' יוסי בר בון לפי שלא בא משבת ראובן וגו' אלא מ' אלף חלוצי צבא א"כ לא נשארו משבת ראובן אלא ג' אלף ותשל"ש שהרי כל פקודי שבת וראובן לא היו כי אם מ"ג אלף ותשל"ש והיאך היו אותן ג' אלף ותשל"ש של ראובן שנשארו מעבר לירדן ממלאין לכ"ד אלף שנפלו משמעון שהיה בשנת הארבעים מיהו הא לא קשיא דאיכא למימר דהבי קאמר מחמת חסרון משבת שמעון שנפלו במגפה אפילו היה שם שטן של לוי לא היו שוין דמתוך כך היו של הר גריזים מועטין ולא שיחסרו מן עשרים וארבעה אלף משמעון (ואלא ג' אלפים או פחות) ועלה קאי רבי יוסי בר בון אפילו לדברין כשאותם מחסר כנגדו ג' אלף ותשל"ש משבת ראובן שנשארו מעבר לירדן היו שוין שמחמת חסרון משבת שמעון אין חסר יותר מ' אלף ותשל"ש אבל ההיא דר' שמואל בר נחמני תיקשי כדפרשית שהמגפה היתה קודם למנין:

עשרים וחמש על אבן זו ועשרים וחמש על אבן זו. וירושלמי והלא אינן אלא כ"ג מבאן וכ"ו מבאן פ"א לתנא דתני התם כשם שחלוקין כאן כך חלוקין באבני אפרד מקשה איכ על אותה אבן שהיו עליה של הר גריזים היו כ"ג ועל השניה כ"ז וחבולין מלא ומשני א"ר יוחנן בנימין היה חצי מכן וצ"ל דעל השניה שכתובין עליה אותו של הר עיבל היה כתוב ב"ז ועל הראשונה ימין א"ר ובידא וזאת מי כתיב ששה שמונים לא כתיב אלא ששה משמונים משמונים ולא כל שמונים:

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לו עמוד ב

רש"י

לעשות

צרכיו. נראה משום דהוציאו בלשון ביאה וביא הביתה קא דייק נמי דלעשות צרכיו נכנס: **כאותה** שעה באתה דיוקנו של אביו. כתב רבינו משה הדרשן ואין איש מאנשי הבית ושלם דמשמע דוקא מאנשי הבית לא היה שם מכלל דאיש אחר שלא מאנשי הבית כלומר חלקו ומפולג מתורת אנשי הבית היה שם וזהו דמות דיוקנו של אביו ותימה קצת מנלל דנראית לו בחלוף ושמן

מדתכבד בבית דמשמע בבית לאאובל בחלוף היה:

איתשיל נמי אדיך ואע"ג דלא נחא ליה.

ותימה הלא לא היה יכול לישאל על נדרי כי אם

מדעתו של פרעה כמו שהוא מעשה דצדקיהו

ובוכרנצר דמיתיה התם מידה מביא משמע הדוח

בפניו דאמר ב' ר' אלעזר בנדרים (ף סה) המודר

הנאה מחברו אין מתירין לו אלא בפניו פ' בפניו

ואפילו בעל כרחו ומיהו תימה לומר דהנודר על

דעת חבירו מתירין לו שלא מדעת חבירו ושמן

אוקמינה במלתא דגויזום בעלמא שגויזום כך מידה

לא היה יכול לישאל עליו אי לא נחא ליה

לפרעה:

והדי

לא בדרך שחלוקין בחופש הפקודים, חלוקין באבני אפור, אלא בדרך שחלוקין בחופש שני. ביצד? בני לאה פסידו, בני רחל, אחר מכאן ואחר מכאן, ובני שפחות באמצע. ואלא מאי אני מקיים "פתולדותם"? בשמותן שקרא להן אביהן ולא בשמות שקרא להן משה. "ראובן", ולא "ראובני", "שמעון", ולא "שמעוני", "דן" ולא "הדני", "גד" ולא "הגדי". תיובתא דרב פהנא תיובתא! ואלא מאי "החציו"? תנא: חציו של מול הר גריזים מרובה מחציו של הר עיבל, מפני שליו למשה. אדרבה! מפני שליו למשה בצרי להו! הכי קאמר: אף על פי שליו למשה, בני יוסף עמהם.

שנאמר: "וידברו בני יוסף את יהושע לאמור מדוע נתתה לי נחלה גורל אחד ואחד ויחל אחד ואחד עם רב... ויאמר אליהם יהושע אם עם רב אתה עליה לך העזרה". אמר להן: לכו והחבאו עצמכם ביערים, שלא תשלוט בכם עין הרע. אמרו ליה, ורעה דיוסף לא שלטא ביה עינא בישא, דכתיב: "בן פרת יוסף בן פרת עלי עין" ואמר ר' אבהו: אל תהי קורא "עלי עין" אלא "עולי עין". ר' יוסי בר' חנינא אמר: מהכא "וידגו לרב בקרב הארץ" מה דגים שבים, מים מכסין עליהן ואין העין שולטת בהן, אף ורעו של יוסף אין העין שולטת בהן. הני חמשים אותיות, חמשים נבי חדא הייין! אמר ר' יצחק: יוסף, הוסיפו לו אות אחת, שנאמר: "עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים". מתקין לה רב נחמן בר יצחק: "פתולדותם" בעינן? אלא, כל התורה פולא "בגמין" כתיב, והכא "בגמין" שלם, בדכתיב: "ואביו קרא לו בגמין". אמר רב חנא בר ביזנא אמר ר' שמעון חסידא: יוסף שקידש שם שמים בסתר, הוסיפו עליו אות אחת מושמו של הקדוש ברוך הוא, יהודה שקידש שם שמים בפרהסיא, נקרא פולו על שמו של הקדוש ברוך הוא. יוסף, מאי היא? דכתיב "ויהי כהיום הזה ויבא הפיתה לעשות מלאכתו" אמר ר' יוחנן: מלמד ששניהם לדבר עבירה נתפוונו. "ויבא הפיתה לעשות מלאכתו" רב ושמואל; חד אמר: לעשות מלאכתו ממש, וחד אמר: לעשות צרכיו נכנס. "ואין איש מאנשי הבית" אפשר בית גדול כביתו של אותו רשע, לא היה בו איש? תנא דבי ר' ישמעאל: אותו היום יום חגם היה, והלכו פולין לבית עבודה זרה שלהם, והיא אמרה להן חולא היא, אמרה: אין לי יום שנוקם לי יוסף כיום הזה. "ותתפשוהו בבגדו לאמר וגו'". באותה שעה באתה דיוקנו של אביו ונראתה לו בחלוף, אמר לו: יוסף! עתידין אחיך שיפתכו על אבני אפור ואתה ביניהם, רוצנך שיפתה שמוך מביניהם, ותקרא רועה וזונת? דכתיב "ורעה וזונת יאבד הו", מיד "ותשב באיתן קשתו" אמר ר' יוחנן משום ר' מאיר: ששבה קשתו לאיתנו, "ויפזו ורעו ידיו" נעץ ידיו בפרקע ויצאה שכבת ורעו מבין ציפורני ידיו. "מיד אביר יעקב" מי גרם לו שיחבק על אבני אפור? אלא אביר יעקב. "משם רעה אבן ישראל" משם, וזה ונעשה רועה שנאמר: "רעה ישראל האיונה נהג בצאן יוסף". תניא היה ראוי יוסף לצאת ממנו שנים עשר שבטים בדרך שיצאו מיעקב אביו, שנאמר:

"אלה תלדות יעקב יוסף" אלא שיצא שכבת ורעו מבין ציפורני ידיו. ואף על פי כן יצאו מבגמין אחיו, וכולן נקראו על שמו שנאמר "ובני בגמין פלע ויבד ואשבל" "פלע" שנבלע בין האומות, "ויבד" כבוד לאמו היה, "ואשבל" ששבא אל, "גרא" שגר באכסניות, "ונעמן" שנעים ביותו, "אחי וראש" אחי הוא וראש הוא, "מפים וחפים" הוא לא ראה בחופתו, ואני לא ראיתי בחופתו, "וארד" שער לבין אומות העולם. איבא דאמרי: "וארד" שפניו דומין לוורד. אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן: בשעה שאמר לו פרעה ליוסף "ובלעדיך לא ירים איש את ידו", אמרו איצטגוני פרעה: עבד שלקחו רבו בעשרים כסף, תמשילוהו עלינו? אמר להן: גנוגי מלכות אני רואה בו, אמרו לו: אם כן, יהא יודע שבבעים לשון! בא גבריאלי ולימרו שבבעים לשון. לא היה קנמר, הוסיף לו אות אחת מושמו של הקדוש ברוך הוא ולמד, שנאמר: "עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים שבבעים לשון". לא היה קנמר, הוסיף לו אות אחת מושמו של פרעה ביהדיה, אהרר ליה. אישתעי איהו בלשון תקדש, לא היה קא ידע מאי היה אמר. אמר ליה, אנגמרי, אנגמריה, ולא גמר. אמר ליה, אישתבע לי דלא מגלית, אישתבע לו. כי אמר ליה "אבי השבעני לאמר" אמר ליה: ויל איתשיל אשבעתך. אמר ליה: ואיתשיל נמי אדיך, ואף על גב דלא נחא ליה. אמר ליה: "עלה וקבר את אביו כאשר השבעך". יהודה, מאי היא? דתניא, היה ר' מאיר אמר: כשעמדו ישראל על הים היו שבטים מנצחים זה עם זה, זה אמר: אני יורד תחלה לים, וזה אמר: אני יורד תחלה לים, קפץ

תוספות

לא בדרך שחלוקין בחופש הפקודים. כלומר לא בדרך שסדרים בחמש הפקודים הוא ספר וידבר, שנדרו בראשו אלה שמות האנשים אשר יעמדו וגו' (ומקרי לו: חקש שני. בתחלת אלה שמות. ראובן שמעון לוי יהודה ויששכר חובלון באתח מן, בשניה בגמין ון ונפתלי גד ואשר ויוסף: א"כ מה ת"ל בתולדותם. הואיל ולא בדרך ליתן סדרה תיבתא דרב פהנא. דלכלי עלמא אין זה סדר הר גריזים והר עיבל, דאלו סדר הר גריזים שמעון וליי ויהודה ויששכר ויוסף ובגמין, ויהר עיבל ראובן גד ואשר חובלון ון ונפתלי מרבה מרבה כי. והינו דקאמר והחציו אל מול הר עיבל, החציו ממעט שבחציו: מפני שליו למשה. וקני בקנה ולויה היו עם הארון בין שני ההרים בדלקמן: כל שכן דבצר להו. חציו של הר גריזים, שחרי שבט לוי מתן היה: אלא הכי קאמר, אע"פ ששכב לוי למשה. אפיה חציו של הר גריזים מרבה, מפני שיוסף עממן ומרביין היה וידברו בני יוסף וגו'. סוף דקרא ואני עם רב אשר עד בה פרכיני ה: עולי עין. עולי על העין ואני העין עולה עליהם: וידגו לרב. כן ברכו יעקב למנשה ואפרים: צדי תדא חווי. אאבן השניה קאי: בתולדותם בעינן. כשמות אשר קרא להם אביהם: בפרה. שנתחד עם הערוה והעמיד על עצמו וקבש את יצרה: יהודה שקדש שם שמים בפרהסיא. על הים בדלקמן נקרא כל שם כן איבדנה וצנחית כלול בשמו של יהודה: לרב עברה. והאי מלאכתו תשמישו: מלאכתו ממש. מלאכה: צרכיו. תשמישו: יאבד הוין, שם טוב שהוא יקר מכל הוין: קשתו. שכבת ורעו, על שם שיודה כחץ ויפזו. לשון ופסגה: שהוין והעד" מתחלפין, כמו ועקת צעקת: שניין אצבעותיו בפרקע. ונסמך עליון כדי שיתקשר וישרר בצערו וצנבור תקף יצרה: מיד אביריו של יעקב. משם וזה להיות רועה, ומשם וזה להיות באבן מאבני ישראל: רועה ישראל האיונה. כלפי שכינה נאמר: נהג בצאן יוסף. קרי בצאן יוסף המנהיגים בצאנו של יוסף. אלקא מקירו ישראל צאנו של יוסף ודאא דרועה: אלה תלדות יעקב יוסף. תולדות שיצאו מיעקב בגמין ראוי לצאת מיוסף: ואף על פי כן יצאו מבגמין אחיו. אותן עשרה שפחתו מיוסף בעשר אצבעותיו: שר באכסניא. בארץ ובריה: מפים. מפרש במדרש רבי תנחומא: שהיה פיו כפי יעקב אביו בהלכות קבל שמוע ועבר: אצבעותיו. חקמים ודוים בקבבים ויודעים בחכמת הפזולות: נגני מלכות. גוני מלכות: בחכמה בגבורה ופי: עדות ביהוסף שמו. סיפיה דקרא שפת לא ידעתי אשמע: איתשיל אשבעתך. השאל לחקמים שיתירוה לך: אושפכן

ביאורים למסכת סוטה דף לו עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בשני יו"ד, דין, דקתיב 'ואביו קרא לו בנמינ', וזה משלים מספר
האותיות לעשרים וחמש.
אמר בר חנא, אמר רבי שמעון חסידא, יוסף שקידש
שם שמים בפתר במעשה אשת פוטיפר, שנתייחד עם הערוד בבתו,
ועמד בעצמו, וכבש את יצרה, הוסיפו עליו אות אחת אות ה',
שהיא אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא, לכן נקרא 'יהוסף'.
היה, שקידש שם שמים בפרהסיא, על ים סוף, כפי שיתבאר
להלן, נקרא בולו על שמו של הקדוש ברוך הוא, שהשם בן
ארבעה אותיות כלול כולו בשמו.
מבאר הגמרא, יוסף מאי היא - מהו קידוש השם שהיה בו,
דקתיב 'יהי כהיום הזה, ויבא ה' לעשות מלאכתו', אמר
רבי יוחנן, מלמד ששניהם לדבר עבירה נתפגגו - שאף יוסף חשב
בתחילה לעבור עמה עבירה, ו'מלאכתו' הכוונה לתשמיש. ויבא
ה' לעשות מלאכתו, נחלקו בבאורו רב ושמאל, חד אמר,
לעשות מלאכתו ממש, וחד אמר, לעשות צרכיו - תשמיש נכנס.
ואין איש מאנשי ה' שם בבית וגו', וכי אפשר שבת גדול
בביתו של אותו רשע - פוטיפר, שהיה שר גדול, לא היה בו איש.
תנא דבי רבי ושמעאל, אותו היום, יום חנם היה, והלכו בולן
ל' בית עבודת פובכים שלהם, והיא אמרה להן, חולה היא, ואינה
יכולה לילך עמכם, אמרה, אין לי יום שניזקק לי יוסף לתשמיש
כיום הזה. ונתפגגו ב' ב' ב' וגו', באותה שעה, באתה
דיוקנו - צורת פניו של אביו יעקב, ונראתה לו בחלון, אמר לו,
יוסף, עתידין אחיך שיכתבו על אבני אפוד, ואתה ביניהם, וכי
רצונך שימחה שמך מביניהם, ותקרא רועה זונות, דקתיב 'רועה
זונות, ואבד חו' - שם טוב, שהוא יקר מכל חן. מיד, ויתשב
ב' אתן קשתו, אמר רבי יוחנן, משום רבי מאיר, ששבה קשתו
ב' שבת זרע, שהיא יורה כחץ מקשת לאיתנו - למקומו
כבראשונה. ומבאר הגמרא את המשך הפסוק, ויפגזו - ויפגזו,
מלשון נפצה ושפכה, שהיו"ן והצד"י מתחלפין, ורע' ידיו, מלמד
שנעץ ידיו בפרקע, ונשען עליהם, בכדי שיתייסר, ויהא טרוד
בצער, ועל ידי זה יעבור תוקף יצרו, ויצא שכתב ורעו מפין
ציפורי ידיו. בהמשך הפסוק כתוב, 'מדי אביר יעקב', פירושו, מי
גם לו שחקק על אבני אפוד, אלא אביר יעקב - מאבירותו
וחזקו של יעקב, שנראתה לו דמות דיוקנו, ומחמת זה נמנע מחטא.
משום רועה אבן ישראל, מפרשת הגמרא, 'משום רועה' משום וכה,
ונעשה רועה של ישראל, שנאמר 'רועה ישראל' - הקב"ה, שהוא
רועה ישראל האוהב, נוהג בצאן את יוסף ויש לדרוש פסוק זה,
כאילו קוראים תיבות 'בצאן יוסף' מחוברים, כלומר, ישראל,
הנוהגים עצמן כצאנו של יוסף, כשהיה מכלכלם במצרים, הרי
שיוסף הוא הרועה, ומסיים הפסוק 'אבן ישראל' שמשם זכה גם
להיות באבן מאבני ישראל.
תניא, היה ראוי יוסף לצאת ממנו י"ב שבטים, בדרך שיצאו
מיעקב אביו, שנאמר 'אלה תולדות יעקב יוסף', תולדות שיצאו
מיעקב, כנגדן היה ראוי לצאת מיוסף, אלא מחמת שיצא שכתב
ורעו מפין ציפורי ידיו, לכן לא זכה לכן, והפסיד עשרה בנים כנגד
עשר אצבעותיו, ואף על פי כן, יצאו אותם עשרה שהפסיד
מבנימין אחיו, וכולן נקראו על שמו של יוסף, שנאמר 'ובני
בנימין, בלע ובכר ואשבל ג' האומות, ויבכר' בבכור לאמו
וארד וגו'". 'בלע' שנכלע יוסף בן האומות, 'ובכר' בבכור לאמו
היה, 'ואשבל' ששכח אל, 'גרא' שג' באכסניות - בארץ נכריה,
'ונעמן' שנעים ביותר, 'אחי' ו'ראש' אחי הוא וראשי הוא,
'מופים' ו'חופים' הוא לא ראה בחופות, ואני לא ראיתי בחופות,
'וארד' שירד לבין אומות העולם, איבא דאמר, 'וארד' שפניו
דומין לוודר.
אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, בשעה שאמר לו פרעה
ליוסף, 'ובלעדיך לא ירם איש את ידו וגו'', שהשליטו על ארץ

לא בדרך שחלוקין בחוקש הפקודים, שמסדרין שם שמות נשיאי
ישראל, אשר יעמדו עם משה ואהרן לפקוד את ישראל, ושם הסדר
הוא כך, ראובן שמעון יהודה יששכר וזבולן יוסף בנימין דן אשר גד
נפתלי, כך חלוקין באבני אפוד, אלא, בדרך שחלוקין בחוקש שני
- ספר שמות, בתחילתו, ומפרשת הבריתא ביצד, בני לאה בסידרן
- בסדר שנולדו, על אבן אחת, בני רחל אחד מבן ואחד מבן,
ובני שפחות באמצע - בנימין בתחילה, ויוסף בסוף, ובני השפחות,
שהם דן נפתלי גד ואשר, באמצע, כפי הסדר שכתוב בתחלת ספר
שמות, על האבן השניה, והסדר הוא כך, ראובן שמעון לוי יהודה
יששכר וזבולן באחת, בנימין דן נפתלי גד אשר יוסף בשניה, ואלא
מאי אני מקיים במה שנאמר 'בתולדותם', לומר שנכתבו בשמותן
שקרא להן אביתן יעקב, ולא בשמות שקרא להן משה בספר
במדבר בפרשת פנחס, דהיינו ראובן ולא ראובני, שמעון ולא
שמעוני, דן ולא דני, גד ולא גדני, הרי, שבין לתנא קמא, ובין
לרבי חנינא בן גמליאל, אין סדרן כפי שאמר רב כהנא, אומרת
הגמרא תיובתא דרב בהנא תיובתא.
שואלת הגמרא, ואלא, אם כן שנדחו דברי רב כהנא, חוזרת שוב
השאלה מאי ו'החציו' אל מול הר עיבל, שנאמר בספר יהושע.
מתרצת הגמרא תנא, חציו של מול הר גריזים, מרובה באנשים
מחציו של הר עיבל, מפני שליו - וקני שבת לוי למטה עם הארון,
בין שני ההרים, וזהו מה שנאמר 'והחציו' אל מול עיבל, כלומר, אתו
חצי המיוחד במיעוט, המועט שמביניהם. וחוזרת הגמרא לפרש את
דברי הבריתא, ומקשה, אדרבה, מפני שליו למטה, בציר להו -
נתמעטו להם אותם שבה גריזים, שהרי שבת לוי הוא מאותם
העומדים על הר גריזים. מתרצת הגמרא ה' קאמר, אף על פי
שליו למטה, אף על פי כן חציו של הר גריזים מרובה, מפני שבני
יוסף היו עמם שהיו מרובים.
ומנן שהיו בני יוסף מרובים, שנאמר 'וידברו בני יוסף את יהושע
לאמר, מרוע נתתה לי נחלה גדולה אחד וחבל אחד ואני עם רב,
ויאמר אליהם יהושע, אם עם רב אתה עלה לך היערה', הרי לנו
שהיו מרובים. ומבאר הגמרא את הכוונה במה שאמר להם 'עלה
לך היערה' אמר להן, לבו והתבאר עצמכם ביצרים, מקום שאין
מצויים אנשים. בכדי שלא תשלוט בכם עין הרע, אמרו ליה בני
יוסף ליהושע, ורעה דיוסף, לא שלמא ביה עינא בישא - לא
שולטת בו עין רעה, דקתיב 'בן פורת יוסף בן פורת עלי ציו',
ואמר רבי אבהו, אל תהי קורא עלי ציו, ואלא עולי צין - שעולים
על העין ושולטים עליה, ואין העין עולה ושולטת עליהם. רבי יוסי
ברבי חנינא אמר, מהכא - ממכרת עקב למנשה ואפרים, ניתן
ללמוד שאין שולטת בהם עין רעה, שנאמר שם 'וידגו לרוב בקרב
הארץ' - כלומר, שיהיו כדגים, מה דגים שבים, מים מכסין עליהן,
ואין העין שולטת בהן, אף ורעו של יוסף, אין העין שולטת בהן.
חוזרת הגמרא לבאר את דברי הבריתא לעיל, שנינו בבריתא
'חמישים אותיות היו בשמות השבטים שהיו כתובים על כתפות
האפוד, עשרים וחמש על אבן זו ועשרים וחמש על אבן זו, שואלת
הגמרא, וכי הני חמישים אותיות - בתמיה, הרי לפי החשבון
חמישים נבי - פחות תרא הוי"ן - דהיינו סך כל האותיות של שמות
השבטים אינו אלא ארבעים ותשע, שאין באבן השניה אלא עשרים
וארבע אותיות, שהרי בנימין נכתב בכל התורה חסר יו"ד. מתרצת
הגמרא אמר רבי יצחק, יוסף, הוסיפו לו אות אחת שמו,
שנאמר 'עדות ביהוסף שמו, בצאתו על ארץ מצרים', וכך נכתב
שמו גם על אבני האפוד 'יהוסף'. מתקוף לה רב נחמן בר יצחק,
הרי 'בתולדותם' בעיני - שמשמעו שצריך לכתבן, כפי השמות
שקרא להם אביהם שהולידו, ואם כן יש לכתוב 'יוסף' כפי שנקרא
שמו על ידי אביו, ולא 'יהוסף'. חוזרת בה הגמרא מתירצו של רבי
יצחק, ומתרצת, אלא, כל התורה כולה בנימין כתיב חסר יו"ד,
וקאמר שצריך לכתבן כפי שקראם אביהם, כתוב בנימין שלם - מלא,

ביאורים למסכת סוטה דף לז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

על החר, כפי שנאמר בתורה, שֶׁכֶּבֶד נָאֹמֶר בספר יהושע, שהיו
לְמִטָּה עם הארון. הָא בִּיזָד - איך יתישבו שני המקראות זה עם זה,
אלא צריך לפרש שזִקְנֵי בְהוֹנָה וְלִיָּהּ היו לְמִטָּה, וְהַשָּׂאֵר שמבני
לוי, היו לְמַעְלָה. רַבִּי יֵאֵשִׁיָּה אֹמֵר לישב הפסוקים באופן אחר,
שָׁכַל בן לוי הָרָאִי לְשֵׁרֶת במשכן לשאת את הארון, דהיינו מבן
שלשים שנה ועד בן חמשים, היה לְמִטָּה, וְהַשָּׂאֵר לְמַעְלָה. רַבִּי
אֹמֵר, אֱלֹו וְאֵלֹו - כל ישראל והלויים, לְמִטָּה הֵן עֹמְדִים בֵּין
ההרים, חצים מול הר גריזים וחצים מול הר עיבל, והלויים ביניהם,
ולא עלו כלל להרים, אלא שֶׁהִפְכוּ פָנֵיהֶם בְּלִפְי הַר גְּרִיזִים, וּפְתָחוּ
בְּבִרְכָּה, ולאחר מכן, הפכו פניהם בְּלִפְי הַר עֵיבֵל, וּפְתָחוּ בְּקִלְלָה.
שואלת הגמרא לרבי, אם כן מָאִי עֵל - איך יתפרש לפי רבי מה
שנאמר בתורה עֵל הַר גְּרִיזִים וְעֵל הַר עֵיבֵל, שמשמע שהיו צריכים
לעמוד על ההרים ממש. מתרצת הגמרא, שלרבי המילה עֵל
מתפרשת בְּסֻמָּה - ליד. ומביאה הגמרא מקום נוסף שמצאנו שרבי
מפרש כך את תיבת עֵל, בְּרִתְנָא, וְנִתְּתָה עַל הַמַּעְרֶכֶת של לחם
הפנים, לְבוֹנָה וְכָה, רַבִּי אֹמֵר, עֵל פִּירוּשׁוֹ בְּסֻמָּה - שהלבונה
לא היתה על מערכת הלחם ממש, אלא על השלחן בסמוך ללחם.
ומפרש רבי את דבריו, אִתָּה אֹמֵר שֶׁעֵל פִּירוּשׁוֹ בְּסֻמָּה, אִו שְׁמָא
אִינוּ אֱלָא עֵל מַמָּשׁ, אי אפשר לומר כן, שהרי בְּשִׁחוּא אֹמֵר
וְסִבּוּת עַל הָאָרֶץ את הפרוכת, הָיוּ אֹמֵר על כרחו שֶׁעֵל הַכוֹנוֹה
בְּסֻמָּה, שהרי הפרוכת לא היתה ממש סיכוך על הארון, אלא
מחיצה המבדלת כנגדו.
שנינו במשנה, הִפְכוּ פָנֵיהֶם בְּלִפְי הַר גְּרִיזִים וּפְתָחוּ בְּבִרְכָּה, בְּרוּךְ
הַאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסְכָּה, וְאֵלֹו וְאֵלֹו עֹוֹנִין אִמֵּן. הפכו פניהם
כלפי הר עיבל ופתחו בקללה, ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה,
ואלו ואלו עֹוֹנִין אִמֵּן כֹּו. תְּנוּ רַבְּנֵי, בְּרוּךְ בְּכֻלָּ, בְּרוּךְ בְּפֶרֶט -
כל הברכות שנאמרו בדר גריזים, נאמרו גם באופן שכולל את כולם,
וגם בפירוש כל אחת ואחת, כשאמרו 'ברוך אשר יקים את דברי
התורה הזאת, נכללו בזה כל הברכות, שהרי כולם קיום דברי
התורה הם, ואמרו גם כן בפרטות כל אחת ואחת, 'ברוך האיש אשר
לא יעשה פסל ומסכה, הרי פרט, וכן כולם. וכן כל הארורים אֲרוּר
בְּכֻלָּ אֲרוּר בְּפֶרֶט - נכללו כולם באמרו: ארור אשר לא יקים את
דברי התורה, ונאמרו גם כן בפרט, כל ארור וארור בפני בפני עצמו.
וכל המצוות שבתורה נאמר עליהם שטעונים ארבעה דברים, ואלו
הן, לְלַמּוֹד, וּלְלַמּוֹד, לְשִׁמּוֹר, וְלַעֲשׂוֹת, תְּרִי

שָׁכְמוּ שֶׁל בְּנֵימִין, וְיִרְדָּה לִים תְּחִילָה, שֶׁנֶּאֱמַר, שֶׁם בְּנֵימִין צָעִיר
רֹדֶם, אֵל תִּכְרִי 'רֹדֶם' אֱלָא יִרְדָּה, וְהָיוּ שְׂרֵי יְהוּדָה רֹנְמִים
אוֹתָם באבנים, מפני שרצו הם לירד תחלה, שֶׁנֶּאֱמַר בהמשך הפסוק
'שְׂרֵי יְהוּדָה רֹנְמִים', לְפִיכָּה שִׁירַד בְּנֵימִין תְּחִילָה, וְכָה שִׁבְטוֹ של
בְּנֵימִין הַצָּדִיק, וְנַעֲשֶׂה אִישׁוֹפְיוֹכֵן - בעל מלך וְנִבְוִיָּה - לשכינה,
שבית קודש הקדשים, שבו שורה השכינה, בניו בחלקו, שֶׁנֶּאֱמַר על
בְּנֵימִין, וְכֵן בְּתַפְתִּי שָׁכֵן הַקֹּבֶה.
אֹמֵר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה, לֹא כָּךְ הָיָה הַמַּעֲשֶׂה, אֱלָא כִּךְ הָיָה, שִׁבְטֵהּ
אֹמֵר אֵין אֲנִי יוֹרֵד תְּחִילָה לִים, וְכָה אֹמֵר אֵין אֲנִי יוֹרֵד תְּחִילָה
לִים, קִפְּיִן נַחֲשׁוֹן בֵּין עַמִּינֵדָב נְשִׂיא שִׁבְטֵהּ יְהוּדָה, וְיִרְדָּה לִים תְּחִילָה,
שֶׁנֶּאֱמַר "סִכְכֹּוֹנִי בְּכַחַשׁ אֶפְרַיִם וּבְמִדְבָּרָה בֵּית יִשְׂרָאֵל - שִׁרְאוֹ
לְסֻמוֹךְ עַל הַ יִתְבָּרַךְ, וּכְחֹשׁוּ בְּאֻמוֹנָתָם בֹּו, וְיְהוּדָה עֹוֹד יָרַד עִם אֵל"
- אבל יהודה ירד לים, על ידי שבט בן יתברך. וְעֵלֵי - על נחשון,
מִפְּרֶשׁ בְּקִבְלָה - בכתובים, בספר תהלים, "הוֹשִׁיעֵנִי אֱלֹהִים כִּי כָאֹו
מִים עַד נַפְשִׁי, מִכְּעֵתִי בֵּינוֹ - טִטּוֹ מִצִּילָה וְאֵין מַעְמֵד בְּאֵתִי
בְּמַעְמָק מִים וּשְׁבֹלֶת - שֶׁטַף חֹזֶק שֶׁטַפְתִּי וְגו', אֵל תִּשְׁמָעֵנִי
שְׁבֹלֶת מִים, וְאֵל תִּכְלַעֲנִי מִצִּילָה וְגו'", שֶׁבֶשׁ מִהַקֶּבֶה שֶׁלֹא
יטבע בים. והוּו קידוש השם שהיה אצל יהודה, שמשבטו ירדו תחלה
לים.
בְּאוֹתָה שְׁעָה, הָיָה מִשָּׁה מֵאִירֵד בְּתַפְלָה, אֹמֵר לוֹ הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ
הוּא, יְדִידִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכְּעִים פִּיָם, וְאִתָּה מֵאִירֵד בְּתַפְלָה לִפְנֵי,
ואין זו שעה ראויה לכך, אֹמֵר לִפְנֵי, רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְכָה יְרִיד
לַעֲשׂוֹת, אֹמֵר לוֹ "דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסְעוּ, וְאִתָּה הָרֶם אֵת
מִסְּךְ וְנִטָּה אֵת יָרֵד עַל הַיָם, וּבַקֶּעַד וְגו'". לְפִיכָּה שִׁירַד שִׁבְטֵהּ
יהודה תחילה לים, וְכָה יְהוּדָה לַעֲשׂוֹת מַמְשָׁלָה בְּיִשְׂרָאֵל - מלכות
בית דוד, שֶׁנֶּאֱמַר, "הָיָה יְהוּדָה לְקֶדְשׁוֹ - שֶׁקִּדְשׁוֹ הַקֶּבֶה" לשבט
יהודה, לְהִיְוִת יִשְׂרָאֵל תַּחַת מַמְשָׁלוֹתָיו של יהודה, מִהַ מַּעַם הָיָה
יְהוּדָה לְקֶדְשׁוֹ וְיִשְׂרָאֵל מַמְשָׁלוֹתָיו, מִשּׁוּם דִּי הָיָה רָאָה וְיָנַם שְׁדִים
רָאָה שֶׁקִּדְשׁוֹ שֶׁם שָׁמַיִם, לִירֵד תְּחִילָה לִים, מַחֲמַת כֵּן נִס וּנְבַקַע
מִפְּנֵיהֶם, וְלֹא הִטְבִּיעַם.
הגמרא חוזרת לענין הברכות והקללות בהר גריזים הר עיבל, תְּנִינָא,
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֵּין יַעֲקֹב אֹמֵר, אי אֶפְשָׁר לֹמֵר שֶׁכָּל בְּנֵי לוי הָיוּ
לְמִטָּה עם הארון, בֵּין ההרים, כפי שנאמר בספר יהושע, מפני שֶׁכֶּבֶד
נָאֹמֶר בתורה שהיו לְמַעְלָה על החר, ששבט לוי הוא מבין אלו
שנצטוו לעמוד על הר גריזים, וְאִי אֶפְשָׁר לֹמֵר שהיו כולם לְמַעְלָה

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ששה ושלושים לעומר עמ' ב

לו יוסף.
לאחר מכן, כשמת יעקב, ובא יוסף לבקש מפרעה שיניח לו לקיים מה
שנשבע לאביו, לקברו בארץ ישראל במערת המכפלה, בִּי אֹמֵר לִיָּה
יוסף לפרעה, "אֲבִי הַשְּׁבִיעִי לָאֹמֵר, בקברי אשר כריתי לי בארץ
כנען שמה תקברני". אֹמֵר לִיָּה פרעה ליוסף, וְלִי אִיתִשִׁיל אֲשִׁבְעֶתָךְ
- לך והשאל אצל החכמים על שְׁבוּעָתָךְ, והתר אותה. אֹמֵר לִיָּה
יוסף לפרעה, וְאִיתִשִׁיל נְמִי אֲדִידָךְ - אם כן, אשאל גם על שלך,
שנשבעתי לך שלא אגלה שאני מכיר לשון הקודש, שאינך מכירה.
ולכך, וְאִתָּה עַל גִּבְ דִּלָּא נִיחָא לִיָּה לפרעה, ולא רצה בכך שיעלה
יוסף לקבר את אביו, בעל כרחו אֹמֵר לִיָּה פרעה ליוסף, עֲלָה
וּקְבֹר אֵת אֲבִיךָ בְּאֶשְׁרֵי הַשְּׁבִיעִי.
חזרת הגמרא לפרש את המימרא דלעיל, שיהודה קידש שם שמים
בפרעהסא, מבארת הגמרא, וְיְהוּדָה מָאִי הָיָה - מהו קידוש השם
שהיה בו, דְּתִנָּא, הָיָה רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר, בְּשִׁעְמֵדוֹ וְיִשְׂרָאֵל עַל הַיָם,
הָיוּ שִׁבְמִים מְנַצְחִים - מריבים וְכָה עִם וְכָה, וְכָה אֹמֵר, אֲנִי יוֹרֵד
תְּחִילָה לִים, וְכָה אֹמֵר, אֲנִי יוֹרֵד תְּחִילָה לִים, קִפְּיִן

מצרים, אֹמֵר וְאִישׁוֹנִי פֶרַעַה - חכמים החוזים בכוכבים ויודעים
חכמת המזלות, לפרעה, וכי עָבֵד שֶׁלְקָחוּ רַבִּי בְּעִשְׂרִים כֶּסֶף -
שבמחיר נמוך כזה מכרו את יוסף לישמעאלים, תְּמַשִּׁילָהוּ עֲלִינוּ.
אֹמֵר לָהֶן פרעה, נְנִנִי - גּוֹנִי מַלְכוּת אֲנִי רֹאָה בֹו, בחכמה וגבורה
ויופי. אֹמֵר לוֹ, אִם בֵּין שְׂרָאוֹ מַלְכוּתָהּ, יְהָא יוֹדַע בְּשִׁבְעִים לִשׁוֹן,
בָּא בְּיִרְאֵל, וְלִימְדוֹ שְׁבַעִים לִשׁוֹן, לֹא הָיוּ קִנְיָר - לא עלה ביד
יוסף ללמדו, הוֹסִיף לוֹ אוֹת אֶחָת מִשְׁמֹו שֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא,
וְלֹמֵר, שֶׁנֶּאֱמַר, "עֲדוּת בִּיהוֹסֶף שְׁמֹו - שֶׁשֶּׁם הַקֶּבֶה אוֹת מִשְׁמֹו,
בשמו של יוסף, עדות ליוסף שלא חטא, בְּצִאָתָה עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם,
וְשָׁתָה לֹא יִדְעֵתִי אֲשַׁמְעֵי", שבתחילה לא ידע להבין שפות, וְלִמְדָה,
כָּל לִישׁוֹנָא דְּאִישְׁתִּיעֵי - שסיפר פֶרַעַה בְּהִירָה, אֲהִירָה לִיָּה - בכל
לשון שפרעה דבר עמו, החזיר לו תשובה באותו לשון. אִישְׁתִּיעֵי
סיפר אִיתוֹ - יוסף בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ אל פרעה, לֹא הָיוּ קָא יָדַע פרעה
מָאִי הָיוּ אֹמֵר, אֹמֵר לִיָּה פרעה ליוסף אֲנִימִי - למדני שפה זו,
אֲנִימִי - למדו יוסף לשון הקודש, וְלֹא נִמֵּר - לא עלה ביד פרעה
ללומדה, אֹמֵר לִיָּה ליוסף, אֲשִׁתְּבַע לִי, דִּלָּא מְגִלִּית - הישב על
שלא תגלה שאתה יודע לשון שאינני מכירה, אִישְׁתְּבַע לוֹ - נשבע

והיה שרי יהודה רגמנת רוגמין אותן. כך שנייה ברייתא במביתין משל למה הדבר דומה
למלך בשר ודם שהיו לו שני בנים אחד גדול ואחד קטן אמר לקטן העמדיני עם העץ
החמה אמר לגדול העמדיני ב' שעות בא הקטן להעמידו עם העץ החמה ולא הניחו גדול
אמר לו לא אמר לי אלא עד ג' שעות אמר לא אמר לי אלא עד חצי החמה מתוך
הקטן וינאמרה אחרת וינאמר אמר לי אמר לי אמר לי אמר לי אמר לי אמר לי

אִישׁ־שִׁנְיָן לְגִבּוֹרָה. שְׁבִית קָדְשִׁי וְקִדְשִׁים בְּגוּי בַחֲלוֹק: בִּכְחַשׁ אֲפָרִים. שְׁתָּאוּ לִסְמוּךְ
עָלָיו וְכַחַשׁ בְּאֲמוֹתָם: דָּר עַם אֵל. יָרַד בָּיָם עַל שְׁכֻטָּה בְּהַקְדָּוָה: יִשְׂרָאֵל מִמְּשֻׁלֹּתָיו.
יְהוּדָה, שֶׁתִּקְדָּשׁ לְמִשְׁוֹל בָּהֶן: שֶׁבֶר אָמַר לוֹ לְמַעַלְתָּ. מִשָּׁה חָבַב בַּתוּרָה אֵלֶּה
יַעֲמֹד לְבָרָךְ וְגו' שִׁמְעוּ לִי יְהוּדָה: שֶׁבֶר אָמַר לוֹ לְמַעַלְתָּ. בִּסְפָר יְדוּשָׁע (ח) בְּדִרְכָּתִי

6 שְׁמֵי שָׁמַיִם מְרֻבָּבִים נִשְׁתַּחֲוֶה אֵינִי אֱלֹהִים אֲנִי
 7 מִלֵּל מִקֹּדֶם שֶׁנִּשְׁכַּח אֶת כִּינּוּתָם אֵלָּא לְבִדְוֵי אֱלֹהִים
 8 אֲנִי לֹא אֶקְפֹּא אֶת שְׂכָרָם מִה שֶׁכָּרָם נִטְלוּ שְׂבֻטוֹ
 9 שֶׁל בְּנֵימִן שִׁירַד תְּחִילָה לִים שֶׁשְּׂרָתָה שְׂכִינָה
 10 בְּחִלְקוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְכִי וּמָה שְׂכָר נִטְלוּ שְׂבֻטוֹ שֶׁל
 11 יְהוּדָה זָכָה לְמַלְכוּת שֶׁנֶּאֱמַר שִׁירֵי יְהוּדָה רְגֻמָתָם
 12 אֵין רְגֻמָתָם אֵלֹא מַלְכוּת שֶׁנֶּאֱמַר בְּאֶדֶן אִמְרָ
 13 בְּלִשְׁרָא וְהַלְבִּישׁוּ לְדִנְיָא אֶרְגוּמָא (וְיִלְלָא ה')
 14 אִפְשָׁר לֹא לֵבֵן וְכִי וְיִרְשְׁלֵמִי דִישׁ
 15 אִמְרָ שְׂמַעוֹן וְלֹי מָה שְׂמַעוֹן כּוֹלֵל לְמַעֲלָה
 16 אָף לֹי כּוֹלֵל לְמַעֲלָה מָה אֲנִי מִקִּיָּם הָדִין תְּנִיחָה
 17 נִגְדַּ הַבְּהֵימִם וְהַלִּימִם כִּדְאִמְרָ ר' יְהוֹשֻעַ בֶּן לֹי
 18 בְּעֵשְׂרִים וָאַרְבַּע מִקְוֹת הַכְּהֵנִים נִקְרְאוּ לֹיִם
 19 חַד אֶחָד מֵהֶן וְהַכְּהֵנִים הַלִּימִם בְּנֵי צִדְקָה (וְיִמְנֹת ש'':)
 20 מִמָּאִי עָלָם בְּמִימֵי כְּדִתְנִיחָה רַבִּי אִמְרָ וְכִי.
 21 הָאִי דְלֹא אִמְרָ מִמְּחִיתִין בְּפִרְךָ שְׁחִי
 22 הַלָּחִם (מִמְּחִית ו') אֲבָא שְׁאוּל אִמְרָ שֶׁם הָיוּ
 23 נִתְחַנְּן בְּיָדֵי לְבוֹנָה שֶׁל לָחֶם הַפְּתִים וְאִטְפְּחִים
 24 רִיחָה בְּאַמְצַע קָאִי שְׁחִי נִתְחַנְּן בְּיָדֵי לְבוֹנָה שֶׁל
 25 לָחֶם הַפְּתִים אִמְרָ לֹי הֵאלָא כְּבֵר נֶאֱמַר וְנִתַּת
 26 לָהֶם לְהַעֲבִירָתָם לְבוֹנָה זֹכָה אִמְרָ לֹי וְהָאֵל כְּבֵר
 27 נֶאֱמַר וְעִלְיוֹ מִטָּה מְנַשֶּׁה שִׁי לִזְמַר שְׁמֵי
 28 דְּבִרְיִיתָא מִפְּרֵשׁ בְּהִדְיָא עַל בְּסֻמּוֹן וְנִרְאָה אִפִּי
 29 רַבִּי מֵאִיר ר' יְהוּדָה דְּפִלְגִי הָתָם אֲבָא שְׁאוּל
 30 וְאִמְרֵי עַל מִמֶּשׁ הָדִכִּי שְׂמַעוֹנִי מִי בְּהֻמָּנִין רַבָּה
 31 (ס' מ') כֹּל הַדְּבָר דְּאִיבָא לְמִימָר עַל מִמֶּשׁ
 32 דְּאִמְרִי [עַל מִמֶּשׁ] דְּבַעֵי שֶׁם רַבִּי יִצְחָק אִיבָרִים
 33 שְׁסֻדִּין בְּצִידֵי מַעֲרָבָה מְדוּ אֵלִיבָא דְמֵאֵן דְּאִמְרָ
 34 עַל מִמֶּשׁ לֹא תִיבֵעִי כֹל דְּעַל הַעֲצֵים תִּכְיֵב
 35 (וּמִי') הַכָּא כּוֹלֵי עֲלֵמָא מוֹדוּ דַּעַל בְּסֻמּוֹן וְלֹא
 36 אִמְרִי הַמְּבָרְכִין עַל הָר גְּרִיזִים מִמֶּשׁ הַמְּקַלִּים
 37 עַל הָר עֵיבֵל כְּדִאֲמִירִין כִּירוּשְׁלַיִם יִכּוֹל אֵלּוּ
 38 שְׂבֻדֵּי גְרִיזִים הֵיוּ אֲמִירִים בִּרְבוֹת וְאֵלּוּ שְׂבֻדֵּי
 39 עֵיבֵל הֵיוּ אֲמִירִים קָלּוֹת תְּלִמּוֹד לִזְמַר הַבְּרֻכּוֹת
 40 הַקְּלָלוֹת וְאֵלּוּ וְאֵלּוּ הֵיוּ אֲמִירִים בִּרְבוֹת וְאֵלּוּ
 41 וְאֵלּוּ אֲמִירִים קָלּוֹת יִכּוֹל אֵלּוּ שְׂבֻדֵּי גְרִיזִים
 42 הֵיוּ עוֹנִין אַחֵר הַבְּרֻכּוֹת אֲמֵן וְאֵלּוּ שְׂבֻדֵּי עֵיבֵל
 43 הֵיוּ עוֹנִין אַחֵר הַקְּלָלוֹת אֲמֵן תִּל עֵנּוּ כֹל הָעָם
 44 וְאִמְרָו אֲמֵן אֵלּוּ וְאֵלּוּ הֵיוּ עוֹנִין אַחֵר הַבְּרֻכּוֹת
 45 הַקְּלָלוֹת אֲמֵן הָא כִּיבֵּד בִּשְׁעָה שְׁחִי אֲמִירִים
 46 בִּרְבוֹת וְאֵלּוּ הַדּוֹפְכִין פְּתִיחִים וְכִי וְפִלּוּגְתָּא דְּרַבִּי
 47 יְחֻזָּן וִירֵשׁ לִקֵּשׁ דְּפִלְגִי בְּפִרְכֵּי הַתְּהֵרָה (ס' מ') חָן
 48 (ע'') הַשּׁוּשָׁנָה אֵלּוּ הַתְּהֵרָה לִפְנֵי לְמַחֲמָה חָן

שָׁכְמוּ שֶׁל בְּנֵימִין וַיֵּרֶד 1
בְּנֵימִין עֶצֶר רֹדֶם" אֶל 2
וַהֲיוּ עָרֵי יְהוּדָה רוֹגְמִים 3
רֹגְמָתָם", לְפִיכֶן זָכָה בְּנֵי 4
לְבֹנִיהָ, שְׁנָאֹמֶר "וְכֵן בְּתָ 5
לֹא כִּד הָיָה מַעֲשֶׂה, אֵלֹא 6
לָיִם, וְחָה אֹמֵר: אֵין אֵין 7
בֶּן עֲמִינַדבּ וַיֵּרֶד לָיִם תַּחֲ 8
אֶפְרַיִם וּבְמִרְמָה בֵּית יִשְׂרָ 9
וְעָלִיו, מִפְּרֶשׁ בְּקָדְלָה "הוֹ 10
נֶפֶשׁ. מִבְּעֵתִי בֵּין מְצֹלֶה 11
שִׁבְלַת מִיִּם וְאֵל תִּבְלַעֲנִי מִ 12
מִשֶׁה מֵאֲרִיד בְּתַפְלָה, אִמֶּר 13
מוֹכְעִים בֵּינִם וְאִתָּה מֵאֲרִיד 14
רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם! וְזֶה בֶּן 15
אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ. וְאֵל 16
יִדְד" וְגו', לְפִיכֶן זָכָה יְהוּדָ 17
שְׁנָאֹמֶר: "הִיתָה יְהוּדָה לְךָ 18
שֹׁמֵעַ הִיתָה יְהוּדָה לְקֹדֶשׁ 19
הָיִם רָאָה וַיִּנֶּם". מִתָּיִא ר' 20
אֶפְשֶׁר לֹמֵר לֹי לְמִטָּה, שֶׁפִּי 21
לֹמֵר לְמַעְלָה, שֶׁכֶּבֶר נֶאֱ 22
בְּהוֹנָה וְלִוְיָה לְמִטָּה, וְהִשְׁ 23
כָּל הָרָאוּ לִישְׁרָת, לְמִטָּה, 24
אֵלֹא וְאֵלֹא לְמִטָּה הֵן עוֹמִים 25
גְּרִיזִים וּפְתַחוּ בְּכִרְבָּה, כָּל 26
מֵאִי עַל עַל בְּסֻמוֹךְ, כִּד 27
לִבְנָה וְזָכָה" רַבִּי אֹמֵר: 28
עַל" בְּסֻמוֹךְ, אִי אֵינוֹ אֶפְ 29
וְסִפְתָּ עַל הָאֵין" הִיוֹ אֹמֵר 30
לְרַבִּי הֵב גְּרִיזִים וּפְתַחוּ בְּ 31

32 בְּכֶלֶל, "בְּרִידָה" בְּפָרְט, "אָרִיד" בְּכֶלֶל, "אָרִיד" בְּפָרְט, לְלַמֹּד וּלְלַמֵּד לְשִׁמּוּר וּלְעִשׂוֹת, הִרִי אַרְבַּע

לחומר וכן בפרק תמיד נשחט (פסוקים טז:סג) השוחט הפסח על החמץ לא שייכא לחבא ונראה לר"י דרבי מודה גמי דכל על לכתולה ולמזעה על ממש ושאינא הבא דגזירת הכתוב היא וכדפרישית ובידיעבד מכשר על בסמוך דומיא דהודיא דפרק שתי הלחם (מנחות ק"ז סג) דאם סידר מערכת לחם הפנים ששים של שבע שבע [אמר רבי] וזאין את העלילות כאלו אינן [וזהו] בעינן ותת על המערכת לבונה מאי על בסמוך ורבי לשעמיה דאמר על בסמוך? וגבי בויכי לבונה טעמא גמי כיון דמשמע על בסמוך אמרין דהאי על גמי לכתילה בסמוך קאמר דהא שלא יפרסו הלחם ועוד [וכי' הדין] בסמוך [והו'] דרך כבוד טפי לפני מלך מלכי המלכים הקדוש בריך הוא דאמרין בכל המנוחות באות מצה (ס"א סג) גבי כבשי עצרת דתכיף והניף הכהן אותם על לחם הביכורים יכול יניח כבשים על גבי לחם תלמוד לומר על שני כבשים אי על שני כבשים יכול לחם על גבי כבשים תלמוד לומר על לחם הביכורים וכו' ר' חיינאי אומר מניח הלחם בין שתי יריכותיהם של כבשים ומניף ומצנא מקיים שני מקראות הללו אמר רבי לפני מלך ב"ו אין עושין [וכן] לפני מלך מלכי המלכים עושין כן אלא מניח זה בצד זה ומניף ובעינן על אמר רב חסדא לרב המנונא ואמרי לה רב המנונא לרב חסדא רבי לשעמיה דרמי וכו'.

דתניא וכו' ;

יש אותיות שהן נפרדות מהנפש, וכמו אותיות הדיבור שהן מבחינת קול והבל הלב הגשמי, שנחשב כמו דבר זר ממש לגבי מהות ועצמות הנפש.

ממאמר שבת פרשת בחוקותי, ה'תשכ"ה

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לז עמוד ב

תוספות

רש"י

1 ארבעים ושמונה ברייתות. לכל אחד מן ישראל שש עשרה תלמידי חכמים. מוציא ה' 1
2 גרים. לפי שלא אמר ידועש עליהן כל התורה אלא מצות שבתורה: וכןנים אהל מועד. 2
3 שלאחר שהוקם המשכן נדבר הקדש"ה עם משה בישבו וקלמו כל התורה ברכיבין ודבר 3
4 ה' אליו מאהל מועד לאמר (ויקרא' 4) כללות נאמר בסיני. בסתם נאמר תורה בסיני ולא 4
5 תתפרשה לו, כגון בסיני נאמר (שמות 3) ובראת 5
6 עליו את עולותיך ואת שלמיתך לכל אחד של פשר מתן 6
7 דמים כיצד הקשרת אימורים והפשט ונתת 7
8 וכליל של עולה, ובספר ויקרא באהל מועד 8
9 פרשה: ונשתלשלו בערבות מואב. מפי משה 9
10 לישאל. ח"ק סבירא ליה בר' שמעאל, הלכך 10
11 בר סיני ואהל מועד הוה הדין, ור' שמעון ס"ל 11
12 הוה הלכך תרי ניהו: ר"ש ברבי יהודה אומר 12
13 ארבעים ושמונה ברייתות. לכל אחד של פשר מתן 13
14 מאות אלה ושלשת אפלים וחמש מאות 14
15 וחמשים כמנין שהיו (שמות) ובמדבר' שכל אחד 15
16 נעשה ערב על כל אחיו. ה"ג בתוספתא (פי' פ"ג) 16
17 א"ר לדברי ר"ש בן יהודה אין לנו כל מצה 17
18 ומצה שלא נכתרו עליה מ"ח ברייתות של שש 18
19 מאות אלה ושלשת אפלים וחמש מאות 19
20 וחמשים. ויש בכל אחת שש מאות אלה ושלשת 20
21 אפלים חמש מאות וחמשים: מאי בינייהו. מאי 21
22 מוסיף רבי ובמאי פליגי: אמר רב משרשיא: ערבא 22
23 וערבא דערבא. אם נעשה כל אחד ערב על 23
24 ערבותו של חברו או לא, רבי שמעון בן יהודה 24
25 סבר לא נעשה כל אחד ערב על חברו ערב 25
26 שישמרו את חממות, נמצא כל אחד ואחד ערב 26
27 על מ"ח ברייתות של כל אחד ואחד, אבל לא 27
28 נעשה כל אחד ואחד ערב על ערבותו של חברו 28
29 אלא על חובתו של חברו, ואקא רבי למימר 29
30 לדברי ר' שמעון שקא למנות את ברייתות 30
31 הערבות ויש לו למנות ארבעים ושמונה ברייתות 31
32 של ששים רבוא לכל אחד, ובכל אחד האלה יש 32
33 ששים רבוא שכלם נתעברו זה בזה על חובם 33
34 ועל ערבותם, נמצא כל אחד מקבל עליו ערבות 34
35 של ששים רבוא בשביל חובותו של חברו, וכל 35
36 אחד מששים רבוא הקלו בכל עליו ברייתות 36
37 ששים רבוא בשביל ערבותו שנתעברו אחיו על 37
38 חבריהם, וזה קבל עליו אף ערבותו של ערבים: 38
39 כל חתירה. של זה גרים לא נאמר אלא 39
40 בנאות ונאות: בארזי בני ליה. בתמיה, כופר 40

1 ארבע, ארבע וארבע הרי שמונה, שמונה ושמונה הרי 1
2 שש עשרה. וכן בסיני, וכן בערבות מואב, שנאמר: 2
3 "אלה דברי הברית אשר צוה ה' את משה וגו'" 3
4 וכתוב: "ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו'", נמצא 4
5 ארבעים ושמונה ברייתות על כל מצוה ומצוה. ר' 5
6 שמעון מוציא ה' גרים וזה עיבל, ומכנים אהל 6
7 מועד שבמדבר. ובפלוטא דהני תנאי, דתנאי ר' 7
8 ישמעאל אומר: כללות נאמר בסיני ופרטות באהל 8
9 מועד. ר' עקיבא אומר: כללות ופרטות נאמר בסיני, 9
10 ונשנו באהל מועד, ונשתלשלו בערבות מואב. ואין 10
11 לך כל דבר מצוה ומצוה שבתובה בתורה שלא 11
12 נכתרו עליה ארבעים ושמונה ברייתות. ר' שמעון בן 12
13 יהודה איש כפר עכו אמר משום ר' שמעון: אין 13
14 לך מצוה ומצוה שבתובה בתורה שלא נכתרו עליה 14
15 ארבעים ושמונה ברייתות של שש מאות אלה ושלשת 15
16 אפלים וחמש מאות וחמשים. אמר רבי: לדברי ר' 16
17 שמעון בן יהודה איש כפר עכו שאמר משום ר' 17
18 שמעון, אין לך כל מצוה ומצוה שבתובה שלא 18
19 נכתרו עליה ארבעים ושמונה ברייתות של שש מאות 19
20 אלה ושלשת אפלים וחמש מאות וחמשים. נמצא 20
21 לכל אחד ואחד מן ישראל שש מאות אלה ושלשת 21
22 אפלים וחמש מאות וחמשים. מאי בינייהו? אמר 22
23 רב משרשיא: ערבא וערבא דערבא, איבא בינייהו. 23
24 דרש ר' יהודה בן נחמני מתורגמניה דר' שמעון בן 24
25 לקיש: כל הפרשה כולה לא נאמרה אלא בנאות 25
26 ונאות, "ארזי האיש אשר יעשה פסל ומסכה" וגו', 26
27 ב"ארזי" סגי ליה? אלא: זה הבא על העריות והוליד 27
28 בן והלך לבין אומות העולם ועבד עבודה זרה, 28
29 ארוזין אביו ואמו של זה שפך דמיו לו. תנו רבנן: 29
30 "ונתתה את הברכה על הר גרים ואת הקללה" וגו', 30
31 מה תלמוד לומר? אם ללמד שתהא ברכה על הר 31
32 גרים וקללה על הר עיבל, הרי כבר נאמר "ואלה 32
33 יעמדו לברך את העם על הר גרים" וכתוב "ואלה 33

1 רבי שמעון מוציא ה' גרים. הכי מסיים לה בירושלמי וכן היה ר"ש אומר אין כל 1
2 דבר ודבר מן התורה שאין כרות עליה תקעו ברייתות שתיים עשרה בברוך ולא 2
3 ידענא אמאי ר"ב ושמונה בריית כנגד כל שבע ושבע ור"ב בארזי ר"ב בכלל ור"ב בפרט הרי מ"ח 3
4 ברייתות ללמוד וללמד לשמור ולעשות הרי קצ"ב ברייתות וכן בדר סיני וכן בערבות מואב 4
5 הרי תקעו ברייתות: 5

1 ונשתלשו 1
2 בערבות מואב. וא"ת מאי 2
3 איצטרך למימר שליש 3
4 דערבות מואב וזה לא איירי ר' ישמעאל בערבות 4
5 מואב כלל יש לומר משום סיפא נקט לה דרבי 5
6 למימר אין כל דבר מצוה ומצוה: 6
7 רבי שמעון בן יהודה אומר. ירושלמי עד כרון 7
8 דברים שנכללו ונפרטו דברים שנכללו 8
9 ולא נפרטו ואמר ליהון כל אמר ר' יוחנן משום ר' 9
10 ישמעאל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד 10
11 לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל 11
12 כולו יצא אמר לו לא בדבר אחד דילמא בשני 12
13 דברים בתמיה וחכא בשני דברים אנו קיימין אמר 13
14 ר' נחומא מכין דכתיב בסוף אמר כמו שכולו 14
15 דבר אחד כתיב אשר לא יקים את דברי התורה 15
16 וכי יש תורה נופלת רבי שמעון בן אליקים אומר 16
17 זה החון שדוא עומד רבי שמעון בן חלפתא אמר 17
18 זה הכית שלמטה דאמר רב דונא בר יהודה בשם 18
19 שמואל דעל הדבר הזה קרע יאשיהו ואמר עלי 19
20 להקים ר' אחא בשם ר' נחום בר' חייא למד 20
21 ולימד שמר ונעשה והיתה סיפקו בידו להחזיק ולא 21
22 החזיק הרי זה בכלל ארור ר' ירמיה בשם רבי 22
23 חייא בר' אבא לא למד ולא לימד לא שמר ולא 23
24 עשה ולא היתה סיפקו בידו להחזיק והחזיק הרי 24
25 זה בכלל ברוך דאמר רבי חנא א"ר ירמיה עתיד 25
26 הקב"ה לעשות צל לבעלי מצות בצילן של בעלי 26
27 תורה שנה' (קולא' כ) כי בצל החכמה בצל הכסף 27
28 ואומר עץ חיים היא למחזיקים בה (משל' 3) 28
29 אמר רב משרשיא ערבא וערבא דערבא. 29
30 כמדרגה דהכי בעי למימר דלר"ש בן 30
31 יהודה קבל עליו כל אחד מישראל לתרי"ג מצות 31
32 קצ"ח ריבוא ריבואות וחי' אפלים ריבואות ותרי"ג 32
33 ריבואות ושבע אפלים ונאותים ברייתות לשש 33
34 מאות אלה ושלשת אפלים וחמשים וחמש מאות 34
35 בשביל ערבותן אם יעבדו עולות ולרבי אליבא 35
36 דרבי שמעון ששים ריבוא פעמים ושלשת אפלים 36
37 ותקיה פעמים חשבון זה ברייתות קיבלו עליהן: 37
38 ברכה אחת קודמת לקללה. ירושלמי יכול 38
39 משוהיו אומרים ברכות היו אומרים 39
40 קללות תלמוד לומר הברכה הברכה לקללה קללה 40
41 באחת וברכה באחת: 41

ונאמר

1 יעמדו על הקללה בזה עיבל! אלא להקדים ברכה לקללה. יכול יהיו כל הברכות 1
2 קודמות לקללות? תלמוד לומר: "ברכה" ו"קללה" ברכה אחת קודמת לקללה, ואין כל 2
3 הברכות קודמות לקללות, ולהקיש ברכה לקללה, לומר לך: מה קללה בלויים, אף ברכה 3
4 בלויים. ומה קללה בקול רם, אף ברכה בקול רם. ומה קללה בלשון הקודש, אף ברכה 4
5 בלשון הקודש. ומה קללה בכלל ופרט, אף ברכה בכלל ופרט. ומה קללה אלו ואלו 5
6 עונין ואומרים "אמן", אף ברכה אלו ואלו עונין ואומרים "אמן": מתני' ברכת פהנים 6
7 ביצר, במדינה אומר אותה שלש ברכות, ובמקדש ברכה אחת. במקדש אומר את השם 7

1 וקללות לו אשת איש וגורם לו מיתה. משה משהו פר יתום איני יודע לדרשו: יכול כל הברכות בן קודמות לקללות. שיגמר כל הברכות תחלה עד ברוך אשר יקם וגו' ואח"כ יתפחו 1
2 בקללה: בלשון הקדש. כדלפינן קול קול משהו: מתני'. הכי גריסין בכתבי, ברכת פהנים ביצר ב"ב במדינה אומר אותה שלש ברכות. שמעתיקה ההפנים בין פסוק לפסוק וענין העצור 2
3 אמן: במקדש ברכה אחת. לפי שאין עונין אמן במקדש ואין צריך כאן שום הפסק, והכי מפרש בגמרא: 3

ביאורים למסכת סוטה דף לז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

לקיום התורה, ואם כן, מלבד ארבעים ושמונה בריתות שנכתרו עם
כל אחד ואחד שהיו יקיים את המצוה, נכתרה עמו ברית על
ארבעים ושמונה בריתות של כל אחד ואחד מישראל, הרי, שיש
להכפיל את חשבון הבריתות, בשש מאות אלף שלשת אלפים חמש
מאות וחמשים, שהוא מנין הפקודים בפרשת פנחס.
אמר רבי, לדברי רבי שמעון בן יהודה איש כפר עכו שאמר
משום רבי שמעון, אין לך כל מצוה ומצוה שבתורה שלא נכתרה
עליה ארבעים ושמונה בריתות, של שש מאות אלף ושלשת
אלפים וחמש מאות וחמשים, נמצא, לכל אחד ואחד מישראל,
ויש בכל אחת שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות
וחמשים. ומבאר הגמרא מאי בינייהו - בין רבי שמעון בן יהודה,
לרבי, אמר רב משירשיא, ערובא וערובא דערבא, איכא בינייהו -
שלדעת רבי שמעון בן יהודה, כל אחד נעשה ערב על שמירת
המצוות של חבירו, אבל לא ערבותו של חבירו על כל ישראל, ואילו
לרבי, כל אחד ערב גם על ערבותו של חבירו לכל אחד מישראל.
דרש רבי יהודה בן נחמני מתורגמניה - מתורגמן דרבי שמעון בן
לקיש, כל הפרשה בולה של הארורים שנאמרו בהר גריזים וחר
עיבל, לא נאמרה אלא בגזאף וגזאפת - האב על אשת איש.
וההוכחה לכך, שהרי נאמר שם 'ארור האיש, אשר יעשה פסל
ומסכה וגו'', ואם נפרשוהו כפשוטו על עבד זרה, וכי פארוז סני
לית, והרי הוא כופר בעיקר. אלא, זה עבד הערוב - אשת איש,
והוליד בן ממזר, וקלף אותו הבן לבין עובדי פוכבים מחמת בושותו
שאסור לבא בקהל, ועבד עבדית פוכבים, ארורין אכיו ואמו של
זה שפך דמיו לו, וכן על דרך זה יתפרשו כל הארורים שבפרשה.
תנו רבנן, נאמר בתורה בפרשת ראה, 'ונתתה את הפרכה על הר
גריזים ואת הקללה על הר עיבל וגו'', מה תלמוד לומר, אם
ללמד שתהא פרכה על הר גריזים וקללה על הר עיבל, הרי כבר
נאמר בפרשת כי תבא 'אלה יעמדו לבדך את העם על הר גריזים,
וכתיב 'אלה יעמדו על הקללה בחר עיבל, אלא, להקדים בסדר
האמירה פרקה לקללה - שקודם כל ארור יקדימו לומר ברוך. ויבול
יהיו כל הפרכות קודמות לקללות - שקודם יגמרו כל הברכות עד
ברוך אשר יקים וגו', ואחר כך יחזרו לומר הכל בארור, תלמוד לומר
'ראו אנכי נותן לפניכם היום פרקה וקללה, פרקה אחת קודמת
לקללה, ואין כל הפרכות קודמות לקללות. ועוד למדנו מפסוק
זה, ולקיש פרקה לקללה, לומר לך, מה קללה בלויים - נאמרה
על ידי הלויים, אף פרקה בלויים. ומה קללה נאמרה בקול רם, אף
פרקה בקול רם. ומה קללה בלשון הקודש, אף פרקה בלשון
הקודש. ומה קללה בקלל ופרט - שכוללים כל התורה בארור
אשר לא יקים, ומפרטים כל עבירה בפני עצמה, כמו שנתבאר, אף
פרקה בקלל ופרט. ומה קללה אלו ואלו עונין ואומרים אמן על
כל קללה וקללה, אף פרקה אלו ואלו עונין ואומרים אמן על כל
ברכה וברכה.
משנה. פרבת פהנים ששינוי שנאמרת רק בלשון הקודש, פיצר
נאמרת. פפרניה - מחוץ לבית המקדש. אומר אותה הכהן שלש
פרכות - שמפסיק בין פסוק לפסוק ועונים הקהל 'אמן, ובמקדש
שאינו בו עניית 'אמן', נמצא שאין הפסקה בין הפסוקים והרי היא
כפרכה אחת.
מביאה המשנה חילוק נוסף בין המקדש למדינה, שבמקדש אומר
הכהן את השם שבברכת כהנים

ארבע מצוות בכל מצוה ומצוה שבתורה, ואף הבריתות שנכתרו
עליהם, בארור וברוך, בכלל ובפרט, אף הם נכתרו על כל אחת ואחת
מהדברים הטעונים בכל מצוה ומצוה. ואם כן, יש לנו לחשב את
מספר הבריתות כן, ארבע בריתות, שהם, ברוך בכלל, וברוך בפרט,
ארור בכלל, וארור בפרט, בחלק המצוה של 'ללמוד', וארבע, בחלק
המצוה של 'ללמוד', הרי שמונה בריתות. ומסכמת הגמרא, שמונה
בריתות, שבכל מצוה, ללמוד וללמוד, ושמונה בריתות נוספות, על
חלקי המצוה 'לשמור' ולעשות, הרי שש עשרה בריתות על כל
מצוה ומצוה בהר גריזים ובהר עיבל. וכן בסיני, כשנתנו המצוות
למשה בסיני, נתנו גם כן, בארור, וברוך, בכלל, ובפרט. וכן בערבות
מואב, כשאמר להם משה לישראל, את הברכות והקללות, גם כן
כרת עממם ברית. ומפרשת הבריתא, מניין שאף בסיני נאמרו
ברכות וקללות, שנאמר בערבות מואב, לאחר פרשת הברכות
והקללות 'אלה דברי הברית, אשר צוה ה' את משה וגו', מלבד
הברית, אשר כרת עמם בחורב, הרי שגם בחורב כרת עממם ברית
כמו הברית בערבות מואב, בברכות וקללות, בכלל ובפרט. (וכתיב
ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו'), נמצא, ארבעים ושמונה
בריתות על כל מצוה ומצוה שבתורה. רבי שמעון היה מוציא
ממנין הבריתות, את הברית שבהר גריזים וחר עיבל, מפני שסובר
ששם לא אמר יהושע ארור וברוך על כל המצוות, אלא על מה
שנזכר בפרשה, ומכאן במקומן את הברית שנכתרה באהל מועד
שבמקדש, שלאחר שהוקם המשכן, דבר הקב"ה עם משה שם,
ולימדו כל התורה כולה, ואף שם כרת עמו ברית, בארור וברוך,
בכלל ובפרט.
הרי, שנחלקו תנא קמא ורבי שמעון, אם יש למנות במנין הבריתות
את הברית שנכתרה באהל מועד, אומרת הגמרא, ובפלוניא דהני
תנאי - מחלוקת זו, תלויה במחלוקת אחרת של תנאים, דהנייא, רבי
ישמעאל אומר, קללות נאמרו בסיני - בסיני, נאמרו המצוות רק
באופן כללי, ופרטות באהל מועד - באהל מועד נתפרשו פרטי
המצוות, ולדוגמא, פרשת הקרבנות, נאמרה בסיני באופן כללי
וסתום, 'זוהבת עליו את עולותיך ואת שלמיך', ולא נתפרשו שם
פרטי דיני הקרבנות, כמות דמיהם, וכיצד הקטרת אימוריהם, ושאר
הפרטים, ולאחר מכן, בספר ויקרא, ששנה באהל מועד, נתפרשו.
רבי עקיבא אומר, קללות ופרטות שניהם נאמרו בסיני, ואף
שהפרטות לא נתפרשו בתורה, אלא בספר ויקרא, מכל מקום, כבר
נאמרו למשה בסיני, וחזרו ונשנו מפי הקב"ה למשה באהל מועד,
ונשתלשו נאמרו פעם שלישית מפי משה לישראל בערבות מואב.
תנא קמא סובר כרבי ישמעאל, שהתורה לא נשתנה באהל מועד,
אלא רק הושלמו שם פרטי המצוה שלא נאמרו בסיני, ואם כן, לא
היתה כריתת ברית נוספת באהל מועד, אלא היא אותה הברית
שהיתה בסיני. ורבי שמעון, סובר כרבי עקיבא, שהתורה כולה
נאמרה בסיני ונשתנה כולה באהל מועד, ואף היתה שם כריתת ברית
נוספת כמו בסיני, ולכך יש למנות בחשבון הבריתות גם את אהל
מועד. מסכמת הבריתא, ואין לך כל דבר מצוה ומצוה, שבתוכה
בתורה, שלא נכתרו עליה, ארבעים ושמונה בריתות.
רבי שמעון בן יהודה איש כפר עכו אמר משום רבי שמעון, אין
לך מצוה ומצוה שבתוכה בתורה, שלא נכתרה עליה עם כל אחד
מישראל, ארבעים ושמונה בריתות, של שש מאות אלף ושלשת
אלפים וחמש מאות וחמשים, שהרי כל ישראל ערבים זה לזה

כל ההמשכות מלמעלה הן בחינת אורות וגילויים, ואילו בעבודת האדם מתבטאת כוונת העצמות.

ממאמר שבת פרשת בחוקותי, ה'תשכ"ה

ביאורים למסכת סוטה דף לח עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שדין זה אינו צריך להלמד מגזירה שזה אלא מהיקש, שהרי הוא
אומר על כהן גדול, "כי בו בחר ה' אלהיך מכל שבטיך לעמוד לשרת
וגו' הוא ובניו כל הימים", מקיש בניו הכהנים ההדיוטים, לו -
לכהן גדול, מה הוא מברך את העם בנשיאות כפים, כמו שכתוב
"וישא אחרון את ידיו אל העם ויברכם", אף בניו - כהנים הדיוטים,
מברכים בנשיאות כפים, וכתוב 'כל הימים' לרבות שאר ימים
שאינם ראש חודש, ועבודת יחיד. ולמרות שלא הוזכרה ברכת
כהנים בפסוק זה, הלא ואיתקש לעיל ברכה לשיירות, ונמצא
שהוקשו כהן גדול לכהן הדיוט גם לענין ברכת כהנים.
ותניא אידך, שכוונת הכתוב "בה תברכו את בני ישראל" היא,
שברכת כהנים נאמרת בשם המפורש - י"ד ה"א וא"ו ה"א. מבררת
הברייתא, אהה אומר בשם המפורש, או אינו אלא כבניו - שם
אדנות, תלמוד לומר 'ושמו את שמי', ומשמע 'שמי' המיוחד לי
שהוא שם המפורש. יכול נאמר שאף בנבלין בן יברכו בשם
המפורש, יש לדחות, שנאמר כאן בברכת כהנים 'ושמו את שמי',
ונאמר להלן על בית המקדש 'לשום את שמו שם', ויש ללמוד
בגזירה שזה שיהיה שמה, מה להלן מדובר בבית הקדש, אף
כאן - לענין ברכת כהנים, דווקא בבית הקדש יש לברך בשם
המפורש. רבי יאשיה אומר, שדין זה אינו צריך להלמד מגזירה
שזה, שהרי הוא אומר "בכל המקום אשר אוזיר את שמי אבוא
אלך וברכתך", ויש להקשות 'בכל מקום' סלקא דעתך, וכי בכל
מקום מותר להזכיר שם המפורש, אלא בהכרח שמקרא זה מסוים
- מהופך הוא, וכוונתו 'בכל מקום אשר אבוא אלך וברכתך' -
שהשכינה שורה, שם אוזיר את שמי - שם תזכיר את שם
המפורש, והינין מתקיים 'אבוא אלך וברכתך' - שהשכינה שורה,
רק בבית הקדש, ולכן רק שם 'אוזיר את שמי' המפורש בבית
הקדש.
ותניא אידך, לדרוש מהפסוק "בה תברכו את בני ישראל", אין לי
אלא שצריך לברך את בני ישראל, אך גרים, נשים, ועבדים
משותקרים שאינם בכלל 'בני ישראל' מניין שגם אותם צריך לברך,
תלמוד לומר 'אמור להם' שמשמע לכולהו.
ותניא אידך, שכוונת הכתוב "בה תברכו", שבשעת ברכת כהנים יזיו
הפנים של ישראל כנגד הפנים של הכהנים. מבררת הברייתא, אהה
אומר פנים כנגד פנים, או אינו אלא אפילו כשהפנים של הכהנים
כנגד עורף ישראל, שאין הציבור צריכים להסב פניהם לצד
הכהנים. תלמוד לומר 'אמור להם', כאדם האומר לחבירו דבר,
שפניהם זה מול זה.
ותניא אידך, שכוונת הכתוב "בה תברכו" שיש לכהנים לברך בקול
רם. מבררת הברייתא, או אינו אלא אפילו בלשון, תלמוד לומר
'אמור להם', שמשמע כאדם שאומר לחבירו - שיהיה שומע.
אמר אפי', נקמינן - מסורת בידנו שלשנים - לשני כהנים או יותר,
קורא השליח ציבור ברכת הודאה 'בהנים', כדי שישובו
פניהם ויברכו את העם, ולאחד - אך אין יש רק כהן אחד, השליח
ציבור אינו קורא לו 'בהן', משום שהמקור לכך שצריך לקרוא להם
הוא ממה שנאמר 'אמור להם' שיברכו, ומה שכתוב לשון רבים
משמע שדווקא לשנים צריך לומר. ואמר רב חסדא, נקמינן שרק
שליח ציבור בהן קורא 'בהנים', ואין שליח ציבור ישראל קורא
'בהנים', שנאמר 'אמור להם' שיברכו, ומשמע שאמירה זו

בכתבו - י"ד ה"א וא"ו ה"א, ובמדינה אומר את השם כבניו -
אדני'. וחילוק נוסף, שבמדינה הכהנים נושאים - מגביהים את
ידיהן בשעת ברכת כהנים רק עד כנגד כתפיהן, ובמקדש שמוכרים
את השם המפורש, ועל ידי כך שכינה שורה על אצבעותיהם,
מגביהים הם את ידיהם על גבי ראשיהן, כדי שלא יהיה ראשם
למעלה מהשכינה, חוץ מכהן גדול, שאינו מגביה את ידיו למעלה
מן הציץ - משום כבוד השם שכתוב על הציץ. רבי יהודה חולק
ואומר, שאף כהן גדול מגביה ידיו למעלה מן הציץ. והמקור לכך
שצריכים הכהנים להגביה ידיהם בשעת ברכה, שנאמר, "וישא
אחרון את ידיו אל העם, ויברכם".
נמרא. שנינו לעיל, שברכת כהנים נאמרת רק בלשון הקודש,
ומביאה הגמרא מקור לכך, תנו רבנן, נאמר לענין ברכת כהנים "בה
תברכו את בני ישראל", ויש ללמוד מכך שברכת כהנים היא דווקא
בלשון הקודש. מבררת הברייתא, אהה אומר שיש לברך בלשון
הקודש, או אינו - אולי אין זו כוונת הכתוב אלא שיברכו בכל
לשון. ומבארת הברייתא, שיש ללמוד זאת בגזירה שזה 'ברכה
ברכה', נאמר כאן בברכת כהנים "בה תברכו", ונאמר להלן לגבי
ברכות הר גריזים 'אלה יעמדו לברך את העם', מה להלן בהר
גריזים הברכה היא דווקא בלשון הקודש, אף כאן ברכת כהנים
היא דווקא בלשון הקודש. רבי יהודה אומר, דין זה אינו צריך
להלמד בגזירה שזה, שהרי הוא אומר "בה תברכו", ומשמעות תיבת
כ' שאין יוצאים ידי חובה עד שיאמרו בלשון הזה.
מביאה הגמרא ברייתות נוספות בהלכות ברכת כהנים, תניא אידך,
שיש ללמוד מהפסוק "בה תברכו את בני ישראל", שברכת כהנים
נאמרת דווקא בעמידה. מבררת הברייתא, אהה אומר שיש לברך
בעמידה, או אינו אלא אפילו בישיבה, אלא לומדים זאת בגזירה
שזה, נאמר כאן בברכת כהנים לשון ברכה "בה תברכו", ונאמר
להלן בברכות הר גריזים לשון ברכה 'אלה יעמדו לברך', מה להלן
בברכות הר גריזים יש לאומרם בעמידה, שהרי כתוב 'יעמדו', אף
כאן בברכת כהנים היא דווקא בעמידה. רבי נתן אומר, שדין זה
אינו צריך ללמוד מגזירה שזה, שהרי הוא אומר "בעת ההוא
הברלי" את שבט הלוי וגו' לעמוד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו",
ונמצא שהוקש כהן מברך לכהן משרת, מה כהן משרת במקדש
צריך לעשות זאת בעמידה, אף כהן מברך צריך להיות בעמידה.
שואלת הגמרא, ומשרת גופיה מניין שצריך לעמוד, עונה הגמרא,
דכתוב 'לעמוד לשרת'.
ותניא אידך, שיש ללמוד מהפסוק "בה תברכו" שברכת כהנים
נאמרת בנשיאות כפים - תוך כדי הגבהת ידים. מבררת הברייתא,
אהה אומר בנשיאות כפים, או שמא אינו אלא שלא בנשיאות
כפים, אלא לומדים זאת מגזירה שזה, נאמר כאן בברכת כהנים "בה
תברכו", ונאמר להלן "וישא אחרון את ידיו אל העם ויברכם",
ויש ללמוד מכך, מה להלן ברכתו של אחרון היתה בנשיאות כפים,
אף כאן ברכת כהנים היא בנשיאות כפים.
מביאה הגמרא, קשיא ליה לרבי יונתן התנא, שיש לפרוך גזירה
שזה, או מה להלן - ברכתו של אחרון דין הוא שתהיה בנשיאת
כפים, משום שיש בה שלוש חומרות נוספות, שהיתה ברכת כהן
גדול, וראש חודש היה, ועבודת קרבנות צבור עבד, אף כאן אין
לך לרבות לנשיאת כפים אלא כשיש את שלושת החומרות, בהן
גדול וראש חודש ועבודת ציבור. ומתמת קושיה זו רבי נתן אומר,

כוונת העצמות מתבטאת דווקא בעניינים שבאים עלידי עבודת האדם, ולכן רק בהם יש גם לאדם התענוג דעצם הנפש.

ממאמר שבת פרשת בחוקותי, ה'תשכ"ה

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לח עמוד א

רשי

תוספות

ונאמר להלן אלה יעמוד לברך. תימה אדרבה אימא ונאמר להלן ואכלת ושבעת וברכת
מה להלן בכל לשון כדאמר לעיל (ק נה) וייל דמסתברא ליה טפי למילף ברכת
כהנים מברכת דר גרזים דשתיקין מפרש בתורה דהברכות עצמן נמי מפורשות שהיה היקר
הקלות המפורשות אורח האיש לברכה אבל לשון ברכת המזון אינה מפורשת בתורה.
ורבי יהודה אומר הרי הוא אומר כה. אבל
לרבנן לא משמע ליה עיכובא כה אלא ככה:
קשיא ליה לר' יונתן. אינו לשון ברייתא אלא
לשון פ' הגמרא דה'ג' לה בספרי ר'
יונתן אומר אי מה להלן וכו'. **ובתני** כל
הימים. תימה אבתי עבודת יחיד מזהבא לן
דאיתרבי דאיכא נשיאות בפנים והא בכל הימים
איכא נמי עבודת צבור כגון תמיד ונראה דודאי
לדברי הכל אימעיט עבודת יחיד מנשיאות כפיים
ור' יונתן נמי אנב שטיפה נקט ליה ולא היה
נשיאות כפיים בכל יום אלא בעבודת תמיד כדתנן
בפ' סדר תמיד (ק נה) דלאחר שנתנו איברים
על גבי כבש ומלחם ירדו ובאו לזון ללשכת
הגזית אמר לזון המזונה ברכו ברכה אחת והם
ברכו קראו עשרת הדברות שמע יהיה אם שמעו
ויאמר וברכו את העם ג' ברכות אמת ויציב
ועבודה וברכת כהנים והוא הדין במסופקין ובתמיד
של בין הערבים:
ואיתקש ברכה לשירות. לעיל קאי דקאמר
מקשה בניו לז' אימא לענין שירות
דוקא איתקש להכי קאמר כיון דאיתקש
לשירות הוא הדין לברכה דהא איתקש ברכה
לשירות: **וא** אינו אלא בכניו. רבינו הלל פ'י
בספרי בכניו כגון אל אלהים צבאות ולא
מסתבר דהיכי תיסק אדעתא לשבשי ארבע
למימור יריבך אלהים במקום שם בן אריב
אותיות אלא בכניו יש לומר כקריאתו באלף
דלית: **הרי** הוא אומר בכל המקום אשר אבא
אליך וברכתך. הכי תני בספרי בכל מקום אשר
אני נגלה שם תהא מזכיר את שמי דהיינו
דקמתמהבא בכל מקום ס'ד וכי בכל מקום
אשר אני מצוה שמי להוכיח דהיינו אפילו
בגבולות תברכו דבכל מקום אשר אבא אליך
משמע אני בעצמי שיהא שם גילוי שכינה אלא
מקרא מסורס הוא בכל מקום אשר אבא אליך
שאני נגלה שם שם אני מצוה להוכיח שמי
המיוחד לי דהיינו דוקא בבית הבחירה דהיינו
דקתני בספרי בכל מקום אשר אני נגלה שם תהא
מזכיר את שמי וקשה דהוה הטעם נמנע כהנים
לברך בשם המיוחד שמשת שמעון הצדיק
כדאמר' בפרק טרף בקלפי (יומא ק"ז נ"ג) לפי שלא
זכו שוב לגילוי שכינה ונראה לר'י בזה שבירך
ברכת כהנים בישיבה לא עשה ולא כלום והואיל
ואיתקש ברכה לשירות וגבי שירות אמר בפ'י
דובחים (ק נה) דיושב מחלל עבודה הילכך אף
כאן צריך לחזור ולברך למקום: **וא** אינו אלא
בלחש. תימה לר'י אמאי לא נפקא לן מיניה
מג' דברכה ברכה מהר גרזים מה להלן בקול
רם אף כאן בקול רם ומצינו למימר דלא
איצטריך אלא לר'י דלא יליף ליה מגזירה שח
אלא מכה: **לשנים** קורא כהנים. בירושלמי
פרק אין עומדין אמר רב חסדא צריך שיהא דחון
ישראל רב נחמן בר יצחק אומר אם היה כהן א'

בכתבו. בידי ה"י כבניו. באלף דלית: כגנר בתפוחיהם. מפני שצריך נשיאות כפיים
כדאמר' בברייתא בגמרא: ובמקדש. למעלה מראשיהם, מפני שמקריבין את העם בשם
המפורש ושכינה למעלה מקדש: אצבעותיהם: שאין מנביה למעלה מן הציץ את דיו.
מפני שהם כותבין עליו. **גמ'** מנשיאות כפיים. שיגביהו את ידיהם: קשאי ליה לרבי יונתן.
אורח גזירה שורה. אי בגו'ש ולפת לה איכא
למפרך מה למלואים שכן קרבו צבור בדרתיב
(ויקרא ט) וירד מעשות החטאת והעולה
והשלמים. וכל של צבור בדרתיב קחו שעיר
עזים וגו', וראש חדש הנה בדרתיב ביום החדש
הראשון באחד לחדש תקים וגו' (שמות טז) והוא
היה יום שמיני למלואים כדתנא בטרך עולם
אותו היום נטל עשר עטרתו: ר' נתן אומר אינו
צריך. משום דפרכא ליה גו'ש מייתי ליה
בהקשאי: אף בניו מנשיאות כפיים. ולא יתיקש ות'
שכן כ"ג דאין משיבין על התקש. ובתני כל
הימים. ולא יתיקש לך תו ראש חדש ועבודת
צבור: ואיתקש ברכה לשירות. כלומר ואע"ג
דבהאי קראי לאו ברכה בתיבא אלא שרות.
לעמוד לשרת בשם ה' הוא ובניו כל הימים
איתקש ברכה ושרות בקרא איתרבי כדאמר'
לעיל לשרות ולברך בשמו: בשם המיוחד. בכתבו:
בכל המקום ס"ה. וכי בכל מקום שם המיוחד
נקר. הבתים (שמות ט) וזה שמי וזה זכרי לא כשאיני
נכתב אני נקרא ונקיים דף ג' ונעוד וכי בכל מקום
שכינה באה ושורה דכתיב אבא אליך והוא לא
יחד מקום להקדשת השם: מסורס הוא. מהפך.
בכל המקום אשר אבא אליך באהל מועד
שמבדק ובשילה ובבית עולמים: או אינו אלא
אפילו פנים כגנר ערה. שאין הצבור צריכין
להקט פקנים לצד הכהנים: לשנים קורא כהנים.
כשיש שני כהנים לברך, שליח צבור כשגמר
ברכת הודאה קורא אותם כהנים והן הופכין
פניהן שהיו הפוכים לצד התבה להחפץ. דהא
אמרינן לקמן דהי רצון מלפניך שתהא ברכה זו
כו' **אמור להם**. מקרא דלהם נפקא לן ששליח
צבור מזהיר אותן לברך: בתן קורא כהנים. אם
שליח צבור כהן הוא קורא ומזהיר את חבריו
העומדים לפניו להחזיר פניהם ולברך את
ישראל, ואם ישראל הוא אינו קורא כהנים:
משלחם
אתה אומר בשם המפורש, או אינו אלא בכניו? תלמוד לומר: "ושמו את שמי", שמי המיוחד
לי. יכול אף בגבולין פן? נאמר פאן "ושמו את שמי", ונאמר להלן "לשום את שמו שם", מה
להלן בית הבחירה, אף פאן בבית הבחירה. ר' יאשיה אומר: אינו צריך, הרי הוא אומר "בכל
המקום אשר אופיר את שמי אבוא אליך", בכל מקום, סלקא דעתך. אלא מקרא זה מסורס
הוא, בכל מקום אשר אבוא אליך וברכתך שם אופיר את שמי, והיכן אבוא אליך וברכתך
בבית הבחירה, שם אופיר את שמי בבית הבחירה. תנא אידך: "מה תברכו את בני ישראל",
אין לי אלא בני ישראל. גרים, נשים ועבדים מושתררים מנזן? תלמוד לומר "אמור להם"
לכיהלו. תנא אידך: "מה תברכו" פנים כגנר פנים. אתה אומר פנים כגנר פנים, או אינו אלא
פנים כגנר עורף? תלמוד לומר: "אמור להם" באדם האומר לחבירו. תנא אידך: "מה תברכו"
בקול רם. או אינו אלא בלחש? תלמוד לומר: "אמור להם" באדם שאומר לחבירו. אמר אביי:
נקטניו, לשנים קורא כהנים, ולאחד אינו קורא כהנים, ששנאמר: "אמור להם" לשנים. ואמר רב
חסדא: נקטניו, כהן קורא כהנים, ואין ישראל קורא כהנים, שנאמר: "אמור להם" אמירה
משלחם

אומר כהן שנים אומר כהנים אמר רב חסדא אפי' כהן קורא כהנים שאין קורא כהנים אלא לאותו השבט:

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לח עמוד ב

רש"י

כל

כל כהן שאינו עולה לרובן עובר בשלשה עשה. ירושלמי במסכת נזיר
פרק כהן גדול מדו שיטמא אדם לנשיאת כפים אחוה דר' אבא בר כהן
אמר קמיה ר' יוסי בשם ר' אחא מטמא כהן לנשיאת כפים שמע ר' אחא
ואמר אנא לא אמרי ליה כלום חזר ואמר או דילמא לא שמע מיניה אלא
כיון דאמר ר' יהודה בר פוי בשם ר'א כל
כהן שעמד בבהכ"נ ואינו נושא את כפיו
עובר בעשה וסבר למימר שמצות עשה
דחיה למצות ל"ת אמר אנא לא אמרתי
ליה אייתניה ואנא מלקי ליה ור' אבוח
הוי יתיב ומתני בבי כנישתא דקיסרין והוי
תמן מיתנא ואתא עונתא דנשיאת כפים
ולא שאלון ליה) אתא עונתא דמיצליא
ושאלון ליה אמר להון על נשיאות כפים
לא שאליתון לי ועל מיצלא אתון שאלון
כד שמעתון כן הוה כל חד וחד מנחון משמט
גרמיה וערק.

הא

הא דסליק לפרקים. ה"ה אי לא סליק
אלא דמחויק נפשיה ע"י מתנות
כדנהגו כמזאמר בפרק הורוע (חולין דף קנ).
אמר אביי מרש הזה חזינא מתנתא וכו'
עד משקל גמי לא שקילנא לבר ממעלי
יומא דכיפורי לאחוזיק נפשי כבדתי ולפרס
ידיה אנסי ליה עידיה: **הא** דאנסי הא
דלא אנסי. בסוף מסכת ר"ה (קף נה) אמרי
דרוקא הני בשבדות אנסי אבל הני דקימי
במתא לא אנסי:

מחיצה

מאי. י"ל דרוקא בדלא אנסי
קמבעיא ליה אבל בדאנסי
פשיטא דמי גרע מאחיהם שבשדות וא"ת
אי לא אנסי אמאי עדיפי מעם שאחורי
הכתנים בלא הפסק מחיצה י"ל עם שאחורי
הכתנים מראין בעצמן כאילו אין הברכה
חשובה בעיניהם דכתיב אמור להם פנים
כנגד פנים והן עומדים אחורי עורף אבל
בהפסק מחיצה כיון דלא קיימי אחורי
עורף לאו מילתא היא דלא חזינן דקפיד
קרא בהכי. מהחיה דסוף מס' ר"ה (קף
נה) משמע דהיה לתפלה וחכי משמע
גמי בפרק כיצד צולין (פסחים דף פה) דתנן
אבר שיצא מקצתו לחוץ מן האגף ולפנים
כלפנים מן האגף ולחוץ כלחוץ אמר רב
וכן לתפלה ופליגא דר' יהושע בן לוי
דאמר רבי יהושע בן לוי אפי' מחיצה וכו'
מדקא פשיט סתמא דגמ' ממילת' דרבי'ל
ש"מ

תוספות

משללם תהא. אזהרה זו הכתובים יקריבו וישמו את שמי. תלה הכתוב הקרבן להיות
ברכה זו שימת שמו על עמו, ולא עשוהו צריך ישראל אלא צריך מקום: ואברהם מברכו.
דאלו ואני אברכם אישךאל קאי כר"ע דאמר באלו טרפות (חולין דף מט.) למדנו ברכה
לישראל מפי בנהגים. מפי הגבורה לא למדנו. כשהוא אומר ואני אברכם הוי אומר הכתובים

מברכים את ישראל והקב"ה מסכים על ידם.
לפרקים. בנהגים ובמזמורים: שאינו עולה בעבודת.
קדם ויסיים שליח צבור רצה צריך לעלות על
העורב: ויחד מעשות. אולם בעוד עבודה כידו
ברך ואח"כ ויחד מעשות. אלאקא השתא הוא
דגמור: מעקרא הוי עקרי פרעיות. במקומן
בעבודה. אבל רחוק היה מקומן מן הדיוק ולא
מטו עד דגמרה ברכת העבודה: והנן נפי.
בברכות. אם התקחנו כו'. ירשא הכי איתא.
העובר לפני התבה לא יענה אמן אחר הכתובים
מפני הטרף. ואם אין שם כהן אלא הוא לא ישא
את כפיו שלא תטרף דעתו כשבוש לתפלתו ולא
ידע להתחיל מיד בשים שלום. ואם התקחנו
שהוא מלקד בדבר ולא תטרף דעתו נושא את
כפיו וחוזר לתפלתו: רשאי. לשא את כפיו: והא
לא עלה בעבודתו. אלא דעקר פורתא. ושמ' שם
בהכי שעוקר מעט רגליו לילך לצד הדיוק
בעבודה: לךד. בהמ"ו: לשוב. עין. שזנאי בצע
וגומלי חסד במקומו. מכירין בצרי עין. ואין
אוכלים משלהם: כי חנם מורה הרשת. לעיל
מניה משתעי בצרי עין. נאברה לךס וגו' כל הון
יקר נמצא וגו' כי חנם מורה הרשת. לשון ויחד
על נדוה נפרית. כך דרשם של צידים לזרות חטים
ושעורים ברשתם כדי שיבואו העופות לאכול.
ואלו צרי העין חנם מאבדין מזונות שזורין
ברשתם בעיני כל בעל כנה. שאף הן מכירין כהן
ואין נהנין ממזונותיהן: כי כמו שער בנפשו. שער
זה על ברתו לשון פעל הוא. ונקדוה מוכחת
עליה. שחציו קמץ וחציו פתח וטעמו משה.
כאלו זה האוכל מרר והשעיר בנפשו של צר עין.
וכך הוא לשון בכתאים השוערים (ויקרא נט).
ומנחם כן סרוק פרשו לשון שער. תמיד הוא
משער כמה יאכל זה ועד מתי ופסגותיו בלא
מזונות. כלומר למזונות הצורך ולא יהיה לו. וקרא
אחד נושא מזונות וקא לתקטם מקום לאנס
ורכבו. ועמד זה עזלי ותרנה. בלא מילה. ובהכי
שילך עקבהם: שפשוות. דאנסי בלאכתן ואין
יכולין לבא: דלא אנסי. העומדין בבהכ"נ אחורי
הכתנים לא אנסי. אלא שאין הברכה חשובה
עליהם לעקור רגליהם ולבא לפני הכתנים
להיות מתברכים פנים כנגד פנים בדה. הלך
אינם בכלל ברכה. כדאמר' בה תברכו פנים
כנגד פנים: מכיראת דשחור. לשון בירה. שחור
מקום: אישתר' בי עשרה. מקצתן עולין לדיוק
והעשרה עוזין אמן. לא אישתר' בי עשרה. לא
חשיב לברכה לחודיה. הלך כלן עולין
ומברכין לאחיהם שבשדות: אריכי באפי נוצי לא
מפסק. בין בנהגים מהיות בכלל ברכה. דאם כן
אין לדבר סוף.

והוה

אשתיר' בי עשרה. גופא, תנא אבא בריה דרב מנחמן בר חיאי: עם שאחורי כהנים, אינן בכלל ברכה. פשיטא: אריכי באפי
גוצי לא מפסקי. תיבה לא מפסקא, מחיצה מאי? תא שמע אמר ר' יהושע בן לוי: אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת
בין ישראל לאחיהם שבשמים. איבעיא להו, צדיקין מהו? אמר אבא מר בר רב אשי: תא שמע, דתנן: נתפזון להיות לפניו

והוה

ביאורים למסכת סוטה דף לח עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 ואמר רבי יהושע בן לוי, כל הנחנה מצרי העין עובר בלאו,
2 שנאמר "אל תלחם - אל תאכל את לחם רע עין וגו', כי האוכל
3 ממנו כמז' שער - כאילו שפר מרירות בנפשו של צר העין, בן הוא
4 באכילתו, אכול ושתה יאמר צר העין לך ולבו כל עמך" וגו', רב
5 נחמן בר יצחק אמר, שהנחנה מצרי עין עובר בשני לאוין, א' אל
6 תלחם את לחם רע עין, ב' המשך הפסוק, "ואל תתאו למטעמותיו".
7 ואמר רבי יהושע בן לוי, אין עגלה ערופה באה אלא בשביל
8 לכפר על צרי העין. שנאמר "ועני ואמר - זקני העיר הקרובה אל
9 החלל, ידינו לא שפכו את הדם הזה", ומבאר המשנה לקמן, וכי
10 על לבנו עגלה שוקני בית דין שופכי דמים הם, ומדוע הוצרכו
11 לומר כן. אלא כונת דבריהם היא, שלא בא הרג זה לידינו
12 ופטרנוהו, ולא ראינוהו והנחנוהו, ומבאר הגמרא את דברי
13 המשנה, שלא בא לידינו ופטרנוהו, היינו בלא מוונות - שעל ידי
14 כך הוצרך לחטוף ממשהו מזון, והלה הרגו, ולא ראינוהו והנחנוהו,
15 היינו בלא לווייה - מבלי חבורה שילך עמם, וממשיך הפסוק "כפר
16 לעמך ישראל", שאם יש איזה צר עין שפטר אותו ללא מזון, בית דין
17 מביאים עגלה זו לכפרה עליו.
18 הגמרא חוזרת לדון בהלכות נשיאת כפים, אמר אדא אמר רבי
19 שמלאי, בית הכנסת שבוילה כהנים, פולין עולין לדוכן, מבאר
20 הגמרא, למי מברכין כהנים אלו, אמר רבי יודא, שמברכים הם
21 לאחיכם ששפדוהו. מקשה הגמרא, איני - וכי אלו שבשדות
22 מתברכים, והתני אבא בריה דרב מנמיין בר חיאי, העם שאחורי
23 הכהנים אינן בכלל ברכה - משום שאין הכהנים יכולים לראותם,
24 וכל שכן אלו שבשדות. מתרצת הגמרא לא קשיא, הא - העם
25 שבשדות הם בכלל ברכה משום דאניסי - שטורדים במלאכתם
26 ואינם יכולים לבוא, והא - העם שאחורי הכהנים אינם בכלל ברכה
27 משום דלא אניסי בכך, שיכולים הם לבוא לפני הכהנים ולהתברך
28 כדן, ומתוך שאינם עושים כן מראים הם שאין הברכה חשובה
29 בעיניהם, ולכן אינם מתברכים.
30 מקשה הגמרא על דברי רב אדא, והתני רב שימי מבירתא
31 דשיחורי, בית הכנסת שבוילה כהנים מקצתן עולין לדוכן,
32 ומקצתן אינם עולים אלא עולין אמן אחר ברכת העולים, ואילו רב
33 אדא אמר שכולם עולים לדוכן. מתרצת הגמרא לא קשיא, הא -
34 בברייתא מדובר שיש יותר מעשרה כהנים, דאישתייר בי עשרה
35 מלבד אלו שעולים לדוכן, ובאופן זה עדיף שיעלו מקצתם והנותרים
36 יענו אמן, הא - רב אדא דיבר באופן שיש עשרה בצמצום, שאם
37 יעלו מקצתם לדוכן נמצא דלא אישתייר בי עשרה שיענו אמן,
38 ופחות מעשרה אינם חשובים לענות אמן, ולכן עדיף שכולם יעלו
39 לדוכן ויברכו את העם שבשדות.
40 גופא, תנא אבא בריה דרב מנמיין בר חיאי, העם שאחורי
41 הכהנים אינן בכלל ברכה משום שאינם אנוסים בכך. מקדימה
42 הגמרא, פשיטא שאריכי באפי גוצי - בני אדם גבוהים שעומדים
43 לפני המוכים לא מפקדי בינא לברכת הכהנים, שאם כן אין לדבר
44 סוף, וכן פשוט שהתייבה שלפני השליח ציבור לא מפקדא בין
45 הכהנים לעם, וגם העומדים מאחריה מתברכים, אך יש לדון באופן
46 שיש מתיצה בין הכהנים לעם, מאי, האם היא חוצצת ביניהם ואינם
47 מתברכים. פושטת הגמרא תא שמע, דאמר רבי יהושע בן לוי,
48 אפילו מתיצה של ברזל אינה מפקדת בין ישראל לאביהם
49 שבשמים, ואף העומדים מאחורי המתיצה מתברכים בברכת
50 הכהנים.
51 אישתיא לחו, העומדים בצדדין של הכהנים מהו, האם הם נכללים
52 בברכתם. אמר אבא בר מר רב אשי, תא שמע, דתנן לענין הזאה
53 מאפר פרה אדומה, שאם נתבונן המזה להזות על כלים טמאים
54 שלפניו,

1 משלחם - משל הכהנים תהא. פוסקת הגמרא, והילכתא בנותיה
2 דאבין, שלשני כהנים קוראים כהנים, ולכן יחיד אין קוראים כהן/
3 ולית הילכתא בנותיה דרב חסדא, אלא גם שליח ציבור ישראל
4 קורא כהנים.
5 (סימן למאמריו של רבי יהושע בן לוי שבחמשך, מתאן"ה לברך"ה,
6 דוכ"ן בעבוד"ה, פו"ם מבי"ר, נהנ"ה בגנל"ה).
7 אמר רבי יהושע בן לוי, מנן שהקדוש ברוך הוא כביכול מתאווה
8 לברכת כהנים, שנאמר "ושמו את שמי על בני ישראל, ואני
9 אברכם" - ונמצא שתלה ה' שימת שמו על בני ישראל בברכת
10 הכהנים, ובכך החשיבה כצורכו, ולא כצורך ישראל.
11 ואמר רבי יהושע בן לוי, כל בתי שמברך ברכת כהנים מתברך,
12 ושאינו מברך אין מתברך, שנאמר "ואברכה מברכיו" - שהמברך
13 את ישראל מתברך.
14 ואמר רבי יהושע בן לוי, כל בתי שאינו עולה לדוכן כשקוראים
15 לו לעלות, עובר בשלשה מצוות עשה, ששלשה פעמים הוזהרה
16 התורה לברך את ישראל, "בה תברכו" אומר להם "ושמו את
17 שמי". רב אמר, שחוששין שמה בן גרושה או בן חלוצה הוא -
18 וכן פסול הוא, ולכן אינו עולה לדוכן. מבאר הגמרא ולא פליגי
19 רב ורבי יהושע בן לוי, הא שמשמע מדברי רבי יהושע בן לוי שאינו
20 נפסל מלעלות לדוכן, מדובר דסליק לפרקים - שעולה לדוכן כהנים
21 ובמיעדים, ובכך מחזיק עצמו לכהן, הא שאמר רב שחוששים שהוא
22 בן גרושה, הוא באופן דלא סליק לדוכן אפילו לפרקים.
23 ואמר רבי יהושע בן לוי, כל בתי שאינו עולה לדוכן בעבודה -
24 קודם שייסיש שליח ציבור ברכת רצה, שוב אינו עולה לדוכן,
25 שנאמר, "וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם, ורק אחר כך יורד
26 מעשות החטאת והעולה והשלמים", ונמצא שבעוד עבודה בידו
27 בירך את העם, ויש ללמוד מכך לכל ברכת כהנים, מה להלן -
28 ברכתו של אהרן היתה בעבודה שבמשכן, אף כאן - ברכת כהנים
29 צריכה להיות בעבודה שבתפילה. מקשה הגמרא, איני - וכי כך
30 הדין, והא רבי אמי ורבי אסי סלקין - עלו לדוכן לאחר ברכת
31 עבודה, משיבה הגמרא, שרבי אמי ורבי אסי מעיקרא - בזמן ברכת
32 עבודה, הוו עקרי פרעיהו - עקרו רגליהם ללכת לדוכן, אך ממקום
33 היה רחוק מהדוכן ולכן ממיטא לא הוו כמוהם - לדוכן, עד
34 לאחר ברכת עבודה. וברתני רבי אושעיא בברייתא, לא שנו שאינו
35 עולה לדוכן אלא כשלא עקר את רגליו בעבודה, אבל עקר את
36 רגליו בעבודה לעלות לדוכן, עולה גם לאחר ברכת עבודה. מביאה
37 הגמרא ראיא נוספת לחילוק זה, ותנן נמי, ששליח ציבור כהן אינו
38 עולה לדוכן גם אם הוא הכהן היחיד, מפני שחוששים שיתבלבל
39 בתפילתו, אך אם התקטתו - בטוח הוא בעצמו שגו' את כפיו
40 וחזור לתפלתו ללא בלבול, רשאי לעלות לדוכן. ותנינן בה -
41 הקשינו על דין זה, איך יכול לעלות לדוכן, הא לא עקר - הרי לא
42 עלה לדוכן בעבודה, אלא שחירצו שמדובר באופן דנך ממקומו
43 בעבודה פורחא - לכוין הדוכן, מושך כן יכול לעלות לדוכן, ואם
44 כן הא נמי יש ליישב, שכיון דעקר רגליו פורחא בעבודה, יכול
45 לעלות.
46 ואמר רבי יהושע בן לוי, אין נותנין פוס של ברכה לברך ברכת
47 המזון, אלא לשוב עין - שונא בצע וגומל חסד בממונו, שנאמר,
48 "שוב עין הוא יבורך כי נתן מלחמו לרל", אל תיקרי "בורך",
49 אלא "ברך" אחרים.
50 ואמר רבי יהושע בן לוי, מנן שאפילו העופות מברין בצרי
51 העין, ואינם אוכלים משלחם, שנאמר על צרי העין, "כי חנם מזורה
52 הרשת" - שמפורים כהנים חטים על רשתם כדרך הצידים כדי
53 למשוך העופות וללכדם, בעיני כל בעל בנה" - שהעופות רואים
54 שאלו מזונות של צרי עין, ואינם רוצים לאוכלם.

ביאורים למסכת סוטה דף לט עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

- 22 יהיה קדש, וברכו את ה' - את הברכה שלפני ברכת כהנים.
 23 שאלו תלמידיו את רבי אלעזר בן שמוע, במה - באיזו זכות
 24 הארכת ימים. אמר להן, מימי לא עשיתי בית הכנסת קפנדריא
 25 - לא קיצרתי דרכי דרך בית הכנסת. ולא פסעתי בבית המדרש
 26 לאחר שישבו התלמידים על הארץ, שהעושה כן בהכרח מרחיב
 27 פסיעותיו, ונראה כפוסע על ראשי עם קודש, אלא תמיד הגעתי
 28 מוקדם או שישבתי מבחוץ. ולא נשאתי כפי לברכת כהנים, בלא
 29 לברך הברכה שלפניה.
 30 מבררת הגמרא, מאי מברך הכהן לפני הברכת כהנים, אמר רבי
 31 וירא אמר רב חסדא, שמברך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן,
 32 וצונו לברך את עמו ישראל באהבה. עוד מבררת הגמרא, כי עקר
 33 ברכיה - כשהכהן עוקר רגליו ב'רצה' לעלות לדוכן, ופניו מופנות
 34 לתיבה, מאי אמר. ומבאר הגמרא, שהכהן אומר אז, יהי רצון
 35 מלפניך ה' אלהינו, שתהא ברכה זו שצויתנו לברך את עמך
 36 ישראל, לא יהא בה מכשול ועון. עוד מבררת הגמרא, וכי מהדר
 37 אפיה מצטרף - כשמחזיר הכהן פניו לתיבה לאחר שגמר לברך
 38 את העם, מאי אמר. אדבריה - הולכו רב חסדא לרב עוקבא
 39 במבואות העיר, ודרש רב עוקבא, שהכהן אומר אז, רבוננו של
 40 עולם, עשינו מה שצוית עלינו לברך את ישראל, אף אתה עשה
 41 עמנו
- 1 והיה בטעות על כלים טמאים שעמדו לאחרי, או שהתכוין להזות
 2 על כלים שלאחרי, והיה בטעות על כלים שלפניו, הדין הוא
 3 שהזאת פסולה, משום שההזאה צריכה להיות בכוונה לטהר. אך
 4 אם התכוין להזות על כלים שלפניו, והיה בטעות על כלים שבצדדיו
 5 שפניו - לפניו באלכסון, הזאתו כשרה, משום שהצדדים שלפניו
 6 הם בכלל כוונתו. ויש לפשוט מכך את הספק לענין ברכת כהנים,
 7 שהעומדים בצדדים שלפני הכהנים דינם כעומדים לפניהם
 8 ומתברכים, אך העומדים בצדדים שאחוריהם אינם מתברכים,
 9 למרות שאינם אחוריהם ממש.
 10 אמר רבא בר רב הונא, בין שנפתח ספר תורה והתחילו לקרוא
 11 בו קריאת התורה, אסור לספר ולדבר בפיו הלכה, שנאמר
 12 "וכפתחו" וכשפתח עזרא את הספר והתחיל לקרוא בתורה, עמדו
 13 כל העם. ואין לפרש לשון "עמידה" אלא מלשון שתיקה - שהעם
 14 שתקו, שנאמר "והוחלתו" המתנתי לשמוע דבריהם, עד שראיתי
 15 כי לא ידברו כי עמדו מלדבר לא ענו עוד" - הרי ש'עמידה' היא
 16 מלשון שתיקה. רבי וירא אמר בשם רב חסדא, שיש ללמוד שאסור
 17 לדבר בשעת קריאת התורה מהבא - מפסוק זה, "ואזני כל העם אל
 18 ספר התורה".
 19 הגמרא חוזרת לדון בהלכות ברכת כהנים, ואמר רבי יהושע בן לוי,
 20 כל בהן שלא נטל ידיו לפני עלייתו לדוכן, לא ישא את כפיו,
 21 שנאמר, "שאו ידיכם לברכת כהנים, רק לאחר שתטלו אותם והם

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז אייר, תשי"ח

ברוקלין

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו - בלי הוראת זמן הכתיבה - (וגם מבלי ההמחאה שכותב אודותה).

ובעת רצון אזכיר אותו וזוגתו ובנם שיי, על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבגי"מ זי"ע, כאו"א להמצטרך לו.

ובמ"ש אודות האפענדיק, אינו מובן מהו המהירות (איילעניש) לנתחו עכשיו, האם זהו דרישת הרופא או סתם כך הצעה בעלמא.

במ"ש אודות המצב בגשמיות - יש למצוא ידידים אשר ישפיעו להטבת הפרטים שהם המעיקים ומצירים. ויהי רצון שימים אלו שבין פסח זמן חירותנו ושמתקרבם לקבלת התורה, חרות על הלוחות אי"ת חרות אלא חירות, יוסיפו בהצלחת ההשתדלות.

ומובן וגם פשוט, שעליו סו"ס להתחיל להתעסק בתפקידו האמיתי של כל אחד מישראל, מתאים לדבר המשנה, אני נבראתי לשמש את קוני, והוא ע"י הפצת נר מצוה תורה אור ומאור שבתורה זוהי תורת החסידות ועניני - בכל מקום שידו מגעת, ובפרט שנמצא במקום שבהנוגע לתורת חב"ד הנה עד עתה נעשה שם דבר מועט ביותר בערך האפשרית שישנה, ולמרות שדוקא אנשים העומדים מבחוץ, מכריזים בכל עת מצוא שנמצאים שם פלוני ופלוני שהם "עמודי ברזל של כל עניני חב"ד", ופשיטא בענין עיקרי כהפצת המעינות, שאותה דורשים רבותינו נשיאנו בכל דור ודור, ובפרט כ"ק מו"ח אדמו"ר בדורנו זה, וק"ל. ויהי רצון שיבשר טוב בכל האמור, הן בענינים הפרטים והן בענינים הכלליים, ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

בברכה לבשו"ט,

סוטה. פרק שביעי – אלו נאמרינן דף לט עמוד א

רע"י

תוספות

[illegible]

וּבַעֲרֹא כַתִּיב: עֲמִדוּ. שְׂתַקֵּה: שְׁלֹא נָטַל יְדָיו. לִפְנֵי
 עֲלוֹתוֹ לְדֹבֶק: בְּמֹה הָאֲרֶכֶת יָמִים. אִיזָה וְכוּת
 בְּדֶךְ שֶׁהָאֲרֶכֶת יָמִים: קַפְנִדְרִיא. לְקַצֵּר דְּרָבּוֹ דְּרֶךְ
 בְּחִיכָה לְכַסֵּס בְּקַתָּה זֶה וְלִצְאָתָה בְּנִדְוָה. וְלִשׁוֹן
 קַפְנִדְרִיא מִקְרֵשׁ בְּבִרְכָּתָה וְהוּא (סז): אֲדִמְקִיפָנָא
 וְהִלְלוּ אֲבָנִים בְּהוּ וְהוּ אֲקַצֵּר דְּרָבּוֹ. וְדָרִי שְׁרוֹתָ בָּתִּים:
 וְלִפְסִיעֹתַי בְּעַל כְּרֹחַ, וְהוּא לִשׁוֹן מִפְסַע וְאִוְלֹא,
 וְנִרְאָה בְּקַפְסָעָה עַל רִאשֵׁיהֶם. לְפִיכָּךְ צִירָךְ
 לְדֹקֵרִים אוּ יֵשֶׁב לֹא מִבְּחוּץ: וְלֹא נִשְׁאֲתִי כִּפִּי
 לְבָרֶךְ. שְׂכַחַת הָיָה: בְּלֹא בִרְכָה. בִּרְכָה דִּמְפַרֵּשׁ
 וְאִוְלֹא מֵאֵי מִבְּרָךְ: וְכִי עֲקָר בְּרַעֲיָה. עֲבֹדוּרָה:
 לְמִסְתֵּם וְהוּא מִחוּץ פְּנִי בִלְפִי תִּבְרָה מֵאֵי אֲמֹר:
 מִחוּץ מִתְקֵר אֲפִיעִי עֲבֹדוּרָה. שְׂכַמְגֹר מִבְּרֹחֹתַי
 הִמְקִיר פְּנִי לְצֵד הַתִּבְרָה עַד שִׁיגְמוֹר שְׁלִיחַ עֲבֹר
 הַמְּבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּשִׁלּוֹם:
 מַה

אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, לֹא יִהְיֶה מִכְשׁוֹל וְעוֹץ". וְכִי מִהֲדֹר אֶפְיֹה מִצִּיבּוֹרָא, מֵאֵי אָמַר? אֲדַבְּרֶיהָ רַב הַסֵּדָא לְרַב עֲזֻקָּא, וְדַרְשׁ "רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם: עֲשִׂינוּ מַה שְׁנֹדֶרֶת עֲלֵינוּ, עֲשֵׂה עִמָּנוּ

רב ששת הזה מהדר אפיה וגריס אמר אינהו בדידו ואנן בדידן ומצינו למימר דמהדר אפיה שאני אי נמי רב ששת שאני משום דהו
שבכתב את אה רשאי לאומנן על פה וכיזן דפטור מקריאה אפילו בשעת שמיעה היה יכול לעסוק בדבר הלכה והיינו דקאמר אנן
בדידו דברים שבכתב מיהו מסתברא כפירוש ר"ח דפי' התם דוקא רב ששת וכיצא בו דותרתו אומנתו אבל האידיאן כרבא סבירא
אפי' "ל דלא הויה אורתא ממילתא לאיעסוקי בדבר הלכה באנפי ציבורא בעוד שהו עסוקין

[illegible]

וב מהדר אפיה מצבורא מאי אמור. סדר נשיאת כפים מפי רבינו שלמה עוקר גרליו בעבודה ממקומו ובא לפני התיבה ומתפלל
אמן של הודאה מפי הצבור וקורא כהנים אם שנים הם ואם אחד אינו קורא ש"צ הווא מחזיר פניו מאליו כדאביי דאמר לעיל
קדשו כו' ואחר כך מתחילין בברכה ובשכלה אמן אחרון מפי צבור הן מחזירין וכופצין קשרי אצבעותיהן אם רוצין ושליש צבור מתו
מה שגורו וכו' ומאיריין בה עד שכלכה בריבא מפי שליח צבור ערקין גליתין והולבין לתן, בשאלות פירשת ויקח קרח כהן שעבר ע
דאמרין ב' אץ עומדין (מכילתא לנ) כהן שחרג את הנפש לא ישא את כפיו ורבינו גרשום מאיר הגולה השיב בתשובותיו דנושא כפיו וכן
דחנן בסוף מסכת מנחות (קף קק) אף לא יעלו כהני הבמות אל מזבח ה' בירושלים כי אם אבלו מצות בתוך אחיהם והרי הן כבעלי
כפיהם וקורא ראשון בתורה ואף זה שאם לא תאמר כן נמצאת מרפה ידיהן של בעלי תשובה שיאמרו אי לאותה בושא אי לאותה כן
מנשה אין לו חלק לעולם אם מרפה ידיהן של בעלי תשובה ותנא דבי רבי שימעאל הואיל והלך זה ונעשה כהן לאלילים אדרבה אכן
ותנו! תענית כו' ד"ה א מהו:

ותוס' תענית בז. ד"ה אי מה:]

עד

כיוון שאתערותא־דלתא (עבודת האדם) מגעת בעצמותו יתברך, למעלה משינויים, לכן הרי היא פועלת קיום באתערותא־דלעילא.

ממאמר שבת פרשת בחוקותי, ה'תשכ"ה

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לט עמוד ב

תוספות

רש"י

מה שהבטחתנו שתסכים על ידנו, בכתב ואני אברכם (ומקדש וז' לבוש קשרי אצבעותיהם. שפושטין אצבעותיהם בשמכרין, ולאחר שגמרו סוגרין אגרוף שלהם כשאר בני אדם. קשרי אצבע הם החליות שפופפים ופושטין בהם: אין הקורא. שליח צבור שקורא בהנים שיתחזרו פניהם לברך אמן, של ברכת הודאה: דבור. בהנים: לעקור רגליהם. מן הדוכן, אלא עומדין כפלי

התבה. יש ללמוד מכאן סדר נשיאות בפנים כך הוא, עוקר רגליו בעבודה ממקומו וכא לפני התבה ומתפלל יחד רצון שתהא ברכה בו ברגליו, ומאריך בה עד שתכלה אמן של הודאה מפי צבור, ושליח צבור קורא בהנים אם שנים הם, ואם יחיד הוא אינו קורא והוא מחזיר פניו מאליו כדאבני דאמור לעיל (ה' לט). לא: אין קורא בהנים, וכשיוקלה והודבור מפי והקורא מקרב אשר קדשנו בו ואח"כ מתחילין בברכה, ובשכלה אמן אחרון מפי צבור הן מחזירין פניהם ובכופין קשריהם אם רוצים, ושליח צבור מתחיל שים שלום והבהנים מתפללין רבש"ע עשני מה שגזירת ספלינו בו, ומאריך בה עד שתכלה ברכה מפי שליח צבור ועוקרין רגליהם וחולצין להם: עד שישכלה אמן, של ברכת התורה. וכל הני משום דתרי קלי לא משתמע: עד שגמול ס"ת. במספחותיה, כדי שלא יהו הגוללים טרודים מלשמוע הקטרה מפי המפסטר: להפשיט את התבה בצבור. כל זמן שהצבור בבחי'ג, שהיה דרכם להביא ס"ת מבית אחר שמשמרו בו לבית הנקסט, ופוחסין בהנים גאים סביב התבה ומניחין אותה בתוכה, וכשיצאין משם ונטלין ס"ת לחולצו לבית המשתמר בו לא יפשיטו הבהנים מן התבה בפני הצבור, שטרם צבור לעצב שם עם ס"ת, אלא מוליד ס"ת לביתו ומניחו והעם יוצאים אחריו ואח"כ הוא בא ומפשיט את התבה: איכא פתחא אחרניא. משנטל ס"ת לצאת דרך פתחו, הדרגה לצאת בפתח אחר יוצא, ואפי' לא קצא ס"ת. ליכא פתחא אחרניא. כגון שיצא ס"ת מחלה ולא יצא האדם בפתח לפני ס"ת: כי אהניא אבגריא לי. הקם ששמו בא איתא אסברה לי, הניכר טעמו של דבר: הקם מה הם אומרים. שיקאו מסבירי פנים מוודים לפניו על ברכותיו להראות שהן נזרות לה: ברכו ה' מלאכי, ברכו ה' כל צבאי, ברכו ה' כל מעשיו. שלש מקראות הן כנגד ג' ברכות: במספ"י דשבתא. שהוא נשיאת כפים קדש שאינו בחל צריך לחדש את דברי העם: ברוך ה' מציין. אינו באותו ממומו. והני דקא פריך וניקא יברך ה' מציין בכתב הדהוא ענקא: כמקראת דתעניתא. שנושאין בו כפים. מה שאין כן בשאר מקראות משום שכרות כדאמרין במסכת תענית בפ' בתרא (ה' ק"ז):

בהכות

שיכלה אמן מפי הצבור. פירש ר"י אע"ג דאמרין בפרק שלשה שאכלו (נכסין ק"ז) אין הברע רשאי לבצע עד שיכלה אמן מפי העונין ואמר רב חסדא מפי רוב העונין דכל העונה אמן יותר מדאי אינו אלא טועה מיהו לענין ברכת בהנים כיון דמשום לשמוע הוא לא משתמע כל זמן שעונין דהוה להו תרי קלי קולות העונין וקול בהנים המברכים ולא משתמעו ואי תקשי לדברי הרב אי"ב לא יסאו שנים כפיהם דהא אמרין בפ"ג דמגילה (ה' ק"ז) בתורה אחד קורא ואחד מתרגם וקתני סיפא דאפי' שנים בנביא אין קורין וטעמא מפרש בירושלמי דפרק אין עומדין משום שאין שני קולות נכנסין באותו אחד ואין אומרים לעיל לשנים קורא בהנים אלא מאי אית לך למימר ברכות אידי דחביבי להו ידבו דעתיהו ומשתמעו תרי קלי כדאמר גבי מגילה קראה שנים יצא גבי אמן גמי ידבו דעתיהו ולשתמע תרי קלי תריץ ולא דמו תרי קלי וקורין דבר אחד לתרי קלי שקורין שני דברים כגון אמן והני ברכות כדתנן בפרק ראחור ב"ד (י"ב ט"ז) שופר של ר"ה של על פשוט ופוי מצופה דהב ו' חצוצרות משתי צדדין שמצות היום בשופר ופריך בגמ' (ס' ט"ז) ותרי קלי מי משתמעו דתניא זכור ושומר דביכור אחד נאמר מה שאין הפה יכול לדבר ומה שאין האוזן יכול לשמוע ע"כ דיכא דהקולות משונות כגון קול אחד וקול השני ששור און האוזן יכולה לשמוע כלל וכול שופר וקול חצוצרות י"ל דאין משונות להכי מסיק דהם דמשתמעו אידי דחביבי אי גמי בעי דלשמעי גמי הברכה הני דמאריך אמן אפי' שטועין וכל שעה שהן בעצמן ענין אין שומעין קול חבריהם ותפוס לשון אחרון דהא מסיק דהם תרי קלי מחד גברא לא משתמעו כגון זכור ושומר מפי הגבורה מורי גברי משתמעו שמענו אפי' דומיא דזכור ושומר אידי דחביבי וקול שופר וקול חצוצרות תרי קלי משונות זה מזה דומיא דזכור ושומר ומשתמעו אידי דחביבי: במנחתא דתעניתא מאי אמרי. אע"ג דפסקין בפ' בשלשה פרקים (תפסין ד' ט"ז) כי יסי דאמר נשיאות פנים במנחתא דתעניתא משום דשכיח שכרות ואתי לאחלופי בשאר יומי י"ל הכא אליכא סתמא דמתני' דהם בעי דקתני ד' פעמים כיוס אי גמי אפי' לר' יוסי כדאמר דהם מאחר דקיל בר' יוסי האידנא מ"ט פרסי כהני ידיהו במנחתא דתעניתא כיון דסמוך לשקיעת החמה קפריס בתפלה כחלפת נעילה דמי.

אם עונינו ענו בנו. א"ת הני פסוקים דמנחתא מאי הסברת פנים איכא בהו י"ל משום דהיו מועינין על הצרה שלא תבא על הצבור ואמר בפ"ג דתענית (ה' י"ב) ובפ' בתרא דמגילה (ה' ל) דברביעא בתרא דימא בעי דרמי דהיינו מקנה ואילך בכתב (פמ"ל ט') ואני יושב משומם עד מנחת הערב ובמנחת הערב קטבת מתענית ובקדמי בגדי ומעילי ואכרע על ברכי ואפרוש כפי אל ה' אליקים הלכך התירו למבעי רמי בעינא דפרסי ידיהו דעת רצון הוא וענו ציבורא אמן כדמשמע בפ' הראוה (נכסין ט"ז) דאי מאן דחוי חלמא לא ידע מאי חוי ליקו קמי כהני בעידא דפרסי ידיהו ולימא רבון העולמים חלום חלמתי וכו':

בנעילה

ענינא? אמר יהודה בריה דר' שמעון בן פוי: מתוך שהתחיל בברכותיו של הקדוש ברוך הוא, מסיים בברכותיו של הקדוש ברוך הוא. במנחתא דתעניתא, מאי אמרי? אמר רב אחא בר יעקב: "אם עונינו ענו בנו ה' עשה למען שמוך" "מקוה ישראל מושעיו בעת צרה למיה תתיה פגר בארץ" וגו' "למה תתיה פאיש נדהם פגבור לא יוכל להושיע" וגו' בנעילה

ביאורים למסכת סוטה דף לט עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

ואמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי, שכאשר מצניעים הספר
 תורה בבית אחר, אין הצבור רשאים לצאת מבית הכנסת אפילו דרך
 פתח אחר, עד שינמל ספר תורה מהבימה, ויניח במקומו. ושמאל
 אמר שאינם רשאים לצאת עד שיצא הספר תורה משם, ולא רק עד
 שינטל הספר תורה. ולא פליגי, הא שאמר רבי יהושע בן לוי הוא
 באופן דאיכא פיתחא אחרינא לבית הכנסת, שאז מותר לצאת דרך
 הפתח השני לפני הספר תורה, משעה שינטל הספר תורה כדי
 להוציאו. הא שאמר שמאל הוא באופן דליכא פיתחא אחרינא
 לבית הכנסת, ואין לצאת לפני הספר תורה מאותו פתח שעתידי
 לצאת בו, ולכן צריך להמתין עד שיצא. אמר רבא, החכם ששמו בר
 אחינא אסברה לי - הסביר לי שמקור דינו של שמואל הוא מהפסוק
 "אחרי ה' אלהיכם תלכו", שלומדים מכך יש ללכת אחרי הספר
 תורה וללכותו, ולא לצאת לפניו.
 מבררת הגמרא, בזמן שהפנהים מברכים את העם, מה הן -
 המתברכים אומרים כדי להודות לה' על ברכתו, ולהראות
 ששמחים בהם. אמר רבי וירא אמר רב חסדא, אומרים הם שלושה
 פסוקים כנגד שלושת הברכות, א. "ברכו ה' מלאכיו, גבורי כח
 עושי דברו לשמוע בקול דברו וגו'". ב. "ברכו ה' כל צבאיו,
 משרתיו עושי רצונו". ג. "ברכו ה' כל מעשיו בכל מקומות
 ממשלתו, ברכי נפשי את ה'".
 מבררת הגמרא, במוספי דשבתא - בתפילת מוסף בשבת, שיש בה
 נשיאת כפים חדשה שאינה נהוגת בחול, מה הן - המתברכים
 מחדשים ואומרים על נשיאת כפים זו. אמר רבי אפי' שאומרים הם
 שלושה פסוקים אלו, א. "שיר המעלות, הנה ברכו את ה' כל עברי
 ה' העומדים בבית ה' בלילות וגו'". ב. "שאו ידיכם קרש בברכת
 כהנים, וברכו את ה'". ג. "ברוך ה' מציון שוכן ירושלים הללויה".
 שואלת הגמרא, מדוע הביאו פסוק שלישי ממקום אחר, ולימא נמי
 במקום הפסוק השלישי, "ברוך ה' מציון" דכתיב בהוא עניינא
 - שנאמר כהמשך לשני הפסוקים הראשונים. אמר יהודה פריה
 דרבי שמעון בן פזי, מתוך שהתחיל בפסוקים הראשונים
 בברכותיו של הקדוש ברוך הוא, מסיים בפסוק 'ברוך ה' מציון'
 שעוסק בברכותיו של הקדוש ברוך הוא, ואילו הפסוק 'ברוך ה'
 מציון' אינו ברכה לקדוש ברוך הוא, אלא לישראל.
 מבררת הגמרא, בנשיאת כפים שמברכים הכהנים את העם
 במנחתא דתעניתא - במנחה בתענית ציבור, מאי אמרי
 המתברכים. אמר רב אחא בר עבב, אומרים שלושת פסוקי רמזים
 אלו, בשעת ברכת כהנים שהיא עת רצון, א. "אם עונינו ענו כנו ה'
 עשה למען שמך". ב. "מקנה ישראל מושיעו בעת צרה, למה
 תהיה כנר בארץ וכאורח נטה ללך וגו'". ג. "למה תהיה באיש
 נדהם, כגבור לא יוכל להושיע, ואתה בקרבנו ה' ושמך עלינו
 נקרא, אל תנחנו וגו'".

מה שהבחנו - שתסכים לברכתנו, ומסיימים בפסוק, "השקיפה
 ממעון קדשך מן השמים וגו' וברך את עמך את ישראל, ואת
 האדמה אשר נתת לנו, כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב
 ודבש".
 אמר רב חסדא, אין הפנהים, שידיהם פרוטות, ופושטין
 אצבעותיהם בשעת ברכת כהנים רשאים לבוש קישור אצבעותיהן
 כשאר בני אדם, עד שיחזרו - שיסובבו פניהם מן הצבור. ועוד
 אמר רבי וירא אמר רבי חסדא, אין השליח ציבור הקורא לכהנים
 לברך רשאי לקרות להם 'פנהים', עד שיכלה קול עניית 'אמן' של
 ברכת 'הטוב שמך' מפי הצבור, משום ששני קולות אינם נשמעים
 כאחת. ואין הפנהים רשאים להתחיל בברכה שלפני ברכת כהנים,
 עד שיכלה דיבור 'כהנים' מפי החזן הקורא אותו. ואין הצבור
 רשאים לענות 'אמן' על ברכות הכהנים, עד שתכלה ברכה מפי
 הפנהים. ואין הפנהים רשאים להתחיל בברכה אחרת מברכת
 כהנים, עד שיכלה 'אמן' מפי הצבור.
 ואמר רבי וירא אמר רב חסדא, אין הפנהים רשאים להתחיל
 פניהם מן הצבור לאחר ברכתם, ולסובב פניהם למזרח, עד שתתחיל
 שליח צבור ב'שים שלום', ואין רשאים לעקור רגליהם מן הדוכן
 וליילך למקומם, עד שיגמור השליח צבור ברכת 'שים שלום'.
 ואמר רבי וירא אמר רב חסדא, אין הצבור רשאים לענות אמן
 על ברכת הקורא בתורה, עד שתכלה הברכה מפי הקורא. ואין
 הקורא רשאי להתחיל לקרות בתורה, עד שיכלה קול עניית 'אמן'
 על ברכתו, מפי הצבור. ואין המתרגם את הפסוקים רשאי להתחיל
 בברכתו, עד שיכלה הפסוק מפי הקורא. ואין הקורא רשאי
 להתחיל בפסוק אחר, עד שיכלה התרגום מפי המתרגם.
 אמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי, המפטיר בגביא צריך
 שינקרא בתורה תחילה - מפני כבוד התורה, להראות שהיא
 עיקרית. ואמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי, אין המפטיר
 רשאי להתחיל להפטיר בגביא, עד שינמל ספר תורה ויכרך
 בברכתו, כדי שיוכלו הגוללים לשמוע ההפטר, ולא יהיו טרודים
 בגלילה.
 בזמן הגמרא נהגו לשמור הספר תורה בבית אחר ולהביאו משם
 לבית הכנסת, ולפני הקריאה היו פורסים בגדים נאים על התיבה,
 ומניחים את הספר תורה עליהם, ואחר הקריאה היו מסירים מהתיבה
 את הבגדים הללו. ואמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי, אין
 שליח צבור שסיים את הקריאה ונטל את הספר תורה להציגו
 בבית אחר, רשאי להפשיט את התיבה בצבור - כל זמן שהציבור
 בבית הכנסת, אלא מוליך ספר תורה בליווי הציבור ומניחו בבית
 המיוחד לו, ואחר כך חוזר לבית הכנסת ומפשיט את התיבה, ודין זה
 הוא מפני כבוד הצבור - שאין להטריחם להתעכב בבית הכנסת
 עם הספר תורה.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום אחד וארבעים לעומר עמ' א

השביעית בשמיטה, שהרי לא מנו שמיטות אלא לאחר ארבע עשרה
 שנה משנכנסו לארץ, ולכן כתב רחמנא 'שמיטה' לחדש שקריאה
 זו תלויה בשנת השמיטה, ואי כתב רחמנא 'שמיטה' הוה אמינא
 שקוראים בסוף השמיטה, לפני ראש השנה של השנה השמינית,
 שהרי מקץ שבע שנים משמע בסוף שנה, ולכן כתב רחמנא
 'במועד' לחדש שזה במועד שאחר השמיטה. ואי כתב הפסוק רק
 'במועד' הוה אמינא שהקריאה היא מריש שנתא - בראש השנה,
 שאף הוא נקרא 'מועד', ולכן כתב רחמנא 'בחד הסוכות' ואי כתב
 רחמנא רק 'בחד הסוכות' הוה אמינא שיכול לקרוא אפילו ביום
 טוב אחרון של סוכות, כתב רחמנא התיבות 'בבוא כל ישראל',
 והיינו

ברכת מחילת העון שמברך הכהן גדול ביום הכיפורים.
 נמרא. שנינו במשנה שקריאת המלך היא 'בשמיני', ובפסחות
 הכוונה לשמיני עצרת, ומקשה הגמרא בשמיני סלקא דעתך - הרי
 מבואר שהיה זה במוצאי יום טוב הראשון של חג הסוכות. ומיישבת,
 אמא 'בשמיני' - בשנה השמינית.
 כתוב בתורה 'מקץ שבע שנים, במועד שנת השמיטה בחג הסוכות,
 בבוא כל ישראל לראות את פני ה' אלהיך במקום אשר יבחר, תקרא
 את התורה הזאת נגד כל ישראל באזניהם'. שואלת הגמרא, וכל הני
 סימנים של מועד הקריאה למה לי. ומבארת, שכל הלשונות צריכי,
 דאי כתב רחמנא רק 'מקץ שבע שנים', הוה אמינא נימנו שבע
 שנים מהשנתא - משנת הארבעים לצאתם ממצרים, שהיא שעת
 הציווי, ואז יקראו בפרשת המלך, ואף על גב דלא מתרמי השנה

ביאורים למסכת סוטה דף מ עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

רבי אבהו דרש באנתתא - בדברי אגדה הקלים להבנה, ואילו רבי
 חייא בר אבא דרש בשמעתא - בהלכות, שנקראו כולי עלמא
 לרבי חייא בר אבא, ואזיל לביה דרבי אבהו לשמוע דרשתו,
 חלש דעתיה של רבי חייא על כך שלא רצו לשמועו. אמר ליה רבי
 אבהו כדי לפייסו, אמשל לך משל למה דרבר דומה, לשני בני
 אדם שבאים למכור בעיר, אחד מוכר אבנים טובות, ואחד מוכר
 מיני סידקות - כלי מלאכות נשים ועניים, כגון פלכים מחטים
 וצנורות, על מי רוב האנשים קופצין לקנות ממנו, וכי לא על זה
 שמוכר מיני סידקות - ואין זה משום מעלתו, אלא משום שמוכר
 דברים וזלים שלכולם יש אפשרות לקנותם, אבל אבנים טובות קונים
 רק העשירים ואין עליהם הרבה קופצים, ואף כאן מה שבאו לשמוע
 אותו זה משום שדברי קלים להבנה, אך דבריו חשובים יותר. והוסיף
 רבי אבהו לפייסו, שכל יומא הנה מלוה רבי חייא בר אבא לרבי
 אבהו עד אושפיוה - עד מלונו, משום יקרא דבי קורן - מפני
 כבוד המלך שרבי אבהו היה חשוב בביתו, ואילו הווא יומא אליה
 רבי אבהו לרבי חייא בר אבא עד אושפיוה כדי לפייסו, ואפילו
 הכי לא איתותב דעתיה מיניה - לא התייבשה דעתו של רבי חייא
 מפיוסו של רבי אבהו.
 מבררת הגמרא, בזמן ששליח צבור אומר ברכת מוידים, העם מה
 הם אומרים. אמר רב, שאומרים הם מוידים אנחנו לך ה' אלתינו,
 על שאנו מוידים לך - מוידים אנחנו לך על שנתת בלבנו להיות
 דבוקים בך, ולהודות לך. ושמואל אמר שאומרים הם מוידים אנחנו
 לך ה' אלוקינו אליה כל בשר, על שאנו מוידים לך. רבי סימא
 אומר שמוסיפים הם גם ויצרנו ויצר בראשית, לפני שאומרים על
 שאנו מוידים לך. נהדרע אמר משמיה דרבי סימא, שמוסיפים
 גם ברכות והודאות לשמך הגדול, על שהחיינו וקיימתנו, לפני
 שאומרים על שאנו מוידים לך. רב אחא בר יעקב בנוסף לנוסח
 הקודם, מסיים בה הכי, בן תחינו ותתנו ותתנו ותתנו, ותאסוף
 גליתינו לחצרות קדש, לשמור חוקיך ולעשות רצונך בלבב
 שלם, על שאנו מוידים לך. אמר רב פפא, כיון שנחלקו איזה נוסח
 לומר, חילקו גימטריהו לכולהו - יש לומר את כל הנוסחאות.
 אמר רבי יצחק, לעולם תהא אימת צבור עליך, שהרי הכהנים
 בשעת ברכתם, עומדים כשפניהם כלפי העם משום כבוד הציבור,
 ואחריהם מופנות כלפי שכינתו. רב נחמן אמר שהמקור לכך
 שצריך לירא מהציבור הוא מהכא, ויקם המלך דוד על רגליו,
 ויאמר שמעוני אחי עמי, שהרי יש להבין אם קרא להם אחי
 למה קרא להם גם עמי, ואם קרא להם עמי למה קרא להם גם
 אחי. ואמר רבי אלעזר, כך אמר להם דוד לישראל, אם אתם
 כשרים למקום ושומעים לי, אחי וחברי אתם, ואם לאו, עמי
 אתם וכוברים תחת, ואני יודע אתכם במקל, ומבזה מזה שאמר
 אחי וחברי אתם, שאימת הציבור על המלך אם הם כשרים.
 רבנן אמרי שהמקור לכך שיש לירא מהציבור הוא מהכא, דאין
 הכהנים רשאים לעלות בסנדליהם לדוכן, וזהו אחת מתשע
 תקנות שהתקין רבן יוחנן בן זבאי. ויש לברר מאי טעמא אק
 הכהנים רשאי לעלות לדוכן בסנדליהם. לא - וכי איך הטעם משום
 כבוד צבור, שבשעה שמגביהים ידיהם לברכת כהנים מטרוממים
 בגדיהם ומתגלים סנדליהם שמלאים בטיט, וזהו גנאי לציבור, ולכן
 צריכים לחלוץ סנדליהם תחילה. אמר רב אשי, שטעם התקנה הוא
 לא מפני כבוד הציבור, אלא הנה הטעם הוא, שיש לחשוש שאם
 יעלה עם סנדלו לדוכן, ששם נפקה - תקרה לו רצועה בסנדלו,
 והציבור יתלוצץ על כך, ויהיה אילו למימטריה - ומפני הבושה ירד
 הכהן מהדוכן לקשור סנדלו בשעה שחבריו מברכים, ואמרי שירד
 מהדוכן משום שכן גרשע או בן חלוצה הוא - וחלל הוא, ודינו
 כזר שאינו נושא כפיו.
 שנינו במשנה, ובמקדש לא היו הכהנים מפסיקים בין שלוש פסוקי
 ברכת כהנים, אלא היו אומרים אותם כבדקה אחת כו'.

מבררת הגמרא, בגעילה דיומא דכיפורי כשהכהנים נושאים
 כביהם, מאי אמר הציבור. אמר מר זוטרא, ואמרי לה במתניתא
 תנא, שאומרים שלוש פסוקים אלו, א. "הנה כי כן יכרך נכר ירא
 ה'". ב. "יכרך ה' מציון וראה כטוב ירושלים כל ימי חידך". ג.
 "וראה גנים לבניך שלום על ישראל".
 מבררת הגמרא, היכן - באיזה שלב בברכת כהנים, הציבור אומרין
 לכל הפסוקים הללו. רב יוסף אמר, שאומרים פסוקים אלו בין כל
 ברכה וברכה מברכת כהנים. ורב ששת אמר, שאומרים פסוקים
 אלו בהנחת השם שמזכירים הכהנים. עוד מבררת הגמרא, באיזה
 אופן מזכירים את שלוש הפסוקים, פליגי בה רב מרי ורב זביה,
 חד מהם אמר, פסוקא לקבל פסוקא - על כל פסוק שאומרים
 הכהנים, מזכיר הציבור פסוק אחד משלוש הפסוקים. וחד אמר,
 אכל פסוקא שאומרים הכהנים, אמר להו לכולהו - אומר הציבור
 את כל שלוש הפסוקים.
 אמר רבי חייא בר אבא, כל האומרין לפסוקים אלו בשעת ברכת
 כהנים שבגבולין, אינו אלא מועה, משום שלא נתקנו פסוקים אלו
 אלא לכבוד שם המפורש, שמזכירים הכהנים במקדש. אמר רבי
 חנינא בר פפא, תדע - יש סברא לכך שאם לאומרים בגבולין,
 דבמקדש נמי לא מיבעי למימרינהו - לא היה ראוי לאומרים, שהרי
 כלום יש לך עבר שמקרבין אותו שליחי אדונו, ואינו מאוין
 לברכת האדון, ואף בברכת כהנים שמברכים אותנו הכהנים בשם ה'
 עלינו להאזין ולא לומר פסוקים, אלא שבמקדש אומרים לכבוד
 הזכרת השם. אמר רבי אחא בר חנינא, לחלוק על רבי חייא בר
 אבא, תדע לך דבגבולין נמי מיבעי למימרינהו לפסוקים אלו, שהרי
 כלום יש עבר שמקרבין אותו בשם רבו ואין מקביר פנים לרבו,
 ומראה לו שברכתו חשובה לו וחביבה עליו, ואף כאן אומרים פסוקים
 אלו, להראות שברכת ה' ששפי הכהנים חביבה עלינו. אמר רבי
 אבהו, מיריש הוה אמינא אהו לפסוקים אלו, אך ביון דחוינא ליה
 לרבי אבא דמן עכו דלא להו, אנא נמי לא אמינא להו.
 מביאה הגמרא מאמר נוסף של רבי אבהו, על רבי אבא דמן עכו.
 ואמר רבי אבהו, מיריש הוה אמינא עינותא אנא - בתחילה
 הייתי סבור שאני עניו, ביון דחוינא ליה לרבי אבא דמן עכו,
 דאמר איהו למתורגמן המשמיע דבריו לרבים חד מעמא, ואמר
 אמוזיה לציבור חד מעמא - טעם אחר משל עצמו, ולא קפיד עליו
 רבי אבא, אמינא שכיון שאני הייתי מקפיד על כך, אם כן לאו
 עינותא אנא.
 מבארת הגמרא, ומאי עינותותיה דרבי אבהו, שבגללה היה
 סבור מתחילה שהוא עניו, דאמרה לה דביהו דאמוזיה דרבי
 אבהו לרביה דרבי אבהו - אמרה אשת המתורגמן של רבי אבהו
 לאשתו של רבי אבהו, הא דידן - בעלי, חכם הוא כמו בעלי, ולא
 צריך ליה לדיק ואינו צריך לשמוע דברי בעלך כדי לדרוש, והאי
 דנחין וזקור עליה - ומה שמתכוון לבעלך כדי לשמוע דבריו וקם
 ומשמיע לציבור, יקרא בעלמא הוא העבד ליה - הוא עושה כן
 משום כבודו של בעלך, שהוא חשוב בבית המלך. אלא דביהו של
 רבי אבהו ואמרה ליה לרבי אבהו דברים אלו שאמרה לה אשת
 מתורגמנו, אמר לה רבי אבהו לאשתו, ומאי נפקא ליה מינה -
 מדבריה, העיקר שמיני ומיניה יתקלם עילאה - שעל ידי שנינו
 מתרבה כבוד שמים. ותו - ועוד מצינו מענותותו של רבי אבהו,
 שאמינו רבנן עליה למימניה ברישא - החליטו החכמים למנותו
 לראש ישיבה, ביון דחוינא רבי אבהו לרבי אבא דמן עכו דנפיש
 ליה בגלי חבולת, והוא צריך ללוות, אמר להו איבא רבא - יש
 לכם בר גדול ממני דחיינו רבי אבא, ועליכם למנותו. ועשה כן כדי
 שיעשירוהו לרבי אבא, ולא יצטרך ללוות.
 מביאה הגמרא מעשה נוסף מענותותו של רבי אבהו. רבי אבהו
 ורבי חייא בר אבא איפלעו להווא אתרא - נודדו לאותו מקום,
 וכיבדו בני המקום את שניהם לדרוש באותה שעה בשני בתי מדרש,

תוספות

רע"י

אָמַר? אָמַר מֶר זוטרא,
י בן יברך גבר ירא ה'
ב ירושלים כל ימי חייו

שִׁבְקוּהָ פוּלִי עֲלֵמָא לְר' שׁוּל לְדִ מִשָּׁל לְמָה הִדְבֵּר מִיִּדְקוּת, עַל מִי קוֹפְצִין?

בא לר' אברה עד אושפיז
תותב דעתיה מיניה. בזמן
יום לך", ושמואל אמר: "
דעו אמרי משמיה דר' ס
מסכים פה הכי: "בן תחני
אנו מודים לך". אמר רב
פי העם ואחוריהם כלפי
מי", ואם "עמי" למה "א
רודה אתכם במשל. רבנן
בן יוחנן בן זבאי. מאי מש
ה ואמרי בן גרשה או בן

28 אֲתָרָא, ר' אֶבְרָהָם דְּרֵשׁ בְּאַגְדָתָא, ר' חֵיָא בַר אָבָא דְרֵשׁ בְּשִׁמְעוֹן
29 חֵיָא בַר אָבָא, וְאַזְוֵל לְבִיָּה דְר' אֶבְרָהָם. חֵלֵשׁ דְּעִתִּיָּה, אָמַר לִיה אֵלֶּה
30 דִּמָּה: לְשֵׁנֵי בְנֵי אָדָם, אֶחָד מְזַכֵּר אַבְנִים טוֹבוֹת וְאֶחָד מְזַכֵּר מַ

31 לא על זה שמוכר מיני סידקות? כל יומא הוה מלוה ר' חייא ב' 32 אלוהי ר' אבהו לר' חייא בר אבא עד אושפזיה, ואפילו הכי לא 33 הם אומרים? אמר רב: "מודים אנחנו לך ה' אלהינו על שאנו 34 ר' סימאי אומר: "ווצרנו ויצר בראשית על שאנו מודים לך". 35 על שהחייטנו וקנימיתנו, על שאנו מודים לך". רב אחא בר יעקב 36 לחצרות קדש, לשמור חוקיו ולעשות רצונו בלבב שלם, על 37 ר' יצחק: לעולם תהא אימת צבור עליך, שהרי בהנים פניהם 38 דוד המלך על רגליו ויאמר שמעוני אחי ועמי" אם "אחי" למה 39 לישאל: אם אתם שומעין לי אחי אתם, ואם לאו עמי אתם, 40 רשאי לעלות בסגדליהן לדוכן, והוה אחת מתשע תקנות שהתקן 41 איש: לא, התם שמא נפקה לו רצועה בסגדלו והדר אזיל למקו

על שאתנו מודים לך. בערוך בערך הודאה
פירש רב משה ראש ישיבה בן מרנא עיקב
דקא מודו צבור על שליח צבור אינון סומכין ומאי
על שאנו מודים לך על ההודאה דקאמרי שליח
צבור וקא ענו אינון אמן בירושלמי פ"ק ברכות
איתא נמי ר' רב אבא ב"ר חזדא בשם רב מודים
שאנו לך שיאנו חיבינ לדורותיך לשמן תרתנה
עמוני כ' יאומרנה ר' באי"ה האל הקדוש
שמולא ב"ר אונאי בשם רבי אחא הדייה ושבה
לשמן הגדול לך גבורה לך תפארת יהי רצון
מלפניך ה' אליהינו ואליה אבותינו שהסמכו
נפתלתו ותקופנו מכפיפתנו כי אתה הוא סומך.
גופלים חוקק כלפנים מלא רחמים ויאן עוד
מלבד באי"ה ההודאות רב קפרא אומר לך
בריעה לך ברכה לך בפופה לששתחייה בך לך
תרבע בכל רכל לשון לך תשבוע לך ה' הגדולה
הגבורה וגו' והעשר הכבוד מלפניך וגו' ועתה
ה' אליהנו בכל לב ובכל נפש לך משתחוים כל
עצמותי התאמרנה ה' מי כמוך באי"ה האל
ההודאות אמר רבי יוחנן ונתן אמרי רבנן מילין
ואית דאמרי אזידא זוטא וזאן אזידא:

שָׁמַע תִּפְסֹק רִצְעָה בִּסְגֻלּוֹ. פִּירֵשׁ רִיחַ שְׁמֵעַ
מִינָה דְמוּתָר לִיכְנֵס בֵּיתָּה הַכֹּסֶת בִּסְגֻלָּה
וּבִמְנַעַל דְּלֹא אִסְרוּ אֵלֶּא שְׁלֹא לַעֲלוֹת לְדוֹחַן
בִּסְגֻלָּה וְרַבִּי הֵבִיא כְּמוֹ כֵּן מִפְּרָשׁ שְׁלִישִׁי דְּמַגִּילָה
(דָּף ב'ר) הָאִמּוּר אֵינִי עוֹבֵר לִפְנֵי הַתִּיבָה בִּסְגֻלָּה
אִךְ יִחָף לֵי עֲבוּר אֱלֵמָא דִּאֲפִילוּ לִפְנֵי הַתִּיבָה
מוֹתָר לַעֲבוּר בִּסְגֻלָּה וְחֵבִי מִסִּיק בְּהָדִיא בְּפֶרֶק
הָרוּחָה (בִּרְכוּת דָּף סג.) אִמּוּר רַבָּא מַה בֵּיתוֹ
אֲפִנְדֵרִיא קִפְדִּי אֵינִישׁ אֲרִיקָה וְאִמְנַעַל לֹא
קִפְדִּי אֵינִישׁ אֵי רִבָּה הַכֹּסֶת קִפְדֵּרִיא אִסּוּר
וְרִמְיָה וּמְנַעַל שְׁרִי:

מִשּׁוֹם יִקְרָא דְּבֵי קִיסָר. הוּא יוֹמָא
שְׁלִיט צִבּוֹר אוֹמֵר מוֹדִים, הָעַם מַה
זֶה כָּל פְּשֹׁר, עַל שְׁאֵנוּ מוֹדִים לְךָ.
: "כְּרֻכּוֹת וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל
תַּחֲנוּנוֹ, וְתַקְבָּלָנֵנוּ, וְתֹאסוּךְ גְּלוּתֵינוּ
אֵל: הַלֵּלְךָ נִימְרִינְהוּ לְכוֹלְהוּ. אֲמַר
נִינְה. רַב נַחֲמָן אָמַר: מֵהָא "יִקְקַם
? אֲמַר ר' אֱלֵעָזָר: אֲמַר לָהֶם דְּדוֹר
מִי מֵהָבָא, דְּתָנוּ רַבָּנִי אִין תְּפָהֲנִים
, לֹא מִשּׁוֹם פְּבוֹד צִבּוֹר? אֲמַר רַב
צִיָּה הוּא: וּבְמִקְדָּשְׁךָ בְּרָבָה אַחַת כו'

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף מ עמוד ב

תוספות

ובל כ' למה לפי שאין עונין אמן במקדש. תימה הלא היו עונין ברוך שבמל'ו כשהיו שומעין שם הקדוש כדחתן בפרק אמר לון המנונה (וימא דף לה) ובפרק טרף בקלפי (שם דף לו). וזה היה הפסק גדול מעניית אמן ועוד שהיו נופלין על פניהם כשהיו שומעין את השם מפי כהן גדול בשעת הגרלה היו נופלין על פניהם כדאיתא בירושלמי הקרובים היו נופלין על פניהם והרחוקים היו

אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ואלו ואלו לא היו חזין משם עד שהיה מתעלם מהן ונחתין עד סוף הפסוק ולפי שלא היו נופלין וביש שהיו אומרים בשבמל'ו אבל הרחוקים לא היו נופלין אלא בלא נפילה היו אומרים והיה שם הקדוש מתעלם ומשכח מן השומעים קודם שהיו חזין משם מ"מ קא חזינן שהיו מנסיקין בענייתן בשבמל'ו ושמא היו עונין בשבמל'ו לאחר כשהיו שומעין שם הנכבד והנורא ולא היו ממתנין עד סוף הפסוק ולפי שלא היו נופלין בין פסוק לפסוק חשוב לחזו כמו ברכה אחת: **ומנין** שעל כל ברכה תהלה. שנא' ומורומם על כל ברכה ותהלה ואותה תהלה מפרש בפ"ב דמסכת תענית (דף טז) שהיא בשבמל'ו:

שמעת מינה חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב. פי' דרב ר' יצחק בר מרדכי בפרק בא לו (וימא טז) נראה דאסגן קא' שמקבל ס"ת מראש הכנסת ואינה מקבלה מחזן בית הכנסת נמצא שזה חלק לו לסגן כבוד שראש הכנסת צריך לקבל מיד חזן הכנסת וליתן לסגן ומשני אביי כולה משום כבודו דכ"ג דסופו לקבל מיד הסגן א"ע פ"ט סגן חשוב ומכובד עדיין כהן גדול מעולה ממנו: **שמעת** מינה. וא"ת אמאי לא משני כהן דפליג ליה כ"ג יקרא לסגן וסגן לראש הכנסת כדפסיק התם ביש נוחלין (ב"ב דף קטז) והילכתא חולקין והילכתא אין חולקין קשיא הילכתא אוילכתא ל"ק הא דפליג ליה רביה יקרא את דלא פליג ליה ר"ה כ"א בסתמא קמי' דלעולם היה דמונה דף בין פליג בין לא פליג פליג ופלוניתייהו התם מני בין פליג בין לא פליג

דאי פלוגתייהו בדפליג לפסוק בהדיא כמ"ד חולקין ואי בדלא פליג לפסוק כמ"ד אין חולקין: **והאמר** מר אין ישיבה בעורה. לא ידעתי מקומו ומייתי לה בפ"ק דתמדי (דף כז) ובפ' עשרה יוחסין (קדושין עח) ובפ' כ' דיומא (דף כה) ובתוספות רבי הראני בדחלק (סנהדרין קא) בגמ' דג' מלכים מקומו ומורי הרב רבי מאיר בר קלונימוס הראני מקומו בתוספתא דסנהדרין (פ"ד) בפרק כהן גדול ונראה דבתוספתא דר' חייא מקומה דהא מקשה בירושלמי לא כן תני רבי חייא לא היתה ישיבה בעורה אלא למלכי בית דוד ואמר ר' אמי בשם ר"ל אף למלכי בית דוד לא היתה ישיבה בעורה תיפתר שסמך לו בכותל וישב לו והכתוב ויבא המלך דוד וישב לפני ה' אמר ר' אביי ב"ר גורי שישב עצמו בתפלה תמן תנינן יצאת בת הראשונה וישבה לא בדר הבית השני בחלי השלישית במקומה רבי נחמיה בשם ר' מנא מי תנינן ישיבה לה (לא) במקומה עמדה לה במקומה והא דרבי אמי דמייתי בירושלמי דאף למלכי בית דוד לא היתה ישיבה במקומה בתחילת מדרש שחור טוב והתם משמע ולבית דוד היה מתוקן כסא ושם היתה ישיבה ויל' שאותו כסא היה חוץ לעורה והכי איתא התם אשרי האיש ושה' ויבא המלך דוד וישב לפני ה' וכן תני רבי חייא אין ישיבה בעורה אלא למלכות בית דוד רבי אמי בשם ריש לקיש אמר אין ישיבה בעורה אלא במקום מלכות בית דוד בלבד משמע דבאותו מקום היתה ישיבה לכל אדם ומינה דייק

דכסאו היה נתון חוץ לעורה ככלל דאף לעצמו אין ישיבה בעורה וזה התם וכן הוא אמר וישב לפני ה' ולא כן א"ר הונא בשם רבי שמעון אין ישיבה למעלה אין ישיבה למעלה שאין להם קפיצת רגל שנאמר ורגליהם רגל ישירה וכתביה שרפים עומדים ממעל לו וכתביה וכל צבא השמים עומדים מימיו ומשמאלו למעלה אין ישיבה ודוד יושב אמר רבי אמי אף למלכי בית דוד אין לון ישיבה בעורה מזה וישב לפני ה' שסמך עצמו לכותל ולמה היתה ישיבה בעורה ובהיכל ה' אמר לכ"ג שנאמר ועלי הכהן יושב על הכסא אם כן מהו וישב שישב עצמו בתפלה וקשה לר"י אם לכ"ג היתה ישיבה א"כ מאי מקשה הכא והא אנן כב"ג קיימין וזה קשיא מ"פ שני דבזבחים (דף יט) דאמר התם כיצד קידש מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית ומקדש אמר לו הפלגת אי אפשר לעשות כן שפיר קאמר ליה אמר רב יוסף חבירו מסיעו מאי בניינו עמידה מה הצד איכא בנייה:

רש"י

ובל כ' למה. שבמקדש אמר את שלשון ברכה אחת: שאין עונין אמן במקדש. ואין כאן בקמה להפסיק: קומו וברכו את ה' אלהיכם מן העולם ועד העולם. בספר עזרא כתוב. שכל ברכה שהיו מברכין במקדש כך היו מברכין, ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם לקמן אברהם וכן למחזה המתים: ויברכו. ושאר העם יענו בשבמל'ו, שהעם ענין להלל ולהודות: מתני'. ברכות כ"ג. ביום

הכפרים לאחר שכלתה עבודת היום קורא בתורה בדמפרש ואיל' ומברך שמנה ברכות בדברעין למימר לקמן: חזן הכנסת. משם הכנסת שטורח עסקי הכנסת עליו להכניס ולהוציא ולהפשיט את התבה ולהכין הכל: ראש הכנסת. על פיו נחתין דברי הכנסת. מי יפטר כנביא מי יפטר על שמע מי ידל לפני התבה: קין. המוכן תחת כ"ג, שאם יאָרע בו פסול ישמש תחתיה: וקורא אחרי מות. שהוא סדר יום הכפרים, ופרשה ראשונה לחודש קאמר: ואף בעשרה פרשת שור או כשב הסמוכה היא לאחר מות, ויכול לגלול ס"ת לשם בעוד שהתורגמן מתרגם מקרא אחרון של פרשת אחרי מות, ואין כאן שהות כדי שיפסיק מתרגם ואין כאן גנאי לצבור, וגולל את התורה. וא"ע שערין יקרא בעשרה של חמש הקפדים, על פה דהא אותה ולא יגלול ס"ת לשם, מפני שהוא רחוק ין שהות שיפסיק מתרגם וישתוק לפניהם ואין מתחיל בפסוק אחר ואיכא גנאי: ואומר יתר משה שקריתי לפניכם כתוב כאן. אע"פ שאני עתיד לקרות עוד פרשה שלישית, אל תדמו לאמר שססרה היא מן הספר הזה ולכן אני גולל. ויותר ממה שקריתי לפניכם בענין היום כתוב בו. ובגמרא בעי כל כ' למה. ומשנינן שלא להוציא לעז על ספר תורה: על התורה. ברכה של אחריה. ועל העבודה רצה. ועל התורה מורים, לפי שנגמרה העבודה ואין עבודה בלא הודאה כדאמר' במסכת מגילה (ף יט) וזבח תודה יבכדני, אחר ויביא הודאה: ועל מחילת העון. אותה בחרתני, שחזתם מלך מוחל וסולח לעונותינו ואלעזת עמו וגו': ועל המקדש. מתפלל על המקדש וחותם בברוך אשר בחר במקדש: ועל ישראל. מתפלל על ישראל וחותם ברוך הבורך בעמו ישראל, וכן על ירושלים. ובמסכת סוטה ירושלמית מפרש לה: ועל שאר התפלה. כגמרא מפרש לה: **גמ'.** שמע מנה. מדקתני חזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש הכנסת כו' ואין חזן הכנסת נותנה לכ"ג אלא מכבד את ראש הכנסת בפני הסגן ובפני כהן גדול, וראש הכנסת מכבד הסגן בפני כ"ג, ש"מ חולקין קבד לתלמיד, תלמיד קטן חולק קבד לתלמיד גדול ממנו ואע"פ שהרב שם ואין גנאי לרב, וסתמו כמ"ד חולקין. דפלוגתא איה ביש נוחלין גבי בנות צלפחד (נ"י קט): בלה משום כבודו דכ"ג. ולעולם אין חולקין, והכא בלה משום יקרא דכ"ג הוא, שפירא את מעלותיו מעלה למעלה מפעלה: אין ישיבה בעורה. דאין כבוד שמים בכך, ואפי' מלאכי השרת אין להם שם ישיבה דחבית (קט"ז) עומדים מפעל לו, (קרבן) על חז מן קאמאי (קט"ז): אלא למלכי בית דוד. שהלק להם המקום קבד להראות שמלכותו שלמה: פירא רב חסדא. לקמן בענין נשים. דיו קורין בו, והיא היתה חל פשאך הר הבית שלא נתקדש אלא מן החזקה ולפנים. ואפלו חלל שער נקדו העולה מעזרת נשים לעזרת ישראל לא נתקדש:

יקרא

ובכא היה נתון חוץ לעורה ככלל דאף לעצמו אין ישיבה בעורה וזה התם וכן הוא אמר וישב לפני ה' ולא כן א"ר הונא בשם רבי שמעון אין ישיבה למעלה אין ישיבה למעלה שאין להם קפיצת רגל שנאמר ורגליהם רגל ישירה וכתביה שרפים עומדים ממעל לו וכתביה וכל צבא השמים עומדים מימיו ומשמאלו למעלה אין ישיבה ודוד יושב אמר רבי אמי אף למלכי בית דוד אין לון ישיבה בעורה מזה וישב לפני ה' שסמך עצמו לכותל ולמה היתה ישיבה בעורה ובהיכל ה' אמר לכ"ג שנאמר ועלי הכהן יושב על הכסא אם כן מהו וישב שישב עצמו בתפלה וקשה לר"י אם לכ"ג היתה ישיבה א"כ מאי מקשה הכא והא אנן כב"ג קיימין וזה קשיא מ"פ שני דבזבחים (דף יט) דאמר התם כיצד קידש מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית ומקדש אמר לו הפלגת אי אפשר לעשות כן שפיר קאמר ליה אמר רב יוסף חבירו מסיעו מאי בניינו עמידה מה הצד איכא בנייה:

כתב

דבר ברור שאם נק' ילמוד ביגיעה המתאימה בטח יראה סימן בלימודו.

ביאורים למסכת סוטה דף מ עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

ומכרד עליה - על הקריאה שמנה פרכות, מברך על התורה ברכת
של אחריה, היינו אשר נתן לנו תורת אמת, ועל העבודה שנגמרה
מברך ברכת רצה, ועל התורה מברך ברכת מודים, ועל מחילת
העון מברך אתה בחרתנו וגו' ברוך אתה ה' מלך מוחל וסולח
לעוונותינו וגו', ועל המקדש מתפלל וחותם אשר בחר במקדש,
ועל ישראל מתפלל וחותם 'הבורח בעמו ישראל, ועל הכהנים
מתפלל ומברך 'הבורח בכהנים, ועל ירושלים מתפלל ומברך
'הבורח בירושלים, ומברך ברכה נוספת שנקראת והשאר תפלה.
גמרא. שנינו במשנה, שחון הכנסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש
הכנסת, וראש הכנסת נותנו לסגן, והסגן נותנו לכהן גדול, ונמצא
שחון הכנסת מכבד את ראש הכנסת בפני הסגן והכהן הגדול
הגדולים ממנו, וראש הכנסת מכבד את הסגן בפני הכהן גדול
הגדול ממנו, ולכאורה שמעתי מינה, שהמשנה סתמה כדעה
שחלקין כבוד לתלמיד במקום הרב - שיותר לתלמיד קטן
לחלוק כבוד לתלמיד גדול בפני הרב, ואין בכך גנאי לרב. אמר
אפי' שיש לדחות, שבאמת אסור לחלוק כבוד לתלמיד בפני הרב,
אך במשנתנו אין המטרה לכבד את ראש הכנסת והסגן, אלא
משנתנו פולה משום כבודו דכהן גדול הוא, שרוצים להראות
כבודו שיש כמה מעלות מתחתיו.
שנינו במשנה, וכהן גדול עומד ומקבל וקורא וכו'. מקשה הגמרא,
שמהלשון 'עומד' יש לדקדק, מכלל דיושב הוא לפני שעמד,
והאמר מר שמפני כבוד השכינה אין לשבת בעזרה, ואין היתר
ישיבה בעזרה, אלא למלכי בית דוד בלבד, שחלק להם הכתוב
כבוד להראות שמלכותם שלימה, שאמר "ויבא המלך דוד וישב
לפני ה' בעזרה, ויאמר מי אנכי וגו'". מתרצת הגמרא, כדאמר רב
הספא על קושיית הגמרא בהמשך, שיש להעמיד שהקריאה היתה
בעזרת נשים, שלא התקדשה בקדושת העזרה ודינה כשאר הר
הבית, ויותר לשבת שם, הקא נמי יש להעמיד שהקריאה היתה
בעזרת נשים.
מיתבי, ששנינו ברייתא שביררה ותיקן קורין בו - בספר תורה את
פרשת המלך, והוא הדין כהן גדול ביום הכיפורים. וביארה, שלדעת
חכמים הקריאה היתה בעזרה, ואילו רבי אליעזר בן יעקב אומר,
שבהר הפניתי היו קוראים בו, שאמר לגבי קריאת התורה שקרא
עזרא בראש השנה, שעזרא הוציא ספר תורה

מבררת הגמרא, וכל כך למה אומרים זאת כברכה אחת, ומבארת
הגמרא, לפי שאין ענין אמר במקדש, ואין שם במה להפסיק בין
הברכות, וממילא זה נשמע כברכה אחת.
מביאה הגמרא ברייתא בענין זה, הנו רבנן, מנין שאין ענין אמר
אחר הברכות במקדש, אלא עונים 'ברוך שם כבוד מלכותו וכו',
שאמר בתפלת עזרא בבית שני, "קומו וברכו את ה' אליהם מן
העולם ועד העולם" - שכל ברכה מברך יש לסיים בתיבות אלו,
כגון 'ברוך ה' אלוהי ישראל מן העולם ועד העולם מגן אברהם,
וממשיכה הברייתא, ומנין שעל כל ברכה וברכה שאומר השליח
ציבור, אומר הציבור תהלה - 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד',
שאמר 'ויברכו שם כבודו' [היינו שעונים אחריו ברוך שם כבוד
מלכותו לעולם ועד, והמשך הפסוק, ויברכו על כל ברכה
ותהלה, בא ללמד, שעל כל ברכה וברכה שאומר השליח ציבור,
מן לו תהלה - יענו הציבור ברוך שם וכו'.
ביום הכיפורים, לאחר שגמר הכהן גדול את עבודת היום, הוא קורא
בתורה ומברך עליה שמונה ברכות, ומשנה זו מבארת את סדר
קריאת הכהן הגדול וברכותיו.
משנה. שנינו לעיל שבפרכות כהן גדול אינן נאמרות אלא בלשון
הקודש, ומבארת המשנה כיצד הוא סדר קריאתו וברכותיו. הן -
שמש בית הכנסת שהיה סמוך לעזרה בחר הבית, נוטל את הספר
תורה, ונותנה לו לראש בית הכנסת החשוב ממנו, שעל פיו
נחתכים כל עניני בית הכנסת. וראש בית הכנסת נותנה לסגן של
הכהן גדול, והסגן נותנה לכהן גדול, וכהן גדול היושב שם עומד
ממקומו ומקבל את הספר תורה.
וקורא הכהן גדול את הפרשה הראשונה שבאחרי מות, שמבארת
את סדר עבודת יום הכיפורים, וא' בעשור' - וכמו כן קורא את 'אך
בעשור' שברפשת אמור, מתוך הספר תורה, שמבואר שם דיני יום
הכיפורים, וגולל את ספר התורה ומניחה בחיקו ואומר לנמצאים
שם 'למרות שאני עתיד לקרות פרשה נוספת בעל פה, אין זה משום
שאינה כתובה כאן, אלא יתר ממה שקריתי לפניהם כתוב כאן',
ואומר כן כדי שלא יציאו לעז על ספר התורה, ויאמרו שהוא קורא
בעל פה משום שחסר בספר תורה. ובעשור' שבחומש הפקודים -
שכתוב בספר במדבר קורא הכהן גדול בעל פה, משום שפרשה זו
רחוקה היא, ולא יספיק לגלול עד אליה בשעה שמתרגמים הפסוק,
וזהו גנאי לציבור להמתין בשתיקה עד שיגלול לשם.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שנים וארבעים לעומר עמ' ב

ומקושיית הגמרא יש להוכיח דבר אחר, אמר רב כרי, שמע מינה
ממה שאמרה הגמרא שמוא ריבוי הובל הוא מפני שחולי מעיים הם,
שהא' מוא דנפיש ויכליה - אדם אשר צרכיו מרובים, דבר זה מעיד
שחולי מעיים הוא - שהוא חולה מעיים. ומוסיפה הגמרא למאי
נפקא מינה - מה תועיל לו ידיעתו שהוא חולה מעיים, עונה
הגמרא, כדי שליטת בנפשיה ויבקש תרופה למחלתו, טרם תחמיר
מאד.
עוד מצינו שנחלקו בביאור הפסוק דאנה כלב איש ישתנה, שרבי
אמי ורבי אסי נחלקו מה כוונת הפסוק, וכיצד יתור את דאגתו.
חד אמר שהדרך לפתור את הדאגה, הוא על ידי שישתנה מדעתו
- שייסח דעתו הימנה. וחד אמר שהדרך להיפטר מהדאגה, היא על
ידי שישתנה לאחרים וחבירו יתן לו עצה על דאגתו.
שנינו במשנה, ואתם היוצאים למלחמה אי אתם בן אלא מובטח
לכם נצחונכם, כי ה' אלהיכם ההולך עמכם להלחם לכם" זה מנחה
ארוך בו'. שואל הגמרא, וכל כך למה - מפני מה נקטה התורה
את הלשון 'כי ה' וכו' הולך עמכם, בלשון הליכה, ולא נאמר 'כי ה'
אלקיים עמכם. עונה הגמרא, מפני שהשם וכל כינויו לוחות
הברית, שבהם כתוב את שם ה' ואת הכינוי 'אלוקיך' היו

חד אמר, 'שופך' שמו האמיתי, ולמה נקרא שמו בספר שמואל
'שופך' מפני שעשו - מבנה גופו היה גבוה כשופך. וחד אמר,
'שופך' שמו האמיתי, ולמה נקרא שמו בדברי דימים 'שופך' מפני
שכל הרוואה אותו נשפך לפניו בכותן - שהיה שופך דמים רבים.
כמו כן, מצינו שנחלקו רב ושמואל לגבי דרשת הפסוק האומר בנביא
לגבי חילות נבוכדנצר. נאמר עליהם "אשפתו כקבר פתוח בולם
גבורים". ובביאור מקרא זה נחלקו רב ושמואל ואמרי לה שנחלקו
בזה רבי אמי ורבי אסי, חד אמר שהלשון 'אשפתו' הנאמר בפסוק
מלמד שבשעה שזרקו חץ הורגים אנשים רבים ועושים אשפות
אשפות ערימות רבות של חללים מחמת זריקת החץ, וללמדך
שיגבורים היו. ושמואל תאמר שלא היו גיבורים, ומה שהרגו רבים כל
כך, זה מפני שאומנין בקרב היו, כלומר, מומחים ובעלי תכסיסים,
ולא גיבורים. תלמוד לומר המשך הפסוק 'בולם גבורים' שגם היו
גיבורים. וחד אמר, שהטעם שנקט המקרא לשון 'אשפתו', הוא כדי
לרמז שבשעה שעושים אשפות מתוך שאוכלים הרבה מחמת
גבורתם עושים אשפות אשפות ערימות רבות של וכל
מצריכים. ללמדך שיגבורים הם. ושמואל תאמר שאינם גיבורים,
ורביי הובל הוא מפני שחולי מעיים הם ואינו מחמת גבורה,
תלמוד לומר המשך הפסוק 'בולם גבורים'.

ביאורים למסכת סוטה דף מא עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שָׁלֹש ספרי תוֹרוֹת, וְקוֹרְא בַּאֲחַת מֵהֶן מַעֲנִינֵנוּ שֶׁל יוֹם - פֶּרֶשֶׁת
הַשְּׁבוּעָה, וְאַחַת מֵהֶן קוֹרֵא בִּהּ פֶּרֶשֶׁת שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ, וְאַחַת מֵהֶן
קוֹרֵא בִּהּ כָּשָׁל חֲנוּכָה, וּמוֹכַח מִכָּךְ שֶׁאֵין חוֹשִׁשִׁים שִׁינִיאוּ לַעֲזוֹת עַל
הַסֵּפֶר תוֹרָה הָרִאשׁוֹן, מִיִּשְׁבַּת הַגְּמוּרָא, שֶׁשֶׁם קוֹרְאִים תְּלִיתָא וְנָבִיר
בְּתִלְתָּא סִיפְרֵי, וְכֵן אַחֵר קוֹרֵא בְּסֵפֶר תוֹרָה אַחֵר, וּבִאֲוֹפֵן זֶה לִיבְנָא
פְּנִמָּא לִסְפֵּר תוֹרָה הָרִאשׁוֹן, אֵךְ כֵּן שְׂקוּרָא חֵד גְּבִירָא בְּתֵרֵי סִיפְרֵי,
וְאֵינוּ קוֹרֵא בְּסֵפֶר הַקּוֹדֶם, אִיכָא חֲשֵׁשׁ פְּנִמָּא לִסְפֵּר תוֹרָה הָרִאשׁוֹן.
שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנֵה וּמִבְרַךְ עֲלֵיהֶם שְׁמֵנָה בְּרִכּוֹת בּוֹ, תִּנּוּ רִבְּנָן לִבָּר
בְּרִכּוֹתָיו שֶׁל הַכֹּהֵן גָּדוֹל, (מִכְּרִבְּנֵי) עַל הַתּוֹרָה 'אֲשֶׁר נָתַן לָנוּ תוֹרָה
וְעַל הַעֲבֹדָה מִבְּרַךְ רִצָּה', וְעַל הַתּוֹרָה מִבְּרַךְ מוֹדִים, וְעַל מַחֲלֵיל עוֹן
מִבְּרַךְ 'אַתָּה בְּחַרְתָּנוּ וְכוּ' בְּרֹךְ אַתָּה ה' מֶלֶךְ מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ לְעוֹנוֹתֵינוּ,
וּבְרִכּוֹת אֵלוּ מִבְּרַךְ בְּתִיבָתָן - כִּפִּי נוֹסַחְתָּם הִרְגִּילָה. וּמִתְפַּלֵּל עַל
הַמִּקְדָּשׁ בְּפָנֵי עֲצֻמּוֹ, וְחוֹתֵם 'אֲשֶׁר בָּחַר בְּמִקְדָּשׁ, וְעַל הַכְּהֻנָּה
מִתְפַּלֵּל בְּפָנֵי עֲצֻמּוֹ, וְחוֹתֵם 'הַבּוֹחֵר בְּכַהֲנִים, וְעַל יִשְׂרָאֵל מִתְפַּלֵּל
בְּפָנֵי עֲצֻמּוֹ, וְחוֹתֵם 'הַבּוֹחֵר בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, וְעַל יִרְשָׁלָיִם מִתְפַּלֵּל
בְּפָנֵי עֲצֻמּוֹ, וְחוֹתֵם 'הַבּוֹחֵר בִּירוּשָׁלַיִם'.
שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנֵה שֶׁהַכֹּהֵן גָּדוֹל מִבְּרַךְ בְּרַכָּה נוֹסֶפֶת שְׁנִקְרָאת 'וְהַשָּׂאָר
תְּפִלָּה'. תִּנּוּ רִבְּנָן, עַל מַה שִּׁנִּינוּ בְּמִשְׁנֵה 'וְהַשָּׂאָר תְּפִלָּה' מִבִּאֲרַת
הַבְּרִייתָא שֶׁהוּא בְּרַכָּה אַחַת שִׁישׁ בָּהּ, 'וְתִתְּנָה רְנָה וּבִקְשָׁה שְׁעָמֶךָ
יִשְׂרָאֵל צְרִיכִין לְיוֹשֻׁעַ', וְחוֹתֵם בְּשִׁשְׁעֵי תְּפִלָּה. מִמִּשְׁכִּיחָה
הַבְּרִייתָא, שֶׁמִּכָּאן וְאֵילָף - לֵאמֹר שֶׁגִּמַּר הַכֹּהֵן גָּדוֹל לְקוֹרֵא הַפֶּרֶשָׁה
וּבְרִכּוֹתֶיהָ, כֵּן אַחֵר וְאַחֵר מִדִּמְנַצִּים שֶׁם מִכָּאן סֵפֶר תּוֹרָה מִתּוֹךְ
בֵּיתוֹ לַעֲזוֹרָה וְקוֹרֵא בּוֹ, וְכֵן כֵּךְ לְמַה עוֹשִׂים כֵּן, בְּדִי לְחִרְאוֹת
חוֹתָנוּ - יוֹפִיו שֶׁל סֵפֶר תוֹרָה לְרִבְּנֵי.
מִשְׁנֵה. פֶּרֶשֶׁת הַמִּלֶּךְ, שִׁנִּינוּ לַעֲלֵי שְׁנֵינֵנוּ דוּקָא בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ,
בִּינָד הוּא סֵדֵר וּזְמַן אֲמִיתָה. בְּמוֹצָא יוֹם מוֹכּ הָרִאשׁוֹן שֶׁל חֹג,
בְּשִׁמְיָנוּ - בְּשֵׁנָה הַשְּׁמִינִית שֶׁהִיא בְּמוֹצָא הַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית, עוֹשִׂין
לֹא לִמְלַךְ בִּיקָמָה שֶׁל עֵץ בְּעֹזְרָה, וְהוּא יוֹשֵׁב עֲלֶיהָ. וְקִרְיָא זֶה הִיא
מִן הַתּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר 'מִקֵּץ - לֵאחֵר שֶׁבַע שָׁנִים בְּמַעַד וְגו' תִּקְרָא אֵת
הַתּוֹרָה וְהוּא נִגַּד כֹּל יִשְׂרָאֵל בְּאֻזְנֵיהֶם' וְגו'.
חֵן - שִׁמְשׁ בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁהִיא סְמוּךְ לַעֲזוֹרָה בְּהַר הַבֵּית, נִזְמַל סֵפֶר
תּוֹרָה וְנִתְּנָה לְרֹאשׁ בֵּית הַכְּנֶסֶת הַחֲשׁוֹב מִמֶּנּוּ, וְרֹאשׁ בֵּית הַכְּנֶסֶת
נִתְּנָה לְפָנֵי שֶׁל הַכֹּהֵן גָּדוֹל הַחֲשׁוֹב מִמֶּנּוּ, וְהִסְגִּין נִתְּנָה לְבִתּוֹ גָּדוֹל,
וְכֵן גָּדוֹל נִתְּנָה לְמֶלֶךְ, וְהַמֶּלֶךְ עוֹמֵד מִמְּקוֹמוֹ וּמִקְבֵּל הַסֵּפֶר תוֹרָה,
וְקוֹרֵא כִּשְׁהוּא יוֹשֵׁב. מִסְפֶּרֶת הַמִּשְׁנָה שֶׁאֲנִירִפֶּס הַמֶּלֶךְ עוֹמֵד
מִיִּשְׁבּוֹתוֹ וְקִבֵּל הַסֵּפֶר תוֹרָה, וְקִרָא כִּשְׁהוּא עוֹמֵד מִשׁוּם כְּבוֹד
הַתּוֹרָה, וְשִׁבְחוּהוּ חֲכָמִים עַל כֵּךְ. וּבִשְׁחִינֵי בְּקִרְיָתוֹ לֵאמֹר 'לֹא תוֹכֵל
לִתֵּת עֲלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי' וְלֵנוּ עֲנִינוּ דְּמַעוֹת, מִשׁוּם שֶׁמִּקְרָא זֶה פּוֹסֵל
אוֹתוֹ מִדִּהְיוֹת, שֶׁהִיא הִיא מוֹדֵעוֹ שֶׁל הוֹרְדוֹס שֶׁהִיא עֵבֶד. אֲמָרוּ לוֹ
הַנוֹכְחִים שֶׁם, 'אַל תִּתְּנָא אֲנִירִפֶּס שְׁנִידָא אוֹתָךְ מִדִּהְיוֹת, שְׁמוֹתָךְ
שֶׁאֵמֶךְ מִיִּשְׂרָאֵל אֲחִינוּ אַתָּה, אֲחִינוּ אַתָּה'.
וְקוֹרֵא הַמֶּלֶךְ מִתְּחִלָּתוֹ סֵפֶר 'אֵלֶּה הַדְּבָרִים' עַד 'שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וְגו'',
שֶׁבְּפֶרֶשֶׁת 'וְאַתָּה, יִשְׁמַע' - וְקוֹרֵא פֶּרֶשֶׁת 'שְׁמַע' כִּדִּי שִׁקְבֵּלוּ
עֲלֵיהֶם עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם, וּמִדֵּל עַד פֶּרֶשֶׁת 'וְהָיָה אִם שְׁמוֹעַ'
שֶׁבְּפֶרֶשֶׁת עֵקֶב, כִּדִּי שִׁקְבֵּלוּ עֲלֵיהֶם עוֹל מַצּוֹת. וּמִדֵּל וְקוֹרֵא פֶּרֶשֶׁת
'עֲשׂוֹר תַּעֲשׂוּ' שֶׁבְּפֶרֶשֶׁת רָאָה, וּמִשֶּׁם מִדֵּל וְקוֹרֵא פֶּרֶשֶׁת 'כִּי תִבְלָה
לְעִשְׂרִי' שֶׁבְּפֶרֶשֶׁת כִּי תָבֵא, וְקוֹרֵא פֶּרֶשֶׁת אֵלוּ מִשׁוּם שֶׁהוּא זְמַן
אֲסִיף, וּמִדִּהְיוֹת לִתֵּת מַתָּנוֹת עֲנִיִּים וּלְהַפְרִישׁ תְּרֻמוֹת וּמַעֲשֻׁרוֹת.
וְחוֹרֵר לֵאחֲרוֹיו וְקוֹרֵא וּפְרִשְׁת הַמֶּלֶךְ - 'אֲשִׁימָה עֲלֵי מֶלֶךְ' שֶׁבְּפֶרֶשֶׁת
שׁוֹפְטִים. וּמִדֵּל וְקוֹרֵא וּבְרִכּוֹת וְקִלְלוֹת שֶׁבְּפֶרֶשֶׁת כִּי תָבֵא, כִּדִּי
שִׁקְבֵּלוּ עֲלֵיהֶם בְּרִיתוֹת שֶׁל עוֹל תוֹרָה, עַד שְׁנִימָר כֵּן הַפֶּרֶשָׁה.
וְכֵן שְׁמוֹנֶת הַבְּרִכּוֹת שֶׁכֵּן גָּדוֹל מִבְּרַךְ אוֹתָן לֵאחֵר קִרְיָתוֹ בְּיוֹם
הַכִּיפּוּרִים, גַּם הַמֶּלֶךְ מִבְּרַךְ אוֹתָן לֵאחֵר קִרְיָתוֹ, אֵלֶּה שְׁנֵינֵנוּ -
שֶׁמִּבְּרַךְ בְּרַכָּה שֶׁל גְּדָלִים - מִקְדָּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהוֹמָנִים, תִּתַּח - בְּמִקּוֹם

"וְקִרָא בּוֹ לְפָנֵי הַרְחֹב אֲשֶׁר לְפָנֵי שַׁעַר הַמַּיִם". בְּכָל אֲוֹפֵן רוֹאִים
שֶׁלִּפִּי חֲכָמִים קִרְאוּ בְּעוֹדָה. וְעַל קוֹשִׁיָה זֶה אֲמַר רַב הִסְדָּא שִׁישׁ
לִיִּישֵׁב, שְׁכוֹנַת הַבְּרִייתָא שְׁקוֹרָאִים בְּעֹזְרָת נָשִׁים.
שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנֵה וְקוֹרֵא הַכֹּהֵן גָּדוֹל בְּפֶרֶשִׁיּוֹת 'אַחֲרֵי מוֹת' וְאֵלֶּה
בְּעֵשׂוֹר. מִקְשָׁה הַגְּמוּרָא וְרִמְיָנָה, שִׁנִּינוּ שְׁמִדְלִינִן בְּנִבְיָא - מוֹתֵר
לְמַפְטִיר בְּנִבְיָא לְדִלְג מִפֶּרֶשָׁה לְפֶרֶשָׁה, וְאֵין מִדְלִינִן בְּתוֹרָה מִפֶּרֶשָׁה
לְפֶרֶשָׁה, וְאֵיךְ כֵּן מִדֵּלֵג הַכֹּהֵן גָּדוֹל מִפֶּרֶשֶׁת 'אַחֲרֵי מוֹת' לְפֶרֶשֶׁת 'אֵךְ
בְּעֵשׂוֹר'. אֲמַר אֲבִי שְׁקוֹשִׁיָה זֶה לֹא קָשָׁא, מִשׁוּם שֶׁכָּאן שִׁנִּינוּ
שֶׁאֵין מִדְלָגִים בְּתוֹרָה, מְדוּבָר בְּדִילּוֹג גָּדוֹל שֶׁהוּא בְּבִרְיָ שִׁפְסוֹק
הַתּוֹרָה מִלְתֵּרָגֵם, וְהוּא גָּנָא לְצִיבּוֹר שִׁישְׁתָּקוּ וִימִתִּינוּ לְקוֹרָא, וְאֵילוּ
כָּאן בְּמִשְׁנֵה מְדוּבָר בְּדִילּוֹג קֶטֶן שֶׁהוּא בְּבִרְיָ שֶׁלֹּא יִפְסוֹק
הַתּוֹרָה מִלְתֵּרָגֵם, שְׁתוֹךְ כִּדִּי הַתֵּרָגוֹם שֶׁל הַפְּסוֹק הָאֲחֵרוֹן שֶׁל פֶּרֶשֶׁת
'אַחֲרֵי מוֹת' גּוֹלֵל הַכֹּהֵן גָּדוֹל לְפֶרֶשֶׁת 'אֵךְ בְּעֵשׂוֹר', וּמִיד כִּשְׁגוּמָר
הַמִּתְרָגֵם מִמְּשִׁיךְ הַכֹּהֵן גָּדוֹל בְּפֶרֶשָׁה הַחֲדָשָׁה, וּבִאֲוֹפֵן זֶה אֵין גָּנָא
לְצִיבּוֹר וּמוֹתֵר לְדִלְג.
מִקְשָׁה הַגְּמוּרָא, וְהָא עֲלָה - עַל הַמִּשְׁנָה שֶׁם קָתַנִּי בְּבִרְיָתָא, מִדְלִינִן
בְּנִבְיָא וְאֵין מִדְלִינִן בְּתוֹרָה, וְעַד כִּמָּה מִדְלִינִן בְּנִבְיָא, עַד בְּדִי שֶׁלֹּא
יִפְסוֹק הַתּוֹרָה מִלְתֵּרָגֵם, וּמִשְׁמַע מִקְבָּל הַדְּבָרִים דְּבִתּוֹרָה כִּלְל וְכִלְל לֹא
מִדְלָגִים. אֵלֶּה אֲמַר אֲבִי, לֹא קָשָׁא מִשׁוּם שִׁישׁ לִיִּישֵׁב בִּאֲוֹפֵן אַחֵר,
שֶׁבְּמִשְׁנֵה כָּאן מִדֵּלֵג הַכֹּהֵן גָּדוֹל מִפֶּרֶשָׁה לְפֶרֶשָׁה בְּעֵנִי אַחֵר, שְׁתִּי
דְּפֶרֶשִׁיּוֹת בְּעֵנִי יוֹם הַכִּיפּוּרִים, וּבִאֲוֹפֵן זֶה מוֹתֵר לְדִלְג כִּשְׁאֵין בְּדִילּוֹג
כִּדִּי שִׁפְסוֹק הַתּוֹרָה, וְכָאן - בְּבִרְיָתָא שֶׁמְבָרַר שְׁאִסוֹר לְדִלְג
בְּתוֹרָה כִּלְל, וּבְנִבְיָא מוֹתֵר לְדִלְג בְּכִדִּי שֶׁלֹּא יִפְסוֹק הַתּוֹרָה מִלְתֵּרָגֵם, מְדוּבָר
בְּשֵׁנִי עֲנִינִי - שְׁמִדְלָג מִעֵנִין לְעֵנִין אַחֵר, שֶׁאֵין הֵלֶב שֶׁנִּמְשָׁךְ לְשִׁמּוֹעַ
דְּבַר אַחֵר, מִמּוֹהַר לְצִאֵת מִמֶּנּוּ לְשִׁמּוֹעַ וְלִהְבִּין עֵינֵי אַחֵר. וּבְקִרְיָתָא
הַתּוֹרָה שְׁנוּעִדָה לְלַמֵּד לַעֲם אֵת מַצּוֹת הַתּוֹרָה, חֲשָׁשׁוּ שֶׁלֹּא יִבִּין
הַשְּׁמוּעַ פְּסוֹק אַחֵר וְיִצָּא מִכָּךְ קִלְקוֹל שִׁיעוּבָר עֲלֵיו וְלֹא יִקְיִימוּ, וְלִכֵּן
אִסּוֹר לְדִלְג מִעֵנִין לְעֵנִין וְאִפִּילוֹ אִם אֵין בִּכְךָ כִּדִּי שִׁפְסוֹק הַתּוֹרָה מִלְתֵּרָגֵם,
אֵךְ בְּנִבְיָא שֶׁאֵין חֲשֵׁשׁ זֶה מוֹתֵר לְדִלְג מִעֵנִין לְעֵנִין אִם אֵין בּוֹ כִּדִּי
שִׁפְסוֹק הַתּוֹרָה מִלְתֵּרָגֵם. וְהַתִּנָּא כְּתִירֹךְ זֶה, מִדְלִינִן בְּתוֹרָה מִפֶּרֶשָׁה
לְפֶרֶשָׁה דוּקָא בְּעֵנִי אַחֵר, וּבְנִבְיָא מוֹתֵר לְדִלְג אִפִּילוֹ בְּשֵׁנִי עֲנִינִי,
וְכָאן - בְּתוֹרָה וּבְנִבְיָא מוֹתֵר רַק בְּבִרְיָ שֶׁלֹּא יִפְסוֹק הַתּוֹרָה מִלְתֵּרָגֵם,
וְאֵין מִדְלִינִן מִנִּבְיָא לְנִבְיָא, מִשׁוּם שֶׁזֶה מִבְּלָבֵל דַּעַת הַשּׁוֹמְעִים יוֹתֵר
מִדָּא, וּבְנִבְיָא שֶׁל שְׁנֵים עָשָׂר מִדְלִינִן מִנִּבְיָא לְנִבְיָא, וּבְכִלְכֵּל שֶׁלֹּא
יִדְלָג לְמַפְרַע מִסּוֹף הַסֵּפֶר לְתַחֲלִיתוֹ.
שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנֵה וְגוֹלֵל הַכֹּהֵן גָּדוֹל אֵת הַתּוֹרָה וּמִנִּיחָה בְּחִיקָה וְאוֹמֵר
'יוֹתֵר מִמָּה שְׁקִרְאִי לְפָנֵינוּ כְּתוּב כָּאן, וּבְעֵשׂוֹר שֶׁבְּחֻמֹּשׁ הַפְּקוּדִים
קוֹרֵא עַל פֶּה כּו', מִבִּאֲרַת הַגְּמוּרָא, וְכֵן כֵּךְ לְמַה הוֹצִיָּךְ לוֹמֵר כֵּן, כִּדִּי
שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא לַעֲזוֹת עַל סֵפֶר תּוֹרָה, שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ שֶׁפֶּרֶשָׁה זֶה שֶׁהוּא
קוֹרֵא בַּעַל פֶּה אֵינָה כְּתוּבָה בְּסֵפֶר תוֹרָה, וְהוּא סֵפֶר מִשׁוּבָשׁ.
שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנֵה וּבְעֵשׂוֹר שֶׁבְּחֻמֹּשׁ הַפְּקוּדִים קוֹרֵא הַכֹּהֵן גָּדוֹל בַּעַל
פֶּה. שׁוֹאֵלֵת הַגְּמוּרָא, מִדּוּעַ הוֹצִיָּךְ לְקוֹרֵא בַּעַל פֶּה, וְלִיבְרִכָּתִי -
שִׁיגִיל לְפֶסֶר תוֹרָה לְפֶרֶשָׁה זוֹ, וְלִיבְרִי מִתּוֹךְ הַכְּתָב. אֲמַר רַב הוּנָא
בְּרִי הוֹדֵר אֲמַר רַב שִׁשְׁתִּי, שֶׁאֵינוּ יוֹכֵל לְגַלּוֹל הַסֵּפֶר תוֹרָה, לְפִי שְׁאֵין
גּוֹלְלִין סֵפֶר תּוֹרָה בְּצִבּוֹר מִפְּנֵי כְּבוֹד הַצִּיבּוֹר. שׁוֹאֵלֵת הַגְּמוּרָא, וְלִי
סֵפֶר תּוֹרָה אֲחֵרִינָא שֶׁגִּלּוֹל בְּפֶרֶשֶׁת 'בְּעֵשׂוֹר' וְלִיבְרִי בּוֹ מִתּוֹךְ הַכְּתָב,
שֶׁבִּאֲוֹפֵן זֶה אֵינוּ צָרִיךְ לְגַלּוֹל הַסֵּפֶר בְּצִיבּוֹר. רַב הוּנָא בְּרִי הוֹדֵר אֲמַר
לִיִּישֵׁב, שֶׁאֵין לְהוֹצִיא סֵפֶר תוֹרָה אַחֵר מִשׁוּם חֲשֵׁשׁ פְּנִמָּא שֶׁל סֵפֶר
תוֹרָה רִאשׁוֹן, שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ שֶׁנִּמְצָא פְּסוֹל בְּרִאשׁוֹן וְלִכֵּן הוֹצִיָּאוּ סֵפֶר
תוֹרָה אַחֵר. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ אֲמַר לִיִּישֵׁב, שֶׁאֵין לְהוֹצִיא סֵפֶר
תוֹרָה אַחֵר, לְפִי שְׁאֵין מִכְּרִבְּנֵי בְּרַכָּה שְׁאִינָה צְרִיכָה - מִשׁוּם שֶׁהַכֹּהֵן
גָּדוֹל יִצְטָרֵךְ לְבָרֵךְ גַּם עַל הַסֵּפֶר תוֹרָה הַשֵּׁנִי, וְזוֹ בְּרַכָּה שְׁאִינָה צְרִיכָה.
מִקְשָׁה הַגְּמוּרָא עַל תִּירוּצוֹ שֶׁל רַב הוּנָא, וְכִי חִיִּישִׁינוּ לְפָנֵמָּא - שֶׁאִם
יִצִּיאוּ שְׁנֵי סִפְרֵי תוֹרָה, יֵאמְרוּ שֶׁהַסֵּפֶר הָרִאשׁוֹן פְּסוֹל הוּא, וְהָאֲמַר
רַבִּי יִצְחָק נִפְחָא, רֹאשׁ חֹדֶשׁ מִכָּת שֶׁחֵל לְחִיּוֹת בְּשִׁפְתָּה, מִכָּאן

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף מא עמוד א

תוספות

רש"י

כתב רחמנא בחג הסוכות. תימה השתא דכתיב בחג הסוכות במעור למה לי עוד לא ליכתוב אלא מקץ שבע שנים שנת השמיטה בבא כל ישראל ליראות ואנא ידענא דלאו היינו מריה דאו אינם באים ליראות ו"ל אם כן הוה אמנא בחג המצות להכי איצטריך בחג הסוכות מידו במעור לא הוה צריך ונראה דלהכי איצטריך משום דבבא כל ישראל ליראות משמע מאתחלתא דמועד ביום ראשון קמ"ל במעור דמשמע בחוך המועד ואהני בבא כל ישראל דמשמע מאתחלתא דמועד לא ביום ב' או ביום ג' אלא במוצאי י"ט דראשון אבל פ' רש"י תמוה דפ' דמחא טעמא ביום טוב ראשון לא דתיקון בימה אינה דוחה י"ט כיון דגזירת הכתוב לקרות מאתחלתא דמועד יקראו בלא בימה מנ"ל דבימה מעבכת להכי מסתבר כדפ' ונראה דהוי בונין הבימה מעייט בנין של פרקים ובחולו של מועד לא הוי עושין שום בנין אלא מקימין אותה ומבדילין הפרקים דוד ואם לא בנו אותה מערב י"ט נראה דבנייה לא היה דוחה אפילו חלו של מועד:

מצוח

ויקרא בו. בספר עזרא כתיב. קתני מיהא לרנן בעזרה היו קוראים: מתני' בכדי שלא יפסוק התורגמן הוא. שפרשת שור או כשב קרובה לפרשת אחרי מות, ולא גמר התורגמן לתרגם עד שזוה רואה איך בעשור ומתחיל בשמפסוק זה: ועד כמה מדלגין. בנביא: כאן בענין אחר. מדלגין בתורה, כגון מתני' דתרווייהו בענינא ידדיח ניהוה הלכך מדלגין בכדי שלא יפסוק. וברייטא דקתני דאפי' בכדי שלא יפסוק תורגמן אין מדלגין - בשני ענינין, שזה בענין יום הכפורים וזה בצו את אהרן או בפרשה אחרת, שאין הלב שהוא נמשך אחר ענין אחד ממנה לצאת ממנו לשמוע ולהבין דברי ענין אחר. הלכך תורה שהפסוק תלויה בה ומשמעין אותה לצבור, ופסוק אחד שלא יבין בו הוא שוכחו ונזכר עליו ואינו מקימו ובאזה חורקה על כך, לכן אין מדלגין מענין לענין ואפילו אין התורגמן מפקסין, אכל בנביא שפיר דמי והתנאי. בנדרתא: ונביא בשני ענינין, וכל שכן בענין אחר: ונביא של שנים עשר מדלגין. מבואר לחברתה, דכליה חד ספרא הוא: מסוף הספר לתחלתו למפרק: וכל כך לפה. לו לומר להם: שלא להוציא לעז. שלא יאמרו פרשה שהוא קורא על פה אינה כחובה בו וספר משבש הוא: משום פגמו. של ספר תורה ראשון, שלא יאמרו קרא בו פסול: בענין של יום. פרשה של אותה שבת לפי סדר פרשות התורה: ת"ד השאר תפלה. זו היא שיש ברכה אחת ובו תפלה תתקן רנה ובקשה שעמך בו: מכאן ואילך. לאחר שגמר כהן גדול לקרוא פרשה בברכותיה, כל אחד מן הצבור מביא ספר תורה מביתו לעזרה, דקסבר אין ערוב והוצאה ליום הכפורים, אי נמי ירושלים דלתותיה נעלות כלילה ומערבין את כלת: להראות חזונו. של ס' ונוי, דאמר מר (מ"ז דף טז) זה אלי ואנוהו התנא לפניו במצות בס' נאה בציצית נאה: מתני'. בשמיני. בנגמרא פריך בשמיני ס"ד, הא אמרת במוצאי י"ט הראשון, ומשנינא אימא בשמינית במוצאי שביעית בסכות שבתחלת שנה שמינית: ביטה. אלמברא: שגמרא מקץ שבע שנים. בסוף שבע שנים, ואותה קריה על ד' מלך היא. בדנתיא בספרי בפרשת המלק, את משנה התורה הזאת, אין קורין ביום הקהל אלא במשנה תורה: וקורא יושב. וקורא בישיבה: אנריפם תפלה. מלך ישראל היה מוטרע של הורדוס, והוא שנחבר בדמיון במינה ולגו עניו הפעו. שהמקרא הזה פוסלו מן המלכות: אחינו אהי. שאמנו משהאל: וקורא מתחלת אלה הדברים עד שמע. שבוואתחנן: ושפע ויהי אם שמוע. ע"י דלוג, ומשם מדלג לעשר תעשר, ומשם מדלג וקורא כי תכלה לעשר וברכות וקללות, ומשם חזר למפרע וקורא אטימה עלי מלך. שמע קבלת מלכות שמים, והיה אם שמוע קבלת עול מצות בדאמר בפ' שני דברכות ויהי. וכן בברכות וקללות וקבלת בריתות של תורה ומשמיע לרבים עשר תעשר כי תכלה לעשר מפני שהוא זמן אסיף ומתנות עניים והפרשת

תרומות ומעשרות. ואע"פ שפרשת המלק מפקסת בין עשר לבי תכלה, קורא את אלה יחד שלא להפסיק במעשרות. ואח"כ קורא פרשת המלק. ואי משום דיש כאן דלוג בתורה בכדי (מ"ח) פסיק התורגמן. אין למלק תורגמן ואין מתורגמן אחריו: ברכות שב"ג מברך. בידיה"כ אחר מקרא פרשה בדאמנן (ויק"א סח) מברך עליה שמונה ברכות: תפלה מברך. אחר קריאתה של רגלים. מקדש ישראל והזמנים מברך תחת ברכות של מחילת העון שבי"ב גמ'. צריכי. כל הסימנין הללו מקץ שנת השמיטה ובחג הסוכות ובמועד: ניגוניהו משהתא. משנת ארבעים ותקלוא, בשעברות מואב נאמרה פרשה זו ואע"ג דלא מתרמי בשמיטה. שלא מנו שמשין עד לאחר שבע שבועות (שבע שחלקו בדאמר' (מקווי' ודף טז) וצריך' ודף י"ב): בסוף שמיטה. דקם ר"ה של שמינית, דהא מקץ שבע בסוף שנה משמע: מריש' שחא. שכל נקרא מועד בברכותיו (ויק"א טז) אלה מועדי ד' וקחשבי נמי ר"ה:

מאית

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף מא עמוד ב

רש"י

תוספות

מצוה שאני. והבי פרכין גמי בפרק כ"ג בסנהדרין (דף טז) גבי מלך דתנן לא חולץ ולא חולצין לאשתו רבי יהודה אומר אם רצה לחלוץ וליבם זכור לטוב איני והאמר רב אשי וכו' ומשני מצוה שאני לקיי' אמאי לא משני הכי בפרק שני דכתובות (דף יז.) מעבירין את המת מלפני כלה וזה הוה לפני מלך ישראל אמרו עליו על אגריפס המלך

שעבר לפני הכלה והשכחוהו חכמים וקא פריך מכלל דשפיר עבד והאמר רב אשי וכו' ומשני פרשת דרכים הוה ואמאי לא משני מצוה שאני ותו איכא למיתמה הוה ההיא גופיה דרב אשי מייירי במקום מצוה דמעיקרא אמרי' אפי' למיד' הרב שמחל על כבודו כבודו מחול נשיא שמחל על כבודו אין כבודו מחול ומותיב ליה מעשה רבבי אליעזר ורבי יהושע ורבי צדוק שהיו מסובין בבית המשתה בנו של ר"ג ברבי ויהי ר"ג עומד ומשקה עליהן וכו' אלא אי אתמר הכי אתמר אמר רב אשי אפי' למיד' נשיא שמחל על כבודו דהיינו רבי יהושע שקבל הכוס מרבין גמליאל וכן רבי (אלעזר) רבי צדוק מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול משמע אפילו במקום מצוה דומיא דנשיא כהווא מעשה דרבין גמליאל שהיה סעודת מצוה ומחל על כבודו בשביל כבוד חכמים אורחין שהיו מסובין בסעודתו דמיייתי עליה דאברהם אבינו והוא עומד עליהם אלמא דאפי' במקום מצוה אמר רב אשי אין כבודו מחול ונראה לתרץ דדוקא הכא שייך למימר מצוה שאני דמחל על כבודו משום כבוד התורה שהוא כבוד השכינה וכן ההיא דפרק כזן גדול (סנהדרין יט:) דחולץ או מיבם מחל על כבודו כדי לקיים מצות מלך עולמים ומראה בעצמו שאימת שכנה עליו אבל ההיא דכתובות (דף טז.) ופ"ק דקידושין (דף לב:) שמחל על כבודו כדי לחלוק כבוד לבשר דם כגון לכלה ות"ח בזה גזירת הכתוב הוא שאינו מחל אפי' במקום מצוה שהרי מצות כיבוד עצמו שהן צריכין לעשות בו למלך כבוד גדולה ממצות כיבוד שחיבי המלך לנהוג בו שהרי גם עליהן אמרה תורה שום תשים עליו מלך שחננו עליו ולא איתמר עליה נשיא דמה שהמלך מכבדו ליכא מצוה: **אותו** היום נתחייבו שונאי ישראל כליה. ירושלמי תני רבי חנינא ברבי גמליאל אומר הרבה חללים נפלו באותו יום שהחנינו לו ודבר תמוה לומר אם היה ראוי מפני (מדון) התורה כיון דאמו היתה מישראל אלא משום דילא מילתא כמו שפירש"י שיתחייבו על חנופה מועטת כזאת עונש גדול ופירש ר"י אע"ג דאמר בפרק מצות חליצה (יבמות קב.) ובפרק החולץ (שם מה.) גבי רב מרי דמנייה רבא אפוסרי דבבל וגבי אושפיזניה דרב אדא בר אהבה אם היתה אמו מישראל מקרב

מאתחלתא דמועד: וחנן הפנסת נטול ספר תורה ונותנו לראש הפנסת: שמעת מינה, חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב? אמר אביי: כולה משום כבודו דמלך, והמלך עומד ומקבל וקורא וישב. אנריפם המלך עמד וקיבל וקרא עומד: עומד מפלל דיושב והאמר מר: אין ישיבה בפערה אלא למלכי בית דוד בלבד, שנאמר: "ויבא המלך דוד וישב לפני ה' ויאמר" וגו'. כדאמר רב חסדא: בעזרת נשים, הכא נמי בעזרת נשים: ושכחוהו חכמים: שכחוהו, מפלל דשפיר עבד? האמר רב אשי: אפילו למאן דאמר נשיא שמחל על כבודו כבודו מחול, מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, שנאמר: "שום תשים עליך מלך" שתהא אימתו עליך! מצוה שאני: וכשהגיע ל"לא תוכל לתת": תנא משמיה דרבי נתן: באותה שעה נתחייבו שונאי ישראל כליה, שהחנינו לו לאנריפם. אמר ר' שמעון בן חלפתא: מיום שנבר

אגרופה של חנופה, נתעוררו הידיני, ונתקלקלו הפעשים, ואין אדם יכול לומר לחבירו "מעשי גדולים מפעשיך". דרש ר' יהודה בר מערכא ואיתימא ר' שמעון בן פזי: מותר להחניף לרשעים פעולם הוה, שנאמר: "לא יקרא עוד לנבל נריב ולכלי לא יאמר שוע", מפלל דבעולם הוה שרי. ר' שמעון בן לקיש אמר, מהכא: "פראת פני אלהים ותרצני". ופליגא דרבי לוי, דאמר רבי לוי: משל של יעקב ועשו, למה הדבר דומה? לאדם שזימן את חבירו והפיר בו שמבקש להורגו, אמר לו: טעם תבשיל זה שאני טועם כתבשיל שפעמתי בבית המלך. אמר: ידע ליה מלפא, מיסתפי ולא קטיל ליה: אמר ר' אלעזר: כל אדם שיש בו חנופה מביא אף לעולם, שנאמר: "והנפ לבי ושימו אף" ולא עוד אלא שאין תפלתו נשמעת, שנאמר: "לא ישועו בי אסרם". סימן א"ף עוב"ר גיהנ"ם ביד"ו ניד"ה גול"ה: ואמר ר' אלעזר: כל אדם שיש בו חנופה, אפילו עוברין שבמעי אמן מקללין אותו, שנאמר: "אמר לרשע צדיק אתה יקבהו עמים ויעמוהו לאמים", ואין "קוב" אלא קללה, שנאמר "לא קבה אל", ואין "לאום" אלא עוברין, שנאמר "ולאם מלאם יאמין". ואמר ר' אלעזר: כל אדם שיש בו חנופה נופל בגיהנם, שנאמר: "הוי האמרים לרע טוב ולטוב רע" וגו', מה פתיב אחריו "לכן פאכל קש לשון אש ותשש להבה ירפה". ואמר ר' אלעזר: כל המחניף לחבירו סוף נופל בידו, ואם אינו נופל בידו נופל ביד בניו, ואם אינו נופל ביד בניו נופל ביד בן, שנאמר: "ויאמר ירמיה אמן בן יעשה ה' יקם ה' את דבריו", וכתוב: "ויהי"

אחרי קרינ ביה (קדושין דף עז.) היינו דוקא גבי נשיאות ושררות בעלמא דלניגה שררות במתא דדרשינן שום תשים עליך מלך מקרב אחיך מרסמך משימות למקרב אחיך שימ דבעינן בזה מקרב אחיך קצת כגון אמו מישראל אבל מלך חור ושנה עליו מקרב אחיך תשים עליך מלך דקפדי קרא גבי מלך עד שהא ממש מקרב ממוצע מאביו ואמו מישראל הוה היתה חנופה ששלך בורע שלא כדן תורה ודורו לו והחזיקו בכך נדי שלא יוכלו למחות היה להן לשותק ולא לחזיקו והוה עונש חנופה דבר עבירה שמחנף לחבירו מחמת יראתו מפניו ואינו חושש על יראת הקב"ה ועושה עין שלמעלה כאילו אינה רואה בירושלמי דעשרה יוחסין בגמרא אין בודקין מן המובח כתיב שום תשים עליך מלך אין לי אלא מלך מנזן לרבות שוטרי הרבים וגבאי צדקה וסופרי דינין ומכין ברצועות ח"ל מקרב אחיך תשים עליך מלך כל שתשימוהו עליך לא היא אלא מן הבורחין שבאחריך:

כל החניף לחבירו. יש לפרש שלא במקום סכנה אבל במקום סכנה מותר כי הדיא דפיק אריכנה נדרים (דף כב.) עולא אול לארעא דירשאל לוו בהדיא תרי בני חזאי קם דר שחטיה לחבריה אמר ליה לעולא יאות עבדי אמר ליה אין ופרע לו בית השחיטה כי אתא לקמיה דרבי יוחנן אמר ליה דלמא ח"ו אחזקתי ידי עוברי עבירה א"ל רבי יוחנן נפשך הצלתה:

הדרן עלך אלו נאמרין

משוח

מאתחלתא דמועד: וחנן הפנסת נטול ספר תורה ונותנו לראש הפנסת: שמעת מינה, חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב? אמר אביי: כולה משום כבודו דמלך, והמלך עומד ומקבל וקורא וישב. אנריפם המלך עמד וקיבל וקרא עומד: עומד מפלל דיושב והאמר מר: אין ישיבה בפערה אלא למלכי בית דוד בלבד, שנאמר: "ויבא המלך דוד וישב לפני ה' ויאמר" וגו'. כדאמר רב חסדא: בעזרת נשים, הכא נמי בעזרת נשים: ושכחוהו חכמים: שכחוהו, מפלל דשפיר עבד? האמר רב אשי: אפילו למאן דאמר נשיא שמחל על כבודו כבודו מחול, מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, שנאמר: "שום תשים עליך מלך" שתהא אימתו עליך! מצוה שאני: וכשהגיע ל"לא תוכל לתת": תנא משמיה דרבי נתן: באותה שעה נתחייבו שונאי ישראל כליה, שהחנינו לו לאנריפם. אמר ר' שמעון בן חלפתא: מיום שנבר

אגרופה של חנופה, נתעוררו הידיני, ונתקלקלו הפעשים, ואין אדם יכול לומר לחבירו "מעשי גדולים מפעשיך". דרש ר' יהודה בר מערכא ואיתימא ר' שמעון בן פזי: מותר להחניף לרשעים פעולם הוה, שנאמר: "לא יקרא עוד לנבל נריב ולכלי לא יאמר שוע", מפלל דבעולם הוה שרי. ר' שמעון בן לקיש אמר, מהכא: "פראת פני אלהים ותרצני". ופליגא דרבי לוי, דאמר רבי לוי: משל של יעקב ועשו, למה הדבר דומה? לאדם שזימן את חבירו והפיר בו שמבקש להורגו, אמר לו: טעם תבשיל זה שאני טועם כתבשיל שפעמתי בבית המלך. אמר: ידע ליה מלפא, מיסתפי ולא קטיל ליה: אמר ר' אלעזר: כל אדם שיש בו חנופה מביא אף לעולם, שנאמר: "והנפ לבי ושימו אף" ולא עוד אלא שאין תפלתו נשמעת, שנאמר: "לא ישועו בי אסרם". סימן א"ף עוב"ר גיהנ"ם ביד"ו ניד"ה גול"ה: ואמר ר' אלעזר: כל אדם שיש בו חנופה, אפילו עוברין שבמעי אמן מקללין אותו, שנאמר: "אמר לרשע צדיק אתה יקבהו עמים ויעמוהו לאמים", ואין "קוב" אלא קללה, שנאמר "לא קבה אל", ואין "לאום" אלא עוברין, שנאמר "ולאם מלאם יאמין". ואמר ר' אלעזר: כל אדם שיש בו חנופה נופל בגיהנם, שנאמר: "הוי האמרים לרע טוב ולטוב רע" וגו', מה פתיב אחריו "לכן פאכל קש לשון אש ותשש להבה ירפה". ואמר ר' אלעזר: כל המחניף לחבירו סוף נופל בידו, ואם אינו נופל בידו נופל ביד בניו, ואם אינו נופל ביד בניו נופל ביד בן, שנאמר: "ויאמר ירמיה אמן בן יעשה ה' יקם ה' את דבריו", וכתוב: "ויהי"

אחרי קרינ ביה (קדושין דף עז.) היינו דוקא גבי נשיאות ושררות בעלמא דלניגה שררות במתא דדרשינן שום תשים עליך מלך מקרב אחיך מרסמך משימות למקרב אחיך שימ דבעינן בזה מקרב אחיך קצת כגון אמו מישראל אבל מלך חור ושנה עליו מקרב אחיך תשים עליך מלך דקפדי קרא גבי מלך עד שהא ממש מקרב ממוצע מאביו ואמו מישראל הוה היתה חנופה ששלך בורע שלא כדן תורה ודורו לו והחזיקו בכך נדי שלא יוכלו למחות היה להן לשותק ולא לחזיקו והוה עונש חנופה דבר עבירה שמחנף לחבירו מחמת יראתו מפניו ואינו חושש על יראת הקב"ה ועושה עין שלמעלה כאילו אינה רואה בירושלמי דעשרה יוחסין בגמרא אין בודקין מן המובח כתיב שום תשים עליך מלך אין לי אלא מלך מנזן לרבות שוטרי הרבים וגבאי צדקה וסופרי דינין ומכין ברצועות ח"ל מקרב אחיך תשים עליך מלך כל שתשימוהו עליך לא היא אלא מן הבורחין שבאחריך:

כל החניף לחבירו. יש לפרש שלא במקום סכנה אבל במקום סכנה מותר כי הדיא דפיק אריכנה נדרים (דף כב.) עולא אול לארעא דירשאל לוו בהדיא תרי בני חזאי קם דר שחטיה לחבריה אמר ליה לעולא יאות עבדי אמר ליה אין ופרע לו בית השחיטה כי אתא לקמיה דרבי יוחנן אמר ליה דלמא ח"ו אחזקתי ידי עוברי עבירה א"ל רבי יוחנן נפשך הצלתה:

ביאורים למסכת סוטה דף מא עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

ולכילי - רמאי חורש רעות לא יאמר שהוא שוע - אדון נדיב שהכל
פונים אליו, ויש לדיק מכלל הדברים, דבעולם הזה שרי להחניף
לרשעים, ורק לעתיד לבוא יהיה אסור להחניף להם. רבי שמעון בן
לקיש אמר, שהמקור לכך שמותר להחניף לרשעים הוא מהבא,
שיעקב אבינו החניף לעשיו ואמר לו, "כי על כן ראיתי פניך בראות
פני אלהים, ותרצני".
ופליגא דרבי לוי - ביאורו של רבי שמעון בן לקיש בפסוק, נחלק על
ביאורו של רבי לוי, שיעקב אבינו לא החניף כלל לעשיו, אלא בא
לאיים עליו. דאמר רבי לוי, משל של יעקב ועשיו בפסוק זה למה
הדבר דומה, לאדם שיומן את חבירו, והכיר חבירו בו - במזמן,
שמבקש להורגו, אחר לו האורח למזמן, שעם תבשיל זה שאני
טועם, כתבשיל ששמעתי בבית המלך, אחר המזמן לעצמו,
מסתבר שאדם זה שטעם מתבשיל המלך, ידע ליה מלכא - המלך
מכירו וחבירו, ומתוך כך מיתפס - חושש הרוצח ולא קמיל ליה.
ואף כאן יעקב אבינו איים על עשיו ורמז לו שהוא רגיל לראות
מלאכים שעוזרים לו.
הגמרא מביאה כמה מיתרות של רבי אלעזר, בגנות החנופה. אמר
רבי אלעזר, כל אדם שיש בו חנופה, מביא אף - כעס לעולם,
שנאמר 'וחנפי לב ישימו אף'. ולא עוד אלא שאין תפלתו של
החנף נשמעת, שנאמר בהמשך הפסוק 'לא ישמעו' - לא תתקבל
שועתם, כי אסרם - כאשר יבוא עליהם יסורים.
(סימן למאמרי רבי אלעזר בעניני חנופה, א"ה ענף ה', גיהנום
ביר', ניד"ה גול"ה). ואמר רבי אלעזר, כל אדם שיש בו חנופה,
אפילו עוברין שבמעין אמן מקללין אותו, שנאמר 'אומר לרשע
צדיק אתה, ויבוחו עמים, ויעמוהו לאומים', ואין ביאור קוב'
המוזכר בפסוק אלא לשון קלקל, שנאמר בפרשת בלעם, "מה אקוב,
לא קבה אל" - כיצד אקללם, וה' לא קללם. ואין 'לאום' אלא
עוברין, שנאמר על יעקב ועשיו כשהיו בבטן אמם 'ולאום מלאום
יאמין'.
ואמר רבי אלעזר, כל אדם שיש בו חנופה נופל בגיהנום, שנאמר
"הו' לחנופים, האמרים לרע - לאדם רע שהוא טוב, ולטוב רע
וגו", מה בתיב אחריו בעונשם, "לכן כאכל קש לשון אש, וחשש
להכה ירפה וגו'", הרי שנופלים באש הגיהנום.
ואמר רבי אלעזר, כל המהניף לחבירו בסוף נופל בידו של הרשע
שהחניף לו, ואם אינו נופל בידו נופל ביד בניו, ואם אינו נופל
ביד בניו נופל ביד בן בנו, שנאמר 'ויאמר ירמיה הנביא' לחנניה
שהתנבא נבואת שקר, שבעוד שנתים ישובו יבניה וכלי המקדש
מגלותם, "אמן בן גששה ה', יקם ה' את דברך", והיתה זו חנופה
משום שהיה לו לומר בפירוש 'שקר אתה דובר, ובתיב, שלאחר
כמה ימים יצא ירמיה מירושלים לארץ בנימין, לחלוק נחלה שנפלה
לו שם,

מאתחלתא דמועד - מתחילת חג הסוכות.
שנינו במשנה 'ותון הכנסת נוסף ספר תורה ונותנו לראש הכנסת.
מעירה הגמרא, שלכאורה שמעת מינה שמשנתנו סתמה כדעה
שחולקין כבוד לתלמיד במקום רבי, ואין בכך פחיתות כבוד לרבי,
שהרי כאן חולקים כבוד לראש הכנסת בפני המלך. אמר אבאי שאין
להוכיח זאת מכאן, משום שטעם משנתנו בולח הוא משום כבודו
דמלך, להראות שיש כמה שררות מתחתיו, ובאופן זה הכל מודים
שחולקים כבוד לתלמיד במקום הרב.
שנינו במשנה והמלך עומד ומקבל וקורא יושב, אנריפם המלך
עמד וקיבל, וקרא עומד. מקשה הגמרא, שמזה שכתוב 'וקרא
עומד', מכלל הדברים משמע דיושב היה לפניו, וקאמר מה, שאין
היתר ושיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד, משום שחלק
להם הכתוב כבוד להראות שמלכותם שלמה, שנאמר 'ויבא המלך
דוד וישב לפני ה' ויאמר' וגו', ואיך יושב אגריפס שהיה ממלכי בית
חשמונאי בעזרה. מתרצת הגמרא, בראמר רב הסדא על קושיה
דומה, שהקריאה היתה בעזרת נשים שמותר לשבת בה, הקא נמי
יש ליישב שהקריאה היתה בעזרת נשים.
שנינו במשנה, שאגריפס המלך קרא בעמידה ושבתוהו חכמים על
כך. מקשה הגמרא, שמזה שכתוב ששבתוהו מכלל הדברים עולה
דשפיר עבד בכך שקרא בעמידה, והאמר רב אשי, שאפילו למאן
דאמר שישא ישראל שמחל על כבודו כבודו מחול, מלך שמחל
על כבודו אין כבודו מחול, שנאמר "שום תשים עליך מלך"
ומהיתור שכתוב פעמים 'שום' ו'תשים', יש ללמוד שתהא אימתו
עליה, ואם מוחל על כבודו אין אימתו עליו. מתרצת הגמרא, מצוה
שאני - אגריפס מחל על כבודו לצורך מצוה, ובאופן זה כבודו מחול.
שנינו במשנה, וכשעהניע אגריפס ל'לא תוכל לתת עליך איש נכרי',
ולגו עיניו דמעות, אמרו לו, אל תתירא אגריפס, אחינו אתה, אחינו
אתה, תנא משמיה דרבי נתן, באותה שעה שאמרו לו כן, נתחייבו
שנאי ישראל בליה, משום שהחניפו לו לאגריפס, שלמרות
שאמו היתה מישראל, לא היה ראוי למלך על ישראל, משום שהיה
עבר, וזו גנאי לישראל שעבד מלך עליהם.
אמר רבי שמעון בן חלפתא, מיום שנבר אגריפס - כוחה של
חנופה - שהחניפו לאגריפס, נתעוזהו תדינן - שהדיינים החניפו
לבעלי הדינים, ונתקלקלו המעשים - שהצדיקים ראו עוברי
עבירות ולא מחו בידם מפני החנופה, ומתוך כך למדו הדורות את
מעשי הרשעים, ואין אדם יכול לימר לחבירו 'מעשי גדולים
ממעשיך', שמתוך שלא מחו ברשעים הכל למדו ממעשיהם, ונעשו
כולם עוברי עבירה.
דרש רבי יהודה בר מערבא, ואיתימא רבי שמעון בן פאי, מותר
להחניף לרשעים בעולם הזה, שנאמר שלעתיד לבוא "לא יקרא
עוד לנבל - הנותן רק מה שחייב ובעין רעה נדיב - הנותן בעין יפה,

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שנים וארבעים לעומר עמ' א

דבריו בלשון 'שמע ישראל'. ומבארת, אחר רבי יוחנן משום רבי
שמעון בן יוחי, שהתורה מרמזת להם בדברי הכהן דבר נוסף,
והוא, שאמר להן לקדוש ברוך הוא לישראל הבאים להילחם
בגוים, אפילו לא קיימתם אלא מצוה זו של קריאת שמע
שחזרתי וקריאת שהיא קבלת מלכות שמים ועול מצוות, אי איתם
נמסרין בקדם, שעל ידי שהשכינה שורה עימכם, אתם נוצחים.
שנינו במשנה שהכהן אומר לעם, 'אל ירד לבעבכם אל תיראו בו'.
מבארת הגמרא את סדר דברי הכהן, לפי מהלך היציאה למלחמה
והמלחמה עצמה. תנו רבנן, פלגים מרבר עקם הכהן עם
הלוחמים, אחת בפספר - כשיוצאים מגבול הארץ, לפני תחילת
המערכה, ואחת במלחמה - בתחילת המלחמה. בפספר לפני
המלחמה, מה הוא אומר ללוחמים,

'ממונה' שאמרנו, דווקא בעבודתו קאמר - מינוי הנוגע לעבודתו,
וכהן גדול אין ממונה עליו בעבודתו. שואלת הגמרא, ואימא
שהכהן ממונה כאן הוא הסגן, שהוא ממונה, והכהן גדול ממונה
עליו בעבודה, מתרצת הגמרא, שאמנם על הסגן יש ממונה, אך
הסגן עצמו לא ממונה הוא לשום דבר, דתניא, ואמר רבי
חנינא סגן הכהנים, למה - לאיזה דבר הסגן ממונה, ומכאן
שאם אירע בו פסול בכהן גדול במהלך עבודתו, נכנס הסגן,
ומשמש תחתיו. אבל קודם שאירע פסול, אין לסגן שום מינוי
בעבודת בית המקדש, והרי הוא ככל כהן, ובהכרח שנתמנה כהן
מיוחד למלחמה, והוא משום מלחמה.
שנינו במשנה, שהכהן פותח בלשון זו 'ואמר הכהן אלהים, שמע
ישראל'. מבררת הגמרא, מאי שנא - מדוע הכהן מתחיל את

ביאורים למסכת סוטה דף מב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

לצרכיהם ולמחסורם, וכל מעורביהם - כל מי שלא היו לו בגדים
ללבוש, הלבישו אותו מן השלל מן המלחמה, וילבישו גם
מבגדיהם שלהם, וינעילום - נתנו להם מנעלים, ויאבילום וישקום
ויסבום בשמן, וינעילום - הנחילו ונשאו בחמורים לכל בושל - את
החלשים שלא יכלו ללכת, ויביאום אל יריחו שהיתה נקראת עיר
התמרים, אצל אחיהם בני יהודה, וישבו שומרון וגו', הרי
שאינם בני ישראל מרחמים ונוהגים בחמלה באחיהם שובי
המלחמה.
אבל אתם, על אויביכם' הגויים אתם הולכים למלחמה, שאם
תנוצחו על ידיהם ותפלו בדם בשבי, אין מרחמין עליכם אלא
ינהגו בכם באכזריות מרובה, לפיכך אתם מזהרים, אל ירד לבבכם
אל תיראו ואל תחפזו וגו' ממאורעות המלחמה.
ומפרטת המשנה את ארבעת האזהרות שהשמיעו ללוחמים, אל ירד
לבבכם' - שלא ישבר לבבכם מפני צהלת - צעקת הסוסים שהם
עושים כדי להפחידם ולהטיל מורכ בלבבכם, וצחצוח - השחות
החריבוש וכלי המלחמה. אל תיראו' - אל יפול מורכ ופחד
בלבבכם, מפני הנפת תריסין - הקשת מגנייהם, ושפעת הקלגסין
- ריבוי חילות המלחמה. אל תחפזו' - אל תמהרו להימלט מקול
תקיעת הקרנות שהם תוקעים בהם כדי להפחידם. אל תערצו' -
אל תפחדו ותשברו, מפני קול הצווחות אשר הם משמיעים כדי
להפחידם.
ועליכם לזכור כי ה' אלהיכם תהולך עמכם, ואל תבטחו
בגבורתכם כמו הגויים, שהם באין ובטוחים בנצחונם של בשר ודם,
ואתם באים ובטוחים בנצחונם ובכוחו של מקום, ועליכם להשיב
ליבכם אליו ולבטוח בשיעונו. שהרי הפלשתים אשר נלחמו
בישראל, באו בטוחים היו בנצחונם ובכוחו של גלית הפלישתי,
ומה היה סופו, לסוף נפל בחרב על ידי דוד, ונפלו עמו רבים
מבני עמו, בידי יהודה וישראל, וכן מציעו בפני עמון אשר באו
ובטחו בנצחונם של שופך שר צבאו של הדרעור מלך ארם, מה היה
סופו של שופך, לסוף נפל בחרב בידי דוד וחילוניו, ונפלו עמו
רבים מבני עמו. ואתם בני ישראל, אי אתם בן - אין הנהגתכם
ומחשבתכם כהגויים, כי ה' אלהיכם תהולך עמכם להלחם לכם
וגו' זה מהנה הארץ - מחנה ישראל, שנושאים עינם הארון
ששברי לחות מונחים בתוכו, והוא מסייע להם במלחמתם והם
נוצחים.
גמרא. שנינו במשנה, 'דבר אל העם' בלשון הקודש. מבררת הגמרא
מאי קאמר, כיצד נדרש מהפסוק שהכהן חייב לדבר בלשון הקודש,
מבאת הגמרא הכי קאמר, שנאמר בפרשת משוח מלחמה 'ודבר/
ולחלן במעמד הר סיני הוא אומר, 'משח ידבר והאלהים יענינו
בקול', ודורשים 'דיבור דיבור' גזירה שוה, מה לחלן במעמד הר
סיני, אמר משה את דבריו בלשון הקודש, שהרי עשרת הדברות
נאמרו בלשון הקודש, אף כאן המשוח מלחמה מדבר בלשון
הקודש.
במשנה מבואר, שדווקא משוח המלחמה אומר את דברי החיוק
לעם, מביאה הגמרא את המקור לכך. הגו רבנן, 'ינש בהן וידבר
אל העם', מבררת הגמרא, יכול - שמא כל בהן שרצה יוכל לדבר
את דברי החיוק לעם, תלמוד לומר בהמשך הפרשה 'ודברו
השומרים' - שהשומרים מדברים לעם דברי חיוק נוספים מלבד
הכהן ומסמיכות הפסוקים יש ללמוד שמה השומרים במקומו
שמונו לתפקיד זה, אף בהן במקומו - שהתמנה לכך, ולא כל כהן
שירצה. שואלת הגמרא, ואימא בהן גדול, שהרי הוא ממונה
לכהונה גדולה. ומתרת, שהכהן צריך להיות דומיא דשומר, מה
שומר מהותו שיש שופט המקומו על גביו והוא מורה לו לרדות
את הצריך לכך, אף בהן צריך להיות שיש מקומו על גביו, והוא
הכהן גדול, אבל הכהן גדול אין ממונה מעליו. שואלת הגמרא. הרי
בהן גדול נמי, האימא מקל שהוא ממונה על גביו. ומתרת,

"והיה הוא כשער בנמן, ושם בעל פקידות - ממונה שלא יצאו
מהעיר אל הכשדים, ושמו יראיה בן שלמיה בן חנניה נביא
השקר, ויתפש את ירמיה הנביא לאמר אל הכשדים אתה נופל
להיות עמדם, ויאמר (לו) ירמיהו שקר אתה דובר, אינני נופל אל
(על) הכשדים וגו'. וכתוב 'ויתפש יראיה בירמיהו ויביאהו אל
השירים, ויקצפו השירים על ירמיהו, והכו אותו ונתנו אותו בית
האסור בית יהונתן הסופר, כי אותו עשו לבית הכלא', הרי שירמיהו
נפל בידי נכדו של חנניה נביא השקר, שהחניף לו.
ואמר רבי אלעזר, כל עדה שיש בה חנופה - שאינם מוכיחים זה את
זה, מאוסה בנדה, שנאמר 'כי עדת חנה גלמוד', וגלמוד' הוא
מלשון נדה, שכן בפרכי חם קורין לנדה 'גלמודה'. מבררת הגמרא,
מאי פירוש 'גלמודה', ומדוע נדה נקראת כן. ומבארת, שגלמודה'
היא מלשון גמולה דא מפעלה - מובדלת זו מבעלה. ואמר רבי
אלעזר, כל עדה שיש בה חנופה לסוף גולה, דובר זה נלמד בגזירה
שוה מהתיבה 'גלמוד', וכתוב 'האמרתי לבבכם מי ילד לי את
חנה גלמוד', וכתוב 'החם לגבי גלות' ואמרתי לבבכם מי ילד לי את
אלה, ואני שכולה וגלמודה גולה וסורה וגו'.
אמר רבי ירמיה בר אבא, ארבע ביות של רשעים אין מקבלות פני
שכינה, בת ליצים ובת חניפים, ובת שקרים ובת מספרי לשון הרע.
והמקור לכך שבת ליצים אינה מקבלת פני שכינה, דכתיב שהקדוש
ברוך הוא 'משך ידו מלחיות את לוציצים'. והמקור לבת חניפים
שאינה מקבלת פני שכינה, דכתיב 'כי לא לפני חנה יבוא'. והמקור
לבת שקרים שאינה מקבלת פני שכינה, דכתיב שאמר הקדוש ברוך
הוא 'דובר שקרים לא יבין לנגד עיני'. והמקור לבת מספרי לשון
הרע שאינה מקבלת פני שכינה, דכתיב 'כי לא אל חפץ רשע אתה,
לא יגורד רע' ופירוש הפסוק הוא, לא חפץ רשע אתה משום שצדיק
אתה ה', לכן לא יגור בקמנוך - עמך רע, ופרשה זו מדברת בבבלי
לשון הרע, כפי שכתוב בהמשך 'כי אין בפיהו נכונה' וכו'.

הדרן עלך אלו נאמרין

משוח מלחמה פרק שמיני

פרק זה, עוסק במהלכה של מלחמת ישראל עם הגויים, והמשנה
שלפנינו, עוסקת בדברי הכהן משוח המלחמה לעורכי המלחמה,
בעת צאתם מנבול הארץ. כמו שנאמר 'והיה קרובכם אל המלחמה
ונגש הכהן ודבר אל העם, ואמר אליהם שמע ישראל אתם קרבים
היום למלחמה על אויביכם אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו
ואל תערצו מפניהם, כי ה' אלהיכם תהולך עמכם להלחם לכם עם
אויביכם להושיע אתכם'. והמשנה תבאר את הפסוקים.
משנה. הכהן אשר נבחר לתפקיד משוח מלחמה, שעליו לצוות את
העם בעת יציאתם למלחמה, בשעה שמדבר את דברי החיוק אל
העם הלוחמים, בלשון הקודש היה מדרב, שנאמר, 'והיה
בקרובכם אל המלחמה' בצאתכם את גבול הארץ, 'ינש בהן' -
לומר את דבריו. ומבארת המשנה, 'הכהן' זה בהן משוח מלחמה
אשר נמשח במיוחד לתפקיד זה. ומה שנאמר בפסוק 'ודבר אל
העם', זה דווקא בלשון הקודש.
'ואמר אליהם שמע ישראל וגו' אתם קרבים היום למלחמה על
אויביכם' מבארת המשנה, על אויביכם' הגויים ולא על אחיכם
היהודים. שמלחמה זו אינה לא כמלחמת שבט יהודה על שבט
שמעון הסמוך לו בגבול, ולא כמלחמת שבט שמעון על שבט
בנימין הסמוך לו בגבול, שאם תפלו בדם של אחיכם, ירחמו
עליכם. ובמה שנאמר במלחמת פקח בן רמליהו מלך ישראל עם
אחז מלך יהודה, 'ויקומו האנשים מבני אפרים אשר נקבו בשמות
קודם לכן, ויחיוקו בשכינה ששבו במלחמתם עימהם, לדאוג

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף מב עמוד א

תוספות

רש"י

ויהי הוא בשער בנימין. לאחר כמה ימים היה ירמיה יוצא מירושלים ללכת ארץ בנימין לחלק נחלה שנפלה לו, ותפסו יריאה ויאמר לו אל תפחדים אתה נפול גמולה. בדולה. כמו ויגמול ויחלש לו: כמשך ידו. הקשה מהיות את לוצצים: לא יגורף רע. לא יגור עמך רע, וגבי מספרי לשון הרע כתיב, דכתיב בהוא פרשתא כי אין בפיהו נבונה וגו'.

הדרן עלך אלו נאמרין

1 ויהי הוא בשער בנימין ושם בעל פקדת ושמו ירמיה
2 בן שלמיה בן חנניה ויתפש את ירמיה הנביא לאמר
3 אל תפחדים אתה נפל. ויאמר ירמיה שקר אינני נפל
4 אל תפחדים, וכתוב: ויתפש ירמיה ויבאחו אל
5 השורים. ואמר ר' אלעזר: כל עדה שיש בה חנופה
6 מאוסה בנדה, שנאמר: כי עדר חנה גלמוד, שכן
7 בכרבי הם קורין לנדה "גלמודה". מאי "גלמודה"?
8 גמולה מבעלה. ואמר ר' אלעזר: כל עדה שיש בה
9 חנופה לסוף גולה, כתיב הכא "כי עדר חנה גלמוד",
10 וכתוב התם "ואמרת בלבבך מי ילד לי את אלה ואני
11 שכולה וגלמודה גלה וסודה". אמר ר' ירמיה בר אבא:
12 ארבע ביותות אין מקבלות פני שכינה: פת ליצים, וכת
13 חניפים, וכת שקרים וכת מספרי לשון הרע. פת ליצים,
14 דכתיב: "משך ידו את ליצים". פת חניפים, דכתיב:
15 "כי לא לפניו חנה יבוא". פת שקרים, דכתיב: "דבר
16 שקרים לא יכון לגנר עיני". פת מספרי לשון הרע,
17 דכתיב: "כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורף רע" צדיק
18 אתה ה' לא יגור במגורד, רע:
19

הדרן עלך אלו נאמרין

משוח מלחמה, בשעה שמדבר אל העם, בלשון
הקודש היה מדבר, שנאמר: ויהיה

21 בקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן. זה כהן משוח מלחמה וידבר אל העם בלשון הקודש.
22 ואמר אליהם שמע ישראל וגו' על אויביכם ולא על אחיכם, לא יהודה על שמעון ולא שמעון
23 על בנימין. שאם תפלו בידם ורחמו עליכם, כמה שנאמר ויקמו האנשים אשר נקבו בשמות
24 ויחזיקו בשביה וכל מערמייהם הלבישו מן השלל וילבשו וינעלו ויאכלום וישקום ויסכום
25 וינהלום בחמרים לכל פושל וביאום ורחו עיר התמרים אצל אחיהם וישבו שמרון וגו'. על אויביכם אתם הולכים, שאם תפלו בידם
26 אין מרחמין עליכם. אל ירד לבבכם אל תיראו ואל תחפזו, אל ירד לבבכם מפני צהלת סוסים וצחצוח חרבות, אל תיראו מפני
27 הגפת תריסין ושפעת הקלגסין, אל תחפזו מקול קרנות, אל תערצו מפני קול צווחות, כי ה' אליהם החלץ עמכם הם באין
28 בגנצונו של בשר ודם, ואתם באים בגנצונו של מקום. פלשתים באו בגנצונו של גלית, מה היה סופו? לסוף נפל בחרב ונפלו עמו.
29 בני עמון באו בגנצונו של שובד, מה היה סופו? לסוף נפל בחרב ונפלו עמו. ואתם, אי אתם כן, כי ה' אליהם החלץ עמכם להלחם
30 לכם זה מחנה הארון. גמ' מאי קאמר? הכי קאמר: שנאמר "ודבר", ולהלן אומר: "משה ידבר והאלהים יענו בקול" מה להלן בלשון
31 הקודש, אף כאן בלשון הקודש. תנו רבנן: ונגש הכהן וידבר אל העם יכול כל כהן שירצה? תלמוד לומר "ודברו השמרים", מה
32 שומרים בממונה, אף כהן בממונה. ואימא כהן גדול? דומיא דשומר, מה שומר שיש ממונה על גביו, אף כהן שיש ממונה על גביו.
33 כהן גדול נמי, האימא מלך על גביו? בעבודתו קאמר. ואימא סגן? סגן לאו ממונה הוא, דתינא אמר ר' חנינא סגן הכהנים: למה סגן
34 ממונה? שאם אירע בו פסול בכהן גדול נכנס ומשמש תחתיו: ואמר אלהם שמע ישראל: מאי שנא "שמע ישראל"? אמר ר' יוחנן
35 משום ר' שמעון בן יוחי, אמר להן הקדוש ברוך הוא לישראל: אפילו לא קיימתם אלא קריאת שמע שהרית וערבית, אי אתם נוקרין
36 בידם: אל ירד לבבכם אל תיראו כו'. תנו רבנן: פעמיים מדבר עמם, אחת בספר ואחת במלחמה. בספר, מה הוא אומר?

שמעון

גם בשעת הלימוד צריך להיות תורה וגמילות חסדים - ללמוד על מנת לשמור ולקיים.

משיחת שבת פרשת בחוקות, ה'תשכ"ה

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מב עמוד ב

רש"י

תוספות

מאה פפי וחד נאנאי. בירושלמי בפרק החולץ אגמרא חייבין אשם תלוי את ש"מ
 [והאשה] מתעברת וחתרת ומתעברת את ש"מ שאין האשה מתעברת משני בני
 אדם כאחת ופליגי על רבנן דאגדתא דרבנן דאגדתא אומרים ויצא איש הבינים ממערכות
 פלשתים ממאה ערלות פלשתים שהעירו בה מאה ערלות פלשתים אמר רבי מתניא ולא
 פליגי עד שלא נסדורה חזרע האשה מתעברת
 משני בני אדם כאחת משנסרה חזרע אין האשה
 מתעברת משני בני אדם כאחת זה משמע שכולן
 מאה היו אבותיו שהרי מכולן נתעברה אמו ולא
 כפי' רש"י שפירש וחד נאנאי שאמד מן אביו
 ופי' הערוך נאנאי ככל שבאו עליה מאה אנשים
 וכל אחד וכן מפורש בירקא רבה ובאגדה
 דשמואל אמר ר' יצחק אותה הלילה שפירשה
 ערפה מחמתה נתעברו בה גייס של מאה בני
 אדם הדא דכתיב והוא מדבר עמם הדנה איש
 הבינים וגו' ממערכות פלשתים ממערות כתיב
 ממאה ערלות פלשתים רבי תנחומא אמר אף
 כלב אחד שנאמר ויאמר הפלשתי אל דוד הכלב
 אנכי וגו' ותו הוה ותיצב ארבעים יום אמר רבי
 ברכיה בר יצחק בשכר ארבעים פסיעות שהלכה
 ערפה עם חמותה נתלה לבנה ארבעים יום:
 מפני שהשם וכל בניו מונחים בארון. תוספתא
 (פ"ז ע"ש) כי ה' אלהיהם החולץ עמכם זה השם
 הנתון בארון שנאמר וישלח אותם משה וגו'
 למלך שהיה פתח משוח מלחמה וכלי הקודש זה
 הארון ויש אומרים אלו בניו כהונה שגא' ובגדי
 הקודש אשר לאחרין ורבי יודנה בן לקיש אמר
 ב' ארונות היו עמם זה שיוצא עמקן למלחמה
 היו בו שברי לוחות שנאמר ויסעו מזה ה' וגו' זה
 שהיה עמקן היה בו ס"ת שנאמר ויעפילו לעלות
 וגו' ובירושלמי אמר' ארון אחד היה:

מאלו התום' לא מצאתי יותר

שמעו דברי מערכי המלחמה, וחזרו. במלחמה, מה
 הוא אומר "אל ידך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו
 ואל תעצזו", כנגד ארבעה דברים שאומות העולם
 עושין: מגיפין, ומריעין, צוחין, ורומסין: פלשתים באו
 בנצחונם של גלית כו', גלית, אמר ר' יוחנן: שעמד
 בגלית פנים לפני הקדוש ברוך הוא, שנאמר: "ברו
 לכם איש ויורד אלי", ואין "איש" אלא הקדוש ברוך
 הוא, שנאמר: "ה' איש מלחמה". אמר הקדוש ברוך
 הוא: הריני מפיל על יד בן איש, שנאמר: "ידוד בן
 איש אפרתי הנה". אמר ר' יוחנן משום ר' מאיר:
 בשלשה מקומות לכדו פיו לאותו רשע, אחד "ברו
 לכם איש ויורד אלי", ואידך "אם יוכל להלחם אתי
 והכני". ואידך, דקאמר ליה לידוד: "הכלב אנכי כי
 אתה בא אלי במקלות". ידוד גמי אמר ליה "אתה בא
 אלי בחרב ובחנית ובכידון"? הדר אמר ליה "ואנכי
 בא אליך בשם ה' צבאות אלהי מערכות ישראל אשר
 חרפת". ויגש הפלשתי השכם והערב" אמר ר' יוחנן:
 כדי לבטלן מקריאת שמע שחרית וערבית. ויתיצב
 ארבעים יום" אמר ר' יוחנן: כנגד ארבעים יום שנתנה
 בהן תורה. ויצא איש הבינים ממערכות פלשתים". מאי
 "בינים"? אמר רב: שמכונה מכל מום. ושמואל אמר:
 בינוני שבאחיו. דבי ר' שילא אמר שהוא עשוי כבנון.

ר' יוחנן אמר: בר מאה פפי וחדא נאנאי. "גלית שמו מנת" תני רב יוסף: שהכל דשין את
 אמו בנת. כתיב "מערכות", וקרינו "מערכות". תני רב יוסף: שהכל הערו באמו. כתיב "הרפה"
 וכתיב "ערפה", רב ושמואל, חד אמר: "הרפה" שמה, ולמה נקרא שמה "ערפה" שהכל
 עורפין אותה מאחריה. וחד אמר: "ערפה" שמה, ולמה נקרא שמה "הרפה" שהכל דשין
 אותה כהרפות, וכן הוא אומר: "ותקח האשה ותפרש המסך על פני הבאר ותשטח עליו
 הרפות". ואי בעית אימא מהבא, "אם תכתוש את האויל במכתש בתוך הרפות בעלי". את
 ארבעת אלה ילדו להרפה בנת ויפלו ביד דוד וכיד עבדיו" מאי ניהו? אמר רב חסדא:
 סף ומודן גלית וישבי בנוב. ויפלו ביד דוד וכיד עבדיו, דכתיב: "ותשק ערפה לחמותה
 ורות דבקה בה" אמר ר' יצחק, אמר הקדוש ברוך הוא: יבואו בני הנשוקה, ויפלו ביד בני
 הדבוקה. דרש רבא: בשכר ארבע דמעות שהורידה ערפה על חמותה, וכתה ויצאו ממנה
 ארבעה גבורים, שנאמר: "ותשנה קולו ותבכינה עוד". כתיב "חץ חניתו" וקרינו "עץ חניתו",
 אמר ר' אלעזר: עדיין לא הגיענו לחצי שבחו של אותו רשע, מכאן שאסור לספר בשבחן של
 רשעים. ולא לפתח ביה כלל? לאודועי שבחיה דידוד "בני עמון באו בנצחונם של שובד כו":
 כתיב "שובד" וכתיב "שופד", רב ושמואל, חד אמר: "שופד" שמו, ולמה נקרא שמו "שובד"
 שעשוי ששובד, וחד אמר: "שובד" שמו, ולמה נקרא שמו "שופד" שכל הרואה אותו, נשפד
 לפניו בקיתו. "אשפתו כקבר פתוח כלם גבורים" רב ושמואל, ואמרי לה ר' אמי ור' אסי, חד
 אמר: בשעה שזורקין חץ, עושין אשפות אשפות של חללים, ושמה תאמר שאומנין בקרב, תלמוד לומר: "כלם גבורים". וחד
 אמר: בשעה שעושין צורכיהן עושין אשפות אשפות של זבל, ושמה תאמר מפני שחולי מעיים הם, תלמוד לומר: "כלם גבורים".
 אמר רב כריי: שמע מיה, האי מאן דנפיש ויכליה, חולי מעיים הוא. למא נפקא מיה? ליטרח בנפשיה. ויאנה בלב איש וישחנה" ר'
 אמי ור' אסי, חד אמר: ישחנה מידעתו, וחד אמר: ישחנה, לאחרים: "ואתם אי אתם בן כו", וכל כך למה? מפני שהשם וכל בינוני
 מונח

שמעו דברי מערכי מלחמה. מי ראוי לחזור ומי ראוי לילך, וחזרו הראייתם לחזור, כגון
 כנה בית ונטע כרם וארש אשה וקרא ורד הכלב. ואע"ג דכתיב בהן ודברו השקטים,
 לקמן אמרינן דבהן קאמר להו, אלא שהשקטים משמיעין דבריו לעם: אל ידך לבבכם,
 אל תיראו ואל תחפזו ואל תעצזו. ארבעה אזהרות כנגד ארבעה דברים שהעובר
 בוכבים היו עושין לאדם: מגיפין בחרסין
 ומריעין בקרנות וצוחין בקולם ורומסין בצחלת
 סוסייה ודחוקתם, אבל צחצוח קרבות ושפעת
 קלגסיהם הו' עקר המלחמה ואין לאדם: בגלוי
 פנים. בחצפה. כרי. בחרה. לכדו פיו. אמר פיו
 את בשלוחו: ויורד אלי. משמע עלי, שהוא יגבר,
 דהנה ליה למימר וילחם אתי: ואידך והכני.
 ואע"ג דהדר אמר ואם אני אוכל לו שבחיה,
 מכל מקום פתיתו פיו לרעהו ונתן: דוד הדר
 קאמר ליה ואני בא. ואין זו פתיתו פה לרעה,
 דאמר ליה אתה בא למשול בי על ידי דבר
 שאין בו ממש. ואני בא למשול בך בשם
 שהצחנות שלו: כנגד ארבעים יום. שאחרי
 תורה להתקבל נתן לו כח להתיצב: מכל מום.
 מתקן ומנקח מכל מום של בערה: שבחיהו.
 ארבעה (אחיהם) היו לו בדרלקמן: בר מאה פפי
 וחד נאנאי. בן התעברת, שבאו הרבה אנשים
 על אמו בלילה אחת ונתעברה מן אחד, נמצא
 האחד אביו וכלן ממאפים: נאנאי. וזה אב בלשון
 פרסי: פפי. פרסטר, ולשון איש הבינים
 שיקצא מבין אנשים הרבה: כתיב מערכות
 ממערות פלשתים: כתיב ערפה. שם האחת
 ערפה (זה ה'), וכתיב הרפה אשר בילדי הרפה,
 והיא ערפה בדאמר' לקמן שנגזר עליה שפלו
 בניה בחרב ביד בני רות שדיקה בשבינה
 עורפין אותה. הפקידה עצמה בבניה פנים
 כנגד ערף: כהרפות. חסין בתושיין: סף וידון
 ונלית וישפי. כלם בספר שמואל ו' כ"א: בני
 הנשוקה. שנשקה לחמותה להפך מעשה. שלא
 נתקרה: והבכינה עוד. פעם שניה. דלעיל מניה
 כתיב ותשאנה קולו ותבכינה: ארבע דמעות
 שתי בכיות משתי עצמים: חץ, לשון חצי. הדורעך
 הכתוב שלא ספר בחצי גבורתו: לאודועי
 שכתב דידו, שנלחם עם גבור הרבה: כתיב
 שופד. בספר שמואל ו' י' וכתיב שופד בדברי
 הימים ו' יט: אשפתו כקבר פתוח. בחילות של
 נבוכדנצר כתיב, ואידך דנקט פלוגתא דרב
 ושמואל בדרשות דקראי נקט לה: פפי
 שאומנים. אבל אינם גבורים: של זבל. מחמת
 שאוכלין הרבה בגבורה: שפע מנה. מדאמר
 שמה תאמר חולי מעיים הם: ליטרח בנפשיה.
 לבקש לו רפואות טרם יכבד חליו עליה: דאנה
 כלב איש ישחנה. ישחנה מידעתו. ישחנה
 לאחרים: וכל כך למה. אמר לקם. ומה היא
 הנשקה הוה שחביתו בן ה' אלהיהם עמכם, ומה היא
 ולא אמר כי ה' אלהיהם עמכם, ומה היא
 הליקה זו דמשמע חולץ ממש: שהשם וכל
 בניו עורפין באין. ויוצא עמכם במלחמה:
 שפטפט

ביאורים למסכת סוטה דף מב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בפסוק נאמר 'וְגִלִּיתָ שְׁמוֹ מִנֶּת', תני רב יוסף, ממה שלא נאמר
 'גִּלִּיתָ הַגִּיתָ' אלא 'מִנֶּת', בא לרמוז שְׁהֶבֱל דָּשִׁין בביאתם אֶת אָמו
 כְּנֶת - כדשת הענינים בגת. כְּתִיב על גלית, שהיה מְעַשְׂרוֹת
 פלישתים, וְקָרִינָן - והקרי של תיבה זו היא מְעַשְׂרוֹת פלישתים,
 ומבאר הגמרא תני רב יוסף שנטק הפסוק תיבת 'מַעֲרוֹת' כדי
 לרמוז, שְׁהֶבֱל הָעָרוֹ כְּאָמוֹ - באו על אמו קודם שנולד.
 כמו כן, בכתבת שמה של אמו של גלית, מצינו חילוקים, שבמקום
 אחד כְּתִיב ששמה היה 'הָרַפָּה', וּבְכָתִיב במקום אחר, ששמה היה
 'עֲרֵפָה'. ובביאור דבר זה, נחלקו רב ושמואל, חד אָמַר 'הָרַפָּה'
 שְׁמָה האמיתי, וְלָמָּה נִקְרָא במגילת רות שְׁמָה 'עֲרֵפָה' לרמוז שְׁהֶבֱל
 עוֹרְפִין אוֹתָהּ מֵאֲחֵרֶיהָ - שהפקירה את עצמה לזנות בדרך הבחנה,
 פנים כנגד עורף. וְחַד אָמַר, 'עֲרֵפָה' שְׁמָה האמיתי, וְלָמָּה נִקְרָא
 שְׁמָה בנביא שמואל 'הָרַפָּה' לרמוז שהפקירה עצמה לזנות, כך
 שְׁהֶבֱל דָּשִׁין אוֹתָהּ בביאתו כְּהַרְפִּיפוֹת - חֲסִים כתושים, שנכתשו על
 ידי דשה מרובה.
 ומביאה הגמרא ראיא לכך שחֲסִים כתושים מכונים 'הַרְפִּיפוֹת', וְכֵן
 הוּא אוֹמַר על האשה אשר הסתירה את יוהנתן ואחיעזר, 'וְתִקַּח
 הָאִשָּׁה וְתַפְרוֹשׁ אֶת הַמָּסָךְ - הוֹלֵךְ עַל פְּנֵי הַבָּאָר שבו הסתתרו
 וְתַשְׁמַח עָלָיו על המסך שפרשה הַרְפִּיפוֹת' - חֲסִים כתושים, שדרך
 לשוטחם כדי לייבשם, ומכאן ש'הַרְפִּיפוֹת' הן חֲסִים כתושים, כי אותם
 רגילים לפרוש לייבוש. וְאִי בְּעִית אֵימָא מִהֲכָא, שנאמר במשלי,
 שאף 'אִם תִּכְתָּשׁ - תִּטָּחַן עַד דַּק אֶת הָאֵיל' - השוטה בִּמְכַתֵּשׁ
 כדי להסיר את שטותו ממנו, ותכתוש אותו בְּתוֹךְ - יחד עם הַרְפִּיפוֹת
 החֲסִים הכתושים בְּעָלִי" - במכתש, לא יסור מאיוולתו. ומכאן,
 ש'הַרְפִּיפוֹת' הן חֲסִים כתושים, שאת אלו דרך לכתוש במכתש.
 הגמרא מבאר את הנאמר בנביא על מפלת בני ערפה ביד דוד
 ועבדיו. 'וְאֵת אֲרֵבֶּת הַגִּבּוֹרִים הָאֵלֶּה יוֹלְדוּ - נולדו לְהַרְפָּה אם
 גלית כְּנֶת וְיִפְּלוּ בִיד דָּוִד וְכִיד עֲבָדָיו' מבאר הגמרא מֵאִי נִינְהוּ
 אלה שנולדו לה, אָמַר רב חסדא, ששמותיהם הם סָה, וְמָדוֹן,
 גִּלִּית, וְשִׁשִּׁי כְּנֶת, הַנּוֹכְרִים באותו פרק. נאמר בפסוק לדלעל, 'וְיִפְּלוּ
 בִיד דָּוִד וְכִיד עֲבָדָיו', מבאר הגמרא, הסיבה שנפלו ביד דוד היא
 דְּכָתִיב 'וְתַשְׁק עֲרֵפָה לְחַמוֹתָהּ, ולא דבקה בה, וְיִת דְּבָקָה בַּח',
 אָמַר רבי יצחק, אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, יְבוֹאֵר בְּנֵי הַנְּשׁוּקָה -
 שהיא ערפה וְיִפְּלוּ בִיד בְּנֵי רות הַדְּבֻקָה בנעמי. דָּרַשׁ רַבָּא על בני
 ערפה הגיבורים, שֶׁשֶׁבֶכַר אֲרַבְעָה דְּמַעוֹת שְׁחֹרִידָה עֲרֵפָה עַל
 חֲמוֹתָה בעת שנפרדו, וְכָתִיב ערפה וְיִצְאֵה מִמֶּנָּה אֲרַבְעָה גִבּוֹרִים
 אשר נולדו בישראל. ודבר זה נלמד ממה שְׁנִינְהוּ בעת הפרידה
 מנעמי 'וְתַשְׁאֵנָה קוֹלָן וְתִכְבְּנָה עוֹד' הרי שבכו פעם שניה, נוסף על
 מה שהוזכר כבר באותו פרק שבכו קודם. ושתי בכיות משתי עינים,
 הן ארבע דמעות, ובזכות זה זכתה לארבעה בנים גיבורים.
 כְּתִיב על חניתו של גלית את הלשון 'חֵץ חֲנִיתו' שהוא לשון מחצה,
 וְקָרִינָן - ואילו הקרי הוא 'עֵץ חֲנִיתו' שזה הוא לשון עץ, שממנו
 עשויה ידית החנית. מבאר הגמרא, אָמַר רבי אלעזר, שהלשון
 'חֲצִי' בא לרמוז, שְׁעָרֵי הַתִּיאוֹר של גבורת גלית לא הִינְעִנוּ - אינו
 ממצה לְחֲצִי שְׁכָחָה - אפילו את חצי שבח גבורתו שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע.
 וּמִכָּאֵן - ממה שהנביא לא פירש אפילו את מחצית גדולתו אנו
 למדים, שְׁאִסּוּר לִסְפֵּר שֶׁכֶּחֶן שֶׁל רָשָׁעִים ולפיכך תיאר רק את
 מקצת גדולתו. שואלת הגמרא, אם כן, לֹא לִפְתָּח בֵּית כָּל - מדוע
 תיאר הנביא את מקצת שבוו הרי יש איסור בדבר. מתרצת הגמרא,
 שמטרת המקרא הייתה לְאִדּוּעִי שְׁכָחִיה דְּדָוִד שלחם עם גלית
 ונצחו, למרות גבורתו העצומה.
 שנינו במשנה, וכך מצינו בְּפִי עֲמֹן אשר בָּאוּ וּבִטְחוּ בַּנְּצִחוֹנוֹ שֶׁל
 שׁוּבָה כו'. מבאר הגמרא את שמו וגבורתו של שובך, והשנינים
 שמצינו בכתובתו. כְּתִיב בספר שמואל ששמו היה 'שׁוּבָה', וְכָתִיב
 בדברי הימים ששמו 'שׁוּבָה', ובביאור דבר זה נחלקו רב ושמואל,

שְׁמֵעוּ דְּבָרִי מְעַרְבֵי הַמְּלָחָמָה - את כללי המלחמה, מי ראוי
 להישר במלחמה, ומי עליו לחזור. וְחִזְרוּ לביתם כל הראויים
 לחזור, שהם הבונה בתי והנוטע כרם והנושא אשה והירא ורחב הלבב.
 ממשכה הברייא לבאר את חלקם השני של דברי הכהן, בַּמְּלָחָמָה
 - בתחילתה של המלחמה, מָה הוּא אוֹמַר אֶל יָדָה לְבַבְכֶּם - אל
 ישבר לבבכם מפחד המלחמה, 'אֶל תִּירָאוּ' במחשבתכם ובליבכם
 מאימת המלחמה, 'וְאֶל תַּחֲשׂוּ' - אל תמהרו להימלט, 'וְאֶל תַּעֲרֹצוּ'
 - אל תישברו את מהלך המלחמה. ומבאר הברייא, שהכהן
 מזהירם בארבע אזהרות אלו, כִּנְגֵד אֲרֵבֶּת הַדְּבָרִים - פעולות
 מיוחדות שְׁעוֹבְדֵי בּוֹכְבִים הנלחמים בכך עוֹשִׂין על מנת להטיל
 מורכ בלבבכם. ואלו הדברים, מִגִּיפִין - מקישים בתריסים, וְמִרְעִין
 - תוקעים בקרנות וצוֹחִין בקולם על מנת להפחיד, וְרוֹמְסִין בצחלת
 סוסיהם ובדחרתם להשמיע קול גדול.
 שנינו במשנה, פְּלִשְׁתִּים בָּאוּ בַּנְּצִחוֹנוֹ שֶׁל גִּלִּית כו'. מבאר
 הגמרא מדוע נקרא גִּלִּית, אָמַר רבי יוחנן, מפני שְׁעָמַד בְּגִילוֹ פָּנִים
 - בעזות פנים לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וכביכול לחם בו. שְׁנֵאמַר
 שאמר גלית לישראל 'כִּדוֹ - בחרו לָכֶם אִישׁ וְיִרֵד אֵלַי להילחם בי.
 ומבאר הגמרא, וְאִין 'אִישׁ' אֵלָּה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁנֵאמַר
 בשירת דים, 'ח' אִישׁ מִלְחָמָה'. וכתשובה לדבריו אָמַר הַקְדוֹשׁ
 בְּרוּךְ הוּא על גלית, הִרִינִי מִפִּילוֹ וְהוֹרֵג עַל יַד בֶּן אִישׁ - דוד
 שהיה נער ולא הגיע לכלל איש, שְׁנֵאמַר 'וְדָוִד בֶּן אִישׁ אֶפְרַתִּי הוּא'
 - מיושבי בית לחם אשר בארץ אפרת.
 אָמַר רבי יוחנן מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר, בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת - שלוש
 פעמים לְבָדוֹ פִּי לְאוֹתוֹ רָשָׁע - רמז גלית בדבריו את מפלתו
 העתידית. אָחֵר, במה שאמר לישראל 'כִּדוֹ לָכֶם אִישׁ וְיִרֵד אֵלַי'
 וממה שאמר לשון 'וְיִרֵד אֵלַי' ולא אמר וילחם אתי, משמע שיגבר
 עלי. וְאִידֵךְ - פעם שניה, במה שאמר לישראל, על אותו איש אשר
 תבררו 'אִם יוֹכַל לְהִלָּחֵם אִתִּי וְהִכְנִי וְגו'', הרי שתחילה נקט את
 האפשרות שינצח. וְאִידֵךְ, דְּקָאָמַר לִיה גלית לְדָוִד בשעה שבא
 להילחם עימו, 'הַכֵּלֵב אֲנִי בעיניך כִּי אֶתָּה בָּא אֵלַי בַּמְּקִלּוֹת'
 אשר בהם מכים את הכלבים, וממה שאמר הלשון 'בָּא אֵלַי', משמע,
 שינצח על ידי דוד. שואלת הגמרא, הרי דָּוִד נָמִי אָמַר לִיה גלית
 'אֶתָּה בָּא אֵלַי' כְּהִרָב וְכִהְנִית וְכִידִדוֹן, הרי שגם דוד נקט את
 הלשון 'בָּא אֵלַי', ואם כן אין זה לשון כישלון, שהרי דוד ניצח.
 מתרצת הגמרא, דוד הָרַד אָמַר לִיה - הוֹסִיף ופירש את דבריו במה
 שאמר 'וְאֲנִי בָּא אֵלֶיךָ בְּשֵׁם ח' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי (יִשְׂרָאֵל) מְעַרְבוֹת
 יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר תָּבִיא' ובכוח זה אמצח. ולפיכך דוד סמך את דבריו
 על כוחו של ה', ואין בדבריו הבעת חולשה.
 נאמר בגלית 'וְיָגֵשׁ הַפְּלִשְׁתִּי אל מחנה ישראל הַשָּׂבָה וְהַעֲרֵב',
 מבאר הגמרא, אָמַר רבי יוחנן, מהו 'הַשָּׂבָה והערב' - שמטרתו של
 גלית היתה כְּדִי לְבַמְלֵן לישראל מְקַרְיָא שְׁמַע שְׁחִירִית וְעַרְבִית
 שבזכותה הם ניצולים מאויביהם. עוד נאמר בגלית, 'וְיִתְצַב
 אֲרַבְעִים יוֹם' לחרף ולגדף ולבטלם ממצות, אָמַר רבי יוחנן,
 שהטעם שהיתה לו אפשרות לעשות כן למשך זמן זה, היא כִּנְגֵד
 אֲרַבְעִים יוֹם שְׁנִתְנָה בְּהֵן תוֹרָה שהתאחרה נתינת התורה מעשרת
 הדברות, לפיכך היה לו כח להתיצב ארבעים יום.
 נאמר על גלית 'וְיִצָּא אִישׁ הַבְּנִינִים מִמְּחֻנוֹת פְּלִשְׁתִּים וְגו'', מבאר
 הגמרא, מֵאִי בְּנִינִים - מדוע כונה כך. אָמַר רב, מפני שְׁמִכְבוֹתָה -
 מנוקה מִכָּל מוֹם, שהיה גופו נקי ממום של כיעור. וְשְׁמוּאֵל אָמַר,
 מפני שהיה בְּיָנוּי - אמצעי שְׁבָאָהּ - בין ארבעת אחיו. רַבִּי רַבִּי
 שִׁלָּא אָמַר, מפני שְׁהוּא עָשׂוּי בחזק רב כְּבִנְיָן. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר,
 מפני שבאו על אמו מאה פלישתים בבית אחת, ולפיכך היה בָּר - בן
 מֵאִה פַּי - מנאפים, וְחָרָא נֶאֱמָר - ורק אחד היה אביו האמיתי,
 רַאִישׁ הַבְּנִינִים' פירושו, שיצא אחד הרבה אנשים.

ישעיה פרק סב ייב

י עֲבְרוּ עֲבְרוּ בְּשַׁעְרֵימָּה פִּנּוּ הַדֶּרֶךְ הָעָם סָלוּ סָלוּ הַמַּסְלָה סָקְלוּ מֵאֲבָן הָרִימוּ נֶסֶם עַל־הָעַמִּים: יא הִנֵּה יְהוָה הַשְׁמִיעַ אֶל־קִצְצָה הָאָרֶץ אִמְרוּ לְבַת־צִיּוֹן הִנֵּה יִשְׁעָךְ בָּא הִנֵּה שְׁכָרוֹ אִתּוֹ וּפְעֻלָּתוֹ לִפְנֵינוּ: יב וְקִרְאוּ לָהֶם עַם־תִּקְדֹּשׁ גָּאוֹלִי יְהוָה וְלֹךְ יִקְרָא דְרוּשָׁה עִיר לֹא נִעֲזָבָה: (ס)

ישעיה פרק סג א"ב

א מִי־זֶה | בָּא מֵאֲדוֹם חֲמוּץ בְּגָדִים מִבְּצָרָה זֶה הַדּוֹר בְּלִבוֹשׁוֹ צֹעָה בְּרֶכַּח בָּחוּ אֲנִי מְדַבֵּר בַּצְדָּקָה רַב לְהוֹשִׁיעַ: ב מְדוּעַ אָדָם לְלִבּוֹשֵׁךְ וּבְגָדֶיךָ בְּדֶרֶךְ בְּגָת:

רש"י

אמרו רבותינו שתי טעויות עתיד שר של שער לטעות כסבור הוא שבצרה היא בצר במדבר שהיתה עיר מקלט, וטועה משום שאין קולטת אלא שוגג והוא הרג את ישראל מזיד, ועוד יש מדרש אגדה על שהספיקה בצרה מלך לשעיר במות מלכה הראשון וימלך תחתיו יובב בן זרח מבצרה ובצרה ממזאב היא כענין שנא' על קריות ועל בצרה: זה. (שהיה) הדור בלבשו וצעה ונאזר ברוב כחו והקב"ה משיבו אני הוא שעלתה לפני לדבר בצדקת האבות ובצדקת דורו של צרה וצדקתי גם היא עמהם ונגליתי להיות רב להושיע והם אומרים מדוע אדום ללבושך מדוע בגדיך אדומים:

(י) עברו עברו בשערים. אמר נביא עברו ותובו בתרעיא אפנו לבא דעמא לאורה תקנא: סלו סלו המסלה. כבשו הדרך בטי"ץ לוקמ"ץ בלע"ז סולו לשון מסלה הוא: סקלו מאבן. סקלו המסילה והשליכו אבני מכשול לצדדין, סקלו אישפיריא"ץ בלע"ז. מאבן. מהיות שם אבן וכנגד יצר הרע הוא אומר, ויש עוד לפותרו על תיקון הדרכים לקבוץ הגליות: הרימו נס. כלונס פורקא בלע"ז אות הוא שיקבצו אלי ויביאו לי את הגולים אצלם: (יא) הנה שכרו. שמוכן לתת לעבדיו מוכן אתו: ופעולתו. שכן הפעולה שפעלו עמו לפניו הוא מוכן לתת:

(א) מי זה בא מאדום. נתנבא הנביא על שער ובצרה,

מצודת ציון

(י) פנו. מל' הפנה והסרה: סלו. ענין הרמה והגבהה ודוגמתו סלו לרוכב בערבות (תהלים סח): המסילה. ענין שביל ודרך: סקלו. הסירו האבנים וכן ויעזקו ויסקלהו (לעיל ה): מאבן. מהיות בה אבן וכן וימאסך ממלך (ש"א טו) ור"ל מהיות מלך: נס. כלונס ארוך ובראשו וילון:

(א) חמוץ. ענין צביעה ואין לו דומה ויתכן שהוא הפוך מן תמחץ רגליך בדם (תהלים סח) שהרגל הצבוע בדם נראה כפצוע: מבצרה. מלשון מבצר: הדור. ענין פאר ויופי. צועה. ענין הטרוד והטלטול כמו צועה זונה (ירמיה ב): (ב) ללבושך. על לבושך: כדורך. מלשון דריכה ורמיסה: בגת. כן שם הכלי שדורכים שם הענבים להוציא היין וכן גת דרך ה' (איכה א):

מצודת דוד

(י) עברו עברו. הוא מאמר הנביא אל האומות עברו בשערי העיר ללכת השדה ופנו ממכשול את הדרך אשר ילכו בו ישראל לשוב לארצם: סלו סלו המסילה. הרימו והגביהו את המסילה להשוות הגומות להיות נוח ללכת: סקלו מאבן. השליכו משם האבנים מהיות נשאר שם אבן מכשול: הרימו נס. הגביהו למעלה נס לרמז את האומות להביא את ישראל לארצם: (יא) השמיע. שבא זמן הגאולה: ישעך בא. ר"ל בא תשועתך: שכרו. גמול השכר שעליו לשלם לישראל הנה מוכן אתו: ופעולתו. שכן הפעולה שעליו לפרוע הוא לפניו ומוכן לתת והוא כפול במ"ש: (יב) להם. לבני ציון: גאולי ה'. הגאולים של ה': ולך. על ציון יאמר: דרושה. ה' דורש בשלומה ולא נעזבה ממנו:

(א) מי זה בא מאדום. הנביא התנבא שעתיד הקב"ה לעשות נקמה באדום והשר של מעלה מאדום יהרג תחלה והנביא מדבר כלשון הנוהג בבני אדם לבושי בגדים אשר בהרגם את מי נתו הדם על בגדיהם ולזה אמר כאילו ישאלו מי הוא זה הבא מאדום מוצבע בגדים בדם מעיר הבצורה היא כך גדול וכו': זה הדור בלבשו. הלא זה היה הדור בלבשו המפואר ומה זה נתלכלכו בדם: צעה ברב כחו. הלא ברוב כחו מניע ומטלטל את כל הרועה ממקום למקום ואין מי עומד נגדו ומה זה הדם על לבושו: אני מדבר בצדקה. כאילו המקום משיב לומר אני הוא זה המדבר והמבטיח לעשות צדקה לישראל ואני הוא המרבה להושיע כאשר הבטחת: (ב) מדוע אדום ללבושך. כאילו ישאלו גם אותו מדוע כתמים אדומים על לבושך ובגדיך המה כבגדי הדורך בגת להוציא היין מן הענבים שיש על בגדיו כתמים אדומים מהתזת היין:

שיר השירים פרק א-ג

א שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לְשִׁלְמָה: ב יִשְׁקֵנִי מִנְשִׁיקוֹת פִּיהוּ פִּיטוּבִים דְּדֹדִי מִיָּיִן: ג לְרִיחַ שְׁמֹנֶיךָ טוֹבִים
שְׁמֵן תּוֹרֶךְ שְׁמֶךָ עַל-פֶּן עֲלָמוֹת אֲהַבְּךָ:

רש"י

היין (ישעיה כד) בשיר לא ישתו יין (שם) והיה כנור ונבל וחליל ותוף ויין משתיהם זהו ביאור משמעו, ונאמר דוגמא שלו על שם שנתן להם תורתו ודיבר עמם פנים אל פנים ואותם דודים עודם ערבים עליהם מכל שעשוע ומובטחים מאתו להופיע עוד עליהם לבאר להם סוד טעמיה ומסתר צפונותיה ומחלים פניו לקיים דברו וזהו ישקני מנשיקות פיהו: (ג) לריח שמוניך טובים. שם טוב נקרא על שם שמן טוב: לריח שמוניך טובים. שהריחו בהם אפסי ארץ אשר שמעו שמעך הטוב בעשותך נוראות במצרים: שמן תורק. נקרא שמך להיות נאמר עליך אתה שמן אשר תורק תמיד להיות ריח ערב שלך יוצא למרחוק שכן דרך שמן ערב בכל עת שהוא בצלוחית חתומה אין ריחו נודף, פותחה ומריק שמנה לכלי אחר ריחו נודף: על כן עלמות אהבך. בא יתרו לקול השמועה ונתגייר אף רחב הזונה אמרה (יהושע ב) כי שמענו את אשר הוביש וגו' וע"י כן (שם) כי ה' אלהיכם הוא אלהים בשמים וגו': עלמות. בתולות לפי שהדיבור דימהו לבחור שאהובתו מחבבתו ולפי הדוגמא העלמות הן האומות:

מצודת ציון

(א) שיר השירים. רוצה לומר שיר המעולה והמובחר שבכל השירים. וכן ותבואי בעדי עדיים (יחזקאל טז ז), ורוצה לומר היפה והמובחר שבעדיים:
(ב) דודיך. ענין אהבה וחביבה. כמו נורה דודים (משלי ז יח):
(ג) לריח. בעבור ריח. כמו פתח פיך לאילם (שם לא ח):
תורק. ענין הזלה ושפיכה. וכן על הארץ יריקו (קהלת יא ג):
עלמות. נערות. כמו והיה העלמה (בראשית כד מג):

המשל בכל חלקי פרטי הענינים, אין בכל כלום. כי כן המה דרכי המשל שיש בו דברים נוספים ליפותו להיות מקובל על הלב לרדת חדרי בטן: (ב) ישקני. עתה החל לספר מהפלטת הגעגועין שהיה אחר הפרד החשוק מאת חשוקתו והלך לו, ומה הנעשה באותם הימים. (ועם כי לא פורש במקרא שנפרד החשוק ממנה ועזבה, אף לא פורש מי הוא המדבר כל דבר מהדברים. הנה כן המה דרכי צחות מליצת השירים המעולים אשר יקצרו ויסתמו הדברים, אולם הם מוכיחים על עצמם מי הוא המדבר ומי הוא המשיב, ומה היה הסיבה לכל הדברים הנאמרים. ובזה הדרך הולכת וסובבת גם המגלה הזאת עד תומה). ואמר בזה כאילו החשוקה המו מעיה גם תשתוקק אלי, ואומרת אל לבה מי יתן וישקני עוד החשוק ההוא, מעין הנשיקות החביבות אשר נשקני בפיו בימי קדם. (ועם כי אמרה מנשיקות, הוסיפה לומר פיהו לתוספת ביאור, כי כן דרך הנשים המזכירות אהבת נעורים מבוררות אמריהן במלות נוספות לפי גודל הגעגועין, וזה יחשב להן לצחות מליצה): כי טובים דודיך מיין. מרוב אהבתה לו הוחק בנפשה כאילו עומד למולה. ואילו תאמר הנה אתאורה אל הנשיקות האלה, כי הדודים שהראית לי מאז היו טובים ממשתי היין, ולכן אחמוד אליהם. והנמשל הוא לומר הנה כנסת ישראל בהיותה בגולה זוכרת אהבת ה' שהראה לה בעת הוציאה ממצרים, ועת עמידתה מול הר סיני לקבל התורה, והשראת השכינה שהיתה עליה מאז, ולבה התאורה וכן תחל פניו להופיע עוד עליה שכנותו, לבאר לה סוד טעמי התורה ומסתרי צפונותיה: (ג) לריח שמוניך טובים. בעבור ריח השמנים הטובים שאתה סך בשרך מהם, ועל כי תתמיד להריק בכל עת את השמן על בשרך, עד כי נקרא כינוי שמך שמן תורק, לפי מרבית הרקת השמן, בעבור כל אלה אהבו אותך כל הנערות כולן. והנמשל הוא לומר בעבור גודל הנסים ומרביתם אשר הפלאת מאז, נתפרסם שמך אף בין האומות:

(א) שיר השירים אשר לשלמה. שנו רבותינו כל שלמה (דק"ל למה לא מייחסו אחר אביו כמו במשלי וקהלת) האמורים בשיר השירים קודש, מלך שהשלוש שלו, שיר שהוא על כל השירים אשר נאמר להקב"ה מאת עדתו ועמו כנסת ישראל. אמר רבי עקיבא לא היה העולם כדאי כיום שניתן בו שיר השירים לישראל שכל הכתובים קודש ושיר השירים קודש קדשים אמר ר' אלעזר בן עזריה למה הדבר דומה למלך שנטל סאה חטים ונתנה לנחתום אמר לו הוצא לי כך וכך סולת כך וכך סובין כך וכך מורסן וסלית לי מתוכה גלוסקיאה אחת מנופה ומעולה כך כל הכתובים קודש ושיר השירים קודש קדשים, שכולו יראת שמים וקבול עול מלכות: (ב) ישקני מנשיקות פיהו. זה השיר אומרת בפיה בגלותה ובאלמנותה מי יתן וישקני המלך שלמי מנשיקות פיהו כמו מאז לפי שיש מקומות שנושקין על גב היד ועל הכתף אך אני מתאורה ושוקקת להיותו נוהג עמי כמנהג הראשון כחתן אל כלה פה אל פה: כי טובים. לי דודיך מכל משתה יין ומכל עונג ושמחה, ולשון עברי הוא להיות כל סעודת עונג ושמחה נקראת על שם היין כענין שנאמר (אסתר ז) אל בית משתה

מצודת דוד

(א) שיר השירים. לפי ששלמה חיבר שירים הרבה, כמו שכתוב ויהי שירו חמשה ואלף, לכן אמר פתיחת הספר זה השיר הוא המשובח והנעלה מכל השירים המיוחסים לשלמה, על כי הוא שיר ידידות, יספר בו את כל תוקף קישור אהבה העזה ודיבוק האמיתי שבין האל יתברך ובין עמו בית ישראל. ואחז במשל מן האהבה הנמרצת וחזקה שבין החושק וחשוקתו, אשר למאד יתרבה געגועה בהפרדם זו מזו, ויצפו עת בוא דיבוק התמיד. (ואם כי שאין הנמשל דומה אל

ד רבי שמעון אומר: מקום שפיה פחו בכניסתה – הורע פחו ביציאתה; מקום שהורע פחו בכניסתה – יפה פחו ביציאתה; פרות המחברין לקרקע – בכניסתה שלו, וביציאתה שלה; והתלושין מן הקרקע – בכניסתה שלה, וביציאתה שלו.

ה נפלו לה עבדים ושפחות זקנים – ימכרו, וילקח בהן קרקע, והוא אוכל פרות. רבן שמעון בן גמליאל אומר: לא תמכר, מפני שהן שבת בית אביה. נפלו לה זיתים וגפנים זקנים – ימכרו לעצים, וילקח בהן קרקע, והוא אוכל פרות. רבי יהודה אומר: לא תמכר, מפני שהן שבת בית אביה. המוציא הוצאות על נכסי אשתו, הוציא הרבה ואכל קמחא, קמחא ואכל הרבה – מה שהוציא הוציא, ומה שאכל אכל. הוציא ולא אכל – ישבע פמה הוציא, ויטל.

פירוש ברטנורא

ד ביציאתה. אם בא לגרשה: פירות המחבורים לקרקע בכניסתה שלו. כלומר בשעת נפילתן שלו, כדברי חכמים. ואיכא בין חכמים לר"ש פירות המחבורין בשעת יציאה, דלא איירי בהו חכמים ולית להו הא דאמר ר"ש ביציאתה שלה דקסברי, מה שגדל ברשותו שלו. והלכה כר"ש: ה רבן שמעון בן גמליאל אומר לא תמכר. יכולה היא לעכב. והלכתא כוותיה: רבי יהודה אומר לא תמכר. והלכתא כוותיה: קמחא. דבר מועט ואפילו כל שהוא: ישבע כמה הוציא ויטל. ושבועה זו ענין של תורה היא, והני מילי, שהיה השבח כנגד ההוצאה או יותר, אבל אם היתה ההוצאה יתירה על השבח ישבע שבועה התורה שהוציא כנגד השבח ויטל כנגד השבח בלבד והשאר יפסיד. וכל זה כשגורשה הבעל, אבל אם מרדה היא, בין אכל הבעל בין לא אכל, ישבע כמה הוציא ויטל כנגד השבח. ובנכסי צאן ברזל, כל השבח של בעל, דאמרין אם הוסיפו הוסיפו לו:

משניות מבוארות – קהתי

משום כבוד בית אביה.

נפלו לה – בירושה מבית אביה, עבדים ושפחות זקנים – שאינם ראויים אלא למלאכות קלות, ויש גם חשש שמא ימותו, ימכרו – יכול בעלה למכרם, ואין היא יכולה לעכב בידו, וילקח בהן קרקע, והוא אוכל פרות – ובדמיהם ילקח קרקע והבעל יאכל הפירות. רבן שמעון בן גמליאל אומר: לא תמכר – יכולה האשה לעכב את מכירת העבדים והשפחות, מפני שהן שבת בית אביה – כבוד בית אביה; ורש"י מפרש: שהם לה ולבית אביה לשם ולתפארת. נפלו לה זיתים וגפנים זקנים – שעושים פירות מועטים, ימכרו לעצים – רשאי בעלה למכרם לעצים, ואין היא יכולה לעכב בידו. וילקח בהן קרקע, והוא אוכל פרות – ובדמיהם יקנו קרקע והבעל יאכל פירות. רבי יהודה אומר: לא תמכר – יכולה האשה לעכב את מכירת הזיתים והגפנים, מפני שהן שבת בית אביה – כמו שבארנו לעיל. בגמרא אמרו: "מחלוקת בשדה שאינה שלה (השזיתים והגפנים הם על קרקע של אחר), אבל בשדה שלה, דברי הכל לא תמכור, מפני שהם שבת בית אביה". המוציא הוצאות על נכסי אשתו – פירות על נכסי מלוג כדי להשביחם, הוציא הרבה ואכל קמחא – פירות מועטים, קמחא, או שהוציא מעט, ואכל הרבה – פירות; והוא בא לגרשה, מה שהוציא הוציא, ומה שאכל אכל – ואינו יכול לתבוע את הוצאותיו. הוציא, הוצאות על נכסי אשתו, ולא אכל – כלום מפירותיהם; והוא בא לגרשה, ישבע פמה הוציא, ויטל – בגמרא מבואר, שדווקא אם הנכסים השביחו כנגד הוצאותיו או יתיר על הוצאותיו, הרי הוא נוטל בשבועה כמה שהוציא; אבל אם היתה הוצאתו יתירה על השבח, אינו נוטל בשבועתו אלא כשיעור השבח בלבד, והשאר יפסיד.

יוס שני

באור משנה ו

משנה זו נשנתה כבר במסכת יבמות (ד, ג), וכבר בארנו שם, שנכסי האשה הנשואה מתחלקים לשני סוגים: א. נכסי מלוג, והם הנכסים שהיא מביאה עמה מבית אביה, ואינם נרשמים בכתובה; וכן הנכסים שנפלו לה בירושה או במתנה לאחר הנישואין. והרי שנינו כאן (במשניות הקודמות), שהנכסים הללו הם שלה, והבעל אוכל מהם פירות. מכאן השם "נכסי מלוג", מלשון "מליגה" בארמית, שפירושה: מריטת נוצות, והיינו שהבעל מולג נכסים אלו כמליגת התרנגולים, ואינו חייב באחריותם. ב. נכסי צאן ברזל, והם הנכסים שהאשה מכניסה לבעלה בנדוניה, והוא ורשם את שוויים בכתובה. בנכסים אלו הבעל משתמש כרצונו, והפסדם ושביחם הם שלו, והוא חייב באחריותם. מכאן נקראים הם: "נכסי צאן ברזל", לפי שהקין קיימת לה כבדול, שהרי אם נפסדו, חייב הבעל לשלם. – משנתנו דנה בנכסי מלוג ובנכסי צאן ברזל של שומרת יבם, היינו אשה שמת בעלה בלא בנים והיא ממתנת ליבם

יוס ראשון

באור משנה ד

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שיש הברל – לדעת חכמים – בין פירות שנפלו לאשה כשהם מחבורים לקרקע ובין פירות התלושים מן הקרקע שנפלו לה, שלמחבורים יש דין פירות, ולתלושים – דין קרן, דנה משנתנו בזכותו של הבעל על הפירות המחבורים והתלושים, בשעה שהוא מגרש את אשתו. רבי שמעון אומר: מקום שפיה פחו – של הבעל, בכניסתה – כשאשתו נישאת לו, הורע פחו ביציאתה – כשהיא מתגרשת, כלומר פירות שזוכה בהם הבעל בנישואיה, הורע כוחו לגביהם ואינו זוכה בהם בגירושה; וכן להפך: מקום שהורע פחו בכניסתה, יפה פחו ביציאתה – פירות שאינו זוכה בהם בנישואיה, הוא זוכה בהם בגירושה. כיצד? פרות המחברין לקרקע – שנפלו לאשה, בכניסתה – בנישואיה, שלו – של הבעל הם, שדין פירות להם, כדברי חכמים במשנה הקודמת, וביציאתה – וכשהיא מתגרשת, אם היו לה בשעת הגירושין פירות המחבורים לקרקע, שלה – הם, והיא נוטלת קרקעותיה יחד עם הפירות המחבורים להם. והתלושין מן הקרקע – ופירות התלושים מן הקרקע שנפלו לה, בכניסתה – בנישואיה, שלה – הם, שדין קרן להם, וילקח בהם קרקע והבעל אוכל פירות, כמו ששינונו במשנה הקודמת, וביציאתה – וכשהיא מתגרשת, אם היו לה בשעת הגירושין פירות התלושים מן הקרקע, שלו – של הבעל הם, שהואיל וקדם הבעל ותלשם, זכה בהם מדין פירות. בגמרא מבואר, שבענין פירות המחבורים לקרקע חולקים חכמים על רבי שמעון, וסוברים, שכשם שבכניסתה הם של הבעל, כך ביציאתה שלו הם, שלדעת חכמים פירות שגדלו ברשות הבעל הם שלו (גמרא ורש"י כתובות עט, ב). ברם, הלכה כרבי שמעון (הרי"ף; הרמב"ם הל' אישות כב, דכ).

יש תמיהם על הפוסקים שפסקו כרבי שמעון, והרי כלל הוא שיחיד ורבים הלכה כרבים. מכאן גורסים הם בגמרא גירסה אחרת – "ומחבורין ביציאה אתא לאשמועין" (בא להשמיענו) – שלפי גירסה זו יוצא, שאין חכמים חולקים על רבי שמעון, אלא שרבי שמעון בא להשמיענו דין פירות מחבורים בשעת הגירושין, ואבג דין זה חזר על דברי חכמים שבמשנה הקודמת (בעל המאור; השגות הראב"ד).

באור משנה ה

הדין ששינונו לעיל (משנה ג), באשה שנפלו לה כספים או פירות – וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות – קבעוהו חכמים (כפי שכבר בארנו שם), כדי לשמור על נכסי האשה, שתהא הקרן קיימת לה, ושהבעל יאכל מהם פירות. משנתנו ממשכה באותו דין, והיא באה להשמיענו, שיש והאשה יכולה לעכב מכירת נכסי ירושתה

ו שומרת יבם שנפלו לה נכסים – מודים בית שמאי ובית הלל, שמוכרת ונותנת, וקנים. מתי, מה יעשו בכחפתה ובנכסים הנכנסין והיוצאין עמה? בית שמאי אומרים: יחלקו יורשי הבעל עם יורשי האב. ובית הלל אומרים: נכסים בחזקתה, כתבה בחזקת יורשי הבעל, נכסים הנכנסים והיוצאים עמה בחזקת יורשי האב. ו הניח אחיו מעות – ילקח בהן קרקע, והוא אוכל פרות. פרות התלושין מן הקרקע – ילקח בהן קרקע, והוא אוכל פרות. המחקרין בקרקע, אמר רבי מאיר: שמין אותן כמה הן יפין בפרות, וכמה הן יפין בלא פרות, והמותר – ילקח בהן קרקע, והוא אוכל פרות. וחכמים אומרים: פרות המחקרים בקרקע – שלו, התלושין מן הקרקע – פל הקודם זכה בהן; קדם הוא – זכה, קדמה היא – ילקח בהן קרקע, והוא אוכל פרות. פנסה –

פירוש ברטנורא

ו שנפלו לה נכסים. מכית אביה, בעודה שומרת יבם: מה יעשו בכתובתה. מנה ומאתים ותוספת וגדוניה שהכניסה לו וקיבל עליו אחריות: ובנכסים הנכנסין והיוצאין. נכסי מלוג, שכשהיא נכנסת נכנסים עמה וכשיוצאת מבעלה יוצאים עמה: בית שמאי אומרים יחלקו יורשי הבעל עם יורשי האב. דספק נשואה ליבם היא וזוכה בחצי ירושתה מספק: נכסים בחזקתה. נכסי צאן ברזל בחזקתה. ולא אתפרש בחזקת מי, אי בחזקת יורשי הבעל הואיל ואחריותו עליה, אי בחזקת יורשי האשה שהיו שלה. ובפ"ד מיבמות תמצא המשנה הזאת:

ו ילקח בהן קרקע. לפי שכתובתה על נכסי בעלה הראשון, לפיכך נכסי המת אחראין לכתובתה אלא שהיבם אוכל פירות אם מיבם אותה, וסבר מטלטלי משתעבדי לכתובה: שמין אותם. דכל מה שגדל ברשות המת אחראין לכתובה: וחכמים אומרים פירות המחזירים לקרקע שלו. בגמרא פריך, והא כל נכסיו אחראין וערבאין לכתובה, ומשני, תני שלה: כל הקודם זכה. קסברי, מטלטלי לכתובה לא משתעבדי אלא תפסה. ומחיים דבעל בעינן תפיסה. והוא הדין נמי דפליגי אכספיים, דמאי שנא כספים מפירות תלושין. והלכה כחכמים: הרי היא כאשתו. שמגרשה בנמ, ומחזירה, ולא אמרין ויכמה אמר רחמנא ועדיין יבומין ראשונים עליה ולא חסגי לה בנמ. והכי נמי כשגרשה היה אמינא מצוה דרמיא רחמנא עליה הא קעבדה, ותיקו עליה באיסור אשת אח ולא מצו להחזירה, קמ"ל דאמר רחמנא (דברים כ"ה) ולקחה לו לאשה, כיון שלקחה הרי היא כאשתו:

משניות מבוארות – קהתי

שקיים בה מצוות ייבום.

בחזקת יורשי הבעל – לפי שהבעל היה מוחזק בהם לגמרי; נכסים הנכנסים והיוצאים עמה – היינו נכסי מלוג, בחזקת יורשי האב – לפי שהאשה היתה מוחזקת בהם ביותר (ותוספות; המאירי).

באור משנה ז

משנתנו ממשיכה בדין שומרת יבם, והיא באה ללמד, שכל נכסי בעלה המת אחראים לכתובתה, ואין היבם – שהוא יורשו – רשאי למכור את הנכסים הללו. הניח אחיו מעות – אם אחיו של היבם, היינו בעלה של האלמנה שנפלה לפניו לייבום, השאיר לו מעות בירושה, ילקח בהן קרקע, והוא אוכל פרות – שכל נכסי המת אחראים לכתובת האלמנה, ואין ליבם בהם אלא אכילת פירות בלבד, הלכך אין היבם רשאי להוציא את המעות, אלא צריך הוא לקנות בהן קרקע שיהא משועבד לכתובתה, והוא יאכל ממנו פירות. וכן אם הניח אחיו פרות התלושין מן הקרקע – אין היבם רשאי לאכול את הפירות הללו, אלא ילקח בהן קרקע – שתהא הקרן שלהם שמורה לאחריות הכתובה, והוא אוכל פרות – מקרקע זה. המחקרין בקרקע – הניח אחיו פירות המחזירים בקרקע, כלומר שהניח קרקעות ופירות מחזירים בהם, אמר רבי מאיר שמין אותן – את הקרקעות, כמה הן יפין בפרות – כמה שוים הקרקעות עכשיו כשפירותיהם עליהם, וכמה הן יפין בלא פרות – וכמה היו שווים בלא הפירות, והמותר – דמי ההפרש. ילקח בהן קרקע, והוא אוכל פרות – שכל הפירות שגדלו ברשות המת אחראים לכתובתה, ואין היבם אוכל אלא פירות שגדלו ברשותו, היינו משעה שנפלה לפניו לייבום. וחכמים אומרים: פרות המחקרים בקרקע, שלו – בגמרא מגיחים כאן: שלו, כלומר שבזה אין חכמים חולקים על רבי מאיר, שפירות המחזירים בקרקע אחראים לכתובתה, ולכן ילקח בהם קרקע, שיהא משועבד לכתובה, והיבם יאכל ממנו פירות. התלושין מן הקרקע – אבל פירות התלושין מן הקרקע, פל הקודם – לתפוס אותם, זכה בהן – שסוברים חכמים שאין המיטלטלים משועבדים לכתובתה, ולכן קדם הוא – היבם ותפסם, זכה – ויעשה בהם כרצונו; קדמה היא – היבמה ותפסה אותם בחיי בעלה (רש"י; רמב"ם הל' אישות יח, יא). ילקח בהן קרקע, והוא אוכל פרות – שהואיל ותפסה אותם בחיי בעלה, משועבדים הם לכתובתה. והוא הדין ב"הניח אחיו מעות" חולקים חכמים וסוברים: כל הקודם זכה בהן, אלא שהרישא

שומרת יבם – הממתנת ליבם שייבמה, שנפלו לה נכסים – בירושה או כמתנה בעודה שומרת יבם, מודים בית שמאי ובית הלל, שמוכרת ונותנת – שרשאית היא למכור את הנכסים הללו או ליתנם כמתנה, וקנים – ומעשה קיימים; כלומר, אף על פי שבארסה שנפלו לה נכסים משנתארסה נחלקו בית שמאי ובית הלל (לעיל משנה א), ולדעת בית הלל אינה רשאית למכרם, מכל מקום כאן בשומרת יבם שנפלו לה נכסים הכל מודים, שמוכרת ונותנת וקנים. הטעם מבואר במפרשים, לפי שאין היבמה גמורה ליבם שלה כארסה לארוס שלה (המאירי), שארסה עומדת להינשא, ואילו יבמה עומדת לחליצה כמו לייבום (ותוספות כתובות עה, א). מתי – כשהיא שומרת יבם, מה יעשו בכחפתה – היינו בעיקר הכתובה (מאתיים דינר לבתולה ומנה לאלמנה) ובתוספת הכתובה וכינכסי צאן ברזל" הרשומים בכתובה, ובנכסים הנכנסין והיוצאין עמה – היינו ב"נכסי מלוג", שהביאתם בכניסתה לבעלה, ונוטלתם כמות שהם ביציאתה ממנו; כלומר מי יורש את כל נכסיה של שומרת יבם שמתה? בית שמאי אומרים: יחלקו יורשי הבעל עם יורשי האב – יורשי בעלה המת, היינו האחים שלו, עם יורשי אביה, היינו האחים שלה, אם אביה אינו קיים, שכן האב יורש את בתו (המאירי). ברם, רוב המפרשים מבארים (על פי הגמרא), שיורשי הבעל היינו היבם עצמו, שכן יבמה דינה כספק נשואה, והרי בעל יורש את אשתו, הלכך זוכה היבם במחצית ירושתה מכוח הספק. ובית הלל אומרים: נכסים בחזקתה – כלומר "נכסי צאן ברזל" בחזקת שני היורשים הם עומדים: בחזקת יורשי האב, משום שהנכסים של האשה הם, ובחזקת יורשי הבעל, לפי שאחריות הנכסים על הבעל, הלכך בנכסים אלו יחלקו יורשי הבעל עם יורשי האב (מסקנת הגמרא בבא בתרא עה, ב); כתבה – עיקר הכתובה והתוספת, בחזקת יורשי הבעל – לפי שאחריות הכתובה על הבעל; נכסים הנכנסים והיוצאים עמה – "נכסי מלוג", בחזקת יורשי האב – של האשה, לפי שהנכסים הללו ברשותה הם, ואין הבעל חייב באחריותם. יש מפרשים, שביטל הלל קובעים תחילה כלל: נכסים בחזקתה – כל הנכסים נידונים לפי המוחזק בהם, ומפרשים הם והולכים: כתובה – כל ההתחייבויות שבכתובה, היינו עיקר הכתובה והתוספת, וכן "נכסי צאן ברזל" הרשומים בכתובה, שהבעל חייב באחריותם, כמו שבארנו ברישא

הרי היא באשתו לכל דבר, ובלבד שתהא כתבתה על נכסי בעלה הראשון.
ח לא יאמר לה: הרי כתבתך מנחת על השלחן, אלא כל נכסיו אחראין לכתבתה. וכן לא יאמר אדם לאשתו:
הרי כתבתך מנחת על השלחן, אלא כל נכסיו אחראין לכתבתה. גרשה – אין לה אלא כתבתה. החזירה –
הרי היא בכל הנשים, ואין לה אלא כתבתה בלבד.

פרק תשיעי

א הפותב לאשתו: דין ודברים אין לי בנכסיה – הרי זה אוכל פרות בחייה, ואם מתה – יורשה. אם בן
למה פתב לה: דין ודברים אין לי בנכסיה? שאם מכרה ונתנה – קים. פתב לה: דין ודברים אין לי בנכסיה
ובפרותיהן – הרי זה אינו אוכל פרות בחייה, ואם מתה – יורשה. רבי יהודה אומר: לעולם אוכל פרות,
עד שיתב לה: דין ודברים אין לי בנכסיה ובפרותיהן ובפרי פרותיהן עד עולם. פתב לה: דין ודברים אין לי

פירוש ברטנורא

ח כל נכסיו. שירש מאחיו, אחראין לכתובתה: גירשה אין לה אלא כתובתה. אבל כל זמן שלא גירש היו כל הנכסים משועבדים לה: חרי היא בכל הנשים.
שהמגרש את אשתו ומחזירה, על מנת כתובה הראשונה החזירה. ואצטרף לאשמועין הא ביבמה, דלא תימא אשתו היא דאיהו כתב לה כתובה מממנו,
אבל יבמתו דלאו איהו כתב לה אלא נכסי בעלה הראשון הוא דהו אחראין וערבאין, היכא דגרשה ואהדרה. אימא כתובתה מיניה, קמשמע לן:
ט א הפותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיה. בעודה ארוסה כותב לה, לכשתנשא לי דין ודברים אין לי בנכסיה. אע"ג דלא קנו מיניה, מוכרת
ונותנת ומכרת קיים, שנחלה הבאה לאדם ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא יירשנה. ואי קנו מיניה, אפילו לאחר שנישאת מכרה קיים, אבל פירות אוכל,
ואם מתה יורשה, דהכי משמע, בנכסיה אין לי דין אבל בפירותיהן יש לי דין, וכל זמן שהן נכסיה שאת בחיים אין לי דין ודברים בהם, הא לאחר מיתה
יש לי בהם דין ודברים: רבי יהודה אומר לעולם הוא אוכל פרי פירות. בגמרא מפרש אלו הן פירות ואלו הן פרי פירות, הכניסה לו קרקע ועשתה
פירות אלו הן פירות, מכר אלו הפירות ולקח בהן קרקע ועשתה פירות הרי הן פרי פירות. וכשאמר לה דין ודברים אין לי בנכסיה ובפירותיהן בלבד, אוכל

משניות מבוארות – קהתי

משועבדים לכתובה זו. בגמרא מבואר, שמשנתנו באה להשמיע, שאם
לא גבתה כתובתה קודם שהחזירה, אין לה כתובה נוספת מן היבם,
אלא כתובתה מבעלה הראשון בלבד; ולפיכך אסור עוד ליבם למכור
את נכסי אחיו המת, אף על פי שגירשה והחזירה.

באור משנה א

משנה זו דנה בבעל שוויתר לאשתו על זכויותיו בנכסי מלוג.

הפוחב לאשתו: דין ודברים אין לי בנכסיה – בגמרא מבואר,
שכתב לה בעודה ארוסה: לכשתנשא לי לא יהא לי דין ודברים
(כלומר לא תהא לי טענה של זכות) בנכסיה; והוא הדין באומר בלבד,
הרי זה אוכל פרות בחייה – שלא התכוון בדבריו לוותר על
זכותו בפירות נכסיה, אלא על זכותו בנכסיה עצמם; ואם מתה –
בחייו, יורשה – שאף לא התכוון לוותר על זכותו בירושתה לאחר
מותה, אלא על זכותו בנכסיה, כל זמן שהיא קיימת, שכן משמע:
בנכסיה – כל זמן שהם נכסיה, שאת בחיים, אין לי דין ודברים בהם.
אבל לאחר מיתתך יש לי. אם בן למה פתב לה: דין ודברים
אין לי בנכסיה – כלומר על מה התכוון לוותר, אם השאיר לו את
הזכות בפירות נכסיה ובירושתה? שאם מכרה ונתנה – אם מכרה
נכסיה או נתנה אותם במתנה, קים – מעשיה קיימים, ואין הבעל
מוציא מיד הלקוחות (עיי' לעיל ח, א). פתב לה: דין ודברים
אין לי בנכסיה ובפרותיהן, הרי זה אינו אוכל פרות בחייה
– שהרי הוסיף במפורש: "ובפירותיהן", ואם מתה – אבל אם מתה
אשתו, יורשה – הריהו יורש את כל נכסיה, שעל זכותו בירושתה
לא ויתר. רבי יהודה אומר: לעולם אוכל פרי פירות – אף
כשהוסיף בתנאו: "ובפירותיהן", יכול הבעל למכור את הפירות וליקח
בדמיהם קרקע ולאכול פירותיה, לפי שהבעל לא סילק עצמו אלא
מפירות. אבל לא מפירותיהם של הפירות, עד שיתב לה – אלא
אם כן כתב לה: דין ודברים אין לי בנכסיה ובפרותיהן ובפרי
פרותיהן עד עולם – שכבסגן זה אינו אוכל לא פירות ולא פרי
פירות. פתב לה: דין ודברים אין לי בנכסיה ובפרותיהן
ובפרי פרותיהן, פתיהן ובמותן – שוויתר במפורש גם על
הפירות וגם על הירושה, אינו אוכל פרות בחייה, ואם מתה
אינו יורשה – כמו שפירש בתנאו. רבן שמעון בן גמליאל

של משנתנו כולה רבי מאיר היא, הסובר שאף המעות והמיטלטלים
אחראים לכתובתה. והלכה כחנניס. פנסה – שייבמה היבם, הרי
היא באשתו לכל דבר – שאם בא לגרשה מגרשה בגט, ואינה
צריכה עוד חליצה; וכן מותר לו להחזירה כאשתו לאחר שגירשה,
ואינה עומדת עוד באיסור אשת אח, שנאמר (דברים כה, ח): "ולקחה
לו לאשה" – כיון שלקחה הרי היא כאשתו, ובלבד – ובדבר זה
בלבד שונה דינה מאשה אחרת, שתהא כתבתה על נכסי בעלה
הראשון – שלא נכסי היבם אלא נכסי אחיו המת משועבדים הם
לכתובתה. ברם, בגמרא מבואר, שאם בעלה הראשון לא הניח נכסים,
תיקנו לה חכמים כתובה מן היבם.

יום שלישי

באור משנה ח

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה ללמדנו את ההלכה שהזכרנו
שם, שכל נכסי המת משועבדים לכתובתה של האלמנה, ואין היבם רשאי למכור
בנכסי אחיו המת, בין קודם ייבום בין לאחר ייבום.

לא יאמר לה – אין היבם רשאי לומר ליבמתו: הרי כתבתך
מנחת על השלחן – כלומר אם בא היבם לייחד ליבמתו סכום
כסף לפרעון כתובתה והוא רוצה למכור את שאר נכסי אחיו המת,
אינו רשאי לעשות כן, אלא כל נכסיו אחראין לכתבתה – כל
הנכסים שירש מאחיו משועבדים לכתובתה. וכן לא יאמר אדם
לאשתו: הרי כתבתך מנחת על השלחן – אף הבעל אינו
רשאי לייחד לאשתו כסף לכתובתה, אלא כל נכסיו אחראין
לכתבתה – כמו שתיקן שמעון בן שטח לכתוב בשטר הכתובה (עיי'
לעיל ד, ז). ברם, הבעל רשאי למכור את נכסיו, אלא שאם נתגרשה
או נתאלמנה ממנו ולא היה לה ממה לגבות את כתובתה, הריהי גובה
מן הלקוחות. גרשה – גירש היבם את יבמתו לאחר שייבמה, אין
לה אלא כתבתה – כלומר שנותן לה את כסף כתובתה, והוא רשאי
אחר כך למכור את שאר הנכסים שירש מאחיו. אבל כל זמן שלא
גירשה, אינו רשאי למכור מהנכסים הללו, שכולם משועבדים הם
לכתובתה. החזירה – היבם לאחר שגירשה, קודם שגבתה כתובתה,
הרי היא בכל הנשים – שהמגרש את אשתו ומחזירה, על מנת
כתובתה הראשונה הוא מחזירה, ואין לה אלא כתבתה בלבד –
אותה הכתובה שכתב לה בעלה המת, והנכסים שירש היבם ממנו

בנכסיה ובפרותיהן ובפרי פרותיהן, בחינה ובמותר – אינו אוכל פרות בחינה, ואם מתה – אינו יורשה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אם מתה – יירשנה, מפני שהתנה על מה שכתוב בתורה; וכל המתנה על מה שכתוב בתורה – תנאו בטל.

ב מי שמת, והניח אשה ובעל חוב ויורשין, והיה לו פקדון או מלוה ביד אחרים – רבי טרפון אומר: ינתנו לכושל שבהן. רבי עקיבא אומר: אין מרחמין בדין! אלא ינתנו ליורשין; שפלו צריכין שבועה, ואין היורשין צריכין שבועה.

ג הניח פרות תלושין מן הקרקע – כל הקודם, זכה בהן. זכתה האשה יותר מכתבתה, ובעל חוב יותר על חובו, המותר – רבי טרפון אומר: ינתנו לכושל שבהן. רבי עקיבא אומר: אין מרחמין בדין! אלא ינתנו ליורשין;

פירוש ברטנורא

פרי פירות לדברי ר' יהודה, דהא לא סלק נפשיה אלא מן הפירות בלבד. והלכה כר"י. רשב"י אומר אם מתה יירשנה מפני שמתנה על מה שכתוב בתורה. דכתיב (במדבר כ"ו) וירש אותה, מכאן שהבעל יורש את אשתו. אבל מסקנא דמלחא, שירושת הבעל את אשתו אינו מן התורה אלא מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא. ואף על פי כן הלכה כרשב"י לא מפני שמתנה על מה שכתוב בתורה אלא שחכמים עשו לה חיזוק כשל תורה:

ב ינתנו לכושל שבהן. אית דמפרשי, למי ששטרו מאוחר, שהוא כושל וחלש שבכולן שאינו יכול לטרוף לקוחות הקודמים לו. ואית דמפרשי, לכתובת אשה, והיא קרויה כושל שאין דרכה לחזור אחר נכסי המת ולבקש היכן יש לו קרקע כמו האיש. ואע"ג דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב ולא לכתובת אשה, הכא דלאו ברשותיהו מנחי, סבירא לר' טרפון דמוציאין מיד הלזה או מיד שהפקדון אצלו ונותנין לבעל חוב ולכתובת: ינתנו ליורשין. ולא מהניא תפיסה: שכולן צריכין שבועה. שהבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה וכל זמן שלא נשבעו אין אנו יודעים אם יש להם עליו כלום, הלכך משמת המת זכו בהן היורשים וברשותן הן:

ג כל הקודם בה זכה. קדמו יורשים וכו' ואין מוציאין מידם, דמטלטלי דיתמי ל לא משתעבדי לבעל חוב ולכתובת. קדם אחד מהם האשה או המלוה וזכה הוא, דר' טרפון אית ליה תפיסה דלאחר מיתה מהניא: זכתה אשה יותר על כתובתה. אם קדמה ותפסה ויש יותר מן הכתובה, או קדם בעל חוב ותפס

משניות מבוארות – קהתי

טרפון סובר, שמעות ומיטלטלים שהשאיר המת ביד אחרים, הואיל ולא הגיעו עדיין לידי היורשים – בעל חוב ואלמנה גובים מהם. רבי עקיבא אומר: אין מרחמין בדין! – לתת לכושל שבהם, אלא ינתנו ליורשין – שכן היורשים זכו בפיקדון ובמלווה משמת המת; שפלו צריכין שבועה – שכל הבאים לגבות מן היורשים, כגון בעל חוב ואלמנה, צריכים להישבע שלא קיבלו כלום (כלהלן משנה ז), ואין היורשין צריכין שבועה – כדי לזכות בנכסי היורשה, ובכל מקום שנכסים אלו נמצאים, ברשות היורשים הם, וכאילו כבר באו לידם; הלכך אין בעל חוב ואלמנה גובים מהפקדון ומהמלווה, שכן מעות ומיטלטלים שקיבלו היתומים בירושה אינם משועבדים לבעל חוב ולכתובה.

אומר: אם מתה, יירשנה – אף אם כתב במפורש: "דין ודברים אין לי בנכסיה ובפירותיהם ובפרי פירותיהם בחייה ובמותה", אין תנאי זה מבטל את זכותו על הירושה, מפני שהתנה על מה שכתוב בתורה – שתנאו זה בא לשנות ממה שכתוב בתורה, שנאמר (במדבר כו, יא): "יורש אותה", ולמדים מכאן, שהבעל יורש את אשתו, וכל המתנה על מה שכתוב בתורה, תנאו בטל – הלכך אם מתה אשתו, לעולם הבעל יורשה. בגמרא מסיקים, שירושת הבעל אינה מן התורה אלא מדרבנן, ומה שדורשים מן הפסוק אין זה אלא אסמכתא בלבד, ומכל מקום הלכה כרבן שמעון בן גמליאל שאם מתה יירשנה, היינו שתנאו בטל, לפי שחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה.

יוסרביעי

באור משנה ב

כלל הוא בתלמוד: "מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב" – מיטלטלים שנפלו בירושה ליתומים אינם משועבדים לפירעון חובותיו של המת. הוא הדין – לדעת חכמים – בכתובת אשה (כמו ששינוי לעיל ז, ט), שאין אלמנה גובה כתובתה מן היורשים אלא מקרקעות היורשה, ולא ממועות וממיטלטלים שקיבלו בירושה. משנתנו דנה במעות ובמיטלטלים שהניח המת ביד אחרים, כגון פיקדון או מלוה, שהואיל ולא הגיעו עדיין לידי היורשים, נחלקו תנאים אם בעל חוב ואלמנה גובים מהם.

מי שמת, והניח אשה – התובעת כתובתה, ובעל חוב – הבא לגבות את חובו, שהמת חייב לו, ויורשין – התובעים זכותם בירושה, והיה לו – למת, פקדון או מלוה ביד אחרים – שהפקיד פיקדון ביד אחרים או הלזה להם מעות בחייה, והוא מת, ועדיין הפיקדון או המלווה בידם, רבי טרפון אומר: ינתנו לכושל שבהן – לחלש שבהם; ומי הוא? נחלקו בגמרא: "דבי יוסי ברבי חנינא אומר: לכושל שבדאיה – למי שחלש שבדאיה, ומפרש רש"י: למי שזמן שטרו מאוחר יותר, שלא יוכל לטרוף מהלקוחות שקדמו לזמן שטרו, כלומר שיינתנו לבעל חוב (הכוונה לפי רש"י: אם שטרו של בעל חוב הוא מאוחר. אבל אם שטר כתובת אשה מאוחר, יינתנו לכתובת אשה). רבי יוחנן אומר: לכתובת אשה" – כלומר שהאשה קרויה "כושל", מפני שהיא חלשה בגביית כתובתה, שאין דרכה לחזר אחר נכסי המת ולחפש היכן יש לו קרקע (רש"י). מכל מקום רבי

באור משנה ג

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא דנה בבעל חוב ואלמנה שתפסו מיטלטלים מנכסי היורשה קודם שהגיעו לידי היורשים; ואף זה שנוי במחלוקת רבי טרפון ורבי עקיבא.

הניח – מי שמת והניח, פירות תלושין מן הקרקע – ויש בעל חוב ואלמנה יורשים, כמו ששינוי במשנה הקודמת, כל הקודם – לתפוס את הפירות, זכה בהן – ואין מוציאין מידו, כלומר שאם קדמו היורשים ותפסו את הפירות, זכו בהם, ואין מוציאין מידם, שמיטלטלים של יתומים אינם משועבדים לבעל חוב ולכתובה; ואם קדמה האשה ותפסה אותם, זכתה בהם; וכן בעל חוב; בגמרא מבואר, שאלו דברי רבי טרפון הסובר, שתפיסה שלאחר מיתה מועילה. זכתה האשה יותר מכתבתה – אם קדמה האלמנה ותפסה מהפירות יותר מסכום כתובתה, ובעל חוב יותר על חובו – או שקדם בעל החוב ותפס יותר ממה שמגיע לו בחובו, המותר – שהם צריכים להחזיר, רבי טרפון אומר: ינתנו לכושל שבהן – לבעל שטר חוב שזמן שטרו מאוחר או לכתובת האשה, כמו שבארנו במשנה הקודמת (לפי הגמרא), שכל אחד מאלו היורשים, "כושל" (זלש) כנגד היורשים, שאם הפירות יבואו לידי היורשים, שוב לא יוכל אף אחד מהם להוציא מידם. רבי עקיבא אומר: אין מרחמין בדין! אלא ינתנו ליורשין – בגמרא מבואר, שלדעת רבי עקיבא לא רק המותר, אלא כל מה שתפסו בעל החוב והאלמנה מהפירות או ממיטלטלים אחרים, מוציאין מידם ונותנים ליורשים, שכן משמת המת מיד זכו היורשים

שְׁפֶלֶם צְרִיכִין שְׁבוּעָה, וְאִין הַיּוֹרְשִׁים צְרִיכִין שְׁבוּעָה.

ד' הַמּוֹשִׁיב אֶת אִשְׁתּוֹ חֲנוּנִית, אוֹ שְׁמִנָּה אֶפּוֹטְרוֹפָא – הָרִי זֶה מְשַׁבְּעָה כָּל זְמַן שִׁירְצָהּ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אִפְּלוּ עַל פִּלְבָּהּ, וְעַל עֵיסָתָהּ.

ה' כְּתֹב לָהּ: נָדָר וּשְׁבוּעָה אֵין לִי עֲלֶיךָ – אֵינוּ יוֹכֵל לְהַשְׁבִּיעָה; אֲבָל מְשַׁבֵּעַ הוּא אֶת יוֹרְשֶׁיהָ וְאֶת הַבָּאִים בְּרִשְׁוֹתָהּ. נָדָר וּשְׁבוּעָה אֵין לִי עֲלֶיךָ, וְעַל יוֹרְשֶׁיהָ, וְעַל הַבָּאִים בְּרִשְׁוֹתֶיךָ – אֵינוּ יוֹכֵל לְהַשְׁבִּיעָה, לֹא הִיא, וְלֹא יוֹרְשֶׁיהָ, וְלֹא אֶת הַבָּאִים בְּרִשְׁוֹתָהּ; אֲבָל יוֹרְשָׁיו מְשַׁבְּעִין אוֹתָהּ, וְאֶת יוֹרְשֶׁיהָ, וְאֶת הַבָּאִים בְּרִשְׁוֹתָהּ. נָדָר וּשְׁבוּעָה

פירוש ברטנורא

ויש יותר על חובו: המותר בו ינתנו לכושר. זה בעל השטר שידו על התחתונה. ואם יבואו ליד היתומים שוב לא יוציאו מהם לא אשה ולא בעל חוב. והאידנא דנהיג בכל בתי דינים שבישראל דמטלטלי דיתמי משעבדי לבעל חוב, מי שמת והניח מטלטלין והיה עליו בעל חוב וכתובת אשה, כל הקודם זכה בין בעל חוב מוקדם בין בעל חוב מאוחר, שאין דין קדימה במטלטלין. ואם לא קדם אחד מהם, וחלקו המטלטלין ביניהם, כדאמרין לקמן בפרק מי שחיה נשוי:

ד' חנונית. למכור ולקנות בחנות: אפוטרופא. להתעסק בממונו ולישא וליתן: משביעה כל זמן שירצא. שבועה כעין של תורה על מענת שמא, ויכול לגלגל עליה שלא עשתה אונאה על פלבה ועל עיסתה: ר"א אומר. אפילו בכתחילה שלא ע"י לגלול יכול להשביעה על פלבה ועל עיסתה. ואין הלכה כר"א:

ה' משביעה הוא את יורשיה. אם גירשה ומתה ויורשיה תובעין הימנו כתובתה, נשבעים שבועת היורשים שלא פקדנו בשעת מיתה ולא אמרה לנו קודם לכן ולא מצינו בין שמרונה ששטר כתובתה פרוני: ואת הבאים ברשותה. אם מכרה כתובתה לאחרים ונתגרשה ומתה והלקוחות תובעים כתובתה, נשבעים אף הן שבועת היורשים: אבל יורשיו משביעין אותה. אם נתאלמנה והיא או יורשיה נפרעין מן היתומים, צריכים שבועה, שהרי לא פטרן אלא

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ה

במשנה הקודמת שנינו בענין אשה אפוטרופא, שבעלה משביעה כל זמן שירצא. ויש שהאשה חייבת שבועה כשהיא באה לגבות כתובתה, כמבואר להלן (משניות ז-ח); וכבר שנינו לעיל (משניות ב-ג), שאלמנה הבאה לגבות כתובתה מן היורשים, צריכה היא להישבע, שערדין לא קיבלה כלום. ובמסכת גיטין שנו (ד, ג), שרבן גמליאל חזקן התקין, שהאלמנה לא תהא נשבעת אלא נודרת, כגון שתאמר: "ייאסר עלי פרי פלוני אם נהניתי מכתובתי כלום". ויש סוברים, שהוא הדין בשבועת אשה אפוטרופא, שיכול בעלה לוותר על שבועה ולתבוע ממנה נדר. – משנתנו דנה במי שקיבל עליו תנאי לפטור את אשתו מנדר ומשבועה.

כְּתֹב לָהּ – כתב הבעל לאשתו, והוא הדין אם אמר לה: נָדָר וּשְׁבוּעָה אֵין לִי עֲלֶיךָ – שפטרה מנדר ומשבועה, אֵינוּ יוֹכֵל לְהַשְׁבִּיעָה – אין הבעל יכול להשביע את אשתו שום שבועה, לא בענין משהא ומתנה בנכסיו, כגון אם הושיבה חנונית או מינה אפוטרופא, ולא בענין כתובתה, כמבואר להלן (משניות ז-ח): אֲבָל מְשַׁבֵּעַ הוּא אֶת יוֹרְשֶׁיהָ – אם גירשה ומתה, ויורשיה תובעים ממנו כתובתה, הרי הוא משביעם שבועת היורשים (כעין מה שמפורש במסכת שבועות ז, ט): "שבועה שלא פקדנו אמה בשעת מיתתה ולא אמרה לנו קודם לכן ושלא מצאנו בין שטרותיה, ששטר כתובתה פרוני", וְאֶת הַבָּאִים בְּרִשְׁוֹתָהּ – אם מכרה כתובתה לאחרים ונתגרשה ומתה, והלקוחות באים לתבוע את כתובתה, אף הם נשבעים כשבועת היורשים, שאין הבאים מכוחה נהנים מהתנאי שכתב לה הבעל לפוטרה משבועה. כתב לה: נָדָר וּשְׁבוּעָה אֵין לִי עֲלֶיךָ, וְעַל יוֹרְשֶׁיהָ, וְעַל הַבָּאִים בְּרִשְׁוֹתֶיךָ – שפטר משבועה גם את אשתו וגם את הבאים מכוחה, אֵינוּ יוֹכֵל לְהַשְׁבִּיעָה, לֹא הִיא – לא אותה, וְלֹא יוֹרְשֶׁיהָ, וְלֹא אֶת הַבָּאִים בְּרִשְׁוֹתָהּ – שהרי התנה עליהם במפורש לפטורם משבועה: אֲבָל יוֹרְשָׁיו – של הבעל, מְשַׁבְּעִין אוֹתָהּ – אם נתאלמנה, והיא תובעת כתובתה מיורשי בעלה, ורשאים הם להשביעה. וְאֶת יוֹרְשֶׁיהָ, וְאֶת הַבָּאִים בְּרִשְׁוֹתָהּ – אם נתגרשה ומתה, ואחר כך מת בעלה, ויורשיה או הבאים ברשותה תובעים את כתובתה מיורשי בעלה, הרי יורשי הבעל משביעים אותם כשבועת היורשים (שהבאנו לעיל), היינו שלא אמרה להם שנפרע לה מכתובתה כלום. כרס, אם מת הבעל בחייה, ואחר כך מתה היא, הואיל ונתחייבה שבועה ליורשי הבעל, אין יורשיה גובים כתובתה כלל אפילו כשבועה, ש"אין אדם מוריש שבועה לבניו", כלומר אין אדם מוריש לבניו ממון שלא יכול היה לגבותו אלא כשבועה, לפי שאין הבנים יכולים להישבע אותה שבועה שנתחייב בה אביהם. ואף

בכל נכסי הירושה, וכאילו הכל בא לידם, ואין תפיסה לאחר מיתה מועילה לבעל החוב או לאלמנה. שְׁפֶלֶם צְרִיכִין שְׁבוּעָה – שבעל חוב ואלמנה הבאים לגבות מנכסי היורשים צריכים להישבע, וְאִין הַיּוֹרְשִׁים צְרִיכִין שְׁבוּעָה – כדי לזכות בנכסי הירושה, כמו שבארנו במשנה הקודמת.

כפי שהקדמנו למשנה הקודמת, היסוד ההלכתי של שתי המשניות הללו הוא, שמיטלטלים שנפלו בירושה ליתומים אינם מושעבדים לבעל חוב ולכתובה, אבל הגאונים תיקנו, שאשה גובה כתובתה ובעל חוב גובה את חובו אף מן המיטלטלים.

יו"ט ח"י ש"י

באור משנה ד

תקנת חכמים היא, שאם אדם חושד בשותפו או בארסו וכיוצא בהם, ובא עליו בטענת ספק, שמא גזל מרכושו או שמא לא דקדק בחשבון שביניהם, הריהו יכול להשביעו על כך, כמו ששנו (שבועות ז, ח): "ואלו נשבעים שלא בטענה: השותפין, הארסיין, והאפוטרופין, והאשה הנושאת והנותנת בתוך הבית". – "ולמה תיקנו חכמים שבועה זו? מפני שאלו מורין לעצמם, שכל מה שיקחו מנכסי בעל חמעות, ראוי הוא להם, מפני שנושאים ונותנים וטורחים. לפיכך תיקנו להם חכמים שחייבים שבועה בטענת ספק, כדי שיעשו כל מעשיהם בצדק ובאמונה" (רמב"ם הל' שותפין ט. א). – משנתנו באה ללמד דין האשה שבעלה משביעה בטענת ספק.

הַמּוֹשִׁיב אֶת אִשְׁתּוֹ חֲנוּנִית – למכור סחורה בחנותו, או שְׁמִנָּה אֶפּוֹטְרוֹפָא – לפקח על נכסיו ולישא וליתן בהם, הָרִי זֶה מְשַׁבְּעָה כָּל זְמַן שִׁירְצָהּ – רשאי הבעל להשביעה, שנשאה ונתנה באמונה ולא לקחה משלו כלום. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אִפְּלוּ עַל פִּלְבָּהּ, וְעַל עֵיסָתָהּ – רשאי הבעל להשביעה כל זמן שירצא, שלא נטלה מן הצמר שהיא עשתה בו ומן העיסה שאפתה. בגמרא מבואר, אינו יכול אלא קא, אם לא הושיבה חנונית ולא מינה אפוטרופא, אינו יכול להשביעה בטענת ספק על מעשיה במשק הבית, שכן יחס קפדני כזה של בעל לאשתו מפר את שלום הבית, שאין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת. כרס, אם הושיבה חנונית או שמינה אפוטרופא, אף חכמים מודים, שבשעה שהוא משביעה על משהא ומתנה בעסקים שניהלה, יכול הוא לגלגל עליה שבועה אף על פילכה ועל עיסתה. ורבי אליעזר סובר, שאף על פי שלא הושיבה חנונית ולא מינה אפוטרופא, הרי זה משביעה כל זמן שירצא, שאין לך אשה שלא נעשתה אפוטרופא שעה אחת בחייה בעלה על פילכה ועל עיסתה (כתובות 19, ב). ואין הלכה כרבי אליעזר.

אין לי, ולא ליוֹרְשִׁי, ולא לְבָאִים בְּרִשְׁוֹתִי, עֲלֶיךָ, וְעַל יוֹרְשֶׁיךָ, וְעַל הַבָּאִים בְּרִשְׁוֹתֶיךָ – אֵינוּ יָכוֹל לְהִשְׁבִּיעָה, לֹא הוּא, וְלֹא יוֹרְשָׁיו, וְלֹא הַבָּאִים בְּרִשְׁוֹתָו, לֹא אוֹתָהּ, וְלֹא יוֹרְשֶׁיהָ, וְלֹא הַבָּאִין בְּרִשְׁוֹתָהּ.

ו הִלְכָה מִקְבֵּר בְּעֵלָה לְבֵית אָבִיהָ, אוֹ שְׁחֹזְרָה לְבֵית חָמֶיהָ וְלֹא נַעֲשִׂית אֲפוּטְרוּפָא – אֵין הַיּוֹרְשִׁין מְשִׁבְעִין אוֹתָהּ. וְאִם נַעֲשִׂית אֲפוּטְרוּפָא – הַיּוֹרְשִׁין מְשִׁבְעִין אוֹתָהּ עַל הָעֵתִיד לְבֹא, וְאֵין מְשִׁבְעִין אוֹתָהּ עַל מָה שְׁעָבֵר.

ז הַפּוֹגְמָת בְּתַבְתָּהּ – לֹא תִפְרַע אֶלָּא בְּשִׁבּוּעָה; עַד אַחַד מַעֲדָה שֶׁהִיא פְּרוּעָה – לֹא תִפְרַע אֶלָּא בְּשִׁבּוּעָה; מִנְכָּסִי יְתוּמִים, וּמִנְכָּסִים מְשֻׁעָבְדִין, וְשִׁלָּא בְּפָנָיו – לֹא תִפְרַע אֶלָּא בְּשִׁבּוּעָה.

ח הַפּוֹגְמָת בְּתַבְתָּהּ, פִּיצֵד? הֵיתָה בְּתַבְתָּהּ אֶלֶף זֶזו, וְאָמַר לָהּ: הַתְּקַבְּלִתְּ בְּתַבְתֶּיךָ, וְהִיא אוֹמֶרֶת: לֹא הַתְּקַבְּלִיתִי פִּירוּשׁ בִּרְטִנּוּרָא

ממנו אם תגבה כתובתה בחייו: לְבֹאִין בְּרִשְׁוֹתֵי. אם אמכור נכסי ואת באה ליפרע מן הלקוחות:

ו הִלְכָה מִקְבֵּר בְּעֵלָה. זו שפוטרה בעלה מן השבועה: לְבֵית אָבִיהָ. שלא נתעסקה שוב בנכסים: אֵין הַיּוֹרְשִׁים מְשִׁבְעִין אוֹתָהּ. כמה שנתעסקה בין מיתה לקבורה. שאם היו יורשים יכולים להשביעה על כך, מתוך שהיא צריכה להביא עדים כמה שהיא מוכרת וקונה לצורך קבורת המת ישהה המת ויתנוול: עַל הָעֵתִיד לְבֹא. שלא עיכבה בידה כלום מן העסק שנעשית אפוטרופא עליו לאחר קבורת בעלה, דלא מהניא ביה פפור דידה שהרי הנכסים של יתומים הם: עַל שְׁעָבֵר. על עסק שבחיי בעלה:

ז לֹא תִפְרַע אֶלָּא בְּשִׁבּוּעָה. הנפרע מחבירו אינו מדקדק לשום לב על כל מה שפרעו, וזו הואיל ונפרעה במקצת אפשר שנפרעה הכל ורמו רבנן שבועה עלה כי היכי דתידוק: עַד אַחַד מַעֲדָה שֶׁהִיא פְּרוּעָה לֹא תִפְרַע אֶלָּא בְּשִׁבּוּעָה. תקנת חכמים היא כדי להפסיק דעתו של בעל. ושבועות הללו אף על פי שהקנת חכמים הן, אינן אלא כעין של תורה בנקיטת חפץ, שכל שבועות שתיקנו במשנה כעין של תורה הן: מִנְכָּסִים מְשֻׁעָבְדִים. משום דאי הוה גבי מן הלוח גופיה והוה טעין לוח אשתבע לי דלא פרעתך משבעינן ליה, ואנן טעיננן בשביל לקוחות דלמא אי הוה גבית מן הלוח הוה טעין לך אשתבע לי דלא פרעתך וכעית אשתבועי, השתא נמי אשתבע:

משניות מבוארות – קהתי

המאירי, על העסקים שעשתה בחיי בעלה, הואיל והוא פטרה משבועה, ואף לא על מה שעשתה בין מיתה לקבורה, כמו שבארנו לעיל.

בארנו משנתנו בכגון שהבעל פטר את אשתו משבועה אף לגבי היורשים. וכן מבארים רוב המפרשים. ויש מפרשים משנתנו כשלא פטרה בעלה משבועה, ובאה המשנה להשמיענו, שאף על פי כן אין היורשים משביעים אותה על האפוטרופוס שבחיי הבעל (שיטה מקובצת: המאירי).

באור משנה ז

משנה זו באה ללמדנו בנשים שאינן גובות כתובתן אלא בשבועה.

הַפּוֹגְמָת בְּתַבְתָּהּ – אשה שבאה לגבות כתובתה, והיא מודה שקיבלה כבר מקצתה, והיא תובעת את השאר, אבל בעלה טוען שכבר פרע לה את כל הכתובה, כמפורש במשנה הבאה, לֹא תִפְרַע – את יתרת הכתובה שהיא תובעת, אֶלָּא בְּשִׁבּוּעָה – בגמרא מבואר הטעם, לפי שהפוער חובו מדייק לדעת כמה הוא נותן, ואילו הנפרע אינו שם לבו לדייק כמה קיבל, וזו הואיל והיא מודה שנפרעה במקצת, אפשר שקיבלה יותר מאותו סכום שהיא מודה בו, לפיכך הטילו חכמים שבועה עליה, כדי שתידיק (כתובות פח, ב); עַד אַחַד מַעֲדָה שֶׁהִיא פְּרוּעָה – אשה שבאה לגבות כתובתה, ועד אחד מעיד שכבר נפרעה לה הכתובה, לֹא תִפְרַע אֶלָּא בְּשִׁבּוּעָה – שאמנם עד אחד אינו נאמן להפסידה כתובתה, אבל כדי להפסיק דעתו של הבעל תיקנו חכמים שלא תפרע אלא בשבועה, הואיל ולא התנה עמה לפטרה משבועה; מִנְכָּסִי יְתוּמִים – אלמנה התובעת כתובתה מן היתומים, וּמִנְכָּסִים מְשֻׁעָבְדִין – או אשה שבאה לגבות כתובתה מן הנכסים שמכר בעלה לאחרים (והם נקראים "נכסים משועבדים" ללקוחות) וְשִׁלָּא בְּפָנָיו – או גרושה שהלך בעלה לדרך רחוקה, והיא באה לבית דין לתבוע כתובתה, לֹא תִפְרַע אֶלָּא בְּשִׁבּוּעָה – שאנו אומרים: אילו היתה תובעת כתובתה מבעלה, שמא היה טוען כנגדה: "השבעי לי שלא פרעתך", והיתה חייבת שבועה, לפיכך בכל אלו הטילו חכמים עליה שבועה (רש"י על פי הגמרא שבועות מא, א).

שבת קודש

באור משנה ח

משנה זו באה לפרש את המשנה הקודמת.

הַפּוֹגְמָת בְּתַבְתָּהּ, פִּיצֵד? הֵיתָה בְּתַבְתָּהּ אֶלֶף זֶזו – והאשה תובעת כתובתה מבעלה, מאחר שנתגרשה ממנו, וְאָמַר לָהּ – הבעל: הַתְּקַבְּלִיתְּ בְּתַבְתֶּיךָ – כבר קבלת את כספי הכתובה, וְהִיא אוֹמֶרֶת:

כאן אין יורשי האשה יכולים להשיבע אותה שבועה, שהיא נתחייבה בה (גמרא ורש"י שבועות מח, א). כתב לה: נָדָר וְשִׁבּוּעָה אֵין לִי, וְלֹא לְיוֹרְשִׁי, וְלֹא לְבָאִים בְּרִשְׁוֹתִי, עֲלֶיךָ, וְעַל יוֹרְשֶׁיךָ, וְעַל הַבָּאִים בְּרִשְׁוֹתֶיךָ – שפטר הבעל את אשתו ואת הבאים מכוחה מכל שבועה לו וליוורשיו ולבאים ברשותו, אֵינוּ יָכוֹל לְהִשְׁבִּיעָה, לֹא הוּא, וְלֹא יוֹרְשָׁיו, וְלֹא הַבָּאִים בְּרִשְׁוֹתָו, לֹא אוֹתָהּ, וְלֹא יוֹרְשֶׁיהָ, וְלֹא הַבָּאִין בְּרִשְׁוֹתָהּ – שתנאו קיים.

בענין הפסיקה שבתנאו: "ולא לבאים ברשותי" יש מפרשים: "אם אמכור נכסי, ואת באה ליפרע מן הלקוחות" (רש"י: ברטנא: וכן מפרשים המאירי והריטב"א). ולפי זה יוצא, שתנאי הבעל מועיל אף לגבי הלקוחות, שאינם יכולים להשביעה. ויש חולקים על כך וסוברים, שאין תנאי הבעל מועיל אלא לגבי ולגבי יורשיו, אבל לא לגבי לקוחות, ואינה נפרעת מן הלקוחות אלא בשבועה (תנאונים: הרמב"ם). ומה ששינוי במשנתנו, שהבאים ברשותו אין משביעים אותה, אין הכוונה ללקוחות, אלא כגון אפוטרופסים שמינה אותה על נכסיו, או שנתן נכסיו לאחרים במתנת שכיב מרע, שעשו אותם חכמים כיוורשים ("נימוקי יוסף" בשם הרמב"ם; ועיי' "תוספות יום טוב").

י ו ט ש ו

באור משנה ו

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת והיא דנה באשה שבעלה פטרה מן השבועה אף לגבי יורשיו.

הִלְכָה מִקְבֵּר בְּעֵלָה – מת בעלה, ומיד לאחר קבורתו הלכה לְבֵית אָבִיהָ – ושוב לא עסקה בנכסי בעלה, או שְׁחֹזְרָה לְבֵית חָמֶיהָ וְלֹא נַעֲשִׂית אֲפוּטְרוּפָא – שלאחר שחזרה לא נעשתה עוד אפוטרופא על נכסי הירושה, אֵין הַיּוֹרְשִׁין מְשִׁבְעִין אוֹתָהּ – שום שבועה לא כשהיא באה לגבות כתובתה, שהרי בעלה פטרה משבועה, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, ולא על מה שהתעסקה בנכסי בעלה המת בין מיתה לקבורה, שאם נאמר שהיורשים יכולים להשביעה על כך, לא תתעסק במכירת הנכסים לצורך הוצאות קבורתו אלא בעדים, ונמצא המת שזהה ומתנוול (רמב"ם; ברטנא:). וְאִם נַעֲשִׂית אֲפוּטְרוּפָא – ואם נעשתה אפוטרופא על נכסי בעלה המת אף לאחר קבורתו, הַיּוֹרְשִׁין מְשִׁבְעִין אוֹתָהּ עַל הָעֵתִיד לְבֹא – יכולים היורשים להשביעה בטענת ספק על העסקים שעשתה מלאחר הקבורה ואילך, שתנאי בעלה לפטרה משבועה אינו מועיל לה, והנכסים של היורשים הם, וְאֵין מְשִׁבְעִין אוֹתָהּ עַל מָה שְׁעָבֵר – אבל אין הם יכולים להשביעה, אפילו על ידי גלגול שבועה (הראש"ם;

אֵלָא מָנָה – לֹא תִפְרַע אֵלָא בְּשָׁבוּעָה. עַד אֶחָד מַעֲיָדָה שֶׁהִיא פְּרוּעָה, בִּיצֵד? הֲיֵתָה כְּתֻבָּתָהּ אֵלָף זֹו, וְאָמַר לָהּ: הֲתִקְבַּלְתְּ כְּתֻבְתִּיךְ, וְהִיא אוֹמֶרֶת: לֹא הִתְקַבַּלְתִּי, וְעַד אֶחָד מַעֲיָדָה שֶׁהִיא פְּרוּעָה – לֹא תִפְרַע אֵלָא בְּשָׁבוּעָה. מִנְכָּסִים מְשַׁעֲבָדִים בִּיצֵד? מָכַר נִכְסָיו לְאַחֲרִים, וְהִיא נִפְרַעַת מִן הַלְקוּחוֹת – לֹא תִפְרַע אֵלָא בְּשָׁבוּעָה. מִנְכָּסִי יְתוּמִים בִּיצֵד? מָת וְהָיִיתִי נִכְסִי לְיְתוּמִים, וְהִיא נִפְרַעַת מִן הַיְתוּמִים – לֹא תִפְרַע אֵלָא בְּשָׁבוּעָה. וְשָׁלֹא בִפְנֵי בִיצֵד? הֲלֵךְ לוֹ לְמִדְּנֵת הַיָּם, וְהִיא נִפְרַעַת שְׁלֹא בִפְנֵי – אֵינָה נִפְרַעַת אֵלָא בְּשָׁבוּעָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: כָּל זֶמֶן שֶׁהִיא תּוֹבַעַת כְּתֻבָּתָהּ – הַיּוֹרְשִׁין מְשַׁבְּעִין אוֹתָהּ; וְאִם אֵינָה תּוֹבַעַת כְּתֻבָּתָהּ – אֵין הַיּוֹרְשִׁין מְשַׁבְּעִין אוֹתָהּ.

ט הוֹצִיאָה גִט, וְאֵין עִמּוֹ כְּתָבָהּ – גֻּבָּה כְּתֻבָּתָהּ; כְּתָבָהּ, וְאֵין עִמָּה גִט – הִיא אוֹמֶרֶת: אֲבָד גִּטִּי, וְהוּא אוֹמֵר: אֲבָד שׁוֹכְרִי; וְכֵן פָּעַל חוֹב שֶׁהוֹצִיא שְׂטֵר חוֹב, וְאֵין עִמּוֹ פְּרוּזְבוֹל – הָרִי אֵלּוֹ לֹא יִפְרְעוּ. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גְּמִלְיָאֵל אוֹמֵר: מִן הַסִּפְּנָה וְאֵילָף, אֲשֶׁה גֻּבָּה כְּתֻבָּתָהּ שְׁלֹא בְּגִט, וְכָעַל חוֹב גֻּבָּה שְׁלֹא בְּפְרוּזְבוֹל. שְׁנֵי גִטִּין וְשִׁתִּי כְּתוּבוֹת – גֻּבָּה שְׁתֵּי כְּתוּבוֹת; שְׁתֵּי כְּתוּבוֹת וְגִט אֶחָד, אוֹ כְּתָבָהּ וְשְׁנֵי גִטִּין, אוֹ כְּתָבָהּ וְגִט וּמִיתָה – אֵינָה גֻּבָּה אֵלָא

פירוש ברטנורא

ח רבי שמעון. קאי לעיל ארבנן דאמרי המושיב את אשתו חנונית או אפוטרופא משביעה כל זמן שירצה ואם כתב לה נדר ושבועה אין לו ולא לירוש' עליוך אין יורשין משביעין אותה, ואתא הוא לאפלוני ואמר דכל זמן שהיא תובעת כתובתה יורשין משביעין אותה ואפילו כתב לה נדר ושבועה אין לו ולא לירוש' עליוך. ואם אינה תובעת כתובתה אין יורשין משביעין אותה על אפוטרופא שבחיי בעלה ואפילו לא פטרה מן השבועה, דלית ליה דר' אלעזר ומחלקוהו דאמרי לעיל במתניתין משביעה כל זמן שירצה. ואין הלכה כר' שמעון:

ט הוציאה גט ואין עמו כתובה. במקום שאין כתובים כתובה וסומכים על תנאי בית דין: גובה כתובתה. דתנאי כתובה מעשה בית דין הוא, וכל מעשה בית דין כמאן דנקיט שטרא דמו. דווקא מנה מאתים הוא דנביא, אבל תוספת אין לה עד שתוציא שטר כתובה: פרוזבול. הלל תוקן פרוזבול כדי שלא תשטט שביעית, שמוסר שטרותיו לבית דין שיגבה מן הלזה חובו כל זמן שיתבענו דהשתא לא קרינא ביה לא יגוש, שאינו תובעו כלום אלא בית דין תובעין: הרי אלו לא יפרעו. חיישין שמא כבר נגבתה כתובתה, וזה השמיטתו שביעית: מן הספנה. שגורו גוים על המצות והיו יראים לשמור גיטתה

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ט

הוֹצִיאָה גִט, וְאֵין עִמּוֹ כְּתָבָהּ – אֲשֶׁה שִׁיש בִּידָה גִט וְאֵין לָהּ שְׂטֵר כְּתוּבָה, כְּגוֹן בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִים כְּתוּבָה (רמב"ם: בסנודא), גֻּבָּה כְּתֻבָּתָהּ – הֵינִי עֵיקַר הַכְּתוּבָה (מאתיים או מאה דינר), מִפְּנֵי שֶׁהוּא תְּנָאִי בֵּית דִּין, כְּמוֹ שֶׁשִּׁנִּינוּ לְעִיל (ד, ז), וְעוֹשִׂים סִימֵן בְּגִט שֶׁנִּפְרַעָה לָהּ כְּתוּבָתָהּ, כִּדִּי שֶׁלֹא תִגְבֶּה שְׁנִית. כְּתָבָהּ, וְאֵין עִמָּה גִט – הוֹצִיאָה שְׂטֵר כְּתוּבָה, וְאֵין בִּידָה גִט, וַיֵּשׁ דִּין וְדוֹבְרִים בֵּינָה וּבֵין בַּעֲלָהּ, שֶׁכֵּן הִיא אוֹמֶרֶת: אֲבָד גִּטִּי – גִּירָשְׁתִּי וְאֲבָד גִּטִּי, וְהוּא אוֹמֵר: אֲבָד שׁוֹכְרִי – אֵף הִבְעַל מוֹדָה שֶׁגִּירָשָׁה אֵלֹא שֶׁהוּא טוֹעֵן: שְׁלֵמִית לָהּ כֶּסֶף כְּתוּבָתָהּ וְקִיבַלְתִּי מִמֶּנָּה שׁוֹכֵר, וְאֲבָד הַשׁוֹכֵר מִמֶּנָּה; וְכֵן פָּעַל חוֹב שֶׁהוֹצִיא שְׂטֵר חוֹב – שָׂבָא לְגִבּוֹת חוֹבוֹ בְּשֵׁטֵר שֶׁבִידּוֹ לֵאחֲרֵי שְׁנַת הַשְּׁמִיטָה, וְאֵין עִמּוֹ פְּרוּזְבוֹל – שְׂטֵר שֶׁכָּתוּב בּוֹ שֶׁמֶסֶר הַמְלוּהָ אֶת חוֹבוֹתָיו לְבֵית הַדִּין, וְהִתְקִינוּ הַלֵּל הַזֶּה כִּדִּי שֶׁשְׁנַת הַשְּׁמִיטָה לֹא תִשְׁמַט אֶת הַחֻבּוֹת (עיין שְׁבִיעִית י, ד); וְטוֹעֵן הַלְוָה שֶׁלֹא הִיא לְמַלּוּהָ פְּרוּזְבוֹל, וְשִׁמְטָה שְׁנַת הַשְּׁמִיטָה אֶת הַחֻבּ, וְהַמְלוּהָ אוֹמֵר שֶׁהִיא לוֹ פְּרוּזְבוֹל וְאֲבָד לוֹ, הָרִי אֵלּוֹ לֹא יִפְרְעוּ – כְּתוּבָה לֹא תִפְרַע, שְׁחוֹשִׁים לְטַעֲנַת הַבַּעַל שֶׁכָּבַר גְּבַתָּה כְּתוּבָתָהּ, וְהַחֻבּ לֹא יִפְרַע, שְׁמָא לֹא כָּתַב פְּרוּזְבוֹל וְהַשְׁבִּיעִית הַשְּׁמִיטָתוֹ. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גְּמִלְיָאֵל אוֹמֵר: מִן הַסִּפְּנָה וְאֵילָף – מִשְׁעָה שְׁגוּגָה מַלְכוּת רֹמִי עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹא יִקְיִמוּ אֶת הַמִּצְוֹת, וְהָיוּ יֹרְאִים לְשִׁמּוֹר גִּיטֵיהֶם וּפְרוּזְבוֹלֵיהֶם, אֲשֶׁה גֻּבָּה כְּתֻבָּתָהּ שְׁלֹא בְּגִט – וְאֵין הַבַּעַל נֶאֱמָן לֹמַר שֶׁפָּרַע עַד שִׁיּוּצֵי שׁוֹכֵר, וְכָעַל חוֹב גֻּבָּה שְׁלֹא בְּפְרוּזְבוֹל – שְׁמֵן הַסֵּתֶם עֲשֵׂה פְּרוּזְבוֹל, וּמִפְּנֵי הַסִּכָּנָה שֶׁרָף אוֹתוֹ. שְׁנֵי גִטִּין – הוֹצִיאָה שְׁנֵי גִטִּין, הֵינִי שֶׁגִּירָשָׁה וְהַחֲזִירָה וְגִירָשָׁה, וְשְׁתֵּי כְּתוּבוֹת – שֶׁאֶחָת מֵהֶן זִמְנָה קוֹדֵם לְזִמְנָה הַגִּט הָרִאשׁוֹן, וְאֶחָת מֵהֶן זִמְנָה מֵאַחֵר מִזְמַן הַגִּט הָרִאשׁוֹן, גֻּבָּה שְׁתֵּי כְּתוּבוֹת – מִשְׁנֵי הַנִּישׁוּאִין. הוֹצִיאָה שְׁתֵּי כְּתוּבוֹת וְגִט אֶחָד – זִמְנָה שְׁתֵּי הַכְּתוּבוֹת קוֹדְמִים לְגִט; אוֹ כְּתָבָהּ וְשְׁנֵי גִטִּין – שֶׁגִּירָשָׁה וְהַחֲזִירָה וְגִירָשָׁה, וְלֹא כָּתַב לָהּ כְּתוּבָה כְּשֶׁהַחֲזִירָה; אוֹ כְּתָבָהּ וְגִט וּמִיתָה – וְעַד מִיתָהּ, שֶׁגִּירָשָׁה וְהַחֲזִירָה וְגִט, וְלֹא כָּתַב לָהּ כְּתוּבָה כְּשֶׁהַחֲזִירָה; בְּכָל הַמְקִרִים הַלָּלוּ, אֵינָה גֻּבָּה אֵלָא כְּתָבָהּ אֶחָת; שֶׁהַמְּגִרָשׁ אֶת

לֹא הִתְקַבַּלְתִּי אֵלָא מָנָה – מָה זֹו, כְּלוֹמַר שֶׁהִיא מוֹדָה שֶׁקִּיבַּלָה מִקְצַת הַכְּתוּבָה, לֹא תִפְרַע אֵלָא בְּשָׁבוּעָה – כְּמוֹ שֶׁכָּבְרָנוּ הִטַּעַם בְּמִשְׁנַת הַקּוֹדֶמֶת. עַד אֶחָד מַעֲיָדָה שֶׁהִיא פְּרוּעָה, בִּיצֵד? הֲיֵתָה כְּתֻבָּתָהּ אֵלָף זֹו, וְאָמַר לָהּ: הֲתִקְבַּלְתְּ כְּתֻבְתִּיךְ – כִּשְׁבָאָה לְגִבּוֹת כְּתוּבָתָה טַעַן בַּעֲלָהּ: כִּכֵּר קִיבַלְתְּ כְּתוּבָתְךָ, וְהִיא אוֹמֶרֶת: לֹא הִתְקַבַּלְתִּי – עַדִּין לֹא קִיבַלְתִּי, וְעַד אֶחָד מַעֲיָדָה שֶׁהִיא פְּרוּעָה – שֶׁכָּבַר נִפְרַעָה לָהּ כְּתוּבָתָהּ, לֹא תִפְרַע אֵלָא בְּשָׁבוּעָה – כְּמוֹ שֶׁכָּבְרָנוּ בְּמִשְׁנַת הַקּוֹדֶמֶת. מִנְכָּסִים מְשַׁעֲבָדִים בִּיצֵד? מָכַר הַבַּעַל, נִכְסָיו לְאַחֲרִים, וְהִיא נִפְרַעַת מִן הַלְקוּחוֹת – וְהִיא אֲשֶׁה בָּאָה לְגִבּוֹת כְּתוּבָתָהּ מִן הַנִּכְסִים שֶׁבִידִי הַלְקוּחוֹת, לֹא תִפְרַע אֵלָא בְּשָׁבוּעָה – מִהִטַּעַם שֶׁכָּבְרָנוּ בְּמִשְׁנַת הַקּוֹדֶמֶת. מִנְכָּסִי יְתוּמִים בִּיצֵד? מָת – הַבַּעַל – וְהָיִיתִי נִכְסִי לְיְתוּמִים, וְהִיא נִפְרַעַת מִן הַיְתוּמִים – לֹא תִפְרַע אֵלָא בְּשָׁבוּעָה. מִנְכָּסִי יְתוּמִים, וְהִיא נִפְרַעַת מִן הַיְתוּמִים – לֹא תִפְרַע אֵלָא בְּשָׁבוּעָה – כְּמוֹ שֶׁכָּבְרָנוּ בְּמִשְׁנַת הַקּוֹדֶמֶת. וְשָׁלֹא בִפְנֵי בִיצֵד? הֲלֵךְ לוֹ – הַבַּעַל – לְמִדְּנֵת הַיָּם – לֹאֲרֵץ רַחוּקָה, וְהִיא נִפְרַעַת שְׁלֹא בִפְנֵי – וְאֵשְׁתוּ מוֹצִיאָה גִט וְכְתוּבָהּ, וְתּוֹבַעַת בְּבֵית דִּין לְגִבּוֹת כְּתוּבָתָהּ מִנְכָּסִיו, אֵינָה נִפְרַעַת אֵלָא בְּשָׁבוּעָה – מִהִטַּעַם שֶׁכָּבְרָנוּ בְּמִשְׁנַת הַקּוֹדֶמֶת. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: כָּל זֶמֶן שֶׁהִיא תּוֹבַעַת כְּתֻבָּתָהּ – מִן הַיּוֹרְשִׁים, הַיּוֹרְשִׁין מְשַׁבְּעִין אוֹתָהּ – וְאֵפִילוֹ כָּתַב לָהּ בַּעֲלָהּ: "נִדַּר וְשָׁבוּעָה אֵין לִי וְלֹא לְיֹורְשֵׁי עֲלִיךְ" (עיין לְעִיל מִשְׁנָה ה), שֶׁאֵין תְּנָאִי זֶה מוֹעִיל לְגַבִּי הַכְּתוּבָה כִּשְׁהִיא נִפְרַעַת אוֹתָהּ מִן הַיְתוּמִים; וְאִם אֵינָה תּוֹבַעַת כְּתֻבָּתָהּ, אֵין הַיּוֹרְשִׁין מְשַׁבְּעִין אוֹתָהּ – עַל הַאֲפּוֹטְרוֹפּוֹסַת שֶׁבְּחַיִּי בַּעֲלָהּ, וְאֵפִילוֹ לֹא פִטְרָה הַבַּעַל מִשְׁבּוּעָה, שֶׁרַבִּי שְׁמַעוֹן חוֹלֵק עַל מֶה שֶׁשִּׁנִּינוּ לְעִיל (מִשְׁנָה ד), שֶׁהַבַּעַל מְשַׁבֵּעַ אֶת אִשְׁתּוֹ שְׁבֻעַת אֲפּוֹטְרוֹפּוֹסַת כֹּל זֶמֶן שֶׁיִּרְצֶה, וְהוּא סוֹבֵר שֶׁאֵף הַבַּעַל עֲצָמוֹ אֵינוֹ מְשַׁבֵּעַ, אֵפִילוֹ הוֹשִׁיבָה חֲנוּנִית אוֹ מִינָה אֲפּוֹטְרוֹפּוֹסַת, אֵלֹא בְּזִמְנָן שֶׁהִיא תּוֹבַעַת כְּתוּבָתָהּ (גְּמָרָה וְרָשִׁי כְּתוּבוֹת פח, ב; הַמַּאֲדִיר). וְמֶה שֶׁנֶּקַט "אֵין הַיּוֹרְשִׁין מְשַׁבְּעִין אוֹתָהּ" לֹא דוּקָא הוּא, אֵלֹא מִשּׁוֹם שֶׁבִּרְשָׁא שֶׁל מֵאֲמָר – כֹּל זֶמֶן שֶׁהִיא תּוֹבַעַת כְּתוּבָתָהּ, הַיּוֹרְשִׁים מְשַׁבְּעִים אוֹתָהּ – הִרִי יוֹרְשִׁים דוּקָא, לְפִיכָךְ גַּם בְּסִפְאָה נֶקַט יוֹרְשִׁים (תּוֹסְפוֹת).

כְּתָבָה אַחַת; שֶׁהַמַּגִּישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְהַחֲזִירָהּ, עַל מְנַת כְּתָבָה הָרִאשׁוֹנָה מִחֲזִירָהּ. קָמַן שֶׁהַשִּׂיאוֹ אָבִיו – כְּתָבָתָהּ קִיָּמָה, שֶׁעַל מְנַת בֶּן קִיָּמָה. גֵּר שֶׁנִּתְּגַר וְאִשְׁתּוֹ עִמּוֹ – כְּתָבָתָהּ קִיָּמָה, שֶׁעַל מְנַת בֶּן קִיָּמָה.

פירוש ברטנורא

ומשקיבלתו שורפתו. וכן פרוובליהן:

משניות מבוארות – קהתי

כתובה מעולם, יש לה עיקר כתובה? ומשיבים, שהמשנה באה להשמיענו, שאם נישאה לו בתולה, אף על פי שכשהגדיל הרי היא כבר בעולה, מכל מקום כתובתה מאתיים דינר, שעל מנת כן קיימה שתהא כתובתה כתחילת נישואיה (ועיין "תוספות יום טוב"). גֵּר שֶׁנִּתְּגַר וְאִשְׁתּוֹ עִמּוֹ – ואשתו נתגיירה עמו, כְּתָבָתָהּ קִיָּמָה – כפי שכתב לה בהיותם נכרים (רש"י), שֶׁעַל מְנַת בֶּן קִיָּמָה – שמשנתגיירו קיים אותה לאשה על מנת הכתובה שבידה. ויש מפרשים: כתובתה קיימת – היינו כתובת מנה, שעל מנת כן קיימה – כמו ששנינו (א, ד) שהגירות שנתגיירה יתירה על בת שלש שנים ויום אחד, כתובתה מנה (רמב"ם הל' אישות יא, ז; מגיד משנה; ועיין "לחם משנה").

אִשְׁתּוֹ וְהַחֲזִירָהּ – קודם שגבתה כתובתה, ולא כתב לה כתובה כשהזר ונשאה, עַל מְנַת כְּתָבָה הָרִאשׁוֹנָה מִחֲזִירָהּ – הלכך אם הוציאה כתובה ושני גיטין, או כתובה וגט ומיתה, אינה גובה אלא כתובה אחת. וב"שתי כתובות וגט אחד" הטעם הוא, שהכותב לאשתו שתי כתובות אינה גובה אלא אחת מהן. קָמַן שֶׁהַשִּׂיאוֹ אָבִיו – והגדיל, כְּתָבָתָהּ קִיָּמָה – אף על פי שנכתבה בהיותו קטן, שֶׁעַל מְנַת בֶּן קִיָּמָה – שמשנהגדיל קיימה לאשה על מנת הכתובה שכתב לה בקטנותו. ובגמרא אמרו, שמכל מקום אינה גובה אלא עיקר כתובה, אבל תוספת אין לה. מכאן שואלים בעלי התוספות: אם כן מה באה המשנה להשמיענו "שעל מנת כן קיימה", והרי אפילו לא כתב לה

אגרות קודש

ב"ה, י"ט אייר, תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ג הרה"ח אי"א נ"נ עוסק בצ"צ ענף עץ אבות כו'
מוה"ר מתתי' יחזקאל שי'

שלום וברכה!

נתקבל מכתבו מכ"ז למסב"י, ומ"ש שם אודות קניית ס"ת, ומצרף לזה העתק מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע בענין זה.

הנה בהעתק זה גופא ימצא המענה על שאלתו, ובלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר, הרצון והיכולת הכספי שתי מדות הנה במדות בני אדם. איני יודע אופן העזרה לזה שכותב אודותו במכתבו שזקוק לה, ואם שלוח סקריפ מזמן לזמן יוכל לעזור להנ"ל, אשתדל בל"נ לסדר הדבר, ומטובו להודיעני אודות זה.

בשאלתו בענין הדפסת ספר התניא, הנה מדפיסים אותו פה עתה, בתוספת לוח התיקון, מפתח ענינים וכו', ונמצא אני באמצע ההכנה להוצאה חדשה של התניא בצירוף מראה מקומות, פירוש קצר כו' אלא שאין הזמן מרשה לברך על המוגמר, ולכן מתארך הדבר.

בבקשתו אזכירנה בעת רצון כשאחי' על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע להמצטרף לו ולכל ב"ב שיחיו.

ספריו, לעי"ע, לא נתקבלו.

בכבוד וברכה.

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

לוי אחיו קידה – גזעין שני גדליו בארץ, ושוחה ונושק את הרצפה. **הא והא גרמא ליה** – החטא גרם לו שנצלע בקידה. **אין גזעו מחליף** – אם נפסק. **אף צדיק** – אין לו זכר, צדיק אין גזעו מחליף – אינו בתחיית המתים. **צדיק אינו עושה פירות** – אין לו שכר לעתיד. **בתולת השקמה** – נטיעה שלא נקצצה מעולם. **סדן** – שכבר הזקין, טרונ"ק בלע"ז, שנקצץ וחוזר ומתעבה. והוא מלשון: סדנא בסדניה יתיב (פסחים כח,א). **שני טפחים** – שכבר גזעו מחליף. **מן הפקק** – קשר התחתון. **מיני ארוזים** – שנאמר "אתן במדבר ארוז שטה והדס" וגו' – ובציר להו תלת, ובראש השנה (כג,א) מפרש: הוסיפו עליהם אלונים אלמונים אלמוגים.

דף כא ע"א: מעשה נוסף: **לוי גזר תעניתא** על עצירת גשמים, **ולא אתא מיטרא. אמר לפניו, רבנו של עולם, עלית וישבת במרום, ואין אתה מרחם על בניך, אף שראויים הם שתרחם עליהם, ואז אתא מיטרא.** ואולם לוי איטלע – נעשה חיגר, כיון שהטיח דברים כלפי מעלה. **אמר רבי אלעזר, ממעשה זה נלמד שלעולם אל ימית אדם דברים כלפי מעלה בדרך בזיון וניצות, שהרי אדם גדול הטיח דברים כלפי מעלה ואיטלע, ומנו** – ומי הוא אותו אדם גדול, לוי, שהיה אדם גדול שנענה על דבריו, אך נעשה חיגר משום שדיבר בלשון תרעומת. מקשה הגמרא: **והא גרמא ליה** – וכי דבר זה גרם לו להיות חיגר, **והא לוי אחיו קידה קמיה דרבי** – והרי הראה לפני רבי מה היא 'קידה' האמורה בתורה, שנעץ שני גודליו בארץ והתכופף ונשק לרצפה וזקף, וכשזקף **איטלע**, ומבואר שהקידה גרמה לו. מתרצת הגמרא: **הא והא גרמא ליה** – שני הדברים גרמו לו לכך, שהחטא שהטיח דברים כלפי מעלה גרם לו שנעשה חיגר בקידה.

מעשה בתפילת חכם על הגשמים: **רבי חיאי בר לולייני שמעיניהו לתנך ענני** – שמע עננים שהיו בשמי ארץ ישראל **דקאמרי**, כלומר שהשר הממונה עליהם אומר להם, **גיתו וניתבי מיא** – בואו ונוריד מי גשמים **בעמון ומואב** ולא כאן בארץ ישראל. **אמר לפניו, רבנו של עולם, בשנתת תורה לעמך ישראל חזרת על כל אימות העולם ולא קיבלוה, ועכשיו אתה נותן להם מטר, ולא לישראל שקיבלו את התורה.** וציוה על העננים, **שדו חבא** – הורידו את הגשמים כאן בארץ ישראל. ואכן **שדיוה אדוכתיהו** – הורידו העננים את הגשמים במקומם.

אגב שהוזכר המעשה באמורא זה מביאה הגמרא דרשה בשמו: **דרש רבי חיאי בר לולייני, מאי דכתיב בתהלים (צב ג) 'צדיק כתמר יפרח בארץ בלבנון ישנה', הרי אם נאמר שהוא כתמר למה נאמר שהוא כארז, ואם נאמר ארז למה נאמר תמר.** וביאר, שאילו נאמר תמר ולא נאמר ארז, הייתי אומר שהצדיק הוא רק כתמר, **מה תמר אין גזעו של הדקל מחליף** – צומח מחדש אם נקצץ, **אף הצדיק חסד ושלום אין גזעו מחליף**, כלומר, אינו קם בתחיית המתים, **לכך נאמר בו 'כארז' שגזעו מחליף.** ואילו נאמר רק 'כארז', ולא נאמר 'כתמר', הייתי אומר שהוא כארז, **מה ארז אין עושה פירות, אף צדיק חסד ושלום אין עושה פירות,** כלומר שמקבל שכר רק בעולם הזה ולא בעולם הבא, **לכך נאמר 'כתמר' שעושה פירות ונאמר 'כארז' שגזעו מחליף.**

מקשה הגמרא: **וכי ארז גזעו מחליף, והתניא בברייתא, תלוקה אילן מחבירי לקוץ אותו להשתמש בענפיו, צריך להניח חלק ממנו כדי שיחזור ויצמוח, ולכן מנביחו מן תפרקע טפה,** כלומר, משיר מהעץ טפח מהקרקע **וקוצץ שם. ובסדן השקמה** – עץ השקמה שהזקין, שנקצץ וחזר וגדל ונתעבה, מגביה **שני טפחים** שצריך יותר כדי לצמוח. ודווקא סדן השקמה שכבר נקצץ וצמח די בשני טפחים, אולם **בתולת** – נטיעת עץ השקמה שלא נקצצה מעולם, צריך להגביה **שלישה טפחים** כדי שתחזור ותצמח. **ובקנים ובגפנים, קוצץ מן הפקק** – הקשר התחתון שבאילן **ולמעלה, שרק בזה חוזר וצומח. ובדקלים ובארוזים** אינו צריך להגביה כלל, אלא **חופר למטה מתחת לאילן ומשריש** – עוקר אף את השרשים, **לפי שאין גזעו מחליף כלל** לאחר קציצתו, ולא תועיל הגבהה כלל. ומפורש שגזעו של ארז אינו מחליף, ושלא כדרשת רבי חיאי.

מתרצת הגמרא: **הבא במאי עסקינן** – כאן בדברי רבי חיאי שאמר שגזעו מחליף במה מדובר, **בשאר מיני ארוזים הנקראים בשמות אחרים, כדרבה בר הונא, דאמר רבה בר הונא, עשרה מיני ארוזים הן, שנאמר (ישעיה מא ט) 'אתן במדבר ארז שטה והדס וגו' ועץ שמן אשים בערבה ברוש תדקדק ותאשור יתדו', הרי שבעה מינים, והוסיפו עליהם חכמים שלשה מינים, 'אלונים', 'אלמונים' ו'אלמוגים' (ר"ה כג).**

דברי רבותינו נשיאינו אינם רק "פתגמים טובים", שלכן צריך לשמעם ולקבלם, גם אם אין להם מקור.

משיחת שבת פרשת בחוקותי, ה'תשכ"ה

ב"ה, ח' אייר, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתביהם מב' וה' אייר עם המצורף להם.

(ב) מ"ש אודות הדפיציט בשנה זו שהוא יותר מארבע אלף דאלאר, הנה בכלל אין ממה להתפעל, ואפשר הי' כדאי לעשות מגבית מיוחדת בשביל סילוק החובות, ובמילא לא יבלבל זה להמגבית השנתית והכנסות הרגילות, ועכ"פ לא יבלבל אלא במדה פעוטה ביותר, שגם אז כדאי הדבר. וזה מכבר כתבתי לכמה ממוסדותינו, שהענין דהכנסה והוצאה של מוסד כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, הם לא כמו שהם חושבים, שכיון שיש הוצאה מרובה יש למעט במספר התלמידים וכו', אלא שהעצה לזה הוא להרבות צנורות ההכנסה, וכיון שקודם שנמשך בגשמיות נמשך ברוחניות, וצנורות הכנסה ברוחניות הם התלמידים והלימודים של קדש עמהם, הרי לכל לראש צריכים להרבות השפעה בהמקור ע"י הגדלת כמות ואיכות הלימוד וכמות ואיכות התלמידים, ואח"כ להשתדל להמשיך גם בגשמיות למטה, והפועל יוצא מובן ופשוט.

(ג) מ"ש אודות זמן עסק הרמ"ים במסחרים, הנה אין בזה מענה על הטענה.

שהטענה היתה, לא שבזמן שצריכים ללמוד בהשיבה הולכים ברגליהם ברחוב, אלא שבמחשבתם משוטטים בשוקים ורחובות וראי' לזה שכבר מוכנים המלתחות כו' הנצרכים להמסחר ותיכף לזמן סיום הלימודים ע"פ התכנית, הרי כהרף עין נסגרים הספרים, ועומד כבר מוכן עם המלתחה שלו וכיו"ב, ומתהפכים בהרף עין זה מיושבי בית המדרש ליושבי קרנות ורצים למקום שמדמים שדוקא שם נמצאה פרנסתם ופרנסת ב"ב שיחיו, אשר במילא אי אפשר שגם במשך זמן הלימוד לא יכינו את מחשבתם ואופן דבורם להמסחר לשם פונים תומ"י לסיום השיעור.

(ד) רבוי הזמן דלימודי חול וההתעמלות על הזמן דלמודי קודש - מבהיל. והגם לכבוש את המלכה עמי בבית!?

והשי"ת יעזור את כאו"א מאתנו שלא להחליף את עיקר העיקרים בטפל דטפל, שחילוף כזה מצ"ע מופרך הוא, ונוסף ע"ז עוד מקלקל את הענינים הטפלים, וכמובן.

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש.

נ.ב. מוסג"פ הקונטרס שהו"ל ללי"ג בעומר הבע"ל, אשר בטח יזכו בו את הרבים.

ובהמשך לתוכן מכתבי, הנה גם במאמר זה מבואר גודל ענין השימות לב, שדוקא ע"י בא דבר בפועל, עיי"ש. וידוע סיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר בשם החסיד ר' בנימין קלעצקער, שכאשר באחד חשבוני המסחר, כתב הסי"ה אין עוד מלבדו, ועל השאלה מאתו איך אפשר שבעת עסקו במסחר יתעסק בעניני דא"ח. ענה ע"ז שהוא במכש"כ וק"ו, ומה בשעה שעומדים לפני הקב"ה, נופלים מח"ז של קלעצער, הרי עאכו"כ בשעה שעוסקים בקלעצער יש מקום שיפלו מחשבות טהורות וקדושות.

וכדאי הי' להסביר לכל אנ"ש בעלי מסחר סיפור זה, ועאכו"כ לאנ"ש שע"פ רצון כ"ק מו"ח אדמו"ר צריכים היו להיות יושבי אהל, וחדשות מקרוב עשו - שנתהפכו לבעלי עסק. והאריכות בכל הני"ל אך למותר.

שכשנטמאו הבעלים טומאת הגוף אין הציץ מרצה אף בדיעבד, 50
 אלמא – הרי מוכח שכשנטמאו הבעלים של הפסח בטה, אין 51
 משלחין קרבנותיהם להקרבה בכהנים טהורים, והיינו שאף אם 52
 שילחו ושחטו וזרקו עליהם אין להם ריצוי וחייבים בפסח שני 53
 שלא כזקני דרום. מתרצת הגמרא: לא, אי דאפיטמו בעלים בטה 54
 הכי נמי – אילו נטמאו הבעלים בטה אכן יש להם ריצוי 55
 בדיעבד, וכזקני דרום, והמשנה שאמרה 'אין הציץ מרצה על 56
 טומאת הגוף' אינה עוסקת בטומאת בעלים, וגם אינה עוסקת 57
 בטומאת מת, אלא הקא בטה עסקינן בגון שנטמא הכהן 58
 המקריב בשירי, ורק באופן זה כתבה שאין ריצוי לעבודתו. 59
 מקשה הגמרא: אי הכי שהמשנה עוסקת בטומאת שרץ, אימא 60
 סיפא, 'ציטא הגוף בטומאת הטהום הציץ מרצה', כלומר, רק 61
 בטומאה ידועה אין הציץ מרצה על טומאת הגוף, אבל בטומאת 62
 ספק, כגון טומאת הטהום, הציץ מרצה, והא תני רבי חייא בביאור 63
 דין המשנה, 'לא אמרו שהציץ מרצה על גזיר ועושה פסח 64
 בטומאת הטהום, אלא לטומאת מת בלבד'. מבררת הגמרא את 65
 דברי רבי חייא: באמרו 'לא אמרו אלא לטה', למעוטי טאי – 66
 למעט איזו טומאה נחכין, שלא נאמר בה דין טומאת הטהום, וכי 67
 לא למעוטי טומאת הטהום דשרץ, שבה לא הותרה טומאת 68
 הטהום. ומוכח שהמשנה אינה עוסקת בטומאת שרץ, ונסתר 69
 תירוצו הגמרא בדעת זקני דרום. דוחה הגמרא את הקושיא: לא, 70
 מה שאמר רבי חייא שלא אמרו דין טומאת הטהום אלא בטומאת 71
 מת, כוונתו למעוטי טומאת הטהום דזיבה, ששם לא נאמרה 72
 ההלכה של טומאת הטהום, מפני שטומאת זיבה חמורה מטומאת 73
 מת ושרץ, אבל בטומאת שרץ הקלה נאמרה ההלכה של טומאת 74
 הטהום, ולעולם ניתן להעמיד את המשנה בטומאת שרץ. 75
 הגמרא לעיל העמידה לדעת זקני דרום את המשנה בפסחים 76
 בטומאת הכהן ולא בטומאת בעלים. מקשה הגמרא: ואלא הא 77
 דבצי – מה שנסתפק רמי בר חמא, בדין בהן מרצה קרבנותיהם 78
 של נזיר ועושה פסח, האם הותרה גם לו טומאת הטהום, או לא 79
 הותרה לו טומאת הטהום, וכל הקולא של טומאת הטהום נאמרה 80
 רק בשנטמאו הבעלים, ולזקני דרום קשה, שתפשוט את ספיקו 81
 דודאי טומאת הטהום הותרה לו – לכהן, דהא הקא – שהרי כאן, 82
 במשנה בפסחים שהתירה טומאת הטהום, בטומאת בהן קיימין 83
 ו-אנו עוסקים). מתרצת הגמרא: ספיקו דרמי בר חמא ודאי פליגא 84
 – ודאי חלוק על זקני דרום, שלהבנתו עוסקת המשנה בטומאת 85
 הבעלים, ובה כתבה שאין ריצוי לטומאת הגוף בבעלים יחיד טמא 86
 מת, שאין טמא מת משלח קרבנותיו לפי שאכילת פסחים מעכבת, 87
 ועל כך כתבה המשנה שבנטמאו בטומאת הטהום יש להם ריצוי. 88
 ולפיכך הסתפק רמי בר חמא מה הדין בכהן המקריב לגבי טומאת 89
 הטהום, שלדעתו דין זה לא התפרש במשנה. 90
 התבאר בתירוצו הגמרא, שרמי בר חמא סובר שבעלים יחיד טמא 91
 מת אינו משלח קרבנותיו. מקשה הגמרא: תא שמע ראייה 92
 מברייתא, שאם הקריבו את הפסח על בעלים יחיד טמא מת, 93
 עלתה לו ההקרבה ופטור מהבאת פסח שני. כתוב בתורה (שמות כח 94
 לח) 'ונשא אהרן את עון הקדשים' וגו', שהציץ מרצה על עון 95
 הקרבנות. מבררת הברייתא: וכי איזה עון נשא – על איזה עון 96
 כתבה התורה שהציץ מרצה, 97

לפי אבולו תכסו על השה, שרק על אדם הראוי לאכול שוחטים את 1
 הפסח, ואין כתבה הגמרא שלדעת זקני דרום שוחטים על טמא 2
 שאינו יכול לאכול. מתרצת הגמרא: לדעת זקני דרום כוונת 3
 הפסוק למצה בלבד, שלכתחילה יש לשחטו לשם האוכלים, אבל 4
 בדיעבד אם שחטו על מי שאינו אוכל, הקרבן כשר, ואינו נדחה 5
 לפסח שני. ממושיכה הגמרא להקשות: ולעבובי לא – וכי יתכן לומר 6
 שאין שחיטת הפסח לאוכליו מעכבת בכשרות הקרבן, והתנאי, 7
 בביאור הפסוק שבפרשת פסח (שמות יב ד) 'ולקח הוא ושכנו הקרב 8
 אל ביתו במקבץ נפשות', ומכסת נפשות מלשון מניית אנשים, 9
 מלמד שאין הפסח נשחט אלא לצורך מנוי, שנמנו עליו בטרם 10
 שחיטתו. ואם עבר ושחטו שלא למנוי, יכול יהא רק בעובר על 11
 המצוה, אבל מכל מקום יהא פסחו כשר, תלמוד לומר 'במשך 12
 הפסוק, איש לפי אבולו תכסו על השה', והוא ציווי נוסף להתמנות 13
 על הפסח, היתוב שנה – (כפל) עליו לעבב – התורה כפלה דין זה 14
 ללמדנו שאם שחט שלא למנוי, פסחו פסול אף בדיעבד. מסיימת 15
 הגמרא את הקושיא, ואיתקש אבולו למנוי – והקוש בפסוק זה 16
 דיני שחיטת הפסח לאוכליו ולמנויו, שמיאיש לפי אבולו לומדים 17
 שצריך לשחטו לאוכליו, ומ'מכסת' ומ'תכסו' לומדים את דין 18
 מנוי, וממילא כשם ששחיטתו למנוי מעכבת כך גם שחיטתו 19
 לאוכליו מעכבת. מתרצת הגמרא: זקני דרום לא מקשי – חולקים 20
 על ההיקש, ואף ששחיטתו למנוי מעכבת, סוברים הם ששחיטתו 21
 לאוכליו אינה מעכבת בדיעבד. 22

הגמרא שבה להקשות על עיקר דברי זקני דרום, שרק כהן טמא 23
 שרץ מחלל עבודתו, אבל בכהן טמא מת הציץ מרצה: וכי לא 24
 מקשי נמי – ואף אם אין זקני דרום מקשים אוכלין למנוי, ומחמת 25
 כן יכולים הם לסבור שטמא מת משלח קרבנותיו בדיעבד. מהא 26
 נמי אית להו פירקא – עדיין נשאר קושיית ריש לקיש, והיינו, 27
 כיצד אמרו זקני דרום שמשנתנו שפסלה טמא עוסקת רק בכהן 28
 טמא שרץ, אבל בכהן טמא מת הציץ מרצה, והלא קל וחומר הוא, 29
 ומה במקום שנטמאו בעלים בטומאת שרץ הקלה שמשלחין 30
 קרבנותיהם לכתחילה לעזרה להקריבם בכהנים טהורים, אף על פי 31
 כן בהן שנטמא בשרץ חמור ואינו מרצה אפילו בדיעבד, מקום 32
 שנטמאו בעלים יחידים בטומאת מת החמורה שאין משלחין 33
 קרבנותיהם לכתחילה, אלא נדחים לפסח שני, שאף לזקני דרום יש 34
 להם ריצוי רק בדיעבד, בהן החמור שנטמא בטומאת מת החמורה, 35
 שחומרתו כפולה, הן חומרת הכהן והן חומרת הטומאה, אינו דין 36
 שאינו מרצה אפילו בדיעבד. והגמרא אינה מתרצת על קושיא זו. 37
 הגמרא מקשה על דברי זקני דרום שבעלים טמא מת יחיד 38
 ששלח פסחו יצא בדיעבד: מיתבי, שנינו במשנה (פסחים פא), 39
 'הפסח שנזרק דמו ואחר כך נודע שהוא – והקרבן טמא, הציץ 40
 מרצה, נטמא – (האדם) טומאת הגוף אין הציץ מרצה, מפני 41
 שאמרו, נזיר ועושה פסח הציץ מרצה על טומאת דם ואין הציץ 42
 מרצה על טומאת הגוף' של המקריב, ובפשוט הכוונה במלים 43
 'טומאת הגוף' לאופן שנטמאו הבעלים. מבררת הגמרא: בטה 44
 – באיזו טומאה עוסקת המשנה, אילימא בטומאת שרץ, 45
 ובטומאה זו אין הציץ מרצה על טומאת הגוף, האמרת – והרי 46
 אמרה הגמרא לעיל (כב) שלדעת זקני דרום שוחטין וזוקקין את 47
 הפסח על טומאת שרץ, ויטבול מבעוד יום ולערב יאכלנו 48
 בטהרה. אלא צריך לומר שהמשנה עוסקת בטומאת מת, וקתני 49

כאשר יש עת רצון שנמשך מלמעלה התעוררות להעיר את נפש האדם, הנה תיכף ומייד יתחיל האדם לעורר אתערוטא-דלתתא, ואזי יהיה דבר המתקיים.

ממאמר שבת פירשת בחוקותי, ה'תשכ"ה

זבחים. פרק שני – כל הזבחים שקבלו דמן דף כג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רכא רש"י תוספות

לפי אבול. הראוי לאכילה תכסו עליו דהיינו שחיטה: בפסח. לשון מנין כמו מכסת ערכך (ויקרא כז) ואיתקש אוכלין למנויו. מה מנוין מעכבי אף אוכלים מעכבי שאם שחטו לטמאים ולעדרים וחולה וקן שאין יכולין לאכול בזה פסול ואפי' הן מנויון דהא לפי אבול בהאי קרא כתיב לגבי מנויון: וכי לא מקשי נמי. וטברי טמא מת משלח קרבנותיו בדיעבד אית להו דף פירכא גופא דפרכין לעיל אמילתייהו דמוקמינן מתניתין בבבא שטא שרץ אבל כהן טמא מת הציץ מרצה דהא מודה מיהא דלכתחילה אמר רחמנא טמא מת ידחה לשני וטמא שרץ אמרינן לעיל דשוחטין עליו לכתחילה: ומה במקום כו' בעלים. יחיד: מיתבי. לוקני דרום: מפני שאמרו. משנה היא בכיצד צולין (פסחים דף פ:) שהגדיר ועושה פסח בו קס"ד האי טומאת הגוף בבעלים קאמר ולהכי נקט נזיר ועושה פסח דאילו שאר קרבנות אין טומאת בעלים פסול בהן אבל עושה פסח אכילתו מעכבא ונזיר נמי כשנטמא במת שסתר נזירותו ועריך לחזור ולמנות כדכתיב (במדבר ו) וכי ימות מת עליו וגו' ואין ראוי לקרבנות תגלחלו עד שיתגר ויבא תחילה קרבנות נזירות טומאתו שתי תורמים ואע"פ וימנה את נזירותו ואחר כך יביא קרבנות נזירות טהרה וקתני אין הציץ מרצה בדיעבד: אלמא נפסא כו'. כלומר אם שלח קרבנו ושחטו וזרקו עליו לא נפטר מפסח שני: הכי נמי. דמרצה ציץ: כגון שנפסא בהן בשרין. כדתנן טמא פסול ואוקמינא בשרין ותנן נזיר ועושה פסח וד"ה לכל קרבנות יחיד והא דנקט הני משום סיפא נקט דבעי מיתני נטמא טומאת התהום הרי זה מרצה וכי גמירי היתר טומאת התהום בנזיר ועושה פסח גמירי לה בכיצד צולין וטומאת התהום טומאת ספק והתם מפרש איזוהי טומאת התהום כו' דהילכתא גמירי לה דהותרה בנזיר ועושה פסח כדאמרין בבבא שרץ (פסחים דף פ:) לא אמרו. דהותרה טומאת התהום בנזיר ועושה פסח אלא בטומאת המת בלבד: מאי לאו למעוטי טומאת התהום דשרין. דלא הותרה ומק"ו לא אתיא שאין דנין ק"ו מהלכה: טומאת התהום דייבה. כגון ראה בין השמשות ספק כולה מן היום או כולה מן הלילה ואין כאן אלא ראייה אחת ספק חציה מן היום וחציה מן הלילה והוי לה כשתי ראיות דוב מטמא בימים ובראיות ודף טומאת התהום הוא דממעט משום דחמירא דיוצאה עליו מגופה: דבעי רמי בר חמא בכיצד צולין: כהן המרצה בקרבנותיו. של נזיר ועושה פסח הותרה לו טומאת התהום אם נטמא בו: והא חבא בבבא אוקמא לה. לרישא דקתני אין הציץ מרצה על טומאת הגוף ועלה קתני נטמא טומאת התהום הרי זה מרצה: דרמי בר חמא פליג הוא. אדוקני דרום הוא מוקים להדיא בטומאת בעלים וטבירא דאין יחיד טמא מת משלח קרבנותיו דאכילת פסחים מעכב: תא שמע. יחובתא לרמי בר חמא: ונשא אהרן. בציצ כתיב: את עון הקדשים. פסול קרבנות ירצה בציצ:

אם

וחציה מן הלילה ויש כאן שתי ראיות דוב מטמא בימים ובראיות וקשה דבפרק כיצד צולין (ג"ז שם) לא מצי משבח לרבי יוסי טומאת התהום ולמאי כי האי גוונא ונראה לי בדרך דבעין שהספק לא יא נזיר עד לאחר שחיטה ואם אמרו לו לאחר שחיטה ראית בין השמשות סוף יום שלשה עשר הא בעינן טומאת התהום שלא יא אחד מכרי בסוף העולם לכך בעי התם בשלמא לרבנן משכחת לה דשחטו על זב בשביעי שלו דשוחטין וזרקין על טמא שרץ ואח"כ ראה וסותר אבל לר' יוסי דאמר מקצת היום כבולו ומכאן ולהבא מטמא וא"כ סתם מלי ויחסי משכחת ליהו) ורבנן הקשה לימא שראא לפני שחיטה ושחטו עליו וזרז וראה שניה דסבר אפי' לר' יוסי וצריך למנות שבעה זבז תלוי בראיות וליכא לא תחילה היום בטוהר ויהי כיום ולדדי אתי שפי דראה בצפרא אתי הדין ראה עליו ספק אולי יראה עד ביום והוי כנודע הספק קודם שחיטה ורבנן מתירי בזה דכיון דראיה ראשונה אינה מטמאה במשא א"כ מועיל לו מה ששחטו וזרקו עליו אע"ג דראיה שנייה מצטרפת לראשונה לחיובו מנין שבעה מכל מקום לעולם היה קרוי טמא שרץ בשעת עשיית הקרבן וגם אחר כך לא פקע שמו ויצא ידי פסחו וקשה על פירושו משמעתי (כהן המרצה בציבור היה) וי"ל כגון שראא אחת ב"ג וטבל והעריב שמשו ושחט למחר הפסח ואחרי כן ראה שניה ומצטרפת ואין זה קרוי נזיר הספק קודם שחיטה כיון שטוהר גמור בשעת שחיטה וליכא למימר אולי יראה לשני ימים ומצטרפין דלר' יוסי אינה מצטרפת לראשונה. בדרך: אם

הבא נמי ניתי ק"ו ליפוק מהקדשא ועוד קשה היכי יליף טמא שרץ דייחיד בק"ו מטמא מת דייחיד הא טמא גופיה דייחיד יליף על ידי מתוך וכי האי גוונא חשיב בבבאן אב בפרק איהו מקומן (לקמן דף גא). דקאמר לן בדם כשר הואיל ולן כשר באימורין ודבר הלמד בבבאן אב אינו חזר ומלמד בלך וחומר וי"ל דבעיא היא באיהו מקומן והבא אם נאמר דילפי' קאמר ועוד י"ל דהאי מתוך אינו בבבאן אב דאי הוי בבבאן אב א"כ יאכל ביחיד כבציבור: זקני דרום לא מקשי. וקתני דרום תנאי הו ופליגי אמתי' דחמדי נשחט (פסחים דף סא). דתנן השוחט לערלים ולטמאים פסול אי נמי סבירא להו כו' נתן ולית להו הא דקאמר הש"ס בכיצד צולין (שם דף עח) דמזבח ר' נתן היבא דגבא לא חזי: מפני שאמרו נזיר ועושה פסח. אע"ג דפרשי' זקני דרום תנאי הוי אפי' כדאמר דספא סמך דנטמא טומאת התהום מרצה (דבולא בעלי) אית להון טומאת התהום מרצה) דהילכתא גמירי לה כדאיתא פרק כיצד צולין (פסחים פ:) וכן ברייתא דר' חייא לא אמרו טומאת התהום אלא למת בלבד דפרקי מניה התם לרבי יוסי: אלא בטומאת מת כבעלים וקתני אין הציץ מרצה. וקשיא לוקני דרום דאמרו איש ואיש למצוא: לא למעוטי טומאת התהום דייבה. וא"ת מ"מ קשיא ברייתא דר' חייא דלא אמרו טומאת התהום אלא למת בלבד הא איטמי בהן טומאה ידועה לא מרצי ותרין דר' חיים דמירי במת בשביעי והוי כטומאת שרץ דשוחטין וזרקין ולא מרצי משום דמכפרין במתכפרין והשחט חמיר בשביעי דלא מרצי וטמא מת בראשון מרצי דהיינו טעמא דבשביעי יכול לעשות בטוהר על ידי שליח וחזי למיכל לאורחא אבל בראשון לא אפשר לתקנו ולעשותו בטוהר לכך בדיעבד כשר ומיירי ברייתא דר' חייא (בטומאת התהום דאי איטמי) כהן בטומאת דאי של שרץ או במת בשביעי שלו אינו מרצה ביחיד אפי' בדיעבד (שהרי אינו מרצה בציבור בתמיד) דהא מכפרין במתכפרין וציבור טמאי שרץ או בשביעי של מת לא עבדי בטומאה אלא שולחים קרבנותיהם על ידי שהורין כיון דחזו לאורחא אבל בטומאת התהום מרצה כהן ביחיד אבל בבעלים לא מתוקמא ברייתא דר' חייא דכיון דשוחטין וזרקין על טמא שרץ ושולחים קרבנותיהם ביד טהורים איזה ריצי ציץ שרץ וגם טומאת התהום נמי לא שריא להו למיעבד אינהו גופיהו כיון דשוחטין וזרקין עליהן ומצו למיעבד ע"י טהורין ועוד יש לפרש דמירי בבבאן שקיבל דרום בטומאת התהום דמת שמרצה לכתחילה לזרוק ולא מהדר' אטהורין אפי' איכא כהן טהור הא טומאה ידועה לא מרצה לכתחילה אלא מהדרין אטהורין דטומאה דחיהא היא בציבור וכי האי גוונא צריך לפרש בפרק כיצד צולין (שם פא). דבעי התם כהן המרצה בתמיד הותרה לו טומאת התהום או לא הותרה ומאי קמיבעיא ליה הא קיימא לן במועדו אפי' בטומאה אלא אי יכול לזרוק בטומאה לכתחילה קמיבעיא ליה כדפרשיתא ואפי' איכא טהורין: טומאת התהום דייבה. פ"ה כגון ראה בין השמשות של י"ג ספק כולה מן היום או מן הלילה ואין כאן אלא ראייה אחת ספק חציה מן היום

רכב זבחים. פרק שני – כל הזבחים שקבלו דמן דף כג עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)"
תוספות רש"י

אם עון פיגול הרי כבר נאמר לא ירצה ואם עון נותר הרי כבר נאמר לא יחשב. ה'ג לה
פי' הקונטרס משום דאמר' לקמן בפירקין (דף כה.) דאיסור רבה דחוי' לזמנו שהוא
בכרת מקרא רבה ופרשה רבה בצו את אהרן ואיסורא זוטא דחוי' למקומו דליכא כרת
מקרא זוטא ופרשתא זוטא בפרישת קדושים תהיו והביא ראייה מתורת כהנים ורבינו חם
מקיים גירסת הספרים דגרסינן איפכא בפיגול לא
יחשב ובנותר לא ירצה דלקמן בפירקין מסקנין
דתריייהו מקרא אחרינא נפקי דכתיב ביה לא ירצה ולא יחשב ומה שנזכר פיגול קודם לנותר
אף ע"ג דבקרא כתיב נותר ברישא דהיינו חוי' לזמנו משום דלשון פיגול כתיב בקרא בהדיא:
אם עון נותר הרי כבר נאמר כו'. לאו נותר
ממש וקאמר' כדאמר' לקמן בפירקין (דף כט.)
מאניו שהיה פסל אלא מחשבת נותר הדיינו
מחשב לאוכלו חוי' לזמנו: הא אינו נושא אלא
עון טומאה שהותרה מכללה. וא"ת תיפוק לי דלא
משכחת מידי דמיתוקם ביה קרא אלא בטומאה
ואומר רבינו חם משום דכתיב גבי ציצ' לרצון להם
דמשמע דבר שהוא לרצון במקום אחר ולהכי
דחיק לאשכחיה הותר מכללו מכל הני דפריך
מימייהו (במנחות דף כה.) ודא ושאלא ובעל מום
ווא"ת (א"כ) נותר ופיגול היכן הותר מכללו
דאיצטריך ליה לא ירצה ולא יחשב ואומר רבינו
חם דפיגול הותר מכללו במה דלא שייך שם
מחשבת חוי' למקומו והא דפריך בהקומץ רבה
(מנחות דף כה.) אימא עון יוצא שהותר מכללו
במה אמר קרא לרצון להם לפני ה' עון דלפני ה'
אין עון נדחת לא חוי' למקומו חשיב שפיר לפני
ה' שהמחשבה בפנים ואין לומר דבמה לא קרינ'
ליה הותר מכללו כיון דהכשירו בכך כדקאמר
התם גבי שמאל דכיון דאיסור בפנים אין זה קרי'
הכשירו בכך ונותר כדי נסבה ואגב פיגול נקט
נותר והואל ומשכח ביה קרא אע"ג דלא צריך אי
נמי נותר הותר מכללו בראשו של מזבח דאיכא

למאן דאמר אין לינה מועלת בראשו של מזבח בריש תמיד נשחט (פסחים ד' נט.) ובפ'
המזבח מקדש (לקמן ד' פו.) ומיהו פלוגתא דאמוראי היא וקשיא למיד' ודאית ליה) לינה
מועלת מזה ברייתא ונראה דנותר יש ללמוד עון עון מריציו ציצ' ופגול נמי מצנין למילף
ואפי' לא משכחת בזה הותר מכללו ולרצון להם איכא לאוקמי כדדרש' בפ' הא על יבמות
(יבמות דף סו.) ולהם לרצון ולא לפורענות) אבל לגוים אפי' לפורענות ועוד י"ל דנותר הותר
מכללו בפנינת כהנים ומנחת כהן משיח וקומץ וכל דבר שאין לו מותרים אין חייבים עליהן
משום פגול בדתאן פ' ב"ש (לקמן דף מג.) ואפי' פסולא נמי נראה דליכא מדאמר לעיל בסוף
פ"ק (דף יד.) דמודה ר' שמעון בהחלבת חטאות הפנימיות ופריך והא"ר שמעון כל שאינו
על מזבח הדיצון אין חייבין עליו משום פגול ומשני מודה ר' שמעון דפסול מקו' ומה שלא
לשמו הכשר בשלמים פסול בחטאת חוי' לזמנו הפסול בשלמים א"ר שיפסל בחטאת משמע
דאי לאו ק"ו הוה אמינא דאפי' פסולא ליכא אי"כ במנחת כהנים ובמנחת נסכים דליכא ק"ו
דלא מיפסל בוו שלא בשמן ליכא פסולא כלל אלמא אשכחן נותר דהותר מכללו לגמרי:
לא' כגון שנטמא בשלמים במתא. תימה מאי קשיא ליה לוקמה בטומאת הדרם שנטמא
הדרם הציץ מרצה דגבי טומאת דם מייתי לה בכלי הש"ס (לקמן מה.) דדם שנטמא חורק
בשוגג הורצה ותנן נמי בפסחים (דף עה.) נטמא הדרם והבשר קיים וזרק הדרם וי"ל דס"ל להאי
לישנא דמית ליה למימר דנטמא עון טומאה אלא כבי האי גונא שהותרה בצבור הדיינו
בטומאת בעלים דהותרה לאכול בטומאת הגוף למאי דלא מסיק אדעתיה ושתא עון קדשים ולא עון מקדישים: א' נימא טומאת שרץ בבעלים היכא אישתראי. דאי סבר שוחטין חורקין
על טמא שרץ וכן טמא מת בשביעי שלו דחשיב בטמא שרץ הא לא עבדי צבור בטומאה כיון דאין יחיד נדחה צבור נמי לא עבדי בטומאה אלא עושיין שלוח לשחוט בעבורם כיון דאינהו
אבלי לאורתא ואי סבר אין שוחטין חורקין על טמא שרץ דהשתא צבור עבדי בטומאה אי"כ אין הציץ מרצה על היחיד דהא אין שוחטין חורקין עליו אלא שנטמא בעלים במת וקודם
שבועי מרצה ליחיד שחביא פסחו וסויתתא לוקני דרום דאמר איש איש למצוא וקשה מאי פריך היכא אישתראי לוקמה בבחן שנטמא בשרץ מרצה בצבור מקו' דלעיל לרמי בר חמא
דלית ליה במה זקני דרום מכפרים במתכפרין ועוד כי משני לעולם בשרץ ושם טומאה בעולם הא כיון דשוחטין חורקין על טמא שרץ אי"כ ריציו ציצ' ל"ל הא קרב בטהרה כדפירש רבינו
שלמה בסמוך ואי סבר אין שוחטין על טמא שרץ אי"כ לא יועיל ציצ' כדפירש לעיל אי בשרץ היכא אישתראי וי"ל דמעיקרא בעי לאוקמה בטומאת בעלים בשרץ והוה מצי למפרך ל"ל
ריציו ציצ' אלא שפיר פריך היכא אישתראי ובי משני לעולם בשרץ רצה לומר ולא בטומאת בעלים אלא בטומאת כהן גירידי וכ"ש בטומאת מת וסבר רמי בר חמא טומאת מת מרצה
בבחן ביחוד וקצת קשה דלא ה"ל למימר שם טומאה בעולם משמע דטומאת מת בצבור קאמר והלא טומאת שרץ נמי הותרה לבחן מקו' דלעיל אלא משום דעיקר היתר צבור בטומאת
מת כתיבא להכי נקט ליה. בריק': א' מאי מה זר במיתה אף יושב במיתה. פי' בקונטרס דניגמר במה מצינו מה זר מחלל עבודה וחייב מיתה אף יושב שמחלל עבודה במיתה דגבי
ערל ואונן נמי הוה לך להקיש במה נבנך אבן ונראה דפריך משום דדרש' לעמידה בחרתיו ולא ליישבה עליו וכי' בלבנים ויושבים אלא נחשבים כמו ישראלים וזרם
לכך מחלל עבודה כור ומשיה' גם במיתה להוי' כור' ומשני דמשום דהוי' מחוסר בגדים ושלא רחוי' דים ורגלים) ושני כתובים הבאים כאחד דבמחוסר בגדים כתיב ביה מיתה ולא ישא
עון ומתו ובשלא רחוי' דים ורגלים) נמי כתיב ביה מיתה ולא ימותו ובחנם נכתבה דהא ילפי' חוקה לגיורא שוה אלא למימרא דלא ילפי' מיתה דקרי' רחמנא זר ואי השתא דהלא
זר

אם עון פיגול, הרי כבר נאמר לא ירצה. הא אינו נושא אלא
נותר, הרי כבר נאמר לא ירצה. הא אינו נושא אלא
עון טומאה, שהותרה מכללה בצבור. מאי טומאה,
אילימא (ב)טומאת שרץ, היכא אישתרי. אלא
טומאת מת, ולא, כגון שנטמאו בעלים במת, אלא
נטמאו בעלים במת משלחין קרבנותיהן. אי
בגויה, וכי ימות מת עליו אמר רחמנא. אלא לעושה
פסח (ולאו כגון שנטמאו בעלים במת). לעולם
בשרץ, ושם טומאה בעולם. ואיכא דדייק ומייתי הכי,
עון הקדשים' אין, עון מקדישין לא. מאי טומאה,
אילימא טומאת שרץ, מי אישתריא בצבור. אלא לאו
טומאת מת, ועון קדשים' אין, עון מקדישים לא.
לעולם טומאת שרץ, ושם טומאה בעולם: יושב:
מנול. אמר רבא אמר רב נחמן, אמר קרא לעמוד
לשרת', לעמידה בחרתיו, ולא ליישיבה. תנו רבנן,
לעמוד לשרת' מצוה. כשהוא אומר העומדים, שנה
עליו הקתוב לעפב. אמר ליה רבא לרב נחמן, מכדי
יושב פזר דמי, ומחיל עבודה. אימא מה זר במיתה,
אף יושב במיתה, אלאמה תניא, אבל ערל, אונן, יושב,
אין במיתה אלא באוהרה. כושם דהוי' מחוסר בגדים
ושלא רחוי' דים ורגלים, שני כתובין הבאין פאה,
ובל

לשחוט ולזרוק על טמא שרץ ודקשיא לך היכא אישתראי בה: ושם טומאה בעולם.
אשכחן דאישתראי בהן וטעמא גדול בהו להטיל ריציו ציצ' על טומאת שרץ: ואיכא
דרייק. לישנא דקרא ומייתניא לך תיובתא דברייתא לוקני דרום וסויתתא לרמי בר
חמא: עון מקדישים לא. טומאת הגוף בין בדכתיב בין דבעלים לא מרצה במאי טומאה
קאי דקא ממעט טומאת הגוף: אילימא טומאת שרץ. ונקומא זקני דרום בבחן דאילו גוף
דבעלים לא בעי ציצ' שדרי אין נוגע בו בטומאה ולאורתא בטהרה אכיל ליה: היכא
אישתראי בצבור. הא כיון דאית להו שוחטין חורקין על טמא שרץ ויחיד אין נדחה צבור
לא עבדי בטומאה: אלא לאו טומאת מת. שאינו משלח קרבנות ולא כהן טמא מת מרצה
בקרבת יחיד: לעולם בטומאת שרץ. קאי וקממעט כהן טמא שרץ מלרצות כדאוקמי זקני
דרום פסול דמתניתין אטמא שרץ וטומאת בעלים אין צריכין ציצ' שדרי קרבן בטהרה
קרב ודקשיא לך היכא אישתראי בצבור שום טומאה בעולם אישתראי בה: לעמוד
לשרת. רישיה דקרא כי בו חור' ה' אלחך מכל שטקין לעמוד לשרת וגו': לא ליישיבה.
וכיון דלא נבחרו הוו להו זרים וזר מחיל עבודה: שוחטין שם. ולעיל מיניה כתבין) ושרת
ככל אחיו הלויים וגו': ואימא מה זר ובז', וניגמר במה מצינו בור שמחיל עבודה וחייב
מיתה אף יושב שמחלל עבודה במיתה:

שני

נימא טומאת שרץ בבעלים היכא אישתראי. דאי סבר שוחטין חורקין
על טמא שרץ וכן טמא מת בשביעי שלו דחשיב בטמא שרץ הא לא עבדי צבור בטומאה כיון דאין יחיד נדחה צבור נמי לא עבדי בטומאה אלא עושיין שלוח לשחוט בעבורם כיון דאינהו
אבלי לאורתא ואי סבר אין שוחטין חורקין על טמא שרץ דהשתא צבור עבדי בטומאה אי"כ אין הציץ מרצה על היחיד דהא אין שוחטין חורקין עליו אלא שנטמא בעלים במת וקודם
שבועי מרצה ליחיד שחביא פסחו וסויתתא לוקני דרום דאמר איש איש למצוא וקשה מאי פריך היכא אישתראי לוקמה בבחן שנטמא בשרץ מרצה בצבור מקו' דלעיל לרמי בר חמא
דלית ליה במה זקני דרום מכפרים במתכפרין ועוד כי משני לעולם בשרץ ושם טומאה בעולם הא כיון דשוחטין חורקין על טמא שרץ אי"כ ריציו ציצ' ל"ל הא קרב בטהרה כדפירש רבינו
שלמה בסמוך ואי סבר אין שוחטין על טמא שרץ אי"כ לא יועיל ציצ' כדפירש לעיל אי בשרץ היכא אישתראי וי"ל דמעיקרא בעי לאוקמה בטומאת בעלים בשרץ והוה מצי למפרך ל"ל
ריציו ציצ' אלא שפיר פריך היכא אישתראי ובי משני לעולם בשרץ רצה לומר ולא בטומאת בעלים אלא בטומאת כהן גירידי וכ"ש בטומאת מת וסבר רמי בר חמא טומאת מת מרצה
בבחן ביחוד וקצת קשה דלא ה"ל למימר שם טומאה בעולם משמע דטומאת מת בצבור קאמר והלא טומאת שרץ נמי הותרה לבחן מקו' דלעיל אלא משום דעיקר היתר צבור בטומאת
מת כתיבא להכי נקט ליה. בריק': א' מאי מה זר במיתה אף יושב במיתה. פי' בקונטרס דניגמר במה מצינו מה זר מחלל עבודה וחייב מיתה אף יושב שמחלל עבודה במיתה דגבי
ערל ואונן נמי הוה לך להקיש במה נבנך אבן ונראה דפריך משום דדרש' לעמידה בחרתיו ולא ליישבה עליו וכי' בלבנים ויושבים אלא נחשבים כמו ישראלים וזרם
לכך מחלל עבודה כור ומשיה' גם במיתה להוי' כור' ומשני דמשום דהוי' מחוסר בגדים ושלא רחוי' דים ורגלים) ושני כתובים הבאים כאחד דבמחוסר בגדים כתיב ביה מיתה ולא ישא
עון ומתו ובשלא רחוי' דים ורגלים) נמי כתיב ביה מיתה ולא ימותו ובחנם נכתבה דהא ילפי' חוקה לגיורא שוה אלא למימרא דלא ילפי' מיתה דקרי' רחמנא זר ואי השתא דהלא
זר

הָיָה – ויש שדייק את לשון הפסוק והביא ראייה מדויק זה ומן
הברייתא שהובאה לעיל, להקשות על זקני דרום. נאמר בפסוק
(שמות כח לח) וְנָשָׂא אֶתְּרֵן אֶת עֶזְרָא הַכֹּהֵן; ויש לדייק שרק על עֶזְרָא
הַכֹּהֵן אֵין – אכן מרצה הציץ, דייקנו על טומאת הדם והחלב,
אבל על עֶזְרָא מְקַדְּשִׁין לֹא – על טומאת הגוף של המקריבים אינו
מרצה, בין טומאת כהנים ובין טומאת בעלים.
בברייתא שהובאה לעיל התבאר, שריצוי הציץ הוא על עון
טומאה מפני שמצינו שטומאה הותרה בטומאת בציבור. על פי
דברי הברייתא מבררת הגמרא את כוונת הפסוק: מֵאֵי טוֹמָא –
באיזו טומאה נאמר ריצוי הציץ ומיעוט הפסוק שאין לה ריצוי
בטומאת הגוף, אִילִימָא טוֹמָא שְׂרִי, ובה מיעט הכתוב שאם הכהן
המקריב טמא אין ריצוי לעבודתו. מֵי אִישְׁתְּרִיא בְּצִיבּוֹר – וכי
הותרה טומאה זו בציבור בלא הציץ שנלמד שאף ביחיד הקלה
בה התורה שירצה עליה הציץ, והרי לא הותרה בציבור, וודאי
שכל פרשת ריצוי הציץ אינה עוסקת בטומאת שרץ. אִלֵּא לֹא
בטוֹמָא מֵת נאמר ריצוי הציץ ביחיד, כיון שאצל ציבור טמאי מת
הותרה טומאה, וְעַל טוֹמָא זו מיעטה התורה ואמרה שְׂעֹן קִרְשִׁים
אֵין עֶזְרָא מְקַדְּשִׁים לֹא, לומר שהציץ אינו מרצה על כהן טמא מת
שהקריב קרבן יחיד ולא על בעלים טמאים יחידים ששילחו את
פסחם, וקשה על זקני דרום שהכשירו בדיעבד הן את עבודת הכהן
הטמא והן את שילוח הבעלים הטמאים. מתרצת הגמרא: לְעוֹלָם
הפסוק עוסק גם בטוֹמָא שְׂרִי, ובו הוצרך הפסוק למעט שאם
נטמא הכהן בשרץ אין ריצוי לעבודתו, ואף שלא מצינו שטמא
שרץ שהותרה בציבור, יש לומר שֶׁם טוֹמָא בְּעוֹלָם, וכפי שנתבאר
לעיל. אבל כהן או בעלים יחיד שנטמאו במת לא נתמעטו, ובהם
מרצה הציץ בדיעבד כזקני דרום.
למדנו במשנה (לעיל טו) שכהן הַיוֹשֵׁב בשעת עבודה במקדש, פוסל
את עבודתו. מבררת הגמרא: מִנֶּה, משיבה הגמרא: אִמֵּר רַבָּא אִמֵּר
רַב נַחֲמָן, אִמֵּר קְרָא – לגבי דיני הכהן (דברים יח ה) כִּי בּוֹ פָּחַד ה'
אֱלֹהִים מִכָּל שִׁבְטֵיךָ לְעֹמֹד לְשֹׁרֵת, ויש ללמוד מכך שדווקא
לְעֹמֹד בשעת עבודה בְּחֻתְיוֹ, שבאופן זה הותרה עבודתו רצויה,
וְלֹא לְיִשְׁבָּה, ולכן היושב בשעת עבודה עבודתו מאוסה.
הגמרא מביאה ברייתא המלמדת מניין שעבודתו פסולה גם
בדיעבד: תָּנוּ רַבָּנִי, מהפסוק (שם) לְעֹמֹד לְשֹׁרֵת לְמַדְנָה שְׂמִינָה
לְעֹמֹד בשעת שירותו, ועדיין לא למדנו מזה דין עבודתו כשעבר
וישב, אבל בְּשִׁהּוּא אִמֵּר (שם יח ז) וְשֹׁרֵת בְּשֵׁם ה' אֱלֹהֵינוּ כָּל אִתּוֹ
הַלֹּחִים הַעֲוִימִים שֶׁם לִפְנֵי ה' הִי שִׁנָּה וְכָל עֲלֵיו הִתְנוּב דִּין זה
שאסור בעבודה בעודו יושב, על מנת לְעֵבֶב, שאם עבד בישיבה
חילל עבודתו.
הגמרא מבררת האם היושב בשעת עבודה חייב מיתה: אִמֵּר לִיה
רַבָּא לְרַב נַחֲמָן, מִכָּד יוֹשֵׁב בְּזֶדִי וּמַחֲלִיל עֲבֹדָה – הרי דין כהן
היושב בשעת עבודה כדן זה, שמחלל עבודתו כמותו, אם כן
אִמֵּר – אמור שנלמד ב'מה מצינו שמה דְּרַב בְּמִיתָה, אִם יוֹשֵׁב
בְּמִיתָה, אִלֵּמָה וְ(ומדוע) תִּנָּא 'אֲכַל כֹּהֵן עָרַל או אוֹנוֹ או יוֹשֵׁב
שעברו במקדש אֵין בְּמִיתָה אִלֵּא פְּאֻהֶיהָ' – באיסור לאו. משיבה
הגמרא: מִשּׁוּם דְּתִי – שהפסוקים המחייבים מיתה בכהן העובר
מחוסר פְּגִדִים ובעובר שִׁלָּא רְחוּץ וְדִים וְנִעְלִים הֵם שְׁנֵי כְתוּבִין תְּנָאין
בְּאִתְרָא – שני כתובים שבאו להורות את אותו הדין לגבי שני
אופנים,

אם נרצה לומר שעל עֶזְרָא פִּיגוֹל – שחשב בשעת העבודה מחשבת
חוץ למקומו מרצה הציץ שהקרבן יהיה כשר, אין לומר כן, שְׂרִי
כָּבֵד נִימָר (ויקרא י יח) הַמְקַרֵּב אוֹתוֹ לֹא יִהְיֶה לוֹ פִּיגוֹל יִהְיֶה/
ודרשה הגמרא לקמן (כט). שכונת הפסוק למחשבת חוץ למקומו,
לומר שאין עליה ריצוי, ואם נאמר שהציץ מרצה על עֶזְרָא נִתְר –
שחשב בשעת העבודה מחשבת חוץ לזמנו, גם זה אינו, שְׂרִי כָּבֵד
נִימָר בתחילת אותו פסוק 'וְאִם הֶאֱכִיל יֶאֱכַל מִבֶּשֶׂר וְכֹחַ שְׁלֵמִיו
בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יִרְצָה', והעמידה הגמרא (לקמן כח) פסוק זה
במחשבת חוץ לזמנו, לומר שגם עליה אין ריצוי, הֵא – הרי חייבים
לומר שֶׁאֵין נוֹשָׂא אִלֵּא עֶזְרָא הקרבה בטוֹמָא, שמצינו בה קולא
שְׂהוּתָהּ מְבַלְלָה בְּצִבּוֹר – שכשנטמאו הציבור הותר להקריב
לכתחילה בטומאה את הקרבנות שזמנם קבוע בלא צורך בריצוי
ציץ, ולפיכך גם כשלא הותרה, שנטמא היחיד לבדו, יש להעמיד
בה את הקולא שהציץ מרצה בדיעבד על ההקרבנה.
הגמרא מבררת את כוונת הברייתא, ומתוך כך מעמידה את
הקושיא על רמי בר חמא: מֵאֵי טוֹמָא – על איזו טומאה התכוונה
הברייתא באומרה שהציץ מרצה עליה, אִילִימָא (ט) טוֹמָא שְׂרִי –
כשהכהן או הבעלים היו טמאי שרץ, הִיכָא אִישְׁתְּרִיא – היכן מצינו
שהותרה טומאת שרץ בציבור בלא ציץ, וכיצד אמרה הברייתא
שהותרה מכללה בציבור. אִלֵּא ודאי כוונת הברייתא לטוֹמָא מֵת,
שבה מצינו שציבור שנטמאו מקריבים בטומאה, ולפיכך אף על
טומאת מת של היחיד מרצה הציץ. וְלֹא – והאם לא מדובר גם
בכֹּהֵן שְׂנֵטְמָא בְּעוֹלָם בְּמִתָּה, והרי סתמה הברייתא דבריה, ויש
ללמוד שאף על טומאת הבעלים יש ריצוי, אִלֵּא – הרי מוכח
מהברייתא שכשנטמאו הַבְּעָלִים בְּמִתָּה מְשַׁלְחִין קִרְבְּנֵיהֶן, היינו
שאם עברו ושילחו קרבנם מרצה עליהם הציץ. ממשכה הגמרא
לברר: וְכִמָּא – באיזה קרבן הציץ מרצה על הטומאה, אִי קִרְבְּנֹת
נִזִּיר המובאים כשסיים את נזירותו, והכשירם כשהביאם הנזיר
בטומאה, אי אפשר לומר כן, שהרי 'וְכִי יָמוּת מֵת עָלָיו וְטָמֵא רֹאשׁ
נִזִּירוֹ וגו', וְהַיּוֹם הַזֶּה אֲנִי מֵת וְכָל אִמֵּר רַבָּנִי, ולמדנו
שנזיר שנטמא במת אינו יכול להביא קרבנות נזירות טהרה עד
שיטהר מטומאתו ויביא קרבנות נזיר טמא וישוב וימנה את ימי
נזירותו בטהרה, וודאי שאין מרצה עליו הציץ אם עבר והקדים
להביא קרבנותיו בטומאה. אִלֵּא ודאי ריצוי הציץ נאמר לְעוֹשֶׂה
פָּסַח בטומאה. (וְלֹא) כֹּהֵן שְׂנֵטְמָא בְּעוֹלָם בְּמִתָּה, ועולה אם כן
מהברייתא, שבעלים יחיד טמא מת ששילח פסחו ריצה עליו הציץ
בדיעבד ואינו נדחה לפסח שני, ואף שהציץ אינו מתיר לאכול את
הפסח בטומאה, לפי שאכילת פסחים אינה מעכבת. וקשה על רמי
בר חמא הסובר שאכילת הפסח מעכבת אף בדיעבד.
מתרצת הגמרא: לְעוֹלָם ריצוי הציץ נאמר בטומאת שְׂרִי בלבד,
ואילו בטומאת מת אכן אין ריצוי ציץ וכדעת רמי בר חמא, ומה
שאמרה הברייתא שהציץ מרצה ביחיד מתוך שהותרה מכללה
בציבור, אין כוונתה שהותרה בטומאת שרץ, אלא האופן
שהותרה טומאה בציבור הוא בטומאת מת, וְשֶׁם טוֹמָא בְּעוֹלָם
– ואף על פי שהריצוי ביחיד אינו באותה טומאה שהותרה
בציבור, טעם גדול הוא להעמיד את ריצוי הציץ בעון טומאה,
הואיל ומצינו שהותרה אחת הטומאות בעולם.
הגמרא מביאה דעה הפוכה, שמברייתא זו יש לסייע לרמי בר
חמא, ולהקשות לזקני דרום הסוברים שכהן טמא מת מרצה
בדיעבד ושבעלים טמא מת משלח קרבנותיו: וְאִיכָא דְּרִיבִי וְיִיבִי

רמ"ח מצוות עשה הן רמ"ח אברין דמלכא, כמו האבר שהוא כלי אשר בו נמשך חיות ממקור החיות אשר שורה במוח, וכך המצווה היא כלי להמשכת אורו יתברך.

ממאמר שבת פרשת בחוקותי, ה'תשכ"ה

ובאבן אחת שניטלה הכי קמפינא ליה, כיון שעבודת המקדש
צריכה להיות עבודה בדרך שירות, ועבודה שלא בדרך הרגילה
אינה קרויה 'שירות', האם בעומד בגומא דרך 'שירות' כן ועבודתו
כשרה, או אין דרך 'שירות' כן ועבודתו פסולה. משיבה הגמרא
על שתי הספקות, בנלדלה ובנעקרה: תיקו.
שנינו במשנה: קיבל הכהן את הדם ביד שטמא פסול, ורבי שמעון
מכשיר. הגמרא מבררת מה טעם המחלוקת: תנו רבנן, נאמר
בפסוק (ויקרא ד כה) 'ולקח חלקו מדם החטאת באצבעו ונתן על
קרנת מזבח העלה' וגו'. דורשת הברייתא: 'באצבע וקח' – תיבת
'באצבע' בפסוק זה נאמרה על תיבת 'ולקח', היינו שלקחת הדם
תהיה באצבע, ומבואר לקמן (ע"ה) שכל מקום שנאמר אצבע אינו
אלא ימין, מלמד שלא תהא קבלה של דם הקרבן במזרק אלא ביד
ימין. וכן יש לדרוש 'באצבע ונתן' – תיבת 'באצבע' נאמרה אף על
תיבת 'ונתן' שבהמשך הפסוק, שהיא מצות זריקה, מלמד שלא
תהא נתינת – זריקה דם אצבע ימין, אמר רבי שמעון, וכי נאמרה
המלה יד במצות קבלה, והרי לא נאמרה בה יד, ולפיכך אי אפשר
לדרוש שקבלה צריכה ימין, אלא רק לגבי זריקה יש לדרוש
'באצבעו ונתן', שלא תהא נתינת – זריקה הדם של חטאת אלא
בזמין. והואיל ולא נאמרה יד בקבלה, לכך אם קיבל בשטמא כשר.
מתחילת דברי רבי שמעון, שאמר שרק אילו היה נאמר 'יד'
במצות קבלה היה מצריך בה ימין, נראה שמלשון 'אצבע'
הכתובה בפסוק אין ללמוד ימין, ורק מלשון 'יד' היה לנו ללמוד
ימין. הגמרא מבררת את טעמו: ועל רבי שמעון יש לתמוה, כמה
נפשה, אי אית ליה גזירה שוה ממצורע לעבודת הקרבנות,
שבמצורע כתבה התורה (ויקרא יד יד) 'ועל בזה ידו היקנית' וממנו
נלמד לשאר מקומות שנאמר בהם 'יד' שהכוונה לימין, ומחמת כן
אמר שאם היה כתוב לשון 'יד' היתה הכוונה לימין, אם כן כי לא
נאמרה יד בקבלה מאי הוי, והרי היה לו לדרוש גזירה שוה במלה
'אצבע' הכתובה גם כאן וגם בפרשת מצורע, וללמוד מכך שקבלה
צריכה ימין. ואי לית ליה גזירה שוה ממצורע לקרבנות, כי נאמרה
יד בקבלה מאי הוי – מה היה מועיל אילו היתה התורה כותבת את
המלה 'יד' בקבלה, והרי כל המקור שהכוונה ביד' לימין הוא רק
מהגזירה שוה. מתרצת הגמרא: אמר רב יהודה, לעולם לית ליה
גזירה שוה, וגם אילו היתה התורה כותבת 'יד' לא היינו יודעים
שהכוונה לימין, והכי קאמר, וכי נאמר 'יד' ימין' במצות קבלה
להורותינו במפורש שהיא טעונה ימין, והרי כתבה התורה רק
'אצבע', והואיל ולא נאמר בפירוש 'יד' ימין' בקבלה אין מקור
להצריך ימין. וממילא אם קבל בשטמא כשר.
הגמרא דוחה תירוץ זה: אמר ליה רבה לרב יהודה, אי הכי שרבי
שמעון אינו סובר את הגזירה שוה, אפילו נתינת נמי יכשיר עבודת
שטמא, שאינו יכול ללמוד מתיבת 'אצבע' להצריך ימין, ומדוע
אמר שזריקה טעונה ימין. ועוד, וכי לית ליה לרבי שמעון גזירה שוה,
והתניא, רבי שמעון אומר, כל מקום שנאמר בתורה 'יד' אינה אלא
ימין, וכן כשנאמר 'אצבע' אינה אלא ימין, וודאי שמהגזירה שוה
למד זאת. מתרצת הגמרא: אלא אמר רבא, לעולם אית ליה לרבי
שמעון גזירה שוה, וכשאמרה התורה 'אצבע' אבן הכוונה ליד ימין,
אך כוונת התורה במילה 'אצבע' לנתינת בלבד ולא לקבלה, והכי
קאמר, וכי נאמרה 'יד' בקבלה, והלא כתבה 'אצבע' בלבד ולא 'יד',
והואיל ולא נאמרה 'יד' בקבלה אלא 'אצבע', ואי אפשר לאחוז את
המזרק ולקבל בו את דם הבהמה בתפיסתו באצבע, אלא רק ביד
שלמה, על כרחך שאין כוונת התורה במלה 'אצבע' לקבלה
שלפניה אלא רק לזריקה הכתובה לאחרית ונעשית באצבע,
ולפיכך אם קיבל בשטמא כשר, שהרי לא נאמר בקבלה לא 'יד'
ולא אצבע.

הגמרא דוחה אף תירוץ זה: אמר ליה רב סמא ברבי רבא ורבי
לרבינא, מדוע אמר רבא שצריך יד שלימה לקבלה ואי אפשר
לקבל באצבע, והלא איפשר דעביד ליה – שיעשהו און לשפת
מזרק, ומקבל בה – ועל ידי אותו און מקבל את הדם באצבע,
שחובש אצבעו לתוך האון, ונושא את המזרק ומקבל את הדם.
ואם כן, תיבת 'אצבע' בפסוק יכולה להתפרש גם על הקבלה,
ומדוע לרבי שמעון הקבלה אינה צריכה להיות בימין. מתרצת
הגמרא: אלא אמר רבא,

ובל שני כתובים האין באחד אין מלמד – שככתבה התורה דין
מסוים בשתי פרשיות שונות אי אפשר ללמודו מהן להלכה אחרת
בדרשה של מה מצינו, ולכן גם כאן אי אפשר ללמוד מדין
המיתה שבויר ליושב. ואף למא דאמר – לרבי יהודה הסובר ששני
כתובים הבאין באחד מלמד, כאן אין ללמוד מזה, משום שהפסוק
המחייב מיתה בשתי ידיו, הנה ליה פסוק שלישי שיש בו דין מיתה
בעור על איטורי כהונה, ושלשה כתובים הבאין באחד לרבי רבא
אין מלמד.
הגמרא דנה בדין החציצה בין רגלי הכהן לבין קרקע העזרה
בשעת עבודה: שנינו במשנה (לעיל טו) שאם הכהן עומד בשעת
עבודה על גבי כלים או על גבי בהמה או על גבי רגלי חבירו, פסול
את עבודתו. מבררת הגמרא: מנלן שחציצה בין רגלי הכהן לקרקע
העזרה פוסלת בשעת עבודה. משיבה הגמרא: דתנא דבי רבי
ישמעאל, הואיל ורצפה מקדשת לעבודה, וכן כלי השרת מקדשים
לעבודה, לכך יש ללמוד שמה בכלי שרת הדין הוא שלא יהא דבר
חוצץ בינו – בין הכהן לבין כלי השרת בשעת קבלת הדם, אף
ברצפה לא יהא דבר חוצץ בינו לבין הרצפה בשעת עבודה.
הגמרא מבארת מדוע כתבה המשנה דין חציצה בשלושה אופנים:
וצריכא – וצריכה המשנה להשמיענו את שלושת אופני החציצה,
כלי, בהמה, ורגל חבירו, ובדווקא השמיעה דינים אלו בסדר זה,
דאי אשמעינן כלי, היינו אומרים שרק און חוצץ, משום דלא מצינא
דבריה – נתינו – משום שכלים אינם מין בשר והרי הם מין בשאינו
מינו, ומין בשאינו מינו חוצץ, אינן עומד על גבי בהמה, דמינא
דבריה הוא, אימא לא חוצץ, ולכן כתבה המשנה שגם בהמה
חוצצת. ואי אשמעינן בנוסף לחציצת כלי גם חציצת בהמה, היינו
מבארים שעבודתו פסולה משום דלא מצינא דאדם הוא, ונחשבת
אצל רגלי הכהן למין בשאינו מינו ולפיכך חוצצת, אכל בעומד על
רגלי חבירו, דאדם הוא, והרי הם מין במינו לרגלי הכהן, אימא לא
חוצץ, ולכן צריכא – והצרכו שלשום ליכתב שחציצה הם.
הגמרא מביאה דין חציצה ברבא אחת: תנא, רבי אליעזר אומר,
רגל אחת של הכהן נמצאת על הכלי, ורגלו האחת עומדת על
הרצפה כדינה, או שרגלו אחת על האבן המוטלת על הרצפה ואינה
מאבני הרצפה והעמידה עליה פוסלת לעבודה, ורגלו האחת על
הרצפה, רואין – בודקים את יכולת נעמידה, שכל שאילו נמשל הכלי
ותנול האבן יהא יכול לעמוד על רגלו האחת שעל הרצפה ויעבוד
שכרגלו השניה באויר, הרי עבודתו כשרה, שהרי הוא כעומד על
אותה הרגל, ואם לאו עבודתו פסולה.
הגמרא דנה בדין אבני העזרה שהתנתקו מחבורם לקרקע: בעי רבי
אמי, נדלדלה האבן מאבני העזרה ממקום חיבורה לקרקע
ומתנענעת לכאן ולכאן, ועמד עליה ועבד, מהו. מבארת הגמרא
את הספק: היכא דאין דעתו לחזור ולתקנה למקומה, לא תיבעי לך
– אין לך מקום להסתפק. דנאמי חיצא, ששוב אינה חלק מרצפת
העזרה. אלא כי תיבעי לך באופן דדעתו לתקנה, מהו, האם נאמר
שכיון דדעתו לתקנה, כבר עתה כמה דמתקנה דמיא – כמחוברת
למקומה היא. ואינה חוצצת, או דילמא השתא מיהא הא תלישא –
עתה על כל פנים תלושה היא, ולכך עבודתו פסולה.
הגמרא מביאה דעה אחרת מה היה ספיקו של רבי אמי: רבא ורבי
ושם חכם בעי לה הכי, בעי רבי אמי, נעקרה האבן לגמרי, ויצאה
ממקומה ונתורה שם גומא. ועמד הכהן בתוך הגומא במקומה של
האבן החסרה ועבד, מהו. מבררת הגמרא: מאי קא מיבעיא ליה –
מה היו צדדי הספק של רבי אמי, אם נאמר שספיקו היה האם כי
קדיש דוד – כשקדש דוד את העזרה רק את הרצפה לעליונה
קדיש, ולפיכך כל שנחסרה אבן מאבני הרצפה חסר בקדושת אותו
מקום לעבודה, וכזה העומד במקומה של האבן החסרה עבודתו
פסולה, או דילמא עד לארעית דתהומא קדיש – קידש דוד את כל
עומק הקרקע עד לתחתית התהום, ואין חסרון אבן הרצפה
העליונה מעכבת את העבודה. לא יתכן שזוהו ספיקו, שאם כן
מדוע הסתפק דווקא בניטלה אבן אחת, ותיבעי ליה – והרי היה לו
להסתפק מה הדין שבניטלה רצפת כל העזרה כולה ועמד על גבי
הקרקע ועבד. ולכן כן הכרח לומר שלעולם פשיטא ליה דדוד עד
לארעית דתהומא קדיש, ולפיכך לא חצצת באופן שניטלה כל
רצפת העזרה שבאופן זה ודאי הקרקע מקודשת והעבודה כשרה,

זבחים. פרק שני – כל הזבחים שקבלו דמון דף כד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רכה רש"י

שני כתובין הבאין באחד. דבריהויהו כתיב קראי למיתה בסנהדרין באלו הן הנשרפין וטובא קשיא לי בגוה חדא דמה לו ללמוד מהן הא מיתה בגופה כתיב דכיון דור הוא והור הקרב יומת דהא מחוסר בגדים נמי הכי ילפינן ליה בסנהדרין אין בגדיהן עליהן אין כהונתן עליהן דהוה להו זרים ועד א"כ חילול עבודה לא נילף מיניה דבחילול נמי קראי טובא איכא: הואיל ורצפה מקדשת.

לעמוד לשרת שהרי דוד קידשה בשתי תודות ובשיר בין פגעים כדאמרין לקמן בשמעתין כי קדש דוד כו: וכלי שרת מקדשין. כדכתיב וימשחו ויקדש אותם (במדרב"ז): לא יחא דבר חוצץ בין כהן לכלי שרת. בקבלת הדם כדכתיב ולקח הכהן (ויקרא ד) שתהא לקיחה בעצמו של כהן: וצריכין. למיתני במתני' חציצת כלים ובתמה דוד דכיון דלפ הסדר שנשנה בה: ולא מיא דבשר אדם הוא. וכין דאני ממן אדם כלל הוי מין בשאינו מינו וחוצץ: רגלו אחת על האבן. שמוטלת על הרצפה ואינה מן הרצפה: נידללה. אבן אחת מאבניה מקביעותה ומתנועעת ברצפה: נידללה. לכאן ולכאן: נעקרה. לגמרי והונמק נראית שם ועמד בגומא ועבה: כי קדש דוד. שהיה מקדש אותה בשתי תודות ובשיר של פגעים כדמתן בס' שבועות (דף יד. טו): תיבעי ליה כל העורה כולה. שנטלה רצפה שלה: דרך שירות בכך. מי הוי אורח ארעא ומיקרי שירות או לא: באצבעו ולקח. דכתיב ולקח הכהן מדם ההטאת באצבעו ונתן על קרנות הכתר הכתוב באצבע בין קבלה לזריקה דורשה תולדו לאחוריו לומר שלא ידיו אלא בימין דילפינן לקמן בשמעתין כל מקום שנאמר אצבע אינו אלא ימין: וכי נאמר יד בקבלה. קס"ד דאם נאמר בה יד הוה ר"ש מודה בה אבל באצבע לא יליף בה ימין לקמן בה על ומשנין לה: אלא באצבעו ונתן כו: בהא מודינא דה תולדו דזריקת חטאת בעא ימין: ור"ש. דאמר אי הוה כתיב בה יד הוה יליף לה ימין ומאצבע לא יליף: ממה נפשך אי אית ליה ג"ש. דילפינן יד יד דקמיצה ממזערע דכתיב בה על בון ידו הימנית אף כל מקום שנאמר יד אינה אלא ימין: כי לא נאמר יד בקבלה מאי הוי. דהיי נאמר בה אצבע וילף אצבע אצבע נמי מהותם דכתיב במזערע וטבל הכהן אף אצבעו הימנית: ה"ל לעולם לית ליה ג"ש וח"ק וכי נאמר יד ימנית כו: אלא אפר רבא לעולם אית ליה ג"ש וח"ק וכי נאמר בה יד בקבלה. אי הוה כתב יד שהיה ראוי לאחוז בכלי ולקבל הדם הוא איכא למידרש נמי אקבלה הואיל ולא נאמר בהן יד אלא אצבע ואי אפשר לקבל דם בכלי באצבע לבדה ע"כ משום נתינה הוא דכתיב בה שהוא ראוי לה ולא משום קבלה נמצא שאף אצבע לא נאמר בו לפיכך קיבל בשמאל כשר: אויז. כמו שעששים לכדים של חרס שקורין מאנקה: ומקבל בה. בההוא אוזן מקבל את הדם באצבע שתוחב אצבעו לחותכו ונשוא את המזרק ומקבל:

גדרש

וכל שני כתובים הבאין באחד אין מלמדיו. ולמאן דאמר מלמדיו, שתינו יין, הוה ליה שלישי, ושלישה לדברי הכל אין מלמדיו: עומד על גבי פלים על גבי בהמה על גבי רגלי חבירו, פסול: מנל, דהנא דבי רבי ישמעאל, הואיל ורצפה מקדשת וכלי שרת מקדשים, מה כלי שרת לא יחא דבר חוצץ בינו לבין כלי שרת, אף רצפה לא יחא דבר חוצץ בינו לרצפה. וצריכא, דאי אשמעינן כלי, משום דלאו מינא דבשר ונינהו. אבל בהמה, דמינא דבשר הוא, אימא לא. ואי אשמעינן בהמה, דלא מינא דאדם הוא, אבל חבירו, דאדם הוא, אימא לא, צריכא. תניא, רבי אליעזר אומר, רגלו אחת על הכלי, ורגלו אחת על הרצפה. רגלו אחת על האבן, ורגלו אחת על הרצפה, רואין כל שאילו ינטל הכלי ויתנטל האבן, יכול לעמוד על רגלו אחת ועבוד, עבודתו פשיטה. ואם לאו, עבודתו פסולה. פעי רבי אמי, נידללה האבן ועמד עליה, מהו. היכא דאין דעתו לחברה, לא תיבעי לך דודאי חיצא. פי תיבעי לך, דדעתו לחברה, מאי. פון דדעתו לחברה, כמה דמחברה דמיא. או דילמא, השתא מיהא הא תלישא. רבה וזמי פעי לה הכי, פעי רבי אמי, נעקרה האבן ועמד במקומה, מהו. מאי קא מיבעיא ליה, פי קדיש דוד רצפה עליונה קדיש, או דילמא עד לארעית דתהומא קדיש. ותיבעי ליה, כל העורה כולה. לעולם פשיטא ליה דעד ארעית דתהומא קדיש, והכי קמיבעיא ליה, דרך שירות בכך או אין דרך שירות בכך, תיקו: קיבל בשמאל פסול, ורבי שמעון מכשיר: תנו רבנן, 'באצבע ולקח', מלמד שלא תהא קבלה אלא בימין. 'באצבע ונתן', מלמד שלא תהא נתינה אלא בימין. אמר רבי שמעון, וכי נאמרה יד בקבלה. אלא 'באצבע', שלא תהא נתינה אלא בימין, הואיל ולא נאמרה יד בקבלה, קיבל בשמאל פשר. ורבי שמעון, ממה נפשך, אי אית ליה גזירה שוה, פי לא נאמרה יד בקבלה מאי הוי. ואי לית ליה גזירה שוה, פי נאמרה יד בקבלה מאי הוי. אמר רב יהודה, לעולם לית ליה גזירה שוה, והכי קאמר, וכי נאמר 'יד ימין' בקבלה, הואיל ולא נאמר 'יד ימין' בקבלה, קבל בשמאל פשר. אמר ליה רבה, אי הכי אפילו נתינה נמי. ועוד, וכי לית ליה לרבי שמעון גזירה שוה, והתניא, רבי שמעון אומר, כל מקום שנאמר 'יד' אינה אלא ימין, 'אצבע' אינה אלא

ימין. אלא אמר רבא, לעולם אית ליה גזירה שוה, והכי קאמר, וכי נאמרה 'יד' בקבלה, הואיל ולא נאמרה 'יד' בקבלה אלא 'אצבע', ואי אפשר לקבל באצבע, קיבל בשמאל פשר. אמר ליה רב סמא ברבי דרב אשי לרבינא, איפשר דעביד ליה אוזן לשפת מזרק, ומקבל בה. אלא אמר אביי, במקרא

הפנימי על ידו הכי נמי דהויא לקיחה מטעם בית יד אלא הכא במאי עסקין בגון שנשוא החיצון מתחתיו ולא מהני כלל לפנימי:

במקרא

זר הוי קרא שלישי וא"כ ליהוה שלשה כתובין הבאין באחד ולמאי דפרישית אתי שפיר דמיתה דמחוסר בגדים לא מיתורא אלא משום דאשכחן דור הוי במיתה ולכן אמרין דלא ילפינן מיתה מהא דקרייה רחמנא זר ולפירוש הקונטרס דילף מביניי קשה דהוה ליה שלשה כתובים הבאין באחד ובקונטרס פירש דה"ה נמי דמצו למימר משום דהוי זר ושלא רחץ ידים ורגלים שני כתובים הבאין באחד דהא מחוסר בגדים גופיה לא כתיבא ביה מיתה אלא משום דור הוא דודא מנייהו נקט ואי איפשר לומר כן דבהדיא אשכחן מיתה במחוסר בגדים בפרשת ואתה תצוה ומיהו פירוש הקונטרס על כרחין עיקר דבסנהדרין סוף פרק הנשרפין (דף פג: ושם ד"ה אין) יליף בהדיא מחוסר בגדים במיתה משום דהוה להו זרים דאין בגדיהם עליהם אין כהונתן עליהן ומיתה דכתיבא בפרשת ואתה תצוה מפרש ה"ר יעקב מאורלינש דבמבנסים כתיב וקרא דוחגרת דודיש מנייה בריש פירקין בסנהדרין אין בגדיהם עליהם אין כהונתן עליהם דהוה להו זרים איצטרך לשאר בגדים ומנייה לא הוה ילפינן מכנסים דלא כתיבא בהדיא פרשתא ומיהו למאן דמרבי בימא (דף ה:) מכנסים מוזה הדבר ויזי מוסף על ענין ראישהו קשה מיתה דכתב רחמנא גבי מכנסים למא לי ועוד קשה לפירוש הקונטרס דליהו זר ומכנסים ושלא רחץ שלשה כתובים: **הואיל** ורצפה מקדשת. דוד קידשה כדפירש בקונטרס ואע"ז דשלמה בנה הבית דוד קידשה כדאמר לקמן בשמעתא כי קדיש דוד וכו' וביורושלמי דפרק ז' דשבועות אמרין דוד זה מלך גד זה נביא ומה פירש בקונטרס שקידשה בשתי תודות ובשיר אינו כן דעורה אינה מקדשה בשתי תודות אלא בשיר מנחה כדאינא בשבועות (דף טו:). **הואיל** ורצפה מקדשת. פירוש דמקדשת האדם לעבוד עבודה שם דאניו יכול לעבוד במקום אחר וכלי שרת פירוש בגדי כהונה מקדשין האדם לעבוד עבודה מה כלי שרת לא יחא דבר חוצץ בינו לבין כלי שרת דהא כתיב על בשרו כדאמרין לעיל (דף טז) ובגדי כהונה קרי להו כלי שרת כדאמר לעיל (דף יג) שתהא בכהן כשר ובכלי שרת ובקונטרס פי' שבכלי שרת ממש שלא יחא דבר חוצץ בין כלי שרת לבין שרת בקבלת הדם כדכתיב ולקח הכהן שתהא לקיחה בעצמו של כהן ואם תאמר מדחשיב ליה הכא חציצה ולעיל נמי דפריך ותיפוק לי משום חציצה וגבי ההוא דכריך ידיה בשריא (פסחים דף נו.) אלמא לקיחה ע"י ד"א לא שמה לקיחה ובפ' לולב הגזול (סוכה דף לו.) קאמר רבא דלקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה ויש לומר דהתם (ולא) מיידי בגון דכריך ידיה בסודר ונטל לולב דהא דואי לא הוי לקיחה אלא דכריך ליה ללולב בסודרא ונטולו ובאותו ענין מיידי רבא ראיא מאוב וכן צריך לומר מתוך שמעתא דהתם דקאמר רבא גופיה מין במינו אינו חוצץ בין בשאינו מינו חוצץ ואמאי הוא לקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה ושמות חד מנייהו רבא ולמאי דפרישית ניהא דכי כריך ליה ללולב כדכתיב אף על פי שאינו חיבור גמור חיו כמו בית יד ודלחי חשיב ליה לקיחה וקצת קשה מהדיא דימא (דף נח.) דקאמר הניח מזרק בתוך מזרק מהו מאי קא מיבעיא ליה הא כי האי גונא הוויא לקיחה על ידי ד"א שמה לקיחה דליהו חיצון בית יד לפנימי ויש לומר דאי אחז ליה חיצון בדופניו שנטלטל

רכו זבחים. פרק שני – כל הזבחים שקבלו דמון דף כד עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)"
תוספות

במקרא נדרש לפניו ולאחריו קמפילגי. הא דפליגי אמוראי בפרק השואל (ב"מ דף צה). במקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו ופרץ ממנו. והשואל לא מצי למימר דההיא ר"ש דלא דריש קרא לפניו דהתם הוי מטעמא דהדיו מוסיף על ענין ראשון ומודה ר"ש כדאמר ברוקמן רבה (מנחות דף יט). היינו טעמא דר"ש והביא וי"ו מוסיף על ענין ראשון וגבי ולקח ונתן לא אמרינן וי"ו

מוסיף על ענין ראשון וא"כ לילף קבלה מנתינה בימין כדפי' דהם בקונטרס דאצבעו דהפסיק הענין בין ולקח לנתן ופ' קמא דקדושין (דף טו) משמע דכולי עלמא דרשינן מקרא לפניו בלא וי"ו מוסיף על ענין וא"כ איכא למילף קבלה מנתינה דפרץ ונקיש מוחה לתלמוד תורה ובפי' דראש השנה (דף טו) דרשי כולי עלמא מקרא לפניו ובפלגי פניו ולאחריו פליגי ובסמוך קשה טפי דקאמר רבי אלעזר ב"ר ש"ס כל מקום שנא' אצבע בנתינה שנה בנתינה פסול בקבלה כשר כגון ולקחת מדם הפר ונתת על קרנות המזבח באצבעך וקסבר מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו ולאחריו נימא וי"ו מוסיף על ענין ראשון ושמן רבי אלעזר ב"ר ש"ס לית ליה וי"ו מוסיף א"ל לא דרשינן וי"ו מוסיף כדי לדרוש המקרא לפני פניו:

והרי זריקה ותנן זרק בשמאל פסול. אפילו בשאר זבחים ולא פליג ר"ש אמר אביי פליג בברייתא ופרשי' זרק בשמאל בשאר קרבנות אבל בחטאת מודה ר"ש דבעי ימין כדאיתא בברייתא לעיל והקשה הרב ר' יעקב מאורלינש מאי קושיא ואמאי פליג ר"ש בברייתא נדי דלא כתב אלא כהונה מ"מ אחיא מדיקשא דזאת התורה דאמר לקמן סוף דם חטאת (דף צח). ובמנחות סוף התורה (דף פג.) מה חטאת אינה באה אלא מן החולין וביום ובידו הימנית אף כל ובר פריך ידו הימנית מדרבה בר בר חנה נפקא דכל מקום שנאמר אצבע וכהונה אינה אלא ימין ומשני כדי נסבה אי נמי סבר לה כר"ש דכהונה בעיא אצבע משמע בהדיא דר"ש יליף שאר קרבנות מחטאת והשיב לו ר"ת דלא גרסינן והרי זריקה דאינה משנה בשום מקום אלא גרסינן והרי מליקה ומשנה היא לקמן בפרק חטאת העוף (דף סט.) דתנן כל הפסולין שמלוק מליקתן פסולה ואין משמאין בגדים אבות הבליעה מלק בשמאל או בליה כו' והש"ס הביאה בקצור שכן דרך הש"ס לקצר כמה משניות והסופרים טעו וכתבו במקום מליקה זריקה ועופות לא אתו בהקשאת דזאת התורה אבל זריקה בשאר קרבנות פסול שפיר בשמאל דילף בהקשאת דזאת התורה כדמשמע שיליה דם חטאת (לקמן דף צח.) ובסמוך נמי גרסינן בברייתא מלק בשמאל פסול ור"ש מכשיר ועוד אומר ר"ת דאפילו גרסינן זרק מציעו למימר דההוא תנא דזאת התורה דמפי' ימין מחטאת

סבר לה כר"ש דכהונה בעיא אצבע אבל ר"ש לא סבר לה כוותיה למילף ימין בוריקה משאר קרבנות מחטאת משום דזריקה לא ילפינן מהזאה וקשה על זה מעיקרא כי פריך והרי זריקה דלא פליג ר"ש וילמא היינו משום דילף מדיקשא ויש לומר דעדיפא משני פליג בברייתא וקשה לפר"ת דאפילו גרס בברייתא מלק על כרוחץ אמת הוא דמכשיר ר"ש זריקה בשמאל כדמובא בסמוך ובפי' (לעיל דף יא). דאמר ומאי טעמא דר"ש בא לעובדה בכלי עובדה בשמאל כאשם בוריקת אשם דבקבלה לא איירי דאפי' חטאת נמי לא בעי ימין בקבלה לר"ש דאמר לעיל וכי נאמרה יד בקבלה (לר"ש) בו' זריקת לתרץ דהאי תנא סבר לה כוותיה בחדא ואם תאמר לפירוש רבינו תם נמי דגרסינן מלק הא מליקה נפקא לן בפי' דחולין (דף כב.) ימין אפילו לר"ש מוכתבים ואת השני יעשה עולה כמשפט דרשינן כמשפט חטאת בהמה דאינה באה אלא מן החולין וביום ובידו הימנית והתם נמי פריך ימנית מדרבה בר בר חנה נפקא ומשני כר"ש דכהונה בעיא אצבע וי"ל דמליקה שהיא כנגד שחיטה לא נפקא והתם בהזאה מיירי דבעיא ימין אבל מדיקשא לא ילפינן עופות מחטאת בהמה דמלכה ורבי איצטריך נמי כמשפט התם א"ל ההוא תנא סבר כתנא דפליג עליה דר"ש לעיל ופוסל קבלה בשמאל משום דמקרא נדרש לפניו ולאחריו ומוקי אצבעו דכתיב גבי חטאת גם על קבלה ולוידהו ילפינן שפיר מליקה בימין מחטאת דקבלה לא שייך למילף דליתיה בעוף וילפינן מליקה אבל ר"ש דאמר קבל בשמאל כשר ולית ליה ימין בחטאת בהמה אלא בהזאה לתורה בעלת העוף

נדרש. ר"ש סבר מקרא נדרש לאחריו ולא לפניו הילכך אצבע אונתן דכתיב בתריה קאי ולא אולקח דכתיב לקמיה ורבנן סברי מקרא נדרש לפניו ולאחריו: **מפסק מדאבות**. מוצאת מכלל דברי אביו ומכלל דברי חכמים: כל מקום שנאמר **אצבע** בקבלה. ולא בנתינה כגון האי קרא דלעיל דר' אלעזר ב"ר ש"ס דריש אצבע אולקח דהיינו לפניו ולא אונתן: **שינה** בקבלה. שקיבל בשמאל וקאמר לך במקום שנכתב שם תתנו ולא במה שלא נכתב בה ולקחת מדם הפר. בפר המעלות איתא: כתיב: ולא לפני פניו. דלא דריש להאי באצבע דמילואים אולקחת ולא לאחריו דלא דריש להאי באצבעו דחטאת יחיד (ויקרא ד) אונתן דהיינו פליג

אדאבזה דאבזה סבר לאחריו ולא לפניו ואדרבנן דאינהו סברי בין לפניו בין לאחריו: ובהנה. כגון הכין א' דכתיב: תרתי בענין. אצבע וכהונה כגון האי קרא דכתיב גבי זריקת חטאת ולקח הכין מדם חטאת באצבעו וקאמר רבי יוחנן דהכא ימין בעי דגמר ממצוער עשיר דכתיב ביה אצבע וכהונה ומפרש ביה ימנית: הרגל של ימין. נושא ביד שמאל לכבש משום דרגל ימין קרבה תחילה עם הראש כדקימא לן בפ"ב דסדר יומא (דף כה.) והילכך מוליך הראש בימין שהוא חשוב והרגל בשמאל: ובית עזרה לחוץ. כלפי העם ומקום החתך כלפי המוליך דהכי שפיר שלא יראה התורף: המעקב כפרה. דומיא דהזאה של מצורע כגון קמיעה אבל חולכת איברים דלא מעכבא כפרה דהוא עצמו שלא הוקטרו אימורין כשר לא בעיא ימין: קבלה כתב בה כהונה. דכתיב והקריבו בני אהרן הכהנים ואמר מר זו קבלת הדם: ואלא כהן למח לי. בקבלה הא כתיב בני אהרן אי לאו לאגמורי אימין אתא: כביהונו. בבגדי כהונה: זרק בשמאל פסול ור"ש מכשיר. אשאר כל הזבחים דלא כתב בהו אצבע אלא חורקו הכהנים אבל בוריקת חטאת מודה ר"ש כדאמר לעיל באצבעו ונתן שלא תהא נתינה אלא בימין: ואלא הא דאמר רבא. במנחות בפ"ק (דף י.) די דלקמיה בפרשת מצורע עשיר כתיב על תנוך און הימנית ועל בידו ידו הימנית ועל כהן רגלו הימנית וקרא יתירא הוא כדמפרש התם וקאמר רבא די דמצורע אתי לגיש למיגמר די דקמיעה מינה כהונה בימין והכיבא כתב די בקמיעה וימלא כפו ממנה: לחילצה. שתהא בימין: למח לי. די בקמיעה: מדרבה בר בר חנה נפקא. דהא כהונה כתיב: לקידוש קופין. בכלי שרת שהיא בימין שאזנה הכלי שהוא מקדש בו בידו הימנית:

ולרבי
ולרבי
און און' לרציעה, לפה לי. מדרבה בר בר חנה נפקא, חר לקומין, וחר לקידוש קומין.

כשם שישנן אותיות הכתיבה ואותיות החקיקה הגשמיות, יש דוגמתן ברוחניות באותיות שבנפש המדברת שבאדם.

ממאמר שבת פרשת בחוקותי, ה'תשכ"ה

התמיד בין הכהנים, שהכהן שזכה בהולכת הראש והרגל הקרבים
בראשונה, אוהז את ה'ה'ל' של ימין כיד ש'מאלו, וזית עורה – צד
הרגל שהופשט ממנו העור מופנה לחוץ – כלפי העם, והחזקת כלפי
גוף הכהן, הרי שאין בה דין ימין אף שנאמר בה 'כהונה', ומוכח
מזה שיש צורך בשני המילים יחד כדי להצריך ימין. מתרצת
הגמרא: [כ' א'מ'ר'ן] שדי אם נכתב או 'אצבע' או 'כהונה' להצריך
ימין, והו דווקא כ'ד'ר המעקב את הכפירה, כגון בקמיצה, שאם לא
עשה, ואף אין לבעלים כפרה גם בדיעבד, ודומיא ל'ד'מ'צ'רע – כשם
שבמצורע שממנו למדנו את הגזירה שיה מעכבת ההזאה את
טהרתו. אבל הולכת איברים לכשב אינה מעכבת, שאפילו אם לא
הקטירים כלל כיפר הקרבן על הבעלים, ולכן אינו נלמד ממצורע
ואין צריך בו ימין.
ממשיכה הגמרא ומקשה: ו'ה'ר' ק'ב'ל' ד'כ'ת' ב'הו' 'כהונה', ו'ה'ק'ר'בו
ב'ני א'ה'ר'ן ה'כ'ה'נ'ים א'ת ה'ד'ם' (ויקרא א' ה'), וגם כ'ד'ר המעקב כ'כ'פ'ר
הוא, ואף על פי כן תנן [לעיל טו] 'ק'ב'ל ב'ש'מאל פסול ור'ב' ש'מ'עון
מ'כ'ש'ר', הרי שהכשרי רבי שמעון עבודת שמאל במקום שכתובה
המלה כהונה. מתרצת הגמרא: ר'ב' ש'מ'עון ת'ר'ת'י פ'ע' – אכן רבי
שמעון חולק, ומצריך ש'אמר בתורה גם אצבע וגם כהונה כדי
לחייב עבודה בימין, וכיון שבקבלה נאמרה רק כהונה ולא אצבע
אינה צריכה ימין.
מקשה הגמרא: מ'י פ'ע' (ו-וכי הצריך) ר'ב' ש'מ'עון ת'ר'ת'י, ו'ה'ת'נ'יא, ר'ב'י
ש'מ'עון אומר כ'ל מקום ש'נא'מר בפרשיות הקרבנות 'ד' אינו אלא
ימין, וכן במקום שנאמרה המלה 'אצבע' אינו אלא ימין, ומבואר
שלדעתו מלה אחת לבדה דיה כדי ללמוד ימין. משיבה הגמרא:
א'צ'ב'ע לא פ'ע'יא כ'הו'נ'ה – המלה 'אצבע' אינה זקוקה למלה 'כהונה'
גם לדעת רבי שמעון, ודי בה לבדה להצריך ימין, כ'הו'נ'ה פ'ע'יא
א'צ'ב'ע – ורק במלת 'כהונה' סובר הוא שאינה מספיקה לבדה,
וצריכה שתהא המלה 'אצבע' עמה כדי לחייב ימין. מקשה
הגמרא: ו'א'ל'א כ'הו'נ'ה ל'פ'ה ל'י – לדעת רבי שמעון שתיבת כהונה
לבדה אינה מצריכה ימין לשם מה נכתבה כהונה במצות קבלת
הדם. מתרצת הגמרא: המלה כהונה מלמדת שרק כאשר הכהן
כ'ב'יהונו – לבוש בבגדי כהונה, כשר הוא לקבלה. מקשה הגמרא:
ו'ה'ר'י ו'ר'יק'ה – זריקת הדם בשאר כל הקרבנות חוץ מחטאת, דלא
כ'ת'ב ב'הו' א'ל'א כ'הו'נ'ה, ובכל זאת תנן ו'ר'ב' ב'ש'מאל פסול, ולא פליג
ו-נחלקו ר'ב' ש'מ'עון, ועל כרחך מודה הוא שכהונה לבדה מצריכה
ימין. מתרצת הגמרא: א'מ'ר א'פ'י, אכן מצינו דפליג ב'כ'ר'י'ת'א על דין
זריקה בימין, ד'ת'נ'יא, ו'ר'ב' ב'ש'מאל פסול ור'ב' ש'מ'עון מ'כ'ש'ר, ו'ר'ב'
ב'ש'מאל פסול ור'ב' ש'מ'עון מ'כ'ש'ר, וטעמו כאמור לעיל, שאין די
במלה כהונה לבדה להצריך ימין.
הגמרא חוזרת לדון בדברי חכמים הסוברים שאו אצבע או כהונה
מצריכים ימין. מקשה הגמרא: א'ל'א כיצד ניישב ה'א' (דבר זה)
ד'א'מ'ר ר'ב'א על הפסוק שנאמר בטהרת מצורע (ויקרא יד יז) ו'נ'מ'י'ת'ר
ה'ש'מ'ון וגו' יתן ה'ה'ת'ן על ת'הו'ר און המטהר ה'י'מ'נית ועל כ'הו'נ' ד'ו
ה'י'מ'נית ועל כ'הו'נ' ג'ל'ו ה'י'מ'נית, ומה שנכתבו שלוש מקומות אלו
שיש להוות בהם, מיותרים בפסוק זה, ולכך דרש רבא שבאו
המלים האלו לגזירה שוה, והיינו, יד'ד' ממצורע ל'ק'מ'יצ'ה שתהא
בימין, ו'ד'ל'ל ר'נ'ל' ל'ח'ל'יצ'ה שתהא ברגל ימין, ו'א'ז'ן און' לומדים
ל'ר'צ'יצ'ה שתהא באוזן ימין, וקשה, ל'פ'ה ל'י – לשם מה הוצרכנו
ללמוד על קמיצה שתהא בימין מהגזירה שוה שבמלה יד', והלא
מ'ה'כ'לל ד'ר'ב'ה כ'ר כ'ר כ'הו'נ'ה נ'פ'ק'א (ו-יש ללמודה) שהרי בקמיצה
נאמרה המלה כהונה. משיבה הגמרא: ה'ד' – לימוד אחד הוצרך
ל'ק'ו'מ'ץ – ללמד על עבודת הקמיצה עצמה שצריכה להיות בימין,
ו'ת'ר ללמד על קידוש הקומץ בכלי שרת, שיאוחז כזו נוסף את כלי
השרת בימינו, והכהן הקומץ יתן לתוכו את הקומץ. ואחיות כלי
השרת עליה להיות בימין דווקא.

לעולם שייך להעמיד את המלה 'אצבע' גם בקבלה, ולא בסברא
זו נחלקו, אלא ב'מ'ק'ר'א נ'ד'ר'ש ל'פ'ני ו'ל'א'ח'ר'יו מ'פ'ס'ל'ני – מחלוקתם
היא בכללי הדרשות, האם יש לדרוש את המלה הכתובה בפסוק
גם עם המלים הכתובות לפניה וגם עם הכתובות לאחריה, או לא.
ודעת רבי שמעון שמקרא נדרש רק לאחריה, ולכן אמר שהמלה
'באצבעו' משמעותה ימין עולה רק על ה'ונתן' שהיא הזריקה,
ולכן על הזריקה לבדה להיות בימין. ולחכמים מקרא נדרש בין
לפניו ובין לאחריה, ולכן דרשו את המלה 'באצבעו' גם על ה'ולקח'
שלפניה וגם על ה'ונתן' שלאחריה, ולכן גם הקבלה וגם הזריקה
צריכות להיות בימין.
אביי מביא דעה נוספת בסוגיית מקרא נדרש לפניו ולאחריה: א'מ'ר
א'ב'י, ה'א' – דבר זה ו'ש'י'ב'א ל'ח'ל'ון ד'א'מ'ר ר'ב'י א'ל'ע'ז'ר ר'ב'י ש'מ'עון,
מ'פ'ק'א מ'פ'א'ב'ו'ת ו'מ'פ'ק'א מ'ד'ר'ב'נ'ן – מוציאה הן מדברי אביי רבי
שמעון והן מדברי רבנן, שחולקת על שניהם. ד'ת'נ'יא, ר'ב'י א'ל'ע'ז'ר
ר'ב'י ש'מ'עון אומר, כ'ל מקום ש'נא'מר 'אצבע' כ'ק'ב'ל'ה, ובנתינה לא
נאמר 'אצבע', הדין הוא שהקבלה חייבת להיות בימין כיון
שהמלה 'אצבע' משמעותה ימין, ואם ש'י'נ'ה כ'ק'ב'ל'ה וק'ב'ל בשמאל
פסול, אבל אם ש'י'נ'ה כ'הו'נ'ה – בזריקת הדם וזרק בשמאל כ'ש'ר.
ודבר זה מצינו בפסוק שנחלקו בו רבי שמעון ורבנן לגבי חטאת
יחיד (ויקרא יד לד) ו'ל'ק'ח ה'כ'ה'ן מ'ד'ם ה'ח'ט'את ב'א'צ'ב'עו ו'נ'ת'ן על ק'ר'נ'ת
מ'ז'ב'ח ה'ע'ל'ה, וסובר רבי אלעזר ברבי שמעון שתיבת 'באצבעו'
עולה רק על הקבלה, ולא על הזריקה. ממשך רבי אלעזר ברבי
שמעון: ו'כ'ל מקום ש'נא'מר 'אצבע' כ'הו'נ'ה בלבד ולא בקבלה, הרי
דינו שאם ש'י'נ'ה כ'הו'נ'ה וזרק בשמאל פסול, ואם כ'ק'ב'ל'ה ש'י'נ'ה
וק'ב'ל בשמאל כ'ש'ר. מבררת הגמרא: ו'ה'י'כ'ן נ'א'מ'ר א'צ'ב'ע כ'הו'נ'ה
בלבד. משיבה הגמרא: ד'כ'ת'י'ב בפרשת קרבנות המילואים (שמות כט
יב) ו'ל'ק'ח מ'ד'ם ה'ח'ט'את מ'ד'ם ה'ח'ט'את ב'א'צ'ב'עו, ו'ק'ס'ב'ר רבי
אלעזר ברבי שמעון ש'מ'ק'ר'א נ'ד'ר'ש רק ל'פ'ניו, ולא ל'פ'ניו פ'ניו, ולכן
ה'ב'אצ'ב'עו' עולה על ה'ונתן' שלפניו דווקא ולא על ה'ולקח'ת'
האמור לפני פניו, וכן סובר רבי אלעזר שאינו נדרש ל'א'ח'ר'יו, ולכן
אינו דורש את ה'ב'אצ'ב'עו' שבפרשת חטאת יחיד על ה'ונתן'
הכתוב מיד לאחריו. ומכאן למדנו שחולק הוא על רבי שמעון
אביי ועל רבנן, וסובר שמקרא נדרש לפניו בלבד ולא לאחריו.
לעיל (ע"א) נזכר שחייב עבודה בימין נלמד מהמילים 'יד' או
'אצבע' ובגזירה שוה ממצורע. הגמרא דנה ומבארת את הלימוד
ממצורע: א'מ'ר ר'ב'ה כ'ר כ'ר כ'הו'נ'ה ר'ב'י ו'ח'ו'ן, כ'ל מקום ש'נא'מר
המלה 'אצבע' – המלה 'כהונה', ד'ה'י'נ'ה ו'ה'כ'ה'ן' או 'ה'כ'ה'נ'ים, אינה
א'ל'א כ'הו'נ'ה – כהונה בה שהעבודה לא תהיה אלא ביד ימין, והעובד
בשמאל פסול. ק'א ק'ל'ק'א ד'ע'ת'ין – היינו סבורים לומר ש'ת'ר'ת'י פ'ע'י'ן
– שצריך את שתי המילים הללו לצורך הלימוד, ורק בפרשה
שכתובות בה שתייהן יחד עבודת ימין מעכבת, כ'ד'כ'ת'י'ב ו'ל'ק'ח ה'כ'ה'ן
מ'ד'ם ה'ח'ט'את ב'א'צ'ב'עו', שכתובות בפסוק זה הן המלה 'כ'הו'נ' והן
המלה 'אצבע', ו'י'ל'י'ף – ולומדים זאת בגזירה שוה מ'מ'צ'ו'רע, ד'כ'ת'י'ב
לגבי טהרת המצורע (ויקרא יד טו) ו'מ'כ'ל ה'כ'ה'ן א'ת א'צ'ב'עו ה'י'מ'נית',
הרי שנאמרו בו גם כהונה וגם אצבע וכתבה בו התורה במפורש
שימין דווקא, ולמדנו מכאן לכל מקום בפרשיות הקרבנות
שכתובות שתי מלים אלו יחדיו. מקשה הגמרא: ו'ה'ר'י מ'ק'מ'יצ'ה, דלא
כ'ת'י'ב כ'הו'נ'ה, ד'כ'ת'י'ב בפרשת עולת נדבה (ויקרא א' יז) 'ק'מ'ץ ב'ש'מאל
פסול', ומוכח שדי במלה 'כהונה' לבדה להצריך ימין. משיב רבא:
א'ל'א א'מ'ר ר'ב'א, אכן אין צורך בשתי המלים יחד, אלא די אם נכתב
או 'אצבע' או 'כהונה' להצריך ימין.
מקשה אביי: א'מ'ר ל'י'ה א'פ'י לרבא, ה'ר'י הולכת א'פ'ר'ים ל'כ'ב'ש ד'כ'ת'י'ב
כ'הו'נ'ה, ד'כ'ת'י'ב בפרשת עולת נדבה (ויקרא א' יז) ו'ה'ק'ר'י'ב ה'כ'ה'ן
א'ת ה'כ'ל ו'ה'ק'ר'י'ב ה'כ'ה'ן' ו'ה'ר'י הולכת א'פ'ר'ים ל'כ'ב'ש, הרי שבהולכת
איברים כתובה כהונה, ו'ה'י'כ'ן (תמיד א"כ) בענין חלוקת הולכת איברי

גמרא

43 הגמרא מביאה את מקור פסולו של דם שנשפך, ואגב כך מביאה
 44 דין נוסף שנאמר בקבלת הדם: **תָּנוּ רַבֵּנּוּ**, נאמר בקבלת הדם של
 45 פר חטאת כהן משיח (ויקרא ד ח) **וְלָקַח הַכֹּהֵן הַמִּשִּׁיחַ מִדָּם הַפֶּהֶר**,
 46 ומכאן שצריך לקבל ולזרוק דווקא **מִדָּם הַנֶּפֶשׁ** של הפר, שהוא
 47 הדם שהנפש יוצאת בו, ולא **מִדָּם הַעוֹר**, וכן לא **מִדָּם הַתְּמִימִיּוֹת**
 48 ששותת ממנו לאחר יציאת דם הנפש. ועוד דרשו מכתוב זה את
 49 הדין של המשנה, **מִדָּם הַפֶּהֶר**, דם מהפר **וְקַבְּלֵהוּ**, שהקבלה צריכה
 50 להיות ממש מצואר הפר, אבל דם שהתקבל ממקום אחר פסול.
 51 מפרשת הגמרא את הדרשה האמורה: ובהכרח שכך יש לדרוש
 52 את הכתוב: **דָּאִי סִלְקָא דַּעְתָּךְ** – משום שאם יעלה ביעתך לפרש
 53 **מִדָּם הַפֶּהֶר** בְּדִבְרֵיכֶם – כפשוטו, שיש לקבל מִדָּם הפר וְדִי אֶפְיָלוּ
 54 בְּמִקְצֵת דָּם, והרי לא כן הוא, דהאמר רב, **הַשּׁוֹחֵט אֶת הַקֶּרֶבֶן צָרִיף**
 55 **שִׁיקְבֵּל אֶת כָּל דָּמוֹ שֶׁל פֶּה**, שְׁנֵאמַר (שם ד) **וְאֵת כָּל (דָּמוֹ) [דָּם הַפֶּהֶר]**
 56 **יִשְׁפֹּךְ אֶל יְסוֹד מִזְבֵּחַ הָעֹלָה**, אֵלָּא בהכרח שאין כתוב זה מתפרש
 57 כפשוטו, אלא כך יש לדרשו, **מִדָּם הַפֶּהֶר** דָּם מִהַפֶּהֶר וְקַבְּלֵהוּ. וְקַבְּלֵהוּ
 58 התנא של ברייתא זו, שלפעמים גורעין אות מתיבה אחת ומוסיפין
 59 אותה לתיבה הסמוכה לה, ויורשין את הכתוב על פי שינוי זה. על
 60 כן גם בכתוב זה נוטלים את המים מתיבת 'מדם', ומוסיפים אותה
 61 לתיבת 'הפר', וכאילו נכתב 'דם מהפר', שמשמעותו קבלת הדם
 62 מהפר ולא ממקום אחר.
 63 חזרה הגמרא לדון בדברי רב שהובאו לעיל: **גוֹפָא** – נשוב לעצם
 64 דברי רב ונבאר אותם, אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, הַשּׁוֹחֵט צָרִיף
 65 **שִׁיקְבֵּל אֶת כָּל דָּמוֹ שֶׁל פֶּה**, שְׁנֵאמַר **וְאֵת כָּל דָּם הַפֶּהֶר יִשְׁפֹּךְ אֶל יְסוֹד**
 66 **מִזְבֵּחַ הָעֹלָה**.
 67 שואלת הגמרא: וְהָא כְּפִשְׁכִּית הַשִּׁירִיִּים של הדם על היסוד לאחר
 68 נתינתו על קרנות המזבח כְּתִיב – נאמר כתוב זה, ולא בקבלת הדם,
 69 ואיך דורש משם רב שצריך לקבל את כל דם הקרבן. משיבה
 70 הגמרא: אִם אֵינוֹ עֲנִין לַשִּׁירִיִּים – אם אין כתוב זה מתפרש בשפיכת
 71 שיירי הדם, דָּהָא לִיתִּיהּ לְבִלְוִיָּהּ דָּם – שהרי לאחר שניתן מהדם על
 72 קרנות המזבח כבר לא נשאר ממנו כולו, תְּנִיחוּ עֲנִין – יש להעמידו
 73 (בקבלה) [לְעֵנִין קַבְּלָהּ], שצריך כל הדם להתקבל בכלי.
 74 דין נוסף הנדרש ממה שנאמר 'מדם הפר': אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר
 75 **שְׁמוּאֵל**, הַשּׁוֹחֵט צָרִיף שִׁיגְבִיָּה סְבִין לְמַעְלָה מִיד לֵאחֹר הַשְּׁחִיטָה,
 76 כדי שלא יפול הדם שעל הסכין לתוך המזרק. ומקור דין זה הוא
 77 ממה שְׁנֵאמַר (ויקרא ד ח) **וְלָקַח הַכֹּהֵן הַמִּשִּׁיחַ מִדָּם הַפֶּהֶר**, ולא שיקח
 78 מִדָּם הַפֶּהֶר וגם מדם דָּבָר אֲחֵר, והדם שעל הסכין קרוי דם הסכין
 79 ולא דם הפר.
 80 שואלת הגמרא: וְדָם שֶׁעַל הַסְּכִין בְּמֵאֵי מְקַנָּה לִיָּה – מאחר שאין
 81 להניח לדם שעל הסכין ליפול לתוך המזרק, במה הוא מקנחו.
 82 משיבה הגמרא: אָמַר אַבְיִי, מקנחו בַּשֶּׁפֶת הַמְּזֻרֵק במחוץ, כדי
 83 שהדם לא יזוב לתוכו, שהרי דם זה אינו כשר לזריקה כאמור. ועל
 84 שם קינוח הדם קרוי המזרק גם 'כפור', בְּדִבְרֵיכֶם (עזרא א ט) על מזרקי
 85 הדם בַּכְּפֻרִי וְהֵב, שכן משמעות 'כפור' היא קינוח וניקוי.
 86 הגמרא מביאה דין נוסף העולה מהדרשה האמורה: אָמַר רַב חֲסִדָּא
 87 אָמַר רַב יְרֵמְיָה בְּרַ אֲבָא, הַשּׁוֹחֵט צָרִיף שִׁיגְבִיָּה
 88

1 לדעת חכמים יישבנו שאחד מהלימודים בא להצריך ימין בקידוש
 2 קומץ. אך מבואר במנחות (כו.) שנחלקו אמוראים בדעת רבי
 3 שמעון האם יש צורך בכלל לקדש את הקומץ בכלי שרת או לא.
 4 הגמרא מקשה מה ילמדו רבי שמעון מהגזירה שוה. מקשה הגמרא:
 5 **וְלָרְבִּי שְׁמַעוֹן דָּלָא בְּעֵי** – שאינו מצריך לעשות במנחה קידוש קומץ,
 6 ואף לְמֵאֵן דָּאֵמַר – לדעת רב נחמן בר יצחק הסובר שהגם שלרבי
 7 שְׁמַעוֹן נָמִי בְּעֵי קִידוּשׁ קוּמִין, מכל מקום בְּשִׁמְאֵל אֲכַשְׁוּרִי מְכַשֵּׁר –
 8 מתיר לקדשו בשמאל, ולשתי דעות אלו עדיין קשה, שהגזירה
 9 שוה 'ד' יד' דָּרְבָא, לָמָּה לִי – לשם מה הוצרכה, והרי אי אפשר
 10 לומר שהוצרכה כדי לחייב שקידוש הקומץ יהיה בימין, שהלא
 11 לדעה הראשונה אין צורך כלל בקידוש, ולדעה השניה הקידוש
 12 אכן יכול להעשות בשמאל. ואי – ואם נאמר שהיא באה ללמדנו
 13 לְקִמְצִיָּה עֲצֻמָּה שנעשית בימין דווקא, מדברי רַב יְהוּדָה בְּרִית דְּרַבִּי
 14 חֵיָא נִפְקָא – למדנוהו, דָּאֵמַר רַב יְהוּדָה בְּרִית דְּרַבִּי חֵיָא, מֵאֵי מְעֻמָּא
 15 דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שהכשיר את הקטרת המנחה שלא בכלי שרת, משום
 16 [דָּאֵמַר קִרְיָא] בפרשת הקרבת המנחה (ויקרא י ט) **קִדְשׁ קִדְשִׁים הִיא**
 17 **בְּחִמָּת וּבְאֵשׁ**, הוקשה המנחה גם לחטאת וגם לאשם, ללמדנו
 18 שאם בָּא לְעֹבֵדָה – לעשות את עבודתה בְּיָד, עליו לְעֹבֵדָה בְּיָמִין,
 19 בְּדִין וּזְרִיקָת דָּם הַחֲטָאת הַנִּעֲשִׂית באצבע יד ימין, ואם בָּא לְעֹבֵדָה
 20 בְּכָלִי, רשאי לְעֹבֵדָה בְּשִׁמְאֵל כְּזִרְקָת דָּם אֲשֶׁם הַנִּעֲשִׂית בכלי
 21 ולדעת רבי שמעון (לעיל כד) כשרה בשמאל, וממילא מוכח
 22 מדרשה זו שהכוון רשאי לעשות את עבודת המנחה ביד או בכלי.
 23 ומכל מקום למדנו שעבודות המנחה הנעשות ביד טעונות ימין
 24 דווקא, והוה המקור גם לקמיצה שתהא בימין, כיון שהיא נעשית
 25 ביד. ומעתה קשה, כיון שאת הקידוש גם לדעה שצריך לעשותו
 26 אין צורך בימין, ואת הדין שקמיצה בימין לומדים מזהיקש, מה
 27 אפוא לומדים מהגזירה שוה 'יד יד'. מתרצת הגמרא: לֹא נִצְרְבָא
 28 הגזירה שוה [אֵלָּא] לְלַמַּד עַל קוּמִין מְנַחַת חוּטָא שיקמצוהו בימין.
 29 והטעם שהיינו סבורים לחלק בין מנחת חוטא לבין כל המנחות,
 30 סִלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא, הואיל אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן (מנחות ו.) שהטעם שלא
 31 הטעינה התורה את מנחת החוטא שתהיה בשמן ולבונה כשאר
 32 המנחות משום שרצתה שִׁלָּא יֵהָא קִרְבָּנָא מְהוּדָר, ולפיכך היה מקום
 33 לומר שְׁבִי מִמֶּנּוּ לָהּ בְּשִׁמְאֵל נָמִי תִתְבַּשֵּׁר – כשקומץ את מנחת
 34 החוטא בשמאלו גם תהא כשרה, שהקמיצה בשמאל מפחיתה אף
 35 היא בהידורה, קָא מְשַׁמְעֵי לָן – לכך באה הגזירה שוה 'יד יד'
 36 להשמיענו שאין הדבר כן, אלא גם במנחה זו טעונה הקמיצה ימין
 37 דווקא.

משנה

38 משנתינו שונה דין נוסף בקבלת דם הקרבנות: אם נִשְׁפֹּךְ הָדָם של
 39 הקרבן לאחר שחיתתו עַל הָרִצְפָּה לפני שהתקבל במזרק – כלי
 40 שרת שבו מקבלים את הדם, וְאִכְסְפוּ הַכֹּהֵן מהרצפה ונתנו במזרק,
 41 הרי הוא פָּסוּל.
 42

החקיקה וההילוך שמצד שורש הנשמה הוא על־דרך העניין דאתערותא דלעילא.

העבודה דקיום המצוות שהיא בדוגמת שמירת כלי שעלידידה תיכון לעד, היא על־דרך האתערותא דלתתא שפועלת שהאתערותא דלעילא תהיה דבר המתקיים.

ממאמר שבת פירשת בחוקותי, ה'תשכ"ה

זבחים. פרק שני – כל הזבחים שקבלו דמין דף כה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רכט רש"י

ולרבי שמעון דלא בעי קידוש קומין. כדאמר בהקמין רבה (מנחות דף כו.) שלא בכלי שרת פסולה ורבי שמעון מכשיר: ולר"ש נמי ר"ש בעי קידוש קומין. דאיכא אמוראי דפליגי התם במילתיה דר"ש ואיכא למיד' הכל מודים בקומין שטעון קידוש ובי קאמר ר"ש כשרה בהקטרה קאמר אם נטלו מתוך כלי שרת לאחר שקידשו והקטירו בידו:

בשמאל אבשורי מבשר. לקדש דלא עדיף קידוש הקומין מקבלת הדם דמכשר לה רבי שמעון בשמאל: אי לקמיצה נופת. שתהא בימין דלר"ש לא נפקא ליה מקומין הכהן דהא אמרו לעיל דבעינן לרבי שמעון אצבע מדור' יהודה נפקא: **מאי פתחא דר' שמעון.** דמכשר הקטרת קומין שלא בכלי אם העלן למזבח בידו אמר קרא במנחה קדש קדשים הוא לזחי איתקש מנחה לחטאת ואשח למור לך בא לעבודה ביד עובדה בימין כחטאת שוריקת דמה בימין במתן אצבע ולא בכלי ובעיא ימין דכתיב בה אצבע וכחותה: **בא לעבודה בכלי.** עובדה בשמאל כאשח. שוריקה בכלי והיא כשרה בשמאל לר"ש כדאמר לעיל זרק בשמאל פסול ור' שמעון מכשיר אלמא אי בעי ביד עבדי אי בכלי עבדי וממילא נפקא קמיצה בימין דהא עבודת די עבד ולא עבודת כלי: לקומין דפנת חוטא. שתהא קמיצתו בימין: הואיל וא"ר שמעון. בפ"ק דמנחות (דף ו.) ברין הוא שתהא מנחת חוטא טעונה שמן ולבונה שלא יתא חוטא נשכר ומפני מה לא הטעינה שלא יתא קרבנו מהודר סד"א קמיצת שמאל תתכשר בה קמ"ל די יד דרבא כולה שמעתי' במנחות: **מתני'.** נשפך על הרצפה. מצואר בחמה שלא נתקבל בכלי: **גמ'** מהפך יקבלנו. שאם נשפך מן הצואר על הרצפה ואספף פסול שהרי לא נתקבל מהפך דאי ס"ד דהאי מ"ם דכתיבא במד' דרשינן ליה דכתיב דמשמע מקצת הדם יקבל והאמר רב כו': גורעין. אות מתחיה זו ומסיפין אותה על חבירתה ודורשים כ"ר בסדר יומא: בשפיכת שריים כתיב. ולא בקבלה: דהא ליתיה לבוליה דם. שכבר ניתן ממנו על הקטרות: ספין למעלה. שלא יפול דם הסכין על המזרק: ודבר אחר. סכין: בשפת מזרק. ולא לתוכה: כפורי וחב. קרי למזרוק בספר עזרא על שם קינוח כדאמר במסכת חולין (דף תז) אי איכא בליתא דפריסת למכפריה א"נ ובעי לכפורי ידיה בהחזא גברא גבי נירון קיסר (גיטין דף נו.) צריך שיתן וירדין

ולרבי שמעון דלא בעי קידוש קומין. ולמאן דאמר לרבי שמעון נמי בעי קידוש קומין. בשמאל אבשורי מבשר. יד יד' דרבא, קמה ל' אי לקמיצה עצמה, מדרב יהודה בריה דרבי חי'א נפקא, דאמר רב יהודה בריה דרבי חי'א, מאי מעמא דרבי שמעון, דאמר קרא' 'קדש קדשים היא פתחא וכו'אשח'. בא לעבודה ביד, עובדה בימין, פתחא. בא לעבודה בפלי, עובדה בשמאל, פאשח. לא נצרכא אלא לקומין מנחת חוטא, סלקא דעתך אמינא, הואיל ואמר רבי שמעון שלא יתא קרבנו מהודר, פי קמין לה בשמאל, נמי תיתפשר, קא מושמע לן: **משנה נשפך הדם על הרצפה ואספף פסול:** **גמרא** תנו רבנן, 'ולקח הכהן המשיח מדם הפר, מדם הנפש ולא מדם העזר, ולא מדם התמצית. מדם הפר, דם מהפך יקבלנו, דאי סלקא דעתך מדם הפר, פדכתיב 'מדם' ואפילו מקצת דם, והאמר רב, השוחט צריך שיקבל את כל דמו של פר, שגאמר 'את כל דם הפר ישפך'. ודאם הפר ישפך, אלא מדם הפר דם מהפך יקבלנו. וקסבר, גורעין ומסיפין ודורשינן. גופא, אמר רב יהודה אמר רב, השוחט צריך שיקבל את כל דמו של פר, שגאמר 'את כל דם הפר ישפך'. והא, בשריירם כתיב. אם אינו ענין לשיריירם דהא ליתיה לבוליה דם, תנינו ענין (בבבבב) [לפפפפ]. אמר רב יהודה אמר שמואל, השוחט צריך שישפך ספין למעלה, שגאמר 'ולקח מדם הפר, ולא מדם הפר ודבר שגאמר. ודם ספין, במאי מקנח ליה. אמר אביו, בשפת מזרק, פדכתיב 'כפורי וזב', אמר רב הסדא, אמר רב ירמיה בר אבא, השוחט צריך שיתן וירדין

העוף נמי לא היה בעי ימין במליקה אלא בהזאה דזוקא וא"ת וכיון דר' שמעון פליג במליקה א"כ מתני' דפרק חטאת העוף (לקמן דף סח.) דמלק בשמאל כו' לא אתיא כרבי שמעון והא על כרחין כרבי שמעון אתיא מודתני סיפא או בלילה אינו מטמא בגדים אבית הבליעה ומפרש טעמא משום דכל שפסול בקדש אינו מטמא בגדים אבית הבליעה ומפרש בגמרא דכיון דהך שחיטה מתרת את האיסור פי' שאם עלה לא ירד והיינו כרבי שמעון דלרבי יהודה נשחטה לבילה תרד דנמעת לה מאת הא העולה בפריקין ו"ל דהזאה תנא סבר לא כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא אי נמי אפי' רבי יהודה מודה בעופות דלא ירד משום לילה דכיון דהוא פסול בקדש דלא כתיב שלשה מיעוטי אלא בבבבב וא"ת דברשי מובח מקדש (לקמן דף פג:) מפיק רבי עקיבא ורבי יוסי הלגלי מעולה וכבשים מובח מקדש את הראוי לו ומאן דררשי מבבשים פוסל הרבה בעוף יותר מבבבבב ו"ל דרבי יהודה סבר כמאן דררשי מעולה ולא מהבבשים או משאר דרשות דהתם ורבינו שמאל מיישב גירסת הספרי ומפרש דהרי זריקה דלא כתיב אלא כהונה ותנן זרק בשמאל פסל ולא פליג רבי שמעון דמכיון דלמין לו הובדש שקיבב בשמאל פסל כל שכן זריקה שהיא עיקר כפרה לוי פליג רבי שמעון כי אם על קבלה או היה פליג אוריקה הוה ליה לאשמועינן כח ההיתרא דמכשיר ר' שמעון בוריקה וכו' ש בקבלה וצ"ע אי מצי לפרש הכי לשון ותנן זרק בשמאל פסל הוא דאמרי' בפרק כל הפסולין (לקמן דף לב.) קבל בימין ותנן בשמאל יחזור לימין והיינו משום הוריקה דבעי ימין דאי משום הולכה מפני מה לא לא כתיב בה אצבע ואמאי פסל ותו דרבי שמעון הוה ליה לפלוגי ולהכשיר משום דעבודה שאפשר לבטלה הוא ושמא לבתחילה קאמר יחזור לימין שלא יעשה זריקה בשמאל אבל בדיעבד זרק בשמאל כשר א"נ משום הולכה נמי קאמר לבתחילה יחזור לימין אבל בדיעבד כשר א"נ מייירי בחטאת דמודה ר' שמעון דבעי ימין בוריקה וא"ת וכיון דלפנין אצבע דחטאת בגוריה שוה מאצבע דמצורע דהויא בימין היכי ילפינן ימין בשאר קרבנות מחטאת בהיקשא דזאת התורה הא פלוגתא דאמוראי היא בריש איהו מקומן (לקמן דף ק) אי דבר הלמד מגוריה שוה חזר מלמד ראשון ותיירין זה בהיקש או לא ונראה מתוך כך דכל שכן דניחא הכא טפי דהכי פריך דהרי זריקה דלא כתיב בה אצבע ולא פליג ר' שמעון ואצ"ע דדרשי' ימין

מדיקשא דחטאת הניחא למאן דאמר דבר הלמד בגזירה שוה חזר ומלמד בהיקש אלא למאן דאמר אין חזר ומלמד בהיקש אמאי לא פליג ר' שמעון והשתא הא דמשני בפ"ק דחולין (דף כב.) סבר לה כרבי שמעון דכהונה בעיא אצבע היינו כמאן דאמר חזר ומלמד בהיקשא אבל רבי שמעון דמכשר בברייתא הכא שמאל בוריקה לא בעי למילף ימין בהיקשא דזאת התורה מחטאת דסבר דזריקה מהזאה לא ילפינן ואידך שניא דמשני בפרק התורה (מנחות דף פג.) כדי נסבה הוי כמאן דאמר אין חזר ומלמד בהיקשא ומיהו בפרק קמא דחולין (דף כב.) לית שניא דכדי נסבה אבל בסוף דם חטאת (לקמן דף קח.) משני תרתייהו ומיהו אפשר דהבא מודו כולי עלמא דחזר ומלמד בהיקשא כיון דמצורע חזל דהוא מלמד ראשון ותיירין זה אנו צריכין בסמוך ודררשינן בא לעבודה ביד עובדה בימין כחטאת והיינו היקש וחטאת גופיה מגזירה שוה דמצורע ילפינן לה ואם תאמר מאי פריך דהרי זריקה דלא כתיב אצבע אלא כהונה ופסולה ולא פליג רבי שמעון ומת' נמי הוה ליה למיפך אמאי פסל שהרי בחטאת בעי אצבע בברייתא כדאמר באצבע ולקח וגם אמרו דתנא קמא סבר מקרא נדרש לפניו אבל מכהונה לא יליף ואי פסול בוריקה שמאל בשאר קרבנות מדיקשא דזאת התורה א"כ מאי פריך מר' שמעון ונראה לי דמדרבנן לא הוה בעי למיפך דהוה מצי למימר דטעמא דרבנן לאו משום דאצבע נדרש לפניו וברייתא דתני באצבע ולקח דלרבי ר' שמעון נקטיה וטעמא דרבנן דפסלי' שמאל בקבלה משום דכתיב ולקח הכהן מן הדם וסברי רבנן כהונה לא בעיא אצבע וכן משמע פרק דם חטאת (לקמן דף קח.) דפריך ימין מדרכה בר בר חנה נפקא ומשני ימין כדי נסבה ואיבעית אימא כר' שמעון דאמר כהונה בעיא אצבע מכלל דלרבנן כהונה לא בעיא אצבע ולכן הוצרך לשנויי כדי נסבה ולרבנן דכתיב בהו בוריקה בשאר קרבנות כון משמע ימין ולא צריך למילף מאצבע דחטאת. ברוך:

גורעין ומסיפין ודורשינן. לא שייך למיפך סכניא חריפא אפסקא קראי אלא כשמחשר חיבה אחת כי ההיא דיש נחלץ (ב"ב דף קיא:) ואם תאמר תיפוק לי מדממעטין דם סכין כל שכן שעה הרצפה ויש לומר דדילמא דם סכין גרע משום דנתקבלה בפסול אי נמי אי לאו טעמא דגורעין ומסיפין ודורשינן הוה אמינא דמדם הפר ולא מדם הפר ודבר אחר אתא למעוטי שעה הרצפה אבל דסכין שפיר דמי:

בשפת מזרק. (פירש"י) בחוץ ולא שפול (ולתוכו פי') בתוך המזרק דאם כן הוה ליה דבר אחר ואין להקשות) דגבי הזאה דפרה אמרינן גמר לחזות מקנח ידיו בגופה של פרה בפרק קמא דמנחות (דף ו) אבל הכא לא מקנח ליה לסכין בגופה של פרה לפי שאו היה הסכין מלא נימין ולא היה עוד נאה לשחוט ומיהו בהזאה שמתעא גופה גבי פרה אמרינן בשמאל ידו מקנח לה בגופה של פרה אלא אצבעו במאי מקנח אמר אב"י בשפת מזרק והשתא ידו נמי לקנח בשפת מזרק

רל זבחים. פרק שני – כל הזבחים שקבלו דמון דף כה עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)"
תוספות רש"י

מזרק נראה לפי צעריך לשרוף כלוביה דם אבל אצבע לא אפשר לקנח בגוף הפרה שהיה
מזה בהר המשחה אל נכח פני אהל מועד וכן בן כל הזאה הזאה ירד מן ההר לקנח ידיו
בגוף הפרה אי נמי כדפי' בקונטרס לקמן בפרק דם חטאת (דף גג:) שלא יתלכלך אצבעו
בנימין בין ההזאות דהיינו נמי חיישין לנימין בפי' כל כתבי (שבת דף קטז) גבי מפיטין את
הפסח עד החזה וכן נראה דשחיטתה הווייתה
במקום אחד היו כדאיתא בפרק פרת חטאת (לקמן
דף קג:) וכן במסכת מדות (דף לה.) תנן כל
הכתלים שהיו שם גבוהין עשרים אמה חוץ
מכותל מזרחי שבהן השורף רואה פתחו של היכל
בשעת הוייה. ע"כ:
זאת אומרת אור כלי ככלי דמי. מהבא הזה
מצי למיפשט לעיל רצ"ע פרק המזבח
מקדש (לקמן דף פז) גבי אור כבש כבשד שמי
קדשים קלים מנין. ותימא לדעול גבי מום
הפר וולא מום העור לא קאמר
קדשים קלים מנין ויש לומר דכיון דגלי הבא היה
התם:
שחט

וירידין לתוך הכלי. איחבמר נמי, אבמר רבי אסי אבמר
רבי יוחנן, וירידין צריך שיראו אור כלי. בעא מיניה
רבי אסי מרבי יוחנן, היה מקבל ונפחתו שולי מזרק
עד שלא הגיע דם לאור, מהו. אור שאין סופו לגנוח
כמונח דמי, או לא כמונח דמי. אבמר ליה, תניתיה,
חבית שמונחת תחת היונוק, מים שבתוכה ושבתוכה
לה, פסולין. צריך היה ליונוק, מים שבתוכה פסולין,
ושבתוכה לה פשירין. האי מאי, בעי מיניה אור
שאין סופו לגנוח, וקא פשט ליה אור שסופו לגנוח.
תרתיה קא בעי מיניה, אם תימצי לומר אור שאין
סופו לגנוח לאו כמונח דמי, אור שסופו לגנוח, מאי.

רב יוסף מתני הכי, רב פהא מתני, חבית בעא מיניה ופשט ליה חבית. רבה מתני,
חבית בעא מיניה, ופשט ליה מזרק, אי אתה מודה במזרק שאי אפשר לו בלא יינוק.
תנן התם, נתן ידו או רגלו או עלי ידקות כדי שיעברו מים לחבית, פסולין. עלי קנים
ועלי אגוזים (כשירה) [פשיירין]. זה הכלל, דבר המקבל טומאה, פסולין. דבר שאינו מקבל
טומאה, פשירין. מנא הני מילי, דאמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בר אבא, אבמר קרא אף
מעין ובור מקנה מים יהיה טהור, הוייתן על ידי טהרה תהא. אבמר רבי חייה (בר אבא)
אבמר רבי יוחנן, זאת אומרת, אור כלי ככלי דמי. אבמר ליה רבי יורא וירא לרבי חייה בר
אבא, ודילמא בשותת. אבמר ליה, תרדא 'כדי שיעברו מים לחבית' תנן. ואבמר רבי חייה
בר אבא אבמר רבי יוחנן, מעדותו של רבי צדוק, נישנית משנה זו. דתנן, העיד רבי צדוק
על הוזהרין שקילתן בעלי אגוזין, שהן פשירין. זה היה מעשה באהלייא, ובא מעשה לפני
חכמים בלשפת הגזית, והכשירו. אבמר רבי יורא אבמר רבי, הצורם און הפר ואחר כך קיבל
דמו, פסול. שצאמר 'לקח מדם הפר', פר שהיה כבר. אשבחן קדשי קדשים, קדשים קלים
מנלן. אבמר רבא, תניא, 'שה תמים זכר בן שנה', שהיה תמים וכן שנה בשעת שחיטה.
בשקלה, בחולקה, בזריקה מנן, תלמוד לומר 'יהיה', כל היווהו לא יהיו אלא תם וכן
שנה. איתיביה אבוי, רבי יהושע אומר, כל הזבחים שבתורה, שנשחטו מהן פזית בשר
או פזית חלב, זורק את הדם. תרגומא, אבן שנה. וכן איבא מידי דבשעת שחיטה בן
שנה, בשעת חולקה וזריקה בן שנים. זאת אומרת, שעות פסולות בקדשים.
אבמר רבי אמי אבמר רבי אלעזר, היא בפנים ורגליה בחוץ, חתך ואחר כך שחט, פשירה.
שחט

וירידין לתוך כלי. דנהוי קבלה מהפר שפיר והאי תוך לאו דווקא דהא לא אפשר אלא
על אורו של תוך כלי. שולי מזרק, קרקעיתו פניני' בלע"ז: עד שלא הגיע דם לאור מזרק.
לכין דופני מזרק בעוד הדם למעלה מהן ומיהו על כנגד אורו הן דהא וירידין רואים אור
כלי ובעינן: אור שאין סופו לגנוח. כגון האי שעתידים שוליו ליפול עד שלא ינוח דם
לתיכוב כמונח דמי דהוא ליה כמי שנתקבל ונשפך
דכשר לאסופו או לא כמונח דמי דהוא ליה
כנשפך מן הצואר לרצפה ופסול וכשהגיע דם
לאור דופנותיו עד שלא נפתחו שוליו לא
מיבעיא ליה דמשנכנס לתוכן היא קבלה חבית
שמונח תחת היונוק. צנו המקלח מים מהר וזקף
והקילוח מקלח למזרוק ונפול לחבית וחבית זו
אינה מונחת שם לשם קידוש מים חטאת: מים
שבתוכה ושבתוכה לה פסולין. כלומר שמי יתן
כלי לתוך איריה ויאחזנו בידי לקבל בו הקילוח
לקידוש ואף לא חוצה לה למעלה מאונגיה
כנגד איריה דכיון שהגיע מים כנגד איריה הרי
הן כמונחים בתוכה ופסול לה חיותיהו ואנן מים
חיים אל כלי בעינן לקדוש אלמא אור כמונח
דמי ולקמיה פריך האי אור שסופו לגנוח הוא:
צריך היה ליונוק, שאין אור מפיטין לו פיה
ליונוק: שבתוכה. כלומר שבאו לתוך אור
דופנותיה פסולים: שבתוכה לה. אע"פ שכנגד
איריה כשירין שערין לא פירשו מן הצניור
ואפי' אור אין כאן. וקא פשיט ליה אור שסופו
לגנוח הוא. כגון דהא דתני רישא שבתוכה לה
פסולין דילמא האי חדשיה ליה כמונח משום
דראוי היה לגנוח שהרי חבית זו שלמה וראוי
היה לגנוח אי לא שבא זה וקלט אבל נפחתו שולי
מזרק לא היה עתיד.ראוי לגנוח תרתיה בעא
מיניה. ופשט ליה חרא מיניה: חבית בעא
מיניה. לא דהא שמייעא ליה הא מתניתין ובעא
מיניה חבית שמונחת תחת היונוק מים שבתוכה
ולחן כנגד איריה מהו לקלוט אותן למי חטאת
ופשט ליה מהא מתני דפסולין: ופשט ליה מזרק.
צא ולמד מקבלת דם: אי אתה מודה במזרק שאי
אפשר לו בלא יינוק. כשהשחט על אור הכלי
אין הדם שותת במקומו אלא מקלח לרחוב
הכלי עד להלן ואי אור שסופו לגנוח לאו כמונח
דמי נמצא כשהוא יורד לכלי מן האור הוא בא
ולא מן הפר והתורה אמרה דם מחפר וקבלתו
וגבי חבית נמי אור שסופו לגנוח הוא וכמונח דמי
ופסולין: נתן ידו או רגלו. קילוח היורד מהר
מעוקם שמשפיע ועולה ואין הקילוח יורד לחבית

ונתן ידו למעלה מראש הצנור ולעשות כעין מרובן כדי שיעברו המים דרך ידו לחבית של קידוש: וכן עלי ידקות. הראיין לאכילה ומקבלין טומאה: פסולין. והמים בדיקלין לקמיה:
הוייתן. של מים המטהרים ע"י טהרה תוא כשאתה מהווה אותם להיות מקוה או קדוש הוי מהווה אותם על ידי דבר שאין מקבל טומאה: זאת אומרת אור כלי ככלי דמי. מדתני
נתן ידו כן פסל דהא אין המים שותתין מידו לכלי בשתייה אלא בהעברה כשיוצאין מידו מקלחין להם על פני רחב פי החבית ואפי' הכי פסול אלמא משניצאו מידו לקלח על פני
אור הזה ליה כאילו שותתו מידו לכלי שהרי ידו על כנגד שפת הכלי מונחת ומשיצאו מידו מקלחים באו כנגד אורו דאי לאו ככלי דמי אמאי פסול הלא מן האור באין לו הוזה ליה
בנותן ידו בצניור משוך מן הקילוח עשר אמות: דילמא בשותת. מידו לכלי ולא באו מן האור: תרדא. שוטה בהול: שיעברו תנן. והעברה בקילוח משמע: הצורם. אקרינר דהוי מום
דתנן (בבבבורת דף לו.) נפגמה אונן גבי מום: ואחר כך קיבל דמו. דהוא כיה מום בין שחטתה לקבלה: שהיה כבר. צריך שיהא שלם בשעת קבלה כבשעת שחיטה: אשבחן קדשי קדשים.
דהאי בפר (העלם דבר של צבור) כתיב: בשעת שחיטה. דכתיב (שמות יב) חכסו על השח הדמינו שחטתו וסמך ליה שח תמים וגו': שנשחטו מהן. בשעת זריקה אם נטמא כל הבשר
ההחלב או שאבד לא יזרוק רבי יהושע לטעמיה דררש ועשית עולותיך הבשר והדם אם אין בשר אין דם במנחתו (דף נו) קתני מיהא וזרק ואין לך בעל מום גדול מזה קשיא לרבא
דאמר בעינן תם בשעת זריקה אבל לרבי יורא לא קשיא דהא לא בעי תם אלא בשחיטה וקבלה תרגומא אבן שנה. אבוי אמר ליה לרבא תרגומא אבן שנה למיתקין דבעי כל הווייתו
בשעת שחיטה אבן שנה קאי דסליק מיניה בן שנה ידיו כל הווייתו ידיו בן שנה אבל אם נכנס בשנה שניה בין שחטתה לזריקה פסול דשעות פסולות בקדשים כדפירש ואזיל אבל תם
לא תילף מיניה דהאי ידיו לאו אתמנים קאי וקבלה בקדשים קלים בתמימות והואיל וגלי בקדשי קדשים גלי: שעות פסולות בקדשים. דשנה האמורה בקדשים קיימא לן בפרק יוצא
דופן במסכת נדה (דף מז) דאין מונין לה מתשרי כשאר ראשי שנים אלא מיום שנולד מעת לעת לשנה הבאה וליפלין לה מקרא דכתיב בהו בן שנתו שנתו שלו ולא שנתו של מנץ
עולם ואשמעין הבא דלא תימא מיום ליום הוא דבעינן ולא משעה לשעה אלא אף משעה לשעה שאם נולד בניסן ב"ד ובט' שעות ושחטו לשנה הבאה ב"ד בניסן בט' שעות אסור
לזרוק דמו בעשרית שכבר עברה שנתו: הוא בפנים. בעורה: חתך. רגליה ואחר כך שחט כשרה שלא נתערב דם פסול יוצא עם דם שבמזרק שנתקבל בו הדם ולקמיה פריך הא שויה
בעלת מום: שחט ואחר כך חתך פסולה. שמשנשחטה נפסל דם הרגלים ביצא וכל דמי בהמה ינוקס זה מזה ועלה יוצא דרך בית שחיטה ונתערב בדם המזרק ופסול:
ה"ל

כשם שישנן אותיות הכתיבה ואותיות החקיקה הגשמיות, יש דוגמתן ברוחניות באותיות שבנפש המדברת שבאדם.

ממאמר שבת פרשת בחוקותי, ה'תשכ"ה

לאבילה, ועשאו כעין מזבח כד' שיעקרו עליהם המים ויפלו לתוך
הקבית, פסולין מים אלו למי חטאת. אבל אם שם תחת הקילוח
עלי קנים ועלי אגוזים (בשירה) [בשירין]. זה הכלל, אם עברו המים
דרך דבר הקביל טומאה, כגון גופו של אדם או אוכלין פסולין,
ואם עברו דרך דבר שאינו מקביל טומאה בשירין.
שואלת הגמרא: מנא הני מילי, ומשיבה: דאמר רבי יוחנן משום רבי
יוסי בר אבא, אמר קרא (ויקרא יא לח) 'אף מעין ובור מקנה מים יהיה
מהור', ומהיה טהור' משמע שהיו יתן [ועשיתם] של המקואות על
ידי מהרה תהא, כלומר על ידי דבר שאינו מקביל טומאה. והוא
הדין בכל מים המטהרים כגון מי חטאת, שצריכים להכנס לכלי
דווקא על ידי דבר שאינו מקביל טומאה.
מוכיחה הגמרא: אמר רבי תימא [בר אבא] אמר רבי יוחנן, זאת
אומרת אויר כלי בכלי דמי, ומשעה שהמים עומדים באויר שכנגד
הכלי הרי הם כמנוחים בתוכו, שאם לא כן לא היה להם להפסל,
שהרי אינם נופלים מהיד לחבית, אלא מקלחים באויר לרוחב
החבית ונופלים בריחוק מקום, ונמצא שמהאיר הם נופלים לתוכו.
אלא בהכרח שמיד בירידתם מעל גבי היד וכניסתם לאויר שכנגד
החבית, הרי הם נחשבים כנתונים בתוכה, ונמצא שהויתם בידי
אדם ופסולים.
הגמרא מנסה לדחות את ראייה זו: אמר ליה רבי יודא לרבי תימא
בר אבא, ודילמא מדובר בשותת – באופן שהמים שותתים מהיד
היישר לחבית, ואם כן אין הוכחה מדבריהם שאויר כלי בכלי.
אמר ליה רבי תימא בר אבא, תרבה – שדויה בהול, הלא כד' שיעקרו
מים לחבית' תנן, ומלשון התרבה משמע שעברו המים מהיד
לחבית בדרך קילוח ולא בשתייה.
הגמרא מביאה את מקור המשנה האמורה: ואמר רבי תימא בר
אבא אמר רבי יוחנן, מעדותו של רבי צדוק, גישתו משנה זו. דתנן
במסכת עדיות (פ"ז מ"ד) 'העיד רבי צדוק על המים הזוחלין על קרקע
החר שקילחין פסלי אגוזין לתוך הכלי לשם מי חטאת, שהן בשירין.
זה היה הפעשה שאירע באחלייא, ובא מעשה זה לפני חכמים
בלשכת הגזית, והכשירו מים אלו.
הגמרא מביאה פסול נוסף הנלמד מ'מדם הפר': אמר רבי יודא אמר
רבי, הצורם [הפוגם] און הפר לאחר שחיתו ואחר כך קיבל את
דמו, פסול, שנאמר בחטאת (ויקרא ד ח) 'ולקח הכהן הקטשית מדם
הפר', ומשמע שצריכה הקבלה להיות באותו פר שהיה כבר
בשעת השחיטה, וכשם שבשעת השחיטה מום פסול, הוא הדין
לשעת הקבלה.
שואלת הגמרא: אשכחן פסול זה בקדשי קדשים, אך בקדשים קלים
מגלן דין זה. משיבה הגמרא: אמר רבא, תניא, נאמר בפסח שהוא
קדשים קלים (שמות יב ח) 'שנה המים ובר בן שנה', ומכאן שהיה תמים
וכן שנה בשעת שחיטתו, אך בפסח ובהולכה ובזריקה מגלן שצריך
הפסח להיות תמים וכן שנה. תלמוד לומר 'היה', שכל הויתו
ו-עבודותיו לא יהיו אלא בעודו תם וכן שנה.
איתנייה אבי לרבא, הלא שנינו בפסחים (ע"ט), רבי יהושע אומר,
כל הובחים שבתורה, כל זמן שנשתייר מהן כזית או כזית חלב,
וזרק את הדם. והרי אם נחסרו הבשר והחלב אין לך מום גדול מזה,
ואיך אפשר לזרוק על כזית בלבד, הלא הקרבן צריך להיות תמים
בשעת הזריקה.
אלא אמר לו אבי לרבא: תרנומא – יש לפרש את הברייתא רק
אנן שנה, שהפסח צריך להיות בשנתו הראשונה גם בשנת
הקבלה וההולכה והזריקה.
מקשה הגמרא: ומי איכא מדי – וכי יתכן דבשעת שחיטה יהיה בן
שנה, ואילו בשעת הולכה וזריקה יהיה בן שתיים, והלא כל עבודות
הקרבן נעשות באותו יום. מתרצת הגמרא: אמר רבא, זאת אומרת
ששעות פוסלות בקדשים, ושנה של קדשים אינה נמדדת מיום ליום
אלא משעה לשעה. נמצא שאם נולד השנה בי"ד בניסן בשעה
תשיעית של היום, אף אם נשחט קודם השעה התשיעית אי אפשר
לזרוק את דמו לאחר שעה זו.
הגמרא מביאה דין בקבלת הדם ומקשה ממנו על דברי רבי יודא
לעיל: אמר רבי אמי אמר רבי אלעזר, היתה היא עומדת בפנים
העזרה והייתה עומדת בחזית, אם חתך את רגליה ואחר כך שחט
אותה, הרי היא בשירה.

ירידין שבצואר הקרבן לאויר שכנגד תוך הכלי, כדי שתהיה קבלת
הדם מהפר לכלי. אבל אם אין הורידים מכוונים כנגד הכלי בשעת
השחיטה, נמצא שלא עמד אז הדם ליפול לתוך הכלי, ואין זו
קבלה מהפר לכלי, אלא מהפר לאויר ומהאיר לכלי.
מביאה הגמרא: איתמר נמי, אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן, וירידין
צריך שיראו אויר כלי בשעת השחיטה.
הגמרא מביאה ספק בדיו זה: בעא מיניה רבי אסי מרבי יוחנן, היה
מקבל את הדם ונפחתו שולי המזרק – חבית שמונת תחת הצינור
שלא הגיע דם לאויר הכלי, מהו. האם אויר שאין סופו לנזח כמנוח
דמי, ואפילו שאין הדם עומד לנוח במזרק אלא לצאת דרך החור
שבתחתיתו, מכל מקום כשהוא עומד מעל אוירו הרי הוא נחשב
כמונח בתוכו, ויש כאן קבלה מהצואר לכלי. או שמא מאחר שאין
סופו של הדם לנוח בו לא כמנוח בתוכו דמי, ואין זו קבלה
מהצואר לכלי, אלא הוא כדם שנשפך מהצואר לרצפה ופסול.
אמר ליה רבי יוחנן, תנינא ברבייתא, חבית שמונת תחת הצינור
[הצינור] שנמצא בראש הר זקוף וקילוח המים נופל לתוכה,
המים שבתוכה של החבית וכן המים שבתוכה לה מעליה כנגד
אוירה, פסולין למי חטאת, שכן אינם באים אלא ממים חיים שלא
ניתנו מעולם בתוך כלי עד לנתינתם בכלי לשם קידושם למי
חטאת, וחבית זו לא ניתנה שם לשם כך. לכן אם כבר נפלו המים
לתוכה פסולים, שכן כבר אינם מים חיים. ואפילו אם עדיין לא
נפלו לתוכה אלא הם מעליה הרי הם פסולים, שכן מאחר שסופם
ליפול לתוכה הרי הם כאלו מנוחים בה כבר מעכשיו. ואם צריך
[הסמך] את פיה של החבית לצינור ואין אויר מפסיק בין פי
החבית לבין הצינור, המים שכבר יצאו מהצינור ונמצאים בתוכה
פסולין. ואולם המים שבתוכה לה ועדיין הם בתוך הצינור בשירין,
משום שכל זמן שהם בתוך צינור אינם נחשבים כמנוחים בתוך
החבית.
ופשט רבי יוחנן את ספיקו של רב אסי מהירשא של הברייתא,
שכשם שהמים הנמצאים באויר כנגד החבית נחשבים כמנוחים
בתוכה, כן הדם המצוי באויר כנגד המזרק נחשב כמנוח בתוך
המזרק, ועל כן קבלתו היא מהפר לכלי וכשירה.
תמזה הגמרא: האי מאי – מה תשובה היא זו, הלא בעי מיניה רב
אסי על מזרק שנפחתו שוליו, שהאיר שמעליו הוא אויר שאין
סופו לנזח, שכן סוף הדם להשפך ממנו החוצה דרך החור
שבתחתיתו, וקא פשט ליה רבי יוחנן מחבית שלימה שהמים
שמעליה הם באויר שסופו לנזח. משיבה הגמרא: תרתי קא בעי
מיניה רב אסי מרבי יוחנן, בתחילה הסתפק במזרק שנפחתו שוליו,
ולאחר מכן הסתפק, שאפילו אם תימצא לומר שאויר שאין סופו
לנזח לא כמנוח דמי, עדיין יש להסתפק באויר שסופו לנזח, מאי
האם כמנוח דמי או לא. ופשט רבי יוחנן מדברי הברייתא רק את
הספק השני, שהוא כמנוח בתוכו.
הגמרא מביאה שמועה זו באופנים אחרים: רב יוסף מתניי הכי את
שאלת רב אסי ותשובת רבי יוחנן, אבל רב כהנא מתניי, שבתחית
עצמה בעא מיניה רב אסי את רבי יוחנן, האם המים שסופם לנוח
בתוכה נחשבים כמנוחים בה ונפסלים למי חטאת או לא. ופשט
ליה רבי יוחנן את ספיקו בחבית מבריתא זו.
רבה מתניי שעל דין חבית במי חטאת בעא מיניה רב אסי, ופשט ליה
רבי יוחנן מכל מורק שמתקבל בו דם הקרבן, וכי אי אתה מודה
במורק שהדם שמעליו כנגד אוירו נחשב מיד ביציאתו מהצואר
כמנוח בתוכו משום שסופו לנוח בו, ואפילו שאי אפשר לו לזח
פלא יניק – קילוח לרוחב הכלי, שהרי אין הדם נופל כנגד מקום
יציאתו אלא הוא מקלח לצדדים ברוחב כל הכלי. ואם אויר
שסופו לנוח לא כמנוח דמי, נמצא שנכנס לכלי מן האויר ולא
מהפר, והרי התורה אמרה 'דם מהפר יקבלנו'. אלא בהכרח
שמשום שסופו לנוח בכלי הרי הוא כמנוח בתוכו מיד ביציאתו.
והוא הדין לגבי חבית שהמים שסופם לנוח בה נחשבים כמנוחים
בה ונפסלים למי חטאת.
הגמרא מוכיחה ממשנה שדבר הנמצא באויר הכלי נחשב כמנוח
בתוכו: תנן היום (פרה פ"ז מ"ד), מים שירידים מהר משופע שחבית
עומדת בתחתיתו והמים נופלים מאליהם לתוכה, אם נתן האדם
את ידו או רגלו לתחתיהם, או ששם שם עץ ירקות הראויים

1 אבל אם קודם שֶׁשָׁח אותה וְאַחַר כֵּךְ חָתַךְ רגליה, הרי היא פְּסוּלָה
2 להקרבה. משום שבשעת השחיטה נפסל הדם שברגליה שעמדו
3 מחוץ לעזרה בפסול יוצא, וכשהוא יוצא בשעת השחיטה דרך
4 הצואר ומתערב בשאר הדם, הרי הוא פוסל את הדם שבבלי
5 לזריקה.

6 מקשה הגמרא: וכי אם חָתַךְ את רגליה וְאַחַר כֵּךְ שֶׁשָׁח בְּשֶׁרָה
7 להקרבה, והלא בהמה נטולת רגלים היא בעלת מום, ונמצא
8 שבעל מום קָא מְקַרֵּב למזבח. מתרצת הגמרא: אִלָּא אֵימָא שֶׁכֶּךָ
9 אמר רבי אלעזר, [חָתַךְ את רגליה לאחר השחיטה וְאַחַר כֵּךְ קִיבַל
10 את דמה בְּשֶׁרָה, לפי שבשעת הקבלה לא נכנס לכלי דם
11 מהרגלים]. אבל אם קִיבַל את דמה וְאַחַר כֵּךְ חָתַךְ את רגליה
12 פְּסוּלָה, משום שמקבל דם גם מן הרגלים, ודם זה נפסל ביוצא.

13 שוב מקשה הגמרא: וכי אם חָתַךְ וְאַחַר כֵּךְ קִיבַל בְּשֶׁרָה, וְהָאֵמָר
14 רַבִּי יוֹרָא, הַצֹּרֵם אֵינֶן בְּבָכוּר וְאַחַר כֵּךְ קִיבַל דָּמוֹ, פְּסוּל, שְׁנֵאמַר
15 (ויקרא ד ה) 'וְלִקַּח מִדָּמֵם הַפֶּה', שמשמע פֶּה שֶׁהָיָה כָּבֵד, וצריך שיהיה
16 שלם בשעת קבלה כמו בשעת השחיטה. ואם כן אף אם חתך את
17 רגליה בין השחיטה לקבלה יש לה להפסל. מתרצת הגמרא: אִמָּר
18 רַב הִסְפֵּא אִמָּר אֲבִימִי, מַה שֶּׁאָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר 'חָתַךְ וְאַחַר קִיבַל
19 כְּשִׁירָה' מדובר בשחיטה בְּשֶׁרָה של הַאֲבֵר עַד שֶׁמִּנִּיעַ לַעֲצֵם הָרֵגֶל,
20 ואת העצם עצמה אינו חותך. ובאופן זה אינה נעשית בעלת מום,
21 והדם מתעכב מלעלות ולצאת דרך בית השחיטה.

22 הגמרא חוזרת לדון בגוף דברי רבי אלעזר שהובאו לעיל ומוכיחה
23 מהם: ממה שאמר רבי אלעזר, 'קִיבַל וְאַחַר כֵּךְ חָתַךְ פְּסוּלָה', שְׁמַעַת
24 מִינָהּ שאף דָּם הַמוֹקֵלֶע בְּאֲבָרִים דָּם הוּא, שאם לא כן איך נפסל
25 הדם הבלוע ברגל בפסול יוצא, הלא אם אין לו דין דם הרי הוא
26 כמים בעלמא שאין חל עליהם פסול זה.

27 דוחה הגמרא: לעולם יתכן שאין לו דין דם, ומה שדם הרגל נפסל
28 לזריקה דִּלְמָא הוא מִשּׁוּם הַשְּׁמָנוּתִית של הרגל הדבוקה בו, שהיא
29 ראויה לאכילה ויש לה דין בשר. ומשום ששמנונית זו יוצאת עם
30 הדם דרך בית השחיטה ומתערבת עם הדם שבבלי, הרי היא
31 פוסלת אותו, שכן גם בשר שיצא מחוץ למחיצתו נפסל בפסול
32 יוצא.

33 מוכיחה הגמרא דין אחר מדברי רבי אלעזר לפי התירוץ האמור:
34 שְׁמַעַת מִינָהּ מדברי רבי אלעזר, שֶׁבֶשֶׁר קִדְּשִׁים קָלִים שִׁצְצָא מחוץ
35 לעזרה לִפְנֵי זְרִיקַת הַדָּם, פְּסוּל, שהרי פסל רבי אלעזר את דם
36 הרגל בפסול יוצא משום השמנונית שבו, שיש לה דין בשר.
37 ואפילו שמחיצתו בכל העיר, אין זה אלא לאחר זריקת הדם, אבל
38 קודם שניתר הבשר לאכילה על ידי הזריקה מחיצתו היא העזרה,
39 ואם יצא ממנה נפסל.

40 דוחה הגמרא: דִּלְמָא דברי רבי אלעזר אמורים דווקא בְּקִדְּשֵׁי
41 קִדְּשִׁים שמחיצת בשרם היא בעזרה, שכן אינם נאכלים אלא שם.
42 לפיכך שמנוניתם שהיתה מחוץ והתערבה עם דמם בבלי פוסלת
43 אותו לזריקה.

44 הגמרא מנסה להוכיח דין זה מדברי הברייתא הבאה: תָּנוּ רַבָּנֵי,
45 קִדְּשֵׁי קִדְּשִׁים שְׁחִיטָתָן בְּצִפּוֹן העזרה, וכן קָבֹל דָּמָן נעשה בְּבָלִי
46 שֶׁרָת בְּצִפּוֹן העזרה. ואם עָמַד השוחט בְּדָרוֹם העזרה וְהוֹשִׁיט יָדוֹ
47 לַצִּפּוֹן העזרה וְשָׁחַט שָׁם, שְׁחִיטָתוֹ בְּשֶׁרָה. אבל אם עמד בדרום
48 והושיט ידו לצפון וקִיבַל שָׁם את הדם, קָבְּלָתוֹ פְּסוּלָה. ואם הִכִּינִס
49 את רִאשׁוֹ וְרִיבּוֹ לצפון וקִיבַל שָׁם את הדם, קָבְּלָתוֹ כְּשִׁירָה בְּאִילוֹ
50 נִכְנָס בּוֹלוֹ לצפון, שכן הלכה בידינו בכל התורה שרובו ככולו.
51 ואם שֶׁרָבָקָה –[פצצה] לאחר שחיתתה וְצִיָּאתָה מהצפון לְדָרוֹם וְשׁוּב
52 חוּרָהּ לַצִּפּוֹן בְּשֶׁרָה.

53 קִדְּשִׁים קָלִים שְׁחִיטָתָן בְּפָנִים העזרה, וכן קִיבֹל דָּמָן בְּבָלִי שֶׁרָת
54 נעשה בְּפָנִים העזרה. ואם עָמַד השוחט בְּחִזֵּן וְהִכִּינִס יָדוֹ לַפָּנִים
55 העזרה וְשָׁחַט שָׁם, שְׁחִיטָתוֹ בְּשֶׁרָה. אבל אם עמד מחוץ לעזרה
56 והושיט ידו לפנים וקִיבַל שָׁם את הדם, קָבְּלָתוֹ פְּסוּלָה. ואפילו אם
57 הִכִּינִס את רִאשׁוֹ וְרִיבּוֹ לעזרה וקִיבַל שָׁם את הדם, הרי הוא בְּאִילוֹ
58 לֹא נִכְנָס לעזרה ואין לו לקבל באופן זה. ואם שֶׁרָבָקָה בהמה

59 וְצִיָּאתָה לְחִזֵּן וְשׁוּב חוּרָהּ לעזרה, הרי היא פְּסוּלָה משום פסול יוצא.
60 מוכיחה הגמרא: שְׁמַעַת מִינָהּ שֶׁבֶשֶׁר קִדְּשִׁים קָלִים שִׁצְצָא מחוץ
61 לעזרה לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים, [פְּסוּלִים] לאכילה משום פסול
62 יוצא. ואפילו שלאחר הזריקה הם נאכלים בכל העיר, מכל מקום
63 כל זמן שלא נזרק דמם, העזרה היא מחיצתם. דוחה הגמרא:
64 דִּלְמָא פסול יוצא שבברייתא הוא בְּאִילוֹ וְיוֹתֵרֶת הַכֶּבֶד וְשִׁתִּי
65 בְּלִיּוֹת, שהם מוקטרים על גבי המזבח, והם כקדשי קדשים
66 שמחיצתם היא העזרה.

67 הגמרא מביאה כמה דינים בשחיטה וקבלה: בְּצֵא מִיְּמֵי אֲבוֹתָ
68 דְּשִׁמוּאֵל מִשְׁמוּאֵל, הָיָא –[בהמת הקרבן] בְּפָנִים העזרה וְרָגְלָהּ
69 עומדות בְּחִזֵּן בשעת שחיתתה, מָהוּ דִּינָהּ של שחיטה זו, האם היא
70 כשירה לכתחילה או לא.

71 אִמָּר לֵיהּ, בְּתִיב (ויקרא ד ו) 'וְהִבְיֵאֵם לָהּ' אֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֵל
72 הַכֶּהֱן וְזָבְחוּ וְזָבְחֵי שְׁלָמִים, שאין לשחוט לכתחילה את בהמת
73 הקרבן עַד שֶׁתֵּהָא בּוֹלָה לִפְנֵים העזרה.
74 עוד שאל אותו אביו: תֵּלָה את הקרבן באויר העזרה וְשָׁחַט אותו
75 שָׁם, מָהוּ דִּינָהּ של שחיטה זו. אִמָּר לֵיהּ שמואל, בְּשֶׁרָה, שכן אויר
76 העזרה הוא כעזרה. אִמָּר לֵיהּ אביו, אִשְׁתַּבַּשְׁתָּ –[טעית] בדבר זה,
77 שהרי בְּעִינֵי שִׁתְהִיָּה הוֹשִׁיטָה 'עַל יָדָךְ הַמִּזְבֵּחַ', שכן נאמר (שם א יא)
78 'וְשָׁחַט אוֹתוֹ עַל יָדָךְ הַמִּזְבֵּחַ' שמשמעו אצל הירך, וְאִם נשחט
79 באויר לִיבָא שחיטה על ירך המזבח.

80 עוד שאל אותו אביו: נִתְּלָה השוחט באויר העזרה, ובעודו באויר
81 שָׁחַט את הקרבן המונח על קרקע העזרה, מָהוּ. אִמָּר לֵיהּ שמואל,
82 השחיטה פְּסוּלָה, כמו שפסלת בקרבן התלוי באויר. אִמָּר לֵיהּ אביו,
83 אִשְׁתַּבַּשְׁתָּ, שכן צריך רק שְׁחִיטָה עַל יָדָךְ, שנאמר (שם) 'אוֹתוֹ עַל
84 יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ', וְלֹא צריך שיהיה השוחט עַל יָדָךְ המזבח, ובמקום שבו
85 נמצא הקרבן שם נעשית שחיטתו.

86 עוד שאל אותו: נִתְּלָה הכהן באויר העזרה וְקָבַל את הדם בעודו
87 באויר, מָהוּ דִּינָהּ של קבלה זו. אִמָּר לֵיהּ, הקבלה בְּשֶׁרָה, כמו
88 שהכשרת בנתלה ושחט. אִמָּר לֵיהּ אביו, אִשְׁתַּבַּשְׁתָּ בדבר זה, שכן
89 הקבלה צריכה להיעשות בדרך שירות, וכשהעובד תלוי באויר
90 אֵין דֶּרֶךְ שִׁירוֹת בְּכֶךָ.

91 עוד שאל אותו: תֵּלָה את הקרבן באויר העזרה לאחר שחיתו,
92 וְקִיבַל ממנו את דמו בעודו תלוי באויר, מָהוּ דִּינָהּ של קבלה זו.
93 אִמָּר לֵיהּ, הקבלה פְּסוּלָה, כמו שפסלת שחיטה בקרבן התלוי
94 באויר. אִמָּר לֵיהּ אביו, אִשְׁתַּבַּשְׁתָּ בדבר זה, שכן צריך רק שִׁתְהִיָּה
95 הַשְּׁחִיטָה עַל יָדָךְ המזבח, וְלֹא צריך שִׁתְהִיָּה הַקָּבָלָה עַל יָדָךְ המזבח.
96 הגמרא מביאה מלוקות אמוראים בהכרעת כל השאלות
97 האמורות: אִמָּר אֲבִי, בְּקִדְּשֵׁי קִדְּשִׁים, כל השחיתות והקבלות
98 באופנים האמורים בּוֹלָן פְּסוּלוֹת, וגם באופן שתלה את הקרבן
99 וקִיבַל את דמו פסול וְלֹא כאביו של שמואל, בֵּר –[חוץ] מְהֵאוּפֵן
100 של נִתְּלָה השוחט באויר וְשָׁחַט שהוא בשר, שכן אין השוחט צריך
101 לעמוד אצל ירך המזבח. אבל בְּקִדְּשִׁים קָלִים בּוֹלָן בְּשֶׁרָה, וגם
102 באופן שתלה את הקרבן באויר ושחטו כשר, בֵּר מִן הָאוּפֵן של
103 נִתְּלָה הכהן באויר וְקִיבַל שהוא פסול, משום שאין דרך שירות
104 בכך.

105 אִמָּר לוֹ רַבָּא לאביו, מָה שֶׁנָּא האופן של תֵּלָה את הקרבן וְקִיבַל את
106 דָּמוֹ בְּקִדְּשִׁים קָלִים, שאתה אומר בו דִּהְקַבְּלָה בְּשֶׁרָה משום דְּאִיּוּר
107 פָּנִים העזרה בְּפָנִים דְּמִי, מאותו אופן בקדשי קדשים. הלא בְּקִדְּשֵׁי
108 קִדְּשִׁים הטעונים צפון נִמִּי יש לומר שְׁאִיּוּר צִפּוֹן העזרה בְּצִפּוֹן
109 העזרה דְּמִי, ואף אם הקרבן תלוי באויר מתקיים בקבלת דמו דין
110 צפון, ומדוע היך חולק על אביו של שמואל שהכשיר באופן זה
111 גם בקדשי קדשים.
112 אִלָּא אִמָּר רַבָּא, בֵּין בְּקִדְּשֵׁי קִדְּשִׁים בֵּין בְּקִדְּשִׁים קָלִים כל השחיתות
113 והקבלות באופנים האמורים בְּשֶׁרָה, בֵּר מִן הָאוּפֵן של תֵּלָה את
114 הקרבן באויר וְשָׁחַט אותו בעודו תלוי שְׁבִקְדְּשֵׁי קִדְּשִׁים הוא פסול,
115 וחוץ מהאופן של נִתְּלָה וְקִיבַל, שְׁבִין בְּקִדְּשֵׁי קִדְּשִׁים וְבֵין בְּקִדְּשִׁים
116 קָלִים הוא פסול, משום שאין דרך שירות בכך.

ובחים. פרק שני - כל הזבחים שקבלו דמן דף כו עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" רלג רש"י

ה"ש שחט ואחר כך חתך פסולה בעלת מום קמקריב אלא אימא חתך ואחר כך קיבל.
שחתכו בין שחיטה לקבלה כשרה: והא"ר יורא הצורם כו'. אלמא המום פוסל בקבלה:
ומשני אמר רב חסדא אמר אביי חותך באבר עד שמגיע לעצם. דלא מום הוא והדם
מעוכב ע"י חתיכה מולעלות וליכנס לפנים: קבל ואחר כך חתך פסולה. מילתיה דרבי
אליעזר הדר ונקיט כמו אמר מר: ש"מ דם
המובלע באברים דם הוא וכתר נמי לחייב דאי
לא הוה דם אהיבא חייל פסול יוצא אמאי
בעלמא: דלמא משום שמנונית. דחזיא לאכילה
וחשיבי כבשר לאיפסולי ביוצא כדכתיבי (שמות
כב) ובשר בשדה טריפה ומיבלע בדם הרגל
ונפקא דרך בית שחיטה ופסלה לה לדם
בשמוקד: ש"מ בשר קדשים קלים שיצא מן
העזרה לפני זריקה פסול. ואע"פ שסופו לצאת
אור זריקה ולזהות נאכל בכל העיר השטא
מידא לא מטא ומניה ויתיהו הק דרב אמר
ר' אלעזר דלא כדדרי יוחנן דמכשר ליה לקמן
בפר' כל התירי (דף פט): דלמא. כי אמורה רבי
ואמי אמר ר' אליעזר: בקדשי קדשים. אמר
דמיפסול לפני זריקה ביוצא לדברי הכל שאין
סופו לצאת: וקיבול דמן כבלי שרת בצפון. לקמן
ילפינן לה באיזהו מקומן (דף מט). דסמך קבלה
לשחיטה: עמד. בחלק דרומי של עזרה סמוך
לאמצעה: הושיט ידו לצפון ושחט שחיטתו
כשרה. לקמן ילפינן לה אותו בצפון ואין השוחט
בצפון אבל המקבל צריך להיות בצפון הלכך
קיבל קבלה פסולה: הכנים ראשו ורובו. בצפון
וקיבל כאילו נכנס כולו כדק"ל בכל התורה
רובו ככולו: פרכסה. לאחר שחיטה ויצאה
לדרום וחזרה כשרה דאין פסול יוצא אלא מתוך
המחיצות והאי חזרה לאו דוקא אלא איירי
דבעי למיחני סיפא גבי פנים חוץ וחזרה
לאשמועין רבותא דאע"ג דחזרה פסולה תנא
רישא נמי חזרה: שחיטתן בפנים. דכתיב (ויקרא
א) בשלמים ושחטו פתח אהל מועד ודחינו תוך
העזרה: וקיבול דמן כבלי שרת בפנים. קבלה
בפנים נפקא לן מלמעוד לפני ה' לשרתו (דברים
י) אלמא כל שירות לפני ה' הוא: עמד בחוץ
והושיט ידו בפנים ושחט שחיטתו כשרה. לקמן
בפרק כל הפסולין (דף לב): לפי' לה בן הבקר
לפני ה' ולא השוחט לפני ה': קבל קבלה
פסולה. כדפרשית: הכנים ראשו ורובו כאילו לא
נכנס. כדילפינן לקמן בשמעתין בבואם אל אהל
מועד עד שיבא כולו וגבי עזרה דכתיב יעמוד
לפני ה' בעי נמי כולו דכיון דגלי בחזא גלי
בכולהו וחכי אמר בשמעתין: פרכסה. לאחר
שחיטה ויצאה לתוך העזרה פסולה דאיפסלא
ביוצא כדגמרי פסול יוצא בפסחם בכיצד צולץ
(דף פב). מן לא הובא את דמה אל הקודש
פינמה (ויקרא י) ומכשר בשדה טריפה (שמות
כב): דילמא. הא דקתי פסולה באילה ויורת
כו' דאמרין ניהו ואימורי קדשים קלים קדשי
קדשים הן: היא בפנים כו'. מהו. לשוחטה

שחט ואחר כך חתך, פסולה. חתך ואחר כך שחט,
פשרה, בעל מום קא מקריב. אלא אימא, [חתך
ואחר כך קיבל פשרה]. קיבל ואחר כך חתך פסולה,
חתך ואחר כך קיבל פשרה, והא אמר רבי יורא,
הצורם און בבכור ואחר כך קיבל דמו, פסול, שצאמר
ולקח מדם הפר', פר שתייה כפר. אמר רב חסדא
אמר אביי, חותך באבר עד שמגיע לעצם. קיבל
ואחר כך חתך פסולה, שמעת מניה, דם המובלע
פאברים, דם הוא. דלמא, משום שמנונית. שמעת
מניה בשר קדשים קלים שיצא לפני זריקת דם,
פסול. דלמא, בקדשי קדשים. תנו רבנן, קדשי קדשים
שחיטתן בצפון, וקיבול דמן כבלי שרת בצפון. עמד
בדרום והושיט ידו לצפון ושחט, שחיטתו פשרה.
קיבל, קבלתו פסולה. הכנים ראשו ורובו, כאילו נכנס
פולו. פרכסה ויצתה לדרום וחזרה, פשרה. קדשים
קלים שחיטתן בפנים, וקיבול דמן כבלי שרת בפנים.
עמד בחוץ והכנים ידו לפניו ושחט, שחיטתו פשרה.
קיבל, קבלתו פסולה. הכנים ראשו ורובו, כאילו לא
נכנס. פרכסה ויצתה לחוץ וחזרה, פסולה. שמע
מניה, בשר קדשים קלים שיצא לפני זריקת דמים,
(פסולים) [פסול]. דילמא, באילה ויורת הכפר ושחט
כליות. בעא מיניה אבוה דשמואל משמואל, היא
בפנים ורגליה בחוץ, מהו. אמר ליה, פתיב והביאם

לה', עד שתהא פולה לפנים. תלה ושחט, מהו. אמר ליה, פשרה. אמר ליה, אישתבשת,
בעינן שחיטה על ירך' ולקא. נתלה ושחט, מהו. אמר ליה, פסולה. אמר ליה, אישתבשת,
שחיטה על ירך', ולא שוחט על ירך'. נתלה וקבל, מהו. אמר ליה, פשרה. אמר ליה,
אישתבשת, אין ירך' שירות בכך. תלה וקיבל, מהו. אמר ליה, פסולה. אמר ליה, אישתבשת,
שחיטה על ירך' ולא קבלה על ירך'. אמר אביי, בקדשי קדשים, פולן פסולות, פר מנתלה
ושחט. בקדשים קלים, פולן פשרות, פר מן נתלה וקיבל. אמר רבא, מאי שצא תלה וקיבל
בקדשים קלים דפשרה, דאורי פנים בפנים דמי. בקדשי קדשים נמי, אורי צפון בצפון דמי.
אלא אמר רבא, בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים פשרות, פר מן תלה ושחט בקדשי
קדשים. נתלה וקיבל, בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים. בעא מיניה רבי ירמיה מרבי
יורא, הוא בפנים וציציתו בחוץ, מהו. אמר ליה, לאו אמרת 'הביאום לה', עד שתבא
פולה לפנים. הכא נמי 'בבואם אל אהל מועד', עד שיבא פולו לאהל מועד: משנה
נתנו על גבי הכבש, שלא פנגד היסוד, נתן את הניתנין למטה למעלה, ואת הניתנין
למעלה למטה, ואת הניתנין בפנים בחוץ, ואת הניתנין בחוץ בפנים, פסול, ואין בו פרת:

גמרא

לכתחילה תלה. הבמה באור העזרה: על ירך. משמע אצל: נתלה. השוחט באור העזרה מהו: אמר ליה פסולה. מיניה קמור לה רשמע דקא"ל תלה ושחט פסול וסבר היה לנתלה:
אמר ליה כשרה. כדאמר ליה לנתלה ושחט: וא"ל פסולה. מיניה גמר כדאמר ליה בתלה ושחט ובנתלה וקבל וסבר היה לנתלה וקיבל: בקדשי קדשים. דכתיב בהו על ירך. פולן פסולין
בר מן נתלה ושחט. דבשוחט לא כתיב ירך אלא בנשחט כדכתיב אותו על ירך אבל תלה וקבל פסולה דאורי צפון לאו כצפון דמי ובעינן קבלה בצפון כדגמרי באיזהו מקומן (לקמן
מט). ואף על גב דלא כתיב ירך בקבלה צפון מיהא כתיב בה: בקדשים קלים. לא כתיב בהו על ירך ולא כתיב בהו צפון כולן כשרים בר מנתלה וקבל דאין דרך שירות בכך: דאורי פנים
בפנים דמי. דהא על כרחך פנים מיהו כתיב בהו ומודית דאורי פנים כפנים: אם בן בקדשי קדשים. אמאי פלגת אדאבואה דשמואל בתלה וקבל לימא נמי אורי צפון כצפון דמי: אלא
אמר רבא. כולה כאבדא דשמואל קאמר לא אלא דאבדא דשמואל לא איירי בקדשים קלים: בר מן תלה ושחט בקדשי קדשים. דבעינן על ירך אבל בקדשים קלים דלא כתיב על ירך
כשרה תלה וקבל כשר בבוקל דרך שירות בכך ואורי צפון כצפון דמי ובקבלה לא כתיב על ירך. ונתלה וקבל בין בקדשים כו'. נמי פסול דקבלה שירות היא ואין דרך שירות בכך
אבל נתלה ושחט כשרה דשחיטה לאו שירות היא ועל ירך נמי לאו בשוחט כתיב אלא בבמה: ציצית. ציצית ראשו ודחינו שעה: מתני'. נתנו. למתן דמי: על גבי הכבש. שאני
מקום מתן דמיא או במבוכ שלא כנגד היסוד וילפינן לקמן דעלה טענה מתן דמים כנגד היסוד שהיא יסוד המזבח למטה ממתן דמה למעוטי קרן מורחית דרומית דלא הוה לה יסוד
כדאמרין באיזהו מקומן (לקמן דף גג): לפמה. מחוט הסקירה: ואין בו ברת. אין באכילתו כרת ובגמרא מפרש למאי איצטרך למתניה:

רלד זבחים. פרק שני – כל הזבחים שקבלו דמן דף כו עמוד ב – מותר מהדורות "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
תוספות

אמר שמואל פסול בשר אבל בעלים נתכפר. נראה דקאי אניתנין למעלה שנתנו למטה ולמטה שנתנו למעלה אבל אניתנין על גבי הכבש לא קאי דבהא כולי' עלמא מורו בשלא במקומו דלאו במקומו דמי אע"ג דבפ' המזבח מקדש (לקמן פז.) מרבה כבש כמזבח לענין קידוש דאם עלו לא ירדו ובפ' כל המנחות (מנחות נז.) לענין הקטרה דהמעלה מכולן

ע"ג הכבש לר' יוחנן חייב מימ' לענין דמים לא מצינו בשום מקום כבש כמזבח דלקמן בפ' קדשי קדשים (דף סד.) גבי עולה ובג' חטאת ממעטין מדכתיב קיר המזבח ולא קיר הכבש ועל כרחין שמואל לאו אכולה מילתיה קאי דניתנין בפנים שנתנו בחוץ ובחוץ שנתנו בפנים לבע' לאו במקומו דמי כדמוכח פ' כל הפסולין לקמן בסופו (דף לה.) דא"ר יהודה חישב להניח דמו למחר סוף דסבר דמחשבה כמחשבה ופריך (שם לוה.) ולפילוג דסיפא עול ניתנין למטה שחשב ליתן למעלה שיהא פסול ומשני קסבר ר' יהודה שלא במקומו במקומו דמי (תוספות) והשתא אמאי הדר פריך ולפילוג ר' יהודה בנתן הניתנין בפנים בחוץ ובחוץ בפנים אלמא דהני ולכ"ע שלא במקומו מיקרי (ע"כ) ומיהו לקמן פירש בקונטרס דמיתנינין בחוץ שחשב ליתן בפנים דוקא דקא דהתם ודאי אי הוה יחייב חטאת חיצונה בפנים מיפסלא דכתיב וכל חטאת אשר יזבא וגו' אבל מחשב ליתן הניתנין בפנים בחוץ לא פריך וכן מוכיח מדרקמשי קסבר רבי יהודה בעינן מקום שהוא משולש בדם ובבשר ואימורים פירוש דגבי מחשבת חוץ למקומו כתיב שלשי דרשנין שיהא אותו (שלשי) חוץ למקומו משולש בדם ובשר ואימורים שהיה מותר בו להניין חוץ לעורה ממש שבשעת היתר הבמות נשתלש בכל אלה (תוספות) והותר שם לאפוקי פנים שלא הותרו מעולם ליכנס שלשתן דדם חטאת אסור דכתיב וכל חטאת אשר יזבא מדמה וכן אימורין כתיב ועלה לא יעלו עליו (ע"כ) ואניתנין בפנים שנתנו בחוץ לא שייך האי שינויא ומיהו מצינו למימר דבעי' נמי שיהא המחשבה במקום משולש תדע דאי לאו הכי למידי' שלא במקומו לאו במקומו דמי מאי הוה משני במכפלים אחרין מיהו ר' יהודה אית ליה במקומו דמי ונראה (תוס') ור' יוחנן דאמר בסמוך שלא במקומו לאו במקומו דמי היינו דוקא לרבנן אבל לר' יהודה אית ליה במקומו דמי אפי' לר' יוחנן כדמשני פרק כל הפסולין (גם זה שם) על ניתנין למעלה למטה ולמטה למעלה והיה דסבר כן בניתנים בפנים שנתנו בחוץ והתם לא פריך אלא מניתנים בחוץ שנתנו בפנים דוקא כדפי' רש"י משום דנפסל בשעה שדובא בהיכל וא"כ מצי שמואל קאי אכולהו אבל לא מצי למימר במקומו דמי על בחוץ שנתנו לפנים שנפסל בביאתו בהיכל קודם שנתנו על מזבח הזהב (ע"כ.) והנה"ה) ועוד נראה דעל כרחין כבש נמי במקומו דמי מדלא פריך לקמן דליפילוג ר' יהודה אחישב ליתנו על גבי כבש וכי תימא משום דיאספנו ואין כאן בית מיוחד מחשבה דדרי' בחשב לשפוך מן הכלי על הרצפה יאספנו לבע' הא לקמן אמרי' דלר' יהודה לא יאספנו היכא דקלט' מזבח וא"כ מהאי טעמא לא יאספנו מעל גבי כבש דכבש מקדש פסולין במזבח ומיהו כיון דפרישית לעיל לענין דמים לא הוי כבש כמזבח לא קלשה ויאספנו ומיהו על כרחין אכבש נמי קאי שמואל דלקמן בשמעתין פריך ור' יוחנן אי שלא במקומו לאו במקומו דמי א"כ וריקתו אינה כלום ליהוי כנושף מן הכלי על הרצפה ויאספנו משמע לשמואל ולריש לקיש דאמרי' שלא במקומו במקומו דמי ניהא ואמאי לדידהו נמי תיקשי מניתנין על גבי הכבש ומניתנין בפנים שנתנו בחוץ אבל על ניתנין בחוץ שנתנו בפנים דמורי כוליהו דשלא במקומו דמי לא שייך למיפוך אמאי (לדידהו נמי תיקשי מניתנין על גבי כבש ומניתנים בפנים בחוץ תוס') פסול נימא יאספנו שהרי בלא ניתנין על מזבח הזהב כבר נפסל בביאתו בהיכל ואפי' נשפך שם לא יזבא כשר לאספנו. ע"כ הגה"ה: **לכפרה** נתתיו ולא לדבר אחר. בעלמא (לקמן דף מה.) דרשין לכפרה נתתיו ולא למעלה: **ואי'** שלא במקומו במקומו דמי למה לי יחזור הכשר ויקבל. תימא דלקמן בפ' התערבות (דף עט.) תנן הניתנין למטה שנתערבו בניתנין למעלה ר' אליעזר אומר יתן למעלה ורואה אני את הניתנין למטה כאילו הן מים ויחזור ויתן למטה דייק מינה בגמרא דר' אליעזר סבר שי בילה והשתא אמאי יחזור ויתן למטה הרי כבר נתכפר וי"ל כיון דאית ליה רואים כאילו הן מים לא הוי במכופר ולא יחייב ליה לשם כפרת התחתון ומיהו קשה לרבנן דלית להו ראיא ומשמע התם דלרבנן יחזור ויתן למטה דקתני נתן למעלה ולא נמלך (בשר:) **הכא** במאי עסקין דיהביה פסול. תימא. אם כן אפילו נתן במקומו נמי וי"ל דהאי פסול היינו טמא דאיידי' ביה לעיל ואי יחייב במקומו כולי' עלמא מורי דהוי ולא יחזור כשר ויקבל כדאמר בפ' ק' מדמעה (דף ה.) דאין לך עושה שירים ופסול אלא טמא הואיל

גמרא אמר שמואל, 'פסול', בשר. אבל בעלים, נתכפרו. מאי טעמא, דאמר קרא 'ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר', כיון שהניע דם למזבח נתכפרו בעלים. אי הכי, בשר נמי. אמר קרא 'לכפר', לכפרה נתתיו ולא לדבר אחר. אלמא קסבר שלא במקומו במקומו דמי. הנין באידך פירקין, נתנו על הכבש, שלא כנגד היסוד, נתן את הניתנין למטה למעלה, ואת הניתנין למעלה למטה, בפנים בחוץ, ואת הניתנין בחוץ בפנים, אם יש דם הנפש, יחזור הכשר ויקבל. ואי סלקא דעתך, שלא במקומו במקומו, למה לי יחזור הכשר ויקבל. וכי תימא, להחזיר בשר באכילה, מי איכא וריקה דלא מכפרת ושריא בשר באכילה. אי דיהביה בשר, הכי נמי. הכא במאי עסקין, דיהביה פסול. וליהוי דהוי, דתנן, וכולן שקיבלו חוץ לזמנו וחוץ למקומו, אם יש דם הנפש, יחזור הכשר ויקבל. קיבלו אין, ורקו לא, מאי טעמא, לאו משום דהוי דהוי. לא, משום דפסיל במחשבה. אי הכי, קבלה נמי. ועוד, מי פסלה מחשבה, והאמר רבא, אין מחשבה מועלת אלא במי שראוי לעבודה, ובדבר הראוי לעבודה, ובמקום הראוי לעבודה. לא תימא, ורקו לא. אלא אימא, שחטו לא. מאי קא משמע לן, דפסלה מחשבה, תנינא, לפיכך הן פוסלין במחשבה. הא קא משמע לן, דמקבלה ואילך לא פסלה מחשבה, מאי טעמא, כדדכא. מיתבי, חישב ליתן את הניתנין למעלה, למטה. למטה, למעלה. לאלתר, בשר. (למחר פסול.) חזר וחישב חוץ

גמ' אמר שמואל פסול. דקתני מתני' אבשר קאי אבל בעלים נתכפר: על המזבח. כל המזבח שוה לענין כפרה: **לכפרה** נתתיו. הקשיתי כל מקומות המזבח שוין ולא לדבר אחר שתואר וריקה חשובה להחזיר בה בשר דוריקה הוא דשריא לה דכתיב ודם זבחיך ישפך ויחזור הכשר ויקבל. יחזור כהן הכשר ויקבל. יחזור כהן הכשר ויקבל. כדו מתן מן תבהמה ויחזור ויתן במקומו וקס"ד השתא דער השתא בבחן כשר נמי איירי והאי הכשר דקתני כדו נסבה: לפה לי' יחזור. הלא נתכפר: וכי תימא להחזיר בשר באכילה. דוריקה הוא דשריא לה: ומי איכא וריקה דלא מיכפרא. כגון דך בתרימא דלאו לכפרה אתיא דהא איכפר בקמייתא: אי דיהביה. שלא במקומו כהן כשר הכי נמי דלא בעי יחזור ויקבל: **הכא במאי** עסקין דיהביה פסול. דהא דקתני נתנו על גבי הכבש ארישא קאי דקתני כל הפסולין ששחטו כו' וכולן שקיבלו את הדם כו' ועלה קאי נתנו על גבי הכבש כו' בפ"ג וליהוי דהוי. כיון דאמר' שלא במקומו במקומו דמי ובלבד שיהא במזבח כי יחייב פסול הויא לה וריקה פסולה כאילו נתנו פסול במקומו וניהוי לה דדם דהוי וכל תיחזי ליה חוץ תקנתא: דהא תנן. דהאי נתנו וכולן שקבלו. את הדם ואפסולין קאי שקבלו את הדם במחשבת אכילת בשר חוץ לזמנו או חוץ למקומו: אם יש דם הנפש. עד כעבור הדמה יחזור הכשר ויקבל מן הדם ויתן שלא במחשבה וכשר דמחשבה דחשיב עלה קמא לא נפסל דכיון דאינו ראוי לעבודה אין מחשבתו מחשבה: **קבלי** אין. הוא דאית ליה תקנתא: **מאי טעמא** לאו משום. דוריקה פסולה משויה ליה דהוי משום דגמר כפרתו. לא. הא דייקין ורקו לא משום דמיפסיל במחשבה דהא בעשה מחשבה קיימא דכוחות דייקין ורקו לא: **א"ה**. דמחשבת פסולין פסלה מקבלה שקבל במחשבה ליפסיל ועוד נמי פסל מחשבת כהן פסול: **במי** שראוי לעבודה. כהן כשר: **ובדבר** הראוי לעבודה. מנחת חטים לאפוקי מנחת והשמר שהיא של שיעורים דלא חזיל עלה פגול ליענש כרת באכילתו: **ובפסוק** הראוי לעבודה. לאפוקי פגם המזבח הכי מפורש במנחות (דף ה:) **לא תימא** ויקל לא. דרואי איכא תקנתא ואפי' ורקו פסול במחשבה: **אלא** אימא שחטו לא. שאם שחטו פסול במחשבה תו ליכא תקנתא דכיון דכל הפסולין כשירין לשחוט פסולין מחשבתן: **תנינא**. בהדיא משנה גופה כל הפסולין ששחטו שחיתון כשרה לפיכך הן פסולין במחשבה: **הא קמ"ל**. הא דקתני וכולן שקיבלו את הדם כו' (ואע"ג) דבשחיטה תנן פסולין במחשבה אבל בקבלה ומקבלה ואילך לא פסלי ולא למידק מיניה ורקו לא דה"ה לזרקו אלא קמייתא דכולהו נקט דכיון דפסול אינו ראוי לה לא פסלה מחשבתו: **כדדכא**. דאמר אין מחשבה מועלת אלא בראוי לעבודה: **חישב**. כהן כשר: ליתן את הניתנין כו'. ששחט או קיבל או הוליד על מנת לזרוק הוריקה שלא במקומו: **לאלתר** כשר. אם חישב על מנת לזרוק שלא במקומו היום כשר ואי נמי וריקה פסולה היא ונמצא שעבר שאר העבודות על מנת לזרוק את הדם בפסול כשר הוא בוריקה הוגנת במקומו כדאמרין במשנה כל הפסולין (לקמן לו.) אין המחשבה פוסלת אלא חוץ לזמנו וחוץ למקומו ופסח וחטאת שלא לשמן: **חזר** וחישב. בעבודה שניה על מנת לאוכלו חוץ למקומו פסול ואין חייבין כרת על אכילתו:

חוץ

פסול נימא יאספנו שהרי בלא ניתנין על מזבח הזהב כבר נפסל בביאתו בהיכל ואפי' נשפך שם לא יזבא כשר לאספנו. ע"כ הגה"ה: **לכפרה** נתתיו ולא לדבר אחר. בעלמא (לקמן דף מה.) דרשין לכפרה נתתיו ולא למעלה: **ואי'** שלא במקומו במקומו דמי למה לי יחזור הכשר ויקבל. תימא דלקמן בפ' התערבות (דף עט.) תנן הניתנין למטה שנתערבו בניתנין למעלה ר' אליעזר אומר יתן למעלה ורואה אני את הניתנין למטה כאילו הן מים ויחזור ויתן למטה דייק מינה בגמרא דר' אליעזר סבר שי בילה והשתא אמאי יחזור ויתן למטה הרי כבר נתכפר וי"ל כיון דאית ליה רואים כאילו הן מים לא הוי במכופר ולא יחייב ליה לשם כפרת התחתון ומיהו קשה לרבנן דלית להו ראיא ומשמע התם דלרבנן יחזור ויתן למטה דקתני נתן למעלה ולא נמלך (בשר:) **הכא** במאי עסקין דיהביה פסול. תימא. אם כן אפילו נתן במקומו נמי וי"ל דהאי פסול היינו טמא דאיידי' ביה לעיל ואי יחייב במקומו כולי' עלמא מורי דהוי ולא יחזור כשר ויקבל כדאמר בפ' ק' מדמעה (דף ה.) דאין לך עושה שירים ופסול אלא טמא הואיל

ומרצה בקרבן ציבור וחוץ לזמנו וחוץ למקומו הואיל ומרצה לפיגולה:

ובחים דף כו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) רלה

גמרא

זריקת הדם מכפרת לבעלים, מתירה בשר לאכילה ואימורין להקטרה. במשנתנו מבואר שאם זרק במקום שאינו ראוי, 'פסול'. שמואל מבאר שאין כל העניינים שוים בזה: **אמר שמואל**, מה ששינו במשנתנו 'פסול', נאמר רק לגבי **בשר**, שאינו נותר על ידי זריקה זו, **אבל בעלי נתכפרו** ויצאו ידי חובתם אף שהזריקה היתה שלא במקומה. **מאי טעמא, דאמר קרא** (ויקרא יז יא) 'כי נפש הבשר בדם הוא ואני נתתי לכם על המזבח לבשר על נפשותיכם' וגו', ומשמע שכל המזבח שזה לענין הכפרה, ומכאן שבין **שהניע דם למזבח בכל מקום שהוא, נתכפרו בעלי**. שואלת הגמרא: **אי הכי**, שהושוו כל המקומות שבמזבח, **בשר נמי יותר על ידי זריקה שלא במקומה**. משיבה הגמרא: **אמר קרא** (סו) 'ואני נתתי לכם על המזבח לבשר', לומר לך שדווקא **לבשר** נתתי את המזבח שכל המקומות בו יהיו שוים ולא **לדבר אחר**, שלא תועיל הזריקה שלא במקומה להחיר בשר. הגמרא מקשה על דברי שמואל ממשנה אחרת. מדייקת הגמרא: **אלמא קסבר** – נמצא ששמואל סובר שזריקה **שלא במקומו** הראוי של המזבח **זריקה במקומו דמי** לענין כפרה לבעלים. וקשה, **דתנן באידך פירקין** (לקמן לב), **נתנו** [זרק דם] **על הכבש**, או **שלא כנגד היסוד**, או **שנתן את הניתנין למטה למעלה, ואת הניתנין למעלה למטה, ואת הניתנין בפנים בחוץ, ואת הניתנין בחוץ בפנים**, אף שהזריקה לא נעשתה כדינה, אבל כיון שהקרבן עצמו לא נפסל ואלא שחסר זריקה, יש לו תקנה, **שאם יש עוד דם הנפש בצואר הבהמה, יחזור הכהן תבשר ויקבל ממנו בבלי ויזרוק במקום הראוי**. הגמרא מסיימת את הקושיא: **ואי סלקא דעתך** שלענין כפרה זריקה **שלא במקומו במקומו, למה לי שיחזור תבשר ויקבל**, הלא כבר נתכפרו הבעלים בזריקה הראשונה אף שלא נעשתה כדינה. וכי **תימא** – ואם תאמר שיחזור ויקבל ויזרוק בשביל להחיר **בשר באכילה** ושהרי מודה שמואל שזריקה שלא במקומו אינה מתירה בשרו, יש לתמוה, **מי אימא** – וכי יש זריקה **דלא מכפרת ושריא** – ומתירה **בשר באכילה**. מתרצת הגמרא: **אי דיהביה בשר** – אם זריקה זו ניתנה על ידי כהן כשר, **הכי נמי** – אכן לא היה צורך בזריקה השנייה, שכבר נתכפרו הבעלים, אך **הכא במאי עסקינן, דיהביה** – שנתן הפסול לעבודה, ולכן אין זריקה זו מכפרת כלל, וצריך לזרוק שוב. הגמרא ממשיכה להקשות ממשנה זו: **וליהוי דחוי** – ויהיה הדם שבצואר הבהמה דחוי, כלומר, כיון שזריקה שלא במקומו כבמקומו היא, נמצא שכשנתן הפסול שלא במקומו הרי הוא כאילו נתן במקומו, ומאחר שהושלם סדר העבודה, אף שהושלם על ידי הפסול, שוב אין שייך לקיים שנית את סדר עבודת הדם, ואין אמרו אם כן במשנה, שיחזור הכשר ויקבל. הגמרא מבססת את קושייתה ומוכיחה שאכן זריקת פסול עושה את הדם שבצואר הבהמה דחוי: **דתנן** במשנה לקמן (לב), **ובילין** – כל הפסולים לעבודה **שקיבלו את הדם במחשבת חוץ למזנו** וכן אם קיבלו במחשבת חוץ **למקומו**, אין הקרבן נפסל על ידי מחשבתם וזרק הדם שקיבלו נפסל, ולכן אם יש עדיין דם הנפש בצואר הבהמה, יחזור הכהן **תבשר ויקבל**. וממה שנקטה המשנה דווקא 'קיבלו', יש לדייק שאם קיבלו פסולים אין – יש תקנה לקרבן, אבל אם זרקו פסולים לא יוכל לקבל ולזרוק שוב בכשרות. ומדקדקת

הגמרא: **מאי טעמא**, וכי לא משום דהוי דחוי – שכיון שהשלים את סדר עבודת הדם, אף שנעשה על ידי הפסול, נדחה הדם שבצואר הבהמה מלהיות ראוי לעבודה. הגמרא מנסה לדחות את ההוכחה: אכן אם זרקו הפסולים לא שייך לקבל שוב ולזרוק בכשרות, וכמו שדייקנו, אבל לא מטעם שזריקת פסול עושה את הדם שבצואר הבהמה דחוי, אלא משום דפסיל במחשבה של חוץ לזמנו או חוץ למקומו, שהרי בזה מדברת המשנה, שהיתה לו מחשבת כאלו מן השעורים ואין השעורים שמחשבת פסול פוסלת את הקרבן בשעת הזריקה, בשעת הקבלה נמי תפסול, ומדוע שינו שאם קיבלו במחשבת פסול לא נפסל הקרבן, ועוד קשה, מי פסלה מחשבה – וכי כן הוא הדין שהפסול לעבודה פוסל את הקרבן במחשבה, והאמר רבא, אין מחשבת של פסול מועלת לפסול את הקרבן אלא **במי שראוי לעבודה**, והיינו כהן כשר דווקא, וכן אין המחשבה פוסלת אלא בדבר הראוי לעבודה, אבל לא במנחת העומר שהיא כאלו מן השעורים ואין השעורים דבר הראוי לשאר קרבנות, ודווקא במקום הראוי לעבודה, אבל אם נפגם המזבח, שאז אין המקום ראוי לעבודה, וחשב מחשבת חוץ לזמנו או חוץ למקומו, לא נפסל הזבח. הגמרא דוחה את הדיוק מהמשנה וזריקת פסול עושה דיחוי: לא **תימא** –אל תדייקן זרקו פסולים לא יחזור הכשר ויקבל ויזרוק משום שהדם שבבהמה נעשה דחוי, אלא אימא, אם שחטו פסולים במחשבת חוץ לזמנו או חוץ למקומו לא יחזור הכשר ויקבל, משום שכבר נפסל הקרבן במחשבתם, שהרי כל הפסולים, כשרים הם לענין שחיטה. שואלת הגמרא: **מאי קא משמע לן**, האם בא להשמיע דפסלה מחשבה – שבשחיטה מחשבה של הפסולים פוסלת את הקרבן, ודרי **תנינא** – שינוי זאת בפירוש באותה המשנה עצמה (א), כל הפסולים ששחטו שחיתם כשרה **לפיכך הן פוסלין במחשבה** שבשעת השחיטה. משיבה הגמרא: במה ששנה התנא שפסולים שקיבלו את הדם במחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו לא פסלו את הקרבן **הא קא משמע לן** שאף על פי שלגבי שחיטה שינוי שפסולים במחשבתם אבל בשאר העבודות אין הדין כן, דמקבלה ואילך – שמעבודת קבלת הדם והלאה, כלומר בהולכה ובזריקה, לא פסלה מחשבה של הפסולים. **מאי טעמא**, כדרכא שאמר (לעיל) שאין המחשבה פוסלת אלא במי שראוי לעבודה, והדין הוא, שמקבלה ואילך אין ראוי לעבודה אלא כהן כשר. הגמרא חוזרת להקשות על שמואל שזריקה שלא במקומו כבמקומו מברייא: **מיתיבי**, שינוי בברייא, כהן כשר שחישב בשעת השחיטה ואו קבלה או הולכה לזרוק את הדם שלא במקומו, וכגון **יתן את הדמים הניתנין למעלה למטה** או את הניתנים למטה חישב ליתנם למעלה, אם חישב על מנת לזרוק שלא במקומו **לאיתר** – בו ביום, הקרבן **בשר**, משום שגם אם נאמר שזריקה שלא במקומו היא זריקה פסולה, ונמצא ששחט על מנת לזרוק את הדם בפסול, אין מחשבה זו פוסלת את הקרבן, וכמו ששינוי לקמן (א), שרק מחשבה של חוץ לזמנו וחוץ למקומו ומחשבה שלא לשמו בפסח וחטאת פוסלת את הקרבן, אבל מחשבות אחרות אינן פוסלות, (למחר פסול), ואם לאחר מכן, כשעסק בעבודה שנייה, חזר וחישב לאכול את הבשר

אותיות הנכתבות בדיו על הקלף, הנה הדיו הוא דבר בפני עצמו, ואינו מגופו ומהותו של הקלף.

אותיות שנחקקו ונחרצות על גבי אבן טובה, הרי הן מעצמיותה ומהותה של האבן טובה, ומגופה ממש ייחשבו.

ממאמר שבת פרשת בחוקותי, ה'תשכ"ה

62 שהקשטה הגמרא לעיל על שמואל, וכן יש להרחי' עליהן כמו
 63 שתירצו לפי שמואל. הגמרא מציינת את מהלך הקושיות
 64 והתירושים בראשי פרקים: תנן [כו'] במשנה לקמן (לכ) נתנו על
 65 הכבש וכו' וכמו שמקשה הגמרא לעיל (כז) ויתורץ כמו שתירצה
 66 הגמרא שם. עוד קשה, ששנינו, חישב ליתן את הניתנין למטה
 67 למעלה למעלה למטה ב' וכמו שמקשה הגמרא ממבריתא זו לעיל,
 68 ויתורץ כמו שתירצה הגמרא וכן כל המשא ומתן עד התירוצ'
 69 האחרון, והיינו מ"י דתתא אפחשקת הינית אליבא דרבי יהודה.
 70 רבי יוחנן חולק על שמואל וריש לקיש, וסובר שזריקה שלא
 71 במקומו אינה כבמקומו: רבי יוחנן אמר, אידי ואידי – זה וזה,
 72 משנתינו, שלא במקומו פסול לגמרי, והמשנה לקמן (לכ) שאם זרק
 73 שלא במקומו יחזור הכשר ויקבל ויזרוק כדינו, בשתיקה מדובר
 74 שנתן – שזרק בשתיקה, והדין הוא שזריקה שלא במקומו לאו
 75 במקומו דמי, אלא הרי הוא כאלו זרק על הרצפה, והא ששנינו
 76 במשנה לקמן שיש תקנה לקרוב על ידי זריקה שניה, הוא באופן
 77 דאיבא עוד דם הנפש בצואר הבהמה, והא ששנינו במשנתינו
 78 שפסול לגמרי, באופן דליבא עוד דם הנפש בצואר הבהמה, ולא
 79 שייך לקבל את הדם שנית.
 80 הגמרא מקשה על דברי רבי יוחנן: תנן במשנתינו, אם זרק שלא
 81 במקומו, פסול ואין בו כרת לאוכל מבשר הקרבן. ובשלא לריש
 82 לקיש, שהעמיד את המשנה בזרק במקומו חוץ לזמנו, היינו
 83 דקתני פסול ואין בו כרת, להשמיע חידוש, שאף על פי שחישב
 84 בזריקה זו (ושלא במקומו) מחשבת חוץ לזמנו, אינו נעשה פיגול,
 85 וכמו שנתבאר בגמרא לעיל, שזריקה שאינה מתירה את הבשר
 86 באכילה אינה מביאה לידי פיגול. אלא לרבי יוחנן, שמעמיד את
 87 המשנה בשתיקה, ומה ששנינו 'פסול', היינו משום שזריקה שלא
 88 במקומו אינה כבמקומו, אם כן מאי – מהו שאמר התנא, 'אין בו
 89 כרת', הלא פשוט הדבר שאין כרת, ולא היה צריך להזכיר זאת.
 90 מסיימת הגמרא: קשיא – אכן קושיא זו קשה על רבי יוחנן.
 91 שואלת הגמרא: ולשמואל, שפירש (לעיל כז) את מה ששנינו
 92 במשנתינו 'פסול' שהבשר פסול משום שהזריקה היתה שלא
 93 במקומו, ומדובר שזרק בשתיקה, מאי – מהו ששנה התנא 'אין בו
 94 כרת', מדוע הוצרך להשמיע זאת. משיבה הגמרא: הני קאמר
 95 התנא, אם נתן את הדם שלא במקומו, הבשר פסול, ואם נתן שלא
 96 במקומו כשהשקה של חוץ לזמנו, הקרבן פסול ואין בו כרת לאוכל
 97 מבשרו, שכיון שאין זריקה זו מתירה את הבשר באכילה, אינו
 98 נעשה בה פיגול.
 99 הגמרא מוסיפה להקשות על דברי רבי יוחנן: ולפי רבי יוחנן קשה,
 100 אי זריקה שלא במקומו לאו במקומו דמי, ואינה זריקה כלל, ליתני
 101 כי – יהיה כמו נשפך הדם מן הכלי על הרצפה, ששנינו לקמן (לכ)
 102 שאם אספו כשר, וגם כאן [שזרק במקום שאינו ראוי] יאספנו
 103 מהמזבח ויזרוק שוב כדינו. ומדוע שנינו במשנתינו שאם זרק שלא
 104 במקומו, פסול.
 105 מתרצת הגמרא: התנא של משנתינו כבר לה כמאן דאמר שאם זרק
 106 את הדם על המזבח שלא במקומו לא יאספנו, שאף על פי שלא
 107 נזרק בהלכתו, קלטו המזבח, ופסק על ידי כך מלהיות ראוי לזריקה
 108 חדשה.
 109 הגמרא מבארת היכן מצאנו שיטה כז: דאמר רבי יצחק בר יוסף
 110 אמר רבי יוחנן, רבי יוסי רבי שמעון נחלקו בענין דם שזרק שלא
 111 כדינו, האם יאספנו, והכל מודים בניתנין למעלה שנתנין למעלה, וכן
 112 בניתנין למטה שנתנין למטה, אלא שנתנם שלא כמצינות, וכגון
 113 במחשבה הפוסלת או שנתנם ביד שמאל, לא יאספנו בשביל לחזור
 114 ולזרוק במצותה, שכיון שניתן במקומו הראוי נסתלקה ממנו תורת
 115 זריקה. ולא נחלקו התנאים אלא בדם שניתן שלא במקומו, וכגון
 116 בניתנין למעלה שנתנין למטה, וכן בניתנין למטה שנתנין למעלה,
 117 שרבי יוסי אומר, אף על פי שזריקה שלא במקומו אינה כבמקומו,
 118 מכל מקום לא יאספנו, שכיון שעל כל פנים נזרק על המזבח פקעה
 119 ממנו תורת זריקה, ורבי שמעון אומר יאספנו, שמאחר שזריקה
 120 שלא במקומו אינה כבמקומו, הרי זה כנזרק על הרצפה, שאין זו
 121 זריקה כלל, וכיון שלא נתקיימה בדם זה זריקה, אוספו וזורקי
 122 שנית.

1 חוץ למקומו, הקרבן פסול ואין בו כרת למי שאוכל ממנו, אך אם
 2 חישב לאכול את הבשר חוץ לזמנו, הקרבן פיגול, ותיבין עליו כרת
 3 על אכילתו.
 4 ממשיכה הברייתא: ואם אותה מחשבה שחישב בעבודה
 5 הראשונה ליתן את הניתנים למטה למעלה, חישב לזרוק אותה
 6 זריקה למטה, הקרבן פסול על ידי מחשבה זו, שכיון שחשב לזרוק
 7 במקום הקרוב ראוי, הרי הוא כמי שחשב להשקות את הדם עד
 8 למחר ולא לזרוק כלל, שמחשבה זו פוסלת, ובדלקמן. ואם לאחר
 9 מכן, כשעסק בעבודה שניה, חזר וחישב בין חוץ לזמנו בין חוץ
 10 למקומו, פסול ואין בו כרת, שאף על פי שחשב בעבודה השניה
 11 מחשבת חוץ לזמנו, אינו נעשה פיגול משום שלא קרבו כל מתיריו
 12 כמצוותם, שהרי נפסל במחשבה הראשונה.
 13 הגמרא מסיימת את קושייתה: ואי שלא במקומו במקומו דמי, האי
 14 פסול – וכי כן הוא הדבר שהמחשב לזרוק את הדם שלא במקומו
 15 למחר, הקרבן רק 'פסול', הלא פיגול הוא, שהרי חישב לעשות
 16 זריקה חוץ לזמנה. אלא על כרחך זריקה שלא במקומו אינה
 17 כבמקומו, וכאילו זרק שלא על המזבח, ובמחשבת זריקה כז, אכן
 18 אינו נעשה פיגול.
 19 מתוך מר וטורא: אמר מר וזמרא, הרי מודה שמואל שעל ידי
 20 זריקה שלא במקומו לא הותר הבשר באכילה, והדין הוא שרק
 21 זריקה דשירא – שמתירה בשר באכילה מותרת – מביאה לידי פיגול,
 22 אבל זריקה דלא דשירא בשר באכילה לא מביאה לידי פיגול, שאם
 23 חישב לעשות מזרח זריקה כז שגם היום לא היתה מתירה את
 24 הבשר, אין מחשבה זו עושה פיגול.
 25 שואל רב אשי: אמר ליה רב אשי למר וזמרא, מאי לה הא – מנין
 26 לך שדין פיגול תלוי בהיתר הבשר ולא רק בכפרת הבעלים.
 27 משיב מר וטורא: דתתב בענין פיגול (ויקרא יז) ואם האכל יאכל
 28 מבשר וכן שלמי ביום השלישי וגו' פיגול יהיה והנפש האכלת
 29 ממנו עונה תשא, ומסמיכות המילה 'פיגול' לאיסור אכילה של
 30 לדרוש שדוקא מי שפיגולו בשר לא שיהיה אסור באכילה, עליו
 31 נאמר עונש פיגול, יצא בשר זה שזנרק דמו שלא במקומו וגם חשב
 32 בשעת זריקה זו מחשבת פיגול, שאין פיגולו גרם לו להיות אסור
 33 באכילה אלא איפוד דבר אחר וזריקה שלא במקומו גרם לו, ולכן
 34 אין חיבים עליו כרת. והוה המקור שאם זרק שלא במקומו ובשעת
 35 זריקה זו חשב לאכול בשר או להקטיר אימורין למחר, אינו נעשה
 36 פיגול. ולאחר שלמדנו זאת, יש ללמוד, שכמו כן אם חישב בשעת
 37 החטיאה לעשות זריקה זו (היינו זריקה חוץ למקומו) למחר, אין זו
 38 מחשבת זריקה המפגלת.
 39 שואלת הגמרא: אי הני, איפסולי נמי לא יאספול – לא יפסל הקרבן
 40 כלל על ידי מחשבה זו, שזורק למחר שלא במקומו, ומדוע שנינו
 41 שהוא פסול.
 42 משיבה הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, הטעם שנפסל, מ"י דתתא
 43 אפחשקת הינית – כמו שהוא הדין במחשב להניח את הדם לאחר
 44 זמנו, שהקרבן נפסל בכך, וגם כאן, חישב להניח את הדם עד מחר,
 45 וברייתא זו אליבא דרבי יהודה לקמן (לכ) שסובר שמחשבת הינית
 46 פוסלת.
 47 ריש לקיש מפרש את משנתינו באופן אחר משמואל ואף שגם הוא
 48 סובר כשיטת שמואל בענין זריקה שלא במקומו: ריש לקיש אמר,
 49 לעולם מה ששנינו במשנתינו (כז) שאם זרק שלא במקומו פסול,
 50 הכוונה שפסול ממש ואף הבעלים לא נתכפרו, וזריקה שלא
 51 במקומו במקומו דמי לענין הכפרה ואך לא לענין אכילת בשרו,
 52 וכמו שדרש לעיל (כז) שמואל מפסוק, ולא קשיא ממשנתינו, שיש
 53 לומר ששאן, בדרשה של הפסוק מדובר שנתן שלא במקומו
 54 בשתיקה וללא מחשבת פסול, וכאן, במשנתינו, מדובר שנתן שלא
 55 במקומו באמירה לאכול את הבשר חוץ לזמנו, והשמיעה המשנה
 56 שהקרבן פסול אך אין בו כרת, והטעם, משום שמחשבה בשעת
 57 זריקה זו, מחשבה היא לענין לפסול, שהרי בזריקה במקומו היא,
 58 אך אינו נעשה פיגול, משום שזריקה שאינה מתירה את הבשר
 59 באכילה אינה מביאה לידי פיגול.
 60 מאחר שבעיקר הענין, ריש לקיש סובר שמואל, שזריקה שלא
 61 במקומו נתכפרו הבעלים, יש להקשות עליו את כל אותן הקושיות

זבחים. פרק שני – כל הזבחים שקבלו דמן דף כז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רלז
רש"י

1 חוץ לזמנו פיגול וחיובין עליו ברת. שהרי קרבו מתיריו דהכי תנן במתני' (לקמן כט)
2 חוץ למקומו פסול חוץ לזמנו פיגול שהרי קרבו מתיריו מהן פיגול מהן שתיקה ואין כאן
3 פסול מחשבה אחרת להוציא מיד פיגול: למחר פסול. אבל אם אותה מחשבה שחשבו
4 בעבודה ראשונה ליתן את הניתנין למטה למעלה חישב לזרק אותה וזיקה למחר
5 פסול כדמוקמין לקמן מדיד דהוא אמוחשב

6 הינוח שהרי שחט ע"מ להניח דמו למחר פסול:
7 רובי יתורה דא דפסול ליה בפי' כל הפסול (הוא)
8 חזר וחישב. בעבודה שניה בין חוץ לזמנו בין
9 חוץ למקומו פסול ואין בו ברת דהא איפסיל
10 ליה במחשבה קמייתא ותו לא חיל עליה פיגול
11 דלא קרבו כל מתיריו ואי שלא במקומו. דמזבח
12 במקומו דמי: האי פסול. בתמידי אמואי קרי ליה
13 פסול דלאי דשחט ליתן שלא במקומו למחר
14 פיגול הוא שהרי חישב בשחטה ע"מ לזרוק דמו
15 למחר דהיא אכילת מזבח אלא לאו במקומו
16 דמי ולא חשיבא אכילה: וזיקה דשריא בשר
17 באכילה כו'. כגון במקום מתן הדם מייית ליד
18 פיגול בין שחשבה בה ע"מ להקטיר אימורים
19 למחר בין שחשבה בשחטה לזרוק למחר: וזיקה
20 דלא שריא בשר באכילה. אי הוה עבדי ליה
21 בזמנה כגון וזיקה שלא במקומו לא מייית ליד
22 פיגול בין שחשבה בה ע"מ להקטיר אימורים
23 למחר בין שחשבה בשחטה למיבעד דף וזיקה
24 למחר לא מייית ליד פיגול: פיגול יורה. והנפש
25 האוכלת וגו': מי שפיגולו גורם. שלא יאכל הוא
26 דאי בעונה תשא יצא בשר שגורק הדם של
27 במקומו דאסור וזיקה יצא בשר במקומו גרם לו
28 שלא יאכל הלכך אין חייבין על פיגול ברת
29 ותפקא מן מהבא דאי חישוב בוריקה שלא במקומו
30 ע"מ לאבול או להקטיר למחר לא היא מחשבת
31 וזיקה לענין פיגול ומינה כי חישוב בשחטה ע"מ
32 לעשות וזיקה זו חוץ לזמנו לא היא מחשבת
33 בוריקה והפסולת: אי הכי. דלא הוית וזיקה
34 לענין מחשבה איפסולי נמי לא נפסול: אמוחשב
35 הינוח. דהא חשיב מיהא להניחו למחר: ואליבא
36 דר' יתורה. לקמן בפי' כל הפסולין (דף לה) תנן
37 להניח מדמו למחר כשר ר' יתורה פוסל: וריש
38 לקיש אמר כו'. אמותנין קאי ופליג אדשמואל:
39 לעולם פסול ממש. דאזני תני תנא פסול אבשר
40 לחודאי לא פריש בדראי ומתני' פסול לגמרי
41 קאמר שאף בעלים לא נתכפר: ושלא במקומו.
42 כשמואל סבירא ליה דמקומו דמי לענין כפרה
43 ולא לחודאי באכילה כדדרשיה ליה שמואל לקרא
44 דלעיל ואני נתתיו לכם וגו' ולא קשיא אמתני':
45 כאן שנתן בשתיקה. דרשא דקרא דמשמע

46 בעלים נתכפרו שנתן בשלל במקומו בשתיקה ומתני' דקתני פסול בנתן במחשבה לאכול
47 בשר חוץ לזמנו ואשמועין דפסול ואין בו ברת דמחשבת וזיקה זו מחשבה הוא לפסול
48 דמקומו דמי ולא לפגל דוריקה: דלא שריא בשר באכילה לא מייית ליד פיגול: תנן
49 כו'. כל הך חיובתא דאבותי' לשמואל מותבי' נמי לריש לקיש דהא כותיה סבירא
50 ליה דשלא במקומו במקומו דמי: ורבי יוחנן אמר אידי ואידי. מתנייתן דקתני פסול
51 וליבא תקנתא ומתניתין דכל הפסולין דתני תקנתא שנתן בשתיקה: בשלמא לריש לקיש.
52 דאוקי מתני' כשנתן במחשבה איצטריך למיתני אין בו ברת לאשמועין דאע"ג דחשיב
53 בוך וזיקה חוץ לזמנו אינו פיגול וכדאמרן דלא שריא בשר באכילה לא מייית ליד
54 פיגול: אלא לרבי יוחנן. דמוקי בשתיקה דהא פסול משום דלא במקומו הוא פשיטא
55 דאין בו ברת קשיא: ולשמואל מאי אין בו ברת. דאידהו נמי מוקי לה בשתיקה: הכי
56 קאמר ואם נתן במחשבה. דחוץ לזמנו פסול ואין בו ברת ואיצטריך לאשמועין אע"ג
57 דלענין כפרה במקומו דמי מחשבת פיגול לא חיילא דהואיל ולא שריא בשר באכילה
58 אבל לרבי יוחנן לא מצי לשנויי הכי דכיון דאשמועין תנא דידן פסול ומשום דשלא
59 במקומו (הוא אלמא) לאו במקומו דמי פשיטא דאם נתן במחשבה לא היא מחשבת דהוי כאלו נתנו על הרצפה דלא קרבו כל מתיריו: ורבי יוחנן. כיון דלאו וזיקה הוא כלל
60 נהיח כמי שנשפך מן הכלי על הרצפה ויאספנו ואפי' ליבא דם הנפש אחריתא אמואי פסול יאסוף את זה מן המזבח ויחזור ויתנו במקומו בשלמא לשמואל ולריש לקיש כיון
61 דוריקה היא לכפרה אידידי ליה מלאספו שהרי כיפר אלא לר' יוחנן יאספנו: סבר לה. תנא דמתניתין: כמ"ד לא יאספנו. כיון הדגיע למזבח ואע"ג דשלא כדילכתו הוא קלטיה
62 מזבח לאפוקי מתורת כפרה אחרית: הכל מודים בניהינן למעלה שנתנן למעלה או בשמואל: שלא יאספנו. לחזור וליתנו כמצות דכיון דניתן
63 במקומו אודא ליה חזרת וזיקה מיניה: לא נחלקו. הך תנאי דרבינו למימר שריי יסי אומר לא יאספנו ואף על גב דלאו במקומו דמי: ורבי שמעון אומר כו'. וע"כ ליבא למימר

חוץ למקומו, פסול ואין בו ברת. חוץ לזמנו, פיגול,
והייבין עליו ברת. למחר, פסול. חזר וחישב, בין
חוץ לזמנו בין חוץ למקומו, פסול ואין בו ברת.
ואי שלא במקומו במקומו דמי, האי פסול, פיגול
הוא. אמר מר זוטרא, וזיקה דשריא בשר באכילה,
מיייתא ליד פיגול. וזיקה דלא שריא בשר באכילה,
לא מיייתא ליד פיגול. אמר ליה רב אשי למר
זוטרא, מנא לך הא דכתיב 'ואם האכל בשר באכילה,
ובחשבו פיגול יתורה', מי שפיגולו גרם לו. יצא
זה, שאין פיגולו גרם לו. אלא, איסור דבר אחר
גרם לו. אי הכי, איפסולי נמי לא ליפסול. אמר רב
נחמן בר יצחק, מידי דהוה אמוחשב הינוח, ואליבא
דרבי יתורה. ריש לקיש אמר, לעולם פסול ממש,
ושלא במקומו במקומו דמי. ולא קשיא, כאן שנתן
בשתיקה. כאן שנתן באמירה. תנן, חישוב ליתן את
הניתנין למטה, למעלה. למעלה, למטה. עד מידי
דהוה אמוחשב הינוח, ואליבא דרבי יתורה. רבי
יוחנן אמר, אידי ואידי שנתן בשתיקה, ושלא במקומו
לאו במקומו דמי. והא, דאיבא דם הנפש. הא,
דליבא דם הנפש. תנן, פסול ואין בו ברת. בשלמא
לריש לקיש, היינו דקתני פסול ואין בו ברת. אלא
לרבי יוחנן, מאי אין בו ברת, קשיא. ולשמואל,
מאי אין בו ברת, הכי קאמר, אם נתן במחשבה,
פסול ואין בו ברת. ורבי יוחנן, אי שלא במקומו לאו
מקומו דמי, ליתוי פי נשפך מן הכלי על הרצפה,
ויאספנו. סבר לה כמאן דאמר לא יאספנו, דאמר
רב יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן, הכל מודים
בניהינן למעלה שנתנן למעלה, למטה שנתנן למטה,
שלא במצותן, לא יאספנו. לא נחלקו אלא בניהינן
למעלה שנתנן למטה, למטה שנתנן למעלה, שרי
יוסי אומר, לא יאספנו, ורבי שמעון אומר יאספנו.
ומשנתנו

פיגול כמו בסיפא למחר פסול ולא פיגול דהוא בשר דהוא עבדי ליד
כמעשה אלא היבא דבמעשה פסול גמור ולא נתכפרו בעלים ואם כן לאלתר בשר היינו בשר
גמור ושריא בשר באכילה דאי לאו הכי ליפלוז בניהינן למעלה למטה שיהא פסול בשר
באכילה כמו במעשה. בריך ע"כ: אלא דבר אחר גרם לו. והקשה ה"ר חיים מיידי דבר
אחר כתיב כדאמר בבבא קמא (דף כה). מי שקריו גרם לו יצא זה שאין קריו גרם לו אלא
דבר אחר גרם לו ופרקי מיידי דבר אחר כתיב וי"ל דסמיק אקרא דלא יחשב לא יערב בו
מחשבות אחרות אע"ג דריכיי תרייהו מימ סבא דהוא שדבר אחר גירורו לו ופסולו דהפיק
מיידי פיגול) כיון דאשכחן מחשבות שמוציאין את זה או אי נמי קרא יתורא קדיש כבא והא
דאמר פרק גיד הנשה (תולין קא). מי שגידו אסור ובשרו מותר יצא זה שגידו ובשרו אסור
לא דמיה להבא: וריש לקיש אמר כו'. אע"ג דלריש לקיש צריכי לשנויי כדבא ובפי' ד
דמנחות (דף ה') משמע דלא סבר ליה כותיה בדבר הראוי לעבודה מימ באינן סבר ליה
כותיה שפיר:

לאו

לאו
כמעשה אלא היבא דבמעשה פסול גמור ולא נתכפרו בעלים ואם כן לאלתר בשר היינו בשר
גמור ושריא בשר באכילה דאי לאו הכי ליפלוז בניהינן למעלה למטה שיהא פסול בשר
באכילה כמו במעשה. בריך ע"כ: אלא דבר אחר גרם לו. והקשה ה"ר חיים מיידי דבר
אחר כתיב כדאמר בבבא קמא (דף כה). מי שקריו גרם לו יצא זה שאין קריו גרם לו אלא
דבר אחר גרם לו ופרקי מיידי דבר אחר כתיב וי"ל דסמיק אקרא דלא יחשב לא יערב בו
מחשבות אחרות אע"ג דריכיי תרייהו מימ סבא דהוא שדבר אחר גירורו לו ופסולו דהפיק
מיידי פיגול) כיון דאשכחן מחשבות שמוציאין את זה או אי נמי קרא יתורא קדיש כבא והא
דאמר פרק גיד הנשה (תולין קא). מי שגידו אסור ובשרו מותר יצא זה שגידו ובשרו אסור
לא דמיה להבא: וריש לקיש אמר כו'. אע"ג דלריש לקיש צריכי לשנויי כדבא ובפי' ד
דמנחות (דף ה') משמע דלא סבר ליה כותיה בדבר הראוי לעבודה מימ באינן סבר ליה
כותיה שפיר:

דמעמא

רלח זבחים. פרק שני – כל הזבחים שקבלו דמן דף כז עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" תוספות

לאו משום דקלטיה מזבח וש"מ לא יאספנו. פי' בקונטרס והא ליכא למימר משום דסבר שלא במקומו במקומו דמי ומשום דכיפרה הוא דהא דומיא דשאר זריקות פסולות קתני לה וקשה דהא בסוף כל הפסולין (לקמן לו.) מסקין דר' יהודה אית ליה שלא במקומו במקומו דמי ונראה לפרש דהאי דקא"ר יהודה במקומו דמי לא לענין דנתכפר אלא לענין מחשבה דווקא הוי במקומו כיון דמהניא הוריקה לענין דאם עלו לא ידרו מזבחיא נמי שלא לפסול במחשבה ולכן מיד לאלתר כשר ומיהו קשה דאיכ בתר דשני במקומו דמי מאי קפריך התם מחישב ליתן הניתנין בחוץ בפנים ובפנים בחוץ הא התם נמי קלטי' מזבח דאם עלו לא ידרו וה"ר יוסף מפרש דהכי מייחסי סיעתא מיט' לאו משום דקלטיה מזבח דאפי' בפנים חוץ קאמר רבי יהודה דקלטיה מזבח אע"ג דפני' ודחוי' לכ"ע לאו במקומו ואפי' הכי קאמר רבי יהודה דקלטיה מזבח לענין דאם עלו לא ידרו הכי נמי קלטיה מזבח לענין דלא יאספנו ומיהו לא יתכן פי' זה למאי דפרישי' לעיל דמאן דאית ליה במקומו דמי אפי' בפנים חוץ קאמר מדפרין לר' יוחנן ואי שלא במקומו לאו במקומו להוי כנשפך מן הכלי ויאספנו מזבח אע"ג דפני' ודחוי' לשם לא פריך (תוספות) ורבי חיים בה"ד מרדכי מפ' דמוכח מתנו בחוץ שנתנו בפנים ולכילי' עלמא לאו במקומו דמי ואין זריקתו כלום לפי שנפסל מקדש שנבסל להיכל וגו' דאין תקנה באסיפה לפי שנפסל קודם חוריקה כ"ש דהוה לן למימר דהוי כנשפך הדרג מן הכוס על הרצפה דאמר ר' יהודה תרד דכל זבח שלא נזרק כלל אם עלו אימורין ידרו לר' יהודה ואפי' הכי אמר דקלטיה המזבח לזריקתו ואמרינן לא ידרו היה בניתנין למטה למעלה דאמר ר' יוחנן דלא במקומו דמי ולא כיפר כלל דנימא דמהניא חוריקה וקלטיה מזבח שלא יאספנו עוד להועיל זריקה אחרת. ברוך ע"כ: האי' רצפה והאי כלי שרת. ועדיף מכלי שרת דלא מקדשי' פסולין ליקרב ומזבח מקדש: אמר

ומשנתנינו, פדבריי האומר לא יאספנו. ורב חסדא אמר אבימי, הכל מודין בניתנין למטה שנתנין למעלה שלא יאספנו, וכל שכן בניתנין למעלה שנתנין למטה, הואיל ודמים העלונין, למטה הן באין. לא נחלקו אלא בניתנין לפנים שנתנין בחוץ, בחוץ שנתנין לפנים, שרבי יוסי אומר יאספנו, ורבי שמעון אומר לא יאספנו. אמר רב נחמן בר יצחק, אף אנו נמי תנינא, רבי יהודה אומר, 'זאת', 'היא', 'העולה', הרי אלו [ש'לשה] מעוטיין, פרט לנשחטה בלילה, ונששפך דמה, ונשיצא דמה חוץ לקלעים, אם עלתה תרה. רבי שמעון אומר, 'עולה', אין לי אלא עולה בשרה, מנזן לרבות ששחטה בלילה, ונששפך דמה, ונשיצא דמה חוץ לקלעים, והלן והיוצא והטמא, ונששחט חוץ לזמנו וחיוץ למקומו, ונשקבלו פסולין וזרקו את דמה, והניתנין למעלה שנתנין למטה, והניתנין למטה שנתנין למעלה, והניתנין בפנים שנתנין בחוץ, והניתנין בחוץ שנתנין בפנים, והפסח והחטאת ששחטן שלא לשמן, מנזן. תלמוד לומר 'תורת העולה', ריבה. תורה אחת לכל העולין, שאם עלו לא ידרו. יכול שאני מרבה אף הרובע והנרבע והמקצה והנעקב וההיתנין והמחור והפלאים והמריפה ויוצא דופן, תלמוד לומר 'זאת'. ומה ראית לרבות את אלו, ולהציא את אלו. מרבה אני את אלו שהיה פסולן בקודש, ומוציא אני את אלו שלא היה פסולן בקודש. קתני מיהא, הניתנין

דטעמא דר' יוסי משום דס"ל דשלא במקומו במקומו דמי דאם כן אדמיפליג באסיפה ליפליג בכפרה ונימא רבי יוסי כיפר ור' שמעון לא כיפר אלא לרבי יוסי נמי לאו במקומו דמי ואפי' לא יאספנו ומשנתנינו כדברי האומר לא יאספנו ומשום הכי תנא פסול במתני: ורב חסדא אמר אבימי הכל מודין. ר' יוסי ור"ש: בניתנין למטה שנתנין למעלה שלא יאספנו. דהואיל וניתן במזבח הראוי לו לא הוי כנשפך על הרצפה דקלטיה מזבח לאפוקי מכלל זריקה במקום אחר: וכל שכן בניתנין למעלה שנתנין למטה. דקדובה היא למתנה גמורה שדרי דמים העלונין למטה הן שותנין ויורדין הלכך האי דם סופו לירד למטה היה ראוי וכי היביה למטה קלטיה מזבח מלאוספו ולחזור וליתנו למעלה: שריבי יוסי אומר יאספנו. דכיון דלמזבח זה לא היה ראוי לא קלטיה כלל: ורבי שמעון אומר לא יאספנו. שדרי לשם מזבח היה ראוי והרי בא לשום מזבח: אף אנו נמי תנינא. דאיתיה לר' יוחנן דאמר דאיכא דאית ליה לא יאספנו ואע"ג דשלא במקומו לאו במקומו דמי לענין כפרה לענין אסיפה מיהו קלטיה מזבח: זאת היא העולה. הרי אלו ג' מעוטיין לפי שבא מקדש הוה ללמדנו על הפסולין למזבח שעלו דלא ידרו דילפינן מעולה על מוקדה על המזבח כל הלילה משעלה על מוקדה תהא שם כל הלילה לפיכך מיעט לך ב' ג' ומעוטיין למעט ב' ג' פסולין. זאת. היא מיעוטא זאת ולא אחרת היא הוי מיעוטא היא דהעולה הוי מיעוטא כלומר העולה המיוחדת ולא כולן: פריש לנשפך דמה ולנשחטה בלילה ושיצא דמה. אבל שאר פסולין אם עלו לא ידרו ולקמן בפרק המזבח מקדש (דף פד:) מפרש טעמא דרבי יהודה דמרבי' שאר פסולין ומפיק דהן: אין לי אלא עולה בשרה. תהא על מוקדה כל הלילה עד הבקר: והלן, שלן בשרה חוץ למזבח: וחיוצא. שיצא נשפך ונשחטה. וענשנא. ע"מ להקטיר חוץ לזמנו כו': מנזן. שכיון שעלו לא ידרו: רובע ונרבע. על פי עד אחד שמותר להדווש ואסור לבגוה נפקי לן מקריא במסכת תמורה ב' כ' האסורין (דף כח:) וכן מוקצה ונעקב ושריפה. מוקצה שהקצוה לתקרות ודחה ורבה ענבה. שהשתחוה לבהמה: בלא"ה. שור או כשב פטור כלבאים כי יולד פרט ליצא דופן (וחולין דף לח:) מאי ראית. אחד שריבה הכתוב מיעט ולא פירש לך הכתוב מה ריבה ומה מיעט: אמרת. ומעצמן מרבה אני את אלו שהיה פסולן בקדש משבאו לעזרה נפסלו: קתני מיהא כו'. ולא פליג רבי יהודה שזוהיה כנשפך על הרצפה ונימא ידרו כדאמר ר' יהודה כשר לנשפך דמה ואלמא לאו כנשפך דמה קחשיב ליה: מאי טעמא לאו משום דקלטיה מזבח. לקדושי ושמע מינה לענין אסיפה לא יאספנו והא ליכא למימר משום דקסבר שלא במקומו במקומו דמי ומשום דכיפרה הוא דהא דומיא דשאר זריקות פסולות קתני ליה ומרדכי שמעון היינו טעמא דלא מייחסי ליה דאיכא למימר טעמא דרבי שמעון משום דתורת העולה ריבה ואפילו נשפך דמה נמי קאמר דלא ידרו: אברייהם ממזבח ולא פליג ר' יהודה מאי לאו דקלטיה פנימי לזם זה שניתנו עליו ואע"פ שנפסל בכניסתו להיכל משום וכל חטאת אשר יזבא מדמה (ויקרא ו) הוה ליה כנשפך דמה: הני מילי דם. שפסול הוא דמקדש הואיל וחיוץ ליה דם בעלמא כגון דמים הפנימיים: אבל קופין דלא חיוץ בלל. דכתיב (שמות ל) לא תעלו עליו קטרת זרה ועולה ומנחה אימא אם עלה עליו ירד קמיל: קטרת זרה. קטרת נרבה שלא התיר הכתוב אלא קטרת של ציבור שחרית וערבית: שעלתה לזבי מזהב. קסלקא דעתך דמזבח הקטרת קא: בראוי לו. לאפוקי קמצים שלא קידשו בכלי הכי מפרש לקמן בפרק המזבח (דף פג:) האי רצפה. בבנין אבנים שלא נמשח לפיכך אין קדושתו כזו חמורה: והאי כלי שרת. ונמשח עם המשכן: מונתני. את הזבח. שלמים או שאר הנאכלין: פסול ואין בו כרת. והאכילו ואפילו בחוץ אין עונש כרת: לאכלול את בשרו למחר. ליכא לאקומה בשלמים אלא בתורה וחטאת ואשם דאיתו בשלמים מחר זמנו הוא אבל לזרוק דמו או להקטיר אימוריו אפילו בשלמים הוי למחר את זמנו: פיגול וחייבין עליו פרת. האוכלו במונו עונש כרת ובגמרא יליף לזה: גמ' כאלה

למטה שנתנין למעלה, ולמעלה שנתנין למטה, ולא פליג רבי יהודה. מאי טעמא, לאו משום דקלטיה מזבח, ושמע מינה לא יאספנו. אמר רבי (אליעזר) [אלעזר], מזבח הפנימי מקדש פסולין. מאי קא משמע לן, תנינא, הניתנין בפנים כו'. אי מהתם, הוה אמינא, הני מילי, דם דחיו ליה. אבל קופין דלא חיו ליה, אימא לא, קא משמע לן. מיתבי, קטרת זרה שעלתה לזבי מזבח, תרה, שאין לך מקדש פסולין אלא מזבח החיצון, בראוי לו. חיצון אין, פנימי לא. תריץ הכי, קטרת זרה שעלתה למזבח החיצון, תרה, שאין מזבח החיצון מקדש פסולין אלא הראוי לו. והפנימי, בין ראוי לו בין שאין ראוי לו, מאי טעמא, האי רצפה, והאי כלי שרת: משנה השוחט את הזבח לזרוק דמו בחוץ או מקצת דמו בחוץ, להקטיר אימוריו בחוץ או מקצת אימוריו בחוץ, לאכול בשרו בחוץ או פנית מבשרו בחוץ, או לאכול פנית מעור האליה בחוץ, פסול ואין בו פרת. לזרוק דמו למחר, מקצת דמו למחר, להקטיר אימוריו למחר או מקצת אימוריו למחר, לאכול בשרו למחר או פנית מבשרו למחר, או לאכול פנית מעור האליה למחר, פיגול, וחייבין עליו פרת. גמרא סבורה, עור אליה

כאלה

זבחים דף כז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) רלט

וּמִשְׁנֵיתוֹ בְּדִבְרֵי הָאוֹמֵר לֹא יִאֲסָפֶנּוּ, וְהֵינּוּ כִרְבִּי יוֹסִי.

שיטה אחרת במחלוקתם של רבי יוסי ורבי שמעון: וְרַב חֲסִדָּא אָמַר אֲבִימִי, הֵבֵל – רבי יוסי ורבי שמעון מוֹדִין בְּנִיתֵינוּ לְמִטָּה שְׁנֵיתָן לְמַעְלָה שְׁלֹא יִאֲסָפֶנּוּ, שְׂכִינֵן שְׁנֵיתָן בַּמִּזְבֵּחַ הָרָאוּ לוֹ, אִינוּ כְּנִשְׁפָּךְ עַל הָרִצְפָּה, אֲלָא קִלְטוּ הַמִּזְבֵּחַ כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה רָאוּי לְזִרְיקָה אַחֲרָת, וְכָל שְׂכָן בְּנִיתֵינוּ לְמַעְלָה שְׁנֵיתָן לְמִטָּה לֹא יִאֲסָפֶנּוּ, הוֹאִיל וְדָמִים הַעֲלִיזִים שְׁנֵיתָנוּ לַמַּעְלָה לְמִטָּה הֵן בָּאִין – אַחֲרֵי הוֹרִיקָה שׁוֹתֵתִים וְיוֹרְדִים לַמַּטָּה, וְאִם נִתְּנָם לְכַתְחִילָה לַמַּטָּה קְרִיבָה הִיא לַמַּתְנָה גְּמוּרָה, שְׁהָרִי סוּפֹם הִיָּה לְרֹדֶת לִשְׁם. לֹא נִחְלְקוּ אֱלֹא בְּנִיתֵינוּ לְפָנִים – בַּמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי שְׁנֵיתָן בַּחוּץ – בַּחֲצִיצוֹן, וְכֵן בְּנִיתֵינוּ בַּחוּץ שְׁנֵיתָן לְפָנִים, שְׂרָבִי יוֹסִי אוֹמֵר יִאֲסָפֶנּוּ, שְׂכִינֵן שְׁלֹא יִהְיֶה רָאוּי לַמִּזְבֵּחַ זֶה, לֹא קִלְטוּ הַמִּזְבֵּחַ כָּלָל, וְהָרִי הוּא כְּנִשְׁפָּךְ עַל הָרִצְפָּה, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר לֹא יִאֲסָפֶנּוּ, שְׁהָרִי גַם מִזְבֵּחַ אַחֵר שֶׁם מִזְבֵּחַ עֲלִיו, וְקוֹלָטוּ כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה רָאוּי לְזִרְיקָה שׁוֹב.

הגמרא מביאה ראיה לסברה הנ"ל, שיתכן שאף שלא במקומו אינו במקומו מכל מקום לא יאספנו: אָמַר רַב נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק, אִף אֲנִי נָפְלִי תִּנְיָא בְּבִרְיָא כְּסִבְרַת רַבִּי יוֹחָנָן. הַקְדָּמָה: דְּבָרִים שֶׁנִּפְסְלוּ לְהַקְרִיבָה, אִם עָלוּ עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, לֹא יִרְדּוּ מִמֶּנּוּ אֲלָא יוֹקְטֵרוּ עֲלִיו, שֶׁהַמִּזְבֵּחַ מִקְדָּשׁ אֶת הַפְּסוּלִים (לְמַעַן עַבֵּד). דִּין זֶה נִלְמַד מִהַכְּתוּב (וַיִּקְרָא וּ) 'זֹאת תֹּוֹרַת הָעֹלָה הוּא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָּה עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלֵּלָה עַד הַבֶּקֶר וְאַשׁ הַמִּזְבֵּחַ תּוֹקֵד בּוֹ', וְדִרְשׁוּ, שֶׁמִּשְׁעֵלָה עַל הַמוֹקֵד, יִהְיֶה שֶׁם כֵּן הַלֵּילָה וְאַשׁ הַמִּזְבֵּחַ תּוֹקֵד בּוֹ, כְּלוּמָר אִף דְּבַר פְּסוּלִי שֶׁעָלָה, יוֹקְטֵר. וְשֵׁנִינֵנוּ בַּעֲצוֹן זֶה: רַבִּי יְהוֹדָה אוֹמֵר, בַּפְּסוּק הֵנִל כְּתוּבוֹת מִיָּלִים 'זֹאת', 'הִיא', 'הָעֹלָה', 'הָרִי אֱלֹו' [שְׁלֹשָׁה] מִיעוּזֵיהֶן, לַלְמֹד שְׁלֹא כָל הַפְּסוּלִים שֶׁעָלוּ לַמִּזְבֵּחַ לֹא יִרְדּוּ, אֲלָא יֵשׁ לַמַּעַט מִכָּלֶם שְׁלוּשָׁה, וְהֵינּוּ פָּרִט לְנִשְׁחָטָה בְּלִילָה, וְכֵן שְׁנִשְׁפָּךְ דָּמָה, וְכֵן שְׂעִיָּא דָּמָה חוּץ לְקַלְעִים וְנִפְסַל בִּכְךָ, שְׁבֹאֲלוּ אִם עָלְתָה הַבְּהֵמָה עַל הַמִּזְבֵּחַ תִּרְדּוּ. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, 'עוֹלָה' אֵין לִי אֱלֹא עוֹלָה בְּשֵׁרָה, מִזֵּין לְרִבּוֹת שְׁנִשְׁחָטָה בְּלִילָה שֶׁאִם עָלְתָה לֹא תִרְדּוּ אֲלָא תּוֹקְטֵר, וְשְׁנִשְׁפָּךְ דָּמָה, וְשְׂעִיָּא דָּמָה חוּץ לְקַלְעִים, וְהֵלֵן – שֶׁלֵּן בִּשְׂרָה חוּץ לַמִּזְבֵּחַ וְנִפְסַל בַּעֲלוֹת הַשְּׂחֹר, וְהִיוּצָא – שִׂירָא בִּשְׂרָה חוּץ לַעֲזֵרָה וְנִפְסַל, וְהָטָמָא – שֶׁנִּטְמָא בִּשְׂרָה, וְשְׁנִשְׁחָט עַל מִנֵּת לְהַקְטִיר חוּץ לְזִמְנֹו וְחוּץ לְמִקְוָמוֹ, שֶׁמִּחֲשׁוֹת אֱלֹו פּוֹסְלוֹת אֶת הַקְּרִבָּן, וְשִׁנְיָבִל פְּסוּלִין כְּגוֹן בַּעַל מוֹם וְזִרְקָה אֶת דָּמָה, וְהַדְּמִים הַנִּיתֵינוּ לְמַעְלָה שְׁנֵיתָן לְמִטָּה, וְהַנִּיתֵינוּ לְמִטָּה שְׁנֵיתָן לְמַעְלָה, וְהַנִּיתֵינוּ בְּפָנִים – בַּמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי שְׁנֵיתָן בַּחוּץ, וְהַנִּיתֵינוּ בַּחוּץ שְׁנֵיתָן בְּפָנִים, וְהַפְּסָה וְהַחֲסָתָה שְׁשִׁחָטָן שְׁלֹא לְשִׁמְן, מִזֵּין שְׁלֹא יִרְדּוּ. תְּלָמוֹד לּוֹמַר 'תּוֹרַת הָעֹלָה', רִיבָה תּוֹרָה אַחֶת לְכָל הָעוֹלָה, בֵּין בִּשְׂרִים וּבֵין פְּסוּלִים, שֶׁאִם עָלוּ לֹא יִרְדּוּ. וְכֹל שְׂאֵנִי מְרָבָה אִף הָרוֹבֵעַ וְהַנֶּבֶעַ וְהַמּוֹקָא – בַּהֲמָה שִׁיִּידוּדָה לְהַקְרִיבָה לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, וְהַנֶּבֶעַ – שֶׁהִשְׁתַּחֲוּ לָהּ, וְהָאֶתָּן – בַּהֲמָה שִׁנִּיתָה כְּשֶׁכָּר לְזוֹנָה, וְהַחֲמִיר – בַּהֲמָה שֶׁהִיא מִזְחִיר כְּלָב, וְכָגוֹן שֶׁהַחֲלִיף כְּלָב בִּשְׂרָה, וְהַכְּלָאִים, כְּגוֹן שְׁנוּלְדָה מִכֶּבֶשׂ וַעֲנֹ, וְהַתְּרִיפָה וְיוֹצָא דִּיפֵן – שְׁלֹא נוֹלַד כְּדִרְכּוֹ אֲלָא שִׁתְּחוּ אֶת בֶּטֶן אִמּוֹ וְהוֹצִיאֻהוּ, תְּלָמוֹד לּוֹמַר 'זֹאת', שֶׁמִּשְׁמַע, זֹאת וְלֹא אַחֲרָת, וְכֹא לַמַּעַט כָּל אֲלֵה. שְׁוֹאֵלָת הַבְּרִייתָא: וְכֹא רָאוּת לְרִבּוֹת אֶת אֱלֹו וְהֵלֵן וְהִיוּצָא וְכוּן' וְלַהּוּצָא אֶת אֱלֹו (וְהוֹבֵעַ וְהַנֶּבֶעַ וְכוּן). מְשִׁיבָה הַבְּרִייתָא: מְרָבָה אֵנִי אֶת אֱלֹו שְׁחִיָּה פְּסוּלִין בְּקוֹדֶשׁ – שְׁלֹא שִׁיךְ פְּסוּלִים אֲלָא אַחֲרָי שְׁבֹאוּ לַעֲזֵרָה (וְכֹמוּ הֵלֵן וְהִיוּצָא) וְיוֹצָאִי אֵנִי אֶת אֱלֹו שְׁלֹא הִיָּה פְּסוּלִין בְּקוֹדֶשׁ – שֶׁפְּסוּלִים שִׁיךְ אִף בַּחוּץ לַעֲזֵרָה (וְכֹמוּ הַרוֹבֵעַ וְהַנֶּבֶעַ).

ומכאן מוכיח רב נחמן בר יצחק: קִתְּנִי מִיָּהָ – שִׁנִּינוּ עַל כָּל פָּנִים בְּדִבְרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן, הַדְּמִים הַנִּיתֵינוּ לְמִטָּה שְׁנֵיתָן לְמַעְלָה, וְלְמַעְלָה שְׁנֵיתָן לְמִטָּה, אִם עָלוּ הָאִימּוּרִין לֹא יִרְדּוּ, וְלֹא פָּלִיג בּוֹז רַבִּי יְהוֹדָה. וְהָרִי רַבִּי יְהוֹדָה סוֹבֵר שֶׁאִם נִשְׁפָּךְ הָדֵם עַל הָרִצְפָּה אִם עָלָה יִרְדּוּ, וְכִשְׁזָרַק שְׁלֹא בַּמִּקְוָמוֹ לְכַאֲוֹרָה הָרִי זֶה כְּנִשְׁפָּךְ, וְעַם כָּל זֶה מוֹכֵחַ שֶׁאֵין הַדְּבַר כֵּן, וּמֵאִי מַעְמָא, לֹא מִשּׁוֹם דְּקָלְמִיָּה מִזְבֵּחַ – וְכִי לֹא מִשּׁוֹם שֶׁקִּלְטַת הַמִּזְבֵּחַ אֶת הָדֵם וְקִידִישׁוֹ וְנִחְשַׁב מִתּוֹךְ כִּךְ שֶׁנִּשְׁעִשְׁתָּה

זִרְיקָה וְשִׁמְעַ מִיָּהָ שֶׁאִף אִם נִזְרַק שְׁלֹא בַּמִּקְוָמוֹ, פֶּסֶק עַל יְדֵי כִךְ מִלְּהוּיֹת רָאוּי לְזִרְיקָה אַחֲרָת וְלֹא יִאֲסָפֶנּוּ לְזוֹרְקוֹ שְׁנִיתָ. אָמַר רַבִּי (אֲלֵיעִזִּיר) וְאַלְעָזָר, מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי מְקַדֵּשׁ פְּסוּלִין, שֶׁאִם עָלוּ עֲלִיו לֹא יִרְדּוּ. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: מֵאִי קָא מַשְׁמַע לֵן, הִלָּא תִּנְיָא בְּבִרְיָא (וְהוֹבָא לַעֲלֵה), דְּמִים הַנִּיתֵינוּ בְּפָנִים בּוֹ שְׁנֵיתָן בַּחוּץ, וְכֵן הַנִּיתֵינוּ בַּחוּץ שְׁנֵיתָן עַל הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, אִם עָלוּ אִימּוּרֵיהֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ (וְהַחֲצִיצוֹן) לֹא יִרְדּוּ, וְאִף רַבִּי יְהוֹדָה מוֹדֵה בּוֹז, וְאִף שְׁטוֹבֵר שְׁכַאשֵׁר נִשְׁפָּךְ הָדֵם יִרְדּוּ, עַל כִּרְחֹךְ שְׁכַאן אִינוּ כְּנִשְׁפָּךְ. וְהִנֵּה הָדֵם הַחֲצִיצוֹן שֶׁהוּבָא בְּפָנִים נִפְסַל בְּכִנְסִיתוֹ לְהִיכָל, וְגַם כְּשִׁזְרָקוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי הִיָּה לָנוּ לְהַחֲשִׁיבוֹ כְּנִשְׁפָּךְ עַל הָרִצְפָּה, שְׁהָרִי פְּסוּלִי הוּא וְאֵין זֶה זִרְיקָה כָּלָל, וְמוֹדַע אֵין אוֹמְרִים כֵּן, אֲלָא עַל כִּרְחֹךְ קִלְטַת הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי לָדֵם זֶה וְקִידִישׁוֹ, וְנִחְשַׁב שֶׁנִּשְׁעִשְׁתָּה זִרְיקָה, וְאִינוּ כְּנִשְׁפָּךְ עַל הָרִצְפָּה. וְמוֹכֵחַ שֶׁגַּם הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי מִקְדָּשׁ אֶת הַפְּסוּלִים.

מתרצת הגמרא: אִי מְהָרֵם – אִם לֹא הֵינּוּ לַמּוֹדִים אֲלָא מִהַבְּרִייתָא הָיָה אֲמִינָא, הֵנִי מִיָּלִי דָם דְּחָזִי לִיָּה – מִזֶּה שֶׁהַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי מִקְדָּשׁ פְּסוּלִים, לֹא נִאֲמָרוּ אֲלָא לְגַבִּי דָם, הוֹאִיל וְהוּא דְּבַר הָרָאוּי לַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, אֲבָל קוֹמִין הַמִּנְחָה דְּלֹא חָזִי לִיָּה, אֲמִינָא לֹא מִקְדָּשׁוֹ, וְאִם עָלָה עֲלִיו יִרְדּוּ. קָא מַשְׁמַע לֵן רַבִּי אֲלַעֲזָר שְׁמוֹבֵחַ הַפְּנִימִי מִקְדָּשׁ אֲפִילוּ אֲלוֹ שְׂאִינִים רָאוּיִים לוֹ. הַגְּמָרָא מִקְשָׁה עַל רַבִּי אֲלַעֲזָר: מִיָּתִיבִי, שִׁנִּינוּ בְּבִרְיָא, קְמַתָּה וְרָה – קְטוֹרֶת נִדְבָה, שְׁעָלְתָה לְנֵבִי – עַל גְּבִי מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי תִרְדּוּ, שְׂאֵין לֵךְ מִקְדָּשׁ פְּסוּלִין אֱלֹא מִזְבֵּחַ הַחֲצִיצוֹן בְּרָאוּ לוֹ, מִבּוֹאֵר שֶׁחֲצִיצוֹן אֵין, אֲבָל פְּנִימִי לֹא מִקְדָּשׁ. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: תִּרְיִין – תִּרְיִן וּפִרְשׁ אֶת הַבְּרִייתָא הֵנִי, קְמַתָּה וְרָה שְׁעָלְתָה לְמִזְבֵּחַ הַחֲצִיצוֹן, תִּרְדּוּ, שְׂאֵין מִזְבֵּחַ הַחֲצִיצוֹן מְקַדֵּשׁ פְּסוּלִין אֱלֹא הָרָאוּ לוֹ מִצֵּד עֲצָמוֹ אִף שִׁישׁ בּוֹ אִיזוֹה פְּסוּלִי, אֲבָל קְטוֹרֶת אִינֵיהָ רָאוּיָה לַמִּזְבֵּחַ הַחֲצִיצוֹן כָּלָל. וְהַפְּנִימִי מִקְדָּשׁ פְּסוּלִים בֵּין בְּרָאוּ לוֹ בֵּין שְׂאֵין רָאוּי לוֹ, וְכָגוֹן קוֹמֵץ הַמִּנְחָה, שֶׁאִף שֶׁמִּעִיקֵר הַדִּין אֵין קָרִב עַל הַפְּנִימִי כָּלָל, אִם עָלָה לֹא יִרְדּוּ. שְׁוֹאֵלָת הַגְּמָרָא: מֵאִי מַעְמָא שְׁלֹא שׁוֹה חֲצִיצוֹן לַפְּנִימִי. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: תֵּאֵי – הַחֲצִיצוֹן הוּא כְּרָצְפָּה, שֶׁהוּא בְּנִין אֲבָנִים וְלֹא נִמְשַׁח בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, לְפִיכֵךְ אֵין קְדוּשָׁתוֹ חֲמוּרָה, וְהֵאֵי – הַפְּנִימִי מִלְבָּד הִיּוֹתוֹ מִזְבֵּחַ נִחְשָׁב גַּם כְּלִי שֶׁרֶת וְנִמְשַׁח עִם הַמִּשְׁכָּן, וְלִכֵּן קְדוּשָׁתוֹ חֲמוּרָה יוֹתֵר, וּמִקְדָּשׁ אִף אֶת שְׂאִינֵי רָאוּי לוֹ.

משנה

משנה זו עוסקת בדִין מחשבות 'חוץ למקום' ו'חוץ לזמן' המביאות את הזבח לידי פסול. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַזֶּבֶחַ עַל מִנֵּת לְזִרְוֹק דָּמוֹ בַּחוּץ לַעֲזֵרָה אוֹ מְקַצֵּת דָּמוֹ בַּחוּץ, אוֹ לְהַקְטִיר אִימּוּרָיו בַּחוּץ אוֹ מְקַצֵּת אִימּוּרָיו בַּחוּץ, אוֹ לְאָכֹל בְּשָׂרוֹ בַּחוּץ לַמִּקְוָם הָרָאוּי לְאָכִילָה, אוֹ בִּזְיֹת מְבִשְׂרוֹ בַּחוּץ, אוֹ לְאָכֹל בִּזְיֹת מְעוֹר הָאֵלִיָּה – מִעֲזוֹר הֹזֵב בַּחוּץ, כָּכָל אֱלֹו הַקְּרִבָּן פְּסוּלִי וְאֵין בּוֹ בִּרְתָּה לְאָכֹל מִמֶּנּוּ. וְהַשּׁוֹחֵט עַל מִנֵּת לְזִרְוֹק דָּמוֹ לְמַחֵר, אוֹ מְקַצֵּת דָּמוֹ לְמַחֵר, אוֹ לְהַקְטִיר אִימּוּרָיו לְמַחֵר אוֹ מְקַצֵּת אִימּוּרָיו לְמַחֵר, אוֹ לְאָכֹל בְּשָׂרוֹ לְמַחֵר אוֹ בִּזְיֹת מְבִשְׂרוֹ לְמַחֵר, אוֹ לְאָכֹל בִּזְיֹת מְעוֹר הָאֵלִיָּה לְמַחֵר, כָּכָל אֱלֹו הַקְּרִבָּן נִפְסַל וְנִשְׁעִשְׁתָּה פִּיגוּל, וְהָאוֹכֵלִים מִמֶּנּוּ אֲפִילוּ בַּתּוֹךְ זִמְנֵי הָרָאוּי תִּיְבִינן עֲלִיו בִּרְתָּה.

גמרא

הגמרא מניחה ש'אליה' המוזכרת במשנתנו היא אליה של כבש, שהיא קרבה למזבח, ולפי זה מבררת את דברי המשנה: כְּבִרְיָה – סִבְרוּ בְּנֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ שֶׁלַעֲנִין מִצּוֹת הַהִקְטָרָה עוֹי אֱלִיָּה

לאכול עור, ואם כן אימא לא – אמור שאין עור האליה נחשב
 כדבר שדרכו לאכול. קא משמע לן המשנה שאין אומרים כן.
 הגמרא מוכיחה שעור האליה אינו כאליה: מיתבי – הקשו על רב
 חסדא מברייטא. השוחט את העולה להקטיר בזה מעור שתחת
 האליה חוץ למקומו, פסול ואין בו ברת, חוץ לזמנו, פיגול וחייבין
 עליו ברת. אליעזר בן יהודה איש אכלים אימר משום רבי יצחק, וכן
 היה רבי שמעון בן יהודה איש כפר עיכוס אימר משום רבי שמעון,
 אחר עור בית פרסות – עור שברגלים מן הארכובה ולמטה של
 בהמה דקה, ואחר עור הראש של צלף הדך – עגל פחות מכן שנה,
 ואחר עור שתחת האליה, וכל שמנו חכמים במסכת חולין גבי דיני
 מוטא במשנה (וחולין קכב): 'ואלו שעוריהן כבשר' שמנו שם עורות
 הראויים למאכל מחמת רכותם, ואין להן להביא משם דבר נוסף
 השייך כאן אלא עור של בית הפזישה – בית הרחם של נקבה, כל
 העורות הללו דינם כבשר, ולכן אם שחט קרבן עולה על מנת
 להקטיר אחד מהם חוץ למקומו פסול ואין בו ברת, חוץ לזמנו פיגול
 וחייבין עליו ברת.
 הגמרא מסיימת את הקושיא: הרי שהברייטא שנייה לענין עולה,
 ומשמע עולה אין, כלומר, גבי עולה מחשבת הקטרת עור האליה
 פוסלת, אבל זבח סתם ושכולל שאר מיני קרבנות לא שנה התנא
 לומר שמחשבת הקטרת האליה פוסלת, כמחשבת הקטרת שאר
 האימורין, ומשמע שעור האליה אינו חלק מהאימורין. בשלמא
 לרב הונא, שעור האליה לאו כאליה לענין הקטרה, היינו דקתני
 עולה, הי רב בעולה עור האליה נקטר, אלא לרב חסדא, שעור
 האליה כאליה, ונקטר כשאר האימורין, קשה, מאי איריא דתני
 עולה – מדוע נקט התנא דווקא עולה, ליתני – שישנה זבח סתם.
 מתריץ רב חסדא: אמר לה רב חסדא, איבעית אימא הברייטא
 עוסקת באליה של נזיר ואלא בשל כבש ולפיכך לא שנה בה התנא
 'זבח' סתם ואלא עולה דווקא, שהרי אין אליית הגדי בכלל
 האימורין. ואיבעית אימא תני זבח, כלומר, יש להגיה את הברייטא
 ולשנות בה 'זבח' במקום 'עולה'.
 שנינו במשנתנו: פסול ואין בו ברת בו.
 הגמרא מבררת את מקור דין הפסול של מחשבת חוץ לזמנו וחוץ
 למקומו: מנהיג מילי שמחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו פוסלת
 והאוכל מהקרבן שחיט עליו חוץ לזמנו עונש כרת.
 משיבה הגמרא: אמר שמואל, תרי קראי – שני פסוקים בתיבי בענין
 זה, אחד ללמד על מחשבת חוץ לזמנו ואחד על מחשבת חוץ
 למקומו. שואלת הגמרא: מאי היא – מה הם אותם שני המקראות.
 משיב רבה: אמר רבה, נאמר ויזבח האל יצחק מבשר
 זבח שקליו ביום השלישי לא ירצה המקריב אתו לא יחשב לו פגול
 יהיה והנפש האכלת ממנו עונה תשא, ואין הכתוב מדבר באכילה
 ממש, אלא במחשב בשעת העבודה לאכול מבחוץ ביום השלישי,
 ומה שכתוב 'ביום השלישי' והו' שבא ללמד על פסול מחשבת חוץ
 לזמנו, ומה שכתוב 'פיגול יהיה' והו' מחשבת חוץ למקומו, ואף
 שלפי פשוטו אין הפסוק מדבר בענין 'חוץ למקומו', אך כיון
 שהמקרא 'פגול יהיה' מיותר הוא, יש לדורשו לרבות מחשבת חוץ
 למקומו, שגם היא פוסלת. רבה דורש את המשך הפסוק: 'והנפש
 האכלת ממנו עונה תשא', 'עונה תשא' היינו עונש כרת, ואף
 שהפסוק עוסק בשני ענינים, פסול מחשבת חוץ לזמנו ופסול
 מחשבת חוץ למקומו וכפי שנדרש לעיל, אך כיון שכתוב 'ממנו'
 משמע אחר ולא שנים, שאין עונש כרת אמור על שני הפסולים
 אלא על פסול אחד בלבד, והו' פסול חוץ לזמנו, ולמעוטי חוץ
 למקומו, שהאוכל מקרבן הנפסל במחשבת חוץ למקומו, אינו
 עונש כרת.
 הגמרא מקשה על הדרשה של רבה: ואימא – והרי אפשר לומר
 להיפך, ש'והנפש האכלת ממנו' והו' חוץ למקומו שדווקא עליו
 נענש בכרת, ולמעוטי חוץ לזמנו, שאין בו עונש כרת אלא פסול
 בלבד.
 הגמרא מנסה לתרץ: מפתחא חוץ לזמנו עדיף מחוץ למקומו לענין

באליה דמי, שגם עורה נקטר.
 שואלת הגמרא: והא כשחיט לאכול עור האליה וחוץ למקומו או
 חוץ לזמנו קא מחשב מאכילת מזה לאדם – מחשב על הדבר
 שדינו להיות נאכל במזבח ועל ידי ההקטרה שיאכלנו אדם,
 ומדוע מחשבה כזו פוסלת.
 מבאר שמואל: אמר שמואל, הא מני – מי שנה משנה זו, רבי אליעזר
 היא, אמר מחשבת מאכילת מזה לאכילת אדם ומאכילת אדם
 לאכילת מזה, דתני (למקו לה) 'השוחט את הזבח על מנת לאכול חוץ
 למקומו או חוץ לזמנו דבר שאין דרכו לאכול אלא להקטיר, והיינו
 אימורין, וכן השוחט להקטיר חוץ למקומו או חוץ לזמנו דבר שאין
 דרכו להקטיר אלא לאכול, כגון בשר, כשר, שאין זו מחשבה
 הפוסלת, ורבי אליעזר פוסל.
 הגמרא מקשה: במאי אוקימתא – במה העמדת את המשנה,
 העמדת רבי אליעזר, אם כן אימא – אמור סיפא של משנה זו (למקו
 בט), זה הכלל, כל השוחט והמקבל והמוליד והזורק על מנת לאכול
 דבר שדרכו לאכול ולהקטיר דבר שדרכו להקטיר חוץ למקומו,
 פסול, חוץ לזמנו, פיגול, וחייבים עליו כרת. מבואר שאם חיטב
 לאכול דבר שדרכו לאכול, אין – כן ומחשבה זו פוסלת, אבל חיטב
 לאכול דבר שאין דרכו לאכול אלא להקטיר, לא פוסלת מחשבה
 זו. ודברים אלו אהאן לרבנן – באים בשיטת רבנן החולקים על רבי
 אליעזר. נמצא לפי שמואל שרשא דברי רבי אליעזר וסיפא דברי
 רבנן. וקשה לומר כן.
 משיב שמואל: אמר ליה שמואל למקשן, אין – אכן, רישא רבי
 אליעזר וסיפא רבנן.
 שיטה אחרת בביאור משנתנו: רב הונא אמר, עור אליה לאו באליה
 דמי לענין ההקטרה, והמחשב לאכול מעור האליה, מחשב לאכול
 דבר שדרכו לאכול, ולכן מחשבה זו פוסלת. אמר רבא, מאי מעמא
 דרב הונא. ומשיב: נאמר בענין הקטרת האימורין של כבש (ויקרא ג
 ט) 'והקריב מזה שלמים אשה לה' חלב האליה תמימה' וגו',
 והרי זה כאילו כתוב שיקריב חלב האליה, ולמדנו שאין בכלל
 מצות ההקטרה אלא חלב האליה ולא עור האליה.
 שיטה שלישית בביאור משנתנו: רב חסדא אמר, לעולם עור האליה
 של כבש באליה דמי שגם עליו נאמרה מצות ההקטרה. והא במאי
 עסקינו, באליה של נזיר, שאינה קריבה על המזבח, והיא כשאר
 הבשר, ומיושבים דברי משנתנו, שמחשבת אכילה בו פוסלת.
 הגמרא מבררת מדוע נחלקו האמוראים: פולחו – כולם בשמואל
 לא אמרי, משום שלדעתם רישא רבי כאליעזר וסיפא כרבנן לא
 מוקמי – אין ראוי להעמיד.
 שמואל ורב חסדא קרב הונא לא אמרי, משום שעור אליה באליה
 דמי, קא משמע להו – משמע להם.
 שואלת הגמרא: קרב חסדא מאי מעמא לא אמרי שאר האמוראים.
 משיבה הגמרא: משום שלדבריו קשה, מאי קא משמע לן המשנה,
 הרי לא השמיעה אלא שלענין אכילת אדם עור אליה באליה דמי,
 שראוי לאכילה מחמת רכותו, וכשחיטב לאוכלו למחר כאילו
 חיטב על כזית מבשרו. וכבר תנינא זאת במשנה בחולין (קכב). ואילו
 שעוריהן כבשר, שראויים לאכילה מחמת רכותם ונחשבים
 כמאכל לענין דיני טומאה ומונה המשנה את הדברים שבכלל זה,
 ומוכירה ביניהם עור שתחת האליה – עור שבחלק הפנימי והסמוך
 לגוף של האליה, שאין שם שיער והוא רך.
 הגמרא מיישבת את שיטת רב חסדא: ורב חסדא סובר דאיצטרך
 להשמיע שגם לענין קדשים עור האליה נחשב מאכל, דלמלא
 דעתך אמינא, הני מילי שנאמר בחולין שעור האליה ראוי לאכילה,
 הוא לענין מוטא, דרבך – שכיב שהוא רך מצטרף מצטרף
 לשיעור טומאה, אבל הכא לענין קדשים אימא – אמור שאינו
 נחשב כדבר שדרכו לאכול, משום שנאמר במתנות הכהונה (במדבר
 ט ח) 'לכל קדש בני ישראל לה נתתם למשחה', ולמשחה היינו
 לגדולה, שיהיו אוכלים אותם בדרך שהמלכים אוכלין, ולא עבדי
 מלכים דאכלי הכי – ולא רגילים מלכים לאכול כך, שאין דרכם

זבחים. פרק שני – כל הזבחים שקבלו דמין דף כח עמוד א – מותוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רמא רש"י

באליה דמי. ואפילו לענין הקטרה ובשלמי כבש שאליהו קריבה נמי העור קרב כי היכי דלענין אכילת חשיב ליה בשר לענין מצות הקטרתו נמי בשר הוא וקתני מתני' דבי שחית שלמים לאכול עור האליה בחוץ או למחר היא מחשבה ואע"ג דחשיב מאכילת מזבח לאדם: רבי אליעזר היא. לקמן בפ' כל הפסולים (דף לה.) לאכול דבר שאין דרכו לאכול.

בגון אימורים או חוץ לזמנו או חוץ למקומו: להקטיר. חוץ לזמנו או חוץ למקומו: דבר שאין דרכו להקטיר. בגון בשר: לאכול דבר שדרבו לאכול. בשר: שדרבו להקטיר. אימורין אבל אם חישב להקטיר בשר למחר או לאכול אימורין למחר בשר שאין מחשבו מאכילת אדם למזבח ומאכילת מזבח לאדם: לא באליה דמי. לענין מצות הקטרתו הוא דמעטיה קרא כדמפרש רבה חלבו האליה תמימה גבי הקטרת אליה כתיב ופרש בהדיא חלב ולא עור: והבא במאי עקינין. מתני' דחשיב ליה אכילת אדם באליה של גדי שאינה קריבה כדאמרין בפ' (לעיל דף ט.) לימד על העו שאינה טעונה אליה: מאי קמ"ל. תנא דמתני' אי באליה של גדי קאי אי אמרת בשלמא בשר כבש קמ"ל לשמואל דמחשבין מאכילת אדם למזבח מאכילת מזבח לאכילת אדם כרבי אליעזר ולרב הונא דמוקי לה כרבנן אשמעינן תנא ידיך דעור אליה לאו באליה דמי להקטירו אלא לרב חסדא למא לי למתניה אי לאשמועינן דעור אליה לענין אכילת אדם באליה דמי וכי חשיב עליה לאוכלו למחר כאילו חישב על בוית מבשרו והאיל ורכיך וחיו לאכילה: תנינא. בעשית חולין: וחיו שעוריתיהן כבשרן. לטמא טומאת נבילות וקחשיב עור האליה: מצטרף. לטמא טומאת אוכלין כבביצה או טומאת נבילות בבית: אבל הכא. לענין קדשים כתיב גבי מתנות כהונה לכל קדשי בני ישראל לך נתתם למשחה: (במדבר יח) וחיו לגדולה כדמרתגמין לרבו ללמד שדור אוכלין אותו דרך אכילת מלכים המשוחים ולא עבידי מלכים דאבלי עור אימא לא תהא מחשבה: ענל דיר. מפרש בהעור והרובע כל שנתה: להביא עור בית הבושת. של נקבה וזה לבדו יש לך להביא עוד אצל קדשים מכל השננים שם: עור בית הפריות. ע"מ הארכובה ולמטה: חוין למקומו. אם שחט ע"מ לאכול מאחת מאלו חוין למקומו: עולה אין. גבי עולה הוא דתנא מחשבת הקטרת עור אליה דפסלה: אבל זבת. סתמא לא קתני שמע מינה אין מחשבת הקטרה מועלת בעור האליה בשאר זבחים: לרב הונא. דאמר בהדיא מעטיה קרא גבי אליה דתנא אימורין אבל גבי עולה לא אימעט דכתיב ופרש תחתיו ועור האליה בשר הוא: אלא לרב חסדא. דאמר גבי אליה אימורין עור נמי קרב ליתני זבח סתמא: איבעית אימא. דף מתני' נמי באליה של גדי ולא מייתי ליה זבח באליה במחשבת הקטרה אלא במחשבת אכילת אדם כי מתני': פנהי מילי. דמחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו פוסלת בעשית ברת באכילה וזאת שחישב עליו חוץ לזמנו: תרי קראי כתיבי. חד חוץ לזמנו וחד חוץ למקומו: שלישי. אם האכל יאכל מבשר זבח השלמים ביום השלישי: (ויקרא ז) ומוקי ליה תנא לקמן במחשבת בשעת עבודה

פאליה דמי, והא קא מחשב מאכילת מזבח לאדם. אמר שמואל, הא מני רבי אליעזר היא, דאמר מחשבין מאכילת מזבח לאכילת אדם, ומאכילת אדם לאכילת מזבח. דתנן, השוחט את הזבח לאכול דבר שאין דרכו לאכול, להקטיר דבר שאין דרכו להקטיר, בשר. ורבי אליעזר פוסל. במאי אוקימתא, פרבי אליעזר. אימא סיפא, זה הפלל, כל השוחט והמקבל והמוליד והזורק, לאכול דבר שדרבו לאכול, ולהקטיר דבר שדרבו להקטיר. דבר שדרבו לאכול, אין. שאין דרכו לאכול, לא. אתאן לרבנן. רישא רבי אליעזר, וסיפא רבנן. אמר ליה, אין. רב הונא אמר, עור אליה לאו פאליה דמי. אמר רבא, מאי טעמא דרב הונא, 'חלבו האליה', ולא עור האליה. רב חסדא אמר, לעולם, עור האליה פאליה דמי. והכא במאי עסקינן, פאליה של גדי. פולחו, כשמואל לא אמר, רישא רבי אליעזר וסיפא רבנן, לא מוקמי. פרב הונא לא אמר, עור אליה פאליה דמי, קא משמע ליה. פרב חסדא מאי טעמא לא אמר, מאי קא משמע לך, עור אליה פאליה דמי. תנינא, ואילו שעוריתיהן כבשרן, עור שתחת האליה. ורב חסדא, איצטרף, דעתך אמינא, הני מילי לענין טומאה, דרפיד מוצטרף. אבל הכא, אימא 'משחה', לגדולה, בדרך שהמלכים אוכלין, ולא עבידי מלכים דאכלי הכי, אימא לא. קא משמע לך. מיתבי, השוחט את העולה להקטיר בוית מעור שתחת האליה חוין למקומו, פסול ואין בו פרת. חוין לזמנו. פגול וחייבין עליו פרת. אלעזר בן יהודה איש אגלים, אמר משום רבי יעקב, וכן היה רבי שמעון בן יהודה איש כפר עיפוס אמר משום רבי שמעון, אחד עור בית פרוסות בהמה דקה, ואחד

אמר שמואל הא מני ר' אליעזר היא. וסבר לה כהזאת תנא דאמר בריש הקומץ רבה (מנחות דף יז.) דלר' אליעזר הוי כבדת ולא סבר לה כרבי ירמיה דמוקי בסוף פירקין (דף לא.) סיפא כרבי אליעזר דלא תיקשי רישא וסיפא כר' אליעזר ומציעתא כרבנן וא"ת לרבי אליעזר מאי איירא עור האליה אפילו אליה נמי ואי לאשמועינן עור האליה בבשר תנינא ואלו שעורותיהן כבשרן כדפריך בסמוך וי"ל כיון דעיקרה תנא דאמר בריש הקומץ רבה אין לחוש או אגב אורחא אשמעינן דעור בבשר אע"ג דתנינא דאשכחן בשמעתא קמייאת דברכות (דף ב.) דפריך וליתני צאת הכוכבים ומשני מילתא אגב אורחא קמ"ל דכפרה לא מעכבא אע"ג דתנינא במסכת נעעים (פ' י"ד מ"ג) העריב שמשו אוכל בתרומה הביא כפרתו אוכל בקדשים: תנינא אלו שעורותיהן כבשרן. הקשה ה"ר יעקב מאורליינש טובא קמ"ל דבפ' העור והרובע (חולין דף קכב.) אמרינן אל תקנינין שכלשון יחיד אני שונה אותה גבי עור וראש של עגל ה"ר דפליגי רבנן משום דסופו להקשות ועור האליה הוי ל"כע בבשר ועוד קשה היכי דייק מעור הראש דהדיא דאין מברייאת דאלעזר בן יהודה לא פשיטא לן מדפריך תנינא דא קחשיב עור האליה דהוי לבולי עלמא כבשר: להביא עור של בית הבושת. פ' בקונטרס וזה לבדו יש לך עור להביא אצל קדשים מכל השננים שם ותימה הא איכא נמי עור השליל ופי' בקונטרס בחולין (דף נו.) דלא חשיב שליל משום דאיתו נהוג בעולה ותימה דה"ר בית הבושת דאין נהוג בעולה ונראה דלא קתני שליל משום דאמר פרק כל הפסולין (לקמן דף לה.) דפיגול בשליל לא נתפגל זוחב ולא קאמר להביא אלא דבר שאינו לגומי בעולה ומשום דמיידי ברייתא בעולה לא תנא בית הבושת בהדיא וקאמר להביא: בשלמא לרב הונא היינו דקתני עולה. תימה דבתוספתא קתני זבח וי"ל לרב הונא הוה מוקי לה כרבי אליעזר דאמר מחשבין מאכילת מזבח לאדם: אלא לרב חסדא מאי איירא דקתני עולה ליתני זבת. לשמואל לא מקשה למא לי למיתני עולה ליתני זבח דאי תני זבח הוה מוקמינן ליה כרבי אליעזר:

מסתברא

עור הראש של עגל הרך, ואחד עור שתחת האליה, וכל שפגנו חכמים גבי טומאה. ואילו שעורותיהן כבשרן, להביא עור של בית הבושת, חוין למקומו פסול ואין בו פרת. חוין לזמנו, פגול וחייבין עליו פרת. עולה אין, אבל זבח לא. בשלמא לרב הונא, היינו דקתני עולה. אלא לרב חסדא, מאי איירא דתני עולה, ליתני זבח. אמר לך רב חסדא, איבעית אימא, פאליה של גדי. ואיבעית אימא, תני זבח: פסול ואין בו פרת כו'. מנהיגי מילי, אמר שמואל, תרי קראי כתיבי. מאי היא, אמר רבה, 'שלישי' זהו חוין לזמנו, 'פגול' זהו חוין למקומו, 'והנפש האוכלת ממונו' אחד ולא שנים, זהו חוין לזמנו, ולמעוטי חוין למקומו. ואימא, 'והנפש האוכלת ממונו' זהו חוין למקומו, ולמעוטי חוין לזמנו. מסתברא, חוין לזמנו עדיף, דפתח ביה. אדרבה, חוין למקומו עדיף, דסמיך ליה. אלא אמר אביי, פי אתא רב יצחק בר אבדימי [אמר, רב] סמיך אדתינא תנא, כשהוא אמר 'שלישי' בפירשת 'קדושים תהיו', שאין תלמוד לומר, 'שרי כפר נאמר' ואם האכל יאכל מבשר זבח השלמים ביום השלישי,

אם

לאכול ומבשרו ביום השלישי הכתוב מדבר: זה חוין לזמנו. דשלישי חוין לזמן אכילת שלמים הוא: פגול. דכתיב כסיפיה דקרא פגול ידחה קרא יתירא הוא לרבות חוץ למקומו ומסתברא דאמנותיהן חוין למקומו מוקמינן לה אלא מאחשת שאר פסלות כגון לשפוך דמו ועל הרצפה או ע"מ לערוב בדם הפסולין דמי לחוץ לזמנו קמריב' בהאי קרא וחוץ למחיצה דמי לחוץ לזמן: פגול. משמע דלא קאי אנתעושה דנפקא לך מניה ברת אלא אחד מינייהו דאחור משמע ולא שנים מדרלא כתיב האוכלת ולשונך למעוטי. דממנו מעוטת הוא: עדיף. לאוקומי ברת עליה: דסמיך ליה. דהאי ממנו סמוך לפגול ידחה דמרבין ביה חוץ למקומו: כשהוא אמר שלישי. בפרשת קדושים תהיו קרא וזוטא ואם האכל יאכל ביום השלישי פגול הוא לא ירצה (ויקרא יט) תהיו לחוין למקומו. דבאכול ממש ביום השלישי ליכא לאוקמא דהא כתיב לא ירצה ואמרין לקמן (דף כט.) וכי אחר שהוכשר יחזור ויפסל אלא על כרחך במחשבת בשעת עבודה ע"מ כן קאמר:

רמב זבחים. פרק שני – כל הזבחים שקבלו דמון דף כח עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רש"י תוספות

מסתברא נותר אית לן לאוקומי בברת למיגמר עון עון לחוץ לזמנו דדמי ליה ב"ב. פי' בקונטרס אי מוקמת ליה להאי בנותר איכא למלפיה לגמריה שיה שפיר דדמו אהדרי בשני דברים הללו ששניהם נפסלים בזמן זה בזמן ממש וזה במחשבת זמן ושניהם נהנין בבמה כרתן ב'פ' ב'תרא' לקמן דף ק"ג). וכי פרכת ונילף עון עון טומאת בשר דכתיב

ונשא אחרן את עון הקדשים מה להלן לאו ולא כרת אף כאן לאו ולא כרת אמרין מנותר הוה ליה למילף דדמי ליה ב"ב אבל אי מוקמת להאי כרת לחוץ למקומו כי גמרת (וליה) חוץ ולזמנו מיניה בגמיה שיה ופרכת ליה ונילף עון עון מטומאת ליכא לתרצוי מוחץ למקומו הוה ליה למילף דדמי (וליה) ב"ב דהא אין נפסלים בזמן ואינו נוהג בבמת יחיד שאין שם מחיצות (עד כאן לשונו) ופירוש זה תימה גדול דמה סברא היא זו ומנין לו דנזיק קרא בנותר כדי ללמוד ממנו חוץ לזמנו מעון עון כדי שלא ללמוד מטומאה ועוד הא לענין במה שוה נמי נותר לטומאת בשר כדאמרין בסוף מבחלין (גם זה שם) אבל הפיגול והנותר והטמא שוין זה בזה וכן טמא ששימש ליכא למימר דהוא נמי לא הותר בבמה כדאמר לעיל מה להצד השווה שבהן שכן לא הותר בבמה ועוד כי כשמקשה אדרבה חוץ למקומו הוה ליה לאוקומי כו' דדמי במקדש בלאו דומיא דמקדש אית לן למילף חוץ לזמנו מוחץ למקומו טפי מטומאה כדאמרין ב'פ' בית שמי' (לקמן דף מה): שכן הותר ציץ טהור (בקר) חוץ לזמנו חוץ למקומו לא הותר מכללם ואין ציץ מרצה ושניהם שווין ושניהם (ולא) עשה קרב במקריב מה שאין כן בטומאה דמאי דחוץ למקומו הותר מכללו בבמה אין זה קרי הותר מכללו על כן נראה לפרש דגמיה שוה זו וזתנה בסני' למילף עון עון הנך קראי דהכא זה מזה ולכך מסתברא לן לאוקומי טפי בנותר מבחוץ למקומו משום דדמי לחוץ לזמנו ב"ב דאית לן לאוקומי קרא במילתא שחייב דומין זה לזה מה שאנו למדין בגמיה שוה ולא משום שלא ללמוד מטומאה כדפריש רש"י ופריך אדרבה חוץ למקומו דמי ליה במקדש וכי האי גונא היא סוגיא דלעיל בריש פירקין (דף ז'). דפסיל בתרומה מחיל עבודה דלא פסיל בתרומה לא מחיל עבודה וא"ת דמוקמין קרא בדדמי טפי לגיש טומאת בשר תיחידו בברת בגיש דעון עון וי"ל דממעט ליה קרא מכרת כדאמר לקמן פרק ב"ש (דף מג.) וטומאתו עליו מי שטומאתו פורחת ממנו (ורצא עליו מגופו) יצאת טומאת בשר שאין טומאה פורחת ממנו: **ואיפוך** אנא. תימה הא כתיב קרא שליש וזה דמוקמין ליה בחוץ למקומו באם אינו ענין לחוץ לזמנו מוקמין ליה בחוץ למקומו א"כ קרא קמא היינו קרא אריכא אית לן לאוקומי בחוץ לזמנו ודחוק למר דסבר המקשה אין מוקדם ומאחר בתורה:

מה שלמים מפגלין ומתפגלין. תימה מהיקישא דזאת התורה נפקא לן לקמן ב'פ' דם חטאת (דף צז.) ובמנחות פרק התורה (דף פג.) וכמה דרשות דרשין מדהוה דיקשא אע"ג דנפקי מקראי אחריו:

למקום

ליה רבה בריש שמעתין: בשתי אכילות ב'. שמחשבת שתיקן פוסלת דהא לקמן במחשבה מוקי ליה תנא ולא באובל ביום השלישי: **אחד** אכילת אדם ב'. דלא שנא חישב לאכול למחר ל"ש חישב להקטיר אימורין למחר פגול: **בפשר** ובה שלמי. הקיש זבחים לשלמים מה שלמים יש בהן מפגלין ויש בהם מתפגלין שיהיה הוא המפגל והבשר והאימורין המתפגלין **אף** כל. שיש בו מפגלין ומתפגלין פיגול נוהג בו יצאו מנחת כזבים מנחת כהן משיח ומנחת נסכים שהם מתירין את עצמם ואין בהם שריים להתפגל מחמת עבודתו מתיריהם שאין פיגול נוהג בהן: **לא ירצה המקריב**. משמע אזריקא לא תהא וזריקא זו מרצה שמע מינה דעד שירוק הדם מחשבת פיגול תליה ועומדת נורק הדם דחוקע הפיגול לא נורק הדם כגון שנשפך בטל הפיגול דכתיב ביה הרצאת כדכתיב גבי בשר: **מה** הרצאת כשר. לא קרי ליה הרצאה אלא בוריקא שהיא סוף ארבע עבודות המתירות אף פיגול אינו קבוע עד שירוק הדם שהיא סוף כל מתירי: **בהקריב** הוא נפסל. דהשתא יליף (פוסל) דבמחשבה הכתוב מדבר שמחשב בשעת הקריבה לאוכלו בשלישי: ואינו נפסל בשלישי. אם בהקריבה לא חישב ע"מ כן ואכל ממנו בשלישי אין הקריב נפסל למפרע דהכי מידריש לא ירצה המקריב לא תהא וזריקת מרצה אם ע"מ כן הקריב: אותו בובה הוא מריר ואינו מריר בבוזב. כלומר ושלא תאמר דהאי המקריב לאו להכי הוא דאחא אלא לומר לך שהכחן המקריב לא יחשב עוד בכחונו ויפסל מלכתח לכן נאמר אותו חובב בלא יחשב בלא חכחן בלא יחשב: לא

אם אינו ענין לענין מחשבת חוץ לזמנו תנחו לענין חוץ למקומו. ופיגול דקרא אריכא דצו את אחרן לא תידרשה לחוץ למקומו אלא כוליה קרא בחוץ לזמנו הלכך ממנו אחרין לזמנו קאי וכ"ת הכא נמי כרת כתיב דסמין ליה ואוכליו עונו ישא וגו' הוהא בנותר ממש מיתוקם כדמפרש ואזיל וכדי שלא תאמר שניהם בשממע מיעט רחמנא ואוכליו דהיינו

מיעטא מדלא כתיב והאובל למעוטי חוץ למקומו דלעיל מיניה: ואימא ואוכליו עונו ישא אחרין למקומו. דסליק מיניה קאי וכדי שלא תאמר אין מקרא ירצא מידי פשוט ואף נותר במשמע ונהי דבלא ירצה ליתא אבל בברת איתיה להכי מיעט ואוכליו דמשמע אחד ולא שנים למעט נותר מכרת: ה"ג מסתברא נותר אית לך לאוקומי בברת למיגמר עון עון לחוץ לזמנו דדמי ליה ב"ב אדרבה חוץ למקומו ליה ליה לאוקומי בברת דמיגמר עון עון לחוץ לזמנו דדמי ליה במקדש. והכי פירושא נותר הוה ליה לאוקומי בברת דמיגמר עון עון כו' ששלמד כרת על חוץ לזמנו שאין כרת מפורש בו אלא נשיאות עון אמורה בו ולימיר מכאן בגמיה שיה דהכא כתיב נשיאות עון ומפרש כרת הלכך אי מוקמת ליה להאי בנותר אריכא ליכא למיפיה לגיש שפיר דדמו אהדרי בשני דברים הללו ששניהם נפסלים בזמן זה בזמן ממש וזה במחשבת זמן ושניהם נהנין בבמה כרתן בפרק ב'תרא' לקמן דף ק"ג). וכי פרכת ונילף עון עון מטומאת בשר דכתיב ונשא אחרן את עון הקדשים מה להלן לאו ולא כרת אף כאן לאו ולא כרת אמרין מנותר הוה ליה למילף דדמי ליה ב"ב אבל אי מוקמת ליה להאי בנותר אריכא ליכא למיפיה לגיש שיה דדמי לחוץ לזמנו חוץ למקומו הוה ליה למילף דדמי ליה ב"ב דהא אין נפסלים בזמן ואינו נוהג בבמת יחיד שאין שם מחיצות: **במקדש**. מ' מחשבה ק' קצת ד' דם ש' שליש חוץ לזמנו וחוץ למקומו שניהם פסולין במחשבה ואם חישב במקצתו נפסל כולו ושניהם נפסלין בעבודת הדם ובשניהם נאמר שליש לאפקי טומאה דאינה פסול מחשבה ואם נטמא מקצתו לא נטמא כולו וישנה לאחר וזיקת דמים ולא נאמר בו שליש ויתרא אבל בחוץ לזמנו חוץ למקומו שליש מותר לגיש דלעיל דבכל חוד מינייהו כתיב והנותר ביום השלישי באש ישרף וסמין ליה ואם האכל יאכל ולא בעי למכתב שליש: **אחיה** קודש

קודש. דהאי ואוכליו בנותר כתיב: **קרא אריכא**. ואם האכל יאכל דצו את אחרן אריכא הוא: **איפוך** אנא. ואימא דאריכא בחוץ למקומו וכתיב ביה נשיאות עון ושליש דקדושים תנחו חוץ לזמנו ואימעט מכרת: **מסתברא אריכא** בחוץ לזמנו. דכיון דלא פריש ביה כרת בהדיא אלא בג"ש דעון עון מנותר יליף מסתברא דדמי יליף דדמי ליה ב"ב דאי מוקמין ליה בחוץ למקומו חוץ לא יליף כרת מנותר דלא דמי ליה במדי: **אדרבה**. מסתברא משום דדמי ליה חוץ לזמנו לנותר סמניה לנותר וקא ממעט ליה מאוכליו ולא תימא משום דדמי ליה ניגמר מיניה: כוליהו מקרא **אריכא** אחיה. זה לחוץ זה לפטור כדילף

ליה רבה בריש שמעתין: בשתי אכילות ב'. שמחשבת שתיקן פוסלת דהא לקמן במחשבה מוקי ליה תנא ולא באובל ביום השלישי: **אחד** אכילת אדם ב'. דלא שנא חישב לאכול למחר ל"ש חישב להקטיר אימורין למחר פגול: **בפשר** ובה שלמי. הקיש זבחים לשלמים מה שלמים יש בהן מפגלין ויש בהם מתפגלין שיהיה הוא המפגל והבשר והאימורין המתפגלין **אף** כל. שיש בו מפגלין ומתפגלין פיגול נוהג בו יצאו מנחת כזבים מנחת כהן משיח ומנחת נסכים שהם מתירין את עצמם ואין בהם שריים להתפגל מחמת עבודתו מתיריהם שאין פיגול נוהג בהן: **לא ירצה המקריב**. משמע אזריקא לא תהא וזריקא זו מרצה שמע מינה דעד שירוק הדם מחשבת פיגול תליה ועומדת נורק הדם דחוקע הפיגול לא נורק הדם כגון שנשפך בטל הפיגול דכתיב ביה הרצאת כדכתיב גבי בשר: **מה** הרצאת כשר. לא קרי ליה הרצאה אלא בוריקא שהיא סוף ארבע עבודות המתירות אף פיגול אינו קבוע עד שירוק הדם שהיא סוף כל מתירי: **בהקריב** הוא נפסל. דהשתא יליף (פוסל) דבמחשבה הכתוב מדבר שמחשב בשעת הקריבה לאוכלו בשלישי: ואינו נפסל בשלישי. אם בהקריבה לא חישב ע"מ כן ואכל ממנו בשלישי אין הקריב נפסל למפרע דהכי מידריש לא ירצה המקריב לא תהא וזריקת מרצה אם ע"מ כן הקריב: אותו בובה הוא מריר ואינו מריר בבוזב. כלומר ושלא תאמר דהאי המקריב לאו להכי הוא דאחא אלא לומר לך שהכחן המקריב לא יחשב עוד בכחונו ויפסל מלכתח לכן נאמר אותו חובב בלא יחשב בלא חכחן בלא יחשב: לא

דְּרָמִי לִיה נותר לחוץ לזמנו ב"ב – ב'זמן ר'במה, ולכן ניתן ללמוד
גזירה שוה זו, אבל אם נעמיד את הפסוק הארוך בחוץ למקומו,
לא נוכל ללמוד עליו גזירה שוה מנותר, שהרי אין דמיון ביניהם.
הגמרא דוחה: אדרבה, אריבא בחוץ למקומו, ושלישי דקדושים
תהיו' מסתבר להעמיד בחוץ לזמנו, שמשום דְּרָמִי לִיה סְבִיבִיה וְקָא
מְעֵט לִיה – שמשום שחוץ לזמנו דומה לנותר נסמך אליו ומתמעט
מהמיעוט האמור בנותר, שכתוב (שם ט ח) 'ואכליו עונו ישא',
שמשמע דווקא על נותר חייב כרת ולא על חוץ לזמנו, ואף על פי
שהוא דומה לו אין דינו כמדהוה.
הדרשה הקודמת לא נתישבה, והגמרא מביאה דרשה אחרת:
אֵלָא אֲמַר רַבָּא, בְּוִלְהוּ בִין חוץ לזמנו ובין חוץ למקומו, מְקַרָּא
אֲרִיבָא אֲתֵינָא – מפסוק הארוך נלמדים, שעל חוץ לזמנו חייב כרת
אבל לא על חוץ למקומו וכמו שדרש רבה בתחילת הסוגיא (ע"א),
דְּרָמִי (שם יח) 'זאם האכל יאכל מבשר רבב שלמיו ביום השלישי'
לא ירצה המקריב אותו לא יחשב לו פגול יהיה והנפש האכלת
ממנו עונה תשא'. רבא מביא ברייתא הדורשת את הפסוק: 'האכל
יאכל, בִּשְׁתֵּי אֲכִילֹת הַכְּתוּב מְדַבֵּר, שמחשבת כל אחת מהן
פוסלת, אַחֲרֵי אֲכִילַת אֶדָם, וכגון חישוב לאכול בשר לאחר זמנו,
ואַחֲרֵי אֲכִילַת מִזְבֶּה, כגון חישוב להקטיר אימורין לאחר הזמן,
בשתייהן נעשה פיגול.
מְבַשֵּׁר רַבָּא שְׁלָמִי, הקיש הכתוב כל הזבחים לשלמים, מַה שְׁלָמִים
יש בהם מְפַלְלִין וּמְתַפְּלִין, שהדם הוא המפגל [שעל ידי שחיטת
בשעת עבודת הדם מחשבת חוץ לזמנו, עושה את הקרבן פיגול]
והבשר והאימורין מתפגלים [שהם נעשים פיגול על ידי המחשבה
שבעבודת הדם], והיינו שישנם שני חלקים בקרבן, אחד המתיר
ואחד הניתר, שהדם מתיר את הבשר באכילה ואת האימורין
בהקרבה, והמחשבה בעבודת המתיר [הדם] עושה את הניתר
פיגול, אַף כֹּל הַקִּרְבָּנוֹת שֶׁנוֹהֵג בָּהֶם דִּין פִּיגוּל, אין בכללם אלא
אלו שיש בהם חלקים מְפַלְלִין וּמְתַפְּלִין, אבל סוגי מנחות הנקטרות
כליל, ואין בהם שני חלקים, שיהיה אחד המתיר ואחד הניתר, אין
נוהג בהם דין פיגול.
'ביום השלישי', זֶה חוץ לזמנו, כלומר, שהפסוק מדבר בפסול שעל
ידי מחשבת חוץ לזמנו.
'לא ירצה', משמע שמדובר בזריקה, שלא תהיה זריקת קרבן זה
ושחיטתו בו מחשבת פיגול מרצה, וכיון שכתובה לשון 'הרצאה'
בקרבן פסול כמו שכתוב בכשר, למדנו שְׁהִרְצָאָה כְּשֶׁר בֶּן הִרְצָאָה
פְּסוּל, והיינו, וְכֵן הִרְצָאָה כְּשֶׁר אינה נקראת הרצאה עד שיקריבו
כָּל מִתְּרֵיו, אַף הִרְצָאָה פְּסוּל אינה נעשית עד שיקריבו כָּל מִתְּרֵיו,
כלומר, שאין הפיגול נקבע עד שיוזק הדם, ועד לזריקת הדם
מחשבת פיגול תלויה ועומדת, שאם חישוב מחשבת פיגול בשעת
השחיטה, ולאחר מכן לא קרבו מתיריו, וכגון שנשפך הדם, בטל
הפיגול.
'המקריב', מכאן שְׁהִקְרִיבָה הוּא נִפְסָל, והיינו שמחשב בשעת
ההקרבה לאוכלו ביום השלישי, וְאִינוּ נִפְסָל בְּשִׁלְיֵשׁ ממש, שאם
בהקרבה לא חישוב על מנת כן, ואכל ממנו ביום השלישי, אין
הקרבן נפסל למפרע, שכן נדרש מה שכתוב 'לא ירצה המקריב',
שלא תהיה זריקתו מרצה אם על מנת כן הקריבו. והוה המקור
שהפסוק מדבר בפסול מחשבה.
'אותו', מכאן שְׁבִנְיַת הַכְּתוּב מְדַבֵּר, וְאִינוּ מְדַבֵּר בְּכֶהֱן הַמַּקְרִיב את
הקרבן, ונצרך לדרוש כן כדי שלא תפרש שהכהן המקריב את
הקרבן במחשבת פיגול, הוא שנאמר עליו 'לא יחשב', והיינו שלא
יחשב עוד כבהונה אלא יפסל מלכהו. ולמדנו ממה שכתוב 'אותו',
שהזבח הוא זה שלא יחשב, ולא הכהן.
'לא יחשב', מכאן

ואם אינו ענין לחוץ לזמנו, תהוה לזמנו חוץ למקומו, שבא ללמד
שגם היא פוסלת, אבל אין בזה כרת, כי אף על פי שכתוב אחריו
(ויקרא ט ח) 'ואכליו עונו ישא כי את קדש ה' חלל ונכרתה הנפש'
ההוא מעמיקה, אין פסוק זה מדבר אלא בנותר ממש, שעניינו
מוזכר לפני כן, וימעיט דְּרָמִי נְפִי כרת של נותר ואמר 'ואכליו עונו
ישא', שמשמע שדווקא האוכל נותר חייב כרת ולמעוטי אוכל
מקרבן שנפסל במחשבת חוץ למקומו, שאינו בכרת.
הגמרא מקשה על סיום הדרשה: וְאִמָּא ש'ואכליו עונו ישא' והו'
עונש של חוץ למקומו שהרי בו מדובר בפסוק שלפני כן, ולמעוטי
– וכתוב 'אוכליו' למעט נותר מְקַרָּא.
הגמרא מנסה לתרץ: מְקַתְּבָא נֹתֵר הוּא לִיה לְאִקְמִי בְּכָרְת –
מסתבר להעמיד את הפסוק של כרת דווקא בנותר, כדי שנוכל
למַנְיָא – ללמוד ממנו גזירה שוה 'עון' 'עון' לחוץ לזמנו, שבאן כתוב
(שם ט ח) 'ואכליו עונו ישא וגו' ונכרתה' ובחוץ לזמנו כתוב (שם יח)
'עונה תשא', ואם נעמיד כאן בנותר, נוכל ללמוד מכאן בגזירה
שוה ש'עונה תשא' של מחשבת חוץ לזמנו פירושו כרת, מכיון
דְּרָמִי לִיה נותר לחוץ לזמנו ב"ב – ב'זמן ר'במה, ששניהם נפסלים
בזמן, ושניהם נוהגים בבמה, ולפיכך, אף שהיה מקום להקשות,
שאולי נלמד פירוש לנשיאת עון של חוץ לזמנו בגזירה שוה 'עון'
'עון' מטומאת בשר, ששם כתוב (שמות כח לח) 'ונָשָׂא אֶהְרֹן אֶת עֹן
הַקִּדְּשִׁים, וכמו ששם אין כרת אלא איסור בלבד, אף בחוץ לזמן
לא יענש בכרת, יש להשיב, שעדיף ללמוד חוץ לזמנו מנותר,
שהוא דומה לחוץ לזמנו ב'זמן ר'במה', אבל טומאת בשר אינה
דומה לחוץ לזמנו. אבל אם היינו מעמידים את הפסוק כאן (ויקרא
ט ח) בחוץ למקומו, והיינו רוצים ללמוד ממנו גזירה שוה 'עון' 'עון'
לחוץ לזמנו, והיינו מקשים שאולי נלמד במקום כך 'עון' 'עון'
מטומאה, לא היינו יכולים לתרץ שחוץ לזמנו דומה לחוץ למקומו
ב'זמן ר'במה', שהרי אין פסולו של חוץ למקומו תלוי בזמן, וכן
אינו נוהג בבמה. אלא ודאי יש לנו להעמיד את הפסוק כאן בנותר
דווקא.
הגמרא: אדרבה, חוץ למקומו הוה לִיה לְאִקְמִי בְּכָרְת כדי
שנוכל לְמַנְיָא 'עון' 'עון' לחוץ לזמנו, שגם בחוץ לזמנו חייב כרת,
דְּרָמִי לִיה חוץ לזמנו לחוץ למקומו בארבע פנים, והיינו בְּמִקְדָּשׁ –
במחשבה, קִצְתָּ, דִּם, ש'שלישי, כלומר, ששניהם פסולים
במחשבה, ואם חישוב במקצת נפסל כולו, ושניהם נפסלים בעבודת
הדם, ובשניהם נאמר 'שלישי'. ולכן עדיף ללמוד גזירה שוה לחוץ
לזמנו מחוץ למקומו ולא מטומאה, שאין ענין טומאה דומה לחוץ
לזמנו.
הגמרא מתרצת באופן אחר מדוע מעמידים את הכרת (ויקרא ט ח)
דווקא בנותר ולא בחוץ למקומו: אֵלָא אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן תַּנִּי – שנה
זְבִי בִּרְלִי, אֲתֵיָא – באה גזירה שוה 'קודש' 'קודש', כְּתִיב הָכָא
'ואכליו עונו ישא כי את קדש ה' חלל ונכרתה' וגו' וכתוב הָתָם –
וכתוב שם (שמות כט לד) 'וְשִׁפְתָּ אֶת הַנֹּתֵר כָּאֵשׁ וגו' לא יאכל כי
קדש הוא, מַה לְהֵלֵךְ מדובר בנותר אַף כָּאֵן מדובר בנותר, וימעיט
דְּרָמִי נְפִי כרת של נותר ואמר 'ואכליו עונו ישא', לְמַעוּטֵי חוץ
למקומו מְקַרָּא.
מקשה הגמרא: וְאִמָּא חֵזִית – ומה ראיית דְּקָרָא אֲרִיבָא – שהפסוק
הארוך (והיינו הפסוק של פרשת צו (ויקרא יח) שהוא ארוך יותר)
העמדת בחוץ לזמנו, ושלישי – והפסוק 'זאם האכל יאכל ביום
השלישי' וגו' (שם ט ח) דְּפָרְשֵׁת 'קדושים תהיו' העמדת בחוץ למקומו,
אִיפּוֹךְ אֵינָא – אהפוך אני, ויציא שהפסוק הארוך [שבו כתוב כרת]
נאמר בחוץ למקומו, והקצר בחוץ לזמנו ולא יהיה בזה כרת.
הגמרא מנסה לתרץ: מְקַתְּבָא אֲרִיבָא בְּחוּץ לְזַמְנֵי, דְּנִגְמַר – שנלמד
שנשיאת עון הכתובה בו היינו כרת בגזירה שוה 'עון' 'עון' מנותר,

אכילת הבשר לאחר זמנו.
מקשה רבי עקיבא: אִמָּר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, הֵן מַצִּינוּ בָּבֶן וְזָבָה וְשׁוֹמֶרֶת
יוֹם כְּגֹנֵד יוֹם שֶׁהֵן בְּחֻקֹּת מִתְּרָה, כְּלוּמַר, זֶב וְזָבָה הַמוּנִים שְׁבַע
יָמִים נָקִים וְטָבְלוּ בְּבוֹקֶר שֶׁל יוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכֵן שׁוֹמֶרֶת יוֹם כְּגֹנֵד יוֹם
שְׁטַבְלָה לְמַחֲרַת מֵרֵאִיתָהּ, הֲרֵי הֵם טְהוֹרִים, וְאֵנָם בְּכִין שֶׁאֵין דָּם
בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁל הַטְּבִילָה שֶׁתָּרוּ אֶת יָמֵי סְפִירָתָם כֵּאלֹא לֹא הָיוּ
וְהָיָה הֵם טְמֵאִים לְמַפְרַע, וְכֵל הָאֲנָשִׁים הַהֵלֵלִים שֶׁנִּגְעוּ בָּהֶם
טְמֵאִים אֵף עַל פִּי שֶׁנִּגְעוּ לֵאחֲרֵי הַטְּבִילָה, מִשּׁוּם שֶׁמִּתְבָּרֵר לְמַפְרַע
שֶׁלָּה הוֹעִילָה לָהֶם הַטְּבִילָה, וְאֵם כֵּן אֵף אֵתָּה אֵל תִּתְּנָה עַל זֶה,
שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁהוֹכֵשֶׁר הֶקְרֵבן בִּזְרִיקַת הָדָם שֶׁיִּחְזוּר וְיִפְסַל לְמַפְרַע
עַל יְדֵי אֲכִילַת הַבֶּשֶׂר לֵאחֲרֵי זְמָנוֹ.
מְשִׁיב רַבִּי אֲלִיעֶזֶר: אִמָּר לֵיהִי, הֲרֵי הוּא [הַכְּתוּב] אוֹמֵר בְּאוֹתוֹ
הַעֲנִין (שם) 'לֹא יִרְצָה הַמִּקְרִיב', וְיֵשׁ לְדֹרוֹשׁ זֹאת, שֶׁלָּא תִּהְיֶה
הֶקְרֵבָתוֹ מֵרֵצָה, וּמִכָּאן שֶׁשֶּׁשֶּׁעַת הֶקְרָבָה הוּא נִפְסָל וְאֵינוֹ נִפְסָל בְּיוֹם
הַשְּׁלִישִׁי עַל יְדֵי הַכְּבִילָה, וְמָה שֶׁכְּתוּב (שם) 'וְאֵם הָאֵלֵל יֵאָכֵל
מִבֶּשֶׂר זֶבַח שְׁלָמִיו בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי', פִּירוּשׁוֹ, שֶׁבִּשְׁעַת הָעֲבוּדָה חִישַׁב
לַעֲשׂוֹת כֵּן.
מִמְשִׁיכָה הַבְּרִייתָא וְשׁוֹאֵלָתָּ: אוֹ אֵינוֹ אוֹמֵר 'הַמִּקְרִיב' בִּשְׁבִיל זֶה
אֵלָּא מֵה שֶׁכְּתוּב 'הַמִּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יִחְשֹׁב' זֶה בִּהְיוֹת הַמִּקְרִיב, שֶׁאֵם
חִישַׁב מִחֻשְׁבַּת חוּץ לִזְמָנוֹ בִּשְׁעַת עֲבוּדָתוֹ, לֹא יִחְשֹׁב' עוֹד בִּכְהוֹנוֹתוֹ
אֵלָּא יִפְסַל מִלְּכֹהֵן. מְשִׁיכָה הַבְּרִייתָא: בְּשֶׁהוּא אוֹמֵר 'אוֹתוֹ', מִלְּמַד
שֶׁבִּיחָה הוּא מְדַבֵּר וְאֵינוֹ מְדַבֵּר בִּפְנֵיהֶן, שֶׁרַק הַזֶּה לֹא יִחְשֹׁב' וְלֹא
הַכֹּהֵן.
מִמְשִׁיכָה הַבְּרִייתָא: בֵּן עֲזַאי אוֹמֵר, 'אוֹתוֹ' (שם), מֵה תִּלְמִיד לְזֹמֶר.
וּמְשִׁיב: לְפִי שֶׁנֶּאֱמָר (דְּבָרִים כג) 'כִּי תִדֹר נֶדֶר לַה' אֲלֵהִיךָ לֹא תִאָּחֵר
לְשִׁלְמוֹ', שֶׁאֵם נֶדֶר לְהִבְיָא קֶרֶב וְעִבְרוֹ שְׁלוֹשָׁה רִגְלִים וְלֹא הִבִּיא
עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, יִכּוֹל אֵף מֵאַחֵר נִדְּרוֹ יִהְיֶה בְּלֹא יִרְצָה' (ויקרא שם),
כְּלוּמַר שֶׁקֶרְבָּנוֹ פְּסוּל. תִּלְמִיד לְזֹמֶר, לֹא יִרְצָה הַמִּקְרִיב אוֹתוֹ,
הַמִּילָה 'אוֹתוֹ' בֹּאֵה לְמַעַט, שְׁדוּקָא 'אוֹתוֹ' קֶרֶבן שְׁחִישָׁב עָלָיו
מִחֻשְׁבַּת פִּיגוּל הוּא לְבַדּוֹ יִהְיֶה בְּלֹא יִרְצָה' וְאֵין הַמֵּאָחֵר נִדְּרוֹ בְּלֹא
יִרְצָה'.
רַבִּי אֲלִיעֶזֶר דֹּרֵשׁ שֶׁמִּדּוּבֵר בִּפְסוּל מִחֻשְׁבַּת מִהִמְלִילָה 'הַמִּקְרִיב',
הַבְּרִייתָא מְבִיאָה שֵׁטָה אַחֶרֶת: חֲכָמִים אַחֲרֵים אוֹמְרִים, 'לֹא יִחְשֹׁב'
(שם), מִכָּאן שֶׁבְּחֻשְׁבַּת הוּא נִפְסָל וְאֵינוֹ נִפְסָל בִּאֲכִילָה שְׁכִיבִים
הַשְּׁלִישִׁי.
הַגְמָרָא מְבַרֵּרֵת אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִייתָא: וְכֵן עֲזַאי – וְלִדְבָרֵי בֵן עֲזַאי
קִשָּׁה דְּכִפְּכָה מְדַבֵּר מִדְּבָרֵי וְאֵינוֹ בִּפְנֵיהֶן מֵאֵלָּה לִּיהֵ – מֵהִיכֵן נִלְמַד לְזֹמֶר
הַכְּתוּב מִדְּבַר רַק בִּפְסוּל זֶבַח וְלֹא בְּסוּל הַכֹּהֵן, הֲרֵי מִהַכְּתוּב
'אוֹתוֹ' הוּא לְזֹמֶר דֹּרֵשָׁה אַחֶרֶת.
הַגְמָרָא מְשִׁיבָה בִּשְׁנֵי אוֹפְנִים: אִי בְּעֵית אִימָא הִלִּימוּד שֶׁהַפְּסוּק
מִדְּבַר בִּפְסוּל מִחֻשְׁבַּת נִפְקָא לִיהֵ מִדְּמִתְרִים – מִדְּרִשָׁתָּ אַחֲרִים
שֶׁבִּסּוּף הַבְּרִייתָא, שֶׁלְּמִדּוֹ זֹאת מֵלֹא יִחְשֹׁב' וְלֹא מִהִמְלִילָה
'הַמִּקְרִיב' כְּפִי שֶׁדֹּרֵשׁ רַבִּי אֲלִיעֶזֶר, וְכִינן שֶׁהוֹצֵרֵךְ הַכְּתוּב לְזֹמֶר
שֶׁאֵינוֹ נִפְסַל עַל יְדֵי אֲכִילַת הַבֶּשֶׂר בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי, מוֹכַח הַדְּבַר
שֶׁאֵינוֹ מְדוּבֵר בִּפְסוּל הַכֹּהֵן, שֶׁאֵם כֵּן, בְּרוּר הִיָּה מֵאֵלָּה וְכֵל צוּרִךְ
בִּפְסוּק שֶׁאֵינוֹ נִפְסַל בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי אֵלָּא בִּפְסוּל מִחֻשְׁבַּת שְׁבִשְׁעַת
הָעֲבוּדָה, שֶׁהִרֵי לֹא יִתְכֵן שֶׁהִכֵּהן שֶׁלָּא חָטָא כְּלוֹם יִפְסַל עַל יְדֵי
אֲכִילַת הַבֶּשֶׂר עַל יְדֵי הַבְּעֵלִים שֶׁלָּא כְּדִין.
וְאִיבְעִית אִימָא בֵּן עֲזַאי לְמַד שֶׁהַפְּסוּק מִדְּבַר בִּפְסוּל הַזֶּה וְלֹא
בִּפְסוּל הַכֹּהֵן מִדְּמִתְרִים (שם) 'לֹא (וִירְצוֹ) [יִרְצָה]', וְהִלְשׁוֹן 'לֹא יִרְצָה'
יִבְחָא הוּא, כְּלוּמַר לִשׁוֹן זֶה מוֹרָה עַל הַזֶּה, שֶׁלָּא יַעֲלֶה לְרִצּוֹן, אֲבָל
בְּעִנְיָן כְּשֵׁרוֹת הַכֹּהֵן אֵינָה מִתְּנִימָה לִשׁוֹן 'רִצּוֹן'.
שֶׁנִּינָה בְּבְרִייתָא, שֶׁבֵּן עֲזַאי דֹּרֵשׁ אֶת הַמִּילָה 'אוֹתוֹ' לְלַמַּד שֶׁהַמֵּאָחֵר
אֶת נִדְּרוֹ אֵין קֶרְבָּנוֹ נִפְסַל וְאֵינוֹ בְּכָלל 'לֹא יִרְצָה'. הַגְמָרָא מְקַשָּׁה
עַל כֵּן: וְכֵן עֲזַאי – וְלִדְבָרֵי בֵּן עֲזַאי קִשָּׁה, וְכִי בִּאֲמַת דִּין זֶה שֶׁאוֹתוֹ
שְׁחִישָׁב עָלָיו לְאוֹכְלוֹ חוּץ לִזְמָנוֹ בְּלֹא יִרְצָה' וְאֵין מֵאַחֵר נִדְּרוֹ בְּלֹא
יִרְצָה' מִקְּבָא נִפְקָא וּמִמָּה שֶׁכְּתוּב 'אוֹתוֹ', הֵלֵא מִדְּמִתְרִים נִפְקָא –
מִמָּה שֶׁאֲמָרוּ 'אַחֲרִים' נִלְמַד. דְּתִנָּיָה בְּתוֹסַפְתָּא (סנהדרין פ"ג ה"א)
חֲכָמִים אַחֲרֵים אוֹמְרִים, יִכּוֹל יֵהָא כְּכֹר שְׁעִיבָה – שֶׁעֲבָרָה שְׁנֵתוֹ

שֶׁלָּא יִעָרֵב בּוֹ מִחֻשְׁבַּת פְּסוּל אַחֲרֵיתוֹ, שֶׁאֵם מִלְּבַד מִחֻשְׁבַּת פִּיגוּל
חִישַׁב מִחֻשְׁבַּת אַחֶרֶת שְׁפוּסֵלֶת אֶת הֶקְרֵבן וּבִגְוֶן מִחֻשְׁבַּת חוּץ
לְמִקְוָמוֹ, אֵינוֹ נַעֲשֶׂה פִּיגוּל.
'פִּיגוּל', זֶה מִחֻשְׁבַּת חוּץ לְמִקְוָמוֹ, שְׁמִילָה זֶה מִיּוֹתֶרֶת הִיא, וְנִכְתְּבָה
לְרִבּוֹת מִמָּנָה מִחֻשְׁבַּת הַדּוּמָה לְמִחֻשְׁבַּת חוּץ לִזְמָנוֹ (שֶׁהוֹצֵרֵךְ לְפָנֵי
כֵּן), וְהֵינָנוּ מִחֻשְׁבַּת חוּץ לְמִקְוָמוֹ, וְלִמְדָנוּ מִכָּאן שֶׁגַּם הִיא פְּסוּלָת.
'יִחְיָה', הֲרֵי שֶׁנֶּאֱמָר בְּלִשׁוֹן יִחִיד 'יִחְיָה', וְעִשָּׂאֵם הַכְּתוּב הִיָּה אַחֶת וּמִקְלָמָה
לְמִקְוָמוֹ עוֹנָה לְשֵׁן הַשָּׂא', שְׁהִרֵי אֵין מְפָרֵשׁ מָה הִיא נְשִׂאוֹת עוֹן וְזֶה
שֶׁמִּצְטָרֵפִין חֻשְׁבַּת שִׁיעוּרֵיהֶם זֶה עַם זֶה לְפִסּוּל אֶת הֶקְרֵבן, שֶׁאֵם חִישַׁב
לֵאכּוֹל חֻשְׁבַּת כִּזֵּית חוּץ לְמִקְוָמוֹ וְחֻשְׁבַּת כִּזֵּית חוּץ לִזְמָנוֹ, הֶקְרֵבן נִפְסַל.
'וְהַנֶּפֶשׁ הָאוֹכֵלֶת מִמֶּנּוּ עוֹנָה תִּשָּׂא'. אֵף עַל פִּי שֶׁהַפְּסוּק מְדַבֵּר בִּשְׁנֵי
פְּסוּלִים וְחוּץ לִזְמָנוֹ וְחוּץ לְמִקְוָמוֹ, כְּתוּב בְּעִנְיָן הָעוֹנֵשׁ, 'מִמֶּנּוּ',
וְהִיא לִשׁוֹן יִחִיד, לְלַמַּד שֶׁרַק אֶחָד מֵהַפְּסוּלִים מְחִיב כְּרַת בִּאֲכִילָתוֹ
וְלֹא שְׁנֵים. וְאֵיזֶה, זֶה חוּץ לְזִמְנוֹ, שֶׁבּוֹ מִסְתַּבֵּר לְהַעֲמִיד אֶת מָה
שֶׁכְּתוּב 'עוֹנָה לְשֵׁן הַשָּׂא', שְׁהִרֵי אֵין מְפָרֵשׁ מָה הִיא נְשִׂאוֹת עוֹן וְזֶה
אֵלָּא דְּמִתְרֵי – לְמַד עֲלֶיהָ מִגְזִירָה שׁוֹה 'עוֹן' 'עוֹן' מִגְזִירָה, שֶׁבְּנִתּוֹת
כְּתוּב (ויקרא י"ט ח) 'וְאִכְלִיו עוֹנָה שִׂא' וְגו' וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא
מִעַמִּיקָה', וְלִמְדָנוּ מִגְזִירָה שׁוֹה שֶׁגַּם מָה שֶׁכְּתוּב 'עוֹנָה תִּשָּׂא', הֵינָנוּ
כְּרַת, וּמִסְתַּבֵּר שֶׁמִּדּוּבֵר בְּחוּץ לִזְמָנוֹ דְּמִתְרֵי לִיהֵ כו"ב – שְׁדוּמָה
נִלוּתָה בְּזִמְנוֹ רַבִּימָה, וְלִפִּי זֶה נִמְצָא שְׁלּוּמִידִים בְּגִזִּירָה שׁוֹה דּוּמָה
מִהַדּוּמָה, מָה שֶׁאֵין כֵּן אֵם הֵינָנוּ מִעַמִּידִים 'עוֹנָה תִּשָּׂא' בְּחוּץ
לְמִקְוָמוֹ, שֶׁאֵם הֵינָנוּ לּוּמִידִים בְּגִזִּירָה שׁוֹה מִנּוֹתָה שֶׁאֵינוֹ דּוּמָה לְחוּץ
לְמִקְוָמוֹ. בְּכָלֵהוּ.
רַב פַּפַּא שׁוֹאֵל עַל שֵׁטָה זֶה: אִמָּר לִיהֵ רַב פַּפַּא לְרַבָּא, לְדִרְצָה
שֶׁלְּמִדַּת חוּץ לִזְמָנוֹ וְחוּץ לְמִקְוָמוֹ מִהַפְּסוּק שֶׁבִּפְרִשָׁתָּ 'צו' (שם י"ח),
הַפְּסוּק 'וְאֵם הָאֵלֵל יֵאָכֵל בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי פִּיגוּל הוּא לֹא יִרְצָה' (שם י"ט)
דְּרִשָׁתָּ 'קְדוּשִׁים תִּהְיֶה', מֵאִי דְּרִשָׁתָּ בִּיהֵ – מָה אֵתָּה דּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ.
מְשִׁיב רַבָּא: הֵהוּא מִיבְּעִי לִיהֵ לְמִקְוָמוֹ שֶׁהִיא מְשֻׁלֶּשֶׁת בְּכֶם בְּבִשָּׁר
וּבְאִימּוּרִין – לְלַמַּד עַל מִחֻשְׁבַּת חוּץ לְמִקְוָמוֹ שֶׁאֵינָה פְּסוּלָת אֵלָּא
כְּשִׁישָׁב לֵאכּוֹל בֶּשֶׂר וְאוֹ לְזֹרוֹק דָּם אוֹ לְהַקְטִיר אִימּוּרִין בְּמִקּוֹם
הַמְשׁוּלֶּשׁ בְּדָם בְּבֶשֶׂר וּבְאִימּוּרִין, כְּלוּמַר, שֶׁנִּהְיָתָה בּוֹ מִצֵּת
שְׁלוּשָׁתָם, שֶׁרָאוּ לְזִרְיקַת הָדָם לֵאכִילַת בֶּשֶׂר וְלַהֲקַטֵּר אִימּוּרִין,
וְהוּא מִקּוֹם חוּץ לְעוֹרָה, שֶׁבִּשְׁעַת הִיתֵר הַבְּמוֹת רָאוּ הוּא לְכָל אֵלָה,
אֲבָל אֵם חִישַׁב לֵאכּוֹל בֶּשֶׂר וְאוֹ לְזֹרוֹק דָּם אוֹ לְהַקְטִיר אִימּוּרִין
בְּהִיכָל, אֵף שֶׁהִיא מִחֻשְׁבַּת חוּץ לְמִקְוָמוֹ, אֵינָה פְּסוּלָת, מִשּׁוּם
שֶׁהִיכָל אֵינוֹ מִקּוֹם הַמְשׁוּלֶּשׁ בְּדָם בְּבֶשֶׂר וּבְאִימּוּרִין, שֶׁאֵינוֹ רָאוּ
לְהַקְטִיר אִימּוּרִין וְלֵאכִילַת בֶּשֶׂר.
מְקַשָּׁה הַגְמָרָא: תִּפְסֹק לִי – הִלְמַד דִּין מִקּוֹם מְשׁוּלֶּשׁ מִקְרָא קָמָא (שם)
ז"ה) 'וְאֵם הָאֵלֵל יֵאָכֵל מִבֶּשֶׂר וְזָבַח שְׁלָמִיו בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וְגו', שֶׁאֵם
מָה שֶׁכְּתוּב 'בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי' אֵינוֹ מְדַבֵּר בְּחוּץ לְמִקְוָמוֹ אֵלָּא בְּחוּץ
לִזְמָנוֹ, אֵךְ מִדְּמִתְרֵי דְּתִנָּיָה – מִמָּה שֶׁהוֹצִיאָה הַתּוֹרָה עֵינֵין זֶה
בְּלִשׁוֹן 'שְׁלִישִׁי' יֵשׁ לְלַמַּד לְגַבִּי מִחֻשְׁבַּת חוּץ לְמִקְוָמוֹ (שֶׁהִרֵי גַם הִיא
כְּתוּבָה בִּפְסוּק זֶה), שְׁצִרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה מִחֻשְׁבַּת זֶה עַל הַמִּקּוֹם
הַמְשׁוּלֶּשׁ.
מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: אִמָּר רַב אֲשִׁי, אֲמִירָתָה לְשִׁמְעָתָא קָמִיהֵ דְּרַב מִתְנָה,
– אֲמִירָתִי שְׁמוּעָה זֶה בְּפִנְיֵי שֶׁל רַב מִתְנָה וְאִמָּר לִי בְּתוֹשָׁבָה לְקוּשִׁיא
זֶה, אִי הֵינָנוּ לּוּמִידִים זֹאת מִתְנָה – מִהַפְּסוּק הָרֵאשׁוֹן, הִנֵּה אִמְנִיָּא
שִׁישׁ לְדֹרוֹשׁ בְּמִידַת 'פֶּרֶט וְכָלל', 'שְׁלִישִׁי' פֶּרֶט, שֶׁמִּשְׁתַּמֵּעַ שְׁצִרִיךְ
מִקּוֹם מְשׁוּלֶּשׁ דּוּקָא וְלֹא הִיכָל, 'פִּיגוּל' כָּלל, שֶׁמִּשְׁמַע שֶׁאֵין
הַגְּבִלָה בְּדִין מִחֻשְׁבַּת חוּץ לְמִקְוָמוֹ, וְנַעֲשֶׂה כָּלל מוֹקֵף עַל הַפְּרִט
וְאִיִּתְרָבּוּ – וְנִתְרָבּוּ עַל יְדֵי כֵן שֶׁאֵין מִקְוָמוֹת. נִמְצָא שֶׁאֵין לְלַמַּד אֶת
הִרְיָן שֶׁל מִקּוֹם מְשׁוּלֶּשׁ מִהַפְּסוּק הָרֵאשׁוֹן, וְקָא מְשֻׁמֵּעַ לָן הַפְּסוּק
הַשֵּׁנִי, שְׁצִרִיךְ מִקּוֹם מְשׁוּלֶּשׁ.
הַגְמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא (תִּרְכָּ צו פֶּרֶשָׁה ח) הַמּוֹכִיחָה שֶׁפִּיגוּל חָל
בִּשְׁעַת הָעֲבוּדָה: תִּנּוּ רַבֵּנּוּ, 'וְאֵם הָאֵלֵל יֵאָכֵל מִבֶּשֶׂר וְזָבַח שְׁלָמִיו' וְגו'
(ויקרא י"ח), אִמָּר רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בּוֹף אֲוִנָּה לְשִׁמּוֹעַ, מִמְּחֻשָּׁב בִּשְׁעַת
הָעֲבוּדָה לֵאכּוֹל מוֹכֵחַ בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי הַכְּתוּב מְדַבֵּר. אוֹ אֵינוֹ אֵלָּא
בְּאוֹכֵל מוֹכֵחַ לְיוֹם שְׁלִישִׁי, וְלִימַד שֶׁעַל יְדֵי כֵן נִפְסַל הֶקְרֵבן. אֵין
לְפָרֵשׁ כֵּן, שֶׁהִרֵי אֲמָרָה – וְכִי מִסְתַּבֵּר לְזֹמֶר שֶׁאֲחֵר שֶׁהוּא בִּשָּׂר עַל
יְדֵי עֲבוּדַת הָדָם שֶׁנַּעֲשֶׂתָה כְּמִצְוֹתָהּ, יִחְזוּר וְיִפְסַל לְמַפְרַע עַל יְדֵי

זבחים. פרק שני – כל הזבחים שקבלו דמון דף כט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רמה רש"י תוספות

לא יערב בו מחשבות אחרות. מכאן למחשבות שמוציאות זו מזו שמחשבת פסול מוציאה מידי פיגול כדתא מתני' כיצד לא קרב המתיר במצותו כו'. יהיה. עשאו הכתוב לחוץ למקומו ולחוץ לזמנו הויה אחת מלמד שמצטרפין חצאי שיעוריהן לפסול את הקרבן כדתא במתני' לאכול כחצי וית בחוץ כחצי וית למחר פסול: דרמי ליה ב"ב. ולא שבקיה חוץ לזמנו דרמי לנותר דאתי ג"ש מיניה ונגמר

חוץ למקומו דלא דמי לנותר במדיד ודא דלא שניה רבה בריש שמענתא הכי כי פרכינן אורבא חוץ למקומו עדיף דסמיך ליה משום דאבתי לא קמה ליה ג"ש דתני לוי בר וברי דכרת בנותר כתיב דנימא דנשיאות עון דגבי מחשבה בדרמי לנותר משתעי הואיל ומינה גמר: שיהא משולש כו'. ולימוד עד מחשבת חוץ למקומו שאינה מועלת אלא או בקדשי קדשים שחישב עליהם לאוכלם חוץ לעורה או בקדשים קלים לאוכלם חוץ לעור פרט למחשב לאכול בהיכל דלא פסיל דבעינן שחיטת על מקום המשולש: ברם בבשר ואימורין. היינו חוץ לעורה בשעת היתר הבמות לאפוקי היכל שאין בו הקטרת אימורין ולא אכילת בשר: תיפוק לי כו' דאפוקיה רחמנא בלשון שלישי לחוץ לזמנו ובתיב בחוץ קרא חוץ למקומו: שלישי פרט. מקום משולש ולא פנים: מאחר שהוכשר. בעבודת דמו בתקנו: כוב וזבה. שפסקו והתחילו למנות ימי סיפורן ומנו ד' או ד' ימים ואם ראו סתור כל מניינם כדאמרין במס' נדה (דף סז) ואחר תסודר אחר אחר לכולן של. ודא תומאה מפסקת בהן: ושומרת יום כנגד יום. הירואה תוך אחד עשר יום שבין נדה לנדה וטבלה למחר שחרית הרי היא טהורה דמקצת היום ככולו וטבילתה ביום ואם תראה היום סתרה טהרתה ואדם וכלים שנגעו בהן היום טמאין למפרע כדתא בפ"ב דנדה (דף עב). ושון בראה תוך אחד עשר יום כו' וטבלה ביום של ארצו ושמשא דרי זו תרבות רעה ומגעה ובעילתה תלוין וזו היא תליתין אם תראה היום יהיו טמאין למפרע וחיובין בקרבן: הרי הוא אויבר המקריב. בזקריה נפסל וזכי מידרש לא ירצה המקריב אין הקרבתו מרצה: אלא זה כהן המקריב. ואמר לך הכתוב שלא יחטא כסול לבחונה ושמן מנה תרתי: שעת הקרבה ופסול כהן: אותו. דאיכא ליכתוב המקריב לא יחשב השתא דכתיב אותו הזבח בלא יחשב ואין המקריב בלא יחשב: במחשבת הוא נפסל. זה מפורש מן הראשון דמקריב לא משמע ליה שעת הקרבה עד דגמר קרא למילתיה ואמר המקריב אותו לא יחשב במחשבה אלא דדאי לא יחשב לדרשא הוא דאם כתיב לא ירצה: נפיק ליה מדאחרים. מדאיצטרך קרא למימר ואינו נפסל בשלישי שמע מינה בזבח הכתוב מדבר דאי בזבח למה יפסל בשלישי הלא הוא לא חטא כי אם האוכל: מדכתיב לישנא דלא ירצה ולא ירצה ויבחה הוא. דאין לשון לא ירצה נופל בפסול כהן: שעיקרה שנתו. וזהו איחור דכתיב לפני ה' תאכלנו שנה בשנה.

כפסולו

למקום. שיהא משולש בדם ובבשר ואימורים. פירש בקונטרס פרט למחשב לאכול בהיכל דלא פסול דבעינן שחיטת על מקום המשולש בדם ובשר ואימורים ודיינו חוץ לעורה בשעת היתר הבמות לאפוקי היכל שאין בו הקטרת אימורים ולא אכילת בשר וזבה לא דק בקונטרס דאכילת בשר מצי משכחת בהיכל כדאמר לקמן (דף סג). שאם הקיפו גוים את כל העורה שכהנים נכנסים בהיכל ואוכלין שם

ק"ק ועוד קשה לפירוש הקונטרס מאי קפריך תיפוק לי מקרא כגאט מדאפיקה ורמנא בלשון שלישי הא האי שלישי לאו בחוץ למקומו כתוב אלא בחוץ לזמנו ומקום משולש לא שייך בחוץ לזמנו אלא בחוץ למקומו ועוד דקמשיני הוא אמינא שלישי פרט הא האי שלישי בחוץ לזמנו וכתבי' ופיגול' במקום משולש כתיב ויש מפרשים דמקום משולש היינו דלא פסלה מחשבה אלא במזבח החיצון ששלשתן כשייך בו לאפוקי מבוא הפנימי שאין נותנין בו רק דם זה אי אפשר דמתנות הפנימיות פלוגתא דר' שמעון ורבנן דרבנן מחייבין בפיגולן כרת וכן ר"מ ורבנן סביר בפ' בית שמואי (לקמן דף מב) גבי ארבעים ושלש של יום הכיפורים ולעיל בפ"ק (דף יג) גבי טבילת אצבע בחטאות הפנימיות דאמרין דפסול מקור ואמר נמי בטיטן (דף נד) בהן גדול ביום הכיפורי יוכיח דכי אומר פגול מדימין ובמקום שאינו משולש אפילו פסול ליכא כדמוכח לקמן בפ' כל הפסולים (דף לו). וי"מ דמקום משולש היינו דבעינן שיעמוד המחשבה במקום משולש פרט לעמוד חוץ בעורה ושוחט בסכין ארוכה ולפירוש זה קשה ממתנות הפנימיות דלאו מקום משולש הוא והוי פיגול (ותוספות) ויש לומר חוץ לעורה אין שלשתן כשרין שהרי דם ואימורין נפסלין שם אבל היכל יש דם שלא נפסל שם כגון דם פנימי ואימורין אם הכניסין שם לא נפסלו בכך מידו אין נראה דשיליח כל הפסולין (לקמן דף לו). קאמר מחשב לניתנין בחוץ שנתנו בפנים דאינו פסול משום דאינו מקום משולש הג"ה ע"כ והרב ר' פסל טוב מפרש דמקום משולש היינו שיחשוב לזרוק במקום שדם ובשר ואימורין פסולין כגון מחשב לזרוק קדשים קלים חוץ לירושלים אבל מחשב לזרוק בירושלים לא דאין שום פסול בבשר וקדשי קדשים אפילו בירושלים כיון דבזה המקום שלשתן פסולין שם ולהאי פירושא נחא את דקשיא לן לעיל אבריתא דחישב ליתן את הניתנין למטה למעלה למעלה למטה לאלתר כשר דמשמע דאי שלא במקומו לאו במקומו דמי נחא ויתיישב לפי זה משום דלאו מקום משולש הוא ומיהו קשה אם כן למחר פסול אמאי לאו מקום משולש הוא וכי תימא מידי דהוי אכחשבת היינו אוליבא דר' יהודה הא פירושא לעיל דלא צריך להאי טעמא אלא למאי דמסקינן שלא במקומו במקומו דמי וי"מ דשלישי בחוץ לזמנו איירי ובעינן שיחשוב לזרוק ליום ששלשתן פסולין אפילו לאכול הבשר היינו ליום שלישי דהוא חישב לזרוק דם שלמים למחר לא פיגול עד שיהא משולש באכילה ודיינו לשלשה ימים ואם הוין בקדשי קדשים לזרוק דמן למחר פיגול דומן אכילתו נמי למחר אלא דקרא בשלמים כתיב דומנו ליום שלישי והכי קאמר ההוא מיבעי ליה למקום משולש דאם חישב

כפסולו

לזרוק דם שלמים בחוץ ליום ה' פיגול אבל קודם השלישי לא פיגול והא דאמר בפ' איחור מקומן (לקמן דף נו) דקדשים הנאכלין ליום ולילה מחשבים בדמן משתשקע החזמה ההוא במאן דלית ליה מקום משולש דפלוגתא דתנאי היא בפ' כל הפסולין (לקמן דף לו) ופי' זה לא יתכן כלל דכולה שמענתא מיירי במקום שיהא משולש: ובי"ן שראו סתור. פי' הקונטרס דוב וזבה שפסקו והתחילו למנות ימי סיפורן ומנו ארבעה או תמשה ימים וקשה דאין זה קריי חזקת טהרה אלא נראה דמיירי בשביעי שלחן לאחר שטבלו (ותוספות) דוב וזבה טבילתן ביום ואם טבלו בשביעי ואחר כך נגעו בטהרות או שמשו וראו לא"ח"כ (או) קודם הערב שמש טמאין למפרע ואם המתניה לשמש עד הלילה ואח"כ ראתה אינה טמאה אלא במאן ולהבא (הג"ה ע"כ) ומיהו רבי יוסי דאמר פ' כיצד צולין (פסחים דף פא). דלא מטמא למפרע לא יתכן: וא"י מאחר נדרו בלא ירצה. יש תימה דלמה לן קרא מדחזיקא תיתי לן דהוי בלא ירצה דאיצטרך קרא דלא ירצה למעוטיה: לן מדאחרים. תימא הא רבי אליעזר נמי דריש שאינו נפסל בשלישי ואפילו הכי צריך פסוק שאין כהן נפסל וי"ל דרבי אליעזר כיון דלא דריש לא יחשב לומר מחשבה הוא נפסל

רמז זבחים. פרק שני – כל הזבחים שקבלו דמון דף כט עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)"

תוספות

נפסל איכא למימר שהוא לשון חשיבות ואתא למימר שאף הכהן נפסל אי לא דמעטיה קרא בהדיא אבל בן עזאי דרדיש לא יחשב לשון מחשבה ממילא שמעינן דלאו בכחן מיירי: **אלא** אם כן מבקשין ממנו ממון ואין לו. פי' בקונטרס ממון שגול ונראה דמיירי בנדר כדאמר ב' שני דשבת (דף לב:) דבעון נדרים אשתו של אדם מתה שנאמר למה

יקח משכבך מתחתיו והא דרדיש הכא בן חטא ולא באשתך חטא מיירי במשלם אחר בן אלא שעבר על כל תאחר:

מחלוקת בשתי עבודות. פי' בקונטרס כגון שחיטה והולכה והא דקאמר בתר הכי מדרשא בשתי עבודות סיפא נמי בשתי עבודות פי' בקונטרס דהאי דהדר נקט ליה לאשמעינן צירוף בחצי זית דלא אשמעינן ברישא וזהו דרוק וזהו נראה לפרש שתי עבודות כי הווא דפי' דמעילה (דף ד:) דמפרש סימן ראשון חוץ לזמנו וסימן שני חוץ למקומו כעין שתי עבודות ועבודה אחת היינו סימן אחד וצריך לומר לפרש זה דאילפא ס"ל ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף ומפליג בחצי מתיר דאי אינה לשחיטה אלא לבסוף כך (יש) לי מחשב בשני סימנים כמו מחשב בסימן אחד כיון דאין המחשבה חלה אלא בגמר רוב שחיטה אבל ר' יוחנן יכול לסבור כאבי דאמר בלחצות מודה רבי מאיר דתרווייהו חיילי דלא שייך ביה הקדמה אבל כוית למחר כוית בחוץ אפילו בסימן אחד פליגי ושייך ביה הקדמה בתחילת סימן ובסופו ולקמן דאמר אביי סימן ראשון וסימן שני נקט דבר המסוים ואלבא דאילפא אבל לר' יוחנן הוי מצי למנקט בסימן אחד בתחילתו ובסופו דהא ר' יוחנן סבר ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף פ' השוחט (תולין בט) א"כ סובר הכא בסימן אחד נמי מחלוקת ויכול לסבור ר' יוחנן נמי כרבא בלחצות נמי פליגי וכל שכן בסימן אחד דפליג דשייך ביה הקדמה דסבר רבי יוחנן ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף. הגי':

אמר

כפסולי המוקדשין, ויפסל. תלמוד לומר 'ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך' וגו'. מקיש בכור למעשה, מה מעשה, אינו נפסל משנה לחבירתה. אף בכור, אינו נפסל משנה לחבירתה. איצטרך, סלקא דעתך אמינא, הני מילי בכור, דלאו בר הרצאה הוא. אבל קרשים, דבני הרצאה נינהו, אימא לא לרצו, קא משמע לן. ואפתי, מהתם נפקא, 'והיה בך חטא' ולא בקרבןך חטא. וכן עזאי, והוא מקעי ליה 'והיה בך חטא' ולא באשתך חטא. סלקא דעתך אמינא, הואיל ואמר רבי אלעזר, ואיתמא רבי יוחנן, אין אשתו של אדם מתה אלא אם כן מבקשין ממנו כמון ואין לו, שנאמר 'אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיו', בהאי עון דכל תאחר, נמי מתה, קא משמע לן: אחרים אומרים, במחשבה הוא נפסל, ואינו נפסל בשלישי. ורבי אלעזר, 'לא יחשב' מאי עבד ליה. מיבעי ליה לכדרינא, נא, דאמר רבי ינאי, מנין למחשבות שמוציאות זו מזו, שנאמר 'לא יחשב', לא יערב בו מחשבות אחרות. ורב מרי מתני, אמר רבי ינאי, מנין למחשב בקדשים שהוא לוקה, תלמוד לומר 'לא יחשב'. אמר ליה רב אשי לרב מרי, לאו שאין בו מעשה הוא. וכל לאו שאין בו מעשה, אין לוקין עליו. אמר ליה, רבי יהודה היא, דאמר, לאו שאין בו מעשה, לוקין עליו: **משנה זה הפלל, כל השוחט והמקבל והמהלך והזורק, לאכול דבר שדרבו לאכול, ולהקטיר דבר שדרבו להקטיר, (כוית) חוץ**

למקומו, פסול ואין בו פרת. חוץ לזמנו, פגול ותיבין עליו פרת. וכלבד שיקריב המתיר כמציאות. כיצד קרב המתיר כמציאות, שחט בשתיקה, קבל והלך וזרק חוץ לזמנו. או ששחט חוץ לזמנו, וקבל והלך וזרק בשתיקה. או ששחט וקבל והלך וזרק חוץ לזמנו, והו שמוקריב המתיר כמציאות. כיצד לא קרב המתיר כמציאות, שחט חוץ למקומו, קבל והלך וזרק חוץ לזמנו. או ששחט חוץ לזמנו, קבל והלך וזרק חוץ למקומו. או ששחט חוץ למקומו, קבל והלך וזרק חוץ לזמנו. או ששחט חוץ לזמנו, קיבל והלך וזרק שלא לשמן. או ששחט וקבל והלך וזרק דמון שלא לשמן, והו שלא קרב המתיר כמציאות. לאכול פזית בחוץ, פזית למחר. פזית למחר, פזית בחוץ. פחצי וזית בחוץ, פחצי וזית למחר. פחצי וזית בחוץ, פסול ואין בו פרת. אמר רבי יהודה, זה הפלל, כל שמוחשת הזמן קדמה למחשבת המקום, פגול ותיבין עליו פרת. ואם מחשבת המקום קדמה למחשבת הזמן, פסול ואין בו פרת. והכמים אומרים, זה וזה פסול ואין בו פרת. לאכול פחצי וזית, להקטיר פחצי פזית, כשר, שאין אכילה והקטרה מצטרפין: **גמרא** אמר אילפא, מחלוקת בשתי עבודות, אבל בעבודה אחת, דברי הפל, עירוב מחשבות הוי. ורבי יוחנן אמר, אף בעבודה אחת מחלוקת. בשלמא לאילפא, מדרישא בשתי עבודות, סיפא נמי בשתי עבודות. אלא לרבי יוחנן, רישא בשתי עבודות, וסיפא בעבודה אחת.

אין

בפסולי המוקדשין. כאילו נפל בו מום: מה מעשר אינו נפסל משנה לחבירתה. שהרי בשלישי זמן ביעור לבער כל המעשרות מן הבית ולהתחזות בדכתיב מקצה שלש שנים תוציא (דברים יד): דלאו בר הרצאה הוא. אינו בא לכפר אבל קדשים כגון עולה שמכפרת על עשה ושלמים שמביאין לדורון ליתן שלום בין ישראל לאביהם שבשמים ואימא דהואיל ואיחר פסול בעבודה הוא ולא לרצו קא משמע לן: ולא בקרבנך חטא. שאם איחרו אינו נפסל והיה כך חטא סיפיה דקרא דלא תאחר לשלמו הוא: הא אוקימנא. במס' ר"ה: מבקשין ממנו שגול: משכבך. אשת: שמוציאות זו מזו. מחשבת פסול מוציאה מיד פיגול: לא יחשב. קרי ביה לא יחשב להזהיר בהנים על כך: רבי יהודה היא. במס' שבתות (דף ג) והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה לומר שאין לוקין עליו דטעמא דבא הכתוב הא לא בא הכתוב לוקה המותר ואע"ג דאין בו מעשה: **מתני'** זה הפלל כל השוחט ומקבל בו. או זו או זו: לאכול דבר שדרבו לאכול. בשר: או להקטיר דבר שדרבו להקטיר. אימורין כדילפינן לעיל דשתי אבילות מפגלות וכלבד לדיחשב לעילו להאבילו למחר דלאוי לון אימורין למזבח בשר לאדם: וכלבד שיקריב המתיר כמציאות. הדם הוא המתיר כמציאות שלא יזהו בו פסול אחר אם יש בו פסול מחשבה אחרת יצא מידי פיגול כדילפינן לעיל דמחשבות מוציאות זו מזו: הפסח והחמאת ששחטן שלא לשמן. מוציאן מידי פיגול אבל שאר זבחים אין שלא לשמן מוציאן מידי פיגול דהא כשרים הן שלא לשמן: לאכול כוית בחוץ כוית למחר. היינו הך דאמרו אלא דרישא איירי בב' עבודות וכאן בעבודה אחת ששחט על מנת לאכול כוית למחר כוית בחוץ ולמאן דמוקי לה בגמרא לאה נמי בשתי עבודות משום כחצי זית נקט לה לאשמעינן דמצטרפין זה עם זה: רבי יהודה אומר בו. אבולה מתני פליג דלית ליה מחשבות מוציאות זו מזו ואלא אם כן קדם פסולו לפיגולו דהו לא קרינן ביה בהרצאת כשר ובעבודה אחת נמי פליג דאית ליה תפוס לשון ראשון: לאכול בחצי זית ולהקטיר בחצי זית. ושניהם חוץ לזמנו או חוץ למקומו כשר שאין אכילה והקטרה מצטרפין לפסולו דהבא ליכא שיעורא והבא ליכא שיעורא: **גמ'** בשתי עבודות. דהא דתני סיפא כוית למחר כוית בחוץ דפליג ר' יהודה עלה בשתי עבודות מיירי כי רישא ששחט על מנת לאכול כוית למחר וקבל על מנת לאכול כוית בחוץ אהא הוא דפליג רבי יהודה שהרי הוקבע בפיוגול וזה לא אתא מחשבת פסול ומפקע לה אבל בעבודה אחת אפילו ר' יהודה מודה דלא הוקבע בפיוגול במחשבה מעורבת אף בעבודה אחת מחלוקת. דאית ליה לר' יהודה תפוס לשון ראשון: מדרישא בשתי עבודות. דקתני בהדיא כיצד לא קרב המתיר כמציאות שחט חוץ לזמנו וקבל והלך חוץ למקומו: **סיפא** נמי. כוית למחר כוית בחוץ דפליגי בה ר' יהודה ורבנן: בשתי עבודות. קא מיירי והאי דהדר נקט ליה לאשמעינן צירוף בחצי זית דלא אשמעינן ברישא:

אין

לימוד התורה צריך להיות באופן שיניח את שכלו ויעסוק בתורה גם כאשר אין לו טעם שכלי ועריבות בלימוד.

משיחת שבת פרשת בחוקותי תשי"ט

בפסולי המוקדשין, ונפסל. תלמוד לומר (דברים יד כג) 'וְאִכְלֹתָ לֶפְנֵי ה'
אלהיך וגו' מעשר דגנך וגו' תירשך ויצהרך ובכרתך בקרך וצאנך/
מקיש בפסוק זה בכור למעשר שני, מה מעשר שני אינו נפסל משנה
להכריתו, כלומר שאינו נפסל כשעברה שנתו, אף בכור אינו נפסל
משנה להכריתו. וכמו שבכור אינו נפסל לאחר שנה, אף על פי
שעובר עליו משום 'לא תאחר', כן כל הקדשים אינם נפסלים
כשעובר עליהם בלא תאחר, ומדוע נצרך פסוק מיוחד.
מתרצת הגמרא: איצטריה, דסלקא דעתך אמינא שאף שהשמיע
הכתוב שאין בכור שעברה שנתו נפסל, הני מילי בכור, משום דלא
בר הרצאה הוא, שאינו בא לכפר, אבל קדשים אחרים דבני הרצאה
נינהו, כגון עולה שמכפרת על ביטול עשה, ושלמים שמביאים
לדורון ליתן שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, אימא הואיל
ונעשתה בהם עבירה ו'לא תאחר' לא לרצו. קא משמע לן.
הגמרא ממשיכה להקשות: ואפתי קשה, מדוע הוצרך בן עזאי
למוד מ'את' (ויקרא יח ז) שהמאחר נדרו אינו בלא ירצה, הלא
מהם נפקא, נאמר בענין איסור 'לא תאחר' 'והיה כך הטא' (דברים
כג כב), ומשמע 'בך' חטא ולא בקרבן, חטא, שאינו נפסל.
מתרצת הגמרא: וכן עזאי סובר שהוא מפני ליה – 'והיה בך חטא'
נצרך למה שדורשים 'והיה בך חטא' ולא באשתך חטא, סלקא
דעתך אמינא הואיל ואמר רבי אלעזר, ואיתימא רבי יוחנן, אין אשתו
של אדם מותרת קודם זמנה אלא אם כן מבקשין ממנו שגול ואין
לו, שנקאמר (משלי כב כו) 'אם אין לך שלם למה יקה משקבך'
מתחיתך, (משלי כב כו) 'אם אין לך שלם למה יקה משקבך'
בעבור שאין לך מה לשלם, והיה מקום לומר שכמו כן בתיאור
דכל תאחר נמי מותר. קא משמע לן 'והיה בך חטא' ולא באשתך.
ואין דורשים 'בך חטא' ולא בקרבן חטא, ולכן הוצרך בן עזאי
ללמוד זאת מ'אתו'.
שנינו בברייתא לעיל (ע"א): אחרים אומרים 'לא יחשב' (ויקרא יח ז),
מכאן שבמשקבה הוא נפסל ואינו נפסל באכילה ממנו ביום
השלישי.
רבי אליעזר למד דין זה מ'המקריב' (שם) ומכאן שבשעת הקרבה
הוא נפסל, ולא בשלישי, מבררת הגמרא: ורבי אליעזר 'לא יחשב'
מאי עביד ליה – לשם מה נצרך. משיבה הגמרא: מפני ליה לברך
ינאי, דאמר רבי ינאי מנין למחשבות פסול שמוציאות זו מזו, שאם
חישב מחשבת פיגול ולאחר מכן חישב מחשבת פסול אחר, אין
הקרבת נעשה פיגול, שנקאמר 'לא יחשב', שיש לדרוש שבשביל
שהקרבת יהיה פיגול צריך שלא יערב בו מחשבות אחרות.
שיטה נוספת בדרשת 'לא יחשב': ורב מרי מתיב, אמר רבי ינאי מנין
למחשב בקדשים מחשבת פסול שהוא לוקה, תלמוד לומר 'לא
יחשב', ודורשים כאילו כתוב 'לא יחשב', והיא אזהרה לכהנים
שלא יחשבו מחשבה הפוסלת בשעת העבודה.
מקשה רב אשי: אמר ליה רב אשי לרב מרי, מדוע לוקה, הלא לאו
שאין בו מעשה הוא, שאין בו אלא דיבור בלבד, וכל לאו שאין בו
מעשה אין לוקין עליו.
מתוך רב מרי: אמר ליה, שמועה זו שאמרתי בשיטת רבי יהודה
היא, דאמר (שבועות ג) 'לאו שאין בו מעשה לוקין עליו'.

משנה

זה הכלל, כל השוטה והמקבל והמחלף והחורק, אם עשה אחת מהן
על מנת לאכול דבר שדרכו לאכול, והיינו בשר, ולחמית – או
הלקטיר דבר שדרכו לחמית, והיינו אימורין, (כוית) חוץ למקומו,
הקרבת פסול ואין בו פרת על אכילתו, ואם חישב לאכול או
להקטיר חוץ לזמנו, הקרבן פגול וחיובין עליו פרת באכילתו, וכל
שיקריב המתיר – את הדם במצותו, שלא יהיה בו פסול אחר, אבל
אם היה בו פסול מחשבה אחרת, אין הקרבן נעשה פיגול ואין
חיבים על אכילתו כרת.

מבארת המשנה: כיצד קרב המתיר במצותו. שחט בשתיקה, ללא
מחשבת פסול, וקבל והלך וזרק במחשבת חוץ לזמנו, או ששחט
במחשבת חוץ לזמנו, וקבל והלך וזרק בשתיקה, או ששחט וקבל

והלך וזרק במחשבת חוץ לזמנו, זהו שיקריב המתיר במצותו.
כיצד לא קרב המתיר במצותו. שחט במחשבת חוץ למקומו, וקבל
והלך וזרק כל אלה במחשבת חוץ לזמנו, או ששחט במחשבת חוץ
לזמנו וקבל והלך וזרק כל אלה במחשבת חוץ למקומו, או ששחט
וקבל והלך וזרק במחשבת חוץ למקומו (ולזמנו), כלומר שעשה
אחת מעבודות הללו במחשבת חוץ למקומו והשאר במחשבת חוץ
לזמנו, שכיון שבאחת העבודות יש פסול מחשבה אחרת ומלבד
חוץ לזמנו נקרא שלא קרב המתיר במצותו. וכעין זה, הפסח
והחטאת ששחטן שלא לשמן, וקבל והלך וזרק כל אלה במחשבת
חוץ לזמנו, או ששחט פסח או חטאת במחשבת חוץ לזמנו וקבל
והלך וזרק את דמם שלא לשמן, או ששחט וקבל והלך וזרק דמן שלא
לשמן, כלומר שעשה אחת מעבודות הללו שלא לשמן והשאר
במחשבת חוץ לזמנו, זהו שלא קרב המתיר במצותו, שהרי על כל
פנים אחת העבודות נעשתה בפסול מחשבה אחרת מלבד מחשבת
פיגול.

אופנים נוספים שלא קרב המתיר במצותו: העושה אחת העבודות
והישוב לאכול פתת בשר בחוץ ואחר כך, בהיותו עוסק באותה
העבודה, חישב לאכול פתת בשר למקרה, או שקודם חישב פתת
למקרה ואחר כך חישב פתת בחוץ, וכן אם חישב פתת וית בחוץ
ואחר כך חישב באותה העבודה פתת וית למקרה, או שקודם חישב
פתת וית למקרה ואחר פתת וית בחוץ, הקרבן פסול ואין בו פרת
באכילתו, משום שלא קרב המתיר במצותו.
שיטה אחרת: אמר רבי יהודה, זה הכלל כל ששחט חוץ למקומו
למחשבת המקום הרי זה פגול וחיובין עליו פרת, שהוקבע הפיגול
במחשבת חוץ לזמנו ואינו נפקע על ידי מחשבה אחרת שלאחר
מכן, ואם מחשבת המקום קדמה למחשבת חוץ, פסול ואין בו פרת,
משום שאינו בגדר 'בהרצאת כשר'. ויחזיקו אומרים, זה וזה פסול
ואין בו פרת.

דין נוסף: חישב לאכול פתת וית ולחמית פתת פתת, ושניהם חוץ
לזמנו או חוץ למקומו, פשר, שאין אכילה והקטרה מצטרפין
לפסולו, ונמצא שאין כאן מחשבה על כוית.

גמרא

שנינו שאם שחט במחשבת חוץ לזמנו וקיבל במחשבת חוץ
למקומו, אין זה פיגול, ובהמשך שינו, שאם חישב לאכול כוית
חוץ לזמנו וכוית חוץ למקומו, אינו פיגול, והוא כעין החלק
הראשון שבמשנה, אלא שבאחרון אינו מפורש אם מדובר
בעבודה אחת או בשתי עבודות. רבי יהודה חולק על שני החלקים,
וסובר שכל שקדמה מחשבת חוץ לזמנו, הרי זה פיגול. הגמרא
דנה האם החלק האחרון במשנה מדבר בעבודה אחת, וגם בזה
חולק רבי יהודה, או אינו מדובר אלא בשתי עבודות: אמר אילפא,
מהלוקת בשתי עבודות, שאם חישב בשעת השחיטה לאכול חוץ
לזמנו ובקבלה חישב חוץ למקומו, לרבי יהודה פיגול, משום
שהפיגול הוקבע בעבודה הראשונה ואינו נפקע במחשבה אחרת,
ולחכמים אינו פיגול, אבל בעבודה אחת, כגון שהתחיל לשחוט
במחשבת חוץ לזמנו וסיים במחשבת חוץ למקומו, לא אמר רבי
יהודה את דבריו, אלא לדברי הכל עירוב מחשבות הו, משום
שבאופן זה לא שייך לומר שהוקבע הפיגול במחשבה הראשונה.
ורבי יוחנן אמר, אף בעבודה אחת מהלוקת, שסובר רבי יהודה שאף
שבזה לא שייך לומר שהוקבע הפיגול לפני שחישב מחשבה
השנייה, מכל מקום שכאמר שני דברים בעבודה אחת וא. שיאכל
כוית חוץ לזמנו. ב. שיאכל כוית חוץ למקומו, יש לנו לתפוס
לעיקר את לשונו הראשון, ואם הקדים 'חוץ לזמנו', הרי זה פיגול.
הגמרא מקשה על רבי יוחנן: בשלמא לאילפא, מהרישא מדברת
שמחשבת חוץ לזמנו ומחשבת חוץ למקומו היו בשתי עבודות,
מסתבר שבסיפא ולאכול כוית למחר, כוית בחוץ נמי בשתי
עבודות, אלא לרבי יוחנן, קשה, שברישא מדובר בשתי עבודות,
וכיפא בעבודה אחת, ואין זה מסתבר.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 **בג.** ...במה דברים אמורים פשדבר זה שחברו לפנות הוא חשוב קצת נגד הפסות אבל אם אינו חשוב
- 2 כלל נגד חשיבות הפסות כגון מטפחת שמקנחין בו את האף¹²⁹ (שקורין פאציל"ש) הרי היא בטילה
- 3 לגבי הפסות¹²⁹ אם היא תפורה לו בב' תכיפות שב' תכיפות חשוין חבור לענין פלאים (ולענין שבת
- 4 עין סימן ש"מ²²⁸) אבל אם היא תפורה לחגורה אסור לצאת בו שנגד החגורה היא חשוכה ואינה בטילה

ביאורי הלכה

פנ] את האף - אף שישנו היתר לצאת עם מטפחת-אף המחוברת לבגד (וכן עם סמל חבורה מבד פשוט המחובר לבגד ע"י סיכה וכיו"ב²¹⁷) - יש להחמיר בזה²¹⁸.
פד] לגבי הכסות - מותר לצאת בבגד אליו מחוברים דברים שאינם בעלי חשיבות כמו תוויות מחיר, תוויות של מכנסה²¹⁹, חוטים ופיסות בד מיתרות, כפתורי זרובה²²⁰.
פה] לגבי הכסות - מותר לצאת בבגד שמחוברים עליו דברים אפילו בעלי חשיבות אם הם משמשים לפעמים ללבישה, כמו בגד שמחובר מאחוריו כיסוי לראש

(ברדס), כדי להתכסות בו בשעת הגשמים - אף שאין משתמשים בו כעת²²¹, אבנט המחובר לבגד בכפתורים או רוכסן²²², והוא הדין לכפתורים המשמשים לסגירה²²³ (כמו כפתור עליון כשאין דרכו לסגור) או כפתור או רוכסן אליהם מחברים לפעמים בזמן הקור או הגשם ביטנה או ברדס. ובשעה שמשמשים ללבישה - מותר לצאת בהם אפילו אינם מחוברים לבגד²²⁴, ובכלל זה: חפתים המשמשים לסגירה²²⁵, לשונות פלסטיק המעמידות את הצווארון²²⁶, סיכה המחזיקה כיפה או מטפחת ראש²²⁷.

ציונים והוספות

- 217 ראה לעיל סעיף כב על היתר זה.
- 218 אגרות קודש כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"ב אגרת תכג (אורות המורים בבית הספר "תורה ודרך ארץ" שבעיר ריגא): "המורים יחיו, הם אברכים מצוינים, ביראה בנוסח אשכנז, הכל מותר עפ"י הדין, זקן מושחת בסם, מטפחת אף תפורה לבגד, אות החבורה (צעירי אגודת ישראל) תחובה בכנף הבגד, ומותר לשאת אותה בשבת.... [וכתוצאה מדברי התעוררות בהתוועדות עמהם:] כעבור איזה חדשים, איזה מהתלמידים שי' מ'תורה ודרך ארץ' עזבו את ביה"ס... וצעירי-אגודת-ישראל התוועדו ויחליטו לעשות להם קביעות שייעור לימוד בענייני מוסר, לאט לאט פרקו אותות הכבוד בערב שבת-קודש, ושער זקנם צמח".
- 219 בתוויות כביסה מחיר וכיו"ב, יש מקום נוסף להיתר כמבואר בסעיף הבא.
- 220 כפתור זרובי של חולצה פשוטה, שכאשר משליכים את החולצה לא טורחים להוריד ממנה את הכפתורים לשומרם, אינו נחשב כמשוי גם אם ישתמש בו בשעת הצורך (שהרי גם במטפחת משתמשים בשעת הצורך), אמנם כפתור זרובה יקר שישמרו אותו גם לאחר השלכת הבגד, אין לצאת בו כשאינו משמש ללבישה, (כדין רצועות של משי דלהלן).
- וכן יש להחמיר במקרה שכבר נפל אחד מכפתורי החולצה והעלה בדעתו להחליפו בכפתור החילופי - שכיון שחשב על כך בפירוש יש לדמותו לציצית שנפסלה (להלן סעיף מ"ה) - ודעתו לתקנה, אמנם כשלא חשב בפירוש על כך אלא רק דרכו בכך - אפשר להקל.
- 221 ח"א כלל טו, הובא בבדה"ש סי' קטו ס"ק לו, ושם: ובזמננו דרך הקאפוט שתולין אותו בכפתורים שעל ראש הבגד, ולא הוי משוי כיון דכן דרך לבישתו, אבל צ"ע אם
- אין חשש דלמא נפיל ואתי לאתויי, כיון דעינינו רואות בחול שאין דרכו ליפול. ע"כ.
- וע"פ המבואר לעיל (על סעיף כב) שבדבר הבטל לבגד אין גזירה שמא יפול, וחיבורו נעשה כדי לבטלו לבגד, ולכך די בחיבור של סיכה, כפתורים או רוכסן, מבואר היתר זה.
- 222 דינם כדן הכובע המחובר לבגד, ודבר המשמש לפעמים כמלבוש - וודאי שבטל לבגד אף אם יש לו חשיבות (כדלהלן סמ"ד שכפפות הקשורות לבגד אינן משוי, אך אם יש בכובע או האבנט חומרים יקרים יותר מהבגד עצמו יש להחמיר וללבשו ממש ביציאה לרשות-הרבים וכמו רצועות משי של אבנט (סעיף מו) שאין לצאת בהם כשאין משמשים כפועל ללבוש,
- ובשש"כ (פי"ח הערה קלה) חילק שרצועות של משי אינן בטלות רק כאשר הולך יחף ואין לו אפשרות כלל להשתמש בהם, ולפי דבריו מותר לצאת גם בכובע או אבנט מחומרים יקרים ביותר.
- 223 אפילו כפתורים בעלי ערך.
- 224 דבר המשמש לצורך לבישה, מותר לצאת בו אפילו אינו מחובר או תפור לבגד, שהרי נעשה כבית יד לבגד ותורת מלבוש עליו - ובתנאי שדרך לעשות בו שימוש זה - כדלעיל סעיף ה.
- 225 ראה לעיל על סעיף ה.
- 226 ראה שו"ת אגרות משה או"ח ח"א סי' קז.
- 227 אבל לא בשעה שלא מחזיקות את הכיפה, וראה לעיל על סעיף ה שהיינו דווקא בסיכה המיועדת לשימושים כאלו, ולא מחט או דבר אחר.
- 228 סעיף יב, שחייבים על ב' תפירות וקשר, או על ג' תפירות, שאז הוא דבר המתקיים.
- וראה לעיל על סעיף כב, שבגד שחיבורו תמיד על ידי רוכסן סיכה או כפתור - בכלל היתר זה.

- 1 אֵלֶיהָ וְאֵין צָרִיךְ לִזְכֹּר אֶם קִשְׁוֶה שֶׁם אָפְלוּ בְּקֶשֶׁר שֶׁל קֵימָא וְאֵף אִם רוֹצֶה לַחְגוֹר שֶׁם בְּמִטְפַּחַת זֶה עַל
- 2 גְּבִי הַחֲגוּרָה אוֹ תַּחְתִּיתָהּ אֵין זֶה מוֹעִיל בְּלוֹם שְׂאִין יוֹצֵאִין בְּב' חֲגוּרוֹת זֶה עַל גְּבִי זֶה כְּמוֹ שְׂתִתְבָּאָר 229 וּמִי
- 3 שְׂרוֹצֶה לִישָׂא עִמּוֹ מִטְפַּחַת זֶה אֵין לוֹ תַּקְנָה אֲלָא אִם בֶּן יִקְשְׁרָנָה בְּרֹאשׁ הַחֲגוּרָה (מְעַרְב שֶׁבֶת 230) בְּקֶשֶׁר
- 4 שֶׁל קֵימָא 231 שְׂאֵז נַעֲשִׂית בַּחֲגוּרָה אַחַת אֲרָפָה וְיַחְגֵּר אֶת עֲצָמוֹ בְּכֹלָה כָּל זְמַן שֶׁהוֹלֵךְ בְּרַחוּב 232 וְכֵן אֲסוּר
- 5 לְצִאת בְּמִטְלִית שְׂקוֹשְׁרִין בְּפִתְלִין שֶׁל כּוֹבֵעַ לְקַנֵּחַ בָּהּ עֵינָיו מִפְּנֵי שְׂאִינָה בְּמִטְלָה לְגְבִי הַכּוֹבֵעַ:

חלק ב, הלכות שבת סימן שא, האיך יהא הילוכו בשבת ובאיזה מקומות לא ילך
ובאיזה כלים או חפצים ילך ובאיזה לא ילך ואם נשדו כליו, סוף סעיף כג

ביאורי הלכה

פח] שהולך ברחוב - כשמצונן מאוד וזקוק ממש להוציא מטפחת 236, ואין ביכולתו להוציאה בדרכים האמורות 237, יכרוך המטפחת סביב ידו, ובשעת הדחק 238 יכניסנה בתוך מגבעתו, או יניחנה בין בגדו לבשרו, דהיינו שלא בדרך הוצאה בימות החול - ויצא לרשות הרבים 239.

פח] שהולך ברחוב - במקום הצורך, מותר לצאת במטפחת הכרוכה 232 סביב הצוואר 233, או לחגור בה את המכנסים במקום החגורה 234.
פח] שהולך ברחוב - אסור לקשור המטפחת סביב היד או הרגל שאינו דרך מלבוש כלל, אבל מותר לקשור בו את בתי השוקיים (גרביים) כשהם צריכים לקשירה זו 235.

ציונים והוספות

במטפחת (ח"א כלל נ"ו), ובקיצושו"ע סי' פ"ד כ' שיסיר בשבת את הרצועות המחזיקות את המכנסים (הריוענעטרעגער) כדי שתהיה המטפחת לצורך (בדה"ש סי' קטו ס"ק לה).

(235) בדה"ש סי' קטו ס"ק לה מהמהדור"ב לסימן שא (וכן הביאו מהמדור"ב בתהל"ד ובמנחת שבת סי' פד ס"ק כב), והוסיף שמכל-מקום משמע דהיינו דוקא כשהבתי שוקיים אינם קשורים בדבר אחר.

ועד"ז בשו"ת או נדברו (ח"א סי' סז): מה שמותר לכרוך סביב הגרבים, פשוט דרוב גרבים של היום שיש להם גומי דאין היתר בדבר, אבל גרבים שאין להם גומי אלא שאין מקפידים כ"כ אם נופלים יש להתיר.

ויש שכתבו (מכון לשבתך ע' קיא הלכתא גבירתא) לפרש דברי המהדורה בתרא כשקושר את בתי השוקיים במקום החגורה, אבל סביב השוקיים ממש - אסור. והוא דוחק. ועל שאלתם מאי שנא ממחט נקובה יש לומר שלמטפחת יש גדר מלבוש עכ"פ כמו סמרטוט דלעיל.

(236) וכגון שיוצא לדבר מצוה.

(237) סביב הצוואר, בתי שוקיים, או במקום החגורה כדלעיל.

(238) לעיל הובא מ'קצות השולחן' שאסור לצאת במטפחת הכרוכה סביב ידו, אמנם משום כבוד הבריות אפשר להתיר הוצאה שלא כדרכה, ולכאורה יש להעדיף מטפחת הכרוכה סביב ידו או רגלו שיש בזה קצת דרך מלבוש (כמו סמרטוט סביב האצבע דלעיל) וגם שלא כדרכו, מאשר האופנים דלהלן שהם הוצאה שלא כדרכו בלבד (ע"פ זכרון יוסף פאק) אות מו).

(239) אך אין לצאת בה כשהיא תחובה מתחת לצמיד או שעון יד, וכן אין לצאת במטפחת הכרוכה על צווארו במטרה לשם שמירה על הבגד מפני הזיעה (ע"פ שש"כ פ"ח סמ"ח).

עוד הוסיף שם: וראוי לדאוג בבתי-כנסת ובמקומות ציבוריים לספק לציבור כמות מספקת של ממחטות-נייר (טישו) לשימוש בשעת הצורך.

(229) לקמן סמ"ב, שבי' חגורות נחשבות כמשוי' (במקום שלא נהוג ללבוש כך).

(230) שבשבת אסור לקשור קשר של קיימא, כדלקמן סי' שזי סעי' א-ג.

(231) וע"ד היתר נשיאת מפתח בראש החגורה (לעיל ס"ח) שצ"ל קבוע שם עכ"פ לשבת בלבד.

(232) וצריך לקשור ב' הקצוות בעניבה, אבל אם הקצוות תלויות - אסור (בדה"ש סי' קטו ס"ק לה).

וכשאיין לו מטפחת שאורכה מספיק לקשירת הקצוות, יכול לקשור מערב שבת בקשר של קיימא שני מטפחות אחת לשניה (ולהעיר, שאם נפרש בשוע"ר שצריך לקשור המטפחת לראש החגורה בקשר של קיימא כדי שתחשב כחלק מהחגורה (אף שאינה בטלה אליה), ולא כחגורה נוספת, אז כשתופר שני מטפחות שאורך כל אחת מהן לבדו לא מספיק לכסותו - אין צריך שיהיה קשר של קיימא, ומותר לקושר בראש החגורה בעניבה בשבת (עיין משנ"ב ס"ק פד)).

(233) תורת מנחם התועדויות תשמ"ו ח"ב פ' בשלח אות כט (לאילו הדואגים על מטפחתם "פאטשיילע" לו יצטרכו לצאת מהגלות בשבת): מנהג ישראל ("תורה היא") שכורכים את ה"פאטשיילע" מסביב לצוואר ויוצאים לרשות הרבים, ומכיון שכן, קחו את ה"פאטשיילע" וכרכו אותה מסביב לצווארכם, וצאו מהגלות בעיצומו של יום השבת! וראה נימוקי או"ח ס"ק ב שלשוע"ר (סעיף מג) במקום שנוהגים כך לפעמים מפני הקור אפשר לצאת לכתחילה במטפחת סביב הצוואר (ואפילו בתוספת לצעיף). ובשו"ת קרן לדוד (או"ח סי' צ): "נראה בפשטות להתיר, וכן הוא מנהג יראי ה' חסידים ואנשי מעשה, ולא ראיתי מי שחוכך בזה להחמיר".

(234) אבל לכרוך המטפחת על החגורה אסור אפי' להמתירין ב' חגורות זע"ז, כי הכל יודעים שאינו חוגר המטפחת משום חגורה והוא מערים להוציאו - ואסור, אבל לכורכו תחת הבגדים על המכנסים אפשר שיש להתיר, דלפעמים כשהמכנסים רפויין קושרין אותו לפי שעה

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות סוכה – לפי לוח "רב יומי"

היה צריך לברך לישב בסוכה על השתיה לפי שברכת
האכילה שלפניה פוטרתה אעפ"כ צריך לברך לישב בסוכה
על אכילה זו האחרונה שאין אכילה זו טפילה לאכילה
הראשונה אלא היא חשובה בפני עצמה.

במה דברים אמורים כשיצא מן הסוכה בין גמר אכילה
ראשונה להתחלת אכילה אחרונה ושהה שם חוץ לסוכה
ולא חזר לאלתר אלא לאחר שעה ושתיים או אפילו אם חזר
לאלתר אלא שבשעה שיצא מן הסוכה היה דעתו לשהות
הרבה חוץ לסוכה ושלא לחזור לסוכה לאלתר שאז אין
הברכה שבירך על אכילה הראשונה פוטרת אכילה אחרונה
כיון שהפסיק ביניהם ביציאה גמורה על דעת שלא לחזור
לאלתר.

אבל אם לא הפסיק ביניהם ביציאה גמורה שלא לחזור
לאלתר אינו צריך לברך על אכילה אחרונה ואפילו הוא כל
ז' ימים בתוך הסוכה אם לא יצא ממנה יציאה גמורה שלא
לחזור לאלתר אין צריך לברך לישב בסוכה רק בפעם
הראשון שנכנס לסוכה:

יד וכל זה כשנכנס לאותה סוכה שבירך בה באכילה
ראשונה אבל אם נכנס לסוכה אחרת אפילו היא באותו
חצר סמוכה לסוכה שבירך בה באכילה ראשונה כשרוצה
לאכול בסוכה זו דבר שאסור לאכול חוץ לסוכה צריך לחזור
ולברך לישב בסוכה אפילו אם היא בענין שאין צריך לברך
ברכת הנהנין על אכילה זו כגון שהוא עומד באמצע סעודתו
שאכל בסוכה שבירך בה ופוסק סעודתו והלך לאכול בסוכה
אחרת צריך לחזור ולברך:

טו ואפילו אם אינו רוצה לאכול בסוכה זו אלא שנכנס
לתוכה לישן ולטייל צריך לברך לישב בסוכה שאין
שינה וטיול שבסוכה זו נפטרין בברכה שבירך בסוכה אחרת
אבל אם נכנס לתוכה לאכול בתוכה מיני מאכלים שמותר
לאכלן חוץ לסוכה אין צריך לברך.

ואם רוצה לקבוע את עצמו שם לשתות יין ושאר משקים
שדרך לקבוע עליהם מן הדין צריך לברך שהרי אסור
לשתות חוץ לסוכה ומכל מקום לפי שיש מפקפקין על
ברכה זו לכן נכון הדבר שלא לקבוע את עצמו בשתיה רק
בסוכה שאכל בה היום ובירך עליה לישב בסוכה:

*

טז אם שכח לברך לישב בסוכה עד שגמר סעודתו יברך
לאחר סעודתו ואע"פ שכל המצות צריך לברך עליהן
עובר לעשייתן מכל מקום הרי גם הישיבה שיושב בסוכה
אחר הסעודה הוא ג"כ בכלל המצוה וא"כ הרי הוא מברך
קודם עשיית המצוה:

יז אין קצבה לסעודות של סוכה אלא אם ירצה יאכל
בסוכה ואם ירצה לא יאכל רק מיני מאכלים שמותר
לאכלן חוץ לסוכה שאין המצוה אלא שאם יאכל לא יאכל
חוץ לסוכה.

י הנושא בתולה שנים או שלשה ימים קודם החג בענין
שנמשכו שבעת ימי המשתה שלו בתוך החג (דאילו בחג
עצמו אין נושאין נשים כמו שנתבאר בסימן תקמ"ו) בימים
הראשונים שהיו נוהגים שכל שבעת ימי המשתה היו
מתייחדין החתן והכלה בחדר מיוחד ואין שום אדם נכנס
אצלם רק בעת שרוצים לשמח אותן ולאכול ולשתות עמהם
וזה החדר נקרא חופה הרי החתן והשושבינין וכל בני
החופה דהיינו אותם אנשים שאוכלים עם החתן פטורים מן
הסוכה כל שבעת ימי המשתה ומותרים לאכול ולשתות
ולשמוח חוץ לסוכה דהיינו בחדר הנקרא חופה לפי שאי
אפשר לשמוח כראוי בתוך הסוכה שאין עיקר השמחה אלא
בחופה שהוא עיקר ישיבת החתן וכלה דהיינו מקום שהם
מתייחדין שם ואי אפשר לעשות עיקר ישיבת החתן וכלה
בתוך הסוכה לפי שכל סוכה אין לה רק שלשה דפנות
ופרוצה ברוח רביעית ובוש שם החתן לשחק עם כלתו.

ולכן עכשיו שנוהגין לעשות ארבע מחיצות לסוכה אף החתן
חייב בסוכה:

יא כבר אמרנו שמותר לאכול אכילת עראי חוץ לסוכה
וכמה היא אכילת עראי כביצה שכן דרך האדם לטעום
פעם אחת מלא פיו חוץ לביתו ומלא פיו הוא כביצה שאין
בית הבליעה מחזיק יותר מכביצה.

במה דברים אמורים בפת העשויה מחמשת המינים או
בתבשיל העשוי מחמשת המינים אבל שאר מיני מאכלים
ואין צריך לומר מיני פירות אפילו אוכל מהם הרבה ואפילו
קובע עליהן סעודתו מותר לאכלן חוץ לסוכה לפי שקביעת
מינים אלו אינה חשובה אלא כאכילת עראי של פת:

יב מותר לשתות כל המשקין חוץ לסוכה אפילו יין ואפילו
שותה יותר מרביעית וכל המחמיר על עצמו שלא
לשתות חוץ לסוכה אפילו מים הרי זה משובח.

במה דברים אמורים כששותה דרך עראי אבל אם קובע את
עצמו לשתות יין או שאר משקין שדרך לקבוע עליהן כגון
מי דבש ושכר במדינות אלו שרגילין לקבוע עליהן לשתות
בלא סעודה צריך לכנוס לתוך הסוכה.

אבל אין צריך לברך לישב בסוכה לפי שהשתיה היא טפילה
לאכילה וברכת לישב בסוכה שבירך על אכילת שחרית היא
פוטרת את השתיה של כל היום וכן היא פוטרת את השינה
וטיול בסוכה כל היום שאין צריך לברך עליהם שאפילו יצא
חוץ לסוכתו אחר האכילה והפסיק הרבה בין האכילה
להשתיה ושינה וטיול מכל מקום כיון שכולם נמשכים
וטפלים לאכילה שהיא עיקר מצות הישיבה בסוכה ברכת
האכילה פוטרתן.

ואפילו שותה וישן ומטייל קודם האכילה אין צריך לברך
לפי שהן טפלים להאכילה שלאחריהם:

*

יג ואם היה קבוע לשתיה בסוכה ונמלך לאכול אע"פ שלא

בסוכה לתיאבון ולא יאכל בסוכה עד לאחר צאת הכוכבים
ויוזהר לאכול קודם חצות לילה הכל כמו באכילת מצה
כמ"ש בהלכות פסח:

כא מאימתי מותר לפנות מן הסוכה מפני הגשמים בשאר
סעודות החג חוץ מלילה הראשונה משעה שירדו כל
כך טיפות טיפות לתוך הסוכה שאם היו נופלים לתוך
תבשיל של פול שדרכו למהר להתקלקל במים מועטים היה
התבשיל מתקלקל הרי זה יוצא מן הסוכה אע"פ שאין לפניו
תבשיל בסוכה ומי שאינו בקי בשיעור זה ישער אם היו
יורדים כל כך גשמים לתוך הבית אם היה יוצא מן הבית
יוצא ג"כ מן הסוכה:

כב וכל זה באכילה אבל בשינה אין צריך לשער בכדי
שיתקלקל התבשיל שבגשמים מועטים יש צער לישן
שם ויוכל לצאת מהסוכה שכל המצטער פטור מן הסוכה.

וכשם שמותר לפנות מן הסוכה מפני הגשמים כך מותר
לפנות מפני השרב או מפני היתושים אפילו אין האדם
מצטער בכך אלא שהתבשיל מתקלקל בכך וכן אם העת קור
שהמאכלים השמינים נקרשים בסוכה אוכל כל סעודתו
בבית:

*

כג כל הפטור משיבת הסוכה ואינו יוצא מהסוכה אינו
מקבל שכר על אותו ישיבה ואינו אלא מן ההדיוטות:

כד היוצא מהסוכה מפני הגשמים אל יבעט ויצא אלא יצא
בהכנעה כעבד שבא למזוג כוס לרבו ושופכו לו רבו
על פניו כלומר איני חפץ בשימושך:

כה היה אוכל בסוכה וירדו גשמים והלך לביתו לגמור
סעודתו וכשישב לו לאכול פסקו הגשמים אין מחייבין
אותו לחזור לסוכה לגמור סעודתו אלא גומר סעודתו
בביתו:

כו היה ישן בתוך הסוכה וירדו גשמים ונכנס לתוך הבית
לגמור שינתו ועד שלא שכב פסקו הגשמים צריך
לחזור לסוכה אבל אם כבר שכב בתוך הבית ואח"כ פסקו
הגשמים אינו צריך לחזור לסוכה אלא ישן בביתו כל אותו
הלילה ואפילו הקיץ משינתו קודם שעלה עמוד השחר אין
מטריחין אותו לחזור לסוכה לגמור שם שינתו אלא מותר
לו לגמור שינתו בביתו ואפילו כבר עלה עמוד השחר והוא
עדיין ישן בתוך הבית אין צריכים להקיצו משינתו אלא
מניחין אותו לישן עד שינער מאליו ואם הקיץ משינתו
לאחר שעלה עמוד השחר ורוצה לחזור ולישן צריך לילך
לתוך הסוכה ולישן שם כיון שכבר עלה עמוד השחר:

חלק ד סימן תרל"ט, דיני ישיבת סוכה

א נשים ועבדים פטורים מן הסוכה מפני שהוא מצות עשה
שהזמן גרמא אבל מי שחציו עבד וחציו בן חורין חייב
בסוכה מחמת צד חירות שבו:

במה דברים אמורים בחולו של מועד אבל ביום טוב ובשבת
שהוא בתוך החג שחייב לאכול פת יותר מכביצה כמו
שנתבאר בס"י רצ"א צריך לאכול בתוך הסוכה ואם ירדו
גשמים הרי זה נכנס לתוך הבית ועל דרך שיתבאר.

במה דברים אמורים מלילה הראשונה של חג ואילך אבל
בלילה הראשונה של חג דהיינו ליל ט"ו בתשרי צריך לאכול
בתוך הסוכה אפילו בשעת הגשם ואע"פ שהוא מצטער
מחמת הגשם וכל המצטער פטור מן הסוכה מכל מקום
בלילה הראשונה חייב לאכול בסוכה לפי שאנו למדין
בגזירה שוה מחג המצות נאמר כאן בחג הסוכות בחמשה
עשר יום לחדש ונאמר להלן בחג המצות בחמשה עשר יום
לחדש מה ט"ו יום האמור להלן לילה הראשונה חובה
לאכול כזית מצה כמ"ש בס"י תע"ה אף ט"ו האמור כאן
חובה לאכול בסוכה.

ובאכילת כזית בתוך הסוכה יוצא ידי חובה כמו שיוצא
באכילת כזית מצה אבל מכל מקום חייב לאכול עוד פת
בבית שהרי בכל סעודת יו"ט חובה לאכול יותר מכביצה
פת אלא שבתוך הסוכה בשעת הגשם אין חובה לאכול יותר
מכזית כמו באכילת מצה.

ואפילו שלא בשעת הגשם אם ירצה לאכול כזית בסוכה
וכביצה מצומצמת תוך הבית הרשות בידו אלא שהמחמיר
לאכול כל הסעודה בתוך הסוכה שלא בשעת הגשם הרי זה
משובח כמו שנתבאר למעלה:

יח כשאוכל בשעת הגשם בסוכה צריך ג"כ לקדש על היין
בתוך הסוכה שהרי אין קידוש אלא במקום סעודה
ויברך לישב בסוכה קודם שהחיינו כמו אם לא היה גשם:

*

יט ויש חולקין על כל זה ואומרים שבכל סעודות שבת
ויו"ט אין צריך לאכול פת רק כזית ואם כן ביו"ט
ושבת שבתוך החג אם ירצה שלא לאכול רק כזית ולאכלו
חוץ לסוכה הרשות בידו.

ודבר זה אנו למדין בגזירה שוה מחג המצות שחובה לאכול
בסוכה בלילה הראשונה אבל אין למדין בגזירה שוה זו
שיהיה חובה לאכול אף בשעת הגשם שכיון שהוא מצטער
מחמת הגשמים הוא פטור מן הסוכה אף בלילה הראשונה.

ואע"פ שהעיקר כסברא הראשונה בכל זה מכל מקום בליל
שני של גלויות כיון שאינו אלא מנהג שהרי אנו בקיאים
בקיבועת החודש יש לסמוך על סברא האחרונה ואינו צריך
לאכול בסוכה בשעת הגשם ומי שרוצה להחמיר על עצמו
גם בליל שני כסברא הראשונה אינו צריך לקדש בסוכה אלא
יקדש ויאכל כל סעודתו בתוך הבית ואחר האכילה יכנס
לסוכה ויאכל שם כזית ולא יברך לישב בסוכה:

כ וכיון שאכילת לילה הראשונה נלמד בגזירה שוה
מאכילת מצה צריך להיות דומה לה בכל דבר דהיינו
שלא יאכל בערב יו"ט מן המנחה ולמעלה כדי שיאכל

45 ולישן בה בנחת בלא שום צער אינה נקראת דירה כלל לפי
46 שאינו דומה לביתו שיכול לעשות שם כל צרכו בנחת.
47 אבל מי שעשה סוכה ברחוב ואינו מתיירא בנפשו לישן שם
48 בלילה אע"פ שמתיירא שלא יגנבו כלי תשמישו שבסוכה
49 הרי זו כשרה שהרי היא ראויה לו לדירה כיון שאינו מתיירא
50 לישן בה וכלי תשמישו יכול להכניסן בלילה לתוך הבית.
51 ומכל מקום לכתחלה אין לעשות סוכה ברחוב כמו שנתבאר
52 בסי' תרל"ז ע"ש:

*

53 ז' מי שעשה סוכה קטנה בענין שמצטער בה בשינה שלא
54 יוכל לפשוט בה ידיו ורגליו הרי זו כשרה וחייב לישן
55 בה ולכפוף ידיו ורגליו לפי שאין חשוב צער שכן דרך
56 האדם שלפעמים ישן בכפיפת גופו ואיבריו.
57

58 המצטער אין פטור מן הסוכה אלא הוא בעצמו אבל
59 משמשי חייבים בסוכה דהיינו שאם הם רוצים לאכול או
60 לישן חייבים לכנוס לתוך הסוכה.

61 אבל מי שהוא חולה אפילו אין בו סכנה אפילו אין לו אלא
62 מיחוש בראשו או בעיניו וישיבת הסוכה קשה לו גם
63 משמשי פטורין מן הסוכה לפי שהן עוסקין במצוה וכל
64 העוסק במצוה פטור ממצוה אחרת לפיכך אינן פטורין אלא
65 בשעה שהם משמשים אותן שאז הן עוסקין במצוה:

66 ח' מי שמקוץ דם חייב בסוכה שאינו מצטער כלל ואדרבה
67 הוא שמח ומרבה באכילה ושתיה במה דברים אמורים
68 כשאינו מקוץ אלא כדי לשמור בריאותו ואינו מרגיש שום
69 חולי בעצמו אבל אם מרגיש בו חולי (מחמת הקזה) ויש
70 שם קצת קרירות הרי זה פטור מן הסוכה.

71 מכל מקום לכתחלה אין להקוץ דם בתוך החג אם אפשר לו
72 להקוץ קודם החג או להתאחר עד אחר החג שאין לאדם
73 להביא את עצמו לידי צער בחג בענין שיפטור מן הסוכה.

74 ומטעם זה אין לשתות סם המשלשל בתוך החג כל שאפשר
75 לו להקדים או לאחר ואם עבר ושתה פטור מן הסוכה כיון
76 שהקרירות קשה לו:

77 ט' מי שכבו לו נרותיו בסוכה בליל שבת שבתוך החג ויש
78 לו נר דולק בתוך ביתו מותר לו לצאת מהסוכה ולאכול
79 בתוך ביתו במקום הנר לפי שצער הוא לאדם לאכול בחושך
80 בלא נר ואפילו יש לחבירו נר בסוכתו אין אומרים לזה
81 שכבו נרותיו הבא סעודתך לסוכת חבירך ואכול שם לאור
82 הנר לפי שזהו ג"כ צער לאדם לאכול בסוכת חבירו שאין
83 ערב לאדם אלא בשלו מכל מקום אם אפשר לו לבא לסוכת
84 חבירו בלא טורח גדול אין להקל בדבר לפי שאין זה
85 מצטער גמור שיפטור מן הסוכה בשביל כך:

חלק ד סימן תרמ מי הם הפטורים מיישיבת סוכה:

1 ב' טומטום ואנדרוגינוס חייבים בסוכה מספק שמא הוא
2 זכר אבל אינם צריכים לברך לישב בסוכה שכל ספק
3 ברכות להקל אבל אם ירצו לברך הרשות בידם כמו
4 שנתבאר בסימן י"ז ע"ש.

5 ואפילו נקבות וודאות אם ירצו לישב בסוכה ולברך הרשות
6 בידם אבל מי שכבר בירך לישב בסוכה לא יחזור ויברך כדי
7 להוציא את הנשים כיון שאין הנשים חייבות בברכה זו הרי
8 זו ברכה לבטלה כמו שנתבאר בסימן תקפ"ט ע"ש:

9 ג' אע"פ שהקטנים פטורים מן הסוכה מן התורה עד שיהיו
10 בני י"ג שנים מכל מקום מדברי סופרים כל קטן שאינו
11 צריך לאמו דהיינו בן שש שנים שלימות ואם הקטן חכם
12 וחרף בענין שאינו צריך לאמו אפילו כשהוא בן חמש שנים
13 שלימות חייב בסוכה כדי לחנכו במצות אבל כשעדיין הוא
14 צריך לאמו כשם שאמו פטורה כך הוא פטור אפילו מדברי
15 סופרים כיון שהוא צריך לה:

*

17 ד' אע"פ שהקטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה מכל מקום
18 אם הוא אוכל וישן חוץ לסוכה אין צריכין למחות בידו
19 ולגזור בו כמ"ש בסי' שמ"ג אבל אביו חייב לגזור בו
20 ולמחות בידו ולהכניסו לתוך הסוכה כדי לחנכו במצות אבל
21 אמו אינה חייבת לחנכו במצות והרי היא אצלו כשאר כל
22 אדם ומותר לה ליתן לפניו לאכול חוץ לסוכה אע"פ
23 שידועת שבודאי לא יכנס לסוכה לאכול אלא יאכל במקום
24 שנתנה לפניו אין בכך כלום כיון שאינה אומרת לו שיאכל
25 חוץ לסוכה:

26 ה' לא חייבה תורה לישב בסוכה אלא כדרך שאדם דר
27 בביתו כל השנה לפיכך מי שהוא מצטער בישיבת
28 הסוכה וכשיצא ממנה ינצל מן הצער פטור מן הסוכה שאף
29 בכל השנה אין אדם דר במקום שהוא מצטער במה דברים
30 אמורים בשאר סעודות החג אבל בלילה הראשונה אף
31 המצטער חייב לאכול כזית בסוכה כמו שנתבאר בסי'
32 תרל"ט:

33 ו' איזהו מצטער זה שאינו יכול לאכול או לישן בסוכה
34 מפני הרוח שמצטרו או מפני הזובובים והפרעושים
35 וכיוצא בהן או מפני ריח רע שמריחין בתוך הסוכה וכשיצא
36 ממנה ינצל מכל אלו.

37 במה דברים אמורים שנוולד לו הצער במקרה אחר שעשה
38 שם הסוכה אבל אם עשה סוכה במקום שידוע לו שיצטער
39 אח"כ בה כגון שעשה במקום שהרוח מצויה ושוולטת שם
40 ואפילו עשה במקום שלא יהיה לו צער באכילה אלא שיהיה
41 לו צער בשינה כגון שעשה ברחוב שאי אפשר לו לישן שם
42 בנחת מחמת מורא הגנבים והליסטים הרי סוכה זו פסולה
43 ואינו יוצא בה אפילו באכילה אף על פי שאין לו צער כלל
44 בה לפי שכל סוכה שאינו יכול לאכול ולשתות ולטייל

‘לקוטי תורה’ פרשת בחוקותי – הפרשה החסידית

אָם בַּחֲקוֹתַי תֵּלְכוּ [א]

וְהָיָה אוֹתוֹת הַדְּבָר הַזֶּה, עַל דֶּרֶךְ מִשְׁלַל, גּוֹפִים
מְחֻלָּקִים וְעוֹמְדִים כָּל אֶחָד לְבִדּוֹ, אֲשֶׁר מְדַבֵּר זֶה לֹא
יִתְהוּהוּ דְּבוּר אַחֵר לְעוֹלָם.

36 וְעַל כֵּן, הַמְּלָאכִים אֲשֶׁר עֲבֹדְתֶם בְּבַחֲנִית אֱהָבָה, כְּמוֹ
 37 מַחְנֶה מִיכָאֵל, אוֹ אֲשֶׁר עֲבֹדְתֶם בְּבַחֲנִית 'רָאָה, כְּמוֹ
 38 מַחְנֶה גְבְרִיאֵל, הֵם "עֹמְדִים בְּרוֹם עוֹלָם" בְּמִדְרָגָה אַחַת.
 39 וְהָאֱהָבָה וְהִירָאָה אֲשֶׁר נִתְּנָה בָּהֶם מִשְׁשׁוֹת יְמֵי בְּרֵאשִׁית,
 40 לֹא יִשְׁנוּ אֶת תַּפְקִידָם לְהִיּוֹת הוֹלֵךְ וְגֹדֵל מִיּוֹם לְיוֹם.
 41 וּבִמְאֹמֶר הַתְּנוּב (יִשְׁעִידוּ ה) ב': "שֹׁרְפִים עֹמְדִים" – בְּמִדְרָגָה
 42 אַחַת.

43 אָבֶל נִשְׁמֹת יִשְׂרָאֵל, עֲלֵיהֶם אָמְרוּ: "יִשְׂרָאֵל עֶלֹ
 44 בְּמַחֲשָׁבָה תַּחֲלֶה", אֲשֶׁר מְקוֹר חוֹצֵבן מֵאוֹתוֹת הַמַּחֲשָׁבָה
 45 הַנִּקְרָאת "מַחֲשָׁבָה עֵילָאָה", אֲשֶׁר הֵם כְּמַעֲזֵן הַנוֹבֵעַ
 46 תְּמִיד, כְּמֵאמַר רז"ל: "מִבֵּין דְּבָר מֵתוּף דְּבָר", וּמִיד בְּנִפּוֹל
 47 דְּבָר אֶחָד בְּמַחֲשָׁבָה הַקְשׁוּרָה בְּמִקּוֹר הַשֹּׁכֵל, אֲזִי יִתְהַלֵּךְ
 48 בְּרַחֲבָהּ, לֵהיוֹת מֵתָרַחַב וּמֵתַפְשֵׁט יוֹתֵר וְיוֹתֵר.

49 אֲשֶׁר עַל זֶה נֶאֱמַר (בְּרֵאשִׁית ב, י): **"וַיְהִי וַיֹּצֵא מֵעֵדֶן**
50 **לְהַשְׁקוֹת אֶת הָגֶן" - "וַיְהִי" זֶה הוּא הַנִּמְשָׁךְ וְ"וַיֹּצֵא"**
51 **תָּמִיד "מֵעֵדֶן" הוּא מְקוֹר הַחֲכָמָה, וְהוֹלֵךְ וּמִתְרַחֵב עַד**
52 **שָׁבָא "לְהַשְׁקוֹת" גַּ' סְדָרִים דְּאוֹרֵי־תָא הַנִּקְרָא תוֹרָה**
53 **שֶׁבַחְתָּ כּוּנֵּן.**

וְעַל כֵּן נֹאמַר (יְהוֹשֻעַ כד, ב'): **"בַּעֲבֹר הַנָּהָר יֵשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם**
מֵעוֹלָם כו" – למעלה מבחינת "נהר".

56 וּמִחֲשָׁבָה זֶה יֵשׁ בָּהּ גַּם כֵּן ב' בְּחִינּוֹת, כְּמֵאֲמַר הַכְּתוּב
57 (יִשְׁעִיָּהוּ נָבִיא, ח'): "כִּי לֹא מִחֲשָׁבוֹתַי מִחֲשָׁבוֹתֵיכֶם" – לְשׁוֹן
58 רַבִּים:

כִּי מִחֻשְׁבֵּה־תִּתָּאָה הִיא הַמַּחֲזִיחַ אֶת הַדְּבָר, כִּי בִלְתִּי
מִחֻשְׁבֵּה אִי אֶפְשָׁר לְדַבֵּר, כְּמֵאמֹר רַ"ל (פְּרָכּוֹת יג, א);
"הַשְׁמַע לְאוֹזְנִי מִה שְׁאַתָּה מוֹצִיא מִפִּי";

62 וַעֲלֵ בְחִינָה זוֹ אָמְרוּ רַבִּי ל (אבות ד, א): "בְּעֶשְׂרֵה מֵאֲמֹרוֹת
63 נִבְרָא הָעוֹלָם, וְהֵלֵא בְמֵאֲמָר אֶחָד יָכוֹל לִהְבָּרֹאוֹת?"
64 וְהַמֵּאֲמָר אֶחָד" הוּא בְחִינַת מִחְשְׁבָה זוֹ הַמְלוּבֶשֶׁת
65 וּבִמְחִיָּה אֶת כָּל כְּלִלוֹת הַדְּבֹר. וּבִמֵּאֲמָר הַפְּתוּב (תהלים ל,

1 **"אִם בְּחֻקוֹתֵי תִלְכוּ וְגו' "** (ויקרא כו, א):
2 תִּהְיֶה אֲמָרוֹ רַ"ל (עֲבוּדָה זָרָה ה', א): **"אֵין 'אִם' אֶלָּא לְשׁוֹן**
3 **תַּחְנוּנוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר** (תהלים פא, יד): **"לֹא עָמִי שׁוֹמֵעַ לִי יִשְׂרָאֵל**
4 **בְּדַרְכֵי יִהְיֶה לָּךְ"**.²

5 וְצִרִיף לְהִבִּין עֵנִין תַּחֲנוּנִים הָאֵלֹו – מָה הֵם?
6 וגם צִרִיף לְהִבִּין לְשׁוֹן "בְּחֻקֹּתַי", אֲשֶׁר פִּירְשׁוּ חֲזו"ל
7 (בְּקִדּוּשֵׁין דִּף ל"ט) עַל פֶּסוּק (וַיִּקְרָא יְיָ ייט'): "אֵת חֻקֹּתַי תִּשְׁמְרוּ"
8 – "חֻקֹּת שֶׁחֻקְקֵתִי לָכֶם וְכו'".

9 וְגַם לְהִבִּין לְשׁוֹן "תִּלְכוּ" הֵנָּא מֵר כָּאן.

10 הִנֵּה יָדוּעַ, כִּי בַתּוֹרָה שֶׁכָּתַב יֵשׁ ב' מִיָּנִי כְּתִיבָה:

11 כי בלוחות נֶאֱמַר (שמות לב, טז): "והמכתב מכתב אֱלֹהִים
12 [...] חרות על הלוחות", שהכתב הוא מעצמן של
13 הלוחות, אֲשֶׁר נִחַק מֵהֶם וּבָהֶם, וְלֹא הָיוּ הָאוֹתוֹת עֵנָן
14 וּמַהוֹת בִּפְנֵי עַצְמָן.

אָבֵל שְׂאָר תּוֹרָה־שְׁבֻכָּתָב – דִּיּוֹ כְּתוּבָה עַל הַקֶּלֶף, 15
אֲשֶׁר הָאוֹתִיּוֹת הֵם מֵהוּת בִּפְנֵי עֵצְמֵן וְלֹא מֵעֲצֻמִּיּוֹת 16
הַקֶּלֶף הֵם, וְנִקְרָא "תּוֹרָה־שְׁבֻכָּתָב" כִּי הַתּוֹרָה מְלוּבֶשֶׁת 17
בְּכַתָּב. וְדִי לְמִבִּין. 18

19 וְהִנֵּה, "תֵּלֶת קְשָׁרִין אֵינָנּוּ: קוֹדֶשׁא בְּרִינָהּ-הוּא
20 וְאוֹרֵייתָא וְיִשְׂרָאֵל; וְיִשְׂרָאֵל מִתְקַשְׁרָאן וְכוּ'". עַל כֵּן, בְּכָל
21 נִיצוֹץ וּבְכָשׁ אֱלֵקִית מִיִּשְׂרָאֵל יִשְׁנֹן גַּם כֵּן ב' בְּחִינֹת אֱלוֹ
22 – אוֹתִיּוֹת הַחֻקִּים, וְאוֹתִיּוֹת הַכְּתוּבִים.

23 דְּהִנֵּה כְּתִיב (וְכִרְיָה ג, ז): "וְנִתַּתִּי לָךְ מִהַלְכִים בֵּין
24 הָעוֹמְדִים הָאֵלֶּה". וְהִנֵּה "הָעוֹמְדִים" הֵן הַמְּלָאכִים,
25 ו"מַהֲלָכִים" הֵם נִשְׁמוֹת בְּלִלּוֹת יִשְׂרָאֵל.

26 וְלִהְיֶינָם זֶה, לְמַעַן נִקְרְאוּ הַמְּלָאכִים "עוֹמְדִים"?

27 הָיָה כְּתִיב (תְּהִלִּים לִג, ו): "בְּדַבֵּר ה' יָכֹחַ וּבְרוּחַ פִּי כָל
28 צַבָּאִים"⁴. דְּהֵיִינוּ, שְׁהַמְלָאכִים, מְקוֹם מְקוֹר הוֹצֵבָן
29 וּבְרִיאָתָן הוּא מְדִיבּוּרָ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא כְּבִיכּוֹל.
30 הֵבֵם שְׂאִין לוֹ דְמוּת הַגּוֹף, "וְלֹא נַעֲרוֹף אֵלָיו קְדוּשָׁתוֹ"⁵.
31 אַף עַל פִּי כֵן "דְּבַרָּה תוֹרָה כִּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם"⁶ לְהַקְרָאוֹת
32 הַתְּגִלּוֹת אוֹרוֹ לְבַחֲנֵת נְבִרָאִים בְּשֵׁם 'דְּבוּר'.

5. (פיוט "יגדל").

6. (על פי ברכות לא, ב. ושם נסמן).

7. (ראה בראשית רבה פרשה א, ד).

8. (חגיגה יד, א. סנהדרין צג, ב.).

9. (על פי תהלים קיט, מה: "ואתהלכה ברחבה").

1. (נאמר שבת פרשת בהר בחוקתי, כ"ד אייר תקס"ד).

2. ("שהקדוש ברוך הוא מתחנן לפניהם שישמרו את התורה. "לו עמי" היינו תחינה, כמו (בראשית ל, לד): "הן לו יהי כדברך". רש"י קדושין שם).

3. ("באורייתא, ואורייתא בקודשא בריך הוא". זהר חלק ג', עג, א).

4. ("הם המלאכים והגלגלים". מצודת דוד).

מדותיו הטובות לה, וישא אותם לה, כמאמר הכתוב
(תהלים כה, א): "אלֵיךָ ה' נִפְשִׁי אֶשָּׂא". כי האבות הם
הנקראים "רועים", מה"שבעה רועים" המפרנסין ונותנים
בם וחיית להצאן קדשים להיות יכולים להלוך ולהתגדל
מיום ליום. ועיקר צער גידול בנים היה לו ליעקב¹⁵, מדת
רחמנות, הוא המגדל את המדות לה' יתברך.

ועל פן נאמר (ישעיה מ', י"א): "כְּרוּעָה עֲדְרוּ יָרְעָה,
בִּזְרוּעוֹ יִקְבֹּץ טְלָאִים, וּבְחִיקוֹ יֵשָׂא עֲלוֹת יִנְהַל". והנה
"בחיקו ישא" כתיב, – ישאום לה, כמאמר הכתוב:
"אלֵיךָ ה' נִפְשִׁי אֶשָּׂא".

ועל פן אמרו חז"ל: "אם – לשון תחנונים" פירושו:
הלואי שיהיה הליכת האדם – בתפלה הניתקנה לנו
מאנשי בנסת הגדולה, ואין צריך לחפש הליכות אחרות,
כי היא טובה שבכולן, והלואי שיוספק להם.

והיינו "בחקותי תלכו": הם בחינת אבות אשר בעבר
הנהר ישבו, בחינת מחשבה-עילאה, אותיות חקוקים,
ודיו לאחדים ממש במקורן ומקומן החקוקים שם. ועל
כן, בהם יכול האדם לבא לבחינת הילוך כו', כי שם הוא
מקום ההילוך למעלה מעלה.

אבל מחמת גשמייות הגוף לא תעמוד ולא תקום
החקיקה וההילוך הזה בלתי שמירת כלי, אשר על ידי
כלי זו "תכון לעד"¹⁶, על פן נאמר אחר זה (ויקרא כו, א):
"וְאֵת מִצְוֹתֵי תִשְׁמְרוּ".

דהנה, המצות הן רמ"ח מצות עשה ושס"ה לא-
תעשה. והנה השס"ה לא-תעשה הן להפריד את הרע,
אבל רמ"ח מצות עשה הן הנקראים "אברין דמלכא".

כמו למשל אבר הוא כלי אשר בו נמשך חיות ממקור
החיות אשר שורה במוח, כן הוא כאן – כי המצוה היא
כלי לאורו יתברך הנמשך מ"סתמיא דכל סתימין" –
למטה, להשגת האדם השפל.

ואורו יתברך המלוכש בה הוא הנקרא (אסתר א, ז): "וְיֵין
מְלָכּוֹת רַב כִּיד הַמֶּלֶךְ", אין-סוף לאורו יתברך. והוא
פונת המצוה, שהוא להמשיך אורו יתברך למטה על
ידי כלי המצוה והתורה הלזו, והוא לשון 'צוּתא' –
לשון חיבור.

1 טו': "היוצר יחד לבם, המבין אל כל מעשיהם", אשר
2 כולם נסקרים בסקירה אחת¹⁰.

3 אבל בחינה השנית היא בחינת מחשבה-עילאה
4 הדבוקה בעצם השכל, אשר אותיות ההם הם הנקראים
5 'חקוקים' ואינם מדות בפני עצמם כנ"ל.

6 ועל פן הנשמות נקראו "מהלכים", כי יכול להתהלך
7 בהרחבה, להרחיב אהבתו ויראתו לה' יתברך מיום ליום
8 יותר ויותר, עד בואו למקור חוצבה – תחלת המחשבה
9 הנקרא "עבר הנהר", אשר גם שם לא ישקוט ולא ינוח,
10 כי "הולך ואור" (משלי ד, יח), כמאמר הכתוב: "וְנַהֲרָה
11 יוֹצֵא"¹¹.

12 ב והנה, מקום ההילוך ועת ההילוף לכל אדם, להיות
13 מרחיב ומגדיל אהבתו לה' – הוא בעת התפלה; וקודם
14 התפלה – פסוקי-דומרה וברכות, אשר תיקנו לנו אנשי
15 בנסת-הגדולה¹² על ידי אבות העולם, כמאמר רז"ל
16 (ברכות כו, ב): "תפלות אבות תקנו: אברהם, יצחק ויעקב",
17 והם מדת גדולה, גבורה ורחמים:

18 כאשר כללו לנו חז"ל פסוקים המבארים גדולת
19 הבורא יתברך – "ולגדולתו אין חקר" (תהלים קמז, א), אשר
20 "אין לו תחלה, ואין לו תכלה", אשר על ידי התבוננות
21 זו יגדיל אהבתו לה' יתברך.

22 וכן פסוקים המבארים גבורתו ויראתו יתברך – היא
23 מדת יצחק.

24 וכן יש פסוקים המבארים רחמנותו יתברך, אשר היא
25 נקראת "נחלת יעקב" (ישעיהו נח, יד), "נחלה בלי מצרים"¹³
26 – בלי גבול, כי הרחמנות שורה ושייך על כל העולמות
27 – "מברייח מן הקצה אל הקצה" (שמות כו, כח), עד רום
28 המעלות.

29 כי כולם אינם עצמיותו יתברך כי אם בחינת הארה.
30 כמאמר הכתוב (תהלים קמז, יג): "הודו על ארץ ושמים",
31 "ארץ" הוא בחינת ממלא, "ושמים" הוא בחינת טובב –
32 אינם אלא הארה-דהארה, והוא בחינת "שם", כמאמר¹⁴:
33 "שתבח שמו לעד מלבנו", על פן שייך עליהם רחמנות
34 – אשר רחוקים הם מעצמותו יתברך.

35 והנה, בהתבונן האדם בהתבוננות רחמנות זו, יגדיל

10. (ראש השנה יח, א).

11. (ועיין מה שנתבאר על פסוק "ונתתי לך מהלכים", בפרשת וישב
ותורה אור ל, א ואילך). ובפרשת שלח על פסוק "ונתתי גִּדְלִי" (לקמן שלח
לח, ד). ועיין על פסוק "ונתתי בחגני הסלע", בפירוש "קומי לך כו' ולכי
לך" (ראה לקמן שיר השירים יט, ד). ועל פסוק "אלה מסעי", בפירוש
"ואלה מסעיהם למוצאיהם" (לקמן מסעי ז, א ואילך).

12. (מגילה יז, ב. וראה רמב"ם הלכות קריאת שמע פרק א הלכה ז. שלחן ערוך

רבונו הזקן סימן פט סעיף א. ושם נסקנן).

13. (שבת קיד, סוף עמוד א').

14. (נוסח ברכת ישתבח).

15. (שבת פט, ב. לעתיד לבא יאמר לו הקדוש ברוך הוא... ליעקב, דודו ליה
צער גידול בנים, אפשר דבקעי רחמי עליהו).

16. (משלי יב, ט).

לְבַחֲנִית "בֹּא יִבּוֹא בְּרִנָּה" (שם), כְּמֵאֲמַר הַכְּתוּב (דְּבָרִים כח, 27
מז): "תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב
לֵבָב מֵרֹב בָּל". 29

וְעַל יְדֵי זֶה "נוֹשֵׂא מִשָּׁף הַזֶּרַע" (תהלים שם), כְּמֵאֲמַר
הַכְּתוּב: "וּבְחִיקוֹ יִשָּׂא", וְיָבֵא לְבַחֲנִית "עֶבֶר הַנֶּהֱרָה" –
מִחֻשְׁבָּה-עֵילָאָה, הַמִּיּוּחָד בְּמַהוּתוֹ וְעֲצֻמּוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ,
הַנִּקְרָא קְדוֹשׁ וּמוֹבְדֵל, בֵּן סוֹף דָּבָר הַנִּשְׁמוּת יוֹכְלֵלוֹ
וְיִתְאַחֲדוּ שָׁם, כְּמֵאֲמַר הַכְּתוּב (ויקרא יט, ב): "קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ"
– סוֹפֶכֶם לְהִיּוֹת קְדוֹשִׁים בּוֹדְאִי. 35

וְאֵל יִקַּל אָדָם לַעֲצֹמוֹ אִם זֶה וְאִם יִשָּׁר פְּעֻלָּתוֹ, לְהִיּוֹת
מִסְפִּיק אֶת עֲצֻמוֹ בְּעִבּוּדָתוֹ תַּמָּה בְּבַחֲנִית עֲמִידָה
בְּמִדְרָגָה אַחַת חֹס וְשָׁלוֹם, כִּי לֹא תִקּוֹם וְלֹא תִהְיֶה
כְּזֹאת!²⁰ כְּמֵאֲמַר הַכְּתוּב (שם): "קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קְדוֹשׁ
אֲנִי", וְאַתֶּם עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל "מִמָּקוֹם קְדוֹשׁ יִהְיוּ"²¹,
וְחֻצְבוֹ, עַל בֵּן מוֹכְרָח כָּל אֶחָד לְבּוֹא לְבַחֲנִית "קְדוֹשׁ",
אֲשֶׁר שָׁם הוּא בְּבַחֲנִית "הוֹלֵךְ נְאוֹר" (משלי ד, יח) – בְּלִי
גְבוּל, לְמַעֲלָה מַעֲלָה. 43

וְכָל זֶה עַל יְדֵי הַמַּצּוֹת, שֶׁהֵם הַכְּלִים שׁוֹמְרֵי הַיֵּין
הַטוֹב, כִּנָּל, בְּכַדִּי לְהוֹצִיא הַסּוּד. 45

וְאַחֵר כָּל זֶה נֶאֱמַר (ויקרא כו, א): "וַעֲשִׂיתֶם אוֹתָם",
דְּהֵינּוּ "וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם"²². 47

"וְנִתְּנָה הָאָרֶץ יִבּוּלָה" (ויקרא כו, ד) – מִמַּשְׁהָ לְמַעֲלָה.
"וְעַן הַשָּׂדֶה יִתֵּן פְּרִיו" (שם) מִלְּמַעֲלָה לְמַטָּה. 49

"וְצִוִּיתִי אֶת בְּרַכְתִּי [...] בְּשָׂנֵה הַשִּׁשִּׁית" (ויקרא כו, כא),
הֵינּוּ כְּוִונָת כָּל בְּרַכָּה: "בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ"²³. 51

ביאור

שְׂבַכְתָּב, שְׁנִתְלַכְשָׁה בְּאוֹתִיּוֹת הַכְּתָב, בְּדִיו עַל הַקֶּלֶף,
לְבַחֲנִית "מִכְתָּב אֱלֹהִים [...] חֲרוּת עַל הַלּוּחוֹת" (שְׁמוֹת לב, 3ט),
שֶׁהוּא אוֹתִיּוֹת הַחִקִּיקָה. 62

וְהַהֲפָרֵשׁ בֵּין כְּתִיבָה לְחִקִּיקָה בְּגִשְׁמִיּוֹת הוּא פְּשׁוּט:
דְּבִאוֹתִיּוֹת הַנִּכְתָּבִים בְּדִיו, הֵנָּה הַדִּיו הוּא דָּבָר בְּפָנֵי
עֲצֻמוֹ וְאֵינוֹ מְגוּפוֹ וּמַהוּתוֹ שֶׁל הַקֶּלֶף, אֶךְ כְּשֶׁמֻּצְטָיִיר 65

אֶךְ הֵם נִחְלָקִים לְכָלִּלִים וּפְרָטִים רַבִּים, הֵן בְּתוֹרָה וְהֵן
בְּמִצְוֹת. כִּי הַמִּשְׁכַּת הַמִּקְרָא אֵינוֹ דּוֹמָה לְהַמִּשְׁכַּת לִימּוּד
מִשְׁנָה אוֹ גְּמָרָא, הַלְכוֹת וְאַגְדוֹת; וְכֵן בְּמִצְוֹת. וְעַל כֵּן
נֶאֱמַר (אֶסְתֵּר א, ז): "וְכָלִים מִכְּלִים שׁוֹנִים" – בְּהַמִּשְׁכּוֹתֵיהֶם.
וְכָלִל הַכָּל הוּא אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ הַנִּקְרָא "יֵין", אֲשֶׁר
בְּהַכְּנֵס הַיֵּין יֵצֵא הַסּוּד!¹⁷ 6

"הַיֵּין" הוּא הַתְּלַהּבוֹת אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ הַנִּשְׁמָר בְּלִבּוֹ שֶׁל
אָדָם עַל יְדֵי הַתְּוֹרָה וְהַמִּצְוָה, "יֵצֵא" מֵעֲצֻמוֹ "סוּד" – הוּא
אַהֲבָה מְסוּתֶרֶת, אֲשֶׁר תְּבוֹא לְבַחֲנִית גִּילּוּי, לְהִיּוֹת
בְּבַחֲנִית "מְהֵלֵךְ" הַכָּל, לָשׁוּב לְמִקְוֵאוֹ, הַגְּבוּהָ מִבְּחִינַת
סוֹכֵב וּמִמַּלְא. 11

וְתַכְלִית יְרִידַת אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ הוּא בְּכַדִּי לְהַשִּׁיב נִפְשׁ
וְנִצּוֹץ כָּל אָדָם לְמַעֲלָה, בְּבַחֲנִית רְצוּא וְשׁוּב. וְהֵינּוּ
"וְהַתְּלַכְתִּי בְּתוֹכְכֶם" (פְּרָשְׁתִּנו כו, יב): שְׂאֵנִי בְּעֲצֻמִּי אֲהִיָּה
הַמְהֵלֵךְ "בְּתוֹכְכֶם", בְּבַחֲנִית רְצוּא-וְשׁוּב, וְעַל יְדֵי זֶה (שם):
"וְהִיִּיתִי לָכֶם לְאֱלֹהִים". 16

וְהֵנָּה, זֶהוּ מֵאֲמַר הַכְּתוּב "וְאַתֶּם מִצְוֵי תִשְׁמְרוּ":
דְּהֵינּוּ, עַל יְדֵי הַמִּצְוֹת "תִּשְׁמְרוּ" אֶת הַיֵּין הַטוֹב!¹⁸,
וְהַנִּשְׁמָר לְמַטָּה לֵּב הָאָדָם, לְהִיּוֹת "יֵצֵא סוּד" – אַהֲבָה
מְסוּתֶרֶת, לְהִיּוֹת בְּבַחֲנִית מְהֵלֵךְ מִיּוֹם לְיוֹם, לְמַעֲלָה
מַעֲלָה. 21

וּבְלַעֲדֵי זֶה נִקְרָא "עוֹמֵד", וְטוֹב וְיִשָּׁר הוּא בְּעִינָיו, וְלֹא
יָבֵא לְבַחֲנִית בְּכִיָּה, כְּמֵאֲמַר הַכְּתוּב (תהלים קכו, ו): "הִלּוּךְ
יִלֵּךְ וּבִכָּה". 24

כִּי בְּבַחֲנִית הַלִּיכָה יָבֵא לְבַחֲנִית רַחֲמִים רַבִּים, לְכַבּוֹת
בְּחִדְרֵי לְבוֹ עַל רִיחּוֹקוֹ מְאוּרֹו יִתְבָּרַךְ, וְאַחֵר כִּף יָבֵא 26

ביאור "אם בַּחֲקוֹתִי"

לְהַבִּין שְׂרֵשׁ הַדְּבָרִים הֵנָּה:

הֵנָּה לְהַבִּין עֵנִין "אִם בַּחֲקוֹתִי תִלְכוּ" (ויקרא כו, א),
שְׂבַחֲנִית הַהִלִּיכָה הִיא "בַּחֲקוֹתִי" דּוֹקָא, בְּבַחֲנִית אוֹתִיּוֹת
הַחִקִּיקָה; 58

יֵשׁ לְהַקְדִּים תַּחֲלָה שְׂרֵשׁ עֵנִין הַהֲפָרֵשׁ בֵּין תְּוֹרָה- 59

22. (עֵינִין בְּזֵהֶר בַּחֲקוֹתִי, דָּף ק"ג, סוֹף עֲמוּד א'. וְכִי "מִקְדָּשׁ מֶלֶךְ" שָׁם.
וּבְהַרְמִיז שָׁם, בְּעֲמוּד ב'. וּבְזֵהֶר נִשָּׂא, כִּכ"ב, א').

23. (וְעֵינִין בְּזֵהֶר תְּרוּמָה קס"ב, ב'. וְכִי "מִקְדָּשׁ מֶלֶךְ" שָׁם, מַעֲנִין "אִם
בַּחֲקוֹתִי". וּבְרַבּוֹת, שְׁמוֹת, פ', ב'. וְעֵינִין מִה שְׁנִתְבָּאֵר עַל פְּסוּק "זֹאת
חֻקַּת הַתְּוֹרָה").

17. (עֲרוּבִין סוה, א: נִכְנָס יֵין יֵצֵא סוּד).

18. (וְחֻכְךָ בֵּין הַטוֹב שִׁיר הַשִּׁירִים ז, י').

19. (עַל פִּי מִשְׁלִי ב, יא: אִם זֶה וְאִם יִשָּׁר פְּעֻלָּה).

20. (עַל פִּי שְׁעִירָה ז: "לֹא תִקּוֹם וְלֹא תִהְיֶה").

21. (עַל פִּי קִהְלַת ח, י').

הנה נביעת האותיות שבמחשבה ודבור, אף שנובעים
מהנפש, מכל מקום, גשם מהות אותיות הדבור, שהם
מבחינת קול והכל הלב הגשמי היוצא מן הקנה – כמו
דבר זר ממש נחשב לגבי מהות ועצמות הנפש; כי מה
ענין קול גשמי למהות הנפש הרוחניות?!

ואפילו מהות האותיות שבמחשבה, שחושב ומדבר
אותיות א"ב ג"ד כו, מהות מחשבה זו ואותיות אלו –
כמו דבר זר ממש נחשב לגבי הנפש. על דרך אותיות
הדבור, דאף על פי שהם רוחניים יותר ממהות הקול
הגשמי, מכל מקום בנקל לצייר שאין זה כלל מערך
מהות רוחניות הנפש.

ולכן מחשבה ודבור נקראו רק 'לבושין' בלבד לגבי
הנפש – כמו הלבוש שאינו כלל ממהות הדבר רק דבר
אחר ממש. וכנ"ל במשל, שאותיות הכתיבה הן לבושים,
לפי שהדיו הוא דבר זר ואינו כלל ממהות הקלף, רק
שמלבישו ונראה באלו הוא דבר אחד, כף אותיות
המחשבה ודבור הם דברים נפרדים: אותיות הדבור הן
מקול גשמי, ואותיות המחשבה רוחניים יותר. ומכל
מקום אינן כלל ממהות הנפש, וחשובים כמו לבוש לבד,
רק המחשבה היא לבוש המחובר, והדבור הוא בחינת
לבוש הנפרד. כמו שנתבאר במקום אחר.

ואף על פי כן הרי הם דבוקים ממש במהות הנפש
ממש, שהרי הנפש היא המדברת אותיות הדבור,
ומחשבת ומדברת באותיות המחשבה, ובלעדה אין
שום מציאות לאותיות המחשבה והדבור.

וזה ממש במשל אותיות הנכתבים בדיו, שאף על פי
שאין הדיו ממהות הקלף, מכל מקום הוא דבוק בהקלף,
הקלף הוא הסובל ונושא עליו אותיות אלו, וגם תחת
שחרורית הדיו יש לבנונית הקלף, ובלעדי הקלף אינו
שייך שום מציאת אותיות מהדיו בעצמו.

כך הנפש – היא המדברת ומדברת וסובלת גשם
אותיות הדבור והמחשבה, ובלעדה אין שום מציאות
אותיות מחשבה ודבור, וגם הארה ממנה מתלבשת
באותיות המחשבה ודבור כלבנונית הקלף שתחת הדיו
בדלקמן. והרי אם כן, אותיות המחשבה ודבור דבוקים
ממש להנפש והיו לאחדים, ומכל מקום הן לבושים
לבד. לפי שמצד עצמן הן דבר נפרד, הדבור – מן בחינת
הכל הלב כו, רק שהנפש מתלבשת בהן.

וזה המשל מבחינת אותיות הכתיבה בדיו על גבי
קלף, שדוגמתן ברוחניות, בנפש, הוא בחינת אותיות
המחשבה והדבור כנ"ל.²⁴

הדיו בצורות אותיות על הקלף ידבקו והיו לאחדים,
ונראה באלו הם דבר אחד, שהרי הקלף הלבן ישנו תחת
האות, ועליו ממש נכתב האות, והוא סובל;

אבל מכל מקום באמת הם שני דברים. שהרי הקלף
הוא דבר בפני עצמו והדיו הוא דבר בפני עצמו לגמרי,
רק שהלביש את הקלף הלבן להיות נראה על הקלף
צורות אותיות מדיו, ואם כן, אין זה רק דרך הלבוש
בלבד, שהלבוש הוא דבר בפני עצמו ממש. ואף לבוש
המחובר תמיד, מכל מקום מצד עצמו הוא דבר בפני
עצמו. וכך הוא ענין אותיות הנכתבים בדיו, הן
מלבישים את הקלף בחינת לבוש לבד.

מה שאין כן באותיות החקיקה, שחקקים ונחרצים
על גבי אבן טוב וכהאי גוונא, הנה אין האותיות חשובים
בחינת לבוש לבד, אלא הן מעצמיותן ומהותן של
האבן טוב ומגופו ממש יחשבו.

והגם שמכל מקום אינו דומה ממש לכמו שהיה
האבן טוב מצד עצמו קודם החקיקה, שמתחלה היה
פשוט בלא ציור אותיות כלל, ועל ידי החקיקה נולדו בו
אותיות, והרי אם כן צורות האותיות אלו אינן עצמות
ומהות האבן טוב, שהוא מצד עצמו פשוט בלא ציור
אותיות;

אף הגם שצורת האותיות היא הויה חדשה, אבל על
כל פנים אותיות אלו הם בגוף האבן טוב ממש, ואינו
דבר נפרד ממנו, רק חרותים וחקקים בגופו ממש. ולא
כאותיות שעושים בדיו, שהם דבר נפרד חוץ מהקלף
וחשובים לבוש לבד. אבל אותיות החקיקה, אף על פי
שהן גם כן אותיות, ולא בקלף הלבן ואבן טוב במהותן
ועצמותן שמופשט מכל צורה ממש, אבל על כל פנים
הם מגופו ומהותו של הדבר הנחקק, ולמעלה מעלה
מבחינת לבוש.

והנה, עם היות המשל הנ"ל הוא ענין גשמי, מכל מקום
ממנו יובן הנמשל למעלה בענין שרש מעלת הלוחות,
וכמו שיתבאר אם ירצה השם.

אף מקודם יש לבאר עוד, איך שדוגמת המשל הנ"ל
באותיות הכתיבה ואותיות החקיקה הגשמיים, יש
דוגמתם ממש ברוחניות באותיות שבנפש המדברת
שבאדם.

דהנה, עם היות שהנפש מלאה אותיות, וכמו שכתוב
39 (בראשית ב, ז): "ויהי האדם לנפש חיה", ותרגם אונקלוס:
40 "לרוח ממללא", וכדלקמן אם ירצה השם, מכל מקום,

שחורה על גבי אש לבנה").

24. (ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "שחורה אני" – "אש

וְגַם לֹא יִתְיַשֵּׁב מִדֵּי שִׁתְּבָאָר לְקַמֵּן דְּבִבְחִינַת אוֹתוֹת 45
הַחֲקִיקָה שֶׁבִּנְפֶשׁ שִׁיָּר הַלִּיכָה וְתוֹסֶפֶת נְבִיעָה חֲדָשָׁה, דִּמְהַשְׁכֵּל 46
הַגְּלוֹי לֹא יִהְיֶה כָּלִל נְבִיעוֹת (חֲדָשׁוֹת). 47

וְלַעֲנֵן הַמֶּשֶׁל, יוֹבֵן מִמֶּה שֶׁנִּתְבָּאָר בִּ"אֲגֵרַת הַקֶּדֶשׁ" 48
(סִימָן ה) עַל פֶּסוּק "וַיַּעַשׂ דָּוִד שֵׁם", שֶׁמִּבְטָא אוֹתוֹת 49
וְהַנְּקוּדוֹת הוּא לְמַעַלָּה מִהַשְׁכֵּל הַמוֹשָׁג וּמוֹבֵן, אֶלָּא 50
מִשְׁכֵּל הַנַּעֲלָם, וְקִדְמוֹת הַשְׁכֵּל שֶׁבִּנְפֶשׁ הַמִּדְבָּרָה. וְלִכֵּן 51
אֵין הַתִּינוּק יָכוֹל לְדַבֵּר אֶף שֶׁמִּבֵּין הַכֵּל כִּי, עֵינֵי שֵׁם. 52

וְעַל פִּי כָּל זֶה יוֹבֵן, אִיר שֶׁיֵּשׁ בִּנְפֶשׁ בְּחִינַת אוֹתוֹת 53
הַחֲקִיקָה וְאוֹתוֹת הַכְּתִיבָה. וְהֵינּוּ, כְּמוֹ שְׁאוֹתוֹת 54
הַחֲקִיקָה הֵם חֲקוּקִים בְּגוֹף וְעַצֵּם הָאֶבֶן, וְאֵין כָּאֵן דְּבָר 55
נוֹסֵף, כִּי הוּא עֵנִין צוּרַת הַכ"ב אוֹתוֹת, שֶׁמְקוֹרֵן הוּא 56
מִקְדָּמוֹת הַשְׁכֵּל וְרִצּוֹן הַנֶּפֶשׁ, הֵרִי הֵם לְמַעַלָּה מִמֶּהוּת 57
מִחֻשְׁבָּה וְאֶפִּילוֹ מִמֶּהוּת שְׁכֵל הַגְּלוֹי, בְּדִפְרִישׁ לְעִיל 58
שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִשְׁכֵּל הַמוֹשָׁג וּמוֹבֵן, אֶלָּא מִשְׁכֵּל 59
הַנַּעֲלָם וְקִדְמוֹת הַשְׁכֵּל. 60

וְרוֹצֵה לִזְמֹר: כִּחַ הַשְׁכֵּל הַכֵּלֹל בְּעַצֵּם הַנֶּפֶשׁ, שֵׁם 61
הוּא מְקוֹר צוּרַת כ"ב אוֹתוֹת הַנֶּ"ל. וְגִילּוֹי הַשְׁכֵּל 62
הַמִּתְגַּלָּה בְּמוֹחַ הָאָדָם הוּא רַק אֵיזָה הָאֶרֶז נִשְׁפָּעַת 63
וְנִמְשָׁכַת מִשְׁכֵּל הַנַּעֲלָם שֶׁבִּנְפֶשׁ, וּבְלֹא חֲשִׁיב לְגַבִּי שְׁכֵל 64
הַנַּעֲלָם, שִׁיכּוֹל לְהַשְׁכִּיל הַשְׁכֵּלֹת רַבּוֹת מֵאֹד. כִּי שְׁכֵל 65
הַנַּעֲלָם מִיּוֹחַד בְּעַצֵּם הַנֶּפֶשׁ, וְלְמַעַלָּה מִגִּילּוֹי כַּחוֹתֶיהָ 66
בְּמִחֻשְׁבָּה דְּבוּר וּמַעֲשֶׂה, וְשֵׁם הֵם מְקוֹר צוּרַת הַכ"ב 67
אוֹתוֹת. אִם כֵּן, הֵרִי זֶה כְּמוֹ אוֹתוֹת הַחֲקִיקָה, שֶׁהֵן 68
בְּמֶהוּת הַנֶּפֶשׁ וְעַצְמוֹתֶיהָ, וְאֵין כָּאֵן דְּבָר זֶר וּמֶהוּת אֲחֵר. 69
וְהֵן אֲמַת, שְׁמֵהוּת וְעַצְמוֹת הַנֶּפֶשׁ מִמֶּשׁ הוּא לְמַעַלָּה 70
מַעַלָּה מִמֶּהוּת צוּרַת הָאוֹתוֹת, כִּי הָאוֹתוֹת הֵיא רַק 71
בְּחִינָה אֲחֵרוֹנָה שְׁבָה, אֶף מִכָּל מְקוֹם, עַל כָּל פְּנִים הוּא 72
בְּחִינָה אֲחֵרוֹנָה שְׁבָה מִמֶּהוּתָהּ וְעַצְמוֹתָהּ מִמֶּשׁ וְלֹא תוֹסֶפֶת 73
מֶהוּת אֲחֵר. 74

וְהֵרִי זֶה כְּמֶשֶׁל אוֹתוֹת הַחֲקוּקִים בְּהֶאֱבִין־טוֹב, 75
שֶׁהֶאֱבִין־טוֹב מִצַּד עַצְמוֹ פְּשׁוּט בְּתַכְלִית וְלְמַעַלָּה 76
מִתְמוּנַת אוֹתוֹת, וּכְשִׁחְוֻקִּים בּוֹ אוֹתוֹת נִחְשָׁף קֶצֶת 77
הַעֲצֵם הַפְּשׁוּט, אֲמָנָם מִכָּל מְקוֹם אֵין כָּאֵן מֶהוּת אֲחֵר. 78

מֵה שֶׁאֵין בֵּן כְּשֶׁנִּמְשָׁכִים הַכ"ב אוֹתוֹת מִהַנֶּפֶשׁ 79
בְּמִחֻשְׁבָּה וְדְבוּר, וּמִתְלַבְּשִׁים בְּחוֹמֵר וְגוֹף אוֹתוֹת הַדְּבוּר, 80
שֶׁהוּא בְּחִינַת הַכֵּל הַלֵּב, (וְאֶפִּילוֹ הַמִּחֻשְׁבָּה כִּי כְּנ"ל), הֵרִי 81
הַהֶכֶל הוּא מֶהוּת גִּשְׁמִי וְאֵינוֹ עֶרּוֹף לְמֶהוּת הַנֶּפֶשׁ, 82

- זֶהוּ כְּמֶשֶׁל אוֹתוֹת הַכְּתִיבָה, שֶׁהֵן מִדִּי, שֶׁהוּא 83
מֶהוּת זֶר מִן הַקֶּלֶף, שֶׁהֶקֶלֶף הוּא לָכֵן וְהִדִּיּוֹ הוּא שְׁחוֹר, 84
וּמֶהוּת זֶר לְגִמְרִי, רַק שְׁכוּתֵבִין בּוֹ עַל הַקֶּלֶף וְנַעֲשֶׂה אוֹת 85
כִּי, 86

כִּי הַהֶכֶל מְלַבִּישׁ לְבְּחִינַת צוּרַת הָאוֹתוֹת כְּדִי 87
הַמְלַבִּישׁ לְהַקְלֵף כִּי. וּמִכָּל מְקוֹם הֵיז לְאַחֲדִים, שֶׁהַנֶּפֶשׁ 88

ב אֲמָנָם לְהַבִּין הַמֶּשֶׁל מֵאוֹתוֹת הַחֲקִיקָה - מֵהוּ בִּנְפֶשׁ? 1
אֵין לָזֶה דְּמִיּוֹן כָּלִל בְּאוֹתוֹת הַגְּלוֹיִם לָנוּ מִהַנֶּפֶשׁ, רַק 2
מַעֲט יֵשׁ דְּמִיּוֹן מִמֶּה שֶׁדִּירָע שֵׁשׁ ב' בְּחִינּוֹת בְּמִחֻשְׁבָּה: 3

הָא', הַנֶּקְרָא מִחֻשְׁבָּה־תַּתְּאָה: וְהוּא כְּשִׁחוּשָׁב מֵה 4
שְׁמִדְבָּר, וְחוּשָׁב הָאוֹתוֹת מִמֶּשׁ א"ב ג"ד לְהוֹצִיאָן בֵּן 5
בְּפֶה, כְּעֵנִין "הַשְׁמַע לְאֹזְנֶךָ מֵה שֶׁאַתָּה מוֹצֵא מִפִּי". וְהוּא 6
חִיצוֹנִיּוֹת־הַמִּחֻשְׁבָּה, וְנֶקְרָא לְמַעַלָּה בְּחִינַת "מַלְכוּת־ 7
דְּתַבּוּנָה", שֶׁהִיא בְּחִינַת לֵאָה, חִיצוֹנִיּוֹת־הַבִּינָה, שֶׁהִיא 8
בְּחִינַת אוֹתוֹת הַמִּחֻשְׁבָּה הַנֶּ"ל. 9

וּבְחִינָה הַב', הוּא הַנֶּקְרָא מִחֻשְׁבָּה־עֵילָאָה: דְּהֵינּוּ, 10
כְּשִׁחוּשָׁב הַשְׁכֵּל וְלֹא הָאוֹתוֹת. וּמִכָּל מְקוֹם, אֶף שֶׁאֵינוֹ 11
מְרַגֵּשׁ כָּלִל הָאוֹתוֹת, מִכָּל מְקוֹם יֵשׁ כָּלִל בְּחִינַת 12
אוֹתוֹת בְּמִחֻשְׁבָּה זֶה שְׁחוּשָׁב הַשְׁכֵּל, שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לְהִיּוֹת 13
כָּלִל גִּילּוֹי הַשְׁכֵּל אֶפִּילוֹ בְּמוֹחַ הָאָדָם עַצְמוֹ בְּלִי אוֹתוֹת, 14
רַק שֶׁהָאוֹתוֹת כְּלוּלִים מִמֶּשׁ בְּתוֹךְ הַשְׁכֵּל מִמֶּשׁ. 15

וְאֵינוֹ כְּהִרְהוּר אוֹתוֹת דְּמִחֻשְׁבָּה־תַּתְּאָה, שֶׁיִּצְאוּ 16
הָאוֹתוֹת לְהִיּוֹת מוֹרְגָשִׁין בְּפָנֵי עַצְמָן חוּץ מִהַשְׁכֵּל, וְהוּא 17
בְּחִינַת חִיצוֹנִיּוֹת־דְּבִינָה כְּנ"ל. אֲבָל אוֹתוֹת הַכְּלוּלִים 18
בְּשְׁכֵל עַצְמוֹ, שֶׁהוּא בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת־בִּינָה, וְאֵינוֹ דְּבָר 19
נִפְרָד חוּץ מִהַשְׁכֵּל, הֵרִי הֵן דְּבָר אֶחָד עִם הַשְׁכֵּל; וְהֵרִי 20
מִכָּל מְקוֹם יֵשׁ שֵׁם אוֹתוֹת. 21

וְלְמַעַלָּה גַּם כֵּן, הוּא עֵנִין "פְּתוּחֵי חוֹתָם" (שְׁמוֹת כח, יא), 22
מְקוֹר הָאוֹתוֹת שֶׁבְּבְחִינַת יְסוּד־אֵימָא, שֶׁמֶשֶׁם נִמְשָׁךְ 23
לְהִיּוֹת הַתְּהוּוֹת אוֹתוֹת מִחֻשְׁבָּה וְדְבוּר הַנֶּקְרָא לֵאָה 24
וְרַחֵל. וְלִכֵּן נִקְרָאת הַבִּינָה "סִפְר", עַל שֵׁם סִפּוּרִי 25
הָאוֹתוֹת שְׁמֵתֵהוּם מִמֶּנָּה בְּמִחֻשְׁבָּה וְדְבוּר. 26

וְהֵנָּה בְּחִינַת אוֹתוֹת אֵלוֹ, הַכְּלוּלִים בְּהַשְׁכֵּל מִמֶּשׁ 27
הַמִּתְגַּלָּה מִהַנֶּפֶשׁ בְּמוֹחַ הָאָדָם, הִיא כְּמוֹ מֶשֶׁל אוֹתוֹת 28
הַחֲקִיקָה, שֶׁהֵן בְּגוֹפּוֹ שֶׁל הָאֶבֶן־טוֹב, וְלֹא כְּמוֹ דִּיּוֹ שֶׁהוּא 29
נִפְרָד מִצַּד עַצְמוֹ מִהַקְלֵף כִּי; וְכִי אוֹתוֹת אֵלוֹ הֵן מְגוּף 30
וּמֶהוּת הַשְׁכֵּל מִמֶּשׁ, שֶׁמִּמֶּהוּת וְעַצֵּם הַשְׁכֵּל נִמְשָׁכוּ 31
בְּחִינַת אוֹתוֹת אֵלוֹ הַכְּלוּלִים בּוֹ מִמֶּשׁ. 32

וְלִכֵּן לֹא נִרְגָּשׁוּ כָּלִל לְהִיּוֹת דְּבָר בְּפָנֵי עַצְמוֹ כְּאוֹתוֹת 33
הַמִּחֻשְׁבָּה־תַּתְּאָה וְהַדְּבוּר, שֶׁהֵן בְּחִינַת דְּבָר זֶר וְנִפְרָד 34
מִמֶּהוּת הַשְׁכֵּל כְּנ"ל, מֵה שֶׁאֵין בֵּן כָּאֵן בְּמִחֻשְׁבָּה הַשְׁכֵּל, 35
שֶׁאֵינוֹ דְּבָר בְּפָנֵי עַצְמוֹ, שֶׁהֵרִי אֵינוֹ חוּשָׁב כָּלִל הָאוֹתוֹת, 36
רַק שְׁחוּשָׁב הַשְׁכֵּל מִמֶּשׁ, אֶלָּא שְׁבוּ נִמְצָאוּ וּבוֹ הֵיז 37
הָאוֹתוֹת כְּנ"ל. : 38

אֲמָנָם בְּאֲמַת אֵין מֶשֶׁל זֶה מְכוּוֹן עֲדִיין, וְאֵינוֹ דּוֹגְמָא 39
לְבְּחִינַת אוֹתוֹת שֶׁבִּנְפֶשׁ: 40

כִּי אוֹתוֹת הַכְּלוּלִים בְּשְׁכֵל יִתְּבוּן עֲלֵיהֶן שֶׁהֵן עַצֵּם 41
אֶחָד עִם הַשְׁכֵּל, וּכְמוֹ חֲקִיקָה, אֲבָל לֹא יִתְּבוּן לִזְמֹר 42
עֲלֵיהֶם שֶׁהֵם עַצֵּם אֶחָד עִם הַנֶּפֶשׁ, שֶׁהִיא לְמַעַלָּה אֶפִּילוֹ 43
מִכָּל הַשְׁכֵּל, כֵּל שֶׁכֵּן מִן הַשְׁכֵּל הַגְּלוֹי. 44

והענין:

40 כי הנה ידוע מחלוקת המקובלים אם הכתר נמנה
41 מכלל עשר ספירות או שאינו מכלל. כמו שהובא
42 ב"פרדס" שער ג':
43

44 שיש מי שרצו לומר שהוא אינו בגדר ה' ספירות
45 כלל, רק הוא בחינת הארת אור אין-סוף כו'. ויש שחלקו
46 על זה ואמרו שהוא מכלל העשר ספירות.

47 והאר"י ז"ל הכריע ב"עין חיים", שער מ"א, פרק ג':
48 שהוא בחינת ממוצע בין המאציל לנאצלים, ויש בו
49 מבחינה תחתונה שבאין-סוף, והוא בחינת עתיקי-ומין.
50 וזו הבחינה, האצילה את הבחינה הב' שבו, שהוא שרש
51 כל ה' ספירות הנאצלים, בבחינת העלם ודקות גדול,
52 והוא הנקרא אריר-אנפין. וב' בחינות אלו יחד נקרא
53 כתר, והיא בחינת הממוצע כו'. יענין שם.

54 הרי מבואר, דבחינת הכתר הוא למעלה מכל העשר
55 ספירות, שאפילו בחינה תחתונה שבו היא רק שרש
56 הנאצלים בדקות גדול, ולמעלה ממהות ספירות
57 דאצילות. וזהו כעין ענין "עשר ספירות הגנוזות" הנזכר
58 בלשון הגאונים, ובלשון האר"י ז"ל הוא ענין "עשר
59 ספירות דעתיק ודאריר-אנפין".

60 וביאור הענין, הנה יובן על דרך דוגמא מענין מאמר
61 רז"ל (מנחות, דף כ"ט) גבי רבי עקיבא, ששאל משה רבינו
62 עליו-השלום: זו תורה זו שברה! והיתה התשובה:
63 "שתוק! כך עלה במחשבה".
64 פירוש:

65 כי מבחינת חכמה-עילאה היתה השגת משה רבינו,
66 שמשם נמשכה התורה-שבכתב, מבחינת "נובלות"
67 ואחוריים דחכמה-עילאה²⁵, ועל פי חכמה זו לא נתיישב
68 זה הענין – וכי "זו תורה זו שברה!"

69 אלא שהשיב לו הקדוש ברוך-הוא: "כך עלה
70 במחשבה" – שזה נמשך מבחינת חכמה-סתמאה. וזהו
71 לשון "עלה", שהוא למעלה מעלה מחכמה-עילאה
72 הנקרא 'תורה-שבכתב', אלא נמשך מחכמה-סתמאה,
73 שהוא למעלה מעלה מבחינת הבנה והשגה הנמשך
74 מחכמה-דאצילות.

75 ועל דרך משל: כמו שבאדם יש גילוי השכל, ויש כח
76 השכל שלמעלה מהשכל המושג ומוכן. וכמו שבאדם
77 מעמיק בשכלו באיזו סברא, ויפול לו בשכלו איזה סברא
78 חדשה, שהיא ודאי נמשכת מבחינת כח השכל

1 היא המדברת, ובלעדה "אין אומר ואין דברים"²⁵, כמו
2 שאי אפשר להיות אותיות מדיו בלי קלף. וגם, כל אות
3 שאין גויל מקיף מד' רוחותיה, פסול²⁶.

4 ג והנה, אחר שנתבאר ענין אותיות החקיקה ואותיות
5 הכתיבה – מהו ההפרש ביניהם – במשל גשמי, ונתבאר
6 גם כן כל זה ברוחניות באותיות הנפש, מעתה יובן כל
7 זה מעט מזער במשל למעלה, בענין שורש הלוחות,
8 שהן בחינת "חרות" וחקיקה – מהו מעלתן על תורה-
9 שבכתב – בבחינת כתיבה?

10 כי הנה ידוע ענין בחינת אותיות למעלה, כמו שכתוב
11 (תהלים לג, ו): "בדבר ה' שמים נעשו", שהן בחינת התגלות.
12 כי 'אותיות' – מלשון "אתא כו" (ישעיהו כא, יב), ויש, על
13 דרך משל, בחינת אותיות הדבור המהוה ומחיה 'עלמין'
14 דאתגליין, ויש בחינת אותיות המחשבה המחיה ומנהיגה
15 'עלמין סתימין'.

16 אמנם ב' בחינת אלו נקראים 'לבושין': כמו שעל דרך
17 משל, למטה, ההכל מלביש צורת האותיות, כך הם
18 בחינת לבושים כדי שיוכלו העולמות לקבל החיות. וזהו
19 על דרך משל כמו אותיות הכתיבה.

20 אמנם, יש גם כן בחינת אותיות החקיקה, והוא מה
21 שכתוב בתחלת ספר זוהר הקדוש (בראשית, דף ט"ו, עמוד
22 א'): "בריש הורמנונתא דמלכא גליף גליפו בטהירו
23 עילאה".

24 פירוש: "טהירו עילאה" הוא בחינת התגלות הארה
25 מאין-סוף ברוך-הוא, מלשון "כעצם השמים לטוהר"
26 (שמות כד, י). ובחינת התהוות 'פרצוף עתיקי-ומין ואריר-
27 אנפין' מהארה זו נקרא "גליף גליפו", שהוא ענין חקיקה
28 ורשימה "בטהירו עילאה".

29 ונמשלו לחקיקה, להורות שבחינת הכתר הנקרא
30 'עתיקי-ומין ואריר-אנפין' מתאחד בתכלית בהאור אין-
31 סוף, ולמעלה מעלה מבחינת שאר העשר ספירות
32 דאצילות, אף על פי דגם כן "איהו וגרמודי חד", מכל
33 מקום נמשלו לבחינת אותיות הכתב, כמו שיתבאר, אבל
34 בחינת עתיקי-ומין ואריר-אנפין נמשלו לחקיקה.

35 ומכל מקום "גליף גליפו" רק "בטהירו עילאה", שהוא
36 בחינת ההארה הנמשכת מן האור אין-סוף²⁷, מה שאין
37 כן מהותו ועצמותו יתברך אין שייך כלל לומר בו כן.
38 וכנודע גם כן, שהצמצום ומקום פנוי היה רק בהאור כו',
39 כמו שנתבאר במקום אחר.

25. (תהלים יט, ד).

26. (מנחות כט, א) כמו שנתבאר הענין על פסוק "שימיני כחותם". יענין שם.

27. (וענין מענין "טהירו עילאה", בביאור על פסוק "וכעצם השמים

לטהר" – לעיל בפרשת משפטים (תורה אור עה, א). וב"מקדש מלך", בראשית, ט"ו, דבור המתחיל "בטהירו עילאה".

28. כמו שנתבאר ב"אגרת הקדש" (סימן ט), דבור המתחיל "עוטה אור כו".

ואף גם שבאמת אינם גם כן מערף ומהות עצם האור
הנמשך מאין-סוף, שהוא פשוט עדיין בתכלית; הרי זה
כמשל חקיקה, שכושרו שמים וחוקקים על האבן-טוב
ונראה רשימות, אין זה כמו עצם הפשוט ממש, אך מכל
מקום אינו דבר זר כמו הדיו כו.

ובכמו כן עשר ספירות שבכתר-עליון, אין התחלקותם
בבחינת הכתר נראית ונגלית ליש ודבר כלל מעצמות
אור אין-סוף, מאחר שהכתר יש בו עדיין מבחינה
תחתונה שבאור אין-סוף, רק שהם על דרך משל כמו
בחינת חקיקה ורושם בעלמא, ומיוחדים בעצמות אור
אין-סוף.

(וכמו על דרך משל, שהשכל הגלוי מתגלה חוץ מהנפש,
מה שאין כן בח השכל כלול ומתאחד עם הנפש כו, אף על פי
שהנפש עצמה היא למעלה גם מכל השכל. כמו שנתבאר במקום
אחר).

וזהו "בריש הורמנותא דמלכא גליף גליפו" – פירוש:
בעלות הרצון לפניו להאציל העשר ספירות, אזי
מתחלה "גליף גליפו", הוא על דרך משל: התהוות
בחינת חקיקה בהאור הפשוט לחקוק שרשי העשר
ספירות. והיינו התהוות בחינת הכתר, כנ"ל שזהו
למעלה עדיין מהתהוות אותיות הכתר, שהם עשר
ספירות דאצילות.

ותוכן הענין:
דבאצילות יש בחינת כלים ממש לאורות די' ספירות,
דלכך נמשלו לאותיות הכתר, מדיו על גבי קלף לבן,
שהדיו הוא משל לכלים, שאינן ממדות אור הפשוט. מה
שאינן כן בעתיקי-יומין ואריך-אנפין, הגם שיש בהם שרש
לכלים די' ספירות, אין הכלים ניכרים ונתגלים בהם
עדיין, אלא בהעלם גדול, ונמשלו לאותיות החקיקה,
שאינן כאן דבר זר כדיו כו²⁹.

ומכל מקום, ה"גליפו" לא היה רק "בטהירו עלאה",
שהוא הארה בעלמא הנמשכת מאורו יתברך הפשוט,
שבחינת הארה זו, היא גם כן פשוט בתכלית הפשטות,
ובה נחקקו בחינת די' ספירות דכתר. אבל באור אין-סוף
עצמו לא שייך כלל בחינת חקיקה וגליפו, חס ושלום.
וזהו גם כן כללות ההפרש בין תורה-שבכתב
ל"מכתב הלווחות":

כי פירוש "תורה-שבכתב" היינו שנתלבשה באותיות
הכתב, כי התורה עצמה היא למעלה מהכתב. כי תורה
היא מבחינת יסוד-אבא, שעדיין יש בו הארת אין-סוף
שמלוכש בכתר, כמו שכתוב (משלי ג, יט): "ה' בחכמה",

שלמעלה מהשכל המושג, ומוכן שהיה לו בתחלה
שהשכל הראשון שהיה מושג לו בשהעמיק בסבא זו,
לא היה רק בחינת כלי בעלמא לקבל אותה שפע הבאה
פתאום מלמעלה מהשכל;

כך על דרך משל זה יתפרש גם כן ענין "עלה
במחשבה":

פירוש: המחשבה סתם הוא חכמה-דאצילות, ולשם
נמשך מבחינת חכמה-סתימאה להיות כך וכך בענין רבי
עקיבא. והנה ליה למימר "ירד ונפל במחשבה", שהרי
החכמה-סתימאה הוא למעלה מחכמה-דאצילות,
ומבחינת חכמה-סתימאה נמשך זה במחשבה שהיא
חכמה-דאצילות?

אלא מפני שהחכמה-סתימאה נקרא גם כן מחשבה-
סתימאה, ובה שייך לומר באמת לשון "עלה", ש"כך
עלה במחשבה" זו, לכך אמר בכלל לשון "עלה".

ועל כל פנים מוכן מזה, איך בחינת החכמה-
סתימאה, שהיא שרש החכמה-עילאה איך שהיא בכתר,
היא למעלה מעלה ממדות חכמה-דאצילות, עד שאינו
מושג ומוכן כלל בחכמה-עילאה, כנ"ל בשאלת "זו
תורה כו", עד שאי אפשר להיות התשובה – רק "שתוק
כו", באלו אין לזה טעם, לפי שהטעם הזה שבחכמה-
סתימאה הוא למעלה מעלה מההשגה באצילות, ששם
היתה השגת משה רבינו עליה-השלום.

ועל דרך זה יובן גם כן בכללות בחינת הכתר: אפילו
בצד היותו שרש לאצילות, הוא למעלה מעלה ממדות
עשר ספירות דאצילות. כי בו הוא הארת אור אין-סוף,
וזהו בחינת עתיקי-יומין; ונמשך ממנו שרש לי' ספירות
דאצילות, וזהו בחינת אריך-אנפין.

ולכן נמשל לחקיקה, שהיא כאלו אין כאן שום דבר
נוסף כלל, וזולת המדות שהיה קודם החקיקה, כך הוא
גם כן עכשיו לאחר החקיקה; כך גם כן התהוות בחינת
עתיקי-יומין ואריך-אנפין הם עדיין מכלל עולמות האין-
סוף.

מה שאין כן בחינת התהוות י' ספירות דאצילות –
חכמה וחסד, הרי בין דאור אין-סוף "לאו מכל אינון
מדות איהו כלל", וחכמה-עילאה כעשיה גופניות
נחשבת אצלו יתברך, לכך נמשלו לאותיות הכתר,
שהדיו הוא דבר זר, רק שנתאחד עם הקלף.

מה שאין כן בחינת עתיקי-יומין ואריך-אנפין נחשבו
מבחינת אין-סוף, כנ"ל בשם האר"י ו"ל שהוא בחינת
ממוצע, לכך לא נמשלו לאותיות הכתר רק לבחינת
חקיקה.

ומבואר הקושיא על זה בזהר (פרשת אמור, צ"ח, ב'):
מאי קא משמע לן בזה – וכי כל ישראל לא ידעו זה?
ומלשון הפסוק נראה, שהוא דבר גדול ומיוחדש אפילו
לגבי יהושע, עד שצריך שיה' יאמר אותו.
ותירץ בזהר הקדוש: כי באמת דבר גדול דיבר הנביא
בהודעה זו, והוא על דרך "ישראל עלו במחשבה",
דהכוונה, ששרשם נמשך מבחינת מחשבה-סתימאה
דאריך-אנפין, שהיא למעלה מעלה מבחינת סתם
מחשבה עילאה ותתאה. דהיינו, כי מחשבה-תתאה היא
שחושב מה שמדבר, ומחשבה-עילאה היא מחשבת
השכל.
וכל זה הנמשל למעלה בבחינת עשר ספירות
דאצילות:
הנה אפילו מחשבה-עילאה היא בחינת בינה, והוא
הנקרא "נהר היוצא מעדן", כי המחשבה אינה נחה, כמו
שהנהר נמשך תמיד, ונמשכת מ"עדן", היא בחינת
חכמה-עילאה.
אמנם ענין "עלו במחשבה" הוא בחינת חכמה
סתימאה דאריך-אנפין, שלמעלה מעלה מחכמה
עילאה דאצילות, בדלעיל באריכות בפירוש "שתוק. כף
עלה במחשבה". ואם כן, אמרם ו"ל: "עלו במחשבה",
דהיינו ששרש נשמתם מושרש ונמשך מבחינת מחשבה
סתימאה דאריך-אנפין, שלמעלה מחכמה-ובינה
דאצילות.³³
וזהו גם כן ענין הודעה זו, שהודיעם ה' א"ף כי "בעבר
הנהר ישבו אבותיכם מעולם", רוצה לומר, ששרשם
נמשך מבחינה שלמעלה מבחינת "נהר היוצא מעדן",
שהיא בחינת בינה. כי פירוש "בעבר", רוצה לומר בעבר
השני בשעוברים הנהר, ובעבר השני שם "ישבו
אבותיכם", והיינו בבחינת אריך-אנפין שלמעלה
מהאצילות, כי פרסא מפסיק בינו לאצילות³⁴, ומעבר
להפרסא מושרשים האבות.
והענין:

כי ידוע דאברהם, יצחק ויעקב הם בחינת חג"ת.
אמנם שרשם הוא בחינת חג"ת דאריך-אנפין. והוא ענין
"טורי נהורא" ו"טורי חשוכא" הנזכר בזהר.
דהיינו: חג"ת דאצילות נקרא "טורי נהורא", והם
בחינת המדות הנמשכים מן השכל וההתבוננות, שעל

ונקרא בשם "עדן". רק שנתלבשה בבינה, ששם הוא
בחינת אותיות³⁰. והיינו "גין סדרים דאורייתא" נמשכים
מבחינת "נהר היוצא מעדן"³¹. וגם האותיות אלו, שהן
הכלים, הרי "איהו וגרמוהי חד בהון כו".
אמנם הלווחות שרשם בבחינת כתר-עליון.
וזהו ענין עשרת הדברות שניתנו בחג השבועות, לפי
שאז הוא ההתגלות והמשכת הכתר מבחינת אריך-
אנפין ועתיקי-ימין ממש בן"א, כמבואר ב"פרי עץ חיים":
כי כל ימי הספירה הוא הגדלת המוחין-דן"א,
בהשלמת מוחין דאבא-ואימא המתלבשים בן"א,
גדלות-ראשון וגדלות-שני. אף בשבועות מאיר בו
בחינת גלגלתא, שהוא בחינת הכתר, שמקבל מאריך-
אנפין ועתיקי-ימין ממש, ואז דוקא ניתנו שני הלווחות
שבהם עשרת הדברות. על כן היה המכתב "חרות על
הלווחות", בחינת אותיות החקיקה, כמו שהוא בחינת
ומדרגת הכתר, שהיא בחינת "גליף גליפו בטוהירו
עילאה" בנ"ל.
(ולכן יש גם כן תר"ף אותיות בעשרת הדברות – כמנין
כתר. וכמו שכתב הרמ"ז פרשת אמור דף צ"ו עמוד ב'.
וברבות נשא, פרשה י"ג, איתא: תר"ג אותיות יש מן
אנכי" עד אשר לרעף" (שמות כ. ב"ג), ושבעה יתירות – כנגד
שבעה ימי בראשית. עד כאן לשונו). :
ד ועתה נבוא לביאור הפסוק "אם בחקותי תלכו":
דמבואר לעיל, דכיון ד"תלת קשרין אינון כו"³², על
כן, כמו שפתורה יש ב' בחינות הנ"ל – בתיבה וחקיקה,
דהיינו התורה-שבכתב והלווחות, כמו כן בכל ניצוץ
ונפש אלקית יש גם כן ב' בחינות אלו – אותיות
החקיקים ואותיות הכתובים:
דהנה אנו אומרים: "נשמה שנתת בי טהורה היא,
אתה בראתה כו", וידוע הקושיא: א"ף שי"ך לומר
"טהורה היא" קודם ש"בראתה", ואיפכא הוה ליה
למימר "אתה בראתה, טהורה היא כו"?
והענין יובן בהקדים ביאור הפסוק (ביהושע כ"ד, ב' ג'):
"ויאמר יהושע אל כל העם, כה אמר ה' אלהי
ישראל: בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם כו, ואקח
את אביכם את אברהם מעבר הנהר, ואולך אתו בכל
ארץ כנען".

33. (וענין בזהר פרשת נח, דף ס"ה, עמוד א'. וב"פרדס", בערכי
הכינויים, ערך מחשבה).

34. כמו שנתבאר במקום אחר – בענין "עד הגל כו" (סדור עם דא"ח
דש, ד).

30. וכמו שנתבאר מזה בביאור על פסוק "ועשית ציץ", גבי "ופתחת"
(תורה אור פר, א: "כי הרי החכמה היא בחינת ברק ואין בה שום תמונה, רק
בינה היא יש ושיך בה בחינת אותיות").

31. "ונהר יצא מעדן להשקות את הגן". בראשית ב, י.

32. (כחדא: אורייתא בקודשא בריך-הוא, וישראל באורייתא).

נמצא, יש בַּיִשְׂרָאֵל גַּם כֵּן ב' מִדְּרָגוֹת: מִצַּד שְׂרָשֵׁן –
 "טהורה היא" – הם בחינת אותיות החקיקה, ומצד
 השתלשלותן לְמִטָּה בְּבִחִינַת "בְּרָאֲתָהּ", "יִצְרָתָהּ",
 "נִפְחָתָהּ בִּי" וְהוּ עֲנִין אוֹתִיּוֹת הַכֶּתֶב.
 וְלִהְיֵין עֲנִין ב' בְּחִינּוֹת אֵלּוּ בְּעִבּוּדָתָהּ:
 הוּא כִּי יֵשׁ בְּחִינַת אֶהְיָה הַנִּמְשָׁכֶת מִצַּד הַבִּינָה
 וְהַדַּעַת בְּגִדּוּלָתָהּ. אֲמָנָם עֵיקָר בְּחִינַת אֶהְיָה אֵינָה
 מִצַּד הַדַּעַת וְהַתְּבוּנָנוֹת. כִּי אֲנוּ רוֹאִים, שְׂגִדּוּל כַּח
 הָרִצּוֹן וְהַאֲהָבָה יוֹתֵר מִעֵרֶךְ הַשֹּׁכֵל וְהַתְּבוּנָנוֹת. שְׁהִי
 אֲפִילוּ קֵל שְׂבָקִים יָכוֹל לְמַסּוֹר נִפְשׁוֹ עַל קְדוּשַׁת ה' שֶׁלֹּא
 מִצַּד עֵרֶךְ הַתְּבוּנָנוֹת כָּלֵל. נִמְצָא, שֶׁעֵצֶם הָרִצּוֹן בְּכָל
 נִפְשׁ לֹה' וְהוּ לְמַעְלָה מִהַדַּעַת, רַק שְׁעוֹבֵר דְּרָךְ מַעְבֵּר עַל
 יְדֵי הַשֹּׁכֵל וְהַדַּעַת, וְלִכְךָ, בְּלִי הַתְּבוּנָנוֹת לֹא יוֹמָשֶׁךְ
 בְּגִילּוּי, אֲבָל מִכָּל מְקוֹם עֵצֶם שְׂרֵשׁ הָרִצּוֹן הוּא לְמַעְלָה
 מִהַדַּעַת. וְהוּ מִצַּד בְּחִינַת "נִשְׁמָה שְׁנִיתָ בִי טְהוֹרָה הִיא".
 (וְהִיא בְּחִינַת אֶהְיָה הֵבֵן אֵל הָאֵב, שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר,
 מִפְּנֵי שֶׁ"הָיָה אֱלֹהֵינוּ" מִמֶּשׁ כִּי. וְהוּ בְּחִינַת חֻטָּה – שֶׁ"אֵין
 הַתִּינּוּק יוֹדֵעַ כִּי"³⁵, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר).
 וְהוּ "אִם בְּחִינַת תִּלְכוּ": בְּחֻקִּים שֶׁחֲקָקְתִּי לָכֶם,
 הֵינּוּ בְּחִינַת חֲגִ"ת דְּאֶרֶץ־אֲנָפִין, שֶׁשֶּׁם שְׂרֵשׁ הָאֲבוֹת, עַל
 כֵּן בִּיבּוּלָתָם לְרַעוּת צֶאֱנָם וְלִהְיָאֵם לְמָקוֹר זֶה הַנִּקְרָא
 חֲקִיקוֹת. וְאֵז "תִּלְכוּ", בְּבִחִינַת מִהֲלָךְ בְּלִתי שִׁיעוֹר וּגְבוּל.
 וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב (שְׁעִידוֹ נב, יא): "הִנֵּה יִשְׁכֵּל עֲבָדִי כִי, וְגִבָּה
 מְאֹד", וּפִירוּשׁ "מְאֹד" – בְּלִי גְבוּל, הֵינּוּ בְּבִחִינַת אֵין־
 סוּף.³⁶ וְזֶה הַגִּילּוּי יִהְיֶה לְעִתִּיד־לְבָא. וְהֵינּוּ עַל יְדֵי
 "אֶהְיָה [...] בְּכָל מְאֹדָה" (דְּבָרִים ו, ה), בְּבִחִינַת הִילּוּךְ
 בְּתוֹסֶפֶת אֹר דְּבֵר יוֹם בְּיוֹמוֹ.
 וְכָל אֶחָד מוֹכֵרָח לְבָא אֶל אֲמִיתִית שְׂרֵשׁוֹ וּמְקוּרֹו,
 בְּבִחִינַת חֲגִ"ת דְּאֶרֶץ־אֲנָפִין הַנִּקְרָא "בְּחֻקִּי", כִּי "לֹא
 יִדַּח מִמּוֹנֵו נִדְּח" – "מִמּוֹנֵו" מִמֶּשׁ, מִמְּהוּתוֹ וְעֲצָמוּתוֹ
 יִתְבָּרֵךְ. וְאִם לֹא בְּדוֹר הַזֶּה, יָבֵא בְּגִלְגּוּל בְּדוֹר אַחֵר.
 וּבִפְרָט בְּדָרָא דְּמִלְכָּא מְשִׁיחָא, שִׁיתְעַלּוּ בְּלָלוֹת נִשְׁמוֹת
 יִשְׂרָאֵל בְּבִחִינַת "מְאֹד". כִּי בִימּוֹת הַמְּשִׁיחַ עַד תַּחֲיִית
 הַמָּתִים יִהְיֶה הָעִבּוּדָה בְּמִצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, רַק שִׁיְהִיָּה
 שְׁלִימוֹת הָעִבּוּדָה³⁷, לְכֵן אֵז יִהְיֶה גִבָּה מְאֹד – "בְּחֻקִּי"
 מִמֶּשׁ "תִּלְכוּ".

יְדֵי הַשֹּׁכֵל וְהַתְּבוּנָנוֹת נוֹלֵד הָאֶהְיָה אוֹ הִירָאָה. אֶךְ יֵשׁ
 בְּחִינַת אֶהְיָה־רַבָּה שְׁלִמְעָלָה מִהַשֹּׁכֵל, וְנִקְרָא "טוֹרֵי
 חֲשׂוֹכָא", שֶׁהֵם הַמּוֹדוֹת הַכּוֹלִים בְּהָרִצּוֹן שְׁלִמְעָלָה
 מִהַשֹּׁכֵל, וְכַעֲנִין "שְׁתוּק. כִּי עֲלָה בְּמַחֲשָׁבָה כִּי".
 וְהוּ עֲנִין ג' יְדוֹת: "יֵד הַגְּדוּלָּה" (שְׁמוֹת יד, לא), וְ"יֵד"
 הַ"חֻקָּה" (שְׁמוֹת ו, א), וְ"יֵד" הַ"רְמָה" (שְׁמוֹת יד, ח). וְכַנּוּדֵעַ,
 שְׂבִחִינַת חֲסִד־וּגְבוּרָה דְּאֶרֶץ־אֲנָפִין מִתְּלַבְּשִׁים בְּאֶבֶא־
 וְאִימָא, וּמִהֵם נִמְשָׁךְ אַחֵר כִּי בְּחִינַת דְּאֶצִּילּוֹת.
 וְהִנֵּה, הַמּוֹדוֹת שְׁלִמְעָלָה מִהַשֹּׁכֵל הֵם בְּבִחִינַת
 הַתְּפַלְלוֹת מְאֹד, וְכִנ"ל שֶׁבְּכַתֵּר אֵין שִׁיךְ הַתְּחַלְקוֹת
 עִידִין. וְהוּ "אֶקַּח אֶת אֲבִיכֶם אֶת אֲבִרְהֶם מִעֵבֶר הַנְּהָר
 וְאוֹלָךְ אֹתוֹ בְּכָל אֶרֶץ כְּנָעַן".
 פִּירוּשׁ:
 "אֶרֶץ כְּנָעַן" – הוּא הַמְּלָכוֹת־דְּאֶצִּילּוֹת – לְשׁוֹן תַּגָּר
 וְסוֹחֵר, וְלְשׁוֹן הַכְּנָעָה. כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר.³⁸
 וְהַכּוּנָה: שֶׁהַמְּשִׁיךְ אֶת הָאֲבוֹת מִשְׂרָשֶׁם שֶׁ"בְּעֵבֶר הַנְּהָר"
 לִיָּד לְמִטָּה בְּכָל הָאֶצִּילּוֹת (וְהֵינּוּ כִנ"ל, שֶׁחֲגִ"ת דְּאֶרֶץ־
 אֲנָפִין מִתְּלַבְּשִׁים בְּאֶבֶא־וְאִימָא וּמִשֶּׁם בּוֹרֵנ) עַד הַמְּלָכוֹת,
 כְּדִי לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּכִי"ע בְּגוֹפִים בְּעוֹלָם־הַזֶּה, לְבָרֵךְ בְּרוּרֵי
 רַפ"ח נְצוּצִין שֶׁנִּפְלוּ בְּכִי"ע. וְיִרְיָדָה זֶה צוּרֵךְ עֲלִיָּה הִיא,
 שִׁיעוֹל הַרַפ"ח נְצוּצוֹת לְשְׂרָשֵׁן וּמְקוּרֵן³⁹: אֲבִרְהֶם – עַל
 יְדֵי בְּחִינַת אֶהְיָה, וְיִצְחָק – בְּבִחִינַת יִרְאָה, וְיַעֲקֹב –
 בְּחִינַת רַחֲמָנוּת.
 וְהוּ עֲנִין "אִם בְּחֻקִּי תִלְכוּ", שֶׁהִיא בְּחִינַת הַהִלִּיכָה
 מִמִּטָּה לְמַעְלָה, וּבִפְרָט הָעֵיקָר עַל יְדֵי מִדַּת רַחֲמָנוּת,
 בְּחִינַת "נִחְלָה בְּלִי מִצְרִים" כִּי⁴⁰.
 וְהוּ גַּם כֵּן עֲנִין "נִשְׁמָה שְׁנִיתָ בִי טְהוֹרָה הִיא": כִּי
 הִנֵּה בְּחִינַת שְׂרָשֶׁם "בְּעֵבֶר הַנְּהָר" הֵינּוּ בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת
 הַחֲקִיקָה, כִּנ"ל דְּבִחִינַת מַחֲשָׁבָה־סְתִימָאָה נִקְרָא "גִּלְיָה
 גְּלִיפּוֹ בְּטְהִירוֹ עֲלֵאָה". וְהוּ פִּירוּשׁ "טְהוֹרָה הִיא" –
 שֶׁנִּמְשָׁכָה מִבְּחִינַת "טְהִירוֹ עֲלֵאָה", וְהֵינּוּ מִמֶּשׁ עֲנִין
 "בְּעֵבֶר הַנְּהָר יִשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם".
 וְאַחֵר כִּי כְּשִׁירְדָה לְמִטָּה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "וְאוֹלָךְ אֹתוֹ
 בְּכָל אֶרֶץ כְּנָעַן", הוּא עֲנִין "אֶתָּה בְּרָאֲתָהּ, יִצְרָתָהּ" –
 בְּחִינַת הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת בְּכִי"ע, עַד שֶׁ"נִּפְחָתָהּ בִּי".
 וְהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת זֶה הֵינּוּ בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת הַכֶּתֶב.

35. וְיִצְחָק, בְּדִבּוּר הַמִּתְחִיל "וְהִנֵּה הִנֵּה לִי לֹאֲלֵקִים כִּי, וְכָל אֲשֶׁר תִּתֵּן לִי
 עֲשֹׂר אֶעֱשֶׂרְנִי לָךְ כִּי".

36. ("לִקְרוֹת אֲבָא עַד שִׁיעוֹס טַעַם דְּגֵן").

37. (וְעִינִין מִה שֶׁנִּתְבָּאֵר עַל פִּי הַזֵּהר וְיִשְׁבַּח הַנ"ל).

38. וְכִמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר – עַל פְּסוּק "אוֹסְרִי לְגִפֵּן" (תוֹרָה אור
 מו, א. אור הַתוֹרָה לְשֶׁם).

35. (רִאשָׁה תוֹרָה אור כו, ג וְאֵילָךְ).

36. (וְכִמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר עֲנִין זֶה גַּם כֵּן בְּדִבּוּר הַמִּתְחִיל "לָךְ" (תוֹרָה אור
 יא, א וְאֵילָךְ): "הִנֵּה אֵב רֶם הוּא שֹׁכֵל הַנֶּעֱלָם כִּי").

37. (וְכִמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר, עַל פִּי הַמְּאֹמֵר (בְּהִירָה) וְיִשְׁבַּח, דָּף קפ"א:
 "וְגִבָּה מְאֹד" – "מִסְטָרָא דְּיַעֲקֹב כִּי". עִינִין שֶׁם (בְּאֹרֵי הַזֵּהר לְאִדְמוּר
 הָאֲמִצְעִי כב, ג. בְּאֹרֵי הַזֵּהר לְהַצְמִיחַ צֶדֶק" עֲמוּד קִיח וְאֵילָךְ).

וְעִינִין בְּמֵה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּדִבּוּר הַמִּתְחִיל "כְּנָשֶׁר יַעֲזִיר". וְעִינִין לְעִיל פְּרִשְׁת

30 המלך" – הוא בחינת "היד הגדולה", חסד-דאריף כו.
 31 ועל ידי ש"נכנס יין" זה באדם, "יצא הסוד" ואהבה
 32 מסותרת, ששרשה מבחינת האבות, אשר שרשן מבחינה
 33 זו "בעבר הנדר כו" כנ"ל.
 34 אף שצריך להיות בחינת "כלים מפלים שונים"
 35 דתורה ומצות, שבהן יומשך "יין מלכות" להיות "רב פיד
 36 המלך",
 37 וזהו "ואת מצותי תשמרו": פירוש "מצוה" – לשון
 38 צוותא והתחברות, והיינו כאשר האור נמשך בכלי, אז
 39 הוא בבחינת התקשרות וצוותא אלינו, מה שאין כן
 40 בעודו למעלה, נקרא חקיקה, "גליף גליפו וכי".
 41 וזהו "בחוֹקֵי תלכו": בתפלה, בבחינת אהבה ויראה
 42 והתעוררות רחמים כו, שהם עליות עד בחינת חקיקה
 43 עליונה – אורות דכתר. והיינו דוקא על ידי "ואת מצותי
 44 תשמרו", שהן הכלים להמשכת וגילוי אורות הנ"ל,
 45 שעל ידי הכלי יתקיים האור. והיינו, כי צריך להיות
 46 תמיד בחינת העלאה והמשכה כו, בחינת רצוא ושוב.
 47 ועל ידי זה "ונתנה הארץ יבולה" (ויקרא כו, ד): "הארץ"
 48 היינו בחינת מלכות-דאצילות, שתתן "יבולה" בהעלאת
 49 מ"נ דרפ"ח ניצוצין.
 50 ואחר כך ממילא יומשך בחינת "ועץ השדה יתן
 51 פריו" (שם) – הוא המשכת מ"ד, והיינו שיהיה גילוי אור
 52 אין-סוף ברוך-הוא להיות "והתהלכתי בתוכם" (שם, יב),
 53 בבחינת "עץ החיים" (בראשית ב, ט), שמשם יומשכו נשמות
 54 עליונות הנקראים (משלי יא, ל): "פרי צדיק עץ חיים"⁴².
 55 "יצוייתי את ברכתני" (ויקרא כה, כא) – ברכת המצות. כי
 56 "מצות צריכות כוונה" להמשיך בהן האור, וכללות
 57 הכוונה היא התפלה של כל יום⁴³. וזהו ענין "אם בחקותי
 58 תלכו", שהוא בבחינת התפלה, ואחר כך "ואת מצותי
 59 תשמרו כו". ודרך פרט, זהו גם כן ענין ברכות המצות:

1 והנה מה שאמר "אם בחקותי תלכו" – "אין אם אלא
 2 לשון תחנונים", הכוונה בבקשה זו, שלא ילכו בנסת-
 3 ישראל בבחינת הילוך הנ"ל כי אם בג' חקיקות הללו.
 4 (שהם שרש ג' אבות, שהם שרש ג' מדות הקדושות:
 5 אהבה, ויראה, ורחמנות, ושאר המדות מסתעפים מהם: נצח –
 6 ענף החסד, שהוא אהבה כו, וכן כל המצות נמשכים מג' קוין
 7 אלו. ולכן נחלקו לג' בחינות: תורה, ועבודה וגמילות-חסדים),
 8 ולא בדרך אחרת וזולתם כלל. וזהו "בחקותי",
 9 שחקקתי, דוקא, "תלכו":
 10 ה "ואת מצותי תשמרו":
 11 פירוש: השמירה כדי שיתקיים ההילוך ד"בכל מאדך"
 12 בתפלה, הוא על ידי המצות, שהן בחינת "כלים מפלים
 13 שונים" (אסתר א, ז) לאור אין-סוף ברוך-הוא.
 14 וזהו "ויין מלכות רב פיד המלך" (שם) – פירוש: על
 15 דרך משל היין, שאי אפשר לקבלו בלא כלי, וכן על דרך
 16 משל האור שמאיר בפתיחה, שאם אין פתיחה יסתלק
 17 האור. וכן על דרך משל בנפש החיונית המהירה אברי
 18 הגוף, כמו כח הראיה בעין, וכח השמיעה באוזן,
 19 שבקלקול הכלי על ידי מכה, וכדומה, מסתלק אור
 20 הראיה מהעין והשמיעה מהאוזן, על דרך משל.
 21 וכך על דרך זה יובן ענין רמ"ח מצות-עשה – רמ"ח
 22 אברים, דהיינו, בחינת כלים-ד"א לקבל המשכת האור
 23 מבחינת כתר – "תר"ף עמודי אור", שהם תר"ג מצות
 24 דאורייתא, ושבע מצות דרבנן, שיומשך ויתפשט בכלים
 25 ואברים ד"א, ומשם יומשך בבי"ע. ובלעדי הכלים היה
 26 מסתלק האור, כענין שנאמר (מלכים ב' ד, א): "כלים רקים
 27 אל תמעטי כו", ובתיב (שם, ו): "אין עוד כלי. ויעמוד
 28 השמן כו"⁴¹.
 29 וזהו "ויין מלכות" – הוא האור שמאיר, "רב פיד

41. (ועיין מה שנתבאר מזה בביאור על פסוק "נקבל היהודים" (תורה
 אור צו, א ואילך). ושם צו, ב: ואילו היו עוד כלים היה עוד ריבוי המשכת
 האורות).
 42. (ועיין בזהר חלק א', בראשית, דף ל"ז, סוף עמוד ב'.
 עיין מה שנתבאר במקום אחר – על פסוק "בן פורת יוסף כו" (תורה
 אור קה, ד ואילך).
 ועיין מה שנתבאר עוד על פסוק "את שבתתי תשמרו" (לעיל
 מא, א), מענין ירידת הנשמות ממקורם ממחשבה-עילאה
 להתלבש בגופים, איך שהיא ירידה צורך עלייה למעלה

מעלה כו'.
 ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ושמתי כדכד", בענין "טהרה
 מביאה לידי קדושה". וסוף דבור המתחיל "אלה מסעי", בענין
 "מסעיהם למוצאיהם" (לקמן מסעי צב, א).
 (ועיין מענין "הרות על הלאות": גרבות: משפטים, ריש פרשה ל"ב.
 כי תשא, פרשה מ"א. פקודי, פרשה נ"א. ובגמרא – עירובין נ"ד, א'.
 ובאמר: חלק ב', דף פ"ד. דף ק"ג, ב'. ק"ד, א'. קפ"ג, א'. מ"ה, עמוד
 ב'. חלק א': דף ל"ז, סוף עמוד ב'. ודף קל"א, ב'. חלק ג': דף ו', ע"ב).
 43. כמו שנתבאר במקום אחר, על פסוק "לא הביט און ביצקב".

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

והיה כלא היה כאילו אינו במציאות לגמרי ממש ולא
מצד איזה בחי' שמחה ועונג הנפש כלל וכלל משא"כ
השתחווא' דזרעא דאברהם הנ"ל שגם שהיא בחי'
ריחוק אבל עיקר סיבתה אינה באה רק מצד עוצם
הקירוב בתענוג ושמחה נפלאה עד שמשתחווא הרי
השתחוואה וביטול זה בא לעוצם בחי' התענוג היפך
השתחוואה דיצחק שאינה באה רק לעוצם הריחוק
שהוא העוצב והמרירות כו' ולכך עליות והתכללות
הנשמות דזרעא דיצחק בגלותא דישמעאל הן בניגונים
של עוצב ומרירות דוקא כו' והנה מבואר למעלה שכל
בחי' בירור שבגלות הוא באופן המתברר דוקא
וישמעאל שהוא מבחי' החסד טבעו להתפעל מבחי'
היפוכו שהוא העוצב והמרירות דוקא והנה בחי'
הבירור של החושך זה דקליפת ישמעאל היא ג"כ
בבחי' עוצב ומרירות שבסט' דקדושה בחי' ומדריגת
זרעא דיצחק המבררם והענין הוא דישמעאל שרשו רק
מבחי' גסות הרוח להתגדל וכל עוצב שבו אינו רק
ממה שיחסר לו דבר לפי ערך גדולתו וכנראה בחוש
בכל גסי הרוח האמיתים שהמה תמיד בעצבון ומורת
רוח מאוד על העדר כבודם אפילו בכל שהוא כי זה
כל חיותו משא"כ השפל באמת לא ידאג מאומה כו'
ולנגד זה לברר ולהפוך חשוכא לנהורא כו' הוא בחי'
עוצב ומרירות דזרעא דאברהם בעליות נשמותיהם
בתפלה שהוא היפוך זה ממש דהיינו שמתפעלים מאוד
בנפשם בעוצם המרירות על היותם תופסים איזה מקום
ויש לגבי עצמות רוממות אא"ס ב"ה ומצד זה כל
שמתבונן בעמקות יותר יותר יתרחק בעצמו במרירות
יותר עצומה עד שבא לבחי' השתחוואה מרחוק ביותר
כנ"ל וא"כ ה"ז ממש היפוך עוצב ומרירות דקליפת
ישמעאל ובזה בא ענין בירורם בזמן הגלות וכמו
דחושך דקליפת אדום מתברר בניגונים של שמחה
דזרעא דאברהם היפוכו בגלות כך חושך דקליפת
ישמעאל מתברר בניגונים של עוצב ומרירות ע"י זרעא
דיצחק וד"ל. ובכל זה יובן בתו' ביאור ענין הפסוק
הזה שיאמרו כנ"י לעתיד כי אברהם לא ידענו כו' כי
אתה אבינו. בהיות כי הרי מובן היטיב מכל הנ"ל
בבחי' השתחוואה דיצחק שבא מסיבת הריחוק העצום
גבוה הרבה מבחי' השתחוואה דאברהם שבאה מסיבת
הקירוב כו' דהיינו שמבחי' השתחוואה דיצחק יוכלו
כנ"י בבחי' העצמות של רוממות אא"ס למעלה מעלה

(כג) אבל הנה בחי' זרעא דיצחק בגלותא דישמעאל
הוא להיפך בהיות מבואר למעלה באריכות
בעיקר ההפרש בין השתחוואה דאברהם להשתחוואה
דיצחק כמשל הנכנס חדר לפניו מחדר בקירוב אחר
קירוב שמתענג בתענוג ושמחה נפלאה בקירובים הללו
עד שבא להיכל המלך פנימה שמשתחווא לפני רגליו
ממש שאז הוא בבחי' הביטול לגמרי ואע"פ שבחי'
ריחוק הוא אבל לא בא רק מצד עוצם הקירוב כו' אבל
בחי' השתחוואה דיצחק הוא להיפוך כמשל מי
שמעמיק מאד בעצמות רוממות המלך שמחמת עומק
תבונתו בעמקו' הרוממו' הגדולה תפול עליו אימה
ורעדה גדולה עד שארכבותיו נקשן כו' ונרתע והולך
לו לאחוריו מתרחק בריחוק אחר ריחוק עד שמתרחק
מאד לעמוד בפתח היכל החיצון ביותר וזהו ממש
היפוך התענוג והשמחה שבקירוב אחר קירוב בבחי'
השתחוואה דאברהם הנ"ל כי אדרבה הלא בכל ריחוק
וריחוק שמתרחק והולך מצד עומק תבונתו בעצם
הרוממו' מצטער הוא מאד מאד בנפשו מה שהוא תופס
איזה דבר ויש במקצת בפני מלך גדול ואדיר כמוהו
אשר ע"כ בכל רגע כשבא לעמקות יותר יותר יתרחק
מפני שמיצר בנפשו מה שהוא עומד מקרוב וע"כ רוצה
להתרחק עוד ונמצא ריחוקו היותר אחרון בא מעומק
ההשגה האחרונה היותר אמיתי' באמיתי' עצמו'
רוממו' גדולת המלך וד"ל. ונמצא שמשתחוואה אח"כ
מרחוק ביותר אף על פי שמחמת סיבת הריחוק העצום
באה אבל הנה בחינת הקירוב היותר אמיתי' לאמיתתו
ועצמותו של המלך ביותר להיותה באה מאמיתת
השגת פנימיות ועצמו' המלך ביותר כנ"ל באריכות
וד"ל. ומעתה יובן ממילא בענין עליות הנשמות דזרעא
דיצחק בבחי' השתחוואה שלהם להשתאב בגופא
דמלכ' בהיותם בגלותא דישמעאל היפוכו דוקא כנ"ל
הנה עד שבאו לבחי' השתחוואה זו היה הכל בבחי'
ריחוק אחר ריחוק בבחי' צער ועוצב בנפשו ביותר על
היותו תופס מקום קצת כו' כנ"ל וא"כ הניגונים שבהן
עולין נשמותיהם בצלותא כנ"ל המה בבחי' העוצב
והמרירות דוקא וגם ההשתחוואה שאח"כ שהיא באמת
בחי' הקירוב האמיתי' כנ"ל אבל מאחר שבאה רק מצד
הריחוק אחר ריחוק כנ"ל הנה ודאי סיבת השתחוואה
זאת היא באה בבחי' עצבון ועוצם המרירות מה שהוא
נתפס לאיזה שמץ דבר מה במציאות עד שמשתחור'

בבחי' זרעא דיצחק אשר בגלותא דישמעאל דוקא
שהוא הניגונים של עוצב כנ"ל ולא בזרעא דאברהם
שבגלותא דאדום כי הנה ידוע בבחי' יצב בגולות עמים
למספר בני' שע' אומות הן ז' מדות הכעס כו' והן
לנגד ז' מדות דישראל דקדושה וכאשר נאמר אז אהפוך
אל עמים כו' היינו שכל אומה יהיה לה עלייה ובירור
בניגון המיוחד לפי אופן שורש מדריגתה אם מחסדים
או גבורות ודרך כללות ב' אומות הללו אדום וישמעאל
בחי' חו"ג כוללים כל פרטי ההתחלקות דע' אומות
שהרי נאמר וראו כל בשר כו'. אך הנה גאולה דכנ"י
מן אותה אומה שבזמן הגאולה צריך להיות בבחי'
הגבורות שהוא בחי' השתחואה דיצחק והיינו בזרעא
דיצחק בגלותא דישמעאל דוקא מטעם הנ"ל ולזאת
יובן ממילא דגם שכל הגולה רובה ככולה במלכות
אדום ויון כו' בח"ל עיקר הגאולה תלויה בנפילת שר
של ישמעאל דוקא וכמ"ש בזוהר וד"ל:

שער התשובה. איתא בר"מ. לד"9

עד אין שיעור שהוא אמיתתו יותר הרבה כמו שהוא
יורד ומתפשט למטה מטה כו' כנ"ל באריכות ולזאת
לא יגיעו לזה כ"א ע"י בחי' הריחוק העצום בהתכללות
כל מהותו לגמרי מכל וכל והוא בחי' השתחואה
דיצחק דוקא ביטול העצמות שלא מצד תענוג אדרבה
וכנ"ל וזהו שיאמרו לעתיד בבחי' השתחואה דיצחק
דוקא כי אתה אבינו אתה כמו שהוא בעצמותך דוקא
ואברהם לא ידענו כנ"ל וזהו שנאמר בבכי יבואו
ובתחנונים כו' בבכי דוקא יהיה תכלית העלוי בזה
וד"ל. והיינו בניגון של עוצב ומרירות שהוא היותר
בבחי' ריחוק עצום כו' וזהו מעלת הגבורות על
החסדים לעתיד כמעלת הזהב על הכסף בהיות שאנו
רואים שהשתחואה שע"י קירוב יוכל להיות גם עכשיו
בזמן הגלות אבל השתחואה שע"י ריחוק בחי' יצחק
לא יוכל להיות עכשיו כ"א לעתיד מטעם הנ"ל ובכל
זה יובן ממילא בעת קץ בזמן הגאולה א"א להיות כ"א

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

שעות ביום תורתן אימתי נעשית ותרצו תורתן
משתמרת מאליהן כי תפלתן למעלה מהתורה. וזהו ענין
ששים המה מלכות ס' מסכתות ושמונים פלגשים
ברייתות אחת היא יונת', שזהו ענין תפלה בחי' אחת,
וכמו שוהין שעה א' קודם התפלה שזהו בחי' אחת
הרצון שלמעלה מן הטעם. וכן הוא ענין ר' חנינא בן
דוסא שתפלתו הי' ברצון שלמעלה מהטעם התקשרות
עצמי' ומחמת זה נענה תומ"י אבל ר' יוחנן בן זכאי הי'
תמיד עוסק בהשכלת התורה ומחמת זה לא נענה כי לא
הי' עוסק תמיד בתפילה כמו ר' חנינא בן דוסא. וזהו
איני יודע באיזה דרך, כי זהו בבחי' איני יודע שלמעלה
מהטעם והדעת, ולא הי' ידוע לו אם הגיע לבחי' זו אם
לאו מחמת שלא עסק בה תמיד. ומזה מובן הב' בחי'
שיש רצון שלמעלה מהטעם והדעת בהתקשרות עצמי'.
וזהו ענין מט"ט קושר כתר' לקונו מתפילותיהן של
ישראל שזהו בבחי' כתר שלמעלה מהחכ', שע"י
תפילותיהן של ישראל ברצון שלמעלה מהטעם מגיע
למעלה בבחי' כתר שלמעלה מהחכ'.

וידבר גו' במדבר סיני

ולבאר זה יותר הנה ידוע שר' יוחנן בן זכאי אמר איני
יודע באיזה דרך מוליכין אותי, וזהו פלא
לכאורה איך צדיק גמור כר' יוחנן בן זכאי יהי' מסופק
באיזה דרך מוליכין אותו. אך הענין הוא כי יש ב' בחי'
שכל ומדות ויש רצון שלמעלה מהשכל, וזאת היתה
ידוע לו שביד השכל ומדות שלו עפ"י התורה ומצות
אבל ברצון שלמעלה מהטעם והדעת אינו ידוע לו וכמו
שאמר ר' יוחנן בן זכאי על עצמו אלמלא הטיח בן זכאי
ראשו בין ברכיו כל היום כולו לא נענה ור' חנינא בן
דוסא נענה תומ"י בתפלתו, ובאמת זהו פלא כי ר' יוחנן
בן זכאי הי' גדול בתורה שר התורה, והי' עוסק תמיד
בהשכלות התורה ולא נענה ור' חנינא בן דוסא הי'
עוסק רק בתפלה ונענה. אך באמת יש בתפילה בחי'
יותר גבוה מהתורה כי התורה הוא חכמתו ית' אבל
תפילה הוא רצון עצמי שלמעלה מהחכ' ומגיע למעלה
ג"כ בעצמות אא"ס, וכמשארז"ל חסידים הראשונים הי'
שוהין ג' שעות קודם התפילה וג' שעות אחר התפילה
וג' שעות בתפילה והק' בגמ' וכי מאחר ששוהין ט'

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

שאינה מאירה היא נעשה על ידי מסך שמסתיר כנ"ל, 21
 כן בעבודה הנה זה בא ע"י המסך דנה"ב שמסתיר 22
 ומעלי, ולהיותה מסך מסתיר אין יכולי לראות דרך 23
 בה באו"י כמו ע"י אספקלריא המאירה, אך מפני שאין 24
 המסך מסך עב שהוא מסתיר לגמרי שהרי יכולי 25
 לאכפ"י בבחי' אתכפא ואתהפכא אזי נעשה מזה בחי' 26
 או"ח, כמו בזכוכי' שע"י המסך דק שמסתיר שלא 27
 יראו דרך בה או"י נעשה בבחי' או"ח שלא הי' מקודם 28
 שהסתיר, ויכול לראות עי"ז אור חדש היינו שיכול 29
 לראות גם מאחוריו עד"מ, והגם שהראי' היא ע"ד 30
 אספקלריא שאינה מאירה דמות לבד, מ"מ ע"י בחי' 31
 זו יכולי להגיע לראות מה שע"י אספקלריא המאירה 32
 אין יכולים לראות, וכענין שנא' כי לא יראני, ומ"מ 33
 ע"י אספקלריא שאינה מאירה אמר ישעי' ואראה כו', 34
 וכמו"כ יובן שאחר שנתהפכה נה"ב אז ע"י בחי' בכל 35
 מאדך ניתוסף אור המאיר ג"כ יותר מקודם שהיתה 36
 הנשמה בגוף, וה"ז ירידה צורך עלי' כו' שע"י 37
 דאתכפא סט"א אסתלק יקרא דקוב"ה ומאיר שלא 38
 ע"פ סדר השתלשלות וזהו הנק' אספקלריא דלא 39
 נהרא. 40

וישם את הכיור

בס"ד. (ש"פ פקודי, ז"ב).

1 **ולהבין** ענין אספקלריא שאינה מאירה בעבודה יובן
 2 בהקדם ענין ירידת הנשמה בגוף דלכא' צ"ל
 3 הלא הנשמה היא חלק אלקה ממעל, ועמדה באהוי"ר
 4 לפניו ית' כמ"ש חי ה' אשר עמדתי לפניו, ולמה היתה
 5 כזאת מלפניו ית' שתרד פלאי' ותתלבש בגוף ונה"ב
 6 המעלימי' ומסתירים על אור ה' וקדושתו, ואפי' אחר
 7 כל היגיעות לבוא לבחי' אהוי"ר הנה האהוי"ר אינם
 8 בערך כלל נגד האהוי"ר שהיתה לה מקדם, והלואי
 9 תהי' השבתה למעלותא, ולמה עשה כזאת, אלא
 10 עכצ"ל שהירידה היא צורך עלי', וצ"ל מהו עלייתה.
 11 הנה שרש ענין ירידתה היא בכדי לברר את הנה"ב,
 12 שהנה"ב שרשה מאד נעלה מבחי' התהו שקדם
 13 לתיקון, רק שנפלה בשבכה"כ, ולזאת ירדה הנשמה
 14 חלק אלקה ממעל להפך ולברר את הנה"ב ע"י בחי'
 15 אתכפא ואתהפכא עד שבא לבחי' בכל מאדך הוא
 16 בחי' בלי גבול, והגם שזהו בלי גבול האדם כמ"ש
 17 בכל מאדך, מ"מ מחסד ה' נמשך מלמעלמ"ט מבחי'
 18 מאד העליון ג"כ שלא כסדר השתלשלות כ"א נמשך
 19 מאור עליון שלמעלה מהשתלשלות, וזהו הנק'
 20 אספקלריא שאינה מאירה שכמו בגשמי' אספקלריא

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

14 ובלשון הרבי נ"ע -
 15 וצריך לומר שכן הוא גם במוחין ומדות - שבמוחין
 16 מאיר האור בריבוי ובמידות במיעוט, ובתוך המעט
 17 שבמידות טמון בהעלם כל ההרחבה והריבוי שבמוחין
 18 עצמם.
 19 דהגם שהמדות הן מובדלים בבחינת המציאות ובבחינת
 20 הישות שלהם מבחינת המוחין - כלומר שמציאות
 21 המידה מורגשת באופן של ישות הרבה יותר מכפי
 22 שהוא במוחין, וממילא יש ביניהם הבדלי איכות ממש,
 23 ביטול מול ישות.
 24 (ובמו שנתבאר לעיל פרק ל"ג דכל ענין המדות הוא ענין
 25 הרגש עצמו כו'), - שם נתבאר כי הבסיס של כל מידה
 26 היא הרגשת עצמו, בשונה משכל שעניינו בחינה של

1 בשורות הבאות מבאר הרבי נ"ע, כי כפי שבעולם השכל
 2 עצמו, הרי בחיצוניות השכל טמון בהעלם כל העומק
 3 והפנימיות, כן הוא ביחס בין השכל והמידות, שבתוך
 4 המידה טמונה בהעלם ההתבוננות השכלית שממנה
 5 הגיעה המידה.
 6 למרות שיש הבדלי מהות בין מוחין למידות (ולא כמו
 7 חיצוניות ופנימיות השכל), מכל מקום, כיון שהתבוננות
 8 שכלית הולידה את המידה, הרי היא טמונה בתוכה. ואף
 9 שהשכל שבמידה הוא במיעוט מאוד לגבי השכל כפי
 10 שהוא במוחין עצמם, הרי בתוך מיעוט השכל הנמצא
 11 במידה, טמון בהעלם כל השכל הנמצא בהרחבה. ולכן
 12 גם היחס של השכל שבמידה לגבי השכל שבמוחין
 13 עצמם הוא יחס של ריבוי ומיעוט.

מבעיים שמתעוררים שלא על פי השכל, הרי זה גילוי
המוחין במדות - כלומר, מזה עצמו שיש שתי סוגי
מידות, מידות טבעיות שלא נוצרות על ידי שכל, ומידות
שנוצרות על ידי התבוננות שכלית, הנה זה גופא
ממחיש, שבתוך המידה (באופן השני) מאיר השכל,
והיינו שבהמדה נראה ונגלה בחינת השכל שהיא מדה
שכליות בו),
ובשעת ההתבוננות יש גם כן התפעלות המדות שהוא
ענין התפעלות שכלי, - כלומר, כשם שבתוך המידה יש
בהעלם את השכל, כך בתוך השכל יש בהעלם את
התפעלות המידה, וזה נקרא התפעלות שכלית, היינו
התפעלות בתוך השכל עצמו, ואחר כך להיפך
בהתפעלות המדה יש בזה מבחינת המוחין בו.
ובנודע דכל השנה אלקית יש מדה פרמיות הבאה
מהשנה זו בו, כלומר עניינה של כל השנה אלקית היא
להביא שינוי ודבר פועל במידות שכל, ועל כן בעת
ההשנה יש התפעלות המדה בשכל, רק שאז המוחין
בהתגלות והמדה היא בהעלם, ובעת התפעלות המדה
הרי זה להיפך, יש בה גם כן בחינת אור המוחין רק
שהמדה היא אז בהתגלות והמוחין בהעלם בו.
ואור המוחין שבא בהמדה הוא החיות שבהמדה שזהו
חיות המוחין לא חיות המדה מצד עצמה, - כלומר, יש
ב' סוגי חיות, יש חיות של המידה עצמה, ויש חיות של
המוחין הנמצאת בתוך המדה, וההבדל ביניהם, דחיות
המדה מצד עצמה היא בבחינת התלהבות בו, היינו
העיקר בחיות של המידה זה התלהבות והתרגשות, לא
ענין של טעם שכלי אלא עוצמה ריגשית, ובהמדות שעל
פי טעם ודעת החיות שבהם היא מבחינת המוחין בו.
החיות שמגיעה מהמוחין, היא חיות שמתבטאת בטעם
שכלי ועונג במידה, ולא רק התלהבות רגשית.
ולכך זאת דאור המוחין הוא בבחינת מקיף על המדות
בעת התפעלות המדות, והוא ענין הרגש האור אלקי
המושג שצריך להיות בעת התעוררות והתפעלות
המדות, - כלומר, יש ב' שלבים בהשפעה של השכל על
המידות, ראשית כל, כאשר אדם מתבונן בהשגה אלקית
ואחר כך מתפעל במידות, הרי גם בזמן ההתפעלות
במידות נשאר ה"מקיף" של ההתבוננות, והשפעת
המקיף היא שמרגיש את האלקות שבענין, הנה לכך
זאת החיות שבהתפעלות המדה גופא (עצמה) הוא
החיות של ההשגה האלקית, שבההשגה וההתבוננות
בשכל יש בה חיות ותענוג, והחיות הנה הוא שמאיר
ומורגש בהמדה בו. זה שיש חיות ותענוג במידה, הוא
לא מהמידה עצמה, אלא על ידי השפעת המוחין
במידה.
והראיה לזה שהחיות והתענוג שבמידה היא מהמוחין

הדברים באופן אובייקטיבי מבלי לערב מציאות עצמו.
ולכן אדם שכלל לא מרגיש את מציאותו לא שייך לומר
שהוא אוהב משהו או שונא משהו, כי הוא מנתק את
עצמו מהענין, וגם אם הוא יודע את מעלת הדבר
בניתוח שכלי קר, הרי אם לא היה מערב כאן את
הרגשת עצמו, לא היה נוצרת שייכות בינו לבין הדבר.
ולכן מבחינת הגילוי דמוחין אי אפשר להיות מציאות
המדות בו' כאשר המוחין מאירים בגילוי, לא יכולה
המידה להתעורר, כי כל המידה היא הרגשת עצמו,
והמוחין בטירתם הם ביטול הרגשת עצמו, וכמו
שנתבאר לעיל,
מכל מקום צריך לומר שיש בזה - בתוך המידות בהעלם
גם בחינת הגילוי שבמוחין
ומבאר הרבי נ"ע את הסברא שבדבר -
שהרי המדה היא באה ומתגלה מההתבוננות דוקא,
שזהו ענין האהבה שעל פי טעם ודעת שלולא
ההתבוננות לא תהיה האהבה ועל ידי ההתבוננות דוקא
נולדה האהבה בו, - כלומר יש סוגי אהבה שהם למעלה
מטעם ודעת ונולדים מחמת סיבות אחרות, אבל כאן
עוסקים באהבה הרגילה שהיא על פי טעם ודעת, וכל
גילוי האהבה היא על ידי ההתבוננות השכלית.
ועל כן הגם שזהו לאחר שנתעלם אור המוחין כפי
שנתבאר קודם שכאשר המוחין מאירים בתוקפם לא
יכולה להתגלות המידה, ורק לאחר עצירת הרחבת
ההתבוננות וסיכום הדברים באופן של 'בכך' יכולה
להתעורר המידה, זהו מפני שבעת גילוי המוחין שעניינם
ביטול אינו שייך לבחינת המורגש דמדות, שעניינם כנ"ל
הרגשת עצמו, ולאחר שמתעלם אור המוחין הרי הוא
בא לבחינת המורגש דמדות בו,
מכל מקום יש בהמדות גם מאור המוחין מאחר שזהו
עילת - סיבת המדה בו. שעל ידי ההתבוננות הגיעה
למידה.
וכמו הדוגמא לענין המידה בתוך עולם השכל גופא -
בפסק דין שבא לאחר אריכות הפלפול בסברות ומעמים
שמגיע למסקנה ש'כשר' ו'פטור' (שזהו מצד מידת
החסד) או 'אסור' ו'חייב' (שזהו מצד מדת הגבורה) הרי
יש בהפסק דין בהעלם כל אריכות הפלפול, הגם שבעת
שמתעסק בהשגת הסברות והמעמים ובפלפול הענין
לפני שהגיע למסקנה הרי הוא למעלה עדיין מהמדה
היינו הפסק דין בפועל ממש, להכריע כפי מידת החסד
או מידת הגבורה, מכל מקום הרי בפסק דין יש בהעלם
כל האריכות בו.
כמו כן בהמדה הרגשית שכלב יש בה בהעלם אריכות
ההתבוננות השכלית שממנה באה בו'
(וגם מה שמדות שעל פי השכל הן באופן אחר מהמדות

- 1 ולא בכח עצמה, שהרי כאשר ישנו מצב שמתעלם אור
2 המוחין לגמרי והמדה נשארה על כל פנים - כלומר,
3 ההתבוננות השכלית שהביאה להתעוררות המדה
- 4 נשכחה לגמרי ונשארה רק התוצאה של ההתבוננות
5 שהיא המידה עצמה, הרי אין בה חיות.

בסוכות תשנב

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים - אידיש (מתורגם)

[אייר ה'תש"ג]

- 1 **"וספרתם לכם** ממחרת השבת מיום הביאכם את
2 עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה"¹.
3 יש להבין מה פירוש המילה "לכם"?
4 בדומה לכך אנו מוצאים במצות אתרוג ולולב, שם
5 כתוב² "ולקחתם לכם ביום הראשון", ושם פירוש
6 המילה "לכם" הוא - שתיקחו משלכם ולא מן הגזל³;
7 גם בשמיני עצרת כתוב⁴ "ביום השמיני עצרת תהיה
8 לכם".
9 שם הכוונה⁵ היא שהחג והקרבנות של שמיני עצרת
10 שייכים רק לבני ישראל בלבד, כיון שבשבעת ימי חג
11 הסוכות היו הקרבנות עבור כל האומות שברא ה'
12 יתברך, לא רק לבני ישראל, מה שאין כן בשמיני עצרת
13 הקרבנות הן רק עבור בני ישראל בלבד⁶.
14 במדרש⁷ כתוב משל למלך שעשה סעודה לבני המדינה
15 שבעה ימים, ולאחריהם הוא אומר לידידו הטוב ביותר,
16 כעת, לאחר שכיבדנו את כל בני מדינתי, נשמח, אני
17 ואתה, יחד. זו כוונת המילה "לכם", שבשמיני-עצרת
18 הקרבנות שייכים לבני ישראל בלבד;
19 אבל במצות ספירת העומר, מה פירוש המילה "לכם"?
20 איך יתכן לקיים את מצות הספירה, וזה לא יהיה
21 "לכם", עד שהתורה צריכה להבהיר שהספירה תהיה
22 "לכם"?
23 במצות לולב ואתרוג יש צורך באזהרה "לכם",
24 שהלולב והאתרוג צריכים להיות "משלכם", וגם
- 25 בשמיני-עצרת ה"לכם" מהווה הוראה שהקרבנות של
26 שמיני-עצרת שונים מקרבנות הימים הקודמים.
27 מאחר שייתכן קיום המצוות ללא ה"לכם", ואז לא
28 יהיה קיום המצוות כפי כוונת ה' יתברך, לכן כתובה
29 המילה "לכם" שמבטאת בדיוק את אופן הקיום של
30 המצוות;
31 אבל מצות ספירת העומר לא יכולה להיות ללא
32 ה"לכם", שהרי אופן קיום המצוה הוא שצריך לספור
33 את הימים בדיבור, מהי כוונת המילה "לכם"?
34 בהכרח לומר, שכשם שהמילה "לכם", הכתובה במצות
35 לולב ובשמיני עצרת, מבהירה את אופן הקרבנות של
36 שמיני עצרת ואת אופן קיום מצות לולב ואתרוג, כך
37 גם ה"לכם" של מצות ספירת העומר מבהיר את אופן
38 קיום מצות הספירה.
39 הגמרא⁸ אומרת, שה"לכם" הוא "שתהא ספירה לכל
40 אחד ואחד". כל אחד חייב לספור.
41 מצות ספירת העומר אינה דומה למצוה של מניית
42 השנים של שמיטה ויובל⁹, בשמיטה ויובל כתוב¹⁰
43 "וספרת לך שבע שבתות שנים", שביית-הדין צריך
44 לספור את שנות השמיטה והיובל¹¹, אבל מצות ספירת
45 העומר היא שכל אחד צריך לספור.
46 בנוסף, צריך להבין מה הכוונה ב"ממחרת השבת",
47 איזה קשר יש לשבת עם ספירת העומר?
48 באמת השם "שבת" כאן הוא יום טוב¹² שתוכנו שבת.

(7) במדבר רבה, פרשה כא, כד. מדרש תנחומא, פנחס פרשה טז.

(8) מנחות סה, ע"ב.

(9) תוספות שם. שו"ע אדמו"ר הזקן סימן תפט, סעיף א.

(10) בהר כה, ח.

(11) רמב"ם, הלכות שמיטה ויובל פרק י, הלכה א. שו"ע

אדמו"ר הזקן, שם.

(12) מנחות שם. רמב"ם, הלכות תמידין ומוספין פרק ז הלכה

יא. רש"י, אמור כג, טו.

(1) אמור כג, טו.

(2) שם מ.

(3) סוכה כז, ע"ב. רמב"ם, הלכות לולב פרק ח הלכה י. שו"ע

אדמו"ר הזקן, אורח חיים סימן תרמט סעיף א.

(4) פנחס כט, לה.

(5) ספר המאמרים ה'שי"ת, ע' 71.

(6) סוכה נה, ע"ב. רש"י, פנחס כט, לה. וראה רש"י שם, פסוק

יח.

1 גם צריך להבין שבהקרבת העומר מוזכר כל העת ענין
2 ההנפה, עד אשר העומר עצמו נקרא "עומר התנופה".
3 ומהו פירוש המילים "תמימות תהינה", והרי לכאורה
4 כאשר זה "שבע שבתות" ממילא הן "תמימות", ומה
5 צריך עוד לפרש "תמימות תהינה"?
6 קיצור. מקשה מה משמעות המילה "לכם". ומבאר
7 את משמעות המילה "לכם" במצות אתרוג ולולב

ב.

14

15 להבין את ענין ספירת העומר בעבודה בנפש האדם:
16 קרבן העומר היה משעורים¹³, שהם מחמשת מיני דגן,
17 אלא שחטיטים הם מאכל אדם, ושעורים הם מאכל
18 בהמה¹⁴. סדר קרבן העומר הוא שכל עבודה בקשר
19 לעומר צריכה להיות משולשת¹⁵.
20 שלוש סאים¹⁶ תבואה טרייה בשלושה סלים¹⁷ שונים,
21 מכים את השבלים וקולים את התבואה בכלי מיוחד כך
22 שהאש תקיף את כל התבואה. אחר־כך טוחנים את
23 הגרעינים ומנפים בשלוש־עשרה נפות, ומכל גרעיני
24 התבואה לוקחים רק עשרון¹⁸ אחד.
25 קרבן העומר הוא קרבן ממאכל בהמה, שבאדם יש
26 אדם ובהמה.
27 במשמעות עבודת ה', אדם הוא הנפש האלקית,
28 שבעיקרה היא שכל, ומידותיה גם הן על־פי השכל.
29 בהמה היא הנפש הטבעית שבעיקרה היא מידות¹⁹,
30 והשכל שלה הוא כדי להוציא לפועל את המידות ואת
31 תאוותיה.
32 קרבן העומר הוא לקצור, לקלות ולטחון את הגרעינים
33 של מאכל הבהמה, שלאחר ששלוש הסאים של מאכל
34 הבהמה מנופות בשלוש־עשרה נפות, עשרון הקמח
35 הטוב והנקי ביותר הוא קרבן להו'.
36 לאחר שמביאים את הקרבן יש להתחיל לספור ספירת
37 העומר שבעה שבועות, ספירה אחת בכל שבוע, אבל
38 יש לספור כל ספירה שבע פעמים, והכוונה לשבע
39 הספירות שבכל ספירה.
40 בשבוע הראשון יש לספור את שבע המידות שבמידת
41 החסד, בשבוע השני את שבע המידות שבמידת
42 הגבורה, עד שבמשך שבעת השבועות נספרות כל שבע
43 הספירות כפי שהן במילואן, כי כל ספירה נשלמת
44 בשבע הספירות²⁰.

8 ומיניו שהכוונה היא "משלכם". מבאר את הפירוש של
9 ה"לכם" שכתוב בשמיני עצרת וקרבנותיו, ושואל איך
10 יכולה להיות ספירה בלי "לכם"? גם מה הקשר של
11 התוכן הפנימי של שבת לספירת העומר, ומה הכוונה
12 בשם "עומר התנופה", ומה הפירוש של "תמימות
13 תהינה"?

45 ניתן להבין זאת מכוחות הנפש והמידות שבלב:
46 המידה הראשונה היא מידת החסד.
47 חסד הוא ענין האהבה, כי החסד נובע מאהבה, כמו
48 שכתוב²¹ "אהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד".
49 חסד שבחסד הוא אהבה גלויה. היא נובעת מאהבה
50 פנימית טבעית, כמו אהבתו של אב לבנו שהיא אהבה
51 פנימית טבעית. זהו חסד.
52 כאשר האהבה הטבעית של האב לבן מתגלית, שכולם
53 רואים זאת, אף שבהתגלות אין כל התחדשות, כי
54 האהבה הטבעית של האב לבן נמצאת תמיד, בכל זאת
55 התגלות האהבה היא חסד שבחסד.
56 גבורה שבחסד היא, כאשר החסד מתלבש במידה
57 שהיא הפוכה ממידת החסד. חסד הוא אהבה, וגבורה
58 היא שנאה. גבורה שבחסד היא השנאה שבאה מצד
59 החסד. העובדה שהוא שונא את השונא של חברו, הדין
60 והשנאה שנובעים מהאהבה שהוא אוהב, הם גבורה
61 שבחסד.
62 תפארת היא היופי הרוחני. כאשר מישוהו מצייר ציור
63 של כמה צבעים, הציור יפה יותר מאשר ציור של צבע
64 אחד שחור.
65 מידת התפארת היא השילוב של חסד וגבורה – איך
66 להתנהג עם אדם שאינו ראוי שינהגו עמו במידת
67 החסד, ויש להתנהג עמו במידת הגבורה – מידת
68 התפארת היא, שלמרות שאינו ראוי להנהגה של חסד,
69 בכל זאת יש לרחם עליו.
70 תפארת שבחסד היא היופי שבחסד, כלומר, לנצל את
71 החסד רק לדברים רוחניים ומועילים כמו צדקה,
72 הרבצת התורה וכדומה. זהו²² "תפארת לעושיה".
73 נצח שבחסד – לבצע את החסד הראוי בכל מצב, לא
74 להירתע מפני שום דבר בעולם.

(17) מנחות עא, ע"א.

(18) עשירית האיפה. כ-2.5 ליטר.

(19) לקוטי שיחות שם. ספר המאמרים תש"א, ע' 121.

(20) ספר המאמרים תרס"ח, ע' 246. תש"א, ע' 123.

(21) ירמיהו לא, ב.

(22) פרקי אבות פרק ב, משנה א.

(13) מנחות סח, ע"ב. פד, ע"א. סוטה יד, ע"א. רמב"ם שם.

(14) סוטה יד, ע"א. פסחים לו, ע"ב. וראה לקוטי שיחות חלק

יב, ע' 99, הערה 34.

(15) מנחות סג, ע"ב. רמב"ם שם.

(16) שלוש סאים הם איפה אחת. נפח האיפה הוא בערך 25

ליטר.

באש. לאחר מכן יש לקחת רק עשרון שמנופה
בשלוש-עשרה נפות. לאחר הקרבת העומר יש לספור
את שבע המידות בשבעה שבועות, כל מידה
בשלמותה. חסד – אהבה. חסד שבחסד – אהבה
גלויה. גבורה שבחסד – לשנוא את השונא של אוהבו.
תפארת שבחסד – החסד לחזק רוחניות. נצח שבחסד
– לא להתחשב במכשולים. הוד שבחסד – ללחום
למען הצלת האוהב. יסוד שבחסד – ההתקשרות עם
האוהב. מלכות שבחסד – הדיבורים של חיבה.

הוד שבחסד – עצמת אהבתו את חברו, שמסכן את
חייו כדי להציל את אוהבו.
יסוד שבחסד – ההתקשרות החזקה של האוהב אל
האהוב.
מלכות שבחסד היא – הדיבור עם האהוב בדברי
אהבה.
כל שבע המידות הללו משלימות את מידת החסד, וכך
גם שאר שש המידות, ששלמותם היא משבע המידות
שבהם.
קיצור. מבאר שהעומר הוא משעורים לחים מיובשים

ג.

20

גופניות וחומריות. הוא רוצח כדי למלא את תאוותיו.
אינו נרתע מפני שום סכנה עבור תאוותיו החומריות,
גם כאשר הוא יודע שהדבר שהוא עושה מזיק
לבריאותו, והוא עלול לשלם על כך בחייו.
מלכות שבחסד היא ריבוי דיבורים אסורים בכלל
ודיבורי כפירה בפרט. אלו שהם כופרים בה' ובתורתו
ולועגים למצוות ה' בדיבור ובכתב שהם מפרסמים,
שעל ידי ההנהגה הפראית, חסרת המעצורים הזו, של
הכופרים והפוקרים, הם עושים את העולם למגושם
יותר, ההיפך מכוונת בורא העולם ברוך-הוא, שברא
את העולם – שעם ישראל, על-ידי קיום התורה
והמצוות, יעשו את העולם מעודן²⁶ יותר, שזה בא על
ידי השפעת השכל והמידות האלקיים של הנפש
האלקית.
חסד הוא האהבה הטבעית שיש לנפש האלקית
לאלקות.
חסד שבחסד הוא שהאהבה הטבעית האלקית תהיה
בהתגלות בכל הכוחות שלו, לא רק בלב בלבד. זהו
החילוק בין האהבה שמשמעה הוא "בכל לבבך"²⁷ –
זו אהבה אלקית בלב, והאהבה של "בכל נפשך"²⁷ היא
האהבה לאלקות שמתפשטת בכל הכוחות.
אהבה זו משפיעה לדחות את התאוות הגופניות
והנחות העולם.
גבורה שבחסד היא לשנוא את שונאי הוי', כמו
שכתוב²⁸ "אוהבי ה' שנאו רע", "תכלית שנאה
שנאתים"²⁹.
תפארת שבחסד – ה"ויגבה לבו בדרכי ה'",³⁰ את כל
היופי הוא משקיע בדרכי התורה והמצוה.

כל המידות הן מידות בני אדם.
לאדם יש שכל ומידות, שבזה הוא שונה מבעלי החיים.
אף שגם לבעלי החיים יש שכל ומידות, ישנם שני
חילוקים בין האדם והבהמה:
האדם עיקרו שכל, והמידות הן על-פי השכל, ובעלי-
חיים עיקרם מידות, והשכל הוא רק במה ששייך למידות.
חילוק נוסף בין השכל ומידות שבאדם ובבעלי חיים
הוא, שהשכל והמידות של בעלי-חיים הם רק טבעיים.
גם השכל והמידות של בני-אדם הם לא יותר מאשר
שכליים, אבל אצל ה"אדם אתם", בני ישראל, השכל
והמידות אינם רק שכליים, אלא גם אלקיים.
לשכל ולמידות האלקיים יש כוח אלקי שמיועד
להשפיע – על ידי השכל והמידות השכליים – על
השכל והמידות הטבעיים, שהם השכל והמידות של
הנפש הבהמית והיצר הרע.
הנפש הבהמית היא שכל והיצר הרע הוא מידות.
חסד, היא אהבה גופנית ל[עניני] העולם.
חסד שבחסד היא ההתלהבות והטוב טעם, רחמנא-
ליצלן, בתאוות גופניות והנחות העולם.
גבורה שבחסד היא השנאה לשומר תורה ומצוות.
תפארת שבחסד היא "כי הלל רשע על תאות נפשו"²³.
נצח שבחסד הוא החוטא ומחטיא את הרבים²⁴
בתקיפות, והוא אינו נרתע מפני שום דבר.
הוד שבחסד הוא ה"יודע את ריבונו ומכוון למרוד
בו"²⁵. הוא עושה דברים אפיקורסיים ועובר עבירות
לא רק כמומר לתיאבון, כי יש לו לב חסר מעצורים
והוא בעל-תאוה, אלא מפני שהוא מומר להכעיס.
יסוד שבחסד הוא מה שהוא מתלהב ומחובר לתאוות

27) ואתחנן ו, ה.

28) תהלים צז, י.

29) שם קלט, כב.

30) דברי הימים א יז, ו. ראשית חכמה, שער הענוה פרק ו,

רלג ע"א. תורה אור, מגילת אסתר צא, ע"ב.

23) תהלים י, ג.

ראה ד"ה וקבל היהודים (הראשון, לעיל ע' 161) אות א.

24) פרקי אבות פרק ה, משנה יח.

25) רש"י נח, ט. לך יג, יג. בחוקותי כו, יד.

26) בראשית רבה, פרשה מד, א.

גבורה. י"ג הנפות הן י"ג מידות.
מתי יכולה להיות ספירת העומר, לברר את המידות
הטבעיות? כאשר ישנה שבת, שביטה מהנחות העולם.
הכרה מוחלטת שיהודי חייב להתמסר לתורה ומצוות.
כאשר יהודי מתייגע לתקן את שבע השבתות שלו,
ששבע המידות של הנפש האלקית יבררו את שבע
המידות של היצר הרע ויזככו את שבע המידות
הטבעיות, אזי יש לו הבטחה ודאית מן השמים
ש"תמימות תהינה".
קיצור. מבאר שה"לכם" של יהודי הוא השכל
והמידות האלקיים שעל ידם הוא "וספרתם", לעשות
את ה"לכם" ברור. חסד הוא אהבה. חסד שבחסד –
אהבה ד"בכל נפשך". גבורה שבחסד – לשנוא
כופרים ואפיקורסים. תפארת שבחסד – היופי של
עבודת הבורא ברוך-הוא. נצח שבחסד – לנצח את
הנפש הבהמית והיצר הרע. הוד שבחסד – להתייבב
כנגד השפעת הכופרים. יסוד שבחסד – התקשרות
לתורה ומצוות. מלכות שבחסד – להרבות באותיות
שבחורה.

וספרתם לכם

נצח שבחסד – שמנצח את הנפש הבהמית והיצר הרע
שלו.
הוד שבחסד – שמתייבב נגד המינים והאפיקורסים
בתוקף הגדול ביותר, לגנות אותם ולעקור את
השפעתם על יהודים.
יסוד שבחסד – ההתקשרות במסירות-נפש לתורה
ומצוות.
מלכות שבחסד – שמדבר תמיד דיבורי אותיות התורה
והתפילה, שזו היא שלימות מידת החסד של קדושה,
וכך בכל המידות, שבכך מתבררות המידות של היצר
הרע ומתעצנות המידות השכליות.
זהו "וספרתם לכם" – עשו את ה"לכם" שלכם טהור
וברור.
ה"לכם" (האני) של יהודי, הוא מידות של קדושה.
עומר הוא המידות הטבעיות. המצוה היא לרומם את
המידות הטבעיות.
שלושה אנשים, שלושה מגלים³¹, שלוש סאים
ושלושה סלים, מסמלים³² שהעבודה היא במידות.
עומר שהוא לח – זהו חסד, לייבש אותו באש – זוהי

גם מאמר ד"ה "משכני אחריך" מש"פ במדבר ה'תש"א [הערת
כ"ק אדמו"ר] (ספר המאמרים תש"א ע' 119).

31) העומר נקצר על-ידי שלושה אנשים ושלושה מגלים
(מנחות סג, ע"ב) [הערת כ"ק אדמו"ר].
32) כי עיקרי המידות הם שלושה: חסד, גבורה, תפארת. ראה

ספר השיחות – ה"ש"ת"תש"א בלה"ק

שהיה לו חוש בנגינה עד להפליא. כידוע מה שאירע
פעם שהיה בפטרבורג יחד עם גיסו כ"ק אדמו"ר
מהר"ש. נכנס אדמו"ר מהר"ש לחדרו של ר' לוי
יצחק ומצאו כמעט בהתעלפות, הקיצו ושאל לסיבת
הדבר, ואמר לו שבחדר הסמוך לחדרו היה אינו
יהודי וניגן בכינור, ומתיקות הניגון נגעה עד הנפש
ממש, והוא קיבל זאת בירושה מאביו-זקנו ר' לוי
יצחק מברדיצ'וב נ"ע.
אך, מכל-מקום מצינו שגם ירושות נאבדות. כמו
שאנו רואים בגשמיות שיש הרבה שירשים אוצרות
ונאבד מהם. כך גם ברוחניות, שגם ענין הירושה יכול
להיות בהעלם וצריכים לגלותו, ובכוח כל אחד ואחד
מאנ"ש לגלות הכוחות שיש לנו בירושה, ובפרט כעת
שכבר הגיע הזמן שבקרוב יהיה ונגלה כבוד ה' וראו
כל בשר יחדו כו'⁴ שלכן צריכים להשתדל שלא לאבד
את הזמן.

ג. כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק" אמר בשם רבנו
הזקן ששמע ממנו בשעת המאסר: על עצמי לא
פחדתי, אם על צד זה של הסף או על הצד השני
של הסף, פירוש בין בעלמא דין ובין בעלמא דאתי,
טוב יהיה לי, פחדתי בקשר לחסידים, שעשרים
וחמש שנות היגיעה עליהם לא תלכנה לאיבוד,
שהחסידים לא יעשו משהו, לא חלילה היפך הדין,
אלא שלא על פי מדת חסידות, שכן חסידים יש
להם הרי בטבע תוקף, שלא ישתמשו בו במקום
שלא צריכים.
ד. קשה מאד לשמוע ההתנצלות של שינוי
המקום והזמן, זה שקר גמור, חסידים יכולים להיות
כמו שצריך בכל זמן, שכן לאמיתו של דבר זה
בירושה, צריכים רק לגלות זאת.
כידוע מענין חוש הנגינה שבא בירושה. ר' לוי
יצחק חתן אדמו"ר ה"צמח צדק" היה מנגן גדול

לעצמם לשמוע אותם, הנה העיקר מה שהבעל שם
טוב גילה הוא מהו יהודי. אילו ידע יהודי איזה מקום
הוא תופס למעלה עד אין סוף - היה בציור אחר
לגמרי, החב"ד, חג"ת ונה"י שלו וכן לבושי הנפש
מחשבה, דיבור ומעשה שלו היו שקועים בדברים
אחרים לגמרי. בני חיי ומזונא - היו באים ממילא,
צריכים רק לעשות כלי, ההשפעה היתה באה בדרך
ממילא, ואילו הוא עצמו היה במעמד אחר לגמרי.
ח. בליאזנא היה איש אחד והיו קוראים לו חיים
הכל-יכול. הוא היה עני ומדוכא, גם אשתו היתה
ארורה ומיררה את חייו, אך הוא היה שמח וטוב לב
תמיד. על כל דבר היה אומר, שהוא יכול. הוא שמע
פעם מרבנו הזקן פירוש משביעים אותו תהי צדיק -
מלשון שובע, הרי - הוא יכול, ואין לו שום מניעות
ועיכובים, ואפילו כשהיצר הרע בא בטענה אליו איך
אפשר לפי מצבך כך וכך, היה משיב שהוא יכול הכל,
ולכן קראוהו חיים "הכל יכול". והאמת היא שכל
אחד ואחד יכול לומר כך, אפילו הפשוט שאינו יודע
ללמוד, אפילו לא פירוש המלות, רק יודע האותיות
של אשרי האיש אשר כו', הוא גם כן יכול. וזה גם
כן מצד כוחות הגלויים ובפרט מצד שלימות הנפש
הרי בכל אחד ואחד ישנם כל הכוחות הנעלמים,
וכידוע שאצל איש פשוט יכול להיות גם כן בן צדיק
וחכם, מפני שמצד עצם הנפש הרי יש בכל אחד
ואחד כל הכוחות והחושים, רק שהם בהעלם, ועל
ידי עבודה הם מתגלים. הרי שכל יהודי יכול הכל,
צריכים רק לרצות.

ויתן השי"ת שיהיה באמת טוב בגשמיות
וברוחניות, שכבר תבוא הגאולה, אבל בלי יסורים.
הרי אנו מחכים אחד על השני. מחכים אנו עליו והוא
מחכה עלינו. צריכים רק לרצות, וזה כבר יבוא בפועל
ממש.

(אחר כך אמר הדרוש ד"ה וידעת היום).
אחרי הדרוש, אמר: כבר מאה שבעים וחמש
שנים שמלמדים אותנו איך להתפשט, אך צריכים גם
להתלבש, ויתן השי"ת בקרוב לכלל ישראל בכל
מקום שהם וגם לנו השפעה מרובה בכל טוב
בגשמיות וברוחניות ובביאת גואל צדק במהרה בימינו
אמן.

ה. ישנה אימרה בין חסידים, שישנם שלשה
דברים של "שני": נפש השנית, חדר שני ופסח שני.
א. נפש השנית - שרבנו הזקן אמר שהיא דבר
הוי', והוא גילה זאת.
בכלל, כשאחד אומר שהוא חידש חידושים
בתורה - זה שקר, בן תורה שאומר שהוא מחדש
חידושים - אין הוא בן תורה, זה שקר ונוטה
לכפירה. כידוע שכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש
הכל נאמרו למשה מסיני⁵, זה הרי חלקי ה' אמרה
נפשי⁶, הוא רק מגלה אבל אין אלה חידושים, וכמו
פלפולי הלכות שנשכחו ועל ידי יגיעה נתגלו מחדש,
אך כשהוא אומר שהוא מחדש חידושים - זה שקר,
כמו כשאחד אומר סברא שאיננה אמת, אומרים
בלשון צחה שאין זה שייך לכאן, אך באמת הרי אם
זה לא שייך לכאן - זה שקר. כך גם כשהוא אומר
שהוא מחדש חידושים. הוא רק מגלה מה שהיה עד
עתה בהעלם.

ורבנו הזקן גילה את דבר הוי' של הנפש השנית.
ב. החדר השני. כידוע שבבתי הכנסת החסידיים
בנו חדר שני שנקרא "די חב"ד'ניצע". בשביל מי
הקימו חדר זה? בשביל רבנים - הרי זה לא מתאים,
בשביל שוחטים - הרי אין להם זמן, אלא רק בשביל
בעלי הבתים חסידיים, הם ידעו שצריכים "לקפוץ"
ל"חב"ד'ניצע".

ג. פסח שני. שענינו שאין מאוחר מדי, תמיד
יכולים לתקן, אפילו מי שהיה טמא ובדרך רחוקה,
ואפילו לבס, כלומר שזה היה אצלו ברצון הטוב,
ומכל-מקום יכולים לתקן.

הרי כשלוקחים את הנפש השנית ונכנסים לחדר
השני - נעשה בכך פסח שני, שהכל מתתקן.

ו. לחסידים יש חוש הריח, הם הרי היו זהירים
בלשון הרע, כשהיו שומעים ממישהוא שלא כפי
שצריך להיות, היו מפנים את אפם, - נייע...
ז. כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק" אמר בשם אדמו"ר
הזקן שאמר על ה"סבא" - הכוונה על הבעל שם טוב
נ"ע - כל מה שפעל הוא לגלות מהו יהודי. אחרי כל
התורות והסודות ששמעו מרבם הבעל שם טוב,
שאפילו נאצלים ופרצופים העליונים היו מאחלים

אגרות קודש

ב"ה, ה' דחנוכה תרצ"ב

ריגא

כבוד ידידי עוז ש"ב הרה"ג המפורסם
לשם תהלה ותפארת, גזע תרשישים,
הרה"ח אי"א מוה"ר שלמה יהודא לייב
שליט"א

1 שלום וברכה!

2 במכתב כבודו ש"י מז"ך תשרי מבשרני מאישור
3 הרשמי של סעיף הטו"ב, ומברכני בברכה מפנימי הלב,
4 אשר הנשיאות תהי' להצלחה, יקר אצלי מאד דבר זה,
5 מלבד הענין בפנימיותו, הנה אפילו בחיצוניותו הוא יקר
6 אצלי, שהרי הוא מוסד שיסדו הוד כ"ק אבותינו רבותינו
7 הק' צוקללה"ה נגב"ם זי"ע, ובודאי שברוחניות הוא דבר
8 גדול אפילו כשמחזיקים איש אחד שיושב באה"ק ועוסק
9 בתורה, ומכש"כ כשמחזיקים - כן ירבו - עשרות אנשים
10 ש"י ומוסדות שונים אשר הוא ענין גדול מאד.

11 אמנם הלא מראשית כזאת הודעתי, אשר מלבד
12 הכוונה הרוחנית, הנה עוד לי כוונה בהשתתפות בהנהלת
13 הכולל יצ"ו, והוא התועלת בפועל להרים את מצבו
14 החומרי, ולמורת רוחי אמנם אין אני רואה עדיין מה
15 נעשה במשך הזמן הזה. ולו היות שנעשו איזה תיקונים,
16 הנה הלא תקון המגרעות אין זה תקון אמיתי, שהלא
17 המוסד צריך להיות לכתחלה טוב, ועיקר התקונים הלא
18 המה לחדש דברים ועניינים להגבי' ולהרים את המוסד,
19 ובה עדיין לא נעשה מאומה.

20 עוד בבקורי באה"ק ת"ו גליתי את דעתי שרצוני
21 להשתתף בעבודת הכולל, מפני שרואה אני אשר בעזה"י
22 בעבודה משותפת, הם משם ואנכי מחו"ל, אפשר יהי'
23 להרים בעזה"י את מצב הכולל בגו"ר, ולהעמידו באופן
24 אחר לגמרי. אמנם הטלתי אז ספק אם ירשוני טרדותי
25 המרובות לעבוד בזה, שאינו דומה העבודה עכשיו
26 להעבודה כמו שהיתה בשנים מקודם, שאז היו
27 המשולחים, וגם הועד שבחו"ל, והיתה מספקת אז רק
28 השתתפות כללית, ועכשיו כשאין לא ועד ולא משולחים,
29 ובכלל כל עבודה עכשיו דורשת זמן יותר ארוך מכמו אז,
30 ואשר ע"כ הייתי מסופק אז אם אוכל לתת הרבה מזמני
31 על עבודת הכולל, ואח"כ נסעתי לארה"ב אשר שם
32 הוכרחתי לתת את זמני על העבודה שעסקו בה אז, ולא
33 יכולתי לשום לבי לעניני הכולל.

34 וזה כשנה וחצי אשר חזרתי מארה"ב, ואיני רואה
35 שום פעולות שבאו לפועל בעניני הכולל עד עכשיו, כאמור
36 הנה מצד טרדותי איני יכול לתת הרבה מזמני על זה,

ובאמת הייתי צריך לקבל על זה איש עובד, אבל ראשית
אין האיש, ושנית אין האפשרות על זה, לא מכיסי ולא
מקופת הכולל, ואשר ע"כ היו צריכים הם מצדם לסדר
הדבר, אשר במעט הזמן שאני יכול לתת על עניני הכולל,
יבואו אלי בהצעות מעובדות ומוכנות, שאוכל לגשת מיד
לדון עליהם, וההצעות יהיו הצעות של פועל, ולא הצעות
דברים בלבד, ואז הי' מספיק לי מעט הזמן שאתן על עניני
הכולל, להשתתף בעזרתו יתברך בעבודת הרמת מצב
הכלל, ובאופן ידוע להתאמץ לעזור לפעול באי"ש ש"י.

בין כך ובין כך, הנה מחורף העבר עד עכשיו, מלבד
איזה זמן שנתתי על זה, הנה מעט מאד מה שיצרתי בזה,
וכעת בקשתי את מזכירי לבדוק את חליפות הכתובים
שהי' במשך הזמן הזה עם הכולל ושולחן הנשיאות, ועי"פ
הרצאתו הנני רואה, אשר כעשרה עניינים שמהם גם
עיקריים הנוגעים לכללות המצב, הן לההכנסה והן
להסדור לא באו לפועל, ולא נעשה בזה שום דבר, ואיני
יודע איך אפשר לי לעבוד באופן כזה.

והנני מפרט בקצרה את העניינים האלו אשר כתבתי
מהם בזמני ואיני יודע מדוע לא באו לפועל?

א) ענין מינוי גבאי המדינות, אמנם טעו מראש
בכוונתי, אבל במכתבי מיום ח"י טבת בררתי להם כוונתי
בהצעה זו, אשר גבאי המדינה יתעסקו בהרמת ובחפוש
אמצעים לחזק המעמדות ולהגדיל ההכנסה. ואולי נכון
אשר ימנו על זה אחד מהרבנים, ואשר יקח על עצמו
לעשות לפעמים נסיעה על המדינה לטובת הרמב"ן - שלא
ע"מ לקב"פ - רק להחזיר לו ההוצאות וכדומה.

ב) בנדון לחדש ענין המשולחים, אשר כמה פעמים
גליתי דעתי בנחיצות דבר זה, וכמעט בכל פעם שאני כותב
הנני מזכיר מזה.

ג) בענין רשימת השינויים שנעשו בין חבר הכולל
במשך השנה האחרונה דבר שנוגע - השי"ת יאריך ימיהם
של כל חברי הכולל -

ד) בענין רשימת ב"ב ש"י של חברי הכולל, אשר
חשבתי שזה יתן מקור להעבודה בהנוגע להדרכה וחנוך
והרמת מצב הרוחני של הכולל.

ה) בענין התאחדות עם מוסדות ארטאדאקסים לתבוע
חלקם מן האגנץ, בטח אין יכולים לעשות בזה, ומ"מ
הייתי חושב שהיו צריכים לעשות נסיון, ואפילו אם יתנו
דבר מועט לגביהם הנה לגבי מוסדות של הכולל הי' דבר
גדול.

ו) מהנעשה בענין בנין חברון ת"ו.

- 1 (ז) בנדון הארכיוו של הכולל.
- 2 (ח) בנדון העתקה מפנקס נחלאות.
- 3 (ט) בנדון הבחירות שבקשתי לכתוב לי הצעות בזה.
- 4 (י) בנדון העתק מדויק של תקנות הבחירות שנמסרו
- 5 להממשלה.
- 6 בכל העניינים הנ"ל עד עכשיו לא קבלתי כלום מהם,
- 7 אמנם איני בא בזה בתור תביעות רק כאמור שאיני רואה
- 8 שום פעולות, ובלי ספק אשר גם ידידי מרגיש בדבר, ואולי
- 9 עוד יותר שאינו דומה שמיעה לראי, והוא שם על אתר
- 10 הלא רואה גודל הלחץ והדחק, השי"ת ירחם ויורוח
- 11 המצב, והנני חפץ רק להביע צערי הגדול על זה שלא נעשה
- 12 כלום, ואשר ע"כ הנני חוזר עוה"פ על כל הנז', והנני
- 13 מבקשו שישים לבו לזה על כל פרט ופרט מהנ"ל, ויכתוב
- 14 לי הצעה של פועל שתוכל לצאת בעה"י מהכח אל הפועל.
- 15 הנני מרגיש בהרגש נפשי אשר השתתפותי בהנהלת
- 16 הכולל היתה צריכה להיות באופן אחר לגמרי כאמור.
- 17 בחג הגאולה ב"ט כסלו העבר, בהשיחה בעת הסעודה
- 18 היו דברי התעוררות בענין הרמב"ן, ואחד השומעים רשם
- 19 השיחה, וכשתצא לאור ישלחו להם, אולי יהי להם
- 20 לתועלת. וגם בשמח"ת העבר בעת הסעודה היתה השיחה
- 21 בענין הרמב"ן, אלא שלא רשמו אותה וע"כ לא באה
- 22 בכתב.
- 23 והנני ידידו עוז הדו"ש מוקירו מכבדו ומברכו בגו"ר
- 24 **יוסף יצחק**
- אג"ק מוהרי"צ כרץ יז

אגרות קודש

ב"ה, י"ד סיון, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי השתיקה הארוכה נעם לי לקבל מכתבו מח' סיון, וכבקשתו, הנה כשהי" על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, אזכיר את כל אלו שאודותם כותב להמצטרך להם ואחכה לבשורות טובות בזה.

במה שכותב אודות בנו... שי, הנה נבהלתי לראות במכתבו אשר לאחר שאחז הנ"ל בלימוד התורה הן בנגלה והן בחסידות הנה ממשיך הוא עתה בישיבה כזו שאין שם לימוד החסידות. והנה אף שהי' זמן מכמה דורות מקודם שלא היתה נחיצות גמורה לכאז"א בלימוד פנימיות התורה, ידוע אשר בדורותינו אלה, הרי בלשון האריז"ל המובא באגה"ק לרבינו הזקן סימן כ"ו, שמותר ומצוה לגלות זאת החכמה, ובפרט בדורנו זה של החשך כפול ומכופל, והמצב גרוע עוד יותר ויותר עי"ז ששמים חשך לאור ואור לחשך (ואם נראה זה בחו"ל הרי עאכ"כ שנראה זה באה"ק ת"ו ע"י משיח צדקנו בב"א), הרי זה חוב גמור לעשות ככל האפשרי בהעניינים דיראת שמים, אשר לימוד פנימיות התורה הוא אחד העמודים בזה. והתורה נקנית - בדבוק חברים.

והנה כל זה הוא בכלליות, אבל בפרט בנדון דידן, כיון שכבר הי' בנו שי' בד' אמות של לימוד זה, הרי אם פורשים מזה ח"ו, הרי זה נכנס בגדר בזיון חלק מהתורה, אם גם הטעם שאין הלימוד נאה בשביל פרט זה, הרי ידוע חומר האיסור בזה כדרז"ל בעירובין ס"ד ע"א. וכנ"ל שאיני נכנס בגדר השאלה עד כמה קרוביו של בנו או הדורות שלפנים במשפחתו החזיקו בלימוד זה, שבדאי יש ע"ז איזה לימוד זכות, אבל שונה הוא לגמרי בנוגע לבנו שי' כיון שזהו כבר בגדר דשנה כו'. מובן ג"כ ופשוט שרואים כמה אברכים שלא זכו להמאור שבתורה זוהי פנימיות התורה, ובכ"ז הם יראים ושלמים ובהדי כבשי דרחמנא למה לנו, וכיון שבהשגחה פרטית הגיע לפלוני בן פלוני הידיעה שיש פנימיות התורה ועוד זאת שמכמה סיבות הרי כבר הי' נמצא במוסד חינוך ברוחה של פנימיות התורה, הרי דינו דין אחר לגמרי. ואיני רוצה להאריך בכ"ז, כדי שלא להכאיב ולצער את כת"ר שי, אבל לכה"פ שורות הנ"ל מוכרח הנני לכתוב, כיון שכל ישראל ערבים זב"ז ומי שיש בידו למחות וכו' וידוע מרז"ל (שבת נ"ה ע"א) אם לפניך גלוי כו'. והעיקר מבלי להכנס בחשבונות, כיון שלדעתי זה יכול להיות נוגע ליסודות סידור חייו של בנו שי' באתי בשורות הנ"ל. וכנ"ל - בדאפשר, הצלחת הלימוד תלוי כשהוא בסביבה המתאמת דוקא.

בכבוד ובברכה שיבשר טובות בכל הנ"ל.

פרק ה' משנה ה'

עֲשֶׂה נְסִים וְנַעֲשׂוּ לְאַבְוֹתֵינוּ בְּמִצְוֹת וְעֲשֶׂה עַל הַיָּם. עֲשֶׂה מִכּוֹת הַיָּם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְוֹת
בְּמִצְוֹת וְעֲשֶׂה עַל הַיָּם. עֲשֶׂה נְסִיוֹנוֹת נְפֹשׁ אַבְוֹתֵינוּ אֶת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִדְבָּר, שְׁנֵאמַר: וַיִּנְסֵנוּ אֹתִי זֶה
עֲשֶׂה פְעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי:

נקודות משיחות קודש

של שבת, כמבואר בתניא⁸ לגבי חטא המרגלים (האחרון מבין עשרת הנסיונות⁹):

בתחילה לא רצו ישראל להיכנס לארץ בטענה "כי חזק הוא ממנו"¹⁰, שלא האמינו ביכולת הקב"ה (חסד-שלום) לכבוש את הארץ. אך לבסוף שינו את דעתם ואמרו "הננו ועלינו"¹¹. ומקשה שם (בתניא) - כיצד חזרה אליהם לפתע האמונה ביכולת ה' והרי לא הראה להם משה רבינו שום אות ומופת חדשים שיוכיחו את יכולת ה' לכבוש את הארץ?

ומבאר, שישראל הם "מאמינים בני מאמינים", ורק שה"סטרא אחרא" אשר נתלבשה בגופם, הגביהה את עצמה "בחוצפה בלי טעם ודעת". אך כאשר שמעו דברים קשים, שקצף ה' עליהם "והרעים בקול רעש ורוגז, עד מתי לעדה הרעה הזאת" - "נכנע ונשבר לבם בקרבם", "וממילא נפלה הסטרא-אחרא מממשלתה וגבהותה וגסות רוחה, וישראל עצמן מאמינים בני מאמינים". זוהי אפוא הסיבה לשינוי שהתחולל אצל בני-ישראל שאמרו לפתע "הננו ועלינו".

משמעות הענין היא: כאשר מופיעה אצל יהודי הנהגה בלתי-רצויה אין זה דבר טבעי; אדרבה, מצד טבע נפשו קשור היהודי עם תכלית הטוב; ענין חיצוני בלבד הוא שמונע אותו מלקיים את רצון ה'. לכן, כאשר דבר חיצוני זה מתבטל ונעלם (בחטא המרגלים היה זה על ידי "שקצף ה' עליהם והרעים בקול רעש"), ממילא מתגלה טבעו ורצונו האמיתי של היהודי.

מעתה נבין את דברי התנא - המביא גם את הסיפא של הפסוק, "ולא שמעו בקולי" - למעליותא:

הסיבה שבני-ישראל ניסו את הקב"ה לא היתה שהם לא הכירו, חלילה, במציאות ה' (בדוגמת פרעה, להבדיל, שאמר "לא ידעתי את ה'"); אלא מפני ש"לא שמעו בקולי": בני ישראל ידעו שזהו "בקולי", קולו של הקב"ה, רק שהיה חסר אצלם ה"שמעו" (ה"דערהעין") "שמיעה מלשון הבנה וקליטה"¹².

לכן, כאמור, ברגע ש"הרעים בקול רעש ורוגז, עד מתי לעדה הרעה הזאת" - מיד "נכנע ונשבר לבם בקרבם" כי נתגלה רצונם האמיתי.

עשרת הנסים שנעשו לאבבותינו במצרים הם מה שבני ישראל לא נפגעו מעשר המכות שבאו על המצרים, וכדכתיב "והפלה ה' בין מקנה ישראל ובין מקנה מצרים", וכן², "למען תדעון אשר יפלה ה' בין מצרים ובין ישראל"³. וקשה⁴ אם כן, מדוע הקדימה המשנה "עשרה נסים שנעשו לאבבותינו" ל"עשר מכות הביא הקב"ה על המצריים"; היה לה, לכאורה, לכתוב את הדברים כסדר התרחשותם תחילה המכות ולאחר מכן הנסים שנעשו לאבבותינו?!

ויש לומר בביאור הדברים:

מצד הנהגת העולם על-פי טבע ("סדר ההשתלשלות") לא היה מקום לחלק בין המצרים לבין בני-ישראל ("נגוף למצרים ורפוא לישראל"⁵). ואמנם, זו היתה טענתה של "מידת הדין" - הללו עובדי עבודה-זרה והללו עובדי עבודה-זרה⁶!

כדי שבכל-זאת תתאפשר הבדלה זו בין המצרים לבני-ישראל היה צורך בהתגלות אור נעלה, שלמעלה מסדר ההשתלשלות. הארה זו היא היסוד לעשרת הנסים שנעשו לאבבותינו - "נס" מלשון הרמה⁷. הקב"ה הגביה את ישראל למעלה מסדרי הטבע ולכן המכות לא פגעו בהם.

הגבהה זו שהגביה ה' את בני-ישראל, היא ההכנה ליציאת מצרים, שענינה העיקרי הוא "שבירת" קליפת מצרים ועל-ידי זה - ביטול שיעבוד מצרים.

לפי זה, מובן מדוע הקדים התנא "עשרה נסים" ל"עשר מכות": בכדי שהמכות שהביא הקב"ה על המצרים אכן ימלאו את יעודן, צריך היה להקדים להן את ה"נסים", דהיינו להגביה ולהעלות את ישראל למעלה מהטבע; רק אז יכלו המכות לפגוע במצרים (ולא בישראל), "לשבור" את המצרים ולפרוק את עולם מעל צוארם של בני-ישראל.

(ליקוטי משיחות, כרך ד, עמ' 1220)

יש להבין: כדי להוכיח מהפסוק ש"עשרה נסיונות ניסו אבותינו וכו'", די היה לתנא להביא את חלקו הראשון של הפסוק ("וינסו אותי זה עשר פעמים") ולשם מה הביא גם את סיומו ("ולא שמעו בקולי") המבליט את הפך שבחן של ישראל?

ויש לומר שאדרבה, סיום הפסוק אינו ענין של גנאי אלא

(תורת מנחם - התוועדות' תשמ"ג, כרך ג, עמ' 1704)

(1) וארא ט, ד. (2) בא יא, ז. (3) כן פירשו הרמב"ם, רבינו-יונה ומדרש-שמואל. (4) תויו"ט. (5) זוהר חלק-ב לו, א. (6) ראה זוהר שם קע, ב. מכילתא בשלח יד, כח. (7) תורה-אור יתרו ע, ד. (8) פרק כט. (9) ראה פירוש רע"ב. (10) שלח יג, לא. (11) שם טו, מ. (12) ראה רש"י מקץ מב, כג.

פרשת בהר

כה * וידבר יהוה אל-משה בהר סיני לאמר:
 ב דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם כי תבאו
 אל-הארץ אשר אני נתן לכם ושבתה הארץ
 שבת ליהוה: ג שש שנים תזרע שדך ושש שנים
 תזמר פרמך ואספת את-תבואתה: (לוי) ד ובשנה
 השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת ליהוה
 שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר: ה את ספיח
 קצירך לא תקצור ואת-ענבי גידך לא תבצר
 שנת שבתון יהיה לארץ: ו והיתה שבת הארץ
 לכם לאכלה לך ולעבדך ולאמתך ולשכירך
 ולתושבך הגרים עמך: ז ולבהמתך ולחיה אשר
 בארצך תהיה כל-תבואתה לאכל: ח (ישאל)
 ח וספרת לך שבע שבתות שנים שבע שנים שבע
 פעמים והיו לך ימי שבע שבתות השנים תשע
 וארבעים שנה: ט והעברת שופר תרועה בחדש
 השבעי בעשור לחדש ביום הכפרים תעבירו
 שופר בכל-ארצכם: י וקדשתם את שנת
 החמשים שנה וקראתם דרוך בארץ לכל-ישיביה
 יובל הוא תהיה לכם ושבתם איש אל-אחוזתו
 ואיש אל-משפחתו תשבו: יא יובל הוא שנת
 החמשים שנה תהיה לכם לא תזרעו ולא
 תקצרו את-ספיחייה ולא תבצרו את-גוריה: יב כי
 יובל הוא קדש תהיה לכם מן-השדה תאכלו
 את-תבואתה: יג בשנת היובל הזאת תשבו איש
 אל-אחוזתו: יד וכי-תמכרו ממכר לעמיתך או
 קנה מיד עמיתך אל-תונו איש את-אחיו:
 טו במספר שנים אחר היובל תקנה מאת עמיתך
 במספר שני-תבואות ימכר-לך: טז לפי א רב
 השנים תרבה מקנתו ולפי מעט השנים תמעיט
 מקנתו כי מספר תבואות הוא מכר לך: ז' ולא
 תונו איש את-עמיתו ויראת מאלהיך כי אני

יהוה אלהיכם: ח ועשיתם את-חקתי ואת-
 משפטי תשמרו ועשיתם אתם וישבתם על-
 הארץ לבטח:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א' עמ' 273)

וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר (כה, א) מה שמטה .
 אף פלן (רש"י)
 דוקא שמטה מלמדת עקרון זה, כי היא מסמלת את כל
 התורה. דהנה, במצוה זו יש קדשה גדולה, בדומה לקדשת
 שבת; אף אין בה פרישות מן החלין (מתר לעשות בה
 מלאכה שאינה עבודת אדמה). ואף בכל מצוה כך: יש
 לקיימה מתוך דבקות ורוחניות, ויחד עם זאת חובה להקפיד
 על הפרטים הגשמיים השונים.

שני י ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשבע
 וישבתם לבטח עליה: ב וכי תאמרו מה-נאכל
 בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסף את-
 תבואתנו: כא וצויתי את-ברכתי לכם בשנה
 הששית ועשית את-התבואה לשלש השנים:
 כב וזרעתם את השנה השמינית ואכלתם מן-
 התבואה ישן עד א השנה התשיעית עדיבוא
 תבואתה תאכלו ישן: כג והארץ לא תמכר
 לצמחת כי-לי הארץ כייגרים ותושבים אתם
 עמדי: כד ובכל ארץ אחזתכם גאלה תתנו
 לארץ: ס כה כיימוך אחיך ומכר מאחוזתו ובא
 גאלו הקרב אליו וגאל את ממכר אחיו: כו ואיש
 כי לא יהיה-לו גאל והשיגה ידו ומצא כרי
 גאלתו: כז וחשב את-שני ממכרו והשיב את-
 העדף לאיש אשר מכר-לו ושב לאחוזתו:
 כח ואם לא-מצאה ידו די השיב לו והיה ממכרו
 ביד הקנה אתו עד שנת היובל ויצא ביבול ושב
 לאחוזתו: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ט ב' עמ' 744)

ונתנה הארץ פריה (כה, יט)

יש לפרש, שהארץ תתן את הפירות שלה דוקא - כפי
 כחה בתחלת הבריאה, לפני שנתקלקלה. וכפי שדרשו חז"ל
 על הפסוק "ונתנה הארץ יבולה" (היבול שלה): "לא כדרך

שהיא עושה עכשו, אלא כדרך שעושה בימי אדם הראשון
. . . נזרעת ועושה פרות בן יומה".

שלישי כט ואיש פיימפר בית-מושב עיר חומה
והיתה גאלתו עד-תם שנת ממפר ימים תהיה
גאלתו: ואם לא יגאל עד-מלאת לו שנה
תמימה וקם הבית אשר-בעיר כתיב אשר-לא
קרי אשר-לו חמה לצמיתת לקנה אתו לדרתיו
לא יצא ביכל: ובתי החצרים אשר אין-להם
חמה סביב על-שדה הארץ יחשב גאלה תהיה-
לו וביכל יצא: וערי הלויים בתי ערי אחוזתם
גאלת עולם תהיה ללויים: ואשר יגאל מן
הלויים יצא ממפר-בית ועיר אחוזתו ביכל כי
בתי ערי הלויים הוא אחוזתם בתוך בני ישראל:
ושדה מגרש עריהם לא ימכר פיי-אחוזת
עולם הוא להם: וכיימוך אחיד ומטה ידו
עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך: אל-
תקח מאתו גשך ותרבית ויראת מאלהיך וחי
אחיד עמך: את-כסף לא-תתן לו בגשך
ובמרבית לא-תתן אכלך: אני יהוה אלהיכם
אשר-הוצאתי אתכם מארץ מצרים לתת לכם
את-ארץ פנען להיות לכם לאלהים: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יב עמ' 97)

שנה תמימה (כה, ל) להביא חדש העבור (ערכין ט, ג) והיגיו,
שבתמימות יש שני ענינים. א. תמימות בפשוטה, שלמות
בלי חסרון; תמים בנגוד לבצל מום. ב. תמימות המוספה
מעלה בדרך, אף שאין הדבר חסר גם בלי מעלה זו. וזהו
התמימות של 'שנה תמימה': גם בלי החדש הנוסף היא
נקראת 'שנה', אבל חדש העבור מוסיף בה 'תמימות'.

רביעי לו וכיימוך אחיד עמך ונמפר-לך לא-
תעבד בו עבדת עבד: כשכיר פתושב יהיה
עמך עד-שנת היכל ועבד עמך: מא ויצא מעמך
הוא ובניו עמו ושב אל-משפחתו ואל-אחוזת
אבתיו ישוב: כפי-עבדי הם אשר-הוצאתי
אתם מארץ מצרים לא ימכרו ממפרת עבד:

כז לא-תרדה בו בפרך ויראת מאלהיך:
מד ועבדך ואמתך אשר יהיו-לך מאת הגוים
אשר סביבתיכם מהם תקנו עבד ואמה: מה וגם
מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו
וממשפחתם אשר עמכם אשר הולידו
בארצכם והיו לכם לאחוזת: מה והתנחלתם
אתם לבניכם אחריכם לרשת אחזה לעולם
בהם תעבדו ובאחיכם בני-ישראל איש באחיו
לא-תרדה בו בפרך: ס וכי תשיג יד גר
ותושב עמך ומך אחיד עמו ונמפר לגר תושב
עמך או לעקר משפחת גר: מה אחרי נמפר
גאלה תהיה-לו אחד מאחיו יגאלנו: כט או-ידדו
או בן-ידדו יגאלנו או-משאר בשרו משפחתו
יגאלנו או-השיגה ידו ונגאל: נחשב עם-קנהו
משנת המכרו לו עד שנת היכל והיה כסף
ממפרו במספר שנים פימי שכיר יהיה עמו:
כא אם-עוד רבות בשנים לפיהן ישיב גאלתו
מכסף מקנתו: כב ואם-מעט נשאר בשנים עד-
שנת היכל וחשב-לו כפי שניו ישיב את-
גאלתו: כג כשכיר שנה בשנה יהיה עמו לא-
יודגו בפרך לעיניך: כד ואם-לא יגאל בגאלה
ויצא בשנת היכל הוא ובניו עמו: כה כפי-לי
בני-ישראל עבדים עבדי הם אשר-הוצאתי
אותם מארץ מצרים אני יהוה אלהיכם:
כו לא-תעשו לכם אילים ופסל ומצבה
לא-תקימו לכם ואבן משפית לא תתנו
בארצכם להשתחות עליה כי אני יהוה
אלהיכם: כז את-שבתתי תשמרו ומקדשי

תיראו אני יהוה: פפפ

נ"ו פסוקים, חט"ו ל סימן. לאחוז"ה סימן.

פרשת בחקותי

ג אם-בחקתי תלכו ואת-מצותי תשמרו
ועשיתם אתם: ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה

וּנְסַתֶם וְאִין־רָרָף אַתֶּכֶם: ^ה וְאִם־עַד־אַלֶּה לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְיִסְפְּתִי לִיפְרָה אַתֶּכֶם שִׁבְעַת עַל־חַטָּאתֵיכֶם: ^ו וְשִׁכַּרְתִּי אֶת־גִּזְאוֹן עֵזְכֶם וְנָתַתִּי אֶת־שְׂמִיכֶם כַּבְּרוֹל וְאֶת־אַרְצְכֶם כַּנְחָשָׁה: ^ז וְתֵם לְרִיק כְּחֶכֶם וְלֹא־תִתֶּן אֶרְצְכֶם אֶת־יְבוּלָהּ וְעֵץ הָאָרֶץ לֹא יִתֵּן פִּרְיוֹ: ^ח וְאִם־תֵּלְכוּ עִמִּי קָרִי וְלֹא תֵאָכְלוּ לִשְׂמֹעַ לִי וְיִסְפְּתִי עֲלֵיכֶם מִכָּה שִׁבְעַת כַּחַטָּאתֵיכֶם: ^ט וְהִשְׁלַחְתִּי בָכֶם אֶת־חֵית הַשָּׂדֶה וְשִׁפְלָה אֶתֶּכֶם וְהִכְרִיתָהּ אֶת־בְּהֶמְתְּכֶם וְהַמְעִיטָה אֶתֶּכֶם וְנִשְׁמָו דְּרִכֵּיכֶם: ^י וְאִם־בְּאַלֶּה לֹא תִסָּרוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי קָרִי: ^{יא} וְהִלַּכְתִּי אִפְּ־אֲנִי עִמָּכֶם בְּקָרִי וְהִבִּיתִי אֶתֶּכֶם גַּם־אֲנִי שִׁבְעַת עַל־חַטָּאתֵיכֶם: ^{יב} וְהִבֵּאתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב נִלְקֶמֶת נִקְסֵי־בְרִית וְנִאֲסַפְתֶּם אֶל־עֲרִיכֶם וְשִׁלַּחְתִּי דָבָר בְּתוֹכְכֶם וְנִתְתֶּם בִּיד־אֹיֵב: ^{יג} בְּשִׁבְרִי לָכֶם מִטַּה־לֶּחֶם וְאָפֻוּ עֶשֶׂר נָשִׁים לַחֲמֶכֶם בְּתַנּוּר אֶחָד וְהִשִּׁיבּוּ לַחֲמֶכֶם בַּמִּשְׁקָל וְאִכְלִיתֶם וְלֹא תִשְׁפְּעוּ: ^{יד} וְאִם־בְּזֹאת לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי בְּקָרִי: ^{טו} וְהִלַּכְתִּי עִמָּכֶם בַּחַמַּת־קָרִי וְיִסְרַתִּי אֶתֶּכֶם אִפְּ־אֲנִי שִׁבְעַת עַל־חַטָּאתֵיכֶם: ^{טז} וְאִכְלִיתֶם בָּשָׂר בְּנִיכֶם וּבְשֹׂר בְּנִתֵיכֶם תֹּאכְלוּ: ^{יז} וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת־בְּמִיתֵיכֶם וְהִכְרַתִּי אֶת־חַמְנֵיכֶם וְנָתַתִּי אֶת־פְּגָרֵיכֶם עַל־פְּגָרֵי גִלּוּלֵיכֶם וְגִעְלָה נַפְשִׁי אֶתֶּכֶם: ^{יח} וְנָתַתִּי אֶת־עֲרִיכֶם חֲרָפָה וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת־מִקְדָּשֵׁיכֶם וְלֹא אֶרִיחַ בְּרִיחַ נִיחֻחְכֶם: ^{יט} וְהִשְׁמַדְתִּי אֲנִי אֶת־הָאָרֶץ וְשִׁמְמוּ עָלֶיהָ אִיבֵיכֶם הַיֹּשְׁבִים בָּהּ: ^כ וְאַתֶּכֶם אֲזַרְהָ בְּגוֹיִם וְהִרִיקְתִּי אַחֲרֵיכֶם חֶרֶב וְהִיתָה אֶרְצְכֶם שְׂמֵמָה וְעֲרִיכֶם יִהְיוּ חֲרָפָה: ^{כא} אֲזִ תִּרְצֶה הָאָרֶץ אֶת־שִׁבְתָּתֶיהָ כָּל יְמֵי הַשָּׁמָה וְאַתֶּם בָּאָרֶץ אִיבֵיכֶם אֲזִ תִּשְׁבַּת הָאָרֶץ וְהִרְצַת אֶת־שִׁבְתָּתֶיהָ: ^{כב} כָּל־יְמֵי הַשָּׁמָה תִּשְׁבַּת

הָאָרֶץ יְבוּלָהּ וְעֵץ הַשָּׂדֶה יִתֵּן פִּרְיוֹ: ^ה וְהִשִּׁיג לָכֶם דִּישׁ אֶת־בָּצִיר וּבָצִיר יִשְׁגוּ אֶת־זֶרַע וְאִכְלִיתֶם לַחֲמֶכֶם לְשִׁבְעַת וְיִשְׁבַּתֶּם לְבִטָּח בְּאַרְצְכֶם: ^ו וְנָתַתִּי שְׁלוֹם בָּאָרֶץ וְשִׁכְבַּתֶּם וְאִין מַחְרִיד וְהִשְׁבַּתִּי חַיָּה רָעָה מִן־הָאָרֶץ וְחֶרֶב לֹא־תֵעָבֵר בְּאַרְצְכֶם: ^ז וְיִרְדְּפֶתֶם אֶת־אִיבֵיכֶם וְנִפְּלוּ לַפְּנִיכֶם לַחֲרֹב: ^ח וְיִרְדְּפוּ מִכֶּם חַמְשָׁה מֵאָה וּמֵאָה מִכֶּם רַבָּה יִרְדְּפוּ וְנִפְּלוּ אִיבֵיכֶם לַפְּנִיכֶם לַחֲרֹב: ^ט וּפְנִיתִי אֲלֵיכֶם וְהִפְרִיתִי אֶתֶּכֶם וְהִרְבִּיתִי אֶתֶּכֶם וְהִקִּימְתִּי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (22 קוטי שיחות ח"א ע' 282)

אם בחקתי תלכו (כו, ג)

המצוות בכלל נחלקות לשלושה סוגים: עדות, משפטים וחקים. התורה כאן מקלילה את כל המצוות תחת הסוג חקים, ובכך מלמדת אותנו התורה, כמו שאת מצוות החקים עושים לא על פי טעם והכנה, אלא מצד צווי הקב"ה בלבד - בקבלת על. כך גם את שאר המצוות - עדות ומשפטים - צריך לקיים מצד צווי הקב"ה בקבלת על, למרות שהם מובנים על פי שכל.

חמישי וְאִכְלִיתֶם יִשְׁן נוֹשֵׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ: ^א וְנָתַתִּי מִשְׁכָּנִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא־תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתֶּכֶם: ^ב וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם וְהִיִּיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי לְעָם: ^ג אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתֶּכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִהֵי־תָהּ לָהֶם עֲבָדִים וְאֲשַׁבֵּל מִמֶּת עֲלֵיכֶם וְאוֹלָךְ אֶתֶּכֶם קוֹמָמוֹת: ^ד וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת פְּלִיחַמְצוֹת הָאֱלֹהִים: ^ה וְאִם־בַּחֲקָתִי תִמָּאֶסוּ וְאִם אֶת־מִשְׁפָּטִי תִגְעַל נַפְשְׁכֶם לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתִי לְחַפְרְכֶם אֶת־בְּרִיתִי: ^ו אִפְּ־אֲנִי אַעֲשֶׂה־נֹּאֵת לָכֶם וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם בְּהִלָּה אֶת־הַשְׁחָפָת וְאֶת־הַקְּדַחַת מִכְּלוֹת עֵינַיִם וּמִדִּיבַת נַפֶּשׁ וּזְרַעְתֶּם לְרִיק וְזַרְעְכֶם וְאִכְלִהוּ אִיבֵיכֶם: ^ז וְנָתַתִּי פָנִי בָכֶם וְנִגְפֶתֶם לִפְנֵי אִיבֵיכֶם וְיִרְדּוּ בָכֶם שְׁנָאֵיכֶם

את אשר לא-שבתה בשבתתיכם בשבתכם עליה: ^א והנשארים בכם והבאתי מרד בלבכם בארצת איביהם ודרף אתם קול עליה נדף ונסו מנסת-חרב ונפלו ואין רדף: ^ב וכשלו איש באחיו כמפני-חרב ודרף אין ולא-תהיה לכם תקומה לפני איביכם: ^ג ואבדתם בגוים ואכלה אתכם ארץ איביכם: ^ד והנשארים בכם ימקו בעונם בארצת איביכם ואף בעונת אבתם אתם ימקו: ^ה והתודו את-עונם ואת-עון אבתם במעלם אשר מעלו-בי ואף אשר-הלכו עמי בקרי: ^ו אף-אני אלד עמם בקרי והבאתי אתם בארץ איביהם או-אז יפנע לבכם הערל ואז ירצו את-עונם: ^ז וזכרתי את-בריתי יעקוב ואף את-בריתי יצחק ואף את-בריתי אברהם אזכר והארץ אזכר: ^ח והארץ תעזוב מהם ותרץ את-שבתתיה בהשמה מהם והם ירצו את-עונם יען וביען במשפט מוסו ואת-חקתי געלה נפשם: ^ט ואף גם-זאת בהיותם בארץ איביהם לא-מאסתי ולא-געלתי לבלתם להפר בריתי אתם פי אני יהוה אלהיהם: ^י וזכרתי להם ברית ראשנים אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לעיני חגוים להיות להם לאלהים אני יהוה: ^{יא} אלה החקים והמשפטים והתורת אשר נתן יהוה בינו ובין בני ישראל בתר סיני ביד-משה: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוסי שיחות ח"י ע' 318)

אם בחקתי תלכו (כז, ג)

שתהיו עמלים בתורה (רש"י)

"בחקתי" הוא גם מלשון "חקיקה". חקיקה שונה מכתיבה רגילה בשני דברים: א. חקיקה דורשת מאמץ ועמל מיוחד. ב. על-ידי החקיקה נעשים האותיות חלק בלתי נפרד עם מה שהם חקוקים בו. כמו כן הוא בלמוד התורה, למוד התורה צריך להעשות - א. על-ידי עמל וגייעה מיוחדים. ב. חלק ודבר אחד עם האדם הלומד את התורה.

שישי **כז** א וידבר יהוה אל-משה לאמר: ^א דבר אל-בני ישראל ואמרת אלהם איש פי יפלא גדר בערפך נפשת ליהוה: ^ב והיה ערפך הזכר מבן עשרים שנה ועד בן-ששים שנה והיה ערפך חמשים שקל כסף בשקל הקדש: ^ג ואם-נקה הוא והיה ערפך שלשים שקל: ^ד ואם מבן-חמש שנים ועד בן-עשרים שנה והיה ערפך הזכר עשרים שקלים ולנקה עשרת שקלים: ^ה ואם מבן-חדש ועד בן-חמש שנים והיה ערפך הזכר חמשה שקלים כסף ולנקה ערפך שלשת שקלים כסף: ^ו ואם מבן-ששים שנה ומעלה אם-זכר והיה ערפך חמשה עשר שקל ולנקה עשרה שקלים: ^ז ואם-מך הוא מערפך והעמידו לפני הפה והעריך אותו הפה על-פי אשר תשיג יד הגדר יעריכו הפה: ^ח ואם-בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן ליהוה כל אשר יתן ממנו ליהוה יהיה-קדש: ^ט לא יחליפנו ולא-ימיר אותו טוב ברע או-רע בטוב ואם-המר ימיר בהמה בבהמה והיה-הוא ותמורתו יהיה-קדש: ^י ואם כל-בהמה טמאה אשר לא-יקריבו ממנה קרבן ליהוה והעמיד את-הבהמה לפני הפה: ^{יא} והעריך הפה אתה בין טוב ובין רע בערפך הפה בן יהיה: ^{יב} ואם-גאל וגאלנה ויסף חמישתו על-ערפך: ^{יג} ואיש כי-יקדש את-ביתו קדש ליהוה והעריכו הפה בין טוב ובין רע באשר יעריך אותו הפה בן יקום: ^{יד} ואם-המקדש וגאל את-ביתו ויסף חמישית כסף-ערפך עליו והיה לו:

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם - התעודות ח"ב ע' 117)

ונתתי גשמיכם בעתם (כז, ד)

"גשמיכם" הוא מלשון גשמייות, ויש לפרש בדרך הדרוש: הקב"ה נותן שפע של גשמייות לבני ישראל -

לָרַע וְלֹא יִמְרְגּוּ וְאִם-הֶמֶר יִמְרְגּוּ וְהָיָה-הוּא
וּתְמוֹרְתּוֹ יִהְיֶה-קָדֵשׁ לֹא יִגָּאֵל: ❶ אֱלֹהַּ הַמִּצְוֹת
אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר
סִינַי:

חזק חזק ונתחזק

חצי קריש

וַתִּגְדַּל וַתִּקְדָּשׁ שְׁמוֹהָ רַבָּא. אֲמֵן בַּעֲלָמָא דִּי בְרָא
בְּרַעֲוִיתָהּ וַיְמַלִּיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב
מִשִּׁיחָהּ. אֲמֵן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמִיכוֹן וּבְחַיִּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
בַּעֲגָלָא וּבְזִמְנֵי קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן יְהֵא שְׁמָהּ רַבָּא מְבַרַךְ
לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ, יִשְׁתַּבַּח, וַיְתַפָּאֵר, וַיְתַרְוֶם,
וַיְתַנְשָׂא, וַיְתַהַדֵּר, וַיְתַעֲלֶה, וַיְתַהַלֵּל, שְׁמָהּ דְקָדְשָׁא
בְּרִיךְ הוּא. אֲמֵן לְעָלְמָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא,
תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְאִמְרִין בַּעֲלָמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חז"י ע' 326. ע"פ באורי
החומש)

וְנִתְּתִי כָפִי בָכֶם (כו, יז)

פִּנְיָה אֲנִי מִכָּל עֲסָקִי לְהִרְעֵ לָכֶם (רש"י)

בִּיחָס לְבָרְכוֹת כּוֹתֵב רַש"י "אֲפָנָה מִכָּל עֲסָקִי לְשֵׁלֵם
שְׂכָרְכֶם" (בְּלִשׁוֹן עֲתִיד) וְאֵלּוּ פִּה מְשֻׁנָּה וְכוֹתֵב "פִּנְיָה אֲנִי
מִכָּל עֲסָקִי לְהִרְעֵ לָכֶם" (לִשׁוֹן הַזֶּה). וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ שְׁנֵי זֵה:
לִשׁוֹן הַזֶּה - יָכוֹל לְהַתְּפָרֵשׁ לְרַגַע אֶחָד בְּלִבְדּוֹ, לְרַגַע אֶחָד
פִּנְיָה הַקָּב"ה מִעֲסָקִיו כְּדִי לְהִרְעֵ לְיִשְׂרָאֵל, אֲבָל מִיֵּד לְאַחֵר
מִפֶּן חֲזוֹר לְעֲסָקִיו, כְּכִזְכוֹל. לִשׁוֹן עֲתִיד, לְעֻמַּת זֹאת, מִתְּפָרֵשׁ
עַל טוֹחַ הָעֲתִיד כְּלוּ - כָּל עוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְקַיִּמִים אֶת
מִצְוֹתָיו שֶׁל הַקָּב"ה, מִמְשִׁיךְ הַקָּב"ה לְפָנֹת מִעֲסָקִיו כְּדִי
לְהִיטִיב וּלְשַׁלֵּם אֶת שְׂכָרָם.

מִפְטִיר ❷ וְכָל-מַעֲשֵׂךְ בִּקְרָא וְצִאֵן כָּל אֲשֶׁר-יַעֲבֹר
תַּחַת הַשֹּׁבֵט הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה-קָדֵשׁ לַיהוָה: ❸ לֹא
יִבְקֹר בֵּין-טוֹב לָרַע וְלֹא יִמְרְגּוּ וְאִם-הֶמֶר יִמְרְגּוּ
וְהָיָה-הוּא וּתְמוֹרְתּוֹ יִהְיֶה-קָדֵשׁ לֹא יִגָּאֵל:
❹ אֱלֹהַּ הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה אֶל-
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי:

"בְּעֵתָם", רַק בְּזִמְנִים שֶׁלֹּא יִפְרִיעוּ לְעִבּוּדָתָם הָרוֹחֲנִית שֶׁל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

שְׁבִיעִי ❶ וְאִם | מַשְׁדֶּה אַחֲזָתוֹ יִקְדִּישׁ אִישׁ לַיהוָה
וְהָיָה עֶרְפָּךְ לִפִּי וְרָעוּ זִרְעוֹ חֶמֶר שְׁעָרִים
בְּחַמְשִׁים שֶׁקָּל כֶּסֶף: ❷ אִם-מִשְׁנֵה הַיָּבֵל יִקְדִּישׁ
שְׂדֵהוּ כְּעֶרְפָּךְ יָקוּם: ❸ וְאִם-אַחֵר הַיָּבֵל יִקְדִּישׁ
שְׂדֵהוּ וַחֲשַׁב-לוֹ הַכֹּהֵן אֶת-הַכֶּסֶף עַל-פִּי
הַשָּׂנִים הַנּוֹתֵרֹת עַד שְׁנַת הַיָּבֵל וְנִגְרַע מִעֶרְפָּךְ:
❹ וְאִם-גָּאֵל יִגָּאֵל אֶת-הַשְּׂדֶה הַמִּקְדִּישׁ אֹתוֹ
וְיֹסֵף חֲמִשִּׁית כֶּסֶף-עֶרְפָּךְ עָלָיו וְקָם לּוֹ: ❺ וְאִם-
לֹא יִגָּאֵל אֶת-הַשְּׂדֶה וְאִם-מִכָּר אֶת-הַשְּׂדֶה
לְאִישׁ אַחֵר לֹא-יִגָּאֵל עוֹד: ❻ וְהָיָה הַשְּׂדֶה
בְּצִאֲתוֹ בַּיָּבֵל קָדֵשׁ לַיהוָה כְּשֶׁדֶה הַחֶרֶם לַכֹּהֵן
תִּהְיֶה אַחֲזָתוֹ: ❼ וְאִם אֶת-הַשְּׂדֶה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר
לֹא מַשְׁדֶּה אַחֲזָתוֹ יִקְדִּישׁ לַיהוָה: ❽ וַחֲשַׁב-לוֹ
הַכֹּהֵן אֶת מַכְסַּת הָעֶרְפָּךְ עַד שְׁנַת הַיָּבֵל וְנָתַן
אֶת-הָעֶרְפָּךְ בַּיּוֹם הַהוּא קָדֵשׁ לַיהוָה: ❾ בְּשַׁנַּת
הַיּוֹבֵל יָשׁוּב הַשְּׂדֶה לְאִשֶּׁר קָנָהּ מֵאֹתוֹ לְאִשֶּׁר-
לוֹ אַחֲזָתָהּ הָאָרֶץ: ❿ וְכָל-עֶרְפָּךְ יִהְיֶה בְּשֶׁקָל
הַקָּדֵשׁ עֲשָׂרִים גֵּרָה יִהְיֶה הַשֶּׁקָל: ⓫ אֲדָם-בָּכוֹר
אֲשֶׁר יִבְכֹּר לַיהוָה בְּבַחֲמָה לֹא-יִקְדִּישׁ אִישׁ אֹתוֹ
אִם-שׂוֹר אִם-שֶׁה לַיהוָה הוּא: ⓬ וְאִם בְּבַחֲמָה
הַטְּמֵאָה וּפְדָה כְּעֶרְפָּךְ וְיֹסֵף חֲמִשָּׁתוֹ עָלָיו
וְאִם-לֹא יִגָּאֵל וְנִמְכַּר כְּעֶרְפָּךְ: ⓭ אִךְ כָּל-חֶרֶם
אֲשֶׁר יַחֲרֹם אִישׁ לַיהוָה מִכָּל-אֲשֶׁר-לוֹ מֵאֲדָם
וּבַחֲמָה וּמַשְׁדֶּה אַחֲזָתוֹ לֹא יִמְכֹּר וְלֹא יִגָּאֵל
כָּל-חֶרֶם קָדֵשׁ-קִדְשִׁים הוּא לַיהוָה: ⓮ כָּל-חֶרֶם
אֲשֶׁר יַחֲרֹם מִן-הָאָדָם לֹא יִפְדָּה מוֹת יוֹמָת:
⓯ וְכָל-מַעֲשֵׂךְ הָאָרֶץ מִזֶּרַע הָאָרֶץ מִפְּרִי הָעֵץ
לַיהוָה הוּא קָדֵשׁ לַיהוָה: ⓰ וְאִם-גָּאֵל יִגָּאֵל
אִישׁ מִמַּעֲשָׂרוֹ חֲמִשִּׁיתוֹ יֹסֵף עָלָיו: ⓱ וְכָל-
מַעֲשֵׂר בִּקְרָא וְצִאֵן כָּל אֲשֶׁר-יַעֲבֹר תַּחַת הַשֹּׁבֵט
הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה-קָדֵשׁ לַיהוָה: ⓲ לֹא יִבְקֹר בֵּין-טוֹב

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עֲנִי־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכֶּיָּהּ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרָכֵי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׂמְאֻלָּהּ עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יִי חֲפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וְיַגְדִּיל תּוֹרָה וְיֹאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּבְנֵי־אֲדָמָה טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנּוֹאמְרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמִשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְבְנֵי־אֵי הָאֵמַת וְצִדְקָה:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

יִם יְהוָה עֲנִי וְיִזְקֵי וּמַעֲנֵי מְקוֹם מְחַסֵּה לִי וּמְנוּסֵי מְקוֹם מְנוּסֵי לִי בְּיוֹם צָרָה אֱלֹהֵי גוֹיִם יִבְאֹוּ בִּימֹת הַמִּשִּׁיב מֵאֲפָסֵי־אֶרֶץ לָשׁוּב אֵלַי וְלַעֲבֹד, וַיֹּאמְרוּ אֶת־שִׁקְלֵי הַמִּשְׁכָּלִים אֲשֶׁר נָחֲלוּ אֲבוֹתֵינוּ הֵם הִבֵּל וַאֲיוֹנָם מוֹעִיל וְתוֹעֵלָה: כ הַיַּעֲשֶׂה־לּוֹ אֶדָם אֱלֹהִים וְהָמָּה בְּנֵי אָדָם עֲצָמָם לֹא אֱלֹהִים וְאִיךָ הִתְהַ עוֹלָה עַל דַּעְתָּם

וְזֹאת הָאֵמֻנָה: כ א אָמַר לוֹ הָאֵל לִבְנֵי הַנְּנִי מוֹדִיעִם לְאֵלָה שְׁאִינָם רֹצִים לָשׁוּב, בְּפֶעַם הַזֹּאת אֹדִיעִם אֶת־יְדֵי וְאֶת־גְּבוּרָתִי וְיִדְעוּ יִשְׂרָאֵל חִיבָה וְכִירוֹ בְּח' וּמִלְכּוֹתוֹ כִּי־שָׁמִי יְהוָה מוֹשֵׁל וְשֹׁלֵם לְקֵץ גְּזָרָתִי: הֵנָּה בְּסוֹף גַּם הַגּוֹיִם יַעֲבֹדוּ הַפְּסִילִים וְאֲמִינוּ בְּח' אֲבָל א חַטָּאת יְהוּדָה עֲדוֹן שְׁמוּדָה בְּלָבָם כְּאִילוֹ כְּתוּבָה בְּעֵט בְּרָזֶל בְּצַפְרֹן מִשְׁמִיר בְּרָזֶל הַתּוֹק,

שי למורא

יִם עֲנִי וּמַעֲנִי, עֲנִי חֲזָק. וּמְנוּסֵי, לְשׁוֹן מְנוּסֵי וּמַפְלֵט. אֱלֹהֵי גוֹיִם יִבְאֹוּ, חֲרֵי סוֹף הַדָּבָר וְהִנֵּה שְׁהַגּוֹם מִקְצוֹת הָאֶרֶץ וְבֹאוּ אֵלַי וַיֹּאמְרוּ וְגו'. כ הַיַּעֲשֶׂה וְגו', וְכִי רָאִי שְׁאֵדָם בְּמַעֲשֵׂה יָדָיו יַעֲשֶׂה לְעַצְמוֹ אֱלֹהִים. וְהָמָּה לֹא אֱלֹהִים, הֵלֹא בְּנֵי אָדָם עֲצָמָם אֵינָם אֱלֹהִים, וְאִיךָ יִהְיוּ מַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם טוֹבִים מֵהֶם. כ א בְּפֶעַם

הַזֹּאת וְגו', בְּנִימָלָה הַתְּחִידָה, אֹדִיעִם אֶת כָּח יְדֵי וְאֶת גְּבוּרָתִי. א חַטָּאת יְהוּדָה וְגו', מִסָּב לְמַעֲלָה, לִמְרָ, הֵנָּה בְּסוֹף גַּם הָאֲמוֹת יַעֲבֹדוּ עֲבוֹדַת הָאֱלֹהִים וְאֲמִינוּ בְּח', וְהֵנָּה יְהוּדָה עֲדוֹן עִמָּה חַטָּאת שְׁמוּדָה בְּלָבָם כְּאִילוֹ כְּתוּבָה שְׁמוֹה בְּקוֹלָמוֹס מִבְּרָזֶל וּבְצַפְרֹן שֶׁל שְׁמִיר (= מִין מִתְכַּת קָשָׁה מֵאֵד הַמִּשְׁמֶשֶׁת לְחִרְשָׁה). חֲרוּשָׁה, חֲרוּשָׁה בְּעֵמֶק

הפטרה לשבת פרשת בהר־בחקותי

לקריאה בציבור ולשנים מקרא ואחד

תרגום בירמיה פרק טז

טז יִם יְהוָה עֲנִי וּמַעֲנִי וּמְנוּסֵי בְּיוֹם צָרָה אֱלֹהֵי גוֹיִם יִבְאֹוּ מֵאֲפָסֵי־אֶרֶץ וַיֹּאמְרוּ אֶת־שִׁקְלֵי נַחֲלוֹ אֲבוֹתֵינוּ הִבֵּל וַאֲיוֹנָם מוֹעִיל: כ הַיַּעֲשֶׂה־לּוֹ אֶדָם

אֱלֹהִים וְהָמָּה לֹא אֱלֹהִים: כ א לְבֵן הַנְּנִי מוֹדִיעִם בְּפֶעַם הַזֹּאת אֹדִיעִם אֶת־יְדֵי וְאֶת־גְּבוּרָתִי וְיִדְעוּ כִּי־שָׁמִי יְהוָה: יז א חַטָּאת יְהוּדָה כְּתוּבָה בְּעֵט בְּרָזֶל בְּצַפְרֹן

כמו במחשבה. על לוח לבם, על דפן הלב. כלומר, שאינם שוכחים עבודה זרה שלהם. ולקטנות מזבחתיכם, וגם בפעולות מעשיות, שהם זורקים שם דם זבחיכם. (ב) כזכר בניהם מזבחותם, הם זוכרים את מזבחתיכם כמו שהם זוכרים את בניהם. ואשריהם על עץ רענן, ואת אשריהם אשר אצל עץ רענן.

(ג) הררי בשדה, יושב ההר בשדה. והפונה ליושב וירושלים שהוא ביהר המישור. ולשון "הררי", יושב ההר, כמו "ערב" על שם שיושב בערבה. חילוף כל אוצרותיך, ממנוך וכל אוצרותיך. במתיך בחטאת וגו', בגלל במתיך העשויות בחטא לעבודה זרה, ואשר הם בכל גבולותיך. (ד) ושמטתה, מעוב את האדמה מלעברה בחרשה ויריעה. ובך מנחלתך, כלומר, לא מרצונך הטוב תשמיט את הארץ, אלא כך תהיה העובדה, כי תהיה נעוב מנחלתך. קדחתם, הכערותם. עד עולם תוקד, כלומר, זמן מרבה. (ה) אשר יבטח באדם, לפי שהיו ישראל בושחים במצרים ובאשור, לפיכך אמר להם דבר זה. וזמן ה' יסור לבו, כי אם לא יסור לבו מה' אינו רע אם יבטח שבעצרת האל יוכל האדם לעזור, לא וזלתי. (ו) והיה בערער בערבה, הבוטח באדם והיה בערער בערבה (= מין צמח קוצי הגדל במדבר). ולא יראה כי יבוא טוב, אינו רואה כשקבא טובה בעולם, והם הנשמים, כלומר לא עליו יהיו הנשמים. ושכן חררים, ושכן במקום שהוא חררים, במקום שלא יכל שם מטר מרב החם. "חררים" ענינו שרפה ודלקה מרב חסמיות. כמו

"ועצמי חרה מני חרב" (איוב 22). ארץ מלחה ולא תשכ, ארץ שעפרה מלוח ואינה מושבת. (ז) והיה ח' מבטחו, אם יבטח בו, הוא יהיה מבטחו ועזרו, ולא יירא מפל רע. (ח) על מים, שלא יצא לעולם. כלומר, יהיה מקלא בטוב. ועל יובל, ועל פלגי מים. ישלח שרשיו, שאפלו שרשיו יוכל

חרושה על-לוח לבם דפנות הלב ולקטנות הקליטות בניות מזבחתיכם גם שם חקוקה חטאתם: כ כזכר בניהם בכל לב, כן יזכרו מזבחותם ואשריהם על סמוך ל-עץ רענן ומזבחותם ואשריהם על גבעות הגבהות: ג הררי ההר שלי העומד בשדה וירושלים היושבת ביהר המישור, חילוף עשרה כל-אצרותיך

לבן לשלל אתן במתיך העשויות בחטאת לשם עבודה זרה בכל-גבולותיך אתן לבן: ד ושמטתה מעוב את האדמה מלעברה בחרשה ויריעה ובך תהיה העובדה, כי תהיה נעוב מנחלתך אשר נתתי לך בגמול שלא שמיטו בשביעית והעבדתיך ואתה תעבד את אדמת-אביך בארץ אשר לא ידעת בראש קדחתם הכערותם באפי עד-עולם זמן מרובה תוקד: ה כה | אמר יהוה ארור הגבול אשר יבטח באדם אשר לא ימצא עז ממנו ושם בשר בשר ודם זרעו חזקו ובטחו וזמן ידונה יסור לבו מלכטו בה: ו והיה הבוטח באדם יהיה בערער עץ מדברי הגדל בערער בערבה ולא יראה כי יבוא טוב הנשמים, כי לא עליו יהיו הנשמים ושכן חררים בכשיות מרחב החסמיות במדבר והיא ארץ מלחה שעפרה מלוח ולא תשכ ואינה מושבת: ז פרוד הגבול אשר יבטח ביהוה והיה יהוה מבטחו לו למבטח ולעזרה: ח והיה בעץ | שתול שטע על-מים ועל-יובל מקום יבול ופר אצל פלגי מים ישלח שרשיו ולא יראה לא יפחד כי יבא חם ושרב והיה עלהו רענן וברא ובשנת בצרת של מנעת נשמים לא ידאג לא יזיק לו ולא ימיש לא יסור מעשות פרי וכן יהיה הבוטח בה' שלא יחסר לו שום דבר ולא ידאג מהצרות המתרגשות בעולם: ט עקב הלב לב האדם הוא מעקם ומעוות יותר מכל אבריו ואנשו הוא סובל במחלת לב, והוא סבור כי ידענו

שיתפשטו במקום רחוק והיו על פלגי מים. ולא יראה כי יבא חם, כלומר, אפלו כשיהיה חם בעולם, לא יחוש ממנו, כי על מים הוא שתול ולא יוכל החם ליבשו. והיה עלהו רענן, ואפלו עלהו יהיה רענן, שלא יכל כשאר עצים שובלים עליהם בימי הנשמים. ובשנת בצרת לא ידאג, כי אפלו בשנת בצרת יהיה בלחותו וזמן פריו בעתו. וכן האדם אשר יבטח בה', וימרו בני אדם ממנו חקבתו ומעשיו הטובים. והעלה הוא משל על ממונו ועשרו, שיהיה בני אדם ממנו. (ט) עקב הלב מכל, אף-על-פי שלב האדם הוא מעקם ומעוות יותר מכל אבריו. ואנשו הוא וגו', ויש לו מכאוב חזק, כלומר,

שיתפשטו במקום רחוק והיו על פלגי מים. ולא יראה כי יבא חם, כלומר, אפלו כשיהיה חם בעולם, לא יחוש ממנו, כי על מים הוא שתול ולא יוכל החם ליבשו. והיה עלהו רענן, ואפלו עלהו יהיה רענן, שלא יכל כשאר עצים שובלים עליהם בימי הנשמים. ובשנת בצרת לא ידאג, כי אפלו בשנת בצרת יהיה בלחותו וזמן פריו בעתו. וכן האדם אשר יבטח בה', וימרו בני אדם ממנו חקבתו ומעשיו הטובים. והעלה הוא משל על ממונו ועשרו, שיהיה בני אדם ממנו. (ט) עקב הלב מכל, אף-על-פי שלב האדם הוא מעקם ומעוות יותר מכל אבריו. ואנשו הוא וגו', ויש לו מכאוב חזק, כלומר,

שי למורא

עטרת מרים

מי ידע זה: 'אני יהוה חקר לב בתן פליות וכן ביד גם כן ולתת לאיש בדרךיו כפרי מעלליו מעשיו: 'א קרא שם עוף (קוק"ו רש"י) דגל מצפצף בקולו למשוד אפרוחין אחריו אבל ולא ילד לא ילד, וכשנגדלו וכינו שהיו לא ילד ונעבד אותו, כן עשה עשר ולא במשפט וישר כי אם בערמה, עשר זה לא יתקיים בידו אלא בחצי ימיו יעזבנו ובאחריתו יהיה נבל: יב כמו כפא הכבוד שוכן בשמי מרום מראשון מקדם, כן הוא מקום מקדשנו ששם השכן שכינתו: יג מקנה ישראל תקנת ישראל יהיה אל יהוה וכפא כבודו שוכן במקדש, לכן כלי עזביו ובטחים באדם יבשו וסורי הפרס משי מה בארץ יתלבו לדרת בתחתית הארץ בשאול, על פי עזבו מקור מען מים חיים את יהוה: יד רפאני יהוה מן המכה והפא וארפא אותה נרפא הושיעני מן הקמים על ואושעה ואז יהיה נשע - אין ביד מי להושיע לי וזלתי כי תהלתי אתה אני מתהלל בך שתצילי מדם:

דעה רעה לחשב מי הוא הידע תעלומות לבו אם הוא בוטח בה' באמת או לא. (י) אני ה' חקר לב וגו', אבל אני ה' חקר לב האדם ובוטחן מחשבות ונצות הפליות. ולתת לאיש בדרךיו, לתת לכל איש בדרך לבו. כפרי מעלליו, כפי המחשבות שהם מעשי הלב. (יא) קרא דגל ולא ילד, כמו העוף שנקרא "קורא", כשהוא דוגר (= רובץ על ביצים לחמקם שיצאו מהן אפרוחים) על ביצי עוף אחר, הרי לשונותיו הפוצצות ונצות האפרוחים לא יהיו כמו בניו שילכו אחריו, אלא יעזבוהו ולא יכירוהו. ככה גם הרשע שעשה עשר ולא במשפט, בחצי ימיו יעזבנו וגו'. ולא במשפט, ולא במשפט הישר, כי אם בערמה הלב. בחצי ימיו יעזבנו, או שזמנות הוא ויעזב את עשרו לאחרים, או יאבד העשר מדיו בחצי ימיו. יהיה נבל, פחות ונכות, וקרא רשע. יב) כפא כבוד מרום מראשון, כמו שהשמים שהם כפא ה' והם כפא כבודו שהם מעידים על מציאותו ועל כבודו, כן מקום מקדשנו מעיד ומורה על עצם מציאותו שהשוכן אורו וכבודו במקדש, ובא להורות שהקב"ה משגיח גם בעולם השפל הזה, ומעניש הרשעים על רשעם. יג) מקנה ישראל ה', לכן ראוי שתקנת ישראל תהיה אל ה'. כל עזביו יבשו, כל העוזבים אותה ובטחים בבני אדם, ראוי הוא שיבשו. וסורי, כל הפרס מה' בארץ יתלבו, יתלבו לדרת בתחתית הארץ, בעמקי השאול. את ה', שמשפיע הטובה בכל עת כמו מקור מים חיים. יד) רפאני ה' וארפא, הנביא ירמיה נבקש מהקב"ה, שירפאהו מן המכה והפא, וכן על הבזי והקללה שהציקו לו אנשים, כפי שאמר בחמשד "הושיעני ואושעה". כי תהלתי אתה, בך אני מתהלל ומתפאר, לומר שאאתה מושיעי ותהלתי.

ואושעה כי תהלתי אתה:

לאחר שמסיים ההפטרס יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחור לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו: רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי. משמח ציון בבניה: שמחנו, יי אלהינו, באלהיו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד

אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד:

ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי
אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו
מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמו בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך
אתה יי, מקדש השבת:

המולד: יום ג', שעה 5 בבוקר, 21 דקות ו-6 חלקים.
ראש חדש סיון, ביום השלישי הבא עלינו לטובה.

שי למורא

עטרת מרים

(ו) הנמאל בן שלם דודך, שלם היה דודו של ירמיהו, אחי אביו. בא
אליו, הולך לבוא אליו. (ח) כי לך משפט הירשה ולך הנאלה,
כלומר, הואיל ואין לי קרוב מןך ואתה ראוי לרשת אותה, לכן גאל אותה
בקניה עכשיו, כדי שלא תבא לידי אחרים שיקנו אותה. ואדע וגו', כלומר,

וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ הִנֵּה דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: זֶה הִנֵּה הַנְּמָאֵל בֶּן־שֹׁלֵם
דָּדְךָ בָּא וְכֹא אֵלָיוֹ עַל פִּי הַדְּבַר לֵאמֹר קִנְהָ לְךָ אֶת־שְׂדֵי אֲשֶׁר
בַּעֲנֻתוֹת כִּי לְךָ מִשְׁפָּט הַנְּאֻלָּה אִם מִכְרַתִּיו אַחֲרַי, לְךָ מִשְׁפָּט הַנְּאֻלָּה
לְקִנּוּת: ח וַיָּבֵא אֵלַי הַנְּמָאֵל בֶּן־דָּוִד בְּדִבְרֵי יְהוָה לִירְמְיָהוּ אֶל־חֲצֹר

הַמְּטָרָה בֵּית הָאִסּוּרִים וַיֹּאמֶר אֵלַי
קִנְהָ נָא אֶת־שְׂדֵי אֲשֶׁר־בַּעֲנֻתוֹת
אֲשֶׁר אֶבְאָרְץ בְּנִימִין כִּי לְךָ
מִשְׁפָּט הִירְשָׁה כִּי אֵין לִי קְרֹב מִמֶּךָ
וְלְךָ הַנְּאֻלָּה קִנְהָ לְךָ כִּי יִשְׁאֶר שְׂדֵי
לְעוֹלָם וְלֹא תִשׁוּב בְּיֹזֵבֵל אֶל הַיּוֹדְשִׁים
וְאָדַע כִּי דְבַר־יְהוָה הוּא:
ט וַאֲקַנְהָ אֶת־הַשְּׂדֵה מֵאֵת
הַנְּמָאֵל בֶּן־דָּוִד אֲשֶׁר בַּעֲנֻתוֹת
וְאִשְׁקַלְהָ לֹא מִסְרִי לוֹ בְּמִשְׁקַל אֶת־
הַכֶּסֶף שְׁבַעַה שְׁקָלִים וְעִשְׂרֵה
הַכֶּסֶף: י וַאֲכַתֵּב בַּסֶּפֶר דְּבַר
הַמִּקְנָה וְאַחֲתָם הַסֶּפֶר בְּחוֹתָם וְאָעַד
עֲדִים שְׁזַמְנָתִי, וְהָיוּ חוֹתָמִים בַּסֶּפֶר
הַמִּקְנָה וְאִשְׁקַל הַכֶּסֶף שְׁנֵי לִפְנֵי
הָעֲדִים בְּמֵאוֹנִים: יא וַאֲקַח אֶת־
סֶפֶר הַמִּקְנָה שֶׁשֶׁר הִקְנִינוּ אֶת־
הַחֲתוּם מִיד בַּעַל הַשְּׂדֵה הַנְּעִשָׂה כִּי
הַמְּצֹנָה וְהַחֲקִים שְׁהָיוּ נְהוּגִים בְּיָמִים
הָאֵלֶּה וְאֵת שֶׁשֶׁר הַגְּלוּי שְׁכָתוֹב בֹּו
שְׁחִמְכִידָה נְעִשְׂתָה גְלוּי וּבִפְרָסוֹם:
יב וְאַתָּן אֶת־הַסֶּפֶר הַמִּקְנָה עִם
סֶפֶר תְּהִי אֶל־בְּרוּךְ בִּרְגִיבָה בֶן־

הפטרה לפרשת בהרבהכותי לשנים

מקרא ואחד תרגום בירמיה פרק לב

לב וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ הִנֵּה דְבַר־יְהוָה אֵלַי

לֵאמֹר: זֶה הִנֵּה הַנְּמָאֵל בֶּן־שֹׁלֵם דָּדְךָ בָּא אֵלָיוֹ

לֵאמֹר קִנְהָ לְךָ אֶת־שְׂדֵי אֲשֶׁר בַּעֲנֻתוֹת כִּי

לְךָ מִשְׁפָּט הַנְּאֻלָּה לְקִנּוּת: ח וַיָּבֵא אֵלַי

הַנְּמָאֵל בֶּן־דָּוִד בְּדִבְרֵי יְהוָה אֶל־חֲצֹר

הַמְּטָרָה וַיֹּאמֶר אֵלַי קִנְהָ נָא אֶת־שְׂדֵי אֲשֶׁר־

בַּעֲנֻתוֹת אֲשֶׁר אֶבְאָרְץ בְּנִימִין כִּי לְךָ מִשְׁפָּט

הִירְשָׁה וְלְךָ הַנְּאֻלָּה קִנְהָ לְךָ וְאָדַע כִּי דְבַר־יְהוָה הוּא: ט וַאֲקַנְהָ

אֶת־הַשְּׂדֵה מֵאֵת הַנְּמָאֵל בֶּן־דָּוִד אֲשֶׁר בַּעֲנֻתוֹת וְאִשְׁקַלְהָ לֹא אֶת־הַכֶּסֶף

שְׁבַעַה שְׁקָלִים וְעִשְׂרֵה הַכֶּסֶף: י וַאֲכַתֵּב בַּסֶּפֶר וְאַחֲתָם הַסֶּפֶר וְאָעַד עֲדִים

וְאִשְׁקַל הַכֶּסֶף בְּמֵאוֹנִים: יא וַאֲקַח אֶת־סֶפֶר הַמִּקְנָה אֶת־הַחֲתוּם הַמְּצֹנָה

וְהַחֲקִים וְאַתָּן הַגְּלוּי: יב וְאַתָּן אֶת־הַסֶּפֶר הַמִּקְנָה אֶל־בְּרוּךְ בִּרְגִיבָה

בֶּן־מַחֲסִיָּה לְעִינֵי הַנְּמָאֵל דָּוִי וְלְעִינֵי הָעֲדִים הַכֹּתָבִים בַּסֶּפֶר הַמִּקְנָה לְעִינֵי כָל־הַיְּהוּדִים הַיֹּשְׁבִים

שי למורא

עטרת מרים

מחסידי לעיני חנמאל דיין ולעיני העדים הכתבים בספר המקנה שחתמו בו שמם לעדות לעיני פליהיוזים הישבים בחצר המטרה: יג ואצולה את-ברוך לעיניהם לאמר: יד כה-אמר יהוה צבאות אלהי ישראל לקוח את-הספרים האלה את ספר המקנה הזה

ואת החתום עם החתימה שבו ואת ספר הגלוי הזה ונתתם הספרים האלה בכלי-חרש למען יעמדו יחזקו וימים רבים עד שוב הגולה שאז תתקום נבואת עוד יקנו:

טו כי כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל עוד יקנו בתים ושרות וכרמים בארץ הזאת ולא תהיה הארץ ביד הפשדים כי יחזרו וישבו בה: טז ואתפלל אליהוה אחריתו תתי את-ספר המקנה עם ספר הגלוי אל-ברוך בן-גריה

לאמר: יז אהה צעקת וללה ארני יהוה הגה | אתה עשית את השמים ואת-הארץ בכחך הגדול ובזרעך הנטויה לא יפלא אינו מבוסה ממך כל שום דבר יודע אתה שפופנו לגלות ולמה אמרת לי לקנות שדה: יח עשה חסד לאלפים ומשלם עון אבות אל-חיק בניהם אחריהם כשאוהיו מעשה אבותיהם בידיהם

האל הגדול הגבור יהוה צבאות שמו: יט גדל העצה עצתו גדולה וחשוכה ורב העלילה הפעשה, כלומר: מעשיו מרובים, כי כל אשר יחפץ יעשה אשר-יעניך פקחות פתוחות להשגיח על-פלדרכי בני אדם כדי לתת לאיש בדרךיו

וכפרי מעלליו הדברים הרעים הנמשכים מפעשיו גם על זה יבוא כמשפט: כ אשר שמת אותם ומפתים בארץ מצרים עדהיום הזה הם ידועים בבני אדם, ובישראל שמת אותם ובאדם בשאר אומות בעבור ישראל ותעשה-לך שם פרסום לשבח ביום הזה שאמנה תבוא והמשגיח וקד חובלת והחכמה והרצון: כא ותצא את-עמך את-ישראל מארץ מצרים באתות ובמפתים ובד חזקה ובאזרוע נטויה ובמורא גדול: כב ותתן להם את-הארץ הזאת אשר-נשבעת לאבותם לתת להם ארץ חלב ודבש:

לז אהיו" (בראשית יד, טז) ותהי בן אחיו. או שחנמאל זה היה אדם אחר שהיה דודו של ירמיהו, ואינו חנמאל שמכר לו את השדה. בחצר המטרה, בית כלא שהיה ירמיהו כלוא שם, ככתוב בפרק זה לעיל בפרק כב, ונקרא "מטרה" מלשון נטירה ומשמר, ששומרים שם על האסירים. יג) ואצולה

את ברוך, הוא היה הממשיך ללמד תורה אחרי ירמיהו הנביא. יד) למען יעמדו ימים רבים, כי כלי חרש משמר דבר הנתון בו. יז) אהה, צעקת וללה וצער. יט) ורב העלילה, ארון כל הפעשים. וכפרי מעלליו, הם הדברים הנמשכים מפעשיו, מה שלא היתה פגנתו ביחוד עליהם, כי גם עליהם יביא כמשפט. כ) ובאדם, ובשאר בני אדם. שם, פרסום שם לשבח. כא) ובאזרוע, כמו "יבורע", והאלף נוספת.

בחצר המטרה: יג ואצולה את-ברוך לעיניהם

לאמר: יד כה-אמר יהוה צבאות אלהי

ישראל לקוח את-הספרים האלה את ספר

המקנה הזה ואת החתום ואת ספר הגלוי

הזה ונתתם בכלי-חרש למען יעמדו ימים

רבים: טו כי כה אמר יהוה צבאות אלהי

ישראל עוד יקנו בתים ושרות וכרמים

בארץ הזאת: טז ואתפלל אליהוה אחרי

תתי את-ספר המקנה אל-ברוך בן-גריה לאמר: יז אהה ארני יהוה

הגה | אתה עשית את-השמים ואת-הארץ בכחך הגדול ובזרעך

הנטויה לא-יפלא ממך כל שום דבר יודע אתה שפופנו לגלות ולמה

אמרת לי לקנות שדה: יח עשה חסד לאלפים ומשלם עון

אבות אל-חיק בניהם אחריהם האל הגדול הגבור יהוה צבאות שמו:

יט גדל העצה ורב העלילה אשר-יעניך פקחות על-פלדרכי בני אדם

לתת לאיש בדרךיו וכפרי מעלליו: כ אשר שמת אותם ומפתים בארץ

מצרים עדהיום הזה ובשאר ארץ ובאדם ותעשה-לך שם ביום הזה:

כא ותצא את-עמך את-ישראל מארץ מצרים באתות ובמפתים ובד

חזקה ובאזרוע נטויה ובמורא גדול: כב ותתן להם את-הארץ הזאת

אשר-נשבעת לאבותם לתת להם ארץ חלב ודבש:

לצאתם מארץ מצרים לאמר: כ שאז את-ראש

פל-עדת בני-ישראל למשפחתם לבית אבתם

במספר שמות פל-זכר לגלגלתם: ג מפן

קריאת התורה למנחת שבת קודש

א « וידבר יהוה אלימשה במדבר סיני

באהל מועד באחד להדש השני בשנה השנית

עֲשִׂים שָׁנָה וּמַעֲלָה כָּל־יָצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל
תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצַבָּאתָם אֹתָהּ וְאֶהְרֹן: ד' וְאַתְּכֶם
יִהְיוּ אִישׁ אִישׁ לְמַטֵּה אִישׁ רֹאשׁ לְבֵית־אֲבֹתָיו
הוא: (לוי) ה' וְאַלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יַעֲמְדוּ
אַתְּכֶם לְרֹאשׁוֹן אֱלִיצֹר בֶּן־שִׁדְיָאוֹר: ו' לְשֹׁמְרוֹן
שְׁלֹמִיאל בֶּן־צִוְיָשָׁדִי: ו' לְיִהוּדָה נַחֲשֹׁן בֶּן־
עֲמִינָדָב: ח' לְיִשָּׁשְׁכָר נְתַנְאֵל בֶּן־צֹועֵר: ט' לְזַבְדִּין
אֵלִיָּא בֶן־חֶלֶן: י' לְבָנִי יוֹסֵף לְאַפְרַיִם אֱלִישָׁמַע
בֶּן־עֲמִיהוּד לְמִנְשֶׁה גְּמַלְיָאל בֶּן־פְּדָהצֹר:
יא' לְבִנְיָמִן אֲבִידֹן בֶּן־גְּדֵעִי: יב' לְדָן אַחִיעֶזֶר בֶּן־

עֲמִישָׁדִי: יג' לְאַשֵׁר פְּגַעִיאל בֶּן־עֶכְרֹן: יד' לְגָד
אֶלְיָסָף בֶּן־דְּעוּאֵל: טו' לְנִפְתָּלִי אַחִירַע בֶּן־עֵינָן:
טז' אֶלֶה כְּתִיב קְרִיאִי קְרִי קְרוּאִי הָעֵדָה נְשִׂאִי מִטּוֹת
אֲבוֹתָם רֹאשֵׁי אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל הֵם: (ישראל) יז' וַיִּקַּח
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר נִקְּבוּ
בְּשֵׁמוֹת: יח' וְאֵת כָּל־הָעֵדָה הַקְּהִילוּ בְּאַחֲד
לַחֲדָשׁ הַשָּׁנִי וַיְתִילְדוּ עַל־מִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית
אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה
לְגִלְגָּלָתָם: יט' כָּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה
וַיִּפְקְדֵם בְּמִדְבַּר סִינַי: ס

אגרות קודש

ב"ה, י"ב אייר, תשי"ג

ברוקלין.

ברכה ושלוש!

במענה על מכתבה, בו כותבת על דבר שאלת מקום הסתדרותם לאחר החתונה בשעה טובה ומוצלחת, וכותבת הנמוקים שלה לנטיית דעתה להסתדר באה"ק ת"י בסמיכות להורי שיחיו. ומסיימת אשר אם ראויים לכך שולח השי"ת ברכתו בכל מקום שאדם גר שם, ואם לא ראויים אז ח"ו כו'.

הנה אף שביכולת השי"ת לשלוח את ברכתו מבלי התחשב עם המקום בו האדם מסתדר. אבל ידועים מאמרי רז"ל בכמה מקומות, שבכל זאת על האדם לסדר מקום מגורו במקום ובאופן קרוב יותר להסתדרות על פי השכל ודרכי הטבע מבלי שיצטרך לקבל פרנסתו באופן על-טבעי ונסוי, ואף שבכלל ענין הפרנסה במזל תליא מילתא, בכל זה ידועה הוראת תורתנו הק' שעל האדם להשתדל בכל עניניו בדרכי הטבע ולהתפלל לאדון הכל שיצליחו בטבע באופן מלמעלה מן הטבע.

בהתאם להנ"ל, הנה גם בשאלתה הפרטית, יש לנטות יותר להסתדר במקום בו קרובה יותר פרנסתם. פרנסה בגשמיות ופרנסה ברוחניות, ואף כי בכלל אין אדם יודע במה משתכר, הנה אחר כל זה מובן שבמקום ובמדינה שיש בה אפשריות יותר גדולה ומגוונת, ואשר יש שם מקום להשתמש בהידיעות והכשרונות שיש להאדם, הרי גם אפשריות הסתדרותו קלה יותר, אשר מפני טעמים אלו דעתי נוטה יותר, שיחשבו על דבר הסתדרות בארצות הברית...

מובן שאין זה ענין של החלט גמור שאין להרהר אחריו, ואפשר שבמשך הזמן יראו כמה אפשריות שלעת עתה אין נראות, אבל בהוה כמו שהוא, הנה דעתי הוא כנ"ל...

מובנת ופשיטא גם כן דעתה שמתנגעת להסתדר בסמיכות להורי שיחיו, אבל בכל זה, הנה אין לוותר על דבר עיקרי והנוגע לכמה שנים ולעשריות בשנים, מפני ענין של געגועים כו', ואף שזהו קשור בנימה פנימית שבנפש, בכל זה מנהגו של עולם הוא שהבנים וגם הבנות מסתדרים בפני עצמם, ואם אפשריות יותר נוחות הן במקום רחוק מההורים, הרי גם זה כבר נעשה למנהגו של עולם, ולא עוד אלא שבמדה ידועה זה עוזר להבנים והבנות להסתדר באופן עצמאי, ובמילא מגלה בהם כחותיהם הפנימיים, כיון שברחוק מקום יודעים שמוכרח הדבר שיתדרו באופן כזה.

מה שכותבת שעובדת בשדה החינוך כו', הנה בהשתדלות הראוי' עבודה כזו או מעין זה ישנה בכל מקום ומדינה.

בברכה להסתדרות מאושרה בגשמיות וברוחניות גם יחד ולבנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה כפי שהם מוארים בתורת החסידות.

לוח זמנים לשבוע פרשת בהר-בחוקותי לחו"ל בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:47	5:52	8:35	8:32	9:13	9:10	10:22	10:21	19:23	19:28	19:51	19:56	19:07	20:07
חיפה (ק)	5:43	5:48	8:32	8:29	9:11	9:08	10:21	10:19	19:28	19:33	19:54	19:59	19:02	20:10
ירושלים (ק)	5:45	5:49	8:33	8:30	9:11	9:08	10:20	10:19	19:28	19:32	19:51	19:55	18:51	20:07
תל אביב (ק)	5:46	5:51	8:34	8:31	9:12	9:10	10:22	10:20	19:25	19:29	19:53	19:58	19:08	20:09
אוסטריה, וינה (ק)	5:19	5:28	8:12	8:04	9:08	9:03	10:24	10:21	20:15	20:23	20:53	21:03	20:04	21:19
אוסטרליה, מלבורן (ח)	7:10	7:05	9:01	9:03	9:39	9:41	10:33	10:34	17:29	17:23	17:57	17:52	17:06	18:03
אוקראינה, אודסה (ק)	5:27	5:36	8:20	8:14	9:13	9:09	10:28	10:25	20:13	20:20	20:49	20:58	20:01	21:13
אוקראינה, דונייצק (ק)	4:54	5:03	7:47	7:40	8:42	8:38	9:58	9:55	19:49	19:57	20:27	20:36	19:37	20:52
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	5:04	5:13	7:56	7:49	8:53	8:48	10:09	10:06	20:01	20:09	20:40	20:49	19:50	21:06
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	5:23	5:33	8:15	8:06	9:16	9:11	10:33	10:29	20:32	20:41	21:13	21:23	20:22	21:41
אוקראינה, קייב (ק)	5:15	5:25	8:06	7:58	9:08	9:03	10:25	10:21	20:25	20:34	21:06	21:17	20:15	21:35
איטליה, מילאנו (ק)	6:05	6:05	8:49	8:43	9:40	9:36	10:55	10:52	20:38	20:46	21:12	21:20	20:27	21:35
אקוואדור, קיטו (ח)	6:07	6:07	8:37	8:37	9:07	9:07	10:10	10:09	18:14	18:14	18:37	18:37	17:56	18:46
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:33	7:33	9:34	9:36	10:10	10:12	11:05	11:06	18:08	18:03	18:35	18:30	17:46	18:41
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:37	8:43	10:28	10:30	11:08	11:10	12:00	12:02	18:46	18:39	19:17	19:11	18:22	19:23
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:02	5:56	8:47	8:43	9:31	9:27	10:43	10:41	20:05	20:10	20:36	20:42	19:51	20:56
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:42	5:48	8:34	8:29	9:19	9:15	10:31	10:29	19:57	20:03	20:29	20:36	19:44	20:49
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	5:42	5:49	8:34	8:29	9:19	9:16	10:32	10:29	19:58	20:04	20:30	20:37	19:45	20:50
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:14	6:21	9:06	9:01	9:53	9:49	11:06	11:04	20:37	20:44	21:11	21:18	20:25	21:32
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:30	6:35	9:18	9:15	9:54	9:52	11:04	11:02	20:03	20:07	20:29	20:33	19:48	20:45
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:53	5:58	8:42	8:39	9:21	9:19	10:32	10:30	19:40	19:44	20:08	20:13	19:25	20:25
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:37	6:40	9:22	9:20	9:57	9:55	11:05	11:04	19:55	19:58	20:21	20:24	19:40	20:35
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:36	5:43	8:28	8:23	9:14	9:10	10:27	10:24	19:54	20:01	20:27	20:34	19:42	20:48
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	6:13	6:06	8:58	8:54	9:43	9:40	10:56	10:53	20:21	20:27	20:53	20:59	20:08	21:13
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:33	5:40	8:26	8:21	9:12	9:08	10:25	10:23	19:55	20:01	20:28	20:35	19:42	20:49
בוליביה, לה-פס (ח)	6:48	6:46	9:05	9:05	9:35	9:36	10:35	10:35	18:12	18:10	18:36	18:34	17:52	18:44
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:56	6:06	8:47	8:38	9:51	9:46	11:08	11:05	21:13	21:22	21:54	22:05	21:02	22:24
בלגיה, בריסל (ק)	5:58	6:08	8:49	8:40	9:52	9:47	11:09	11:06	21:12	21:21	21:53	22:04	21:01	22:22
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:29	6:32	8:42	8:43	9:14	9:15	10:12	10:13	17:41	17:38	18:02	17:59	17:21	18:09
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:19	6:16	8:30	8:31	9:02	9:03	10:00	10:00	17:26	17:23	17:51	17:48	17:05	17:58
בריטניה, לונדון (ק)	5:13	5:23	8:04	7:54	9:08	9:03	10:26	10:23	20:33	20:43	21:14	21:25	20:26	21:44
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	5:14	5:25	8:01	7:49	9:13	9:08	10:32	10:28	20:48	20:58	21:33	21:45	20:41	22:06
גרמניה, ברלין (ק)	5:16	5:26	8:05	7:54	9:13	9:07	10:31	10:27	20:43	20:53	21:25	21:37	20:33	21:56
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:44	5:53	8:35	8:27	9:36	9:31	10:53	10:49	20:52	21:01	21:32	21:43	20:41	22:00
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:34	6:34	8:44	8:45	9:17	9:18	10:14	10:15	17:41	17:37	17:59	17:56	17:19	18:06
הודו, מומבאי (ח)	6:08	6:05	8:47	8:45	9:20	9:18	10:26	10:25	19:03	19:05	19:27	19:30	18:46	19:40
הודו, פונה (ח)	6:05	6:02	8:44	8:42	9:16	9:15	10:22	10:21	18:58	19:00	19:22	19:25	18:42	19:35
הונגריה, בודפשט (ק)	5:11	5:19	8:03	7:56	8:58	8:54	10:14	10:11	20:02	20:10	20:40	20:49	19:51	21:05
טורקיה, איסטנבול (ח)	4:53	4:46	7:38	7:33	8:23	8:19	9:36	9:33	19:02	19:08	19:35	19:41	18:49	19:55
יוון, אתונה (ק)	6:18	6:24	9:09	9:04	9:51	9:48	11:03	11:00	20:20	20:26	20:51	20:57	20:07	21:10
מולדובה, קישינב (ק)	5:42	5:33	8:26	8:19	9:20	9:15	10:35	10:32	20:22	20:29	20:59	21:08	20:10	21:23

לוח זמנים לשבוע פרשת בהר־בחוקותי לחו"ל בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
קנסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:02	6:05	8:44	8:42	9:17	9:15	10:23	10:22	19:00	19:03	19:25	19:28	18:44	19:38
ניו-זילנד, קרייטסצ'רץ' (ח)	7:31	7:38	9:13	9:16	9:56	10:00	10:47	10:50	17:21	17:13	17:54	17:47	16:56	18:00
נפאל, קטמנדו (ח)	5:17	5:21	8:03	8:00	8:39	8:36	9:47	9:46	18:40	18:44	19:07	19:11	18:25	19:22
סין, בייג'ין (ח)	5:03	5:09	7:54	7:49	8:38	8:35	9:50	9:48	19:13	19:19	19:45	19:52	18:58	20:05
סינגפור, סינגפור (ח)	6:56	6:56	9:27	9:26	9:57	9:56	11:00	10:59	19:06	19:06	19:29	19:29	18:48	19:38
פולין, ורשא (ק)	4:46	4:57	7:36	7:25	8:43	8:38	10:01	9:57	20:10	20:20	20:53	21:04	20:00	21:24
פרו, לימה (ח)	6:17	6:16	8:38	8:38	9:08	9:09	10:08	10:09	17:54	17:52	18:17	18:16	17:34	18:25
צרפת, ליאון (ק)	6:13	6:21	9:06	9:00	9:57	9:53	11:12	11:09	20:54	21:02	21:30	21:39	20:42	21:54
צרפת, פריז (ק)	6:13	6:22	9:05	8:58	10:03	9:58	11:19	11:16	21:15	21:23	21:52	22:02	21:04	22:19
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:43	5:44	8:16	8:16	8:46	8:46	9:50	9:49	18:02	18:03	18:25	18:26	17:44	18:35
קנדה, טורונטו (ק)	5:56	6:03	8:48	8:43	9:37	9:33	10:51	10:48	20:29	20:36	21:00	21:08	20:16	21:22
קנדה, מונטריאול (ק)	5:27	5:35	8:20	8:14	9:11	9:07	10:26	10:23	20:09	20:16	20:43	20:51	19:57	21:07
קפריסין, לרנקה (ק)	5:45	5:50	8:34	8:31	9:14	9:11	10:25	10:23	19:35	19:39	20:04	20:09	19:21	20:21
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	4:55	5:07	7:39	7:22	8:58	8:52	10:18	10:14	20:40	20:51	21:28	21:41	20:31	22:03
רוסיה, מוסקבה (ח)	4:24	4:36	7:04	6:38	8:30	8:23	9:50	9:46	20:21	20:33	21:07	21:21	20:13	21:44
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	4:49	4:58	7:42	7:35	8:36	8:32	9:51	9:48	19:39	19:47	20:16	20:25	19:27	20:41
שווייץ, ציריך (ק)	5:53	6:02	8:46	8:39	9:40	9:36	10:56	10:53	20:49	20:57	21:21	21:30	20:37	21:46
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:53	5:55	8:32	8:30	9:03	9:02	10:08	10:07	18:35	18:37	18:59	19:01	18:18	19:10

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר הדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזות רעות בדרך ומפל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - **www.chazak.co.il**

Dvar Malchus
Issue # 00627
06/05/2018

P.P.

שולם

1949

תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

